

Omnia exemplaria auctoris chirographum gerunt.

Ed. Gemicot

THEOLOGIAE MORALIS

INSTITUTIONES

QUAS

IN COLLEGIO LOVANIENSI

SOCIETATIS JESU

TRADEBAT

EDUARDUS GÉNICOT

EX EADEM SOCIETATE

EDITIO TERTIA

VOLUMEN SECUNDUM

LOVANI

TYPIS ET SUMPTIBUS POLLEUNIS ET CEUTERICK

30, VIA ORPHANORUM, 30

1900

TRACTATUS X.

DE PRAECEPTIS PARTICULARIBUS.

SECTIO I. — DE OFFICIIS LAICORUM.

---

1. Argumentum hujus sectionis est explicare obligationes quae non omnes laicos afficiunt, sed quosdam tantum, ob specialem conditionem vel statum in quo versantur. Laicorum autem nomine hic veniunt quicumque nec clericatum, nec statum religiosum ingressi sunt. Quandoque obligationes in hac sectione explicandae ipsos clericos vel religiosos constringunt, puta dum in judicio stare debent, tamquam testes vel rei; eadem tamen tamquam laicorum propriae exhibentur, quia, ubi ad alios pertinent, non oriuntur e peculiari statu quem in Ecclesia amplexi sunt. Jam praeoccupata sunt, in praecedentibus tractatibus, multa quae de his peculiaribus laicorum officiis scitu necessaria sunt. Ita de officiis inferiorum et superiorum actum est, ubi de 4° Decalogi praecepto; mercatorum obligationes satis manifestae sunt e tractatibus de Justitia et Jure ac de Contractibus : quatenus speciatim afficiant conjugatos, explicabitur in tractatu de Matrimonio. Hic ergo recensebimus tantum ea quae alibi locum accommodatum non invenerint.

CAPUT I.

DE JUDICE ET JURATIS.

---

§ 1. DE JUDICE.

2. **NOTIONES.** Judex est persona publica, a legitima auctoritate constituta ut rem controversam inter partes dirimat, vel delinquentibus poenam congruam imponat. Erit vel ecclesiasticus vel civilis, prout ab Ecclesia vel a Statu constituitur. Hic autem praesertim de civili agemus.

Similitudinem non levem cum iudice habet *arbiter*, qui sive ex dispositione legis aut iudicis, sive ex conventionem partium, constituitur ut controversiam inter eas vigentem dirimat. Etiam quando sola conventionem partium constituitur, ejus sententia quandoque effectus juridicos obtinet. Quandonam constitui possint arbitri et qua ratione procedere debeant, pro Belgio erues e Codice cui titulus: *Code de procédure civile*, aa. 1003-1028. E natura muneris quod gerunt, liquet iis in foro conscientiae applicanda esse pleraque ex iis quae hic de iudicibus dicuntur.

3. ASSERTA. I. Qui iudicis (vel arbitri) munus suscipit, tenetur ad habendam **scientiam** sufficientem ut possit prudenter causas, quales solent ad ejus tribunal deferri, dirimere.

Ratio est, quod secus se exponit probabili periculo graviter laedendi eos quorum causam definire debet: quod sane graviter iustitiae adversatur.

II. Praeter scientiam, requiritur in iudice **jurisdietio**: hac enim deficiente, sententia profertur sine auctoritate, ideoque est nulla. (2. 2. q. 60. a. 2)

Hinc per se graviter peccat iudex civilis qui ad tribunal suum causas vel personas ecclesiasticas trahit. Attamen hodie, pluribus in locis, Ecclesia per Concordata concessit ut iudex civilis, tuta conscientia, secundum leges regionis judicare queat causas mere civiles personarum ecclesiasticarum, puta contractuum, debitorum, haereditatum, et, sub quibusdam conditionibus, etiam causas criminales. (Concord. Austriac. a. 13 seq.) Alibi, ut in Belgio, idem ob inolitam consuetudinem videtur licitum.

4. III. Iudex in exercendo munere suo tenetur ex iustitia tum legali, tum commutativa, eam **diligentiam** adhibere quae pro rei natura et gravitate, secundum arbitrium et consuetudinem prudentum, necessaria est. Id liquet e quasi-contractu quem init cum publica potestate. (Vol. I. n. 578) Speciatim cavendum est ipsi ne, causae solutionem sine justa ratione protrahendo, partibus varia damna et expensas causet: quod profecto injustum est.

De obligatione reparandi damna, quae e iudicis inscitia vel negligentia orta sint, praesertim privatis, consulenda sunt generalia principia de conditionibus ad restitutionis obligationem requisitis. Speciatim haec adverte:

1° Tenetur iudex ad reparationem faciendam quando haec damna orta sunt e culpa ipsius theologica gravi (Vol. I. n. 518), etiamsi damni illati non fuit cooperator positivus, sed negativus tantum. (Vol. I. n. 545)

2° Si quando alicujus damni causam posuit sine gravi culpa theologica, tenetur tamen ex justitia ad illud impediendum, si id sine gravi incommodo efficere potest, ex. gr. monendo indirecte partes ut sibi per appellationem consulant. (Vol. I. n. 513)

3° Controvertitur inter DD. num judex, qui indebite aliquem a mulcta pecuniaria non in compensationem damni illati, sed in poenam delicti solvenda liberarit, ad restitutionem teneatur erga fiscum vel privatum, cui mulcta haec applicanda esset. Alii, ut Busemb. (S. Alph. l. 5. n. 196), affirmant, quia ille cui haec mulcta est applicanda jam habet aliquod jus ad illam obtinendam : quod jus a judice violatur. Alii, quorum sententiam S. Alph. (l. c.) merito probabilem censet, negant. Eorum ratio est quod, ante sententiam, nullum jus fisco vel tertio acquiritur ad illam mulctam : hinc, si judex injuste reum absolvit, non peccat nisi contra justitiam legalem.

5. IV. Judex tenetur ad **sententiam** ferendam secundum leges vigentes, ut ex officii ipsius natura liquet. Ideo laederet justitiam commutativam si, in causis civilibus, non tribueret litigantibus jus quod ipsis e lege competat vel si, in criminalibus, poenas legalibus majores imponeret. Quae autem de minuenda poena ab antiquis disputabantur (cfr. Lugo, disp. 37. n. 91) vix hodie ad praxim faciunt. Leges enim hodiernae solent accurate poenas determinare, saltem ita ut duplicem poenae limitem, supremum et infimum, definiant. Nequit igitur judex, ubi de delicto constat, poenam hoc infimo limite minorem imponere. Injustus autem foret si, etiam intra limites legales, poenam definiret quae manifeste, spectatis causae adjunctis et praxi communiter a tribunalibus recepta, modum excederet.

Numquam licet judici sententiam ferre secundum legem injustam, ita ut aliquem obliget ad rem inhonestam faciendam vel poenam gravissimam innocenti imponat; imo etiam probabilius non licet ipsi, ut damnum grave vitet, damnare innocentem ad poenam levem. Nam, qui sententiam profert legi injustae conformem, hanc approbare videtur et scandalum praebet, dum hac cooperatione confirmat quod boni omnes detestantur. (Ball. P. n. 56; Lehm. I. n. 804) Haec sane tenenda sunt ubi agitur de legibus prorsus iniquis, contra quas aperte nituntur episcopi et ferventes catholici. Probabiliter tamen, e consensu praesumpto vel expresso illius qui inique damnandus est, haec cooperatio excusabitur quando agetur de imponenda poena levi, neque jam ullum scandalum ex hujusmodi sententia nascetur, eo quod illa lex leve detrimentum infert, neque ab episcopis actu impugnatur. Exemplo sit judex qui, in Belgio, sine gravi damno proprio abstinere nequiret a mulcta imponenda sacerdoti qui benedictionem nuptialem ante civile matrimonium imperitiisset. Cfr. n. 562.

6. V. Quando, causa diligenter discussa, **dubium manet** de sententia ferenda, sequentes regulae servandae sunt :

1° In causis criminalibus, seu in quibus de poena imponenda agitur, reo favendum est donec de crimine constet : crimina enim non praesumuntur, sed probanda sunt. Ideo poenam imponere non licet, nisi constet cum morali certitudine tum de facto delicti, tum de jure quo delictum puniatur.

2° In causis civilibus, quando neutra pars est in pacifica possessione rei controversae, videndum utrum jus utriusque partis sit aequè probabile an probabilius pro una quam pro altera. Supponimus hic unice agi de dubio juris : nam, si dubium verteretur circa factum, ex. gr. institutionem haeredis, probabilitas facti nullum jus in judicio conferret, in quo facta semper probanda sunt. (Lugo, de Just. et J. disp. 27. n. 115)

Ubi favet utrique parti jus aequè probabile, judex quidem melius faciet si studebit partes ad componendum adducere; absolute tamen rem alterutri adjudicare poterit. (Lugo, l. c.) Nam probabile est eum cui favetur, esse verum rei dominum, neque majus est periculum ita laedendi verum dominum quam si res inter utrumque dividatur : in quo casu verus dominus semper privatur dimidia parte rei suae. Practice, si litigantes componere nolunt, judex totam rem controversam, legibus hodiernis sic statuentibus, alterutri adjudicare debebit.

At, ubi potior probabilitas favet alterutri parti, huic res adjudicanda est. Nam, ex officio suo, judex tenetur ad investigandam et sequendam veritatem; huic autem officio manifeste deesset qui, propositis duabus viis assequendi veritatem, eligeret minus bonam et minus securam. (Lugo, l. c. n. 116) Ideo damnata est ab Innoc. XI prop. 2^a : " Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. „ Opinantur quidem multi AA. (Ball. P. n. 51) integrum esse judici, quando excessus probabilitatis multum distat a morali certitudine, ut rem vel dividat inter partes vel habenti jus probabilius tribuat. Sed, ut supra dictum est, haec opinio non conducit ad praxim.

3° In causis civilibus, quando una pars est in pacifica rei controversae possessione, certe favendum est ei quae, praeter possessionem, habet pro se rationes aequè probabiles ac pars altera : nam manifeste ejus causa probabilior est. Verum, ubi actor rationes affert probabiliores quam quae a possessore opponuntur, res controvertitur. Communior sententia censet etiam tum favendum esse possessori : eo quod jus possessionis certum elidi nequit nisi ab alio certo et probato jure actoris. (S. Alph. n. 210. Qu. II) Probabiliter tamen alii (Lugo, disp. 16. n. 99; Ball. P. n. 48) censent tunc rem adjudicari posse actori : is enim, ostendendo sibi favere majorem probabilitatem, satis jus suum demonstravit, saltem ad elidendam praesumptionem quam altera pars e facto

possessionis pro se habet. In praxi, "judices communiter res adjudicant habentibus jus probabilius, quia in foro externo difficulter bona fides possessoris probari potest." (S. Alph. l. c.)

7. VI. Quando **judex privata scientia** novit reum esse eum qui non est, ex allegatis et probatis, criminis convictus, tenetur ad eum absolvendum. Nam "judicare pertinet ad judicem, secundum quod fungitur publica potestate: et ideo informari debet in judicando, non secundum id quod ipse novit, tamquam privata persona, sed secundum id quod sibi innotescit tamquam personae publicae." (2. 2. q. 67. a. 2; S. Alph. n. 207).

Si autem **privata scientia** novit **judex innocentem** esse eum qui per testes legitime probatus est reus, certum est ipsi adhibenda esse omnia media et omnem diligentiam ad hunc innocentem liberandum; quodsi (in casu rarissimo) id facere nequeat, practice integrum illi est vel absolvere vel condemnare. Nam quidam tenent universim non licere judici sententiam proferre contra eum quem certo scit esse innocentem; alii autem cum S. Th. (l. c.), ob rationem supra allegatam, censent debere judicem in quacunque causa proferre sententiam juxta allegata et probata; alii tandem, cum Lugo (disp. 37. n. 43 seq.) et S. Alph. (n. 208) id illicitum putant, ubi innocens damnandus esset ad mortem vel mutilationem, cum id sit intrinsece malum, licitum vero existimant, ubi agitur de poenis mitioribus, quia respublica habet altum dominium super bona vita et integritate membrorum minora, ita ut, ob justam boni communis causam, possit de iis disponere; verisimile autem est hanc potestatem ab ea collatam esse judici, ut secundum allegata et probata procedere et ordinem juris, qui magnopere conducit ad bonum commune, incolumem servare possit.

8. VII. Ut pateant juris naturae placita de **muneribus** quae **judex** accipiat a partibus, imprimis distinguendum est utrum **judex** exigat an partes sponte dent.

Si **judex** dona quaedam *exigit* ad rem quam e stricta justitia facere tenetur, ex.gr. ad ferendam sententiam justam, laedit justitiam commutativam: nam repugnat quod res alicui debeatur et iterum eidem vendatur. (Lugo, disp. 37. n. 126) Si vero dona *exigit* ad rem quam e stricta justitia facere non tenetur, ulterius distinguendum utrum id quod ita vendit sit honestum necne. Nam si honestum est, ex. gr. diligentiam omnino extraordinariam in causa expedienda adhibere, **judex** a peccato et restitutione immunis est; si inhonestum est, ex. gr. ferre sententiam iniquam, tenetur ad pretium acceptum restituendum, quamdiu sententiam non tulit; postquam vero lata est, probabilius a restitutione pretii immunis est, ut liquet ex iis quae (Vol. I. n. 584) dicta sunt de contractu turpi.

lond h
it before

Quodsi munera *sponte dantur* a partibus, licet accipere et retinere ea quae parvi momenti sunt: haec enim non censentur habere moraliter vim alliciendi judicem ad injustam sententiam ferendam. Ubi vero magni sunt momenti, ea, ante sententiam latam, retinere non licet: nam ipsum jus naturae prohibet ne judex se in morale periculum injuste agendi conjiciat. Jamvero impossibile est, humano modo, ut judex qui, pendente lite, magnum donum ab aliqua parte acceperit, non propendeat multum in favorem istius. Attamen, causa finita, cum cesset unica ratio quae judicem impendebat quominus haec sponte allata acciperet et retineret, jam non est facienda restitutio. (Lugo, l. c. n. 129 seq.)

Solent hodiernae leges continere severissimas poenas in judices vel juratos qui munera a partibus accipiant. Cfr. Cod. Poen. aa. 246-253. Hae tamen leges videntur mere poenales, saltem ubi in suo tenore nullam prohibitionem, sed tantum poenarum determinationem continent, ut fit in Belgicis. Ideo judices nostros, in foro conscientiae, obligat tantum jus naturae. Plura specialia statuta de hoc argumento habet Jus Canonicum: quae tamen ad solos judices ecclesiasticos pertinent.

VIII. Sententia judicialis **habet vim** in foro conscientiae, dummodo non constet de ejus injustitia; si autem objective injusta est, etiamsi secundum allegata et probata pronuntiata est, nulla est in eodem foro. Ratio prioris partis est, quod sententia a legitima auctoritate prolata, praesumenda est justa: posterioris, quod eadem non habet vim nisi quatenus supponitur declarativa justi: qua praesumptione per certam contrarii cognitionem sublata, jam omnem vim obligandi amittit.

Ideo qui per sententiam manifeste injustam re sua privatur, potest, deficiente alio medio, occulta compensatione uti ad eam recuperandam; qui vero, bona fide litigans, obtinuit ex.gr. haereditatem, tenetur ad eam legitimis haeredibus restituendam, si postea sententiae injustitiam certo agnoscit; expensas tamen, propter bonam fidem, compensare non debet. (Lugo, l. c. n. 186 seqq.)

§ 2. DE JURATIS.

9. Jurati dicuntur cives designati ad judicium ferendum, in quibusdam causis lege determinatis, de reatu illius quem judices aliquod crimen, praesertim e gravioribus, admisisse suspicantur. Nomen juratorum obtinent a juramento quod elicere debent de munere suo fideliter et absque pravis affectibus exercendo: hujus tenorem videsis Cod. Instruct. crimin. a. 312.

His, ut liquet, pars aliqua muneris judicialis demandata est; ideo ipsis

plura conveniunt quae modo de judicum obligationibus statuta sunt. Quaedam tamen speciatim elucidanda vel mutanda, videlicet :

1° Non raro probabile dubium esse potest num juratus scientiam habeat sufficientem ut de re quae saepe, tum natura sua, tum ob advocatorum astutiam, difficilis et intricata est, rectum judicium ferre queat. Nihilominus munus sibi impositum exercere poterit, dummodo proponat neminem nisi certo convictum damnare. Nam vix fieri potest ut crimen aliquod, diligenter attendentibus, videatur evidenter probatum nisi accusatus reapse id commiserit. Quodsi propterea aliqui reapse sontes absoluti dimittuntur, nec magnum malum in eo est, nec societas civilis conqueri potest : quippe quae instituerit modum judicandi, a quo defectus ille vix separari queat. (Ball. P. n. 65)

2° Si persona ecclesiastica judicanda est de crimine quod gravissimam poenam secum trahere possit, neque per Concordatum facultas procedendi concessa est, jurati licentiam Ordinarii petere debebunt : nam pro casu isto rarissimo vix allegari poterit consuetudo. Cfr. n. 3. Non consentimus tamen Ball. P. (n. 65) putanti Ecclesiam velle ut juratus tunc semper reum innocentem proclamet, utpote non convictum secundum ordinem juris. Nam, cum practice desit quaevis alia ratio puniendi clericum sontem et contumacem, Ecclesia merito censetur consentire ut a potestate civili judicetur : quod etiam in Concordatis, ex. gr. Austriaco (a. 14), concessit, cum quibusdam restrictionibus, quae fere unice referuntur ad executionem poenae, in qua jurati nullatenus interveniunt. Talem sententiam ferri et observari postulat ipsa necessitas socialis ordinis, fere sicut illegitimi gubernii leges servare tenentur cives. (Vol. I. n. 89)

3° Si jurati privata scientia norunt innocentem esse eum qui, secundum allegata et probata, appareat reus, tenentur ad eum absolvendum. Tunc enim argumenta, quae aliis viderentur certa, nullatenus poterunt *intimam persuasionem* in eorum animis gignere ; haec autem iis ex ipsa lege (Cod. Instr. crim. aa. 312, 342) normam judicandi praebere debet. Hinc minime possunt uti libertate quae iudicibus in hoc casu relinquitur. (n. 7)

4° Controvertitur num jurati damnare possint accusatum, cujus reatum privata scientia norint, sed qui in iudicio non fuerit convictus. Negant Lehm. (I. n. 807) et Palm. (Ball. P. n. 66) : prior, quia censet legem, dum jubet juratos respondere secundum *intimam persuasionem*, id neque intelligere, neque intelligere posse nisi de persuasionem quae ex ipso iudicio hausta sit ; posterior quia, licet opinetur legem civilem permittere ut jurati e scientia privata respondeant, existimat id adversari tum caritati, tum justitiae : siquidem reus, quamdiu ejus culpa probata non est, jus habet ut absolvatur ; juratus vero nequit simul

gerere personam testis et judicis. Affirmat Berardi (Prax. Conf. n. 3209), quoniam hic est sensus manifestus legis, neque constat de ejusdem injustitia. Huic assentimur, quatenus sensum legis hunc esse opinamur ut juratus, in responso dando, attendere debeat non tantum ad juridice probata, sed ad notitiam privatam. Lex enim (Cod. Instruct. crim. a. 342) declarat totam mensuram ipsius obligationis contineri hac quaestione: "Habesne intimam convictionem?" Sed, ob rationes supra allegatas, putamus regulariter illicite acturum juratum qui reum juridice non convictum damnet. Nihilominus excipiendum ducimus casum quo impunitas delinquentis gravi nocumento reipublicae futura existimetur, puta quia, ob factionis praepotentiam vel sectae minas, testes loqui non audeant vel falsa testati sint; quare etiam populares tumultus forte timeri possint vel tumultuaria accusati occisio. (*lynchlaw*) Etenim non videtur illicitum in talibus adjunctis uti facultate quam ipsa lex publica offert et quae juri naturali in adjunctis extraordinariis non repugnat. Notandum autem est reipublicae satis constare de culpa accusati per testimonium juratorum qui non singuli, sed tantum per majorem suffragiorum numerum, accusatum damnare possunt, ac proinde cessare praecipuam rationem ob quam talis damnatio a plerisque reprobat, quando unius sententia pronuntiatur, vid. quia de scelere certo constare nequit per testimonium unius. Supponimus tamen praecessisse processum legalem, in quo plena libertas data sit reo tuendi seipsum et servatus sit, quantum fieri potest, ordo juris. (Vol. I. n. 367)

CAPUT II.

DE ACCUSATORE ET REO.

§ I. DE ACCUSATORE ET ACTORE. *et aliorum*

10. I. Accusator, de quo Theologi Morales agere solebant, intelligebatur civis qui. in causa criminali, onus criminis probandi in se suscipiebat. Hodie autem, in foro civili, id onus nulli privato incumbit, sed tantum a magistratu, cui *Procuratoris* nomen datur, assumendum est. Hujus magistratus officia e generalibus principiis de Jure et Justitia facile deducuntur. Praecipua sunt: ne accuset eum de quo dubitat num crimen commiserit, et ut, in decursu causae, si se errasse compererit, accusationem abrumpat vel, si id nequeat, quantum potest, indemnitati accusati prospiciat.

Privatis hodie, in foro civili, incumbit tantum obligatio denunciandi seu crimen deferendi ad magistratum ut is, pro officio suo, bono communi consulat et (si ipsi videbitur) ad punctionem delinquentis procedat.

Denuntiatio hujusmodi *potest* fieri quotiescumque de crimine commisso seria indicia habentur; fieri autem *debet* in casibus sequentibus (S. Alph. l. 5. n. 236) :

1° Si talis denuntiatio necessaria est ad grave damnum commune vitandum : quo casu obligatio esse potest etiam cum magno incommodo proprio.

2° Si eadem necessaria est ad arcendum grave damnum tertio innocenti imminens : quo tamen casu a denuntiatione excusaretur qui eam sine gravi incommodo proprio vel alieno facere non posset.

3° Si quis munus suscipit quo ad talem denuntiationem faciendam obligetur.

4° Si denuntiatio, lege positiva, quandoque praecipitur. Hujusmodi lex, in foro conscientiae obligans, hodie plerumque non est nisi ecclesiastica. Cfr. nn. 294 seq. et 596.

II. Actor vocatur qui in causa civili litem alteri intentat. Ejus quoque obligationes morales facile e principiis generalibus deducuntur.

Dubium tamen manere potest num liceat ipsi causam justam prosecui productis chirographis quae aliis amissis vel destructis substituerit, aut etiam penitus confinxerit.

Haec agendi ratio continet sane mendacium officiosum, et potest graviter adversari caritati quam actor sibi suisque debet, eo quod se, absque sufficiente ratione, exponit gravissimis poenis quas contra hujusmodi fraudes leges civiles statuunt. Attamen contra justitiam commutativam non videtur peccari : eo quod documentum amissum vel deficiens non erat nisi medium probandi jus quod per se actori inesse supponitur. (Gury, II. n. 13; Ball. P. n. 83) Cavendum tamen ne inde concludatur immunem esse ab injustitia eum qui fingit documentum quo jus nondum acquisitum ipsi tribuatur. Cfr. Vol. I. n. 674.

§ 2. DE REO. = *Defensor*

11. I. Reo (quo nomine comprehendi solet quicumque se contra alium defendit) licet semper **crimen a se admissum negare**. Nam haec negatio, ex adjunctis, non est nisi restrictio late mentalis qua declarat se non admisisse crimen quod teneatur fateri. Neque aliter dicendum de explicationibus a reo confectis ad innocentiam suam probandam : nemo enim prudenter iis fidere potest, nisi quatenus circumstantiae allegatae aliunde constant.

Ex Jure Romano, quod vigere supponunt antiqui Theologi Morales, licebat judici, facta semi-plena probatione, ex. gr. per unum testem. per confessionem extrajudicialem, etc., reum interrogare de crimine et confessionem veritatis imponere ad probationem complendam : imo a reo exigebatur juramentum de veritate responsi quod judici interroganti dabat. Cfr. Ferraris, *Bibliot. can. verbo Probatio*, n. 4. Hoc jure vigente, censebant communiter DD. reum sic interrogatum teneri ad veritatem contra se fatendam : eo quod legitimae auctoritati parendum sit. Nihilominus multi, cum Lugo (disp. 40. n. 141 seq.), excipiebant casum quo reus se per confessionem suam gravissimae poenae, puta mortis, confiscationis omnium bonorum, etc. exponeret. Nitebantur praecipue hac ratione : legem humanam esse debere de re humano modo possibili et accommodata communi infirmitati; esse autem humano modo impossibile et heroicum quod reus confessione sua seipsum poenae mortis vel alii gravissimae addicat. Hodie locus his controversiis esset tantum in causis quae Jure Canonico instituerentur, in quo vetus illa dispositio permansit : nam, in Jure civili, jam nulla talis obligatio reo imponitur, nec juramentum defertur. (Ball. P. n. 101 seqq.)

12. II. Reo licet detegere occulta crimina testium, dummodo haec manifestatio necessaria sit ad vim testimonii invalidandam : nam licitum est reo se tueri iisdem armis quibus impugnatur. At si hujusmodi revelatio minime necessaria esset ad hunc finem, sive quia alia media innocua praesto sunt, sive quia manifestum est crimen nihilominus probatum iri, haec revelatio esset contraria, non tantum caritati, sed et justitiae, perinde ac si quis sciens volens in vulnerando aggressore moderamen inculpatae tutelae excederet. (Lugo, disp. 40. n. 22 seqq.) Practice apud juratos, donec sententiam tulerint, sperari potest successus e tali manifestatione. (Ball. P. n. 112) Id verum est, etiamsi testis coactus est : nam manet idem jus defensionis. Supponitur tamen, praesertim in hoc casu, aliqua proportio inter poenam quam reus declinat et malum quod testi infert, ne scil. gravissimum damnum inferat ad vitandam poenam levissimam.

Numquam licet calumniis uti, etiam ad repellendum calumniatorem. Cfr. Vol. I. n. 412.

III. Reo per se licet e manibus satellitum vel e carcere aufugere, sive ante, sive post sententiam judicis, sive gravissimam, sive levem poenam subiturus sit. Ratio est quod, etiam post justam sententiam, non est damnatus ut maneat in carcere, sed ut in eo delineatur : ideo sufficit ut, absque resistentia activa, poenam suam patiat. Ita probabilior sententia, quam tenent inter recentes Ball. P. (n. 116) et D'Annib.

(II. n. 601) Plerique tamen AA., ut videre est apud S. Alph. (n. 280). hanc facultatem aufugiendi non admittunt nisi ante sententiam judicis, vel in casu quo reus ad poenam gravissimam damnatus est. Sed, si licet aufugere in hoc ultimo casu, licebit semper. Nam, iisdem plane verbis et legibus imponitur poena carceris unius diei et perpetua; ergo vel semper jubetur reus manere in vinculis vel numquam. (D'Annib. l. c. nota 28)

Ideo regulariter licet reo **carcerem effringere**, excepto casu quo ex effractione gravissimum damnum commune vel custodis sequeretur, dum ipse reus nonnisi leve damnum evaderet. Ceteris autem, dummodo non sint ministri justitiae, licet reum in fuga capienda juvare, sive consilio, sive suppeditis funibus, lima, etc.: nam nihil pravi in hoc apparet quod alteri suadeatur res ipsi licita et quod ad eandem exsequendam juvetur. Iisdem tamen non licet reum in effringendo carcerem juvare: quia tale jus omnibus agnosci nequiret, quin inde sequerentur gravissima publicae tranquillitatis damna. (S. Alph. n. 282)

Pariter illicitum est reo **corrumpere custodes** ut ejus fugae faveant, quando juste damnatus est: sic enim peteretur a custodibus quod ipsi sine formali peccato praestare nequeunt. Sed, quando sententia damnationis injusta est, custodem praemonitum corrumpere liceret: nam ipsē nequit obligari ad cooperandum injustitiae saltem materiali.

13. IV. Resistere judici vel exsecutoribus justitiae non licet reo qui juste et servato juris ordine damnatus est, licet vero ei qui sententia injusta et contra ordinem juris lata damnatus est. Ratio prioris partis patet: posterioris ratio est, quia publica potestas nullam auctoritatem praebet judici vel exsecutoribus ad poenam contra juris ordinem exigendam: quare isti repelli possunt, sicut quivis privati aggressores, formaliter vel materialiter injusti.

Ubi vero sententia materialiter quidem injusta est, sed lata secundum ordinem juris, communis sententia AA. tenet prohiberi resistantiam: eo quod tunc iudex et exsecutores possunt, imo debent, sententiam exsequi, nequit autem esse bellum justum ex utraque parte. Alii tamen, quorum sententiam merito probabilem habet Lugo (disp. 40. n. 40), opinantur etiam tum licere resistantiam. Rationem afferunt, quod jus exsequendi sententiam tunc non oritur nisi ex falsa praesumptione; haec autem in foro conscientiae cedit veritati: sicut, quando iudex errat in persona malefactoris et vult occidere Petrum loco Joannis, potest Petrus se defendere. Nec repugnat dari bellum justum ex utraque parte ob ignorantiam invincibilem unius partis. Ita Ball. P. (n. 115) et D'Annib. (II. n. 601) Requiritur tamen duo: ut absit grave scandalum, quod facilius oriri potest ubi sententia servato juris ordine lata est, et ut injustitia sit evidens.

CAPUT III.

DE ADVOCATO.

14. I. Advocatus (idem dic de procuratore a partibus constituto) opem fert acteri vel reo: ideo, ut ejus obligationes cognoscantur, imprimis attendenda sunt ea quae modo de actore et reo declarata sunt. Ipsi etiam competunt ea quae supra (nn. 3 et 4) dicta sunt de scientia iudicibus necessaria et de diligentia in causis tractandis requisita. Si in alterutra deficit cum gravi culpa theologia, tenetur ad compensationem damni orti clientibus, erga quos se per quasi-contractum ad utramque habendam obligavit.

II. In causis criminalibus, semper licet advocato defendere reum, dummodo non usurpet media in se illicita, neque e liberatione malefactoris timendum sit grave nocumentum commune. Ratio est, quia reo ipsi idem est licitum. Inter media autem illicita reponendum foret quod advocatus propugnaret theoriam generalem prorsus falsam et perniciosam, juxta quam semper vel fere semper quae e mala passione oriuntur carerent libertate. Cfr. Vol. I. n. 23.

III. Causas civiles, etiam minus probabiles, *licite suscipi* advocatus, dummodo minorem successus spem sincere clienti declaret; *illicite* vero susciperet manifeste injustas. His accensendae sunt eae quas certo praevidet infelicem exitum habituras esse: hujusmodi enim causas neque ipse actor, rei conscius, prosequi posset, utpote meras alterius partis vexationes, nisi infelix exitus unice improbitati judicium foret adscribendus.

Advocatus tenetur, saltem in defectu actoris, *compensare damnum* quod, e causa injuste acta, alteri parti ortum sit. Quodsi clientem suum causae injustitiam celavit, ipse solus, tamquam actor principalis, tenetur ad compensanda damna quae, e causae prosecutione, utrique parti oriantur. Tandem si minorem causae probabilitatem clienti suo dissimulavit, reparare debet damna quae cliens ex illa deceptione patiatur, nisi viderit hominem ita dispositum ut ad litigandum, quantulacumque sit spes successus, sit prorsus determinatus. (Ball. P. n. 70)

Hinc etiam patet graviter peccare advocatum qui temere causas quaslibet, nullo praemisso examine, suscipiat.

15. IV. Advocatus qui, decurrente lite, advertit causam civilem a se susceptam esse manifeste injustam, tenetur ad eam deserendam; quodsi eam nihilominus prosequatur, tenebitur ad compensanda damna ex injusta actione secuta, eadem ratione ac supra. (III) Si tamen sciret clientem suum non destitutum esse a causa injusta prosequenda, posset alteram partem inducere ad compositionem faciendam ut se ab injusta vexatione liberaret. (Lugo, disp. 41. n. 6)

Regulariter nequit secreta causae injustae, quam deseruit, parti adversae manifestare. (2. 2. q. 71. a. 3) Excipe: si cliens injustus, etiam admonitus, nollet a causa prosequenda desistere, nec aliud medium daretur ad gravissimum damnum innocentis avertendum: in his enim adjunctis secretum commissum prodere licet. Cfr. Vol. I. n. 432. Plerumque tamen ad id non tenebitur, cum id generatim sine gravi incommodo proprio facere nequeat et obstant leges civiles. (Lugo, l. c.; Lehm. I. n. 822)

V. In exigendo **salario** advocatus justitiae limites egredi nequit: ad quos cognoscendos, inspiciantur oportet omnia causae adjuncta, quae ejus operam majore praemio dignam efficiant, ut labor diuturnior vel difficilior, peritia advocati, etc. Regula tutissima est praxis timoratorum.

Jure Romano prohibebatur advocatus ne pacisceretur cum cliente ut pro pretio laboris acciperet partem aliquotam bonorum quae clienti, in casu victoriae, obvenirent. Verum jam fere ubique Jus istud abolitum est, neque viget in Juribus recentioribus similis prohibitio, saltem in conscientia obligans. Quare talis contractus aleatorius jam licite initur, modo absit vis vel dolus, qualem committeret advocatus qui fingeret causae exitum, qui fere certus foret, esse valde dubium, vel melius esse clienti ut litem intentaret, dum eidem manifeste melius esset aequam compositionem ultro oblatam accipere.

Si cliens justam causam litis abrumpendae habet, puta amicam compositionem, agitam injustitiam, etc. advocato competit tantum jus ad pretium laboris jam peracti. Sin autem casu vel pro mero arbitrio clientis abrumpitur lis, advocatus totam mercedem, de qua *conventum* fuerit, exigere potest (S. Alph. H. A. tr. 13. n. 70): id tamen raro usu venit, cum non soleat pretium pro tota lite ab initio statui. (1)

(1) Obligationem quae incumbat advocato gratis causas pauperum tuendi determinant regulae datae de eleemosyna Vol. I. n. 222.

CAPUT IV.

DE TESTIBUS.

16. I. Nemo tenetur ad testimonium sponte dandum nisi id necessarium sit ad avertendum grave damnum reipublicae vel tertii innocentis. Haec enim necessitas unicum hujus obligationis fundamentum est. Cfr. dicta de officiis succurrendi proximo et avertendi mala Statui vel Ecclesiae imminetia Vol. I. nn. 215 et 359. Hinc :

1° Desinit obligatio quando testimonium dari nequit sine gravi incommodo proprio, nisi illud sit prorsus necessarium ad avertendum grave damnum commune.

2° Numquam datur obligatio testificandi unice ut puniatur crimen praeteritum : nam ex omissa tali punishmente, nullum vel nonnisi leve damnum reipublicae oritur.

3° Si quis condemnatur ob crimen quod scis factum ab alio, non teneris prodere malefactorem ad liberandum innocentem : quia non est subveniendum proximo cum tanto damno vel periculo alterius, qui revera (ut supponimus) hujus erroris judicum causa non est (Vol. I. n. 516), ideoque se prodere non tenetur. Attamen, si crimen probari posset in judicio, *liceret* verum reum denunciare. (Lugo, disp. 39, n. 1; Suarez, de Carit. disp. 8. sect. 6. n. 7)

II. Qui a legitima auctoritate **citatus est**, tenetur ad comparendum et ad veritatem judici interroganti manifestandam, nisi legitima ratione excusetur. Quodsi (ut fit) juramentum emisit, huic obligationi ex obedientia ortae accedit obligatio ex virtute religionis. Etiam haec videtur admittere parvitatem materiae, quia juramentum, coram tribunalibus emitte solitum, est promissorium, saltem quod spectat obligationem integrae veritatis dicendae. Obligatio autem ex obedientia per se gravis est, cum justitiae administratio multum ad reipublicae bonum conferat ; per accedens tamen fieri potest levis, ut si jam adessent alii testes sufficientes.

Probabilius testis privatus qui veritatem reticet, non peccat contra justitiam commutativam, ideoque ad restitutionem non tenetur. (Vol. I. n. 545) Nam illa obligatio e justitia stricta, quam quidam AA. adstruunt, oriri deberet e praecepto testificandi, quod a republica imponatur. Jamvero subditi non videntur voluisse ita se subdere reipublicae ut haec possit eos, quasi servos, obligare ex justitia ad actiones personales, neque talis potestas requiritur recto ordini servando, cui per potestatem praecepta imponendi omnino satisfit. (Lugo, l. c. n. 6; S. Alph. l. 5. n. 270)

17. III. Testis excusatur vel etiam quandoque **prohibetur** ab integra veritate dicenda, praesertim in casibus sequentibus :

1° Si iudex, in causa de qua interrogat, non est legitimus vel juris ordinem non servat. Qualis sit ille ordo, imprimis e legibus civilibus cujusque regionis cognoscendum est ; jure autem naturali non stricte requiritur ut praecedat infamia, quod potius e Juris Canonici praescriptis multi DD. deducunt (Ball. P. n. 29), sed aliquid aequivalens, puta, nostris temporibus, denuntiatio seriis indiciiis nixa.

2° Si testis rem novit e secreto tantum sacramentali. Cfr. n. 379.

3° Si testis rem novit tantum sub secreto commisso. Cfr. Vol. I. n. 432. Ideo a delicto manifestando excusantur, imo et prohibentur medici, advocati, etc., quibus illud, consilii petendi causa, manifestatum est. Excipe cum S. Alph. (l. 5. n. 268) casum quo imminet damnum commune, vel quo eadem res aliunde testi innotuit. Non excusantur autem testes a manifestanda re quam norunt sub secreto naturali vel mere promisso, eo sensu qui explicatus est Vol. I. n. 430.

4° Si ex testimonio testi imminet notabile damnum in fama, divitiis, concordia cum reliquis civibus, etc. Videndum tamen num forte, ex omisso testimonio, timendum sit tam grave damnum commune vel tertii ut damno testis praeponderet. (Lugo, l. c. n. 10)

5° Si rem accepit testis a viris qui non satis fide digni sint. Id reticere potest, etiamsi iudex diserte interrogat num rem ab aliis dictam audiverit. Quodsi testis jubetur tantum dicere quae scit, videtur teneri ad manifestandum tantum ea quae propriis sensibus apprehendit : nam haec tantum proprie scire dicimur. (S. Alph. l. c.)

6° Si factum intellexit per injuriam, ex. gr. aperiendo litteras.

7° Si novit eum qui de re aliqua in judicio criminali convenitur, non peccasse, puta si quis, ob occultam compensationem factam, furti accusatur : quia mens judicis est de delicto tantum inquirere.

In his omnibus casibus, testis qui justam celandae veritatis causam habet, potest dicere *se nescire*. Haec enim verba ex adjunctis satis intelligi possunt procedere de notitia de qua in praesenti legitime interrogetur. Cfr. Vol. I. n. 417.

N. B. Communius censebant AA. sub antiquo Jure scribentes (S. Alph. n. 267) non teneri testem ad veritatem manifestandam, si ipse solus ab accusatore producat, nec praecesserit semi-plena probatio vel infamia aut evidentialia indicia. Rationem asserunt : in his adjunctis non interrogari testem legitime, siquidem, juxta ordinem juris tunc vigentem, iudex interrogare poterat tantum quando praecesserat semi-plena probatio, infamia vel notorietas. Hodie vero non solent leges civiles determinare certum numerum testimonium ad crimina probanda, vel probationes quae citationem rei praecedere debeant. Nihilominus aequivalenter servari

solent quae vetere Jure poscebantur: neminem enim solent judices citare nisi praecesserint indicia probabilia reatus, neque damnare ob *nudum* unius testimonium. Quare, practice, respondere debebit testis, nisi forte, in casu rarissimo, sciat nullum aliud testimonium nullaque alia indicia contra reum afferri posse.

18. IV. Testis qui sciens volens falsum testimonium profert, non solum peccat contra religionem, ob violatum juramentum, sed et contra justitiam commutativam, si asserta falsitas nata est aliis damnum inferre, ut per se liquet.

Hinc tenetur ad reparanda omnia damna quae e falso testimonio alii orta sint, juxta principia generalia de restitutione; excusatur tamen si jam testimonia falsa sufficientia ad judicem decipiendum praecesserint. (Vol. I. n. 540) In specie debet revocare falsum testimonium cum pari suo damno et periculo etiam vitae, si reus de ea periclitetur, dummodo putetur revocando aliquid effecturus. (S. Alph. n. 269) Manet eadem obligatio restituendae famae vel ipsi defuncto vel ejus familiae, si in istam infamia e falso testimonio redundavit. Saepe in praxi a retractatione excusabitur calumniator, eo quod, causa finita, nihil efficeret. Sed manerent compensanda detrimenta quae haeredes in bonis fortunae ex eadem calumnia passi essent. (Lugo, disp. 15. n. 9)

Si fiscus ex falso testimonio aliqua mulcta pecuniaria fraudatus est, probabile est nullam esse restitutionem faciendam, eo quod fiscus ante sententiam nullum jus strictum ad mulctam habet. Id a fortiori concludere licet ex iis quae n. 4 de judice in simili casu dicta sunt.

V. Testis qui falsum ex errore vel inadvertentia testatus est, tenetur ex justitia ad impedienda damna quae inde in alium oriri possint; non tenetur tamen cum proprio incommodo gravi. Ideo ad damnum hujusmodi reparandum numquam obligatur nisi illud impedire, cum posset, gravi culpa theologica omisit. Haec sequuntur ex dictis Vol. I. n. 513.

CAPUT V.

DE MEDICIS ET CHIRURGIS.

19. Jam satis e supra dictis patent multae eorum obligationes, ut habendi scientiam rebus tractandis competentem (n. 3), adhibendi diligentiam gravitati et periculo morbi vel operationis proportionatam.

reparandi etiam damna quae negligentia graviter culpabili intulerint (n. 4), succurrendi pauperibus in necessitate positus (Vol. I. n. 222 seq.). Praeterea haec attendenda sunt :

I. Medicus ex justitia tenetur ad praebendum aegroto remedium quod existimat tutius : certum, si novit ; probabilius, si tantum probabilia praesto sunt, Nam, vi contractus taciti, obligatur ad providendum saluti aegroti meliôre qua potest ratione. (S. Alph. l. 1. n. 44 seq.)

II. Non licet applicare remedium vel facere operationem chirurgicam infirmo, etiam desperato, quando *ignoratur* utrum id sit futurum salutare an noxium et *unice intenditur experimentum fieri* : id enim manifeste contractui inter aegrotum et medicum inito adversatur. Neque fit licitum hujusmodi experimentum propter aegroti consensum, quando periculum est ne ipse moriatur vel mors accelleretur : nam neque ipse de vita sua disponere potest. Cfr. Vol. I. n. 361 seq.

Ideo omnino improbanda sunt experimenta per incisiones, perforationes etc. quae perhibentur hodie fieri in quibusdam regionibus, in scio vel invito aegroto, cum ipsius vero periculo nulloque emolumento, et unice ut scientia chirurgica promoveatur. Sic etiam reprobandae sunt, cum Capellmann (Medic. Past. p. 31), vaccinationes ex secretis ulcerum syphiliticorum ad finem diagnosticum, nempe ut pateat num quis syphillide latente laboret. Nam, si reapse eo morbo non inficiebatur, insitio eum syphiliticum faciet. Experimenta igitur periculosa facienda sunt in bestiis vel, si per leges licet, in capite damnatis.

20. III. Licet dare aegroto, cujus salus desperata est, remedium de quo *dubitatur* utrum sit profuturum an nociturum et mortem acceleraturum : idem dic de facienda in iisdem conditionibus operatione chirurgica. Hanc sententiam S. Alph. (l. c. n. 46) vocat *forte probabiliores*. Rationem affert quod " conformius est prudentiae et voluntati infirmi (praesertim si ipse expresse in hoc consentiat) applicare illi remedium dubium quam illud omittere cum certitudine mortis. „ Idem non liceret quando aegrotus invitus esset, vel de ejus vita non desperaretur. Deinde cavendum ne in tale periculum conjiciatur sine praevia monitione, is qui conscientiae suae vel rebus temporalibus non providerit.

IV. Non licet lenire dolores ope morphii, cocaini, etc. praesertim per injectiones subcutaneas, nisi ea moderatione quae nulla gravia detrimenta secum trahat ; multo minus licet medico hominem, funesta talium injectionum cupidine abreptum, adjuvare suppeditando siphunculum, morphium, etc. Nam e nimio illius lenimenti usu sequuntur magna detrimenta sanitati et interdum ipsa amentia.

Chloroformium autem in partus ordinarii doloribus adhibere illicitum putant Capellmam (l. c. p. 38) et Surlbled (La vie sexuelle, p. 278 seqq.). Rationem afferunt, quod hi dolores tanti non sunt ut a muliere strenua ferri nequeant; ex usu autem chloroformii periculum mortis tum matri, tum proli gignitur. Attamen periculum illud valde remotum est, cum e casibus fere innumeris in quibus adhibitum est, vix ullus assignari possit in quo constet chloroformium veram fuisse causam ob quam mater obierit; neque desunt peritissimi in arte obstetricia medici qui eundem usum prorsus innocuum partui et infantis sanitati asserant. (Hubert, Accouchements, t. II, p. 683) Quare nullum gravem reatum in hujusmodi usu videmus; leviter tamen illicitum putamus periculum mortis, etiam remotum, absque speciali causa, matri inducere. Cocaini vero usus, cum localem tantum anesthesiam producat, nullaque pericula matri vel proli afferat, prorsus licitus est: sed de ejus efficacia ad sedandos partus dolores nondum plene constat. (Hubert, l. c. p. 691)

21. V. Injuste agit medicus qui visitationes plane inutiles instituit et remedia aequae inutilia praescribit, ficta spe salvandi aegroti. Attamen nullam injustitiam committeret, si cura hujusmodi aliquatenus prodesset ad solandum infirmum vel ad ejus dolores levandos, aut si accederet, sine ulla fraude, consensus infirmi vel eorum qui expensas ferre debent.

Injuste etiam ageret medicus qui pro curis et visitationibus, quibus ex usu certum pretium assignatur, majus peteret, cliente non praemonito, vel a paupere exigere mercedem quae tantum a ditiori exigi solet: unusquisque enim, dum a medico usualia servitia petit, implicite cum eo paciscitur ut pro pretio usuali, quod varium esse solet pro varia hominum conditione, medicus operam suam praestet. In obsequiis magis extraordinariis, puta in diuturna opera medicorum peritia eminentium, vel in difficilibus operationibus chirurgicis, nisi praeiverit libera conventio, pretium justum censendum est non quodlibet medico vel chirurgo placuerit, sed quod, ratione habita laboris, difficultatis, etc., proportionem habeat cum stipendio quod iidem peritissimi pro ordinariis obsequiis a personis ejusdem conditionis petere solent: in hoc enim, non autem in quodlibet, tacite consentit qui hujusmodi extraordinaria obsequia petit.

VI. Graviter contra caritatem peccat medicus qui non admonet aegrotum quem novit in probabili mortis periculo constitutum et cui putat, saltem probabiliter, hanc monitionem necessariam esse ad gravia damna vitanda, puta ad conscientiam suam a gravi peccato purgandam vel res temporales magni momenti componendas: nam tenetur unus-

quisque notabile damnum a proximo arcere, si commode potest. (Vol. I. n. 217) Sub gravi autem non tenetur quando persuasum habet hanc monitionem non esse multum profuturam, sive quia moraliter certus est aegrotum in statu gratiae versari, neque res temporales componendas habere, sive (quod raro fiet) quia eadem certitudine novit eum esse tam male dispositum ut, etiam periculi conscius, sacramenta respueret. (1)

Quamvis haec monitio plerumque efficacior sit quando ab ipso medico fit, absolute tamen satisficit monendo per alium quemcumque, puta per consanguineos, parochum, etc. Maneret obligatio personalis si reliqui monitionem facere vel nollent vel non possent (Sanchez, in Dec. l. 3. c. 16. n. 1), vel si aliis de mortis periculo monentibus credere noluisset infirmus. Praesertim cavendum est medicis ne aegrotum periculose decumbentem in errorem invincibilem inducant, dum ei falso testantur morbum remitti: unde saepe fit ut ceteris monentibus non credat et sacramentis muniri recuset qui, veritatem edoctus, libenter eadem suscepisset.

VII. Graviter peccat medicus qui, tempore morbi contagiosi, deserit eos quorum curam per contractum adhuc vigentem suscepit; deficiente autem contractu, raro sub gravi tenebitur ad vitam suam magno periculo exponendam. Id contingeret tantum si ex ejus discessu sequeretur magnum commune detrimentum, vid. si multi propterea praeviderentur morituri, qui secus valde probabiliter medici ope salvarentur. Etiam graviter laederet caritatem qui gravi morbo laborantem adjuvare nollit, dum nullus alius praesto esset, neque ipse notabili incommodo excusaretur.

VIII. Peccat graviter medicus qui, sine vera necessitate aut evidenti utilitate, inspicit et praesertim tangit organa genitalia mulierum (Vol. I. n. 397); item qui remedia ad abortum faciendum praescribit vel petentibus tribuit. Si quaedam innocua tradat ne apud alium efficacia pharmaca quaerantur, non peccat. Consultius tamen videtur mulieres aliosve a pravo proposito detertere: si enim sponte sequeretur abortus, is pseudo-pharmaco et medico qui illud consuluit tribueretur. (Hubert, op. cit. II. p. 736)

(1) Haec dicta sunt secundum jus naturale et divinum, quod solum hodie in hoc argumento servandum est. Nam nostris temporibus in desuetudinem abierunt Constitutiones quas de eodem sapienter tulerant duo RR. PP., nempe Innocentius III in Conc. Lat. IV. (Deer. l. 5. tit. 38. c. 13) et Pius V (Const. *Super gregem*, anno 1566). Horum prior praecepit sub gravi omnibus medicis ne infirmos, notabili morbo laborantes, in suam curam reciperent qui prius confessi non fuissent; posterior eandem legem confirmavit novisque conditionibus determinavit. Jam tempore S. Alph. (l. 6. n. 664), multis in locis hae Constitutiones non erant usu receptae.

CAPUT VI.

DE HERIS ET OPIFICIBUS.

22. Peculiaria caritatis officia quae heros et opifices constringunt, quatenus arctiori societate uniuntur, jam Vol. I. n. 354 seq. explicata sunt. Hic autem quaedam addemus, quae unice vel praecipue e virtute iustitiae nascuntur.

I. Operarii tenentur “ quod libere et cum aequitate pactum operae sit, id integre et fideliter reddere. ” (Encycl. de condit. opif.) Ratio patet ex iis quae Vol. I. n. 595 seq. de obligatione e contractu orta, dicta sunt. Hinc injuste agunt qui otio terunt tempus quo, juxta contractum, laborare debent; qui, quo minorem laborem insumant, res sibi commissas male perficiunt, cum damno domini vel tertii, etc.

II. Tenentur iidem “ non rei ullo modo nocere, non personam violare dominorum. ” (ib).

III. Tenentur etiam “ in ipsis tuendis rationibus suis abstinere a vi, nec seditionem induere umquam. ” (ib.)

Hoc officium peculiarem praebet difficultatem in dijudicanda liceitate vel illicite cessationis laboris ex condicto: quo medio saepe utuntur hodie operarii ad rationes suas tuendas. De hac igitur cessatione quaedam breviter statuemus:

1° Si operarii ex condicto cessant laborem, quem e contractu cum heris inito praestare debent, cessatio injusta est, ut ex supradictis (I) patet. Excipiendi sunt casus in quibus contractus ab initio nullam obligationem peperisset, vel obligatio, propter aliquam circumstantiam supervenientem, sublata esset. Ita nulla esset obligatio laboris praestandi, si moraliter coacti fuissent operarii ad laborem cum salario manifeste injusto commutandum (Vol. I. n. 499), vel si laborem minime necessarium diebus Dominicis praestare spopondissent. Similiter cessaret obligatio locationis operae, si herus non servaret condiciones de quibus conventum esset, aut magna damna pro vita vel sanitate, e labore praestando, operariis imminerent. (Vol. I. n. 593) Attamen caritas postulat ut, antequam laborem cessent, patronum rogent num contractum ad normas iustitiae redigere velit. Cfr. Antoine, *Cours d'Économie sociale*, p. 463.

2° Quando operarii nullo contractu ligantur, cessatio a labore est per

se licita omnibus, etiam ex condicto, sicut licet singulis. Attamen illicita fieri potest vel ratione finis vel ratione mediorum quae adhibentur. Ratione *finis* : si ex. gr. intenderent, ope universalis cessationis, moralem coactionem inferre gubernio legitimo, ne libere decerneret ea quae nullam manifestam injustitiam contineant, vel si dominum cogere vellent ad dandum salarium supra summum quod juste in illa regione dari consuevit. Ratione *mediorum* : si ex. gr. adhiberent vim ac seditio-nes ; si, ex odio domini et sine necessitate propriae defensionis, cessationem facerent eo momento quo ea gravius detrimentum domino afferret ; si non relinquerent singulis libertatem “ collocandi operam suam ubi libet et quando libet. ” (Encycl. litt. ad Arch. et Ep. Stat. Foed. 26 Jan. 1895) Attamen, quando salarium infra infimum accipiunt, non videtur illicitum adhibere aliquam moralem coactionem, in eo sitam quod eos qui laborare pergunt excludant a signis caritatis specialibus, puta a societatibus libere initis, non autem ab iis quae caritas omnibus vult esse communia, ut praebere justo pretio eumentibus necessaria ad victum. Nam, denegando tantum specialia caritatis signa, medio per se licito impedire conantur damnum quod ex aliorum agendi ratione patiuntur. Cfr. Lehmke, I. n. 1119.

3º Seclusis ergo mediis injustis, licita est cessatio laboris ex condicto, quae fit ad obtinendum pretium quod, spectatis omnibus adjunctis, ex parte tum dominorum, tum opificum, justum est. Idem dicendum si intenditur deminutio laboris excessivi, cessatio injuriarum vel vexationum aut alius justus magni momenti finis.

Neque probabilius peccant contra justitiam operarii qui jam obtinent salarium justum infimum, volunt autem obtinere augmentum, quod tamen pretium summum non excedat. Cfr. dicta de monopolio Vol. I. n. 641. Imo neque contra caritatem peccare videntur : siquidem hic non inducunt necessitatem domino ut tribuat illud pretium, cum aliis (ut supponitur) libertatem laborandi pro minore mercede relinquunt.

4º Illicita etiam foret cessatio a labore, si nulla probabilitas affulgeret obtinendi bonum finem qui intenditur. Nam, cum medium istud necessarium multa mala tum dominorum, tum operariorum, secum trahat, adhiberi nequit nisi haec compensentur bonis proportionatis. Attamen, si reapse graves injurias vel vexationes paterentur operarii, non videretur necessaria spes successus immediati, dummodo saltem in futurum sperari posset : quod saepe contingit, cum timor cessationum multum conferre soleat ut operariorum conditio melior fiat et inveterati abusus extirpentur. Cfr. Antoine, op. cit. p. 465.

5º Licet non desint casus in quibus talis cessatio a labore licita dici queat, non est tamen adhibenda nisi cum frustra tentata fuerint alia omnia media innocua ad finem intentum obtinendum. Nam, sicut plerum-

que aegre constare potest num adsint omnes conditiones supra recensitae, ita plurima et gravia incommoda e cessationibus illis enasci solent. Ea breviter enumerat Leo XIII in Encycl. de condit. opif. : " Genus istud cessationis non heros dumtaxat atque opifices ipsos afficit damno, sed mercaturis obest reique publicae utilitatibus : cumque haud procul esse a vi turbisque soleat, saepenumero tranquillitatem publicam in discrimen adducit. „

23. IV. Heri peccant contra justitiam si operarios mercede debita privant vel eam solvere procrastinant, ut e contractu inito et precaria operariorum conditione liquet, vel si eorum compendiis nocent " vi, dolo vel fenebribus artibus. „ (Encycl. de condit. opif.) Sic omnino injustum est directe vel indirecte cogere operarios ut merces majore pretio quam communiter veneunt emant, sive a domino ipso, sive ab alio cui dominus favere voluerit.

Pariter injustum est tradere pro salario merces, etiamsi computentur cum eo valore quo communiter veneunt : nam operarius, nisi antea libere consenserit ut salarium mercibus solveretur, jus habet ut sibi, juxta universalem usum, detur pecunia qua emere possit quidquid libet; plerumque autem, si merces hujusmodi venderet, multo minorem pecuniae summam acciperet quam statutum salarium. (S. Antonin. tom. 2. tit. I. c. 17. § 8) Stricta injustitia abesset tantum, si operarius cum hero libere convenisset de salario solvendo mercibus quarum valor pro eo revera justum salarium aequaret. Sed, cum hujusmodi solutio (truck-system) soleat ad injustitias celandas adhiberi, merito leges civiles eam in variis regionibus regulariter prohibent. Cfr. legem Belgicam 16 Aug, 1887 ; De Gryse, de contr. conduct. p. 86 seq.

Tandem injuste agunt heri qui, ope moralis coactionis, operarios impediunt quominus per media honesta legitimos fines suos prosequantur, puta per associationes quae christiano spiritu ducantur. Graviter autem desunt caritati si, parte quadam operariorum laborem cessante, eos etiam qui in labore pergere velint, officina expellunt (lock-out), nisi manifesta necessitate cogantur, puta quia, dum cessat unum laboris genus, alii deest necessaria materia, vel quia ipsi operarii iis qui injustam cessationem a labore instituunt, libere opem tulerint, neque ab ea ferenda abstinere velint. Etenim talis expulsio universalis, quae cum summa inopia multorum innocentium, tum operariorum, tum uxorum et liberorum conjungitur, licita esse nequit nisi manifesta impossibilitate vel defensionis necessitate excusetur.

V. Quando industria vel commercium peragitur ope societatum, praesertim **anonymarum**, ut saepe in grandioribus negotiis usu venit,

non ita clare apparet quaenam sint singulorum sociorum obligationes. Haec autem praecipue attendenda :

1° Officia patroni immediate incumbunt ei quem consilium administrationis eligit, ut industriam vel commercium dirigat (*directeur gérant*) ; mediate etiam ad administratores spectant.

2° Qui *actiones* in huiusmodi societatibus anonymis habent, tenentur uti jure quod ipsis lege agnoscitur ut, pro rata actionum quas detinent, interveniant eligendis administratoribus : a quorum probitate vel improbitate pendet quis constituendus sit director et quomodo universa officina dirigatur.

Ratio est, quod administratores sunt sociorum mandatarii. Cfr. in Cod. commerc. tit. IX. legem Belg. 18 Maii 1873 temperatam per legem 22 Maii 1886. a. 43 seqq. Ideo, si permittunt actionarii ut ab administratoribus constituentur directores qui inhoneste agant, ex. gr. qui cogant sine necessitate opifices ut diebus dominicis laborent, qui non prospiciant bonis moribus tuendis, qui nimio labore operariorum sanitati noceant, etc., haec mala merito actionariis imputantur. Quodsi, inter haec mala, etiam injustitiae reperiuntur, sive erga operarios, sive erga alios quosvis, injusti sunt, non tantum qui suffragio suo constituunt vel confirmant homines a quibus talia probabiliter sint expectanda, sed et illi qui id non impediunt cum possint : nam moraliter tales injustitiae spectant ad socios quorum nomine committuntur et qui saepe in earum emolumento participant. Oportet ergo ut vel ipsi coetibus illis intersint vel (quod saltem per legem nostram licet) alteri viro probo vices pro se suffragandi committant. Attamen obligatio haec non semper erit gravis. Nam, si quis paucas actiones detinet et parvam vel nullam spem habet procurandi electionem proborum administratorum vel directorum, is abstinendo levem tantum vel nullam culpam committet.

3° In coetibus annuis tenentur socii inquirere de ratione qua varia officia moralia, sive ad justitiam, sive ad alias virtutes spectantia, in administranda industria vel commercio impleantur. De hujus obligationis natura et gravitate eadem ratione dicendum ac de suffragatione pro eligendis administratoribus dictum est. Nam coetui generali sociorum amplissima est facultas omnia determinandi quae ad societatem spectant. (Legis cit. a. 59) Huc quoque facit quod cum Lugo notavimus (Vol. I. n. 547), plurimos ignaviam suam velare hac falsa ratione quod eorum conatus in irritum caderent : multi enim sunt qui, si unus antiret, sequerentur.

4° Illicitum est pecuniam collocare in societatibus quae prosequuntur finem totaliter pravam, puta ephemerides fidei vel moribus infensas edere (Vol. I. n. 652) ; percepta tamen pecunia servari potest, dummodo cum nullius injuria acquisita fuerit. Verum, ubi finis societatis bonus est

vel indifferens, sed media quaedam illicita adhibentur, videndum est in singulis casibus, juxta generales regulas de cooperatione datas (Vol. I. n. 235), num sufficiens detur ratio in his societatibus permanendi: quod facilius obtinebit pro sociis qui minorem partem actionum, ideoque et minorem influxum habent, et quod poterant ad mala illa exstirpanda, frustra tentarunt.

SECTIO II. — DE OFFICIIS CLERICORUM.

CAPUT I.

DE VOCATIONE AD STATUM CLERICALEM.

24. I. Ad statum clericalem legitime ingrediendum requiritur imprimis **vocatio exterior**, in eo sita quod ordinandus libere admittitur ab episcopo qui Dei nomine honorem status ecclesiastici confert. De hac vocatione externa proprie procedit: "Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron „ (Hebr. V, 4), ut manifestum fit comparanti locum ad quem Apostolus alludit, nempe Ex. XXVIII, 1, ubi Moyses jubetur Aaronem ejusque filios constituere in sacerdotes. Cfr. Ball. P. de Praec. partic. c. II. n. 1 seqq.

Per *statum clericalem* hic intelligimus tantum conditionem eorum qui saltem subdiaconatu initiati sint. Nam, licet clericis adscribantur quicumque primam tonsuram acceperint, ii tamen, donec sacrum ordinem suscipiant, nondum habent *ex ipsa conditione sua* illam firmitatem quae ad statum proprie dictum necessaria est.

II. In ordinandis requiritur praeterea **vocatio interior**. Haec tamquam fundamenta praesupponit scientiam competentem et morum sanctitatem; formaliter autem consistit in consilio divinae Providentiae aliquem e communi laicorum statu eligentis ut ad clericatum ascendat, et eidem congrua auxilia ad speciales hujus status obligationes ferendas praeparantis.

Talem vocationem requiri, patet e sublimitate status clericalis, qui, cum sit communi christianorum conditione multo praestantior et difficilior, praestantiores quoque intellectus et voluntatis dotes ac specialia gratiae auxilia requirit ut digne exerceri valeat. Nec dubitari potest quominus infinita Dei Sapientia et Bonitas dignos Ecclesiae suae ministros praeparet, atque in hunc finem, per internas mentis illustra-

tiones et voluntatis motus, ad illum statum amplectendum alliciat quos jam naturalibus dotibus, eidem ministerio necessariis, instruxerit.

Cognoscitur autem hoc divinum consilium per motus interiores, quibus homo vocatus ad hunc statum amplectendum allicitur. Quare si quis, scientia et probitate praeditus, neque ullo canonico impedimento irretitus, sentit se habitualiter ferri ad clericatum ingrediendum ob motiva supernaturalia, puta ad salutem animae propriae certius obtinendam, ad auxilium spirituale proximo ferendum, etc., is de divina vocatione satis securus esse potest. Frustra enim exspectaretur alia significatio divinae electionis quam per illas mentis illustrationes et potissimum voluntatis motiones, quibus solet Deus homines ad quodlibet salutare bonum allicere.

Quandoque contingit ut qui olim merito se vocari ad statum clericalem aestimabat, recte postea contrarium iudicium eliciat, eo quod aliquam mutationem in seipsum induxerit, ob quam vere existimet se jam aptum non fore officiis hujus status implendis, puta ob habitus praveos quos peccatis contraxit, ob amissum tempus quo scientiam debitam acquirere potuisset. Manifestum quoque est probitatem non semper in ordine temporis anteire vocationi formaliter sumptae : nam etiam malos Deus vocare potest ut, poenitentia acta, congruam virtutem assequantur, sicut crebro vocat indoctos ut, studio adhibito, congruam scientiam acquirant.

25. III. Qui renuit sequi vocationem ad statum clericalem certo cognitam, leviter quidem peccat, cum id agat ob motivum rationi non consentaneum, puta ob timorem laborum, ad fruendum laicorum libertate, etc. Graviter autem peccare non videtur, siquidem Deus ipse alliciat, non imperat, neque deerunt homini alioquin bene disposito (ut supponimus) auxilia gratiae necessaria, quibus in statu laicali salutem consequatur. Nemini enim denegat Deus ea quae requiruntur ad omnia officia implenda, et, si oratur ut oportet (ad quod semper praesto est auxilium sufficiens), dat etiam omnibus gratias congruas et efficaces. (Ball. P. n. 6)

IV. Qui statum clericalem ingreditur, praeditus bonis moribus et sincero animo omnes hujus status obligationes exsequendi, non videtur graviter peccare ex eo tantum capite quod non habeat vocationem internam formaliter sumptam, puta quod impellatur tantum commodioris vel honoratioris vitae desiderio. Nam, cum bonos gerat mores, non erit ipsi adeo difficile, ope gratiarum quae ipsi non denegabuntur (III), fidelem esse clericalibus obligationibus. Leviter quidem peccabit ob hanc minus rectam intentionem : sed hanc facile in meliorem mutare potest.

26. V. Graviter peccat qui, turpium peccatorum consuetudine irritus, sacrum ordinem suscipit, etiam rite peracta confessione, sed non habens *probabilem aestimationem* quod, suscepto ordine, caste victurus sit.

Nam leges ecclesiasticae plurimae (cfr. Decr. l. 3. t. 14. c. 9) exigunt ut ordinandi sint *probatae castitatis*. Haec probatio directe pertinet ad absentiam peccatorum turpium, de quibus in foro externo Ecclesiae constare possit. Nihilominus inde sequitur obligatio ut nemo se offerat ordinibus suscipiendis, conscius sibi penitus deesse virtutem castitatis, ita ut non tantum eam crebro violaverit, sed, juxta humanas conjecturas, existimare debeat se, suscepto ordine, in iisdem pravis habitibus mansurum esse. Verum quidem est eum semper posse, cum divinae gratiae auxilio, quibuslibet tentationibus resistere; sed Ecclesia videtur exigere probabilitatem quod de facto huic gratiae sit cooperaturus. Hoc sensu edixit Conc. Trid. Sess. 23. de ref. c. 13 : “ Subdiaconi et diaconi ordinentur... qui sperent, Deo auctore, se continere posse. „ Hanc igitur obligationem opinamur oriri e legibus quas Ecclesia tulit ut sanctitati status clericalis consuleret, non autem e lege naturali, quasi ordinem sacrum suscipiens, cui adnexum est votum castitatis, se exponeret periculo proximo gravium peccatorum ob magnam servandae castitatis difficultatem. Nam, ut scite advertit S. Alph. (l. 6. n. 74), si haec ratio admitteretur, dicendum esset hoc votum jam non esse de meliori bono, et consequenter nullum : reapse autem, juxta communissimam sententiam, castitatis votum statim, sine praevio experimento, emissum ab eo qui in peccato lasciviae habituatus est, validum est.

Hinc patet quid respondendum ducamus huic celebri quaestioni : Num absolvi possit clericus habituatus in peccatis lasciviae occultis, ob reliquas dispositiones absolutione dignus, sed qui ad ss. ordines ascendere velit sine praecedenti continentiae experimento.

Vid. censemus, cum Ball. P. n. 15, eum in rigore absolvi posse, dummodo sincere coram Deo existimet posse castitatem clericalem servare et praestare quae ad hunc finem necessaria judicet confessarius, is autem non cernat ordinandum manifeste decipi. Quidam AA. severiores, ut Habert, Juenin, etc. contendunt dari legem ecclesiasticam qua hujusmodi ordinandus per certum tempus exspectare jubeatur donec de emendatione constet. Id tamen falsum esse patet ex ipsis verbis quibus episcopus subdiaconatu initiandos alloquitur : “ Si usque nunc fuistis ebrii, amodo sobrii; si usque nunc inhonesti, amodo casti. „ (Pont. Rom.) S. Alph. licet nobiscum hanc legem esse neget, paulo diversam regulam statuit (l. 6. n. 64), vid. regulariter talem ordinandum non posse absolvi, quia ordines sacri e natura sua et Canonum praescripto praerequirunt bonitatem praecellentem, quam per se non habet qui recens e coeno

vitiorum resurgit ; quandoque tamen, in casu extraordinario, hanc bonitatem excellentem statim a Deo dari posse, idque constitutum confessorio e signis ferventissimae contritionis. Verum, ut nihil dicamus de fallacia horum signorum, ipsum fundamentum S. Doctoris, nempe illam necessitatem praeviae bonitatis excellentis, incertum esse agnoscit Bened. XIV (de Syn. Dioec. l. XI. c. II. n. 18), dum, exposita utraque sententia, tum affirmante, tum negante praefatam necessitatem, concludit : “ Nullam suppetere regulam generalem quae in hujusmodi casibus indistincte ab eo (confessario) adhiberi valeat. Quare non aliud consilium eidem praebere posse censemus quam ut omnia personae, rerum et casuum adjuncta diligenter inspiciat et mature perpendat ; meminerit etiam sibi non modo iudicis, sed etiam medici partes impositas esse ; medici autem officium esse, eam curam aegroto adhibere eaque ipsi praescribere remedia, quae credit illius saluti magis opportuna et proficua fore. „ Sed de hoc medici officio a confessariis exercendo, cfr. n. 360.

27. Quaedam ad praxim addere juvabit, nempe :

1º Facilius permitti potest ut is qui jam subdiaconatum suscepit, ordinem superiorem petat, nisi suscepturus presbyteratum se exponat periculo dandi scandala, Ecclesiae perniciosi. Ratio est, quia nequit Ecclesia supponi velle ut is qui jam statum inivit, a cujus obligationibus aegerrime dispensatur, non suscipiat ordines quibus indiget ut labores vocationis suae exsequatur. Atque tunc praecipue, dummodo ordinandus sit bona voluntate praeditus, gratiae divinae fidendum erit, praescriptis omnibus cautelis quae periculum removeere possint.

2º Obligatio abstinendi a susceptione ordinis, saltem immediata et absque praevio experimento, saepius adesse poterit iis qui habituati sint in peccatis turpibus cum aliis personis, eo quod ista facile possunt postea in grave scandalum et ruinam animarum vergere.

3º In plerisque casibus non erit habitus adeo inveteratus vel propensio tam vehemens ut detur stricta obligatio tum poenitenti abstinendi, tum confessorio avertendi ab ordinis susceptione. Hic tamen illi utilissimum consilium plerumque dare multumque instare debet ut saltem exspectet donec emendatio per aliquot menses obtenta fuerit. Imo generatim melius erit ut ille militiae clericali penitus valedicat. Nam, quando propensio ad venerea in ipsa indole physica altas radices habet, ut contingit fere semper iis qui, inter ipsas seminarii latebras, vitio turpi innodati manent, vix potest sperari perfecta emendatio ; quae, etiamsi ad tempus obtineretur ob vehemens desiderium suscipiendi ordines, plerumque non perstabit, praesertim quando, in exercendo ministerio sacro, plurimis periculis obnoxii erunt. Quare valde timendum est ne,

sacerdotes facti, ducant vitam valde molestam inter juges lapsus, vel etiam ne scandala praebeant.

4° E consuetudine peccatorum alius speciei generatim non exsurget obligatio differendi s. ordinis susceptionem. Excipienda tantum foret consuetudo prorsus inolita ebrietatis : nam haec, perinde ac peccatorum luxuriae frequentia, hominem vinculis vix abrumpendis constringit et scandalis, toti ordini clericali maxime nocituris, latam viam pandit.

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS COMMUNIBUS CLERICORUM.

28. Agemus hic de officiis, tum positivis, tum negativis, quae incumbunt universim clericis, saltem iis qui majoribus ordinibus initiati sunt vel beneficium ecclesiasticum possident. In sequenti autem Cap. dicemus de obligationibus propriis eorum clericorum qui peculiare munus assumpserunt, ex quo nova officia nascantur.

Praeter istas legibus determinatas obligationes, multas alias observare debent clerici, ob statuta vel praecepta quae singulis imponuntur a praelatis suis. His enim praestare debent obedientiam quae *canonica* dicitur et tamquam materiam habet quidquid necessarium est ut iidem praelati jurisdictionem suam in subditos, pro legibus in Ecclesia vigentibus, exercere valeant. Hanc obedientiam episcopi, in ipsa ordinatione sua, jurejurando R. P. promittunt ; eandem saeculares clerici episcopo dioecesano, regulares praelato regulari spondent, dum presbyteri ordinantur. Hujus neo-presbyterorum promissionis effectus est ut virtute fidelitatis, sub levi obligante, se ligent ad exsequenda ea ad quae jam vi status sui erga episcopum vel praelatum tenebantur. (Gasp. de s. Ordin. n. 1070) Quare dioecesim suam, invito episcopo, relinquere vetantur, saltem si alicujus ecclesiae servitio adscripti fuerint. Quodsi nulli ecclesiae sint adscripti, regulariter episcopus eis denegare nequit litteras *excorporationis*, modo constet fore ut alius episcopus eos clero suo adscribat. Hodie tamen, praesertim ubi penuria sacerdotum laborat dioecesis, episcopus eos retinere poterit, modo eis stipendium et officium assignet. Cfr. Act. S. S. t. 5. p. 477 seq.

Quid autem in specie presbyteris saecularibus praecipere possit episcopus, e ss. Canonibus et receptis consuetudinibus cognoscendum est. Nequit sane iis imponere obligationes quibus auferrentur facultates quae ipsis ex jure communi hodierno competunt, puta morandi apud consanguineos, habendi bona propria, etc. Ideo S. C. C. 25 Jan.

1895 respondit episcopo Montisvidei postulanti num sacerdotes suos obligare posset ad suscipiendam regulam instituti Ven. Holzhauser: "Ad propositam vitam communem clericos posse allici, non obligari." (Act. S. S. t. 27. p. 675)

§ 1. DE COELIBATU SERVANDO.

29. I. In Ecclesia latina, clerici omnes qui subdiaconatu initiati sunt, non tantum prohibentur sub gravi quominus matrimonium incant vel matrimonio jam contracto utantur, sed insuper ex peculiari obligatione religionis, tenentur abstinere ab omni actu, sive interno, sive externo, contra castitatem.

II. Haec obligatio, quae *coelibatus ecclesiastici* dici solet, non oritur ex jure divino. Id clare patet e more qui, tolerante S. Sede, viget in Ecclesia graeca: nam clericis graecis, qui, antequam diaconatum susciperent, conjugati erant, permittitur ut uxore sua utantur, nisi ad episcopatum provehantur. Cfr. Trid. Sess. 24. can. 9, ubi lex coelibatus ecclesiastici diserte nuncupatur *ecclesiastica*. Legem hanc, ipsorum Apostolorum moribus inductam, jam saeculo iv^o varia Concilia urgent de sacerdotibus et diaconis; ad subdiaconos autem eandem extendit S. Greg. Magnus: "Nullum facere subdiaconum praesumant episcopi, nisi qui se victurum caste promiserit." (Decr. Grat. dist. 28. c. 1.)

III. Ex illa lege ecclesiastica factum, est ut, in Ecclesia latina, susceptioni subdiaconatus adnexum fuerit votum, saltem implicitum, castitatis. Id manifeste patet e multis documentis ecclesiasticis; speciatim ex cap. un. de Voto (6ⁱ Decr. l. 3. t. 15), in quo Bonifacius VIII declarat solemne esse votum quod in susceptione ordinis sacri emittitur, et ex cap. *Cum olim* (Decr. l. 3. t. 3. c. 6) in quo Innocentius III talis voti consuetudinem in Ecclesia occidentali manifeste supponit, dum scribit: "Nos igitur attendentes quod orientalis Ecclesia votum continentiae non admisit, quoniam Orientales in minoribus ordinibus contrahunt, et in superioribus utuntur matrimonio jam contracto, etc."

Attamen plures AA., ut S. Alph. (l. 6. n. 808), tamquam probabilem habent sententiam: obligationem coelibatus in clericis non ex voto, sed ex sola Ecclesiae lege oriri. Sed, ut erudite exponit Ball. P. (n. 18 seqq.), sententia illa procul aberat a mente Theologorum qui, tamquam ejus fautores, allegantur. Hi enim non inquirebant de ratione e qua immediate oriatur obligatio coelibatus, sed de principio immediato nullitatis matrimonii quod clericus in sacris constitutus attentaret. Hoc posterius recte

dixerunt esse solam legem ecclesiasticam, quae votum susceptioni ordinis adnexum solemnizavit (Cap. un. de Voto cit.), illudque impedimentum dirimens effecit. Imo, si illa sententia tamquam probabilis admitteretur, probabile quoque foret clericum non peccare contra religionem actibus internis castitati contrariis: siquidem sententia communior Theologorum negat ab Ecclesia praecipi vel vetari posse actus mere internos. Cfr. Vol. I. n. 92.

30. IV. Obligatio coelibatus incumbit iis omnibus qui voluntarie s. ordinem suscipiunt, etiamsi ignorarent eam illius susceptioni adnexam esse. Nam qui sponte statum suscipit, simul etiam consentit in ea omnia quae cum hoc statu sunt indissolubiliter connexa.

Qui metu gravi coactus s. ordinem suscepit, ad castitatem servandam non tenetur, ut e pluribus S. Sedis decisionibus constat. Attamen, si casus contingeret, semper ad Sedem Ap. recurrendum foret, antequam sic ordinatus se gereret, praesertim publice, tamquam hac obligatione immunem. Cfr. Feye, de Imp. Matr. n. 507.

Si quis vero, dum subdiaconatum suscipit, expresse nollet se ad servandam castitatem obligare, is certe teneretur ad hanc pravam voluntatem, Ecclesiae legi adversantem, deponendam. Imo, etiamsi in ea perseveraret, jam ob legem illam teneretur ad castitatem, saltem in actibus exterioribus, servandam; probabiliter tamen a peccato sacrilegii immunes forent actus ejus interni contra eandem virtutem. (Ball. P. n. 27)

§ 2. DE COHABITATIONE CUM MULIERIBUS.

31. Leges ecclesasticae de cohabitatione clericorum cum mulieribus latae sunt ad avertendum periculum quod sacrorum ministrorum castitati immineat, vel scandalum quod, etiam secluso isto periculo, in plebe oriri possit e cohabitatione clericorum cum quibusdam mulieribus. Ideo earum legum compendium iis quae modo de coelibatu dicta sunt subijciemus.

I. Lex ecclesiastica vetat ne clerici aliquas mulieres in domo sua retineant " nisi forte aut matrem aut sororem aut amitam, aut etiam eas idoneas personas, quae fugiunt suspicionem. „ (Conc. Nic. I. apud Grat. dist. 32. c. 16) Hinc secum retinere possunt consanguineas in primo et secundo gradu, affines in primo gradu vel etiam in secundo, dummodo alter alteri reverentiam debeat, qualis esset uxor defuncti patris aut avunculi. (Schmalzgr. in l. 3. Decr. t. 2. n. 2) Attamen talis cohabitatio

jam non liceret, si a persona consanguinea non abesset suspicio vel periculum: siquidem praesumptio cedit veritati. (Reiffenst. in eundem tit. n. 3) Insuper licet clericis, servitii causa, alias feminas secum tenere, dummodo sint profectionis aetatis et honestae famae.

II. Penes episcopos est super hac materia pressius determinare quae leges communes generali tantum ratione praescribunt, ex. gr. statuendo certam aetatem infra quam ancillae admitti nequeant. Imo non excederet jus suum episcopus qui ediceret nullam mulierem ad hanc cohabitationem admitti posse, nisi prius a se probata fuerit. Hoc enim nihil aliud foret nisi invigilare ut servetur regula generalis ab Innoc. III statuta (Decr. tit. cit. c. 9): "Cum clericis quoque non permittas mulierculas habitare, nisi forte de illis personis existant, in quibus naturale foedus nihil permittit saevi criminis suspicari." Attamen nefas foret episcopo per modum regulae generalis prohibere ne clerici sui cum ulla omnino femina cohabitent: eo quod ita auferret facultatem jure communi factam. (Bened. XIV, de Syn. l. 11. c. 4. n. 7; Aichner, Comp. J. Eccl. § 72)

Unusquisque igitur, praeter legem communem, attendat ad peculiaria dioecesis suae statuta. Videsis Stat. Syn. Mechl. n. 36 seqq.; Conc. Balt. III. n. 81.

§ 3. DE HABITU ET TONSURA.

32. I. Ubique regulae instar habendum est: oportere ut vestitus clericos a laicis discernat, et dignitati ipsorum conditionis congruat. Ita statuit Trid. (Sess. 14. de ref. c. 6): "Etsi habitus non facit monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant."

II. Non viget hodie lex universalis quae jubeat clericos deferre vestem ad talos usque productam. Id quidem praescriptum fuerat a Sixto V, Const. *Cum Sacrosanctae* (9 Jan. 1588). Sed consuetudine contraria et RR. PP. tolerantia factum est ut vestis talaris deferenda sit tantum in obeundis sacris functionibus et praecipue in Missa celebranda. (Aichner, op. cit. § 74) Attamen ex Trid. (l. c.) clerici in vestitu deferendo se gerere debent "juxta ipsius episcopi ordinationem et mandatum." Oportet igitur ut, praeter legem universalem Ecclesiae, servant Ordinarii praescriptiones.

Hodie, plerisque in locis, urgetur delatio vestis talaris nigrique coloris,

vel ubi in publicum prodeunt atque intra septa ecclesiae sacras functiones obeunt (ut Stat. Mechl. nn. 29-33), vel saltem domi et in templo (ut Conc. Balt. III. n. 77).

Praeterea statui solet ut, ubi vestis talaris non est deferenda, assumantur vestes nigri vel saltem subobscuri coloris, ad genua usque productae, quibus clericus a laicis distingui possit. (Stat. Mechl. n. 30; Conc. Balt. I. c.) Tali mutationi ubilibet faciendae sufficere videtur causa rationalis, ex. gr. itineris instituendi. Ut autem assumantur vestes, quibus clericus nullatenus a laicis discernatur, requiruntur graviores rationes, puta timor injuriarum aut vexationum, vel specialis Ordinarii licentia ob justam causam concessa. Videsis Stat. Mechl. n. 32.

33. III. Lege universali jubentur clerici tonsuram deferre (nisi justa ratio alicubi, consentiente Ordinario, contrarium suadeat). Ita Cap. *Clerici* (Decr. I. 3. t. 1): "Coronam et tonsuram habeant congruentem." Tonsurae autem seu coronae nomine antiquitus veniebat ea crinium compositio quam hodieum fere soli monachi deferunt: nempe ut raso desuper capite in modum sphaerae, et inferius quoque, sola capillorum corona circa caput remaneat. A pluribus autem saeculis jam huic praecepto satisfaciunt clerici saeculares vel regulares, circum aliquid modicum in superiore parte capitis abrasum gerendo. (Reiffenst. in tit. cit. n. 85 seq.)

Huic praecepto tonsurae deferendae affine est quod datur in eodem tit. Decr. c. 5: "Clericus neque comam nutriat, neque barbam." Manifestum est, vi verborum, praecipi tantum ut coma et barba convenienter tondeantur, neque valde prolixae gerantur, contra illud Apostoli effatum: "Vir, si comam nutriat, ignominia est illi." (1 Cor. XI, 14) Recentioribus temporibus, invaluit in Ecclesia latina usus ut barba a clericis (exceptis tamen Capuccinis) omnino radatur. Haec consuetudo hodie videtur vim legis oblinuisse, extra loca et casus in quibus aliqua necessitas ad barbam deferendam cogat. Nam, ut refert cl. Aichner (op. cit. § 74): "Cum nonnulli ex Bavariae sacerdotibus usum barbam gestandi iterum introducere conarentur, Nuntius Apostolicus Monachii residens, Archiepiscopo Monacensi (4 Maii 1863), nomine S. Sanctitatis, significavit a Bavariae antistitibus omnino curandum esse *ut praedictus usus expresse prohibeatur.*"

Annulum deferre prohibentur clerici "nisi quibus competit ex officio dignitatis" (Decr. tit. cit. c. 15), quales sunt episcopi, abbates, etc. Comae fictae delationem extra Missam clericis permittere vel prohibere ad episcopos spectat: qui hodie illam prohibere non solent, eo quod jam non in vanum ornamentum, clericali simplicitati contrarium, sed unice in calvitiei tegumentum adhiberi solet. Cfr. Bened. XIV, de Syn. I. 11. c. 9. De eadem coma intra Missam ferenda dicitur n. 256.

Plura alia ad externum habitum spectantia clericis vetantur in Jure (Decr. l. 3. t. 1) : quae, utpote nostris diebus obsoleta, omittimus.

34. IV. Subjectum harum legum sunt clerici in ordinibus majoribus constituti, et ii qui beneficio ecclesiastico fruuntur. Cfr. Const. Sixti V. *Cum Sacrosanctae*. Reliqui vero clerici iisdem subjiuntur tantum conditionate, nempe si volunt frui privilegio fori : nam Trid. (Sess. 23. c. 6) decernit nullum hoc privilegio fruiturum, nisi clericalem habitum et tonsuram deferat.

V. Clerici in sacris constituti vel beneficiati per se graviter peccant si publice habitum clericalem dimittunt. Ita sententia communis Theol. cum S. Alph. (l. 6. n. 825) Rationem afferunt, quod publica delatio habitus laicalis arguit temeritatem et religionis contemptum, juxta ipsum Trid. (Sess. 14. de ref. c. 6). Attamen, omnium consensu, leve est, si vestis clericalis ad breve tempus dimittatur. Imo etiam difficillimum est definire tempus, per quod dimittenda sit ut mortaliter peccetur. Hinc raro talis dimissio gravis reatus arguenda erit, nisi fiat cum animo numquam resumendi vestem clericalem vel cum gravis scandali periculo, puta si clericus tempore bacchanalium per urbem cederet larvatus.

At tonsurae delatio probabilius non praecipitur sub gravi : neque enim ad honestatem clericalis status ejusdem momenti est ac delatio habitus. Multi AA. tonsurae neglectum gravem reputant ob decretum Conc. Later. V sub Leone X : " Clerici in sacris constituti barbam nec comam nutriant, sed tonsuram ferant : si quis contra fecerit, excommunicationem incurret. „ Sed ex ipso tenore satis patet " tonsuram ferre „ in hoc decreto idem esse ac " non nutrire barbam vel comam, „ ac proinde frustra hanc legem urgeri contra eos qui tonsuram, nostrorum temporum more intellectam, ferre omittant. (Ball. P. n. 283)

§ 4. DE VITANDIS QUIBUSDAM OFFICIIS SAECULARIBUS.

35. Jure naturali, clerici, saltem in sacris constituti, abstinere debent ab omnibus officiis vel actionibus quae impediunt ne proprio officio et ministerio rite fungantur, reverentiam statui clericali debitam minuant vel proximo scandalum praebeant. Praeterea quaedam prohibitiones positivo jure determinantur : quarum praecipuas magisque practicas breviter recensimus.

I. Clerici prohibentur quominus publice et personaliter exercent officium cauponis vel macellarii (Clem. l. 3. t. 1. c. 1), vel alia quae

reputantur **sordida** et clericis indecora, ut esset publice agere fabrum, pelles vel coria parare, etc. (Reiffenst. in Decr. l. 3. t. 1. n. 127)

II. Abstinere debent a gerendo **munere procuratoris vel advocati** coram tribunalibus civilibus, nisi causam agant propriam vel ecclesiae suae vel personarum miserabilium aut conjunctarum. (Decr. l. 1. t. 37. c. 1) Ubi agitur de his causis exceptis, ne licentiam quidem episcopi necessariam esse edixit S. C. Ep. et Reg. 8 Maii 1716, siquidem facultas ipso jure conceditur. (Ball. P. n. 286)

Pupillorum tutelam suscipere nequeunt sine episcopi venia, ut pluries statuit S. C. Conc. (Ferraris, Bibl. can. v. *Clericus*, a. III. n. 83 seq.) Excipiunt tamen multi tutelam pupillorum ex proxima cognatione clerici.

III. Abstinere debent a gerendis **muneribus publicis**, saltem iis quibus quis publico servitio velut mancipatur, puta praefecti urbis, magistratus vel tabellionis, aut obligatur ad ratiocinia reddenda, puta munus quaestoris. (D'Annib. III. n. 158) Haec enim certe ex iis sunt quae clericis vetantur pluribus Juris textibus, speciatim Decr. l. 3. t. 50. c. 1. juxta 2 Tim. II, 4.

A reliquis muneribus civilibus, neque per veteres canones, neque ex disciplina vigenti generatim arcantur clerici. Sic hodiernis moribus receptum videtur ut licite agant munus deputati ad comitia legislativa vel consultoris municipii. (D'Annib. l. c. nota 21 ; Aichner, op. cit. § 73) Existimat tamen Aichner (l. c.) hodie communiter requiri consensum Ordinarii ad suscipiendum officium quod totum hominem occupet, quale foret crebro munus professoris in Universitate aut in Gymnasio, etc. Sed cum nulla lex positiva afferatur, necessitas hujus consensus videtur restringenda ad eos clericos quibus Ordinarius uti velit ad officium in sua dioecesi obeundum. Cfr. Vol. I. n. 460.

36. IV. Juxta communiorem sententiam canonistarum (ut Bened. XIV, de Syn. l. 13. c. 10. n. 5; Aichner, l. c.) et moralistarum (ut D'Annib. III. n. 158; Gury, II. n. 98), prohibentur clerici **artem medicam vel chirurgicam exercere**, etiamsi illam ante ss. ordinum susceptionem didicerint; quare ad eam exercendam requiritur Indultum Apostolicum, quod reapse ob justas causas concedi solet, non tantum missionariis, sed et aliis clericis, addita tamen conditione ut sine adustione vel incisione exerceatur. Manifestum est, etiam in hac severiore sententia, excipi casum verae necessitatis, quae certe ab hac lege positiva excusat. Huic opinioni adhaerent Congregationes Romanae, etiam pro locis Missionum, ut videre est in Coll. P. F. (nn. 224, 331 etc.)

Nihilominus non desunt AA. etiam recentes, ut Lehm. (II. n. 613),

Buccer. (Th. Mor. de Stat. n. 97), Craisson (Man. Juris Can. n. 2062), qui prohibitionem hanc restringunt ad incisionem et adustionem, eo quod in Jure Can. nihil aliud vetitum sit nisi ut clerici medicinam addiscant (Deer. l. 3. t. 50. c. 10) et chirurgiam exerceant quae adustionem vel incisionem inducat. (ib. c. 9.) Reapse textus Juris desideratur, ideoque huic benigniori sententiae, saltem pro conscientiae foro, sua probabilitas negari nequit. Attamen priorem sententiam probabiliorem ducimus ob multas et constantes ss. Congr. decisiones. Notandum quoque plures episcopos usos esse jure, quod ipsis procul dubio competit, prohibendi omne exercitium medicinae vel chirurgiae iis clericis qui Indulto Apostolico carent. Cfr. Stat. Mechl. n. 47; Conc. Balt. III. n. 82. Adustio et incisio, de quibus hic pluries dictum est, vetantur clericis ob periculum irregularitatis, ideoque intelligendae sunt tantum de ea adustione vel incisione e qua oriatur periculum vitae aut mutilationis membrorum. (S. C. de P. F. 27 Jun. 1701; Coll. P. F. n. 339) Cfr. n. 639.

V. Vetantur clerici arma portare: “ Clerici arma portantes et usurarii excommunicentur., (Deer. l. 3. t. 1. c. 2.) Haec tamen prohibitio non est intelligenda de armis quibusdam occulte ferendis, sed de publice portandis armis militaribus, ut passim receptum erat tempore quo canon ille a Concilio Pictaviensi (anno 988) conditus est. (Ball. P. n. 288)

Ex hac Juris dispositione sequitur clericos prohiberi quominus militiam saecularem amplectantur, et quidem absolute, si in sacris sunt, conditionate, si minores tantum ordines susceperunt, nempe si velint amittere privilegia clericalia vel beneficium quod forte obtinuerint.

Ex dictis patet minime vetari clericos quominus arma deferant ubi justae defensionis necessitas id postulaverit. Aliunde manifestum est peccare eos qui sponte ferunt vel urgent leges iniquas quibus clerici hodie in pluribus regionibus militare coguntur, non autem clericos huic coactioni cedentes vel alios iisdem legibus, ad vitanda graviora mala, materialiter cooperantes.

§ 5. DE NEGOTIATIONE CLERICIS INTERDICTA.

37. NOTIONES. Clericorum nomine hic veniunt ii omnes qui sacris ordinibus initiati vel beneficiati sunt; insuper personae religiosas utriusque sexus, dummodo status religiosi essentiam habeant (n. 73), non tamen novitii, nisi ex quadam decentia. (Schmalzgr. in l. 3. Deer. t. 50. n. 29)

Negotiatio autem proprie dicta, quae *lucrativa* seu *quaestuosa* dici solet, in eo est quod vendatur res quam clericus sibi comparavit eo animo ut eandem non mutata carius vendat. (2. 2. q. 77. a. 4. ad 2) Ad eam igitur requiruntur quatuor haec : ut res ematur et vendatur — ut vendatur non mutata — ut vendatur carius — ut empta sit animo eam non mutata carius vendendi. Maneret vera negotiatio etiamsi permutatione, non venditione, lucrum quaereretur. (Ball. P. de Jure et Just. p. III. n. 464)

Quodsi res emitur ut labore mutata vel in meliorem formam redacta carius vendatur, ex. gr. uvae ad vinum conficiendum, ferrum e quo machinae componantur, haec dici solet negotiatio *artificialis* seu *industrialis* : quae tam prope ad quaestuosam accedit, ut etiam a quibusdam AA. (ut Schmalzgr. l. c.) tamquam altera ejusdem species consideretur.

Praestat tamen, in hoc argumento satis intricato, potius attendere ad positivas determinaciones Juris scripti vel consuetudinarii, quam ad definitiones quae varie a variis AA. exhibentur.

38. ASSERTA. I. Clericis prohibita est **negotiatio quaestuosa** seu mercatura, ut liquido constat e Corpore Juris (ex. gr. Decr. lib. 3. t. 50. c. 6) et RR. PP. Constit. (Bened. XIV, Const. *Apostolicae servitutis*, 25 Febr. 1741 : Clem. XIII, Const. *Cum primum*, 17 Sept. 1759)

Violatio hujus prohibitionis ex genere suo gravis est, ut e gravibus harum legum verbis poenisque inflictis liquet. Attamen non peccat graviter clericus his vel ter exercens negotiationem non turpem, nec in magna quantitate; imo probabiliter neque is qui semel in materia gravi negotiatur : quia jura loquuntur de *exercente negotiationem*, quod significat pluralitatem actuum, per intentionem eos continuandi, moraliter unitorum. (S. Alph. l. 4. n. 831 ; Ball. P. n. 303)

Poenae a Jure statutae, scil. excommunicatio et suspensio, sunt ferendae sententiae, excepta excommunicatione lata contra missionarios negotiantes : de qua cfr. n. 612.

II. Illicita quoque est clericis **negotiatio artificialis**, quando res emitur eo animo ut, non proprio labore, sed per operarios conductos mutata, carius vendatur, ex. gr. si emantur uvae quibus per operarios conductos vinum fiat, vel ferrum e quo in officina machinae confitentur. Ratio praecipua est, quod hujusmodi negotiatio aeque animum quaestuosum denotat ac mercatura, ac proinde non minus clericum dedecet ; nec communis sensus, cui in his materiis moralibus multum deferendum est (Lugo, de Just. et J. disp. 26. n. 34), discrimen inter utramque agnoscit.

III. Non est illicita negotiatio artificialis qua res mutatur personali labore clerici. Nam haec verae negotiationis nomine venire nequit : imo talem industriam commendant exempla S. Pauli aliorumque Sanctorum, labore manuum vitae suae providentium, et plures canones antiqui, ut Conc. Carth. IV (Decr. dist. 91. c. 3) : “ Clericus victum et vestimentum sibi artificiolo vel agricultura, absque officii sui dumtaxat detrimento, parat. „ Cavendum tamen ne exerceanur opera sordida (n. 35, I), vel fructus industriae vendantur ratione quae statum clericalem dedeceat, ex. gr. ne clericus aurifaber officinam erigat in qua ipse monilia a se facta vendat. (Ball. P. n. 312)

39. IV. Per se licet fructus propriorum fundorum, etiam aliena opera immutatos, carius vendere : id enim negotiationem proprie dictam non constituit, siquidem res vendenda non emitur, sed tamquam fructus bonorum jam possessorum acquiritur.

Hinc licet clerico ex. gr. e frumento proprii agri conficere panem illumque aliis cum lucro vendere ; similiter ex uvis propriae vitis per operarios conductos conficere vinum illudque etiam minutim vendere. Imo etiam optimi AA. (ut Schmalzgr. l. c. n. 17 ; Lugo, l. c. n. 30) opinantur clerico licere ferrum aliudve metallum e vena proprii agri ab operariis extractum et elaboratum cum lucro vendere, vel in hunc finem emere agrum in quo venam metalli reperire queat. Attamen manifestum est hujusmodi laborem, praesertim si per multos operarios conductos exercetur, facile habiturum esse speciem statui clericali indecoram aequae ac mercaturam proprie dictam. Quodsi fieret, res derelinquenda foret, utpote implicite saltem in Jure prohibita. In hoc igitur puncto regula plane generalis dari nequit, sed plura, arbitrio Ordinarii, judicanda sunt licita vel illicita pro usu regionum moribusque receptis.

V. Juxta communem DD. sententiam, licet clerico negotiari pro sua vel suorum necessaria sustentatione : quod probabilius intelligendum de necessitate habendi ea quae statui tuendo congrua sunt, nempe si aliter clericus cum parentibus, sororibus aliisque personis, quibus ex naturalis officii debito opem ferre teneatur, commode sustentari nequeat. Lex enim ecclesiastica non obligat eum tanto incommodo. (Lugo, l. c. n. 37 ; S. Alph. l. 4. n. 837) In hoc tamen casu, licentia quantocius petenda est in Italia a S. C. Conc., extra Italiam ab Ordinario. In hujusmodi autem licentiis praescribantur oportet honestiores modi quibus clericus, justa moderatione servata, et intra veram indigentiae mensuram, pauperibus consanguineis opem ferre valeat. Eadem ipso jure irritae fiunt quoties allegatae conjunctorum necessitates cessant vel alia legitima ratio se offert iisdem opportune prospiciendi. (Clem. XIII, Const. cit.)

VI. Negotiationem interdictam nequeunt clerici exercere *per alios* : quod Bened. XIV (Const. cit.) definivit, veteribus DD. controversiis finem imponens. Ibidem statutum est ut, si negotia quaedam ad clericum devolverentur, puta per haereditatem, statim dimitterentur, vel, si id absque detrimento fieri non posset, tantum ad tempus agerentur, petita licentia, ut supra (V) dictum est.

Attamen ob consuetudinem videtur licere ut, si clericus una cum fratribus succedat in negotia parentum, ea per alios gerere pergat. (D'Annib. III. n. 156. nota 12)

40. VII. Ex dictis colligere est nullam proprie dictam negotiationem ideoque nullam culpam fore in sequentibus casibus :

1° Si clericus vendat res in proprium usum emptas, quia jam iis non indiget : quae dici solet **negotiatio oeconomica**.

2° Si easdem res vendat, volens uti fausta occasione eas vendendi, etiamsi id faceret cum intentione similia deinde minori pretio emendi.

3° Si emat pecora ut ea in propriis praediis saginet, vel etiam fructibus aliunde coemptis alat, et deinde cum lucro vendat. (S. Alph. n. 835) Regulariter prohibitum est, quominus clericus conducat alienos agros ad alendos greges vel ad vendendos fructus inde nascituros. Attamen quandoque id a specie turpis negotiationis alienum est, ex. gr. si quis, jam aliqua praedia habens, quaedam conducirer in supplementum vel ad certa incommoda, puta molesti vicini, vitanda. (Ball. P. n. 308)

4° Si excessus pretii, quo res vendantur, sit tantum compensatio expensarum quae factae sint ad merces transvehendas, conservandas, etc. Abest enim omne lucrum. (Ball. P. n. 310)

5° Si venditor aliquid de justo pretio remitteret, et clericus rem justo pretio venderet : nam lucrum e gratuita venditoris donatione proveniret. (Ball. P. l. c.) Attamen vera foret negotiatio, si imminutio pretii praecise oriretur ex eo quod clericus magnam quantitatem simul emeret, et minutim venderet.

6° Si jumenta et similia emantur, ut postea aliis locentur. Ita contra alios Lugo (l. c. n. 34), qui tamen recte addit speciem aliquam negotiationis id habiturum esse, si frequenter emantur alia et alia animalia ad eum finem.

41. VIII. Negotiationem nequaquam exercet clericus qui emit **obligationes** societatum industrialium vel commercialium. Nam per eas non fit membrum, sed tantum creditor societatis cui aliquam pecuniae summam commodat. Lucrum ergo fixum, quod ex obligationibus percipit, nihil aliud est quam auctarium pecuniae mutuo datae, auctarium autem percipere per se licet clerico sicut et reliquis. Cfr. Vol. I. n. 616 seq.

IX. Controvertitur plurimum inter AA. num illicitum sit clericis sibi comparare titulos seu **actiones** societatum industrialium et praesertim commercialium, quibus membra illarum fiant et jus acquirant ad partem fructuum mutabilem pro minore vel majore societatis emolumento.

Plerique AA. id illicitum reputant. Ita D'Annib. (III. n. 157), Konings (I. n. 1132), Van der Moere (De Stat. Part. n. 10) et ex parte Lehmkühl (II. n. 612). Nituntur praecipue hac ratione : operationes totius societatis certe constituere negotiationem, ideoque illius membra esse negotiatores. Nec refert quod negotiatio per alios exerceatur : nam id quoque clericis certo vetitum est. (VI) Arguunt praeterea e variis responsis Romanis quibus, in casibus particularibus, actionum coemptio vel illicita declaratur vel ex dispensatione indulgetur.

Alii, quibus astipulamur, id licitum censent. Ita Sanguineti (Juris eccl. priv. instit. n. 217 seqq.), Berardi, sed cum quibusdam restrictionibus (Prax. Conf. n. 3599), etc. et probabile habent Aertnys (Th. Mor. I. de Stat. cler. n. 70) et Gury (II. n. 105). Rationes afferunt non spernendas :

1° Qui actiones societatum illarum acquirit, sed minime intervenit negotiationi dirigendae, nequit dici *negotiarum per alium* eo sensu quo id a Bened. XIV prohibitum est. Nam, in sensu prohibito, requiritur ut qui per alium negotiatur efficaciter in negotiationem influat. At qui actiones detinent, saepe nullum jus negotiationis dirigendae habent, vel, si hoc jus habent, nullatenus obligantur ut se huic directioni immisceant.

2° Fundamento caret distinctio quae inter actiones et obligationes ab adversariis ponitur. Nam etiam illi qui obligationes tantum emunt a vicissitudinibus negotiationis aliqua ratione pendent. Magna autem sollicitudo, quae apud detentores actionum quandoque animadvertitur et statum clericalem certe dedecet, potius hominum quam rei vitium est ; eadem saepe non minus inficit eos qui pecuniam suam in obligationibus redditus magni et incerti collocant.

Neque melius fundata videtur distinctio quam quidam AA. ponunt inter actiones quae emittuntur ad novam societatem erigendam et eas quae, constituta jam societate, acquiruntur, rati posteriores tantum a clerico emi posse. Nam, ut advertit Ball. P. (n. 310), argumenta prioris sententiae, si valent, aptantur utrique hypothese. Attamen facilius habebitur suspicio nimiae cupiditatis lucri ubi de nova societate constituenda agitur, ideoque plerumque ab actionibus illis primo emendis clericos abstinere decebit.

3° Responsa Romana antiquiora satis obscura sunt, ut fuse exponit Ball. P. (n. 317). Sed, fatentibus iis ipsis qui sententiam severiorem propugnaverant (N. R. Th. t. 25. p. 604 seqq.), recentius responsum

S. Inqu. (15 Apr. 1885) clare indicat S. Sedem jam permittere ut sententia benignior in praxim deducatur. Quod responsum sic sonat : “ Juxta exposita et attentis peculiaribus temporum circumstantiis, personas ecclesiasticas non esse inquietandas, si emerint aut emanent actiones seu titulos mensae nummulariae, dummodo paratae sint stare mandatis S. Sedis et se abstineant a qualibet negotiatione dictarum actionum seu titulorum, et praesertim ab omni contractu qui speciem habeat ut vulgo dicitur *dei giuochi di borsa*. „

X. Non licet emere actiones vel obligationes eo animo ut carius vendantur. Hoc enim, saltem si habitualiter fit, veram negotiationem quaestuosam eamque maxime aleatoriam constituit. Ideo in Synodo Archid. Mechl. an. 1892 statutum est : “ Quod attinet ad titulos census annui in aerario publico vel a societatibus fundatos, non licet sacris ministris in eis negotiari, i. e. *habitualiter* eos emere animo carius vendendi cum eorum pretium increverit. „ Cfr. resp. S. Inqu. mox citatum.

§ 6. DE SAECULARIBUS DELECTATIONIBUS VITANDIS.

42. I. Prohibentur clericis Jure Canonico (Decr. l. 3. t. 1. c. 15) **ludi alearum** et laxillorum : quo nomine veniunt ludi qui fere totaliter a fortuna pendent, non autem ii qui, ut plures species ludi chartarum, potius arte reguntur. (S. Alph. l. 4. n. 900)

Rigorem veterum canonum plurimum temperavit praesens consuetudo. Quare “ leges ecclesiasticas non infringere censetur qui parce, recreationis causa et secluso scandalo, aleis chartisque ludit. „ (Aichner, Comp. J. Eccl. § 73) Graviter tamen peccaret clericus, in Sacris constitutus, qui simul et frequenter luderet et magnam pecuniae quantitatem exponeret. Insuper S. Alph. (l. c. n. 897) tenet graviter peccare illum qui frequenter et per longum tempus ludis prohibitis indulget : quod tamen, spectata hodierna consuetudine, nimis rigidum videtur, nisi grave scandalum detur laicis vel officia clericalia propter ludum notabiliter negligentur. Tandem plures AA. (ap. S. Alph. l. c. n. 898) a gravi excusant clericum qui, secluso scandalo, magnam quantitatem ludo exponit, sed non frequenter ludit, quia canones (Decr. l. 5. t. 31. c. 11) loquuntur de clerico *lusibus dedito*. Hoc argumentum debile est, cum alii canones (Decr. l. 3. t. 1. c. 15) absolute prohibeant clericis lusus aleatorios. Sed postquam consuetudo plurimum emollevit hujus legis rigorem, hanc sententiam omnino probabilem ducimus.

II. A venatione abstinere jubentur clerici. (Deer. l. 5. t. 24. De clerico venatore) Hanc prohibitionem communiter restringunt DD. ad eam venationem quam *clamorosam* vocant eo quod fiat cum magno hominum concursu, multorum canum apparatu, etc., quae restrictio prorsus congruit cum tenore canonum prohibentium ne canes, accipitres et falcones ad venandum nutrant clerici. Venationem autem *quietam* per se licere plerique autumant. (S. Alph. l. 4. n. 606) Sic et Trid. (Sess. 24. c. 12. de ref.) dum jubet clericos abstinere ab *illicitis* venationibus et aucupiis, videtur innuere aliqua esse licita. Neque putaverim, ex lege universali, requiri licentiam Ordinarii ut venatio quieti armis exerceatur, quemadmodum opinatur D'Annib. (III. n. 159). Cfr. n. 36.

Ipsa venatio clamorosa non est vetita sub gravi, nisi sit frequens et cum scandalo vel magnis expensis. (S. Alph. l. c.)

Saepe tamen episcopi utuntur jure suo prohibendi venationem etiam quietam. Ita Stat. Mechlin. (n. 56) eam tantum permittunt " quae laqueis aut retibus fiat, sine strepitu et offensione populi. "

43. III. Clerici prohibentur jure communi **tabernas ingredi**, edendi et bibendi causa, nisi iter agentes necessitate quadam adigantur. Ita Innoc. III (Deer. l. 3. t. 1. c. 15) : " Clerici tabernas prorsus evitent, nisi forte necessitatis causa, in itinere constituti. " Hanc eandem prohibitionem urgent magisque determinant multa Statuta Synodalia vel Concilia Provincialia. Cfr. Stat. Mechl. n. 52; Conc. Baltim. III. n. 80.

Tabernarum nomine veniunt loci omnes in quibus publice, quacumque diei hora, vinum, cerevisia, liquores etc., adventantibus minutim venduntur et sumuntur. Non veniunt ergo hoc nomine domus quae principaliter refectiori vel hospitio praebendo deserviunt. Quodsi domus quaedam, quae tabernis accensendae videantur, passim a clericis adeuntur, haec consuetudo servari poterit, dummodo ab Ordinario non reprobetur. Similiter consuetudinis est, juxta Ordinarii mentem, interpretari quantum iter sufficiat ad inducendam illam necessitatem quae a prohibitione excuset, vel determinare alias causas rationabiles adeundi tabernas, (Aichner, op. cit. § 72)

Severius in pluribus dioecesibus, haec juris communis prohibitio urgetur, addita poena suspensionis ita ut ingressus plene illicitus, etiam semel factus, gravem culpam constituat. Censura haec viget in archidioecesi Mechlin. (Stat. n. 52) et etiam in quibusdam dioecesibus Stat. Foed. Amer. ut Crossensi et Kansanopolitana. Cfr. Nilles, Comment. in Conc. Balt. III. P. 2. p. 129 seq. Quaedam notabimus de censura Mechliniensi, quae similibus decretis alibi latis lucem affundere queant :

1º Requiritur ingressus *edendi, bibendi vel ludendi causa*. Hinc a censura immunis foret qui ingrederetur ad confabulandum, epheme-

rides legendas et similia, licet postea, occasione allectus, aliquid ederet vel biberet; probabiliter etiam qui cum intentione edendi, etc. ingressus, eam ad effectum non perduceret. (N. R. Th. t. V. p. 348 seqq.)

2° Censura non incurritur ab eo qui ingressus est sine plena deliberatione, vel dubitans num causa excusationis adesset: nam poenae huic gravissimae proportionata non est culpa theologiae levis. Cfr. n. 568.

3° Poena haec afficit tantum clericos dioecesis Mechliniensis, vel in ea degentes seu in ea domicilium vel quasi-domicilium habentes, qui ingrediantur tabernam in territorio ejusdem dioecesis sitam. Cfr. Vol. I. n. 94 et Vol. II. n. 567.

4° Suspendio haec a divinis reservata est episcopo. Ut autem declaravit Em. Archiep. Mechliniensis litteris datis 7 Aug. 1897, ab ea absolvere nequeunt omnes sacerdotes quibus concessa fuit facultas absolvendi a reservatis, sed ii tantum quibus insuper concessa fuit facultas absolvendi a casibus pontificiis. Adverte, in quibusdam circumstantiis, quae enumerantur in folio facultatum pro confessionibus, omnibus confessariis concedi ut a casibus pontificiis absolvant.

44. IV. Prohibentur clerici quominus spectaculis turpibus assistant, quae in scenis vel alibi exhibentur. Ita communiter interpretantur DD. (Reiffenst. in l. 3. Decr. t. 1. n. 142; Bened. XIV, de Syn. l. 11. c. 10. n. 11 seq.) statutum Conc. Lat. IV: " Clerici... mimis, joculatoribus et histrionibus non intendant. „ Quenam spectacula in specie vitanda sint, prescius determinari solet legibus dioecesanis. In Mechl. sub poena suspensionis i. f. incurrendae, sed nemini reservatae, prohibetur theatrorum publicorum ingressus, spectaculi videndi causa. Cfr. Conc. Balt. III. n. 79.

Multa alia in Jure Canonico clericis prohibentur: quae omittimus, eo quod minus practica sunt, et praestat remittere ad statuta particularia locorum, quibus eadem clarius proponi solent. (1)

§ 7. DE RECITANDIS HORIS CANONICIS.

45. Inter praecipuas clericorum obligationes recensenda est recitatio Horarum Canoniarum seu officii divini.

(1) De usu rotae quae vulgo audit *véloupède*, nulla generalis prohibitio ab Ecclesia hucusque prodiit. Illum plures episcopi in sua dioecesi prohibuere clericis: inter quos Episc. Szathmariensis in Hungaria, cujus decretum laudavit S. C. Ep. et Reg. litt. ab Em. Praefecto d. d. 28 Sept. 1894, eo quod " prohibitio hujusmodi non solum liberat a corporis periculis sacerdotes ipsos, sed scandala avertit a fidelibus et irrisorem ipsorum sacerdotum. „ (Act. S. S. t. 27. p. 437)

Non immorabimur exponendis variis partibus quibus Horae Canonicae constant, siquidem haec notitia facile ex ipso Breviario hauriri potest. Neque inhaerebimus variis formis quas, decursu saeculorum, sollemnis illa oratio induit; de quibus videsis: *Histoire du Bréviaire Romain*, par l'abbé Battifol. Satis erit nobis vigentem disciplinam exponere.

Punctum I. Qui ad Horas recitandas obligentur.

46. I. Ad Horas Canonicas tenentur sub gravi :

1° *Qui S. Ordinem susceperunt.* Constat ex antiquissima Ecclesiae consuetudine, quam supponunt Cap. *Dolentes* de Celebr. Miss. datum ab Innoc. III in Conc. Lat. IV (1216) et Bulla S. Pii V, *Quod a nobis* (9 Julii 1568).

Incipit haec obligatio a momento ordinationis et proinde, secundum communem AA. interpretationem, ab ea parte officii diurni quae respondet horae diei qua ordinatio facta est. Ita qui ordinantur inter horam sextam et nonam, tenetur recitare Tertiam et sequentes Horas, siquidem Tertia nostrae horae nonae respondet. Probabiliter satisfacit subdiaconus qui partem illam, ad quam tenebitur, mane recitat, antequam ordinatus est: quia anticipate solvi potest debitum quod morali certitudine contrahendum est. (S. Alph. l. 5. n. 140)

2° *Clerici beneficium ecclesiasticum possidentes.* Haec obligatio urgetur Const. *Supernae dispositionis* data a Leone X in Conc. Lat. V et Const. *Ex proximo*, S. Pii V. (20 Sept. 1571) Supponit autem verum beneficium ecclesiasticum pleno jure possideri, ita ut fructus inde percipiantur vel certe percipiendi sint.

Eandem legem multis explicant AA. antiquiores, ex. gr. S. Alph. (n. 114 seq.): eam tamen hic praetermitteremus, utpote a praxi alienam, cum in regionibus nostris nulli occurrant beneficiati qui non sint in Sacris constituti, ac propterea jam aliunde ad officium divinum obligati.

3° *Religiosi utriusque sexus ad chorum destinati et solemniter professi.* De hac obligatione clare constat ex antiquissima consuetudine qua religiosi illi hanc Horarum recitationem persolverunt, etiam cum magno incommodo suo, tamquam officium quod sine gravi culpa omittere non potuissent. (Vol. I. n. 128) Quare jam hodie unanimes (ut videtur) AA. relinquunt sententiam paucorum veterum, gravem illam obligationem negantium. (S. Alph. n. 142)

Non tenentur tamen ad privatam recitationem ii qui vota tantum simplicia emisere in Ordinibus votorum solemnium, ut declaravit S. C. super Statu Regul. 6 Aug. 1858 (Coll. Bizz. p. 908), etiamsi hanc recitationem regula praescribit, ut in Ordine Minorum. (S. C. Ep. et

Reg. 24 Martii 1882) Insuper patet talem obligationem non exstare ubi deficit consuetudo quae eidem fundamentum praebebat, vel ubi praescribitur tantum recitatio parvi Officii B. M. V.

Momentum a quo incipit haec obligatio est sollemnis professionis emissio. Cfr. dicta de susceptione s. ordinis.

47. II. Unicum peccatum committit qui violat hanc obligationem, etiamsi ad eam ex duplici vel triplici titulo tenetur : quia in singulis obligatio oritur ex eadem virtute religionis. Cfr. Vol. I. n. 163.

III. Beneficiati recitationem Breviarii omittentes speciali feriuntur poena, quam breviter explicasse juvabit :

1° Beneficiati qui, elapsis sex mensibus post adeptam beneficii possessionem, officium omittunt, fructus beneficii jam *non faciunt suos* ideoque eos restituere debent, ante omnem sententiam iudicis. (cit. Const. *Supernae*, § 38) Non oritur haec restituendi obligatio ex iustitia, sed e jure positivo quasi poena conventionalis. (D'Annib. III. n. 65)

2° Haec restitutio facienda est pro singulis diebus, imo et pro singulis Horis omissis, et quidem fabricae Ecclesiae vel beneficii, e qua supponuntur oriundi fructus, vel pauperibus. (cit. Const. *Ex proximo*)

3° In regionibus nostris fere semper habebitur ratio excusans a restitutione. Nam hic fere nulli alii beneficiati occurrunt nisi parochi ; bona autem quae tanquam fructus beneficii habenda sunt (Vol. I. n. 475) valde exigua sunt. Jamvero, juxta sententiam multorum DD. quam et S. Alph. (n. 673) probabilem censet, in beneficiis curatis potior pars reddituum assignatur in compensationem aliorum officiorum quibus fungitur beneficiatus.

Ideo parochus qui sacramenta administrat, catechismum tradit et alios plures labores peragit, privandus non est omnibus redditibus beneficii sui, eo quod recitationem officii divini praetermisit. Imo, si beneficiales fructus vix aut ne vix quidem sacerdoti alendo sufficiunt (ut in regionibus nostris contingit), is ab omni onere restitutionis videtur eximendus. (Ball. P. n. 166)

48. IV. Religiosi qui, vi professionis suae, ad officium divinum obligantur, non tenentur tamen sub gravi illud in choro recitare, sed privata quoque recitatione satisfaciunt. Communitati autem incumbit obligatio ut Horae in choro persolvantur, dummodo numerus sufficiens religiosorum adsit : qui numerus, juxta sententiam probabiliorum, poscit quatuor religiosos ad chorum aptos et nullo legitimo impedimento defentos. In hoc numero computandi sunt professi, etiam votorum simplicium, non autem novitii. Graviter ergo peccaret Superior, tamquam caput communitatis, si negligentia sua permetteret ut pars notabilis

divini officii non recitaretur in choro. (S. Alph. n. 143) Ceteroquin plura particularia statuta de hac magni momenti obligatione reperiri solent in Constitutionibus singulorum ordinum. Videsis Piatum, Praelect. Jur. Reg. t. I. p. 310 seqq.

Ex iis omnibus qui divinas laudes in choro cantant, unum corpus morale conflatur, cujus singula membra reliquorum opera juvantur. Ideo nihil supplere debent qui, psallentibus reliquis, organa pulsan, libros transferunt et similia peragunt choro necessaria. Idem probabiliter dicendum de eo, qui, dum alii recitant, tussit vel exscreat, etiamsi integer psalmus interim dicatur. (S. Alph. l. c.) Neque videtur aliquid supplendum ab eo qui tardius, Hora jam inchoata, ad chorum venit, dummodo non multum in choro processum sit: quia, sicut in Missae auditione, ita et in officio Canonico omissio modici aestimari non solet, praesertim cum, propter societatis vinculum, ceteri cantantes unius defectum supplere censeantur. (Laymann, l. 4. tr. 1. c. 5. n. 7; Ball. P. n. 158)

Punctum II. Qualis et quanta sit haec obligatio.

49. I. Graviter peccat quisquis, hac lege adstrictus, **partem notabilem** divini officii culpabiliter recitare omittit. Pars autem notabilis censetur integra Hora, etiam ex parvis, ut Tertia vel Nona, vel tractus continuus integrae parvae Horae aequivalens.

Ratio praecipua utriusque partis hujus asserti est in interpretatione consuetudinaria, quam testatur communissimus DD. consensus. In omissione Horae integrae accedit ratio notabilis difformitatis inductae in orationem illam, quam Ecclesia, tamquam laudem Dei moraliter continuam, in septem partes distribuit. (S. Alph. l. 5. n. 147) Quare nonnulli (ut Ball. P. n. 187) censent aliquid amplius requiri ad constituendam culpam gravem, quando non omittitur Hora integra. Ita gravis censenda est omissio novem lectionum cum responsoriis; levis, omissio trium cum responsoriis. Insuper grave peccatum non esset omissio multarum particularum hinc inde in toto officio, etiamsi omnes simul sumptae parvam Horam aequarent.

Prorsus antiquata est opinio eorum qui autumabant graviter peccare eum qui omittat dimidiam vel tertiam partem Horae parvae; nam, licet haec omissio notabilis sit relate ad parvam Horam, exigua est relate ad totum officium, quod integrum cadit sub unico Ecclesiae praecepto. (S. Alph. l. c.)

II. Qui ex actu voluntatis moraliter uno totum officium omittit, **unum peccatum** tantum committit, ac proinde non obligatur ad sponte declarandum in confessione quot Horas ita omiserit.

Ratio est, quod totum officium unius diei cadit sub unum praeceptum. Gravius quidem peccatur si plures Horae omittantur : sed circumstantiae mere aggravantes non sunt necessario in confessione exprimendae. (n. 286) Plura tamen peccata patraret qui plures Horas omitteret ex intentionibus moraliter interruptis. (Vol. I. n. 166)

50. III. Qui dubitat num aliquid de officio omiserit, non tenetur ad istud supplendum, dummodo habeat rationem probabilem existimandi se jam satisfacisse. Talem autem rationem habet qui, licet non meminerit se recitasse aliquem psalmum, lectionem, etc., tamen recordatur se illa incepisse et postea, sine interruptione vel voluntaria distractione, se ipsum in fine hujus psalmi, lectionis, etc., deprehendit. Praesumptio enim quod soleas perficere quod incepisti, efficit ut nihil tenearis repetere, nisi sis moraliter certus quod non dixeris. Similiter dicendum de eo qui Horam aliquam recitavit, dubitat vero num praecedentem recitaverit. Cfr. Vol. I. n. 77, III.

IV. Hodie ii fere omnes qui tenentur ad officium divinum, uti debent **Breviario Romano** et quidem tam stricte ut, alio breviario utentes, obligationi suae minime satisfaciant. Liquet ex Const. *Quod a Nobis*, qua S. Pius V abolevit omnia alia breviaria, quae, ex institutione vel consuetudine legitima, ducentos annos non superabant.

Attamen cum in choro, tum in recitatione privata, recitanda sunt officia quae legitime a S. Sede alicui dioecesi vel ordini religioso concessa sunt : neque enim singulis libertas manet dissidendi a corpore morali cui subjacent.

Lectiones ex integro vel ex parte reformatae inseri quidem debent in novis breviariis, sed non obligant eos qui, juxta breviarium quod habent, officium recitant. (S. C. R. 14 Dec. 1883 ; Buccer. Enchir. p. 56)

V. De quibusdam **partibus accessoriis** officii haec breviter notentur :

1° Nulla jam est obligatio privatim recitandi *Officium B. M. V.* et *Psalmos poenitentiales* vel *graduales*, iis diebus quibus ista in Breviario assignantur. Idem generatim valet de recitatione in choro, nisi adsit consuetudo eas partes accessorias recitandi. (Lehmk. II. n. 622)

2° *Officium defunctorum* sub gravi recitandum est in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, vel pridie post recitatum Matutinum et Laudes diei occurrentis. (S. Alph. n. 161) Reliquis diebus, de Officio defunctorum dicendum ut de ceteris partibus accessoriis.

3° Certe datur obligatio recitandi *Litanias* ipsis diebus S. Marci et Rogationum, non pridie. Imo gravem esse hanc obligationem communiter docent AA. (S. Alph. l. c.) Multi tamen e veteribus id, saltem

probabiliter, leve arbitrabantur : quorum sententiam S. Alph. non ausus est dicere improbabilem et plures ex optimis AA. recentissimis nequaquam rejiciunt. (Ball. P. n. 217 ; D'Annib. III. n. 147. nota 18) Reapse enim deest probatio, non quidem obligationis, sed obligationis gravis. Practice igitur qui Litanias omitteret non esset de mortali arguendus, cum res sit intrinsece et extrinsece dubia.

4° Ob orationis brevitatem non videtur graviter peccare qui totas Vesperas omitteret Sabbato Sancto. (S. Alph. n. 147)

51. VI. Si quis **ex errore** unum officium pro altero recitavit, obligationi satisfecit : reapse enim recitatum est officium juxta Breviarium Romanum (ut supponitur), neque, deficiente ulla culpa, aequum esset onus repetendi imponere. Hinc vulgaris regula : *officium pro officio*. Quodsi officium recitandum notabiliter longius erat, puta officium Dominicæ præ recitato officio de Sancto. S. Alph. (n. 161. q. 3.) cum aliis rationabile censet ut fiat compensatio, ex. gr. recitando novem psalmos ex primo Nocturno. Attamen hæc non videtur stricta obligatio : siquidem integrum officium juxta ritum Romanum recitatum est, neque illud supplementum partem illius efficere potest. (Ball. P. n. 218)

Si quis errorem suum advertit postquam jam *notabiliter* in officio indebito processit, puta post absolutum Matutinum, liberum est vel proseguire in eodem, vel reliquum recitare de officio debito. (S. Alph. n. 161. q. 5)

Postquam ex errore recitatum est officium nondum occurrens, idem, juxta probabiliorē sententiam, repetendum est quando reapse dies assignatus advenit. Ita respondit S. C. R. 17 Jun. 1673. (Coll. S. R. n. 1474) Potest tamen ista die recitari officium illius sancti qui ex errore omissus est, ut S. Alph. (l. c.) non improbabile censet et probabile opinantur Ball. P. (n. 218) et Lehm. (II. n. 626). Nam communis ritus postulat ut etiam illius sancti omissi officium semel quotannis recitetur, minime vero ut bis de eodem dicatur.

VII. Si **deest officium recitandum**, supplet aliud ex Breviario Romano, istud recitandum est. Nam habetur obligatio virtualiter duplex : altera quotidie recitandi officium ex isto Breviario, altera recitandi officium calendario designatum. Si huic posteriori satisfieri nequit, manet tamen implenda prior obligatio. (Ball. P. l. c.)

52. VIII. Mortaliter peccaret qui, absque necessitate, officium calendario assignatum **mutaret** in aliud quod *simul* esset notabiliter brevius et ritus prorsus diversi. Constat ex damn. ab Alex. VII Prop. 34^a : “ In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto. „ Ideo

saltem universaliter admitti nequit quod opinantur Lessius (de Just. et J. l. 2. c. 37. n. 77) alique plures: substantiam praecepti impleri, quodecumque officium e Romano Breviario dicatur.

IX. Quando mutatio officii assignati sponte fit in aequale vel fere aequale, probabile est id non excedere culpam venialem. Id S. Alph. (n. 161. q. 3) *aequius* censet dummodo raro fiat, puta ter vel quater in anno: imo et satis probabilem habet sententiam gravium DD. ut Suarezii, Laymann, etc. hanc mutationem a gravi excusantium, etiamsi crebro fiat. Horum ratio erat: Pontificem in assignanda forma specifica pro recitatione Breviarii potius respexisse ad quantitatem, tamquam formam substantialem, quam ad qualitatem officii, quae est forma accidentalis, sive modus recitandi. Id probabile manet, etiamsi ritus esset plane diversus, ut si in Natali Domini recitares officium de Passione. (D'Annib. III. n. 148)

A peccato autem levi haec immutatio immunis erit, si raro fiet et ob causam rationabilem, puta ob causam itineris vel specialis devotionis erga aliquem sanctum. (S. Alph. l. c.)

X. Peregrini, dum extra patriam vel dioecesim versantur, conformari possunt officio loci in quo morantur; at si beneficiati sunt, tenentur semper ad officium propriae ecclesiae. (S. C. R. 12 Nov. 1831; Coll. S. R. n. 2680)

Regulares ab uno monasterio ad aliud pergentes, in itinere officium domus e qua discesserunt, sequi tenentur; qui vero extra coenobia degunt, puta concionatores quadragesimales, tenentur se conformare calendario Provinciae suae, sine ulla ex iis diversitatibus quae variarum domorum sunt propriae. (S. C. R. 31 Aug. 1839; Coll. S. R. n. 2801) Quodsi iidem ad aliquot dies in alia domo sui ordinis versantur et choro addicti sunt, tenentur officium cum reliquis in choro persolvere. (S. C. R. 25 Sept. 1852; Coll. S. R. n. 3001) Ubi vero privatim Horas recitant, sequantur oportet calendarium domus ad quam pertinent, saltem si ad aliquot dies tantum extra eandem versantur. (S. C. R. 27 Jun. 1896; N. R. Th. t. 28. p. 677) Tandem si ad longum tempus, puta integrum mensem, versantur in alia domo, cui tamen addicti non sint, videntur posse sequi huius domus calendarium, prout supra de peregrinis dictum est.

Punctum III. Quo tempore recitandae sint Horae.

53. I. Officium divinum est **onus diei**, cujus obligatio cum die naturali incipit et desinit. Attamen Matutinum et Laudes vespere diei praecedentis recitare licet: quae facultas, juxta communem AA. sen-

tentiam, rationem habet privilegii, quo nemo uti tenetur, etiamsi praevidetur se postridie impeditum fore quominus Horas recitet. (Vol. I. n. 147)

Quidam vero AA. censent tempus, e primaeva consuetudine statutum ad recitandum officium nocturnum (Matutinum et Laudes), fuisse noctem integram, incipientem a tenebris diei praecedentis. Divisio enim officii nocturni in quatuor partes (tres Nocturnos et Laudes), ubi festa celebrantur, indicat solitos fuisse clericos vel monachos partem illius recitare in singulis vigiliis noctis, ea fere ratione qua officium diurnum non uno tractu dicitur, sed in plures partes dispescitur. (1) Hinc sequeretur facultatem recitandi hanc partem officii ab occasu solis diei praecedentis ex ipsa lege oriri, ideoque eum qui praevideret se postridie impeditum iri quominus Horas recitaret, teneri post occasum solis ad officium nocturnum persolvendum. At talis consuetudo integrae noctis orationi impendendae probabilius numquam existit, siquidem vires humanas superat; documentis autem ex antiquitate remanentibus potius innuitur morem fuisse ut uno tractu tum Nocturni, tum Laudes canerentur. Cfr. Battifol, op. cit. p. 99.

II. Obligationis **substantiae** satisfacit quicumque integrum officium recitat a media nocte ad mediam noctem.

Igitur venialiter tantum peccat qui ordinem inter Horas invertit vel horam rubrica statutam non servat. Imo talis inversio vel mutatio omni culpa vacat si fit ob causam rationabilem, puta quia Horae diurnae tantum prae manibus habentur, ut cum socio magis provecto recitetur, etc. Sufficit juxta S. Alph. (n. 173) quaevis causa honesta vel utilis, qualis est concio audienda vel paranda, major devotio sive quies, tempus aptius ad studendum, timor ne superveniat aliquis labor vel occupatio, non tamen sola major commoditas recitantis.

54. III. Matutinum et Laudes ex Rubricarum praescripto recitanda sunt antequam Sacrum celebretur. (Ritus serv. in celebr. Missae, tit. I)

Quanta inde oriatur obligatio disputant Theologi. Jam derelicta est quorundam veterum, ut S. Antonini, sententia, qui illam gravem existimabant. Plerique hodie sequuntur S. Alph. (l. 6. n. 347), qui transgressionem hujus rubricae existimat esse peccatum veniale, quia in missali inter defectus numeratur. Nec desunt qui, ut Ball. P. (n. 238), etiam illam culpam venialem abesse autument. Rationem afferunt: totam illam obligationem desumi ex rubrica, ac proinde, ut probetur S. Alph.

(1) Videsis D. Gebruers : *De l'anticipation des Matines et des Laudes à deux heures après-midi* (1889), vel Ball. P. n. 247. notam.

sententia, admittendum esse, quod multi probabiliter negant (n. 250), omnes rubricas, etiam illas quae non pertinent ad ipsius Sacri celebrationem, sub levi obligare. Nec obstat quod omissio illa inter defectus reponatur. Nam inter defectus reponitur quidquid omittitur e rubricis antea descriptis: " Possunt etiam defectus in ministerio ipso occurrere, si sacerdos ignoret ritus et caerimonias ipsas in eo servandas: de quibus omnibus in superioribus Rubricis copiose dictum est. „ (De defectibus in celeb. Missarum occurrentibus, ad calcem)

Practice non multum refert utra e duabus postremis sententiis eligatur. Nam, etiam in opinione S. Alph., a culpa veniali excusat quaelibet mediocris causa rationalis, puta " si exspectet populus aut aliqua persona gravis, si superior praecepiat, tempus celebrandi transeat vel instet commoditas studii, itineris et similia. „ (S. Alph. l. c.)

55. IV. Matulinum et Laudes pridie anticipari possunt in recitatione privata ab hora qua " sol medium cursum tenet inter meridiem et occasum. „ (S. C. R. 16 Mart. 1876) Qui ea citius, absque causa rationali, recitaret, levem culpam admitteret, ut inter omnes fere AA. convenit. Hinc varium est tempus huic recitationi proprium pro variis locis annique temporibus: quod tabellis dioecesanis indicari solet.

Multum autem controvertitur num satisfaciatur obligationi suae ideoque gravi culpa immunis sit qui, absque speciali S. Sedis privilegio vel locali consuetudine, Matulinum et Laudes quolibet anni tempore inchoet hora secunda pomeridiana.

Communior sententia negat ideoque recitationem iterandam esse tenet. Hanc secutus est S. Alph. in suis *Retractionibus*, tamquam veriore, et erudita dissertatione propugnavit Ill. Waffelaert. (N. R. Th. tt. 19 et 20)

Affirmat sententia multorum tum veterum, tum recentiorum, cujus probabilitatem aestimamus sequentibus argumentis constare (1):

1° Omnium consensu incipit dies ecclesiasticus a Vesperis. Etenim, ut scribit S. Thomas (Quodlib. 5. a. 28): " Quantum ad contractus et alia hujusmodi, dies incipit a media nocte: sed quantum ad ecclesiasticum officium et solemnitatum celebritates, incipit dies a vespere; unde si aliquis post dictas Vesperas et Completorium dicat Matulinum, jam hoc pertinet ad diem sequentem. „ Tempore autem Vesperarum intelligitur tempus aptum ex consuetudine ad publicam recitationem Vesperarum in ecclesiis. Jamvero ex consuetudine, etiam Romae recepta (cfr. Beringer: *Les indulgences*, etc. p. 80), tempus aptum ad talem recitationem, etiam in aestate, est hora 2^a pomeridiana. Ergo qui recitat Matulinum

(1) Haec fusius evolvunt D. Gebruers (Diss. cit.) et P. Villada in responso ad Dissertationem Ill. Waffelaert. (N. R. Th. t. 20. p. 510 seqq.)

et Laudes, etiam in aestate, hora 2^a pomeridiana, ea recitat in ipso die ecclesiastico ideoque satisfacit.

2° Tot tantique auctores hanc benigniorem sententiam tenent ut, nisi eorum ratio evidenter refellatur (quod non contingere existimamus), probabilitatem extrinsecam fundent.

Ita inter veteres eminent Sanchez (Cons. Mor. l. 7. c. 2. dub. 37), qui primus horam hanc diserte determinavit, et Salmant. (tr. 16. c. 3. n. 15), qui, teste S. Alphonso, moralem scientiam egregie pertractant. Horum aliorumque plurium auctoritate permotus, S. Alph. (Th. Mor. Ed. 1748, l. 4. c. 2. a. 4. dub. 2. nota D.) opinionem illam probabilissimam vocavit. Inter recentes AA. saltem probabilitatem illius agnoscunt Ball. P. (n. 240 seqq.), D'Annib. (III. n. 150. nota 32), Frassinetti (Th. Mor. II. n. 538), Sabetti (Th. Mor. n. 576), Bucceroni (Th. Mor. t. II. de posit. cler. obligat. n. 59), etc.

Imo plures ex antiquis qui opinionem illam tamquam laxiorem reprobandant, talia ponunt principia ut eam hodie admittere deberent. Ita Suar. (de Relig. tr. 4. l. 4. c. 27. n. 14) concedit Matutinum et Laudes toto anni tempore incipi posse ab hora quarta, quia Vesperae et Completorium publice recitari solebant inter horam tertiam et quartam pomeridianam, neque discrimen faciendum inter hiemem et aestatem "cum distantia usque ad mediam noctem et antepositio eadem sit, et ratio D. Th. in utroque tempore aequaliter procedat. „ Hodie igitur, cum Vesperae et Completorium ab hora secunda publice recitari soleant vel saltem possint, Suarezius jam conclusionem benigniorem admittere deberet. Notandum insuper illis temporibus (Suar. l. c. n. 13) RR. PP. nonnisi cum magna difficultate et ex causa non levi licentiam incipiendi Matutinum ab hora secunda concessisse : quae ratio Eximium Doctorem praecipue movit ne illud passim licere diceret. Nostris vero diebus jam facile integris ordinibus et dioecesibus eadem facultas tribuitur. Ita, teste Sabetti (l. c.), fere omnibus sacerdotibus in Stat. Foed. communiciari solet.

3° S. C. R. (13 Jul. 1883) interrogata : " An praedicta responsio (nempe 16 Martii 1876) ita intelligenda sit ut ille non satisfaciat obligationi suae, qui Matutinum cum Laudibus vespere diei praecedentis recitasset, priusquam sol medium cursum teneret inter meridiem et occasum „ respondit : " Consulantur probati auctores. „ Cujus responsi sensum ita optime elucidat Ball. P. (n. 247) : " Res est in facto posita probatos auctores eosque non paucos censere posse hora secunda a meridie satisfieri obligationi recitationis Matutini diei sequentis. Ergo, e sententia S. Congr., licet horum amplecti sententiam, nec est, hac facultate facta a S. Congr., in ullius privati auctoritate situm, hanc praxim reprobare et damnare, quidquid ipse speculative sentiat et demonstrasse se putet. „

Nequaquam tamen admittimus probabiliter satisfacere eum qui (secluso speciali privilegio) inciperet Matutinum ante horam secundam seu a meridie, postquam *privatim* recitavit Vesperas, vel qui officium diurnum ante mediam noctem inchoaret. Ratio utriusque e modo quo sententiam nostram de anticipatione Matutini et Laudum exposuimus, satis liquet.

56. V. Parvae horae recitandae sunt tempore antemeridiano; Sexta tamen et Nona etiam post meridiem recitari possunt. Licet quoque omnes post meridiem recitare ob quamvis causam utilem, quae non sit mera commoditas recitantis, puta ob maiorem devotionem vel quietem, ad habendum tempus aptius studio aliive labori etc. (S. Alph. l. 5. n. 173)

VI. Vesperae et Completorium a meridie usque ad mediam noctem recitanda sunt. Tempore tamen Quadragesimae Vesperas (non Completorium) recitare licet ab hora undecima matutina. Cfr. rubricam Breviarii ad feriam 4^{am} Cinerum. Utramque partem mane recitare licet ob causam rationabilem, ut *supra* (V).

Si quis praevidet impedimentum tempore pomeridiano adfuturum, ex. gr. ob febrim quae tunc recurrere solet, ob continuas confessiones audiendas, etc. sententia communis cum S. Alph. (n. 155) tenet eum obligari ad Nonam, Vesperas et Completorium mane recitanda: quia officium praecipitur recitari intra latitudinem totius diei; unde, cum praeceptum jam urgeat, adimplendum est tempore non impedito. Non deest tamen sua probabilitas opinioni contrariae, eo quod facultas anticipandi est potius favor factus privatis, nemo autem favore uti tenetur. Ita Ball. P. (n. 203) allegans Sanchez, Lessium, Viva, etc. Verum id extendi nequit ad impedimentum quod libere assumiatur.

VII. In recitatione officii divini, speciatim in anticipando Matutino, et in recitatione Vesperarum, unicuique liberum est sequi *tempus verum* (quod horologiis solaribus indicatur); — vel *tempus medium* (quod, deficiente speciali conventionione, indicare solent horologia artefacta); — vel *tempus legale* (quod, ubi viget specialis conventio, indicant eadem horologia). Constat e pluribus responsis Romanis. Sic S. Poenit. (29 Nov. 1882) respondit: “Fideles in jejunio naturali servando et in officio divino recitando, sequi tempus medium posse, sed non teneri.” Et S. C. Conc. (23 Jul. 1893) Episcopo Trevirensi respondit posse clericos in persolvendis Horis sequi tempus legale nuper in Germaniam invectum, quod spatio semi-horae tempus locorum medium superet. Ideo in Belgio satisfaciet qui Matutinum recitare incipit 17 momentis ante horam secundam legalem, cum jam adsit hora secunda, juxta tempus medium computata.

Punctum IV. Qua ratione recitandae sint Horae.

57. I. Nullus locus vel situs corporis determinatus requiritur ad congruam Breviarii recitationem privatam. Genuflexiones enim, quae quandoque rubricis praescribuntur, ad solam recitationem in choro spectant. (S. Alph. n. 179) Non est igitur cavendum nisi ab iis quae legi naturali adversantur, quatenus impediunt quominus cum debita attentione officium persolvatur.

II. Recitatio debet esse **vocalis**. Nempe non sufficit ut solis oculis vel mente Breviarium legatur, sed oportet ut motu linguae et labiorum vox aliqua saltem tenuis formetur. Attamen satis probabile est, secundum S. Alph. (n. 163), non requiri ut qui solus recitat seipsum audire possit: hoc enim non videtur de essentia vocis.

Quando officium recitatur cum socio (quod semper licet), sufficit ab isto audire lectiones, responsoria, capitula, orationes et antiphonas; imo probabiliter satisfacit ab eo qui solus dicit psalmos et lectiones audit, vel qui partem psalmorum dicit solus et partem cum socio. (S. Alph. n. 162) Si non percipiuntur distincte ea quae ab altero dicuntur, probabilius nihil est repetendum quacumque tandem ex causa id contingat, sive propter aliorum strepitum, sive propter culpam socii. (S. Alph. n. 163; Ball. P. n. 229) Minime necessarium est ut qui in socium adhibetur et ipse sit ad Horas obligatus: sufficit enim ut quae ab Ecclesia praescribuntur, a quolibet praestentur. (Gury, II. n. 88)

Surdus, juxta communioem sententiam, non satisfacit, si ex obligatione choro assistit suamque tantum partem recitat, ac proinde necesse est ut ea quae non audit postea suppleat vel, dum ab aliis canuntur, submisce dicat (S. Alph. l. c.; Ball. P. n. 230); alii tamen, etiam recentes (ut D'Annib. III. n. 51. nota 38), valde probabiliter eum satisfacere existimant, quia chori obligationes et jura aequa lance metiri oportet. Probabilius satisfacit surdaster, etiam cum socio recitans, quia prolata ab altero saltem in confuso audire potest. (S. Alph. l. c.)

58. III. Recitatio debet esse **integra**, sine syncopa vel abbreviatione verborum et syllabarum. Attamen, ut tenearis sub gravi ad repetendam partem non integre recitatam, necesse est ut mutilatio magna sit et sensus notabiliter varietur. Venialiter peccaret qui syllabas ita mutilaret vel syncoparet ut tamen aliqua significatio verborum servaretur, quod contingit ex. gr. quando postremae tantum verborum syllabae abscinduntur. Nullum autem esset peccatum vel repetendi obligatio, si haec levis mutilatio contingeret ob balbutiem vel ob pravam consuetudinem

quam quis deponere quidem conaretur, sed non posset. (S. Alph. n. 165)

Qui cum socio recitat, tenetur ad repetendum ea quae in magna quantitate omisa fuerint eo quod unus partem suam inceperit antequam suam absolverit alter, quia pars quae anticipatur non communicatur cum socio qui eam percipere nequit: non tenetur vero si socius syllabas quidem obtruncavit, sed ita ut sensus non notabiliter mutaretur. (S. Alph. l. c.)

IV. Recitatio debet esse **continua**, ita ut singulae Horae absque interruptione notabili recitentur. Quae regula elucidabitur sequentibus animadversionibus:

1° Interruptio notabilis in unius Horae recitatione non caret culpa veniali, nisi ex justa causa fiat; numquam tamen ad mortalem pertingit. Cfr. n. 53, II.

2° Etiam facta interruptione notabili, probabilius nulla est obligatio repetendi ea quae sensum completum in se habent, puta versiculos psalmi interrupti: nam variae partes satis uniuntur per intentionem pergendi in recitatione. (S. Alph. n. 168)

3° Causae justae interrumpendi censentur quaelibet utilitas propria vel aliena quae incommode differretur, urbanitas, devotio, caritas, ex. gr. ad excipiendam confessionem alicujus qui non libenter exspectaret. Licite etiam interponi potest aliqua oratio brevis vel affectus. (S. Alph. l. c.)

4° Laudes a Matutino separari possunt, etiam absque ulla causa: sunt enim probabilius Horae distinctae. Quod si fit, juxta plura responsa Romana (S. C. R. 18 Maii 1883 et 1 Febr. 1886), Matutinum concludendum est sicut ceterae Horae, scil. dicto: *Dominus vobiscum* etc. addenda est oratio diei cum versiculis solitis et Pater Noster. Ita multi AA. jam ante haec responsa statuebant, nixi rubrica quae idem fieri jubet in nocte Nativitatis Dñi, in qua Missa statim post Matutinum celebratur.

5° Nocturni quoque, absque causa speciali, ab invicem sejungi possunt, saltem spatio trium horarum. Ob causam rationabilem, ampliorem distantiam inter illos ponere licet, ex. gr. vespere primum, mane duos reliquos recitando. (Gury, II. n. 86)

59. V. Recitatio debet esse **devota**. Ut talis sit, certe requiritur ut officium recitetur cum intentione colendi Deum: quae semper implicate aderit si sumis Breviarum ut obligationem impleas, sicut soles. (S. Alph. n. 176) Insuper dubium non est quin venialiter peccet qui voluntarie distrahitur absque causa rationabili. Hoc enim commune est omni orationi: siquidem fieri nequit ut ille qui verba ad Deum dirigit, simul,

ob rationem turpem vel otiosam, mentem ad alia divertat, quin aliquam irreverentiam Deo irroget. Attamen omnis culpa aberit, si mens ad alia divertitur ob causam aliquam rationabilem; imo quandoque necessarium est ut simul ad orationem et ad alia saltem remisse attendatur, ex. gr. in orationibus quas rubricae sacerdotem recitare jubent dum sacras vestes induit. (Suar. de Relig. tr. 4. l. 3. c. 4. n. 13)

Magna autem et intricata quaestio est: utrum satisfaciat substantiali obligationi qui officium recitat cum distractione plene voluntaria, an sub gravi partem sic recitatam repetere teneatur.

Prior sententia communior et probabilior affirmat ad satisfaciendum requiri aliquam attentionem veram seu internam, ideoque non satisfieri ab eo qui omnino voluntarie distractus recitet. Plerique autem hujus sententiae fautores admittunt sufficere quamlibet e tribus attentionis speciebus quas distinguere solent: *spiritualem*, qua attenditur ad Deum, meditando ex. gr. divinam bonitatem, majestatem, mysteria passionis Dñi etc.; — *litteralem*, qua attenditur ad percipiendam verborum intelligentiam; — *materialem* seu *superficialem*, qua attenditur tantum ad verba sine errore, mutilatione, etc. pronuntianda. Neque requiritur attentio formalis, sita in actuali advertentia, sed sufficit *virtualis* in eo consistens quod semel habita non fuerit retractata actu voluntatis jam attendere nolentis. Ita sentiunt Sanchez (Cons. l. 7. c. 2. dub. 28), Suar. (de Relig. tr. 4. l. 3. c. 4. n. 6), S. Alph. (l. 5. n. 177), etc.

Potior ratio hujus sententiae, secundum S. Alph. (l. c.), inde desumitur quod sine attentione interna nequit existere oratio, quae universe definitur: elevatio mentis ad Deum. Ecclesia igitur, eo ipso quod praecepit recitationem officii per modum orationis ad colendum Deum, praecepit quoque aliquam attentionem internam, sine qua vera oratio dari nequit.

Posterior sententia sane probabilis tenet ad satisfaciendum ecclesiastico praecepto non requiri attentionem internam, sed sufficere eam quam *externam* vocant. Haec sita est in absentia distractionis externae, i. e. alicujus negotii vel occupationis externae quae ex se distrahere debet ab attentione interna, ut esset fabulari, scribere, attente audire alios loquentes, etc. Ut servetur illa attentio externa, non est opus vitare actiones quae tam parum occupant mentem ut cum aliqua interna attentione componi queant, qualia censentur communiter: ambulare, se lavare, lente vestes induere, sternere lectum, respicere agros, etc. Notandum quoque aliquas actiones tales esse ut uni, non alteri, omnem attentionem internam impossibilem efficiant: quare satisfaceret tantum ab eo qui eas cum attentione interna componere posset. (S. Alph. l. c. n. 176) Supponitur tamen semper in hac sententia manere in homine voluntarie distracto intentionem virtualem colendi Deum per illam officii

recitationem in qua pergit. Hanc sententiam propugnavit Lugo (de Euch. disp. 22. n. 25 seqq.) saltem ut probabilem, et sequuntur multi AA. enumerati apud S. Alph. (l. c.), qui et ipse eam ut satis probabilem habet.

Rationes potiores videntur :

1° Non constat Ecclesiam sub gravi praecepisse attentionem internam. Ita S. Antoninus (l. 3. tit. 13. c. 4. § 7) explicans c. *Dolentes* (Deer. l. 3, tit. 41), quod a pluribus allegatur ad contrariam sententiam fulciendam : “ Praecipimus ut unusquisque die ac nocte dicat horas suas : intentionem (attentionem) et devotionem in praecepto non ponimus, sed gratiae Dei. secundum quod Ipse dare voluerit, duximus relinquendum. Et hunc intellectum teneas, quia benigniorem et quia non debet Ecclesia alicui laqueum injicere. ”

2° Orare est loqui cum illo quem oramus, repraesentando ei nostra desideria : est enim oratio petitio decentium a Deo. (Vol. I. n. 258) At nihil obstat quominus cum aliquo loquar eique desideria mea manifestem cum actuali et voluntaria mentis evagatione, ut si ex scripto aut memoriter petitionem aliquam coram rege recitarem, etiam voluntarie simul mentem ad alia distrahendo. Ideo, si cum intentione petendi decentia a Deo preces recito in hunc finem compositas, manet substantialis, quamvis imperfecta, oratio. Cadit igitur praecipuum argumentum cui contraria sententia innititur. (Lugo, l. c. n. 31)

3° Si non satisfaciunt qui voluntarie distrahuntur, consequenter dicendum est (quod nemo admittet) neque satisfacere eos qui involuntarie distrahuntur. Nam utrimque tollitur elementum essentiale orationis, eo fere modo quo parum refert utrum somnus voluntarie an involuntarie irrepit postquam officium divinum recitari coeptum est. (Lugo, l. c. n. 36) Nec juvat recurrere ad attentionem virtuales. Nam nequit intelligi quid sit illa attentio virtute manens. Attentio enim est actus intellectus, qui nequit dici virtualiter manere eo quod antea adfuerit, dum nunc maneat tantum voluntas attendendi, quae tamen nihil operetur : unde patet discrimen cum intentione virtuali, quae in effectibus saltem perseverat.

Revera (ut fatetur Lugo, l. c. n. 41) quoties oratio continuatur, datur aliqualis attentio interna. Id evidenter necessarium est, ubi recitatur pars Horarum quae nondum est oranti notissima. Si quis vero recitat ea quae jam memoriter novit, poterit quidem ab attentione plena et reflexa abstinere, sed aliquam tenuem et confusam attentionem semper fovebit : siquidem ipse actus memoriae est actus cognoscitivus. Talis attentio fere recidit in eam quam multi prioris sententiae patroni sufficere autumant, nempe ad sola verba, et talem ut sufficiat ne quis se exponat periculo male ac perturbate verba pronuntiandi aut quaedam omittendi : qualis attentio haberi potest ab eo qui simul voluntarie ad

alia distrahitur, puta quaestionem aliquam metaphysicam revolvens. Ideo multi AA. verbo potius quam re dissident. (Lugo, l. c.; Ball. P. n. 254)

Practice igitur de gravi peccato arguendus non est, neque ad rependendum obligandus qui voluntarias distractiones in recitando Breviario admisit, modo abstinuerit a peragenda simul actione quae ex se eum prorsus impediat ab ulla interna attentione praestanda.

Punctum V. Quatenus causae a recitandis Horis excusent.

60. I. Impotentia physica, ut per se liquet. Ad hanc referuntur :

1° *Carentia Breviarii*. Si tamen haec carentia culpabilis est, puta quia Breviarium voluntarie domi relictum est, neque aliud in loco in quo itinerans versatur haberi potest, manifestum est omissionem inde securam imputari ea ratione qua dictum est Vol. I. nn. 13 et 116.

Si quis, obligatus ad Breviarium Romanum, non haberet nisi aliud breviarium a R. P. quibusdam concessum, puta Benedictinum, probabilius ex isto officium recitare deberet. (S. Alph. l. 5. n. 158) Probabilis tamen videtur sententia contraria, quam tuentur Salmant. (tr. 16. c. 1. n. 28) : siquidem S. Pius V edicit neminem qui ad Breviarium Romanum obligatur, alia formula satisfacere posse. (n. 50, IV)

Qui vero Horam quamdam integram memoria teneret, ad eam recitandam obligaretur. Huc spectat prop. 54^a ab Innoc. XI damnata : " Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem. „ Ratio est quod praeceptum Ecclesiae est virtualiter multiplex, ad singulas Horas se extendens. Idem dicendum si quis Horam moraliter integram memoria teneret, ex. gr. ignorando tantum Capitulum vel Orationem.

Tandem qui psalmos tantum aut notabiles partes Horarum memoria teneret, in sententia multorum (S. Alph. l. c.) ad haec recitanda obligatur ; ab aliis autem (Suarez. de Relig. tr. 4. l. 4. c. 28. n. 10 ; Ball. P. n. 209) probabilius excusatur, quia illi psalmi vel partes ut sic non sunt Horae Canonicae in illa forma ad quam solam clerici tenentur.

2° *Caecitas*, cum exceptione supra posita pro eo qui Horam moraliter integram memoria teneat : quam certe addiscere non debet. (Suar. l. c. n. 14)

61. II. Impotentia moralis, seu notabile incommodum per accidens cum recitatione conjunctum. (Vol. I. n. 114) Ad hanc referuntur :

1° *Infirmitas*. Haec non necessario debet esse gravis, sed sufficit tanta ut nequeat recitari Breviarium sine gravi incommodo vel probabili

talís incommodi periculo, ex. gr. si quis prudenter timeret inde securam notabilem gravedinem capitis, cruditatem stomachi vel virium lassitudinem; si quis oculis caligaret, etc.

Potest quandoque manere causa excusans, etiamsi infirmus per magnam diei partem librum aliquem ad solandum animum legeret: nam major attentio ad officium requisita majorem quoque affert difficultatem. (S. Alph. n. 154) Haec tamen plurimum pendent ab indole et dispositione aegrotantium, quorum alii aliis multo vehementius in Horis recitandis fatigantur.

Ut causa aegritudinis admittatur tamquam sufficiens, non requiritur certitudo illius notabilis incommodi, sed sufficit probabilitas orta ex iudicio medici, superioris, alius viri prudentis vel ipsius aegroti, si tale iudicium prudenter ferre potest. Pariter, ad vitandas anxietates, qui ob infirmitatem suam certus est se totum officium recitare non posse, de parte autem dubitat, ad nihil obligatur. (S. Alph. l. c.)

2º *Convalescentia a gravi morbo.* Haec causa excusat saltem ad dies aliquot donec vires reficiantur, etiamsi convalescens jam Missam celebraret. (S. Alph. l. c.)

3º *Exteriora impedimenta.* Sic excusantur clerici publico carcere detenti, si Breviarium recitare nequeunt nisi inter alios damnatos, cum status clericalis dedecore: quod tamen nostris diebus, ob consuetudinem singulos vinctos singulis cellulis includendi, raro contingeret. Cfr. S. Alph. n. 142.

Si quis ob oculos caligantes, scrupulos, etc., Breviarium recitare nequiret nisi cum socio, certe ad eum adsciscendum non obligaretur, quando id sine aliquo incommodo facere nequiret, puta si ad hunc finem pecuniam solvere vel multum disquirere deberet. Ubi vero absque incommodo socius haberi posset, ad eum adhibendum obligaretur: est enim hoc medium ordinarium et primaevae Horarum institutioni valde consentaneum. Merito autem rejiciunt Salmant. (tr. 16. c. 3. n. 43) distinctionem quam facit Lessius (de Just. et J. l. 2. c. 37. n. 54) cum quibusdam aliis (Berardi, Prax. Conf. n. 3341): ad socium adhibendum teneri illum tantum qui eum antea adhibere solebat, non autem reliquos. Nam, si eadem est utrimque facilitas, non apparet quare majus onus imponatur ei qui talem consuetudinem fovērit. Id tantum vere dici potest: ab eo qui libere hanc consuetudinem iniverit, eam generatim absque incommodo servari.

62. III. Necessitas alicujus actionis quae nec possit simul cum recitatione officii conjungi, nec relinquat liberum tempus ad illud recitandum. Hinc excusantur:

1º Qui urgentur repentina necessitate alicujus *laboris* ad quem ex

munere suo tenentur, puta lectionis, concionis etc. et quocum Horarum recitationem componere nequeunt. Patet tamen id de extraordinaria tantum occasione, non de ordinario muneris labore intelligi posse: nam clericus, qui tanto labore obrui soleret, vel munus dimittere vel dispensationem petere deberet.

2º Qui officium recitare non posset nisi dimittendo *opera caritatis* magni momenti. Praeceptum enim humanum non obligat cum tanto detrimento caritatis. (Suar. l. c. n. 35) Hinc excusantur clerici qui per totum diem excipiunt confessiones quas differre non possint, qui infirmis assistunt, vel sub noctem ad moribundum vocantur, neque ante mediam noctem tempus Vesperis recitandis reperiunt, etc. Rarissime, ut notat S. Alph. (n. 156), istae causae per se sufficientes erunt ad excusandum, sed saepe sufficient ut a Superiore concedatur dispensatio.

IV. Legitima dispensatio quam concedere potest absque ulla limitatione Rom. Pontifex. Episcopi autem et Superiores Regulares, vi Juris communis et abstrahendo ab amplioribus privilegiis quae interdum obtinent, dispensare possunt cum singulis, ob justam causam et ad breve tempus. Cfr. Vol. I. n. 119 seq.; S. Alph. n. 159.

Ab onere Breviarii solvuntur clerici in majoribus constituti qui, ex dispensatione S. Sedis, ad statum laicalem redeunt; et religiosi solemniter professi, sed nondum in majoribus constituti, qui ejiciuntur vel ex indulto S. Sedis ad saeculum redeunt. (S. Alph. n. 142; D'Annib. III. n. 153)

Quando divini officii recitatio in alias preces commutatur, hae quoque ex virtute religionis obligant et quidem sub gravi, si materia tantae obligationis capax est (n. 312): nam subrogatum sapit naturam ejus pro quo subrogatur quantum ad id quod per se et intrinsece pertinet ad talem subrogationem, ut de votorum commutatione dicit Suarez (de Rel. tr. 5. l. 6. c. 20. n. 16). Attamen moniales quibus conceditur ut officium laicarum tantum recitent, nonnisi sub levi ad id tenentur, quia laicis assimilantur. (Pelliz. Man. Reg. t. 2. tr. 2. c. 6. n. 16) Idem dicendum de clericis quos commutationem faciens diserte a gravi obligatione ob justam causam, puta vitandae nocivae anxietatis, solvisset.

CAPUT III.

DE OBLIGATIONIBUS PARTICULARIBUS CLERICORUM.

63. Agemus hic tantum de particularibus officiis eorum clericorum qui beneficium ecclesiasticum obtinuerunt, et speciatim parochorum vel eorum qui parochos coadjuvant. Haec enim aliquatenus nosse omnibus necessarium est magisque ad forum conscientiae pertinet. Supersedebimus vero exponendis obligationibus episcoporum et canonicorum : nam argumentum illud amplissimum rarius confessariis usu venit, neque accurate exponi potest absque multis declarationibus quae directe ad forum externum spectant. Praestabit ergo ista Juris Canonici praelectionibus relinquere.

§ I. DE BENEFICIATIS.

Punctum I. De natura beneficiorum.

64. DEFINITIO. Beneficium ecclesiasticum est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis provenientes, propter officium spirituale cui jus illud auctoritate ecclesiastica est adnexum. Hinc, ut explicat cl. Aichner (Comp. Jur. Eccl. § 76), ad notionem beneficii requiruntur haec quatuor :

1° *Officium ecclesiasticum* seu sacrum, ut ministerium altaris, pensum canonicum, jurisdictionis exercitium, etc. Hinc beneficia non sunt ministeria profana, quae etiam laici obire possunt, ex. gr. aeditui, organaedi, etc. Quippe soli clerici beneficii obtinendi capaces sunt.

2° *Jus percipiendi redditus ecclesiasticos*, qui fructus beneficii dici solent. Ideo Rector, Provincialis Regularis, etc. officium et dignitatem, non autem beneficium habent.

3° *Perpetuitas* in duplici sensu : tum ratione beneficii, tum ratione beneficiati. Nempe beneficium in perpetuum constituendum est ita ut, mortuo vel amoto beneficiato, non exstinguatur, sed vacet tantum donec alteri conferatur : qua conditione differt a pensione quae morte pensionarii exstinguitur. Beneficiatus vero beneficium suum accipere debet in perpetuum seu in dies vitae, ita ut illo privari nequeat absque gravi et justa causa. Ideo proprie beneficiati non sunt qui obtinent beneficia ad nutum revocabilia (ut parochi succursales in Belgio), vel qui gerunt

administrationes quae morte concedentis exspirant, ex. gr. vicarius generalis aut officialis episcopi.

4° *Interventus auctoritatis ecclesiasticae*, redditus ex bonis fundatis officio spirituali adnectentis, ac praeterea in titulum beneficii erigentis. Ideo non omnis fundatio Missarum in perpetuum stabilita et sacerdoti commissa naturam beneficii habet. Nam videndum num episcopus illam fundationem per formale decretum in titulum beneficii erexerit.

65. DIVISIO. Beneficia potissimum dividuntur in :

1° *Majora et minora*, prout jurisdictionem ecclesiasticam pro foro externo adnexam habent (ut episcopatus), vel eadem carent.

2° *Simplex et duplicia*, prout solum officium habent (obligationem recitandi Horas Canonicas vel Missas celebrandi), vel praeterea adnexam habent curam animarum, dignitatem, praecminentiam, etc. Inter duplicia praecipuum locum tenent beneficia *curata*, ex. gr. parochialia.

3° *Perpetua*, quae sola proprie dicta beneficia sunt, et *manualia*, seu modo amovibili concessa.

4° *Electiva, collativa et patronata*, pro vario modo quo conferri solent : nempe per electionem alicujus collegii, puta Capituli cathedralis vel collegialis ; per collationem libere factam a praelato, puta ab episcopo : per praesentationem factam ab eo cui Ecclesia hoc jus concessit. In Belgio aliisque pluribus regionibus jam nullus electioni vel patronatui locus est : sedes episcopales a Romano Pontifice, reliqua beneficia ab episcopis libere conferuntur.

Punctum II. De obligationibus beneficiatorum.

66. I. Provisi de beneficiis quibuscumque curatis vel de canonicatu aut dignitate in ecclesia cathedrali, tenentur *emittere professionem fidei* ea ratione quae explicata est Vol. I. n. 196.

II. Tenentur omnes beneficiati *canonicum officium persolvere* sub poena speciali de qua dictum est n. 47, III.

III. Tenentur ex justitia *ad obeunda munera* varia quibus officium ipsorum constat. Id regulariter per seipsos, non per substitutos agere debent, praesertim in beneficiis curatis, ut parochialibus. Quare graviter delinquant parochi qui omnem populi curam in coadjutores suos rejiciunt : nam in talibus muneribus requiritur industria personalis. Neque ipsi canonici, etiam ex immemoriali consuetudine, per vicarios choro adsistere et psallere possunt. Quandoque tamen ex speciali privilegio alium sibi substituere conceditur. (Aichner, op. cit. § 87)

IV. Tenentur *lege residentiae* omnes beneficiati, iis tantum exceptis qui beneficium simplex possident, cujus obligationes nullatenus personalem residentiam postulent, ex. gr. si Missae tantum celebrandae sint, neque fundator expresse caverit ut a beneficiato personaliter celebrarentur. (D'Annib. III. n. 69) Quicumque igitur residentiale beneficium obtinent, obligantur ad commorandum in loco beneficii, ita ut officiis personalibus beneficii sui fungi possint et reapse fungantur. Hanc obligationem in beneficiis curatis juris divini esse multi Theologi existimant. Cfr. Trid. Sess. 23. c. 1. de ref. Attamen, cum magnum sit discrimen inter munera personalia ad quae beneficiati obligantur, non omnes eadem severitate afficit lex residentiae. Cfr. Trid. Sess. 24. de ref. c. 12. et infra n. 69.

V. Regulariter singuli beneficiati *unum tantum beneficium possidere* possunt. Hanc regulam antiquissimam et pluribus statutis Conciliorum vel RR. PP. inculcatam, iterum gravibus verbis proposuit Conc. Trid. (Sess. 24. de ref. c. 17) Permissum tamen est a Trid. (l. c.) ut si unum illud beneficium ad vitam ejus cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, idem aliud simplex sufficiens obtinere possit, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat. Tertium tamen beneficium obtinere, etiamsi duo priora vitae sustentandae non sufficiant, nemini licet sine speciali S. Sedis dispensatione. (Aichner, op. cit. § 88) Haec regula, quae olim a tot cupidis clericis magno cum scandalo violari solebat, hodie, in nostris regionibus, nulli difficultati locum praebet, cum pauca maneant beneficia simplicia, et ipsa curata tenuissimis redditibus gaudeant.

§ 2. DE PAROCHIS EORUMQUE ADJUTORIBUS.

Punctum I. De natura muneris parochialis.

67. Parochus definitur : Clericus qui a legitima auctoritate constituitur ad gerendam curam animarum in certa quadam dioecesis parte, cum obligatione reciproca ut iidem dioecesani aliqua saltem sacra ab eo recipiant. (De Braband. Jus Cån. t. I. p. 329) Huic definitioni elucidandae juvabunt sequentes animadversiones :

1º Ut quis parochi munus obtinere possit, sufficit esse clericum et 24 annos complevisse ; intra annum tamen, presbyteratus suscipiendus est. (6ⁱ Decr. l. 1. t. 6. c. 14)

2º Jurisdictio parochi est unice fori interni : scil. nequit ullas leges parochianis suis indicare, nec iudicium canonicum instituere aut cen-

suras ferre. Est tamen ordinaria, quia datur ipsi vi muneris, sine ulla alia concessione, neque alieno, sed proprio nomine curam animarum gerit. Nempe ipsum Jus Canonicum quasdam facultates determinat tamquam muneris parochialis proprias, ex, gr. jurisdictionem fori interni ad audiendas parochianorum confessiones.

3° Munus parochiale adstringitur certo loco, et complectitur illos fideles omnes qui in iis limitibus quos episcopus determinaverit (Trid. Sess. 24. de ref. c. 13) continentur, exceptis tantum domibus stricte regularibus. Cfr. n. 105.

4° Regulariter officium parochi conferendum est in perpetuum et per modum veri beneficii, ita ut auferri nequeat nisi per processum judicalem et ex causis in Jure determinatis. Nihilominus illa perpetuitas non est de essentia muneris parochialis. Hoc igitur existere potest ubi omnes vel saltem plures clerici, qui animarum curam gerunt, removeri possunt ad nutum episcopi.

5° Ad essentiam hujus muneris requiritur: ex parte parochi, potestas curandi salutem certi numeri fidelium (quocumque tandem modo is numerus determinetur) per media fori interni propria, et obligatio hujus curae exsequendae; ex parte vero eorundem fidelium, obligatio suscipiendi quaedam saltem sacramenta a parocho suo. (De Braband. l. c. p. 328)

68. Munus parochiale a 11° vel 14° saeculo in ecclesiis ruralibus vigere coepit, in civitatibus autem, excepta Roma et Alexandria, a saeculo 11° tantum. Hinc satis liquet munus illud non esse juris divini, sed lege ecclesiastica introductum esse ob eximias utilitates quae ex hoc stabili vinculo unius sacerdotis cum certo populo oriuntur.

Hodie in omnibus regionibus catholicis, exceptis locis Missionum, parochiarum institutio facta est. In Belgio, perinde atque in Gallia, veri nominis parochi sunt ii omnes qui cum hoc titulo nominantur, seu *primae*, seu *secundae classis* dicantur: nam distinctio ista, invecata famosis *articulis organicis* quos Napoleo I Concordato suo addidit, spectat tantum ad rationem dotis pinguioris vel tenuioris quam Status parochis tribuit. Insuper, licet quidam hoc in dubium vocaverint, veri quoque parochi sunt *succursalistae* (*desservants*): quibus proinde eadem sunt officia et jura ac reliquis parochis, una tantum inamovibilitate excepta. Cfr. Craisson, Man. J. Can. n. 1318 seqq.

In Stat. Foed. Amer., licet generalim non existent paroeciae proprie dictae, episcopi, e decretis Conc. Balt. II (n. 123 seqq.) et III (tit. VI. c. V) paulatim viam sternunt ut dioeceses suas communi formae regionum catholicarum accommodent. Nam statutum est ut "districtus quidam, paroeciae instar, descriptis accurate limitibus, unicuique ecclesiae

assignetur, ejusque rectori jura parochialia vel quasi-parochialia tribuantur. „ (Conc. Balt. II. n. 124) Insuper decretum est (Conc. Balt. III. n. 33 seqq.) ut per concursum nominentur in singulis dioecesibus quidam rectores missionum *inamovibiles*. Hi ceterique missionum rectores territorium sibi commissum, paroeciarum instar, regere debent. Attamen, cum generatim missiones illae nondum sint in parochias erectae, neque illi sacerdotes parochi proprie dicti sunt. Pleraque igitur habent parochorum jura et officia; ad Missam tamen pro populo celebrandam nondum, stricto officio, tenentur. Cfr. Nilles, Comm. in Conc. Balt. part. 1. p. 201 seq.

Punctum II. De praecipuis parochorum obligationibus.

69. I. *Lege residentiae*, et quidem stricte, tenentur parochi. (Trid. Sess. 23. de ref. c. 1) Nempe:

1° Degere debent non tantum inter parochiae fines, sed in ipsa domo parochiali, ut e pluribus decisionibus S. C. C. patet: quodsi haec domus deficiat vel instauranda sit, manere debent in domo ecclesiae propinqua.

2° Etiam ad breve tempus, parochiam suam relinquere non possunt, nisi causa ab Ordinario probata et discedendi licentia in scriptis obtenta, constitutoque interim vicario idoneo ab ipso Ordinario approbando. Immo commendat Trid. (l. c.) ne licentia discedendi ultra bimestre tempus ipsis concedatur nisi ex gravi causa.

3° A statutis singularum dioecesium pendet num ad paucos dies abesse ipsis liceat, non petita episcopi licentia. (Aichner, op. c. § 87) Ita in Mechlin. (Stat. Syn. n. 78), nullus parochus ultra quinque dies a parochia abesse potest, nisi de licentia Decani sui; quodsi ad octiduum vel ultra debet abesse, opus habet licentia Ordinarii.

II. Parochis praescribitur a Trid. (Sess. 5. de ref. c. 2) ut “ per se vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, saltem Dominicis et festis solemnibus, plebes sibi commissas, pro sua et earum capacitate, pascant salutaribus verbis, docendo quae scire omnibus necessarium est ad salutem annuntiandoque eis, cum brevitate et facilitate sermonis, vitia quae eos declinare et virtutes quas sectari oporteat, ut poenam aeternam evadere et coelestem gloriam consequi valeant. „ Quibus verbis perspicue declaratur quandonam haec *praedicandi verbi Dei obligatio* urgeat, et qua ratione sit adimplenda. Notandum tamen, ex decreto S. C. C. (1 Apr. 1876), episcopi prudentiae relinqui ut ab hac ordinatione in aliquibus solemnioribus diebus dispenset.

Certum est non committi peccatum grave a parocho qui, sine justa causa, semel vel bis praedicare omiserit. S. Alph. (l. 4. n. 269) tamquam

satis probabilem habet opinionem: ad grave peccatum requiri et sufficere ut hoc munus negligatur per tres menses discontinuos in anno. Alii tamen (ut Ball. P. de 4° prae. Dec. n. 83) advertunt ex argumento hujus sententiae potius sequi gravem esse omissionem per tres continuos menses. Nititur enim Tridentini verbis (l. c.): “ Ubi ab episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras ecclesiasticas, seu alias, ad ipsius episcopi arbitrium, cogantur...” Nam manifestum est hanc poenam gravem infligendam esse iis qui per tres continuos menses muneri suo defuerint. Attamen quandoque, ob scandalum vel spirituale damnum populi ignorantis et concionum penuria laborantis, posset gravis culpa minoris temporis omissione admitti: sed haec culpa gravitas non directe e sola lege positiva oritur. (Berardi, de Parocho, n. 145)

Videtur parochus satisfacere explicatione catechismi, dummodo haec non ad pueros tantum, sed ad reliquos etiam dirigatur et quaedam admisceantur de doctrina N. T., de virtutibus et vitiis. Nam haec simplicior instructio respondet dotibus, quas in parochiali praedicatione Trid. requirit. (Ball. P. l. c.) Non satisfacit vero qui scripta tantum legit: siquidem haec non est praedicatio, de qua communiter intelliguntur verba Tridentini. Attamen si, ob labilem memoriam, aliter facere nequiret, posset, praesertim cum assensu episcopi, concionem a se scriptam populo praelegere. (Berardi, l. c. n. 121)

Hic quoque attendenda statuta dioecesana, quae saepe plura requirunt, puta ut catechismus tradatur, instructiones sub Sacro fiant, etc.

70. III. Parochi debent *pro grege celebrare* diebus Dominicis et festis: de qua obligatione dicetur n. 225 seq.

IV. Parochi tenentur *sacramenta gregi suo ministrare*. Cfr. n. 119.

V. Parochi debent, per media fori interni propria, *disciplinae ecclesiasticae vigorem in grege suo custodire*. Propterea obligantur ad vigilantiam pastorem, qua mores suorum paroecianorum perspectos habeant, et ad paternam admonitionem seu correctionem delinquentibus dandam. Cfr. dicta Vol. I. n. 219. II. Notandum tamen temporibus nostris saepe adesse causam excusantem in perspecta correctionis inutilitate. (Aichner, op. cit. § 128)

VI. Parochi debent *visitare infirmos*, praesertim graviore morbo laborantes. Cfr. Rit. Rom. t. V. c. 4. de visitat. et cura infirmorum. Tenentur ergo ad eos adeundos etiamsi nondum invitati fuerint, nec semel tantum, sed saepius. (Rit. Rom. l. c.) Praesertim vero, ingraves-

cente morbo, frequentius eos invisere et ad salutem juvare debent. (ib. c. 5. Modus juvandi morientes) Non censem tamen eos universim sub gravi obligari ut moribundis, qui jam sacramentis rite muniti sint et se bene dispositos prodant, per se vel per alium in extremo agone assistant. Nam de gravitate obligationis illius, quam Rit. Rom. certe imponit, interrogata S. C. C. respondit (23 Mart. 1879): " Standum praescriptionibus Ritualis Romani; in reliquis consulat probatos auctores. „ Quandoque tamen gravis obligatio oriri posset: nempe si ageretur de homine peccatis assueto, qui magno periculo in peccata relabendi neque poenitendi exponeretur, nisi parochus ei ad finem usque assistat ut eum ad contritionem hortetur et absolutionem iterum concedat. (Lehmke. II. n. 647) (1)

Sed hic quoque attendendum ad paroeciarum extensionem et ad cetera parochi munera: quae si plurimum oneris afferunt, facilius excusabitur parochus si ea quae Rituale praescribit non omnino ad amussim impleat. Haec tamen ratio numquam sufficiet ut regulariter curetur tantum de ultimis sacramentis ministrandis, nullatenus vero de infirmis postea visitandis vel in extremo agone juvandis.

Punctum III. De parochorum adjutoribus.

71. I. Parochorum adjutores duplicis sunt speciei. Priores dantur parochis, etiam invitis, ab episcopo ad supplendum aliquem ipsorum defectum quo ferendis oneribus parochialibus impares sint, puta morbum, senium, inscitiam, etc. Posteriores adjunguntur parochis qui nullatenus incapax est muneris sui implendi, sed populo tam numeroso praeest ut solus illius curam agere nequeat. De his tantum loquimur, qui frequentius occurrunt: priores enim, saltem quando parochus jam nullis muneris sui partibus implendis aptus est, fere jura et officia ipsorum parochorum habent.

II. Coadjutores, seu (ut in Belgio dici solet) *Vicarii*, spectata lege antiquiore (Trid. Sess. 21. de ref. c. 4) ab ipsis parochis assumendi erant, ab episcopo examinandi et approbandi. " Hodie tamen eorum tum deputatio, tum amotio in plerisque locis ad episcopum spectat. Et haec praxis, sicut indigentibus hujus temporis respondet, ita et Juri canonico non adversatur. „ (Aichner, op. cit. § 129)

(1) De parochorum juribus ex professo agere ad forum externum et Jus canonicum pertinet. Quae de iis in praesenti opere passim occurrant, monstrat Index analyticus, ad verbum *Parochus*. De his videsis fusius disserentem Berardi in utili opere suo: *De Parocho*.

III. Idem coadjutores, cum ad confessiones in tota dioecesi audientes approbati sint, nulla parochorum licentia ad parochianos absolvendos indigent. Quoad reliquas vero facultates, non ubique eadem viget praxis. Nam quandoque ipsis per episcopi decretum generaliter committuntur cura animarum et administratio sacramentorum : quo facto, possunt, absque delegatione sui parochi, valide matrimonii assistere et subdelegare tamquam delegati ad universitatem causarum. Cfr. Vol. I. n. 119. Sed quandoque parochus committitur ut eis concedat eas tantum facultates quas expedire judicaverit : quo in casu, nihil possunt nisi quod ipsis expresse vel tacite concessum fuerit.

IV. Obligatio coadjutorum erga parochum complectitur praesertim haec duo :

1° Diligens subsidium in cura animarum, nempe quatenus iis uti volet parochus, cui semper licet functiones quaslibet sacri ministerii personaliter obire.

2° Obedientiam qua non tantum parochi jussa in sacro ministerio exercendo exsequantur, sed etiam in universa sua agendi ratione ipsius directioni uniti et subditi maneant, nec quidquam novi alicujus momenti parochus inconsulto aut invito, moliantur. (Aichner, l. c.) (1)

SECTIO III. — DE OFFICIIS RELIGIOSORUM.

CAPUT I.

DE NATURA STATUS RELIGIOSI.

72. I. Status religiosus idem est ac *status acquirendae perfectionis*.

Perfectionis nomine hic intelligitur ille gradus caritatis, quem potest attingere creatura mortalis quae a se removit omnia divini amoris impedimenta et se totam Dei obsequio consecravit. Distinguendus est omnino ille status a *statu perfectionis exercendae*, qui ex se, propter opera perfecta ad quae obligat, requirit hominem jam perfectum : in quo adae-

(1) Omisimus hic de privilegiis generalibus clericorum vel specialibus episcoporum agere : quod argumentum ut proprium sibi vindicant Canonistae. Quae de eo obiter in operis decursu tractentur, videsis in Indice analytico ad verba *Privilegia clericorum et Privilegia episcoporum*.

quate sunt episcopi; inadaequate vero presbyteri curam animarum habentes, quia his deest perpetua obligatio remanendi in hoc munere, quae in episcopis reperitur. Religiosi igitur non tenentur esse perfecti, sed in acquirendam perfectionem incumbere ope illorum mediorum quae speciali ipsorum status ratione suppeditantur. Haec media specialia sunt **consilia** seu opera bona quae Christus non praecepit, sed commendavit, tamquam meliora quam eorum opposita, puta virginitatem prae matrimonio; inter haec autem eminent paupertas, castitas et obedientia, quae propterea saepe per antonomasiam *consilia evangelica* nuncupantur. Cfr. 2. 2. q. 186. aa. 1 et 2; Suar. de Rel. tr. 7. l. 2. cc. 1 et 2.

Haberi potest status religiosus latiore et pressiore sensu. Latiore sensu, designat statum eorum qui tantum unum vel alterum ex his principalibus consiliis, vel omnia incomplete et imperfecte profitentur (Suar. l. c. c. 2. n. 17); sensu pressiore seu stricto, designat statum qui in Ecclesia agnoscitur tamquam status completus perfectionis acquirendae. De hoc tantum hic agemus.

73. II. Status religiosus presse sumptus, in praesenti Ecclesiae disciplina, requirit **quatuor elementa** :

1° **Observantiam trium consiliorum** paupertatis, castitatis et obedientiae, quae propterea *substantialia religionis* vocantur. Ex his integratur status religionis, ac proinde ad ejus essentiam nullius alius consilii observantia necessaria est. Nam per haec tria consilia removen- tur praecipua impedimenta perfectionis, excluditur sollicitudo saecularis quae perfectionis assecutionem maxime impedit, et homo totaliter cum omnibus bonis suis Deo offertur: quae tria sufficiunt ad complendum statum perfectionis acquirendae. (S. Th. l. c. a. 7; Suar. l. c. c. 2. n. 11 seqq.)

2° **Votum perpetuum** quo observantia horum trium consiliorum firmetur: nam absque tali voto deficeret obligatio ad ea quae sunt perfectionis, et consequenter immobilitas ad statum proprie dictum requisita. (S. Th. l. c. a. 6; Suar. l. c. c. 3)

3° **Vitam communem** in eo positam quod plures religiosi sub unius praesidis auctoritate congregati vivunt. Ratio hujus conditionis est: necessariam esse Ecclesiae approbationem, ut statim dicetur; ab Ecclesia autem jam non dari approbationem, nisi religiosi vitam coenobiticam degentibus. Hinc etiam patet, saltem hodie, ad religiosum statum requiri, praeter tria vota substantialia quibus religiosus Deo obligatur, peculiarem aliquam obligationem per modum pacti reciproci quo et ipse se donat communitati eidemque obligatur, et communitas ejus traditionem acceptat eique vicissim obligatur ad illum tamquam

membrum suum alendum, conservandum et juxta institutum suum gubernandum. (Suar. l. c. c. 4. n. 9) Attamen, seclusa hac Ecclesiae ordinatione, status religiosus duci potest et reapse a multis anachoretis ductus est privatim et absque unione cum aliqua communitate religiosa. In his adjunctis requirebatur profecto ut religiosus alicui homini se obligaret et potestatem in se traderet : secus enim, quomodo consisteret obedientiae votum ? Non erat autem necessaria promissio vel obligatio proxime vel directe homini facta, ut patet exemplo illius qui obedientiam voveret confessario suo, servato jure ab uno ad alium confessarium transeundi. (Suar. l. c. n. 11 seqq.)

4° **Approbationem Ecclesiae** seu Romani Pontificis. Id statuit Innoc. III in Conc. Later. IV (Decr. l. 3. t. 36. c. 9) et confirmavit Gregor. X in Conc. Lugdun. (6ⁱ Decr. l. 3. t. 17. c. un.), qui perpetuae prohibitioni subjecit omnes religiones post Conc. Later. adinventas et nulla confirmatione Sedis Apostolicae donatas. Hanc necessitatem obtinendae approbationis a Sede Apostolica communiter Canonistae explicant de quibuslibet Ordinibus vel Congregationibus, etiamsi in iis vota tantum simplicia emittuntur. Attamen, ex consuetudine quae praesertim ab ineunte saeculo decimo nono vires sumpsit, talis approbatio jam non requiritur nisi pro religionibus votorum solemnium, ac proinde episcopis jus est approbandi Congregationes in quibus vota simplicia emittantur. Imo jam non approbat S. Sedes nova Instituta religiosa, nisi aliquamdiu cum episcopi approbatione perstiterint et utilitatis suae argumenta dederint. (Lucidi, de Vis. ss. Lim. t. II. p. 257) ;

Quodsi sola essentia vitae religiosae spectatur, non videtur positiva approbatio Rom. Pont. vel episcopi requiri, ut patet exemplo antiquorum anachoretarum ; sufficeret ergo ut Ecclesia non prohiberet peculiarem aliquam rationem qua status perfectionis exerceretur. Videsis Suar. l. c. cc. 15 et 16. Certum est ad essentiam vitae religiosae, etiam in praesenti Ecclesiae disciplina, minime requiri vota sollemnia. Multis controversiis de hoc argumento exortis finem imposuit Gregor. XIII (Const. *Quanto fructuosius*, 1 Febr. 1583 et *Ascendente Dno*, 25 Maii 1584), declarans Scholasticos S. J. “ vere et proprie religiosos fuisse et esse. ”

74. III. Status religiosus, secundum se et quoad substantiam suam, ab ipso Christo Domino immediate traditus et institutus fuit : atque ita dici potest esse de jure divino non praecipiente, sed consulente. “ Haec est sententia omnium catholicorum recte sentientium. ” (Suar. tr. 7. l. 3. c. 2. n. 3)

Constat haec veritas imprimis ex Evangeliiis, in quibus essentialia elementa status religiosi, spectati secundum se et praecisione facta ab

Ecclesiae determinationibus, a Christo proposita leguntur. Ibi enim non tantum singula consilia substantialia suadentur, sed quandoque omnia simul, ita ut satis appareat Christum invitare ad quamdam vivendi rationem in qua simul exerceantur. Sic Matth. XIX, 21 : " Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes et da pauperibus... et veni, sequere me. „ Nam, ut loquitur Suar. (l. c. n. 5) : " Expresse conjungit paupertatem cum obedientia et necessario supponit castitatem, quia non posset quis sequi libere Christum obligatus uxori, nec etiam paupertas cum filiorum procreatione et obligatione quae inde nascitur bene conjungitur. „ Christum autem suadere ut horum consiliorum observantia voto perpetuo firmeretur, sic probat S. Th. (2. 2. q. 186. a. 6) : " Ad perfectionem vitae Dominus pertinere dixit quod aliquis eum sequatur, non qualitercumque, sed ut ulterius retro non abiret. Unde et ipse dicit Lucae IX, 62 : Nemo mittens manum ad aratrum et respiciens retro aptus est regno Dei.... Haec autem immobilitas sequelae Christi firmatur per votum. Et ideo votum requiritur ad perfectionem religionis. „ Si qua ex his elementis obscurius in S. Scriptura exhibentur, elucidatur eadem veritas ope traditionis, quam videsis expositam apud Suar. (l. c. n. 4) Hinc communiter existimant Theol. (S. Th. 2. 2. q. 88. a. 4; Suar. l. c. n. 9) Apostolos veros fuisse religiosos, votis substantialibus ligatos.

SCHOLION. Ut rite intelligantur ea quae hic dicuntur vel passim in documentis S. Sedis occurrunt, opportunum erit hic subijcere genuinum sensum quarundam vocum quae saepius in hoc argumento usurpantur :

Religio designat institutum religiosum in quo vota solemnia, saltem a potiore membrorum parte, emittuntur.

Ordo saepe in eodem sensu usurpatur ac Religio. Saepe etiam latiore sensu adhibetur ad designandam non tantum Religionem votorum solemnium, sed quamcumque Congregationem, etiamsi status religiosi essentiam non habet.

Congregatio religiosa designat institutum in quo Ecclesia statum religiosum, sed sine votis solemnibus, agnoscit. Attamen quandoque approbantur sub hoc nomine piae sodalitates in quibus non emittitur vera professio votorum simplicium, ut S. C. Ep. et Reg. 11. Aug. 1889 declaravit de institutis quae, praeter sorores in communitate viventes, alias sorores habent propriis in domibus viventes, sine ullo signo externo, quo ut membra regularis Instituti agnoscantur, vel quorum membra, etiamsi in communitate vivant, nullum tamen Instituti sui signum prae se ferunt, quinimo student occultare tam Institutum suum quam ejus naturam. (Coll. P. F. n. 2159)

Regulares in sensu stricto sunt ii qui vota solemnia Religionis

emiserunt vel in Soc. Jesu vota simplicia nuncuparunt. (ex Constit. citatis ad calcem n. 73) Probabilius eodem nomine veniunt qui in aliis Ordinibus vota simplicia solemnibus praevia emiserunt siquidem, haud secus ac praefata Soc. Jesu membra, in Ordine Regulari degunt cum iis omnibus conditionibus quae ad statum religiosum requiruntur. (n. 82) Attamen, cum de his quaestio agitata fuisset in Congr. super statu Regularium, 15 Junii 1856, decretum ita concinnatum fuit ut neutri opinioni praejudicium inferretur. (Coll. Bizz. nota ad p. 801)

Religiosi strictissimo sensu dicuntur soli Regulares; sensu minus stricto, etiam membra Congregationum votorum simplicium; tandem improprie etiam aliorum Institutorum sodales. Eamdem triplicem significationem quoad mulieres habet vox **Moniales**.

CAPUT II.

DE RATIONE INEUNDI STATUS RELIGIOSI.

§ 1. DE VOCATIONE AD STATUM RELIGIOSUM.

75. I. Merito distinguitur a plerisque AA. recentioribus duplex vocatio ad statum religiosum: una, generalis; altera, specialis. Cfr. Damagnet, *Manuel pour le choix d'un état de vie*, Ch. VI; Piat. Praelect. Juris Reg. t. I. p. 32 seqq.

Generalis vocatio sita est in invitatione quam Christus ad omnes fideles dirigit ut eum in via consiliorum sequantur. Nullum enim signum restrictionis est sive in ipsis consiliis proponendis, ut Matth. XIX, 21: "Si vis perfectus esse..." sive in promissionibus factis iis qui ea amplexi fuerint, ut ib. v. 29: "Omnis qui reliquerit domum vel fratres aut sorores... propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit."

Specialis seu proprie dicta vocatio consistit in manifestatione consilii quo Deus aliquem determinatum hominem ad statum perfectionis amplectendum invitat. Nam, ex ipsa natura sua, status religiosus confinet exercitium virtutis perfectioris quam quae communiter a christianis requiritur, ac proinde in ordine divinae Providentiae non est ut omnes eum assumant. Quare Deus specialibus motibus gratiae suae aliquos tantum incitat ad statum hunc amplectendum: hi enim non solum, ut reliqui fideles, percipiunt illam vitae conditionem esse in seipsa praestantissimam et securissimam, sed insuper eam apprehendunt tamquam sibi metipsis speciatim convenientem ad salutem suam

securius et perfectius operandam, ac propterea, quamvis forsan naturaliter magnam repugnantiam adversus ejusdem status officia sentiant, supernaturali affectu in eundem feruntur. Hi praeterea supponendi sunt a divina Providentia in iis adjunctis collocati iisque corporis et animae dotibus praediti quae nullum obstaculum statui religioso amplectendo objiciant. Neque enim Deus supernaturalis gratiae motione incitaret ad capessendum consilium quod naturalis Providentiae ordo impediret. Quare, ut dictum est de vocatione ad statum clericalem (n. 24), qui, nullo hujusmodi impedimento, saltem perpetuo, irretitus, sentit se non tantum obiter, puta occasione exercitiorum spiritualium vel socii religionem capessentis, sed habitualiter inclinari ad statum religiosum amplectendum ob motivum supernaturale, puta securioris salutis, majoris boni animarum procurandi, etc., moraliter certus esse potest se a Deo ad hunc statum vocari. Hanc inclinationem vere e motivo supernaturali oriri, tanto facilius constabit quanto pauciora erunt incitamenta mere humana quibus aliquis ad Institutum, quod amplecti velit, alliciatur.

76. II. Non peccaret qui novitiatum ingrederetur vel ipsa vota religiosa emitteret, *existimans se non habere specialem vocationem* de qua modo dictum est. Supponitur idem agere ex recta intentione implendi omnes status religiosi obligationes, non autem cum proposito vitae tepide et otiose ducendae, vel ex fine inhonesto, puta vivendi e redditibus religionis quam ante vel post professionem relinquere intendat : quod manifeste injustum foret.

Hanc sententiam tenent S. Th. (2. 2. q. 189. a. 10) et multi alii quos enumerat et sequitur Piat. (op. cit. p. 35) Ratio est : omnes qui bona sunt voluntate {obtinere posse a Deo gratias speciales quae ad vitam religiosam rite ducendam requiruntur. Nam Christus exhortationibus suis ad statum evangelicae perfectionis amplectendum nullam aliam conditionem apponit quam ut homo velit eum amplecti : quod clare indicat id esse in arbitrio uniuscujusque, auxilio gratiae adjuti. Ideo S. Th. (l. c.) concedit quidem deliberatione opus esse, ut determinetur modus religionem intrandi et specialis ordo quem quis ingredi debeat ; insuper eos qui novitium in religionem admittunt, debere probare utrum spiritu Dei ducatur an simulate accedat ; sed negat ei qui, nullo speciali impedimento detentus, ad religionem accedit, posse dubium esse an propositum de ingressu religionis in corde ejus a Spiritu Dei exortum sit. Speciatim autem edicit nullum dubium esse num adfuturæ sint gratiae in hoc statu requisitæ, dum scribit : “ Alio modo potest considerari religionis ingressus per comparisonem ad vires ejus qui est religionem ingressurus : et sic etiam non est locus dubitationi de ingressu reli-

gionis : quia illi qui religionem ingrediuntur, non confidunt in sua virtute se posse subsistere, sed auxilio virtutis divinae, secundum illud Isaiae (XL, 31) : “ Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilae etc. „

Hinc videtur relinquenda sententia quorundam AA. praesertim recentiorum, qui contendunt graviter peccare eum qui statum religiosum sine vocatione speciali amplectatur : quamquam aliqui, ut Gury (II. n. 150), parum consequenter addunt excusari ab illa culpa eum qui voluntatem habeat obligationes assumpti status adimplendi. Nituntur praecipue necessitate specialium gratiarum quae requiruntur ut difficiles status religiosi obligationes adimpleantur : cui rationi satis responsum est in demonstratione sententiae nostrae. Provoquant quoque ad restrictiones a Christo positas, quibus putant manifestum fieri non omnibus dari auxilia necessaria ad consilia profitenda, ex. gr. Matth. XIX. 11 seq. : “ Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est... Qui potest capere capiat. „ Sed frustra. Ut enim explicat ea verba S. Joann. Chrys. (Hom. 62. in Matth. n. 4) : “ Sic porro dixit ut ostenderet magno supernae gratiae auxilio opus habere eum qui hoc init certamen, quo plane fruitur quisquis voluerit. „

Verum quidem est in praxi hodierna solere peti aliquas probationes ante ingressum. Sed, ut recte notat Ball. P. (n. 219), ratio extrinseca est, tum quia solet levitatis argui qui a novitiatu in saeculum redit, ac propterea timendum est ne quidam inepti jam egredi non audeant, tum quia religioni minus commodum est ineptum novitium domi tenere suisque expensis alere.

Huic generali doctrinae duas animadversiones addemus :

1º Non peccaret graviter qui vellet religiosam professionem emittere, quamvis, durante novitiatu, passus esset frequentes lapsus carnis voluntarios. Proinde non posset confessarius eum sub poena negatae absolutionis obligare ad religionem relinquendam vel fragilitatem suam superiori manifestandam extra confessionem. (Lugo, Cons. Mor. l. 1. dub. 28) Nam frustra diceretur statum religiosum esse tali homini occasionem proximam peccandi, siquidem “ hoc parum credibile est : nec facile sibi poenitens persuadebit, minorem se habiturum in saeculo occasionem peccandi contra castitatem quam in religione, praesertim si non possit sine magno incommodo uxorem ducere. „ Nec posset confessarius ei in poenitentiam imponere ut religionem relinqueret. Nam potest “ prudenter credere novitius sibi expedire magis ad salutem statum religiosum, in quo, transacta vehementia tentationis illius, facilius poterit resipiscere et corrigi, cum habeat optima sociorum exempla, disciplinae observantiam, exhortationes et alia ejusmodi media quibus in saeculo carebit. „ (Lugo, l. c.) Quandoque tamen consuli poterit egressus

ei qui, ob vitia carnis vehementia, praevideatur vitam acturus molestissimam et multo magis ei de quo merito timeatur ne, peccatis cum complice patrat, scandalum Ordini et Ecclesiae valde nocivum praebeat.

2º Si status religiosus esset simul clericalis, posset aliqua temeritas esse in eo qui, absque vocatione ad statum clericalem, in tali religione profiteretur. Cfr. dicta de hoc argumento n. 24 seq., et nota facilius in hoc casu temeritatem abfuturam esse quam si sacer ordo extra religionem susciperetur, eo quod status religiosus suppeditat ampla praesidia ad gravia status clericalis onera ferenda.

77. III. *Per se nullum peccatum est negligere vocationem ad statum religiosum* : nam ex ipsa natura consiliorum patet ea non obligare ad culpam. Attamen qui vocationem hanc certo cognitam omittat, vix poterit vitare culpam levem, tum ob motivum leviter malum quo fere semper ducetur, ex. gr. ob sensualitatem, acediam, etc., tum ob aliquale periculum cui salutem suam exponet, eligendo vitae statum contra divinum beneplacitum. Difficillior quaestio est num iste grave peccatum committat. Qua de re haec censemus veriora :

1º Is qui firmiter crederet fore ut, manens in saeculo, aeternam damnationem incurreret ob suam fragilitatem, quam inter saeculi occasiones expertus esset, et carentiam auxiliorum quae in religione haberet, graviter peccaret negligendo hanc vocationem : nollet enim rem quam existimaret moraliter cum aeterna salute sua conjunctam. (S. Alph. l. 5. n. 78) Sed, nisi habeatur illustratio mentis prorsus extraordinaria, non putamus necessitatem alicui incumbere ut talem persuasionem servet. Nam, licet Deus ampliores gratias subtrahere soleat iis qui negligunt oblatas, praesertim quando istae sunt valde eximiae et in universam vitam profuturæ, pergit tamen semper dare eas quae necessariae sunt (n. 25) : unde semper poterit homo sibi probabiliter persuadere se etiam in saeculo salutem consecuturum esse, quamvis forte saepe in peccata gravia lapsurus sit. Deinde, etsi conscientia nobis dictare videatur nos a Deo desertum iri et perituros esse, nisi ejus vocationi obtemperemus, difficillimum est discernere utrum haec sit vera inspiratio divina an inanis timidae conscientiae apprehensio : nam tale iudicium prorsus praetergreditur ordinaria conscientiae dictamina de licitate vel illicite actionum nostrarum. Adde eos qui ita fragilitatem suam experti sint in re venerea (nam de his potissimum quaestio poni poterit), merito dubitare posse num castitati religiosae servandae apti sint ; proinde, si praevident in ipsa religione multos lapsus huiusmodi, jam status ille non videtur illis tam securus ut moraliter cum eorum salute connexus sit.

2º Si quis existimaret se, manendo in saeculo, ad salutem quidem pervenire posse, sed majori difficultate quam si religionem ingrederetur,

is probabilius non peccaret graviter omittendo vocationem religiosam. Nemo enim tenetur ad salutem suam tutissima via prosequendam, dummodo non omittat ea quae moraliter cum ea connexa esse novit : quod in casu nostro certe non obtinet.

Multi tamen AA. recentiores id de peccato mortali damnant. (Dama-net, op. cit. p. 248 ; Malou, *Règles pour le choix d'un état de vie*, p. 189, etc.) S. Alph. (l. c.) dicit se in hoc puncto absolutum iudicium proferre nolle : quod satis indicat deesse illam evidentem rationem, sine qua peccatum mortale periculosissime adstruitur. (Vol. I. n. 153)

Reapse nutant duo argumenta quae afferri solent. Alterum desumitur ex verbis S. Gregorii Magni scribentis ad Mauritium Imperatorem, qui prohibuerat ne milites vitam religiosam amplecterentur : “ Plerique sunt qui, nisi omnia reliquerint, salvari apud Deum nullatenus possunt. „ Nam aliud est reapse multos damnatum iri quia religionem non ingrediuntur, aliud, hanc connexionem alicui cum morali certitudine de seipso manifestam esse : quod hic requireretur. Aliter omnino haec verba intellexit Lugo (de Poenit. disp. 15. n. 50), qui prorsus rejicit conclusionem quam recentiores ex his deducunt : “ Licet S. Greg. dixerit multos esse qui, nisi fiant religiosi, salvi esse non possunt, h. e. sine magna difficultate..., non tamen ideo quisquam eos ad religionis statum sub mortali obligabit : hic enim status continet multa et difficillima. „

Alterum argumentum est : quia talis homo non habebit congrua gratiae auxilia quae in religione Deus ipsi praeparavit ; et ideo illis destitutus, difficulter saeculi tentationibus resistet et sic succumbens damnationem incurret. Sed, quamvis non sit consecuturus seriem specialium gratiarum quas Deus ipsi destinaverat ad sancte vivendum in statu religioso, non privabitur gratiis necessariis, neque, si oraverit, etiam efficacibus ad vitam christiane in saeculo ducendam : quod ipsius saluti sufficit.

§ 2. DE INGRESSU IN RELIGIONEM.

78. I. Religionem ingredi potest quicumque jure non prohibetur, ut habet communis sententia Canonistarum. (Schmalzgr. in l. 3. Decr. t. 31. n. 23) Abstrahendo autem ab impedimentis quae in particularibus Ordinum constitutionibus ponuntur, jure communi a religione ingredienda prohibentur :

1° Episcopi, etiam tantum confirmati vel mere titulares, nisi cum R. P. consensu, propter vinculum quo cum ecclesia sua connectuntur (Decr. t. cit. c. 18). Non prohibentur vero sacerdotes, etiam curam animarum gerentes, nisi obstat peculiare pactum, ex.gr. serviendi alicui dioecesi, saltem per aliquot annos, vel nisi grave damnum e discessu

hujus sacerdotis ecclesiae particulari oriretur: qui posterior casus non facile continget, ut probat Bened. XIV in egregiis Litteris *Ex quo dilectus* (14 Jan. 1747), quibus hanc libertatem clericis vindicavit. Igitur " nemo dubitat quin presbyter ecclesiae regimen aut ministerium dimissurus, ante omnia debeat episcopo consilium suum ejusque capiendi rationes, quantum earum natura fert, aperire. In quo non tam officio et honestati quam naturalis legis praecepto satisfacit. „ At, si petitam facultatem negat episcopus, " hujusmodi dissensus... presbyterum non adstringet quominus religionem ingredi valeat. „ (Bened. XIV, l. c.)

2º Qui, post dilapidatam rem familiarem, ingentem aeris alieni vim contrahunt. Ita statuit Sixtus V (Const. *Cum de omnibus*, 26 Nov. 1587), qui talium admissionem et professionem etiam irritavit: quam tamen irritationem sustulit Clemens VIII. (Const. *In suprema*, 2 Junii 1602) Licebit ingressus si debitores sine gravi culpa sua ad impotentiam solvendi devenerunt, quia Sixtus V de dilapidantibus tantum agit; vel si creditores consentiunt, quia scienti et volenti non fit injuria; vel si nulla spes probabilis est debitorem remanendo in saeculo habiturum esse unde creditoribus satisfaciatur. (Schmalzgr. l. c. n. 35) Quodsi quaestio de solo jure naturali ponatur, ut in plerisque debitoribus fiet, S. Alph. (n. 71) censet debitorem teneri ad differendum ingressum suum ad breve tempus, puta ad biennium, si probabiliter industria sua sine magna difficultate lucrari possit unde creditoribus satisfaciatur, neque ex illa mora oriatur probabile periculum incidendi in peccata gravia vel amittendae vocationis. Sed probabilis quoque est sententia S. Thomae (2. 2. q. 189. a. 6) ingressum absolute licere debitori, quia persona ejus non obligatur propter pecuniam, sed ejus res, ac proinde non tenetur in saeculo manere ut procuret unde debitum reddat.

3º Obnoxii reddendis rationibus propter administrationem publicam vel privatam, puta tutores, executores testamentorum. Constat ex iisdem Const. Sixti V et Clementis VIII. Id tamen restringendum est ad rationes valde litigiosas, intricatas, fraudulentas, daturas causam litibus. (S. Alph. n. 71)

4º Criminosi quibus timetur poena qua infames reddantur, non autem occulti. (ex iisdem Const.)

5º Il quorum parentes versantur in extrema vel gravi necessitate: nam ad sequenda consilia non est violandum praeceptum quo tenentur liberi ad subveniendum parentibus in magna necessitate constitutis. (S. Th. 2. 2. q. 189. a. 6; S. Alph. n. 66) Idem dicendum de parentibus quorum cura filiis educandis adhuc necessaria sit. Fratres vero aut sorores deserere non licet in extrema necessitate seu cum nullatenus, absque auxilio illius qui religionem ingredi vellet, ali possent; licet vero, ubi versantur in necessitate gravi, quia multo minor est obligatio erga fratres quam erga parentes. (S. Alph. n. 70)

Affinis quaestio est num religiosus jam professus teneatur e monasterio ad tempus exire si parentes ejus in necessitate versentur, neque aliud medium suppetat eos juvandi. Respondendum censemus cum S. Alph. (n. 67) probabilius filium non teneri, nec posse egredi sine licentia; teneri tamen, salva sui praelati obedientia et suae religionis statu, media adhibere quibus ejus parentibus subveniatur. Nam "qui jam est in religione professus, reputatur jam quasi mortuus mundo; unde non debet, occasione sustentationis parentum, exire e claustris." (2. 2. q. 101. a. 4) Probabile tamen est eum posse egredi si necessitas parentum professionem filii praecessit, quia obligatio jam contracta nequit exstingui per professionem quae cum injuria parentum emissa est. (S. Alph. l. c.; Ball. P. n. 195) In necessitate vero extrema certo tenetur filius ad egrediendum, dummodo necessitas sit evidens: in dubio enim praelato licentiam neganti parendum esset. Ratio est: praeceptum juris naturae et divini in tanta necessitate praeeminere omni voto et vinculo. Ceteroquin egressus ille ad tempus non destruit professionem, sed tantum aliquos ejus effectus suspendit: quod ob plures alias rationes fieri contingit. Id tamen non est extendendum ad extremam necessitatem fratrum vel sororum: quibus numquam tenetur frater subvenire plus quam proprius status permittat. (Ball. P. n. 196)

Omittemus hic prohibitionem e servitute ortam, utpote obsoletam, et eam quae e statu conjugali oritur, de qua dicitur n. 555. Notandum quoque nullo jure hodie vigente prohiberi illegitimos quominus religionem ingrediantur, sed sufficere ut diligenter inquiratur num merita eorum personalia maculam originis operiant ita ut eorum admissio sit profutura religioni. (Piat. op. cit. t. I. p. 78 seq.)

79. II. Liberi religionem ingredi possunt absque licentia parentum: nam status electio neque ad educationem, neque ad domesticam disciplinam pertinet, ideoque versatur extra materiam in qua filii parentibus obedire debent. Cfr. Vol. I. n. 348. Attamen reverentia parentibus debita postulat ut eorum consensus petatur si facile et tuto obtineri possit, praesertim quando liberi nondum a patria potestate emancipati sunt. Ubi vero probabile est periculum ne parentes consulti impedimenta vocationi ponant vel liberos ab ea avertere conentur, non tantum licet, sed valde laudabile est religionem, insciis parentibus, ingredi. (S. Alph. n. 68)

III. Graviter peccat qui alium vi, fraude aut metu gravi a statu religioso avertit. Omnes enim jus strictum habent ne a religione amplexenda impediatur; cum autem hic de re summi momenti agatur, qui alium injuste prohibet, gravem injuriam infert ideoque

mortaliter peccat. Id confirmatur ex anathemate quo Trid. (Sess. 25. de Reg. c. 18) perculit eos qui quoquo modo feminas a religione ingredienda sine justa causa impediunt. Cfr. n. 611, XI. Et merito advertit Ball. P. (n. 201) consilia parentum conantium a religione avertere adolescentes, in minore adhuc aetate constitutos, aegre in praxi immunia esse ab aliqua specie deceptionis: tales enim adolescentuli crebro inepti sunt ad vitium argumentorum detegendum.

Seclusa vi vel fraude, graviter non jam contra justitiam, sed contra caritatem peccant qui alios a religione amplectenda avertunt. Ita sentit S. Alph. (n. 77), neque videtur contrarius Suarezius, quem S. Doctor tamquam sibi aliquatenus adversantem citat: quippe qui, quamvis id generatim a gravi culpa excuset, addit (de Relig. tr. 7. l. 5. c. 9. n. 9): "Licet in hoc peccato non sit injustitia, tamen saepe contra caritatem potest esse malitia gravis, praesertim si preces seu inductio nimis sint importunae et contra Spiritus Sancti vocationem moraliter certam et absque ullo rationabili titulo et causa. „ Neque enim putandi sunt reliqui DD. grave peccatum reperisse in iis consiliis, nisi cum tres illae conditiones adsint. Augetur haec culpa in parentibus, qui ex pietate graviter obligantur ad spirituale bonum liberorum suorum procurandum, et in confessariis, quos poenitentes de sua vocatione consulunt; imo isti veram injuriam inferrent, siquidem " qui accepit consiliarii munus, eo ipso veluti ex quodam tacito pacto obligatur ad consilium fideliter praestandum. „ (Suar. l. c. n. 8) Saepe tamen parentes ex inadvertentia et caeci amoris impetu practice a gravi reatu excusantur.

Nec sunt culpandi parentes qui rationabiliter de vocatione liberorum suorum dubitantes, puta ob indolem levem, aliquod experimentum instituunt quo veritas clarior appareat. usi jure quod lex civilis ipsis in filios minores concedere solet. Sed graviter peccare possent qui ad voluntatem liberorum explorandam eos mundanis periculis exponerent, quasi vocatio quae a Deo venit certe omne periculum evasura esset. (Ball. P. n. 198; Damanel, op. cit. c. 13) Ex altera parte, dubium non est quin graviter peccet qui aliquem cogit ad monasterium ingrediendum vel professionem emittendam. Ratio patet: gravis injuria alienae libertati infertur. Cfr. n. 611, X, anathema quo Trid. (l. c.) perculit eos qui mulieres invitas in monasterium detrudunt.

80. IV. Hodie, ex decreto a Pio IX per S. C. super statu Regularium edito 25 Jan. 1848 (Coll. P. F. n. 416), nemo admitti potest ad habitum seu ad novitiatum inchoandum sine testimonialibus litteris tum Ordinarii originis, tum etiam Ordinarii loci in quo postulans post expletum decimum quintum annum aetatis suae ultra annum moratus fuerit. Decretum istud pertinet ad quoslibet Ordines, Congregationes vel domos in quibus

vota emittantur, etiam mere simplicia. Hae tamen litterae testimoniales, ut eadem S. Congr. declaravit 1 Maii 1851 (Coll. Bizz. p. 891). requiruntur ad liceitatem, non autem ad valorem susceptionis habitus et professionis. Pariter ab eadem S. C. 25 Febr. 1863 declaratum est, litteras illas non esse necessarias ad admissionem monialium. His satis providerat Trid. (Sess. 25. de Reg. c. 17), dum statuit puellas ab episcopo per se vel alium a se deputatum examinandas esse, tum antequam habitum suscipiant, tum antequam professionem emittant.

CAPUT III.

DE NOVITIATU ET PROFESSIONE RELIGIOSA.

81. I. Professioni praemittendus est, sub poena nullitatis, **novitiatus unius anni integri et continui.** (Trid. Sess. 25. de Reg. c. 15) De quo pauca breviter notabimus :

1° Annus novitiatus non tantum moraliter, sed mathematice seu *de momento ad momentum* completus sit oportet.

2° *Interrumpitur* annus novitiatus, ideoque totus iterum inchoandus est, si novitius e conventu exil cum animo deliberato hanc religionem deserendi, etiamsi aliam ingredi velit ; — si per longum tempus extra monasterium, sine superiorum licentia, permanet, quamvis forte habitum retinuerit ; — si novitius dimittitur et, habitu spoliatus, monasterio jam egressus est. (Piat. Prael. J. Reg. I. p. 97 seqq.)

3° Novitiatus, in Ordinibus qui proprium habitum habent, incipit a momento quo habitus induitur et totus in eodem peragendus est. Deducitur ex Trid. (l. c.) : “ Nec qui minore tempore quam per annum *post susceptum habitum* in probatione steterit ad professionem admittatur.,”

4° Licet plures AA. requirant ad valorem professionis ut novitiatus peractus fuerit in domo quae a S. Sede tamquam probationis domus designata sit (Coll. Bizz. p. 311 seqq.), alii tamen quos enumerat et sequitur Piat. (op. cit. p. 107) opinantur, ob rationes valde probabiles, hanc conditionem requiri tantum pro Italia et insulis adjacentibus. Ipse autem Urbanus VIII (Brevi *Decet Romanum*, 17 Nov. 1634) declaravit hoc decreto non affici Congreg. Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum, quemadmodum non comprehenduntur *ceteri Clerici Regulares*.

5° Ne minuatur novitio libertas redeundi ad saeculum, Trid. (Sess. 25. de Reg. c. 16) irritavit omnem renuntiationem vel obligationem quam novitius de bonis suis faceret, etiam cum juramento vel in favorem cujuscumque causae piae, nisi cum licentia episcopi, sive ejus vicarii,

fiat intra duos menses proximos ante professionem. Ex declaratione autem Pii IX, 1 Aug. 1862 (Coll. Bizz. p. 915), renuntiatio haec fieri nequit nisi duobus mensibus ante professionem solemnem. Ipsum vero Trid. (l. c.) ab hac dispositione sua excipit Societatem Jesu.

6° Novitii Ordinum Regularium subsunt Praelato religionis vi jurisdictionis quasi-episcopalis qua insignitur. Non incurrunt igitur casus reservatos dioecesanos; casus vero in Ordine suo reservatos plerumque etiam effugiunt, quia Superiores Regulares generationem eos sub tali reservatione comprehendi nolunt. (Schmalzgr. in l. 3. Decr. t. 31. n. 89) Excipe si contrariam voluntatem expresse manifestaverint, ut factum est in Soc. Jesu. (Pelliz. Man. Reg. tr. 2. c. 6. n. 31)

7° Novitii gaudent privilegiis tum communibus, vid. fori et canonis, tum specialibus religionis suae.

8° Leges de novitiatu pertinent tantum ad religiones stricte tales pro quibus latae sunt. Congregationes igitur tenentur tantum ad ea quae propriis constitutionibus sancita sunt. (Aichner, Comp. Jur. Eccl. § 138)

82. II. Post peractum novitiatum, hodie in Ordinibus Regularibus virorum emittenda sunt **vota simplicia** perpetua ex parte voventis, sed quae solvi possunt ex parte Ordinis in actu dimissionis professorum ita ut, data dimissione, professi ab omni dictorum votorum vinculo et obligatione eo ipso liberi fiant. In iis votis simplicibus professi per triennium perstare debent, antequam solennia vota emittant: quae irrita forent si triennium istud non esset mathematice completum. Poterunt tamen Superiores generales vel provinciales ex justis et rationabilibus causis professionem votorum sollemnium differre, non tamen ultra aetatem annorum 25 expletorum. De his omnibus constat e decretis editis a Pio IX per S. C. super statu Regularium 19 Martii 1857, 12 Junii 1858 et 7 Febr. 1862. (Coll. Bizz. p. 904 seqq.) De hac emissionem votorum simplicium quae, sensu minus proprio, *professio* dici solet, quaedam notabimus:

1° Ad eam valide emittendam requiritur saltem aetas 16 annorum completorum, quam Trid. (Sess. 25. de Regul. c. 16) ad emittenda vota sollemnia requisiverat. (Decr. cit. 19 Martii 1857)

2° Requiritur quoque ad valorem immunitas ab omni impedimento quod, juxta commune jus vel particulares Ordinis constitutiones, essentiale sit.

3° Invalida sunt, saltem e jure positivo (Decr. l. 1. t. 40. c. 1), vota religiosa extorta per metum gravem injuste incussum ad consensum obtinendum. Imo in foro conscientiae idem dicendum de metu levi, si reapse invito consensum extorsit. (Ball. P. n. 58) Ob errorem vel ignorantiam rarissime fore invalida vota religionis, patet ex dictis Vol. I. n. 314, IV.

4º Essentiale est ut vota ista accipiantur a Superiore cui haec facultas, juxta singulorum Ordinum constitutiones, competit, vel ab alio cui ille eandem delegaverit. In domibus mulierum simplicia vota habentium et in congregationibus episcopo immediate subjectis, professio emititur in manus episcopi vel illius quem aut quam ipse ad hunc actum delegaverit. (Aichner, l. c.) De ratione autem qua vota emittenda sint, pauca determinavit jus commune : ideo singulorum Ordinum vel congregationum constitutiones servandae sunt, neque putandus est defectus essentialis, nisi id clare e jure naturali vel scripto constiterit.

5º Professi votorum simplicium tenentur ad observantiam regulae Ordinis prout solemniter professi. (S. C. super statu Reg. 16 Aug. 1858) Excipe tamen recitationem officii (n. 46) et quae spectant ad discrimen inter votum paupertatis simplex et solenne, prout n. 90 seq. declarabitur.

6º Iidem participes sunt omnium gratiarum et privilegiorum quibus gaudent solemniter professi, paucis exceptis quae omitemus, utpote ad forum externum pertinentia. (Decr. cit. 12 Jun. 1858)

7º Inter causas rationabiles ob quas professus votorum simplicium dimitti possit, non recensetur infirmitas (Decr. cit. 12 Jun. 1858), neque sola petitio professi asserentis se non habere vel amisisse animum vocationemque ad vitam religiosam. (S. C. Ep. et Reg. 19 Nov. 1886) Quando igitur Superiores nequeunt vel nolunt dimissionem concedere, poterunt preces porrigi Rom. Pontifici, cui votorum illorum dispensatio reservata est.

8º Haec recentior disciplina de votis simplicibus triennialibus pertinet tantum ad Ordines virorum : nam in citatis documentis Pontificiis nihil de monialibus praescribitur. Igitur in earum monasteriis hodie manet antiquum jus Tridentinum secundum quod, nisi aliter constitutiones ferant vel a S. Sede statutum fuerit, vota solennia post unum annum emitti possunt.

83. III. Conditiones requisitae ad emittenda **vota solennia** satis patent ex iis quae modo dicta sunt de novitiatu (n. 81) et praeviis votis simplicibus. (n. 82, 2º, 3º et 4º) Aetas vero requisita est saltem 19 annorum completorum, ut liquet ex dictis n. 82, 1º, collata lege de triennio vòtorum simplicium.

Obligationes e votis solennibus oriundae explicabuntur sequenti capite, quod primario de Regularibus votorum solennium procedit.

Plures *effectus* solennis professionis hic omitemus, utpote potius ad forum externum pertinentes vel alibi (nn. 91, 473) explicandos. Juvabit tamen quaedam addere de efficacia professionis solennis ad extinguenda vota ante emissa. (Piat. op. cit. p. 167 seq.; Bouix, de Jure Regul.

t. 2. p. 497 seqq.) Nempe hac professione exstinguuntur omnia vota cum realia, tum personalia, etiam votum ingrediendi religionem strictiorem (Decr. l. 3. t. 34. c. 4. et 6ⁱ Decret. l. 3. t. 14. c. 5); excipitur tantum votum emissum in confirmationem promissionis tertio factae et ab eo acceptatae. Effectus ille probabilius producitur ipso jure, independenter a voventis intentione. Controvertitur etiam num illa annullatio extendatur ad vota simplicia emissa a professo, si iste transeat ad religionem arctiorem et in ea profiteatur. Attamen, e Constit. Urbani VIII (*Honorum*, 24 Febr. 1643), certum est votum non procurandi dignitatem vel praelaturam non exstingui per secundam professionem, nec posse relaxari nisi a Rom. Pontifice. Qui autem emissurus est vota religionis simplicia, potest, si velit, omnia vota sua praecedentia in vota religionis commutare. Si hanc intentionem non habuit, exstinguuntur vota cum statu religioso impossibilia, sed manent quae compossibilia sunt: nam deest positivi juris dispositio. (Suar. de Relig. tr. 10. l. 3. c. 4. n. 25)

84. IV. Votorum solemnitas reponenda est in peculiari ratione qua Ecclesiae auctoritas votis quibusdam nuncupandis intervenit eademque nuncupata custodit.

Hanc sententiam jam inter veteres DD. plures e praestantissimis docuere (Sanch. de Matrim. l. 7. disp. 25; Laymann, de statu religioso l. 1. n. 4. etc.) et sequuntur multi e recentioribus (De Buck, de solemnitate votorum, praecipue paupertatis, epistola; Nilles, Selectae disput. academicae fasc. I de juridica vot. solemn. commentarius; Ball. P. t. II. p. 437 seq., etc.).

Ratio desumitur ex analogia cum contractibus et testamentis, quae *solemnia* dicuntur quando iisdem conficiendis civilis potestas intervenit, sive per personam publicam, sive per ritus lege determinatos: quare Respublica *speciali ratione* sub sua tutela ea recipit. Neque putandi sunt RR. PP. alio quam hoc juridico et trito sensu accepisse votorum solemnitatem, quae, teste Bonifacio VIII (6ⁱ Decr. l. 3. t. 15. c. un.). “ ex sola constitutione Ecclesiae est inventa. „ Adde: hanc notionem facile verificari et omnibus votis solemnibus simul ac documentis S. Sedis applicari, dum sententiae oppositae in ambages inextricabiles ducunt, ut fusius videre est apud AA. citatos: nam argumento prolixo et theoretico diutius inhaerere nolumus.

Ad praxim praesertim notetur gratis requiri ut novas et strictiores obligationes imponant vota solemnia quam simplicia: siquidem nihil probat discrimen eorum non esse mere extrinsecum; imo constat eadem vota, pro voluntate R. P. agnosci posse tamquam solemnia vel tamquam simplicia. Ergo inhabilitates quae solent accedere quibusdam votis scil. paupertatis et castitatis, non constituunt essentiam solemnitatis, ut falso opinatus est Suarez (de Rel. tr. 7. l. 2. c. 14. n. 10), sed

solemnitatem jam completam, e lege positiva Ecclesiae, consequuntur. Ideo nihil obstat quominus R. P. addat hujusmodi inhabilitates votis quae simplicia maneant, prout votis simplicibus in Soc. Jesu adjecta est incapacitas valide ducendi uxorem (n. 473) ; pariter potest R. P. tollere has inhabilitates, salva solemnitate votorum : quod reapse nostris diebus saepius factum esse, patebit e dicendis de voto praesertim paupertatis.

85. V. Nemini hodie dubium est vota sollemnia nostris temporibus ubique emitti a viris in iis Ordinibus quos S. Sedes tamquam vere Regulares approbavit : id enim innumeris documentis et praxi S. Sedis liquido constat. Verum in quibusdam regionibus moniales, etiam ad Ordines regulares proprie dictos pertinentes, jam nequeunt vota sollemnia emittere. Id ex documentis S. Sedis manifestum est de monialibus Galliae, exceptis monasteriis ducatus Niciensis et Sabaudiae (S. C. Ep. et Reg. 31 Jul. 1861), de monialibus Belgii sine ulla exceptione (S. Poenit. 1 Dec. 1820, 2 Dec. 1853, etc.), de monialibus Stat. Foeder. Amer., exceptis monialibus a Visitatione B. M. V. nuncupatis in monasteriis locorum Georgetown, Mobile, Kaskakia (1), S. Aloysii et Baltimore. (Causa Americ. votorum soluta a speciali Congregatione 1 Sept. 1864 ; Act. S. S. t. I. p. 708 seqq.) Moniales ergo istorum Ordinum simplicia tantum vota emittentes in speciali conditione versantur, scilicet :

1° Jam non subjacent inhabilitatibus quae ex solo jure ecclesiastico votis sollemnibus adnexae sunt, speciatim incapacitati acquirendi bona et matrimonii valide ineundi.

2° Non viget in earum monasteriis clausura papalis cum gravibus censuris eidem adnexis (n. 599), sed tantum ea clausura quae ab episcopo injungitur. (S. C. Ep. et Reg. 1 Aug. 1839) Imo defectus clausurae papalis et summa difficultas illius in regionibus istis servandae, videtur fuisse praecipua causa ob quam S. Sedes vota sollemnia esse noluit.

3° Nulla exemptione a jurisdictione Ordinarii fruuntur illae moniales, nisi ipsis speciali S. Sedis concessione reddita fuerit. (S. C. Ep. et Reg. 23 Mart. 1869) Ideo per se nullam auctoritatem in eas habent Superiores Regulares eorumdem Ordinum.

4° Votum ingrediendi religionem a femina emissum in ordine ad talia monasteria jam non est Apostolicae Sedi reservatum. (S. Poenit. 23 Dec. 1835)

5° Ad officium recitandum eadem moniales non tenentur vi juris communis, sed illam tantum obligationem habent quae e respectivis earum constitutionibus oritur. (S. Poenit. 26 Nov. 1852)

(1) In hoc loco jam nullum exstat monialium a Visitatione monasterium.

6° Pluries declaratum est easdem non esse moniales stricte tales, sed piarum tantum feminarum societates. (S. C. Ep. et Reg. 26 Nov. 1852, etc.) Sic tamen denegatur ipsis tantum appellatio monialium in sensu stricte juridico. (n. 74) Nam status religiosi essentiam habent et vere tum coram Deo, tum coram Ecclesia religiosae sunt. (Bouix, de Jure Reg. I. p. 520 seq.) Fruuntur quoque omnibus indulgentiis aliisque favoribus spiritualibus quibus gaudent moniales ejusdem Ordinis alibi solemniter professae. (S. C. Ep. et Reg. 23 Aug. 1867 et 23 Mart. 1869)

7° E speciali concessione S. Sedis (S. Poenit. 23 Dec. 1835), possunt episcopi Galliae dispensare in votis earundem monialium, firmo manente voto castitatis. Id tamen non est extendendum ad vota emissa in congregationibus recentioribus (Coll. Bizz. p. 502, nota) vel ad vota monialium Belgii, quae S. C. Ep. et Reg. 23 Aug. 1867, declaravit " non posse dispensari nisi ab Apostolica Sede. „ (1)

CAPUT IV.

DE OBLIGATIONIBUS ORIUNDIS E PROFESSIONE RELIGIOSA.

§ 1. OBLIGATIONES GENERALES.

86. I. Religiosus vi professionis sive simplicis, sive sollemnis, tenetur **tendere ad perfectionem**. Nam vi professionis suae debet servare statum suum : is autem est essentialiter status perfectionis acquirendae. (n. 72) Ad hoc tamen sufficit uti aliquibus mediis quae ex se sunt meri consilii, quamvis forte ob votum elicited facta sint huic determinato homini obligatoria. (Secus) enim servare paupertatem et castitatem, religioso voto confirmatam, non esset tendere ad perfectionem : quod plane absurdum est. (Suar. de Rel. tr. 8. l. 1. c. 4. n. 11)

Ad perfectionem autem tendere potest et debet religiosus per varia media :

(1) De dispensatione votorum quae in dioecesanis institutis emittuntur, haec habet Conc. Baltim. III. n. 93 : " Quoad vota ad tempus... emissa, episcopi potestate ordinaria, quoad vota perpetua autem (ratione voti perpetuae castitatis S. Sedi reservati) nonnisi potestate delegata, quae continetur in facultatibus S. C. de Prop. Fide concedi solitis, Form. I. n. 4, dispensare possunt, si ipsi graves rationes ita exigere coram Deo judicaverint, praehabita tamen petitione Superioris vel Superiorissae, consentientibus ejus consiliariis, ne scil. dispensatio forte sit in praerjudicium tertii. „

1° Per observantiam mandatorum, in qua essentialiter consistit christiana perfectio. (2. 2. q. 184. a. 3) Hoc tamen medium cunctis fidelibus commune est.

2° Per observantiam votorum.

3° Per alia media secundaria, inter quae eminent regulae.

II. Haec obligatio tendendi ad perfectionem gravis est, ut liquet e rei momento et gravi obligatione votorum cui innititur. Raro tamen mortaliter contra eam peccabitur ab eo qui non positive statuit perfectionem status religiosi propriam omnino abjicere. Etenim :

1° Religiosus qui proponeret ea tantum servare quae ipsum sub gravi obligant, jam proponeret implicite tendere ad perfectionem : siquidem inter graves ipsius obligationes recensentur vota, quorum observantia est actus perfectionis. Sed manifestum est e tali dispositione non leve periculum oriri ne quis in mortale peccatum cadat. Cfr. Vol. I. n. 158.

2° Non peccaret graviter contra hanc obligationem qui raro vota substantialia etiam graviter laederet : id enim non impediret habitualement eorundem observantiam et consequenter tendentiam ad perfectionem. (Lehmk. II. n. 517)

3° A fortiori non laedit graviter hanc suam obligationem religiosus, qui proponit de regulis seu constitutionibus suis non curare, nisi quatenus votorum obligationem determinant.

87. III. Religiosus vi professionis suae tenetur **servare regulam** propriam illius Ordinis cui se addixit. Id manifestum est e traditione sui, quam huic determinato Ordini fecit, et e voto obedientiae, cujus materiam ingreditur observantia regulae, prout fusius explicabitur n. 101.

Quanta autem sit regulae servandae obligatio nequit universim determinari. Nam, spectata rei natura, potest, saltem in rebus majoris momenti, obligare vel sub culpa mortali vel sub veniali vel ad poenam tantum. Cfr. Vol. I. n. 106, dicta de legibus in genere spectatis. Igitur in singulis Ordinibus investigandum est quamnam obligationem legislator religiosus inducere voluerit. Reapse in quibusdam Ordinibus, ex. gr. S. Francisci, sat multa praescripta regulae sub gravi obligant ; in aliis regula sub veniali imponitur, ex. gr. apud PP. Carmelitas ; in plerisque, ex. gr. Ordine Praedicatorum et Societate Jesu, expresse declaratur eam ad poenam tantum obligare. In hoc ultimo casu liquet non agi de regulis quae praecipiant ea quae jam aliunde, puta e lege naturali, votis, etc. obligant : his enim inest propria obligandi vis independenter a regulae praescripto. In reliquis autem regulis, obligatio quae sit tantum ad poenam, ita intelligenda est ut subditus in conscientia

obligetur ad parendum Superiori poenam imponenti, seu "ad non resistendum illi violenter, si poena consistat in passione, vel ad exsequendam illam si consistat in actione et stricte praecipiat, „ (Suar. l. c. c. 2. n. 6) Illa obligatio ad poenam essentialis est, ne regula desinat esse lex et cum mero consilio confundatur : quod tamen intelligendum est de statutis proprie dictis, non autem de regulis quae reapse sunt mera consilia quibus nihil determinate praecipitur vel prohibetur, sed proponitur tantum peculiaris ratio perfectionis ad quam aspirare debeant hujus regulae professores. Videsis Suar. l. c. c. 3. n. 9 seq.

IV. Transgressio regulae quae sub culpa non obligat, etiam quando fit sine causa excusante, per se nullum peccatum est. Haec enim est manifesta intentio legislatoris religiosi, nec quidquam impedit quominus ita veram legem sub poena tantum obligantem condere potuerit. Hujusmodi igitur transgressio deliberata est imperfectio positiva. Cfr. Vol. I. n. 149. Ut autem discernatur utrum actus voluntatis, a quo prodiit omisio operis praecepti vel commissio prohibiti, sit malus an bonus, attendendum est ad motivum cui religiosus obsecutus est. Si finis iste fuit omnino rationi consentaneus, actus erit bonus, saepe tamen imperfectior quam fuisset regulae observatio. (Vol. I. n. 40) Si finis irrationabilis est, peccatum saltem leve committitur. (2. 2. q. 186. a. 9. ad 1) Recte monet Suar. (l. c. n. 12) : " Quia raro contingit religiosum operari ex motivo honesto quando operatur contra regulam, sed ex aliqua otiositate vel delectatione, ideo frequenter hoc non fit sine culpa veniali. „ Attamen facile continget religiosum negligentem in servandis iis regulis quarum applicatio crebrius occurrit, non peccare toties quoties eas materialiter transgreditur : quia singulos illos actus saepe sine advertentia ponet : peccatum vero erit in habituali voluntate qua proposuit in his violationibus perstare vel earum correctionem omittere. Manifestum vero est nullo modo peccare eum qui transgreditur regulam ex bono fine, puta qui tempore silentii loquitur ut socium maestum soletur. (S. Alph. n. 10)

38. V. Mortaliter peccat qui regulam, etiam sub nulla culpa obligantem, transgreditur ex contemptu. (2. 2. q. 186. a. 9) Id autem contingit tantum quando id fit ex animo nec servandi regulam, nec subjacendi religiosae disciplinae. Ratio est " quia hoc directe contrariatur professioni per quam aliquis vovet regularem vitam. „ (S. Th. l. c.) Scil. proficiens vovet tria consilia observare juxta regulam, et ita per professionem suam se subjicit regulae, dum tali voluntate statuit hanc subjectionem omnino excutere. Talis contemptus, ut scite notat Lessius (de Just. et J. l. 2. c. 41. n. 74) supponit " malignum animum, Instituti sui et judicii auctoritatisque Ecclesiae, qua Institutum est confirmatum et potestas

superiori tradita, contemptorem. „ Quare non sunt gravis peccati arguendi qui regulas transgrediuntur quia eas parvi momenti reputant cum aliis comparatas, quia eas sibi vel temporibus praesentibus minus accommodatas reputant, etc. (S. Alph. n. 10 ; Ball. P. n. 85)

Per accidens posset ad grave peccatum perlingere consuetudo regulas transgrediendi, si religiosus tam male se gereret ut, tamquam incorrigibilis, expelli mereretur (si esset solemniter professus) vel dimitti (si simplicibus tantum votis adstrictus esset) ; similiter, si pravis exemplis occasionem daret notabili relaxationi disciplinae religiosae. Saepius autem fiet ut Superior graviter peccet, dum crebras violationes regularum impune abire permittit et ita notabiliter deest officio suo invigilandi ne religiosa disciplina relaxetur. Cfr. Vol. I. n. 218.

VI. Breviter hic subijciemus quatenus obligationes e professione manantes pergant afficere illos religiosos qui, ob causas varias et quandoque maxime oppositas, a communi sodalium suorum conditione remonentur.

1° Religiosus **ad Episcopatum vel Cardinalatum promotus** certo servat substantiam status religiosi : is enim nullatenus pugnat cum statu ad quem religiosus promotus est. In voto tamen paupertatis, illud discrimen est quod, dum prius monasterio suo acquirebat, jam ecclesiae suae acquisiturus est ; in voto obedientiae, quod jam non tenetur obedire in vim religiosae obedientiae, nisi Rom. Pontifici. S. Alph. (l. 5. n. 3) cum multis AA. opinatus est probabilius hujusmodi religiosum solvi ab obligatione regularum, ita ut etiam illas quae sub peccato obligent tantum ex quadam decentia observare debeat. Sed non videtur attendisse ad Const. Bened. XIII (*Custodes*, 1725) quae contrarium edicit et S. Congr. Ep. et Reg. movit ut (6 Maii 1864) responderet : “ Episcopus Regularis tenetur observare regulas suae religionis, quae materiam voti paupertatis determinant : item tenetur alias regulas et observantias dignitati et officio episcopali non repugnantes, eadem obligatione gravi vel levi observare, qua tenebatur antequam assequeretur dignitatem episcopalem, ita tamen ut in peculiaribus casibus prudenter iudicium ferre possit utrum cum dignitate et officio episcopali illae conveniant. „ (Coll. Bizz. p. 767 seq.)

2° Religiosus solemniter professus e religione ejectus, manet religiosus votisque adstrictus. Usus et administrationem bonorum temporalium exercere, sed nullum dominium sibi vindicare potest. Bona omnia quae ejectus in saeculo moriens relinquit, cedunt Camerae Apostolicae, iis exceptis quae ex religionis bonis servavit vel acquisivit. (Greg. XIII Const. *Officii nostri*, 1577) Probabilius subesse debet episcopo etiam in vim sollemnis obedientiae voti, ob mandatum S. Sedis. (Urbani VIII

Decr. de Apost. et eject. 1624) Communior autem sententia eum eximit, dum in saeculo degit, ab observatione votorum, etiam solemnium, quae tribus substantialibus adjecerit (exceplo voto non accipiendi dignitates), et a regulari disciplina, non exclusis Horis Canonicis, si nondum est in ordine sacro. Plures tamen recentiores, ut Piat. (op. cit. p. 22.) et Ball. P. (n. 266), hanc sententiam rejiciunt, quia componi nequit cum responso S. C. Ep. et Reg. mox citato de episcopo Regulari. Sed in iis quae sunt positivi juris, non videntur necessario admittendae tales conclusiones a fortiori, et potest dari ratio non urgendi hanc obligationem cum ejectis, quae nullatenus conveniat episcopis, vid. id cessurum esse in eorum spirituale detrimentum. Tandem ejecto incumbit obligatio ut se emendet et in monasterium iterum recipi possit, sicut praelatus debet eum inquirere et emendatum recipere, nisi ob infamiam aliamve hujusmodi causam jam nequeat sine incommodo Ordinis iterum admitti. (Ball. P. n. 267 seq.) Verum quando religiosus, ut hodie quandoque contingit, ejectus est post processum summarium, vi facultatis a S. Sede obtentae, haec sibi reservat potestatem in ejectum : qui proinde non poterit, sine S. Sedis facultate, iterum in Ordinem recipi. (S. C. super discipl. regul. 22 Jan. 1886 ; N. R. Th. t. 26. p. 255)

3º Religiosus qui **indultum perpetuae saecularizationis** a S. Sede obtinuit, manet ligatus votis solemnibus. Jurisdictioni Ordinarii subditur in vim etiam solemnns obedientiae voti ; in observatione votorum et regulae se habet fere sicut ejectus. Plura alia de ejusdem conditione determinari solent in ipso saecularizationis indulto. (Act. S. S. t. 4. p. 388 seqq.) Manifestum est saecularizatum in perpetuum non teneri ad claustra repetenda, sicut nec tenetur religio ad eum recipiendum. Imo, si (ut quandoque hodie contingit) tale indultum locum tenet expulsiõis, nequit iterum in monasterium recipi, nisi consenserit S. C. Ep. et Reg.

89. VII. In omnibus Congregationibus, Societatibus aut Institutis, sive mulierum vota simplicia aut solemnna nuncupantium, sive virorum professione ac regimine penitus laicorum, abolitae sunt omnes Constitutiones, etiam in forma specialissima a S. Sede probatae vel immemorabili consuetudine firmatae, " in eo scilicet quod **cordis et conscientiae intimam manifestationem** quovis modo ac nomine respiciunt. „ (Decr. S. C. Ep. et Reg. 17 Dec. 1890 specialiter a Leone XIII confirmatum, I ; Coll. P. F. n. 2155) Insuper (eodem decr. II) : " Districte prohibet (Sanct. Sua) Superioribus ac Superiorissis (horum Institutorum), cujuscumque gradus et praeeminentiae sint, ne personas sibi subditas inducere pertentent directe aut indirecte, praecepto, consilio, timore, minis aut blanditiis, ad hujusmodi manifestationem conscientiae sibi

peragendam, subditisque e converso praecipit ut Superioribus majoribus denuntient Superiores minores, qui eos ad id inducere audeant, et si agatur de Moderatore vel Moderatrice Generali, denuntiatio huic S. Congregationi ab iis fieri debeat. „ Ut huic non levis momenti decreto ampliores lucem affundamus, sequentia animadvertemus :

1º **Subjectum** hujus decreti sunt omnia et sola Instituta religiosa professione et regimine penitus laica ; in iis autem lex afficit omnes qui sub obedientia Superiorum vivunt, etiam novitios : nam etiam novitii vere *subditi* sunt et eandem regulam ac professi sequuntur. Qui nondum in novitiatum ingressi sunt, puta *postulantes*, non videntur verbis legis comprehendendi, quia minus proprie subditi dicerentur. Attamen plerumque irrationabiliter ageret Superior qui eos ad conscientiae manifestationem induceret, et etiam injuste, si moraliter cogeret, cum nullo jure ad eam teneantur. Nihil vero immutatum est in Ordinibus vel Congregationibus clericalibus vel quae, e constitutionibus suis, mixtae sunt clericis et laicis, ac proinde a sacerdotibus reguntur. Nec mirum : ibi enim, ob Superiorum aptitudinem ad solvendas conscientiae quaestiones, non sunt ii abusus timendi qui facile oriuntur ubi passim hujusmodi negotia tractant rerum theologicarum insecii.

2º **Objectum** hujus prohibitionis, quatenus spectat ad Superiores vel Superiorissas, est actio qua directe vel indirecte, praecepto, consilio, etc. pertentent inducere personas sibi subditas ad intimam cordis et conscientiae manifestationem sibi peragendam. Igitur ad eam violandam duo requiruntur et sufficiunt : unum, ut manifestatio ad quam impellitur sit de rebus conscientiae intimis, puta de peccatis, de profectu in virtutibus, de fructu collecto e confessione vel communione, de materia examinis particularis ; alterum, ut modus quo ad talem manifestationem impellitur plenam libertatem subditis tollat. Cfr. Meynard, O. P. Comment. in hoc decretum, p. 35. Ideo :

a) Non prohibentur Superiores praefati quominus *exigant* rationem de modo mere exteriori quo subditi regulas servant, officio fungantur, cum sodalibus conversentur. Idem censemus de discretis interrogationibus, circa modum peragendi exercitia spiritualia, puta ut novitii aliive minus instructi doceantur conveniente modo instituere orationem mentalem.

b) Si Superiores quaedam peterent quae ad intimam conscientiae manifestationem pertinerent, sed sine ulla morali coactione, plerumque imprudenter agerent, cum se immiscerent rebus in quibus primum est errare eos qui scientia theologica sunt destituti, decretum tamen non violarent, cum plena libertas subditorum salva maneret. Verum practice vix fieri potest ut Superior de hujusmodi rebus quaestiones ponat, neque vere inducat, saltem indirecte, ad eandem manifestationem sibi facien-

dam : nam nimis arcta esse solet dependentia subditorum a Superioribus ut inde non oriatur pro pluribus moralis coactio. Attamen non est censendus inducere ad manifestationem conscientiae Superior qui eam in suis instructionibus laudat, modo clare ostendat se velle ut nonnisi libere ac ultro a subditis suis fiat, vel qui prudenter viam sternit subdito in quo advertit desiderium sese manifestandi. (Meynard, p. 49)

c) In pluribus quaestionibus, ex. gr. Quomodo peragis orationem ? Quomodo interes Sacro ? Quam ob causam jugiter tristaris ? etc. respiciendum est ad circumstantias ut judicetur utrum licite an illicite agatur. Etenim ab usu recepto, a Superioris indole, etc. pendebit utrum de mere internis dispositionibus an de externa tantum agendi ratione interrogetur subditus. (Meynard, p. 48) Ceterum si Superior vel Superiorissa, praesertim post consilium a confessario petitum, adhuc prudenter dubitat num quaestio vel agendi ratio adversetur decreto, non putamus obligationem dari talia omittendi. Decretum enim istud videtur stricte interpretandum, tum quia restringit libertatem antea Superioribus plerisque e regula competentem, tum quia R. P. nihil aliud intendit nisi ut abusus rei de se bonae resecentur et praecaveantur.

d) Subditi minime prohibentur " quominus libere ac ultro aperire suum animum Superioribus valeant, ad effectum ab illorum prudentia in dubiis ac anxietatibus consilium et directionem obtinendi pro virtutum acquisitione ac perfectionis progressu. „ (Decr. cit. III.) Nulla hic restrictio apponitur animo libere ac ultro aperiendo : quare subditis liberum erit pandere Superioribus vel Superiorissis suis etiam culpas maxime secretas, speciatim eas quae sexto vel nono praecepto adversentur. Id tamen omittendum esset si, ut quandoque contingit, in specialibus alicujus Instituti regulis, praeciperetur ut de secretis culpis cum solo confessario agerent. Insuper prae oculis habendae sunt generales prudentiae regulae, quae plerumque suadebunt ne de materiis lubricis cum Superiore laico vel Superiorissa verba fiant, antequam confessarius consultus talem communicationem approbaverit. Is quandoque utiliter eam etiam sponte suadebit, ex. gr. si ipse rarius juvare possit monialem quae crebro auxilio indigeat et Superiorissa magna prudentia emineat, si aegre removeri possent pericula castitati impendentia nisi Superior subditum loco vel officio moveat, etc. Cfr. Lehmkühl (p. 22) et Adigard (p. 24) hoc decretum brevi commentario interpretantes. Neque peccant subditi conscientiae intima declarantes Superiori qui eos contra hujus decreti tenorem ad talem manifestationem induceret : siquidem nulla hujusmodi prohibitio datur.

3º Denuntiatio, quae in cit. decr. (II) praescribitur, facienda est a solis subditis qui a Superioribus suis ad praedictam manifestationem inducti fuerint : hi enim soli ibidem nominantur. Igitur non urget eos qui

tantum audierint alios ad eandem fuisse inductos. Hi tamen quandoque ex caritate teneri possent ad denuntiandum Superiorem hujus legis transgressorem, vid. si talia essent adjuncta ut, ea denuntiatione omissa, grave damnum commune vel tertii timeretur, neque aliud remedium, puta denuntiationis faciendae comminatio, sufficeret ad damnum istud praecavendum. Raro ad hujusmodi denuntiationem tenebitur confessarius, siquidem fere semper ex ea timere potest gravia incommoda.

Ipsi subditi ad conscientiae manifestationem inducti non tenentur ad denuntiandum nisi ipsis certo constet de gravi culpa Superioris: nulla enim esset proportio inter tam arduam obligationem et culpam levem. Attamen, si externa agendi ratio Superioris graviter legi adversatur, non censemus excusari a denuntiatione subditos ob bonam intentionem qua ducatur Superior vel Superiorissa, propria simplicitate delusa: decretum enim, ut scopum suum attingat, manifeste intelligendum est de denuntianda qualibet morali vi subditorum libertati illata, quae sane eadem est sive e mala voluntate, sive e simplicitate ad conscientiam manifestandam inducantur subditi. Sed universe a denuntiandi obligatione immunes existimamus subditos, si jam nullatenus timendum est ne e morali coactione adhibita ullus effectus sequatur, vel ne prohibita inductiones iterentur, puta dum constat Superiorem plene errorem suum intellexisse: non enim apparet quare in hoc casu onus subditis plerumque molestissimum imponeretur.

Si denuntiatio Superiori immediato facta nullum effectum obtinuit, censemus cum Adigard (p. 21) non esse eandem iterandam apud Superiorem majorem: onus enim adeo grave fuisset distincte in decreto exprimendum, neque videtur satis indicari hoc plurali "Superioribus majoribus, „ ut visum est Lehmkuhl (p. 21). Sed videndum num forsitan, ob grave damnum tertii vel commune, eadem obligatio e caritate oriatur, prout supra dictum est.

§ 2. OBLIGATIONES EX VOTO PAUPERTATIS.

90. I. Religiosus votis simplicibus tantum ligatus generatim conservare potest in bona temporalia dominium directum (Vol. I. n. 466), quod etiam *radicale* vocatur. Sed velatur ulla re tamquam propria uti, ac proinde etiam ulla bona tamquam sua administrare vel iisdem independenter a Superiore uti.

Hic paupertatis gradus, in hodierna Ecclesiae disciplina, essentialis est ad veram vitam religiosam constituendam, ut ex diuturna Ecclesiae praxi constat. Idem ad illius essentiam sufficit, ut a saec. xvi^o manifeste apparuit e Constitutionibus Gregor. XIII conditionem Scholasticorum

Soc. Jesu tamquam vere regularem agnoscentis (n. 73) et iterum patuit e decretis Pii IX de quibus supra. (n. 82) Ita in Litteris 12 Jun. 1858 legitur: " Professi votorum simplicium dominium radicale, ut aiunt, bonorum suorum retinere poterunt, sed eis omnino interdicta est eorum administratio et reddituum erogatio atque usus. Debent propterea, ante professionem votorum simplicium, cedere pro tempore quo in eadem votorum simplicium professione permanserint, administrationem et usumfructum et usum, quibus eis placuerit, ac etiam suo Ordini, si ita pro eorum libito existimaverint. "

Si hujusmodi professi votorum simplicium bona sua alienarent, talis alienatio esset certe illicita, siquidem manifeste continet actum proprietatis, nempe domini translationem. (Lugo, disp. 3. n. 77 seq.) Ita pro Scholasticis Soc. Jesu diserte declaravit Congr. 5. can. 7. Quidam AA. ut Lessius (De Just. et J. l. 2. c. 4. n. 28) etc. censent talem dispositionem esse invalidam; alii, ut Schmalzgr. (in l. 3. Decr. t. 35. n. 9) eam habent tamquam per se validam, sed a Superiore irritabilem; alii tandem probabilius cum Lugo (l. c. n. 79 seq.) eam opinantur esse validam, neque a Superiore irritari posse. Ratio ultimae sententiae est: tales religiosos manere veros dominos facultatum suarum, neque ullo jure ipsis auferri potestatem de iis disponendi, sicut aufertur pupillis.

Quatenus in singulis Congregationibus fas sit de redditibus vel dominio bonorum personalium disponere, ex earum constitutionibus vel legitimis consuetudinibus descendum est: nam paupertas vovetur juxta regulam. Neque eadem est in omnibus Institutis ratio qua de iisdem bonis disponere queant professi votorum simplicium. Cfr. Lucidi, de Visit. ss. Lim. t. II. p. 277.

91. II. Religiosus solemniter professus, vi juris communis, praeterea incapax est domini radicalis in bona temporalia proprio nomine possidenda. Quare, si de hujusmodi bonis absque facultate Superioris disponit, non tantum illicite agit, sed et invalide.

Attamen iidem professi (saltem in plerisque Ordinibus) possunt bona temporalia in communi possidere. Constat ex Trid. quod (Sess. 25. de Regul. c. 3) omnibus monasteriis, exceptis tantum Capuccinis et Minoribus de Observantia, facultatem fecit bona etiam immobilia possidendi. Possessio autem in communi in eo est quod communitas corpus quoddam seu personam moralem constituit, quae ab Ecclesia et quandoque etiam a Statu agnoscitur, tamquam capax exercendi omnes actus legitimos, qui communiter civibus licent circa bona temporalia. Hinc patet sensus triti axiomatis: " Quidquid monachus acquirit, non sibi, sed monasterio acquirit " : scil. res quae ad religiosum pertineret

propter donationem, haereditatem, etc. si esset capax dominii personalis, eo ipso pertinet ad monasterium, ejus membrum et quasi filius factus est. Neque ad hunc effectum probabilius requiritur acceptatio legati vel haereditatis per ipsum professum : quia per professionem jura omnia omnisque voluntas religiosi ad monasterium transferuntur, ideoque etiam transfertur jus et voluntas adeundi haereditatem vel legatum acceptandi. (Schmalzgr. in l. 3. Decr. t. 27. n. 77)

Hodie, ob leges civiles quae nullum jus possidendi bona in communi religiosis agnoscunt, Romani Pontifices quandoque indulserunt ut, professi, salva votorum solemnitate (n. 84), bona nomine proprio possiderent : in qua tamen possessione semper servare debent dependentiam a Superioribus, quae essentialis est in omni paupertatis religiosae voto. Sic S. Congr. negotiis ecclesiasticis extraordinariis praeposita, 31 Jul. 1878 declaravit : " Omnes singulosque Belgii Regulares utriusque sexus, etiam qui vota sollemnia nuncuparunt, posse bona acquirere, retinere et administrare, deque iis disponere ac proinde posse, tuta conscientia, etiam cum jurejurando asserere se voluisse ad normam legum civilium verum dominium bonorum a se possessorum acquirere una cum jure de iis disponendi. „ Hoc rescriptum a S. C. Ep. et Reg. 7 Maii 1883 extensum est ad omnes Ordinis Minorum Capulatorum provincias, iisdem dumtaxat adjunctis perdurantibus. (Piat. Prael. Jur. Reg. I. p. 239)

92. III. Materia remota voti paupertatis sunt res exteriores pretio aestimabiles. Igitur non complectitur res spirituales, ex. gr. beneficium ecclesiasticum, vel res temporales quae per se non sunt pretio aestimabiles, ex. gr. famam, Sanctorum reliquias.

Juxta communissimam sententiam (S. Alph. l. 5. n. 14), materia hujus voti non sunt manuscripta : nam quae quisque sibi scribit, sunt tantum subsidia propriae memoriae et cum persona scribentis unum facere videntur ; praecipua autem ratio est universalis consuetudo. (Lugo, de Just. et J. disp. 3. n. 230) Attamen quandoque contra obedientiam delinqueret, qui manuscripta sua aliis daret vel legaret ; imo etiam contra justitiam, ob tacitum contractum quem religio cum eo iniisset ei varia subsidia librorum, itinerum, etc. suppeditandi ut librum conscribere posset, in utilitatem religionis edendum. Attamen non censemus contra paupertatis votum delinquere eum qui tale manuscriptum, magni forte valoris, invito Superiore alienaret, nullo tamen ejusdem pretio recepto, siquidem usus universaliter manuscripta a materia paupertatis excipit.

De reliquis ingenii vel artis foetibus, ex. gr. pictura, statua, etc. sic distinguendum videtur : de his religiosos libere disponere potest, quando fiunt primario ad petitionem illius cui postea dantur et e

materia ab eodem subministrata, quia ita religiosus nihil aliud facit quam gratuitam operam suam eidem impendere; eadem vero libere donare nequit, si fiunt ab ipso religioso cum intentione ea postea donandi vel e materia ad monasterium pertinente, quia sic disponit de re monasterio acquisita. (Lugo, l. c. n. 149; S. Alph. l. c.)

93. IV. Materia proxima voti paupertatis est tum dominium directum, tum usufructus, usus, possessio et administratio, prout haec omnia constituunt jura, non autem merum factum; sunt autem jura quatenus quis utitur, fruitur, possidet, administrat nomine et arbitrio suo, independenter a voluntate Superioris. Plura tamen sunt, de quibus dubitari possit num materiam hujus voti constituent: praecipua hic subjiciemus.

1º Contra votum est rem pretio aestimabilem *destruere vel consumere* in proprium commodum, puta vestes quae communi diligentia ad annum durarent, lata culpa sua, intra sex menses consumere. (Lugo, l. c. n. 169) Non videtur autem votum infringere qui rem destruit unice animo damnificandi, puta venenum apponendo cani ne nocturnis latratibus somnum turbet. (D'Annib. III. n. 222)

2º Votum violat qui res ad monasterium pertinentes, sive libros, sive alia utensilia, absque Superioris licentia, *sibi usurpat*. Plerumque tamen hujusmodi violationes sunt leves: si enim res (ut fere semper fit) non retinetur occulte et in perpetuum, sed ad usum temporalem, exigua est materia de qua sine dependentia a Superiore disponitur. (Lessius, de Just. et J. l. 2. c. 41. n. 78; Suar. de Rel. tr. 7. l. 8. c. 12. n. 4) Gravitas autem duplici ratione in hac culpa reperiri potest: a) Graviter laedi potest justitia vel caritas, quamvis usus qui usurpatur non sit gravis ac proinde leviter tantum voto adversetur, ut contingeret si quis communitati vel sodali subtraheret usum libri cujus defectu vel subreptione grave nocumentum gravemve tristitiam paterentur. Cfr. Vol. I. n. 510. — b) Ipsum votum quandoque tali usurpatione graviter laedi potest, vid. si usus ipse tanti valoris sit ut materiam gravem compleat, puta si quis manuscriptum eximii valoris, ex alterius cubiculo ablatum, sibi describeret. (Lugo, l. c. n. 154)

3º Non peccat contra paupertatis votum qui suscipit *meram curam et administrationem* bonorum alienorum, etiam emendo, vendendo, solvendo in alterius utilitatem, dummodo illa administratio nullum emolumentum temporale religioso afferat, ut affert jus utendi rebus administratis in proprium commodum. (Lugo, l. c. n. 155)

4º Contra votum paupertatis est, etiam ea quae cum licentia habentur, *occultare* ne a praelato videri et auferri possint: id enim est velle ea, etiam invito praelato, retinere. Attamen quandoque talis animus

abesse potest et consequenter occultatio jam non adversabitur voto, puta si quaedam occultum tantum ne cernantur ab aequalibus qui rem ablaturi praevideantur, vel etiam a praelato inferiori, quando habeo licentiam a praelato mediato et timeo ne immediatus id rescians instet ut mihi licentia auferatur. (Lugo, l. c. n. 156)

5° Probabile est non agere contra votum paupertatis religiosum qui, inscio vel invito Superiore, *depositum accipiat*, quamvis plerumque id merito regulis prohibeatur : nullum enim actum domini in rem depositam exercet. (Suar. l. c. c. 11. n. 45) Insuper graviter laederet justitiam qui, accepto deposito magni valoris, nec caute custodito, monasterium gravis damni periculo exponeret.

6° Materia voti paupertatis est *accipere mutuo* pecuniam aliasve res pretio aestimabiles : nam, cum earum dominium mutuuario acquiratur, manifeste ab eo exercetur actus proprietarii si independenter a Superioribus mutuum accipiat. (Suar. l. c. n. 44) Idem dicendum de commo-
dato : nam, si prorsus deficit consensus Superioris, habebitur saltem *usus independens*.

7° Controvertitur num contra paupertatem delinquat religiosus qui, absque licentia, *apud extraneos bibat vel comedat*. Probabilior est sententia negans quam tenent Lugo (op. cit. disp. 2. n. 51), Pelliz. (Man. Reg. t. I. tr. 4. c. 2. n. 261), etc. Rationem affert Lugo : “ Tunc (religiosus) non tam videtur habere usum activum quam passivum, h. e. solum se habere quasi passive, ut in ejus persona utatur cibus qui eum invitavit. Certum quippe mihi est non esse contra votum paupertatis omnia commoda quae ex aliorum liberalitate possunt religioso obvenire, ex. gr. si saecularis accendat ignem ad calefaciendum religiosum, si comburat aliquid odoriferum pretiosum ad ejus olfactum recreandum, si ostendat ei aliquod spectaculum cujus visio esset alioquin pretio digna... In his enim omnibus religiosus videtur se habere passive, et dominus ipse videtur esse qui utitur re sua circa personam religiosi. „ Attamen certo contra votum ageret qui res fungibiles secum domum ferret, postea, quando liberet, consumendas : nam de his active disponderet.

8° Non peccat contra votum paupertatis religiosus qui ab extraneo accipit pecuniam in pia opera ad libitum impendendam, ex. gr. distribuendam pauperibus quos ipse eliget ; multo minus si eam petit transmittendam alicui operi vel personae determinatae. (Suar. de Rel. tr. 7. l. 8. c. 15. n. 16 ; Ball. P. n. 132. etc.) Nam, ut explicat Sanchez (in Dec. l. 7. c. 30. n. 4) : “ Religiosi per votum paupertatis nihil aliud vovent quam oppositum ei quod in iis cernimus qui sunt domini vel proprietarii... At religiosus hic non retinet, nec accipit eas pecunias tamquam dominus, sed ut nomine alieno, nempe tradentis, det pauperibus. Non ergo exercet aliquem dominii vel proprietatis actum. „ Supponitur tamen

hic non tradi pecuniam ita ut ejus usus absolute arbitrio religiosi relinquatur : sic enim virtualiter acciperetur jus convertendi rem in usum proprium, si religiosus voluerit : quod profecto paupertati repugnat. Cfr. dicta (ad 3um) de accipiente meram administrationem rei alienae : nam casus similis est.

9° Non peccat contra votum paupertatis religiosus qui sine licentia *renuntiat rebus sibi oblati*s in favorem communitalis, quamvis quandoque contra caritatem delinquere possit : nam votum minime obligat ad acquirenda bona temporalia. Contrarium dicendum est si renuntiet juri jam acquisito vel a se vel a monasterio, puta legatis sibi relictis, haereditati paternae, mercedi laboribus suis debitalae. (S. Alph. n. 20)

10° Religiosus solemniter professus *testamentum condere* nequit, neque a se conditum mutare; iis vero qui simplicia tantum vota emisere, id regulariter licet, nisi obstant speciales constitutiones. De hoc argumento canonico potius quam morali videsis Lugo, disp. 3. sect. 6.

N. B. Multo latius patet objectum virtutis quam voti paupertatis. Virtus enim, praeter ea quae sub votum cadunt, respicit etiam affectus circa res terrenas et plenam ordinationem in iis prosequitur. Hinc, laeso voto, semper laeditur virtus, non autem vice-versa.

94. V. Cum, in hodierna disciplina Ecclesiae, voto paupertatis essentialit sit ne religiosus actum independentem dominii circa bona temporalia exerceat, summopere interest determinare quatenus **licentia Superioris** requiratur et sufficiat ut usus vere sit dependens a Superioris voluntate. Qua de re haec videntur tenenda :

1° Omnium consensu sufficit licentia Superioris *expressa* vel *tacita*. Expressa ea est quae verbis, nullo, facto declaratur; tacita, quae ex aliqua Superioris actione vel omissione prudenter colligitur. Exemplum sunt : si in aliqua religione viget consuetudo quasdam minoris momenti res dandi et accipiendi, praelatus non contradicendo tacitam licentiam largitur; praelatus qui permittit subditum accipere imagines, rosaria et similia quibus scit eum non indigere ad usum proprium, tacite permittit ea aliis transmittere; in licentia iter agendi continetur facultas erogandi eleemosynam pauperibus petentibus, aliquam mercedem famulis inservientibus largiendi, benefactoribus aliquid in grati animi signum offerendi, juxta morem aliorum suae conditionis et Ordinis, quia haec postulantur humanitate et urbanitate quas Superior censendus est velle ut sui exerceant.

2° Non ita clara res est ubi agitur tantum cum licentia *interpretativa* seu *praesumpta*, i. e. quae reapse data non est, sed probabiliter existimatur concedenda si res Superiori proponeretur : quae existimatio formanda est, tum ex rei natura, tum ex indole et consuetudine Superioris.

Consentiunt DD. sufficere licentiam rationabiliter praesumptam, quando

Superior adiri nequit. Nam in hoc casu manifestum est religiosum agere non ut proprietarium, sed ut pauperem qui in usu rerum ab alterius voluntate pendet. Attamen, si agitur de re quae, sive a religioso accipiente, sive ab alio cui religiosus donavit, servanda est, plerumque poterit Superior adiri ad rem servandam, ac proinde recidimus in hypothesim sequentem.

Jamvero res plurimum controvertitur ubi Superior adiri potest, reapse autem non convenitur ob humanum respectum, commodi anorem, etc. Negant multi tunc sufficere licentiam praesumptam seu interpretativam ad excusandum a voti violatione. (Sanchez, in Dec. l. 7. c. 19. n. 15; Lugo, de Just. et J. disp. 3. n. 124. etc.) Hoc sane verum est quando consensus Superioris necessarius est ut positus vel ponendus actus sit juridice validus, puta ut valida sit donatio libri extraneo facta a religioso sine expressa vel tacita praelati licentia : nam valor hujus donationis requirit positivum influxum in actum a religioso positum.

Ubi vero agitur unice de actus liceitate, multi DD. quorum sententiam probabiliorē opinatur S. Alph. (n. 18), censent religiosum dantem vel accipientem ex licentia interpretativa saltem a mortali peccato excusari. Rationem afferunt : quia ad non peccandum contra votum paupertatis ea sufficit licentia quae efficit ut acceptio vel donatio non fiat nomine proprio, sed cum dependentia a voluntate Superioris ; non agit autem nomine proprio et independenter, qui dat vel accipit ex consensu praelati prudenter conjecto, quia tunc vere ad ejus voluntatem se refert. Veniale tamen peccatum plerumque committetur, quia generatim praelati sunt inviti quoad hunc modum licentias praesumendi. Sed cavendum est ne tali doctrina evertatur universa paupertatis religiosae praxis : quod primum est nisi intra debitos limites coarctetur. Nam, ut notat Lugo (disp. 3. n. 124) : " Pauca religiosi occurrunt ad quae, si petant facultatem a Praelato, non credant probabiliter concessurum : si ergo haec licentia conditionata sufficeret, numquam petenda esset licentia ; nam vel creditur concedenda vel non creditur. Si non creditur, stulte petitur quod negandum scitur ; si vero creditur concedenda, jam haec ipsa credulitas sufficit per se absque alia licentiae petitione. „ Quare non est applicanda ea doctrina quando ratione modi Superior fit etiam invitus quoad substantiam, seu (quod idem est) quando Superior nolle concedere facultatem nisi expresse peteretur. Haec restrictio reapse est in mente fere omnium DD. et ipsius S. Alph., ut patet ex iis quae (l. c.) respondet ad argumenta sententiae severioris. Ut autem notat Lugo (l. c. n. 125) : in religionibus in quibus paupertas stricte observatur, regulariter praelati sunt et esse debent inviti non tantum quoad modum, sed quoad rei substantiam, ne pateat aditus enervandae paupertatis observantiae.

3º Non datur obligatio, *ex voto paupertatis*, ad manifestandam praelato donationem vel acceptionem rei cum praesumpta licentia peractam, quando res jam consumpta est : tunc enim ad nullum usum sequentem necessaria vel utilis esset ea licentia. (Lugo, l. c. n. 128)

95. 4º Si praelatus permittat subdito ut bona, ex quacumque causa aut titulo provenientia, in usus vanos, turpes aut illicitos expendat, aut superflua, pretiosa et statum suum dedecentia penes se habeat, peccant et praelatus et subditus contra votum paupertatis. Id tamen intelligendum est de rebus quae cum notabili excessu sint superfluae : secus enim multis scrupulis panderetur via. (S. Alph. n. 29 seq.) Rationem alii aliter explicant. Censet S. Alph. (l. c.) cum multis DD. licentiam sic datam esse invalidam : quia praelatus non potest dare veniam majorem quam ipse habet ; ipse autem, cum sit simplex administrator, non potest bona suo arbitrio et inutiliter expendere, sed tantum in religionis necessitatem vel utilitatem. Alii, ut Lugo (disp. 3. n. 137), opinantur hanc licentiam esse validam, quamvis illicitam : quia nullibi reperitur talis licentiae irritatio ; peccatum tamen contra votum paupertatis committi censent, “ quia votum illud non solum est de non utendo absque praelati licentia, sed etiam de conservando statu pauperis, nec faciendis sumptibus qui pauperes non deceant. „ (Lugo, l. c. n. 131) Quidam, ut Suar. (de Relig. tr. 8. l. 8. c. 11. n. 15), negant generatim per usum illicitum cum licentia peccari contra paupertatis votum : quippe quod obliget tantum ad non habendum proprium. Hi tamen (l. c. n. 17) videntur consentire in eo quod nimia abundantia rerum, etiam sine vitio proprietatis, adversatur voto paupertatis “ quia moderatio etiam in his rebus potest cadere sub votum. „

5º Generatim non excusat a violatione voti venia debita sed negata : nam, etsi Superior irrationabiliter agat, manet lex prohibens ne quid independenter usurpetur. Attamen probabilius excusat talis licentia, quando subditus a religione vel ipsa lege naturae jus habet ut eadem concedatur : tunc enim licentia ipsi a religione vel lege naturae tribuitur. Hinc si praelatus denegaret necessaria juxta consuetudinem religionis ad victum et vestitum, posset religiosus ea ab extraneis accipere, etc. (Schmalzgr. in l. 3. Decr. t. 35. n. 35 ; S. Alph. n. 33) Similiter fere dicendum de casu quo venia negata a Superiore immediato existimatur concedenda a Superiore mediato. Nam regulariter talis praesumptio non sufficit : siquidem, etsi petentibus concessuri sint mediati Superiores, regulariter inviti sunt et esse debent quominus a non petentibus licentiae hujusmodi usurpentur, cum hujusmodi usus nequeat non ducere in notabilem paupertatis relaxationem. (Lugo, l. c. n. 125) Attamen probabile est eorum licentiam praesumi posse quando in mora periculum est gravis damni, ut S. Alph. dicit (l. c.) de casu praecedente.

6° Qui accepta licentia impendendi pecuniam in aliquem usum, eandem in alium impendit, peccat contra votum paupertatis, si Superior invitus est quoad substantiam erga talem mutationem. Hoc autem praesumendum est quando usus est prorsus diversus, puta si quis pecuniam de qua disponere posset ad emendos libros, impenderet in iter voluptuarium instituendum. Nec refert quod Superior, si res peteretur, annueret: nam nihilominus debet invitus esse ne fiant tales mutationes quae ad relaxationem paupertatis ducerent. Quandoque tamen censendus est invitus tantum quoad modum: nempe si usus est valde affinis ei qui concessus est, puta emere rosaria loco imaginum, vel si subditus est talis ut praelatus non curet scire in quos usus expendat. Tunc ad summum aderit culpa levis. (Lugo, l. c. n. 158)

7° Quando aliquis a praelato suo accepit licentiam aliquas res dandi, regulariter omnes alii ejusdem praelati subditi facultatem habent eas accipiendi: quia haec est regulariter Superioris concedentis intentio. (Lugo, l. c. n. 165)

8° Probabilius nequit religiosus donare pauperibus ea quae parcius vivendo sibi subtrahit ex rebus sibi ad usum concessis, nisi ipsi assignetur certa aliqua quantitas, ita ut nec monasterium teneatur ampliorem praestare, nec ipse rationem reddere. Discrimen in solutione oritur ex eo quod consensus Superioris praesumi potest in hac posteriore hypothesis, minime vero ubi religiosus e massa communi permittitur sumere id quod ad ipsorum sustentationem necessarium est. Semper tamen praesumi potest consensus Superioris ut aliquid esculenti vel poculenti pauperibus tribuatur. (S. Alph. n. 23)

96. Munerum largitionem non tantum privatis, sed Superioribus et ipsis conventibus severe interdixit Clemens VIII, Const. *Religiosae Congregationes* (1594), quam tamen explicando temperavit Urbanus VIII Const. *Nuper* (1640). Hic declaravit "munera a religiosis utriusque sexus tribui posse ex causis gratitudinis, conciliationis, benevolentiae ejusque conservationis erga ipsam religionem vel conventum, aliisque causis ex sui natura actum virtutis et meriti continentibus: modeste tamen et discrete, et dummodo id non fiat nisi de Superiorum localium licentia, ac etiam cum consensu majoris partis conventus, si talis consensus de jure vel ex constitutionibus seu consuetudinibus ejusque religionis respective in hujusmodi casibus requiratur. „ Donationes illicitae his Const. etiam irritantur et, si summam scutorum decem excedunt, absolutione condonari nequeunt antequam facta sit restitutio, si fieri potest. (Innoc. XII, Const. *Romanus Pontifex*, 1692) (1)

(1) Videsis Lessium (Auctarium, v. *Paupertas Religiosa*, Cas. 5) sapienter de largitione munerum disserentem ante temperamentum Urbani VIII.

Hae prohibitiones positivae non afficiunt Congregationes votorum simplicium : quibus tamen servandae sunt leges latae de alienatione honorum ecclesiasticorum. (n. 610)

97. QUAER. I. Num liceat religioso habere **peculium**, i. e. pecuniam, pensiones vitalitias et alia bona temporalia mobilia vel immobilia quae ad privatam ipsius utilitatem destinentur, sive haec e communibus monasterii bonis tribuantur, sive aliunde comparentur.

RESP. 1º In praesenti disciplina Ecclesiae, cum voto paupertatis componi nequit usus peculii *independens* a licentia praelati, qualis praesertim habetur cum subditus non agnoscit praelato jus peculium ejusque usum revocandi. (n. 89, I)

2º Usus peculii a licentia praelati *dependens* non pugnat quidem cum essentia voti paupertatis, sed a Trid. (Sess. 25. de Reg. c. 2) prohibitus est, saltem si bona quibus conflatur non desumantur e massa communi, sed aliunde comparentur. Nam Trid. (l. c.) jubet ut "omnia bona immobilia vel mobilia, cujuscumque quantitatis fuerint... statim Superiori tradantur conventuique incorporentur. „ Attamen non excluditur diserte peculium quod a Superiore subditis detur, ex. gr. singulis annis ex aerario communi ut suis quisque necessitatibus provideat. (Ball. P. n. 116)

3º Ubi *consuetudo* viget, usus peculii dependentis ad usus necessarios vel honestos probabiliter licitus est, ut opinatur quoque S. Alph. (n. 15), qui testatur illud suo tempore in omnibus religionibus, saltem non reformatis, vigiisse. Hinc consuetudo, ubi viget, potius hortationibus quam praeceptis abolenda est : ad vitanda enim majora mala, ipsa S. Sedes non raro implicate vel explicite peculium toleravit. Juvat tamen quamplurimum niti ut ubique statuatur vita perfecte communis, quae "in eo consistit ut bona quaecumque, redditus, emolumenta aliaque omnia, quae quovis titulo religionis obveniunt, in usum religiosae familiae plene conferantur et ipsum victum, vestitum aliaque necessaria a conventu in communi accipiant. „ (Schema Conc. Vatic. ap. Martin. Omnium Conc. Vat. docum. collectio, p. 239)

4º Graviter peccant Superiores qui usum peculii in monasteriis de novo introducunt, ob notabilem relaxationem regulae et plurima mala inde secutura : quod tamen non videtur intelligendum de peculio modico quo res minoris necessitatis comparentur. Similiter graviter peccant subditi qui recusant parere Superiori volenti vitam perfecte communem instaurare, dummodo is simul omnia necessaria, juxta consuetudinem Ordinis, praebeat : nam ita vellent jam peculium independens a Superioris licentia. (S. Alph. l. c.)

98. QUAER. II. Quae quantitas requiratur ad **grave peccatum** contra paupertatis votum.

RESP. Ingens dissensus inter AA. viget, ut videre est apud S. Alph. n. 24. Sequemur normam propositam apud Ball. P. (n. 12 seqq.), quam magis cum principiis communiter receptis congruere censemus.

Imprimis advertendum est, in peccatis contra votum paupertatis, duplicem malitiam reperiri posse : alteram (quae semper adest, utpote essentialis violationi voti) contra *religionem* ; alteram (quae praesertim nostris temporibus, multiplicatis religiosis votorum simplicium et dominii capacibus, crebro abest) contra *justitiam*, sive laedatur jus communitatis in bona sua, sive injuria fiat tertio cuilibet. Gravitas igitur oriri potest ex utraque malitia vel e priori tantum. Quare singulae seorsim considerandae sunt.

1° In ratione injustitiae, gravitas peccati istius dijudicanda erit e norma data (Vol. I. n. 509) pro furto rei ad plures pertinentis. Igitur si res consumpta, donata, etc. pertinet ad monasterium, inspiciendum erit utrum istud sit opulentum an pauper vel mediocris conditionis. Insuper hujusmodi furta coalescunt ad efficiendam materiam gravem, sub iisdem restrictionibus et temperamentis quae (Vol. I. n. 510) de furtulis univarse posita sunt.

2° In ratione sacrilegii gravitas dijudicanda est e norma absoluta data (Vol. I. n. 507) pro peccatis furti. Etenim communiter admittitur tamquam principium " illam esse sufficientem materiam ad violationem gravem voti quae sufficit ad peccatum grave furti contra justitiam. „ (Lugo, de Just. et J. disp. 3. n. 170) Cujus principii rationem reddit Sanchez (in Dec. l. 7. c. 20. n. 3) : " Quia hoc proprietatis peccatum se habet instar furti. Sicut enim in furto res usurpatur invito domino, ita, in peccato proprietatis, usurpatur invito Superiore, cui per votum paupertatis omnes suas actiones, quoad recipiendum, retinendum aut distribuendum aliquid pecunia aestimabile, religiosus subjecit. „ Haec autem norma ita intelligenda est ut materiae quantitas sit ex se sufficiens ad furtum grave, secluis peculiaribus circumstantiis personae adversus quam committitur : nam quatenus negligitur debita dependentia a Superioribus, parum refert utrum res usurpata pertineat ad pauperem an ad divitem, ad monasterium inops an ad opulentum. Sumenda est igitur quantitas absoluta, pro conditionibus locorum et temporum. Quare, nisi haec attingatur, non erit censendum grave peccatum proprietatis quo nulla aut levis injustitia committitur, puta si religiosus votorum simplicium alienat vel auget bona sua sine licentia, si solemniter professus expendit pecuniam ea conditione acceptam ut monasterio non acquiratur, etc. Excipe casum quo regulae alienjus Ordinis

statuant minorem summam ad graviter laedendam paupertatem sufficere : votum enim intelligendum est juxta regulas quae ejus materiam determinant.

Probabilius rejiciendum est quod quidam AA. asserunt : opus esse in religiosis ad graviter peccandum quantitatem illam quae in filiisfamilias ad grave furtum requiritur. (Vol. I. n. 508) Nam prorsus alia est conditio filii ad bona paterna et religiosi ad bona conventus. Neque hic afferri potest eadem ratio, nempe dominum esse minus iuvitum erga religiosos quam erga extraneos : hic enim praesertim attendendum est detrimentum spirituale quod monasterio e talibus peccatis obvenit in uno e praecipuis religionis fundamentis. (S. Alph. n. 24) Idem adhuc magis patet in Ordinibus ubi (ut fit in Societate Jesu) universe declaratur graviter delinquere contra votum paupertatis eum qui, tanquam propriam, usurpet vel alienet summam quae furto sublata grave peccatum contra septimum praeceptum constitueret.

Hujusmodi culpa quae sint unice contra religionem probabilius non coalescunt ad constituendam culpam gravem, nisi fiant cum animo perveniendi ad materiam gravem, puta ad magnam pecuniae summam quae absque licentia retineatur. (Ball. P. n. 141; Lugo, l. c. n. 181) Nam plura peccata levia contra religionem non coalescunt ad faciendum unum peccatum grave, sicut nec plura peccata levia contra castitatem et temperantiam. Deficit enim ratio ob quam coalescunt peccata levia contra justitiam, scil. grave damnum inferri proximo furtis praecedentibus una cum ultimo furto levi. Saepe autem abesse potest illa ratio injustitiae a parvis violationibus voti paupertatis, etiam in solemniter professis, ut observat Lugo (l. c.), puta si expendunt in usum substantialiter diversum id quod in alium expendere poterant, si dant aliis domesticis ea quae cum licentia ipsi habent, si pecuniam aliasve res ab extraneis accipiunt et expendunt ita ut nullum detrimentum inde patiatur monasterium.

Leviter tantum peccat religiosus qui sine licentia mutuas dat res sibi ad usum concessas, dummodo tutus sit de restitutione. (S. Alph. n. 27)

§ 3. OBLIGATIONES EX VOTO CASTITATIS.

99. I. Duplex est **materia proxima** voti castitatis religiosae. Prior complectitur abstinentiam ab omnibus actibus venereis tum externis, tum internis, qui in solutis omnibus peccata sunt; posterior, abstinentiam a matrimonio contrahendo vel matrimonii jam contracti usu. Hanc esse hujus voti extensionem, et speciatim includi actus internos, patet praecipue ex universali ejusdem intellectu, cui voventes se conformare

debent. Hinc sequitur tam late patere objectum voti quam virtutis castitatis, nec posse laedi virtutem hanc quin simul laedatur et votum. Itaque religiosus, qui actus venereos per se illicitos poneret, praeter reatum contra castitatem, sacrilegium committeret, grave vel leve, prout culpa gravis vel levis contra castitatem foret. Qui vero matrimonium contraheret vel legitime contracto uteretur, graviter contra solam religionem delinqueret.

Quanta sit voti religiosae castitatis efficacia ad impediendum vel dirimendum matrimonium, vide n. 473.

II. Castitati perfectius custodiendae Ecclesia legem clausurae adiecit: quae tum active, tum passive spectari potest, prout egressum religiosorum extra claustra vel ingressum extraneorum intra claustra prohibet. Hic unice agemus de egressu virorum Regularium extra claustra: nam ceteras clausurae partes, utpote censuris firmatas, commodius explicabimus in tr. de Censuris. (n. 599 seq.)

Prohibitio exeundi extra conventum sine facultate Superioris servanda est Regularibus, non tantum ex regula, sed etiam ex consuetudine vim legis habente et pluribus ordinationibus RR. PP. sancita, ex. gr. Clementis VIII (Decr. *Nullus omnino*). Imo ex genere suo obligat sub gravi, siquidem in re magni momenti lata est ista Ecclesiae lex et sub gravibus poenis.

Gravis culpa contra hanc legem committitur in sequentibus casibus:

1º Si egressio simul est *furtiva*, i. e. absque licentia, et *nocturna*: nam iste casus reperitur inter eos quos Clemens VIII permisit ut omnes Superiores regulares sibi reservarent. (n. 342)

2º Si quis egrederetur cum animo diu et quasi stabiliter extra monasterium commorandi. (Pelliz. Man. Reg. t. I. tr. 6. c. 6. n. 11) Sed is jam fugitivus diceretur, saltem ex intentione.

3º Si quis per diem tam crebro egrederetur sine licentia, ut inde grave scandalum vel periculum notabilis relaxationis in disciplina religiosa oriretur. Adde: si prohibitionem infringeret ex contemptu. Liquet tamen in his duobus casibus gravitatem per accidens advenire.

Plura alia de egressu illo statuerat Clemens VIII (Decr. cit.): ut nemo egrederetur nisi cum socio, licentia singulis vicibus impetrata ac benedictione accepta a Superiore. Sed jam multi e veteribus DD. (Pelliz. l. c. n. 4; Salmant. tr. 15. c. 5. n. 163 etc.) dubitant utrum haec habeant vim praeceptivam an mere directivam, eo quod in usu non essent. Quare haec nequeunt vi hujus decreti urgeri, nisi quatenus constat ea in desuetudinem non abiisse.

Quae de obligatione clausurae active spectatae modo dicta sunt, proprie ad solos Regulares pertinent. In Congregationibus religiosis, omnis obligatio deducenda est e regula et recepta consuetudine. (Ball. P. n. 158)

§ 4. OBLIGATIONES EX VOTO OBEDIENTIAE.

100. I. Materia voti obedientiae duplex est : regula et praeceptum Superioris. Breviter de utroque dicemus.

1° Votum obedientiae ad *regulam* protendi, habet communior et verior sententia (2. 2. q. 186. a. 9), cujus ratio est : praelatum praecipere non tantum personali praecepto, sed etiam lege stabili quae per regulam proponitur. Manifestum tamen est non posse inde oriri maiorem obligationem quam quae regula ipsa imponatur, ac proinde, si regula declaratur obligare tantum ad subeundam poenam, nihil amplius, vi voti obedientiae, requiri quam ut poena a delinquente subeatur. (n. 87)

2° *Praeceptum Superioris* intelligitur ejus voluntas obligandi subditum, sufficienter, pro consuetudine cujusque Ordinis, manifestata. Haec obligatio potest esse, sicut ipsius regulae, ad culpam gravem vel levem aut ad poenam tantum. In plerisque Ordinibus, ubi Superior utitur verbis : *Jubeo, praecipio* et similibus, tenetur religiosus sub levi obedire ; sub gravi autem non tenetur nisi cum Superior, in materia gravi, hanc suam voluntatem diserte exprimit, praecipiendo vid. *in virtute obedientiae, in nomine D. N. J. C., sub poena excommunicationis*, vel aequae gravibus verbis. Quandoque mortaliter peccat religiosus non obediendo, etiamsi praeceptum praelati per se non obliget sub culpa, vid. si illud transgrediatur e formali contemptu. Quod quondam contingat explicatum est Vol. I. nn. 108 et 348. Non raro speciales dispositiones de hoc argumento in constitutionibus quorundam Ordinum habentur. Sic in Soc. Jesu (Const. p. 6. c. 5), nullum Superioris praeceptum sub gravi vel sub levi obligat, nisi Superior aliquid jubeat in virtute obedientiae vel in nomine D. N. J. C. Propterea tamen non adimitur Superiori jus praecipendi etiam aliis formulis sub gravi vel sub levi, dummodo clare exprimat suam voluntatem hujusmodi obligationem imponendi, neque praecipiat sub gravi in materia undecumque levi. (Sanch. in Dec. l. 6. c. 4. n. 70)

101. II. Praecipere potest Superior ea omnia et sola quae *explicite vel implicite in regula continentur* : nam obedientia vovetur juxta regulam. Implicite autem regula continentur ea omnia sine quibus res in regula expressae nullo modo vel aegre servari possent, ut sunt poenitentiae transgressoribus imponendae. Neque videntur excludendi actus interni : tum ob rationes datas (Vol. I. n. 92) de quacumque lege ecclesiastica, tum ob specialem voluntatem qua religiosus etiam quoad actus internos se ipsum subdere videtur. Multi tamen actus internos sub obedientiam cadere negant, ex. gr. Lugo (Resp. Mor. l. 6. dub. 7).

Igitur Superior stricte praecipere nequit : 1° Quae sunt *contra regulam* (nisi Superior in ea possit dispensare et legitima causa dispensandi subsit), ex. gr. missiones apostolicae in Ordine qui in perpetua solitudine vivere debet. — 2° Quae sunt *supra regulam*, ut essent difficiliora vel austeriora quam quae regula praescribuntur, ex. gr. abstinencia Minorum imposita Fratibus Praedicatoribus, cura contagioso morbo laborantium praecepta iis qui curae corporali infirmorum ex instituto suo non addicuntur, etc. Attende tamen talia quandoque implicite in regula contineri, nempe quoties necessaria sunt ad religiosae domus vel Ordinis incolumitatem aut famam, puta inservire sodalibus peste laborantibus. — 3° Quae sunt *infra regulam*, puta opera inutilia aut vana, qualia essent arborem aridam irrigare, aquam dolio pertuso infundere, etc. quamvis talia quandoque praecipi possint ex causa quae sit secundum regulam, ut mortificatio ex. gr. aut obedientia exerceatur. (Ball. P. n. 175)

Igitur nullus est Ordo religiosus in quo materia voti obedientiae comprehendat omnia licita, cum in singulis obedientia vocetur non illimitate et absolute, sed secundum regulam. Atque ita sentit S. Th. (2. 2. q. 104. a. 5. ad 3), qui triplicem obedientiam distinguit: necessariam “ quae obedit in his ad quae obligatur; „ perfectam “ quae obedit in omnibus licitis; „ indiscretam “ quae etiam in illicitis obedit. „ Hinc manifestum fit latius patere virtutem quam votum obedientiae. (1)

102. III. Religiosus nec debet, nec potest obedire praelato praecipienti rem *manifeste* illicitam. Quodsi quandoque talia a sanctis viris praecepta aut executioni mandata sunt, id vel speciali inspirationi vel ignorantiae invincibili adscribendum. Cfr. dicta in argumento simili. (Vol. I. n. 361) Pariter, si certum est Superiorem non habere jus aliquid praecipiendi, ex. gr. quod sit *supra regulam*, non tenetur subditus ad obediendum.

Manet vero obligatio obediendi, si *negative tantum* dubitatur num id quod praecipiatur sit licitum vel sub votum cadat: nam Superior exigit jus suum et in dubio melior est conditio possidentis. Idem dicendum, etiamsi subdito *probabile* est rem praeciptam esse illicitam.

(1) Multi AA. Franciscani, quos citat et sequitur Piat. (op. cit. t. I. p. 288), opinantur in suo Ordine obedientiam necessariam extendi ad omnia licita, eo quod in regula FF. Minorum (c. 10) mandatur ut obediant “ in omnibus quae non sunt contra regulam vel animam. „ Atque idem de Soc. Jesu opinatus est Lessius (de Just. et J. l. 2. c. 41. n. 75), eo quod in Constit. Soc. (p. 3. c. 1. § 23) dicitur obediendum esse “ in omnibus rebus ubi peccatum non cerneretur. „ Sed haec rectius videntur explicari de obedientia perfecta, ob rationes allatas et alias quas videsis ap. Suar. (de Rel. tr. 7. l. 10. c. 8. n. 5 seq.)

tam. Nam Superior habet jus praeciendi id quod probabiliter licitum est, non obstante contraria probabilitate, ac proinde justum est ejus praeceptum; praecepto autem justo parendum est. Excipe casum quo res praecepta sit valde difficilis et molesta, vel subditus grave damnum sibi vel tertio e praecepti impletionem timeat. Ratio est, quia subditus non tenetur se aliumve privare jure certo quod possidet ad conservanda bona magni momenti, ne Superior privetur sua possessione quae in eo casu est aliquo modo incerta. (S. Alph. n. 47)

IV. Si rigor primaevus regulae a competente Superiore vel Capitulo restauratur, religiosi qui sub observantia laxiore professi sunt certo tenentur ad reformationem subeundam, quoties haec apparet medium necessarium ad Ordinis conservationem, nempe si cum praesenti observantia paucissimi ad religiosam perfectionem pervenire studeant, vel si tanto scandalo saecularium vivant ut expediret potius religionem dissolvere quam ita continuari: id enim implicite in obedientia promissa continetur. Quodsi talis necessitas non apparet, probabilius non tenentur antea professi reformationem accipere: quia juxta praesentem statum potius quam juxta pristinum institutum professi sunt. (S. Alph. n. 44) Scite tamen notat Lehm. (II. n. 538) ubique retrahi posse licentias, quae in usu quidem erant, sed quae, ex natura sua, semper manent arbitrio Superioris subjectae, ut supra dictum est de peculio. (n. 97)

103. V. Nulla nova obligatio inducitur praecise e solemnitate voti obedientiae. Quidam, ut Suar. (de Relig. tr. 7. l. 2. c. 13. n. 4), affirmant peculiarem effectum sollemnis voti esse quod ita subjiciat votantis voluntatem praelato ut, sine hujus consensu, inefficax sit ad omnem civilem vel naturalem obligationem per contractum vel alium quemcumque modum suscipiendam. Sed ad hoc discrimen intrinsecum admittendum videntur inducti sententia sua erronea de solemnitate votorum. (n. 84) Reapse enim non apparet quare solemniter professus nequeat promissiones facere quae non repugnent regulae aut praecepto praelati, neque obsequio illi debito, sicut vota Deo offerre sub iisdem conditionibus potest. (S. Alph. n. 48) Possunt quidem hujusmodi contractus et vota irritari a Superiore: sed idem valet etiam in iis religiosis votorum simplicium in quibus Ecclesia veram religiosi status essentiam agnoscit. Manet igitur inter votum solenne et simplex discrimen mere accidentale et extrinsecum: nempe prius multo difficilius a R. P. solvi quam posterius.

VI. Ex obedientiae voto parendum est Superioribus proprie dictis, etiam localibus. Illi tamen singuli sunt in singulis domibus religiosis; ac proinde subordinatis officialibus non debetur obedientia vi ipsius voti,

saltem regulariter et propter officium: non enim repugnat quominus jus exigendae obedientiae vi voti ipsis tribuatur per specialem constitutionem vel Superioris delegationem. (Suar. tr. 7. l. 10. c. 11. n. 18 seq.) Hujusmodi ergo officiales regulariter sub peccato praecipere nequeunt. Nihilominus posset religiosus mortaliter peccare dum eis aperte resisteret, dicendo ex. gr. *Non obediam*, quia his similibusve verbis contineri potest et regulariter continetur gravis contemptus Superioris. (Lugo, de Poenit. disp. 20. n. 48 seqq.)

Pariter tenentur moniales obedire Superiorissae suae vi voti obedientiae, ac proinde ista in virtute sanctae obedientiae praecipere potest: nihil enim obstat quominus mulier habeat potestatem dominativam quae e voto oritur, licet jurisdictionis non sit capax. (S. Alph. n. 52)

104. VII. Non parum discrepant AA. in determinanda **malitia inobedientiae** seu peccati quo strictum Superioris praeceptum violatur. Qua in re praesertim considerant praeceptum praelati qui, ut fit in Ordine Regulari, una cum potestate dominativa pollet potestate jurisdictionis quae ipsi a R. P. communicatur. Ex dicendis tamen facile patebit quid sentiendum sit de praecepto eorum qui jurisdictionem non habent, quales sunt Superiores in Congregationibus non exemptis et Superiorissae.

Igitur probabilius in tali violatione regulariter non habetur nisi una malitia, scil. contra religionem et fidelitatem erga Deum cui principaliter factum est votum. Addunt multi cum Suar. (de Rel. tr. 7. l. 10. c. 2. n. 5) malitiam contra justitiam, ob promissionem et traditionem factam praelato. Sed verius putamus, cum Lugo (Resp. Mor. l. 6. dub. 7. n. 10), a mente promittentis obedientiam longe esse ut ita ex justitia se obliget erga Superiorem: quod logice etiam requireret restitutionem, si quis contra obedientiam peccasset. Neque praelatus censendus est velle simul obligare e potestate jurisdictionis nisi id clare exprimat: ne frustra multiplicentur peccandi pericula. (Suar. l. c. c. 6. n. 6)

Quodsi aliquid praecipitur per potestatem jurisdictionis, certum est violationem accipere speciem a virtute ad quam spectabat res praecepta: ac proinde ommissio jejunii ita praescripti erit peccatum contra virtutem temperantiae. Censendus est autem Superior praecipere vi jurisdictionis, quoties praecepto addit poenam quam ex illa potestate tantum injungere possit, puta suspensionem. In isto autem casu, probabiliter opinantur plures (Suar. l. c.; Sanch. in Dec. l. 4. c. 11. n. 25) Superiorem nolle simul urgere obligationem ex voto: ne frustra multiplicentur vincula. Verius tamen censemus cum Lugo (de Poenit. disp. 16. n. 172) repugnare ut praelatus subdito suo imponat praeceptum strictum quin eum ex voto obedientiae obliget. Nam per hoc votum Deo promisit reli-

giosus se non esse transgressurum praelati praecepta ; ac proinde repugnat ut violet praelati praeceptum quin simul violet votum obedientiae.

CAPUT V.

DE PRIVILEGIIS REGULARIUM.

105. Argumentum istud latissimum pluribusque controversiis obnoxium Canonistis relinquemus, cum directe ad forum externum pertineat. neque breviter ea qua par est perspicuitate tractari possit. Conferri potest S. Alph. (Append. de Privilegiis, c. V) vel Piatius (op. cit. t. 2. pars V). Quae passim de hoc argumento explicantur in praesenti opere, recenset Index Analyticus ad v. *Privilegia Regularium*.

Pauca tantum addemus de praecipuo Regularium privilegio, nempe de eorum exemptione : cujus naturam breviter explicavimus Vol. I. n. 97.

Gaudent exemptionis privilegio omnes Regulares, etiam Novitii. Attamen conventus, post annum 1625 fundati, in quibus pauciores quam duodecim religiosi actu habitant, Ordinarii loci visitationi, correctioni atque omnimodae jurisdictioni subjiciuntur ex decreto Urbani VIII. (ex S. C. C. 21 Junii 1625) Verum, ex benigna concessione episcoporum, parvae domus Regularium saepe sibi permittuntur perinde ac majores. Ita diserte concessum est in pluribus dioecesibus Belgii. Videsis Stat. Mechl. n. 155. In locis autem missionum nullus numerus requiritur ut Regulares exemptione fruantur. Nam Leo PP. XIII Const. *Romanos Pontifices* (8 Maii 1881) declaravit : “ Regulares qui in residentiis missionum commorantur exemptos esse ab Ordinarii jurisdictione, non secus ac Regulares intra claustra viventes, praeterquam in casibus a Jure nominatim expressis, et generatim in iis quae concernunt curam animarum et sacramentorum administrationem. „ Haec constitutio, pro Anglia et Scotia edita, postea, petentibus Patribus Concilii Baltim. III, ad Status Foed. Amer. extensa fuit, imo quoad praesens argumentum, disciplinam in cunctis missionum locis vigentem exhibere videtur.

De exemptione monialium hic nihil dicemus : siquidem in his regionibus vota solemnia edere non solent. Cfr. n. 85. Religiosis vero votorum simplicium idem privilegium non competit, nisi fuerit iisdem diserte concessum, ut contigit Passionistis et Redemptoristis.

TRACTATUS XI.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

DE NATURA SACRAMENTORUM N. L.

§ 1. QUID SINT SACRAMENTA ET SACRAMENTALIA.

106. I. Sacramentum N. L. est res sensibilis quae, ex stabili institutione Christi, vim habet gratiae significandae et efficiendae. Quare et brevius dici solet : Signum practicum seu efficax gratiae.

Hinc ad sacramentum N. L. constituendum requiruntur tria :

1° Res sensibilis quae sit signum gratiae sanctificantis, ex. gr. aqua et verba sacramentalia in baptismo.

2° Stabilis institutio a Christo Dño facta.

3° Vis data huic signo sensibili ad conferendam gratiam usu suo seu *ex opere operato*. Hac locutione theologica significantur duo : prius, excludi dispositiones subjecti recipientis vel ministri conferentis, quatenus essent causae efficientes vel meritoriae gratiae, quamvis saepe requirantur dispositiones subjecti ad modum praerequisitae conditionis seu removens obicem gratiae ; posterius, posito ritu sacramentali, gratiam infallibiliter conferri dummodo obex desit.

Intelligitur autem gratia habitualis quae primo confertur in sacramentis mortuorum (*gratia prima*), augetur vero in sacramentis vivorum (*gratia secunda*). Simul quoque datur jus ad auxilia gratiae actualis suo tempore oblinenda, quibus homo assequatur finem singulorum sacramentorum proprium (*gratia sacramentalis*), ex. gr. ut baptizatus vivat sicut decet filium Dei adoptivum, ut confirmatus fortiter fidem profiteatur, etc.

II. Septem sunt N. L. sacramenta, vid. Baptismus, Confirmatio, Eucha-

ristia, Poenitentia, Extrema Unctio, Ordo et Matrimonium. Ita definivit Trid. (Sess. 7. can. 1), anathemate percussis iis qui dixerint sacramenta N. L. non fuisse a D. N. J. C. instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem, aut aliquod horum septem non esse verum et proprie sacramentum. Dogmaticis relinquemus curam penitus explicandi et adversus Protestantes tuendi sacramentorum numerum et naturam.

107. III. Sacramentalia dicuntur coerimoniae ab Ecclesia institutae, vel res ab ea sacrae aut benedictae in utilitatem spiritualem fidelium. Inter ritus eminent ordinationes infra diaconatum (n. 425), signum crucis, coerimoniae Missae, benedictio abbatum, etc. Inter res praecipuum locum obtinent altaria, templa, vasa consecrata, aqua lustralis, etc.

Sacramentalia vi sua nullam conferunt gratiam habitualement vel actualement : nam utraque in Dei potestate est, ideoque ex ejus tantum institutione alicui ritui sensibili annecti potest. Sed quae consistunt in aliqua consecratione infallibiliter, modo adsint requisitae conditiones, efficiunt ut res vel persona sit Deo cultuique divino dicata, ex. gr. ut clericus per se perpetuo aptus sit ad officia ordinum minorum exercenda, ut scapularia sint benedicta cum favoribus quos huic benedictioni Ecclesia adnectit, etc. Nam hujusmodi effectus prorsus pendent a voluntate Ecclesiae instituentis. Insuper sacramentalia quae consistunt in quadam deprecatione, impetrant merito Ecclesiae, quamvis non infallibiliter, ea quae ipsius nomine a Deo petuntur, quales sunt gratiae actuales, bona temporalia vel spiritualia, immunitas a vexationibus daemonis, etc. Nempe cum Ecclesia, auctoritate a Christo accepta, hujusmodi ritus vel res sacras instituerit, inest iisdem ex dignitate instituentis aliqua vis et dignitas specialis ad obtinendum a Deo ea quae hujusmodi precationibus flagitantur. Unde dicuntur sacramentalia agere *ad instar operis operati*. Venialia autem peccata sacramentalium usu eatenus remittuntur quatenus usus iste excitat in homine bonos motus, puta reverentiae in Deum et in res divinas, quibus peccati remissio obtineatur. (S. Th. 3. q. 87. a. 3 ; Ball. P. n. 86 seqq.)

§ 2. QUID CIRCA MATERIAM ET FORMAM SACRAMENTORUM SERVANDUM SIT.

108. I. Essentia sacramentorum *materia* et *forma* constat. Eruitur e Decreto pro Armenis (Bulla Eugenii IV, *Exultate Deo*, Denz. n. 590), ubi : " Haec omnia sacramenta tribus perficiuntur vid. rebus tanquam materia, verbis tanquam forma et persona ministri conferentis sacra-

mentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. „ Cfr. Trid. Sess. 14. c. 12.

Hunc loquendi modum adhibuere Theologi scholastici ex analogia cum physicis corporibus, sacramenta spectantes ad modum compositi physici. Nempe in signo sensibili a Christo instituto distinxerunt partem quae minus distincte invisibilis gratiae collationem significat, vid. actionem, ex. gr. lotionem baptizandi, quae ex se posset ordinari ad plura, puta ad refrigerandum, et partem quae eandem gratiae collationem distinctius significat vid. verba, ex. gr. formulam baptismalem, qua lotio determinatur ut sit lotio sacra ad peccata abluenda. Materia autem, quae simul cum forma constituit unum signum efficax gratiae, vocatur *materia proxima*. Haec confundenda non est cum *materia remota*, ex. gr. aqua in baptismo, pane et vino in Eucharistia, neque cum *materia circa quam*, qualia sunt peccata in poenitentia.

Hae notiones difficiliter applicantur sacramentis poenitentiae et matri-monii, quae non sunt instituta, sicut reliqua, per modum ritus sacri quo certa verba sub quadam actione pronuntiantur, sed hoc per modum contractus, illud per modum iudicii. Hanc difficultatem, quae imprimis dogmatica est, suis locis tangemus quatenus pro scopo nostro necessarium videbitur. (nn. 263, 455)

109. II. Ut sacramentum sit validum, debet inter materiam et formam, ex. gr. inter effusionem aquae et pronuntiationem verborum, tanta esse conjunctio ut, secundum moralem hominum aestimationem, spectata natura cujuscumque sacramenti, una alteram afficiat; hoc est, ut verba censeantur cadere in talem rem et cum ea unum totale signum constituere. (Bus. ap. S. Alph. l. 6. n. 8) Hinc :

1º In baptismo, confirmatione, unctione et ordine, non requiritur ut actio, quae in his rationem materiae proximaе habet, eodem instanti physico ponatur quo verba formae pronuntiantur, sed sufficit ut actio fiat immediate postquam forma absoluta est. Nulla enim solida ratione existitur physica illa simultaneitas. Quare, licet eam aliqui AA. antiquiores necessariam putaverint, sententiam nostram moraliter certam vocat S. Alph. (n. 9) De unionē necessaria inter Eucharistiae materiam et formam cfr. n. 173.

2º In poenitentia, satis diu differri potest absolutio post accusationem, modo ex adjunctis pateat nexus inter utramque. Nulla enim ratione vel auctoritate niti videtur quod S. Alph. (l. c.) obiter asserit : non posse inter utramque intercedere eam distantiam quae in iudicio forensi saepe inter examen causae et sententiam intercedit. Contrarium suadet natura hujus sacramenti, quod ad normam iudicii institutum est. (Ball. P. n. 8)

3° In matrimonio, unius consensus potest alterius consensum tamdiu sequi quamdiu hic moraliter permanere censetur, sicut in aliis contractibus. (Bus. ap. S. Alph. n. 10)

110. III. Ut valeat sacramentum, non debet fieri substantialis seu essentialis mutatio materiae vel formae; accidentalis vero mutatio, etsi saepe illicita sit, non tamen invalidum facit sacramentum. Porro substantialis mutatio materiae dicitur, quando, secundum communem usum et aestimationem hominum, differt nomine et re ab ea quam Christus praescripsit. Accidentaliter dicitur quando cum ea eundem retinet usum et nomen. Formae mutatio essentialis est quando non manet idem sensus; accidentaliter, quando manet. (Bus. ap. S. Alph. n. 11) Hinc:

1° Baptismus invalide cum lixivio, valide cum aqua calida confertur (n. 133); Eucharistia invalide consecratur in materia cruda, valide in pane atro, etc. (n. 169)

2° Defectu formae sacramentum est nullum: a) Si litterae aliquae mutantur, variantes sensum, quod facile fit in initialibus, ex. gr. *in nomine matris, filii* etc. — b) Si magna fiat interruptio verborum, ita ut moraliter non videantur cohaerere, ex. gr. si quis dicto: *Hoc est corpus*, tussi concuti inciperet per medium quadrantem et postea adderet *meum*. (La Croix, l. 6. p. 1. n. 33) — c) Si forma divisim pronuntietur, ex. gr. unus dicat: *Ego te baptizo*, alter: *In nomine Patris*, etc. quia erunt duae formae imperfectae et sensus falsus. (Bus. l. c.)

3° Forma valet, etsi non liceat: a) Si omittas voces non essentielles, ex. gr. *ego* in forma baptismi. (n. 137) — b) Si quid addas, ex. gr. *In nomine Patris qui te creavit*, etc., dummodo sensus non mutetur, ut fieret dicendo: *In nomine Patris increati, Filii creati*, etc. (La Croix, l. c. n. 34) — c) Si substituas synonyma, ex. gr. *ablavo* pro *baptizo*. (n. 137) — d) Si tantum transponas, ut: *Hoc meum est corpus*. (n. 176) — e) Si verba corrumpas ob praecipitantiam et balbutiem, ex. gr. *Hoc est corpus meus*. — f) Si interruptio fiat parva, ex. gr. *Ego te baptizo* (et interponas *Ista aqua est nimis frigida* vel *Custos, verte folium*) *in nomine Patris*, etc. (Bus. l. c.)

4° Si in forma sacramentali fit aliqua mutatio vel additio quae ambiguum reddat ejusdem significationem, sacramentum erit validum vel invalidum prout formam alterans intentionem habet eam adhibendi in sensu quem Christus intendit vel in sensu substantialiter diverso. Nam, ut locutio sit vere humana, necesse est non tantum ut verba apta sint ad significandum quod Christus instituit, sed etiam ut ea proferens idem significare intenderit. Hoc principio ductus videtur Zacharias PP. dum rescripsit (Deer. Grat. de Consecr. dist. 4. c. 86) non esse rebaptizandum eum qui baptizatus esset sub formula: *Baptizo te in nomine Patria et*

Filia et Spiritu Sancta, si minister baptismi ita egit “ non errorem introducens aut haeresim, sed pro sola ignorantia Romanae locutionis infringens linguam. „ Sic quoque valebit forma baptismi, addito, e devotione prae-postera, nomine B. M. V. nomini trium personarum divinarum ; non valebit, si quis ita intendat quaternitatem personarum significare.

CAPUT II.

DE MINISTRO SACRAMENTORUM.

§ I. DE REQUISITIS AD SACRAMENTUM VALIDE MINISTRANDUM.

111. I. Ad valorem sacramentorum non requiritur in ministro status gratiae vel fides. Ita definivit Trid. (Sess. 7. de Sacr. in gen. can. 12) de ministro qui in peccato mortali existat. et (Sess. 7. can. 4. de Bapt.) de ministro haeretico baptismum conferente. Idem fusius Dogmatici ex traditione demonstrare solent.

II. Ad valorem sacramentorum requiritur in ministris, dum ea faciunt, **intentio** saltem faciendi quod facit Ecclesia. (Trid. Sess. 7. de Sacr. in gen. can. 11) Quare proscripta est ab Alex. VIII prop. 28^a : “ Valet baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus tamen in corde suo apud se resolvit : non intendo facere quod facit Ecclesia. „ Igitur nequaquam sufficit intentio faciendi illum ritum externum qui in Ecclesia fieri solet : nam, etiamsi serio iste ritus peragitur, actio haec mere profana esse potest, nisi accedat intentio faciendi quod Ecclesia facit, qua determinatur ut sit actio sacra seu sacramentum. Vid. cum sacramentum nemo conficere possit nisi quatenus ministrum agat Christi, oportet ut intentionem ita agendi explicite vel implicite habeat. Habebit autem explicite si intendit facere quod Christus instituit ; implicite, si intendit facere quod facit Ecclesia. Hinc :

1° Defectu intentionis minime consecrat sacerdos qui, ad rubricas addiscendas, verba consecrationis super panem recitat.

2° Validus est baptismus collatus ab eo qui non credit illud esse sacramentum aut habere aliquam specialem virtutem, dummodo intendat facere quod fit in Ecclesia. Exemplum habes in baptismo quem medicus incredulus conferret puero periclitanti, unice ut faciat quod mater catholica ab eo cupit. (S. Th. in 4. dist. 6. q. 1. a. 3. ql. 2. ad 1)

3º Valet baptismus collatus ab haeretico qui nolit facere quod facit Ecclesia Romana, sed quod sua, falso putans non Romanam, sed suam esse veram, etsi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio est, quod intentio generalis qua vult quod Christus instituit, praevalet intentioni proveniente ex errore privato. (Bus. ap. S. Alph. n. 25)

4º Invalidae sunt ordinationes presbyterales vel episcopales ritu Anglicano peractae, ut definivit Leo XIII. (Const. *Apostolicae curae*, 13 Sept. 1896) Etenim, tempore Eduardi VI, ritus ordinationis immutatus est eo manifesto consilio ut alius induceretur ab Ecclesia catholica non receptus, utque id repelleretur quod facit Ecclesia et quod, ex institutione Christi, ad naturam attinet sacramenti, vid. potestas consecrandi et sacrificii offerendi. Quare " palam est non solum necessariam sacramento intentionem deesse, sed intentionem imo haberi sacramento adversam et repugnantem. „ (Const. cit.) Vid. Anglicani Ritualis redactores intenderunt quidem constituere ministrum quem sacerdotem vel episcopum nominare possent, nequaquam intenderunt verum facere sacerdotem. Notetur autem hic non agi de errore privato, sed de intentione publice manifestata mutandi ritus ut haeresim introducerent. (1) Cfr. n. 110, responsum Zachariae PP. Accedit defectus formae, de quo n. 428.

112. III. Ad valorem sacramenti requiritur et sufficit in ministro intentio virtualis. *Requiritur*, seu non sufficit habitualis : nam necessaria est intentio quae possit denominare actionem factam esse a ministro, nomine Christi ; ad hoc autem requiritur intentio quae influat in opus, quod tantum verificatur de intentione actuali vel virtuali ; unde, sicut intentio habitualis non sufficit ut actio denominetur bona vel mala (Vol. I. n. 10), ita neque sufficit ut denominetur facta nomine hujus vel illius. (Lugo, disp. 8. n. 90) *Sufficit*, seu non requiritur actualis : nam haec a virtuali eatenus differt quatenus actus procedit a voluntate sub attentione reflexa ad actum voluntatis. Jamvero nihil probat talem attentionem ad valorem sacramenti necessariam esse : siquidem etiam intentio virtualis est formalis voluntatis actus. Imo, cum hujusmodi attentio non sit in nostra potestate et homo facile distrahatur, nimis durum et plenum scrupulis fuisset, si Christus hanc requisivisset. Hinc :

1º Invalida esset administratio sacramenti facta ab eo qui in amentia, ebrietate, somno, etc. ritum sacramentalem poneret, etiamsi ante ebrietatem vel somnum id intenderit : ibi enim ad summum habitualis voluntas reperiretur. (Bus. I. c.)

(1) Haec videsis fusius exposita in erudita dissertatione P. Salvat. Brandi, S. J. Rome et Cantorbéry, commentaire de la Bulle *Apostolicae curae*. (1898) p. 125 suiv.

2º Non licet repetere formam sacramentorum quia cum distractione, etiam voluntaria, prolata est.

3º " Qui de more ponit actiones requisitas ad sacramentum, prudenter non potest dubitare de intentione requisita, nisi hanc positive excludat; quia vult facere quod alias solet et quod faciunt similes ministri, quod sufficit. Item exerceite cognoscit illas actiones esse sacras et poni non frustra, sed ad fines certos; ergo exerceite intendit ut tales et ad istos fines, quod sufficit. „ Neque opus est " dicere ore aut corde: *Intendo hoc facere*, etc.: hae enim scrupulosae reflexiones potius devotionem impediunt hominemque perturbant. „ (La Croix, l. 6. p. 1. n. 59)

113. IV. Ad valorem sacramentorum requiritur ut conferantur **absque conditione** qua suspendatur eorum effectus, donec eventus futurus contigerit; excipitur tamen matrimonium, quod sequitur naturam contractuum. (n. 458)

Ratio est, sacramentum cum tali conditione collatum fore invalidum quando conditio haec purificabitur, quia tunc nec forma, nec materia ejus jam existent; antequam autem purificetur, pariter invalidum erit ob defectum intentionis in ministro: voluntas enim conditionata, quamdiu talis est, manet suspensa et nihil operatur, sed solum intendit conficere, impleta conditione de futuro. (Bonac. de Sac. d. 1. q. 3. p. 2. § 3. n. 18) Requiritur ergo ut forma sacramentorum (excepto matrimonio) sit absoluta vel absolutae aequivalens, quae nempe ubi vera est conditio, statim transit in absolutam. Hinc:

1º Validum est sacramentum collatum sub conditione praeterita aut praesenti necessaria vel contingente, si conditio vere sit impleta, ex. gr. *absolvo te, si vis dimittere concubinam, si capax es; baptizo te, si non es baptizatus*. (Bus. ap. S. Alph. n. 25)

2º Nullum est sacramentum datum sub conditione futura, sive sit haec contingens, ut: *Absolvo te si restitues, si dimittes concubinam*, etc., sive necessaria at adjecta animo suspendendi sacramentum, ut: *Absolvo te, si cras sol orietur*. (Bus. l. c.)

3º Si apponitur conditio occulta, humano modo incognoscibilis, ex. gr. *te baptizo si es praedestinatus, si Deus videt te hoc anno moriturum*: alii (La Croix, l. c. n. 81) probabilius opinantur conditionem esse de praesenti ideoque valere sacramentum, modo vera sit conditio; alii (S. Alph. n. 26) non valere censent, quia, cum Deus commiserit administrationem sacramentorum cognitioni et voluntati hominum, nequit apponi conditio, quae non possit cadere sub humana cognitione.

4º Graviter peccat qui sacramenta (excepto matrimonio) administrat sub conditione suspensiva de futuro, vel occulta et minime cognoscibili: quia in priore casu nihil agit; in posteriore, nugatur in re gravissima et

magnum infert detrimentum suscipienti, qui scire nequit utrum valide an invalide suscepit. Item regulariter graviter peccat qui collationi sacramenti apponit conditionem de praesenti vel praeterito absque causa rationabili : quia sacramentum periculo nullitatis exponit et Christo principali ministro irreverentiam infert. Attamen nonnisi leviter peccare videtur qui hujusmodi conditionem apponat quam absque dubio sciat jam in re positam esse, ex. gr. absolvendo poenitentem quem judicat dispositum, sub conditione *si dispositus es* : secluso enim periculo nullitatis, non apparet gravis culpa irreverentiae. (Salmant. de Sacr. in gen. c. 7. n. 57 ; S. Alph. n. 28) Nulla erit culpa si conditio hujusmodi apponetur ex causa rationabili. (1)

§ 2. DE REQUISITIS AD SACRAMENTUM LÍCITE ADMINISTRANDUM.

114. I. Praeter ea quae ad valorem necessaria sunt, requiritur in ministro probitas seu **status gratiae** : quia sancta sancte tractanda sunt, neque decet in statu inimicitiae divinae personam Christi induere. Quare saltem leve peccatum sacrilegii admittunt etiam laici qui, culpa letalis rei, baptismum in casu necessitatis conferunt vel comparti matrimonii sacramentum conferunt.

II. Certum est mortaliter peccare ministrum ad conficienda sacramenta ordinatum qui ea solemniter, in statu peccati mortalis, conficit. In hoc enim fere omnes DD. conveniunt cum S. Thoma. (4. dist. 5. q. 2. a. 2. ql. 4) Ratio desumitur : ex una parte, e sanctitate sacramenti in quo conficiendo minister agit personam Christi principaliter operantis ; ex altera, e strictiore obligatione qua hujusmodi minister adstringitur ad munus suum pro dignitate obeundum. Vid. cum per se et ex officio sit ad hoc munus institutus et spiritualia subsidia recipiat ad illud rite exercendum, merito obligatur ut, cum debita dispositione et sanctitate, id faciat, et ideo, quando aliter facit, gravem irreverentiam et inordinationem committit.

Excipe casum quo urgeat necessitas sacramenti conferendi, neque detur moraliter tempus se ad justificationem, saltem per actum contri-

(1) De baptismo et de extrema unctione in Rit. Rom. (Tit. II. c. 1. et Tit. V. c. 1) cautum est ut exprimatur conditio sub qua sacramentum confertur. In reliquis ergo sacramentis sufficit eam mente concipere ; imo probabilius sufficit eam implicite et virtualiter in mente habere, ut facit quicumque eadem administrare intendit secundum institutionem Christi vel intentionem Ecclesiae. (Gury, II. n. 206)

tionis, disponendi : nam, cum sacramenta instituta sint in remedium animarum, non videtur irreverentia, si in extrema illa necessitate, ut subveniatur proximo, ministrentur a peccatore. (Lugo, de Sacr. in gen. disp. 8. n. 151)

Etiamsi tempus suppetit, nulla datur obligatio conficiendis sacramentis (excepta Eucharistia, de qua n. 192) praemittendi confessionem : nullum enim viget praeceptum quo obligetur peccator ad statum gratiae recuperandum per hoc sacramentum potius quam per solum contritionis actum. Consultius tamen est confiteri. (S. Alph. n. 34)

115. III. Probabilius est non peccari mortaliter ubi deest una e tribus conditionibus supra (II) requisitis ad gravem reatum, nempe si is qui sacramentum in letali conficit non est ad illud munus consecratus, vel si non conficit solemniter, vel tandem si functionem sacram peragit in qua non proprie loquendo *conficiatur* sacramentum. Hinc probabilius a gravi peccato excusantur :

1° Laici qui, peccati mortalis rei, baptismum in casu necessitatis conferunt vel comparti matrimonium administrant (quamquam hi graviter peccant quatenus idem sacramentum in hoc malo statu suscipiunt). Ita opinantur multi DD. cum S. Thoma, qui rationem gravitatis peccati in indigna confectione sacramentorum constanter (ex. gr. 3. q. 64. a. 6. ad 3) repetit ex eo quod peccator agat tamquam minister Ecclesiae vel vi ordinis sibi collati (Ball. P. n. 37), et probabile censet S. Alph. (n. 32). Is tamen, cum Lugo (disp. 8. n. 150) aliisque (ex. gr. Palmieri, in nota ad Ball. P. l. c.), putat etiam ministrum non consecratum graviter peccare : utpote qui non minorem irreverentiam sacramentis irroget quam si consecratus esset.

2° Sacerdos vel diaconus qui sine solemnitate baptizat in statu peccati mortalis. Eadem est sententiarum discrepantia ac pro casu praecedente.

3° Sacerdos vel diaconus, qui S. Communionem in mortali distribuit. (Lugo, disp. 8. n. 155 ; Ball. P. n. 44 seq.) Haec enim distributio non ita stricte requirit sanctitatem ministri ut confectio sacramenti, per quam minister sanctificat et causat gratiam. Nam tota in eo est quod localiter applicatur sacramentum, quod solum dat gratiam, eodem prorsus modo quo eam daret si applicatum fuisset a laico vel ab amente, aut si ipsemet laicus illud acciperet de altari. Multi tamen, cum S. Alph. (n. 35), id grave peccatum reputant : quia sacerdos vel diaconus ita gravem irrogat injuriam huic sacramento, eo quod, ut minister ad illud dispensandum consecratus, ipsum indigne ministrat : et, sicut in aliis sacramentis minister proxime per confectionem concurrit ad sanctificationem susipientium, ita hic proxime concurrit per dispensationem. Sed e

ratione prioris sententiae satis patet discrimen inter confectionem reliquorum sacramentorum et S. Communionis distributionem. Inde obiter concludere sacerdotem, qui in statu peccati mortalis celebret, duo gravia sacrilegia committere : unum dum conficit, alterum dum suscipit Eucharistiam. (Lugo, l. c. n. 161) De reliquis sacrilegiis quae varie a variis assignantur, puta quia administrat sibi et quidem indigno (S. Alph. l. c.), non constat tamquam de peccatis distinctis.

4° Qui existens in mortali Eucharistiam tangit immediate vel mediate, puta gestando in processione vel populum benedicendo. Ita censent non tantum (ut liquet) quicumque a peccato gravi excusant eum qui in hoc statu S. Communionem distribuit, sed alii plures, ut Busembaum. (ap. S. Alph. n. 30)

5° Diaconus vel subdiaconus qui in mortali ministrat ad altare. (S. Alph. n. 38)

6° Episcopus qui in mortali conficit chrisma vel oleum sanctum. (ib. n. 39)

7° Episcopus vel sacerdos qui in mortali consecrat templum, benedicit vestes sacras, assistit matrimonio, etc. (ib. n. 40)

N. B. Probabilius unum numero peccatum committit qui, in statu peccati mortalis, uno tractu successivo pluribus idem sacramentum confert, ac proinde non est numerus harum personarum in confessione explicandus. Ita de sacerdote qui semel successive plures confitentes absolvit sentiunt Lugo (de Poenit. disp. 16. n. 135), Ball. P. (de Pecc. n. 273), etc. : neque apparet cur idem dici nequeat de aliis sacramentis quae similiter uno tractu successivo conferantur, puta ubi plures unus post alium baptizantur, etc. (D'Annib. III. n. 254) Ratio est, quia varii isti actus accipiunt unitatem primum ex fine et intentione agentis ; deinde, et praecipue, ex materia ipsa, quia omnes continent irreverentiam contra eundem Deum et Christum. (Lugo, l. c. n. 558) Cfr. Vol. I. n. 168.

116. IV. Sub gravi prohibetur minister sacramentorum quominus, extra necessitatis casum, adhibeat **materiam dubiam**. (Vol. I. n. 68) Idem de forma dicendum : pro qua tamen res practica non est. At, in casu necessitatis, licet adhibere materiam dubiam, quando nulla alia securior praesto est. Sic enim nulla infertur injuria subjecto, cui succurritur in necessitate quatenus moraliter fieri potest, neque admittitur irreverentia erga sacramentum, cui satis consulitur per formam conditionatam.

Excipe Eucharistiam pro qua, ob idololatriae materialis periculum, numquam adhibere licet materiam probabiliter invalidam, nisi forte ad sacrificium complendum. (Lehm. II. n. 120) Materiam quoque proba

bilissime validam regulariter adhibere licet : quia in praxi aequiparatur moraliter certae (Vol. I. n. 67), neque Deus censendus est requirere ut, etiam in salutis aeternae negotio, majorem quam moralem certitudinem adhibeamus. (Viva, in prop. 1^{am} damn. ab Innoc. XI, n. 26) Iterum excipe baptismum, sacerdotium et episcopatum, propter eorum necessitatem et damnum irreparabile quod ex eorum invaliditate consequeretur : in his enim conferendis vel suscipiendis, debemus, quoties fieri potest, certiore et securiore viam inire. (Lugo, Resp. Mor. dub. 1. n. 11 seq.)

V. In administrandis sacramentis servandae sunt **caerimoniae** quas Ecclesia essentiali materiae et formae adiecit et quas pro tota Ecclesia latina exhibet Rituale Romanum. Quanta sit obligatio in conscientia observandi quaecumque in hoc Rituali praescribuntur, imprimis e verbis Rubricarum et rei natura erui potest : quaedam scil. sub levi obligant, alia vim mere directivam habent. (Lehm. II. n. 31) Plura de his praescriptionibus explicabimus ubi de singulis sacramentis.

VI. Ad licitam confectionem sacramentorum requiritur etiam ut absit voluntaria et irrationalis distractio : haec enim reverentiae rebus sacris debita adversatur. (n. 59) Attamen probabilius haec culpa gravis non erit, nisi sit periculum errandi, quod praesertim in formis longioribus timendum erit. (S. Alph. n. 14) De distractionibus voluntariis infra Missae canonem dicemus n. 253.

§ 3. DE SACRAMENTIS ITERANDIS.

117. I. Tria sacramenta nequeunt iterari seu iterum conferri subiecto quod semel ea valide suscepit, nempe baptismus, confirmatio et ordo. Ratio sumitur e caractere indelebili quem imprimunt. (Trid. Sess. 7. can. 9)

Quare grave sacrilegium foret eorum iterationem attentare. Graviter etiam peccaret qui extremam unctionem, durante eodem periculo, vel matrimonium, durante eodem conjugio, iteraret, si constaret ea semel valide fuisse collata. Nihil vero obstat iterandae Eucharistiae et poenitentiae.

II. Si dubium rationabile oritur de valore sacramenti collati, licet illud sub conditione iterare, i. e. iterum ponere materiam et formam, ut in baptismo, vel repetere solam formam, ut in poenitentia. Sic enim, absque ulla irreverentia sacramenti, utilitati vel necessitati subjecti

consultitur. Patet quoad baptismum ex Rit. Rom. (tit. II. c. 1. Ordo min. Sacr. Bapt.), quoad Eucharistiam ex Missali (de defect. V. 2), etc. Dubium autem eo facilius censi potest rationabile quo magis necessarium est sacramentum et majora damna ex ejusdem invaliditate profluere possint, ex. gr. e baptismo vel sacerdotio invalide suscepto, ex unctione extrema invalide collata moribundo qui, quamvis sit probabiliter in statu peccati mortalis, confiteri non valeat.

III. Si nullum datur rationabile dubium de valore sacramenti, per se graviter peccat illud iterans, cum graviter desit reverentiae quam ritui sacro debet. Plerumque tamen a gravi peccato excusantur iterantes ob hujusmodi dubium, praesertim ubi tempus deliberandi deest: hi enim scrupulis perturbari solent. Sed curare debent ut morem hunc irrationabilem exuant.

118. IV. Iteratio conditionata ex obligatione facienda est, quoties non tantum adest dubium prudens de priore collatione sacramenti, sed merito timendum est ex invalida collatione grave damnum subjecti, aut aliorum. Patet ex obligatione quae ministro sacramentorum incumbit, praestandi subjecto proprium ministerii sui fructum.

In applicanda hac generali regula, inspiciendum est in singulis casibus quantum damnum et quanta probabilitate immineat subjecto, si iteratio praetermittatur; simul aliquatenus respiciendum est ad incommodum quod ministro subeundum est ut sacramentum iteret. Qua in re, non tantum natura singulorum sacramentorum spectanda venit, sed simul concreta adjuncta in quibus administratio contigit: sic manifeste majus periculum detrimenti imminet moribundo sensibus destituto qui solam extremam unctionem et absolutionem sub conditione accipere potuerit, si de valore extremae unctionis dubitatur, quam si idem contingit alii moribundo qui rite confiteri atque Eucharistia muniri potuerit. Jamvero potest sacramentum esse necessarium subjecto ne pereat, ut baptismus, et in quibusdam adjunctis poenitentia vel extrema unctio; potest quoque necessarium esse ne subjectum, positis actibus invalidis, puta propter invalide susceptum presbyteratum, graviter aliis noceat. In utraque illa necessitate postulat profecto caritas ut sacramentum sub conditione iteretur: nisi forsitan (quod rarissime fiet) maxima incommoda ministro aliisque ex iteratione timeantur, dubium autem de valore prioris collationis valde exiguum sit. Sed fieri quoque potest ut sacramentum non sit necessarium ad vitanda gravia damna, sed tantum ut majus bonum procuretur, qualis est confirmatio et diaconatus ex natura sua, extrema unctio vel poenitentia in multis adjunctis. Si dubium rationabile de valore talis sacramenti oritur, per se utique jubet caritas vel

justitia ut iteratio fiat, ne magno bono privetur subjectum, potissimum si de sacramento non iterabili agitur. Sed facilius continget ut, spectatis ex una parte quantitate dubii et bono quo subjectum forsán privatum existat, ex altera parte incommodo quod ministro iteranti subeundum sit aut vulgi admiratione vel scandalo, quod ex iteratione timendum sit, prudenter judicetur iterationem non esse obligatoriam vel etiam non expedire.

Tandem adverte fieri posse, etiam in sacramento maxime necessario, ut liceat quidem, minime vero oporteat ritum sacramentalem iterare. Exemplo sit qui, in ordinatione sacerdotali, calicem et patenam tetigisset tantum *immediate post* formam ab episcopo prolatam. Quamvis nulla solida ratio sit existimandi hunc invalide fuisse ordinatum, cum sufficiat moralis unio inter materiam et formam (n. 109), posset tamen ordinatio sub conditione iterari ob extrinsecam auctoritatem quorundam veterum AA. physicam simultatem requirentium, praesertim si subjectum hujus ordinationis hoc dubio in se levissimo plurimum angere-
retur. (Lugo, Resp. Mor. l. 11. dub. 33)

§ 4. DE OBLIGATIONE MINISTRANDI SACRAMENTA.

119. I. Qui ex officio curam animarum exercet tenetur *ex justitia* subditis suis rationabiliter petentibus ministrare sacramenta. Ad hoc enim se obligavit dum munus pastoris assumpsit; insuper intercedit contractus, vi cujus accipit stipendium, vel sustentationem, vel saltem honorem a subditis, sub onere praestandi ea quae sunt pastoris: inter quae reperitur administratio sacramentorum. Sic e justitia obligantur, relate ad saeculares subditos, episcopi, parochi et qui cum ipsis curam subsidiariam ex obligatione habent, quales sunt coadjutores parochorum; relate ad Regulares, praelati proprii. (La Croix, l. 6. p. 1. n. 133: S. Alph. n. 58)

Peccatum grave contra hanc obligationem suam duplici ratione admittere potest qui curam animarum ex officio suscepit: primum, si sacramentum denegat subdito qui in gravi necessitate spirituali versetur, vel qui ex illa denegatione grave detrimentum passurus videatur; deinde, si, per modum consuetudinis, sacramenta subditis rationabiliter petentibus denegat, vel in iis concedendis se adeo morosum praebeat ut probabile sit grave damnum spirituale inde oriturum esse uni vel pluribus eorum, ex. gr. parochianos jam multo rarius ad sacramenta accessuros esse eo quod parochus paucis tantum diebus vel horis, populo incommodis, confessiones audire vel S. Communionem distribuere velit. Denegationi aequiparabitur nimia cunctatio, si ex ea periculum notabilis damni timendum sit, ex. gr. si parochus valde tardum se prae-

beat in adeundis aegrotis periclitantibus, ut eorum confessionem excipiat et Viaticum ministret.

Leviter iidem peccant, si extra praefata adjuncta semel vel raro sacramenta denegant subdito rationabiliter petenti. Quandonam autem censendus sit rationabiliter petere, ex Ecclesiae legibus et locorum consuetudinibus dijudicandum est. Ab omni vero culpa immunes essent qui denegarent irrationabiliter petenti, puta scrupuloso volenti quotidie confiteri. Manifestum quoque est eos, quoad fideles non subditos, in eadem conditione reperiri ac si curam non exercerent ex officio.

Quodsi sacramenta ministrare nequeant sine propriae vitae periculo, iidem tenentur ea ministrare suis in gravi vel extrema necessitate positus. In iis tamen adjunctis non tenentur in rigore conferre alia sacramenta quam baptismum et poenitentiam. In hunc sensum respondit S. C. C. 12 Oct. 1576, probante Gregorio XIII: "Parochum suis parochianis peste laborantibus teneri ministrare dumtaxat duo sacramenta ad salutem necessaria, nempe baptismum et poenitentiam. „ Sufficit etiam ut parochus ea per alium conferat, quamvis a paroecia, ob luem grassantem, discedere minime liceat, ut patet ex alio responso S. C. C. 6 Dec. 1576 (S. Alph. l. 6. n. 233). Decet autem quam maxime ut moribundis etiam Viaticum et extrema unctio tribuantur.

120. II. Qui curam animarum non exercent ex officio, puta missionarii, sacramenta tantum *ex caritate* ministrare tenentur, vid. quando e lege generali caritatis tenentur succurrere proximo in spiritali necessitate posito (Vol. I. n. 217). Ergo sub gravi tenentur sacramenta ministrare ei qui in gravi necessitate versatur, modo id absque gravi incommodo suo possint, puta moribundi confessionem excipere, deficiente alio sacerdote qui id facere possit et velit.

In extrema autem vel quasi-extrema necessitate proximi (Vol. I. n. 217), tenentur etiam cum periculo vitae ministrare sacramenta baptismi vel poenitentiae. Haec tamen obligatio non exsurget, nisi constent haec tria: 1. Spem juvandi saltem aeque certam esse ac periculum subeundum. 2. Proximum non habere alium a quo sublevetur. 3. Eum morali certitudine damnatum iri nisi a te sublevetur.

§ 5. DE OBLIGATIONE DENEGANDI SACRAMENTA INDIGNIS.

121. I. Minister sacramentorum per se et regulariter sub gravi tenetur ad ea non ministranda indignis.

Dicitur: *per se et regulariter*, ut abstrahatur a sacramento matrimonii in quo peculiaris est conditio ministri (n. 462), et ut indicetur quando-

que adesse rationes ob quas sacramenta indignis denegari nequeant. *Indignus* intelligitur qui recepturus sit verum sacramentum, non autem gratiam sacramenti : nam incapaci ministrare sacramentum intrinsece malum est ob injuriam auctori sacramentorum illatam.

Ratio est, dispensatorem sacramentorum ex ipso munere suo teneri ad ea fideliter et juxta eorum exigentiam dispensanda. Exigunt autem sacramenta ne fraudentur effectu suo, atque ideo ne suscipiantur ab iis qui non possint consequi gratiam sacramentalem. Id ipse Christus commendavit (Matth. VII, 6) : " Nolite dare sanctum canibus. " (Lugo. de Sacr. in gen. disp. 8. n. 162 seqq.)

Minister autem, ut licite administret sacramenta, non debet, tamquam judex (excepta poenitentia,) *inquirere* de bona dispositione suscepturi : hoc enim a sensu christiano prorsus alienum esset. Sufficit ergo ut prudenter credat recipientem esse dignum, seu ut ei non constet de indignitate petentis. Hic enim merito applicatur effatum : quisque praesumitur bonus, nisi malus certo probetur. (S. Alph. n. 43) Plura tamen sacramenta postulant ut de quibusdam conditionibus determinatis subjecti, puta de dispositione et scientia adulti baptizandi, de scientia et probitate ordinandi, etc., inquiratur. Regulae hic positae praesertim de S. Communionem danda vel neganda procedunt.

Quandoque licite conferri sacramenta indignis, ex eo patet quod saepe ex eorum denegatione gravissima mala oriri possint. Jamvero ad talia mala vitanda licet quandoque cooperari materialiter ad actionem malam. (Vol. I. n. 235) Imo qui sacramenta ministrat indignis, proprie loquendo non cooperatur ex se ad actionem malam : quidquid enim facit minister in se bonum est, neque ex eo necessario sequitur peccatum suscipientis, qui posset bene suscipere sacramenta quae male suscipit. (Lugo, l. c. n. 181)

122. II. Sacramenta deneganda sunt **peccatori publico**, seu occulte, seu publice eadem petit. Id manifeste ex Asserto I sequitur.

Publici peccatores censendi sunt quorum gravia peccata constant, vel per sententiam judicis, vel per evidentiam facinoris in loco publico commissi aut per famam jam ad multos delati. (S. Alph. n. 44; Bened. XIV, de Syn. l. 7. c. 11. n. 8) Neque obstat, crimen aliquibus ex praesentibus esse occultum. Cfr. Vol. I. n. 421.

Probabilius vero non est negandum sacramentum peccatori, cujus peccatum nondum est simpliciter publicum, sed plerisque e praesentibus, non autem omnibus notum : is enim possidet adhuc famam suam relate ad omnes qui crimen ejus ignorant. (S. Alph. n. 45) Idem per se probabilius tenendum, ubi sacramentum petit peccator in loco ubi ejus crimen publicum non est, quamvis alibi publicum sit : nam, si dene-

garetur sacramentum in iis adjunctis, orirentur eadem incommoda communia ad quae vitanda licet sacramentum ministrare peccatori occulto publice petenti. Sed excipiendi sunt casus in quibus minister prudenter timere debet ne e concessio sacramento oriatur scandalum fidelium, puta si brevi ad hunc locum notitia hujus criminis perventura praevideatur. (S. Alph. n. 46)

Neque licet sacramentum ministrare peccatori publico de cujus emendatione nondum publice constet: id enim scandalum fidelibus gigneret. Ideo jubet Rit. Rom. (tit. IV. c. 1. de SS. Euch. Sacr.): " Arcendi sunt publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti manifesteque infames, ut meretrices, concubinarij, foeneratores. magi, sortilegi, blasphemi et alii ejus generis peccatores, nisi de eorum poenitentia et emendatione constet et publico scandalo prius satisfecerint. „ Has tamen Ritualis Romani praescriptiones paululum emollevit, saltem in plerisque locis, hodierna consuetudo. (Berardi, de Occas. n. 153) Itaque, nisi alicubi strictior vigeat praxis, hodie habituati in peccatis publicis sine externa occasione, puta publici blasphematores, aestimandi sunt sufficienter satisfecisse ubi publice confessi sunt; imo talis confessio saepe e circumstantiis praesumi potest et debet, ubi peccator ad S. Communionem accedit. (Ball. P. n. 61) Qui vero habet occasionem proximam removendam, ut contingit civiliter tantum nuptis, concubinam aperte alentibus, munus prohibitum exercentibus, etc., eam remove debet antequam communicet, nisi forte occulte communicare velit vel alia ratione scandalum fidelium praecaveri possit. (S. Alph. n. 47)

QUAER. Num liceat ministro conferre sacramentum indigno, ob metum mortis vel alius mali moraliter aequivalentis.

RESP. 1º Id certe non liceret si in contemptum religionis peteretur.

2º Extra hunc casum, disputatur. Alii (S. Alph. n. 49; Lehm. II. n. 43) negant: quia sacramenta indignis ministrare licet tantum ad vitanda communia damna ex eorum denegatione secutura: quae hic minime timenda sunt. Alii (Ball. P. n. 57; D'Annib. III. n. 264) probabilius affirmant: quia ad conferenda sacramenta indignis videtur sufficere haec ratio ut eorum famae parcat: quod autem licet ad servandam famam alterius sentis, a fortiori licet ad servandam vitam ministri innocentis. Supponitur tamen deesse medium evadendi periculi per simulationem licitam, juxta dicenda n. 124.

123. III. Peccatori occulto occulte petenti denegandum est sacramentum, ut patet e generali principio supra (I) posito. Excipe tamen casum quo indignitas e sola sacramentali confessione ministro inno-

tuerit. (n. 392) Censetur autem *occulte petere* quoties ea sunt petitionis adjuncta ut nullum sit infamiae vel scandali periculum. ex. gr. quia nemo adest praeter ministrum, quia adstant tantum aliqui pueruli nihil intellecturi, quia peccatum petentis jam notum est adstantibus. (S. Alph. n. 44)

/ **IV.** Peccatori occulto publice petenti denegari nequit sacramentum. (S. Th. 3. q. 80. a. 6) Ratio desumitur tum e fama peccatoris occulti, quae ei auferri nequit ob delictum occultum, tum praesertim e communibus damnis cum denegatione connexis : siquidem fideles, timentes ne sibi ob delictum occultum publice denegarentur sacramenta, ab iis removerentur.

Id tamen non est extendendum ad casum quo peccator occultus vellet sacramentum, praesertim Eucharistiam, sumere ad illud positive inhonorandum et significandum contemptum per illam indignam suspensionem : tunc enim videtur repellendus etiam cum infamia, tamquam injustus aggressor honoris sacramento debiti, perinde ac si Eucharistiam peteret ad eam pedibus conculcandam. (Lugo, l. c. 179)

124. QUAER. Num liceat *simulare* administrationem sacramentorum, ne haec conferantur indignis.

RESP. Distinguunt multi inter *simulationem formalem* et *materialem*, utriusque discrimen in eo ponentes quod in priore *intendatur*, in posteriore *permittatur* tantum deceptio suscipientis. Sed ad praxim magis accommodata videtur distinctio inter *simulationem proprie* et *improprie dictam*. Prior fit ab eo qui formam materiae applicat, sed sine intentione requisita ad conficiendum sacramentum ; posterior ab eo qui materiae et formae substituit aliquid quod earum speciem referat, ex. gr. benedictionem absolutioni sacramentali. (Ball. P. n. 63) Jamvero :

1° Simulatio *proprie dicta* semper est sacrilega. De hac procedit prop. 29^a damn. ab Innoc. XI : “ Urgens metus gravis est causa justa sacramenti administrationem simulandi. ”

2° Simulatio *improprie dicta* non est sacrilega : nam, deficiente materia et forma, non infertur injuria ritui sacramentali. Saepe tamen graviter illicita erit ob deceptionem suscipientis in re summi momenti, vel ob aliud malum cum ea connexum. Hinc :

3° Numquam licet hostiam non consecratam pro consecrata, etiam consentienti praebere, vel celebrare Missam non proferendo verba consecrationis : nam in utroque casu saltem externe adorabitur merus panis, quod semper vetitum est perinde atque externe adorare idolum. Aliiter dicendum si dissimulatur tantum negatio sacramenti, nempe si sacerdos,

S. Communionem daturus, cum aliquo conveniret se acturum esse perinde ac si sacram hostiam ei daret, reapse tamen nihil ejus ori impositurus. Id liceret ad infamiam vel scandalum vitandum, quamvis raro expediat. (S. Alph. n. 61)

4° Licet confessario aliquam orationem et signum crucis proferre super indispositum, ne ejus indispositio prodatur. Probabile etiam censet S. Alph. (n. 59) posse proferri formam absolutionis, submissa voce interponendo *non vid. Ego te non absolvo* etc. Hoc ultimum tamen faciendum non videtur nisi cum prior modus non sufficeret ad metum vel incommodum vitandum : quod vix contingere potest.

5° Licet, ob gravem metum, celebrationem matrimonii simulare. Urgente enim tali metu, contractus, saltem ex Ecclesiae lege, invalidus est (n. 490) ; deficiente autem valido contractu, deest materia et forma hujus sacramenti (n. 455) ac proinde nulla fit proprie dicta simulatio. Imo etiam qui ita fingeret contrahere, a mendacio quoque immunis foret, si ex adjunctis intelligi posset eum tantum externe consentire ut a metu liberaretur. (S. Alph. n. 62)

CAPUT III.

DE SUSCIPIENTE SACRAMENTUM.

§ 1. DE REQUISITIS AD VALOREM SACRAMENTI.

125. I. Ad valorem sacramenti in adultis ratione utentibus requiritur intentio percipiendi sacramentum, saltem habitualis, seu olim habita necdum retractata. (Vol. I. n. 10)

Dicitur *in adultis ratione utentibus* : nam parvuli et perpetuo amentes absque ulla dispositione recipere possunt sacramenta quorum sunt capaces, vid. baptismum, confirmationem, Eucharistiam et ordinem, ut constat e traditione quae nobis voluntatem Christi sacramenta instituentis manifestat. Id speciatim de ordine declaravit Bened. XIV. (Const. *Eo quamvis*, 4 Maii 1745) Quatenus haec sacramenta licite eis conferri possint, dicemus agentes de singulis.

Requiritur in adultis ratione utentibus *aliqua intentio* suscipiendi sacramentum : nam, sicut adultus non justificatur sine proprio consensu (Trid. Sess. 6. c. 7), ita nec per sacramentum initiatur et consecratur

Deo, sine eodem consensu, si ejus sit capax. Hinc invalidum foret sacramentum quod aliquis reciperet per meram vim, animo omnino repugnante; validum, quod reciperet ob gravem metum consentiens, excepto matrimonio. (n. 490) Sic nullos effectus sacramentales produceret hostia consecrata, quam aliquis omnino inscius pro pane vulgari comederet. Sufficit autem, saltem generatim, *voluntas habitualis*. Nam, cum agatur tantum de beneficio accipiendo, sufficit libera acceptatio, quae in voluntate etiam habituali continetur. Hinc patet discrimen suscipientis a ministro in quo requiritur virtualis. (n. 112) Ipsum Rit. Rom. docet baptismum vel extremam unctionem conferendam esse moribundo sensibus destituto, si alii de praeterita ejus voluntate testantur.

II. Non ita constat num ad aliqua sacramenta, scil. poenitentiam et matrimonium, requiratur intentio perfectior quam habitualis, nempe virtualis (nam actuaalem, seu cum attentione conjunctam, minime requiri ad valorem omnes consentiunt).

Affirmat communis sententia, saltem de poenitentia: in qua requiruntur pro materia actus poenitentis qui non possunt haberi sine voluntate saltem virtuali recipiendi sacramentum. (S. Alph. n. 82)

Verum rationem hanc minime certam esse ostendemus (n. 263): quare incerta est et conclusio ex eadem deducta. Ad matrimonium quod attinet, quaestio est potius de nomine quam de re. Etenim, in ordinaria contrahendi ratione, certe requiritur intentio virtualis eo quod contrahentes, simul ac suscipiunt sacramentum, id comparti ministrant. Ubi vero per procuratorem vel sub conditione suspensiva contraheretur, fieri posset ut etiam dormientes sacramentum susciperent: quo in casu rectius videtur eorum intentio dum suscipiunt, vocari habitualis, quamquam aliqui (Lugo, disp. 9. n. 139) subtiliter conantur ostendere eam etiam tunc esse aliquo modo virtualem. Ex his patet non improbabiler aliquos (Van der Velden, Princ. Theol. Mor. t. II. p. 84) statuere: sufficere pro omnibus sacramentis voluntatem habituaalem.

126. III. Sufficit quandoque ad sacramenta valide suscipienda voluntas quam alii *interpretativam*, alii rectius **habituaalem implicitam** vocant. Haec in eo sita est quod homo antea habuerit, nec retractaverit intentionem generalem suscipiendi, saltem in articulo mortis, ea quae ipsius saluti necessaria vel valde utilia sint. Ita qui intendit religionem christianam amplecti, in hac generali voluntate implicite intendit baptismum, saltem urgente periculo mortis, suscipere. Pariter catholicus baptizatus, dum proponit generaliter in sua religione vivere et mori, implicite intendit in eodem periculo suscipere sacramenta quae catholicum morti proximum suscipere oportet, vel saltem decet.

Ideo, vi illius intentionis implicitae, nondum baptizatus. saltem urgente periculo mortis, valide baptizabitur, licet sensibus destitutus sit; catholicus, in eodem periculo et mentis statu, valide recipiet Viaticum, extremam unctionem, vel etiam confirmationem. (S. Alph. n. 82) De poenitentia res dubia est, propter controversiam modo (II) indicatam: certe non valeret, nisi, post peccata commissa, motus doloris elicitus esset. (n. 270)

Satis ambiguum est quinam dicendi sint habere voluntatem hanc implicitam *suscipiendi baptismi*, licet de eo nihil in particulari cogitaverint. Convenit inter DD. (Lugo, l. c. n. 130) sufficere ut quis religionem christianam corde amplexus sit, licet nihil de baptismo ejusve necessitate audierit. Controvertitur autem num sufficiat ea intentio generalis adhibendi media ad salutem necessaria, quae includitur in contritione vel attritione de peccatis commissis. Id plures, saltem ut probabile, affirmant (La Croix, l. 6. p. 1. n. 168), quia in hac intentione includitur votum servandi omnia praecepta, ideoque etiam suscipiendi baptismum. Quare opinantur judaeum vel ethnicum in periculo mortis baptizari posse, modo probabiliter judicetur habuisse saltem attritionem. Alii (Lugo, l. c.) idem omnino negant, tamquam ad absurdas consequentias ducens: quia qui in alia religione vivit eique adhaeret, nequit dici habere implicitam voluntatem amplectendi religionem christianam, sed ad summum examinandi ejus probationes eamque amplectendi, quando, examine instituto, ejus veritatem compererit. Ceterum praesenti quaestioni aliqua lux affundetur, dum (n. 150) tractabimus aliam affinem magisque practicam, quae nonnumquam cum hac immerito confunditur, vid. quid requiratur ut liceat moribundo, praesertim sensibus destituto, baptismum ministrare.

127. IV. Ad valorem sacramenti nulla requiritur *fides* in suscipiente. Id Trid. (Sess. 7. de Bapt. can. 13) definivit de baptismo parvulorum; ex traditione autem et praxi Ecclesiae, idem de baptismo adultorum et reliquis sacramentis constat, excepta poenitentia, quae semper invalida est deficiente dolore supernaturali, qualis sine fide esse nequit. Hinc per se valide suscipiunt increduli baptismum, ordinem, matrimonium, etc.

V. Ad valorem reliquorum sacramentorum praerequiritur **baptismus** qui "vitae spiritualis janua est" (Decr. pro Armenis). Christus enim, ut e traditione et praxi liquet, reliqua sacramenta instituit tantum pro iis qui per baptismum membra Ecclesiae facti sunt, exclusis etiam illis qui per fidem et caritatem ad animam tantum Ecclesiae pertinent. (Lugo, de Euch. disp. 13. n. 3)

§ 2. DE LICITA SACRAMENTI SUSCEPTIONE.

128. I. Ad suscipiendum licite et cum fructu baptismum vel poenitentiam, praeter ea quae ad valorem necessaria sunt, requiritur et sufficit in adulto peccatore **attritio supernaturalis**. Huic necessario inerunt fides et spes, sine quibus justificatio obtineri nequit. Requiritur attritionem patebit e dicendis n. 270; eam sufficere, seu non praerequiri contritionem perfectam et ab ea inseparabilem statum gratiae, liquet ex ipsa natura illorum sacramentorum, quae a Christo instituta sunt ut conferant gratiam etiam primam et propterea dicuntur sacramenta *mortuorum*.

II. Ad reliqua sacramenta, quae *vivorum* dicuntur, praerequiritur **status gratiae**: quia a Christo instituta sunt ad dandam gratiam secundam seu augmentum gratiae. Duplici autem ratione reus peccati mortalis statum gratiae recuperare potest ut sacramentum vivorum licite recipiat: nempe per contritionem perfectam et per confessionem sacramentalem. Haec posterior ratio est semper securior ideoque consulenda, et ad Eucharistiam recipiendam necessaria, ut n. 192 dicemus.

Quidam casus, sane rarissimi, allegantur, in quibus liceret Eucharistiam in statu peccati mortalis suscipere, puta si sacerdos ad altare vel laicus ad mensam communicantium accumbens recordaretur peccati gravis a se commissi, nec posset conteri nisi interrompendo sacrificium vel recedendo ab hac mensa cum proprii honoris jactura; item, si hostia sacra in eo esset ut ab impiis profanaretur, neque suppeteret tempus contritionem eliciendi. A fortiori idem dicendum de ceteris sacramentis, si quando in similibus angustiis suscipienda essent. (S. Alph. n. 86)

129. III. Grave sacrilegium est suscipere sacramenta indigne: ita enim sacramenta privantur suo principali effectu ad quem significandum instituta sunt, scil. gratia sanctificante. (Lugo, disp. 9. n. 1)

Attamen sacramenta sic valide, sed illicite suscepta, quandoque *reviviscunt*, i. e. gratia quae, cum sacramentum conferretur, propter existentem obicem non est data, remoto postea obice, datur vi sacramenti jam collati. Id omnes, cum S. Th. (3. q. 69. a. 10), tamquam certum admittunt de baptismo sic fide suscepto. Baptismus enim, vi characteris impressi, est quasi sacramentum manens, quod effectum suum semper exigit; aliunde, semel valide collatus repeti nequit. Propter similitudinem rationis, idem communiter admittitur de reliquis sacramentis characterem imprimentibus, vid. confirmatione et ordine; imo etiam de extrema unctione quae, durante eodem periculo mortis, iterari

nequit, et de matrimonio quod in eodem conjugio semel tantum suscipi potest : a divina enim bonitate alienum videtur, fideles toto illo tempore privari gratia sacramentali. De poenitentia dubium est num possit esse simul valida et informis, seu gratiam non producens. (n. 275) Tandem de Eucharistia, quae crebro iterari potest, non videtur ratio sufficiens asserendi eam reviviscere. (Ball. P. n. 80 seq.) Remotio autem *obicis*, quae conditio necessaria est reviviscentiae sacramenti, ita intelligenda est ut ponatur illa dispositio cujus defectus impedit fructus sacramenti, ex. gr. fides vel attritio in eo qui baptismi fructus ob defectum fidei vel attritionis non percepit, contritio perfecta vel attritio cum poenitentia pro sacramentis vivorum (excepta extrema unctione), etc. Attamen si quis, post baptismum vel extremam unctionem sine fructu susceptam, nova peccata mortalia commisit, ad haec delenda requiritur pariter contritio vel attritio cum poenitentia. (Lugo, disp. 10. sect. 4)

130. IV. Qui ad sacramentum vivorum accedit, reus peccati gravis quod bona fide existimat contritione perfecta vel sacramento poenitentiae deletum esse, certe novum peccatum non committit, ut liquet. Quaestio autem inter summos Theol. controversa, haec est : num is qui cum hac bona fide habeat simul attritionem, assecuturus sit remissionem peccati sui in susceptione non tantum extremae unctionis (quod certum est), sed reliquorum sacramentorum, et signanter Eucharistiae. Multi affirmant cum S. Alph. (n. 6), quia, juxta Trid. (Sess. 7. can. 6), sacramenta gratiam conferunt *obicem non ponentibus* ; jamvero qui cum hac bona fide et attritione accedunt obicem non ponunt. Ita sentire videtur et S. Th. (3. q. 73. a. 7. et q. 79. a. 3). Alii tamen negant, quos citat et sequitur Lugo (disp. 12. n. 3), quia talis effectus esset praeter intentionem instituentis sacramenta vivorum ad gratiam augendam. Revera fatendum est rationem pro sententia affirmante debilem esse et quasi petitionem principii, cum ipsum peccatum mortale nondum remissum censi possit obex infusioni gratiae. Sed, etiamsi peccatum istud non remitteretur vi sacramenti suscepti, valde verisimile est eandem veniam obtentum iri per contritionem quam Deus concessurus sit, non quidem infallibiliter, sed ex congruitate, ei qui sacramentum vivorum, praesertim Eucharistiam, bona fide attritus suscipiat : quem sensum Lugo (l. c. n. 24) satis probabiliter tribuit loco S. Th. (q. 79. a. 3) mox citato.

V. Per se illicitum est sacramenta petere a ministro qui in iis conferendis peccaturus praevideatur : caritas enim postulat ne alii occasionem peccandi demus. Ob duplicem autem rationem **minister indignus** fieri potest : ob peccatum et ob censuram. Jamvero :

1° Si minister indignus est ob *peccatum mortale* vel *excommunicatus* aut *sensus toleratus*, licet ab eo petere sacramenta ex quavis causa, etiam non gravi, necessitatis vel utilitatis. Cfr. Vol. I. n. 233.

2° Si minister est *excommunicatus vitandus* vel *nominatim et publice suspensus*, regulariter non tantum caritas obstat, sed positiva Ecclesiae prohibitio. Cfr. n. 583.

3° Si minister est *excommunicatus* vel *sensus toleratus*, per se licet ab eo petere sacramenta. (n. 583) Attamen, si simul esset notorius haereticus vel schismaticus, graviter illicitum esset ab hujusmodi homine recipere alia sacramenta quam quae in articulo mortis necessaria sunt. Id liquet e repetitis decisionibus SS. Congr. (Vol. I. n. 198), in quibus permittitur tantum ut in articulo mortis sacramentum poenitentiae a sacerdote schismatico recipiatur, " dummodo aliis fidelibus non praebeatur scandalum, nec sit alius sacerdos catholicus, nec sit periculum ut fidelis ab haeretico pervertatur, et tandem probabiliter credatur sacerdotem haeticum administraturum hoc sacramentum secundum ritus Ecclesiae. „ (S. Inq. 7 Jul. 1864; Coll. P. F. n. 1845) Item pro baptismo non licet adire talem ministrum " nisi in casu extremae necessitatis, in quo non sit alius valens baptizare. „ (Instr. datae a Pio VI de sacerdotibus intrusis Galliae, 28 Maii 1793) S. Alph. (n. 88) probabile censet licere moribundo accipere ab excommunicato vitando Viaticum et (si aliud sacramentum recipere nequiverit) etiam extremam unctionem. Attamen haec vix in praxim deduci possent sine scandalosa specie adhaesionis sectae falsae, quando a ministro publice haeretico vel schismatico talia sacramenta essent recipienda. In locis in quibus catholici vivunt permixti praepotentibus schismaticis, quandoque S. Sedes tolerat ampliores communicationem in divinis ad vitanda mala majora. (Coll. P. F. n. 1823)

131. QUAER. Num liceat suscipiente sacramentum, extra necessitatis casum, sequi opinionem mere probabilem circa valorem aut fructum sacramenti, relicta tutiore.

RESP. Prior sententia communior (S. Alph. l. 1. n. 51) negat, quia reverentia sacramentis debita exposcit ut ea non exponantur periculo frustrationis. Allegant quoque prop. 1^{am} ab Innoc. XI damn. (Vol. I. n. 68): licet enim haec prop. loquatur tantum de *conferente* sacramentum, par est ratio pro suscipiente, ad quem proinde virtualiter damnatio ista extenditur.

Nihilominus affirmant Sanchez (in Dec. l. 1. c. 9. n. 34), Vasquez (l. 2. q. 19. a. 6. disp. 63), Sporer (de Consc. c. 1. n. 57) aliique citati apud S. Alph. Nullam enim (ajunt) irreverentiam sacramento

infert qui in eo recipiendo sententiam probabilem sequitur ideoque prudenter agit ; sicut non laedit reverentiam divinis praeceptis debitam qui sequitur opinionem probabilem pro libertate. Neque e supradicta damnatione aliquid erui potest, cum non satis constet utrum ratio illius fuerit sola reverentia sacramentis debita an etiam caritas a ministro debita suscipientibus.

Priorem sententiam per se veriore putamus et in praxi tenendam, ubi facile plena certitudo pro mera probabilitate haberi potest, puta subjungendo peccatum certum peccato dubio in confessione sacramentali. (n. 261) Attamen regulariter licitum putamus uti opinione probabilissima de valore sacramenti, ut (n. 116) de ministro diximus. Insuper, ubi probabilitas versatur circa statum gratiae requisitum ad sacramenta vivorum cum fructu suscipienda, eam sufficere putamus. Nam moralis certitudo late sumpta, quae sola de statu gratiae haberi potest, vix obtinebitur ab eo qui peccatum mortale commisit nisi sacramentum poenitentiae suscipiat, ac proinde non sine notabili incommodo, ad quod subeundum non obligat reverentia sacramento debita ; per actum vero contritionis major tantum probabilitas obtinebitur, quae periculum frustrationis non auferet. Si quid amplius peteretur, jam practice fere nemo gravis peccati reus posset ad sacramentum vivorum accedere, praemisso tantum contritionis actu, nisi adhiberet diligentiam exquisitam. Ob hanc difficultatem, censem suscipientem nec temere, nec irreverenter agere, si mera probabilitate de statu gratiae contentus sit.

TRACTATUS XII.

DE BAPTISMO.

132. Hic unice agemus de baptismo qui sacramentum est a Christo Dño ad spiritualement hominis regenerationem institutum. Nec quidquam aliud designari solet baptismi nomine, quando simpliciter adhibetur. Notiones tantum subjiciemus baptismi flaminis et baptismi sanguinis, quorum naturam et proprietates exponere solent Dogmatici, ubi de sacramento baptismi disserunt.

Baptismus *flaminis* situs est in actu caritatis seu contritionis perfectae, quocum semper connexa est infusio gratiae sanctificantis.

Baptismus *sanguinis* idem est ac martyrium, seu perpassio mortis vel cruciatus letalis pro fide vel virtute christiana (2. 2. q. 124. a. 5).

Uterque dicitur baptismus *in voto* : martyrium, quia, e speciali Dei privilegio, baptismi sacramentalis vicem gerere potest ; caritas perfecta, eo quod semper adnexum habet desiderium, saltem implicitum, recipiendi illud sacramentum saluti prorsus necessarium.

Si *effectus* spectamus, baptismus flaminis et baptismus sanguinis in eo conveniunt cum baptismo sacramento quod peccatum originale et gravia peccata personalia, infusa gratia sanctificante, delent. Ab eodem discrepant quatenus solum sacramentum baptismi imprimit characterem, quo homo fit incapax iterum suscipiendi baptismum, capax vero reliquorum sacramentorum. Tandem, quoad remissionem omnis culpae venialis et poenae temporalis, sacramento quandoque pares, quandoque impares sunt : totus ille reatus plene remittetur per martyrium sicut per sacramentum, dummodo saltem attritio de peccato commisso habeatur ; per baptismum flaminis non remittetur plene, nisi cum actus caritatis satis intensus erit ad hanc plenam remissionem assequendam.

CAPUT I.

DE MATERIA ET FORMA BAPTISMI.

§ I. DE MATERIA REMOTA BAPTISMI.

133. I. Materia **valida** baptismi est omnis et sola aqua naturalis in statu liquido.

Aqua naturalis, i. e. quae vulgo appellationem aquae simpliciter obtinet. Constat e verbis Christi (Joann. III, 5) : “ Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc. ”, quae de aqua vera et naturali intelligenda esse definivit Trid. (Sess. 7. de Bapt. can. 2) In casu autem dubii, ut judicetur utrum aqua naturalis permaneant an in aliam substantiam, puta jusculum, transierit, minus attendendum est ad chemicorum placita, quam ad communem sensum hominum, quos Christus profecto voluit aptos esse ad hujusmodi discretionem faciendam. (Ball. P. n. 8)

In statu liquido. Nam in statu solido vel vaporeo inepta foret ad abluendum. Hinc :

1° *Valida materia* est : a) Aqua putei, maris, paludis, pluviae, fluminum, fontium, etiamsi sulphurea vel mineralis est, etc.

b) Aqua resoluta ex nive, grandine, glacie, ac proinde ubi aqua in statu solido habetur, facile obtinetur materia valida, liquefactis per contactum corporis saltem quibusdam guttis.

c) Aqua collecta e vaporibus densatis, ex. gr. quae, tempestate nimboſa, a foliis vel pariete defluit.

d) Aqua turbida mixta cum alia re, modo aqua sit materia praedominans (S. Alph. n. 103), etiamsi quoad colorem, saporem et odorem alterata sit. Sic valida materia est aqua decoctionis carniū, si parva solutae carnis commixtio facta est, ita ut, secundum communem sensum, maneat species aquae. (S. Th. 3. q. 66. a. 4. ad 2; Ball. P. n. 8)

2° *Invalida materia* sunt saliva (Decr. l. 3. t. 42. c. 3), lotium, lacrymae, sudor, cerevisia, cafaeum, decoctio carniū quae e spissitudine videtur habere plus de aliena substantia quam de aqua (S. Th. l. c.), lutum, atramentum, etc. Talia enim, e communi aestimatione, substantialiter ab aqua differunt. Valeret tamen baptismus collatus cum aqua subtili quae e luto, lixivio et similibus exprimeretur.

3° *Dubia materia* est jusculum, cafaeum, cerevisia et similia de quibus, propter tenuem admixtionem materiae alienae, dubitatur num

adhuc aqua censi possint. Idem dicendum de aqua fluente e vile aliisve arboribus, succo plantarum, etc. (S. Alph. n. 104) Hujusmodi materia uti extra casum necessitatis grave est (n. 116) ; verum, urgente mortis periculo, licet, imo et oportet baptismum conditionate conferre cum materia dubia, etiamsi valor tenuiter tantum probabilis sit, ob summam hujus sacramenti necessitatem. (S. Alph. n. 103) Si postea haberi potest materia certa, baptismus sub conditione iterandus est. (n. 117 seq.)

134. II. Ut materia insuper licita sit, requiritur ut naturalis aqua sit :

1° Pura seu absque alienae materiae mixtura. Graviter enim peccaret contra reverentiam sacramento debitam qui, extra casum necessitatis, aquam aliena materia mixtam adhiberet, etiamsi (juxta supra exposita) valorem sacramenti in dubium non vocaret, ex. gr. baptizando aqua sordida, lutulenta, etc.

2° Specialiter ad hunc finem benedicta et s. oleo catechumenorum et chrismate mixta. Haec benedictio regulariter fit in vigiliis Paschatis et Pentecostes. Si parochus fontem benedicturus nondum habere potuit olea hoc ipso anno consecrata, benedicat fontem sine sacrorum oleorum infusione, quae privatim opportuno tempore fiet : quodsi antea aliquem baptizare debeat, in ipsa benedictione solemni vetera olea infundat. (S. C. R. 31 Jan. 1896 ; Act. S. S. t. 28. p. 504) In vigilia vero Pentecostes fontem cum oleis novis benedicet. Quodsi aqua in his diebus benedicta non sufficere videatur, alia non benedicta admisceri potest, in minore tamen quantitate : si vero corrupta fuerit vel quavis alia ratione defecerit, iterum benedicenda erit formula in Rit. Rom. (tit. II. c. 7) posita.

Hanc obligationem gravem esse, satis constare censemus tum e momento quod Ecclesia consecrationi aquae baptismalis tribuit, tum e pluribus S. Sedis documentis, quibus missionarii jubentur aquam consecrare vel consecratam secum deferre, quotiescumque id absque gravi incommodo facere possunt. (Coll. P. F. n. 515) Neque haec quaestio plane otiosa est, ut contendit Ball. P. (n. 10), quia vix fingi possit qui, habens in promptu fontem baptismalem, velit alia aqua uti. Nam quaestio practica est de eo qui negligat aquam consecratam conficere vel secum ferre, ubi facile potest. Nulla autem datur obligatio adhibendi aquam lustralem si baptismalis deficiat, quamquam plures AA. id decere arbitrantur et idem innuit quandoque S. C. de P. F. (Coll. P. F. l. c.) Etenim S. Inqu. nullam aquae lustralis mentionem facit, dum hunc casum ita solvit 22 Jun. 1883 : “ Quando non habetur aqua baptismalis, adhibenda est (quando fieri potest) aqua benedicta juxta formulam in novis editionibus et in appendice Rit. Rom. ; secus adhibenda est aqua naturalis. „ (Coll. P. F. n. 517) Pariter, juxta sententiam saltem proba-

bilem (S. Alph. H. A. tr. 14. n. 8), non est obligatio adhibendi aquam consecratam in baptismo stricte privato, qui scil. in casu necessitatis confertur.

Si aqua baptismalis, quamvis liquiditatem suam omnino servaret, magnum foetorem exhalaret, maneret materia valida, sed illicita extra casum necessitatis: in quo etiam praeferenda esset aqua naturalis. (S. Inq. 17 Apr. 1839; Coll. S. M. n. 186)

§ 2. DE MATERIA PROXIMA BAPTISMI.

135. I. Materia proxima baptismi est ablutio baptizandi a baptizante facta. Constat manifeste e forma, quae secus non verificaretur, et ex universa traditione. Igitur ad valorem baptismi requiritur:

1° Ut fiat *vera ablutio*. Ad hanc opus est tum contactu physico, tum contactu successivo, qui tamen dupliciter haberi potest, vid. admota aqua ad corpus, ut sit in infusione, vel admoto corpore ad aquam, ut fit in immersione. Minime requiritur ut sordes corporales reapse abstergantur. (Ball. P. n. 12) Nulla certa quantitas aquae requiritur, ac proinde opinamur valere baptismum, etiamsi una vel altera gutta tantum adhibeatur, vel si baptizans motu digiti madefacti baptizandum abluerit, dummodo aqua vere fluxerit. Nihilominus, quia plures AA. id negant et plerumque non constabit aquam vere fluxisse, generatim talis baptismus habendus erit ut dubius, ideoque sub conditione iterandus, sicut S. Inq. 14 Dec. 1898 respondit de fidelibus quibusdam qui baptizati fuerant non per ablutionem, sed per modum unctionis in fronte cum pollice in aqua baptismali madefacto.

2° Ut abluatur *baptizandus*. Constat non esse necessarium ut totum corpus abluatur et sufficere ut abluatur caput. Baptismus vero collatus in alio membro, etiam principali, ut scapulis vel pectore (quamquam communius et probabilius validus dicitur), practice tamquam dubius habendus esset, saltem ob DD. dissensum vel dubitationem. Cfr. S. Alph. l. c. q. 4. Ideo jubet Rit. Rom. (tit. II. c. 1. n. 16) ut infans qui aliud membrum quam caput ex utero materno emisit et super illud baptizatus fuerit, iterum, si natus vixerit, sub conditione baptizetur. Valde verisimiliter opinantur quidam AA. (ut Lehm. II. n. 62) huiusmodi iterationem non esse sub gravi imponendam quando infans vel adultus in parte principali corporis baptizatus fuerit, quia communissima sententia, teste S. Alph. (l. c.), huiusmodi baptismum validum censet. Tandem, si in crinibus caput tegentibus baptismus collatus est, theoretice quidem validus videtur, cum crines aequae ac cutis ad hominis corpus pertineant; ob contrariam tamen quorundam sententiam, sub conditione iterandus est. (Lugo, Resp. Mor. l. 1. dub. 1)

3° Ut ablutio fiat *a baptizante*. Si enim fieret a baptizato ipso vel a tertio vel *unice* a causa naturali (puta pluvia), falsa forent verba : *Ego te baptizo*. Haec tamen satis verificari videntur si baptizans infantem vel adultum supponat aquae decidenti e coelo, tecto, fonte, etc. imo probabilius aquae a tertio affusae (Ball. P. n. 20), quamvis id ultimum ab aliis negetur. (Lehmk. l. c.) Alios casus, utpote otiosos, omittimus.

136. II. Baptismus valide conferri potest, sive per *immersionem*, sive per *infusionem*, sive per *aspersionem*, neque ad valorem pertinet utrum unica an triplex ablutio fiat : nam hae variationes essentialem materiam proximam (n. 135) intactam relinquunt. Attamen hodie jubet Rit. Rom. (l. c. n. 10) ut " primus vel secundus modus, qui magis sunt in usu, pro Ecclesiarum consuetudine retineantur : ita ut trina ablutione caput baptizandi perfundatur vel immergatur in modum crucis uno et eodem tempore quo verba proferuntur. „ Imo hodie in Ecclesia latina solus baptismus per infusionem in usu est.

Communis sententia tenet cum S. Th. (3. q. 66. a. 8) graviter peccare eum qui Ecclesiae ritum violat circa modum ablutionis vel trinam aquae effusionem. Haec tamen non videntur extendenda ad baptismum strictè privatum, dummodo certo valeat modus adhibitus.

§ 3. DE FORMA BAPTISMI.

137. I. Forma usualis baptismi in Ecclesia latina est : *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*. In Ecclesia graeca adhibetur ista, sane substantialiter aequivalens : *Baptizatur servus Christi in nomine Patris* etc.

Quando autem trina fit affusio, rectius forma ita profertur ut ante tertiam non finiatur : quia forma, cum quacumque prima ablutione, baptismum constituit. (Bus. ap. S. Alph. n. 105)

II. Ut judicetur quaenam omissiones vel mutationes hanc formam invalidam reddant, imprimis applicandae sunt regulae generales de hujusmodi alterationibus datae. Cfr. n. 110, ubi plura speciatim de forma baptismi exposita sunt. Insuper videndum num exprimantur ea quinque ad valorem formae necessaria (Bus. ap. S. Alph. n. 108) :

1° *Persona baptizantis*, quae saltem implicite exprimenda est, ut fit in forma Graecorum per vocem *Baptizatur* sumptam cum adjunctis in quibus pronuntiatur. Ideo omissio pronominis *ego* foret essentialis in lingua gallica, flandrica, germanica, anglica, etc. ; accidentalis in lingua latina, italica, etc.

2º *Actus baptizandi*. Sufficeret tamen si pro verbo *baptizo* aliud aequivalens poneretur, ut *lavo*, *abluo*; minime vero si pro actione praesenti exprimeretur voluntas baptizandi, dicendo ex. gr.: *Ego volo tibi ministrare sacramentum baptismi peccatorum in nomine* etc. (S. Off. 23 Jun. 1840; Coll. P. F. n. 525). Ubi lingua vernacula adhibetur, generatim tutius est servare vocem a latino verbo baptizandi derivatam, ut gallice *baptiser*, anglice *tò baptize*. nisi in eadem lingua habeatur vox significandae ablutioni sacramentali reservata, ut flandrice *doopen*, germanice *taufen*. Sic quoque valere censemus baptismum anglie collatum cum verbo *tò christen*, quippe quod ex usu prorsus idem ac verbum *tò baptize* significat, sicut de voce *karstim* in lingua dalmatica et similibus opinatur Lugo (Resp. Mor. l. 1. dub. 3). Attamen cum in lingua anglica soleat adhiberi potius vox *tò baptize*, aliquod dubium oriri posset, cui depellendo baptismum sub conditione iterare *liceret*. (Lehm. II. n. 63)

3º *Persona baptizandi*. Ideo invalida esset forma, simpliciter omissio pronomine *te*, ut respondit S. C. de Prop. F. 5 Jul. 1841. (Coll. P. F. n. 526) Valeret tamen, si eidem substitueretur aliquid aequivalens, puta nomen infantis, vel pro principe *Dominationem Vestram*.

4º *Unitas divinae naturae*: quod fit per voces *in nomine*. Unde invalidus foret baptismus collatus *in nominibus Patris* etc. Quodsi ter repetatur *in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus Sancti*, valere baptismum respondit S. Inq. 11 Jan. 1882. (Coll. P. F. n. 530) Dubia, saltem practice, foret forma, in qua plane omissum fuisset adverbium *in*. Validam vero censemus cum Lehm. (II. n. 64) formam *in nomen* seu, ut quidam protestantes in Hollandia dicere solent, *op den naam* quia plane congruit cum verbis in S. Scriptura traditis (εἰς τὸ ὄνομα).

5º *Trinitas Personarum* idque explicite et distincte. Hinc invalide iisdem substituerentur voces *in nomine SS. Trinitatis* vel *in nomine Jesu Christi*. Quodsi vulgaribus vocabulis alia minus usitata substituerentur, ex. gr. *in nomine Genitoris, Geniti et Spirati*, valor saltem dubius foret. Idem, ob defectum clarae distinctionis divinarum Personarum, dicendum ubi omitteretur bis conjunctio *et*, vel ubi apponeretur tantum ante alterum nomen, dicendo ex. gr. *In nomine Patris et Filii, Spiritus Sancti*. At certo valeret baptismus collatus: *in nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti*; quia distinctio Patris a Filio satis per ipsa vocabula exprimitur, neque ab usu recepto alienum est, cum tria distincta numerantur, conjunctionem tantum ante tertium efferre. Ideo S. C. C. (12 Sept. 1801) vetuit ne baptismus sub hac forma collatus etiam sub conditione iteraretur.

138. III. Ubi mutatio formae inducenda nullatenus dubium efficeret

sacramenti valorem, leviter tamen peccaretur ab eo qui aliquid sciens volens mutaret addendo, omittendo transponendo, etc. Imo etiam graviter peccaret sacerdos latinus forma graecorum utens, cum praeceptum in Rit. Rom. (l. c. n. 9) positum transgrederetur et mutatio esset notabilis. Attende in Rit. Rom. non apponi formae baptismi vocem *Amen*, ideoque eam omittendam esse, ut declaravit S. C. R. 9 Jun. 1853. (Coll. S. R. n. 3014)

CAPUT II.

DE MINISTRO BAPTISMI.

139. I. Valide ministrat baptismum homo quilibet, etiam haereticus vel infidelis, modo ponat omnia ad valorem sacramenti requisita. Ita definivit Innoc. III in Conc. Later. IV. (Denz. n. 357)

II. Licite, extra casum necessitatis, regulariter solus sacerdos baptizat. Diacono tamen licet etiam solemniter baptizare, quando adest aliqua latioris sensus necessitas et a parcho vel episcopo hoc munus ei commissum fuit, ex. gr. si parochus graviter infirmus vel confessionibus excipiendis occupatus est.

Controvertitur num idem diacono liceat, dum similis adest necessitas, sed deficit commissio a sacerdote facta. Negativam sententiam probabiliorē censet S. Alph. (n. 116), quia tantum sacerdotis vice solemniter baptizare potest : quae ratio sane non satis stringens est, ut propterea negetur probabilitas sententiae affirmantis, quam tenet Suarez. (disp. 23. sect. 3)

III. Ut sacerdos in casu determinato licite hanc potestatem exserat necesse est ut haec facultas ei competat *vi muneris* vel *legitimae delegationis*. Vi autem muneris, id potest episcopus in sua tantum dioecesi. relate ad eos qui ibidem domicilium aut quasi-domicilium habent eorumque infantes ; similiter dicendum de parcho relate ad territorium parochiae suae. Hanc autem facultatem, utpote ordinariam, cuilibet sacerdoti delegare valent. (Rit. Rom. tit. II. c. 1. n. 12) Hinc :

1° Graviter peccat sacerdos qui alienum baptizat sine licentia proprii sacerdotis expressa vel rationabiliter praesumpta. (S. Alph. n. 115) Id valet etiam de parcho in propria paroecia baptizante alienos.

2° Pariter, ob violatum proprii pastoris jus, peccant parentes qui, sine ejus licentia, prolem ad alium sacerdotem deferunt baptizandam.

3º Peregrini vel vagi possunt baptizari in ecclesia quam elegerint. Qui vero praeter domicilium etiam quasi-domicilium habent, possunt probabilius baptismum suscipere vel pro infantibus suis petere ab alterutro paracho domicilii vel quasi-domicilii. (S. Alph. l. c.)

4º Si mulier casu pariat in pago non suo, proles ab illius pagi paracho est baptizanda. Verumtamen, si pagus ille parum distet a pago proprio, ex. gr. tribus leucis, *potest* proles etiam ad ecclesiam suam deferri. (ib.)

5º Ex Rit. Rom. (Tit. II. c. 3. n. 3) : “ Adultorum baptismus, ubi commode fieri potest, ad episcopum deferatur ut, si illi placuerit, ab eo solemnitus conferatur. „ Atque in quibusdam dioecesibus (Stat. Mechl. n. 227) statuitur ut nullus adultus extra casum necessitatis baptizetur, ne sub conditione quidem, absque Ordinarii facultate. Haec prohibitio etiam a Regularibus servanda est. (Schmalzgr. in Decr. l. 3. t. 29. n. 14)

Ubi paroeeciae nondum canonice erectae sunt, ad statuta illius qui ibidem spirituales auctoritatem exercet, vid. episcopi, vicarii apostolici, etc. et ad receptas consuetudines respiciendum est, ut constet cuinam sacerdoti jus baptizandi in universo territorio vel in ejus parte competat. (Lehmke. II. n. 67)

140. IV. In casu necessitatis, seu quoties infans vel adultus in imminente vitae periculo versatur, quilibet homo potest, imo ex caritate tenetur baptismum ministrare, si solus adest vel solus sacramentum valide conferre potest.

Attamen, ubi plures adsunt, servanda est regula quam, cum duplici restrictione, proponit Rit. Roman. (c. 2. n. 13) : “ Si adsit sacerdos, diacono praefertur, diaconus subdiacono, clericus laico et vir feminae, nisi pudoris gratia deceat feminam, potius quam virum, baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius femina sciret formam et modum baptizandi. „ Pater autem et mater prolis baptizandae reliquis omnibus (ergo etiam feminis) postponendi sunt (Rit. Rom. l. c. n. 14). Ordinem hunc invertere probabilius gravi culpa vacat, nisi laicus baptizaret praesente sacerdote : quia isti soli competit facultas baptizandi tamquam propria, ex Ecclesiae ordinatione. (S. Alph. n. 117) Non esset tamen culpandus sacerdos qui, in casu necessitatis, vices suas cederet laico, ob rationem decentiae vel securitatis, puta ad baptizandum foetum in utero matris, vel quia baptismus sub specie lotionis medicinalis clam ministrandus esset.

Necessitati ex imminente mortis periculo ortae similis est ea quae praesertim in locis Missionum, oriri potest e defectu cujuslibet sacerdotis vel e difficultate eum adeundi. Pluries probavit S. C. de P. F. (Coll. P. F. n. 536 seqq.) consuetudinem in locis Missionum vigentem, ut catechistae aliive probati laici cito (ex. gr. intra 8 dies) baptizent quos-

libet christianorum infantes, etiam bene valentes. Quare idem licitum censemus in regionibus nostris, quando pater, nefaria impietate, obstat ne liberi uxoris christianae ad ecclesiam deferantur baptizandi. Poterit ipsa mater (si neminem alium tute et commode adhibere valet) infantem suum baptizare. Oportebit tamen de collato baptismo certiore facere parochum ne forte, defuncta matre, puer iterum baptizetur. Ubi vero differitur tantum baptismus a parentibus ob rationem minime sufficientem, puta quia patrinus a longinqua regione venire debet, non licet obstetrici infantem baptizare nisi quando positive timetur ne puer dilationis tempore sit moriturus, ut respondit S. Inq. 11. Jan. 1899.

CAPUT III.

DE SUBJECTO BAPTISMI.

§ I. DE BAPTIZANDIS FOETIBUS IMMATURIS.

141. I. Foetus qui praemature, quolibet gestationis tempore, in lucem editur, etiam minimus, habendus est tamquam baptismi suscipiendi capax, nisi aperte de ejus morte constet : quare, cum in periculo mortis versetur, sub gravi quamprimum baptizandus erit.

Ratio patet in sententia hodie communiter recepta : foetum humanum a primo conceptionis momento anima rationali informari (Vol. I. n. 374) ac proinde (sicut quamlibet creaturam humanam) esse baptismi capacem. Obligatio autem conferendi quamprimum sacramenti e summa ejusdem necessitate liquet. Neque ab hac practica conclusione recedere posset qui animam foetui paulo tardius infundi opinaretur, ut in simili argumento (Vol. I. l. c.) de foetus occisione diximus. Manifeste enim nefas esset absque baptismo projicere foetum *probabiliter* anima rationali informatum. Omnibus ergo matribus, obstetricibus, medicis, etc., occasione data, enixe commendandum est ne ullum foetum viventem, quantumvis sit, absque baptismo perire sinant. Etenim satis commune est praepjudicium existimantium nullam in foetibus abortivis minimis animam reperiri.

Præcipue quando foetus parum evolutus est, difficillimum est agnoscere num jam vitam amiserit. Solum signum indubium reponitur in corruptione, quae maculis et foetore manifesta fiat. Quare (nisi peritus et timoratus medicus mortem ut certam agnoverit) expediet regulariter

baptismum sub conditione conferre etiam iis foetibus qui jam aliqua mortis indicia prae se ferant. (Surbled, *La vie sexuelle*, p. 292 seq.) (1)

142. II. Baptizandi sunt quilibet foetus a muliere editi, etiamsi maxime contra ordinarias leges evoluti sint, ideoque ob deformitatem suam *monstra* dici mereantur. Quidquid enim vivum editur a muliere, homo erit; neque ab ullo viro perito hodie admittitur (quod nonnulli veteres autumabant) mulierem e congressu cum bruto feram eniti posse. Sed, ut vita censeatur adesse, omnino requiritur ut aliqua capitis et pectoris species habeatur. Minime autem ut homo habendi sunt foetus *acardiaci*, seu constantes tantum ex ventre et pedibus, neque *molae* i. e. ova fecundata in quibus foetus plerumque praemature mortuus et absorptus aut resolutus est, quorum membranae postea in varias molarum formas degenerarunt. (Capellmann, *Med. Past.* p. 110) In dubio utrum verus foetus an mola vel aliquid simile occurrat, baptismus sub conditione conferendus est. (2)

143. III. Foetus valide in *utero matris* baptizari potest ideoque, si timetur ut vivus in lucem edi possit, omnino baptizandus erit. Ratio est: quia, cum jam sit homo viator, nihil impedit quominus baptismum recipiat. (S. Alph. n. 107)

Attamen quidam AA. valorem hujus baptismi impugnarunt, quia nemo renasci potest (Joann. III, 5) nisi prius natus fuerit. Ideo baptismus in utero sub conditione conferendus, et, si infans vivus in lucem editus

(1) De modo securiore baptizandi foetum qui membrana sua involutus editus est, non una est sententia. Quidam (Surbled, *op. cit.* p. 291) censent prius super membranam conditionate conferendum baptismum, deinde aperta membrana, iterandum esse sub conditione: *Si tu es capax et nondum baptizatus*. Sed cum membrana illa exterior velamentorum, iudicio peritorum (n. 143), minime pertineat ad foetum, nullum dubium est quin invalidus sit baptismus super illam collatus. Ideo praeplacet modus a D. Capellmann (*Med. Past.* p. 112, nota) propositus, vid. ut baptismus per immersionem conferatur. Apprehendatur ergo utriusque manus pollice et indice aliqua velamenti plicatura; ovum sub aqua demergatur atque ita dirumpatur ut materia ovi effluat: simul autem pronuntietur forma conditionata: *Si vivis* etc. Recte addit Lehmke. (II. n. 74) securius esse ut foetus etiam ex aqua extrahatur.

(2) Speciale dubium oriri potest de modo quo monstra baptizanda sint, quando principalia membra duplicata gerunt. Si duo capita simulque duo pectora gerit foetus, censendus erit duos homines distinctos continere: ideo singula capita absolute baptizanda erunt unum post alterum, nisi necessitas urgeat, in qua utrumque simul sub forma plurali abluendum erit. Quodsi dubitatur num duae personae distinctae in monstro contineantur eo quod non appareant duo capita et duo pectora distincta, tunc unus absolute baptizetur, alter sub conditione: *Si non es baptizatus*. (Rit. Rom. t. II. c. 1. n. 20 seq.)

fuert, conditionate repetendus est, etiamsi super verticem baptizatus fuerit. Ita casum solvit S. C. C. 12 Jul. 1794. (Coll. P. F. n. 647)

Hujusmodi baptismus intra-uterinus, tum ob decentiam, tum ob periculum nocendi matri, regulariter a solo medico peragendus est. Hic, ope siphunculi, aquam in caput infantis dirigere debet vel digito madefacto (si desit siphunculus) eandem infantis partem, quatenus eam attingere potest, abluere. Non levem tamen difficultatem offendere solet baptismus intra-uterinus. Etenim e recentioribus scientiae progressibus constat secundinam, seu exterius velamentum quo infans in utero materno involvitur, non pertinere ad infantem, sed ad matrem: prodit enim eadem secundina ex membrana pituitaria uteri materni. (Capellmann, op. cit. p. 103; von Olfers, Pastoralmed. p. 24) Hinc patet invalidum esse baptismum super hanc secundinam collatum. Sed praematura secundinae destructio et, quae inde sequitur, liquoris effusio, fieri non possunt quin magna pericula saluti et felici partui matris oriantur. Ideo consentiunt medici mox allegati secundinam non esse discindendam, saltem ante quintum mensem praegnationis completum, nisi certum foret foetum vivere ejusque vitam minui. Hanc opinionem suam merito confirmant dubio quod generatim de baptismo sic collato remansurum est, quia aegre constabit num aliqua pars infantis et quatenus abluta sit, ac proinde non sunt pericula corporalia praepropere inducenda ut dubius effectus spiritualis obtineatur. Facilius valide conferetur baptismus quando post sextum mensem partus jam imminet. (Eschbach, op. cit. p. 256)

144. IV. Probabilius mater nunquam tenetur ad subeundam **operationem caesaream**, symphyseotomiam, aliamve periculosam incisionem qua foetus ex utero extractus baptizari possit. (Marres, de Just. l. 2. n. 281)

Ratio est: in iis casibus in quibus hujusmodi operatio sine proximo periculo vitae matris fieri posset, baptismum, saltem cum valore probabili, conferri posse infanti in utero remanenti (III); neque ullaatenus certum esse infantem per talem operationem vivum editum iri. Jamvero, ut mater stricte teneretur ad vitam suam temporalem pro vita spirituali prolis exponendam, vel ad subeundam gravem operationem a qua summopere abhorreat, necessarium foret moraliter certum esse infantem alio medio salvari non posse; operatione autem facta, salvatum iri. (Vol. I. n. 217) Adde: nequaquam certum esse non posse foetum, mortua matre, viventem extrahi et baptizari.

Quare censemus relinquendam sententiam plurium etiam recentiorum (Eschbach, op. cit. p. 275; Waffelaert, de Just. t. II. n. 97) opinantium, saltem speculative, adesse obligationem pro matre subeundi

operationem caesaream ad procurandam salutem spiritualem infantis, modo talis sit matris conditio ut hujusmodi operatio non creet morale periculum ipsius vitae. Dissensus tamen iste speculativus est potius quam practicus. Nam hujus sententiae fautores addere solent : non expedire ut mater quae vehementer a tali operatione abhorreat (de qua sola oriri posset difficultas), sub gravi adigatur ab eam subeundam. Consentunt vero omnes hujusmodi operationem illicitam esse, si moraliter est matris occisio : quod tamen, nostris temporibus, ob chirurgiae progressus, multo rarius continget quam antiquiores Theol. supponere solent. (Vol. I. n. 376)

145. V. Quando mater praegnans obiit, per se datur gravis obligatio foetum extrahendi, adhibita, si opus fuerit, operatione caesarea vel simili uteri materni incisione. Id jubet Rit. Rom. (t. II. c. 1. n. 17), idemque S. Inqu. (15 Febr. 1780) servandum edixit etiam ubi magna incommoda timentur ob summam hominum repugnantiam contra tales sectiones, ut inter Sinenses contingebat. (Coll. P. F. n. 573)

Ratio manifesta est e generali obligatione succurrendi proximo in extrema necessitate spirituali posito. (Vol. I. n. 217) Attamen, cum ad inutile nemo teneatur, nulla est obligatio eam sectionem peragendi quando moraliter certum est foetum jam ante matrem vel cum ipsa matre obiisse, aut quando vix ulla spes est eum extrahi posse viventem. Hoc autem, teste Capellmann (op. cit. p. 27), vix umquam sperare licet antequam completus sit quartus praegnationis mensis ; completo quarto mense, multum crescit haec spes si mulier praegnans subitanea vel celerrima morte praerepta est. (1)

De personis quae hac gravi obligatione afficiantur, haec tenenda censemus :

1º Afficit chirurgum, medicum, vel alium virum qui operationem hanc rite peragere valeat.

2º Non tenentur ad eam peragendam homines rerum chirurgicarum imperiti. Etenim ipsi in magnum periculum inciderent occidendi matrem, quam falso existimarent mortuam. Nam, cum plerumque foetus brevi post matrem moriatur, sectio uteri facienda est statim post mortem : de hac autem non ita facile constat, etiam ipsis medicis, praecipue in obitu repentino. Insuper talis operatio plurimam postulat dexteritatem et practicam corporis humani cognitionem, ut ad felicem exitum deducatur. (Capellmann, l. c.) Ideo defunctae maritus vel propinqui generatim minime tenentur ad operationem peragendam ; peccarent tamen graviter

(1) In his adjunctis foetus quandoque post duas horas matri superstes reperi-
tus est. (Hubert, Accouchements, etc. II. p. 165)

obstiendo ne talis operatio a perito viro perageretur, ubi probabilis spes affulgeret infantem vivum extrahi et baptizari posse.

3º Parochus speciali obligatione justitiae tenetur ad providendum aeternae infantis periclitantis saluti. Illi tamen satisfaciet fortiter et prudenter admonendo chirurgum et propinquos de obligatione quae ipsis, juxta supra dicta, incumbit. Nullatenus autem existimamus eum premi obligatione operationis caesareae per se ipsum peragendae, si nullus alius eam peragere velit. Nam fere semper defectu peritiae excusabitur, ut modo dictum est. Deinde specialia incommoda e personali interventu clerici in hac operatione oriri possunt ob hominum dieteria et praejudicia, vel etiam ob legem civilem quae quandoque tales sectiones omnibus, qui medici non fuerint, interdicat. Quare si merito talia damna pro universo ordine clericali vel religione timentur, ab hujusmodi operatione peragenda vel imperanda sacerdotes abstinere non tantum poterit, sed debet. In hunc sensum scribunt Ball. P. (n. 41), Lehm. (II. n. 75), Marres (l. c. n. 284), Gousset (II. n. 39), etc. Horum sententiae magnum pondus addit responsum S. Inq. modo allegatum, quod ita concluditur : “ Expresse cavet prohibetque Sanctitas Sua, ne missionarii in casibus particularibus se ingerant in demandanda sectione multoque minus in ea peragenda. Sat proinde missionariis fuerit illius notitiam edidisse curasseque ut ejus perficiendae rationem perdiscant, qui chirurgicis intendunt, laici homines, tum vero, cum casus tulerit, ejusdem praxim ipsorum oneri ac muneri reliquisse. „ Si enim (ut quidam AA. contendunt) lege naturali omnibus et imprimis sacerdotibus incumberet onus talis operationis peragendae, non apparet quomodo S. Sedes eam tam absolute missionariis interdixerit.

§ 2. DE BAPTIZANDIS INFANTIBUS.

146. I. Infantes parentum catholicorum, quamprimum fieri potest, ad ecclesiam deferendi sunt “ ne illis sacramentum tantopere necessarium nimium differatur cum periculo salutis. „ (Rit. Rom. tit. II. c. 1. n. 15) Penes episcopum jus est pressius definiendi quem terminum excedere illicitum sit.

Hinc inter Theol. convenit graviter peccare eos qui multo tempore infantem baptizare differunt. Frustra vero plures conati sunt determinare qualis dilatio censenda sit gravis : quod patebit legenti apud S. Alph. (n. 118) sententias maxime discrepantes, quia nulla certa lege nituntur. Quare, dummodo adsit seria voluntas non negligendi baptismum, probabile opinamur cum Ball. P. (n. 40) dilationem non esse gravis peccati arguendam, nisi periculum mortis merito timendum sit vel urgeat lex particularis.

II. Infantes infidelium, extra mortis articulum, baptizare non licet, inseci vel invititis parentibus: id enim non tantum ecclesiasticae consuetudini, sed et justitiae naturali, ob laesam auctoritatem parentum, adversaretur. (S. Th. 3. q. 68. a. 10; Bened. XIV Const. *Postremo mense*, 28 Febr. 1747) Eisdem tamen baptizare licet:

1º In periculo mortis, non quidem communi et vaganti, puta propter pestem in regione saevientem, sed proprio ac certo, in quo sunt ii qui morbo, fame, etc. in praesens vitae discrimen adducuntur. (Instr. S. C. de P. F. 17 Aug. 1777; Coll. P. F. n. 571) Ratio est, modico praejudicio, quod tunc inferitur parentibus, praeponderare gravissimum aeternumque praejudicium quod eorum proles absque baptismo decedens pateretur. Imo ex regulis generalibus de caritate liquet, tunc dari obligationem hujusmodi infantes baptizandi, nisi forte timeretur grave damnum commune rei christianae, ob infidelium praejudicia.

2º Si parentes infantes suos projiciunt vel in iis adjunctis versantur, ut nullatenus auctoritatem suam in eos exercere valeant.

3º Si infantem baptizandum offert mater, invito patre, vel avus pater-nus, etiam utroque parente dissentiente, vel avia paterna ubi, mortuo patre, mater et tutor infantem baptizari nolunt. Constat e variis S. Sedis decisionibus quas exponit Bened. XIV Litteris *Probe te memi-nisse* 15 Dec. 1751, ejusdem Bullario (t. III. p. 417) insertis. Ratio est, illas personas participare aliquid de paterna auctoritate, et earum consensum, in favorem fidei, praeponderare perversae voluntati patris vel tutoris.

4º Si de eorum plena et perpetua amentia certo constat, modo id sine gravi parentum offensa aut odio in religionem catholicam fieri possit. Ubi dubium est num amentia sit plena vel perpetua, expectandum est donec satis constet eam fore perpetuam; urgente necessitate, statim baptizare licet. (Instr. S. C. de P. F. cit.)

147. III. Consentientibus parentibus infidelibus, licet eorum infantes baptizare, etiamsi justa subest causa baptizatorum perversionem metuendi, modo non omnis desit congrui subsidii ratio, qua periculo quod praevidetur opportune occurrì queat; non licet, si periculum perversionis adeo instat ut prope certum sit nulla ratione postmodum infantibus baptizatis succurri posse. (S. C. de P. F. 31 Jan. 1796; Coll. P. F. n. 577) Ratio posterioris partis est: in dedecus sacramenti et christianae religionis cedere baptizatorum perversionem, ideoque a collatione baptismi abstinendum esse quoties non apparet saltem proba-bilis spes perseverantiae in fide et gratia. Hinc:

1º Regulariter non licet baptizare infantem oblatum a parentibus qui ambo sunt et permanere volunt infideles, etiamsi promittant filium, cum

adoleverit, facere certiore de suscepto baptismo eique christianae religionis exercitium permittere. (S. Inqu. 22 Jul. 1840; Coll. P. F. n. 580) Attamen S. Inqu. (11 Dec. 1850; Coll. P. F. n. 585) approbavit baptizari infantes parentum de quibus rationabiliter speretur fore ut postea ipsimet baptismum petant. Imo an. 1867 (Coll. P. F. n. 592) prudenti arbitrio et conscientiae missionariorum remisit ut (audito, si fieri posset, Praefecto Apostolico) baptizent infantes sub potestate parentum infidelium remansuros, dummodo non praevideatur ullum adesse grave perversionis periculum et dummodo non constet parentes ob superstitionem offerre filios baptizandos.

2° Regulariter licet baptizare infantem qui saltem matrem fidelem habet, quamvis pater sit Judaeus, infidelis, apostata: nam fere semper providentia matris (a fortiori, patris catholici) sufficit ut probabilis spes concipiatur de catholica infantis educatione. Ita S. Inqu. (17 Sept. 1671: Coll. P. F. n. 546) censuit baptizari posse infantem natum e patre apostata et matre christiana, quando haec, etiam invito patre, baptismum pro illo petit. Dubium hoc Bened. XIV (Const. *Inter omnigenas*, 2 Febr. 1744) dirimendum reliquit prudentiae sacerdotum, qui rem sollicitè in singulis casibus examinent.

148. IV. Certum est penes Ecclesiam jus esse baptizandi **infantes haereticorum**, utpote subditorum, ac praepedire ne parentum erroribus imbuantur. Sed nostris diebus vix ullibi potest Ecclesia jus suum exercere, et periculum amovere quod hujusmodi infantibus imminet, dum sub potestate parentum haereticorum relinquuntur. Ideo ab iis baptizandis abstinendum erit, si nulla spes probabilis affulgeat fore ut hujusmodi infantes baptizati postea in vera fide educentur. (Instr. S. C. de P. F. 17 Aug. 1777 cit.) Quare, extra casum necessitatis, nequit sacerdos baptizare infantem a parentibus haereticis oblatum, si declarant nolle se obligare ad eum catholice educandum. (S. Inqu. 26 Aug. 1885; Coll. P. F. n. 595) A baptismo conferendo etiam abstinendum est "quamvis futurum sit ut (infantes) hoc sacramento perpetuo careant, errore parentum, qui illud minime necessarium arbitrantur ad aeternam salutem consequendam. Equidem nec illis prodesse potest baptismus apostatis a catholica fide, usu rationis accepto, mox futuris, nec sanctitas sacramenti patitur ut cum manifesto profanationis periculo eisdem conferatur „ (S. Inqu. 21 Jan. 1767; Coll. P. F. n. 566)

§ 3. DE BAPTIZANDIS ADULTIS.

149. I. Adulti (1), qui obligationem baptismi agnoverunt, tenentur ad illum suscipiendum quamprimum commode possunt. Unusquisque enim tenetur Ecclesiam visibilem ingredi, ubi ejus characterem obligatorium agnovit; nequit autem ingredi nisi per baptismum, Ecclesiae januam. Non liquet tamen num baptismi dilatio, extra mortis articulum, per se peccatum mortale constituat. Negat S. Thom. (Suppl. q. 6. a. 5), nisi causa ob quam differatur sit mortaliter mala, puta contemptus baptismi. Affirmant multi alii (Suar. de Sacr. p. 1. disp. 31. sect. 2; Laym. l. 5. tr. 2. c. 6. n. 8), quorum sententia tamen parum ad praxim facit. Fatentur enim non posse determinari, ex jure divino, quanto tempore baptismus differri possit sine peccato gravi; Ecclesiae vero non esse potestatem istud tempus jure positivo statuendi, cum jurisdictione in infideles careat. Inter omnes convenit culpa carere eum qui baptismum differat e causa rationabili.

II. Adulti, extra mortis articulum, non sunt baptizandi, nisi hoc sacramentum recipere velint et congruas dispositiones, tum bonae voluntatis, tum sufficientis instructionis afferant. Cfr. dicta n. 125 seq. Fusius de praeparatione baptismo praemittenda disserere, ad Jus Canonicum pertinet.

150. III. In articulo mortis, saltem sub conditione, baptizandi sunt quicumque merito praesumuntur habere illam intentionem quae ad baptismum valide suscipiendum sufficere probabiliter existimetur (n. 126), praemissa (quatenus fieri potest) instructione de mysteriis certo vel probabiliter credendis e necessitate medii. Si tales supervixerint et dubium de valore baptismi collati remaneat, sub conditione iterum baptizandi erunt. Eos autem qui nullam voluntatem baptismi suscipiendi habent, nullatenus baptizare licet, cum sacramentum invalidum foret. Neque licet baptismum conferre infidelibus qui sensibus destituti non sint, eos tantum hortando ad dolorem et ad confidentiam, minime loquendo de nostris mysteriis, ex timore ut ipsis non sint credituri. Ita respondit S. Inqu. 30 Martii 1898 etiam de iis infidelibus qui in unum Deum revelatione manifestatum credunt, nempe de Mahumedanis.

(1) Adultorum nomine in hac materia veniunt quicumque rationis usu pollent sufficienti ut baptismi obligationem agnoscere valeant: quod regulariter completo septennio contingit et quandoque citius contingere potest (Bened. XIV Const. *Postremo mense* cit.). Reliqui relate ad baptismum dicuntur infantes.

Dubium oriri potest num baptismus conferendus sit iis adultis de quorum intentione nullum positivum signum habeatur, puta moribundo quem missionarius obvium habeat jam sensibus destitutum, vel lingua loquentem omnibus adstantibus ignota. Sententia antiquorum Theol. doctrinae et SS. Congregationum responsis conformior, est: non licere talibus baptismum, etiam sub conditione, conferre. Ita S. Inq. 18 Sept. 1850 de casu hujusmodi interrogata respondit: " Si antea dederit signa velle baptizari, vel in praesenti statu aut nutu aut alio modo eandem dispositionem ostenderit, baptizari posse sub conditione, quatenus tamen missionarius, cunctis rerum adjunctis inspectis, ita prudenter judicaverit. „ (Coll. P. F. n. 582; cfr. similia n. 585 ad 2) Atque idem responsum remisit S. Inq. 30 Martii 1898 interroganti de Mahumedanis moribundis qui sensibus destituti sint. Nihilominus, cum Lehmke. (II. n. 78), censemus non esse reprehendendum qui talibus baptismum conditionate conferret, fretus universalis voluntate salvifica Dei, quae ad spem concipiendam de necessariis dispositionibus internis invitare videatur, dum ad moribundum ducat eum a quo externum ritum sacramentalem percipere valeat. Nullibi enim hujusmodi sententia diserte in documentis S. Sedis reprobat, quamvis securior norma agendi commendetur. Accedit paritas cum praxi hodie tuta, quamvis a plerisque antiquis DD. reprobaretur, absolutionem conditionatam moribundis tribuendi, etiam ubi tenuissima dispositionum requisitarum spes affulget. (n. 300) Supponimus tamen baptismum conditionatum talibus moribundis conferri posse, quin sequatur periculum contemptus religionis catholicae apud reliquos infideles: quod periculum sacerdos prudens plerumque avertere poterit.

Attende amentes, qui antea ratione usi sint, per se in eodem censu habendos esse ac reliquos adultos, qui hic et nunc intentionem baptismi recipiendi manifestare nequeant. Attamen facilius supponi poterit eos, antequam in amentiam inciderent, intentionem suscipiendi baptismi habuisse, ac proinde, quando judicatur amentia perpetuo duratura, licebit eos sub conditione baptizare.

151. IV. Filii infidelium qui, rationis usum habentes, baptismum postulant, jus habent illum recipiendi etiam invitis parentibus: nam in iis quae juris sunt naturalis aut divini, incipiunt suae potestatis esse. (S. Th. 3. q. 68. a. 10; Bened. XIV Const. *Postremo mense* cit.) Idem a fortiori valet de filiis haereticorum qui baptismum sub conditione postulant, cum eorum parentes sint Ecclesiae subditi.

Non sunt tamen improbandi animarum pastores qui nolunt hujusmodi pueros vel puellas, invitis parentibus, statim ad baptismum admittere, sed expectare jubent donec juvenes vel puellae, etiam civiliter, sui

juris facti sint vel sat longa probatione validum perseverantiae suae argumentum dederint. Etenim, ob iniquam temporum conditionem, Ecclesia prosequi nequit jus quod ipsi competit illos neo-conversos ab auctoritate parentum subducendi et in tuto loco educandi : quare plerumque magnum periculum erit ne tales adolescentes a parentibus et cognatis ad pristinos errores reducantur, cum gravi injuria suscepti sacramenti et religionis catholicae dedecore. Insuper quandoque, ob baptismum invitis parentibus collatum, gravia mala communia rei catholicae merito timeri possent. Quodsi Ecclesia, ad talia incommoda vitanda, baptismum denegat infantibus quorum multi propterea in statu peccati originalis moriuntur (n. 147 seq.), a fortiori licebit, ad similia incommoda vitanda, differre baptismum iis qui per caritatem perfectam haud aegre amicitiam Dei obtinebunt vel recuperabunt. Manifestum est doctrinam modo de liberis relate ad parentes expositam, valere etiam de aliis adultis qui quoad multa non sunt sui juris, puta de uxore, servo, etc.

§ 4. DE BAPTIZANDIS SUB CONDITIONE.

152. I. Quamvis baptismus sit omnino ad salutem necessarius, non licet illum sub conditione iterare ob quamcumque *levem suspicionem vel scrupulum* de ejusdem invalida collatione. Id enim gravem irreverentiam sacramento jam moraliter certo inferret et, si passim fieret, multis dubiis et scandalis occasionem daret. Sic S. Inq. (30 Jan. 1833) prohibuit ne iterum baptizaretur qui a schismatico ministro baptizatus fuerat, et hunc debita intentione caruisse autumabat, quia quidam episcopus olim schismaticus declaraverat se numquam habuisse intentionem vere baptizandi quando catholicorum filios baptizabat. (Coll. P. F. n. 650)

II. Iterandus est sub conditione baptismus, quando de valore prioris baptismi habetur *dubium prudens, rationabile seu probabile* quod, diligenti examine instituto, dissipari nequeat. Ita, cum communissima DD. sententia, constanter statuerunt SS. CC. Inq. et P. F. Attamen, ob summam hujus sacramenti necessitatem, non tanta ratio ad illud iterandum requiritur quanta pro aliis, ut puta pro confirmatione. Quare si, examine instituto, incertum manet utrum dubitandi ratio sit probabilis an spernenda, in favorem baptizandi inclinandum est. (Bus. ap. S. Alph. n. 134)

III. Ex his regulis sequentes conclusiones derivantur de iis qui *inter catholicos nati sunt* :

1º Non licet rebaptizare eos de quorum baptismo constat per unum testem fide dignum : nam talis probatio, si nulla contraria praesumptione infirmatur, moralem parit certitudinem. (Bened. XIV, cit. Const. *Postremo mense*)

2º Infantes expositos ne sub conditione quidem baptizare licet, si reperti sunt cum schedula quae de baptismo eis collato testabatur, modo non lateat qui schedulam scripserit eidemque fides tuto praestari possit, ut declarat Bened. XIV. (l. c.) Hinc concludere licet sub conditione baptizandos esse qui nullam schedulam deferunt, vel a viro ignoto aut parum fido scriptam.

3º Non licet rebaptizare sub conditione indiscriminatim omnes qui domi ab obstetricibus aliisve laicis baptizati fuerint, ut pluries S. C. C. edixit. (Coll. P. F. n. 648) Necessitas examinis in singulis casibus instituendi a fortiori sequitur ex ejusdem necessitate ubi baptismus in haeresi susceptus est. Facile tamen dubium rationabile habebitur si persona quae baptizavit reperta fuerit a religione aliena, ideoque parum sollicita ut materiam et formam rite applicaret, vel si cuicumque examini se subtraxerit, etc.

4º Non licet, ante ordinationem, sub conditione baptizare eos qui de baptismo sibi collato dubitant tantum quia nullum illius positivum documentum vel testimonium habere potuerunt, vel quia baptizati sunt a catechistis aliisve christianis minus instructis. Ita respondit S. C. de P. F. 30 Sept. 1848. (Coll. P. F. n. 652)

153. IV. De iis qui ab haeresi ad fidem catholicam convertuntur, sequentes conclusiones tenendae sunt, e decreto S. Inqu, 20 Nov. 1878 (Coll. P. F. n. 660) :

1º A quocumque loco vel a quacumque secta haeretici venerint, inquirendum est de validitate baptismi in haeresi suscepti. Non sufficit attendere ad Rituale sectae et examinare num aliquid validitati baptismi contrarium contineat, sed insuper indagandum in singulis casibus tam de facto, seu de collato baptismo, quam de modo quo a ministro praescriptiones hujus Ritualis observatae fuerint. (Instr. S. Inqu. 1877; Coll. P. F. n. 659)

2º Si compertum fuerit aut nullum aut nulliter collatum fuisse baptismum, baptizandi erant absolute.

3º Si, investigatione pro temporum et locorum ratione peracta, nihil sive pro validitate, sive pro invaliditate detegatur, aut adhuc probabile dubium de baptismi validitate supersit, tunc sub conditione secreto baptizentur. (1)

(1) Cum crescat in dies acatholicorum incredulitas vel incuria, verisimiliter opinatur Lehmk. (II. n. 19 nota) fere ubique, et speciatim in America, repeten-

4º Si constiterit validum fuisse baptismum, recipiendi erunt tantummodo ad abjurationem seu professionem fidei. Cfr. n. 257 et Conc. Baltim. III (n. 120-122), modo expositis plane consonum.

V. Conditiones baptismo conferendo addere licet et oportet tantum quando locus est dubitandi num aliquid defuerit aut desit quod *ad valorem sacramenti* requiratur. Sed prorsus illicitum est valorem baptismi dubium facere addendo conditionem quae ad *licitam*, non autem ad validam collationem pertineat, ex. gr. si incapax es instructionis adultis ante susceptionem baptismi necessariae. (Instr. S. C. de P. F. 17 Aug. 1777 cit.)

CAPUT IV.

DE CAERIMONIIS BAPTISMI.

§ 1. DE CAERIMONIIS UNIVERSE SUMPTIS.

154. I. Baptismus regulariter conferendus est cum omnibus caerimoniis quae in Rit. Romano eidem adsignantur. (n. 116) Imo, ut diserte edixit Bened. XIV Const. *Inter omnigenas*, 2 Febr. 1744 (Coll. P. F. n. 602), sine gravi peccato negligi nequeunt "tam magni ponderis tantaeque antiquitatis ritus atque ad reverentiam sacramento conciliandam maxime necessarii. „ Hinc letaliter peccaret qui, sine gravi causa, omitteret aliquam notabilem caerimoniam ex iis quae in collatione baptismi observandae sunt, ex. gr. unctionem chrismatis (S. Alph. n. 141), insufflationem, salivae et salis impositionem. (Bened. XIV Const. *Omnium sollicitudinum*, 13 Sept. 1744)

Grave quoque peccatum foret veteribus oleis ultra annum uti, quod a Rit. Rom. prohibetur " nisi necessitas cogat. „ Quare graviter peccaret sacerdos qui, cum commode posset, non curaret de novis oleis opportuno tempore comparandis. Si tamen nova nondum habentur, non ideo differendus est baptismus, nec omittendae unctiones, quae chrismate et oleo vetere fiant. (S. C. R. 23 Sept. 1837; Coll. S. R. n. 2773) Licebit quoque, ob quodcumque impedimentum rationabile et grave, solemnitates baptismi omittere, ex. gr. si tempus omnino deficiat, si sacerdos

dum esse baptismum ab aetholico collatum, quotiescunque desit testis omni fide dignus qui de baptismo rite peracto singillatim testari possit.

non habeat, neque commode habere possit oleum catechumenorum, sal benedictum et alia iis perficiendis necessaria. (S. C. de P. F. 21 Jan. 1789; Coll. P. F. n. 611)

Totus ritus baptismalis latine peragendus est. Ipsae interrogationes prius in lingua latina faciendae sunt; licet tamen eas in lingua vernacula repetere. (S. Inq. 23. Aug. 1886; Coll. P. F. n. 640)

II. Regulariter grave peccatum est baptizare extra ecclesiam. Nam "proprius baptismi administrandi locus est ecclesia, in qua sit fons baptismalis, vel certe baptisterium prope ecclesiam." (Rit. Rom. tit. II. c. 1. n. 28) Attamen plures dantur exceptiones:

1° Urgente necessitate, ubique baptizare licet, ex. gr. domi, si probabiliter timetur ne infans ob delationem ad ecclesiam moriatur.

2° Regum aut magnorum principum filii baptizari possunt in eorum capellis seu oratoriis, adhibita aqua baptismali de more benedicta. (Rit. l. c. n. 29) Quinam *magni principes* censendi sint, e moribus regionis determinandum.

3° Si infaus nequit in ecclesiam deferri sine periculo infamiae parentum vel alius gravis damni. (S. Alph. n. 142)

4° In locis Missionum, ubi catholici procul ab ecclesiis vel oratoriis publicis incolunt et infantes ad ea sine magnis periculis et incommodis deferri nequeunt, licet missionariis eos, servato ritu Ecclesiae consueto, domi baptizare. (S. C. R. 4 Febr. 1871; Coll. S. M. n. 1341) Similia habet Conc. Baltim. II. n. 237 (Coll. Lac. t. I. p. 460): "Qui ruri degunt aut in pagis et oppidulis, ubi nulla est ecclesia, infantes ad ecclesiam propinquiorem vel stationem, in qua Sacrum fieri solet, baptizandos adducant. Quodsi ob aeris intemperiem, itineris difficultatem, parentum inopiam vel alias graves causas hoc fieri nequeat, tunc missionarii prudentiae et conscientiae relinquimus ut eos domi cum omnibus Ecclesiae caerimoniis baptizet."

155. III. Si baptismus, in casu mortis imminenti, a laico ministratur, nullae caerimoniae adhibendae sunt, cum laicus earum minister non sit: quodsi baptizatus convalescit et ad ecclesiam ferri vel pergere potuerit, eadem super cum supplendae erunt. (Rit. Rom. tit. II. c. 5.) Quodsi infirmi, ut facilius contingit in locis missionum, ita baptizati praevidentur numquam posse in ecclesiam deferri, caerimoniae etiam domi supplendae sunt. (S. Inq. 10 Apr. 1861; Coll. P. F. n. 629)

Si in eodem casu mortis imminenti baptismus confertur a sacerdote, is, omissis caerimoniis quae baptismum praecedunt, statim conficiat sacramentum et, si baptizatus nondum expiravit, peragat caerimoniae quae baptismum subsequuntur, quatenus per adjuncta licet. (Rit. Rom.

t. II. c. 2. n. 28 seqq.) Postea autem, si infans vel adultus convaluerit, omissae caerimoniae suppleantur in ecclesia. Neque aliter agendum si forte ob aliam necessitatem infans vel infirmus a sacerdote domi baptizetur.

In locis missionum, ubi infans vel adultus extra casum mortis imminenti in loco profano baptizandus est, adhibendae erunt, quatenus moraliter fieri poterit, omnes caerimoniae in Rituali praescriptae. Potius enim est omittere circumstantiam loci sacri, ad majorem tantum reverentiam sacramenti requisitam, quam privare baptizandos spiritualibus bonis quae ex adhibitis sacris caerimoniis in ipsos derivantur. (S. C. de Prop. F. 21 Jan. 1789 ; Coll. P. F. n. 611) Idem dicendum censemus etiam in regionibus catholicis, si quando praevideatur numquam infantes deferri posse ad ecclesiam, puta ob permanens infamiae periculum vel perversam alterutrius parentis voluntatem. (1)

In baptismo conditionato licet omittere caerimoniae, quando administratur ei cui jam adhibitae sunt ; sed, secluso casu Indulti specialis, adhibendae sunt iis qui baptismum dubium sine caerimoniis illis acceperint, puta conversis ab haeresi, etiam infantibus ; pro his tamen secreto id peragendum est. (S. Inq. 2 Apr. 1879 ; Coll. P. F. n. 634) Episcopus probabiliter potest ex gravi causa dispensare ut in baptismo conditionato caerimoniae omittantur, sicut in ipso Rituali (tit. II. c. 3. n. 16) ei diserte indulgetur, quando haeretici valide baptizati sunt, in iis dispensare “ rationabili de causa. „ Idque innuit S. C. R. dum, 27 Aug. 1836 (Coll. S. R. n. 2743), de hoc casu interrogata respondit : “ Quatenus supplendae sint vel *supplendae credantur* caerimoniae, ut in dubio, illae supplendae sunt quae pro adultorum baptismo sunt praescriptae. „ Quandoque etiam episcopis datur facultas generalis adhibendi pro adultis breviorum formulam parvulorum. Ita concedi solet Vic. Apost. Sinarum et regnorum adjacentium. (Coll. S. M. n. 33. XIII)

IV. De nominibus quae baptizatis imponantur. duo sunt observanda ex Rit. Rom. et Const. Bened. XIV *Inter omnigenas* :

(1) Quibusdam in locis, ex. gr. in multis Galliae dioecesisibus (Craisson, Man. J. Can. n. 3288 seq.), episcopus quandoque, extra necessitatis casum, permittit ut baptismus domi conferatur, caerimoniae vero solemniter in ecclesia peragantur post aliquot hebdomadas, puta quando advenerint personae illustriores quae patrini munus agant : qui tamen veri patrini non erunt, nisi in ipso baptismo infantem per procuratorem tenuerint. Sane per se non apparet quo jure episcopus dispenset, sine necessitate, in lege generali Ecclesiae qua caerimoniae baptismo conjungi praecipiuntur. Verum S. Alph. (l. 6. n. 118) censet consuetudinem hanc, quoad filios magnatum, non esse facile improbandam, et ipsa urgens postulatio magnatum quandoque aliquam necessitatem inducere potest, ne sequantur mala majora..

1º Ut imponatur baptizando a baptizante nomen alicujus Sancti in Martyrologio Romano descripti : quamquam id consilium potius quam praeceptum videtur. (S. Alph. n. 145)

2º Ne obscœna, fabulosa aut ridicula vel inanum deorum vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur. (Rit. Rom. tit. II. c. 1. n. 54) Si is qui puerum baptizandum defert nolit prorsus eum baptizari, nisi imposito impii alicujus nomine, non ideo fas est baptismum differre, sed puer baptizandus est, addito, submissa voce, nomine alicujus Sancti. (S. Inq. Jun. 1883 ap. Ball. P. n. 79)

§ 2. DE PATRINIS SINGILLATIM.

156. I. Patrinus saltem unus adhibendus est sub gravi in baptismo solemnî. Haec enim est praecipua e solemnitatibus ab Ecclesia ritui essentiali additis, ut ex antiqua traditione et Rit. Rom. constat. Statuit autem Conc. Trid. (Sess. 24. c. 2. de ref. matr.) “ ut unus tantum sive vir, sive mulier... vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant. „ Quare graviter quoque peccaret parochus qui plures quam unum patrinum et unam matrinam pro singulis baptizandis admitteret. Si duo patrini vel duae matrinae admitterentur, S. Alph. (n. 156) censet graviter peccari si essent sexus a subjecto baptismi diversi, venialiter tantum si essent ejusdem sexus cum eo : quia in priore, non autem in posteriore casu multiplicarentur cognationes spirituales, contra mentem Tridentini.

II. Nulla datur obligatio adhibendi patrinum in baptismo qui a laico administretur : is enim minister non est solemnitatum, ad quas patrini constitutio pertinet. Ubi autem a sacerdote confertur baptismus, omissis ob gravem causam quibusdam caerimoniis, manet tamen obligatio constituendi patrinum, si commode fieri potest. Id enim manifeste sequitur e practica regula quam recentiora decreta Romana illustrarunt : non esse omittendas nisi illas solemnitates pro quibus adest grave impedimentum. (S. Inq. 11 Dec. 1850 ; Coll. P. F. n. 624)

157. III. Conditiones requisitae ut quis valide munus patrini exerceat, hae sunt :

1º Ut habeat usum rationis et animum hoc munus patrini gerendi : nemo enim aliter obligationem hanc quasi-contractus suscipere potest. Unde liquet minime sufficere facti ratihabitionem. Insuper juxta Rit. Rom. t. II. c. 1. n. 24, maxime convenit ut saltem aetatem pubertatis (n. 494) attigerit.

2º Ut sit baptizatus. Nam Rit. Rom. (ib. n. 25) excludit infideles, et addit (n. 24) : “ sacramento confirmationis consignatos esse maxime *convenit*. „

3º Ut tangat baptizatum per se vel saltem per procuratorem. Ad hoc tamen sufficit “ si patrinus, physico contactu infantis, iungat se cum eo cuius manibus ille tenetur, et ad aquae infusionem comitetur deferentem, quin opus sit ut patrinus vel matrina tantum, amoto deferente, infantem suas in manus excipiens, sacerdoti baptizandum exhibeat. „ (S. C. de P. F. 21 Jan. 1856 ; Coll. P. F. n. 627) Sufficit quoque baptizatum suscipere de manu baptizantis vel obstetricis. (S. C. C. 20 Dec. 1653 et 18 Dec. 1688 ap. D’Annib. III, n. 285. nota 6)

4º In baptismo infantium, insuper requiritur probabilius ut designatus fuerit a parentibus (praevalente patre, si vir et uxor dissentiant) vel ab iis qui eorum locum tenent, puta a tutoribus. Parocho quidem competit jus alium designandi, si parentes vel nullum vel ineptum designant. Sed si aptum designaverint, graviter peccaret alium substituendo. Haec satis constant ex Trid. (l. c.) : “ Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis ad quos spectabit, sciscitetur quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat. „

IV. Obligatio patrini est ut baptizatum, tamquam novitium in fide, informet et instruat de his quae pertinent ad fidem et vitam christianam : quod liquet e natura officii istius, secundum antiquissimam Ecclesiae traditionem. Attamen, cum haec obligatio primario incumbat parentibus, praesumere potest patrinus ab iis sufficienter instrui baptizatum qui inter catholicos educetur. Si tamen quocumque modo sentiret contrarium, teneretur, secundum suum modum, salutis spiritualium filiorum curam impendere. (S. Th. 3. q. 67. aa. 7 et 8)

Haec obligatio, cum de re maxime necessaria agatur, per se gravis est, sed crebro ab ea exsequenda excusabitur patrinus, quia parentes a religione alieni christianam liberorum suorum institutionem impossibilem reddent. Tandem adverte cessare omnem patrini obligationem quando baptizatus in rebus fidei ad ipsum pertinentibus sufficienter instructus est : siquidem, e statu infantiae spiritualis egressus, jam non indiget paedagogo. (Ball. P. n. 82)

De cognitione spirituali e munere patrini oriunda dicitur n. 475 seq.

158. V. Praeter eos qui conditionibus requisitis satisfacere nequeunt, nempe infideles, infantes, amentes, ignorantes fidei elementa (n. 157), a munere patrini prohibentur, secundum Rit. Romanum (tit. II. c. 1. n. 22 seqq.) :

1º Haeretici vel schismatici. Consuetudinem eos adhibendi tamquam abusum reprobarunt S. Inqu. (9 Dec. 1745; Coll. P. F. n. 604) et S. C. de P. F. (8 Sept. 1869; Coll. P. F. n. 632). Neque antiquiores AA. ut Laymann (l. 5. tr. 2. c. 9. n. 7) id licitum putabant, nisi cum gravis causa vel necessitas haeticum repellere prohiberet. Hodie autem, ex responso S. Inqu. 3 Maii 1893 (Act. S. S. t. 26. p. 448), quando patrinus haeticus a parentibus designatus est, neque sine gravi incommodo repelli potest, non licet eum admittere, et praestat ut baptismus conferratur sine patrino, si aliter fieri non possit.

2º Publice excommunicati et interdicti.

3º Publice criminosi aut infames. His nemo accensendus est nisi de gravi crimine vel infamia publice et manifeste constet: res enim valde odiosa est, a munere patrini repelli. Igitur repellendi sunt Massones notorii (S. Inqu. 5 Jul. 1878; Coll. P. F. n. 1863) et qui, impletis dumtaxat formis civilibus, maritaliter vivunt (Stat. Mechl. n. 225), minime vero (nisi lex specialis ita statuerit) quicumque annuam confessionem et communionem negligunt. (Marc, Theol. Mor. II. n. 1486) Quoties autem aliquis repellendus erit, poterit sacerdos, ad indignationem ejus minuendam, permittere ut tamquam testis baptismo assistat. Insuper, quia leges Ecclesiae non obligant cum incommodo gravi, tolerare potest ut tales munere patrini fungantur, quando sine gravi damno removeri non possint. (D'Annib. III. n. 286. nota 14) In hunc fere sensum respondit S. Poenit. 10 Dec. 1860 (Act. S. S. t. 26. p. 448) de iis qui publice censuram incurrerint, jubens tamen ut ad episcopum recurratur.

4º " Admitti non debent Monachi vel Sanctimoniales, neque alii cujusvis ordinis Regulares a saeculo segregati. „ (Rit. Rom.) Ratio praecipua videtur, ex his ultimis Ritualis verbis: ne, contra status sui obligationes, ad nimias relationes cum saecularibus inducantur. Verum haec prohibitio, utpote juris naturalis restrictiva, intelligenda est de solis Regularibus et Monialibus stricte dictis et certo sub hoc nomine venientibus. (n. 74) Imo plures AA. antiquiores (Bus. ap. S. Alph. n. 156; Struggl. tr. 9. q. 2. n. 67) excipiebant Mendicantes, cum Jus antiquius de solis Monachis loqui videatur. Sed, ob verba Ritualis universalialia, exceptionem istam non putamus admittendam. Excipiendi sunt tamen Regulares ad episcopatum evecti, cum pro iis penitus cesset prohibitionis ratio.

5º Pater aut mater baptizandi. Finis prohibitionis est ne conjux cognationem spiritualement cum conjuge contrahat: ac proinde cessat prohibitio quoties nullum incommodum in ea cognatione contrahenda apparet, ut quandoque fit cum pater e sacro fonte suscipere vult filium suum illegitimum. (Lugo, Resp. Mor. l. 1. dub. 5)

TRACTATUS XIII.

DE CONFIRMATIONE.

CAPUT I.

DE MATERIA ET FORMA CONFIRMATIONIS.

§ 1. DE MATERIA REMOTA ET PROXIMA.

159. I. Materia remota confirmationis est chrisma confectum ex oleo et balsamo, ab episcopo benedictum.

Hanc materiam indicat Eugenius IV in Decr. pro Armenis, eamque essentialem esse tenet communissima Theol. sententia. Plures controversiae de hoc argumento nondum Ecclesiae iudicio sunt definitae. Sed, cum sacramentum periculo nullitatis exponere non liceat, quidquid saltem probabiliter ad valorem hujus sacramenti pertinet, sub gravi adhibendum est cum ea cura quae in partibus essentialibus ritus sacramentalis necessaria est. Theoreticam ergo disputationem Dogmaticis relinquentes, hic, pro scopo nostro, breviter recensebimus dubia huc pertinentia :

1° Nonnulli Theol. tuentur materiam proximam sacramenti consistere in sola manuum impositione, ideoque chrismationem ad ritus accidentales amandant. Horum sententia, quamvis a paucis foveatur nec solidis nitatur argumentis, tamen ex iis est “ circa quas unicuique licet, eam sequi partem quae magis ipsi placuerit. „ (Bened. XIV Const. *Ex quo primum*, 1 Mart. 1756)

2° Oleum olivarum (excluso quolibet alio) esse materiam ad valorem requisitam, communissime statuitur, quia id solum simpliciter oleum apud veteres vocabatur, utpote maxime usitatum. (S. Th. 3. q. 72. a. 2)

3° Communior sententia tenet ad valorem sacramenti requiri ut oleo misceatur balsamum, quamvis non sit necessarium ut e certa regione oriatur vel cum singulis olei partibus misceatur. (S. Alph. n. 162) Quidam tamen (quibus adhaeret D'Annib. III. n. 279) id negant, praeser-

tim ob privilegium quod Paulus IV et S. Pius V Indis concessere, utendi, pro balsamo, alio quodam liquore qui ab iis balsamum vocatur, sed revera balsamum non est. (Aguirre, Collect. Max. Concil. t. 4. ad Conc. Liman. an. 1583) Ex hac controversia deducit S. Alph. (l. c.): in articulo mortis posse conferri confirmationem sub conditione cum solo oleo benedicto, nempe catechumenorum vel infirmorum.

4° Sententia longe communior et probabilior tenet ad valorem quoque opus esse ut oleum fuerit benedictum ab episcopo. Id recentiores (Lehmk. II. n. 93; Ball. P. n. 6) merito deducunt ex decretis S. Inqu. 13 Jan. 1655 et 14 Sept. 1842 (Denz. n. 1494 seq.), quibus tamquam temeraria et errori proxima damnata est prop. " Quod sacramentum extremae unctionis oleo episcopali benedictione non consecrato ministrari valide possit. „ Nam idem a fortiori videtur intelligendum de confirmatione: siquidem oleum extremae unctionis a graecis presbyteris valide benedici constat, dum chrisma confirmationis numquam nisi ab episcopo benedictum adhibetur.

Disputatur autem inter AA. etiam recentes, num R. P. possit simplici presbytero dare facultatem chrismatis conficiendi. Affirmat Lehmk. (l. c.), quia occurrunt quaedam exempla talis facultatis datae. Negat Ball. P. (n. 7), quia facta allegata non sunt admodum certa; immerito autem urgetur ab affirmantibus argumentum a majori, nempe ab administratione sacramenti, ad minus, nempe ad confectionem materiae: quia hujusmodi argumenta in rebus positivis fallacia sunt, ut liquet e sacramento extremae unctionis, cujus materiam latinus presbyter conficere non potest, quamvis ordinaria potestate illud administret. (n. 416) Practice S. Sedes, dum presbyteris largitur facultatem administrandi confirmationem, semper addit conditionem: *chrismate ab episcopo confecto*.

Certum est ad sacramenti substantiam nihil referre utrum chrisma sit novum an vetus; graviter tamen peccare eum qui utatur alio quam *novo*, i. e. qui illo anno consecratus sit: in quem finem quotannis in die Coenae consecratur, veteri combusto. (S. Alph. n. 163)

160. II. Materia proxima confirmationis, juxta sententiam communissime receptam, duplex est: manus episcopalis impositio et sacri chrismatis unctio, quae duo saepe una voce *chrismationis* designantur.

Satis constat essentialem manus impositionem eam tantum esse quae in unctione per manum episcopi facta continetur, neque ad valorem sacramenti requiri illam generalem manuum impositionem quae fit initio totius ritus super omnes confirmandos. Etenim Bened. XIV Const. cit. declarat: " Nemini fas est asserere in Ecclesia graeca non adesse sacramentum confirmationis. „ Graeci autem hanc manuum impositio-

nem non faciunt. Ideo S. C. de P. F. 6 Aug. 1840 (Coll. P. F. n. 663) respondit non esse repetendam sub conditione confirmationem fidelibus qui eam, omissa prima manuum impositione, acceperant.

De modo peragenda istius unctionis, adverte eam faciendam esse
a) manu : nam, juxta communissimam sententiam, invalida foret si ope instrumenti alicujus fieret, quia deesset essentialis manus impositio ; —
b) pollice dextero, non alio digito, quia hic est Ecclesiae usus, qui tamen probabilius sub levi tantum obligat (S. Alph. n. 165) ; — *c) in formam crucis*, quod videtur requiri ut verificetur forma : *Signo te signo crucis* etc. ; — *d) in fronte confirmandi*, ut constat ex usu Ecclesiae quae semper unctionem frontis tamquam propriam confirmationis, unctionem verticis tamquam propriam baptismi agnovit : quare haec conditio communiter essentialis reputatur.

§ 2. DE FORMA CONFIRMATIONIS.

161. Forma usualis in Ecclesia latina haec est : *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* ; in Ecclesia vero graeca : *Signaculum doni Spiritus Sancti*. Graviter autem peccaret qui in forma latina omitteret vel verba quae actionem signandi exprimunt, vel ea quae actionem ungendi significant, vel tandem invocationem SS. Trinitatis. Nam tria haec saltem probabiliter *essentialia* sunt, ac proinde, vel uno omisso, sacramentum periculo nullitatis exponeretur.

Theoretice nobis praeplacet sententia quam sequitur D'Annib. (III. n. 281) : substantialia esse tantum verba : *Confirmo te chrismate salutis*. Praecedentia enim significant characterem, quem forma significare non solet. Invocationem autem SS. Trinitatis non adhibet Ecclesia graeca, cujus forma procul dubio valida est : neque audiendi sunt qui, ut hujus argumenti vim effugiant, gratis asserunt huic formae adjungendam esse invocationem SS. Trinitatis quam Graeci precando praemittant.

CAPUT II.

DE MINISTRO ET SUBJECTO CONFIRMATIONIS.

162. I. Ordinarius minister confirmationis est omnis et solus episcopus. (Decr. pro Armenis)

Quicumque ergo episcopali charactere insignitus est, semper *valide* confert hoc sacramentum, quamvis sit excommunicatus, suspensus, etc.

Ut vero *licite* agat, necesse est ut confirmationem in propria dioecesi conferat. Graviter enim peccaret qui in aliena dioecesi confirmaret, etiam proprios subditos, absque expressa Ordinarii loci licentia : quippe quam Trid. (Sess. 6. de ref. c. 5) sub poena suspensionis requirat ut pontificalia in alterius dioecesi exerceantur (n. 620, VIII). Ubi eam licentiam habet, non tantum loci incolas, sed peregrinos et vagos hoc sacramento munire potest, ex recepta consuetudine et tacito episcoporum consensu : nisi forte episcopus confirmandi expresse contradixerit.

Per se sub gravi *obligatur* episcopus ad subditos suos confirmandos et ad dioecesim hunc in finem circumeundam. Juxta communem sententiam (S. Alph. n. 175), graviter peccaret qui per octo vel decem annos differret circumire saltem per loca praecipua, nisi excusaret moralis impossibilitas. Non peccaret vero qui ob justam causam differret per tres aut plures annos, neque (probabiliter) qui nollet adire moribundos, etiam petentes : hoc enim incommodo gravi non caret, si (ut aequum est) pauperibus et plebeiis aequae ac divitibus et nobilibus idem officium praestatur. (S. Alph. l. c. ; Bened. XIV, de Syn. l. 7. c. 10. n. 9)

II. Extraordinarius minister confirmationis est presbyter a S. Sede delegatus. (Decr. pro Armenis)

Igitur presbyter per ordinationem suam fit tantum remote idoneus ad hoc sacramentum ministrandum, ac proinde per se illud invalide conferret. Sed non ita constat utrum, spectata tantum institutione divina, posset facultas confirmandi cuilibet sacerdoti ab episcopo suo fieri an necessario S. Sedis facultas requiratur : qua de re videsis Bened. XIV. (de Syn. l. 7. c. 8. n. 3 seqq.) Ad praxim tamen non facit haec controversia. Nam certum est in Ecclesia graeca valide conferri confirmationem a simplici presbytero (Bened. XIV Const. *Anno vertente*, 18 Jun. 1759), exceptis locis (ut Bulgaria, Cipro, Italia insulisque adjacentibus, atque inter Maronitas Libanenses) in quibus S. Sedes hanc potestatem admittit (Bened. XIV, de Syn. l. 7. c. 9. n. 4) : quod etiam de presbyteris schismaticis intelligendum est, ut patet e S. Sedis responsis, ex. gr. e resp. S. Off. 3 Jul. 1853, jubentis eos qui in talibus locis a presbyteris schismaticis confirmati fuerint, iterum confirmari absolute. In Ecclesia vero latina pariter certum est, S. Sedem jus talis facultatis concedendae sibi reservasse ideoque invalidam fore tum delegationem episcopi, tum confirmationem a simplici presbytero cum episcopali delegatione collatam. Solet autem S. Sedes in locis remotioribus concedere episcopis ut ad ministrandam confirmationem presbyteros suos deputare valeant. Videsis Coll. S. M. n. 33, XII.

163. III. Validae confirmationis subjectum est omnis et solus homo baptizatus, supposita in adultis ratione utentibus debita intentione de

qua n. 125 dictum est. Certum est ex praxi Ecclesiae, quae antiquitus hoc sacramentum infantibus statim post baptismum conferebat: prout etiam nunc in Ecclesia graeca usu venit.

Regulariter autem, in Ecclesia latina, *illicite* confirmantur infantes rationis nondum compotes: siquidem Ecclesia jamdudum jussit hoc sacramentum iis tantum baptizatis conferri qui ejus naturam et effectus satis percipere valeant (Bened. XIV Const. *Eo quamvis*, 4 Maii 1745), nisi adsit consuetudo contraria, qualis in Hispania viget. Nihilominus ante rationis usum confirmari possunt infantes ob causam gravem, puta si periculose decumbunt, si praevideatur futura diutina absentia episcopi, etc. (Instr. S. C. de P. F. 4 Maii 1774, et resp. S. Inqu. 11 Dec. 1850; Coll. P. F. nn. 666 et 682) Imo moribundos confirmare expedit "ut confirmati decedentes majorem gloriam consequantur, sicut et hic majorem obtinent gratiam." (S. Th. 3. q. 73. a. 8. ad 4) Idem dicendum de perpetuo amentibus (n. 146); pariter de iis amentibus qui aliquando, jam baptizati, rationis usum habuere, et merito praesumi possunt in statu gratiae (Ball. P. n. 23): etenim censendi sunt habere intentionem habitualement implicitam hujus sacramenti percipiendi. (n. 126) Obrationem vero contrariam, non est conferenda confirmatio neophytis qui, in articulo mortis, plane rudes baptizantur, neque satis instrui possunt ut aliquam intentionem hujus sacramenti recipiendi elicere valeant. (S. Inqu. 10 Apr. 1861; Coll. P. F. n. 685)

De consuetudine non confirmandi pueros nisi post susceptam primam communionem, haec scribit Leo XIII in Brevi 22 Jun. 1897 dato ad Episc. Massiliensem, qui eam in sua dioecesi abrogaverat: "Quae ratio istie aliisque in locis invaluerat, ea nec cum veteri congruebat constan- tique Ecclesiae instituto, nec cum fidelium utilitatibus. Insunt namque puerorum animis elementa cupidinum, quae, nisi maturrime eradantur, invalescunt sensim, imperitos rerum pelliciunt atque in praeceps trahunt. Quamobrem opus habent fideles, vel a teneris, indui virtute ex alto, quam sacramentum confirmationis gignere notum est... Porro sic confirmati adolescentuli ad capienda praecepta molliores fiunt, susci- piendaeque postmodum Eucharistiae aptiores, atque ex suscepta ube- riora capiunt emolumenta."

CAPUT III.

DE CONFIRMATIONIS NECESSITATE ET CAERIMONIIS.

164. I. Nulla datur gravis **obligatio** suscipiendae confirmationis. Graviter tamen peccaret qui hoc sacramentum contemneret, seu culpabili judicio parvi faceret.

Ratio hujus sententiae, quae olim erat communissima Theol. cum S. Thoma (3. q. 72. a. 1. ad 3), plana est, vid. nullam afferri posse legem qua gravis illa obligatio probetur. Nulla lex divino-naturalis : nam sacramentum istud natura sua praebet majus robur ad vincendos salutis hostes; hoc autem subsidium, quamvis in se praestantissimum sit, non est simpliciter necessarium et aliis quoque mediis, ex. gr. oratione, communione, etc. obtineri potest. Nulla lex positiva : nam quae e S. Scriptura, ex. gr. Act. I, 4, afferuntur, spectant tantum ad Apostolos qui jussi erant missionem suam non incipere antequam a Spiritu Sancto dona supernaturalia miraculorum, linguarum, etc. acceperint. Attamen S. Alph. (n. 182) multique recentes AA. (ex. gr. Aertnys, Th. Mor. II. n. 60) hanc nostram sententiam relinquendam esse duxerunt ob duplex documentum, quo putarunt evinci gravem suscipiendae confirmationis obligationem. Prior est Const. Bened. XIV *Etsi pastoralis*, ubi de Graeco-Italis scribit : “ Monendi sunt ab Ordinariis locorum eos gravis peccati reatu teneri si, cum possint ad confirmationem accedere, illam renunt ac negligunt. „ Verum haec verba congrue explicantur de solis Italo-Graecis qui renuerent ad confirmationem denuo accedere, quasi haberent validam primam, contra jussa S. Sedis, a simplici presbytero collatam. Hunc restrictum sensum iis verbis subesse eo verisimilius est quod non fuit unquam in more aut Ecclesiae aut Bened. XIV ut communes Scholae sententias contemneret aut posthaberet. (Ball. P. n. 25) Posterius, cui innituntur, documentum est Instructio S. C. de Prop. F. 4 Maii 1774 (Coll. P. F. n. 666) qua, inter alia multa, de confirmatione manifeste docetur illud sacramentum sine gravis peccati reatu respui non posse ac negligi, cum illud suscipiendi opportuna adest occasio. Verum satis notum est in hujusmodi Instructionibus minime dirimi controversias inter Theol. vigentes, neque ipsa S. C. de Prop. F. intendere potuit ut novam legem conderet : quod in ejus potestate relate ad universam Ecclesiam non foret. Quin et S. Inq. ad quam magis pertineret hujusmodi quaestiones dirimere, recentius (20 Jun. 1866) nostram doctrinam in aliqua Instr. pro Vic. Ap. ad Gallas diserte proponit : “ Ut docet Sanctus Thomas (3. q. 72. a. 8. ad 4), omnino periculosum esset si ab hac vita sine confirmatione migrare contingeret, non quia damnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur. „ Quod saltem sufficit ad elidendam vim argumenti ex Instr. S. C. de Prop. F. deducti.

Sententia nostra praesertim usu venire potest cum iis qui dubitant num jam valide confirmationem acceperint vel magno pudore deterrentur ab ea petenda in aetate jam satis provecta, ubi omnes eam in pueritia accipere solent. Neutris de gravi obligatione sermo injiciendus, sed consiliis et exhortationibus standum est. Iterationi conditionatae confirmationis applica dicta de sacr. in genere, n. 117 seqq.

165. II. Ritus servandos ab episcopo in collatione confirmationis, exhibet Pontificale Romanum ; modum tenendum a simplici sacerdote, idem sacramentum ex delegatione S. Sedis administrante, definit S. C. de P. F. Instr. cit. an. 1774. Haec per se sub gravi obligant, quamquam quaedam minoris momenti, ut alapa danda, sine gravi peccato omitti possunt. (S. Alph. n. 184) Ex responso S. Inqu. 12 Febr. 1851, adstante causa, potest episcopus privatim confirmare absque mitra et baculo pastoralis, adhibita stola. (Coll. P. F. n. 693)

Confirmatio quolibet tempore conferri potest ; regulariter autem intra ecclesiam conferenda est. Attamen ex ipso Pont. Rom. " potest conferri minus solemniter quocumque die, hora et loco, ex causa ad arbitrium episcopi. ", Quare S. Alph. (n. 184) censet venialiter peccari ubi conferatur extra ecclesiam, nisi interveniat aliqua causa excusans : quae, cum arbitrio episcopi dijudicanda relinquatur, practice vix aberit. Exempla talis causae sunt ex cit. Instr. an. 1774 : si pueri aegrotantes confirmandi sunt, vel adulti qui ad ecclesiam, quacumque de causa, legitima tamen, accedere nequeunt.

166. III. In confirmatione adhibendi sunt **patrini**, de quibus procedunt pleraque ex iis quae supra (n. 152 seqq.) de patrinis baptismi dicta sunt. Quaedam specialia de patrinis confirmationis adjiciemus :

1° Sub gravi urget obligatio adhibendi patrinum. (S. Alph. n. 185) Hic, nisi necessitas cogat, diversus esse debet a patrino baptismi. (Inst. cit. an. 1774) Consuetudo contraria tolerari potest : sed episcopus curare debet ut eam pedetentim evellat. (S. C. C. 16 Febr. 1884 ; Coll. P. F. n. 639)

2° Plures quam unum patrinum pro singulis masculis confirmandis vel unam matrinam pro singulis puellis adhibere non licet. Insuper (quod in baptismo non requiritur) necesse est ut ejusdem sexus sit patrinus vel matrinx cum confirmando vel confirmanda. Constat ex Pont. Rom. et Instr. cit.

3° Pontif. Rom. statuit : " Nullus praesentet nisi unum aut duos, non plures, nisi aliter necessitas suadeat, arbitrio episcopi. " Ideo ut unus patrini munus pro multitudine confirmandorum agat, requiritur vel moralis impossibilitas plures obtinendi vel Indultum Apostolicum. (S. Inqu. 16 Jun. 1884 ; Coll. P. F. n. 696)

4° Patrinx debet implevisse annos quatuordecim, et esse confirmatus ; si confirmatus deesset, praestaret sacramentum sine patrino conferre. (Instr. cit.)

5° Ut munus valide exerceatur et spiritualis cognatio contrahatur, oportet ut patrinus confirmandum tangat. Juxta Pont. Rom. adulti debent ponere pedem suum super pedem dexterum patrini sui. Sed sufficit ut

patrinus ponat manum suam dexteram super humerum dexterum confirmandi. (S. C. R. 20 Sept. 1749; Coll. P. F. n. 689)

6° Ab hoc munere arcentur iidem qui prohibentur esse patrini in baptismo. (n. 158) His accenset Instr. cit. eos qui praeceptum paschale omiserint. Hoc ad summum obligat in locis missionum, pro quibus ista Instructio edita est. Cfr. dicta n. 158, 3°.

7° Patrinus confirmationis non contrahit obligationem instruendi confirmatum, excepto casu satis raro quo iste nondum instructus sit et alius desit. (S. Alph. n. 187) Quasdam obligationes juxta Pont. Rom. enuntiat Instr. cit., sed parum ad praxim facientes.

TRACTATUS XIV.

DE EUCHARISTIA.

---

167. Eucharistia est sacramentum in quo, post panis et vini consecrationem, D. N. Jesus Christus vere, realiter ac substantialiter, sub specie illarum rerum sensibilibus continetur. (Trid. Sess. 13. c. 1) Hujus catholicae veritatis explicationem et probationem Dogmaticis relinqueamus. In decursu autem hujusce Tractatus ea tantum de natura hujus augustissimi sacramenti et reali Christi praesentia recolemus, quae necessaria sunt ad quaestiones morales pertractandas.

Cum Eucharistia non tantum sacramenti, sed et sacrificii rationem habeat, multi AA. duplicem partem in praesenti argumento distinguunt: priorem, de Eucharistia qua sacramentum est; posteriorem, de Eucharistia qua sacrificium est. Facilem partitionem et nos sequemur.

SECTIO I. — DE EUCHARISTIA QUA SACRAMENTUM EST.

CAPUT I.

DE MATERIA ET FORMA EUCHARISTIAE.

---

§ I. DE MATERIA.

168. Agimus hic tantum de ea quae ab omnibus dici solet materia Eucharistiae remota, seu de rebus e quibus sacramentum illud conficitur. Nam nihil speciatim hic dicendum de materia ejusdem proxima: qua locutione, alii species permanentes (Bus. ap. S. Alph. n. 194), alii usum materiae requisitae in ipsa consecratione (Gury, II. n. 281) designant.

Neque ingrediemur quaestionem subtiliter a Dogmaticis disputatam, num et quatenus sacramentum Eucharistiae permanens, seu in facto esse, et ipsum intrinsece constet materia et forma. Videsis Lugo, de Euch. disp. 1. sect. 4.

I. Materia remota Eucharistiae est tantum **panis et vinum**, ut liquet e S. Scriptura (Matth. XXVI, 26 seqq. etc.) et universa traditione. Ex ipso autem jure divino, utraque materia est ita necessaria ut nunquam liceat alteram tantum speciem consecrare, etiam ut moribundo detur Viaticum. Ratio est, quod Christus jussit sacerdotes sacrificium offerre sub utraque specie, neque hoc sacramentum extra sacrificii oblationem conficere. Cfr. n. 214. In hoc divino praecepto, juxta communem DD. sententiam, R. P. dispensare nequit, et certe nunquam dispensavit. (S. Alph. l. 6. n. 196)

169. II. Ad validam consecrationem requiritur **panis triticeus**, sive azymus, sive fermentatus. Cfr. Conc. Florent. Decr. unionis Graecorum. (Denz. n. 587)

Panis triticeus intelligitur ille qui ex farina triticea et aqua naturali compositus, et igne tostus sive assus est. Triticum vero sub se varias species, saltem accidentaliter diversas, numerat. Cfr. von Olfers, Pastoralmedizin, p. 194. Hinc :

1° Certo invalida materia esset panis confectus ex hordeo, oryza, avena, fabis aliisque leguminibus vel arborum fructibus.

2° Dubia materia, ideoque semper graviter illicita, est panis e secali (*seigle*), saltem quia hoc a multis AA. dicitur specie differre a tritico, licet in pluribus regionibus ut panis usualis adhibeatur et simpliciter nomine panis vocetur. Idem plures (S. Alph. n. 200) dicunt de siligine (tritico hiberno), quam videntur cum secali confudisse, dum reapse apud Latinos designabat praestantissimam tritici speciem. Quare eam cum S. Th. (3. q. 74. a. 3. ad 2) valide adhiberi censemus.

3° Similiter panem e spelta (*épeautre*) validam esse materiam negant multi (S. Th. l. c.), cum spelta specie a tritico differat. Ideo plerique cum S. Alph. (n. 200) tenent eam saltem illicite adhiberi. Multi tamen iique praestantes AA. praesertim e Germania, ut Voit, Sporer, Struggl (quos allegat Ball. P. n. 26 seq.), non tantum theoretice speltam vero tritico adnumerant, sed testantur eam in suis regionibus passim, probantibus episcopis, in materiam Eucharistiae fuisse adhibitam. Dissensus ille forte exinde oritur, quod non omnes prorsus idem frumentum hoc nomine designarint. Igitur tum quoad speltam, tum quoad siliginem, non tam ad nomen attendendum est quam ad qualitatem et peritorum iudicium. Si enim isti communiter vero tritico

adnumerant id quod sub alterutro nomine venit, licebit in consuetudine recepta persistere.

4° Dubia, ideoque et graviter illicita, materia foret panis confectus oleo, butyro, lacte, ovis, etc.

5° Invalida materia foret massa triticea cruda, vel frixa aut elixa ad modum placenta^e vel libi.

6° Valida, sed graviter illicita, materia foret panis confectus ex tritico, cui minor quantitas alius frumenti commixta esset.

7° Similiter valida, sed graviter illicita, materia foret panis mucidus, qui nempe ad corruptionem vergit. Ad hunc defectum vitandum jubet Rit. Rom. (tit. IV. c. 1. n. 7) ut "particulae consecrandae sint recentes., Quanto autem tempore *recentes* maneant, non videtur eadem regula ubique metiendum, sed attendendae sunt variae circumstantiae tempestatis, loci in quo custodiuntur, etc. quippe quae corruptionem accelerent vel retardent. Certe S. C. R. 16 Dec. 1826 tamquam abusus reproboavit consuetudinem quorundam parochorum Gandavensium, consecrandi species a tribus mensibus, tempore hiemis, et a sex mensibus in aestate confectas; insuper respondit alios sacerdotes non posse, tuta conscientia, uti iisdem particulis, si parochus ab hoc abusu recedere nollet. (Coll. S. R. n. 2650) Liceret tamen *ex gravi causa* pane non recente uti, dummodo certum sit illum nondum esse corruptum.

8° Si in quibusdam locis Missionum e tritico seminato, propter speciales soli aerisve conditiones, frumentum oriretur quod accidentales varietates prae se ferret, materia valida et licita maneret. Ut enim, de hujusmodi varietatibus loquens, dicit S. Th. I. c. : "Generans generat sibi simile in specie.... Et ideo si quae frumenta sunt quae e specie tritici generari possunt.... ex tali frumento panis confectus potest esse materia Eucharistiae. „ (1)

170. III. Sacerdos ritus latini tenetur sub gravi ad celebrandum in pane azymo, quando versatur in loco latini ritus vel etiam in loco ritus graeci, quoties ibidem ecclesia proprii ritus habetur. Eadem regula valet de sacerdote ritus graeci quoad celebrationem in pane fermentato. (Const. Bened. XIV *Etsi pastoralis*, 26 Maii 1742) Hinc communiter deducunt AA. cum S. Alph. (n. 203) sacerdoti ritus latini illicitum esse consecrare in pane fermentato, etiamsi hoc necessarium foret ad Viaticum moribundo ministrandum : eo quod privatae hujus utilitati prae-

(1) Hodie diligenter cavendum a corruptionibus multis quae in farinam tritici induci solent, ex. gr. dum eidem admiscetur farina pomorum terrestrium, gypsum aliaeve substantiae minerales. Has tamen corruptiones detegere potest cum plena certitudine vir chemiae peritus. Cfr. von Jöfers, op. cit. p. 195.

valet commune bonum, ob quod Ecclesia severissime praecipit ut unusquisque ritum suum servet. Id licitum fiet tantum unico casu eoque fere fictitio : nempe ad complendum sacrificium. si, consecrato jam vino, panis adhibitus deprehenderetur corruptus, neque alius adesset nisi fermentatus.

Attamen, juxta sententiam probabilissimam (S. Alph. n. 203), sacerdos latinus qui peregre versatur in loco Ecclesiae graecae in quo deest ecclesia ritus latini, potest ad libitum vel in azymo vel in fermentato celebrare. Peregrini enim possunt, sed non tenentur se conformare legibus locorum per quos transeunt (Vol. I. n. 96). Neque obstat cit. Const. Bened. XIV, quippe quae agit tantum de iis sacerdotibus qui stabiliter in loco alterius ritus commorantur. (Ball. P. n. 31)

Similiter fideles ritus latini regulariter in azymo, fideles ritus graeci in fermentato communicare debent. Nihilominus ex decreto S. C. de P. F. 18 Aug. 1893 (Act. S. S. t. 27. p. 442) : " Omnibus fidelibus cujuscumque ritus, sive latini, sive orientalis, degentibus in locis in quibus non sit ecclesia aut sacerdos proprii ritus, facultas in posterum a S. Sede conceditur S. Communionem, non modo in articulo mortis et pro paschali praecepto adimplendo, sed etiam quovis tempore, devotionis gratia, juxta ritum ecclesiae existentis in praedictis locis, dummodo catholica sit, recipiendi. „ Hanc facultatem Leo PP. XIII (Const. *Orientalium dignitas*, 30 Nov. 1894) extendit ad casum quo fideles " propter longinquitatem ecclesiae suae, non eam possint, nisi cum gravi incommodo, adire : de quo Ordinarii esto judicium. „

IV. Insuper, in Ecclesia latina, panis consecrandus debet esse figura orbiculari et integra. Licet probabilius celebrare, etiam ex devotione, cum hostia minore qualis laicis dari solet, quando major haberi nequit, neque scandalum populi timendum est : quod facile a prudente sacerdote vitabitur. (S. Alph. n. 205) Hostiam vero fractam vel maculatam adhibere, quia integra et munda deest, culpa vacat ; veniale foret, si absque causa rationabili fieret ; mortale etiam, juxta S. Alph. (n. 204), si laesio vel macula esset enormis : quod ultimum probabiliter alii, ut Ball. P. (n. 29), nimis severum reputant, dummodo grave scandalum absit.

171. V. Ad validam alterius speciei consecrationem requiritur **vinum de vite**. (Conc. Flor. Decr. pro Armenis) Oportet igitur ut varia elementa quae vinum componunt a vite originem trahant : quare invalida materia esset liquor tam artificiose vinum naturale imitatus ut eandem compositionem chemicam utrumque haberet, nisi elementa arte composita traherent originem a vite. Hinc :

1° Invalida materia est liquor e fructibus aliarum arborum vel plantarum expressus, ut sicera, etc. Item acetum : nam substantialis mutatio facta est chemica combinatione inter alcool vini et oxygenium aeris.

2° Invalida quoque per se est *agresta*, scil. vinum " de uvis acerbis seu non maturis expressum. „ (Rubr. Miss.) Hodie tamen saepe ex uvis non maturis conficitur vinum quod veri vini speciem habet, addito saccharo quod uvis deest. Sed quando quantitas sacchari sic addita superaret eam quae in musto reperiatur, materia esset saltem illicita.

3° Similiter invalidam dicunt AA. (Bus. ap. S. Alph. n. 206) *loram*, quae fit aqua expressis acinis superfusa. Interdum quidem dubitari possit num liquor ita obtentus materia valida esset, eo quod multus succus adhuc in uvis remaneret : sed certe graviter illicitum esset hujusmodi dubiam materiam adhibere. (Ball. P. n. 34) Hodie passim uvis semel expressis pluries infunditur solutio sacchari, et obtinetur quantitas vini quinquies amplior quam quae ex acinis semel expressis obtenta fuisset. Cfr. von Olfers, op. cit. p. 199. Quare multa vina, quae passim ut bona mensae apponuntur, saltem tamquam materia illicita, ab altari removenda sunt.

4° Valida, sed per se graviter illicita, materia est *mustum* seu vinum recens nondum defaecatum : quia admixtas habet faeces non consecrabiles. Si tamen a faecibus fere purgatum esset, venialis tantum culpa committeretur; imo nulla, si necessitas urgeret, puta ob defectum vini veteris. (Bus. ap. S. Alph. n. 207) Ratio ob quam valet mustum, manifesta est, ubi succus uvarum jam ope fermentationis omnes veri vini dotes acquisivit. Ubi vero nondum fermentatus est, dubium oriri posset consideranti discrimina chemica quae inter hujusmodi succum et vinum fermentatum dantur, siquidem per fermentationem quaedam elementa eliminantur et pleraque inter se alias combinationes ineunt. (von Olfers, op. cit. p. 177) Nihilominus usus Ecclesiae, quem testatur Missale Rom. (De defect. t. IV. n. 2) : " Si mustum de uvis tunc expressum fuerit, ... conficitur sacramentum „, probat haec discrimina esse mere accidentalia.

5° Graviter illicita materia est *vinum acescens*; non tantum si adeo vehemens est acrimonia ut merito dubitari possit num jam vinum in acetum transierit, sed etiam quando vinum manet quidem substantialiter incorruptum, sed jam notabiliter acidum est : nam cavendum est non tantum a dubia consecratione, sed etiam ab irreverentia sacramenti. Constat ex Rubrica Missalis, quae de gravi peccato damnat eum qui consecrat in vino quod „ coeperit acescere vel corrumpi vel fuerit aliquantulum acre. „ Quae ultima verba probabiliter cum S. Alph. (l. c.) ita restringi possunt ut liceat, alio deficiente vino, adhibere vinum parum acescens, sive non notabiliter acidum, ex. gr. si quis celebraturus est in ecclesia in qua nullatenus vel aegre vini parum acescentis muta-

tionem obtineret. Insuper in gravi necessitate licebit uti vino quod notabiliter quidem acescat, sed tamen certo vinum permaneat. (1)

6º Graviter illicita esset consecratio in *vino congelato*, ob irreverentiam sacramento illatam. Eamdem invalidam esse plures AA. opinati sunt; sed horum sententiam nulla solida probabilitate pollere, merito existimat S. Alph. (l. c.), eo quod ipsa Rubrica Missalis (de defect. X) manifeste supponit sub specie vini congelati manere Sanguinem Dñi: " Si in hieme sanguis congeletur in calice, involvatur calix pannis calefactis etc. "

7º Licet celebrare Missam cum vino facto *ex uvis passis*, dummodo liquor extractus colore, odore et gustu dignoscatur esse verum vinum. (S. Inqu. 22 Jul. 1706 et 7 Maii 1879; Coll. P. F. nn. 697 et 705) Ratio autem conficiendi hujusmodi vini, prout in quibusdam missionibus adhibetur, haec est: tunduntur in apto vase quaedam librae uvarum passarum, superinfunduntur totidem librae aquae frigidae; postquam per horas summum decem servatae fuere uvae in hac aquae infusione, extrahuntur, aqua exteriori purgantur et torculari premuntur. Cfr. Zitelli, App. Jur. Eccl. p. 317. Hujusmodi vinum ubique licite adhiberi cum Lehm. (II. n. 118) existimamus, quia neque e rei natura, neque e cit. responsis erui potest ejus usum restringi ad casum necessitatis.

8º Ad judicandum de liceitate multarum *mixture* quibus hodie vinum paratur, juvat prae oculis habere decisiones recentiores S. Inquisitionis. Haec S. Congregatio 30 Julii 1890 (Coll. P. F. n. 706) respondit nihil ob stare quominus in Missae sacrificio adhibeatur vinum album cui miscenda sit aliqua quantitas spiritus vini (alcohol), dummodo serventur sequentes conditiones:

a) Ut spiritus extractus fuerit e genimine vitis. (2)

b) Ut quantitas alcoholica addita, una cum ea quam vinum de quo agitur naturaliter continet, non excedat proportionem duodecim pro centum. Attamen quandoque contingit vina post primam fermentationem jam duodecim vis alcoholicae gradus superare et tamen, ut sine periculo acescentiae ad exterarum nationes exportentur, necessarium esse ut decem et octo alcoholicae vis gradibus polleant: ut de quibusdam Hispaniae vinis S. Inquisitioni exposuit Archiepiscopus Tarraconensis. In hoc casu licitum esse usum hujus vini ad Missam celebrandam, respondit S. Inqu. 5 Aug. 1896 (N. R. Th. t. 28. p. 662), a contraria decisione, quam eidem Archiepiscopo 15 Apr. 1891 dederat, recedens.

(1) Cavendum ne putetur acescere vinum quod iterata fermentatione laboret. Neque ullus scrupulus habendus, eo quod vinum sit turbidum: quod facilius in naturali quam in artefacto contingit. Cfr. von Olfers, op. cit. p. 200.

(2) Spiritum vini potius quam saccharum e canna saccharina addendum esse respondit S. Inqu. 5 Aug. 1896 (N. R. Th. t. 28. p. 660): profecto ne, absque necessitate, addantur quae non proveniant a vite.

c) Ut admixtio fiat quando vinum est valde recens; quod in cit. resp. S. Inqu. 5 Aug. 1896 explicatur his verbis: " quando fermentatio sic dicta *tumultuosa* defervescere inceperit. „ Scilicet ne vino jam prorsus confecto aliquid addatur quod imperfecte tantum eidem commisceatur.

Cavendum tamen ne tamquam dubia vel invalida materia habeatur quodcumque vinum, in quo conficiendo aliqua e praedictis conditionibus non fuerit servata : saepe enim defectus illi satis exigui erunt ut valor nulli periculo exponatur. (1)

172. VI. Vino consecrando admiscenda est in ipsa Missa **aqua modicissima**. (Conc. Flor. Decr. pro Arm.) Hoc praeceptum ab Ecclesia impositum est (Trid. Sess. 22. c. 7), ideoque ad valorem minime pertinet; sub gravi tamen obligat, eo quod ob rationes magni momenti a primis Ecclesiae saeculis servatum est.

Praecepto satisfit infundendo unam guttam, neque videtur excedere qui addat quantitatem aequivalentem tertiae parti vini consecrandi. Attamen, quando vinum debile est (ut saepe hodie contingit), praestat minorem partem addere ne vinum periculo corruptionis exponatur. Ubi parvum cochlear adhibetur ad aquam infundendam, ut fit in Belgio, vix timendus est excessus, nisi quis perexiguam vini quantitatem adhiberet.

§ 2. QUAE CONDITIONES AD MATERIAM CONSECRATIONIS REQUIRANTUR.

173. I. Ad validam consecrationem requiritur ut materia sit **physice praesens** sacerdoti consecranti, independenter a circumstantiis et ab omni alio nutu vel signo; unde a fortiori non sufficit praesentia intellectualis, qua tantum verbis vel mente praesens sistatur. Potissima ratio desumitur ex institutione Christi qui consecravit materiam praesentem, et non dedit potestatem Apostolis faciendi nisi quod ipse fecerat. Patet etiam e pronomine *hoc, hic* quo res praesens tantum demonstratur. (Lugo, de Euch. disp. 4. n. 121)

(1) Diligentissime cavendum ab innumeris et subtilissimis vini corruptionibus. Has saepe vel aegerrime, vel nullatenus detegere potest vir chemiae peritus. Nam, si vino artefacto non insunt nisi ea elementa quae in vino naturali reperiuntur, nequit analysi chemica detegi utrum ea a vite an aliunde originem trahant: quae quaestio in praesenti argumento solvenda est. Cfr. von Olfers, op. c. p. 199. Ideo vix alia via tuta manet quam ut vinum Eucharisticum ematur ab iis qui norint quanam in eo conficiendo servanda sint et simul eximia probitate eniteant. Jam S. C. de P. F. Litt. Encycl. 10 Martii 1861 (Coll. n. 702) vigilantiam episcoporum in re tanti momenti acuit.

Sed non requiritur ut actualiter aliquo sensu percipiatur : nam cum veritate demonstrari potest ex. gr. vinum, a sacerdote caeco, qui istud adesse aliunde scit, nullatenus autem hic et nunc percipit. Imo talis actualis perceptio per se solam non sufficit, puta si quis videret panem una leuca distantem : hic enim nec physice praesens est, nec vere pronomine *hoc* demonstrari potest. (Lugo, ib. n. 122) Hinc :

1° Valide consecratur vinum in calice cooperto, vel hostiae in ciborio clauso : nam, juxta communem loquendi modum, sufficienter demonstratur contentum per rem quae ad id continendum destinatur.

2° Invalide consecratur materia post parietem vel a tergo posita : similiter valde procul distans. Quanta autem distantia valori non obsit, morali aestimationi relinquendum est. *annale*

3° Invalide consecratur materia tam modica ut sensu percipi nequeat : tum quia non potest demonstrari, tum quia sacramentum debet esse signum sensibile. (Bus. ap. S. Alph. n. 213) Magna autem quantitas valori non obstat, dummodo sit tota consecranti praesens : unde S. Th. (3. q. 74. a. 2) validam reputat consecrationem quae fieret totius panis qui in foro venditur, vel totius vini quod est in dolio.

4° Probabilius valet consecratio hostiae quae sub corporali vel mappa lateat. Attamen, cum graves AA. ut Laymann (l. 5. tr. 4. c. 2. n. 10) id negent, practice talis hostia habenda esset ut dubie consecrata.

174. II. Ad validam consecrationem insuper requiritur ut materia sit certa et, per intentionem consecrantis actualement vel virtualem, in individuo determinata, ex. gr. hic cumulus hostiarum, hae hostiae quas sacrista consecrandas apposuit. Ratio desumitur ex pronomine *hoc, hic*, quo vere designari nequit res indeterminata. Hinc :

1° Invalide consecraret qui vellet tantum consecrare tertiam vel mediam partem hostiarum quae in aliquo ciborio continentur, nullis in individuo designatis.

2° Valide consecrantur duae hostiae invicem adhaerentes, licet sacerdos unam tantum adesse putet ; sic neque alius error de numero hostiarum, quae in ciborio vel corporali appositae fuerint, nocet valori consecrationis. Manet enim absoluta voluntas consecrandi omnes praesentes, quam, tamquam Ecclesiae consuetudini conformem, quisque censetur habere implicite. Quare si duas pro una consecravit sacerdos, utramque simul sumat. (Bus. ap. S. Alph. n. 216)

3° Valida est consecratio si plures hostias ad altare tulerit aut rationabili modo adverterit ab alio adferri a se consecrandas, vel ante Missam monitus fuerit de consecrandis in altari jam positis, saltem si in corporali praesentes sint. Neque obstat quod earum expresse non meminerit dum consecrabat, vel ciborium tempore oblationis vel conse-

crationis non detexerit. Nam intentio praecedens respectu illarum virtualiter perseverat. (Bus. l. c.)

4° Probabilius valet consecratio, quando habita quidem fuit intentio consecrandi hostias in ciborio contentas, ex oblivione autem relinquitur ciborium extra corporale dum consecratio peragitur : nam par est ratio cum casu praecedente (3°). Attamen multi AA. quorum sententia visa est S. Alph. (n. 217) probabilior, censent eam esse invalidam : quia, cum intentio consecrandi extra corporale fuisset peccatum grave, sacerdos nequit praesumi illam habuisse. Reapse haec ratio nullam vim habere videtur : nam "supponit generalem hanc doctrinam quod non possit in sacerdote praesumi intentio consecrandi si aliqua circumstantia, licet sacerdoti ignota, intercedat, quae, si ab eodem sacerdote nosceretur, ipsum deterreret a consecrando, ne illicite consecraret." (Ball. P. n. 60) Hoc autem a nemine admittitur, ut patet exemplo illius qui inscius consecraret vinum notabiliter acescens vel nulla aqua mixtum. Nihilominus, ob contrariam multorum AA. sententiam, hostiae hujusmodi habendae essent ut dubie consecratae.

5° Non consecrantur hostiae inscio sacerdote appositae : deest enim intentio quae in incognitum ferri nequit. Attamen consecrarentur, saltem eae quae in corporali positae sunt, si sacerdos eliciisset intentionem consecrandi omnes particulas in corporali positas (Bus. ap. S. Alph. n. 215 ; Ball. P. n. 55) : quae intentio utiliter, ob dubia praecavenda, semel pro semper elicitur.

6° Certe non consecrantur guttae vini exterius calici adhaerentes, cum id sacerdos non intendat. De guttis vero interius inhaerentibus, ubi sacerdos nihil peculiare intendit, Theol. disputant. Practice juvat extergere purificatorio guttas illas, ante calicis offertorium : quem morem magis congruentem et summo opere laudabilem esse, declaravit S. C. R. 7 Sept. 1816. (Coll. S. R. n. 2572) Praeterea elici poterit semel pro semper intentio eas non consecrandi, uti nec micas hostiae adhaerentes. Sic certe consecrabitur tantum id quod est per modum unius continui. (Bus. l. c. n. 214)

175. III. Hostias dubie consecratas communicaturis distribuere vel adorandas proponere graviter illicitum est, ob periculum idololatriae materialis. Oportet igitur ut in alio Sacro iterum sub conditione consecrentur, vel a sacerdote ante purificationem et ablutionem absumantur.

Graviter quoque peccaret qui, peracta Missae consecratione, iterum verba consecrationis, etiam conditionate, super ciborium proferret : sic enim iteraret sacrificium et quidem sub una specie, quod Juri tum ecclesiastico, tum divino adversaretur. (n. 168)

IV. Quando consecratur in altari cui tantum inserta est petra sacra, oportet ut materia, dum consecratur, reposita sit in ista petra. (Bened. XIV, de Sacr. Miss. sect. 2. n. 139) Sufficit tamen ut ciborium quoad majorem sui partem isti petrae innitatur: insuper, si petrae angustia (ut fit) non sinit hostiam et calicem una cum ciborio eidem imponere, licebit istud, post factam consecrationem, remove ut locus sit calici. (Lehm. II. n. 124)

V. Si parvae hostiae pro communicando populo afferantur sacerdoti paulo post factam oblationem, licet eas consecrare, suppleta mentaliter oblatione. Imo idem licet si afferantur incepto jam canone, quando plures secus sine communione remanerent. Quodsi unus tantum diu expectare deberet communionem (quae diuturnitas valde relative pensanda est), praestaret huic dare partem majoris hostiae. (S. Alph. n. 217)

§ 3. DE FORMA EUCHARISTIAE.

176. I. Forma consecrandi panis constat his verbis: "*Hoc est enim corpus meum.* „ In his verbis omnia sunt essentialia, excepto verbulo *enim*, cujus onissio probabilius venialis tantum foret. Ad valorem autem formae non requiruntur verba, quae e praecepto Ecclesiae praemittenda sunt: "*Qui pridie* etc. „ Nam, licet istud asseruerit Scotus (in 4. d. 8. q. 2), quia necessaria sunt ut constet a sacerdote non proprium, sed Christi corpus intendi, ea tamen sententia nunc ab omnibus rejicitur (Lugo, de Euch. disp. 11. n. 39), utpote contraria Conc. Florentino (Decr. pro Arm.) et universae traditioni, quae constanter asserit hoc sacramentum confici *verbis Christi*, et non aliis, qualia sunt haec verba Evangelistae narrantis ultimam Coenam. Ceterum quando sacerdos, minister Christi consecratus, super aptam materiam pronuntiat verba Christi cum debita intentione, satis induit personam Christi ut hic intelligatur per eum dicere: "*Hoc est corpus meum.* „ (Ball. P. n. 71)

II. Forma consecrandi vini constat his verbis: "*Hic est enim calix sanguinis mei, novi et aeterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* „ Disputatur inter Theol. utrum sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, sint de substantia formae, an requirantur et sequentia. Haec requiri affirmat cum pluribus aliis S. Th. (3. q. 78. a. 3); negat sententia communior, eo quod ea verba, saltem partim, in quibusdam liturgiis omittuntur, neque

referuntur a S. Paulo (1 Cor. XI, 25), qui tamen supponendus non est formam invalidam conscripsisse. Videsis Lugo, l. c. n. 61 seqq. In praxi certe graviter peccaret qui ea addere omitteret, et, si tantum prima verba dixisset, integram formam sub conditione repetere deberet. (S. Alph. n. 223) (1)

III. Verba consecratoria non tantum *recitative* seu *materialiter* dicenda sunt, sed etiam *significative* seu *formaliter*. Scil. non sufficit historice referre quid Christus dixerit, sed insuper oportet ut ea verba proferens intendat affirmare quod verba sonant, nempe hoc esse reapse corpus et sanguinem Christi. Manifestum est talem intentionem haberi ab omni sacerdote qui consecrare intendat. Quaestionem hanc speculativam magis quam practicam subtiliter explicat Lugo. (l. c. sect. 5)

177. IV. Valida sed graviter illicita esset consecratio si in forma aliquid adderetur vel mutaretur quod sensum substantialiter integrum relinqueret, ex. gr. *Hic cibus est corpus meum.* — *Hoc meum est corpus.* Cfr. 1. Cor. XI, 24 ubi textus graecus eundem ordinem refert. — *Hoc est sanguis meus.* (Bus. ap. S. Alph. n. 221)

Nihil igitur repetere debent qui inculpabiliter, ob linguae lapsum vel vitium, levem immutationem formae inferant, dicendo ex. gr. *colpus, calis, es*, pro *corpus, calix, est*, vel *hic est corpus meum*. Nam sufficit ut verba ingerant sensum a Christo intentum : quod fit, e communi hominum acceptione, etiamsi cum huiusmodi vitio proferantur. (S. Alph. n. 224) Cfr. n. 110.

V. Invalida esset consecratio si talis fieret imminutio vel immutatio ut verba idem jam non significarent (Rubr. Miss. tit. V), ex. gr. *Hic* (adverbialiter) *est corpus meum ; illud est corpus meum ; hoc est corpus Christi*, etc. — Similiter si omitteretur verbum *est*, dicendo tantum : “ *Hoc corpus meum.* „ Nam, licet τὸ *est* ex aliis verbis adjunctis quandoque satis intelligatur, tamen hic non habentur alia adjuncta, quae denotent verbum istud subaudiri.

VI. Dubia esset consecratio in multis mutationibus, quarum duo tantum exempla afferre juvat. 1° *Hoc corpus est meum*, invalidum est, juxta S. Alph. (n. 224), quia non significat transsubstantiationem panis in corpus Christi ; validum est, juxta Ball. P. (n. 73), dummodo *corpus*

(1) Quidam AA. ut Lehm. (II. n. 129), Gury (Casus, II. n. 260), negant obligationem repetendi, eo quod consecratio sit moraliter certo valida : quae tamen conclusio, ob dissensum gravium DD., minus recta videtur.

intentione loquentis ponatur ex parte praedicati, siquidem eundem prorsus sensum fundit ac forma consueta. — 2º *Istud est corpus meum*, ex una parte videtur invalidum, quia pronomen *istud* non designat rem praesentem loquenti; ex altera parte videtur validum, quia idem pronomen saepe pro *hoc* ab optimis scriptoribus adhibetur. (Ball. P. n. 74)

VII. Juvabit prae oculis habere quae dilucide Rubrica Miss. (de def. V) praescribuntur: “ Si celebrans *non recordetur* se dixisse ea quae in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen *certo ei constet* se omisisse aliquid eorum quae sunt de necessitate sacramenti..., resumatur ipsam formam et cetera prosequatur per ordinem. Si vero *valde probabiliter dubitat* se aliquid essenziale omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione. Si autem non sunt de necessitate sacramenti, non resumatur, sed procedat ulterius. „ Ut tamen liceat, saltem ad animi pacem, iterare formam eucharisticam, videtur sufficere dubium non prorsus inane. (D’Annib. III. n. 268)

§ 4. QUAMDIU CHRISTUS MANEAT IN EUCHARISTIA.

178. I. Christus totus manet praesens sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta. (Trid. Sess. 13. can. 3) Quare omnes particulae etiam minimae, quae percipiuntur, tractandae sunt ut consecratae.

Insuper communis sententia Theol. (Lugo, de Euch. disp. 4. n. 108 seqq.) tenet Christum manere praesentem in particula etiam tenuissima: quia quaelibet manet sensibilis, saltem sub conditione quod cum aliis conjungatur, et servat eandem naturam panis vel vini. Id tamen ad meram theoriam pertinet et ab opinione philosophica de corporum divisibilitate in infinitum pendet. Quare nihil certi de hac re dici posse fatetur Laymanb. (l. 5. tr. 4. c. 2. n. 11)

II. Permixtio vini consecrati cum alio liquore quocumque, juxta S. Th. (3. q. 77. a. 8), tollit praesentiam Christi si quantitas permixta pertingit ad totum vinum consecratum; si vero admiscetur quantitas tam parva ut non possit diffundi per totum, sed usque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit tamen sub alia. Juxta alios, ut Lugo (disp. 10. n. 41), admixto alio vino, non deperditur consecratio, nisi tanta sit vini admixti diversitas ut sufficiat ad destruendam substantiam vini consecrati. Sed omnino dubium videtur sola mixtione cum alio vino substantialiter corrumpi

vinum consecratum, quamvis utrumque ab invicem discerni jam non possit. Nulla ergo solutio certa dari potest. Ceterum etiam haec quaestio fere ad solam theoriam spectat.

179. III. Christus desinit esse sub speciebus cum ad eum gradum corruptionis perveniunt ut non sint aptae continere substantiam panis nec vini: tunc enim per miraculum Christo succedit ea substantia quae, in iisdem adjunctis, pani et vino corruptis succederet. Non desinit vero Christus esse sub speciebus, nisi in iis casibus in quibus desineret substantia panis et vini cujus loco subrogatus est; ac proinde manet praesens, etiamsi sacrae species comedantur a bruto, in locum sordidum projiciantur, etc. (Lugo, l. c. n. 36) Quare damnatae sunt a Gregorio XI (anno 1371) tres propositiones quibus Joannes de Latone asserebat redire substantiam panis si hostia consecrata projiciatur in locum turpem, a mure corrodatur vel communicantis dentibus teratur. (Denz. n. 471 seq.) Reliquae autem substantiae tum physice, tum chemice haud secus agunt in species consecratas ac si in panem et vinum verum agerent.

IV. Nulla regula generali determinari potest quanto tempore Christus maneat praesens in homine qui S. Communionem accepit. Etenim, si audimus medicos qui hoc argumentum non a priori (quod in quaestione facti absonum est) (1), sed experimentis investigare conati sunt, maxima varietas datur in tempore necessario cibi ope succi gastrici dissolvendis, non tantum prout stomachus sanus vel infirmus est, sed etiam pro variis conditionibus ejusdem stomachi seu vacui seu aliis cibi pleni, etc.

Illud tamen satis constat non tam brevi tempore quam multi vulgo opinantur sacras species, et imprimis speciem panis (de qua facilius quam de specie vini indagari potest), in stomacho corrumpi. Ita a veritate prorsus alienum videtur quod quidam recentiores asserunt (von Olfers, op. cit. p. 43), speciem panis semper in ore communicantis corrumpi, eo quod praecipua ejus pars, nempe amyllum, ope salivae in saccharum convertatur, species autem deglutiri nequeat antequam fuerit prorsus saturata saliva. Hoc verum esse posset tantum si quis diu s. Hostiam in ore servans saepius salivam renovaret et species variis motibus dissolvere conaretur. Neque exiguitas panis azymi in ecclesia latina usitati celerem illius assimilationem probat. Nam qui hoc argumentum scientificè explorarunt, testantur saepe res valde exiguas plu-

(1) Veteres DD. (Lugo. disp. 10. n. 54) in errorem ducti sunt a medicis coaetaneis, qui quaestionem hanc solvebant nixi principio gratis conficto: stomachum singulis horis concoquere duas cibi uncias. Eorum igitur sententia hic prorsus posthabenda est.

ribus post horis integras reperiri si e stomacho extrahantur. Insuper minima cibi quantitas (eorum sententia) inepta est ut stomachi laborem succi gastrici secretionem excitet : unde mirum non foret saepe in stomacho etiam sano manere ss. species absque immutatione, donec ampliore refectione stomachus ad concoquendum excitetur. Quanto autem tempore manere possint ss. species integrae in stomacho aegrotantium, definiri nequit : siquidem ab huiusmodi hominibus interdum post totum diem particulae cibi specie tenus immutatae rejiciuntur vel stomachi lotionem extrahuntur. Incertitudinem augent disputationes philosophorum et chemistarum de substantialibus corporum immutationibus : unde fit ut vix determinari possit quatenus mutatio in elementis panem vinumve componentibus substantiam eorundem pessumdet. (1)

Practice, si infirmus ss. species evomuerit vel si timeatur ne in alimentis e stomacho eductis eadem adhuc reperiantur, servanda est regula Missalis (de defect. X) : “ *Si species integrae appareant, reverenter sumantur, nisi nausea fiat : tunc enim species consecratae caute separentur et in aliquo loco sacro reponantur, donec corrumpantur et postea in sacrarium projiciantur. Quodsi species non appareant, comburatur vomitus et cineres in sacrarium projiciantur.* „

CAPUT II.

DE MINISTRO EUCHARISTIAE.

§ 1. QUIS SIT MINISTER EUCHARISTIAE CONFICIENDAE ET DISTRIBUENDAE.

180. I. Soli sacerdotes valide Eucharistiam **conficere** possunt, ut constat ex S. Scriptura (Matth. XXVI, 26; Luc. XXII, 19 seq. etc.) et universa traditione. Ita definivit Trident. Sess. 23. c. 1.

Regulariter singuli sacerdotes seorsim consecrant. Attamen in dubium vocari nequit ab Ecclesia praecipere vel permitti posse ut plures simul eandem materiam consecrent. Etenim usus adhuc hodie habet in qui-

(1) Cfr. Gasparri, de Euch. II. n. 1194, ubi citantur testimonia duorum peritorum medicorum qui ambo existimant in stomacho sano requiri fere semihoram ad concoquendam hostiam minorem. Addit autem unus, apud multos morbis febrilibus laborantes (fere dimidiam Gallorum partem) posse fragmenta reperiri post duas tresve horas. Quae nos ipsi dedimus, audivimus a docto Professore hujus Universitatis Lovaniensis, qui speciales de ciborum decoctione investigationes instituit.

busdam partibus Ecclesiae Orientalis ut sacerdotes episcopo concelebrent et tamen singuli stipendia recipiant. Idem usus diu etiam in Ecclesia Occidentali viguit, et adhuc hodie in ordinatione neo-presbyterorum servatur. Difficultas non levis est : quomodo in hujusmodi celebratione tum episcopus, tum singuli sacerdotes dicendi sint vere consecrare, siquidem fieri vix potest ut omnes eodem physico momento formam consecrationis absolvant, consecratio autem certo perficitur ubi quilibet eorum formam absolvit, quia ejus effectus suspendi nequit, etiamsi omnes intenderent non consecrare antequam episcopus et reliqui formam absolvissent. Probabilior videtur explicatio quam probat Bened. XIV (De Sacr. Missae, l. 3. c. 16. n. 7) : neo-presbyteros ad eam consecrationem tamquam accessorios concurrere, ac formam quam ipsi proferunt cum episcopo, moraliter esse conjunctam cum ea quam episcopus profert : ex quo fit ut etiamsi eam vel paulo ante vel paulo post episcopum expleverint, ea tamen censenda sit moraliter prolata cum episcopo atque ita unam eandemque constituere consecrationem. Conandum tamen est ordinatis ut, juxta monitum Pontificalis Romani, verba consecrationis eodem momento dicant quo dicuntur ab episcopo : cujus moniti ratio sufficiens est, omnia verba consecratoria moraliter simul proferenda esse ut unicam causam totalem efficiant. (Gasp. de s. ordin. n. 1067) In fine hujus Missae nonnisi sub specie panis communicant neo-sacerdotes : unde concludere licet legem a Christo positam ut Eucharistiam conficiens, eandem semper sumat, posse ab Ecclesia temperari ita ut, ubi plures concelebrant, quidam sub una tantum specie consecrata sumant.

Quid ad validam confectionem requiratur, ex tract. de Sacr. in genere, et ex cap. I. liquet ; quid ad licitam requiratur, patebit e cap. III. de Subjecto Eucharistiae : siquidem omnes dispositiones, quae ad dignam susceptionem sunt necessariae, requiruntur etiam ad licitam confectionem, quia conficiens, ex lege supradicta, semper suscipere debet.

II. Ad solos sacerdotes pertinet ex officio **dispensare** S. Eucharistiam. Ut enim declarat Trid. (Sess. 13. c. 8) : “ Semper in Ecclesia Dei mos fuit ut laici a sacerdotibus communionem acciperent ; sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent. „ Diaconi vero ex ordinatione sua habent ut jure suo inserviant sacerdoti in rebus dignioribus, quarum praecipua est S. Eucharistiae distributio. (Lugo, disp. 18. n. 13) Sic diaconi passim, primis Ecclesiae saeculis, ex commissione episcoporum vel presbyterorum, S. Eucharistiam dispensabant.

181. III. Iis tantum sacerdotibus licet distribuere S. Eucharistiam, qui vel ordinarii sunt pastores vel ab iisdem eam facultatem acceperunt. Ratio est : quod administratio sacramentorum pertinet ad eos qui curam

animarum habent, cum sit unum e praecipuis mediis oves pascendi. Unde graviter peccat qui Eucharistiam sine facultate ulla dispensat : siquidem pastoris jus violat in re gravi.

Sufficit tamen facultas rationabiliter praesumpta : eo quod ea minime requiritur ad valorem actus, sed unice ne fiat contra pastoris voluntatem. (Lugo, l. c. n. 37)

Hodie consuetudo habet ut ubicumque sacerdos Missam celebrat (saltem extra sacella proprio sensu domestica), Eucharistiam distribuere possit iis qui ex devotione communicare velint : quod consonat menti Conc. Trid. (Sess. 22. c. 6. de Sac. Missae) optantis ut in singulis Missis fideles adstantes sacramentaliter communicarent. Quandoque etiam praesumi poterit consensus parochi ubi de communione paschali agitur : quod e circumstantiis eruendum erit. (S. Alph. n. 235 ; Ball. P. n. 87)

Ut in sacellis quae in privatis domibus ex Indulto Apostolico eriguntur, S. Communio alii quam sacerdotis ministro distribui possit, plerique AA. (Ball. P. n. 84 ; Lehmke. II. n. 135, etc.) requirunt expressam facultatem, a S. Sede vel episcopo obtinendam. Nituntur praecipue Const. Bened. XIV *Magno cum animi* (1751) ad episcopos Poloniae data. Alii tamen (ut Gennari, Consult. Mor. etc. Cons. Liturg. 45) rectius, ut videtur, censent id licere, dummodo episcopus illud non diserte prohibuerit. Nam Bened. XIV (Const. cit.) nullam generalem prohibitionem edidit, sed tantum scripsit ad episcopos Poloniae, ubi multi abusus circa oratoria privata irrepserant, ut, *suo jure usi*, S. Communionem in iisdem distribui vetarent, idque confirmat exemplo suo, allegans simile statutum quod tamquam Archiep. Bononiensis ediderat.

Communionem per modum Viatici ministrare absque parochi licentia (nisi necessitas urgeat), omnibus graviter illicitum est et Regularibus sub excommunicationis poena prohibetur. Cfr. n. 604.

IV. Diacono committi nequit ss. Eucharistiae dispensatio nisi urgeat aliqua necessitas late sumpta, nempe cum nullus adest sacerdos qui commode possit ministrare. Constat ex hodierna praxi, quam etiam probavit S. C. R. 25 Febr. 1777. (Coll. S. R. n. 2504) Ubi autem Viaticum ministrandum est et deficit sacerdos, diaconus illud sine commissione ministrare potest. (S. Alph. n. 237. q. I)

Probabiliter etiam a laico deferri et ministrari potest Viaticum moribundo : nulla enim fit injuria sacramento, neque, ubi constat de necessitate, generatur populo scandalum. Frustra obtenditur contraria consuetudo : quippe quae tantum de ordinariis adjunctis, non de hoc rarissimo casu procedat. (S. Alph. l. c. q. III)

182. V. Probabile est licere tum sacerdoti, tum diacono ministrare sibi metipsi communionem, etiam ex mera devotione, ubi nullus alius

sacerdos adest. Id enim nullam sapit irreverentiam, neque ullibi vetitum est. (S. Alph. n. 238)

Idem probabilius licet etiam laicis in casu necessitatis, scil. si, imminente mortis periculo, nullus adest sacerdos vel diaconus qui Viaticum ministrare possit. Urget enim tunc divinum praeceptum communicandi, neque obstat ulla lex ecclesiastica qua id prohibeatur : nam, etsi abolitus fuit priorum saeculorum usus, quo fideles S. Eucharistiam in domos suas deferabant et seipsos communicabant, gratis asseritur hanc hodiernam disciplinam extendi ad casum extremae necessitatis. Imo S. C. de Prop. Fide (10 Aug. 1841) permisit ut S. Eucharistia, tempore persecutionis, occulte deferretur ad fidei confessores morte damnatos et ab iisdem, propriis manibus sumeretur, ne sacerdos illam administrans apprehenderetur. (Coll. P. F. n. 728)

VI. Regulares S. Eucharistiam in ecclesiis suis ministrare possunt, quovis anni tempore, excepta tantum Dominica Resurrectionis. Facultas illa e multis RR. PP. constitutionibus constat (cfr. Bullaria singulorum Ordinum); exceptio autem apposita legitur jam in antiquioribus documentis, ex. gr. in Brevi *Scimus populos*, a Nicolao V concessa Minoribus. (15 Apr. 1458)

Duplex viguit controversia de sensu hujus restrictionis : prior, utrum tempus exceptum sit sola Dominica Paschatis, an tota quindena Paschalis ; posterior, utrum ea prohibitio afficiat tantum communionem qua praecepto satisfiat, an illam etiam quae e mera devotione suscipiatur. Hodie e repetitis S. C. C. decisionibus constat, prohibitione illa comprehendendi quidem solam Dominicam Paschatis, sed communionem quancumque, etiam e mera devotione. Ut ergo Regulares possint S. Eucharistiam die Paschatis in suis ecclesiis vel oratoriis distribuere, requiritur consensus episcopi vel parochi, aut legitime praescripta consuetudo. Haec certe non est universalis. Profecto in Belgio observatur illa prohibitio, quam olim Card. Sterckx in memoriam revocavit (Litt. 15 Jan. 1836 ; cfr. Stat. Syn. Mechl.) ; etiam Romae in usu est, addito quoque die Coenae.

Excipiuntur tamen ab hac prohibitione, secundum sententiam quam S. Alph. (n. 240) communissimam vocat, vagi et peregrini, quia proprium pastorem non habent ; insuper laici qui intra monasterii septa assidue commorantur et sub obedientia Regularium vivunt, quales sunt famuli et probabiliter alumni convictores. Cfr. n. 338.

Si qui aegre adduci possent ut ad ecclesiam parochialem tenderent, ex. gr. milites praecepto Paschali satisfacturi, possent quandoque admitti ob praesumptum parochi vel Ordinarii consensum. Praestabit talibus communionem dare ad gradum altaris vel in sacello domestico.

§ 2. QUAE RATIONE EUCHARISTIA SIT CUSTODIENDA VEL AD INFIRMOS
DEFERENDA.

183. I. S. Eucharistia asservanda est in ecclesiis parochialibus et cathedralibus, eo praesertim fine ut semper dari possit infirmantibus ; insuper in ecclesiis Regularium et Monialium vota solemnia emittentium, vel saltem iisdem spiritualibus favoribus gaudentium ac si solemnia emitterent. (n. 85)

Ut alibi conservetur, puta in oratoriis Seminarii vel Religiosorum qui Regularium privilegiis non fruuntur, vel etiam intra septa monasterii Monialium (Trid. Sess. 25. de Reg. c. 10), requiritur Indultum Apostolicum vel immemorabilis consuetudo, quae huiusmodi Indulti praesumptionem inducit. (Bened. XIV Const. *Quamvis justo*, 30 Apr. 1749)

II. Custodia S. Eucharistiae pertinet ad parochum aliumve sacerdotem qui ecclesiae praefectus sit. Gravissimis autem verbis a RR. PP. praeceptum est iis ad quos pertinet “ ne omnino negligent apud se accuratissime tabernaculi clavem retinere aut alio tutissimo loco asservare. „ (Litt. Encycl. jussu Bened. XIV missae a S. C. Ep. et Reg. 9 Febr. 1751).

Haec igitur clavis custodienda est per sacerdotem, non autem per aëdituum laicum vel moniales, ut e pluribus S. C. R. decisionibus liquet. (Coll. S. R. n. 579 etc.) Attamen licere ut ab istis custodiatur, ubi viget immemorabilis consuetudo, censet S. Alph. (n. 424). Quare, in regionibus nostris, ob receptam consuetudinem, poterit sacerdos clavem hanc asservare per alium cui prorsus fidere queat et diligenter invigilet. At, si talem vigilantiam notabiliter negligeret, puta dum sineret clavem relinqui in altari vel in alio loco omnibus obviam, grave peccatum admitteret. Ita etiam, ob quamdam necessitatem, servari potest consuetudo ut clavis tabernaculi retineatur a monialibus quarum oratorio nullus sacerdos addictus sit. (Gasp. de Euch. II. n. 999) .

III. Sacrae particulae conservandae sunt “ in pyxide ex solida decentique materia eaque munda et suo operculo bene clausa, albo velo cooperta. „ Ipsa autem pyxis reponenda est in tabernaculo “ clave obse-rato „ quod sit “ conopaeo decenter opertum, atque ab omni alia re vacuum. „ (Rit. Rom. tit. IV. c. 1. nn. 5 et 6) De his praescriptionibus notandum :

1° Plurimum decet, nullibi tamen stricte praecipitur, ut ciborium argenteum intus deauretur. Tum ciborium, tum ostensorium et lunula possunt esse e cupro deaurato. (S. C. R. 31 Aug. 1867 ; Coll. S. R. n. 3162)

Haec non sunt consecranda, sed, juxta Rubricam Missalis (Ritus serv. in celebr. Missae, II), benedicenda. Multi tamen AA., quorum sententiam S. Alph. (n. 385) non improbabilem esse opinatur, censent hanc benedictionem tantum esse de congruo.

2º S. C. R. pluribus responsis (ex. gr. 18 Martii 1878; Coll. P. F. n. 761) edixit obligatorium esse usum conopaei seu veli quo tabernaculum tegatur. Attamen, cum in regionibus nostris vigeat consuetudo illud non adhibendi, eam servare licet, imo (ad vitandam discrepantiam) praestat, donec episcopi eam abolendam duxerint. Cfr. n. 251.

184. IV. Coram tabernaculo lampades plures, vel saltem una, diu noctuque perpetuo collucere debet. (Rit. Rom. l. c.) Hoc praeceptum obligat sub gravi ita ut letaliter peccet qui, voluntaria negligentia, causa fuerit ob quam per notabile tempus (puta 24 horas) SS^{mum} absque lumine remanserit. (Bus. ap. S. Alph. n. 248)

Lampades illae regulariter alendae sunt oleo olivarum; quod si absque magna difficultate haberi nequeat, potest episcopus permittere ut adhibeatur aliud oleum, etiam minerale, ut petroleum; praeferenda tamen sunt olea vegetalia. (S. C. R. 9 Jul. 1864; Coll. S. R. n. 3121) Cfr. Stat. Mechl. n. 247.

V. Hostiae consecratae *frequenter* renovandae sunt (Rit. Rom. l. c. n. 7), veteribus vel distributis vel a sacerdote consumptis, statim postquam pretiosissimum Sanguinem in Missa sumpserit.

Renovatio ista, juxta Caerimoniale Episcoporum (lib. I. c. 6) et decretum S. C. R. (12 Sept. 1884; Coll. P. F. n. 768) facienda est saltem semel in hebdomada. Nihilominus non videtur deesse sua probabilitas opinioni AA. etiam recentium (ut Lehm. II. n. 132; Gardellini, in adnot. ad n. 4623 suae Collectionis S. C. R., etc.): non esse inquietandos sacerdotes qui saltem quintodecimo quoque die ss. species renovant. Nititur haec sententia praesertim Const. *Etsi Pastoralis* (2 Jul. 1742), in qua Bened. XIV commendat Italo-Graecis ut hanc renovationem saltem quintodecimo quoque die faciant, et statutis plurium Conciliorum Provincialium idem praescribentium.

Quodsi locus in quo ss. species servantur esset valde calidus et humidus, attendendum num crebrior renovatio esset necessaria. Nam, in talibus adjunctis, saepe post tres vel quatuor dies species incipiunt fieri mucidae. Neque expectandum donec maculae nudis oculis cerni possint: nam quando id continget, jam tota substantia, exiguis filis fungi operta, notabilem mutationem chemicam passa erit. Cfr. von Olfers, *Pastoralmed.* p. 195 seq.

Graviter peccaret qui hanc renovationem per longum tempus, puta

unum alterumve mensem, omitteret, vel etiam per tempus brevius, si, ob pecularia adjuncta, ss. species corruptioni exponerentur.

185. VI. Si sacerdos post sumptionem Corporis et Sanguinis, aut etiam post ablutiones, deprehendit reliquias aliquas relictas consecratas, eas sumere debet, sive parvae sint, sive magnae, quia ad idem sacrificium pertinent. (Rubr. de def. VII) Idem faciendum est, si reperiuntur etiam quando sacerdos jam in sacristiam rediit, vestes tamen sacras nondum exuit; si vero vestes sacras jam exuit, reliquias illas in tabernaculo colloceat vel reservet alteri sacerdoti eodem mane celebraturo; ubi neutrum fieri potest, ipse eas sumat.

Reliquias vero ad aliud sacrificium pertinentes, quas forte sacerdos post sumptionem repperit, certo sumere potest si id necessarium est ad cavendum irreverentiae periculum. Idem probabiliter licet, si eadem reperiantur antequam sacerdos sacras vestes exuerit. Idem enim hic casus est ac sacerdotis qui ciborium purificaret postquam jam sumpsisset ablutiones: quod licitum reputant multi. (La Croix, l. 6. p. 1. n. 502: Gury, II. n. 315), ubi inadvertenter omissa est purificatio, quia moraliter una consumptio sacrificii reputatur. Si vero reperirentur eadem reliquiae post sacras vestes exutas, et deesset periculum irreverentiae, non liceret jam eas sumere: quia tunc nulla justa ratio apparet ob quam a sacerdote non jejuno absumerentur.

VII. Si invenitur in altari vel alibi hostia quae certo sit consecrata, reponenda est in tabernaculo cum reliquis vel sumenda a sacerdote ante ablutiones. Attamen si dubie tantum consecrata, immunda vel mucida est, sacerdos eam ante ablutiones sumat; si nimiam repugnantiam experitur, eam reponat in tabernaculum, sed in vase mundo a reliquis distinctam, donec corrumpatur et corrupta in sacrarium projiciatur. (Miss. de def. VII et X)

VIII. S. Eucharistia ad infirmos deferenda est "manifeste atque honorifice" (Rit. Rom. tit. IV. c. 4. n. 6), seu adhibitis, quantum fieri potest, iis solemnitatibus quas Rituale (l. c.) describit, ex. gr. ut sacerdos indutus sit superpelliceo et stola, ut lumen praecedat, etc.

Occulta igitur delatio minime licet nisi, in casu necessitatis, publica delatio facta sit moraliter impossibilis vel episcopi facultatem occultae delationis, a S. Sede sibi factam (ut hodie solet), sacerdotibus suis communicaverint. Ita in Stat. Foed. Amer. et in pluribus aliis regionibus communicare solent "facultatem deferendi ss. Sacram. occulte ad infirmos sine lumine illudque sine eodem retinendi pro iisdem infirmis, in loco tamen decenti." Cfr. Sabetti, Theol. Mor. n. 691. Liqueat in delatione, etiam occulta, quam maxime servandam esse reverentiam

SS^{mo} debitam : modus autem quo servetur pendeat ab episcoporum statutis. Ipsi enim commendavit S. C. de P. F. 25 Febr. 1859 (Coll. n. 733) ut " in suis dioecesibus communem normam inducere salagant, quam augustissimum Eucharistiae mysterium decere existimaverint, „ eosque hortata est ad decreta edenda " ex quibus delatio ss. Sacr. ad urgentes tantum causas atque ad actuale ministerii sacerdotalis exercitium coarctetur, injuncta vero presbyteris stricta obligatione semper in hisce casibus S. Hostiam super pectus deferendi. „ Quam maxime consulendum est ut servetur modus a Bened. XIV Const. *Inter omni-genas* (2 Febr. 1744), praescriptus pro Servia et finitimis regionibus. (1)

Ex consuetudine factum est ut publica delatio SS^{mi} recenseatur inter jura parochorum, ac proinde nulli sacerdoti, etiam Regulari, sine eorum facultate, liceat. Ubi vero licet delatio occulta, videndum est quid statuta episcopi vel probatae consuetudines in hac re permittant iis qui jura parochialia non habeant.

186. IX. Urgente necessitate, licet Eucharistiam ministrare sine lumine et vestibis sacris (quod tamen, seclusa necessitate, mortale foret), vel eandem currendo deferre. Nequit enim supponi Ecclesiam piam matrem velle ut moribundus absque Viatico moriatur potius quam ille externus apparatus vel decorum leviter infringatur; eo vel magis quod, causa patente, nullum scandalum populo dabitur. Ex causa autem rationabili, puta nimiae distantiae, licet quoque ss. Eucharistiam deferre equitando, modo caveatur periculum lapsus. (Rit. Rom. l. c. n. 10)

X. Generatim, quando Eucharistia publice deferitur, reverentia sacramento debita prohibet ne caput operiatur. Attamen quandoque S. Sedes indulget ut capite cooperto deferatur, praesertim tempore hiemali. Imo probabile est manere penes episcopum facultatem idem indulgendi, ob justam causam, ubi agitur tantum de sacramento ruri, non autem intra oppida, deferendo. (S. Alph. II. A. tr. 15. n. 12; D'Annib. III. n. 407. nota 8) In casibus repentinis, quando saltem moraliter impossibile est recurrere ad episcopum, poterit sacerdos uti epikeia et capite cooperto incedere. (Lehm. II. n. 140; D'Annib. l. c.)

XI. Non licet Eucharistiam deferre noctu, nisi necessitas urgeat. (Rit. Rom. tit. IV. c. 4. n. 10) Haec tamen prohibitio non complectitur nisi casus ordinarios, in quibus deferenda est per vicos publicos. Ideo nihil

(1) " Ubi Turcarum vis praevallet et iniquitas, sacerdos stolam semper habeat propriis coopertam vestibus: in sacculo seu bursa pyxidem recondat, quam per funiculos collo appensam in sinu reponat; et numquam solus procedat, sed uni saltem fidei, in defectu clerici associetur. „ (Append. Rit. Rom. p. 14)

prohibet quominus noctu deferatur ad aegrotum intra domesticos parietes monasterii, seminarii, etc. decumbentem, qui sine gravi incommodo diutius jejunos manere non posset.

Poterit quoque episcopus dispensare ut, in similibus adjunctis, Eucharistia deferatur noctu per plateas ad aegrotum, qui jam a longo tempore non communicaverit. Imo, si nulla specialis consuetudo vel statutum requirit ut haec dispensatio ab episcopo petatur, poterit parochus idem propria auctoritate praestare: cum enim haec ordinatio non sit adeo gravis, non est censenda Ecclesia velle ut fideles potius longo tempore S. Communionem priventur quam ut aliquoties noctu illam recipiant. (Lehmke. II. n. 161)

§ 3. QUA RATIONE EUCHARISTIA SIT DISTRIBUENDA.

187. I. S. Eucharistia distribuenda est eo ritu qui ab Ecclesia servari jubetur; qui accurate describitur in Rit. Rom. tit. IV. c. 2. Non est tamen omittenda illa distributio quotiescumque servari nequit aliquis ex ritibus illis ecclesiasticis, sed tantum quando sacramentum distribui nequit nisi admittendo positivam irreverentiam. (Bus. ap. S. Alph. n. 241)

Ob omissionem ritus praescripti, graviter peccaret tautum qui, nulla necessitate excusatus (n. 186), Eucharistiam ministraret sine stola et superpelliceo; leviter si idem faceret sine lumine, omisso *Confiteor*, sola stola vel superpelliceo indutus. (S. Alph. n. 241)

Probabiliter autem sacerdos licite distribuit communionem aliis digitis, si pollice et indice nequeat ob quodcumque impedimentum: nam, cum videatur tantum levis obligatio ut pollice et indice utatur, non apparet quare ob justam causam reliquis digitis uti nefas sit. (La Croix, l. 6. p. 1. n. 490; Ball. P. n. 104) Multi tamen, quorum sententiam ut probabilior sequitur S. Alph. (n. 244), censent id licere tantum si alias aeger sine Viatico esset moriturus; quia, etsi tota manus sit consecrata, index tamen et pollex ex ritu Ecclesiae ad hoc munus deputantur. Sed haec ratio probat tantum id rubrica praescribi, non probat aliter fieri non posse extra casum extremae necessitatis, etiamsi sacerdos (ut supponimus) decenter et absque periculo positivae irreverentiae, aliis digitis hoc munus obire potest.

II. S. Eucharistia in Viaticum dari potest quolibet die et hora. Aliter distribui nequit toto tempore quod effluit a repositione SS^{mi} in Coena Dñi usque ad finem Missae in Sabbato Sancto, vel (si consuetudo id feral) usque ad cantatum Gloria (S. C. R. 13 Jan. 1882); idem, ob receptam consuetudinem, prohibetur nocturno et vespertino tempore. Ideo

non licet, absque indulto S. Sedis, communionem distribuere in Missa quae in nocte Nativitatis Dñi celebratur.

Attamen, ob aliquam specialem causam, probabiliter licebit communionem ministrare vespertino tempore (S. Alph. n. 252), ex. gr. si quis usque ad vesperam jejunus permansisset, quia citius communicare non potuisset. Noctu non licet nisi ob necessitatem, saltem late sumptam. Cfr. n. 186, XI.

188. III. S. Communionem administrare licet, non tantum intra Missam, sed tum ante, tum post Missam. Indicat quidem Rit. Rom. (l. c.) communionem post Missam quandoque tantum "ex rationabili causa", faciendam esse, et similem causam requirit S. C. R. (27 Jun. 1868; Coll. S. R. n. 3177) ut ante Missam de Requiem distribuatur. Sed, ex praxi ubique recepta et servanda, talis causa rationabilis semper censetur adesse quando communio petitur.

IV. Ritum quem tenere debeat sacerdos, S. Eucharistiam distributurus *sanis*, exhibet Rit. Rom. (tit. IV. c. 2) Ubi eam ministravit extra Missam vel etiam immediate ante aut post Missam, sacerdos reversus ad altare *dicere poterit*, ideoque sine ulla obligatione, etiam ex rubrica, antiphonam: *O sacrum convivium*, etc. Versiculos vero: *Domine, exaudi*, etc. cum oratione de ss. Sacramento, *dicere debet*, cum Rituale regulam statuat, non autem facultatem det: "Mox sacerdos *dicat*." Quanta sit haec obligatio rubricalis explicabitur n. 250.

Ritum servandum quando S. Eucharistia *infirmis* ministranda est extra ecclesiam, exhibet idem Rit. (tit. IV. c. 4) Preces ibi praescriptas semel recitasse sufficit ubi S. Communio pluribus infirmis in eodem loco decumbentibus distribuitur. Ubi vero, etiam in eadem domo, tanto intervallo separati jacent ut nullatenus possint ea quae sacerdos agit videre vel audire, eadem repetendae essent, puta si duo infirmi jacerent in diversis ejusdem domus contabulationibus vel in cubiculis valde distantibus ejusdem contabulationis. (Konings, Th. Mor. II. p. 401)

Si quando infirmus particulam, etiam minimam, S. Hostiae deglutire nequit, licet ei dare simul haustum aquae vel vini, aut eidem praebere particulam cum vino vel aqua cochleari impositam. Haec enim legi jejunii ecclesiastici non adversantur: siquidem hac praecipitur tantum ut nihil sumatur ante Eucharistiae sumptionem, dum, in casu, totum illud quasi compositum e particula et liquido unica sumptione sorbetur. (S. Alph. nn. 244, 288) A fortiori licet, ob periculum sane rarissimum contagionis, praebere particulam consecratam medio aliquo instrumento, ex. gr. cochleari: nam tanta necessitas excusat ab hac immutatione ritus soliti, quae nullam positivam irreverentiam per se continet. (n. 187)

In periculo mortis versanti dare communionem cum formula : *Corpus D. N. J. C. custodiat*, etc. licet, si id necessarium sit ad gravem ejus maerorem vitandum. Nam rubrica quae jubet tunc uti formula : *Accipe, frater, Viaticum*, etc. in hoc casu cedit caritati. (S. Alph. n. 285)

189. V. Non licet, *ad falsam confovendam devotionem*, uni vel plures particulas vel majoris moduli hostiam praebere. Id enim prohibuit Innoc. XI decr. 12 Febr. 1679 : “ Insuper admoneant (episcopi parochos seu confessarios) nulli tradendas plures Eucharistiae formas seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. „ Propterea tamen illicitum non est plures particulas uni dare ob causam rationabilem, puta quo citius particulae remanentes consumantur. Nam, licet decretum Innoc. XI universe loquatur, ex ipso Bened. XIV (de Sacr. Miss. l. 3. c. 20. n. 1) patet id fuisse prohibitum tantum, quatenus fieret ad fovendam falsam devotionem, quae in quibusdam monialium monasteriis Galliarum vigebat.

VI. Si hostia consecrata dilabatur in terram, locus ubi cecidit mundandus est et aliquatenus abradendus, abrasio autem in sacrarium immitatur. Similiter si, extra corporale, cadat in mappam seu linteum quodvis, mappa vel linteum diligenter lavetur et lotio in sacrarium effundatur. (Miss. de def. X) Haec tamen rubrica non obligat sub gravi ; etiam omitti posset si ablutio turbationem in populo cieret, ex. gr. quando S. Hostia decedit in vestem aut barbam communicantis. Quodsi in feminae pectus dilaberetur, “ *decet* ut non sacerdos, sed ipsa femina particulam vel fragmentum quaerat et suis ipsa manibus sibi in os injiciat. „ (Bened. XIV, l. c. n. 7) Videndum tamen num forte, salva decentia, particula ab ipso sacerdote facile apprehendi possit, ne frustra mulier perturbetur.

Si quid de vino consecrato in terram vel tabulam ceciderit, lingua lambatur et locus ipse radatur quantum satis est, et abrasio comburatur ; cinis vero in sacrarium recondatur. Si ceciderit super lapidem altaris, stilla sorbeatur a sacerdote et locus bene abluatur et ablutio in sacrarium projiciatur. Si tandem ceciderit super linteum altaris, corporale, vestes sacerdotis vel tapete, ista ter sunt abluenda, calice supposito, et aqua ablutionis in sacrarium projicienda. (Miss. de def. X) Attamen, dummodo saltem una ablutio fiat, videtur sacerdos a gravi peccato immunis. (Lehmke. II. n. 142)

CAPUT III.

DE SUBJECTO EUCHARISTIAE.

§ 1. QUIBUSNAM LICEAT RECIPERE S. EUCHARISTIAM.

190. I. Ex jure divino, quilibet fidelis, etiam usu rationis plane carens, capax est Eucharistiae spiritualiter, seu cum augmento gratiae, recipiendae. Nihilominus justas ob causas Ecclesia usum abolevit, qui per multa saecula viguit, communionem infantibus dandi, et tamquam regulam statuit: non esse hodie dandam S. Eucharistiam iis qui nondum ad usum rationis devenerint, ut constat ex consuetudine universaliter recepta et Rit. Romano. (tit. IV. c. 1. n. 11)

II. Usus rationis hodie requisitus ad Eucharistiam recipiendam, non debet esse perfectus, sed sufficiens ad discernendum inter cibum spiritualem et corporalem. Potest igitur dari communio iis, in quibus appareant signa discretionis et devotionis (S. Th. in 4. dist. 9. q. 1. a. 5. ql. 4), ex. gr. dum devote assistunt Sacro et S. Eucharistiam adorant, quod saepe per quatuor vel quinque annos faciunt antequam, secundum hodiernam praxim, ad primam synaxim admittantur. (Lugo, disp. 13. n. 36) Hinc: -

1º Perpetuo amentibus numquam licet dare communionem. (Rit. Rom. l. c. n. 10)

2º Amentibus qui lucida intervalla habent (1), et devotionem ostendunt, licet dare S. Communionem, secluso irreverentiae periculo. (Rit. Rom. l. c.) Iis vero qui, in articulo mortis, mentis usu carent quo antea gavisi sint, seu delirantibus, dandum est Viaticum, dummodo id sine periculo irreverentiae fieri possit, et ipsi antea pie vixerint: sic enim censendi sunt habuisse intentionem interpretativam communicandi in mortis articulo. (S. Th. 3. q. 80. a. 9)

Attamen non desunt AA. qui contrarium teneant, quia Rit. Rom.

(1) Recte notat Lugo (de Poenit. disp. 15. n. 153) fieri posse ut qui usu rationis careat in una materia, eadem gaudeat in alia, et memorat Fratrem Coadjutorem qui per multos annos in Collegio Romano degit, usu rationis carens in omnibus fere materiis, praeterquam in sacramentorum receptione: ad quae frequenter admitti solebat.

(tit. IV. c. 1. n. 10) amentes absolute a communione removet. (Gasp. de Euch. II. n. 1124) Deinde experientia constat aegre dignosci posse num plene amentes reverenter Eucharistiam recepturi sint. Quare in praxi plerumque praestabit abstinere, ne sacramentum periculo irreverentiae exponatur.

3º De semi-fatuis, quibus accensendi sunt senes repuerascentes, disputant Theologi. Dum plerique volunt (S. Alph. n. 303) ut iis communio concedatur tantum in articulo mortis et in Paschate, quidam, ut Leander et Sanchez, eam concedunt toties quoties postulaverint. Opinamur confessario committendum ut illis crebrius vel rarius communionem concedat pro gradu discretionis, devotionis, desiderii, etc. Nam, deficiente certa lege, non est quod scrupulose procedatur in re quae certe illis profutura est.

4º Non est ministranda S. Eucharistia, etiam in Viaticum, iis neophytis qui baptizati quidem sunt, sed "non discernunt cibum spirituales a corporali, cognoscendo et credendo in S. Hostia praesentiam Christi Dñi „. (S. Inq. 10 Apr. 1861; Coll. P. F. n. 734) Sed non est deneganda, saltem in articulo mortis, iis adultis qui, toto vitae tempore, minorem discretionem habituri sunt quam pueri nostrates, quales sunt plurimi Africani, dummodo absolute capaces sint. (Lugo, disp. 13. sect. 5)

5º Surdo-mutis communionem dare licet pro gradu discretionis qui in ipsis e signis dignoscitur.

191. III. A sacramento Eucharistiae, propter excellentem ejus dignitatem, arcendum est quodvis probabile irreverentiae, etiam materialis, periculum. Ideo :

1º Non licet communionem dare aegris, qui jugi vomitu laborant. Quodsi aliqua remissio in vomitu contigit, consulendus est medicus, si fieri potest : nam ipse solus, agnita vomitus causa (quae est omnino varia apud varios aegrotos), dijudicare potest num illud intervallum sufficiat ad existimandum omne serius periculum jam esse remotum. Nihil autem cogit semper exspectare donec a sex saltem horis vomitus cessaverit, ut vult Bus. (ap. S. Alph. n. 292) Cfr. Capellm. Med. Past. p. 118 seq.

2º Non licet dare communionem aegro qui, ob assiduam tussim, in periculo probabili versatur ne S. Hostiam in stomachum demittere possit : quod periculum rarissimum est. Ubi vero semel deglutita est, non est timendum ne cum sputis expellatur : siquidem haec ex arteria aspera, non ex aesophago emittuntur. (S. Alph. l. c.)

3º Obsessis et epilepticis dare communionem licet, dummodo non versentur in statu qui proximum irreverentiae periculum inducat. (S. Alph. n. 303)

4° Iis qui in actu peccati sensibus destituuntur vel post vitam scandalosam subito in mortis periculum incidunt, non est danda S. Eucharistia, antequam signum satis certum poenitentiae dederint. Id enim postulat eminens hujus sacramenti dignitas, etiamsi, propter signum valde dubium vel tenuissimam contritionis probabilitatem, iisdem dari potuit absolutio conditionata vel extrema unctio. (Lugo, disp. 13. n. 65)

§ 2. QUAENAM DISPOSITIONES ANIMAE REQUIRANTUR.

Punctum I. Dispositiones pro qualibet communione.

192. I. Praeter obligationem status gratiae, quae Eucharistiae cum reliquis sacramentis vivorum communis est (n. 128), datur et alia, hujus sacramenti propria: nempe, ut qui in peccato mortali fuerit, sub gravi teneatur **sacramentalem confessionem** S. Eucharistiae percipiendae praemittere, nisi ipsi desit copia confessorii et simul urgeat celebrandi vel communicandi necessitas. Hanc legem his verbis exprimit Trid. (Sess. 13. c. 7): “Communicare volenti revocandum est in memoriam ejus praeceptum: *Probet seipsum homo* (1. Cor. XI, 28). Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa sacramentali confessione ad S. Eucharistiam accedere debeat. Quod a christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec S. Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris: quodsi, necessitate urgente, sacerdos absque praevia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur. „ Cfr. can. 11.

Hanc legem juris divini esse, ab Apostolo promulgati, putant plerique (ut S. Alph. n. 256); quidam (ut Ball. P. n. 130), et forsan rectius, juris ecclesiastici tantum, eo quod nihil amplius demonstratur. Necessitas enim confessionis certe probari nequit ex ipsis verbis Apostoli qui minime determinat utrum per solam contritionem an per actualem confessionem recuperandus sit status gratiae antequam Eucharistia suscipiatur. Neque ex loco Tridentini idem efficitur. Etenim ex Historia hujus Concilii a Card. Pallavicini (l. 12. c. 2) et Actis ejusdem Concilii a Theiner editis (t. I. p. 488 seqq.) constat multos episcopos ac Theologos, qui eidem interfuerint, in ea fuisse sententia: necessitatem confessionis communioni praemittendae ab Ecclesia inductam fuisse et omnino servandam esse tantum ne multiplicarentur malae communionem si cujusque fidelis conscientiae relinqueretur cura examinandi num, patrato peccato mortali, perfectam contritionem assecutus esset. Alii autem propositionem Lutheri, quae necessitatem illam, praeser-

tim pro doctis negabat, tamquam scandalosam, minime vero tamquam haeticam damnandam esse censebant, ut praefatae sententiae parceretur. Nihil vero in Actis hujus Concilii indicat Patres ab hac moderatione deflexisse. Verbis autem a Concilio probatis plene satisfi si admittitur, ecclesiastica consuetudine, quam inviolabiliter servari voluere Patres, inductum esse ut probatio quam S. Paulus requirit, fiat in sacramentali confessione, communioni praemittenda. Imo legem ecclesiasticam potius quam juris divini declarationem designat verbum *statuit* quod in can. 11 adjicitur : " Statuit atque declarat ipsa s. Synodus... „ Tandem in hac sententia multo commodius explicatur quare plures Patres, ubi peccatores hortantur ad conscientiam purificandam antequam communicent, non commemorent explicite confessionem praeviam.

II. Probabilius illa obligatione jam non tenetur qui, post confessionem cum universali contritione institutam, recordatur peccati mortalis quod inculpabiliter accusare omisit. (S. Alph. n. 257; Ball. P. n. 122) Is enim jam assecutus est justificationem ope confessionis, quamvis indirecte, ac proinde praemisit communioni eam probationem quam Trid. (l. c.) necessariam esse edixit. Hinc fidelibus consuli potest ut, in hoc casu, ad confessionem redeant vel actum contritionis eliciant, sed simul declaretur abesse strictam obligationem. De casu quo quis dubitat num peccatum letale commiserit vel confessus sit, cfr. nn. 131 et 291.

193. III. Necessitas, ob quam liceat ex Trid. (l. c.) celebrare vel communicare, non praemissa confessione, debet esse *gravis* seu *urgens*, qualis censetur (S. Alph. n. 259 seqq.) :

1° Si sacerdos debeat consecrare hostiam pro moribundo.

2° Si sacrificium vel communio nequeat omitti sine gravi infamia vel scandalo, puta si sacerdos jamjam celebraturus nequeat sine periculo infamiae recedere et confessarium quaerere; si laicus jam scamno communionis assideat, etc.

3° Si parochus aliusve ex officio celebrare debet, ut populus Sacrum audiat. Quodsi libere celebraturus est, ex. gr. infra hebdomadam, videntum tamen num talia sint adjuncta ut sine gravi infamia vel scandalo Sacrum omittere nequeat.

4° Si in ipsa Missae celebratione peccatum mortale committit, vel ante commissum recordatur : nam vix unquam poterit, absque periculo gravis infamiae, Missam abrumpere ad confitendum. Imo, si id contingeret peracta jam consecratione, teneretur ad proseguendum, elicto actu contritionis. (Ball. P. n. 131)

IV. Altera conditio quae exigitur a Trid. (l. c.) ut quis ab hac lege immunis sit, nempe ut **desit copia confessarii**, verificatur :

1° Si nullus confessarius adest in loco quo celebrandum est, absens vero adiri nequit sine magna difficultate. Quanta distantia requiratur, prudenti arbitrio definiendum est ; simul attendendum num difficultas crescat e brevi tempore quod ante celebrationem remaneat, e debilitate celebrantis, etc.

2° Si is qui adest sacerdos confessionem audire renuit vel nequit, ob carentiam jurisdictionis, ob ignotum idioma poenitentis, ob censuram.

3° Si ei qui adest confiteri nequis sine gravi damno alieno, puta quia peccatum confiteri nequis quin confessarius intelligat cum quam persona peccaveris. Cfr. n. 295.

4° Si eidem confiteri nequis sine gravi damno tuo, puta quia probabiliter dubitatur de illius fidelitate in sigillo servando. Cfr. n. 294. Certe non sufficit abesse confessarium tuum ordinarium, vel alium cui confiteri malles. Attamen satis probabilem opinamur quorundam AA. sententiam : excusare verecundiam extraordinariam et vere invincibilem, puta si patruus apud nepotem peccatum valde probrosum confiteri deberet. Ita Berardi (Prax. Conf. n. 3483) et aliquatenus Gousset (Th. Mor. II. n. 193) et Kenrick. (Th. Mor. de Euch. p. 1. c. 4. § 2) Ratio est : in talibus casibus confessionem instituere difficillimum esse ob ingentem repugnantiam vincendam. Nam, teste S. Thoma (Suppl. q. 8. a. 4. ad 6) : “ Multi sunt adeo infirmi quod potius sine confessione morerentur quam tali sacerdoti confiterentur. „ Neque videtur hoc incommodum intrinsecum confessioni. Huic enim reapse intrinseca est amissio famae apud confessarium, nequaquam vero difficultas orta ex eo quod quis hic et nunc nullum alium habeat confessarium praeter hunc quem, justas ob causas, summopere horret. Vel, etiamsi cui videatur intrinseca, non apparet quare in lege probabiliter mere ecclesiastica (n. 192. I) et in qua AA. excusationes admittunt ob causam non ita gravem, puta unius alteriusve leucae distantiam (S. Alph. n. 264), non possit per epikeiam excipi casus humanae infirmitati durissimus.

De eo qui incidit in casum reservatum, neque alium habet confessarium quam carentem facultate absolvendi a reservatis, cfr. n. 347.

194. V. Datur quoque gravis **obligatio solis sacerdotibus propria**, et certe juris tantum ecclesiastici, confitendi quamprimum, si quando, necessitate urgente, absque praevia confessione, celebraverint. Cfr. Trid. l. c. (n. 192) Huic legi elucidandae sufficient haec pauca :

1° Vox illa *quamprimum* intelligenda est moraliter, ut fit in legibus humanis, ac proinde sufficit ut sacerdotes illi intra triduum confiteantur. Quodsi pergat confessarius deesse sensu supra dicto (IV), etiam ultra

triduum expectare licebit. Damnata autem est ab Alex. VII prop. 39^a : “ Illa particula *quamprimum* intelligitur : cum sacerdos suo tempore confitebitur. ”

2° Etiam durante illo triduo, viget obligatio abstinendi a celebranda Missa, nisi iterum urgeat necessitas celebrandi et desit copia confessarii : quae ambo eodem sensu intelligenda sunt ac supra. (IH, IV)

3° Lex ista probabilius non afficit sacerdotem qui celebravit post confessionem in qua inculpabiliter oblitus est peccati mortalis : nequit enim dici celebrasse *consciens peccati* sine praevia confessione. (S. Alph. n. 267 ; cfr. supra n. 192, II) Neque lege afficitur, e sententia communissima, sacerdos qui sacrilege celebravit quia confessionem praeviam omisit, non deficiente copia confessarii, aut quia nulla necessitas ad celebrandum cogeat. Ratio est : quod praeceptum Trid. ordinatum est ad metum incutiendum iis qui, praetextu necessitatis, differunt confessionem, non autem sacrilege celebrantibus, quibus praeceptum hoc valde raro esset profuturum : illi enim, qui, contempto praecepto divino, audent scienter in peccato celebrare, facilius ecclesiasticum contemnent praeceptum.

VI. Peccatum veniale mere praeteritum nullatenus impedit fructum S. Communionis, cujus etiam effectus proprius est venialia delere. Si vero comitatur actu ipsam receptionem S. Eucharistiae, ex. gr. voluntaria distractio, propositum remanendi in consuetudine venialiter mala, etc., non impedit quidem totaliter, sed minuit fructus sacramenti : isti enim minores sunt, si minus perfecta est dispositio recipientis. Insuper qui cum peccato veniali actuali communicat, leviter peccat contra religionem, ob positivam irreverentiam sacramento irrogatam. (S. Alph. n. 270 ; Ball. P. n. 119 seqq.)

Punctum II. Dispositiones pro communione frequenti.

195. I. Communio frequens, seu etiam quotidiana, *in se inspecta* perfectior est quam rarior Eucharistiae usus, sed, ut *pro fidei quodam determinato* sit medium aptius ad spiritualem profectum, necessariae sunt, praeter statum gratiae, quaedam perfectiores dispositiones quae in multis fidelibus desiderantur. Id constat praecipue e decreto S. C. C. (12 Febr. 1679), ab Innoc. XI approbato (Denz. n. 1086), in quo pluries tamquam norma confessariis sequenda proponitur : speciales dispositiones, praeter statum gratiae, requiri ut fideles ad frequentem communionem admittantur. Nempe : “ Det operam (episcopus) ut unusquisque digne, pro devotionis et praeparationis modo, rarius aut crebrius Domi-

nici corporis suavitatem degustet. „ Et qui ad frequentem communionem excitantur, jubendi sunt, “ si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere seque ad majorem praeparationem accingere. „ Eadem est doctrina S. Th. (3. q. 80. a. 10) : “ Ex parte sumentis requiritur ut cum magna devotione et reverentia ad hoc sacramentum accedat... Sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta hujus devotionis occurrunt, propter corporis indispositionem vel animae, non est utile omnibus hominibus quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescumque se ad illud homo invenerit praeparatum. „ Consonat S. Bonav. in 4. d. 12. p. 2. a. 2. q. 2.

Ob duplicem rationem speciales illae dispositiones requiruntur : primum, ob utilitatem sumentis qui, si valde imperfectus est, facile ex ipsa frequentia communionis, occasionem sumet eam cum minore cura peragendi, ideoque saepe minorem fructum spirituales obtinebit pluribus communionibus tepidis quam una communione cum majore cura praeparationis et gratiarum actionis peracta (Suar. de Euch. disp. 69. sect. 4); deinde, ob summam reverentiam huic sacramento exhibendam : quae non satis servaretur ab homine qui communionem frequentem, vel etiam quotidianam, perageret cum modica praeparatione et gratiarum actione, sive quia ipsius devotio nimis exigua foret ad tantam curam adhibendam, sive quia negotiorum suorum copia ab ea adhibenda prohiberetur. (Lugo, disp. 17. n. 17 seq.)

Igitur rejicienda doctrina quam quidam antiqui Theol., a Card. de Lugo (disp. cit.) fuisse refutati, propugnaverunt et nuper instauravit Frassinetti (Theol. Mor. t. I. dissert. X) : dignos esse communionem quotidianam eos omnes qui in statu gratiae versentur, neque ullam solidam rationem afferri ob quam perfectiores dispositiones requirantur. Nituntur praecipue his argumentis :

1° Primis Ecclesiae saeculis fideles omnes, etiam conjugati, solebant quotidie communicare. Horum tamen multi, ut patet ex epistolis S. Pauli et SS. Patrum scriptis, tepidi erant vel etiam in gravia scelera ruebant. — Resp. Libenter concedimus frequentissimum fuisse usum S. Eucharistiae in tribus primis Ecclesiae saeculis. Imo quotidianus fuisse videtur in ecclesia Hierosolymitana, cujus mirabilem fervorem narrant Actus Apost. (Act. II, 42, 46) Pariter e quibusdam testimoniis (Tertul. de Orat. c. 19; Cypr. ep. 56) constat consuetudinem viguisse in pluribus ecclesiis, accipiendi quotidie S. Communionem. Huic frequentiae favebat, etiam ubi rarius divina mysteria celebrabantur, consuetudo distribuendi fidelibus sacras species quas secum domum deferabant atque, ubi videbatur, consumeabant. Nihilominus nullatenus constat e testimoniis quae allegantur, aut quotidianam communionem fuisse in tota Ecclesia receptam aut nullos e fidelibus umquam ab eadem abstinuisse ob aliud motivum

quam ob gravis peccati conscientiam. Deinde notandum fideles his primis saeculis fuisse, in plerisque locis, paucos inter plures infideles, maximis periculis seductionis et persecutionis obnoxios. Merito igitur Ecclesia potuit eos, in his extraordinariis adjunctis, impellere ad communionem quotidianam, seu quia majore fervore commendabantur, seu quia amplioribus subsidiis egebant. Neque deerant illis temporibus fideles qui interdum abstinerent, ut constat ex. gr. e testimonio Originis (Hom. 10. in Genes.). Ceterum saeculo IV, ubi totus fere populus in sinum Ecclesiae confluere coepit, usus ille quotidianae communionis desiit vigere in toto coetu fidelium moraliter sumpto et ad pauciores restrictus est, fere sicut hodie contingit. Suppressus quoque est mos Eucharistiae domi suscipiendae : qui solus tantam frequentiam moraliter possibilem reddebat plerisque. Ad usum ergo primorum saeculorum merito provocatur ut refellantur ii qui communionem frequentem vel etiam quotidianam, ad paucissimos eosque valde ferventes et perfectos restringendam esse contendunt. Nihil vero ex eodem concludi potest contra eos qui ad eam dispositiones requirant quae haud ita aegre, cum ordinariis gratiae subsidiis, in multis reperiri queant. (1)

2° Quotiescumque S. Eucharistia percipitur ab homine qui est in statu gratiae, quaecumque sint ejus peccata venialia, gratia in eo augetur. Hoc autem gratiae augmentum tantum est beneficium ut prae illo parvi facienda sint omnia incommoda quae plures AA. e quotidiana tepidorum communione oriri affirmant. — Resp. Falso supponitur augmentum illud gratiae, quod communione quotidiana obtinetur, necessario majus fore quam quod rariore communione obtineretur : contrarium enim dicendum videtur in iis hominibus, de quibus solis agimus, quibus ipsa frequentia occasio sit negligendi praeparationem, gratiarum actionem, etc. Insuper ex ipsa ratione agendi Ecclesiae satis patet non esse in praesenti argumento exclusive attendendum ad hoc necessarium gratiae augmentum. Nam, si nihil aliud considerandum foret, Ecclesia non prohibuisset quominus Eucharistia bis eodem die recipiatur, vel ne distribuatur infantibus et etiam pueris qui nequeant cum plena reverentia eandem accipere.

3° Trident. (Sess. 22. c. 6) omnibus commendat quotidianam communionem : “ Optaret quidem sacrosancta Synodus ut in singulis Missis fideles adstantes sacramentalis Eucharistiae perceptione communicarent. „ — Resp. : “ Trid. optat id quod perfectius est : ceterum simul optat in omnibus dispositionem congruam ad istam frequentiam. „ (Lugo, l. c. n. 41)

(1) Cfr. Corblet, *Hist. du Sacr. de l'Euchar.* I. p. 404 ; Hoffmann, *Geschichte der Laiencommunio bis zum Tridentinum*, p. 20 seqq.

Ex his patet sapienter ab Innoc. XI (Decr. cit.) juberi parochos et confessarios ut " cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod facere debent) arcesserint, statim de magna ad illud sumendum praeparatione orationem habeant. „

196. II. Quaedam specialiter notabimus quae confessariis **regulorum instar** esse possint in poenitentibus dirigendis :

1° Non censemus ulla specialia dispositiones requiri, praeter statum gratiae, in iis qui singulis tantum hebdomadis ad S. Eucharistiam accedunt. Talis enim communio a Theologis praestantissimis (ut Lugo, Suarez, etc.) nequaquam habetur ut frequens, neque, inspectis communibus hominum moribus, alicui occasio erit minus devote communicandi quam si tantum singulis quindenis vel mensibus accederet. Nihilominus poterit confessarius, in casu raro, poenitentem jubere ut semel aut iterum ab hebdomadaria communione abstineat, si in Domino judicat id ad spirituale ejus profectum conducere, ex. gr. si puer singulis hebdomadis plura gravia peccata admittit et multis indiciis prodit se, potius impulsus ab aliis quam propria devotione motum, cum condiscipulis suis singulis sabbatis confiteri.

2° Simplicem et practicam regulam tradit S. Thom. (in 4. dist. 12. q. 3. a. 1. ql. 2) : " Si aliquis experimentaliter cognosceret, ex quotidiana sumptione, fervorem amoris augeri et reverentiam non minui, talis deberet quotidie communicare. „ Liquet hic agi de *fervore amoris* solidi, qui se virtutum exercitio, diligentia vitandi peccata, etc. ostendat; similiter de *reverentia* voluntaria, quae se manifestet in cura praeparationis, recessu a voluptatibus mundanis, etc., non autem de sensu devotionis, qui saepe vivacior est in iis qui raro communicant. Amplior determinatio fructuum qui e frequenti communione percipiendi sunt, relinqui potest confessarii prudentiae : nam, cum tam varia sint hominum ingenia, conditiones, necessitates, nequit dari fusior regula quae non sit ad arbitrium conficta vel multis exceptionibus obnoxia. Atque, ut sapienter advertit S. Bonav. (l. c.), utilitas frequentioris vel rarioris communionis cuilibet tantum experimentaliter innotescet.

3° Inspiciat confessarius num sincero profectus spiritualis desiderio ducantur praesertim feminae quae crebro vel quotidie communicare velint. Experientia enim constat eas quandoque duci inani quadam aemulatione, desiderio sensibilis suavitatis quam in communione experiantur, etc., potius quam solida pietate. Id praesertim cavendum foret si reliqua vita discreparet a majore perfectione quam hujusmodi consuetudo postulat, puta si illae pseudo-devotae theatra et choreas, sine vera necessitate, adeant, libris periculosos aut saltem futilibus tempus terant, linguae vitiis plurimum indulgeant, etc.

4° Multis, praesertim feminis, quotidie communicare volentibus, utiliter commendabit confessarius ut, singulis hebdomadis, semel a communione abstineant, nisi noverit eas tam solido ingenio et virtute praeditas esse ut nullum incurrant periculum minuendae reverentiae. (S. Alph. Prax. Conf. n. 152)

5° Cavendum tamen ne, praeter veritatem, augeantur dispositiones quas frequens communio postulat, poscendo ex. gr. immunitatem ab omni peccato veniali plene deliberato, assiduum usum meditationis, etc. Nam haec ab omnibus indistincte requiri gratis affirmatur.

6° Quamquam in sacerdotibus per se requiruntur eadem perfectiones dispositiones ut quotidiana celebratio ad ipsorum utilitatem spiritualem conducat, non desunt rationes ob quas ipsi facilius quotidie celebrent quam laici quotidie communicent. Ex officio enim constituti sunt ut incruento sacrificio Deum placatum reddant, ac proinde defectus puritatis in propria conscientia suppleri potest per puritatem Ecclesiae, cujus nomine celebrant. (Lugo, l. c. n. 45) Ipsi tamen, si forte ob nimiam frequentiam in periculum irreverentiae et indevotionis inciderint, consulit S. Bonav. (de prof. religios. l. 2. c. 77) ut aliquando abstineant.

197. III. Fideles sequi debent directionem confessariorum suorum in usu rariore aut frequentiore S. Eucharistiae. Constat e decreto cit. Innoc. XI et universali praxi; insuper congruit cum oeconomia a Christo instituta et constanter ab Ecclesia conservata, nempe ut laicis Eucharistia concedatur mediantibus sacerdotibus, qui illorum curam spiritualem, proprio vel alieno nomine, gerunt. Ideo leviter peccaret qui *frequenter* communicaret, nullatenus curans de consensu confessarii sui, vel qui contra hujus directionem accederet. (Lugo, l. c. sect. 3) Notandum tamen in hac determinatione communionum a confessario non exerceri praecise actum specialis jurisdictionis, sed potius dari declarationem qua regulae generales de frequenti communione particularibus hujus poenitentis conditionibus applicentur. (1)

IV. In omnibus Congregationibus, Societatibus aut Institutis, sive mulierum quae vota simplicia aut solemnia nuncupant, sive virorum professione ac regimine penitus laicorum, licentia vel prohibitio accedendi ad S. Synaxim spectat dumtaxat ad confessarium ordinarium vel extraordinarium; Superiores verò nullam habent auctoritatem hac in re

(1) Ita recte notat P. J. Müllendorff S. J. in praeclaro opere quod nuper edidit : *Der Beichtvater in der Verwaltung seines Amtes praktisch unterrichtet*, von Joannes Reuter (5ª editio germanica, 1899, p. 430). Liber P. Reuter plene accommodatus est ab editore praesentium temporum conditionibus.

sese ingerendi, excepto casu quo aliquis ex eorum subditis, post ultimam sacramentalem confessionem, communitati scandalo fuerit aut gravem externam culpam patnaverit, donec ad poenitentiae sacramentum denuo accesserit. (Decr. univ. S. C. Ep. et Reg. 17. Dec. 1890, n. V)

Hinc (collatis clausulis derogatoriis hujus decreti) abolitae sunt omnes constitutiones eorundem Ordinum vel Congregationum, quibus permittebatur Superiori vel Superiorissae concedere aut vetare communionem, excepto unico casu de quo supra. Patet quoque e decreti verbis, penes confessarium extraordinarium esse jus augendi vel minuendi communionem ab ordinario permissas. Sed, cum intentio legislatoris manifesta sit ut poenitentes in communione dirigantur ab eo cui pro tempore conscientiam suam aperiunt, patet sententiam confessarii extraordinarii valere tantum donec ab eodem vela subsequente confessario revocetur. (1)

Verba *scandalum, gravis externa culpa*, sumenda sunt in sensu stricto, neque liceret Superioribus prohibere communionem ob levissimum defectum quem aliqui nimis timorati abusive scandalum vocarent.

198. V. In iisdem Institutis, quoties ob fervorem et spiritualem alicujus profectum confessarius expedire judicat ut frequentius accedat quam diebus in propria regula statutis, id ei ab ipso confessario permitti poterit. (Decr. cit. n. VI) Ideo abrogatae sunt eorundem Institutorum constitutiones "quibus vetatur ne moniales sive religiosi S. Eucharistiam recipiant ultra certos et statutos dies. „ (S. C. Ep. et Reg. 17 Aug. 1891) Jam antea S. Poenit. (19 Nov. 1885) laudabilem esse declaravit consuetudinem quarundam monialium quae omnes quotidie ad S. Communionem accedere solent, dummodo id singulis a confessario, juxta regulas a probatis auctoribus traditas, et praesertim a S. Alph. de Ligorio, permittatur.

Hinc numerus communionum singulis monialibus a confessario definiatur oportet pro fervore quem in singulis animadvertit et profectu spirituali quem e majore frequentia obtinere experientia cognoscuntur vel saltem sperantur. Igitur ab hac S. Sedis directione aberraret confessarius qui toti communitati communionem praeter consuetas largiretur (nisi id faceret aliquot raris vicibus et sine ulla consuetudine, ob quamdam extraordinariam rationem); qui dehortaretur Sorores a communione frequentiore quam quae regula suadeatur, quasi id saperet

(1) Alii tamen non improbabiler censent posse monialem, ubi de communionis frequentia dissident confessarius ordinarius et extraordinarius, stare judicio quod ipsi magis faverit, ne potestas extraordinarii, in ipsis documentis S. Sedis asserta, nimium restringatur. (Müllendorf, op. cit. p. 442) Profecto id extendendum non est ultra tempus quo praesens conscientiae status notus est confessario extraordinario vel manet prorsus idem.

singularitatem ; qui nullas frequentiores communionem concedere vellet nisi ob specialem rationem extrinsecam, puta in die anniversaria votorum vel in festo onomastico, etc. Attamen minime necessarium, imo neque utile censemus moniales adigere ut post singulas confessiones petant quoties ad S. Synaxim accedere possint : ubi enim nihil novi in vita spirituali poenitentis accidit, prout persaepe fit inter confessiones hebdomadarias, nihil est cur iterum interrogetur confessarius de declaratione quae, iisdem manentibus adjunctis, eadem manere debet. Generatim satisfaciet officio suo confessarius si moniales quae solent tantum diebus regulae statutis communicare, neque frequentioris communionis desiderium manifestant, in hac consuetudine pergere sinat. Plerumque enim satis ad crebram communionem impelluntur moniales generalibus exhortationibus, spiritualibus lectionibus et universa vitae, ad pietatem compositae, ratione. Si speciatim ad communionem quotidianam, vel regulae determinatione frequentiorem, a confessario impellerentur moniales quae nullum speciale hujus rei desiderium ostenderent, periculum foret ne cum exiguo fructu accederent, potius ut morem gererent sacerdoti quam ut in via Dei proficerent. Excipi tamen possent quidam casus extraordinarii, ex. gr. si monialis, ceterum fervida, tam timida foret ut nullum desiderium suum sponte confessario aperire auderet vel si praejudiciis a frequenti communione averteretur, ut puta dum animae puritatem ad crebrum illum accessum requisitam ultra rationabiles limites extenderet. Ubi vera aliqua monialis crebrius communicandi desiderium manifestat, confessarius facilem se praebere debet ut aliquod communionum augmentum concedat, cum valde verisimiliter profuturum sit. Attamen quo majore in pretio habeatur tantum Dei donum, juvabit nonnisi paulatim, puta uno die singulis hebdomadis addito consuetis, progredi ad quotidianam communionem. Tandem diligenter monebit confessarius eas praesertim moniales quae quotidie communicent, quantam animae puritatem hic crebrior accessus ab iis postulet, atque ubi in culpas solitis graviores lapsas deprehenderit, minuto ad tempus communionum numero ad perfectiora stimulabit. (1)

Qui licentiam a confessario obtinuerit frequentioris ac etiam quotidianae communionis, de hoc certiore reddere Superiorem tenetur ; quodsi hic justas gravesque causas se habere reputet contra frequentiores hujusmodi communionem, eas confessario manifestare tenetur, cujus judicio acquiescendum omnino erit. (Decr. cit. n. VI) Haec subditorum obligatio probabilius non est extendenda ad communionem quae non per modum consuetudinis, sed per merum actum transeuntem concederetur : nulla enim ratio apparet ob quam talis licentia Superiori

(1) Ita fere P. Müllendorf, op. cit. p. 439 seqq.

sit manifestanda. (Meynard, Comment. in hoc Decr. p. 75) Eadem obligatio, secluso contemptu vel scandalo, non videtur gravis, cum nihil imponat praeter communicationem rei quae e facto fere semper necessario innotescet Superiori. Gravis vero ex genere suo foret culpa Superioris qui, posthabito confessarii jure, communionem subditis suis permetteret vel prohiberet : nam decretum R. P. in re notabili violaret et temere adiret periculum graviter nocendi spirituali subditorum profectui. (Meynard, p. 77)

Si quis esset confessarius in magna communitate et externam agendi rationem poenitentium parum cognosceret, posset hortari Superiorem ut, si quando confessarium in concedenda frequentiore et quotidiana communione aberrare suspicaretur, liberrime sibi rem manifestaret. Non putamus tamen expedire, quod in hoc casu probat quidam citati decreti interpres (P. Adigard S. J. Décret Apost. etc. p. 35), ut detur a confessario licentia conditionata tantum, nec valitura si Superior obstitit. Nam, saltem si id crebro et cum multis fieret, omnia committerentur arbitrio Superioris, quem citatum Decretum prorsus impedire intendit ne se, extra casus exceptos, communioni permittendae vel prohibendae ingerat. Insuper huic praxi intrinsecum videtur incommodum, quod idem interpres semper vitandum esse merito existimat : ex eadem, satis diu frequentata, magnam molestiam orituram esse eidem confessario ejusve successori, si jam cum plena independentia a Superiore communionem concedere vellet.

§ 3. QUAE NAM DISPOSITIONES CORPORIS REQUIRANTUR.

199. I. Praecipua corporis dispositio requisita est ut communicaturus servaverit **jejunium naturale**, seu ut a media nocte nihil omnino per modum cibi, potus aut medicinae sumpserit. Hora autem duodecima noctis computari potest secundum tempus verum, medium vel legale (n. 56), sed jam a primo horologii ictu completa est. (S. Alph. n. 282) Jejunium eucharisticum tam severe urget ut quilibet vel minimus potus aut cibus, voluntarie ante communionem sumptus, gravem culpam constituat.

De hac lege ecclesiastica constat ex universali praxi et ex multis Conciliis. Cfr. Lugo, disp. 15. sect. 2. Speciatim Conc. Const. (Sess. 13) antiquissimam hanc praescriptionem iterum asseruit : " Hujusmodi sacramentum non debet... a fidelibus recipi, non jejunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a Jure vel Ecclesia concesso vel admisso. „

200. II. Ut judicetur in casibus dubiis num jejunium laesum fuerit, solent statui hae tres regulae (S. Alph. n. 278 seqq.) :

1^a Regula. Oportet ut quod sumitur, **ab extrinseco** proveniat et in stomachum trajiciatur. Hinc :

1° Jejunium non laedit qui deglutit sanguinem e dentibus fluentem, laedit qui e vulnerato digito sugit sanguinem, qui deglutit lacrimas, etc.

2° Non frangit jejunium trajectio reliquiarum cibi, sive *involuntaria* (quod certum est), sive etiam *voluntaria* (quod saltem probabile est). Nam universim dicit Rubr. Miss. (de def. IX) : “ Si reliquiae cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt communionem, cum non transglutiantur, per modum cibi, sed per modum salivae. „ Insuper non recipiuntur ab extrinseco ea die qua communicatur, sed moraliter reputantur partes comestionis diei praecedentis. Sed jejunus non est qui cibum, ex. gr. saccharum, noctu in os immittit et post mediam noctem trajicit : haec enim non esset reliquia cibi, sed continuata comestio. (S. Alph. n. 279) Idem dicendum si saccharum ore solutum cum saliva trajicit. (Bus. ib. n. 277)

2^a Regula. Oportet ut sumatur per modum comestionis aut potationis, non autem per modum salivae aut adspirationis. Nempe Ecclesia, indicto jejunio eucharistico, nequaquam intendit prohibere quominus communicaturus salivam hauriat et ore vel naso adspiret, etiamsi aliquae particulae substantiae nutrientis simul, praeter intensionem, in stomachum demittantur. Hinc : -

1° Manet jejunus qui, lavando os, stillam aquae (non autem magnam quantitatem) *praeter intensionem* deglutit (Rubr. de defect. IX) : quod etiam videtur valere de stilla aquae quae nondum sit omnino conjuncta salivae, siquidem quae omnino salivae commixta est, etiam voluntarie deglutiri potest. (Lehm. II. n. 160) Hinc qui os lavat non obligatur ad saepius expuendum : quod judaicam potius superstitionem, quam christianam libertatem redoleret. (Lugo, disp. 15. n. 34)

Sed jejunium laedit qui quantitatem etiam minimam aquae, jusculi, etc. *apposite* deglutit, ut liquet e verbis Rubricae.

2° Manet jejunus qui clysterio nutritur, ut hodie nonnumquam contingit aegrotis (Capellm. Med. Past. p. 123), et probabilius etiam qui, ope alicujus canalis, aquam sorbet iterumque rejicit. Licet enim, in hoc ultimo casu, aliqua pars aquae in stomacho sit remansura, nihil sumitur per modum cibi vel potus. Profecto non licet canalem oleo unctum in aesophagum immittere : sic enim necessario fit ut oleum per modum potus absorbeatur. Videsis period. II *Monitore Ecclesiastico*, t. 9. p. 184.

3° Jejunus manet qui casu per respirationem deglutit pluviam, muscam, etc. ; — qui guttulam sanguinis e naso defluentem vel pelliculam a labiis avulsam inadvertenter cum saliva sorbet ; — qui tabacum sumit

per nares, etiamsi casu aliquid in stomachum trajiciatur; — qui fumum tabaci haurit; — qui folium tabaci vel aroma dentibus conterit et phlegmata exspuit, etiamsi modica pars succi, salivae permixta, casu in stomachum demittatur. Hoc ultimum tamen, ob indecentiam, non videtur a veniali excusandum, quando, ante communionem, fit unice voluptatis causa. (S. Alph. n. 280)

3^a Regula. Oportet ut id quod sumitur habeat **rationem cibi, potus aut medicinae**, sive nutriat, sive non. Qua in re potius attendenda est communis aestimatio hominum quam chemicorum placita: siquidem lex Ecclesiae debet esse omnibus pervia. Attamen, si ex chemia constat aliquid nulli alterationi in stomacho obnoxium esse, id jam nequit reputari cibis, potus vel medicina: siquidem, juxta communem sententiam (S. Alph. n. 281), his accensendum non est id quod prorsus indigestibile sit.

Sic probabilius non frangitur jejunium ab eo qui deglutit capillos, ungues, metallum, fila ex serico aut lana, ossicula fructuum omnino depurata; frangitur ab eo qui deglutit ossa, ceram, cretam, chartam, pulverem medicinale, filum ex lino. (S. Alph. l. c.)

201. III. Ab Eucharistia accipienda nemo tenetur abstinere, nisi certus sit se non esse jejunum. Nam manet unicuique libertas communicandi, donec ipsi constet de facto quo jejunium violavit: facta enim non praesumuntur, sed probanda sunt. (Vol. I. n. 77)

Hinc communicare potest tum is qui probabiliter tantum existimat se aliquid comedissee vel bibisse, tum is qui certus quidem est de sumpto cibo vel potu, dubitat vero utrum ante an post mediam noctem sumpserit. (S. Alph. l. 1. n. 38 seq.)

IV. Statim post receptam communionem, nulla causa urgente, alium cibum sumere, venialem irreverentiam erga S. Eucharistiam continet. (S. Alph. n. 283) Attamen, cum verisimiliter vix vitari possit quominus ss. species adhuc in stomacho versentur ubi pro more universaliter recepto, puta post horae quadrantem, cibus sumitur (n. 179), irreverentia haec non videtur in eo esse quod Christo adhuc praesente aliud alimentum sumitur, sed in neglecta conveniente gratiarum actione. Ubi causa quaedam, puta itineris urgentis, postulat ut statim post communionem edatur vel bibatur, omnis culpa aberit.

Exspuere statim post communionem, nullum periculum inducit evomendi hostiam jam deglutitam; congruum tamen est per aliquot momenta abstinere, ne exspuantur particulae dentibus faucibusve inhaerentes. Graviter vero illicitum est stomachum lavare post S. Communionem quamdiu manet probabile periculum expellendi ss. species. Igitur si (ut

fere contingit) stomachum loturus cibos aegre concoquit, per plures horas exspectandum foret antequam tuto hoc remedium adhiberi posset, siquidem post duas tresve horas possent remanere fragmenta hostiae in stomacho. Attamen, ubi post S. Communionem jam sumpta erit sat magna cibi quantitas, idem periculum non videtur timendum : nam valde verisimile est ss. species, si nondum fuerint concoctae, jam aliorum ciborum impulsu in intestinum gracile fuisse devectas, ideoque non fore expellendas cum cibis in stomacho remanentibus.

202. V. Licet non jejunum communicare in casibus sequentibus :

1° In periculo mortis, ex quacumque causa proveniat : igitur non tantum ex morbo (ut diserte habet Conc. Const. cit.), sed etiam ex vulnere, sententia judicis, instante praelio, etc. Neque videtur admittendum quod quidam AA. (Lugo, disp. 15. n. 74) docent : jejunium ab infirmis in periculo mortis servandum esse, si commode fieri potest. Nam casus iste simpliciter a lege excipitur : “ Potest Viaticum brevi morituris dari non jejunis. „ (Rit. Rom. tit. IV. c. 4. n. 4) Igitur non est huic exceptioni apponenda restrictio, quae molestissimis scrupulis esset obnoxia. (Ball. P. n. 168) Ii tantum qui nullatenus infirmi sunt, ut capite damnati, videntur adstricti ad jejunium servandum ante Viaticum, si absque notabili incommodo id possint. Notandum autem sacerdoti non jejuno licere celebrationem, quando laico non jejuno liceret communio : quia non plus est celebrare quam communicare sumpto cibo. (Bus. ap. S. Alph. n. 286)

Ut infirmus communicare possit non jejunus, sufficit periculum mortis probabile. Cfr. n. 422. Durat autem eadem facultas, quamdiu manet vel recurrit mortis periculum. Per se igitur nihil prohibet quominus etiam quotidie hujusmodi infirmus Eucharistiam suscipiat non jejunus. (Lehm. II. n. 161 ; D'Annib. III. n. 411, nota 39) Neque obstat quod eam sanus rarius accipiebat : nam ob periculum mortis eadem magis indiget, et devotionem ampliorem concipere potuit. Ubi S. Eucharistia per vicos deferenda est, potest sane haec ratio esse, ob quam rarius aegroti praebeatur ; abusus tamen esset nolle infirmo, etiam cupienti, plus quam semel communionem per modum Viatici praebere. Ideo Bened. XIV (de Syn. l. 7. c. 12. n. 5) scribit : “ Episcopus insinuet parochis posse et debere Viaticum in eadem infirmitate iterum ac tertio administrari, praesertim si ipsimet aegrotantes iterum coelestem illum panem esuriant. „ Videsis consona Stat. Mech. (n. 251)

“ Ceteris infirmis (non periculose decumbentibus) qui ob devotionem in aegritudine communicant, danda est Eucharistia ante omnem cibum et potum, non aliter ac ceteris fidelibus. „ (Rit. Rom. l. c.) Ideo, ubi tantum ex devotione communicant, jejuni esse debent, nisi obtinuerint Indultum

S. Sedis, quod hodie sat facile conceditur, aliquid *per modum potus* sumendi antequam communicent. (1) Attamen, ubi agitur de communione paschali, probabile censemus, cum D'Annib. (III. n. 411) et Gasp. (de Euch. II. n. 1129), id, absque Indulto, licere, si jejuni remanere non possent, etiamsi communio valde mane afferretur. Haec enim communio non videtur comprehendi verbis Rit. *ob devotionem communicant*, et specialis adest ratio quod praeceptum annuae communionis a jure divino profluit. (n. 206) Excipit quidem D'Annib. (l. c.): nisi aliud consuetudine sit introductum. Sed cum casus iste raro occurrat, vix potest veri nominis consuetudo existere. Semper cavendi sunt abusus et scandalum, quod contingere posset si fidelibus innotesceret aliquem, praesertim qui cibo sumpto ad ecclesiam accederet, communicare non jejunum: periculum enim quandoque foret ne alii, qui legem servare possent, inciperent eam violare vel despiciere.

2º In necessitate celebrandi ut Viaticum moribundo dari possit, quemadmodum probabile censent S. Alph. (n. 286) aliique multi. Ratio est: legem divinam quae jubet infirmum communicare, praeferendam esse legi ecclesiasticae quae jejunium celebraturis praecepit. Plerique AA. contrarium opinantur, quia Viaticum non est absolute necessarium ad salutem; lex autem divina cessat obligare, quando Eucharistia dari nequit servata reverentia quae ei, ex gravi praecepto Ecclesiae, per jejunium exhibenda est. Sed cum hic desit positiva irreverentia, neque ullo documento scripto vel recepta consuetudine constet Ecclesiam tam severe legem suam urgere, censemus vim suam manere argumento pro prior sententia allato.

3º In periculo ne Eucharistia pereat (ex. gr. incendio), vel male tractetur.

4º In periculo gravis scandali vel infamiae ex omissa celebratione vel communione. Hinc:

a) Non liceret Missam abrumpere si quis tantum post consecrationem recordaretur se non esse jejunum. Quodsi quis id recordetur ante consecrationem, neque solemniter, sed privatim celebret, communis sententia tenet abrumpendum esse, nisi scandalum vel infamia timetur. Hanc autem censet S. Alph. (n. 287) semper timeri posse, nisi sacerdos sit notae probitatis; alii vero, ut Ball. P. (n. 172), probabiliter opinantur hoc periculum nunquam penitus abesse, atque adeo nunquam esse desistendum.

(1) Formulam qua petatur a S. Inqu. exhibet Manuale sacerd. P. Schneider (Edit. 13ª, p. 654). Declaratum autem est ab eadem S. Congr. (4 Jun. 1893 et 7 Sept. 1897) verba *per modum potus* ita esse intelligenda ut liceat sumere juseculum, cafaeum aliosque cibos liquidos, quibus aliqua substantia mixta sit, ex. gr. farina (semolino, semoule), panis rasus (pangrattato, pain râpé), etc dummodo mixtio non amittat naturam cibi liquidi.

b) Celebrare licebit sacerdoti qui imprudens aliquid post mediam noctem sumpsit, si Missam, absque populi offensione, dieteriis, sinistris suspicionibus et similibus omittere nequit : quod saepe, nostris temporibus, ob pravas plurimorum dispositiones contra ordinem clericalem, timendum erit. Non sufficit tamen sola ratio quod populus die festivo Missa careret.

c) Probabiliter licebit neo-sacerdoti qui inadvertenter jejunium fregit, primitias celebrare, si ea concurrant adjuncta in quibus eas differre sine gravissimis incommodis nequeat, puta si multi consanguinei undique convenerunt, si publice notum est eum hodie primitias celebraturum esse, occulta vero mansit laesio jejunii. (La Croix, l. 6. p. 1. n. 582: Ball. P. n. 173) Nam in casu isto rarissimo videtur licitum uti epikeia.

d) Communicare liceret laico qui jejunii laesi recordaretur tantum quando jam scamno communicantium assideret. Idem dicendum putamus, si quando puer, primam communionem solemniter factururus (ut in nostris regionibus mos habet), aliquid casu sumpsisset, et in dilatione essent incommoda paria iis quae supra supposuimus in neomysto, praesertim si pertineret ad familiam minus piam et laesio jejunii occulta esset.

5º In necessitate perficiendi sacrificii vel communionis, ut si celebrans post consecrationem deficiat, neque adsit alius sacerdos jejunus; si pro vino consecrando sumpta est aqua (n. 214), etc.

203. VI. Virtus religionis et leges ecclesiasticae jubent ut Eucharistia **reverenter** accipiatur : quod etiam de externa reverentia intelligendum est. Attamen, cum haec varia ratione pro variis regionibus et personarum conditionibus exhiberi soleat, nullus vestitus vel agendi modus in communicante arguendus est peccati, etiam venialis, nisi, in his concretis adjunctis, *communiter* aestimetur debitae reverentiae contrarius.

Speciatim nulla corporis macula impedit quominus reverenter communicetur, nisi sit notabilis, externa et debilis. Sacerdos tamen morbo, qui horrorem incutiat, infectus, privatum, non publice celebrare potest, ut patet ex Decr. l. 3. t. 6. c. 4. (Ball. P. n. 139)

VII. Pollutio involuntaria, qualis praesertim durante somno accidere potest, per se nullatenus impedit quominus eadem die S. Communio recipiatur. Idem dicendum de pollutione quae proveniat e causa venialiter culpabili. (S. Alph. n. 272) Quandoque tamen possunt ob pollutionem manere in phantasia species inhonestae, vel in sensibus pravae commotiones : tunc erit obligatio, levis tamen, vel specialem diligentiam adhibendi ad excutiendam hanc pravam dispositionem, vel diffe-

rendi communionem. Haec obligatio reapse non alia est quam nullum positivum et voluntarium defectum admittendi in S. Eucharistia accipienda. (Ball. P. n. 146)

Si pollutio mortaliter mala fuit (idem dic de fornicatione), venialiter peccaret qui eadem die ad communionem accederet, excepto casu quo ob scandalum aliamve justam causam communicatio differri non posset. Rubrica Missalis (de def. IX, 5) rem iudicio confessarii permittit. Is ergo, attentis adjunctis et praesertim dispositionibus poenitentis, statuatur quod istius spirituali utilitati magis profuturum existimet.

204. VIII. Abstinere a **copula conjugali** nocte quae communionem praecedat, juxta communem sententiam, sub veniali praecipitur, quando copula habetur e mera voluptate; merum consilium est, quando copula petenti redditur, vel ob finem prorsus honestum, puta procreationem prolis, vitandum incontinentiae periculum, etc. instituitur. (S. Alph. n. 273 seq.) Practice tamen vix erit quod de peccato veniali aliquid poenitentibus, etiam interrogantibus, dicatur. Nam fere semper aderit causa rationabilis non differendi communionem; insuper, quando exercetur copula unice ob voluptatem, saepe aderit aliquod periculum incontinentiae, ac proinde jam versamur in casu quo de consilio tantum est communionem differre. (Ball. P. de Matr. n. 598)

Abstinere a copula conjugali ea die qua quis communicavit, merum consilium est.

IX. Ut quis realiter communicet, necesse est ut ss. species **manducet** vel **bibat**. Aperte sequitur e verbis Christi: "Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo." (Joann. VI, 57)

Perperam quidam, ut Busemb. (ap. S. Alph. n. 226), inde concludunt non communicare eum qui species tamdiu in ore teneat donec penitus pereant, quia sic non manducaretur Christus, cum manducatio sit trajectio ex ore versus stomachum. Etenim, ut dictum est n. 179, inanis est ille timor ne species penitus in ore corrumpantur. Insuper, etiamsi id contingeret, minime constat talem decoctionem cibi in ore factam non fore veram manducationem: sicut, e communi aestimatione, dicimus manducare panem, saccharum, etc., si ea deglutimus tantum postquam (saltem ex illorum AA. aestimatione) substantialiter alterata fuerint.

Dubium nuper ortum est num liceat S. Communionem dare aegrotis qui, cum nihil deglutire valeat, nutritur per foramen chirurgica arte terebratum in aesophago vel ventre. Huic ne in Viaticum quidem dari posse s. Hostiam existimant Capellm. (op. cit. p. 125) et von Olfers (op. cit. p. 117). Duplex afferunt argumentum: prius, totum processum quo

introducatur s. Hostia irreverentiam sapere ergo augustissimum mysterium ; posterius, hanc non fore veram manducationem. Hoc alterum minime constat : nam trajiceretur s. Hostia in stomachum, quae trajectio sola, juxta eos qui subtilius de hac re scripserunt (Lugo, disp. 12. n. 29), constituit essentiam manducationis, ad quam sumptio intra os pertinet tantum quasi integraliter. Ergo, saltem latiore sensu, manducaretur s. Hostia, quatenus per modum cibi reciperetur. Frustra autem urgeretur paritas cum casu supra (n. 200) posito hominis qui aquam stomacho suo immittit ope canalis, et nihilominus ad communicandum admittitur, quia non bibit proprio sensu : quare consequenter admittendum foret non manducare eum qui motu non vitali s. speciem directe in stomachum immitteret. Nam in primo casu agebatur de lege prohibente in qua verba *manducare* et *bibere* stricte interpretari licet, exclusa quavis actione in qua deficiat propria et usualis manducandi vel bibendi ratio ; hic vero agitur de interpretanda institutione Christi Domini, quam saltem verisimiliter intelligere possumus ita ut communicio complectatur etiam illam manducationem in qua accidentaliter mutetur ratio solita manducandi, sed manet manducationis essentia. Neque necessario in tali comunione irreverentia sacramento inferetur : non enim apparet ibi major irreverentia quam ubi s. Hostiae particula, aquae imposita, ope cochlearis ministratur. (n. 188) Quare, quamdiu R. P. vel Ordinarius rem non prohibuerit, eam cum Lehmke. (II. n. 143, nota) licitam reputamus, modo non sit periculum positivae irreverentiae erga S. Eucharistiam.

§ 4. QUAE ET QUANTA SIT OBLIGATIO SUMENDI EUCHARISTIAM.

Punctum I. Obligatio communicandi ex lege divina.

205. I. Datur omnibus fidelibus adultis divinum praeceptum sumendae S. Eucharistiae.

Constat e verbis Christi (Joann. VI, 54) : “ Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. „ Quae verba nequeunt intelligi de necessitate medii, siquidem e traditione ecclesiastica patet salutem obtineri posse ab iis qui inculpabiliter S. Eucharistiam numquam acceperint ; sonant ergo necessitatem praecepti. Ratio autem theologica deduci potest ex ipsa institutione hujus sacramenti per modum cibi et potus. Haec enim analogia cum cibo et potu corporali postulat aliquam necessitatem Eucharistiae ad conservandam animae vitam. Nihilominus haec necessitas nequit esse medii et intrinseca, sicut in cibo corporeo : siquidem gratia sanctificans semel accepta perseverat donec peccato mortali

expellatur, et affert secum, ex lege Dei, auxilia quibus vitari potest omne peccatum grave. Oportet igitur ut ab extrinseco, nempe per Christi praeceptum, inducta fuerit. (Lugo, disp. 16. n. 10)

206. II. Divinum praeceptum communicandi obligat :

1° *Pluries in vita*, ut constat e natura hujus sacramenti quod institutum est per modum cibi et potus, quos non sufficit semel sumere, sed pluries ad vires deperditas restaurandas; accedit usus Ecclesiae, quae semper obligavit fideles ad S. Eucharistiam iteratis vicibus sumendam. Quoties vero sumenda sit, id Christus determinandum reliquit pastoribus Ecclesiae qui, in praesenti disciplina, saltem semel in anno communicandum esse statuerunt. Hac annua communione praecepto tum divino, tum ecclesiastico satisfit.

2° *In articulo seu periculo proximo mortis*, quacumque tandem ex causa hoc periculum oriatur, sive ex morbo, sive ex pugna, puerperio, operatione chirurgica, etc. His adnumerant antiqui AA. (ut Bus. ap. S. Alph. n. 291) longinquam navigationem : quae tamen hodiè tam proximum periculum jam non inducit.

Ratio est : in nullo vitae momento hominem adeo indigere spirituali robore, quod ipsi in cibo eucharistico praebetur, atque in mortis articulo, in quo ultima et saepe molestissima pugna cum daemone conserenda est et universa morientis aeternitas agitur. Si igitur pluries in vita, ex divino praecepto, sumenda est S. Eucharistia, ad vitam spiritualem alendam et tutandam, inter ea tempora certe numerandus est mortis articulus, etiam independentem ab ulteriore determinatione pastorum Ecclesiae.

Plerique AA. cum S. Alph. (n. 295) praeterea admittunt ex jure divino oriri obligationem communicandi, etiam saepius in anno, si quis id sibi necessarium esse judicaret ad superandam aliquam gravem tentationem. Sed iidem, additis restrictionibus, ostendunt labili fundamento niti hanc sententiam : siquidem fatentur casum esse moraliter impossibilem, eo quod, absolute loquendo, praesto sunt alia media, ex.gr. oratio, mortificatio, quibus efficax gratia ad vincendam tentationem obtineatur. (Suar. de Euch. disp. 69. sect. 3) Praestat igitur hanc frequentiore communionem, sine ulla obligatione, vehementer commendare iis qui gravibus tentationibus, praesertim contra castitatem, vexantur, eosque monere (quod experientia comprobatur) vix alio medio quam communione, saltem hebdomadaria, concupiscentiam domitum iri.

III. Communio sub utraque specie minime praescripta est jure divino fidelibus omnibus, sed tantum sacerdotibus actu celebrantibus, ut definit Trid. (Sess. 21. c. 1. et can. 1) A pluribus autem saeculis consuetudine introductum et ab Ecclesia pro lege habitum est, ut laici aut

clerici non conficientes sub panis tantummodo specie communicarent. (Trid. ib. c. 2) Communius censent Theol. (ut Suar. disp. 63. sect. 6) nullo effectu spirituali carere eum qui sub una tantum specie communicat. Quidam tamen (ut Lugo, disp. 12. sect. 3) opinantur diversum effectum respondere sumptioni calicis, nempe spirituales hilaritatem, eo quod species vini et ipsae sacramentum sunt et aliud distincte significant, ideoque etiam causant, quam species panis, juxta illud Davidicum (Ps. 103, 15): " Vinum laetificat cor hominis et panis cor hominis confirmat. „ Huic opinioni favit vel saltem pepercit Trid. (c. 3) dum definit " nulla gratia, *necessaria ad salutem*, eos defraudari qui unam speciem solam accipiunt. „

Punctum II. Obligatio communicandi ex jure ecclesiastico.

207. I. Omnes fideles qui sufficiente discretione praediti sunt (n. 210), tenentur sub gravi, saltem semel quotannis, ad S. Eucharistiam accedere, tempore paschali. Constat ex Conc. Later. IV. c. *Omnis utriusque sexus* (Denz. n. 363), Conc. Trid. (Sess. 13. can. 9) et universali praxi.

Tempus paschale regulariter currit a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis. (Eugen. IV, Const. *Fide digni*, 8 Jul. 1440) In episcopi potestate est hoc tempus prorogare omnibus dioecesis suis, ut fit ex. gr. in Stat. Foed. Amer. usque ad festum SS. Trinitatis. (Ball. P. n. 226) In ipso autem Conc. Lat. (cap. cit.) datur facultas proprio sacerdoti (ac proinde hodie omnibus confessariis) hoc tempus prorogandi singulis. Legi enim additur: " nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. „

Annum, intra quem communicandum est, plures Theol. (ut Lugo, disp. 16. n. 69) computandum censent a 1^a Januarii ad 31^{am} Decembris. Sed rectius dicendum obligationem currere a tempore paschali ad sequens tempus paschale, ut communiter fideles intelligunt, et innuit Eugenius IV (Const. cit.) declarans legislatorem " terminum statuisse *a Pascha ad Pascham*. „

Huic obligationi non satisfit communione sacrilega, ut constat e damn. ab Innoc. XI prop. 55^a: " Praecepto communionis annuae satisfit per sacrilegam Dñi manducationem. „ Ecclesia igitur satis mentem suam manifestavit ut communio digna, quae requiritur praecepto divino, etiam requiratur ad satisfaciendum praecepto suo, quamvis multi AA. (ut Bus. ap. S. Alph. n. 294) ante illam damnationem contrarium tenuerint.

208. II. Qui tempore paschali communionem voluntarie vel involuntarie omisit, tenetur adhuc ad communicandum. Ita S. Alph. (n. 297) cum sententia fere unanimi recentiorum. Rationes sunt:

1° Verba Conc. Trid. (l. c.) clare indicant tempus paschale appositum esse ad *urgendam*, non ad *finiendam* obligationem. Concilium enim, dum dicit fideles “ teneri singulis annis, *saltem in Paschate*, ad communicandum, „ clare ostendit unam esse obligationem principalem communicandi singulis annis; alteram secundariam, id in Paschate peragendi.

2° Idem jam satis erui potest ex Conc. Lat. (l. c.): quod non simpliciter dicit communicandum in Pascha, sed *ad minus in Pascha* et eos qui tempore paschali non sunt dispositi, non simpliciter excusat, sed jubet de consilio confessarii ad tempus abstinere.

3° Universalis est fidelium persuasio manere obligationem communicandi, saltem quando tempus paschale nondum a multis mensibus elapsum est: quae consuetudo est optima legum interpret.

Fatendum est plures AA. antiquiores adhaesisse contrariae sententiae, quam non esse contemnendam dicit S. Alph. (l. c.), subjungens se inter eos qui obligationem perstare docent, nullum reperisse qui adaequate responderet paritati quae duci potest e lege audiendi Sacrum die Dominica et similibus, in quibus semper cum tempore praefinito cessat obligatio. Huic tamen argumento clare responsum esse putamus rationibus supra e Conc. praesertim Trid. deductis. Et ipse S. Alph. concludit se nihilominus nolle recedere a sententia quae obligationem imponit.

Practice, si quis brevi post elapsum tempus paschale, interroget num ad communicandum adhuc teneatur, censemus affirmative respondendum; si quis pluribus jam a Paschate elapsis mensibus nondum accessit, consulatur ut communicet, a stricta obligatione imponenda absteineatur: vix enim, ut recte dicit Berardi (Prax. Conf. n. 3076), fideles intelligerent paschalem communionem habendam esse ex. gr. 1^a Decembris, ac proinde, ubi plures menses jam elapsi sunt, consuetudo potius favet sententiae neganti quam affirmanti obligationem. Probabilius opinamur cum Lugo (disp. 16. n. 69), Ball. P. (n. 215), etc. eum qui in Paschate non communicavit, non teneri ad communicandum *quampri- mum*, seu ulteriorem dilationem non afferre novam culpam: nam, cum solum maneat praeceptum communicandi semel in anno, satisfit quocumque anni die communicetur.

III. Qui praevidet se toto tempore paschali impediendum fore, non tenetur antea communicare: nam, cum obligatio currat de Pascha ad Pascham, communicatio anticipata non fieret in anno pro quo impedimentum praevideretur. Sed intra tempus paschale (intellectum pro variis regionum moribus), communicatio tempore libero facienda est, si pro reliquo tempore impedimentum praevidetur. Cfr. Vol. I. n. 110.

209. IV. Communicatio paschalis sumenda est in propria parochia, seu

de manu proprii parochi, ut liquet ex universali consuetudine, quam multae Constitutiones Pontificiae sanciant vel supponunt. Probabiliter autem satisfacit qui eam recipit ab Ordinario, vel a parochio extra propriam ecclesiam celebrante (D'Annib. III. n. 397), minime vero qui eam ab alio recipit in ecclesia cathedrali. (S. C. Ep. et Reg. 21 Jan. 1848)

Eximuntur ab hac lege: 1° Sacerdotes si celebrant, et etiam probabiliter si tantum communicant: nam lex de iis tacet. (Ball. P. n. 220) — 2° Vagi, siquidem parochiam non habent, et peregrini, qui ad propriam parochiam commodè accedere nequeunt. Hi igitur, si ad propriam parochiam non sunt réversuri antequam tempus paschale elapsum sit, non possunt differre communionem donec domum redierint, sed, nisi gravi incommodo excusentur, praecepto satisfacere debent in qualibet ecclesia loci in quo versantur. — 3° Familiares Regularium proprie dicti. Cfr. n. 338. Per se non eximuntur milites in aliquo loco contubernia habentes, sed saepe eis datur facultas generalis quamlibet ecclesiam adeundi.

V. Ad communionem paschalem extra parochiam faciendam sufficit licentia episcopi, vicarii generalis vel parochi: siquidem hi omnes nomine proprii pastoris veniunt.

Probabilius sufficit licentia praesumpta: quod tamen generatim intelligendum cum restrictione quam ponit S. Alph. (n. 300): “modo adsit certitudo moralis de voluntate parochi.” Facilius haec licentia praesumi potest in magnis civitatibus, in quibus permulti a communione paschali abstineant et nullatenus a parochio suo agnoscantur, cum ibi fere adaequate cessaverit finis legis, qui est ut proprius pastor colatur et implendo praecepto invigilare possit. In his ergo locis sinere potest confessarius ut in quacumque ecclesia communicent ii qui asserunt se neque in paroecia communicare, neque licentiam a parochio petere posse. Ubi enim serium periculum est ne fideles tepidi malint a communione abstinere quam paroeciam adire, vel spernant legem cujus rationem non percipiunt, merito praesumi potest parochi vel Ordinarii consensus. (Berardi, Prax. Conf. n. 3085; Frassin. Th. Mor. I. nota 92) Idem quandoque dicendum si quis invincibilem repugnantiam experitur quominus a parochio communionem accipiat vel licentiam petat. (Gousset, Th. Mor. II. n. 226)

VI. Graviter peccat, qui praeceptum communicandi in propria paroecia, etiam semel, transgreditur: siquidem communis sententia est eum praecepto communionis paschalis non satisfacere. (S. Alph. n. 300; Ball. P. n. 224)

Ideo qui, tempore paschali, non communicavit, tenetur sub gravi ad

communicandum in paroecia; facilius tamen praesumi potest licentia proprii pastoris ut alibi communicet. Eadem obligatio incumbit iis qui, tempore paschali, nullo legitimo impedimento, puta peregrinationis, excusati, in alia ecclesia communicaverint, nisi satis constet acquiescere parochum. Qui vero sacrilege communicavit in propria paroecia, ubilibet iterum communicare potest, siquidem debitum honorem jam parochi exhibuit. (Berardi, l. c.; Ball. P. n. 218)

210. VII. Lege annuae communionis tenetur omnis fidelis *postquam ad annos discretionis pervenerit*. (Conc. Lat. c. cit.) Hinc videretur dicendum pueros hac obligatione adstringi statim ac discretionem sufficientem Eucharistiae reverenter recipiendae attigerint. Nihilominus usus Ecclesiae hanc legem mitius interpretatur: nempe ita ut, arbitrio eorum ad quos spectat, prima communio puerorum differri possit donec, plenioris discretionis adepti, divinum hoc sacramentum majore cum reverentia et fructu suscipere valeant. Nempe Ecclesia noluit tam stricte agere cum pueris ut, quamprimum discretionem *absolute sufficientem* haberent, statim ad communicandum singulis annis obligarentur, sed majorem quamdam latitudinem ipsis reliquit, iudicio confessarii vel alius ad quem spectat. Speciatim in iis regionibus in quibus pueri accurate per plures annos ad primam communionem praeparantur, eamque publice et solemniter peragunt, egregiae utilitates ex hac dilatione sequuntur, quae saepe in universam vitam neo-communicantium, imo in totam eorum familiam manant. Hinc illa aliqualis dilatio, si aegre cum verbis legis Lateranensis componi queat, vestitur omnibus legitimae consuetudinis dotibus. (S. Alph. n. 301; Lugo, disp. 13. n. 39)

Arbitrium ita concessum nequit extendi ultra limites consuetudinis cui innititur. Haec autem est, ut pueris non differatur communio ultra duodecimum, vel saltem ultra decimum quartum annum: qui posterior lines raro videtur attingendus, siquidem vix spes datur pueros majorem aptitudinem assecuturos esse, si eam nondum duodecimo anno obtinuerint. Cfr. Stat. Mechl. n. 255. Imo non licet episcopo vel parochi certam aetatem statuere infra quam nullo modo ad primam communionem, saltem privatim faciendam, ullus puer admittatur: nam, si qui ante solitam aetatem plenioris illam aptitudinem assecuti sunt, ii quoque lege annuae communionis obligantur, quamvis raro sat certo de hac maiore aptitudine constet ut aetas solita multum sit antevertenda. Hinc, sicubi episcopus statuit ne pueri ante certam aetatem, puta duodecim annorum, ad primam communionem admittantur, haec lex ita servanda est ut nullus duodecimo anno minor admittatur ad eam cum reliquis publice et solemniter faciendam, privatim tamen liceat admittere puerum qui suffi-

cientem discretionem jam assecutus sit. (S. C. C. 21 Jul. 1888 ; Act. S. S. t. 21. p. 239 seqq.)

Judicium de idoneitate pueri ad communicandum, ejusque ad primam communionem admissio per se spectant ad ipsius confessarium. (n. 197) Attamen consuetudine plurium regionum et statutis dioecesanis factum est, ut utrumque jus parochis puerorum reservaretur. In illis ergo regionibus, hoc parochorum jus agnoscendum est etiam a Regularibus, exceptis tamen probabiliter alumnis eorum convictoribus vel aliis qui, speciali concessione Ordinarii, extra ecclesiam parochialem ad primam communionem accedere possunt. Cfr. Stat. Mechl. n. 258. Si qui parochi irrationabiliter puerum differunt, recurrendum est ad Ordinarium. Nam, saltem in Belgio, consuetudo leges dioecesanarum ita interpretatur ut examen de idoneitate pueri parochis reservetur, etiamsi agatur tantum de eodem privatim ad primam communionem admittendo. Si qui abusus ex illa consuetudine nascuntur, praesto est remedium in recursu ad Ordinarium, neque ceteris sacerdotibus licet per seipsos parochum spoliare jure quo forte abutatur : eo vel magis quod nunquam videntur adesse rationes sufficientes permittendi discordias et scandala, quae facile inde nascerentur.

Punctum III. De communione in Viaticum suscipienda.

211. I. Viaticum dandum est, ex praecepto divino, iis pueris qui, licet nondum ad primam communionem admissi fuerint, certo pervenerunt ad illam discretionem quae sufficit ut communicare valeant (n. 190) et in articulo mortis versantur. Nam, cum ipsum jus divinum determinate statuerit obligationem communicandi in articulo mortis iis omnibus qui ratione utuntur (n. 206), Ecclesia nec voluit, nec potuit concedere facultatem ut diutius differatur. (S. Alph. n. 301 ; Lugo, disp. 13. n. 37)

Ideo regulariter dandum erit Viaticum pueris periclitantibus, qui septennium compleverunt et aliqualem hujus sacramenti notionem habent. Quodsi probabile dubium est de pueri discretionem ob aetatem septennio inferiorem vel mentem solito tardio rem, non erit quidem parochis obligatio tribuendi Viatici, sed libera facultas, qua laudabilius utetur, siquidem, deficiente certa prohibitionem, potius eligendum est quod puero magis prosit.

II. Probabiliter non obligatur ad novam communionem, qui paulo ante mortis periculum, ex. gr. ante octo dies, communicavit. Nam praeceptum divinum videtur ita intelligendum ut homo non moriatur absque Eucharistia *proxime accepta* : quod in casu habetur, etiamsi quis morbum aut periculum nondum incurrit quando communionem accepit. Ita Lugo

(disp. 16. n. 40) cum sententia communiore. Casum similem in quo satisfieri possit obligationi antequam contrahatur, videsis n. 46.

Alii tamen, quorum sententiam S. Alph. (n. 285) probabiliores censet eundem ad communionem iterandam obligant: quia praeceptum divinum obligat instante periculo mortis, ac proinde impleri nequit communione ex devotione sumpta, quando nondum urget praecepti obligatio.

212. III. Probabilius non licet ei qui mane communicavit vel celebravit et eadem die in periculum mortis incidit, iterum S. Eucharistiam in Viaticum recipere: siquidem divino praecepto jam satisfecit, ut sequitur a fortiori ex modo dictis (II) de eo qui pluribus diebus ante communicavit, ac proinde nulla est ratio ob quam non obligetur lege ecclesiastica qua communio eadem die iterari prohibetur. (Lugo, disp. 16. n. 53 seq.) (1) Quidam, ut Diana (p. 5. tr. 5. n. 33), opinantur in hoc casu iterum communicandum esse, quia nondum est satisfactum praecepto divino cui cedat oportet ecclesiasticum. Alii tandem cum S. Alph. (n. 285) censent communicandum esse tantum quando moribundus nondum manifeste aegrotabat mane cum priorem communionem recepit.

In tanto opinionum probabilium conflictu, manet plena libertas, tum moribundo ad communionem recipiendam vel omittendam, tum parrocho ad eam concedendam vel denegandam. (Bened. XIV, de Syn. l. 7. c. 11. n. 2)

IV. Capite damnatis danda est S. Communio per modum Viatici die quo supplicio plectendi sunt vel pridie (S. C. de P. F. 5 Jul. 1841; Coll. P. F. n. 728). Hic usus jam ubique viget, ut videtur; sicubi nondum esset introductus, ab episcopis induendus esset, utpote conformior caritati christianae et opinioni, hodie ab omnibus receptae, de divino praecepto communicandi in articulo mortis. (Bened. XIV, l. c. n. 3) (2)

(1) Perperam a S. Alph. (n. 285) Lugo allegatur quasi eam sententiam tenuisset tantum pro casu hominis jam aegrotantis quando mane communicavit.

(2) De effectibus S. Communionis hic nihil dicemus praeter ea quae in Tract. de Sac. in genere explicata sunt (n. 106). Argumentum istud solet a Dogmaticis evolvi. Videsis Lugo, disp. 12; Franzelin, de Euch. Sac. thes. 17 et 19.

· SECTIO II. — DE EUCHARISTIA QUA SACRIFICIUM EST.

CAPUT I.

DE NATURA ET EFFECTIBUS SACRIFICII EUCHARISTICI.

§ 1. DE NATURA HUIUS SACRIFICII.

213. Sacrificium Eucharisticum solet quoque appellari sacrificium Missae, eo quod offerendum est in sacra caerimonia quae Missae nomine jam a saeculo secundo vocatur. Nomen istud originem ducit a verbo *mittere*, et toti caerimoniae adhaesit ab authentica dimissione, quae a diacono fiebat, catechumenorum, post lectiones peractas, fidelium post ipsa mysteria celebrata. Videsis Hergenröther, Kirchenlexicon, verbo *Messe*.

Pleraque de veritate et natura huius sacrificii, omnibus e catechetica instructione nota sunt, scientifice vero a Dogmaticis tractantur. Ideo de hoc argumento pauca tantum proponemus quae minus sunt vulgo nota, moralibus autem quaestionibus intimius connectuntur.

ASSERTA. I. Tota essentia sacrificii Missae probabilius absolvitur sola consecratione: oblatio autem et communio requiruntur tantum ad ejus perfectionem et integritatem, ut partes praecipuae, et quae proinde numquam sine gravi peccato omitti possint.

Oblationem non pertinere ad essentiam sacrificii, fere omnes admittunt: quia sacrificium non tam verbis quam actione destructiva victimae perficitur. Communionem autem aequo jure cum consecratione ad essentiam pertinere, S. Alph. (n. 305) censet probabilius. Sed perperam, ut videtur. Nam ex traditione patet hostiam jam immolatam et sacrificium oblatum esse, statim ac verba consecrationis prolata sunt. (Franzelin, de Euch. p. 374) Insuper actio sacrificialis exercenda est nomine Christi; species vero consecratae a sacerdote sumuntur nomine proprio. Attamen, cum communio ad integritatem sacrificii Missae pertineat, in casu celebrantis post consecrationem deficientis, ab alio sacerdote

sumendae sunt species consecratae (n. 202), nisi excuset gravissimum incommodum, vel spatium unius circiter horae elapsum sit antequam alius sacerdos advenerit: tunc enim jam non censeretur unum sacrificium. (S. Alph. n. 355) Deinde, ad eandem integritatem servandam, oportet ut sacerdos communique e speciebus in eadem Missa consecratis, non autem unice ex aliis forsitan consumendis. Hinc tandem apparet quare nomine sacrificii vocetur *Missae praesanctificatorum* in die Parasceves, tamquam continuatio sacrificii diei praecedentis. (Franzeli, l. c. p. 394)

214. II. Ad essentiam sacrificii Missae requiritur utriusque speciei consecratio.

Etenim essentia sacrificii in religione christiana, quae positiva lege Dei ordinata est, pendet a divina institutione. Jamvero sacrificium N. L. ita a Christo institutum est ut, ex intrinseca sua forma et modo oblationis, sit relativum ad sacrificium cruentum crucis, et in distincta consecratione corporis ac sanguinis, tamquam per mysticam effusionem, repraesentet realem effusionem in cruce peractam. (Trid. Sess. 22. c. 1) Igitur, ubi non habetur nisi obscurior repraesentatio effusionis sanguinis Christi in cruce per unius speciei consecrationem, non habetur verum N. L. sacrificium, aequae ac baptismus nequit valide conferri sub obscura SS. Trinitatis invocatione, eo quod Christus distinctam voluit. (Lugo, disp. 19. n. 106 seqq.; Franzelin, l. c. p. 392 seq.) Haec tenenda sunt independentem a systemate theologico quo explicetur formalis ratio sacrificii eucharistici. Optime autem componuntur cum systemate hodie communiore, quo formalis haec ratio dicitur sita in eo quod Christus summus sacerdos, per ministerium sacerdotum ipsius nomine offerentium, corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini constituit secundum quamdam sanctissimae suae humanitatis a functionibus et rationibus existendi connaturalibus exinanitionem ad statum cibi ac potus. (Franzel. Th. 16) Nam, licet ita unius speciei consecratio ex se apta sit ut in sacrificium instituatur, deficiente positiva institutione, reapse sacrificii rationem non habet. Nihilominus aliqui AA. etiam recentes (Ball. P. n. 230), probabilem ducunt sententiam quae alterutrius speciei consecrationem ad essentiam sacrificii sufficere autumat: quod tamen non videtur admittendum.

Hinc patet nunquam licere unam materiam absque altera consecrare (n. 168), et si forte per errorem una tantum materia valida adhibita fuisset, opus esse ut per alterius consecrationem sacrificium compleretur. Ad praxim adverte rubricam Missalis (de defect. IV): " Si post verba consecrationis (sacerdos) advertat vinum non fuisse positum, sed aquam, deposita aqua in aliquod vas, iterum vinum cum aqua ponat in calice et

consecrat, resumendo a verbis praedictis: *Simili modo*. Si hoc advertat post sumptionem Corporis vel hujusmodi aquae, apponat aliam hostiam iterum consecrandam et vinum cum aqua in calice, offerat utrumque et consecrat et sumat, quamvis non sit jejunus. Vel, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua et, facta oblatione ut supra, consecrare ac statim sumere et proseguire cetera. „ Imo in hoc casu *semper* solum vinum consecrandum esse arbitratur, cum Scoto, Suarez (disp. 85. sect. 1) ob rationem valde probabilem: ne sacrificium iteretur potius quam compleatur.

215. III. Sacrificium Missae ad varios **fines** offertur: 1º ad agnoscendum supremum Dei dominium in vitam et mortem omnium: qui finis est proprius cujusque sacrificii; — 2º ad gratias Deo agendas pro collatis beneficiis; — 3º ad nova beneficia obtinenda; — 4º ad placandum Deum peccatis nostris iratum. Ideo simul est latreuticum, eucharisticum, impetratorium, propitiatorium, et complectitur omnes fines ad quos sub V. L. distincta sacrificia fuerant instituta. (Trid. Sess. 22. c. 1)

IV. In Missa plures sunt **offerentes**, qui tamen non omnes sacrificant: nam ad sacrificandum requiritur ordo sacerdotalis; ad offerendum vero sacrificium sufficit moralis quaedam conjunctio cum actione sacerdotali, quae conjunctio major et minor esse potest. Offerunt autem:

1º Christus, tamquam principalis, utens sacerdotum ministerio. (Trid. l. c. c. 2) Hi nempe, ex Christi institutione, ipsius nomine offerunt: quare eorum actio est moraliter actio Christi, eo fere pacto quo reverentia a legato regio exhibita, moraliter ab ipso rege exhibetur. (Lugo, disp. 19. n. 93)

2º Ecclesia, quae sacerdotem constituit, ut, per orationes et sacrificium, divina beneficia toti fidelium coetui obtineat, et publicum cultum Deo deferat.

3º Sacerdos, qui (ex ante dictis) sacrificat nomine Christi et nomine Ecclesiae. Quamvis hac duplici ratione constitutus sit tamquam persona publica, manet quoque in eo ratio personae privatae pro seipsa orantis et sacrificantis.

4º Ille qui Missae intersunt, et praesertim qui ei inserviunt; imo et omnes fideles, quatenus unum sunt cum Ecclesia cujus nomine sacerdos celebrat. Inter eos non necessario numerantur ii pro quibus sacrificium offertur: hi enim esse possunt infideles vel animae in purgatorio detentae. (Ball. P. n. 231)

§ 2. DE FRUCTIBUS SACRIFICII MISSAE.

216. Fructus sacrificii Missae spectari solent dupliciter : in seipsis, quatenus continent meritum, impetrationem vel satisfactionem ; deinde relate ad personas quibus obtingunt. Breviter de singulis dicemus cum Lugo (disp. 19. sect. 9) et Ball. P. (n. 232 seq.) Deinde ab iis velut effectibus ad causam ascendentes, agemus de valore Missae, seu de ejus efficacia ad eos fructus obtinendos iis qui sacrificium illud offerunt vel pro quibus offertur.

I. Meritum non acquiritur a Christo, eo quod jam non est in statu merendi, neque ab Ecclesia, quippe quae, dum sacrificium offertur, nihil agit : nemo enim actu mereri potest, nisi quando actu operatur. Merentur ergo tantum sacerdos et assistentes, de condigno vel de congruo pro statu gratiae vel peccati in quo versantur. (Vol. I. n. 44) Hic fructus est *ex opere operantis*, siquidem condignitas meriti tota fundatur in opere ipso et dignitate personae.

II. Impetrant omnes qui sacrificium offerunt : Christus qui non pro se, sed pro nobis interpellat (Hebr. VII, 25) ; quare ejus impetratio dicenda est *ex opere operato*, siquidem ejus effectus consequimur, independentem a nostra dignitate et meritis, propter dignitatem ipsius Christi. — Ecclesia, quae orans per ministrum suum, eo efficacius impetrat quo majora sunt merita et dignitas membrorum quibus hic et nunc constat, ac proinde *ex opere operantis*. — Sacerdos et reliqui offerentes impetrant orationibus suis *ex opere operantis*, pro majore vel minore sua dignitate et devotione.

Insuper impetrant ii pro quibus sacrificium offertur, siquidem participant impetrationi, sicut et reliquis sacrificii fructibus.

III. Sacrificium Missae non remittit immediate peccata mortalia, et probabilius nec peccata venialia, sed utriusque generis culpas delet mediate, quatenus pios motus impetrat quibus anima ad veniam obtinendam disponatur. Insuper, quatenus propitiatorium est, Deum placatum reddit (Trid. Sess. 22. c. 2), ne peccantibus mala inferat ; et ita rursus mediate ad obtinendam remissionem culparum mortalium vel venialium disponit.

Immediate autem et *ex opere operato* remittit poenam temporalem quae, deleta peccatorum culpa, remanet luenda, non quidem totam simul, sed secundum mensuram a Deo statutam et dispositionibus hominis proportionatam. Talis enim efficacia Missae pro defunctis aperte

colligitur ex Trid. (Sess. 25. de Purgat.) definiente animas in purgatorio detentas “*potissimum* altaris sacrificio juvari.” Hoc enim verum non esset, si Missae deesset haec vis immediatae satisfactionis quae inest aliis mediis, puta indulgentiis, quibus defuncti juvari possunt: sola enim vis impetrandi non esset aequae utilis, cum sit minus certa. (Lugo, disp. 19. n. 153) Quodsi tanta est efficacia hujus sacrificii pro defunctis, nulla datur ratio ob quam minor sit pro vivis.

217. IV. Spectatis personis quibus obtingit, fructus Missae dividi solet in generalem, specialem (medium, ministerialem), et specialissimum (personalem).

Generalis dicitur fructus qui omnibus fidelibus, tum viventibus, tum vita functis, provenit, modo ipsi obstaculum non ponant. Nam, ut ex Offertorio et Canone liquet, sacerdos debet pro omnibus sacrificium offerre. Is fructus certe est impetratorius. Communis autem et probabilior sententia (Suar. de Euch. disp. 78. sect. 2) negat eum simul esse satisfactorium, ne valor satisfactionis, qui finitus est, tanta communicatione quasi exhauriatur; quidam tamen (Ball. P. n. 239) contrarium existimant, quia valor ille finitus quidem, sed ingens esse potest. Ministrantibus et assistentibus provenit quidam fructus satisfactorius *ex opere operato* et amplior impetrationis effectus: uterque a multis (S. Alph. n. 312) fructui speciali accensetur.

Specialis dicitur fructus qui, ex determinata sacerdotis intentione, alicui personae vel fini applicatur. Hanc potestatem inesse sacerdoti, liquet ex universa traditione et praxi Ecclesiae, speciatim ex damnata a Pio VI prop. 30^a Synodi Pistor. (Denz. n. 1393) Fructus ille erit tum impetratorius, tum propitiatorius ad iram Dei placandam: quae duo tamen materialiter vix differunt. Satisfactorius quoque erit, si is pro quo offertur est in statu gratiae.

Specialissimus dicitur fructus qui sacerdoti ex ipsa oblatione digne peracta provenit, et partim saltem in alios transferri nequit.

218. V. Valor, qui in sacrificio Missae reperitur ex parte Ecclesiae, sacerdotis et assistentium, certe finitus est, siquidem in ipsorum limitata dignitate fundatur. Dubium vero oriri potest num finitus quoque sit ejusdem sacrificii valor quatenus per illud Christus nobis applicat merita sua praeterita, quae profecto habuerunt valorem infinitum. Hoc dubium cum Suarez (de Euch. disp. 79. sect. 12), Lugo (disp. 19. sect. 12), Lehmke (II. n. 182 seqq.), Palm. (nota ad Ball. P. n. 242) etc., ita solvendum esse ducimus:

1° Si spectatur vis impetrandi, valor ille dicendus est *infinitus secundum quid*, quatenus indefinite possumus augere dona quae petimus vel

numerus eorum pro quibus petimus, et semper aderit valor ex parte sacrificii ut nostra petitio (si Deo placuerit) exaudiatur.

2º Si spectatur effectus satisfactionis pro poena temporali peccatorum, hic poterit etiam *indefinite* crescere cum dispositione illius pro quo offertur vel cui datur.

3º Valor satisfactionis quae singulis obtingit non est *intensive infinite* : siquidem numquam remittitur poena aeterna.

4º Non minuitur fructus proveniens singulis assistentibus Sacro, quando crescit eorum numerus : nam oblationes multiplicantur pro multitudine offerentium, et singulis oblationibus respondet suus fructus.

5º Valor remissionis proveniens singulis quibus Missae fructus specialis applicatur, minuitur quando eorum numerus crescit, ac proinde, ubi pares sunt dispositiones, minus prodest Missa uni e duobus pro quibus offeratur quam si pro ipso tantum fuisset oblata.

Ratio praecipua desumitur e sensu et praxi Ecclesiae. Haec enim semper consuevit Missae fructum specialem applicare uni vel paucis viventibus aut defunctis. Jamvero, si Missa applicata multis, aequè prodesset singulis ac si uni tantum applicaretur, ipsa fidelium utilitas postularet ut semper celebraretur pro omnibus defunctis, imo pro omnibus fidelibus. Pariter a praxi et constanti persuasione sacerdotum alienissimum est una Missa satisfieri posse duabus strictis obligationibus celebrandi, puta uni e stipendio, alteri e praecepto Superioris ortae.

Hinc rejicienda videtur sententia contraria, quam S. Alph. (n. 312) speculative probabiliorē censet, licet ejus corollaria, saltem ob probabilitatem sententiae oppositae, in praxim deduci nolit. Rationem praecipuam affert : quod Missae sacrificium idem est cum sacrificio crucis, quod fuit infiniti valoris. Sed advertendum est Christum in Missae sacrificio non jam actu satisfacere, sed applicare satisfactionem olim in cruce peractam. Haec quidem fuit infiniti valoris ; sed nihil cogebat Christum ut hunc secundum infinitatem suam Missae sacrificio adnecteret ; e praxi autem Ecclesiae constare videtur positivam Christi voluntatem fuisse ut Missae sacrificio determinatum tantum satisfactionis valorem adnecteret. Sic et sacramenta fructum infinitum sacrificii crucis applicant, et tamen effectus limitatos tantum producunt, non solum ob finitam capacitatem subjecti (ut vult S. Alph. l. c.), sed etiam ob positivam Christi institutionem. Secus enim sacramenta multiplicata aut iterata nullum novum effectum producerent, quamdiu subjecti dispositiones manent eadem, ex. gr. si homini moribundo et sensibus destituto prius datur Eucharistia et deinde extrema unctio. (Lehmk. II. n. 184)

Ex hac controversia patet *secundam intentionem*, ad quam interdum Sacrum celebrandum promittitur vel iungitur, prorsus alia ratione intelligi prout quis priori vel posteriori ex sententiis istis adhaeret. In posteriore enim, tantum obtinebitur secunda intentione, quantum prima,

ad quam ex. gr. ob stipendium celebratur. In priore, sacerdos promittit se extensurum esse fructum impetrationis ad hanc alteram intentionem et eidem applicaturum esse fructum satisfactorium, sub conditione quod is cui illum ob primam intentionem applicaturus est, jam eodem non indigeat. (Lugo, l. c. n. 257) Sentiunt multi AA. (Scavini, III. n. 196 ; Lehm. l. c.) eum qui stipendium dedit semper velle ut si is pro quo Sacrum petiit sit incapax, fructus sibi alterive amico suo cedat. Quidquid de tali voluntate opinemur, practice licebit fructum specialem alii applicare sub conditione quod omnino salva sit stipendium dantis intentio.

§ 3. DE APPLICATIONE FRUCTUUM MISSAE.

219. I. Potestas applicandi fructus Missae ab ipso Christo confertur sacerdoti, ideoque inest characteri sacerdotali. Patet ex ordinationis verbis : " Accipe potestatem offerendi sacrificium tam pro vivis quam pro defunctis. „ Hinc fructus sacrificii, saltem quatenus a Christo proveniunt (n. 216), ita sunt in potestate sacerdotis, ut ab isto solo pendeat valor eorum applicationis, perinde ac validum exercitium reliquarum facultatum quas circa sacramenta accepit. Ecclesia tamen hanc applicationem quandoque illicitam efficit, puta cum prohibet ne Missa celebretur pro excommunicato vitando.

Fructus specialissimus, ex ipsa rei natura, contingit celebranti ; fructus generalis datur omnibus fidelibus per intentionem, quae semper supponenda est sacerdoti, celebrandi juxta Ecclesiae mentem, pluribus locis sacrae liturgiae expressam. In praxi igitur unice curandum est de intentione, qua applicetur fructus specialis. —

II. Ut valide applicetur alicui personae de se capaci fructus specialis, requiritur et sufficit ut applicatio fiat :

1° Per intentionem saltem habitualement. Haec sufficit : siquidem applicatio fit per modum donationis. (S. Alph. n. 335) Hinc valide applicatur fructus ei cui sacerdos eum antea applicare intendit, modo eam non mutaverit sciens volens. Quodsi, immemor prioris intentionis, alteram eliciit, fructus sequetur intentionem magis universalem et absolutam. Ex. gr. si hodie elicio intentionem applicandi crastinum Sacrum Petro, etiamsi ex oblivione pro alio applicaturus sim, cras vero applico pro Paulo, Sacrum prodèrit Petro pro quo elicitum est intentio universalior et revocatoria intentionis posterioris. Quodsi intentiones contrariae aequales sint, puta dum hodie intendo applicare Petro et cras, rei immemor, aequè absolute applico Paulo, videtur

praevalere haec posterior, quae actualis erit tempore applicationis dum prior mere habitualiter persistit. (Lugo, de Sacr. in gen. disp. 8. n. 121 seq.) Practice, cum saepe dubium sit quae intentio praevaluerit, celebretur alterum Sacrum ad intentionem cui nondum satisfactum esse Deus norit.

2º Per intentionem qua determinetur una vel plures personae aut fines. Nihil enim efficitur per intentionem, quae postulet aliquod complementum ut versetur circa rem determinatam, puta: "Celebro pro eo cui Deus fructum dare voluerit, celebraz pro uno e decem qui mihi eleemosynam dederunt, „ nullo etiam implicite determinato. Non requiritur tamen ut sacerdos explicite norit pro qua persona vel ad quem finem celebret. Hinc plane sufficit ut velit applicare secundum ordinem certum, sed ignotum vel oblivioni datum, puta quem intendit Superior, quem ipse initio mensis adnotavit, etc. Ubi autem satisfaciendum est pluribus intentionibus desumptis ex aliquo cumulo, puta propter stipendia accepta e capsaz exposita ad eleemosynas Missarum colligendas, celebrare poterit sacerdos ad intentionem dantis. Hic enim habet intentionem, saltem implicitam, ut singuli conferentes accipiant pro rata pecuniaz collatae et juxta ordinem temporis quo contulerunt: nam aequum est ut qui prior est tempore, potior sit jure. Integrum quoque erit celebranti singulas Missas applicare omnibus qui pecuniam contulerunt, pro rata eleemosynae: siquidem cum fructus Missae sit divisibilis, celebratis omnibus Sacris requisitis, erit cuique summi. (S. Alph. n. 335; Gury, II. n. 356 seq.)

3º Saltem ante consecrationem alterius speciei. Nam sacrificium, perinde ac sacramenta, effectum suum *ex opere operato* producit, dum conficitur et actu existit; neque est in potestate ministri effectum suspendere et postea alicui applicare. Igitur, peracto per alteram consecrationem sacrificio (n. 213), frustra intentio eliceretur. (Laymann, l. 5. tr. 5. c. 2. n. 12; Bus. ap. S. Alph. l. c.)

220. III. Si sacerdos nullam intentionem tempore apto elicit, probabilius fructus specialis obvenit celebranti et aliis pro quibus offert: nam semper videtur habere hanc intentionem ut fructus quem nulli alii determinato applicat, obtingat iis pro quibus generaliter offert, sicut patet e verbis offertorii: "Offero tibi pro innumerabilibus peccatis etc. „ Quare non probatur illa obligatio quam quidam (Billuart, diss. 8. a. 4; Gury, II. n. 354) adstruunt, semper faciendi determinatam intentionem in celebrando, ne fructus specialis maneat in thesauro Ecclesiae et sic minus utilis evadat. Praestat tamen talem intentionem elicere, quia minor erit impetrationis fructus, si nihil peculiare a Deo petitur. (Lugo, disp. 19. n. 227 seq.)

IV. Sacerdos, prout est *privata persona*, potest applicare quibuslibet hominibus vivis vel defunctis fructum impetrationis vel satisfactionis, quem ex opere operantis in sacrificio percipit: nullo enim jure id prohibetur. Patet hic supponi in recipiente capacitatem, quae in damnatis quoad omnia, in peccatoribus quoad satisfactionem deest. Quatenus vero, ut *persona publica*, applicat fructus oriundos a Christo et Ecclesia, praeter eos qui prorsus incapaces sunt, excludere debet eos pro quibus Ecclesia Missam celebrare vetat. Tales autem inter catholicos nulli alii esse videntur quam excommunicati vitandi. Cfr. n. 582.

221. V. Pro acatholicis baptizatis, haereticis vel schismaticis, regulariter **non licet Sacrum celebrare**. Ratio patet e Jure Canonico, quo communicatio in sacris cum acatholicis prohibetur (Vol. I. n. 198), atque e Jure naturali, saltem quoties de hujusmodi applicatione publice constat, et periculum est ne in fidelibus foveatur falsa et periculosa opinio, in sectis heterodoxis aequae atque in Ecclesia catholica Deo servirī animaeque salvari posse. Idem tamen licet in quibusdam casibus:

1° Missa *privata* celebrari potest pro acatholici conversione, ita ut sacerdos fructum specialem pro spirituali ejus salute applicet; non licet tamen nomen acatholici publice denuntiare, ne scandalum generetur. (Aichner, Comp. Juris Eccl. § 51) Quodsi stipendium ab acatholico offertur ut pro eo celebretur, non licet accipere, nisi expresse constet eleemosynam ab ipso offerri ad impetrandam conversionem ad veram fidem. (S. Inqu. 19 Apr. 1837; Coll. P. F. n. 877)

Non licet Missam offerre pro illis qui in manifesta haeresi mortui sunt, etiamsi hujusmodi applicatio nota esset tantum sacerdoti et ei qui dat eleemosynam. (S. Inqu. 7 Apr. 1875; Coll. P. F. n. 891) Attamen probabile est (Aichner, l. c.; Lehmke. II. n. 176) licite celebrari Missam privatam, et absque publica denuntiatione, pro heterodoxo qui cum indicis vere probabilibus bonae fidei et status gratiae obierit. In quo casu tamen abstinendum esset a speciali oratione liturgica pro hoc defuncto recitanda, qualis in Missa pro die obitus reperitur: id enim pertinet ad publicam communicationem. Etiam qui nullatenus admittunt Missam pro defuncto acatholico celebrari posse (ut Marc, Inst. Alph. n. 1601), timentur sacerdotem posse accipere stipendium quod forte detur ad celebrandum pro tali defuncto, dummodo declaret sibi tantum licere Missam applicare omnibus fidelibus defunctis cum intentione subveniendi etiam animae illius defuncti, si hoc acceptum sit coram Deo.

2° Missae *solemnēs* non nisi pro principibus regnantibus celebrari permittuntur, et quidem sub eo tantum respectu quod fiant pro regnante et pro reipublicae prosperitate. Pro defunctis autem, etiam principibus, nunquam licet, ut pluries S. Sedes decrevit. Rationem dedit Greg. XVI,

in Brevi ad Episc. Augustan. 16 Febr. 1842: " Veteri ac nova disciplina interdictum est ne homines in externa notoriaque haeresum professione defuncti catholicis ritibus honorentur. „ Haec tamen prohibitio, cum ad disciplinam pertineat, quandoque tolli posset per R. P. dispensationem, dummodo opportunis declarationibus removeretur periculum fovendi indifferentismi religiosi.

VI. Infidelibus viventibus applicare fructum specialem licet, etiam accepto stipendio, " dummodo non adsit scandalum ac nihil in Missa specialiter addatur et constet nihil mali aut erroris aut superstitionis in infidelibus eleemosynam offerentibus subesse. „ (S. Inqu. 12 Jul. 1865; Coll. P. F. n. 888)

Pro catechumenis sive viventibus, sive vita functis, licite Missa offertur. (Aichner, l. c. nota 7)

222. VII. Missa applicari potest animabus in purgatorio detentis, ita ut satisfactio ipsis prosit *ex opere operato*. (n. 216)

Attamen non infallibiliter applicatur ille fructus satisfactionis animae pro qua sacerdos celebravit. Nam fieri potest ut Deus, ob culpas ejus praeteritas iratus, juste nolit ipsi prodesse ea quae in ejus favorem offerantur, quemadmodum viventibus, ob eandem rationem, quandoque denegat gratias quae pro ipsis postulantur. Id videtur erui e praxi Ecclesiae, saepissime et diutissime Sacrum pro eadem anima iterantis. Congruit quoque cum distinctione qua S. C. Ind. 28 Jul. 1840 (Decr. Auth. n. 283) mensuram indulgentiae altaris privilegiati explicavit: " Si spectetur mens concedentis et usus clavium potestatis, intelligendam esse indulgentiam plenariam, quae animam statim liberet ab omnibus purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse indulgentiam, cujus mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet. „ Attamen, quo citius et plenius oblata satisfactio a Deo huic animae applicetur, plurimum juvat ipsum Missae sacrificium: nam fructu impetratorio et propitiatorio, qui etiam prodesse possunt animabus purgatorii, obtineri poterit ut Deus justam iram remittat, vel ut alios fideles excitet qui pro eadem anima precantur et opera satisfactoria exhibeant. (Gobat, t. 1. tr. 3. n. 154; Lehm. II. n. 181)

VIII. Per se nihil obstat quominus **varii fructus diversis** applicentur, puta satisfactorius animae purgatorii, impetratorius aegroto sanando. Attamen stipendium danti semper applicandus est totus fructus specialis: siquidem mens illius supponenda est ut Missa ipsi prosit quantum potest. Idem obtinet, etiamsi stipendium tribuens tantum postulavit ut in gratiarum actionem de aliquo beneficio celebraretur. Per se tamen,

ut celebretur in gratiarum actionem, non requiritur ut Sacrum applicetur illi cui beneficium concessum est: siquidem gratiarum actio non tendit ex se in commodum agentis gratias, sed in honorem benefactoris. Quare, ubi celebratur ad certam intentionem ex fidelitate vel obedientia, probabilius licet aliis intentionibus applicare fructus qui non tendunt directe in finem praescriptum, puta impetratorium, vel satisfactorium, quando celebrandum est in gratiarum actionem. Idem tamen non videtur dicendum de fructu impetratorio, quando pro defuncto celebrandum est: nam et iste fructus directe tendit ad finem praescriptum, ut modo dictum est. (Lugo, disp. 19. n. 193; Struggl, tr. 10. q. 2. n. 66 seqq.)

CAPUT II.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI.

223. Multiplici ex capite oriri potest in sacerdote obligatio celebrandi, vel simpliciter, vel ad intentionem determinatam. Singillatim agemus de obligationibus ortis ex ordine sacerdotali, animarum cura et Missarum stipendio: in his enim plura dubia et difficilia sunt. Potest oriri insuper eadem obligatio:

1° E beneficio simplici seu capellania. Regulariter capellanus Missas fundatione assignatas ad intentionem fundatoris applicare debet; quandoque tamen eas cuilibet, stipendio praeter redditus beneficii accepto, applicare potest, saltem si expresse fundator statuit hanc ipsi libertatem manere. (Bened. XIV, Inst. 56; Ball. P. n. 262) Plures quaestiones huc spectantes omitemus, utpote in regionibus nostris minus practicas.

2° E lege ecclesiastica. Ita Bened. XIV (Constit. *Cum semper alia*, 10 Aug. 1754) edixit "ut Missa conventualis, quae singulis diebus canitur a clero praedictarum (Cathedralium, Collegiatarum et Conventualium) ecclesiarum, pro earumdem benefactoribus quotidie applicetur."

3° E praecepto Superioris. Ita sacerdotes saeculares, curam animarum non gerentes, cogi possunt ab episcopo ut, dato stipendio, celebrent ubi Missae celebrandae a sacerdotibus curae animarum addictis non sufficiunt ut populus praecepto Missae audiendae satisfaciat: nam ex ipsa ordinatione, saltem remote, necessitatibus spiritualibus fidelium addicuntur. Cfr. Bened. XIV, Const. *Declarasti*, 16 Mart. 1746. Quanta sit potestas Superiorum Regularium in praecipienda Missae celebratione vel applicatione, e singulorum Ordinum Constitutionibus probatisque consuetudinibus definiendum est.

§ 1. DE OBLIGATIONE ORTA EX ORDINE SACERDOTALI.

224. Communior sententia, cum S. Th. (3. q. 82. a. 10) et S. Alph. (l. 6. n. 363), tenet gravem obligationem quandoque celebrandi, oriri e sola ratione sacerdotii suscepti; eidem tamen satisfieri si ter quaterve in anno diebus sat distantibus celebretur. Sed probabilis quoque est sententia contraria: sacerdotem praecise ex ordinatione sua non teneri, saltem sub gravi, ad celebrandum. Ita S. Bonav. (disp. 12. p. 2. a. 2. q. 1), et probabilem censent Lugo (disp. 20. n. 2 seqq.), Ball. P. (n. 243), etc. Hi tamen fatentur plerumque ob rationem extrinsecam, nempe scandali, graviter peccare sacerdotes qui per integrum annum a celebrando abstinere: nisi enim causa excusans manifesta esset, puta nimia scrupulositas, id facile redundaret in grave ordinis sacerdotalis vel christianae religionis dedecus. Subjiciemus rationes sententiae communioris una cum difficultatibus quas contra eas movent adversarii: unde patebit nullum argumentum certum afferri.

1° Arguunt e verbis Christi: *Hoc facile in meam commemorationem*, e quibus deducunt obligationem una cum potestate celebrandi in sacerdotibus oriri. — Sed certe non tam late patet obligatio quam potestas: secus esset quotidie celebrandum. Praecepto illi satisfieri videtur dummodo inter sacerdotes christianos aliqui sacrificium Missae jugiter offerant, juxta determinationem ab Ecclesia faciendam.

2° Idem probant ex officio sacerdotis, cujus munus est sacrificium pro populo offerre (Hebr. V, 1): quare (aiunt) graviter peccat sacerdos non celebrando, sicut rex non regendo, et similia. — Verum e potestate collata male arguitur ad obligationem ea utendi, secluso speciali contractu vel aliorum indigentia. Ita nemo gravis culpa arguit sacerdotem qui numquam confessiones audit, si ejus opera non est necessaria.

3° Afferuntur verba Trid. (Sess. 23. c. 14. de ref.): “Curet episcopus ut ii (presbyteri) saltem diebus Dominicis et festis solemnibus... celebrent.” — Haec tamen verba directe ad episcopos spectant; presbyteris imponunt tantum obligationem parendi episcopo, qui hujusmodi decretum tulerit. Neque solet, in nostris regionibus, tale statutum ferri.

Omnium consensu, nulla lege divina aut ecclesiastica jubentur singuli sacerdotes singulis diebus celebrare. Attamen, ubi celebrationem omitunt, nulla rationabili causa ducti, saepe committent veniale peccatum, non quidem per se, sed ratione motivi minus recti quo ducuntur in omitenda actione qua facile summam gloriam Deo et ingentem Ecclesiae utilitatem procurare valeant. Sed, ubi motivo rationabili ducuntur, puta majoris praeparationis adhibendae, humilitatis, incommodi, etc. abstinentia illa non modo omni culpa vacare, sed laudabilis esse potest, ut patet

exemplo S. Ignatii Loiolensis, qui plus quam integrum annum a suscepto sacerdotio impendit praeparationi ad primitias dignius offerendas. Idem confirmatur usu Ecclesiae antiquae, in qua nequaquam vigeat usus noster quotidianae celebrationis. (Lugo, l. c. n. 12)

§ 2. DE OBLIGATIONE ORTA E CURA ANIMARUM.

225. I. Ex ipsa indole officii pastoralis oritur obligatio aliquando applicandi Missam fidelibus quorum cura geritur, seu **celebrandi pro grege**. Patet ex Epist. ad Hebr. (V, 1) : " Omnis pontifex... pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis. „ Quare et Trid. (Sess. 23. c. 1. de ref.) : " Cum praecepto divino mandatum sit omnibus quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, etc. „

II. Subjectum hujus obligationis, ex jure divino-naturali ortae, sunt :

1° Episcopi dioecesani (non mere titulares) et quidem absolute, siquidem officium pastorale in sua plenitudine exercent.

2° Parochi, sive saeculares, sive regulares. Hi tamen divino jure tantum hypothetice tenentur, nempe quatenus Ecclesia ipsis curam animarum cum aliqua obligatione committit et sine limitatione quae eos ab onere celebrandi pro grege liberet. (Act. S. S. t. 1. p. 392)

3° Quicumque ab auctoritate competente deputantur ut episcopi vel parochi vices *ex officio* gerant, puta administrator dioecesis cujus episcopus suspensus est, vicarius deputatus ab episcopo ut ecclesiae parochialis vacantis curam gerat. (Bened. XIV, Const. *Cum semper*, 19 Aug. 1744)

Pro his omnibus incipit ista obligatio a momento quo possessionem sumunt muneris cui animarum cura adnexa est, ex. gr. pro episcopo a momento quo Bullas Apostolicas capitulo exhibet. (S. C. R. 12 Nov. 1831; Coll. S. R. n. 2682, ad 22um)

Eidem obligationi minime subjacent :

1° Qui legitimis pastoribus opem ferunt, non autem eorum vices agunt, ut parochorum adjuutores, etiamsi praefecti sunt ecclesiis filialibus distinctum territorium habentibus, sed quae non sint parocchiae distinctae a matrice. (S. C. C. 9 Dec. 1865) Similiter hac lege minime tenentur capellani carcerum, nosocomiorum, etc. quamvis fidelibus sibi commissis independentem a parochis sacramenta ministrent. (S. C. C. 2 Jun. 1860)

2° Qui *ex mera caritate* pastoralia officia exercent in populo qui pastore careat, ex. gr. in parochia cujus parochus infirmatur, peregrinatur,

etc. Iis accensendi sunt Vicarii Apostolici et missionarii, modo non sint missi ad gerendas vices legitimorum pastorum in locis in quibus jam erectae sint dioeceses et paroeciae : tales neque ex caritate tenentur ad hoc onus subeundum, quamvis sane deceat ut quandoque pro ovibus suis celebrent. (S. C. P. F. 23 Mart. 1863; Coll. P. F. n. 205) Hinc a tali obligatione immunes sunt presbyteri in Stat. Foed. Amer., paucis exceptis qui paroeciis in provincia S. Francisci canonice erectis praesunt. (Sabetti, Th. Mor. n. 710)

Superiores Regulares certe non comprehenduntur legibus quas Ecclesia de hoc argumento tulit. (S. C. C. 25 Jul. 1859; N. R. Th. t. 19. p. 485) Sed dubium est num jure divino hypothetico teneantur ad celebrandum aliquoties pro grege. Quidam, ut Lehm. (II. n. 195), affirmandum putant, quia Ecclesia ipsis majorem partem pastoralis curae quam parochis commisit : habent enim jurisdictionem etiam in foro externo. Sed Vicarii Apostolici adhuc pleniori sensu pastorem curam exercent, nec tamen hac obligatione premuntur. Haec igitur tota pendet, quoad inferiores pastores, a voluntate Ecclesiae. Jamvero cum Praelati Regulares praetermissi sint in plurimis documentis quibus haec obligatio determinata est, valde verisimile est Ecclesiam illis curam animarum sine hoc onere commisisse. Practice tamen *deceat* quam maxime ut interdum pro subditis litent.

226. III. Tempus, quo urgeat haec obligatio celebrandi pro grege, RR. PP. pluribus Constit. determinarunt. Urget nempe omnibus diebus Dominicis et iis quos Urbanus VIII (Const. *Universa*, 5 Sept. 1642) tamquam festos celebrandos decrevit, nempe "Nativitatis D. N. J. C., Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis cum duabus sequentibus feriis, Ascensionis, Pentecostes cum duabus pariter sequentibus feriis, SS. Trinitatis, Solemnitatis Corporis Christi et Inventionis S. Crucis, necnon festivitatum Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis et Nativitatis Deiparae Virginis, Dedicationis S. Michaelis Archangeli, Nativ. S. Joann. Baptistae, SS. Petri et Pauli, S. Andreae, S. Jacobi, S. Joannis, S. Thomae, SS. Philippi et Jacobi, S. Bartholomaei, S. Matthaei, SS. Simonis et Judae et S. Matthiae, Christi Dñi Apostolorum, item S. Stephani Protomartyris, SS. Innocentium, S. Laurentii Martyris, S. Sylvestri Papae et Confessoris, S. Josephi etiam Confessoris et S. Annae, Deiparae respective sponsi et genitricis, Solemnitatis Omnium Sanctorum, atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque regno sive provincia, et alterius pariter principalioris in quacumque civitate, oppido vel pago, ubi hos patronos haberi et venerari contigerit. „ Adde, ex decreto Clementis XI (6 Dec. 1708), Immac. Conc. B. M. V. Recentius eadem confirmavit Pius IX, Const. *Amantissimi*, 3 Maii 1858.

Manet haec obligatio omnibus illis diebus, etiamsi in quibusdam populo indultum fuit a S. Sede ut, sublata prohibitione operum servilium, Missa tantum audiatur (Bened. XIV Const. cit.), vel insuper ipsa Missae audiendae obligatio sublata est; imo etiamsi solemnitas festi translata est ad sequentem Dominicam, ut fit in Gallia et Belgio, pro quibusdam festis, ex. gr. Epiphaniae. Excipitur tantum casus quo, una cum solemnitate, divinum officium translatum fuerit in Dominicam diem. (Pii IX Const. cit.) Si autem officium tantum transfertur, manet applicanda Missa eo die quo solemnitas celebratur; sed si eo die alia quoque festivitas celebratur, utrique unius Missae applicatione fit satis. (S. C. C. 24 Apr. 1875 et 28 Apr. 1888; Act. S. S. t. 21. p. 152)

Ex Const. Leonis XIII (10 Jun. 1882), eadem dierum determinatio servanda est ab episcopis dioecesanis et abbatibus, qui jurisdictionem quasi-episcopalem in territorium *nullius dioecesis* exercent. Discrimen unicum eodem documento stabilitur inter parochos et episcopos: hi enim, si duabus dioecesibus aequae principaliter unitis praesunt, satisfaciunt unico Sacro in singulis festis celebrato, dum parochi duabus paroeciis praepositi (nisi unio sit plenaria et extinctiva ita ut jam in unam paroeciam redactae fuerint) duo Sacra pro populo applicare debent. (S. C. C. 12 Martii 1774)

227. IV. Principalis obligatio in eo est quod pro populo celebretur: et haec certe gravis est. Huic accedunt determinationes minoris momenti: nempe ut celebretur *per se*, non per alium; — *die praefixo*, non alio quovis; et, si de parcho agitur, *in ecclesia parochiali*. Haec crebro omittere, mortalis culpa; raro, levis videtur. (Lehmke. II. n. 196)

Quandoque tamen, ob justas causas, hae accidentales determinationes omitti possunt. Sic:

1° Potest quandoque parochus, ob justam et legitimam causam, Missam pro populo alii committere celebrandam. (S. C. R. 22 Jul. 1848; Coll. S. R. n. 2967) Attamen severas se exhibent SS. CC. in hac causa probanda. Sic S. C. C. 9 Apr. 1881 (Coll. P. F. n. 211) noluit permittere ut parochus, multis curis distentus, *frequenter* alii committeret celebrationem Missae pro populo, quae in hac regione cantari solebat. Idem antea (26 Jan. 1771) responderat de casu quo essent celebrandae exsequiae, praesente cadavere.

2° Parcho egenti concedere potest episcopus ut die quo pro grege celebrare debet, accipiat stipendium et pro isto applicet Missam, dummodo celebret in ecclesia parochiali et postea Missam pro populo applicet. Numquam tamen redituum exiguitas vel consuetudo contraria ipsam obligationem celebrandi pro grege tollere potest. (Bened. XIV Const. cit.) Sed quandoque S. Sedes, indulto concessa, parochi egentis obligationem temperat.

3° Parochus, die festo legitime absens, satisfacit celebrando pro grege ubi versatur, dummodo alius sacerdos in ecclesia parochiali pro populi commoditate celebret. Potest etiam, si malit, curam applicandi Sacri huic alii sacerdoti committere. (S. C. C. 14 Dec. 1872 ; Coll. P. F. n. 207)

4° Non tenetur parochus ad Missam pro grege cantandam, nisi episcopus jusserit ut Missa solemnis a paracho celebretur. (Gury, II. n. 363)

V. Parochus, utcumque impeditus quominus celebret (ex.gr. ob infirmitatem), tenetur curare ut Missa die festo per alium in ecclesia parochiali celebretur et pro populo applicetur ; quod si non factum fuit, tenetur Missam pro populo quamprimum celebrare. (S. C. C. resp. cit.) Ita sentit S. Alph. (n. 326), eo quod obligatio applicandi Missam non tantum personalis, sed et realis est, utpote una ex obligationibus muneris pastoris adnexis, et concordant fere omnes recentiores. (D'Annib. III. n. 169 ; Berardi, de Paracho, n. 97 seq., etc.) (1) Poterit etiam episcopus praecipere parochis aliisque sacerdotibus curae animarum addictis ut diebus in catalogo Urbani VIII non indicatis celebrent si, ob mores receptos aliamve rationem, id necessarium duxerit ut munus ab iis sacerdotibus susceptum convenienter impleatur.

§ 3. DE OBLIGATIONE ORTA E STIPENDIO.

228. I. Licet sacerdoti se ex *justitia obligare* ad Missam applicandam ad intentionem illius a quo stipendium seu eleemosynam acceperit.

Id indubie constat e consuetudine, quae jam a pluribus saeculis in universa Ecclesia recepta est. (Bened. XIV, de Syn. l. 5. c. 8) Hanc praxim ab omni simonia immunem esse, inde patet quod stipendium non accipitur tamquam Missae pretium, sed ad sustentationem ministri : qui proinde, vero sensu, gratis celebrare dicendus est. (Lugo, disp. 21. n. 13) Imo aequum erat ut obligatio alendi sacerdotes, quae cunctis fidelibus incumbit (Vol. I. n. 434), praesertim impleretur ab iis qui specialem fructum ex eorum ministerio optarent. Fit igitur, inter dantem et accipientem stipendium, contractus, non permutationis, sed innominatus : *Do ut facias*.

Neque obstat sacerdotem jam forte habere unde vivat, sive e propriis bonis, sive ex aliis redditibus ecclesiasticis : nam nemo teneatur

(1) Dubitat Ball. P. (tr. 6. sect. 4. n. 80) num haec obligatio adsit : sed hoc dubium jam non videtur probabile, praesertim post responsum citatum S. C. C. quod apud Ball. P. (l. c.) non refertur.

ex suo dare quae in alterius gratiam confert, quales sunt expensae necessario faciendae ut sacerdos aptus sit ad Sacrum in alterius favorem celebrandum; reliqui autem redditus in justam laboris compensationem conferuntur. (Vol. I. n. 286) Adverte etiam stipendium Missarum non solere statui tantum ut per se solum sacerdoti alendo sufficiat, tum quia celebratio Sacri non requirit integrae diei laborem, tum quia supponitur clericis etiam alia vitae subsidia competere. (Bened. XIV, de Syn. l. 5. c. 9. n. 1) Neque per se simoniacum esse eum qui celebrat principaliter ad lucrandum stipendium, secus non celebraturus, liquet ex dictis Vol. I. n. 288, V.

II. Sacerdos, etiam Regularis, juste exigere nequit **stipendium majus** quam quod consuetudine receptum vel ab Ordinario statutum est. (S. C. C. 15 Nov. 1698; Bened. XIV, Inst. 56. n. 10) Quodsi majus exigit (nisi labore extrinseco et in taxa non praeviso excusetur), praeter scandalum quod facile oriri potest, injuste agit ideoque excessum reddere tenetur; probabiliter tamen a peccato simoniae excusatur. (Vol. I. n. 287) Ab iis qui prorsus sponte et scienter dant, stipendium majus accipere potest, etiamsi istud plurium centenarum Missarum eleemosynas aequaret. (S. C. P. F. 30 Jul. 1877; Coll. n. 893)

Quandoque etiam episcopi prohibent ne accipiatur **stipendium minus** quam quod in taxa statuitur: ita prohibuerunt Patres Conc. Baltim. II (n. 369) ne *regulariter* id fieret. Huic statuto ab omnibus parendum est, siquidem juste id praecipitur, ne quodammodo vilescat Missae sacrificium. (S. Alph. n. 320) Eidem tamen non adversaretur qui interdum a paupere paucos asses acciperet Missamque repromitteret: haec enim potius esset gratuita promissio palliata.

229. III. Numquam sacerdoti licet obligationi e pluribus stipendiis ortae satisfacere **unica celebratione**. Ratio manifesta est in sententia quam de valore sacrificii Missae sequimur (n. 218); qui vero fructum infinitum reputant, idem tenent, saltem ob clare manifestatam Ecclesiae voluntatem. Sic damnata fuit ab Alex. VII prop. 10^a: “ Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere et Sacrificium unum offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram. ”

Attamen R. P. potest et solet, justas ob causas, Missarum obligationem minuere vel penitus extinguere, puta si injuria temporum factum est ut redditus foundationis jam non sufficiant ad onera Missarum exsolvenda, si sacerdos aliquot Missas celebrare omisit, neque sine magno incommodo hanc injuriam resarcire potest, etc. Id praestat R. P. “ ex spi-

rituali thesauro Ecclesiae supplendo quidquid in oneribus implendis peccatum est. „ (Bened. XIV, de Syn. l. 13. c. 25. n. 15) Nempe, eadem ratione qua indulgentias elargitur, satisfactiones Christi et Sanctorum applicare potest vivis vel defunctis quibus Sacrum applicandum fuisset, vel etiam dirigere preces quae nomine Ecclesiae fiunt, ad fructum impetrationis supplendum. Hac ratione etiam explicatur quomodo, sine iustitiae laesione, quandoque a S. Sede indulgeatur ut sacerdotes pauperes una Missa satisfaciant pro pluribus quas, accepto stipendio, ex iustitia celebrare debeant. (Lehm. II. n. 200, nota; Ball. P. tr. 8. p. 2. n. 390)

Hodie facultas reducendi onera Missarum privative spectat ad S. Sedem, ex decreto Urbani VIII. (S. C. C. 21 Jun. 1625) Quandoque tamen eadem facultas, tempore et extensione limitata, episcopis conceditur; insuper iisdem competit quoties ipse fundator seu testator expresse hanc facultatem penes episcopum esse voluit. (S. C. C. decr. cit.) Manifestum tamen est non posse episcopum supplere e thesauro Ecclesiae pro Missis celebrandis. Si quaedam omissae sint et aegre celebrari possint, recurrat confessarius pro foro interno ad S. Poenitentiarium. Cfr. Berardi, Prax. Conf. n. 3530 seqq.

Verum, ubi Sacrum pluribus gratuito promissum est, opinantur multi (Gury, II. n. 370; D'Annib. III. n. 190, nota 19) unica celebratione satisfieri posse: quod cum sententia de infinito valore Missae prorsus congruit. Ibi tamen aliquam deceptionem intervenire opinamur, siquidem multo probabilius est fructum dividendum esse inter plures; ii vero quibus promittitur, intelligunt Sacrum in suum favorem celebratum iri perinde ac si stipendium dedissent. Regulariter promissio huiusmodi obligat tantum sub levi, nisi quis diserte intenderit se obligare ex iustitia (Vol. I. n. 607), vel in se suscepit onus illius qui sub gravi celebrare debebat.

230. IV. Graviter peccat qui **omittit** vel unum Sacrum quod, accepto stipendio, celebrare debebat. Id fere omnes recentiores tamquam certum habent (Lehm. II. n. 199; D'Annib. III. n. 190; Palm. in nota ad Ball. P. n. 250, etc.), quamquam S. Alph. (n. 317) id tantum probabilius censet, ob dissidium plurium AA. existimantium talem omissionem fore levem, nisi gravis sit quantitas stipendii pro Missa accepti.

Ratio praecipua est: Ecclesiam omnino velle ut sacerdos gravi obligatione adstringatur ad implendum contractum tanti momenti, quemadmodum liquet e tot documentis quibus severissime urget ne Sacra ob stipendium debita omittantur, vel etiam diutius differantur. Apparet igitur apertum discrimen cum pacto mere privato quo alteri aliqua oratio vel Sacrum promittitur, quamvis etiam istius violatione grave detrimentum promissario inferatur. Falsitas contrariae sententiae vel inde

ernitur quod, si gravitas culpa e materia stipendii eruenda esset, quandoque viginti et amplius Missarum omissio levis foret: quod vix non absurdum est.

Quamdiu curret tempus aptum applicando Sacro, gravis erit obligatio vel celebrandi, vel restituendi pecuniam; hoc tempore elapso, non videtur sub gravi urgere restitutio, nisi stipendium ad summam saltem relative gravem pertingat. (Vol. I. n. 507)

V. Sacrum, stipendio accepto, regulariter celebrandum est infra duos menses, ita ut graviter peccet qui illud notabiliter ultra hoc tempus differat. Nam Innoc. XII, decreta Urbani VIII confirmans et interpretans, edixit (Const. *Nuper*, 23 Nov. 1697; Coll. P. F. n. 867) eos qui nondum satisfecerint Missarum oneribus a se susceptis non prohiberi quidem absolute quominus novas eleemosynas Missarum manualium accipiant, sed eas tantum suscipere posse " dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere. „ (Decr. cit. ad 10um)

Istud modicum tempus S. C. C. (17 Jul. 1655) interpretata est de unius mensis spatio. Quod responsum non solum ad ecclesias, sed ad privatos sacerdotes pertinere, eadem S. C. declaravit (cfr. cit. Const. *Nuper*): quomobrem Missas susceptas infra mensem celebrandas esse quidam existimant. (Gasp. op. cit. l. n. 569) Nihilominus in conscientia tutum existimamus cum qui easdem intra duos menses celebraverit, tum ob sententiam magni nominis AA., ut Lugo (de Euch. disp. 21. n. 34), quae S. Alphonso (n. 317) visa est post hanc declarationem probabilis, tum ob consuetudinem, quam testantur etiam Statuta Synodalia. (Stat. Mechl. n. 332)

Quaedam exceptiones huic regulae apponendae sunt:

1° Brevius vel longius tempus conceditur, si ita convenit cum stipendium dante, cujus voluntas pro lege habenda est.

2° Unus mensis tantum conceditur, si Missa celebranda est pro anima nuper defuncti: haec enim graviore detrimento per dilationem exponitur. (S. Alph. l. c.)

3° Grave est etiam ad paucos dies differre, si ita elabitur tempus utile sublevandae necessitati urgenti, puta si stipendium collatum est ad obtinendam periculose aegrotantis sanitatem, partum felicem, etc.

In hoc tertio casu, cessante necessitate, pecunia restituenda est; in reliquis potest adhuc celebrando satisfieri, licet dilatione peccatum sit.

Ut eliminarentur varii abusus, qui " valde lateque invaluerant, „ S. C. C. (25 Maii 1893; Act. S. S. t. 26. p. 26) decrevit " sub gravi obedientiae praecepto... ut in posterum omnes et singuli ubique locorum beneficiati et administratores piarum causarum aut utcumque ad Missarum onera implenda obligati, sive ecclesiastici sint, sive laici, in fine

cujuslibet anni, Missarum onera quae reliqua sunt et quibus nondum satisfecerint, propriis Ordinariis tradant, juxta modum ab iisdem definiendum. „ /

VI. Si redditus Missarum fundatarum omnino deficient, sine ulla culpa illius cui onus eas celebrandi incumbat, cessat omnis obligatio eas celebrandi, ut pluries declaravit S. C. C. (18 Aug. 1705, etc.) Quodsi iidem redditus minuuntur tantum, certe licet minuere numerum Missarum celebrandarum, quando fundator certam eleemosynam pro singulis tribuendam determinavit. Si autem numerus Missarum a fundatore determinatus est, redditus vero ita decreverunt ut jam non sufficiant solvendae taxae ordinariae pro singulis Missis, plerique (Gasp. I. n. 588) censent numerum minui non posse nisi a Sede Apostolica, quia declaratum est a S. C. C. (cfr. Const. *Nuper*) talem reductionem a nullo inferiore fieri posse. Alii (Frassinetti, Theol. Mor. t. II. n. 372; Gennari, Cons. Can. II. p. 304) probabilius opinantur in eo casu reductionem propria auctoritate fieri posse, quia S. Sedes sibi tantum reservavit reductionem stabilem, ubi ob minutum valorem pecuniae aliasve circumstantias mutatas, eleemosyna ab initio assignata jam non videatur sufficiens. Sed manet obligatio celebrandi integrum numerum Missarum a fundatore statutum, si redditus omnino vel ex parte perierunt culpa illius ad quem pertinet: quae culpa intelligenda videtur de quavis negligentia voluntaria.

Sub iisdem conditionibus omitti poterunt ex toto vel ex parte Missae manuales, si pecunia pro stipendio accepta ex toto vel ex parte periit, puta furto sublata. (Gasp. l. c.) Supponendum tamen est pecuniam illam non esse mixtam cum reliquis bonis illius qui Missarum obligationem acceptavit vel ab iis iterum fuisse separatam, puta ut tertio celebraturo tradantur.

231. VII. Peccatum ex genere suo grave contra virtutem religionis admittit quicumque **retinet partem stipendii** quod tradere debet alteri Missam celebraturo (Urbani VIII et Innoc. XII Const. cit.), etiamsi pecuniam hanc in pios usus impendat. (S. C. C. 19 Jan. 1869) Id tamen procedit tantum de Missis *manualibus*, pro quibus scil. unice titulo celebrationis eleemosyna offertur, et etiam in istis facienda est exceptio pro casu quo alter omnino sponte partem stipendii oblato remittit; eum tamen rogare ut remittat, non licet. (Bened. XIV, Const. *Quanta cura*, 30 Jun. 1741)

Licetum vero est retinere excessum supra taxam ordinariam quotiescumque occurrit *titulus celebrationi extrinsecus*, nempe:

1° Si Missa inhaeret beneficio vel capellaniae: nam fundatores solent

augere stipendium in favorem beneficiati vel capellani. (S. C. C. 23 Nov. 1697, ad 8; Coll. P. F. n. 867)

2° Si Missa in perpetuum certo cuidam sacerdoti demandatur: nam cura perpetuo invigilandi foundationis executioni est pretio aestimabilis. Attamen si fundatae Missae cura alicui ecclesiae est adnexa, parochus qui eam alii sacerdoti celebrandam committit, integrum stipendium eidem dare tenetur. (S. C. C. 25 Jul. 1874)

3° Si cui legatum relinquitur gravatum certo et determinato Missarum numero, etiamsi mentio facta est stipendii, sed tantum ad determinandum *numerum* Missarum. At manualia censenda sunt stipendia, si quis in testamento designatus est non ut legatarius, sed ut merus exsecutor legati Missarum, et quotiescumque testator vel fundator explicite vel implicite prohibuit ne pars stipendii ab haerede, legatario, etc. retineatur: qua de re judicare saepe arduum est. Videsis Act. S. S. t. 4. p. 39 seq. et t. 8. p. 75 seqq.

4° Si quis majorem eleemosynam tribuit ratione amicitiae, paupertatis, gratitudinis. Id supponi potest quando eleemosyna notabiliter excedit eam quae dari solet, ut puta si pro Missa qualibet dantur quinque franci ubi duorum francorum stipendium esse solet; minime vero, nisi peculiaria sint adjuncta, ubi mediocris est excessus.

5° Si pinguius stipendium datum est ratione officii parochialis seu dignitatis, ut fit in exsequiis et Missis nuptialibus. Attamen quod in hujusmodi Missis datur supra consuetum stipendium ratione cantus, horae tardioris, etc. certetradendum est celebranti. (Gasp. op. cit. I. n. 603)

QUAER. Num sacerdos qui indebite excessum stipendii retinuerit, violet justitiam commutativam ideoque ad restitutionem teneatur. *N.*

RESP. Affirmant plerique cum S. Alph. (n. 322), duplici ratione nixi: a) Damната est ab Alex. VII prop. 9^a: "Post decretum Urbani potest sacerdos, cui Missae celebrandae traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta. „ Ergo qui ita agit, non satisfacit; satisfacere autem est actus justitiae, ac proinde is laedit justitiam. Sed verba *potest satisfacere* commode intelligi possunt de plena licetate: quare ex damnatione sequitur tantum certo peccare eum qui sic agat, non autem necessario eum peccare contra justitiam. — b) Sacerdos qui eleemosynam accepit, non acquirit ejus dominium, nisi juxta voluntatem dantis: haec autem est ut Missa pro tali stipendio celebretur. Igitur, si tradit minorem eleemosynam, violat substantiam contractus et nullum titulum habet ut excessum sibi retineat. Hunc ergo restituere debet, probabilius ei qui Missam celebravit et qui, cum onere suscepto, jus ad integram eleemosynam obtinuit. At non liquet talem

esse intentionem illius qui stipendium contulit: siquidem regulariter licet oneri isti satisfacere per alium, atque in casu nostro certe satisfactum esset, si alter sponte se obtulisset ad gratis celebrandum.

Ideo, cum pro ista sententia deficiat certum argumentum, probabilem habemus, cum Ball. P. (n. 257), D'Annib. (III. n. 190, nota 17) etc., sententiam negantem plurimorum veterum. Haec tamen nequaquam extendenda est ad executores testamenti qui retineret sibi partem summae quam in stipendia Missarum erogare debuisset, curando ex. gr. ut Missae celebrentur ubi minora sunt stipendia: id enim manifeste injustum foret, siquidem numquam dominium illarum eleemosynarum obtinuit, ac proinde nullo titulo partem illarum retineret. (S. Alph. n. 322)

VIII. Probabilius ab omni peccato immunis est sacerdos qui accepto pinguiore stipendio pro hodierna celebratione, dum hodie ad eam intentionem celebrare nequit, rogat alium sacerdotem ut, accepto stipendio ordinario, hodie pro se celebret, dum ipse alia die ad ejus intentionem celebraturus est. Aliud enim est retinere partem pretii, aliud permutare Missam et diem cum eo qui sponte omnino consentit. Quare non apparet hic turpis lucri species, ob quam S. Alph. (l. c.) id culpaе venialis damnavit. (Ball. P. n. 258) Quidam tamen (Gasp. n. 610) id illicitum putant, quia non traditur totum stipendium ei qui reapse Missam pro qua datum est, celebravit: verum cum adsit, in permutatione libere acceptata, spontanea condonatio, ratio inanis videtur. Alii (Berardi, Prax. Conf. n. 4401) idem deducunt e sententia S. C. C. quae 6 Maii 1865 (Act. S. S. t. II. p. 203) reprobavit conventionem aliquam in qua hujusmodi permutatio intentionum sine permutatione stipendiorum continebatur. Sed, ut ipse Gasparri (l. c.) advertit, vix aliquid certi de praesenti quaestione inde deduci potest, quia propter alias rationes reprobari potuit conventio, puta quia canonici, vi illius, reipsa numquam pro benefactoribus in genere applicabant. (1)

232. IX. Administratores locorum piorum nullam vel minimam partem ex eleemosynis Missarum retinere possunt, ratione expensarum in Missis celebrandis, nisi alios non habeant redditus: quo casu nihil detrahi potest supra expensas pro ipsa Missa necessario subeundas, et curandum est ut ex pecuniis quae supersunt tot Missae celebrentur quot ab offerentibus eleemosynas praescriptae fuerint. (S. C. C. 23 Nov. 1697, ad 7)

(1) Quae apud Berardi (l. c.) leguntur: "Non sustineri conventionem, etiam assensu Episcopi initam, permutandi Sacrificiorum applicationem, non inde facta respectiva permutatione eleemosynae „ non sunt verba S. Congregationis, sed corollarium quod redactores Ephemeridum "Acta S. Sedis „ sua tantum auctoritate e responso S. C. C. deduxerunt.

Haec prohibitio pertinet ad solas Missas manuales. Licet igitur administratoribus ecclesiae expensas celebrationis detrahere a stipendio illorum qui in ea celebrant ex obligatione capellaniae vel foundationis perpetuae; a reliquis autem sacerdotibus solutionem harum expensarum exigere possunt, tamquam conditionem ut in ecclesia celebrare permittantur. (S. C. C. 6 Jul. 1726; Bened. XIV, Inst. 56. n. 13)

Sacerdos operam navans colligendis Missis, quae ipsi committuntur non ut ab ipso celebrentur, sed ut ad alios transmittantur, probabiliter potest moderatam mercedem pro ratione sui laboris retinere, modo reapse insumat laborem qui tali mercede sit dignus: hoc enim congruum est naturali aequitati et dantium voluntati. (S. Alph. n. 322)

X. Graviter peccant bibliopolae vel mercatores qui, adhibitis publicis incitamentis et praemiis vel alio quocumque modo, **Missarum eleemosynas colligunt** et sacerdotibus, quibus eas celebrandas committunt, non pecuniam, sed libros aliasve merces rependunt. Frustra autem haec praxis excusaretur praetextu opis ferendae sacerdotibus qui Missarum eleemosynis careant, vel impendendi operibus piis lucri quod e permutatione eleemosynarum cum mercibus proveniat. Illicitum quoque est huic praxi cooperari conferendo hujusmodi collectoribus eleemosynas Missarum a fidelibus vel locis piis acceptas, vel ab iisdem collectoribus recipiendo libros aliasve merces pro Missis celebrandis. (Decr. S. C. C. 9 Sept. 1874, jussu Pii IX ad omnes episcopos transmissum; Coll. P. F. n. 890)

Ratio hujus prohibitionis duplex: prior, ut ab eleemosynis Missarum removeatur quidquid turpe mercimonium sapiat; posterior, ne laedatur voluntas stipendia offerentium: quod facile contingit, si multae eleemosynae coacervantur et Missae celebrandae committuntur multis sacerdotibus, puta iis qui diario alicui nomen dederint. Si utrumque incommodum abesset, nihil illiciti in hac praxi reperiretur. (Lehm. II. n. 205; Ball. P. n. 260) Hinc:

1° Licet pro Missis celebratis recipere, stipendii loco, libros vel alias merces, seclusa quavis negotiationis vel turpis lucri specie. (Decr. cit. ad 6) Unde nihil mali in eo est quod ecclesiastici viri, quibus sponte a fidelibus Missarum stipendia traduntur, eas celebrandas offerant sacerdotibus quibus, stipendii loco, bonos libros vel ephemerides religiosas tradant. (S. C. C. 24 Apr. 1875; Coll. P. F. n. 892)

2° Licet moderatoribus diariorum religiosorum, Missas celebrandas sacerdotibus committere, retento ex earum eleemosynis pretio diariis ipsis respondente, dummodo nihil detrahatur fundatorum vel oblato- rum voluntati circa stipendii quantitatem, locum ac tempus celebrationis

Missarum, exclusa quacumque collectione Missarum, et docto, cui de jure, de secuta Missarum celebratione. „ (S. C. C. resp. cit. ad 3) (1)

233. XI. Praeter principalem obligationem celebrandi ad intentionem dantis, quandoque e stipendio oriuntur obligationes secundariae, quoad qualitatem Missae, et locum vel tempus eam celebrandi. Regulariter istae leves sunt, et satisfit si alia Missa alio loco vel tempore celebratur. Nihilominus potest aliqua circumstantia fieri substantialis e voluntate expressa eleemosynam dantis: quo casu, non satisfit nisi Missa hoc modo celebrata; quandoque, etiamsi circumstantia non est substantialis, obligabit sub gravi, nempe si, ex ejus omissione, eum qui stipendium dedit graviter offensum iri praevideatur. In specie nota:

1° Per se potest celebrari pro defuncto Missa de Sancto sicut pro vivo celebrari potest Missa de Requiem. Etenim qui stipendium dat pro certa intentione, per se nihil aliud postulat quam fructus specialis applicationem: haec autem tota fieri potest, etiamsi in specialibus Missae orationibus aliud petatur. Attamen ex his orationibus augetur vis impetrationis seu pro vivis seu pro defunctis, ac proinde congruentius aptatur ritus Missae intentioni propositae.

2° Si petitur Missa in honorem alicujus Sancti vel pro defuncto, videndum est quaenam sit intentio petentis: utrum reapse voluerit Missam votivam de tali Sancto vel de Requiem celebrari, an tantummodo intenderit Sacrum quodlibet dici in illius Sancti honorem vel pro defuncti requie. Posterius praesumere licet, saltem in regionibus nostris, praesertim de Missa in honorem alicujus Sancti: siquidem quid sint Missae

(1) Haec pars responsi non refertur in Coll. P. F. sed apud Act. S. S. t. 8. p. 659. Ultima ejus verba: *docto, cui de jure*, etc., referuntur ad obligationem quam Innoc. XII (Const. *Nuper*, n. 27) induxit ut rectores singularum ecclesiarum, tum saecularium, tum regularium, in sacrario duos libros retineant: in quorum altero singula onera perpetua et temporalia, in altero Missas manuales, et tam illorum quam istarum adimplementum, et eleemosynas diligenter adnotent. Horum librorum ope, singulis annis de receptis et impletis Missarum stipendiis rationem Superioribus suis reddere debent, saeculares Ordinario, Regulares Praelato Provinciali vel Generali. Insuper sacerdotes qui stipendia a fidelibus data aliis sacerdotibus transmittunt, tenentur ea committere iis de quorum cura in adimplendo onere nullum dubium sit. Tandem, juxta plures (Gasp. n. 582), tenentur exigere documentum secutae celebrationis, nisi sacerdos cui Missae committuntur, sit omni exceptione major, ex. gr. episcopus: quia sacerdotes tenentur sequi normas a S. C. C. episcopis praescriptas. Attamen, cum nullo documento haec obligatio sacerdotibus praescribatur, censemus in hac re licite servari locorum consuetudines, dummodo alia ratione in tuto collocetur Missarum celebratio, et documentum hujusmodi exigatur quotiescumque securitas plena e qualitatibus eorum quibus Sacra committuntur, non habeatur. De poenis quas incurrant illicite colligentes Missarum stipendia, cfr. nn. 602, 608, 620.

votivae, plerosque latet. Tunc autem satisfiet, etiamsi ritu semiduplici Missa de die celebratur. Si prior intentio ex adjunctis constaret, celebranda esset Missa petita, vel petens de impedimento monendus esset. (Lehm. II, n. 200; Ball. P. n. 267)

3° Mutationes quae fiunt in loco, die et hora celebrationis, singillatim sumptae, non excedunt culpam venialem vel, si adest causa rationabilis, plane licitae evadunt. Graviter tamen peccaret qui Missam ex fundatione celebrare deberet, et celebraret in alia ecclesia, hora, altari quam a fundatore constitutum sit, modo id faceret saepius, sine causa aut dispensatione, et modo fundator determinationem violatam statuisset ob gravem causam adhuc perdurantem, puta ob commodum familiae vel populi, ob specialem cultum alicujus Sancti, etc. Ideo peccabit venialiter tantum qui has mutationes facit semel vel bis in mense; nullatenus, qui justam habet causam, ex. gr. si egressus e sacristia videt altare ab alio occupatum. (Lugo, disp. 21. n. 36 seqq.; S. Alph. n. 329) Dispensationes in his fundatorum dispositionibus ad tempus, ob justam causam, concedi possunt ab episcopo; in perpetuum, a sola Sede Ap., ut constat e duabus decisionibus S. C. C. citatis apud Ferraris. (Bibl. Can. v. Capellanea, n. 14)

4° Sacerdos qui, ex intentione fundatoris vel stipendium dantis, Missam celebrare debet ad *altare privilegiatum*, non satisfecit huic obligationi si, Missa ad aliud altare celebrata, lucratus est indulgentiam plenariam pro defuncto cui Missam applicavit (nisi gaudeat privilegio personali altaris privilegiati): nam aliam indulgentiam non tam certo lucratur. (S. C. Indulg. 2 Maii 1852) Idem tenetur, quotiescumque per rubricas licet, celebrare Missam defunctorum: haec enim est conditio sine qua indulgentiam altaris privilegiati lucrari nequit, seu reale, seu personale privilegium illud sit. (S. C. R. 22 Jul. 1848; Coll. S. R. n. 2962) Excipitur casus quo aliam Missam legeret sacerdos ratione expositionis SS. Sacramenti, stationis ecclesiae vel alius solemnitatis. (S. C. Indulg. 11 Apr. 1864) Attamen, si bona fide admisit errorem, quo impeditus est quominus indulgentiam altaris privilegiati lucraretur, ex. gr. celebrando Missam de Sancto pro Missa de Requiem, non tenetur ad restituendam eleemosynam, sed supplere debet lucrando aliam indulgentiam plenariam pro defuncto cui Missam applicavit. (S. C. Ind. 22 Febr. 1847) Ita jam S. Alph. (l. 6. n. 329), cujus opinio non est relinquenda ob alia decreta S. C. Ind. specie tenus contraria, ut exponitur in opere authentico P. Beringer, De Indulgentiis. (t. I. p. 469 seq.)

234. XII. Si quis comperiret se in Missis pro stipendio celebrandis bona fide adhibuisse unam tantum materiam validam, puta obvium plane sophisticatum, probabile est eum in rigore non teneri ad Missas iterandas vel ad compensationem a S. Sede implorandam. Alii alias rationes

afferunt. (Gury, Casus, II. n. 254; Berardi, Prax. Conf. n. 3529) Potior videtur quam affert Ball. P. (n. 230) : cum stipendium detur ad sustentationem sacerdotis, praesumi posse eum qui illud dedit, nihil amplius exigere quam ut sacerdos certum numerum Missarum celebret, adhibita diligentia ordinaria ut omnia valide peragantur. Suadendum tamen ut si paucae Missae sic dictae sint, repetantur; si multae, petatur compensatio a S. Sede. (n. 229) Imo, in quibusdam casibus, caritas id exigere videtur, quatenus absque magno incommodo fieri potest, nempe si timendum esset ne anima nuper defuncta praecipuis subsidiis propter hunc involuntarium defectum careret.

XIII. Licet stipendium accipere :

1° In die omnium fidelium defunctorum : neque enim omnibus defunctis applicandus est fructus specialis. (S. C. R. 4 Aug. 1663; Coll. S. R. n. 1275)

2° Ad applicandum fructum medium cuilibet, quando celebratur Missa pro sponsis, a quibus stipendium receptum non fuerit (S. Inq. 1 Sept. 1841; Coll. P. F. n. 882) vel Missa exsequialis, non dato stipendio ad celebrandum pro defuncto. (S. C. C. 27 Apr. 1895; N. R. Th. t. 26. p. 356)

Quamvis neomystae Sacrum quod cum episcopo celebrant cuivis applicare valeant, non videntur tamen pro illo accipere posse stipendium, nisi stipendium dans in id consenserit : secus enim hic censendus est petiisse Sacrum cum omnibus ordinariis caerimoniis peragendum. (La Croix, l. 6. p. 2. n. 2323; Bened. XIV, de Sacrif. M. l. 3. c. 16. n. 10)

XIV. Non licet applicare Missam pro primo qui stipendium daturus est : id enim prohibuit Paulus V 15 Nov. 1605. Reapse talis praxis viam sternit pluribus abusibus et etiam invalidae applicationi, saltem quando is pro quo offertur, nondum actu indiget fructibus sacrificii, ut puta si stipendium daturus postulet Missam pro sanatione morbi qui, dum celebratur, nondum exstet, pro refrigerio defuncti qui, dum celebratur, adhuc vivat, etc. Effectus enim Missae in futurum suspensus manere nequit. (n. 219, II) Probabiliter tamen licet Sacrum applicare nuper defuncto pro quo praevideatur Missas postulatum iri, et deinde stipendium recipere : ita enim applicatur personae determinatae actu jam indigenti. (S. Alph. n. 337)

Qui tenetur Missas applicare animae alicujus post ejus mortem, non satisfacit si eas, ex errore etiam invincibili, applicat antequam obierit : non enim obtinetur effectus intentus.

CAPUT III.

DE TEMPORE APTO AD CELEBRANDUM.

§ I. QUANDO SIT CELEBRANDUM.

235. I. E jure divino nihil obstat quominus quotidie celebretur; jure autem ecclesiastico, celebratio vetatur vel restringitur **tribus ultimis Majoris Hebdomadae diebus.** Nempe :

1° In omnibus et solis ecclesiis in quibus asservatur SS. Sacramentum, licet solemniter celebrare in Coena Domini et in Sabbato Sancto, peractis omnibus sacris functionibus quae in Missali Romano pro his diebus et pro die Parasceves describuntur. Nulla enim lege haec facultas restringitur nisi resp. S. C. R. 14 Jun. 1659 (Coll. S. R. n. 1120) id prohibentis in ecclesiis quae jure asservandi Sanctissimi carent. Quodsi ita solemniter celebrari nequeat, tres tamen vel quatuor clerici (aut laici clericorum officia exercere edocti) haberi possint, licebit easdem sacras functiones in ecclesiis parochialibus peragere cum minoribus solemnitatibus, quas Bened. XIII in parvo suo Rituali descripsit. (S. C. R. 28 Jul. 1821; Coll. S. R. n. 2616) Ut autem in ecclesiis non parochialibus, puta in parvis conventibus, hoc Rituale Bened. XIII adhibeatur, necessarium est indultum S. Sedis (S. C. R. 16 Mart. 1876).

2° Feria VI^a in Parasceve, sub gravi prohibetur celebrare, vel privatim vel solemniter. Excipitur tantum casus necessitatis ad conficiendum Viaticum.

3° Feria V^a Coenae Domini et Sabbato Sancto, Missae ab officiis Tridui Sacri sejunctae prorsus prohibentur, ut jam constat e repetitis S. C. R. declarationibus (19 Dec. 1654 et 12 Febr. 1690; Coll. S. R. nn. 980 et 1822) et consensu Theologorum moralium (Ball. P. n. 300; Lehmk. II. n. 211; D'Annib. III. n. 402, etc.), quamvis olim multi contrarium docuerint. Quaedam tamen restrictiones in hac generali prohibitionem admitti possunt :

a) Paroeciis quae tres clericos habere nequeunt, permittere potest episcopus ut parochus feria V^a Missam lectam celebret. (S. C. R. 28 Jul. 1821) Singulis annis petenda est haec episcopi venia, nisi (ut in pluribus locis contigit) vigeat consuetudo nullius veniae petendae. Idem practice fit in pluribus ecclesiis non parochialibus vel oratoriis. Nec desunt qui eam praxim legitimam putant, late interpretati praedictum

responsum S. C. R. non tantum de parocciis proprie dictis, sed de aliis ecclesiis minoribus *quasi-parochialibus*, quales sunt ecclesiae hospitalium, carcerum, parvorum conventuum, etc. dummodo proprio rectore et jure SS. Sacramenti continuo asservandi gaudeant. (Schneider, Manuale Sacerd. p. 532) Ac reapse potius late quam stricte interpretanda videtur concessio quae nemini praejudicat; neque clare id prohibetur ullo e responsis S. C. R. ob quae alii (Gasp. de SS. Euch. I. n. 81) veniam S. Sedis requiri putant, praedictum rescriptum stricte interpretantes de solis parocciis proprie dictis.

b) Juxta resp. S. C. R. 27 Mart. 1773, episcopus permittere potest ut, antequam Missa sollemnis in feria V^a celebretur, altera legatur pro infirmis qui sollemni interesse nequeunt: cujus petitionis necessitatem usus jam videtur sustulisse. (Gasp. l. c. n. 77) Atque ob consuetudinem etiam Romae vigentem (cfr. Gardellini notam ad n. 4583 ejus Collectionis decretorum S. C. R.), probabile censet Gasparri (l. c. n. 82) posse episcopum permittere ut una Missa legatur ubique ante conventualem pro populi commoditate. Sed cum pars cit. decr. 27 Mart. 1773, qua facultas illa episcopo agnoscebatur, in recenti Collectione authentica S. C. R. suppressa fuerit, censent ephemerides *Il Monitore ecclesiastico* (Vol. 11. p. 269) eam facultatem sublatam esse. (1) Attamen, si jam non licet inuiti declaratione S. C. R., non videtur tamen sublata vis consuetudinis inductae. Quare, donec directe usus a S. Sede reprobetur, censemus eam sententiam non esse necessario relinquentiam.

c) Potest Superior Regularis Missam lectam celebrare ad communionem suis praebendam, ubi non peraguntur solemnes Majoris Hebdomadae functiones, sed in sacello domestico, vel, hoc deficiente, in ecclesia, januis clausis. (S. C. R. 30 Aug. 1839; Coll. S. R. n. 2799)

d) In Coena Domini, de venia saltem episcopi, licet Missam canere, quamvis in eadem ecclesia Missa Praesantificationum die sequenti non celebretur; quo in casu omittendae sunt alterius Hostiae consecratio et processio. Ita respondit S. C. R. 1 Febr. 1895 de ecclesiis quae olim ad Regulares pertinerant; quibus ad clerum saecularem devolutis, perstiterat mos celebrandi officia Majoris Hebdomadae.

e) Si in Coenam Dñi incidat festum in quo populus Sacro interesse teneatur, puta Annuntiationis vel S. Josephi, tot Missae dicendae essent quot sufficerent ut populus praecepto satisfacere posset. (S. C. R. 12 Sept.

(1) In decreto Urbis et Orbis, 16 Februarii 1898, huic Collectaneae praefixo, haec leguntur: " SS^{mus} D. N. Leo PP. XIII... statuit Decreta hucusque evulgata, in iis quae a Decretis in hac collectione insertis dissonant, veluti abrogata esse censenda, exceptis tantum quae pro particularibus ecclesiis indulti seu privilegii rationem habeant. „

1716; Coll. S. R. n. 2240) Hoc tamen minime extendendum est ad loca in quibus desiit obligatio his diebus audiendi Sacrum. (S. C. R. 26 Sept. 1868; Coll. S. R. n. 3179) Neque datur obligatio audiendi Sacri aut facultas multiplicandi Missas privatas, si festum de praecepto incidat in Parasceven vel Sabbatum Sanctum.

f) In Sabbato Sancto multo strictius quam in Coena Domini prohibentur Missae a ceteris officiis sejunctae. Aliquando tamen Missam privatam e specialissimo S. Sedis privilegio in hac die permitti perhibet Lehmkuhl. (II. n. 211) Idem A. censet non fore prohibitam tamquam privatam Missam parochialem vel conventualem, quae propter defectum cantorum legeretur: quod videtur colligi posse e resp. S. C. R. 12 Sept. 1857 ad VII (Coll. S. R. n. 3059), ubi quae de Missis privatis praescribuntur, dicuntur non esse semper servanda in Missis parochialibus vel similibus.

236. II. Missa celebrari potest " quacumque hora **ab aurora ad meridiem.** „ (Rubr. Miss. XV) *Aurora* hic intelligitur tempus quo incipit crepusculum matutinum, seu quo sol 18um gradum infra horizontem ingreditur. Hinc patet magnum discrimen circa hujus rubricae applicationem vigere inter varias regiones, prout plus minusve ad polum accedunt, vel ab eodem removentur. Quare pro singulis regionibus solent confici tabellae quae aurorae horam indicant. Pro Belgio videsis De Herdt, Sacr. Lit. Prax. t. I. n. 102.

Tempus aurorae et meridiei moraliter sumendum est, ita ut nullam culpam committat qui Missam in aurora terminet vel parum ante meridiem incipiat. (S. Alph. n. 341)

Quando aurora per totam noctem perdurat, ut hic in Belgio a 26^a Maii ad 19^{am} Julii, nulla lex positiva obstat quominus a media nocte celebretur: non apparet ergo quare, servato decoro, id non liceret. Ubi vero aurora valde tarda est, servari potest consuetudo celebrandi citius quam per generalem regulam liceret: ita in Belgio, etiam summa hieme, licet Sacrum incipere hora 5^a. Tandem ubi aurora non apparet, ut fit certo anni tempore in regionibus polaribus, licet inchoare Missam ab exordio vitae civilis, moralis et usualis, in quo homines diluculo surgere solent ad opera, juxta receptas et approbatas regionum consuetudines, ut declaravit 18 Sept. 1634 specialis Congregatio. (Coll. S. R. n. 614)

237. III. Potest Sacrum celebrari citius vel tardius quam regula praecedente statuitur:

1° In necessitate, ex. gr. ut morituro daretur Viaticum: nulla hora observanda esset in hoc casu.

2º Ubi est mos rationabilis, ut opifices et famuli summo mane possint audire Sacrum.

3º Ob rationem aliquam transeuntem, puta funera magni principis, concionem, iter, publicam supplicationem, collationem ordinum, etc. Ob has similesve causas licebit celebrare una hora ante auroram vel post meridiem.

4º Ob dispensationem ex rationabili causa datam ab episcopo vel, si de sacerdote Regulari agitur, ab ipsius Superiore. (S. Alph. n. 344)

¶ 5º Ob privilegium a S. Sede concessum. Disputatur autem num revocata sint a Trid. privilegia quae ante hoc Concilium Regularibus circa praesens argumentum collata erant. Afirmat S. Alph. n. 342, quamquam alibi (de Privil. n. 122) rem ut dubiam exhibet; negant alii, ut Ball. P. n. 294. Sed parum refert, cum ampla privilegia Regularibus post Tridentinum concessa fuerint. Ita Congregationi Puritatis Pius VI indulget (14 Jan. 1783) facultatem celebrandi duabus horis ante auroram et post meridiem. Haec privilegia participant quicumque in privilegiis Regularium communicant.

6º In nocte Nativitatis Dñi licet tantum celebrare Missam solemnem vel, ubi favet consuetudo, lectam quidem, sed quasi conventualem cui assistat ex. gr. communitas religiosa. (Lehmke. II. n. 217) Id deducitur e Rubr. Gener. Missalis (t. 15. n. 4) et e decreto quo S. C. R. (18 Sept. 1781; Coll. S. R. n. 2520) tamquam abusum ab episcopo eliminandum, reprobavit consuetudinem qua *unusquisque sacerdos* ante auroram celebret Missam privatam, absque indulto S. Sedis. Insuper, absque hujusmodi indulto, jam non licet post cantatam media nocte primam Missam, alias duas immediate celebrare. (S. C. R. 20 Apr. 1641; Coll. S. R. n. 752)

IV. Praeceptum non celebrandi extra horas rubrica statutas ex genere suo obligat sub gravi. Probabilius tamen non committitur peccatum grave nisi, absque ulla causa excusante, Missa incipiat hora ante auroram vel hora post meridiem. (S. Alph. n. 346)

§ 2. QUOTIES LICEAT EADEM DIE CELEBRARE.

238. I. Quamvis jure divino non prohibeatur sacerdos quominus pluries eadem die celebret, a multis jam saeculis statutum est ut **semel tantum in die** id liceat, excepto casu necessitatis et die Nativitatis Dominicae. (Innoc. III, c. *Consuluisti*, Decr. l. 3. t. 41) Praeterea, ex speciali concessione Bened. XIV, in regnis Hispaniae et Lusitaniae licet die omnium fidelium defunctorum tria Sacra celebrare. Restat ut explicetur quis hic censendus sit casus necessitatis: qua in re fere sequemur Instr. a. S. C. de P. F. datam 24 Maii 1870. (Coll. P. F. n. 792)

II. Necessitas ob quam liceat iterare Sacrum seu *binare*, juxta praesentem disciplinam, intelligenda est tantum ea quae exsurgat ex necessitate spirituali populi et e paucitate sacerdotum, ob quam fiat ut, etiam stipendio oblato, nullus alius inveniri possit qui alteram Missam celebret. Hinc prohibetur Missae iteratio :

1° In diebus festis quibus populus jam non adstringitur ad Sacrum audiendum. (S. C. de P. F. 28 Sept. 1837 ; Coll. n. 789) Attamen quandoque, favente longa consuetudine, S. Sedes id pro quibusdam festis suppressis indulsit. (Act. S. S. t. 12. p. 232)

2° In favorem eorum qui praecepto satisfacere vellent in oratoriiis suis privatis. (Instr. cit. n. 6) Indultum tamen interdum concessum est in favorem monialium, quae strictae clausurae subjacent. (Act. S. S. t. 16. p. 37)

3° Ob meram consuetudinem, quae potius, tamquam abusus, eradicanda esset. (Bened. XIV, Const. *Declarasti nobis*, 16 Martii 1746)

239. III. Ex jure communi, cum approbatione Ordinarii et secluso quovis S. Sedis indulto, iterare Sacrum licet :

1° Parocho qui duas parochias obtinet vel duos populos adeo sejunctos, ut ipsorum alter parocho celebranti diebus festis adesse nequeat, ob locorum maximam distantiam. (Bened. XIV Const. cit.) Imo, si duae sunt paroeciae, non tantum potest, sed debet parochus, deficiente altero sacerdote et commoditate utriusque populi congregandi, bis Missam celebrare. (S. C. P. F. Instr. cit. n. 11) Quodsi forte plus quam duabus paroeciis praeesset parochus, probabilius nonnisi bis Missam celebrare deberet, cum a recepta consuetudine et mente S. C. C. (in causa S. Jos. de Costarica, 6 Maii 1893) alienum videatur ter in die celebrare. (Gasp. de SS. Euch. I. n. 379) Attamen, ob contrariam aliorum sententiam (Act. S. S. t. 6. p. 565) et defectum certae prohibitionis, non peccaret, si in singulis paroeciis semel celebraret.

2° Parocho, qui uni tantum paroeciae praeest et unam ecclesiam habet in qua Missa celebratur, si ad eam insimul universus populus convenire non potest. (Bened. XIV Const. cit.) Haec autem impossibilitas non est restringenda ad casum, in quo ecclesia nimis angusta est ut totum populum capiat, sed extendi potest ad alia impedimenta permanentia quae obstant quominus omnes ad unam Missam confluant, ut ex eadem Const. recte colligit Lehmk. (II. n. 213)

3° Cuilibet sacerdoti, saltem probabiliter, ad dandum Viaticum morituro (Lugo, disp. 15. n. 67), etiamsi jam sumptae essent ablutiones. (n. 202)

Extra hunc tertium casum aliumve plane extraordinarium et repentinum, non licet praesumere approbationem episcopi : siquidem ad Ordi

narium pertinet tum de vera necessitate, tum de possibilitate canonica remedia applicandi, ferre sententiam. (Instr. S. C. de P. F. n. 11)

240. IV. Praeter casus jure communi statutos, saepe conceditur a S. Sede episcopis, et per eos presbyteris, **facultas specialis** " celebrandi bis in die, si necessitas urgeat, ita tamen ut in prima Missa celebrans non sumpserit ablutionem. „ De cujus facultatis usu et amplitudine haec notentur, praecipue ex cit. Instr. S. C. de P. F. :

1º Haec necessitas non debet esse absoluta, sed moraliter sumenda est, neque coercetur ad populi indigentias diebus festivis, sed comprehendit quoque alios casus, qualis esset necessitas administrandi infirmis Viaticum in duabus paroeciis. (Instr. cit. n. 11)

2º Episcoporum prudentiae reliquit S. Sedes judicium de sufficientia causarum, ob quas Missam iterare liceat. Interrogata autem a variis episcopis, significavit non posse definiri quantus numerus fidelium, vel quanta ecclesiarum distantia requiratur ut Missa iterari possit; non esse autem tenorem concessionis tam rigorose interpretandum, ut fere nullo in casu ad actum reducat. Speciatim e responsis patet, quandoque numerum duodecim fidelium et mediae leucae distantiam, accedentibus specialibus adjunctis, sufficere posse. (Instr. cit. nn. 12-17)

3º Numquam licet, vi harum facultatum, plus quam bis eadem die celebrare, quamvis concurrerent graves causae quae saepius celebrare suaderent. Excipe, si S. Sedes id expresse indulsit, ut concessit sacerdotibus Mexicanæ dioecesis, urgente necessitate, ter celebrare diebus Dominicis et festivis. (S. C. C. 20 Dec. 1879)

V. Qui Sacrum iteraturus est, omnino prohibetur quominus ablutiones sumat; et, si eas sumpserit, ob jejunium laesum, a Sacro iterando abstinere debet, licet populus propterea Sacro carere debeat. Cfr. tamen n. 202. Ritus servandum a sacerdote binante descripsit S. C. R. Instr. 12 Sept. 1857. (Append. Rit. Rom. p. 12)

VI. Facultas binandi communicata alicui sacerdoti ut ea utatur ubi justa causa occurrat, puta in locis missionum, nequit, utpote personalis, alii communicari qui loco indultarii Sacrum iteret. Verum, ubi episcopus probavit vel concessit ut in tali determinata ecclesia Sacrum diebus festis ab eodem sacerdote iterari queat, quoties desit alter celebraturus, binare potest quilibet sacerdos in eadem ecclesia celebrans, puta vice parochi aegrotantis: talis enim facultas (qualis praesertim in regionibus nostris datur) manifeste localis, non personalis est.

VII. E praxi et decretis S. C. C. constat sacerdotem, qui facultate

binandi utatur, prohiberi quominus stipendium pro altera Missa accipiat, etiamsi priorem pro grege applicare debuit. Attamen Ordinariis Missionum concessit Pius IX ut, gravi et justa causa intercedente, sacerdotibus suis indulgere valeant alterius stipendii acceptionem. (Litt. Encycl. 15 Octob. 1863; Coll. P. F. n. 887) Extra loca Missionum, S. Sedes quandoque concedit ut alterum stipendium accipiat in pium opus impendendum: id obtinet in pluribus dioecesibus Belgii. Potest quoque episcopus permittere ut binantes accipiant aliquam remunerationem, intuitu laboris et incommodi, exclusa qualibet elemosyna pro applicatione Missae. (S. C. C. 23 Maii 1861) Tandem omnibus licet stipendium accipere pro singulis e tribus Missis quae in Nativitate Dñi celebrari solent.

CAPUT IV.

DE LOCO APTO AD CELEBRANDUM.

241. I. In hodierna disciplina regulariter Sacrum celebrari nequit nisi **in loco sacro**, i. e. in ecclesia vel oratorio. Hic autem locus debet esse consecratus, vel benedictus, minime vero violatus, exsecratus vel interdictus.

Colligitur ex Trid. (Sess. 22. de observ. et evit. in celebr. Missae) jubente “ ne patiantur (episcopi) privatis in domibus atque omnino extra ecclesiam et ad divinum tantum cultum dedicata oratoria... sanctum hoc sacrificium a saecularibus aut regularibus quibuscumque peragi. „

II. Episcopi possunt jure suo ordinario permittere ut Missa celebretur:

1° *In ecclesiis.* Discrimen praecipuum inter sacellum publicum et ecclesiam in eo est, quod haec principaliter toti populo, illud principaliter alicui collegio vel familiae inserviat. (S. C. R. 22 Jul. 1855)

2° *In oratoriis publicis.* Ea autem sunt “ quae auctoritate Ordinarii ad publicum Dei cultum perpetuo dicata, benedicta vel etiam solemniter consecrata, januam habent in via, vel liberum a publica via fidelibus universim pandunt ingressum. „ (Decr. S. C. R. 23 Jan. 1899)

3° *In oratoriis semi-publicis.* Quatenus illa sint, dictum est Vol. I. n. 342. Etiam in his oratoriis episcopus jure suo ordinario concedere potest ut plures Missae qualibet die celebrentur, prout S. C. R. declaravit in decreto Nivernensi 8 Martii 1879 (Act. S. S. t. 31. p. 413), quod confirmatum est a Leone XIII cit. decr. 23 Jan. 1899.

III. Facultas celebrandi in oratoriis stricte privatis hodie regulariter a solo R. P. concedi potest; ab episcopo autem per modum actus transeuntis seu ad modicum tempus, ubi adsunt magnae et urgentes causae. Ita ernitur e Trid. (l. c.), cujus sensum, post multas controversias, definiverunt varia decreta S. C. C. speciatim 20 Dec. 1856.

Quaenam sint illae *magnae et urgentes causae* (Decr. cit.), non fuit in specie declaratum; eae quae a S. Alph. (n. 359) probantur, ex. gr. ut vir insignis vel sacerdos morbo laborans Sacro interesse vel celebrare possit, cum severitate decretorum SS. CC. et praxis receptae componi non posse videntur. (Van Gameren, de Orat. p. 182 seqq.)

Notandum, ex cit. decreto Nivernensi (ad 2um), a S. Sede obtinendam esse facultatem erigendi in piis communitatibus alia oratoria praefer capellam seu oratorium principale, ubi aliqua necessitas id postulat, qualis foret magnus numerus sacerdotum in iis communitatibus degentium vel commoditas infirmorum qui oratorium principale adire nequeant.

242. IV. Non licet episcopo concedere ut Missa celebretur in loco **prorsus profano**, ut puta sub dio, nisi per modum actus transeuntis et ob magnam urgentemque causam; qualis adesse censetur:

1° Cum templa incendio, terrae motu et similibus calamitatibus celebrationi inepta facta sunt: quo casu id licebit etiam sine episcopi facultate, si haec tempestive peti nequit.

2° Quando exercitus in castris degit, praesertim diebus Dominicis et festis.

3° Quando magna multitudo, ex. gr. in pia peregrinatione, Sacro careret si in ecclesiis tantum celebraretur.

V. Missionariis concedi solet a S. Sede ampla facultas celebrandi in quocumque loco decenti, ubi non sunt ecclesiae vel oratoria privata, et ubi sunt oratoria privata, absque praejudicio indultariorum, seu ita ut eorum celebratio non impediatur quominus alterum Sacrum ibidem celebretur, quamvis regulariter unum tantum in iis celebrare liceat.

Per se tamen hoc privilegio non conceditur facultas celebrandi *in mari*: requiritur enim distinctum privilegium quod hodie a solo R. P. concedi potest, ut e resp. S. C. de P. F. (20 Jan. 1667; Coll n. 775) et praxi S. Sedis constat. (Bened. XIV, de Sacrif. Miss. l. 3. c. 6. n. 11; S. Alph. l. 6. n. 356) Haec facultas concedi solet sub his conditionibus: ut assistat alter sacerdos, ut mare sit tranquillum et nullum adsit irreverentiae periculum. Cfr. Coll. S. M. n. 119, 3. Quandoque jam expresse conceditur ut sine assistentia alterius sacerdotis celebretur, ideoque sufficit ut alia ratione caveatur effundendi S. Sanguinis periculum.

Special permission has been granted by Pope Sixtus V. in 1585

VI. Violatur seu polluitur ecclesia quando in ea exercentur actiones

quaedam Jure determinatae, quae loci sanctitati vehementer repugnant. Has explicare solent Canonistae in l. 3. Decret. t. 40. Sunt autem, juxta communem doctrinam :

1° Sanguinis effusio, quae actu graviter peccaminoso in ecclesia causetur. Non polluitur autem, si paucae tantum guttae sanguinis effunduntur (nam effusio aliquam copiam requirit), vel si omnis, aut saltem gravis culpa abest, ex. gr. si sanguis effunditur ab amente, casu, rixa puerorum, etc. aut in casu legitimae defensionis. Sufficit tamen vulnerratum in ecclesia consistere, licet vulnerans foris stet.

2° Homicidium vel suicidium, quod intra ecclesiam voluntarie, non autem mere casualiter, causetur, licet forte mors extra ipsam ecclesiam sequatur.

3° Humani seminis effusio graviter illicita, scil. per voluntariam pollutionem vel copulam. Comprehenditur etiam copula conjugalis quae, sine necessitate, intra ecclesiam consummetur.

4° Sepultura excommunicati vitandi vel infidelis, non autem (probabilis) catechumeni vel infantis non baptizati, qui a parentibus fidelibus natus sit.

Ecclesiae nomine hic veniunt probabilius omnes et solae ecclesiae vel oratoria, quae consecrationem vel benedictionem in Pontificali vel Rituali Rom. pro ecclesia vel oratorio publico positam acceperint : nam haec omnia et sola loca veniunt nomine *ecclesiarum*, de quibus loquuntur dispositiones Juris. (Suar. de Euch. disp. 81. sect. 4. n. 6) In his quoque aedificiis, non inducitur pollutio si tria priora scelera peraguntur extra partem quae *directe* cultui divino inservit, puta in turri, sacristia, supra tectum vel fornecem, in crypta, etc. (Bus. ap. S. Alph. n. 362) vel in coemeterio ecclesia adjacente. Tandem ad effectum hunc inducendum requiritur ut crimen ab initio sit vel postea evadat *publicum*, seu tale ut nulla tergiversatione celari possit.

Non inducitur pollutio aliis actionibus, quae vel maxime locum sacrum dedeeant. Attamen practice reconciliantur ad cautelam ecclesiae in quibus talia peracta sint, puta in quibus milites stationem habuerint. (S. C. R. 27 Febr. 1847 ; Coll. S. R. n. 2938)

243. VII. Sub gravi prohibetur quominus Missa vel alia officia celebrentur in ecclesia polluta, antequam reconcilietur. Excipitur casus necessitatis, in quo tamen (si fieri potest) venia episcopi est requirenda, puta si populus non habet aliam ecclesiam ubi Missam audiat. (S. Alph. n. 361) Quodsi polluat dum sacerdos celebrat, is pergere debet si jam canonem incepit. (Miss. Rubr. de def. X)

Reconciliatio ecclesiae, quae sit tantum benedicta, fieri potest per sacerdotem ab episcopo delegatum, eo ritu qui in Rit. Rom. describitur.

Si vero consecrata est, reconciliatio facienda est ab episcopo, vel a presbytero quem episcopus, vi Indulti Apostolici, delegaverit, ritu in Pontif. Rom. descripto. Facultas delegandi in hoc posteriore casu solet reperiri inter facultates quinquennales episcoporum. (Aichner, op. cit. § 203)

VIII. Exsecratur, seu consecrationem suam amittit ecclesia, quando ita mutatur aut amplificatur ut jam, morali aestimatione, non sit eadem ecclesia: quod contingit si tota vel majori ex parte destruitur, licet cum eadem materia iterum aedificetur, aut si additur nova pars major quam quae antea exstabat. Non indiget autem nova consecratione ecclesia cui additur pars minor: huic enim consecratio a majore parte communicatur. Idem dicendum de ecclesia quae successive per partes instauratur, etiamsi jam nihil superest ex aedificio cui consecratio primitus collata est. (Schmalzgr. in l. 3. Decr. t. 40. n. 23 seqq.)

Ex responso S. C. R. (11 Jan. 1894; Act. S. S. t. 26. p. 439) non indigent nova consecratione ecclesiae, e quarum parietibus crusta majori ex parte disjecta fuerit. Ideo jam non est admittenda contraria doctrina quam communiter DD. tradebant. (Schmalzgr. l. c.)

Benedictio autem communiter ab AA. dicitur adhaerere pavimento et manere, etiam dirutis parietibus, modo aedificium non fuerit destructum auctoritate superioris et sine spe reaedificationis. Attamen haec nulla lege firmata sunt, ac proinde, quotiescumque aedificium prorsus novum erigitur, nihil impedit quominus nova benedictione donetur. (Gasp. l. c. n. 183) (1)

CAPUT V.

DE REBUS AD CELEBRANDUM REQUISITIS.

§ I. DE ALTARI.

244. I. Numquam licet Missam celebrare nisi in altari, ut e praxi Ecclesiae constat, neque S. Sedes concedere solet facultatem celebrandi sine altari saltem portatili. (S. C. de P. F. 2 Sept. 1780; Coll. P. F. n. 828) Distinguitur autem triplex altaris species:

(1) De celebratione Missae in ecclesia interdicta dicemus n. 623.

1º Altare fixum, sensu maxime proprio. Hoc constat duabus partibus : *structura inferiori*, seu basi e lapidibus aedificata, et *mensa lapidea*, quae cum basi ope caementi arcte jungatur. Huic mensae inest *sepulcrum*, i. e. locus ad condendas reliquias sanctorum excisus, et *sigillo* seu parvulo lapide clausus. Hoc sensu dicitur in Jure sola altaria fixa consecrari posse.

2º Altare fixum, sensu minus proprio. Hoc constat *structura stabili et immobili*, non consecrata, et *lapide mobili* consecrato, qui structurae inseritur, sed ab eadem pro libito separari potest. Hoc sensu intelligitur altare fixum, cum edicatur nullum altare esse posse, ratione sui, privilegiatum, nisi fixum sit. (S. C. Ind. 26 Mart. 1867 ; Coll. P. F. n. 834)

3º Altare portatile seu viaticum : quo nomine designatur vel tota structura, a loco in locum mobilis, vel solus lapis consecratus qui tali structurae inseri potest.

II. Secluso privilegio, quod episcopis de jure communi competit, aliis per speciale indultum S. Sedis conceditur, nemini licet celebrare super altare portatile in loco non sacro erectum. Licet tamen omnibus si hujusmodi altare in loco sacro erigitur (Lehm. II. n. 225, nota) : quo nomine hic certe non veniunt cubacula privata religiosorum (Innoc. XIII, Const. *Apostolici ministerii*, 13 Maii 1723), neque probabilius cetera monasterii loca quae non sint moraliter unum cum oratorii stabilibus, ut sacristiae. (Van Gameren, de Orat. p. 257 seqq.) (1)

III. Altare sensu maxime proprio fixum exsecratur, si mensa a basi omnino avellitur, vel etiam, non omnino avulsa, tota e suis stipitibus sublevatur novoque caemento cum iisdem conjungitur. (S. C. R. 23 Febr. 1883)

Altare quodlibet exsecratur :

1º Si lapis superior enormiter frangitur : quod certe contingit ubi jam nequeunt in eodem consistere calix et patena, saltem secundum majorem sui partem, vel si idem lapis scissura laborat quae per medium integrum lapidem currat. (S. C. R. 31 Aug. 1867 ; Coll. S. R. n. 3162) Num idem dicendum sit casu quo aliqua e crucibus lateralibus a reliquo lapide separetur, disputant AA. et manet probabilis sententia negans. (Lehm. II. n. 225)

2º Si frangitur aut removetur sepulcrum, sive ablatae fuerint reliquiae, sive non : imo etiamsi submovetur tantum lapis quo, in altari

(1) Hic abstrahimus a privilegiis quae, cum multis restrictionibus, hodie adhuc competunt Regularibus quoad usum arae portatilis. Videsis Comp. Privil. Soc. Jesu, n. 27 seqq.

fixo, reliquiae teguntur (S. C. R. 14 Mart. 1861 ; Coll. S. R. n. 3106), non autem si sepulcrum apertum non est, sed tantum novo caemento firmatum. (S. C. R. 25 Sept. 1875)

§ 2. DE ALTARIS UTENSILIBUS.

245. Quatenus in altari ad Missam celebrandam requirantur, exponit missalis rubrica generalis XX. Hic tantum de quibusdam majoris momenti punctis agemus.

I. Altare cooperiendum est tribus **mappis** sive tobaleis mundis, vel duabus quarum una sit duplicata : consuetudine tamen fit ut jam non debeat superior mappa (ut monebat Rubr. cit.) usque ad terram pertinere. (n. 251) Mappae istae benedicendae sunt ab episcopo vel ab alio qui a S. Sede acceperit facultatem : qualis solet concedi praelatis Regularium, quoad paramenta in ecclesiis propriis adhibenda.

Ex his praescriptionibus una tantum certo sub gravi obligat, vid. ne, extra casum gravis necessitatis, celebretur sine ulla mappa. Adhibere autem mappas non benedictas, per se leve peccatum videtur : idem licitum fit, ubi urget quaevis rationabilis causa. (S. Alph. n. 375)

II. Collocanda est super altare **imago crucifixi** : quae ita prominere debet ut sacerdos et populus eam facile videre possint. (Bened. XIV, Const. *Accepimus*, 16 Jul. 1746) Haec tamen praescriptio sub veniali tantum obligat. (S. Alph. n. 393)

Non est apponenda altera imago crucifixi, quando altari dominatur magna statua vel tabula picta crucifixum repraesentans. (S. Alph. l. c.) Ubi autem expositum est SS^{um}, servari potest consuetudo non apponendi crucifixum. (S. C. R. 2 Sept. 1741 ; Coll. S. R. n. 2365)

246. III. Toto Missae tempore in altari lucere debent **duae candelae** e cera confectae. Hac rubrica sub gravi prohibetur, ne absque ullo lumine celebretur. Attamen probabile est, in necessitate Viatici ministrandi, absque lumine celebrari posse (La Croix, l. 6. p. 2. n. 392 ; Lehmke. II. n. 233) : siquidem S. Sedes talem facultatem quandoque missionariis concessit, ut testata est S. C. R. 7 Sept. 1850 (Coll. S. R. n. 2985), ac proinde haec ommissio non adeo indecens est ac plerique AA. censuerunt. Lumina ex oleo, sebo, etc. pro cera deficiente adhibere, S. Alph. (n. 394) licitum putat, ubi aliqua necessitas est celebrandi ; alii, quibus consentit Suar. (disp. 81. a. 6) pro lumine ex oleo, id licitum aestimant celebranti e sola devotione : quod valde probabile videtur quotiescumque decorum prorsus servatur, ut nostris diebus facilius

continget cum multa luminaria, puta e stearina vel cera vegetali confecta, vix distinguantur ab iis quae ex apum cera confecta sint. Quare si talia, etiam sine necessitate, adhiberentur, jam non appareret illa magna indecentia ob quam plerique veteres DD. hanc rubricarum violationem gravem existimabant. (Berardi, Prax. Conf. n. 3397)

Si lumina exstinguerentur inter celebrandum, sunt quidem iterum accendenda; probabiliter tamen statim pergi potest ne Sacrum interrumpatur. (La Croix, l. c. n. 394; D'Annib. III. n. 401) Quodsi iterum accendi nequeant et consecratio jam peracta sit, pergendum est; ante consecrationem, Missa probabilius abruptenda esset. (S. Alph. n. 394) Cum uno tantum cereo accenso celebrare, ob quamcumque causam rationabilem licet.

Plures quam duos cereos super altare accendere sub Missa lecta, non licet ratione dignitatis celebrantis, qui sit episcopo inferior: licet, si Missa non est *stricte* privata, sed parochialis, conventualis, locum Missae sollemnis tenens in die festo, etc. (De Herdt, S. Lit. praxis, t. I. n. 184)

Cereis addere super altare candelas stearinas vel illuminationem ex *gaz*, decretis S. C. R. (4 Sept. 1875; 13 Apr. 1883) prohibetur. Similiter, ex resp. S. C. R. 4 Junii 1895, lux electrica nequit adhiberi ad cultum, sed tantum ad depellendas tenebras ecclesiasque splendidius illuminandas, cavendo ne modus speciem prae se ferat theatralem. Verum consuetudo vigens in Gallia et Belgio adhibendi super altare candelas stearinas, videtur tuto servari posse donec episcopus eam abolendam jusserit.

IV. Requiritur **missale**, non autem ^{ante ea} tabella Secretarum, quae tantum ad majorem celebrantis commoditatem apponitur. Probabiliter tamen non peccaret sacerdos qui celebraret sine missali, si hoc facile habere non posset et, ob praeteritam experientiam, sciret abesse morale periculum errandi, praesertim appposito alio libro sacro ut removeatur populi admiratio. Hac ratione celebrare posset sacerdos caecutiens, dummodo satis discerneret calicem et hostiam ut abesset periculum irreverentiae. Praestat tamen pro eo petere facultatem a S. Sede, quae eam non solet concedere nisi cum conditione explicita vel implicita (S. C. R. 12 Apr. 1823) assistentiae alterius sacerdotis. Qui vero penitus caecus esset, celebrare non posset sine indulto S. Sedis: quod interdum conceditur. (S. Alph. n. 390; Ball. P. n. 343)

§ 3. DE VASIS SACRIS.

247. I. Ad celebrandum requiritur sub gravi **calix**, cujus saltem cuppa sit aurea, argentea vel, in casu paupertatis, stannea (Miss. de def.)

vel etiam ex aluminio aliis metallis commixto, servatis conditionibus positis in concessione Pii IX. (6 Dec. 1866; Coll. P. F. n. 863) Praeterea sub gravi quoque requiritur **patena** : quae tamen ex aliis etiam materiis solidis esse potest, cum rubricae id minime vetent. (Gasp. op. cit. n. 748) Tum patena, tum interior cuppa calicis inaurandae sunt: quod sub levi tantum praecipi videtur. (S. Alph. n. 370) Non permittitur calix ex aere (Miss. de def.), cupro deaurato (S. C. R. 16 Mart. 1876), etc.

Sub gravi quoque praecipitur ne celebretur cum calice vel patena non consecrata. (S. Alph. n. 379) Juxta quosdam AA. ut Diana, Tamburini, Ball. P. (n. 334), etc. consecrata manent, e contactu SS. Corporis et Sanguinis Christi, calix et patena quae adhibita fuerint ad celebrandum, antequam consecrationem acceperint. Nituntur tum ratione, quod per contactum ss. specierum eminenter fit illa deputatio ad usus sacros quae per consecrationem inducitur, tum decreto S. C. R. (22 Sept. 1703), quo benedictiones, ex delegatione episcopi invalide peractae a simplice presbytero, jubentur reintegrari " praeterquam quoad vasa sacra jam adhibita., Attamen, cum exceptio illa jam non referatur in eodem decreto prout in authentica Collectione S. C. R. (n. 2119) legitur, hoc alterum argumentum omnem vim amisit. Cfr. n. 235, notam. Quare probabilius cum S. Alph. (n. 380) negatur in hoc casu calicem non esse consecrandum.

II. Calix exsecratur si impie ad usus profanos adhibetur, ex. gr. ad bibendum in mensa (S. Inqu. an. 1674; Coll. S. M. n. 422), vel si fit ineptus ad Sacrum celebrandum, puta si foramen est in parte inferiore, non autem si in superiore, ita ut speciem vini convenienter continere possit; item, si formam amittit sub qua consecratus est, puta si a cuppa avellitur pes qui firmiter eidem adhaerebat, non autem si pes tornatilis a cuppa separatur. Neque probabilius amittit consecrationem calix cujus inauratio per longum usum deperditur: quia, per modum unius, consecratus manet. (S. Alph. n. 370) Attamen, ubi nova fit inauratio, denuo consecrandus est. (S. C. R. 9 Maii 1857; Coll. S. R. n. 3042)

III. Calici substernendum est **corporale** ex lino vel cannabe confectum. Graviter peccaret qui sine corporali eoque benedicto celebraret, nisi gravis urgeret celebrandi necessitas. (S. Alph. n. 387) De celebrante cum corporali valde sordido dictum est Vol. I. n. 282.

Praeterea sub levi requiruntur: **purificatorium**, quod probabilius non est benedicendum et, si forte deficit, suppleri potest strophiole mundo, quod postea ad profanos usus non adhibeatur (S. Alph. n. 389); — **palla**, ex lino vel cannabe confecta, ex qua parte calicem tangit, quamvis ex altera parte possit aureis et sericis ornamentis operiri. Haec cum corporali benedicenda est; justam autem ob causam, puta ne

per quadrantem expectandum sit, suppleri potest purificatorio vel bursa; — **bursa et velum calicis.**

Pallae et corporalia, aequae ac tobaleae altarium, albae et amictus omnino prohibentur confici ex alia materia quam e lino vel cannabe, puta e gossypio, etiamsi illa horum munditiem et tenacitatem aequaret. (S. C. R. 15 Maii 1819; Coll. S. R. n. 2600) Prima lotio corporalium, pallarum (1) ac purificatoriorum facienda est ab iis qui sint in ordine sacro, vel (probabiliter) qui saltem tonsura sint initiati; aqua autem lotionis in sacrarium projicienda est. Utrumque sub levi tantum obligat, ideoque ob justam causam omitti potest. (S. Alph. n. 387) Attamen eandem lotionem fieri posse, cum licentia Ordinarii, a monialibus seu piis feminis vitam communem sub regula degentibus, negavit S. C. R. 12 Sept. 1857 ad 26um. (Coll. S. R. n. 3059)

§ 4. DE VESTIBUS SACRIS.

248. I. Requiruntur ad celebrandum: **amictus et alba** ex lino vel cannabe; — **cingulum**, quod etiam e lana vel serico confici potest (S. C. R. 22 Jan. 1701 et 23 Dec. 1862; Coll. S. R. nn. 2067 et 3118); — **casula, stola et manipulum**, quae ex gossypio, lana vel lino confici nequeunt (Litt. S. C. R. 28 Jul. 1881, cit. a Lehm. II. n. 230); decentius e materia pretiosa, ut serica, conficiuntur. Haec omnia sunt benedicenda ab episcopo vel alio facultatem a S. Sede habente. Benedictio ista iteranda est quoties vestes illae exsecratae sunt, eo quod amisere illam formam qua ad finem suum inservire possunt, puta si alba manicam amittit, si cingulum ita rumpitur ut neutra pars cingendo sacerdoti sufficiat, etc. Idem dicendum si adduntur simul novae partes quae reliquas benedictas superent. Cfr. dicta in simili quaestione n. 243, VIII.

Ob magnam indecentiam graviter peccaret qui, saltem extra casum gravis necessitatis, celebraret sine casula vel alba, vel omissis simul stola et manipulo. Imo etiam solam stolam vel manipulum omittere, multi cum S. Alph. (n. 377. dub. 1) grave reputant; alii probabiliter leve tantum (Ball. P. n. 328; Gasp. de Euch. II. n. 702), eo quod gravis inordinatio non apparet. Quare ob justam causam, puta ob ferventem devotionem, licebit celebrare etiamsi unum ex his, vel cingulum aut amictus, haberi nequeat.

(1) Attamen, cum antiquitus pallarum nomine venirent parva corporalia, non videtur hoc praescriptum complecti hodiernas pallas: quippe quae sacras species minime tangant. (Gasp. de Euch. n. 757)

Item adhibere ornamenta non benedicta, plerique (D'Annib. III. n. 241) perinde existimant ac si nulla adhiberentur: quia per benedictionem tantum fiunt sacra. Quidam tamen (Gasp. l. c. n. 713) id levius reputant, neque immerito: siquidem hic etiam ratio habenda est externi decori, quod adhibitis vestibus non benedictis omnino servatur. Probabiliter ob gravem necessitatem licet celebrare sine stola et manipulo, vel cum vestibus non benedictis, puta ne cum serio periculo scandalī Missa die festo omittatur: non enim laeditur externum decorum. (Lehm. II. n. 231) At celebrare sine casula vel alba, a fortiori sine ullis vestibus sacris, multo urgentiorem causam requirit, imo etiam plerique id nunquam licere autumant (S. Alph. n. 377): quod tamen falsum videtur, siquidem Leo XII concessit 30 Nov. 1828 Vic. Apostolicis Sinensibus facultatem indulgendi ut, tempore persecutionis, urgente praesertim necessitate S. Eucharistiam populo aut infirmis dispensandi, sacerdotes Missam sine vestibus sacris celebrarent: quare non videtur necessario sequi contemptus vel irreverentia. (Coll. P. F. n. 853)

Tandem requiritur sub veniali ut celebrans deferat **vestem talarem** et pedibus **calceatus** sit (Ritus serv. l. 2): quod posterius tamen impletur etiam ab eo qui fert crepidas nocturnas. (S. Alph. n. 402)

II. Color vestium rubricis praescriptus obligat sub levi. Nam licet multi AA. rubricam hanc mere directivam esse putaverint, et S. Alph. (n. 378. d. 5) eam tantum probabilius praeceptivam esse opinetur, obligatio satis constare videtur e multis decretis S. C. R. quibus severe hoc argumentum urgetur. (Lehm. II. n. 230) Attamen excusat quaelibet rationabilis causa, ut si concursui sacerdotum non sufficerent vestes debiti coloris: imo salius est quocumque die Sacrum facere in quolibet colore quam illud omittere. (S. Alph. l. c.)

Prohibitum est tum flavus, tum caeruleus color; ornamenta autem ex auro contexta permissa sunt adhiberi pro colore albo, rubro vel viridi, non autem pro violaceo. (S. C. R. 23 Febr. 1839 et 5 Dec. 1868; Coll. S. R. nn. 2788 et 3191)

§ 5. DE MINISTRO. ✓

249. I. Requiritur sub gravi minister masculus, ut praesertim ex ipsa liturgia constat. Excipitur casus necessitatis, puta ut die festo populus Sacro interesse possit.

A gravi excusatur qui adhibet ministrum respondendo imparem, ideoque ita celebrare etiam in minore necessitate licet. (Lugo, disp. 20. n. 103) Licet quoque pergere in celebrando si minister, incoepta Missa,

maxime jam offertorio facto, discedit, et aliquantulum exspectatus non revertitur. (S. Alph. n. 391)

II. Grave esset in celebratione adhibere feminam ad altare ministrantem (Decr. I. 3. t. 2. c. 1) : quo sensu verum est, urgente necessitate, satius esse ut sine ministro, quam cum femina ministrante celebretur.

Leve autem foret celebrare, femina a longe respondente, non autem ad altare ministrante. (S. Alph. n. 392) Idem, juxta regulam generalem de levi obligatione, licitum fit ubi causa rationabilis habetur : quod e consuetudine apud moniales recepta constare videtur. Attamen S. C. R. (27 Aug. 1836 ; Coll. S. R. n. 2745) id licitum dixit tantum " urgente necessitate. ", Quantam autem necessitatem hanc esse velit, saltem in ecclesiis publicis, nondum liquet : nam postquam (14 Aug. 1893) responderat talem necessitatem non haberi in casu quo sacerdos secus omittere deberet Sacrum, quod minime necessarium sit ut praeceptum audiendi Missam impleatur, postea (12 Jan. 1894) hujus rescripti executionem suspendit donec allata nova rationum momenta perpenderit. (Act. S. S. t. 26. p. 573)

CAPUT VI.

DE SERVANDIS IN IPSA CELEBRATIONE.

§ I. REGULAE GENERALES.

250. I. Missam in universum celebrandam esse juxta **rubricas missalis Romani** a S. Pio V editi, inter omnes constat. Quanta vero sit earum obligatio in conscientia non ita convenit ; sed videtur omnino tenenda sententia quam cum S. Alph. (n. 399) sequuntur plerique recentiores (Ball. P. n. 355 ; Lehmke. II. n. 238 ; D'Annib. III. n. 383), et a qua plures veteres (Lugo. disp. 20. n. 104 seq. ; Suar. disp. 83. sect. 3 ; Tambur. de Sacr. Miss. I. 2. c. 5. § 1) verbo potius quam re discrepabant. Nempe rubricae praescribentes servanda in ipsa celebratione, obligant sub gravi ex genere suo ; reliquae non obligant in conscientia, nisi quatenus proponunt obligationes jam aliunde existentes. Attamen in his posterioribus violandis facile potest irrepere peccatum veniale, fere ut dictum est de regulis religiosis per se non obligantibus sub culpa. (n. 87, IV) Ex altera parte, etiam inter priores videntur quaedam esse

directivae seu instructiones doctrinales, quae non magis obligant quam doctrina in qua fundantur, puta quae continentur sub titulo: De defectibus etc. (Suar. disp. 85. sect. 1)

Probatur haec sententia imprimis e Bulla Pii V missali praefixa: “ In virtute sanctae obedientiae praecipientes ut, ceteris omnibus rationibus et ritibus ex aliis missalibus... penitus omissis... Missam juxta ritum, modum ac normam, quae per missale hoc a Nobis nunc traduntur, decantent ac legant. „ Unde patet praecepto riguroso non tantum vetari aliorum missalium usum (nisi peculiari privilegio id indultum sit), sed etiam positive imponi conformitatem cum ratione celebrandi in hoc missali descripta. At pro rubricis ante vel post Missam servandis non habetur tam strictum praeceptum; imo, cum eas silentio praetermiserit S. Pius V eo loco quo primum erat eas commemorare, censendus est noluisse eas omnes stricto praecepto imponere.

Nec propterea tales rubricae uniuscujusque sacerdotis genio permittuntur, sicut neque in Ordinibus religiosis regulae mere directivae in cujusque religiosi arbitrio ponuntur. Nam Ecclesia merito aestimare potuit pro regulis minoris momenti sufficere Superiorum vigilantiam et bonam sacerdotum voluntatem ad observandas rubricas quas practice raro negligere possunt sine peccato levi, nisi causa rationabili excusentur. Nihil ergo nos cogit ut cum quibusdam recentioribus, praesertim Rubricistis (ut Coppin, Sacrae Lit. Compend. n. 6 seqq.) omnes omnino rubricas tanquam praeceptivas habeamus.

Idem consequenter dicendum de S. C. R. decretis, quibus rubricae missalis authentice declarantur. Haec erunt praeceptiva vel mere directiva, prout rubricas intra Missam servandas vel reliquas afficiunt, nisi in his posterioribus amplior obligatio e subjecta materia vel verbis adhibitis colligatur.

251. II. Consuetudine abrogari nequeunt rubricae missalis in rebus majoris momenti, ne uniformitas substantialis in divini sacrificii liturgia pessumdetur.

Imo multi Rubricistae (Coppin, op. cit. n. 21 seq.) contendunt omnem consuetudinem contra quaslibet rubricas esse ab Ecclesia reprobata, ideoque nullius valoris. Sed, ne praxim timoratorum sacerdotum vel ipsorum Praesulum condemnemus, omnino admittendum arbitramur: quasdam minoris momenti rubricas in desuetudinem abire posse. Sic ipsa S. C. R. interrogata: “ Utrum possit servari consuetudo non accendendi tertium cereum in Missis privatis a consecratione ad communionem, quamvis commode fieri possit? Item quod tobaleae altaris usque ad terram a lateribus non pertingant? „ respondit 30 Dec. 1881: “ Ad utrumque servetur consuetudo. „ Consuetudines vero quae

cultum divinum dedeceant, unice tolerari possunt ad majora mala vitanda : quae raro timenda sunt in rebus quae unice ad clerum spectant, crebrius in iis quae a populo fiunt vel animadvertuntur.

III. Aegre determinatur quatenam sit materia gravis vel levis in **omittendis Missae partibus**. Duplex regula cum S. Alph. (n. 404 seqq.) tenenda videtur :

1° Facile fit grave peccatum ubi omittitur aliqua pars Missae *ordinaria*, seu quae semper praescribitur, puta confessio quae fit ad pedem altaris, epistola, collectae principales, fractio hostiae, illius mixtio cum sanguine. Haec severius applicanda sunt canonis Missae, utpote cum essentia sacrificii magis intime connexo. Quare communiter censetur mortale omittere quamlibet canonis orationem, vel ejus verba ita mutare ut sensus varietur, etc. Id tamen ad ultimos usque apices determinari nequit, ut patet ex ipso dissensu AA. qui illud tentarunt. Sic, ut graviter peccetur omittendo nomina Sanctorum in canone, alii requirunt ut omittantur duo nomina, alii tria vel quatuor, alii octo vel decem. Cfr. S. Alph. n. 405. Nec multum ad praxim faciunt illae minutiores omissionis gravis vel levis determinationes : siquidem nemo solet directa voluntate praetermittere Missae partem ; si qui vero quasdam omittunt ob negligentiam culpabilem, eorum reatus dijudicandus est e causa generali omissionum et mutationum quam culpabiliter ponunt, non autem ex omissionibus quae reapse contigerunt. Cfr. Vol. I. n. 20.

2° In partibus *extraordinariis*, seu quae non in qualibet Missa dicuntur, veniale est singulas omittere, utpote minus arcte cum sacrificio connexas, puta Gloria, Credo, sequentiam, collectas quae non sunt propriae Missae legendae, specialia quibusdam festis in praefatione vel canone. Si tamen plures simul partes omitterentur, gravis materia attingi posset. (S. Alph. n. 409)

252. IV. Sacerdos qui ob aegritudinem similemve causam ineptus esset omnibus rubricis servandis, posset tamen celebrare, saltem privatim, si quaedam tantum minoris momenti omittere vel mutare deberet, puta si nequiret hostiam elevare, si necesse esset niti baculo vel utroque brachio super altare posito. Imo posset celebrare publice dummodo populus rationem hujus exceptionis edoceretur. (S. Alph. n. 402) Attamen, si res magis extraordinaria foret, puta si nequiret celebrare nisi sedendo, si ab altero sacerdote fulciendus esset, etc., dispensatio a S. Sede vel, pro casu transeunte, ab episcopo petenda esset.

V. Regulariter nihil licet **addere** iis quae, e rubricarum praescripto, in singulis Missis dicenda vel facienda sunt. Nam S. Pius V (l. c.) vetat

“ ne in Missae celebratione alias caerimonias vel preces quam quae in hoc missali continentur, addere vel recitare praesumant. „ Id tamen mortale non foret nisi quaedam adderentur animo introducendi novum ritum vel in quantitate omnino notabili, praesertim preces quae in missali nullatenus contineantur.

Probabile est non agere contra hoc vetitum qui, tempore Missae, secrete aliquas orationes ex privata devotione recitat, quamvis imprudens haec devotio sit. (Suar. disp. 83. sect. 3) Probabiliter etiam licet addere, ex devotione vel ob justam causam, unam collectam, puta ob privatam aliquam necessitatem. (S. Alph. n. 411) Nec videtur haec opinio infringi responso S. C. R. 12 Aug. 1854 : non licere in Missis ad libitum sacerdotis orationes addere. Nam *orationes addere ad libitum* latius patet quam addere ex justa causa vel devotione unam collectam. (Ball. P. n. 361 ; D'Annib. III. n. 404, nota 47)

253. VI. Regulariter Missa **tractu continuo** celebranda est. Attamen:

1° Licet eam interrumpere post evangelium, ob concionem vel processionem excipiendam, ob proclamationes bannorum faciendas, et similia.

2° Antequam offertorium peractum sit, licet eam abrumpere iterumque incipere in gratiam supervenientis principis, episcopi, turbae peregrinorum vel processionis populi, si isti secus Missam die festo audire non possent, vel ob similem causam justam, puta si nuntius affertur sacerdotem qui postea Sacrum solemne celebraturus putabatur, impedimento detineri, dummodo populus moneatur. (S. C. R. 3. Jul. 1869)

3° Licet abrumpere ante canonem, si sacerdos recordetur alicujus impedimenti, ex. gr. laesi jejunii (cfr. n. 202), vel si nominatim excommunicatus praesumat interesse nec possit expelli. (Bus. ap. S. Alph. n. 353)

4° Numquam licet Missam abrumpere post consecrationem unius speciei, nisi ad vitandum imminens mortis periculum vel S. Eucharistiae profanationem : quo casu sacerdos posset sumere statim hostiam vel secum ferre calicem alio in loco consecrandum. Cfr. n. 214, II. Quodsi eodem momento sacerdos deficiat, puta in infirmitatem lapsus, conandum est ut idem postea sacrificium compleat, quamvis cibum ad vires reficiendas sumere debuisset : nam legi jejunii ecclesiastici praevalet divinum praeceptum ut idem perficiat qui incepit. (La Croix, l. 6. p. 2. n. 552) Quodsi ipse nullatenus pergere potest, obligatur quivis alius sacerdos, etiam non jejunus vel excommunicatus, ad sacrificium complendum. Attamen, elapsa una hora, cessat probabiliter obligatio quarendi alium sacerdotem qui suppleat, quamvis etiam post plures horas supplere adhuc liceat. (S. Alph. n. 355)

Eodem modo perficiendum est sacrificium si celebrans deficiat post utramque consecrationem, sed ante sacri sanguinis sumptionem. Neque licet sacerdoti, qui ita sacrificium compleverit, alteram Missam celebrare, prout respondit S. C. R. 16 Dec. 1823. (Coll. S. R. n. 2630) Nihil vero supplendum, si deficiat ante primam consecrationem vel post utriusque speciei sumptionem, sacrificio nondum inchoato vel jam perfecto. (La Croix, l. c. n. 547 seq.)

5° Licet Missam interrompere ob gravem necessitatem propriam, puta morbum, vel proximi, ut si moriturus sit baptizandus vel absolvendus. Pro aliis tamen sacramentis non ita necessariis, non decet inter consecrationem et sumptionem interrompere, nisi moriturus esset in propinquo, nec opus esset vestes exuere, vel nisi poenitentiae sacramentum ob phrenesim sumere non posset. Revertens autem ad sacrificium sacerdos, si fuerit ante facta consecratio, incipiet ubi desierit; uti, etsi facta non fuerit et parva mora intercesserit, ex. gr. minor quam unius horae; si autem longior, ordietur ab initio. (Bus. ap. S. Alph. n. 354)

VII. Voluntaria distractio, quae sine justa causa inter celebrandum fovetur, semper quidem venialem culpam inducit (n. 59), gravem autem, tantum in casu quo alienae cogitationes cum plena advertentia foveantur per notabilem canonis partem. (S. Alph. n. 410. dub. 5) Hanc gravem culpam plures in dubium vocant (La Croix, l. c. n. 443), eo quod non constat attentionem internam sub gravi praecipui. Attamen, cum hanc sententiam suam restringant ad casum quo absit periculum errandi, ex altera vero parte fateantur hoc periculum vix abfuturum, non adeo in praxi a reliquis dissident. Brevior autem distractio, etiam sub consecratione, probabiliter a peccato gravi immunis est. (La Croix, l. c.; Lehmke. II. n. 243)

254. VIII. Venialiter peccat qui Missae partem, quam clara voce proferre jubent rubricae, tam demissa recitat ut assistentes nihil intelligere valeant: violat enim rubricam praeceptivam. (Rubr. gen. XVI) Excipe si forte, ne sacerdotes prope celebrantes perturbaret, vocem valde demittere deberet. (La Croix, l. c. n. 439)

Similiter levem culpam admittit qui partes secreto dicendas tam submisce recitat ut seipsum (sublato impedimento surditatis, strepitus, etc.) audire nequeat, vel tam alte ut non solum a ministris (quod vix vitari potest), sed et ab aliis assistantibus audiatur. Utrumque enim adversatur rubricae (l. c.): "Quae secreto dicenda sunt, ita pronuntiet ut ipsemet se audiat et a circumstantibus non audiatur. "

Graviter peccaret qui magnam canonis partem toto vocis conatu

efferreret (quod vix umquam fiet ab homine compote sui), vel qui verba consecrationis tam demisse pronuntiaret ut seipsum non audiret, nisi forte surditas celebrantis vel strepitus in ecclesia excitatus perceptionem impediret. Ratio posterioris partis est : sic exponi sacramentum periculo nullitatis, quia merito timendum est ne desit sensibilis ille modus quo verba illa pronuntianda sunt ut sint sacramenti forma. (S. Alph. n. 414; Lehmke. l. c.)

IX. De tempore quod Sacro celebrando impendendum sit, nihil lege ecclesiastica statutum est. Ex natura autem rei, numquam videtur Missa etiam brevissima absolvi posse ea qua oportet cura et devotione infra tertiam horae partem; neque, si publice celebratur, eam notabiliter ultra semi-horam protendere juvat, ne taedio afficiantur assistentes. (Bened. XIV. de Sacr. Miss. l. 3. c. 24) Videndum insuper num forte statuta particularia hac in re aliquid magis determinent: quae sane servanda sunt ab iis ad quos pertinent.

Nimia festinatio per se venialem culpam non transcendit. Censent tamen plerique AA. cum S. Alph. (n. 400), aegre a mortali excusari posse sacerdotem qui Missam, etiam e brevioribus, infra quadrantem absolvat; quia in tanta festinatione committet duos graves defectus: alterum gravis irreverentiae erga sacramentum, alterum gravis scandali erga populum, ut fuse probat S. Alph. (l. c.)

§ 2. QUAEDAM PARTICULARIA PRAECEPTA.

255. I. Quilibet sacerdos in ecclesia vel oratorio publico celebrans tenetur, in ritu celebrandae Missae, se conformare calendario ejusdem ecclesiae vel oratorii.

Jampridem e multis S. C. Rit. decretis constabat hac obligatione adstringi sacerdotes celebrantes in ecclesia vel oratorio cui adscripti sunt. Nuper autem Decreto Urbis et Orbis ab eadem S. C. edito (Act. S. S. t. 28. p. 438), eadem regula extensa est ad omnes sacerdotes tam saeculares quam regulares, qui ad alienam ecclesiam vel publicum oratorium confluunt; quod decretum Leo XIII 9 Dec. 1895 confirmavit: " Rescripta seu Decreta, tum particularia, tum etiam generalia, in contrarium facientia, suprema sua auctoritate penitus abrogando. „ Eadem obligatio pro exteris sacerdotibus vi cit. Decreti extenditur ad Missas etiam Beatorum, Regularibus concessas, sive in Romano, sive in Regularium missali contineantur; nequeunt tamen exteri adhibere ritus Ordinum proprios, ex. gr. addere in *Confiteor* nomen S. Fundatoris. Tandem ex eodem Decreto: " Si in dicta Ecclesia vel Oratorio, Officium

ritus duplici inferioris agatur, unicuique ex celebrantibus liberum sit Missam de Requie peragere, vel votivam, vel etiam de occurrente feria, iis tantum exceptis diebus in quibus praefatas Missas rubricae Missalis Romani vel S. C. R. Decreta prohibent. „ In hoc casu, si Missam proprio officio respondentem celebrare mavult sacerdos exterus, eam non ritu votivo, sed prout in ejus calendario determinatur, celebrare debet. (S. C. R. 14 Mart. 1896)

Oratoria publica in hoc decreto intelligenda sunt non tantum ea quae sensu maxime proprio hoc nomine veniunt, sed praeterea capella *principalis* erecta in domibus episcoporum, in seminariis, collegiis, piis communitatibus, hospitalibus et carceribus, (S. C. R. 22 Maii 1896 ; Act. S. S. t. 28. p. 698) seu in iis oratoriis quae, juxta decretum S. C. R. 23 Jan. 1899, semi-publica nuncupantur. (n. 241) Neque obstat in iis oratoriis nonnisi unum sacerdotem celebrare solere qui, qua Regularis, speciale calendarium habeat. Ab hoc enim relinquendum esse calendarium ordinis ut sequatur dioecesanum, respondit S. C. R. 27 Jun. 1896. (N. R. Th. t. 28. p. 678) Idem dicendum est de oratorio seminarii dioecesani alicui Congregationi vel Ordini habenti speciale calendarium commissi, ut de seminario commissio Congregationi Missionis respondit S. C. R. 20 Mart. 1880.

Ex cit. responso 27 Jun. 1896 constat sacerdotem celebrantem in oratoriis principalibus monialium quae canonicum officium persolvant, teneri ad sequendum earum calendarium. Etenim S. C. R. interrogata de sacerdote qui apud hujusmodi moniales Missam conventualem seu solemnem celebret, respondit tantum : “ Servandum generale decretum 9 Dec. 1895. „ Patet haec minime applicanda esse celebranti apud moniales quae tantum B. M. V. Officium persolvant.

II. Sacerdos celebrans in **oratorio privato** tenetur se conformare calendario suo, vid. saecularis calendario dioecesis suae, regularis calendario Ordinis sui, si proprium habet.

Hanc regulam jampridem plura responsa S. C. R. (12 Nov. 1831 ; 23 Maii 1835) statuerant. Eandem saltem implicite confirmat novisque determinationibus amplificat generale Decretum 9 Dec. 1895 cum explanationibus suis. Ex iis patet oratorii *privati* nomine, in ordine ad praesens argumentum venire non tantum illud in quo e solius R. P. licentia celebrari potest (n. 241, III), sed etiam oratorium *secundarium* erectum in seminariis, domibus religiosis, etc.

256. III. Qui die vetito Missam votivam vel de Requie celebraret, secluso contemptu et scandalo, venialiter tantum peccaret : in hac enim rubricarum transgressione nulla apparet *notabilis* perversio ritus.

(S. Alph. n. 420) Quibus diebus liceat Missas votivas vel de Requie celebrare, videsis apud Rubricistas. Ut autem judicetur num quandoque licitum sit aliis diebus, secluso scandalo Missam celebrare a calendario discrepantem, existimamus cum Ball. P. (n. 364) idem de hac mutatione dicendum esse quod de mutatione officii dictum est. (n. 52, IX)

IV. Certe a peccato immunis est qui omittit orationes quae in missali pro praeparatione ad Missam ponuntur: assignantur enim dicendae "pro opportunitate sacerdotis celebraturi."

Caerimonialem lotionem manuum ante Sacrum, plures (S. Alph. n. 409) sub levi obligare putant. Alii, ut Suar. (de Euch. disp. 82. initio), rectius existimant rubricam hanc mere directivam esse: non agitur enim de praescriptione servanda in ipsa Missae celebratione, saltem si hanc sumimus in sensu presso. (n. 250) Pariter controvertitur de precibus quas rubricae ponunt a sacerdote, dum vestes sacras induit, recitandas. Ob rationem praedictam censemus, cum Tambur. (de Sacr. Miss. l. 1. c. 7. n. 2), non constare de levi peccato quod S. Alph. (n. 410) cum plerisque AA. in earum omissione agnoscit. Lotio manuum post Sacrum certe absque peccato omitti potest. Orationes vero dicendae in recessu ab altari etiam juxta communem sententiam (S. Alph. l. c.) non obligant sub peccato, seu (ut quidam scribunt) quia in rubrica non est de iis praeceptum, sed mera insinuatio, seu (quod verius putamus) quia jam completa est proprie dicta Missae celebratio.

V. Illicitum est, absque indulto S. Sedis, in celebranda Missa uti pileolo. Cfr. Decr. S. C. R. ab Urbano VIII probatum et missali appositum. Mortale autem communiter censent DD. totam Missam celebrare capite cooperto. Sed si pileolus initio canonis deponeretur, probabilius desineret gravis irreverentia et culpa. Quare ita celebrare prorsus licitum erit, urgente causa rationabili, ex. gr. si sacerdos ob senectutem vel morbum nequiret sine notabili incommodo celebrare capite detecto. (S. Alph. n. 397) Attamen, ut diu pileolus inter celebrandum adhiberetur, opus esset venia S. Sedis.

Similiter illicitum est, sine privilegio S. Sedis, celebrare cum ficto capillitio: id enim severe prohibuit Innoc. XI. (21 Mart. 1689; S. Alph. n. 398) Hanc prohibitionem contraria consuetudine in Gallia abolitam esse testantur quidam AA., ex. gr. Gury. (II. n. 409) Idem de Belgio dicendum non putamus, saltem ubi statuta synodalia necessitatem facultatis Pontificiae commemorant. (Stat. Mechl. n. 34) Sed gravem reatum in hujus legis transgressione committi non censemus, cum jam desit ratio quae videtur praecipue impulsisse ad severam illam prohibitionem

sub poena suspensionis, nempe indecentia vani ornamenti inter celebrandum adhibiti. Cfr. n. 33.

Nulla autem generali Ecclesiae lege vetitum est ne deferatur inter celebrandum circulus ex capillis confectus, quo tamen nuda relinquatur pars capitis ubi clericalis tonsura designatur. (Bened. XIV, Inst. 34. n. 14.)

TRACTATUS XV.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

---

257. Hoc summi momenti argumentum dividemus in sectiones tres : in prima, de sacramento poenitentiae universe inspecto, in secunda, de subjecto illius seu poenitente, in tertia de ministro seu confessario agemus.

Non referemus hic plura quae de hujus sacramenti natura et institutione omnibus nota sunt et scientifice a Dogmaticis tractari solent ; ex iis suo loco ea tantum recolemus, quae cum quaestionibus moralibus intime connexa sunt. Similiter de natura virtutis poenitentiae non agemus ex professo : quaecumque enim ex hoc argumento ad nostram disciplinam faciunt, satis innotescunt ex iis quae sectionis secundae c. III de contritione dicturi sumus.

SECTIO I. — DE SACRAMENTO POENITENTIAE UNIVERSE INSPECTO.

CAPUT I.

DE MATERIA SACRAMENTI POENITENTIAE.

---

§ I. DE MATERIA REMOTA.

258. Materiae remotae nomine hic intelliguntur peccata, circa quae versari possunt contritio poenitentis et absolutio sacerdotis. Unde liquet hoc vocabulum alio sensu hic adhiberi atque in reliquis sacramentis : sic in baptismo materia remota est aqua, non peccata baptismo delenda.

Distingui solet materia remota in necessariam et mere sufficientem seu liberam.

ASSERTA. I. Materia necessaria sunt ea peccata quae ex obligatione clavibus Ecclesiae sunt subjienda, nempe omnia et sola peccata mortalia, post baptismum commissa et nondum per absolutionem sacramentalem directe remissa. In hoc igitur censu manent peccata jam alio medio condonata, puta per actum contritionis perfectae (n. 270, II), susceptione alius sacramenti (n. 130) vel etiam sacramenti Poenitentiae, sed indirecte. (n. 283) Patet assertum e thesi quam Dogmatici demonstrare solent : omnia peccata mortalia post baptismum commissa esse clavibus in sacramento Poenitentiae subjienda.

De peccatis quae in ipsa susceptione baptismi committuntur, puta ob defectum fidei in baptizato, controvertitur utrum, sublato obice per attritionem, vi praecedentis baptismi remittantur an absolutioni sacramentali subjienda sint. Priorem solutionem probare videtur S. Alph. (l. 6. n. 427), quamvis fateatur posteriori favere communissimam DD. sententiam. Quaestionem hanc subtiliter agitat Lugo (de Poenit. disp. 16. sect. 1) qui tamen recte advertit (n. 2) eam esse omnino speculativam, practice vero omnia illa peccata esse in confessione accusanda, quia nemo scire potest aliquod peccatum in ipso actu baptismi admissum non fuisse ullo modo continuatum per aliquid temporis sequentis. Impossibile enim est discernere quando terminatum fuerit sacramentum baptismi vel quando metaphysice desierit voluntas illa interior mala, quae erat peccatum actuale.

259. QUAER. Num adultus, qui baptismum sub conditione recipit, teneatur ad confitenda peccata mortalia ante hunc baptismum conditionatum commissa.

RESP. 1° Certe non obligatur ad confitenda peccata quae jam antea confessus est, ut fieri posset si quis catholicus vel schismaticus ad cautelam baptizaretur : nam, si antea valide baptizatus fuit, peccata ista absolutione deleta sunt ; sin autem invalide, delentur baptismo conditionato. (Gury, II. n. 419)

2° Si ea nunquam antea confessus est, ut contingit protestanti qui in sinum Ecclesiae recipitur, duo recentiora S. Inqu. decreta (14 Jun. 1715 et 17 Dec. 1868 ; Coll. P. F. nn. 644, 955) integram confessionem faciendam esse jubent. Confessio etiam commemoratur in Instr. 20 Jul. 1859 (Coll. P. F. n. 1689) juxta quam neo-conversos ad fidem recipere jubent Patres Conc. Baltim. III. n. 122. Quin etiam censet Lehm. (II. n. 321) has decisiones necessario habendas esse tamquam juris divini declarationem, quia nulla lege ecclesiastica praescribi potest pro materia necessaria confessionis ea quae ex jure divino necessaria non sit.

Nihilominus cum Ball. P. (n. 28), D'Annib. (III. n. 301, nota 3) et Buc-

ceroni (de Poenit. n. 12), censemus sententiam plurimorum veterum (ex. gr. La Croix, l. 6. p. 1. n. 323) hanc obligationem negantium, manere probabilem quotiescumque probabile dubium de collatione vel valore prioris baptismatis manet. Fulcitur enim ratione valida : in hac hypothesi incertam esse obligationem confitendi peccata probabiliter remissa per baptismum conditionatum modo susceptum. (n. 290, I) Decreta vero citata non videntur eam universaliter extenuare. Nam prius latum est de baptismo alicujus determinati hominis, et in iis circumstantiis quae magna ex parte nos latent. Posterius responsum datum est de neo-conversis *in Anglia*. Jamvero episcopi Angliae exposuerunt peculiares circumstantias quae talem confessionem magis necessariam reddebant, vid. multos e clero anglicano diligenter advigilare baptismo valide conferendo, ac proinde crescere numerum eorum de quorum baptismatis infantilis valore non liceat dubitare. Haec igitur exposita potuerunt movere S. Inq. ad dispositionem illam specialem edicendam ubi, propter maximam probabilitatem baptismi infantilis, vix ulla probabilitas est remissionis peccatorum per baptismum conditionatum. Neque talis dispositio excedit legis ecclesiasticae efficaciam : siquidem, in explicatione data, supponitur deesse solidam probabilitatem quod peccata per baptismum conditionatum remissa fuerint, vel, si quando haec probabilitas adesset, non apparet quare Ecclesia non posset decreto disciplinari urgere sententiam tutiorem, juxta quam confitendum manet peccatum certe commissum, probabiliter expiatum, quando in aliqua regione communiter parum probabile est valere baptismum qui sub conditione reiteratur, et timendum est ne si singulis sacerdotibus detur facultas discernendi quando confessio sit necessaria, eadem saepe omittatur ubi prorsus necessaria foret. (n. 290, IV) Cfr. n. 488, notam.

Quare, ubi S. Sedes vel episcopi praecipiant confessionem, haec regulariter imponenda est neo-conversis ; attamen, cum lex probabiliter sit mere ecclesiastica quoties probabiliter valet baptismus conditionatus, urgenda est cum ea moderatione quae legum positivarum propria est. (Vol. I. n. 114) In aliis regionibus, confessio haec valde consulenda est, quo certior sit peccatorum ante commissorum remissio, sed absque stricto praecepto, excepto casu in quo de valore prioris baptismi non nisi tenue dubium maneret, ac proinde non esset solide probabilis remissio peccatorum per baptismum modo sub conditione collatum. (1)

(1) Juval hic recensere ordinem servandum in admissione haereticorum, juxta Instr. cit. 20 Jul. 1859 :

1° Si baptismus absolute conferendus est, nulla requiritur abjuratio vel absolutio a censuris.

2° Si baptismus iteratur sub conditione, sequens ordo observandus est : abjuratio seu professio fidei ; — baptismus conditionatus ; — confessio sacramen-

260. II. Materia **mere sufficiens** seu quae cum fructu, sed sine obligatione clavibus subjici queat, sunt peccata venialia, sive jam condonata fuerint, sive non, et peccata mortalia jam directe remissa.

Id de peccatis venialibus non condonatis habetur ex Trid. Sess. 14. c. 5. De peccatis jam condonatis declarat Bened. XI (Extrav. comm. l. 5. t. 7. c. 1): "Licet de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata, tamen propter crubescientiam, quae magna est poenitentiae pars, ut eorundem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre. „ Neque obstat peccata haec jam esse remissa: Deus enim potest iterum renuntiare juri quod ipsi ex offensa nostra acquisitum erat ad vindictam, sicut nos possumus pluries renuntiare juri jam semel a nobis abdicato, puta renovando vota religiosa. (Lugo, disp. 13. n. 73) Accedit universalis fidelium praxis.

Materia igitur sufficiens est quodcumque peccatum veniale, etiam cum imperfectissima deliberatione commissum: quod per longum tempus vitari nequit. (Vol. I. n. 315; videsis Palmieri, de Gratia, th. 23) Non sunt vero materia sufficiens imperfectiones etiam positivae (Vol. I. n. 149), ex. gr. quod poenitens non responderit gratiae moventi ad opus supererogatorium, violaverit regulas mere directivas vel quandoque omiserit preces matutinas. Attamen confessarius non debet semper impedire quominus poenitentes pii eas accusent, tum quia facile iis admisceri potest culpa levis (n. 87, IV), tum quia poenitens utiliter potest integrum suae animae statum confessario pandere, quo rectius ab eo dirigatur, nec quidquam cogit ut omnia quae in confessione accusantur sint determinate materia absolutionis. (Lugo, disp. 16. n. 103) (1)

talis cum absolutione conditionata. Hic ordo si non fuerit servatus, peccata tamen certe deleta erunt, sive per confessionem, sive per baptismum. Insuper poterit accipi accusatio peccatorum antequam conferatur baptismus; quo collato, absolutio impertiatur, peccatis summatim tantum repetitis. (S. Inqu. 2 Dec. 1874; Coll. P. F. n. 957)

3o Si baptismus in haeresi susceptus iudicatus fuit validus, sola requiritur abjuratio seu professio fidei, quam absolutio a censuris sequitur.

Sola professio fidei, juxta formulam in cit. Instr. relatum, exigenda est ab iis qui nondum compleverunt annum decimum quartum; a reliquis insuper formalis abjuratio sectae. (S. Inqu. 8 Mart. 1882; Coll. P. F. n. 1690) Ritum refert Schneider, Man. Sac. p. 437.

(1) Subtiliter notat Lehmkühl (II. n. 261) de omnibus moralibus defectibus qui ad rationem peccati non pertingunt, non ipsam omissionem vel operis executionem, quae in se solam imperfectionem dicit, materiam tum accusationis, tum absolutionis esse, sed potius intentionem seu finem leviter malum. Haec verissima sunt de verbis poenitentis abstracte spectatis; sed ubi hujusmodi opera vel omissiones in confessione accusantur, tum poenitens intendit, tum confessarius intelligit ea accusari quatenus peccata sint, neque sane requiritur ut explicetur quomodo per inordinatam intentionem peccaminosa evaserint.

261. III. Semper a poenitente accusanda est materia **certa**, ne sacramentum periculo nullitatis exponatur. Non sufficit ergo accusare factum de quo dubitatur num fuerit positum vel utrum sit culpa venialis an mera imperfectio.

Hinc in confessario oritur obligatio curandi ut poenitens certam materiam subjiciat, si dubiam tantum attulit. Hoc tamen non nimis facile arbitrandum de iis qui sat multas imperfectiones accusarunt, eo quod moraliter certum est iis aliquod veniale peccatum admisceri.

Ut accusatio certa fiat, sufficit profecto ut poenitens se accuset de reliquis peccatis olim a se commissis, indicato saltem generice praecepto vel virtute cui adversantur. Sufficiet quoque ut confessario interroganti num se accuset et doleat de peccatis olim commissis contra caritatem, religionem, etc., respondeat affirmando. Certe non requiritur ut numerum vel infimam speciem peccatorum istorum explicet: siquidem id de solis peccatis gravibus nondum confessione expiatis praeceptum est. (Elbel, Theol. Sacr. p. 2. n. 17; S. Alph. Prax. Conf. n. 71)

Cavendum quoque ne hujusmodi poenitentibus piis desit quandoque contritio de peccatis quae accusant, eo quod jam saepius eadem accusarunt: quare utiliter ipsis suadebitur ut potius illa accusent quae, utpote graviora, magis doleant. Attamen, non ita aegre adfuturam contritionem iis qui crebro mere venialia confitentur, liquebit ex iis quae de contritione pro venialibus requisita dicemus n. 276.

262. QUAER. Num valida et licita sit confessio, quae fiat omnino in genere, accusando se de multis peccatis commissis, non determinando utrum gravia sint an levia, vel etiam accusando se de peccatis levibus in genere.

RESP. 1º Talis confessio est valida et licita in casu necessitatis, puta cum nullum peccatum proferre possunt moribundi ob loquelam deficientem, milites pugnaturi ob defectum temporis ad secretam confessionem, etc. (1) Id hodie tamquam certum ab omnibus traditur, quamquam plures veteres contrarium tenuerunt, quos enumerat et refutat Lugo. (disp. 17. n. 7. seqq.) Constat praesertim e praxi, probantibus RR. PP.

(1) Non levis difficultas est de tali generica confessione componere duo haec quae aequae certa videntur: alterum, absolutionem directe terminari ad omnia poenitentis peccata; alterum, manere obligationem eadem accusandi si postea occasio se obtulerit, quamquam e regula generali (n. 258, I) materia necessaria hujus sacramenti non sint peccata jam directe per ipsum remissa. Subtiliter et obscure respondet Lugo (disp. 17. n. 15); rectius videtur tenendum cum Ball. P. (n. 449) hanc esse quasi exceptionem huic regulae, neque unicam, saltem juxta sententiam communem de peccatis quae prius ut dubia, postea ut certa accusanda sint. (n. 291, VI)

recepta de absolutione moribundorum. (n. 298 seqq.) Idem dicendum quotiescumque confessarius jam ex praeteritis confessionibus novit peccatum certum sui clientis.

2º Pariter jam non videtur dubitandum de valore talis confessionis extra casum necessitatis. Nam ea quae ad essentiam sacramenti spectant semper manent eadem. Si igitur in casu necessitatis valide absoluitur qui tantum in genere peccatum fassus est, idem dicendum de casu quo nulla urget necessitas. (1)

3º Controvertitur num talis confessio extra casum necessitatis licita sit. ex. gr. si fit a poenitente pio qui nullius peccati gravis ab ultima confessione reus est, vel si poenitens, enarratis quibusdam scrupulis vel tentationibus quibus consensum denegaverit, addat: "Praeterea accuso me de peccatis vitae ante actae.", Affirmant quidam (Dicastillo, de Sacr. Poenit. disp. 9. n. 760; Ball. nota ad Gury, II. n. 421; Buccer. de Poenit. n. 13, etc.), nixi hac ratione: legem divinam confessionis distinctae, authentice a Trid. (Sess. 14. c. 5) explicatam, unice procedere de peccatis mortalibus nondum confessione expiatis, minime vero de venialibus, neque de peccatis jam directe per absolutionem remissis. Aliunde non obstat periculum ne sacramentum fiat invalidum, siquidem moraliter certum est ad valorem sufficere accusationem genericam. Plerique tamen (Suar. de Poenit. disp. 23. sect. 1; La Croix, l. 6. p. 2. n. 622; Lehmk. II. n. 264, etc.) id illicitum putant, tum quia est contra praxim Ecclesiae, tum quia hoc sacramentum institutum est per modum accusationis et judicii: haec autem, per se loquendo et ordinarie, fieri debent circa materiam saltem in specie certam et determinatam.

Hujus posterioris sententiae rationes non videntur rem evincere: nam cum praxis ista pertineat ad fideles ex devotione confitentes, non

(1) Frustra hoc ratiocinium labefactare conatus est P. Lehmkühl (II. n. 265), allegans non plane necessario ex eo quod in articulo mortis valeat et liceat concludi posse ad valorem extra illam necessitatem: siquidem confessio per nuntium facta in articulo mortis, ubi sacerdos moribundum invenerit sensibus destitutum, per modum genericae accusationis valet, alias tamen hujusmodi confessio nullo casu est licita vel valida. Cfr. nostrum n. 267, VI. Etenim nequaquam constat absolutionem in casu moribundi valere propter praecedentem confessionem per nuntium factam, quasi haec sacramentalis foret: commode enim, et nostra sententia verisimilius, explicari potest valor talis absolutionis, quia ob confessionis petitionem nullum dubium habebitur de intentione et dispositionibus poenitentis. Ceterum haec ratio dubitandi e facto aliquo particulari, de quo propter defectum sensibilis signi in poenitente multum disputari possit, deducta, parum efficax est adversus rationem a nobis ex intrinseca rei natura allatam. Tandem adverte, etiamsi, ut scribit Lehmkühl, non haberemus *omnimodam certitudinem* de valore talis confessionis, non impediri nos a sententia nostra in praxim deducenda, tamquam probabilissima. Cfr. n. 116, IV.

liquet utrum indicet strictum jus, an tantum id quod melius sit; deinde, ut fatetur Snar. (l. c.), qui confitetur unum peccatum veniale, ex. gr. verba otiosa, censetur ab omnibus dare sufficientem materiam, et tamen non plus declarat conscientiam suam quam qui declarat tantum se peccasse venialiter, nec magis variat iudicium confessoris. Tandem falso dicitur hanc materiam non esse certam ac determinatam ita ut circa eam exerceri queat absolutio judicialis. Qui enim se in genere tantum de peccatis ante actae vitae accusat, ea affert quae certo sunt materia absolutionis: naturam eorum non explicat, sed hoc nulla lege probatur necessarium ubi de materia mere libera agitur. Nihilominus prudentis confessarii est regulariter impedire ne poenitentes confessione mere generica contenti sint, vel etiam accusent tantum aliquod peccatum praeteritum, puta contra caritatem vel castitatem, quamvis haec posterior formula omnium iudicio sufficiat. Nam si habitualiter tam summariam confessionem instituunt, magnum periculum est ne sacramentum perfunctorie et negligenter suscipere assuefiant. Id tamen permitti posset viris solide piis, quibus nullum huiusmodi periculum imminere merito praesumatur. Ceterum, ubi audiuntur poenitentes habituales, confessarius plerumque aliquod peccatum ex eorum praeteritis confessionibus recordabitur, ac proinde non erit confessio vere generica, quamvis verba de se nihil determinatum sonent.

Hinc colligitur quid confessario agendum sit cum poenitente qui declarat se nihil habere quod accuset vel nonnisi dubia peccata confitetur. Proponat confessarius quaestiones de iis peccatis in quae poenitens iste, pro conditione sua, facilius lapsurus videatur. Si neque hac ratione aliquid certi extrahere potest, interroget de vita praeterita, num aliquando impatiens fuerit, Sacrum neglexerit aut negligenter audiverit, turpia dixerit vel fecerit, etc. Quodsi etiam de vita praeterita nihil determinate fateatur, poterit quandoque confessarius obligari ad eum docendum de iis quae necessaria sunt ad sacramentum rite suscipiendum. (n. 357) Si vero ea satis nosse videtur, confessarius eum ad dolorem de omnibus peccatis vitae ante actae excilet, atque ita eum ad confessionem saltem genericam faciendam adducat. Hac facta, poenitens, saltem conditionate, absolvi poterit, praesertim si a longo tempore ad sacramenta non accessit, modo non videatur quaelibet peccata determinata ex actuali mala voluntate negare. Si sperari potest profectus, ad tempus dimittendus erit donec conscientiam melius examinaverit et magis sibi invigilare didicerit: sed plerumque dimissus non redibit. Cfr. Reuter, Neo-Confessarius, n. 117.

§ 2. DE MATERIA PROXIMA.

263. Materiam proximam sacramenti poenitentiae consistere in actibus poenitentis circa materiam remotam exercendis, certum est ex Trid. Sess. 14. cap. 3. et can. 4. ubi contritio, confessio et satisfactio vocantur *quasi materia* hujus sacramenti.

Disputatur autem inter Theologos de ratione qua actus isti sint quasi materia hujus sacramenti : quemadmodum fusius a Dogmaticis exponi solet.

Prior sententia, cui communius adhaerent Dogmatici, est Thomistarum. Hi censent actus illos esse veram *materiam ex qua* essentialiter conficiatur sacramentum, constituentes cum absolutione unum signum completum et efficax gratiae, quale constituit in baptismo aqua cum verbis sacramentalibus. Id tamen de satisfactione eatenus tantum verificari aiunt, quatenus poenitens habere debet propositum satisfactionis exsequendae : eo quod plane constat realem executionem poenitentiae injunctae tantum ad integritatem sacramenti pertinere.

Posterior sententia, quae Scotistarum est, contendit actus illos non esse nisi *materiam circa quam* sacramentum versetur et condiciones necessarias ut absolutio sacramentalis effectus suos producat, dum sola *absolutio* in signum efficax gratiae a Christo assumpta sit. Haec tamen sententia duplici ratione intelligitur. Scotus et veteres Scotistae necessarium dicunt ad sacramenti valorem ut contritio et confessio exterius manifestentur, quia natura iudicii sacramentalis requirit ut causa sufficienter cognoscatur, antequam absolutio detur. Quidam alii (ut Ball. P. n. 4. seqq.) eandem sententiam ita exponunt ut hos actus dicant non absolute necessarios ad valorem absolutionis, excepta sola interna contritione vel attritione, quae semper adesse debet ut bona dispositio ad veniam recipiendam requisita.

Illud tantum, ad scopum nostrum, hic advertendum est : nullo iudicio Ecclesiae litem hanc inter scholas Thomisticam et Scotisticam fuisse diremptam. Imo, teste Pallavicini in celebri Historia Conc. Trid. (l. 12. c. 10), Patres Tridentini diserte caverunt quominus per sua decreta alterutri sententiae detrimentum inferrent. Quare integrum est quoad praxim alterutri sententiae inniti; neque propter opinionem theologicam damnanda sunt ea quae aliunde, puta e praxi vel approbatione Ecclesiae, licere constat.

CAPUT II.

DE FORMA SACRAMENTI POENITENTIAE.

264. I. Forma hujus sacramenti reponitur in absolutione a peccatis quam Rit. Rom. (tit. III. c. 2) refert his verbis : “ Deinde ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. „

In his sola verba *te absolvo* probabilius requiruntur et sufficiunt ad valorem. Nam clare indicant subjectum quod absolvitur, et satis patet absolutionem dari a debito quod poenitens peccando contraxit: siquidem verbum *absolvo* propuntiatum a sacerdote qui potestatem accepit ut nomine Dei offensi condonet, ex se vim habet significandi solutionem a speciali vinculo peccatorum, etiamsi haec non exprimantur. (Lugo, disp. 13. n. 18) Idem dicendum de formula : *Absolvo a peccatis tuis*. Attamen, propter probabilem aliorum DD. dissensum, grave esset his tantum verbis uti, atque ita exponere sacramentum periculo nullitatis. Certe valeret formula : *Absolvo te a peccatis tuis*. Quare leviter tantum peccaret qui omitteret voces *ego, amen*, vel invocationem SS. Trinitatis.

Ad voculam *deinde* quod attinet, haec hodie videtur addenda, saltem vi rubricae directivae, quia in editione typica Rit. Rom. (1884) caractere nigro ponitur. Antea eam non esse dicendam multi opinabantur, eo quod rubro caractere in variis Rit. Rom. editionibus excusa erat, ideoque ad rubricam pertinere videbatur.

Nullum est dubium quin valide plures simul absolvi possint hac formula : *Absolvo vos a peccatis vestris*. Quare urgentè necessitate, puta in naufragio, imminente praelio, etc., licite sic multi absolverentur, dummodo reliqua ex ipsorum parte requisita ponantur. (La Croix, l. 6. p. 2. n. 645)

265. II. Huic formae in Rit Rom. quaedam praeceunt et subsequuntur quae hic subjungemus, de singulis adnotantes quanta sit obligatio ea recitandi. (1)

1º Confessarius “ primo dicit : Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam aeternam. Amen. Deinde, dextera versus poenitentem elevata, dicit : Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen. „

(1) Laudabiliter multi confessarii poenitentibus, antequam sua peccata confiteantur, benedictionem impertiunt sub hac formula : “ Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis ut rite confitearis omnia peccata tua. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. „ Confessos autem dimittunt his verbis : “ Vade in pace. „

Hae preces, juxta ipsum Rituale, in confessionibus frequentioribus et brevioribus omitti possunt. Insuper, juxta communem DD. sententiam, semper absque peccato omittuntur. Dicit enim Trid. (Sess. 14. c. 3) verbis : Ego te absolvo, etc. preces quasdam *laudabiliter* adjungi : quod nullum praeceptum importare videtur. (S. Alph. n. 430. dub. 3)

2º Has preces sequitur in Rit. absolutio a censuris : “ Dominus noster Jesus Christus te absolvat ; et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum et tu indiges. „ De qua parte nota :

a) Ecclesiam jubere ut haec absolutio a censuris praemittatur regulariter absolutioni a peccatis, saltem ad cautelam : quia non decet ut cum Deo reconcilietur qui non fuerit prius cum Ecclesia reconciliatus. Certo tamen valet absolutio a peccatis, etiam non praemissa absolutione a censuris, dummodo aliunde nihil obstat : nequit enim prohibitio Ecclesiae reddere invalidum sacramentum cujus omnia essentialia elementa ponantur. In tract. de Censuris dicitur quatenus singulae obstant ne hoc sacramentum licite recipiatur.

b) Posse sacerdotem valide absolvere simul a peccatis et a censuris, adhibitis tantum verbis : *Absolvo te a peccatis tuis*, dummodo intentionem habeat simul solvendi omnia vincula e peccato oriunda. (S. Alph. n. 430. dub. 4)

c) Graviter peccaturum illum tantum sacerdotem qui, sciens poenitentem censura innodari a qua eum absolvere possit et debeat, prius eum a peccatis quam a censura absolvere vellet : quod vix contingere potest. Absolutionem a censuris omittere nullum peccatum est, si nulla adsit probabilis suspicio quod poenitens aliquam censuram incurrerit; peccatum leve, si adsit haec probabilis suspicio. (S. Alph. l. c.)

d) Vocem *suspensionis* omitti, si poenitens sit laicus. (Rit. Rom.) Neque apparet cur omitti nequeat hodie cum plerisque clericis in minoribus constitutis, siquidem ab ordine suspendi nequeunt (n. 613), officium autem vel jurisdictionem a qua suspendatur vix ullus habet.

e) Sine ullo peccato omitti posse elevationem manus, quam rubrica praescribit faciendam a verbis : *Indulgentiam* etc. usque ad finem absolutionis a peccatis; idem dic de signo crucis sub hac absolutione faciendo, quamquam maxime decet ne haec sine justa ratione omittantur. (Bus. ap. S. Alph. n. 425)

3º Absolutionem a peccatis sequitur haec oratio : “ Passio Domini Nostri Jesu Christi, merita beatæ Mariae Virginis et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae et praemium vitae aeternae. Amen. „ Haec pars omitti potest in confessionibus frequentioribus (Rit. Rom.) : imo probabile est eam numquam sub peccato addendam esse, ut dic-

tum est de precibus quae absolutionem praecedunt. Congruum tamen est ut potissimum haec ultima oratio non omittatur sine ratione, et dicatur saltem dum poenitens recedit : siquidem probabile est eam elevare omnia bona opera poenitentis ad satisfactionem sacramentalem. (S. Alph. n. 430. dub. 3)

266. III. Numquam licet **absolutionem dare sub conditione de futuro** qua illius effectus maneat suspensus donec conditio purificetur, ex. gr. si restitues, si a blasphemando abstinebis. Nam ita sacramentum certo invalidum redderetur : quod praesertim elucet e traditione et praxi Ecclesiae, quae numquam hoc sacramentum sub tali conditione contulit. Absolvere autem sub conditione de praeterito vel praesenti, licet ob justam causam, nempe quoties cavenda est irreverentia erga sacramentum cujus nullitas timetur, et simul damnum imminet animae poenitentis si ei absolutio non daretur.

Absolutioni sub conditione non obstat natura specialis hujus sacramenti, quod per modum iudicii instituit Christus Dominus. Nam etiam in iudicio humano non repugnat sententiam ferri sub aliqua conditione, prout videmus nunc multos damnari ea conditione ut, si in culpam non recidant, a poena liberi maneant. Insuper deest in hoc iudicio sacramentali ratio, ob quam plures conditiones sententiae humanae adjici nequeant, vid. quod executores nescirent quid sibi agendum foret : hic enim executor est Deus quem nihil latet. Tandem sententiae sacerdotali intrinseca est aliqua conditio quam sacerdos tantum plus minus probabiliter. Deus autem solus cum plena certitudine nosse potest, scil. poenitentem esse rite dispositum. (Ball. P. n. 27)

Nullam dari obligationem ut haec conditio exprimatur vel formaliter concipiatur, liquet e dictis n. 113.

IV. Casus in quibus liceat vel oporteat absolutionem dare sub conditione, praecipue occurrunt quando poenitens est in periculo mortis : de quo infra, n. 298 seqq. Extra hoc periculum, recensentur sequentes casus :

1º Si sacerdos prudenter dubitat num formam recte protulerit.

2º Si poenitens est dubie dispositus quoad dolorem, propositum, etc., nec commode differri potest absolutio, prout explicabitur n. 367.

3º Si sacerdos dubitat num habeat jurisdictionem in hunc poenitentem vel in haec peccata ; poenitens autem, negata absolutione, diu in peccato manere deberet.

4º Si dubium est num adsit materia sufficiens, neque hoc dubium solvi potest, puta quia poenitens est puer valde rudis, semi-fatuus vel infirmus semi-delirans. Tales quandoque absolvi possunt, ne gratia

sacramentali priventur, neque maneant in peccato mortali quod forte commiserint. (S. Alph. n. 432) At si facile suppeditari potest materia certa, non licet dare conditionatam absolutionem : hoc autem semper facile est poenitentibus pleno usu rationis et loquelae fruentibus, saltem recurrendo ad vitae ante actae peccata. (n. 261)

267. V. In Ecclesia latina certe graviter *illicitum* esset ad absolutionem dandam uti **formula deprecativa** : “ Deus te absolvat, absolutionem peccatorum tribuat tibi Deus, „ vel simili.

Hanc formam *invalidam* quoque esse communiter tenent Theol. cum S. Th. Opusc. 22., ducti potissimum ratione sequenti. Sacramentum istud institutum est per modum iudicii, ac proinde forma per modum sententiae proferenda est ; sententia autem a iudice proferri nequit verbis deprecativis, sed tantum indicativis, quibus potestatem suam ostendat. Attamen alii formam deprecativam validam existimant, saltem si, ex intentione sacerdotis proferentis et recepta consuetudine, sensum habet aequivalenter indicativum. Praecipua istorum ratio est : satis constare talem formam, per plura saecula, in Ecclesia latina et, ad nostra tempora usque, in Ecclesia graeca fuisse adhibitam, ac proinde fieri non posse ut ita universaliter in re tanti momenti erratum sit. Imo Clemens VIII, Instructione super ritibus Italo-Graecorum (1595), jubet quidem sacerdotes graecos qui, in casu necessitatis, latinos absolvunt, uti forma *absolve te* ; nullatenus autem dicit formulam deprecatoriam invalide adhiberi, vel indicativam pro Graecis quoque adhibendam esse : quod omittere non potuisset, si deprecativam aestimasset invalidam. Cfr. Palmieri, de Poenit. Parergon ad Thesim XII.

VI. Absolutio numquam dari potest **absenti**. Id graviter illicitum esse patet ex reprobatione a Clemente VIII facta sequentis prop. : “ Licet per litteras seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem absente absolutionem obtinere. „ (Denz. n. 962) Atque in Congr. S. Off. (14 Jul. 1605) Paulus V declaravit utramque partem hujus propositionis, etiam seorsum sumptam, esse reprobam. Quare neque solam absolutionem licet dare absenti, etiamsi antea praesens confessus esset. Imo absolutionem sic datam invalidam fore, ex eadem proscriptione constat. Nam Clemens VIII prohibuit ne *umquam quovis modo* ad praxim deducatur doctrina hac propositione contenta. Hoc autem vetare non potuisset, nisi talis administratio sacramenti invalida esset. Leges enim ecclesiasticae nequeunt obligare cum gravissimo detrimento temporali, et multo minus cum gravissimo periculo damnationis aeternae. Quare, nisi confessio talis invalida foret, Ecclesia non posset eam prohibere ei qui, janjam mori-

turnus, frustra conatus esset confessarium habere praesentem. (Lugo, disp. 17. n. 64)

Praesentia requiritur *moralis*, seu intra quam homines communi voce, quamvis altiori, loqui possunt et solent : id enim postulat natura hujus iudicii sacramentalis quod, ut ex traditione patet, proferendum est super reum praesentem. Distantiam quae inter sacerdotem et poenitentem intercedere possit, multi extendunt ad viginti passus. Ideo, si poenitens (ut fit) antequam absolvatur discedat, plerumque non erit necessarium eum revocare, sed poterit statim absolvi, eo quod certo scitur eum intra paucos passus adesse. Similiter valide absolvetur e fenestra proxima vulneratus in via. (Tamb. de Sacr. l. 5. c. 2. n. 13) In multis casibus dubium erit num valeat absolutio, quae proinde sub conditione danda erit, puta si sacerdos videt in notabili distantia hominem e tecto ruentem, in mari pereuntem, etc. Certo non requiritur ut poenitens verba absolutionis audiat, multo minus ut eadem intelligat. (S. Alph. n. 429)

Non constat absolutionem quae **per telephonium** daretur fore invalidam : sic enim aliqua ratione vox confessarii ad poenitentem perveniret, ac proinde non esset certo confessarius absens, ut in casu de quo procedit decretum Clementis VIII. Attamen multo probabilius invalidam censemus, eo quod telephonica communicatio, in morali hominum aestimatione, non facit unum alteri vere praesentem, sed censetur medium communicandi cum absente. Quare certe graviter peccaret qui absolveret per telephonium extra casum extremae necessitatis ; in hoc casu (qui fere contingere nequit) posset absolutio dari sub conditione. De hoc ultimo casu interrogata S. Poenit. 1 Jul. 1884 censuit : “ Nihil esse respondendum. „ (Ball. P. n. 1155)

268. VII. De externis circumstantiis requisitis ut licite, juxta leges ecclesiasticas, audiantur confessiones, haec pauca notabimus :

1º Sacerdos ipso Rit. Rom. (tit. III. c. 1. n. 7) jubetur ut : “ In ecclesia, non autem in privatis aedibus, confessiones audiat, nisi ex causa rationabili ; quae cum inciderit, studeat tamen id decenti ac patenti loco praestare. „ Nomine autem ecclesiae non veniunt oratoria stricte privata : in his ergo confessiones excipi nequeunt, etiam a Regularibus, nisi forte episcopus facultatem fecerit. (Piat. Prael. J. R. t. II. p. 204)

2º Insuper eodem Rit. (l. c. n. 8) praecipitur ut “ sedes (confessionalis) patenti, conspicuo et apto ecclesiae loco posita, crate perforata inter poenitentem et sacerdotem sit instructa. „ In multis tamen locis confessiones surdastrorum utriusque sexus excipi solent in sacristia. Saepe ampliores determinationes hujus obligationis exhibent statuta

dioecesana. Videsis Stat. Mechl. n. 272 seq. Etiam graviter delinqueret qui mulierum confessiones, excepto necessitatis casu, andiret extra ecclesiam vel in loco ecclesiae minime patenti, cum facile inde gravia scandala orirentur. Non videtur tamen id grave fore, si quis semel vel iterum id ageret in iis adjunctis locorum et personarum quae moraliter omne huiusmodi periculum removerent.

3º Sacerdos confessiones excepturus “superpelliceo et stola violacei coloris utatur, prout tempus vel locorum feret consuetudo.” (Rit. Rom. l. c. n. 9) Regulares plures, per directam concessionem vel privilegiorum communicationem, facultatem habent audiendi confessiones in ecclesia publica, sola stola induti. Videsis Piat. l. c.

SECTIO II. DE SUBJECTO SACRAMENTI POENITENTIAE.

CAPUT I.

DE CONTRITIONE.

§ 1. DE CONTRITIONE IN SE ET IN ORDINE AD SACRAMENTUM.

269. DEFINITIO. Contritio, quae primum locum inter poenitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. (Trid. Sess. 14. c. 4) Complectitur ergo : 1º dolorem ; — 2º detestationem ; — 3º propositum ; ac proinde non sufficit, ut Lutherus docuerat (propos. 7ª inter damnatas a Leone X ; Denz. n. 631), cessatio a peccato et vitae novae propositum et inchoatio, sed veteris etiam odium requiritur. De distinctione inter detestationem et dolorem de peccato, quae a Dogmaticis explicari solet, non est quod solliciti simus : eo quod in homine viatore unum sine altero numquam erit.

DIVISIO. Praecipua divisio contritionis est in *perfectam*, quae proprie sibi nomen contritionis vindicat, et *imperfectam*, quae attritio vocari solet. Satis liquet ex Trid. (l. c.) discrimen inter utramque in eo reponi quod contritio oriatur e motivo caritatis, attritio e motivo

inferioris ordinis. Docet enim Trid. contritionem in genere supra definitam *aliquando caritate perfectam esse*, attritionem vero communiter concipi ex turpitudinis peccati consideratione vel ex gehennae et poenarum metu. Non ita liquet quid requiratur et sufficiat ut contritio perficiatur caritate, eo quod de natura istius virtutis non pauca disputant Theol., ut breviter dictum est Vol. I. n. 211. Hinc :

1° Certo habebitur perfecta contritio, si motivum doloris est offensa Dei propter seipsum, non autem unice propter beatitudinem nostram, super omnia appetitive dilecti. Nec refert utrum contritio eliciatur e motivo alicujus attributi specialis Dei, ex. gr. misericordiae, justitiae, etc., an e motivo bonitatis divinae, quatenus haec omnes Dei perfectiones complectatur : nam infinita Dei excellentia in singulis Dei attributis reperitur. (Ball. P. n. 39)

2° Probabile est contritioni perfectae sufficere dolorem de peccatis, quatenus per ea amiserimus aeternam beatitudinem nostram in Dei possessione sitam, seu amorem imperfectum amicitiae quo diligatur divina bonitas prout bona est diligenti. Nec propterea admittere debemus, quod parum probabile est, formale objectum caritatis esse bonitatem divinam in quantum est beatitudinis objectum. Nam, per praedictum amorem amicitiae imperfectum, directe ferimur in Deum ipsum quo volumus frui, non sub hac ratione formali, quia volumus esse beati, sed quia Deus Deique unio et familiaritas placet, ita ut, etsi in hoc non esset sita nostra beatitudo, id nihilominus vellemus. (Palm. de Poenit. Th. 22)

3° Multi Theol. antiquiores, quorum sententiam probabilem censent Suar. (disp. 4. sect. 2) et Lugo (disp. 5. n. 4), tamquam perfectam habent eam contritionem quae peccatum super omnia detestatur, etiamsi haec detestatio non oriatur ex caritate sed ex motivo obedientiae, religionis vel poenitentiae. Certe talis contritio perfecta evadet, si una cum harum virtutum motivo consideratur infinita excellentia Dei cui est facta injuria, negata obedientia, etc. ut facillime fieri potest. (Ball. P. n. 41)

4° Praecipue planum plerisque erit a consideratione Dei-Hominis, pro peccato ex amore nostri patientis, assurgere ad detestationem peccati tamquam mali ipsius Dei : in qua detestatione ratio verae caritatis procul dubio reperitur. (Lehmk. l. n. 319; Frassinetti, t. I. nota 24) Quare potissimum hac consideratione tum confessarios, tum concionatores uti juvabit ad perfectam contritionem in animabus fidelium excitandam.

270. ASSERTA. I. Ad consequendam remissionem peccati semper requiritur motus contritionis vel attritionis. Nam, licet non repugnet a Deo condonari peccatum sine hominis poenitentia, e documentis revela-

tionis aperte constat Ipsum, in praesenti ordine Providentiae suae, numquam veniam largiri impenitenti. Ideo Trid. (Sess. 14. c. 4) : " Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius. „ Hoc verum est etiam de peccatis venialibus : nam, cum homo per illa inordinate inhaereat creaturis, ipsi non condonantur nisi per aliquam poenitentiam se ad Deum converterit. (S. Th. 3. q. 87. a. 1)

II. Contritio perfecta, etiam extra sacramentum poenitentiae, hominem Deo reconciliat.

Hanc veritatem, quam Dogmatici multis documentis e Scriptura et traditione probare solent, definivit Trid. (l. c.) et confirmat damnatio plurium errorum Baii, speciatim prop. 32^{ae} : " Caritas illa, quae est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum. „ Docet ibidem Trid. illam reconciliationem non esse adscribendam contritioni, sine sacramenti voto quod in illa includitur. Non requiritur tamen ut hoc votum explicitum sit, sed sufficit illud quod, supposita institutione sacramenti et obligatione eidem subjiendi omnia mortalia post baptismum commissa, reperitur in actu perfectae caritatis ab homine baptizato elicit. Nam ipsum Trid. adscribit effectum reconciliationis voto quod *includitur*, non autem quod *adjicitur* actui contritionis. Neque apparet ulla ratio ob quam caritas frustraretur effectu suo in homine qui, ob inadvertentiam vel ignorantiam invincibilem, non eliceret expresse confessionis votum. (S. Alph. n. 437. dub. 4)

Manifestum est remissionem venialium per contritionem vel attritionem non esse adscribendam voto sacramenti : siquidem istius recipiendi obligatio ad sola mortalia protenditur.

271. III. Attritio, quamvis sine sacramento poenitentiae peccatorem justificare nequeat, sufficit tamen ad eum in sacramento isto, ope absolutionis, justificandum.

Id clare evincitur e Trid. Sess. 14. c. 4., ut fusius apud Dogmaticos videre est. Hanc doctrinam, licet a quibusdam saec. xvii et saec. xviii AA. oppugnata fuerit, S. Alph. (n. 440) *certam* vocat et qua talem omnes hodie recipiunt. Hinc, qui in articulo mortis peccatum mortale cum attritione confessus est, non tenetur ad eliciendam contritionem : nam ipsa cura salutis aeternae non obligat ad diligentiam exquisitam, quae omne dubium etiam metaphysicum excludat, sed tantum ad moralem diligentiam qua morale dubium excludatur, ut profecto excluditur attritio cum sacramento. (Lugo, disp. 7. sect. 13)

Neque admittendum, quod quibusdam AA. visum est (Pallavicini, de Poenit. c. 12; Juenin, etc.) : attritioni, ut in sacramento justificet, inesse

oportere amorem Dei quem vocant *initialem*, quo scil. Deus ametur quidem propter bonitatem suam, sed nondum super omnia. Hanc opinionem confutare solent Dogmatici. Videsis Palm. de Poenit. Theses 25 seqq. Provocant sententiae oppositae fautores praecipue ad ipsum Trid. Sess. 6. c. 6, ubi, inter dispositiones justificationi praevias, videtur hic amor initialis requiri his verbis: "In spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque, tamquam omnis iustitiae fontem diligere incipiunt." Reapse Tridentinum h. l. videtur intendere veram caritatem. Sed perperam supponitur omnes dispositiones quae ibi recensentur tamquam praeviae ad justificationem obtinendam, vel cum solo voto baptismi, vel cum reali baptismi susceptione, esse necessarias ad justificationem quovis modo consequendam. Nec potest hoc ex alio loco derivatum argumentum praevallere contra silentium Trid. Sess. 14. c. 4. ubi, ex professo agens de discrimine inter contritionem et attritionem, illam e caritate, hanc ex aliis motivis inferioribus unice derivat.

272. IV. Ut contritio vel attritio de peccatis mortalibus effectus suos operetur, debet esse :

1° **Vera**, h. e. reapse in voluntate, non tantum in sensu, vicens : secus enim non esset *animi dolor*. (Trid. Sess. 14. c. 4) Hinc :

a) Non sufficit attritio *mere existimata* ; ac proinde qui putat se esse attritum et ita ad sacramentum poenitentiae accedit, non recipit remissionem peccatorum suorum, licet ob bonam fidem a peccato sacrilegii immunis sit. Talem attritionem in sacramento sufficere, quidam magni nominis AA. docuere, quos citat et sequitur Ballerini. (Ball. P. n. 52 seqq.) Sed advertit P. Palmieri (in nota ad p. 76) merito hanc opinionem communiter derelictam esse. Dolor enim, si verus non est, nullus est, ideoque deest ille motus contritionis quem Trid. declaravit prorsus necessarium ad veniam obtinendam. (n. 270, I) Frustra allegant existimata attritione auferri obicem, sacramenti autem effectus produci in iis omnibus qui obicem non ponant : nam praecise hic quaeritur num obicem ponat qui attritione vera careat. Neque sufficit vitae melioris propositum sine dolore, ut liquet ex dictis n. 269, I.

b) Si poenitens dicat *se dolere quod non doleat*, prudenter investigandum erit utrum reapse careat vero dolore, an tantum desit ipsi intensitas doloris, praesertim sensibilis, quem non satis a rationali distinguere valeat. Quare dispiciat confessarius utrum iste serio velit peccatum relinquere et omnes obligationes implere quae eum sub gravi urgent, an habeat tantum velleitatem non peccandi in posterum. In priore casu censendus est habere dolorem verum ; atque ita plerumque judicandum erit : nam si dolet quod non doleat, id generatim fiet, quia peccatum odio habet. (Ball. P. n. 114 seq.)

c) Ad obtinendam remissionem mortalium certe sufficit *dolor virtualis* seu actus caritatis elicited ex. gr. ab eo qui de peccato suo non cogitat. Disputatur num haec contritio virtualis sufficiat ad sacramentum rite suscipiendum. Negant multi cum S. Alph. (n. 449); affirmant alii, ut Lugo (disp. 5. n. 92 seqq.), Ball. P. (n. 86 seqq.) Controversia satis otiosa est. Nam vix fieri poterit ut quis, accedens ad sacramentum suscipiendum et peccata accusanda revolvens, eliciat actum caritatis, neque simul in formalem peccati detestationem erumpat. Similiter dicendum de attritione virtuali, qualis foret actus quo quis ex metu inferni conciperet odium peccati et proponeret efficaciter vitare omnia peccata letalia, nec tamen formaliter doleret de peccato a se commisso: nam et haec hypothesis, in eo qui ad sacramentum poenitentiae accedit, vix umquam verificabitur.

273. 2º Supernaturalis. Haec qualitas certe postulat duo: primum, ut supernaturalis gratiae lumine mens illustretur; alterum, ut contritio eliciatur e motivo quod ad Deum referatur. Attamen de primo non est quod solliciti simus, siquidem lumen gratiae nemini denegabitur.

Non sufficit igitur dolor de peccato quatenus tantum rectae rationi opponitur, infamiam vel morbum causavit, etc. Nam per contritionem homo convertendus est ad Deum, dum talibus motivis non convertitur nisi ad ordinem rationis, consortii humani leges, etc. (Lugo, disp. 5. n. 142) Sufficit vero dolor conceptus ex metu gehennae, ut diserte habetur ex Trid. (Sess. 14. c. 4); — ex metu poenarum purgatorii; — ex metu poenarum temporalium hujus vitae, dummodo spectentur ut a Deo inflictæ et ad detestationem peccati super omnia perveniatur, prout explicabitur n. 274. Putat quidem S. Alph. (n. 443) non licere ad sacramentum accedere cum contritione quæ tantum hoc ultimo motivo innitatur, quia sententia negans sufficere talem contritionem est saltem extrinsece probabilis. Sed hanc ipsam extrinsecam probabilitatem exiguo niti fundamento ostendit Ball. P. n. 105 seqq. Quare censemus cum Viva (in prop. 1^{am} damn. ab Innoc. XI. n. 26) sententiam quæ sufficientiam talis motivi asserit, esse probabilissimam, ac proinde legem tutius sequendi minime ob stare quominus in praxim deducatur. — Addendum est motivum turpitudinis peccati, puta injustitiæ, impuditiæ, etc. (Trid. l. c.), quod, ut patet ex ante dictis, ita intelligendum est ut peccatum spectetur tamquam oppositum non tantum ordini rationis, sed et Deo.

Plerique (Bus. ap. S. Alph. n. 433; Lehmk. II. n. 283. etc.) hanc alteram qualitatem ita explicant ut motivum quo quis ad attritionem moveatur, debeat fide stricta apprehendi. Id alii (Ball. P. n. 48 seq.) negant, existimantes satis esse ut poenitens fidesupernaturali animetur.

Ceterum omnia motiva supra enumerata, quibus fideles ad perfectam vel imperfectam contritionem adducuntur, pertinent ad fidem strictam, vel tanquam a Deo revelata spectari possunt et solent. Quare nulla difficultas in praxi ex admissa priore sententia orietur. Insuper manifestum est eum qui ad sacramentum poenitentiae accedit, necessario exercere fidem et spem supernaturalem : nam eo ipso quod accedit ad recipiendam remissionem suorum peccatorum, explicite credit virtute sacramenti illa sibi remittenda, et explicite sperat Deum per sacramentum haec peccata remissurum. (S. Alph. n. 439) Nihil vero est quod obliget poenitentem ad actus fidei et spei distincte eliciendos, multo minus ad consuetas earum formulas recitandas.

274. 3° Summa, ita ut nihil magis detesteris quam peccatum et eligas potius omnia mala perpeti quam mortaliter contra Deum peccare. Hic dolor vocatur *appretiative summus*, et residet in voluntate quae se a peccato avertit tanquam a summo malo, praelucente iudicio quo intellectus peccatum tanquam malum ceteris omnibus majus apprehendit. Confer dicta in argumento simili de caritate. (Vol. I. n. 210) Potest autem attritio summa concipi, etiam e metu poenarum temporalium, quamvis dentur aliae majores, dummodo in iis quas patimur agnoscamus iram Dei, quae in omnia peccata excandescat, praesertim si has poenas nostras spectemus ut inchoationem poenarum aeternarum, quibus ira divina peccatores impenitentes castigatura sit. (Ball. P. n. 109)

Ad contritionem summam sufficit ut poenitens malit generaliter pati quamlibet poenam quam peccare : nam " in speciali descendere ad hanc poenam vel ad illam non tenetur ; quin imo stulte faceret, si quis seipsum vel alium sollicitaret super hujusmodi poenis „ (S. Th. Quodlib. 1. a. 9) Non consentimus tamen Ball. P. (n. 116) carpenti tritam actus contritionis formulam : " Mallem millies mori quam iterum te, Deus, offendam. „ Nam *millies mori* passim adhibetur eo fere sensu quo diceretur *mala quaecumque pati*, ac proinde haec locutio nequaquam apta est ad phantasiam excitandam, ut fieret proposito aliquo supplicio vel morbo in specie. Imprudenter tamen juberet confessarius ut attente perpenderet poenitens malum mortis subeundum esse potius quam iterum peccetur. Iis vero qui difficultates patiuntur propter hypotheses quas sibi fingunt mali patiendi vel cupiditatis vincendae ad peccatum vitandum, suadeatur ut tantum generaliter penes se statuunt, occasione occurrente, facere quod debeant, quamvis nunc nondum potentiore gratia adjutus id prorsus supra vires appareat. (Ball. P. n. 116)

Nullus autem certus gradus intensitatis in contritione requiritur ; ac proinde prorsus rejicienda est sententia quorundam veterum DD. postulantium contritionem *intensive summam*, seu quae vehementia sua

superet alios omnes dolores vel amores qui in eodem homine reperiantur. Solent Dogmatici id speciatim probare de contritione perfecta, demonstrantes ex Scriptura et traditione amorem Dei et peccati remissionem concedi cuilibet actui caritatis, dummodo sit in sua specie perfectus, seu talis ut homo Deum super omnia amet et peccatum super omnia detestetur. Idem manifeste sequitur ex Trid. (Sess. 14. c. 4) ad contritionem extra sacramentum justificantem nihil aliud postulante quam ut caritate perficiatur, nulla distinctione posita inter caritatem plus minusve intensam. Pariter liquet nullam determinatam durationem in actu contritionis requiri: nam in instanti potest esse essentia verae caritatis, quae sola requiritur ad perfectam contritionem. In praxi tamen cavendum a nimia festinatione, quae forte impediret ne debitae dispositiones obtinerentur. (Palm. de Poenit. Th. 24)

275. 4° Universalis, ita ut se extendat ad omnia peccata mortalia, etiamsi haec forte memoriae non occurrant: nam nullum peccatum sine dolore remittitur (270, 1); neque unum sine altero remitti potest, cum peccati mortalis remissio fiat per infusionem gratiae sanctificantis, quae cum letalis culpa reatus stare nequit. Quare contritio concipienda est vel e motivo universali, puta amoris Dei, timoris poenarum, etc., vel e motivis particularibus quae se extendant ad singula peccata mortalia expianda.

Ideo probabilius sacramentum validum est, sed informe si quis illud recipit reus duorum peccatorum gravium diversae speciei, puta furti et perjurii, contritionem autem elicit tantum de peccato furti ob specialem ejus turpitudinem, dum peccatum perjurii oblitus est. Plures tamen DD. quos citat S. Alph. (n. 444) et sequitur D'Annib. (III. n. 312. nota 19), non improbabiler existimant per talem confessionem remitti utrumque peccatum: quia, cum poenitens doleat ut divinam recuperet amicitiam, dolor ejus virtualiter se extendit ad omnia peccata mortalia, etiam oblivioni data, utpote opposita reconciliationi cum Deo intentae; ac proinde, si dolet de turpitudine specifica, debet etiam dolere de generica, quae talem reconciliationem impedit. Haec controversia parum ad praxim facit: nam vix ullus est poenitens qui non assurgat ad motivum contritionis universale, etiamsi a particulari initium poenitendi sumpsit.

Non requiritur ut actus contritionis ad singula peccata speciatim terminetur. "Sufficit dolor universalis de omnibus peccatis confuse conceptis, qui virtute extendatur ad singula, prout accusatio de illis fit virtute talis doloris." (Suar. disp. 20. sect. 4. n. 28)

276. V. Contritio de venialibus quae in sacramento poenitentiae accusantur, debet pollere tribus prioribus dotibus mox (IV) explicatis:

nam eadem urgent rationes ac pro peccatis mortalibus. At non requiritur ut sit universalis ; nihil enim obstat quominus unum veniale sine altero condonetur.

Valde probabile est pro venialibus sufficere detestationem virtualem, qualis videtur adesse in ipso desiderio recipiendi sacramentum ejusque effectus. (Ball. P. n. 93) Ut enim universe docet S. Th. (3. q. 87. a. 1), ad remissionem venialium obtinendam sufficit displicentia virtualis, quae habetur cum aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum et res divinas, ut quidquid occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei et doleret se commisisse, etiamsi actu de illo non cogitaret. Attamen, ob contrariam quorundam sententiam (Bus. ap. S. Alph. n. 433), semper formalis dolor eliciendus est ne sacramentum, absque causa, periculo nullitatis exponatur. Juvat tamen prior sententia, ne facilius de valore confessionis venialium dubitetur ob minorem eliciendae contritionis diligentiam.

Manifestum est graviter peccaturum eum qui sciens volens nullum dolorem haberet in confessione venialium : nam gravem irreverentiam inferret sacramento, cujus formam scienter irritam redderet. (Lugo, disp. 14. n. 109) Hoc tamen vix continget in homine, qui (ut supponitur) tam bene dispositus est ut nullum peccatum grave commiserit. Sufficit certe dolor de peccatis sive gravibus, sive levibus praeteritae vitae, quorum accusatio renovatur. Ubi dolor sufficiens ad valorem absolutionis habetur, communiter censent AA. (Lugo, l. c. n. 118) venialiter peccare eum qui scienter subicit absolutioni veniale peccatum, de quo certo novit se non dolere : quia materiae validae invalida admiscetur, vel (quod verius est) quia in re levi sacerdos decipitur et sacramento irreverentia irrogatur. Alii (Mazzotta, tr. 6. disp. 1. q. 3. c. 1 ; Lehm. II. n. 291) probabiliter opinantur nullam deceptionem in tali accusatione contingere, eo quod confessarius satis novit consuetudinem piorum fidelium esse ut plura accusent quae non subiciant tamquam materiam absolutionis, sed ob alias utilitates, ut supra (n. 260) dictum est de imperfectionibus enarrandis. Hanc posteriorem sententiam praesertim admittendam ducimus in casu satis frequenti, in quo poenitens dubitat num revera doleat de peccatis quibusdam levibus, eaque accusat sperans dolorem sufficientem fore vel aliam specialem utilitatem intendens.

Qualis dolor in confessione venialium sufficiat, amplius patebit ex dicendis de proposito in eadem confessione requisito. (n. 282)

277. VI. Venialia extra sacramentum poenitentiae remitti possunt attritione. Id communiter deducunt DD. e Trid. (Sess. 14. c. 5) docente haec peccata in confessione " taceri citra culpam multisque aliis remediis expiari " posse. Etiam cum divina bonitate congruit ut delicta multo leviora facilius condonentur quam peccata mortalia.

Attamen non videntur quaelibet venialia pro qualibet attritione remitti extra sacramentum. Ratio potissima id opinandi est : secus dicendum fore nullum veniale umquam per absolutionem remitti homini qui venialia tantum confitenda habeat, siquidem cuncta ei jam ante absolutionem remissa essent per attritionem quam elicisset ante absolutionem. Manerent quidem, etiam in illa sententia, aliae quaedam utilitates in venialium accusatione, puta amplioris gratiae et remissionis poenarum quae per sacramentum obtinentur, etc. Nihilominus plurimum detraberetur efficaciae quam fideles omnes huic sacramento inesse existimant ad venialium remissionem et ob quam, probante Ecclesia, tam late a pluribus saeculis invaluit venialium confessio. Probabilius ergo, extra sacramentum, pro gravioribus venialibus requiritur perfectior attritio, pro levioribus minus perfecta ; mensuram tamen hanc determinare nequaquam possumus. (Lugo, disp. 9. n. 32) In sacramento autem poenitentiae (idem dic de baptismo et extrema unctione) remittuntur omnia venialia, quorum attritio habetur.

278. VII. Non est necessarium ut dolor elicitus explicite **referatur ad confessionem**. Nam Trid. (Sess. 14. c. 4) explicans quanam attritio disponat ad justificationem in sacramento consequendam, nihil de tali relatione dicit : quam proinde requiri gratis affirmatur. Idem quoque patet ex usu fidelium, qui saepe eliciunt contritionem de peccatis, puta occasione concionis auditaе, quin de confessione instituenda adhuc cogitent, et postea, ex desiderio veniae, ad confessionem accedunt : quos rite dispositos esse nemo rationabiliter ambigit. (Lugo, disp. 14. n. 38 seq.) Sufficit igitur ea relatio virtualis quae semper habebitur quando poenitens, in ordine ad absolutionem, dat signum doloris sui praecedentis, ut explicat Suar. (disp. 20. sect. 4. n. 29), quem quidam falso pro sententia contraria allegant.

Opinatur tamen S. Alph. (n. 447) in praxi, ante confessionem, sequendam esse sententiam contrariam, utpote probabilem, ne sacramentum periculo exponatur. Sed valde debilis est ratio quam priori sententiae opponunt pauci AA., nempe oportere ut a poenitente dolor, tamquam materia, ad absolutionem, tamquam formam, ordinetur. Nam misso quod probabile est dolorem non esse materiam proprie dictam (n. 263), talis relatio a ministro, non autem a subjecto sacramenti facienda est. Ipsi autem patroni hujus sententiae potissimum in eam devenisse videntur ex erroneo intellectu Suarezii, ut notat Lugo, l. c. n. 36. Quare censemus nihil ob stare quominus sententia nostra, utpote probabilissima, ad praxim deducatur.

VIII. Contritio **praecedere debet** absolutionem, non tamen necessario confessionem.

Ratio prioris partis est : absolutionem dari posse tantum ei qui de peccatis suis dolet. Ratio posterioris desumitur e communi fidelium praxi : qui, si forte peccata absque dolore confessi sint et postea, hortante confessario, contritionem ante absolutionem conceperint, existimant se omnino rite absolutos esse. Atque ipsum Rit. Rom. (tit. III. c. 1. n. 17) jubet confessarium, *audita confessione*, conari ut poenitentem ad dolorem adducat. Quare rejicienda videtur, tamquam improbabilis, sententia paucorum AA. qui requirebant ut contritio aliquo modo praecederet accusationem, ut ista non esset mera peccatorum narratio, sed dolorosa confessio : quam sententiam Lugo (disp. 14. n. 13) vocat singularem et omnibus Theologis oppositam.

279. IX. Non requiritur **novus dolor**, quando poenitens jam absolutus, statim vel brevi post, accusat peccatum grave quod oblitus erat. Nam dolor elicitus brevi antea, e motivo universali (ut supponimus), moraliter permanet et complectitur istud peccatum oblivioni datum. Praxis autem communis confessariorum est, teste Lugo (disp. 14. n. 27), in iis adjunctis iterare absolutionem, ommissa monitione ut poenitens novum dolorem eliciat.

Quidam tamen AA., quorum doctrinam S. Alph. (n. 448) probabiliorē vocat, contendunt tunc requiri novum dolorem : quia, cum per primam absolutionem completum sit iudicium, nova materia proxima ad novam absolutionem requiritur. Sed, etiam ommissa probabilitate sententiae negantis hic agi de vera materia proxima, nihil obstat quominus aliqua materia partialis proxima deserviat pro duplici forma sacramentali, sicut corpus Christi, tamquam materia proxima, substat omnibus consecrationibus. Addunt quoque contritionem hanc moraliter quidem perseverare, minime vero referri ad absolutionem. Sed imprimis de necessitate hujus relationis non constat (n. 278) ; deinde reapse hic dolor ordinatus fuit ad accipiendam absolutionem hujus peccati oblivione praetermissi aequae ceterorum. Tandem vix ullum A. hanc sententiam tenuisse ostendit Ball. P. n. 131. Quare putamus, cum Viva (in prop. 1^{am} damn. ab Innoc. XI. n. 26) et Ball. P. (n. 133), nostram opinionem esse moraliter certam, ac proinde non obligari confessarium ut poenitentem in hoc similive casu ad dolorem renovandum excitet.

Utrunque vero probabiliter controvertitur utrum, ad novam confessionem de iisdem peccatis jam absolutis instituendam, requiratur novus dolor, an sufficiat ille qui in priore confessione elicitus fuerat et nondum retractatus supponitur. Ante confessionem sane inducendi sunt poenitentes ut dolorem iterent : quod omnes sponte faciunt. E probabilitate autem posterioris sententiae sequitur non facile inquietandos esse qui ex devotione confessi sunt peccatum gravius e praeterita vita, quamvis timeant ut ullum dolorem de eo iteraverint. (Ball. P. n. 136)

X. Contritio elici potest aliquo temporis intervallo ante confessionem vel absolutionem, dummodo non fuerit per novum peccatum retractata et moraliter cum his partibus iudicii sacramentalis uniatur. Quantum autem possit esse illud intervallum, determinari nequit, neque ad praxim conducit. Plures (Diana, t. 1. tr. 3. res. 94. n. 1; Ball. P. n. 138. etc.) tamquam regulam dant: inter varias partes iudicii sacramentalis intercedere posse eandem distantiam atque inter partes iudicii forensis, cujus instar poenitentia est instituta. Alii (S. Alph. n. 446. etc.) talem regulam nimis laxam putant; admittunt tamen (quod ad praxim abunde sufficit) non esse strictam obligationem renovandi doloris qui per aliquot dies praecesserit, dummodo virtualiter perseveret in aliquibus mediis, ex. gr. si poenitens, vi hujus doloris, occasiones peccati fugiat, vel postea ex hoc dolore confessionem instituatur. (S. Alph. H. A. tr. 16. n. 20) Haec utilia esse possunt ad sedandos scrupulos eorum qui, cum pridie se ad confessionem praeparaverint, sequenti die confitentur nullo renovato doloris actu.

§ 2. DE PROPOSITO SPECIATIM CONSIDERATO.

280. I. Ad sacramentum poenitentiae valide suscipiendum necessario requiritur propositum non peccandi de cetero, ut liquet e definitione contritionis a Trid. data. (n. 269) Sufficit tamen **propositum virtuale** seu implicitum, quod necessario includitur in dolore, qui ex **universali** motivo conceptus sit: siquidem repugnat aliquem simul detestari super omnia peccatum a se commissum, ex. gr. e metu gehennae, et velle alio quocumque peccato gravi offendere Deum, postponendo gehennam aliis malis inferioribus quae per peccatum suum vitare intendat. Ratio deducitur e Trid. (Sess. 14. c. 4) declarante attritionem hujusmodi, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniae, peccatorem disponere ad justificationem in sacramento recipiendam.

Nihil ergo aliud requiritur quam ut *voluntas peccandi excludatur*: quod certe obtinet in dolore e motivo universali concepto. Videtur autem requiri propositum formale seu explicitum in casu, utique raro, quo dolor de peccato concipitur unice e motivo particulari; nam tali dolori non est implicitum propositum non peccandi de cetero, sed tantum vitandi illa peccata de quibus homo dolet. Cfr. tamen dicta n. 275.

S. Alph. (n. 450) duas alias sententias de hoc argumento affert: priorem, juxta quam semper requiritur formale propositum, quippe quod Trid. in definitione contritionis diserte ponat; posteriorem, juxta quam sufficiat propositum virtuale tantum in casu quo poenitens non cogitet de futuro. At haec posterior vix a nostra sententia discrepat;

nam, dum statuit valere confessionem cum proposito virtuali quando homo de futuro non cogitat, concedit propositum formale non pertinere ad essentialia sacramenti; hypothesis autem quam facit hominis efficaciter dolentis et tamen, etiam ubi de futuro cogitat, non elicientis propositum vitandi peccata, chimaerica est. Prior autem sententia paucis omnino AA. nititur, ut fuse ostendit Ball. P. (n. 146 seqq.) Nec solida est ratio ab iis allata: nam in definitione contritionis nihil indicat utrum requiratur formale an virtuale propositum, dum e sequentibus verbis patet mentem Tridentini esse ut virtuale sufficiat, quemadmodum supra dictum est. Censemus ergo cum Viva (in prop. 1^{am} damn. ab Innoc. XI. n. 26), et Ball. P. (n. 150), contra S. Alph. (l. c.), sententiam nostram esse probabilissimam ac proinde tuto in praxim deduci posse. Juvandi tamen sunt poenitentes ut explicite propositum eliciant, tum ut certius de sincera eorum contritione constet, tum ut proposito firmiori riteque determinato plurimum augeatur confessionis fructus.

281. II. Dotes requisitae in proposito sunt (S. Alph. n. 451):

1° Ut sit **firmum**. Scil. poenitens debet habere voluntatem omnino deliberatam non recidendi, et ita dispositus esse ut, nullius mali timore et nullius boni cupidine, peccatum in posterum admittere velit. Nullatenus autem requiritur *promissio* abstinendi a peccatis. Nec refert quod quis putet se unum vel plura peccata non vitaturum: quia propositum est actus voluntatis; existimatio autem illa est actus intellectus, qui ex illo proposito, ob humanae voluntatis mutabilitatem, non necessario sequitur. (Bus. ap. S. Alph. n. 433)

Quodsi poenitens *certo credat*, ob expertam inconstantiam et fragilitatem suam, se denno relapsurum esse in aliquod mortale peccatum, S. Alph. (l. c.) censet talem non posse prudenter existimari firmo proposito praeditum: quia fieri nequit ut quis firmiter proponat se emendare, sciens quod Deus gratiam suam coadjuvantem non denegat facienti quantum in se est, et, his non obstantibus, credat certo se ad peccata sua rediturum. Sed probabilius praevisio talis moralis impossibilitatis firmum propositum per se non excludit. Sic serio proponimus in venialibus, et tamen scimus nos relapsuros. Confessarii autem saepissime absolvent poenitentes quos morali certitudine norunt relapsuros esse: neque apparet cur praevisio similis in ipso poenitente conciliari nequeat cum firmo proposito voluntatis. (Lugo, disp. 14. n. 137; Ball. P. n. 161)

At si quis poenitens *desperet* de sua emendatione, is, priusquam absolvatur, disponendus erit ut, non per vires suas, sed per Dei gratiam, emendationis spem concipiat. Confessarius ipsum hortabitur ut recogitet summam divinae gratiae efficaciam, sibi que persuadeat cum tali auxilio non esse impossibilem emendationem. Neque esset dimittendus sine

absolutione, nisi talem spem concipere recusaret. Practice, praemissa confirmatione ac consolatione debita, absolvendus est qui dicit: "Omnino quidem doleo ac firmiter propono abstinere; interim tamen, scio, iterum faciam, iterum labar, jam toties expertus sum, etc. „ Haec enim solent indicare tantum persuasionem intellectus, non defectum voluntatis. (Sporer, de Poenit. n. 310; Ball. P. n. 162)

Quandoque haec apparens potius quam vera desperatio de emendatione oriatur ex errore, quo existiment poenitentes a se prorsus exigi promissionem realis emendationis vel abstinentiam a peccatis omnino indeliberatis in quae e mera consuetudine prorumpunt, puta blasphemias. Talibus hominibus diserte significare debet confessarius ab iis non exigi ut non sint relapsuri, sed ut hic et nunc voluntatem habeant non relabendi, neque ad culpam gravem imputari nisi peccata plene deliberrata. (Ball. P. n. 165 seq.)

2° Ut sit *efficax*, i. e. aptum efficere quod proponitur. Tale autem erit si poenitens serio volet adhibere media ad peccatum vitandum, praesertim occasionis proximae fugam. Cfr. n. 372 seq. Minime licet judicare inefficax quodcumque propositum non fuerit ad executionem perductum. Relapsus enim saepius provenit e mutatione voluntatis, inter difficultates occurrentes, quam ex infirmitate propositi in ipsa confessione. Quare multi dicunt requiri propositum *affective, non effective efficax*. Cfr. dicenda de recidivis, n. 370.

3° Ut sit *universale*, seu ut se extendat non tantum ad peccata commissa, sed ad alia quaelibet mortalia. Hic manifestus est sensus Trid. (Sess. 14. c. 4): " cum proposito non peccandi de cetero. „ Non requiritur tamen ut poenitens specialia peccata vitanda consideret, sed sufficit ut concipiat generale propositum nunquam iterum peccandi mortaliter. Imo imprudenter confessarius proponeret omnes difficultates quae in vitandis peccatis occurrere possunt, ut poenitens distinctum propositum circa illas eliciat: nam ii qui vehementibus passionibus implicantur, praesertim contra castitatem, ita conjicerentur in manifestum periculum non habendi propositum efficax in futurum, imo et denuo peccandi. (Suar. disp. 32 sect. 2. n. 2; Lugo, disp. 7. n. 238) Quaedam tamen explicite exigere debet confessarius, praesertim ad bonum commune vel tertii pertinentia, puta rei alienae restitutionem, vindictae remissionem, sublationem scandali, etc. (Ball. P. n. 157)

282. III. Propositum de venialibus debet quidem esse firmum et efficax, non tamen necessario universale, perinde ac dictum est de dolore, quem sequitur propositum. (n. 276) Requiritur autem propositum non committendi *eadem* peccata: nemo enim potest simul efficaciter detestari peccatum praeteritum propter talem malitiam, et retinere

affectum erga eandem malitiam. De hoc argumento sequentia ad praxim notasse juvabit :

1° Sufficit dolere de multitudine aut frequentia venialium, et consequenter propositum elicere, non quidem de singulis vitandis, sed saltem de minuenda hac frequentia et negligentia. Ideo S. Th. (3. q. 87. a. 1) dicit requiri tantum “propositum se praeparandi ad peccata venialia minuenda.” In hoc casu, sacramenti materia erit ipsa haec multitudo et frequentia; fructus sacramenti, remissio saltem illorum peccatorum in quibus fuit illa circumstantia frequentiae, seu posteriorum. (Lugo, disp. 14. n. 133 seqq.)

2° Sufficit dolor qui habeatur de uno peccato veniali, ex. gr. mendacio, furto, quin sit etiam virtualiter de aliis ejusdem speciei, et sine proposito vitandi omnia peccata ejusdem speciei, puta omnia mendacia vel furta. Nam potest esse ratio particularis in malitia individua hujus peccati, quae non reperiatur in reliquis ejusdem speciei, ex. gr. major deliberatio, amplior quantitas quae tamen ad gravem non pertingat, etc. Similiter sufficit dolor de venialibus plene deliberatis cum proposito ea vitandi, nec opus est ut motus voluntatis se ad semi-deliberata extendat.

3° Nihil obstat quominus concipiatur dolor universalis de venialibus omnibus, etiam semi-deliberatis, qui feratur quoque ad singula seorsim, et cui respondeat propositum universale, quod feratur ad collectionem et ad singula. Quamvis enim impossibile sit vitare omnia venialia (Vol. I. n. 315), ideoque voluntas omnia vitandi nequeat esse absoluta, potest tamen esse efficax eo sensu quo efficax propositum requiritur, quasi diceret poenitens : “Quantum in me est, volo pro nunc numquam peccare venialiter.” (Lugo, l. c. n. 137)

4° Quo major sit boni propositi securitas et emendationis fructus, inducendi sunt fideles pii ut in confessione venialium pauca quidem accusent, sed rite determinata et in quibus fuerit amplior consensus voluntatis. Juvat semper adjicere peccatum e gravioribus vitae praeteritae, saltem generice accusatum.

CAPUT II.

DE CONFESSIONE.

§ 1. DE INTEGRITATE IN CONFESSIONE REQUISITA.

Punctum I. De extensione integritatis.

283 I. Ex jure divino tenentur poenitentes omnia peccata mortalia post baptismum commissa, quorum post diligentem sui discussionem

conscientiam habent, in confessione accusare. Hanc doctrinam a Trid. definitam (Sess. 14. c. 5. et can. 7) supponimus a Dogmaticis demonstratam.

Distingui solet integritas **materialis** et **formalis**. Prior habetur quando exprimuntur omnia peccata, quorum poenitens reus est, seu ad quae exprimenda per se tenetur (n. 258); posterior, quando exprimuntur omnia peccata quae poenitens potest et debet exprimere, secundum practicum ipsius conscientiae dictamen. Manifestum est nullum discrimen inter materiale et formale integritatem fore, nisi quis, propter oblivionem aliudve physicum impedimentum, omnia peccata per se accusanda confiteri nequeat, vel hanc accusationem differre possit ob aliquam e causis excusantibus, de quibus Puncto III dicitur.

Semper in confessione requiritur integritas formalis, cum nequeat unum peccatum mortale sine reliquis condonari. (n. 275) Quare oportet ut poenitens omnia peccata quorum conscius est, in eadem confessione accuset. Si igitur omitteret aliquod peccatum quod hic et nunc accusare possit et debeat, grave peccatum patraret. Idem extendendum est, ex constanti Ecclesiae interpretatione, ad peccatum quod jam indirecte fuerit remissum, puta ob praecedentem confessionem in qua poenitens illud inculpabiliter oblitus est. Ideo damnata est ab Alex. VII prop. 11^a: „Peccata in confessione omissa seu oblita, ob instans periculum vitae aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere. „ Non semper requiri materiale integritatem inde liquet, quod non peccat qui nequit aliquod peccatum exprimere vel justam causam illud reticendi habet. Quare, si ceterae dispositiones requisitae adsunt, sacramentum effectu suo non carebit. (Struggl, n. 8. q. 3. n. 32)

284. II. Ad integritatem confessionis requiritur ut accusentur peccata **juxta speciem suam infimam**, quatenus eorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur. Nam, cum Trid. (l. c.) requirat accusationem, non in genere dumtaxat, sed in specie, sensus proprius horum verborum est ut species infimae declarentur. Cfr. dicta de peccatorum distinctione Vol. I. n. 163 seqq.

Attamen in hoc argumento saepissime usu venit quod monet Lugo in Praefat. ad suum Tract. de Poenit.: „Non omnia quae juxta metaphysicam et scholasticam disputationem vera significantur, debere eo ipso aut posse in universum ad praxim applicari. „ Nam multi, in rebus religiosis rudiores, plures species infimas non distinguunt, et quandoque pro imbecillitate mentis nullatenus distinguere valent. Quodsi confessarius tales poenitentes de omnibus distinctionibus theologicis interrogaret, usus sacramenti poenitentiae jam plerisque fidelibus fieret exosus: quod repugnat intentionibus Christi Dñi, qui voluit eum esse omnibus facilem. (Lugo. l. c.; Berardi, Prax. Conf. n. 4505) Insuper

frustra se et poenitentem hac nimia importunitate torqueret confessarius. Nam quoad praeterita peccata, poenitens distinctiones illas confiteri non debet, utpote in actu peccandi sibi ignotas, ideoque mere materiales; quoad futurum vero, vel monitionem confessarii non intelligeret, vel, ob tricas illas, a confessione abstineret. Quandoque etiam ob defectum memoriae ab infima specie declaranda excusabitur poenitens. Ita qui graviter famae proximi detraxit, satisfaciet dicendo *graviter laesi justitiam* vel etiam *graviter peccavi*, si distinctius non meminit. (Lugo, disp. 17. n. 10)

285. III. Ad integritatem pertinet etiam ut accusetur **numerus peccatorum**: nam ex Trid. (l. c.) *omnia et singula* peccata mortalia accusanda sunt. Hujus legis sensum explicatum habes Vol. I. n. 164 seqq. Ad praxim adverte:

1° Si non constat numerus certus, dicendus est probabilis, addendo *circiter*. Quodsi deinde deprehendas te errasse, non teneris iterum confiteri, nisi notabiliter fuerit major. (Bus. ap. S. Alph. n. 466) Hinc oritur quaestio: qualis excessus comprehendatur in illa particula *circiter*, ita ut postea cognitus non inducat obligationem iterum confitendi. Dissentiunt Theologi. Communius dicunt, cum Lugo (disp. 16. n. 97), tanto majorem numerum hac particula comprehendere quanto major est numerus qui nominatur: hinc *tria circiter* sufficit pro *quatuor*, *decem circiter* pro *duodecim*, *centum circiter* pro *centum et decem*. Alii (Struggl, tr. 8. q. 3. n. 37) opinantur probabiliter non esse iterandam confessionem, nisi certo constet excessum pertingere ad quartam partem numeri, etiam magni, qui expressus fuerit. Ad praxim tamen parum faciunt istae determinationes, utpote fidelibus fere omnibus ignotae. Si qui errorem a se admissum animadvertent, illum sponte manifestabunt, etiam ubi, juxta theoriam Theologorum, nulla foret obligatio.

2° Quando poenitens consuetudinem graviter peccandi diu fovit, plerumque praestabit ut interrogetur quoties peccaverit singulis diebus, hebdomadis, mensibus, pro natura peccati et personae. Nam ita confessarius melius apprehendet, saltem in confuso, numerum peccatorum quam si poenitens sponte dicat vel interrogatus fateatur numerum magnum, puta centenas blasphemias, turpiloquia, etc. Solent enim praesertim rudiores, numerum aliquem prorsus magnum accusare, quo certius (ut opinantur) integritati confessionis satisfaciant, vel ab importunis confessarii interrogationibus extricentur. (Sporer, Theol. Sacr. de Poenit. n. 451; S. Alph. n. 466)

3° Quandoque etiam sufficiet accusare pravam consuetudinem et tempus quo poenitens in ea versatus est: eo quod nihil amplius moraliter possibile sit. Sic satisfaceret meretrix dicendo quanto tempore perstiterit

in hac conditione peccaminosa, dummodo addat species rarius occurrentes, puta fornicationem cum clericis, et (si fieri possit) frequentiam fornicationum solitam singulis diebus vel hebdomadis. Item ei qui diu concubinam domi habuit eaque ut propria uxore usus est, satis est hunc statum et tempus fateri. (Lugo, disp. 16. n. 573 seqq.) Qui vero laborant consuetudine graviter culpabili blasphemandi, sed singulas blasphemias indeliberate eructant, non tenentur ad explicandum numerum blasphemiarum : quippe quae materialia tantum peccata sunt. Ipsi ergo sufficit dicere: Habeo inveteratam consuetudinem blasphemandi inadvertenter toties quoties se offert minima occasio. (Sporer, l. c. n. 455)

4° Non tenentur ad iterandam confessionem qui, bona fide, peccata sua numero non expresse determinato confessi, absoluti sunt, si postea numerum hunc distinctius apprehendunt vel etiam, doctiores facti, obligationem qua tenebantur melius intelligunt. Praecipua ratio est : omnia illa peccata contenta fuisse in illa accusatione magis confusa, ideoque etiam directe remissa esse ; nullam autem dari obligationem iterum clavibus subjiendi peccatum jam per absolutionem directe remissum. (Lugo, disp. 16. n. 577 seqq.)

286. IV. Ad integritatem confessionis certo requiritur ut accusentur **circumstantiae speciem mutantes**, ex. gr. occisam esse personam sacram. Ita diserte Trid. (Sess. 14. c. 6), addita ratione “ quod sine illis peccata ipsa, neque a poenitentibus integre exponantur, neque iudicibus innotescant, et fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint et poenam quam oportet pro illis poenitentibus imponere. „ Idem tenendum de circumstantiis quae mutant speciem *theologicam* (Vol. I. n. 35), saltem quatenus hoc necessarium est ne confessarius grave peccatum existimet quod leve est, vel vice versa.

E contra certum est nullam esse obligationem confitendi circumstantias leviter aggravantes, utpote venialia tantum peccata, vel leviter minuentes, utpote ad culpaе substantiam non pertinentes.

V. Ad integritatem probabilius non requiritur accusatio circumstantiarum quae peccatum notabiliter **intra eandem speciem aggravant**, ratione durationis, personae peccantis vel laesae, et similium. Ita sentiunt S. Th. (in 4. d. 16. q. 3. a. 2), S. Alph. (n. 468) et communissime recentiores.

Ratio praecipua est non constare de lege, qua tales circumstantias accusare jubeamur. Nam Trid. (l. c.), dum jubet accusare circumstantias quae speciem mutant, satis innuit nullam esse obligationem reliquas exprimendi. Addi potest : Christum praecepisse tantum ut confiteamur peccata ; eum autem qui explicat speciem et numerum

peccatorum vere et proprie confiteri sua peccata. (Lugo, disp. 16. n. 113) Insuper hujusmodi obligatio confessarios et poenitentes in perpetua dubia conjiceret, cum tam difficile sit discernere utrum circumstantia notabiliter an leviter tantum aggravet.

Multi tamen AA. paulo antiquiores, ut Suar. (disp. 22. sect. 3), Sanchez (in Dec. l. 2. c. 21), etc. opinati sunt vigere hanc obligationem : quia omnes rationes allegatae a Trid. (Sess. 14. c. 5), ad probandam obligationem confitendi circumstantias speciem mutant, conveniunt et reliquis circumstantiis notabiliter aggravantibus. Sed falso id asseritur : secus enim Tridentinum aequè debuisset declarare obligationem confitendi has posteriores circumstantias. Etiam his reticitis, nullum est peccatum quod non exponatur et de cujus gravitate specifica et essentiali judicare nequeat sacerdos, licet non cognoscat distincte malitiam individualement : quod, utpote scitu difficillimum, Christus non requisivit. Tandem, in poenitentia imponenda, sufficit servare aequalitatem quae non sit ad amussim exacta, ut ex ipsa praxi liquet. (Lugo, disp. 16. n. 114 seqq.)

Convenit tamen inter omnes poenitentem teneri ad respondendum confessario interroganti de circumstantia necessaria vel utili ad iudicium suum efformandum de statu poenitentis, remediis praescribendis, etc. Hoc enim interrogandi jus manifeste Christus contulit sacerdotibus, dum eos, tamquam iudices et medicos, hoc sacramentum administrare voluit. Ita nemo tenetur ad consuetudinem peccandi sponte declarandam ; nihilominus damnata est ab Innoc. XI prop. 58^a : “ Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. „ Cfr. Viva in prop. 60^{am} n. 16. Similiter qui dicit se ter fornicatum esse satisfacit, sive ter cum eadem, sive cum tribus diversis fornicatus sit : nam, seclusa nova specie quae e qualitate personae, ex. gr. voto castitatis vel matrimonio ligatae, oriatur, nulla est obligatio indicandi diversas personas quibuscum peccatum sit. Attamen confessario interroganti respondere debet poenitens, utrum cum una an cum pluribus haec tria peccata commiserit : nam facilius versabitur in proxima occasione peccandi si ter cum eadem peccaverit. (La Croix, l. 6. p. 2. n. 18) At si nulla esset ratio seu necessitas sciscitandi, nequit imponi poenitenti obligatio respondendi. (Ball. P. n. 355)

287. QUAER. Quae circumstantiae mutant vel non mutant speciem.

RESP. Plerumque in singulis argumentis perpendimus dubia de speciebus, quae praecipue ad praxim faciant. Hic duo tantum addemus.

1° Circumstantia dignitatis personae, puta superioris, magistratus, sacerdotis, heri, etc. non est necessario accusanda in peccatis commissis

cum subditis, famulis, ancillis, etc. Nam per se ad summum est circumstantia aggravans. Attamen quandoque erit declaranda, eo quod inde ortum erit peccatum specificè diversum. Ita specialiter peccant contra pietatem parentes, ludimagistri, duces spirituales, ut parochus, praelatus etc., qui pueris vel fidelibus sibi commissis gravi scandalo sunt: hi enim, non autem heri, *e munere suo* habitualiter obligantur ad mediocrem saltem diligentiam circa salutem suorum clientium. (Lugo, disp. 16. n. 357; Lehmk. II. n. 310)

Confessarius vero qui peccat cum poenitente, per se non tenetur ad hanc circumstantiam declarandam: nam ejus peculiaris obligatio procurandi salutem poenitentis incipit et desinit cum actu confessionis, nisi forte ab ipso poenitente electus et assumptus sit in patrem spirituales, idque munus habitualiter acceptarit et retineat. Iusuper accedere potest malitia gravis sacrilegii si peccatum, praesertim carnale, commisit in iis adjunctis, ut propterea sacramentum reddatur odiosum, ex. gr. si quis sub praetextu quod curam spiritualem mulieris cujusdam gerat, eam frequenter invisat et ita ad peccandum alliciat. (Lugo, disp. 16. n. 351 seqq.). Seponimus hic casum sollicitationis, de quo n. 394 seqq.

2° Peccata commissa contra parentes induunt gravem malitiam contra pietatem, quando per se graviter laedunt bonum quod liberi parentibus procurare debent, quale est bonum vitae, salutis, incolumitatis, honoris, famae: id enim graviter adversatur speciali obligationi quam pietas liberis erga parentes imponit. Ideo in peccato gravis detractio vel odii, exprimenda est circumstantia haec quod contra parentem commissum sit; eadem in peccatis furti taceri potest, quotiescumque peccati gravitas e ratione boni communis, non autem e gravi damno quod reapse parentes ipsi ex hoc furto passuri sint, oritur. Cfr. Vol. I. n. 506. Eadem regula valet de peccatis quae committuntur a parentibus contra filios, vel inter alios descendentes et ascendentes, inter virum quoque et uxorem. Inter fratres autem et sorores potest quoque oriri specialis malitia in peccatis quae ad invicem committunt; requireretur tamen malum multo gravius, puta fratricidium, vulneratio gravis, infamatio notabilis, vel odium quo ejusmodi mala desiderarentur. Tandem e gradibus remotioribus consanguinitatis probabilius non oritur, in hujusmodi peccatis, gravis malitia specificè diversa, ideoque hanc circumstantiam poenitens tacere potest. (Lugo, disp. 16. n. 298 seqq.)

288. VI. Ad integritatem confessionis per se non requiritur ut poenitens declaret utrum haec peccata sua jam antea confessus sit necne: nam peccatum in utroque casu idem est. Hinc nihil obstat quominus in confessione generali peccata pristina recentibus admisceantur, nisi forte confessarius ita inducatur in errorem circa speciem peccati vel alia necessario ab eo cognoscenda, puta quia intelligeret peccatum turpe

commissum esse antequam poenitens vultu emisisset, dum reapse postea commissum sit, vel poenitentem jam dereliquisse occasionem proximam in qua adhuc versetur.

Si vero poenitens diserte significaret peccatum reapse recens jam fuisse alias accusatum, ex. gr. praemittendo formulam : " Deinde accuso me etiam de peccatis praeteritae vitae, praesertim quod..., multi AA. censent hanc confessionem esse invalidam : quia non accusatur peccatum quod solum factum est, ex.gr. ante octo dies, sed peccatum quod non contigit, ex. gr. quod factum esset ante mensem. Similiter iidem duplex mendacium graviter peccaminosum detegunt in confessione illius qui diceret se occidisse Caium dum occidit Sempronium, se furatum esse apud Petrum dum furatus est apud Paulum, etc. Id tamen plures, ut Lugo (disp. 16. n. 53), dubitanter asserunt ; alii vero (Ball. in nota ad Gury, II. n. 488 ; D'Annib. III. n. 309. nota 60 ; Buccer. Theol. Mor. de Poenit. n. 58. etc.) probabilius negant, existimantes in his per se non reperiri nisi veniale mendacium. Reapse enim accusatur peccatum commissum, addita tantum circumstantia quae regulariter taceri poterat et in qua confessarius per se non decipitur circa scitu necessaria. Quare, si talia ex errore prolata fuissent, nemo poenitentem obligaret ad iterandam confessionem. Videtur tamen graviter peccare qui unicum peccatum mortale, quo ipsius conscientia oneretur, accusaret tamquam antea remissum : nam ita prorsus perverteret iudicium confessarii de statu conscientiae suae.

289. VII. Ad integritatem confessionis exprimendus est non tantum internus, sed et **externus actus** malus quo prior in ratione peccati completur, sive per commissionem, ut hominis occisio, sive per omissionem, ex.gr. Sacri audiendi. Nam confitenda sunt *peccata* : quo nomine proprie veniunt non tantum actus interni, ex. gr. volitio occidendi, omitendi Sacrum, etc., sed et facta vel dicta contra legem Dei. (Vol. I. n. 150) Idem patet, tum ex universali fidelium consuetudine, tum ex impossibilitate in qua versaretur confessarius rite iudicandi de statu et obligationibus poenitentis, qui solos actus internos manifestaret. Hinc etiam non sufficit fateri positam fuisse causam pollutionis, puta per deliberatas cogitationes graviter turpes, sed ipsa pollutio simul inde secuta declaranda est.

Probabilius vero non sunt necessario confitendi meri **effectus** qui e peccato sequuntur, quando actus liber jam omnino desiit, puta mors inimici e veneno propinato secuta, blasphemiae in ebrietate prolatae, pollutio nocturna e pravis cogitationibus voluntarie admissis oriunda, etiamsi isti effectus a peccante praevidentur. Hi enim effectus proprie peccata non sunt, siquidem actu peccare nequit qui actu non agit ; is

autem qui causam peccaminosam posuit, potest nihil agere, imo dormire, dum effectus illi sequuntur. (Lugo, disp. 16. sect. 9 ; Ball. P. de Pecc. n. 48 seqq.) Hinc practice licet posthabere sententiam, quam cum multis aliis tenet S. Alph. (l. 2. n. 10 ; l. 5. n. 149) : explicandos esse illos effectus quando sequuntur antequam voluntas prava retractata sit, quia haec voluntas moraliter perseverans sufficit ut, quod ex ea provenit, voluntarium et peccaminosum denominetur.

Per accidens potest dari obligatio confitendi tales effectus, puta quia, effectu secuto, incurritur censura, exsurgit officium restituendi, etc. Ideo et confessarius de his quandoque interrogare debet.

Punctum II. De peccatis dubiis.

290. I. Nemo tenetur ad confitendum peccatum de quo **probabiliter** iudicat id a se factum non esse, vel non esse mortale (ob levitatem materiae vel consensus imperfectionem), vel jam esse confessione expiatum. Ita, teste Lugo (disp. 16. n. 58), communiter docent omnes. Ratio patet e principiis de probabilismo datis. Nam in singulis ex his tribus casibus, exsurgit iudicium probabile in favorem libertatis. Contra-dicit quidem S. Alph. (n. 477) quoad tertium casum : quia obligationi certae non satisfit impletione dubia. Sed principium hoc jam supra (Vol. I. n. 80) rejecimus.

Attamen qui in articulo mortis probabiliter iudicaret se non esse in statu gratiae, deberet hunc sibi moraliter certum efficere, sive per actum perfectae contritionis, sive per confessionem, in qua nihilominus hoc peccatum positive dubium non teneretur confiteri. (S. Alph. n. 473)

II. Urget obligatio confitendi peccata quae poenitens iudicat probabili-
liter a se cum culpa gravi commissa et nondum confessione expiata fuisse, si nullas habet rationes ad credendum probabiliter oppositum. Nam in hoc casu homo quamdam moralem certitudinem habet de peccato gravi commisso, necdum expiato : cui obsecundare debet, eo quod in tali argumento saepe major certitudo haberi nequit. (Lugo, l. c. ; Ball. P. n. 376)

III. Quando quis **negative dubitat** num peccatum reapse commiserit vel utrum sit mortale an veniale, ac proinde neutri parti cum probabilitate adhaerere potest, juxta sententiam communio-rem (Suar. disp. 22. sect. 9 ; Lugo, disp. 16. n. 61 seqq.) datur obligatio peccatum accusandi ut dubium. Varias rationes varii afferunt. Arguunt plures (Suar. l. c.) e Trid. (Sess. 14. c. 5) jubente peccata accusari ut sunt in conscientia. Lugo (l. c. n. 67), postquam cetera argumenta nutare ostendit, opinatur argu-

mentum potissimum desumendum esse e praxi immemorabili totius Ecclesiae, qua constet hanc obligationem inclusam esse in ipsa sacramenti institutione.

Nihilominus S. Alph. (n. 474) probabilem censet sententiam ab hac obligatione excusantem, quia universe non constat de lege qua jubeamur confiteri peccata dubia. Ad primam rationem sententiae communioris respondet: Trid. non obligare poenitentes nisi ad confitenda " omnia peccata mortalia, quorum conscientiam habent. „ Conscientia autem est judicium practicum de peccato commisso : quod non habetur ubi peccatum est negative dubium. Nec magis efficax est ratio deducta e praxi fidelium. Nam fideles solent etiam confiteri peccata probabiliter dubia : quod tamen adversarii liberum esse concedunt, nec constat utrum id faciant animo se obligandi an tantum ad majorem conscientiae pacem. (1)

IV. Si certo constat peccatum mortale commissum esse et mere negative dubitatur num jam confessione expiatum sit, datur certa obligatio istud confitendi : lex enim moraliter certa manet. (S. Alph. n. 477)

291. V. In praxi plerumque valde suadenda est poenitentibus confessio mortalium tam negative quam positive dubiorum, cum id ordinarie prosit ad conscientiae tranquillitatem. Id praesertim valet de rudibus : quippe qui vix capaces sunt discernendi utrum peccatum grave an leve sit, etc. Juvat hos monere ut peccata dubie mortalia confiteantur, nulla tamen imposita stricta obligatione (quippe quae non exstet); neque aegre plerique obtemperabunt. Imo vera obligatio adstringet eos qui mortalia saepe committunt et parum curant, quia in dubio praesumendi sunt consensisse. Si enim obstitissent, utique recordarentur conatus illius quem sibi intulissent ad tentationem repellendam. (S. Alph. n. 476)

Ab accusatione peccatorum dubiorum facile abstinere possunt qui sunt timoratae conscientiae, nec solent mortaliter peccare. Hi enim in dubio rationabiliter, imo moraliter certe credere possunt se non consensisse,

(1) Multi AA. benigniori sententiae, saltem ut probabili, adhaerent tantum quando dubium vertitur circa ipsum factum peccati (La Croix, l. 6. p. 2. n. 606), et his videtur consentire S. Alph. (l. c.) dum, explicans verba S. Th. (in 4. d. 21. q. 1. a. 3. ad 3), dicit eum qui nescit deponere dubium utrum id quod commiserit leve sit an grave, teneri ad standum judicio confessarii sui. Verum, ut advertit Lugo (l. c. n. 61), haec distinctio inconsequenter inducitur : nam in utroque casu lex manet dubia : siquidem, licet constet peccatum esse, non omne peccatum est materia necessaria sacramenti poenitentiae.

quia praesumptio sumitur ex ordinarie contingentibus. (Vol. I. n. 77, III) Scrupulosi saepe avertendi sunt a confitendis peccatis dubiis. (Vol. I. n. 60)

VI. Si quis tamquam certum agnoscit peccatum mortale quod antea ut dubium confessus est, communis sententia tenet eum obligari ad illud ut certum accusandum. (S. Alph. n. 478) Ratio est: peccatum illud, licet directe fuerit absolutum, non fuisse tamen expositum ut erat in conscientia (quod a Trid. requiritur), neque explicatam fuisse substantiam peccati, quae consistit in ejus cognita gravitate, ideoque ad supplendam integritatem confessionis opus esse ut illud tamquam certum iterum accusetur. Probabilem tamen esse sententiam oppositam merito opinantur plures DD. praesertim recentiores. (Ball. P. n. 381; Gury, II. n. 480; Lehm. II. n. 318, etc.) Nam habetur omnimoda paritas cum casu, jam supra (n. 285) soluto, illius qui, accusatis ex. gr. decem peccatis circiter, postea recordetur se undecies peccasse. Istud enim undecimum peccatum jam nunc est in conscientia poenitentis ut certum, dum clavibus subjectum est ut dubium. Ergo, si in hoc casu excusatur poenitens ab iteranda confessione, excusandus est et in illo.

Communissime vero dicunt DD., juxta S. Alph. (n. 478), non esse obligationem iterum confitendi peccatum quod nec poenitens, nec confessarius sciebat esse mortale, quamquam postea prior illud esse mortale agnoscit. Exposuit enim peccatum suum uti in ipsius conscientia tunc erat et nunc est.

VII. Si quis ante communionem dubitat num in peccato mortali ver-setur, plerumque illud dubium tolli poterit praesumptionibus deductis ex habituali statu illius de quo agitur, ut supra (V) dictum est. Quodsi reapse manet fundatum dubium, non tenetur ad confessionem communioni praemittendam: nam hoc praeceptum adstringit tantum eum qui est sibi conscius mortalis peccati. Vehementer tamen ipsi suadendum est ut saltem actum contritionis elicere studeat, vel absolutionem sacramentalem recipiat, reticito (si voluerit) hoc peccato, ne fructibus Eucharistiae careat. Imo censent multi hanc strictam esse obligationem, ne sacramentum temere periculo frustrati effectus exponatur. (Lehm. II. n. 150) Sed merito de illa obligatione dubitari censemus ex dictis n. 131.

Punctum III. De causis ab integritate excusantibus.

292. 1. Ab integritate materiali excusat **physica impossibilitas**, ut per se liquet. Quare excusantur:

1° *Muti* qui peccata sua integre per signa explicare nequeunt. Neque hi obligandi sunt ad peccata sua scribenda. Nam, etsi multi AA., quorum sententiam S. Alph. (n. 479) probabiliorē dicit, talem obligationem generatim vigere affirmant, sententia negans, omnium consensu, est probabilis. Ratio negantium valde solida est: scripturam ad confitendum esse medium extraordinarium et quod minus cohaereat cum jure poenitentis ad secretam confessionem. Nam scriptura est de se perpetua, ideoque ob casum quemdam, puta morbum confessarii, in cujuslibet manus venire potest. Neque apparet cur ad scribendum adigatur mutus, dum omnes ab hoc medio adhibendo excusant eum qui, ob labilem memoriam, peccata aliter recordari non posset. (Ball. P. n. 391) Attamen muti peccata sua gravia nutibus significare debent, quatenus id moraliter possibile est.

2° *Surdi* qui neque ex seipsis omnia explicare, neque confessarium interrogantem intelligere possunt. Quodsi alta voce interrogantem audire queant, regulariter ducendi sunt ad locum in quo, absque periculo revelationis, interrogari possint (S. Alph. H. A. tr. 16. n. 35): quod tamen omittere licet ob justam causam, puta quia id, pro regionis consuetudine, decenter fieri nequit, ex. gr. cum muliere, vel quia poenitens se valde invitum ostendit. Imo, juxta S. Alph. (n. 644), si confessarius surditatem tantum advertit in progressu confessionis, poenitens autem, post plures debitas interrogationes, non recte respondet, tunc non licet confessario alta voce imponere poenitenti ut redeat: quia sic daretur adstantibus occasio existimandi grave peccatum ab eo accusatum esse. Id tamen non putaverim extendendum esse cum Lehm. (II. n. 328) ad casum quo statim (ut mos ubique in Belgio obtinet) poenitens ducatur ad sacristiam locumve remotiorem ecclesiae: nemo enim ex adstantibus inde aliud concluderet quam hunc esse surdum. Ceterum fatetur S. Alph. (l. c.) se talis casus solutionem apud AA. non reperisse: quod verisimile indicium est eos nullam sigilli violationem in tali praxi reperisse.

Igitur surdastrī perinde ac surdī, si quavis de causa, audiendi sunt in loco patente, tenentur tantum ad peccata sua, prout possunt, declaranda. Confessarius, omīssa qualibet interrogatione, levem tantum poenitentiam imponat ubi periculum est ne gravior aliis innotescat.

3° *Ignari idiomatis confessarii*, si alium linguae suae gnarum adire nequeunt, et peccata sua verbis vel signis confitentur prout possunt. Hi certe non tenentur confiteri per interpretem, cum hoc medium sit oneris et periculi plenum. In hunc sensum respondit S. Inq. 28 Febr. 1633 (Buccer. Ench. p. 160) subjiciens: “ In casu quo quis conatur quantum potest exhibere signa peccatorum in specie, nequeant autem omnino intelligi, absolvi posse per solam manifestationem peccatorum in

genere. „ Probabile est ad confessionem ita excipiendam sufficere ut diu alius linguae peritus abfuturus sit : nam semper videtur permolestum saeculares praeparatos in iis adjunctis dimittere. Minorem ob causam licebit audire poenitentes quorum lingua, non autem dialectus cognoscatur, ita ut quaedam peccata, etiam explicatione petita, percipi nequeant. (La Croix, l. 6. p. 2. n. 1876 seq.)

Opinatur S. Alph. (n. 479) moribundum qui de contritione sua dubitet, teneri ad confitendum, saltem unum veniale, per interpretem. Sed etiam haec obligatio non constat : nam nititur tantum opinione jam antiquata, quae nempe dubium habet valorem sacramenti etiam in mortis articulo, nisi aliquod peccatum speciale clavibus subjiciatur. (Ball. P. n. 393) Cfr. n. 262. (1)

293. II. Ab integritate materiali excusat quoque **impossibilitas moralis**. Haec obtinet (Bus. ap. S. Alph. n. 484) :

1º Si poenitens ex. gr. infirmus, uno alterove peccato dicto, deficiat, vel sit grave periculum ne deficiat.

2º Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confessiones fecisse invalidas, et gravitas morbi non patiatu dilationem absolutionis. Idem dicendum si, ob aliam rationem, diu expectare non posset sacerdos qui Viaticum detulit, vel si e prolixitate confessionis gravis defatigatio infirmi timenda esset. (Ball. P. n. 420)

3º Si sacerdos, in periculo constitutus, videatur ante moriturus quam poenitens absolvatur.

4º Si, tempore morbi contagiosi, confessarius nequeat absque periculo, etiam a longe, audire integram infirmorum confessionem.

5º Si immincat confictus vel sit multitudo moribundorum, ex. gr. in naufragio, nec possint omnes audiri. In hoc casu possunt omnes, dato aliquo generico contritionis vel confessionis signo, absolvi forma plurali : *Ego vos absolvo*, etc. Requiritur multi ut saltem unum peccatum minus infamans dicant. Sed nulla solida ratione id nititur (n. 262) ; deinde, in casu praesente, otiosum foret. Nam si talis accusatio ab omnibus simul fieret, nihil perciperet sacerdos : quod autem non percipitur, perinde est ac si non diceretur.

294. III. Ab integritate materiali excusat quoque **probabilis timor damni corporalis vel spiritualis**, quod poenitenti, confessario vel cuilibet tertio immincat. Intellige incommodum quod sit extrinsecum vel, ut alii dicunt, extraordinarium. Nam incommodum per se connexum cum

(1) Hic quoque de absolutione moribundorum agendum esset. Sed ob rei momentum de ea separatim dicemus. (Puncto IV)

natura confessionis, ex. gr. confusio in revelandis peccatis. necessario subeundum est ex ipsa lege qua Christus confessionem praecepit. (Vol. I. n. 114) Habetur autem excusatio ob damnum extrinsecum :

1° Si timetur odium confessarii, vel revelatio peccati ab eodem, invito poenitente, facienda. Hoc tamen non est extendendum ad timorem ne poenitens ipse a confessario jubeatur peccatum suum manifestare, puta ob damnum quod tertio imminet vitandum : hic enim timor esset damni quod necessario ex obligatione ipsius confitentis sequatur. (Lugo, disp. 16. n. 526)

2° Si poenitens sciat, ex certi peccati accusatione vel ob diuturnum examen de peccatis carnalibus, sibi vel confessario esse periculum ruinae, puta turpis desiderii, sollicitationis ad turpia, etc.

3° Si ex accusatione immineat poenitenti grave damnum vel periculum vitae vel famae, ex. gr. si confessio facienda esset in talibus adjunctis ut alii peccata audituri essent, vel si, urgente necessitate communicandi aut celebrandi, valde prolixa confessio instituenda esset. Sed liquet non dari excusationem quotiescumque confessio prolixa instituenda est: siquidem in ordinariis adjunctis nullum probabile periculum infamiae inde oritur, cum varias ob causas soleant quidam poenitentes longam moram apud confessarium trahere. (Ball. P. n. 427)

De his tamen casibus adverte :

a) Pericula talium damnorum non esse facile fingenda, praesertim quae nitantur confessarii infidelitate vel fragilitate. Hujusmodi enim vitia supponere non licet, nisi experientia propria vel aliena docuerit confessarium uti scientia hausta e confessione in detrimentum poenitentis, vel ad turpia provocare.

b) Poenitentem teneri ad quaerendum, quantum commode potest, alium confessarium apud quem integre confiteri valeat. (Lugo, l. c. n. 527)

c) Ut quis possit ita confessionem non integram instituere, requiri aliquam confitendi necessitatem. Hanc tamen DD. benigne explicant. Nam, eorum judicio, sufficit non tantum necessitas communionis vel celebrationis quae sine nota vel scandalo praetermitti nequeat, praeceptum communionis vel confessionis paschalis, etc., sed etiam incommodum permanendi per unum diem in statu peccati mortalis vel abstinendi a communione aut celebratione quam quis quotidie instituere soleat. Ita S. Alph. n. 490 de casu occultandi complices : quocum casus praesens aequiparandus est, teste Lugo. (l. c. n. 530)

d) In his casibus, poenitenti integrum est vel explicare peccatum, tacendo solum circumstantiam e qua imminet aliquod periculum, vel illud penitus omittere; imo haec posterior ratio sola apta videtur ad secretum servandum, et importunas confessarii interrogationes vitandas. (Lugo, l. c. n. 528)

Certe ab integritate confessionis non excusat magnus concursus poenitentium. Nam damnata est ab Innoc. XI prop. 59^a : " Licet sacramentaliter absolvere dimidiata tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnae alicujus festivitatis vel indulgentiae. "

295. IV. Si quis nequit confiteri peccatum alicui confessario, nisi cum gravi infamia complicitis sui, tenetur adire alium confessarium cui complex non sit cognitus quando commode id fieri potest : secus enim proximum sine justa causa infamaret.

Quodsi talem confessarium commode reperire nequit, practice potest peccatum hoc accusare vel reticere, cum utrumque habeat pro se opinionem probabilem. Plerique enim cum S. Th. (in 4. d. 16. q. 3. a. 2. ql. 5), Lugo (disp. 16. n. 394), etc. probabilius opinantur requiri in hoc casu integram confessionem : quia Christus praeциpiens universalem confessionem, eo ipso voluit ut hoc malum infamiae apud confessarium postponeretur integritati confessionis ; nec datur ratio ob quam ab integritate excuser ad salvandam complicitis famam, dum nullatenus me excusat infamia propria. Adde : probabiliter (Vol. I. n. 420) non peccare eum qui alterius delictum uni viro prudenti manifestet ad rationabile solatium : quae conditiones a fortiori in casu nostro reperiuntur. Si autem talis manifestatio licita est, fit eo ipso, ob legem integritatis, obligatoria. Plures tamen graves AA., ut Valentia, Medina, Diana, quos refert Lugo (l. c. n. 393) et sequitur Ball. P. n. 443, tenent in hoc casu omittendam esse hujus peccati confessionem. Ratio est : praeceptum servandi famam proximi, utpote naturale, praeferendum esse praecepto positivo integritatis confessionis : cum praesertim hujus observatio non tollatur, sed solum differatur. Hinc in praxi datur libertas. Sed laici, hujus theoriae ignari, plerumque sine haesitatione peccatum proferunt ; si quando circumstantiam complicitis tacent, generatim mala fide agunt ideoque, ex erronea conscientia, sacrilege confitentur.

Qui cum priore sententia tenent peccatum, non obstante infamia complicitis, accusandum esse, enumerant causas plures ob quas excusetur poenitens a quaerendo confessario cui complex ignotus sit. (S. Alph. n. 490) Plerasque ex his causis admittunt fautores sententiae oppositae tamquam sufficientes ut liceat ad sacramentum accedere, non servata materiali integritate. (Ball. P. n. 445) Sunt autem eadem causae quae supra (III) enumeratae sunt ad excusandum ab eadem integritate in casu simili. Adde, ex S. Alph. (l. c.) : si quis difficulter alteri quam consueto confessario conscientiam aperiret, vel alium quaerere nollet propter consolationem quam sentit apud amicum vel doctum confessarium. Solutio, cum theoretica, tum practica, de peccato complicitis data procedit

quoque de casu quo aliquis proprium peccatum confiteri nequeat sine alterius, qui complex non sit, diffamatione, ex. gr. si quis occidit sororem suam ex crimine gravidam. (Lugo, l. c. n. 419) Adverte cum eodem S. Alph. (l. c.), quamquam casus non est prorsus idem : saepe excusari matres et uxores manifestantes peccata filiorum et virorum confessario qui hos novit, quia id communiter faciunt ad consilium petendum vel dolorem leniendum, et nimis durum esset eas cogere ad alios confessarios adeundos. Conandum tamen est ut, quantum fieri potest, de alienis peccatis taceant et se solas accusent. (La Croix, l. 6. p. 2. n. 1145)

296. V. Excusatur ab integritate materiali sacerdos qui aliquod peccatum vel circumstantiam non possit confiteri sine **violatione sigilli.** (Bus. ap. S. Alph. n. 487)

VI. Qui peccatum aliquod reticuit ob quamlibet ex his causis excusantibus, tenetur idem accusare in **sequenti confessione.** (n. 283) Non adstringitur tamen ad confitendum quamprimum, cum desit lex id praecipiens. Sufficit ergo ut id fiat quando poenitens prima vice, vel ex obligatione, vel sponte, confitebitur. (Ball. P. n. 432)

Regulariter nullam confessionem interponere licet inter eam qua peccatum inculpabiliter omissum est, et eam qua accusatur : nam, e constanti interpretatione Ecclesiae, lex integritatis comprehendit omnia peccata nondum per absolutionem judicialiter remissa, siquidem ipsa confessio praecipitur ad hanc absolutionem obtinendam. (Ball. P. n. 348) Excipe tamen si eadem rationes confitendi sine integritate materiali permanerent.

Dubium hic incidere posset de eo qui, apud extraordinarium confessarium, multa et gravia peccata confessus esset, quae diu apud ordinarium tacuisset. Si talis poenitens postea recordaretur peccati mortalis in hac confessione ex oblivione praetermissi, neque alium confessarium adire posset (ut facilius contingeret moniali), is per se certo teneretur ad hoc peccatum in prima confessione aperiendum. Quidam tamen (ut Kenrick, Theol. Mor. t. II. tr. 18. n. 57) putant licere quandoque ex gravissima causa hoc peccatum reticere ad tempus, donec occurrat occasio se sistendi eidem confessario. Neque ista exceptio ratione verisimili caret, cum repugnantia prorsus invincibilis, quae hic supponitur, contra confessarium ordinarium merito dicatur extrinseca legi confessionis (cfr. dicta in casu simili n. 193) ; minor autem causa sufficiat ad differendam confessionem peccati jam remissi quam adhuc remittendi. Ceterum casus iste vix ad praxim pertinet. Nam fere semper aderit hodie moralis possibilitas adeundi alium confessarium, etiam pro monialibus (n. 341) : hoc autem faciendum foret, dilata etiam ordinaria confessione,

ne temere praeceptum divinum integrae confessionis posthabeatur. Insuper si confessarius extraordinarius sedulo interrogabit poenitentem, vix ullum erit periculum ne is prorsus novum peccatum grave recorderetur: quare poenitenti, praesertim ad mentis perturbationem prono, significare licebit nullam ipsi esse obligationem loquendi de hac confessione cum alio confessario, si quando sibi videatur aliquid recordari quod omiserit.

297. VII. Absolutione donandus est poenitens qui peccatum grave inculpabiliter omissum confitetur: nam haec ipsa confessio facienda est non ut peccatum confessario innotescat, sed ut sacramentali absolutione remittatur. Igitur iteranda est absolutio quoties poenitens, statim post absolutionem receptam, declarat peccatum grave quod oblitus est: nisi idem jam confuse in peccatis antea declaratis continebatur.

Aliqui AA. advertunt omitti posse hanc iteratam absolutionem, si poenitens ad eundem confessarium rediturus praevideatur, quia in sequenti confessione absolvi poterit. Sed cum possit confessarius sine ulla difficultate formulam absolutionis iterare, non apparet ratio cur poenitens cogatur ad eundem confessarium redire, vel apud alium idem peccatum fateri: quod ceteroquin, rei ignarus, non faciet. (Lehmke. II. n. 325)

Punctum IV. De absolutione moribundorum.

298. Prius regulas practicas de absolvendis moribundis trademus; deinde breviter explicabimus quomodo haec praxis in quibusdam casibus difficilioribus conciliari possit cum necessitate manifesta numquam dandi absolutionem, quando certo desit aliquid essentialiter requisitum ad valorem sacramenti.

REGULA I. Non licet absolvere hominem *certo absolutionis incapacem*, utpote non baptizatum, jam mortuum, vel tam male dispositum ut certo careat attritione. Ratio patet: nam scienter invalide conferretur sacramentum. Huc spectat moribundus qui aliquam gravem obligationem sibi propositam adimplere recusat. Sic, ex resp. S. Inqu. 27 Jul. 1892 (N. R. Th. t. 27. p. 128), non licet dare ultima sacramenta moribundis qui *moniti* nolunt retractare mandatum cadaver suum cremandi. Addit Lamen S. Inqu.: " Ut vero fiat aut omittatur monitio, servantur regulae a probatis AA. traditae, habita praesertim ratione scandali vitandi. " Cfr. n. 359.

REGULA II. Reliquos homines *catholicos* licet absolvere, saltem conditionate. Id ex supra dictis (n. 266) manifestum est de moribundo

qui sacerdoti praesenti dat signa poenitentiae, etiamsi nullum peccatum in specie confiteri possit. Constat quoque e Rituali Rom. (tit. III. c. 1. n. 24) de moribundo qui jacet sensibus destitutus " si confitendi desiderium, sive per se, sive per alios ostenderit. „ Quando autem nullus adest testis de signo poenitentiae ab aegrotante praestito, neque ullum percipi valet signum in moribundo qui jacet sensibus destitutus, certe probabilis est sententia quam S. Alph. (n. 482) sequitur et communiorem vocat: talem absolvi posse, dummodo christiane vixerit, imo etiam, juxta eundem S. Doctorem (n. 483), si sensibus destitutus fuerit in actu peccati, puta adulterii, duelli, quia merito praesumi potest quod ipse, in proximo periculo suae damnationis constitutus, cupiat omni modo suae aeternae saluti consulere. Quae ratio si admittitur, non apparet quare idem non sit dicendum de eo qui parum christiane vixerit, sed tamen in Ecclesia manserit (Lehm. II. n. 514), vel etiam de eo qui, postquam sacerdotem repulerit, sensibus destitutus jaceat. (Genari, Cons. Mor. Cas. 58)

Haereticum moribundum absolvi posse conditionate, etiamsi det signa poenitentiae, negat S. Alph. (l. c.): quia prudenter praesumi nequit praebere ea signa in ordine ad confessionem, quam summopere horret. Sed plures (La Croix, l. 6. p. 2. n. 1866; D'Annib. III. n. 317) id licitum reputant, modo sit homo baptizatus, nec absit spes probabilis eum in bona fide versari et libenter admissurum esse adjutorium sacerdotis, si hoc sciret esse necessarium. Quodsi talis moribundus non esset sensibus destitutus, neque affulgeret spes eum ad fidem catholicam adducendi, saltem excitandus esset ut contritionem, quantum fieri posset, perfectam de peccatis suis eliceret: quo praestito, clam absolutione conditionata donari posset. Si spes aliqua foret eum ad fidem catholicam adducendi, imprimis ad eam amplectendam exhortandus foret. Neque generatim pro moribundo magnum periculum dari putamus ne forte, proposita obligatione ingrediendae Ecclesiae, graviter peccet eam detrectando. Si enim eam obligationem percipiet, facile obsequetur, cum, instante morte, evanescant pleraque impedimenta quibus sani deterri solent; si vero eam non percipiet, neque imputabitur abjurationis denegatio. Cfr. Vol. I. n. 204.

299. REGULA III. Quotiescumque, ex sententia certo probabili, licet absolutionem dare moribundo, sacerdos *ad eam dandam tenetur*, etiamsi forte, ob eas quas sequatur opiniones, existimet eam fore invalidam. Nam tenetur ad subveniendum proximo graviter periclitanti circa salutem aeternam, quoties id absque gravi incommodo facere potest. Ergo tenetur ad dandam moribundo absolutionem, quae ei probabiliter proderit et sine gravi incommodo dari potest. (Lugo, disp. 17. n. 87) Hoc

autem obtinet in iis casibus omnibus pro quibus supra (II) allegavimus S. Alphonsi auctoritatem. Nequit enim negari probabilitatem saltem extrinsecam in iis omnibus haberi, tum ob sententiam S. Doctoris et recentiorum fere omnium qui ei adhaeserunt, tum ob praxim inde receptam in universa Ecclesia. Quare non placet, quod innuit Palmieri (Ball. P. nota ad n. 419), etiam hodie licitum esse ab hac praxi discedere ob privatas opiniones de conditionibus necessariis ad valorem sacramenti.

Nulla tamen viget obligatio dandi absolutionem in iis casibus magis dubiis in quibus, cum aliis AA. praesertim recentioribus, id licitum reputavimus: eo quod de illa probabilitate non irrationabiliter alii dubitare possunt.

REGULA IV. Absolute absolvendus est moribundus qui signa poenitentiae dat sacerdoti praesenti. (S. Alph. n. 480) Idem, juxta communiorem sententiam, agendum quando moribundus per testimonium adstantium signum doloris dedit: quod conformius videtur menti Rit. Rom. (l. c.) de talibus dicentis: *absolvendus est*, nulla facta mentione conditionis. In reliquis casibus difficilioribus, de quibus supra (II), absolutio conditionate danda est. Ceterum hanc distinctionem inter absolutionem absolutam et conditionatam minoris esse momenti practici, liquet e dictis in nota ad n. 113.

Expediit moribundum toties absolvere quoties ipse nova praestat signa doloris; si vero sensibus destitutus diutius jacet, potest pluries repeti absolutio, ex. gr. ter aut quater in die. (H. A. tr. 16. n. 37)

300. SCHOLION. Difficultas theoretica non levis est ut explicetur quomodo valida esse possit absolutio quae detur moribundo qui nec confessionem petierit, nec poenitentiae signum dederit. Nam videtur deesse id quod, in sententia Thomistica, essentialiter requiritur ut *materia ex qua* sacramenti, in sententia vero Scotistica, communi ratione explicata, requiritur ut *conditio sine qua non*: nempe dolor et confessio signo sensibili manifestata. (n. 263) Deinde istud sacramentum institutum est per modum judicii externi et sensibilis, atque ideo minister non potest procedere nisi praeiverit aliqua sensibilis accusatio vel actus quo ejus officium impleretur. Quare multi AA. gravissimi, ut Suar. (disp. 23. sect. 1), Lugo (disp. 17. sect. 3), opinabantur nullatenus licitum esse concedere absolutionem, nisi ex parte poenitentis praecedat saltem petitio seu desiderium confitendi. Hinc tamquam perpetuo usui Ecclesiae contrariam reprobabant praxim, quam hodie omnes absque ulla haesitatione adhibent, ex. gr. absolvendi sub conditione hominem ex alto fastigio cadentem, etc.

Non deerant tamen saeculo xvii^o AA. qui hanc praxim tamquam licitam tuebantur. Cfr. Lugo, l. c. n. 33. Saeculo autem xviii^o tam multi exstiterunt ut S. Alphonsus eorum sententiam *communio* vocaverit. Hi tamen multum laborarunt variasque inire vias ut ostenderent, etiam in iis adjunctis, non deesse sensibilem confessionem et contritionem. S. Alphonso (n. 482) praeplacet responsum, quod Viva et Salmant. cum aliis afferunt: " quod eo casu bene adest prudens dubium quod moribundus vel ante destitutionem noverit suae damnationis periculum, vel post destitutionem ad illud advertat in aliquo lucido intervallo, in quo praesumitur velle et petere absolutionem signis vere sensibilibus, nempe per suspiria, motus corporis, saltem per anxiam respirationem, quamvis tunc ista signa confessarius non percipiat: sufficiunt enim talia signa in tanta necessitate, saltem ex prudenti dubio praesumpta, ad dandam absolutionem sub conditione. „ Sed talia signa dari ab iis qui nullatenus sui conscientiam habere videntur, in multis casibus sine ulla verisimilitudine affirmatur; neque apparet quo jure tamquam signa confessionis et doloris habeantur motus corporis, anxia respiratio, etc., quae ex se unice physicas angustias significant. Alii recurrunt praesertim ad vitam christiane ductam, quae accusationis locum teneat, quatenus qui in Ecclesia catholica perstitit, etiam peccatis gravibus indulgens, satis manifestavit velle se in articulo mortis per poenitentiae sacramentum Deo reconciliari. Sed jam huic rationi respondebat Lugo (l. c. n. 39): " Ridiculum esset quod hodie vellet se aliquis accusare de peccato cras committendo, ut cras ab eo absolvatur in virtute hujus accusationis. „ Unde talis explicatio, praesertim in casu eorum qui in actu peccati sensibus destituuntur, prorsus inanis apparet. Quare cum P. Palmieri (l. c.) censemus: " Affirmare actus poenitentis esse *materiam ex qua* essentialem sacramenti, et simul affirmare posse in iis adjunctis (atque exinde debere) absolvi moribundum, duae sunt affirmationes quae speculative et scientifice non cohaerent, imo repugnant. „ Manifestum est idem dicendum esse de doctrina Scotistica quae confessionem sensibilem requirat tamquam conditionem ad valorem sacramenti essentialem.

Ideo recentiores quidam Theologi, praesertim Ballerini (Ball. P. n. 405 seqq.) negant ad valorem sacramenti necessarium esse ut dolor et confessio sensibilibus prodeant, eo quod id nulla certa ratione demonstretur. Nam id non certo constat ex eo quod sint *materia ex qua* fit sacramentum: siquidem haec mera est sententia theologica a Thomistis propugnata, a Scotistis rejecta. Neque ex eo quod sacramentum per modum iudicii institutum sit, idem erui potest. Nam inde sequitur quidem oportere ut aliqua causae cognitio praecedat absolutionem, sed non probatur hanc cognitionem hauriendam esse ex accusatione quae ab

ipso reo fiat. Ita quotidie, in foro externo, fertur sententia damnationis vel absolutionis, etiamsi nulla praecesserit damnandi aut absolvendi accusatio, seu causae cognitio ab eo porrecta. Neque obstat Trid. (Sess. 14. can. 9): “ Si quis dixerit non requiri confessionem poenitentis, ut sacerdos eum absolvere possit, anathema sit. „ Nam huic canonis satisfit admittendo confessionem hanc praecipi lege divina, a qua tamen excusentur ii qui illam servare nequeant, donec confessionem instituere valeant. Ita etiam Trid. (l. c. can. 7) anathematizat eum qui dixerit “ in sacramento poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse, jure divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur. „ Omnes tamen admittunt causas ab hac distincta confessione ad tempus excusantes. (n. 292 seqq.) Similiter Trid. (l. c. cap. 5) necessitatem integrae confessionis peccatorum mortalium concludit ex ipsa natura hujus judicii sacramentalis, quod sacerdotes, incognita causa, exercere non possint. Nihilominus DD. communiter admittunt valere, saltem in casu necessitatis, accusationem peccatorum quae fiat tantum in genere et ex qua confessarius nullam novam cognitionem hauriat: quod clare ostendit eos haec intelligere de necessitate praecepti, non autem de essentialiter requisitis ad sacramenti valorem.

Hac theoria admissa, nullam jam difficultatem movet praxis vulgo recepta: nihil aliud requiri, ut moribundus sensibus destitutus sub conditione absolvatur, quam aliquam tenuissimam probabilitatem interni illius doloris de peccatis, quem Trid. (Sess. 14. c. 4) declaravit quovis tempore necessarium fuisse ad veniam peccatorum obtinendam.

✓ **Punctum V. De examine conscientiae ad integre confitendum.**

301. I. Ex lege integritatis servandae poenitens regulariter tenetur sub gravi ad examen conscientiae confessioni praemittendum. Nam regulariter examen istud medium est necessarium ad hanc legem exsequendam. Dicitur *regulariter*: nam quandoque, omisso examine, nullum probabile periculum erit ne peccatum aliquod mortale omittatur. Sic:

1° Qui a brevi tempore confessus redit, quia in mortalem culpam relapsus est, saepe absque ullo examine perspectum habebit nullo alio gravi peccato conscientiam suam onerari.

2° Qui solent crebro confiteri mere venialia, facile moralem certitudinem habebunt se nullius peccati mortalis reos esse: nam si quid adeo insolitum contigisset, id absque ulla inquisitione statim apprehenderent. Hi ergo in rigore ad examen istud non tenentur: siquidem nihil ab ipsis stricte requiritur, nisi ut certam materiam sacramento suppeditent; quod facillimum esse liquet ex dictis n. 261. Hortandi tamen sunt illi

poenitentes pii ut breve, sed diligens examen de venialibus peccatis instituant, quo ampliores fructus emendationis et profectus spiritualis ex huiusmodi confessionibus assequantur. Scrupulosis autem, vel omit-tenda est omnis disquisitio, vel instituenda tantum intra brevissimum tempus a confessario determinandum, puta quinque minuta.

302. II. Examen istud instituendum est *diligenter*, ut patet e natura rei et Conc. Trid. requirente “diligentem sui discussionem.” (Sess. 14. c. 5) AA. communi consensu hanc diligentiam intelligunt *mediocrem* seu quam unusquisque, pro status sui conditione et iudicii capacitate, in re seria adhibere potest et solet, non autem *summam*, qualem afferre solent prudentes in rebus arduis. (Struggl, tr. 8. q. 3. n. 29) Cura enim quae requiritur, debet esse *humana*, i. e. hominum infirmitati accommo-data, ne sacramentum reddatur grave et onerosum et fiat quasi *carni-ficina animarum*, quemadmodum haeretici a Trid. (l. c.) reprobati calumniabantur. (Lugo, disp. 16. n. 590) Ideo :

1º Potest examen istud satis diligens esse, etiamsi, plus temporis eidem impendendo, nova peccata detegi possent.

2º Non eadem diligentia ab omnibus poenitentibus requirenda est. Sic minor postulanda est a rudibus quam a doctis, ab eo qui a mense quam ab eo qui a toto anno non est confessus, ab eo qui vitam a periculis peccati satis remotam ducit quam ab eo qui plurimis huiusmodi periculis implicatur, etc. Praecipue parcendum est infirmis in mortis periculo versantibus. Probabilis enim timor damni gravis excusat ab integritate confessionis, ideoque etiam ab examine quod ad eam assequendam instituitur. (n. 294) Cavendum quoque ne tales aegroti, rarius confiteri soliti, confessionem suam in hoc periculo diutius differant, inani timore difficultatis quam in praeparanda confessione experturi sint. Confessarii igitur erit eos suaviter, sed instanter hortari ad se quamprimum cum Deo reconciliandos, promisso auxilio suo, quo res expeditissima fiat. Nullum enim incommodum in eo est quod forte hic et nunc integritas materialis non obtineatur, dum summum aeternae damnationis periculum e dilatione sequi potest. (Elbel, Theol. Sacr. p. 2. n. 153)

3º Nemo tenetur ad scribenda peccata sua. Nam, praeter rationes n. 292 in casu simili allatas, patet hanc fore diligentiam summam, quae non praescribitur. Haec praxis neque consulenda, neque vituperanda videtur : sed permittenda, cum debitis cautelis, iis qui ita maiorem animae pacem nanciscuntur.

4º Suaderi potest iis qui jam a satis longo tempore confessi sunt et merito timent ne plura peccata mortalia admiserint, ut sese examinent primo de praeceptis Dei et Ecclesiae, deinde de vitiis capitalibus, tandem de obligationibus cujusque status propriis. Reliquis generatim proderit brevius examen de iis peccatis in quae, experientia confessio-

num praeteritarum, norunt se crebrius labi. Quibusnam methodis juventur viri pii et ad perfectionem tendentes, explicant Ascetae.

303. III. Ut ob defectum examinis graviter peccetur, necessarium est ut poenitens saltem in confuso *adverterit* imminere periculum omitendi peccati mortalis, nisi diligentius se examinet et nihilominus, nulla aut perexigua diligentia adhibita, ad confessionem accedat. Ratio patet e principiis generalibus datis de peccatis negligentiae. (Vol. I. n. 20)

Hinc apparet raro contingere ut ii qui cum bona voluntate ad confitendum accedunt, graviter peccent ob solum examinis defectum : nam fere numquam ad hanc gravitatem satis attendunt.

IV. Si quis poenitens accedit, nullo vel insufficiente examine praemisso, is benigne jubendus est ut congruum pro sua capacitate examen praemittat, quando hac ratione sperari potest melius servatum iri integritatem, quae vix non necessario aliquod detrimentum pateretur si poenitens imparatus a confessario interrogaretur.

Attamen generatim DD. consentiunt vix umquam dimittendos esse rudes et ignaros qui, insufficienti examine facto, ad confessionem accedunt : quia, etiamsi millies remittantur, numquam melius se examinabunt, nec poterunt ita bene dicere peccata sua sicut nunc si ab ipso confessario, mediocri diligentia, interrogentur. Quod admitti potest, ob eandem rationem, etiamsi confessarius advertit poenitenti rudi necessariam esse confessionem generalem de tota vita. (Lugo, disp. 19. n. 593) Praeterea ii quoque qui videntur doctiores raro in praxi dimittendi sunt. Nam fere non accedent imparati, nisi ii qui in rebus religiosis valde negligentes sunt vel etiam ignorantes. Quare, nostris saltem temporibus, probabile periculum est ne hanc dimissionem velut magnam injuriam reputantes, a sacramento poenitentiae jam penitus abstineant. Cfr. n. 370. Praestabit ergo plerumque ut confessarius eos interrogationibus suis disponere conetur. Ut autem tollatur vel minuaturs consuetudo qua multi examen conscientiae ante confessionem negligere solent, proderit ut in catechismis et concionibus obligatio hujus examinis pro iis qui rarius confiteri solent, diligenter proponatur ; pueri autem methodum confitendi accurate doceantur, et a confessariis objurgentur vel dimittantur si quando imparati accedunt.

§ 2. DE RELIQUIS CONFESSIONIS DOTIBUS.

304. Praeter integritatem, multae aliae dotes a S. Thoma (Suppl. q. 9. a. 4) pluribusque AA. requiruntur : quae tamen ex aliis hujus sectionis

locis satis intelliguntur. Nos cum Busemb. (ap. S. Alph. n. 493 seqq.) tres tantum recensebimus. Nempe confessio debet esse :

I. Vocalis. Huic tamen conditioni plane satisfit ab eo qui confessario porrigit schedulam in qua peccata sua scripsit et, postquam confessarius eam legit, subjungit : *De his omnibus me accuso*, vel similia verba. Obligatio confessionis vocalis non colligitur e natura sacramenti vel lege scripta, sed tantum e constanti Ecclesiae consuetudine.

Censent communiter DD. (Bus. l. c.) *graviter* peccare eum qui absque ulla causa vellet tantum per nutum vel scripturam confiteri ; addunt tamen plures (Lugo, disp. 15. n. 86 ; Ball. P. n. 453) deesse rationem convincentem qua de gravitate hujus culpaee constet. Frustra de hac re disputaretur, cum casus videatur metaphysicus. In praxi tollitur omnis difficultas : eo quod communiter admittunt DD. id fieri licitum ob causam gravem (Lugo, l. c. n. 85), vel rationabilem (Suar. disp. 21. sect. 3), puta ob nimiam verecundiam, linguae impedimentum, etc.

II. Secreta seu soli sacerdoti facta. Haec conditio est de praecepto quoad sacerdotem qui tenetur ad secretum servandum (n. 382), neque publicam confessionem imponere potest. Poenitentem vero nulla urget lex divina vel humana ut secreto confiteatur. Attamen, propter Ecclesiae consuetudinem, non careret culpa qui, sine ulla occasione vel causa rationabili, vellet alio modo sacramentaliter confiteri ; at, si id fiat ob necessitatem, nulla erit culpa. (Suar. l. c. sect. 2)

III. Vera. Hoc requiritur essentialiter in materia substantiali et necessaria, quia alias in re gravi deciperetur iudex, neque esset confessio integra, ideoque irrita. Non tamen in materia libera : tum quia falsitas signi in accusatione circa materiam accessoriam non facit sententiam irritam ; tum quia talis tantum peccat venialiter, cum non sit graviter injurius sacerdoti nec sacramento. (Bus. ap. S. Alph. n. 495) Hinc :

1° Non peccat mortaliter qui in confessione mentitur circa res non pertinentes aut non necessarias ad sacramentum, ex. gr. narrando historiam falsam, vel qui se falso de aliquo veniali accusat. Manifestum est peccatum graviter qui, in hoc posteriore casu, nullum aliud peccatum accusaret : sed vix id fieri poterit.

2° Sacrilegam confessionem instituit qui mortale, quod confiteri tenetur, sciens volens negat vel tegit ne intelligatur ; — qui mortale sibi falso imponit, nisi, ut plerumque contingit, id faciat animo perturbato, ad majorem securitatem habendam : quod saepe qualibet culpa vacat ; — qui negat vel mentitur circa peccata alias absoluta, ubi confessarius de iis aliquid interrogat quod gravis sit momenti et necessarium scitu

ut confessarius, in praesenti confessione, munus suum rite exercere valeat, puta de consuetudine peccandi. Ratio in duobus prioribus casibus est : tali mendacio variari in re gravi iudicium confessarii; in tertio casu : sic impediri confessarium quominus exerceat munus medici quo fungi debet. (n. 286)

Per se non est illicitum quod quis habeat duos confessarios, quorum alteri prius confiteatur mortalia, alteri postea sola venialia. Licet enim alter confessarius erraturus sit, existimans poenitentem haec tantum peccata ab ultima confessione admisisse, nullo tamen mendacio haec deceptio procuratur. Graviter peccaret is tantum qui ab uno ad alterum tenderet ut liberius peccaret, neque a proxima peccandi occasione arceretur. Laudabilis vero foret qui subinde ad alium confessarium tenderet, quando in graviora prolapsus est, ne sacrilege peccatum prae pudore reticeret. (Lugo, disp. 16. n. 57; Bus. ap. S. Alph. n. 471)

QUAER. Num poenitens teneatur ad distincte accusanda peccata quae confessario jam aliunde extra-sacramentaliter nota sint, puta e narratione ipsius poenitentis, propria experientia, etc. an sufficiat ei se universim accusare de peccatis illis quae aliunde confessarius norit.

RESP. Haec generalis accusatio certe sufficit quando confessarius distinctam horum peccatorum memoriam servat; ubi vero manet eidem memoria confusa tantum, puta dum recordatur sibi narrata esse multa peccata contra castitatem et religionem, quamvis de numero et speciebus multa exiderint, utrimque probabiliter controvertitur. Censet S. Alph. (n. 502) tunc requiri distinctam accusationem : quia secus peccata non accusarentur singillatim, ut vult Trid. jubens omnia et singula peccata in confessione sacramentali explicari. Verum Lugo (disp. 16. n. 638), Ball. P. (n. 468 seqq.) alique opinantur sufficere accusationem illam generalem : quia ita habet usus universaliter receptus, qui nulla lege erroneus esse convincitur. Nam nullibi in Trid. leguntur ea verba quibus ininitur S. Alphonsus. Aequivalenter autem habetur accusatio sacramentalis distincta, quatenus " posterior accusatio, relata ad memoriam quam habet confessarius de illis peccatis distincte prius auditis, fit sufficiens notitia, qualis in confessione desideratur. „ (Lugo, l. c.) Illi tamen supponunt confessarium dirigi illa notitia confusa, quae ei maneat e priore cognitione distincta, non autem quae ei tantum a poenitente supeditetur : nam, in hac altera hypothese, nihil referret praecessisse distinctam cognitionem. Cavendum quoque ne, ob illam confusam tantum memoriam hic et nunc remanentem, omittantur partes notabiles muneris confessarii, puta monere de obligatione relinquendi proximas peccati occasiones.

Ex his quae modo exposita sunt liquet minime requiri ut confessarius distinctam notitiam peccatorum servet usque ad absolutionem, seu haec statim confessionem sequitur, seu ob aliquam causam differtur.

§ 3. DE ITERATIONE CONFESSIONIS INVALIDAE.

Punctum I. De iteratione et confessione generali necessaria. (1)

305. I. Numquam datur stricta obligatio iterandi confessionem nisi moraliter certo constet eam fuisse invalidam. In dubio enim standum est pro valore actus. (S. Alph. n. 505) Nec timendum de salute illius, qui forte invalidam confessionem bona fide non iteraret: nam statum gratiae recuperabit probabilius cum attritus ad S. Communionem accedet (n. 130), et certo cum novam confessionem formaliter integram rite instituet.

Valet eadem regula, ob paritatem rationis, de iteranda accusatione alicujus particularis peccati quod non fuisset valide accusatum.

II. Defectus quibus confessio invalida fiat seu effectum suo careat, provenire possunt ex parte vel confessarii vel poenitentis. (Bus. ap. S. Alph. n. 498)

Sunt autem **ex parte confessarii**:

1° Si jurisdictionem habet nullam (n. 324) vel impeditam per censuram: quod tamen unice contingit in excommunicato vitando. (n. 583)

2° Si formam substantialiter vitiavit, vel non intendit facere quod Christus instituit. (n. 111, II)

Addit Bus. (l. c.): si confessarius peccatum nullum intellexit. Profecto si confessarius, ob surditatem, somnum vel distractionem, aliqua peccata non intellexerit, idem est ac si dicta non fuissent, ideoque, si sunt mortalia, repetantur necesse est. Proinde si nulla intellexit, omnia sunt repetenda. Videtur tamen in hoc casu valere absolutio, utpote data post confessionem genericam bona fide peractam, ut supponimus. (n. 262) Si vero, finita confessione, poenitens intelligeret aliqua peccata non fuisse a confessario percepta, nesciret tamen quatenam in specie, nulla daretur obligatio repetendi confessionem, quae satis prolata fuisset: nam, cum pleraque peccata certo fuerint intellecta, de singulis habetur opinio probabilis, illa fuisse jam rite accusata. Maneret tantum obligatio confitendi haec peccata in communi: quod fiet manifestando

(1) Cum generalis confessio nihil aliud sit quam plurium confessionum iteratio, simul de utraque, brevitatis causa, agemus.

confessario firmam persuasionem vel dubium de quibusdam peccatis ab ipso non perceptis. Confessio vero brevis repetenda foret : qui enim, hac peracta, intelligit quaedam a confessario non esse percepta, nequit de singulis habere probabilitatem ea fuisse rite accusata. (Ball. P. n. 461)

Praeterea quidam addunt : si confessarius indoctus non potuit discernere mortalia a venialibus, vel species et numerum. Sed communius tenent DD. (S. Alph. n. 500) : tunc valere confessionem, eo quod talis error vel inscitia confessarii nihil aufert ex iis quae ad valorem ejus requiruntur.

Sunt iidem defectus **ex parte poenitentis** :

1º Si est excommunicatus, et mala fide accedit ad confessarium a quo nequeat a censura absolvi. Cfr. n. 582.

2º Si mortale tacuit vel de eo se falso accusavit. (n. 304, III)

3º Si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia. (n. 303)

4º Si caruit attritione et proposito. Hoc sane contingit si quis fraudulentè quaerit confessarium surdastrum, ne peccata manifestare debeat, sicut ea existimat e lege Christi manifestanda esse, vel confessarium indoctum, ne moneatur de gravibus quibusdam obligationibus suis. Censet S. Alph. (n. 505) idem dicendum de recidivis, qui post confessiones suas ut plurimum cito et sine aliqua resistantia iterum in peccata gravia cadunt : quod judicium, quatenus temperandum videatur, patebit e dicendis n. 370.

5º Si peccatum carnale confessus est suo complici. (n. 351 seqq.) (1)

(1) Utrum frequenter an raro occurrant poenitentes quibus generalis confessio necessaria sit, quaestio facti est, quae unica regula definiri nequeat. Non enim in omnibus temporibus et locis eadem vi pollent duo illa vitia e quibus potissimum manant confessiones invalidae, vid. pravus pudor, quo peccata occultantur, et defectus timoris Dei, quo fit ut homo sine congrua contritione et proposito ad sacramenta accedat. Haec enim notabiliter augeri vel minui possunt pro indole cujusque populi, pro vario gradu scientiae vel praxis religiosae, prout mores vigentes impellunt ad confessionem adeundam vel omittendam, etc. Insuper frequentia confessionum sacrilegarum plurimum crescit ubi multi adire nequeunt nisi unum vel paucos sacerdotes sibi notissimos, praecipue si iidem confessarii ob vitam suam tepidam parum aestimantur, graviorum peccatorum reos acriter objurgant vel de interrogandis poenitentibus nihil curant. Eadem frequentia multum minuetur ubi copia est confessariorum, qui a poenitentibus ob vitae sanctitatem magui fiant eosque benigne tractent seduloque interrogent. Quare non sunt omnibus temporibus et locis applicanda quae sancti doctique viri, ut S. Alphonsus (Instr. de Missionibus, op. t. 15. p. 237 seqq.), de frequentia sacrilegarum confessionum ob pravam pudorem scribunt. Ita, in Belgio nostro, ob copiam bonorum confessariorum, ob facilitatem qua plerique ruricolae adeunt civitates, ob consuetudinem Statutis Synodalibus commendatam crebro procurandi parocchianis ignotos confessarios, etc., non putamus hoc

306. III. Confessio invalida integre repetenda est quando poenitens *aliud confessarium adit*. Is enim de peccatis invalide confessis iudicare debet : quod prudenter facere nequit si numquam distinctam illorum notitiam habuit.

Si vero *ad eundem confessarium reditur* isque recordatur vel peccata vel statum poenitentis vel poenitentiam a se impositam, communiter docent AA. (Lugo, disp. 16. n. 627 ; S. Alph. n. 502) sufficere ut uno verbo se accuset de omnibus quae prius dixerat, addendo, si quae sunt, nova peccata vel peccatum in illa confessione forte omissum. Quodsi nec poenitentiae injunctae recordatur confessarius, sed tantum se poenitentiam injunxisse, S. Alph. (l. c.) opinatur repetendam esse distinctam confessionem : eo quod sacerdos, dum sententiam profert, debet efformare iudicium saltem de statu conscientiae poenitentis. Alii tamen, ut Lugo (l. c. n. 636) et Ball. P. (n. 472), probabiliter censent etiam tunc sufficere eandem accusationem generalem, dummodo prior confessio fuerit sacramentalis seu ex se apta ad sacramentum faciendum, licet effectu caruerit ob defectum doloris vel sinceritatis. Nam videtur sufficere ut sacerdos sciat se de iis peccatis antea iudicasse, et quidem statuuisse poenitentem absolvendum esse. Neque apparet in hoc casu minorem notitiam confusam de statu poenitentis haberi quam ubi meminit confessarius qualem poenitentiam imposuerit : quam memoriam S. Alph. assignat ut rationem, ob quam distinctam repetitionem exigere non teneatur confessarius poenitentiae memor.

307. IV. Homines indocti qui bona fide confessi sunt peccata sua non expressis distincte numero vel speciebus, neque amplius a confessario interrogati sunt, non sunt obligandi ab aliis confessariis ut eas confessiones repetant. Nam, cum soleant habere vitam uniformem, prudens confessarius facile e confessione unius anni poterit conicere quantum in praecedentibus annis peccaverint, et ita distinctum iudicium efformare. (Salmant. de Poenit. c. 12. n. 27) Nihil ergo amplius requiritur quam ut poenitens qui talem defectum integritatis admisisse deprehendatur (quod sane raro fiet), jubeatur se accusare de omnibus peccatis quae annis praecedentibus commiserit. Consentit quoque Lugo (disp. 16. n. 578), saltem dum rusticus manet in eadem impotentia explicandi melius suum statum. Contradicit quidem S. Alph. (n. 504) in casu quo confessarius e confessione praesenti habeat tantum confusam notitiam de culpis

malum tam late sparsum esse quam id de aliis regionibus, etiam nostris temporibus, viri quidam missionibus exercitati conqueruntur. Cfr. Zelle, S. J. *La confession d'après les grands maîtres*, l. 1. Ubique tamen malum istud serpere et non raro animas sacrilegiis foedare indubium est : nullibi enim plene tolli possunt causae e quibus oriri solet.

confessis, ut saepius accidit in confessionibus longioribus et implicatis. Sed reapse in praxi plerumque nihil distinctius ex hujusmodi hominibus elici posset. Adde paritatem cum peccatis quae ut dubia accusata fuere, postea autem ut certa innotescunt. (n. 291, VI)

V. Si quis culpabiliter peccatum grave reticuit et postea, hujus sacrilegae confessionis immemor, pluries ad sacramenta accessit, non tenetur ad repetendas confessiones intermediarias, si quidem potuerunt esse validae et fructuosae. Quod ut dignoscat confessarius, interroget poenitentem utrum in his intermediis confessionibus et communionibus semper memor fuerit sacrilegii sui, an tranquillo animo ad sacramenta accesserit. (Lugo, disp. 16. n. 599 ; La Croix, l. 6. p. 2. n. 1224)

308. VI. Quando aliqua confessio generalis ex obligatione facienda est ob confessiones moraliter certo invalidas, juvat sequentia in praxi tenere :

1° Imprimis interrogetur poenitens quam ob causam confessiones irritas fecerit : nam, sublato hoc praecipuo obice, reliqua facilius procedent.

2° Generatim sinat confessarius poenitentem ea exponere quae sponte recordatur. Ita enim melius jam hominem cognoscens, discernere poterit quatenam potissimum quaestiones ipsi sint proponendae. Quandoque tamen, ut petenti mos geratur, statim eum confessarius interroget.

3° In interrogationibus faciendis sequatur confessarius ordinem qui ipsis poenitentibus ad sese examinandos proponi solet : scil. percurrat delicta maxime obvia et pro aetate, conditione, etc. poenitentis saepius committi solita, contra praecepta Dei et Ecclesiae, obligationes speciales status et virtutes quibus opponuntur vitia capitalia. Supervacaneum ducimus hic longum horum peccatorum catalogum addere : nam quae practice petere juvat, confessarius mediocriter doctus facile reperiet. Hujusmodi catalogum videsis apud La Croix (l. 6. p. 2. n. 1883 seqq.), Lehmk. (II. n. 351), Gury (II. n. 520), etc. Cfr. n. 361.

Confessio generalis instituenda apud eundem confessarium, apud quem factae sunt confessiones invalidae, facillima foret ex supra dictis n. 306.

Punctum II. De iteratione et confessione generali libera.

309. I. Confessio generalis suadenda est poenitentibus, qui rationaliter dubitant de valore confessionum praeteritarum : nam, licet tunc nulla adsit stricta obligatio (n. 305, I), plerumque expediet ad animi pacem. Excipe scrupulosos et meticulosos, quibus potius interdicenda

est, cum experientia constet hac ratione augeri eorum anxietates, nedum minuantur.

II. Etiam illis qui nullo probabili dubio de valore praeteritarum confessionum anguntur, confessio generalis utilissima esse potest. Nam, ut loquitur Bened. XIV (Const. *Apostolica*, 26 Jun. 1749) : “ Ita universae vitae ratio animo obversatur : ex quo hominis timor ac humilitas, major in peccatum horror insurgit ; augentur vires, ut quidquid ad malum provocat, propulsetur ; jucundissima pax et tranquillitas animo accedit : et quae praeteritis confessionibus illata sunt damna sarciantur. „ Hae tamen utilitates plerumque non obtinebuntur, nisi homo se peculiari diligentia ad confessionem generalem praeparaverit, ut patet tum e rei natura, tum ex optimorum ascetarum doctrina. Sic S. Ignatius, in aureo libello *Exerc. Spiritualium*, dum utilitates confessionis generalis recenset, clare significat eas potissimum oriri e meditationibus de fine hominis, de peccatis etc. quae eidem praemittantur. Quare commendanda est praesertim iis qui, spiritualis secessus vel missionis exercitiis, ad eam magno fervore et cura instituendam parati sunt : nam, si perfunctorie obitur, vix ullum commodum affert.

Communiter autem haec utilitas ab AA. ita explicatur ut, semel facta, saltem in matura aetate, generali vitae totius confessione, non expediat plerumque eam iterare. Attamen in argumento quod totum meri consilii est, regula absoluta dari nequit. Quare, si poenitens ad scrupulos nullatenus propensus et altioris perfectionis studiosus eam iterare vellet, posset prudens confessarius ipsius votis obsecundare. Omnibus vero qui tranquilla sunt conscientia expedit identidem facere generalem confessionem ab ultima quam peregerint incipiendam, praesertim ubi novum statum, puta sacerdotalem vel religiosum, praemissa speciali praeparatione, aggressuri sunt.

310. III. In suadenda vel permittenda generali confessione juvat prae oculis habere sequentia monita :

1° Cavere debent confessarii ne poenitentibus obtrudant confessionem generalem, quando non est manifeste necessaria : nam, nisi libenter instituitur, vix prodesse potest. Prorsus autem carpendi sunt qui eam postulant a quolibet novo poenitente suo : quasi ad eum rite dirigendum necessarium foret peccata jam prorsus extirpata cognoscere, neque sufficiens notitia e confessionibus mox instituendis hauriri posset.

2° Si poenitens manifestat generalis confessionis instituendae desiderium vel anxietatem circa praeteritas confessiones, cavere debet confessarius a duobus excessibus extreme oppositis. Alter in eo foret ut statim poenitenti os clauderet, quasi de mero scrupulo ageretur : nam, nisi

poenitens reapse ut scrupulosus notus foret, confessarius incurreret periculum impediendi manifestationem hujus animae saluti necessariam, siquidem non ita raro occurrunt sacrilegarum confessionum rei. (n. 305, nota) In alterum excessum caderet confessarius qui statim poenitentem ignotum ad confessionem generalem admitteret vel incitaret : nam forsitan labor ille plane otiosus vel etiam noxius erit. Praestabit ergo ab ignoto poenitente inquirere num jam antea confessionem generalem instituerit vel idem ab ordinario confessario suo petierit. Si, responso accepto, dubia manet generalis confessionis necessitas vel utilitas, plerumque juvabit eam differre donec poenitens novo confessario melius sit perspectus.

3° Tempore missionis potest utiliter suaderi ut confessio generalis ab omnibus qui scrupulosi non sunt instituat, quemadmodum Bened. XIV (Const. cit.) jussit facere missionarios qui populum ad lucrandum jubilaum anni 1750 paraturi erant. Sedulo tamen cavendum ne hujusmodi praxis tamquam communiter necessaria proponatur, praesertim iis qui jam alias generaliter confessi sint : sic enim in animabus piorum fidelium magna excitaretur anxietas, quam confessarii multis conatibus vix aut ne vix quidem sedarent.

IV. De ratione excipiendi generales confessiones liberas adverte :

1° Confessarius poenitentem minus doctum moneat nullam strictam obligationem esse ut omnia et singula peccata jam rite confessa repetat, neque ullam anxietatem concipiendam esse si quod hujusmodi peccatum oblitus fuerit vel sponte tacuerit.

2° Sinat poenitentem dicere ea quae novit et vult accusare. Nisi is sponte petat ut interrogetur, juvat ab interrogationibus abstinere, praesertim circa peccata magis pudenda : nam, cum poenitens ista reticere possit et forte malit, non est cur inutiliter et saepe cum poenitentis incommodo extorqueantur.

3° Multi qui confessionis generalis instituendae copiam petunt (puta matrimonium inituri), id tantum intendunt ut praecipua quaedam peccata e vita sua praeterita iterare possint : qui prorsus inviti essent, si confessarius interrogando veram confessionem generalem eis extorquere conaretur. Ex altera vero parte cavendum est ne quidam impediuntur a confessione sua integre peragenda prout eam paraverint : quod potius ad turbandam quam ad sedandam ipsorum conscientiam conduceret. In hoc casu verum est quod monet Lehmkuhl (II. n. 346) : praestare ut confessarius non admittat confessionem generalem, cui excipiendae debitum tempus impendere nequeat aut nolit.

CAPUT III.

DE SATISFACTIONE.

§ 1. OFFICIUM ET POTESTAS CONFESSARII CIRCA SATISFACTIONEM
SACRAMENTALEM.

311. I. Confessarius regulariter **aliquam poenitentiam** imponere debet, qua satisfiat debito poenae quae saepe, remissa culpa, remanet luenda. Nempe satisfactio tertius est ex actibus poenitentis; qui a Trid. (Sess. 14. c. 3) dicuntur *quasi materia* hujus sacramenti, “ quatenus in poenitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione, requiruntur. „ Peccaret ergo per se graviter sacerdos qui sacramentum quod ministret privaret, absque causa excusante, parte ad ejus integritatem requisita. Attamen probabilius leviter tantum delinqueret qui nullam imposeret poenitentiam pro peccatis venialibus, vel pro mortalibus jam alias confessis. (Lugo, disp. 25. n. 49 seq.) Is enim sacramentum privaret tantum complemento levis momenti, perinde ac judex qui indebite remitteret reo poenam exiguam. Insuper non est major obligatio in confessario ad imponendam poenitentiam, quam in poenitente ad eam implendam: quare, si iste leviter tantum peccat omitendo exiguam poenitentiam et ita privando sacramentum parte sua integrante, idem consequenter de sacerdote tenendum est. Dicitur *regulariter*; nam:

1° Ab omni poenitentia imponenda excusatur in casu quo poenitens etiam levissimae satisfactioni praestandae impar est, ex. gr. moribundus sensibus destitutus vel mente captus. Extra hunc casum nullus est qui recuset levissimam poenitentiam, qualis esset osculari imaginem Crucifixi, proferre orationem jaculatoriam cum confessario, etc. Ideo raro datur causa ab omni poenitentia imponenda excusans.

2° Probabile est non teneri confessarium ad novam poenitentiam imponendam ei qui statim post absolutionem accuset peccatum ex oblivione praetermissum. Contrarium tenet S. Alph. (n. 515): quia nequit imponi in poenitentiam opus jam debitum ex eodem titulo satisfactionis sacramentalis. Sed nihil obstat quominus, e voluntate saltem implicita confessarii, eadem satisfactio sit pars integralis utriusque sacramenti. (Struggl, tr. 11. q. 2. n. 46, etc.) Recte advertit Ball. P. (n. 494), ita aequivalenter idem fieri ac si confessarius mutet poenitentiam (quod

utique potest), detrahendo quidpiam praecedenti ut extendatur ad novum peccatum.

Cum ordine iudicii magis congruit ut poenitentia imponatur antequam absolutio detur : decet enim ut poenitens significet se in illam satisfactionem consentire, antequam absolutionis beneficio donetur. Nihilominus nulla culpa apparet si ordo inversus servetur (Suar. disp. 38. sect. 3 ; Sporer, Theol. Sacr. de Poenit. n. 576), praesertim si poenitens (ut fere contingit) praesumi potest poenitentiae consensurus esse.

312. II. Poenitentia imponenda debet aliqua ratione esse proportionata gravitati peccatorum et poenitentis facultati. Id enim postulat finis quem Christus prae oculis habuit, dum voluit injungi hanc satisfactionem sacramentalem, vid. ut per eam poenitens satisfaceret justitiae divinae et se a poena remanente liberaret. Rem clare proponit Trid. (Sess. 14. c. 8) : “ Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones injungere : ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis ut satisfactio quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem. „

Proportio tamen ista non debet esse perfecta, seu talis ut imponatur ea poenitentia quae sufficiat ad obtinendam a Deo *integram* remissionem poenae quae luenda supersit : nam qualis haec sit, nos prorsus latet. Neque hodie ab Ecclesia determinata est poenarum taxa. De ea enim quae per antiquos Canones Poenitentiales (1) proponebatur, merito dubitatur utrum pro foro tantum externo an etiam pro interno valuerit ; eadem certo in desuetudinem abiit. Relinquitur ergo mensura poenitentiae arbitrio et prudentiae confessarii. Censent tamen communiter AA. pro peccato mortali, nisi detur causa excusans, imponendam esse poenitentiam quae in praesenti Ecclesiae disciplina spectetur ut *gravis*. Talia censentur omnia bona opera quae sub gravi implenda sunt quando ab Ecclesia praecipiuntur, ut jejunium, auditio Missae ; vel eis moraliter aequivalent, qualis esset recitatio Rosarii B. M. V. (quinque etiam decadum), vel parvi Officii ejusdem B. M. V. ; minime vero recitatio Psalmi *Miserere*, quinque Pater et Ave, Litaniarum Lauretanarum, etc. (S. Alph. n. 516) Quando multiplicantur peccata mortalia, sicut non semper sufficit imponere aliquam hujusmodi poeni-

(1) Hos Canones videsis ad calcem Decreti Gratiani.

tentiam gravem, ita nulla datur obligatio poenitentias pro peccatis multiplicandi, puta imponendo decem Rosaria pro decem peccatis mortalibus.

Obligatio imponendi poenitentiam peccatis proportionatam ea ratione quae modo explicata est, per se gravis est. ut liquet e verbis Trid. supra citatis. Attamen probabile est iisdemque verbis conformius non peccare graviter, nisi qui plane *levissimas* pro *gravissimis* injunxerit. (D'Annib. III. n. 347)

313. III. Causae minuendi poenitentiam sunt praesertim sequentes :

1° *Infirmetas corporis*. Monet quidem Rit. Rom. (tit. III. c. 1. n. 25) " aegris esse indicendam tantum illam (poenitentiam) quam, si convalescerint, opportuno tempore peragant. „ Sed si nulla adest spes fundata aegrotum vires suas recuperaturum esse, vel timetur ne gravior poenitentia in futurum ejus bonis dispositionibus noceat. sacerdos facillima poenitentia praesenti contentus sit.

2° *Infirmetas spiritualis*, ex qua fiat ut gravior poenitentia potius nocitura sit quam profutura animae poenitentis, sive quia eam non implebit, sive quia propterea rarius ad sacramenta accedet. Ipsum enim Rit. Rom. (n. 18) monet in hac re habendam esse rationem dispositionis poenitentis. Ut autem notat Baller. (in Gury, II. n. 524) : " Constans omnium temporum experientia plane effecit ut cujusvis aetatis ac scholae doctores mira concordia in hanc sententiam convenirent. „ (1)

Ut autem gravior poenitentia absque periculo scandali imponatur, alia media indicant, nempe :

a) Ut imponatur oratio (praesertim Rosarium) quam sub Sacro cui mox interesse debent poenitentes recitare queant.

b) Ut cum levissima poenitentia imponatur opus quod jam ex obliga-

(1) Sic S. Thomas (Quodl. 3. q. 13. a. 23) : " Videtur autem satis conveniens quod sacerdos non oneret poenitentem gravi onere satisfactionis; quia, sicut parvus ignis a multis lignis suppositis de facili exstinguitur, ita posset contingere quod parvus effectus contritionis in poenitente nuper excitatus, propter grave onus satisfactionis exstingueretur, peccatore totaliter desperante. „ — S. Antoninus (3. p. tit. 16. c. 20) : " Si sacerdos non potest gaudere de omnimoda purgatione ejus, saltem gaudeat quod liberatum a gehenna transmittit ad purgatorium. „ — Lugo (disp. 25. n. 60) : " Primo loco attendi debet ad utilitatem spiritualem poenitentis, ne scilicet illi ipsi injiciantur ut nova peccata committat. Ex hoc potissimum capite excusari potest hodierna praxis, qua leves poenitentiae imponuntur pro gravissimis peccatis : id enim saepe fit propter spiritualem infirmitatem poenitentium, qui gravioribus poenitentiis scandalizabuntur, et vel confessionem fugient vel certe confessarios ineptos adibunt qui eos curare nesciant. „ — Alia testimonia videsis ap. S. Alph. n. 509.

tionem alius legis peragere debeant, ex. gr. assistentiam Sacro die Dominica : nam nihil obstat quominus opus praeceptum ad meritum satisfactionis sacramentalis elevetur et ob duplicem titulum obliget. (S. Alph. n. 513) A fortiori idem dicendum de opere supererogatorio quod poenitens ex adjunctis praevidetur peracturus, qualis esset pro alumnis assistentia Sacro infra hebdomadam vel communio libera.

c) Ut optio detur inter opus gravius vel levius. Nam "sicut potest sacerdos injungere satisfactionem poenitenti ex arbitrio alieno, ita et ex arbitrio ipsius poenitentis, sicut si dicas : fac hoc si potes, et, si non potes, facias hoc." (S. Th. Quodlib. 3. a. 18)

3° *Magna poenitentis contritio* : nam quo intensior haec erit, tanto minor poena luenda remanebit. Verum aegre haec intensitas innotescit confessario.

4° *Tempus jubilaei vel indulgentiae plenariae* : per hanc enim aequivalenter obtinetur finis satisfactionis sacramentalis. Hinc multi veteres Theol. docebant nullam poenitentiam injungendam esse ei qui plenariam indulgentiam lucraturus esset. Id tamen hodie rejiciendum est, siquidem ipsi RR. PP. Bened. XIV (Const. *Inter praeteritos*) et Leo XII (Const. *Caritate Christi*) monent aliquam poenitentiam etiam jubilaum lucraturus imponendam esse, ac propterea censendi sunt e plena remissione quam concedunt excepisse satisfactionem quae poenitentiae illi sacramentali respondeat. Potest nihilominus minui poenitentia iis qui probabiliter indulgentiam plenariam lucraturi sunt. (S. Alph. n. 519 ; Ball. P. n. 481) Hinc intelligitur quomodo nostris diebus, quibus tam facile est indulgentias plenarias lucrari, haec ratio esse possit ob quam leviores poenitentiae imponantur, praesertim a confessariis qui hortantur suos poenitentes ut hac ratione suppleant quod nimis exiguae satisfactioni sacramentali defuturum sit.

5° *Satisfactio quam ipse confessarius pro poenitente praestare intendat* : nam unum pro altero, positis debitis conditionibus, satisfacere posse, clare e communione Sanctorum, quam in Symbolo profitemur, deducitur. (Lugo, disp. 26. n. 1 seq.)

Quidam AA. ut Diana (tom. 2. tr. 4. de Sacr. res. 97), his causis excusantibus adnumerant usum formulae : *Passio D. N. J. C. etc.* (n. 265), eo quod per haec verba sacerdotis omnia opera bona poenitentis elevantur ad meritum satisfactionis sacramentalis, ac proinde compensatur id quod de poenitentia imponenda detrahitur. Sed communiter id rejicitur. Nam imprimis satis dubia est illa efficacia quae his verbis adscribitur. Juxta S. Alph. (n. 507), sententia longe probabilior et communior est, his verbis inesse hujusmodi efficaciam, eamque videtur tenere S. Th. (Quodlib. 3. a. 28) Multi tamen alii, ut Lugo (disp. 25. n. 56), Bus. (ap. S. Alph. l. c.) etc., id negant, utpote incredibile vel absurdum. Hi existi-

mant iis verbis contineri tantum deprecationem quae a sacerdote, nomine Ecclesiae, proferatur, perinde ac ceterae preces absolutioni praeviae, nec maiorem efficaciam habeat quam cetera sacramentalia. (n. 107) Cui opinioni videntur consona quae dicit Bened. XIV (Const. *Apostolica*) de iis qui, absolutione recepta, nulla aut fere nulla bona opera eliciunt: " Ex quo fit ut uberiori fructu fraudentur, quem *Ecclesiae preces*, sacerdotis ore in poenitentes prolatae, a Deo postulant his verbis : *ut quidquid boni feceris*, etc. „ Quidquid autem teneamus de hujus formulae efficacia, nihil inde erui posse ad poenitentiam levem pro gravibus culpis imponendam, patet e Trid. (Sess. 14. c. 8) quod, licet nosset hanc formulam a confessariis adhiberi et a multis DD. illa efficacia donari, nihilominus gravibus verbis (citis n. 312) sacerdotes a nimia indulgentia in imponendis poenitentiis deterruit.

314. IV. Omnia opera bona, per se loquendo, in poenitentiam imponi possunt, quaecumque sint, sive *jejunium* seu opera poenitentiae, sive *eleemosyna* seu opera caritatis, sive *oratio* seu opera religiosa. Omnia enim habent rationem operis satisfactorii, ut de oratione dicit S. Th. (Suppl. q. 15. a. 3. ad 1) : " Dicendum quod quaelibet oratio habet rationem satisfactionis, quia, quamvis habeat suavitatem spiritus, habet tamen afflictionem carnis. „ Sed cavendum est ne poenitentibus ea imponantur quae minus cum eorum conditione, consuetudinibus, dispositionibus, etc., convenient, ex. gr. eleemosynae pauperioribus, jejunia debilioribus, etc. Speciatim haec notentur :

1° Nihil obstat quominus capacibus imponantur opera mere interna, ut meditatio. Oritur quidem aliqua difficultas opinantibus actus poenitentis esse proprie materiam ex qua sacramentum fiat : non enim apparet quomodo talis satisfactio sit sensibilis. Sed cum contraria opinio sua probabilitate non careat, neque periclitetur valor sacramenti, nihil obstat quominus juxta illam agamus. Cfr. S. Alph. n. 514 ; Ball. P. n. 496.

2° Licet confessario tamquam poenitentiam imponere abstinenciam ab aliquo bono opere, et speciatim a communione, quando constat id expedire ad majus bonum poenitentis. Id quandoque constare posse de communione, sequitur ex dictis n. 195. Reapse tunc bonum opus impositum consistit in actu humilitatis et obedientiae quem poenitens ponit abstinendo. Sed monent DD. (Lugo, disp. 25. n. 65; S. Alph. n. 514) regulariter non expedire ut praecipiat abstinencia a communione, imo rarissimum esse casum quo utiliter praecipiat ; insuper, a tali injunctione temperandum esse, quando omissio communionis posset aliis occasionem praebere judicandi eam a confessario fuisse prohibitam. Cfr. n. 392.

3° Poenitentiam publicam non licet imponere pro peccatis occultis : siquidem id per se ducit ad revelationem indirectam confessionis (n. 380), et a Rit. Rom. (tit. III. c. 1. n. 21) prohibetur. Si vero eadem pro peccatis publicis imponeretur, id non foret contra legem sigilli sacramentalis : siquidem, cum jam notum sit peccatum, nihil manifestaretur nisi resipiscentia. Raro tamen talem poenitentiam imponere expedit, nisi sit necessaria. Necessaria autem erit tantum quando jam aliunde urget obligatio eam praestandi ; puta si quis publicas inimicitias gessit ideoque ad publicam reconciliationem cum inimico suo obligatur ; si quis notus ut impius vel franco-murator jubetur publice adire ecclesias et sacramenta frequentare, ut se christianum fidelem omnibus probet. Tunc sane applicandum quod monet Trid. (Sess. 24. de ref. c. 8) iis qui publice cum aliorum scandalo deliquerint, poenitentiam publice injungendam esse : quae tamen lex de foro externo intelligenda videtur. (Ball. P. n. 493)

4° Potest saepe utiliter imponi poenitentia sub conditione relapsus, ex. gr. brevis oratio dicenda post singulas blasphemias. Putat S. Alph. (n. 524), post Salmant. (de Poenit. c. 10. n. 38), semper addendam esse aliquam poenitentiam absolutam, ne forte sacramentum omni satisfactione destituatur. Attamen multi alii AA. ut Laymann (de Poenit. c. 15. n. 11), talem restrictionem non apponunt, vel diserte negant (Ball. P. n. 524), et merito : nam si homo non relabatur, aderit nihilominus aliqua satisfactio, scil. specialis conatus adhibitus ad cavendum a lapsu.

5° Generatim abstinendum ab imponendis poenitentiis quae confessionem odiosam reddant, et poenitentem cogant ad peccata sua aliis manifestanda, ut si pueri obligentur ad veniam petendam ob inobedientiam vel furtula. (Gury, II. n. 526)

315. V. Poenitentiam a se impositam **commutare** potest confessorius qui eam injunxit, etiamsi jam prioris confessionis ne confusam quidem memoriam retinet : hanc enim satis colliget e gravitate et qualitate poenitentiae impositae. Neque necesse est ut poenitens apud eum novam confessionem de aliis peccatis instituat : siquidem ea commutatio moraliter unitur cum praecedente confessione, ideoque fit reapse in iudicio sacramentali.

Controvertitur inter DD. quantum temporis spatium intercedere possit inter hanc confessionem et commutationem. S. Alph. (n. 529. dub. 3) censet verius id posse admitti tantum si fiat statim post absolutionem, antequam poenitens discedat, quia tunc tantum videtur moraliter perseverare idem iudicium. Sed probabilius dicendum cum aliis (Lugo, disp. 25. n. 112 ; Ball. P. n. 334) etiam post longum tempus posse hanc commutationem fieri. " Nam ipsa satisfactio impleta post longum

tempus integrat unum iudicium cum partibus praecedentibus, ut constat; ergo, quamdiu satisfactio non est posita, adhuc intelligitur iudicium illud incompletum et quasi suspensum, et adhuc iudex jus habet ad urgendum pro executione sententiae: ergo adhuc poterit ex consensu poenitentis mutare vel diminuire priorem sententiam, ut melius possit executioni mandari. „ (Lugo, l. c.)

316. VI. Poenitentiam ab uno confessario impositam potest, ex justa causa, commutare vel minuire alius confessarius, saltem ubi eorumdem peccatorum confessionem iterum audivit. Id sequitur e facultate modo asserta eidem confessario (V): nam, cum ambo sint eadem auctoritate praediti sibi in eodem munere et tribunali succedant, poterit posterior confessarius idem quod potuisset prior si ad eum poenitens recurrisset. Neque excipiendae sunt (ut quidam voluerunt) poenitentiae medicinales, nisi ex iis essent ad quas poenitens independentem a positivo confessarii praecepto obligatus esset, puta ad vitandam proximam peccandi occasionem. Nam reliquas, quae utiles quidem sunt, sed non prorsus necessariae ad poenitentis emendationem, libere prior confessarius imposuit: unde et posterior eas commutare poterit, si iudicat jam non opus esse ut ex obligatione imponantur poenitenti, sive ob ejus emendationem, sive ob timorem ne eas omittat. (Lugo, disp. 25. n. 114 seq.)

Excipiunt plerique (Lugo, l. c. n. 104 seqq.; S. Alph. n. 529. dub. 2) poenitentiam impositam pro peccatis reservatis, quando commutatio petitur a confessario qui non habet facultatem ab iisdem reservatis absolvendi. Rationem afferunt valde stringentem: nihil posse inferiorem in legem latam a superiore. Nihilominus quidam DD. ut Navarrus, Vasquez, etc. quorum doctrinam tamquam probabilem refert Ball. P. (n. 532), censent etiam in iis adjunctis licitam esse commutationem. Nituntur hac ratione: ablata per primam absolutionem reservatione, jam illa peccata remanere perinde ac si reservata non essent; unde, si poenitens ea iterum inferiori confessario subjiciat, is poterit de iis iudicare perinde ac de non reservatis, ac proinde poenitentiam commutare. Ad praxin autem sufficit sententia, quam etiam S. Alph. (l. c.) probabilem dicit: hanc commutationem licere, si gravis detur causa, neque facilis sit accessus ad superiorem; quia tunc inferior praesumere potest conniventiam superioris. Idem merito extendit Ball. P. (l. c.) ad casum quo sola causa commutationis esset fragilitas poenitentis et adiri posset superior. Superior enim supponendus est vir prudens: qui, si comperisset hanc poenitentis imbecillitatem, id ipse fecisset, et idcirco non renuit ut (quod natura rei postulat) ab alio fiat, etiam se non consulto.

Alter confessarius nequit sane commutare poenitentiam extra confessionem : is enim actus est, e potestate clavium, judicialiter ponendus ; sacerdos autem nequit actu iudicium sacramentale exercere extra confessionem. Oportet ergo ut haec commutatio connectatur cum absolutione, vel statim, vel post aliquod tempus concedenda. (Lugo, l. c. n. 110) Controvertitur vero num in ea confessione repetenda sint peccata pro quibus poenitentia fuerit imposita. Plerique AA. affirmant requiri ut saltem praecipua peccata repetantur, quantum sufficiat ad habendam confusam notitiam status poenitentis : quia, causa non cognita, non potest sacerdos sententiam proferre vel priorem sententiam mutare. (Lugo, l. c. n. 108) Alii, quorum doctrinam S. Alph. (n. 529, dub. 1) satis probabilem dicit, negant hanc obligationem : quia in hac secunda confessione non agitur de iudicio ferendo super culpis delatis in confessione praecedenti, ubi iudicium jam fuit informatum, sed tantum de poenitentis impotentia sive imbecillitate ad poenitentiam implendam. Ut autem observat Ball. P. (n. 536), cum omnes hic supponant dari huic alteri confessario cognitionem poenitentiae, jam necessario habebitur aliqua notitia confusa status poenitentis : ac proinde jam nulla videtur esse inter DD. oppositio. Sed multi, ut Lugo (n. 110), sane magis distinctam notitiam postulant, neque valde verisimile apparet quod in hac explicatione cum S. Alph. (n. 502) asseritur : ex ipsa notitia poenitentiae posse confessarium efformare iudicium de statu poenitentis. Attamen, addita nova confessione, jam magis innotescet confessario status animae poenitentis. Ergo practice nihil amplius exigendum. Adverte, cum S. Alph. (n. 529), confessarium, ubi audit poenitentem non implevisse poenitentiam, nec facile impleturum esse, posse illam etiam non petenti commutare.

Probabilius, ut tollatur obligatio prioris poenitentiae, requiritur ut confessarius eam velit commutare et tollere : nam sententia prior manet in suo robore donec ab alio iudice revocetur. (Lugo, disp. 25. n. 103) Alii tamen, ut Suar. (disp. 38. sect. 10), sentiunt integrum esse poenitenti qui iterum peccata confessus sit, quam maluerit poenam eligere : quia haec est iudicii sacramentalis natura ut super eandem causam sit iterabile in favorem poenitentis, idque non per modum appellationis, sed per modum novi iudicii aequalis praecedenti.

§ 2. OBLIGATIONES POENITENTIS CIRCA SATISFACTIONEM SACRAMENTALEM.

317. I. Poenitens obligatur ad poenitentiam **acceptandam et implendam**, et haec obligatio ex genere suo est gravis.

Deducitur praesertim ex Trid. Sess. 14. c. 8. (cit. n. 312) Nam obli-

galio gravis in sacerdote imponendi poenitentiam, eamque peccatis proportionatam, necessario supponit in poenitente obligationem eam acceptandi et implendi: quae obligatio gravis sit, si talis fuerit et poenitentia. Secus enim non fieret alienorum peccatorum particeps sacerdos qui levissimam poenitentiam pro gravissimis delictis imponeret, cum nihil aliud faceret quam quod poenitens jure suo fieri vellet. (Lugo, disp. 25. n. 69)

Attamen nulla culpa in eo apparet quod poenitens recuset poenitentiam quae, spectata disciplina hodie recepta (n. 312), sit manifeste irrationabilis aut nimia. Imo, ut notat Ball. P. (n. 504), vix practicus est casus poenitentis graviter peccantis eo quod poenitentiam acceptare nolit. Nam aegre occurret qui velit omnino absolvi cum poenitentia leviori, dum confessarius omnino recuset eam moderari. Etenim fere semper poenitens recedet, absolutionem apud alium confessarium quaesiturus: qua in re probabiliter (Lugo, l. c. n. 77) non committit peccatum grave, quia non videtur obligatus, saltem sub gravi, ad confessionem statim proseguendam donec absolutionem receperit. Insuper, ubi prudens est confessarius, facile vitabitur hujusmodi conflictus cum poenitente. Nam, ut optime dicit Suar. (disp. 38. sect. 7): " Confessores in hoc non debent esse nimis difficiles, sed accommodari oportet fragilitati poenitentis et leviores illis poenitentias imponere, si graviore acceptare illi nolint, praesertim quando non est aperta eorum malitia et medicinae necessitas in futurum non urget, ut moraliter vix possit fieri magna dissensio inter confessarium et poenitentem, si uterque licite et juste suo munere fungatur. "

Manifestum est nullam dari obligationem implendi poenitentiam, si confessio fuit invalida vel non est collata absolutio: non est enim vera poenitentia sacramentalis.

318. II. Ut poenitens teneatur **sub gravi** ad poenitentiam implendam, requiritur ut in ea concurrant **tres conditiones**:

1° Ut materia sit gravis, juxta exposita n. 312: nam materia levis non est gravis obligationis capax.

2° Ut imposita fuerit pro peccatis mortalibus nondum remissis. Censent quidem multi DD. sub gravi obligare poenitentiam notabilem pro peccatis levibus vel mortalibus jam remissis impositam, eo quod gravitas vel levitas hic semper mensuranda est e materia praecepta. At plures alii, ut Suar. (disp. 38. sect. 7), quorum doctrinam satis probabilem censuit S. Alph. (n. 517), negant talem poenitentiam imponi posse sub gravi, propterea quod Trid. (Sess. 14. c. 8) jussit poenitentias imponi *pro qualitate criminum*, ac proinde, ubi deficit crimen grave, nequit imponi poenitentia gravis, saltem sub gravi. Neque videtur necessaria

limitatio quam S. Alph. (l. c.) censet apponendam : poenitentiam gravem imponi posse et acceptandam esse pro venialibus quae poenitentem valde disponant ad mortalia, ut periculum istud removeatur. Rectius enim a Suar. (l. c.) dici putamus : poenitentiam sub gravi obligantem pro peccatis venialibus tunc tantum imponi posse, quando necessaria est ad curandam spiritualem poenitentis infirmitatem, ac proinde non tam est nova impositio quam declaratio obligationis quam poenitens de se habeat.

3° Ut confessarius voluerit sub gravi obligare : quod tamen praesumendum est ubi materia notabilis pro gravibus peccatis imponitur. Pauci etiam Theol. negarunt integrum esse confessario poenitentiam notabilem imponere sub obligatione tantum levi. Sed communior sententia hanc facultatem confessario agnoscit, sicut cuilibet Superiori. (Vol. I. n. 106, III) Id a fortiori deducitur ex opinione sane probabili quam sequitur Suar. (disp. 38. sect. 3) : posse etiam poenitentiam injungi sine ulla obligatione. Hoc a S. Alph. (n. 518) omnino improbabile dicitur : quia legislator potest quidem legem ferre vel non ferre, sed nequit legem ferre quae non obliget : quippe quae merum consilium foret. Verum haec ratio non evincit intentum. Impositio poenitentiae est quidem actus jurisdictionis ; sed, ut talis sit, sufficit designatio operis implendi ejusque elevatio ad dignitatem satisfactionis sacramentalis. Neque apparet quomodo id negari possit ab iis qui, ut S. Alph. (n. 507), tenent omnia bona opera poenitentis, sine ullo praecepto, ad hanc dignitatem elevari per formulam : Passio D. N. J. C. etc. Tandem censemus, cum Ball. P. (n. 511), parum solidam esse restrictionem ab eodem S. Doctore positam (l. c.) : confessarium semper teneri ex Trid. (Sess. 14. c. 8) ad opus grave sub obligatione gravi injungendum iis qui peccata gravia confessi sint. Talem enim limitationem non solent ponere hujus communioris sententiae patroni, neque apparet cur gravem obligationem tollere nequeat confessarius, si id postulare videatur spiritualis infirmitas poenitentis.

Manifestum est graviter peccaturum qui partem poenitentiae graviter obligantis omitat, si haec pars in seipsa spectata notabilis sit. Idem dicendum de omissione circumstantiae quae notabili mortificationi vel operi pietatis aequivaleat, puta ut longa oratio genibus flexis recitetur : quamquam hujusmodi carnis afflictationes nonnisi cum magna circumspectione imponendae sunt.

319. III. De ratione implendae poenitentiae attendenda sunt praesertim sequentia :

1° Qui poenitentiam implet in statu peccati mortalis, manet liber ab obligatione sibi per confessarium imposita : nam ad implendum prae-

ceptum sufficit ponere opus praescriptum, etiamsi praecepti finis non obtineatur. Multi tamen, cum S. Alph. (n. 523). opinantur id a peccato veniali non posse excusari, eo quod sic ponitur obex effectui partiali sacramenti. Sed alii, ut Lugo (disp. 25. n. 40), id ab omni culpa excusant : quia satisfactio in statu peccati mortalis praestita, postea, remoto obice, effectum suum consequetur. Adde in pluribus poenitentiis manifesto non requiri statum gratiae, puta si quis jubeatur post singulos lapsus elicere actum contritionis. (Ball. P. n. 519)

2º Certum est non posse poenitentem pro arbitrio suo poenitentiam impositam in aliam, etiam perfectiorem, commutare. Nam nequit subditus voluntati Superioris suam substituere : eo vel magis quod opus impositum, non autem aliud quodlibet, ad dignitatem satisfactionis sacramentalis elevatum est. (Lugo, disp. 25. n. 95 seq.)

3º Nequit poenitens opus bonum, puta jejunium, quod personaliter ponere jussus est, alteri faciendum committere. Patet e prop. 15^a ab Alex. VII damnata : " Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat. „ Ratio est : id manifeste adversari voluntati a confessario manifestatae ut hoc opus bonum, tamquam pars sacramenti, ab ipso poenitente ponatur. Aliter dicendum esset si ipse confessarius jussisset poenitentem procurare ut bonum opus ab alio perageretur : nam sic patet ejus voluntatem esse ut tamquam pars sacramenti ponatur actus, quo alter ad hoc opus bonum inducatur.

4º In interpretanda obligatione poenitentiae imprimis spectanda est voluntas confessarii expresse manifestata vel rationabiliter ex adjunctis, consuetudine, etc. collecta. (Vol. I. n. 112) Ideo ex. gr. qui jussus est duas audire Missas, non satisfacit si assistit duabus quae simul a duobus sacerdotibus celebrantur ; qui omisit jejunium pro certo die praescriptum, tenetur, saltem regulariter, ad jejunandum alio die, nisi ex adjunctis colligere possit confessarium principaliter intendisse ut hoc die jejunaretur. (S. Alph. n. 525)

5º Nullatenus necesse est ut poenitentia ante communionem impleatur. Huc facit prop. 22^a ab Alex. VIII damnata : " Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam praetendunt, antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint. „

6º Satisfacit qui opus in poenitentiam praescriptum ponit, etiamsi nullam habeat satisfaciendi intentionem, imo probabilius, etiamsi diserte intendat illud e mera devotione ponere. Nam eo ipso quod fit opus a confessario impositum, elevatur illud opus ad effectum sacramentalem causandum per voluntatem sacerdotis praecedentem. (Lugo, disp. 25. n. 34 seqq. ; Sanch. in Dec. l. 1. c. 13. n. 17)

320. IV. Ut determinetur quantum sit peccatum in **dilata poenitentia**, attendenda sunt ea quae in simili argumento de voti dilatione dicta sunt. (Vol. I. n. 321) Itaque :

1° Si nullum tempus determinavit confessarius, poenitentia implenda est quamprimum commode fieri potest. Quanta autem dilatio sit gravis, plurimum disputant DD. (S. Alph. n. 521), ut fieri solet ubi certa lex deficit : nam alii octo dies, alii sex menses, alii annum ponunt. Rectius Lugo (disp. 25. n. 92) requirit longum tempus, nihil amplius determinando, et Ball. P. (n. 521) opinatur nullam dilationem fore gravem nisi poenitens, differendo sine causa excusante, se conijciat in statum impotentiae ad poenitentiam exsequendam. Certe non requiritur ut poenitentia absoluta sit, antequam iterum ad poenitentiae sacramentum accedatur.

2° Quando confessarius tempus determinavit, non videtur gravis dilatio ad breve tempus, puta si rejiciatur jejunium feriae VI^{ae} in diem Sabbati, vel obligatus ad communicandum singulis mensibus differat ad sex vel octo dies. (Bus. ap. S. Alph. n. 521) Supponitur tamen per hujusmodi dilationem non minui substantiam operis praescripti, puta tot fieri communionem quot menses elabuntur. Opinatur etiam Ball. P. (n. 523) universe non esse praesumendum confessarium voluisse ut sub gravi cadat quaevis dilatio, etiam ex mera socordia.

V. Quando poenitens etiam culpabiliter **poenitentiam oblitus** est, non tenetur, juxta communem sententiam (S. Alph. n. 520), repetere confessionem ut aliam poenitentiam accipiat. Nemo enim tenetur repetere peccata sua semel distincte accusata et directe remissa. Attamen poenitens teneretur ad confessarium suum interrogandum, si putaret illum adhuc memorem esse poenitentiae injunctae. Sed ab hac obligatione excusatur ob rationabile incommodum : quod saepe aderit si coram aliis redeundum est ; deinde in multis adjunctis prudenter praesumi poterit confessarium poenitentiae oblitum esse.

CAPUT IV.

DE OBLIGATIONE SUSCIPIENDI SACRAMENTI POENITENTIAE.

321. I. Datur omnibus et solis baptizatis **praeceptum divinum** confitendi peccata mortalia post baptismum commissa. Nam, ut probant Dogmatici et definivit Trid. (Sess. 14. c. 5) : “ Ex institutione sacramenti poenitentiae... universa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse

a Domino integram peccatorum confessionem et omnibus post baptismum lapsis jure divino necessariam existere. „ Igitur, cum sacramentum poenitentiae vel ejus votum, contritioni inclusum (n. 270, II), sit omnibus post baptismum lapsis necessarium ad salutem, liquet eisdem jure divino teneri ad confitendum, nisi impotentia excusentur.

Urget hoc divinum praeceptum per se in periculo saltem probabili mortis : quod intelligendum est ut, in simili causa, dictum est de obligatione Viatici suscipiendi. (n. 206) Ratio est : eum qui in tali periculo obligationem a Christo impositam non impleat, se manifesto periculo exponere eam nunquam implendi, perinde ac si teneretur ad aliquam restitutionem faciendam, ad secretum revelandum, etc. Quare idem officium viget in casu, sane rarissimo, quo aliquis per reliquam vitam jam nunquam copiam confessarii habiturus est, vel nullum reperturus est qui eum a reservatis absolvere possit.

Multi DD. cum S. Alph. (n. 663) opinantur idem praeceptum probabilius obligare aliquando in vita extra mortis periculum. At talis obligatio probabilitatem non excedit. Nam, si solum jus divinum spectatur, non apparet quare homo nequeat, dilata confessione, per contritionem perfectam Deo reconciliari. Neque habetur paritas cum baptismo qui diu ab adultis differri nequit : confessio enim non est, sicut baptismus, janua Ecclesiae et christianae religionis fundamentum. (Suar. de Sacr. p. 1. disp. 31. sect. 2)

322. II. Communis sententia tenet ad confessionem, ex jure divino, per accidens obligari gravis peccati reos, antequam ad S. Eucharistiam accedant. Obligationem hanc explicuimus supra (n. 192), ubi notavimus non certo constare utrum e jure divino an ecclesiastico oriatur.

Censent insuper multi DD. cum S. Alph. (nn. 437, 663) eum qui in peccatum mortale lapsus sit, obligari ex jure divino ad confitendum pluries in anno vel ad contritionem perfectam eliciendam, ne diu maneat in mortali. Rationem praecipuam afferunt istam : experientia et DD. auctoritate (S. Th. 1. 2. q. 109. a. 8) constare, non posse hominem gratia habituali carentem diu abstinere a novo peccato, ac proinde obligari ad adhibendam confessionem, vel saltem perfectam contritionem, tamquam medium moraliter necessarium ad vitanda nova peccata. Alii tamen (Suar. disp. 15. sect. 6. n. 7. et disp. 35. sect. 3. n. 10; Ball. P. n. 1036 seqq.) hanc obligationem, saltem practice, negant. Nam, ut de ipsa contritione elicienda observat Suar. (disp. 15. l. c.) : “ Ad vincendam quaecumque tentationem auxilium gratiae excitantis et adjuvantis sufficit, et nullum est principium sufficiens quo homo sibi persuadeat non posse tale auxilium sufficiens vel efficax obtineri sine gratia habituali, aut semper negari ei qui non conteritur... Quodsi

occasio illa non consideretur tantum ut praesens et quasi momentanea, sed ut futura et perseveratura, et status gratiae dicatur esse dispositio ad constanter resistendum, sic fateor illam esse aptissimam dispositionem et moraliter aliquando necessariam, si perseverantia seu continuatio occasionis et tentationis sit diuturna. Tamen, quia hoc numquam in praesens constare potest et in quolibet tempore signato possunt sperari sufficientia auxilia gratiae, etiamsi habitualis gratia desit; ideo vix credo, ad hunc finem posse judicari hoc medium ita necessarium ut inde oriatur obligatio. Dixi *per se loquendo*: quia ex dictamine conscientiae vel ignorantis vel timidae id non repugnat. „ Admittit quidem Suar. (disp. 35. sect. 6. n. 18) obligationem aliquam poenitentiae, saltem internae, oriri e praecepto diligendi Deum super omnia, cujus exercitium neque ad mortem usque differri, neque cum statu peccati mortalis componi potest. Attamen, cum nullatenus pateat quanto tempore liceat differre hunc actum caritatis et consequenter internam poenitentiam, ipse Lugo, qui eam obligationem tamquam probabiliorum amplectitur, addit non esse monendum poenitentem, nec de omissa poenitentia interna per totum annum, nec de ea in posterum elicienda. (disp. 15. n. 54 seq.) Quodsi igitur non constat de obligatione internae poenitentiae extra confessionem annuam agenda, multo minus constabit de obligatione confessionis plus quam semel quotannis instituendae ab iis qui in peccata gravia labantur. Imo hanc nullatenus existere satis apparet tum ex universali persuasione theologorum qui eam numquam populo denuntiarunt, et fidelium qui illam prorsus ignorant, tum ex ipsa lege ecclesiastica annuae confessionis, quae fidelibus omnibus hanc invincibilem persuasionem ingerit: non dari obligationem saepius confitendi, cum Ecclesia eam procul dubio promulgasset. (Lugo, l. c. n. 46 seq.)

323. III. Omnes fideles qui ad annos discretionis pervenerunt, tenentur lege ecclesiastica (Conc. Lat. IV. c. *Omnis utriusque sexus*; Denz. n. 363), ad confessionem saltem semel in anno instituendam. Tria explicanda sunt:

1° *Subjectum legis*. Haec neminem obligat qui venialia tantum commiserit: nam Lateranense praecipit ut quisque *omnia sua peccata* confiteatur, quod sane intelligi nequit de venialibus quae, teste Trid. (Sess. 12. c. 5), citra culpam taceri possunt. Pueros autem obligat postquam septennium complevere (Vol. I. n. 94), nisi forte tam tardi ingenii sint ut nondum habeant discretionem quae ad graviter peccandum sufficiat: quod non est facile arbitrandum. Neque obstat quod nondum ad S. Communionem admittantur: nam, licet confessio in ordine ad communionem praecipiatur, praeceptum tamen duplex est, et pro sola communionem additur restrictio: *nisi forte de proprii sacerdotis consilio*,

etc. (Lugo, de Poenit. disp. 15. n. 151) Hinc patet non eximi a praecepto annuae confessionis aetate provectiores qui, qualibet de causa, communicare non possint.

2° *Tempus quo lex implenda est.* Non paucae fuere opiniones Theol. de ratione qua computandus sit annus intra quem confessio illa instituenda sit. Probabilius opinamur, cum Suarez, Laymann, Struggl multisque aliis, hunc annum computandum esse a tempore paschali ad tempus paschale, vid. ita ut quilibet annus incipiat currere a fine unius temporis paschalis et cum fine sequentis temporis paschalis desinat. Nam ita legem interpretatur universalis fidelium consuetudo, et suadet ipse textus Lateranensis, dum jubet communionem *in Paschate* fieri, eamque arcte conjungit cum annua confessione, tamquam cum necessaria ejus praeparatione. Eidem enim sententiae, qua statuitur lex annuae confessionis, additur: "suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiae sacramentum. „ Attamen saltem extrinsece probabilis est interpretatio, quam fuse tuetur Lugo (disp. 15. n. 157): annum computandum esse a 1^a Januarii ad 31^{am} Decembris, quia hunc sensum naturaliter fundit vox *anni*.

Cum autem praeceptum sit de solis mortalibus confitendis, communiter tenent Theol. huic legi minime satisfieri confessione venialium e mera devotione. Quare admittunt cum Lugo (l. c. n. 162) eum qui in decursu anni, quocumque tandem modo computetur, pluries de venialibus confessus sit, in ipso autem anni fine, puta (juxta sententiam posteriorem) 31^a Decembris, graviter peccet, teneri ad confitendum ante anni finem. Sed merito notat Ball. P. (n. 1061), pluribus AA. allegatis, talem conclusionem longe recedere a fidelium sensu, neque aequum esse ut melioris sit conditionis qui eodem anno peccata mortalia quam qui solum venialia confessus sit. Nempe usus universalis habet ut omnes, etiamsi nullum mortale admisierint, confessionem annuam instituunt, intendentes huic legi parere, nec desunt graves DD., ut S. Bonaventura, qui eam ad confessionem venialium in defectu mortalium extendant. (Lugo, l. c. n. 131) Ergo qui (ut vulgo fit) instituit confessionem tempore Paschatis cum intentione implendi hoc praeceptum, videtur satisfacere saltem per aliquam epikeiam, etiamsi tunc nihil nisi venialia accusanda habuit, neque obligari ad confitendum eodem anno mortale in quod forte ceciderit.

Si quis praecepto annuae confessionis non satisfecit, is, juxta sententiam communiter receptam (Lugo, l. c. n. 177; S. Alph. n. 668), nequit usque ad finem anni sequentis (alterutro modo computandi) expectare ut confessionem instituat. Contradicunt tamen plures AA. graves antiquiores, ut dictum est in quaestione simili de omittente communionem tempore paschali. (n. 208) Controvertitur quoque utrum idem, confessione initio sequentis anni peracta, satisfaciat quoque pro obligatione

istius anni, an iterum postea in mortale lapsus confiteri teneatur. Haec tamen controversia nihil facit ad praxim : etenim confitentibus et communicantibus paulo post paschale tempus numquam in mentem venit ita satisfieri pro sequenti anno paschali. (Ball. P. n. 1078)

3° *Ratio qua implenda est.* Hodie certum est huic legi non satisfieri confessione sacrilega. Damnavit enim Alex. VII prop. 14^{am} : “ Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto Ecclesiae 1^a. Nec refert apud quem sacerdotem confessio haec annua instituitur, dummodo jurisdictione gaudeat. Consuetudine enim vim legis habente abolita est dispositio Conc. Lat. qua jubetur unusquisque confiteri apud proprium sacerdotem (parochum, episcopum, Rom. Pont.), nisi licentiam apud alium confitendi a proprio sacerdote obtinuerit, “ cum aliter ipsum non possit absolvere vel ligare. „ Cfr. Bened. XIV, Inst. 18. n. 9.

SECTIO III. DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE.

CAPUT I.

DE POTESTATE MINISTRI.

§. I. PRINCIPIA GENERALIA.

324. I. Numquam sacramentum poenitentiae valide administrari potest ab eo qui non sit **sacerdos**, ut a Dogmaticis demonstrari solet, et a pluribus Conciliis, ex. gr. Trid. (Sess. 14. c. 6) definitum est. Quare confessio, quae medio aevo in casu necessitatis fiebat laico, non erat proprie sacramentalis.

II. Praeter characterem sacerdotalem requiritur necessario in ministro hujus sacramenti **jurisdictio**. Etenim, ut definitum est a Trid. (l. c.), sententia absolutionis a sacerdote, tamquam a iudice, ad instar actus judicialis pronuntianda est : quam veritatem Dogmaticis relinquimus demonstrandam. Unde concludit Trid. (l. c. c. 7) : “ Quoniam igitur natura et ratio iudicii illud exposcit ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit et verissimum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere

quam sacerdos in eum profert in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. „ Quod ut distinctius percipiatur, juvabit hic quaedam de natura et divisionibus jurisdictionis subnectere.

Jurisdictione *universe sumpta* est potestas publica circa aliorum regimen seu gubernationem. Vocatur *publica* ad excludendam eam potestatem seu auctoritatem quam habet pater in filium, dominus in servum, etc., quae tantum ad domesticam ac privatam gubernationem pertinet. (Reiffenst. in l. 1. Decr. t. 29, n. 4 seq.) Cum autem duae sint societates publicae et perfectae, Ecclesia et Status, distinguere est jurisdictionem ecclesiasticam et civilem.

Dividitur jurisdictione *ecclesiastica*, ratione amplitudinis suae, in jurisdictionem externi et interni fori.

Jurisdictione *fori externi* ea est, quae immediate ordinatur ad publicum societatis christianae regimen; *fori interni*, quae immediate ad privatam cujuslibet fidelis utilitatem ordinatur. Haec utiliter subdistingui potest in jurisdictionem f. i. *poenitentialis* et jurisdictionem f. i. *extra-poenitentialis*. Prior in usum deduci nequit, nisi in ipso actu sacramentalis confessionis; posterior etiam extra confessionem sacramentalem exerceri potest, ex. gr. tollendo censuram vel dispensando in voto cum effectu qui tantum in f. i. obtineat. (Aichner, Comp. J. Eccl. § 24) De divisione jurisdictionis in ordinariam et delegatam, cfr. dicta Vol. I. n. 117.

§ 2. DE MINISTRO HUIUS SACRAMENTI EX ORDINARIA POTESTATE.

325. I. In triplici gradu ponuntur ordinarii ministri hujus sacramenti :

1° Summus Pontifex, qui jurisdictionem illam habet universalissimam quoad loca, personas et culpas, et quoad modum utendi illa vel per se immediate, vel per alios. Ad hunc gradum reducuntur ii qui excellentiori modo universalem hanc jurisdictionem participant, ut Magnus Poenitentiarius.

2° Episcopi, quorum munus intrinsece adnexam habet jurisdictionem fori interni super eos, quorum episcopi constituti sunt. Huc pertinent Vicarii Generales episcoporum, Generales vel Provinciales Ordinum religiosorum, etc.

3° Parochi, qui ex officio proximam curam et obligationem habent hoc sacramentum fidelibus sibi commissis ministrandi. Ad hunc gradum reducuntur praelati immediati Ordinum religiosorum et quicumque curam immediatam aliquarum animarum gerunt. (Suar. de Poenit. disp. 25. sect. 2)

II. Circa potestatem hanc ordinariam notanda sunt praecipue sequentia :

1º Haec incipit cum numeris possessione, et eadem cessante desinit.

2º Cum hujusmodi jurisdictio sit personalis, episcopus et parochus (vel simile munus gerentes) subditos suos ubique locorum absolvere possunt. Haec, teste Bened. XIV (Inst. 86. n. 7), est unanimis omnium sententia.

3º Parochi, saltem ubi non viget contraria consuetudo, neque episcopus expresse contradixit, possunt audire confessiones non tantum in paroecia sua, sed in tota dioecesi. Nam licet, in rigore juris, approbati sint tantum pro loco vel civitate in qua sita sit eorum paroecia, consuetudo fere ubique invaluit ut in universa dioecesi jurisdictionem obtineant. (Ball. P. n. 556)

4º Parochus probabilius censendus est universaliter approbatus, ac proinde vocari potest a parochus alterius dioecesis ad audiendas confessiones ejus subditorum. (Lugo, disp. 21. n. 21; Viva, in prop. 16^{am} damn. ab Alex. VII, n. 11; Ball. P. n. 559) Nam Trid. (Sess. 23. de ref. c. 15) nullam requirit approbationem pro iis qui beneficium parochiale obtinent. Aliis tamen, ut S. Alph. (n. 544), praeplacet sententia contraria: quia parochus minime approbatur ab Ecclesia universali, sed tantum a suo episcopo pro sola ejus dioecesi. Huic sententiae favet responsum S. C. C. 3 Dec. 1707, quod allegat S. Alph. (l. c.) In praxi raro locus est quaestioni, eo quod episcopus concedere solet parochis in finibus dioecesis commorantibus ut parochos vicinae dioecesis ad audiendas confessiones advocent. Cfr. n. 330, II.

§ 3. DE MINISTRO HUIUS SACRAMENTI EX DELEGATIONE.

326. I. Ut sacerdos quilibet, sive saecularis, sive regularis, jurisdictionem delegatam ad audiendas confessiones saecularium accipiat, necessarium est ut ab episcopo loci **approbationem** obtinuerit.

Necessitas ista inducta est a Conc. Trid. (Sess. 23. c. 15 de ref.), ideoque ex ejusdem verbis omnino determinanda est: "Decernit S. Synodus nullum, etiam Regularem, posse confessiones saecularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur et approbationem... obtineat." Scilicet ante Conc. Trid., spectata tantum sacramenti poenitentiae natura, poterat quilibet sacerdos excipere confessionem alieni subditi sub hac unica conditione, quod is licentiam a proprio sacerdote obtinuisset. Trid. vero alteram conditionem *sine qua non* adjecit, nempe approbationem. Hinc licentia quae daretur a proprio sacerdote, ex gr. parochus, ei qui non foret approbatus ab episcopo loci, concederetur ei qui jure incapax

esset jurisdictionis recipiendae, ideoque inanis foret. Nihil innovavit Trid. de confessionibus Regularium : de quibus dicitur n. 337 seqq.

Approbatio est authentica declaratio quod persona aliqua instructa sit dotibus necessariis ad confessarii munus exercendum, et cui propterea a legitimo superiore conferri possit jurisdictio in foro sacramentali. Sunt autem hae dotes : ex parte intellectus, scientia necessaria ad audiendas confessiones et prudentia ad eam casibus particularibus applicandam ; ex parte voluntatis, morum integritas qua confessarius congruenter tanto officio fungi possit. (Ball. P. n. 547)

II. Approbationem obtinendam esse **ab episcopo loci** in quo audiuntur confessiones, certo constat ex Constit. Innoc. XII (*Cum sicut*, 19 Apr. 1700) et Bened. XIV (*Apostolica Indulta*, 5 Aug. 1744), quibus declaratum est nullas fore confessiones institutas apud quemlibet confessarium saecularem vel regularem qui careret approbatione Ordinarii et episcopi dioecesanii loci in quo ipsi poenitentes degunt et confessarios eligunt, vel ad excipiendas confessiones exquirunt, etiam ex privilegio eligendi confessarium quod ipsis per Bullam Cruciatæ vel Jubilæi concessum fuerit.

Itaque derelinquendae sunt opiniones plurimorum AA. antiquiorum, quorum alii decretum Trid. de Ordinario sacerdotum, alii de Ordinario poenitentium intelligebant. Hinc etiam patet posse ab episcopo pro sua dioecesi approbari sacerdotem extraneum et relinquendam esse sententiam contrariam plurium, ex. gr. Bus. ap. S. Alph. (n. 550), utpote quæ nitatur tantum antiquata opinione requiruntium approbationem ab episcopo proprio sacerdotis. Tandem ex iisdem documentis constat eum qui facultatem mere delegatam habet ad confessiones audiendas, ex. gr. parochi adiutorem, non posse audire in alia dioecesi confessiones subditorum episcopi a quo facultates suas habet. Nam diserte edixit Innoc. XII (Const. cit.) : nullas fore confessiones " etiamsi poenitentes, illorum Ordinariorum, qui confessarios electos approbassent, subditi forent. "

Episcopo licet hanc facultatem approbandi delegare omnibus clericis. Hinc saepe concedit Vicariis foraneis vel Superioribus Regularibus ut possint approbationem et jurisdictionem conferre iis sacerdotibus qui obiter in dioecesi versantur, in alia autem jam approbati sunt. Quandoque etiam contingit ut laicis vel feminis concedatur facultas nominandi confessarios pro suis familiis vel subditis, ex. gr. Superiorissæ pro monialibus suis. Haec tamen non est concessio jurisdictionis, cujus laici incapaces sunt, sed solum potestas ad designandam talem personam, cui jam designatæ praelatus ecclesiasticus, qui facultatem dedit, confert jurisdictionem. (Suar. disp. 26. sect. 1)

Ex ipsis autem Trid. verbis planum est in episcopi arbitrio relinquere utrum approbandus sit examini subjiendus, an sufficiat notitia quam episcopus de ejus scientia et moribus aliunde habeat, sive per se, sive per alium.

III. Necessaria est approbatio cunctis sacerdotibus, etiamsi Theologiae doctores vel professores sint, quemadmodum de Regularibus declaravit S. Pius V. (Const. *Romani Pontificis*, 8 Aug. 1571) Non decet tamen ut examinentur qui Moralem praelegerint. (S. Alph. n. 542)

Idem dicendum de paroco qui paroeciam dimisit : nam ex Trid. (l. c.) aptus ad confessiones audiendas ille tantum est, qui beneficium parochiale actu obtinet. Ita declaravit S. C. C. (23 Maii 1585 et 16 Sept. 1613; Giraldi, Exp. Jur. Pont. p. 2. sect. 105) (1)

327. IV. Jurisdictionem ad audiendas confessiones delegare possunt quicumque habent ordinariam. (Vol. I. n. 119) Parochi tamen hodie vix possunt talem delegationem facere, nisi forte parochis alienae dioecesis : nam alium sacerdotem non reperient qui approbatus quidem sit ab episcopo, jurisdictione autem careat.

Qui delegatam habet jurisdictionem, non potest eam subdelegare alteri, cum diversa sit potestas utendi jurisdictione et eam delegandi. Excipitur tamen casus duplex : prior, si id ei fuisset ab Ordinario expresse concessum ; posterior, si quis loco alterius, ex. gr. parochi absentis, exerceret munus quocum connectatur non solus usus, sed etiam delegatio jurisdictionis. Speciatim de facultate absolvendi a casibus reservatis, adverte eam regulariter non posse alteri subdelegari in casu particulari, eo quod solet concedi determinato sacerdoti ob specialem ejus peritiam vel probitatem ; posset tamen ita subdelegari si talis facultas alicui concessa esset ratione officii, puta muneris parochialis. (S. Alph. n. 556)

V. Jurisdictio delegata incipit a momento quo ejus concessio authentice innotescit delegato et ab eodem acceptatur. Nec sufficit ut concessionis jam expeditae notitia privato intermedio ad delegatum perveniat.

(1) Solent ab AA. poni de approbatione quaedam quaestiones quas hic omittemus, ex. gr. num episcopus possit limitare approbationem vel concessam revocare. Nam, cum in praxi hodierna semper cum approbatione concedatur jurisdictio, satis erit eas quaestiones de ipsa jurisdictione solve. De Regularibus tamen posset quandoque dubium practicum incidere ad solam approbationem spectans, eo quod ipsi, juxta communem sententiam, a Romano Pontifice Jurisdictionem obtinent. Quare quae scitu utilia sunt de talibus dubiis, exponuntur § 6, ubi de jurisdictione Regularium.

Idem enim hic valet quod de dispensationibus matrimonialibus respondit S. Inqu. 14 Aug. 1892 (Coll. P. F. n. 2192) : invalidam fore dispensationem quam Ordinarius exsequeretur antequam accepisset documentum authenticum gratiae concessae, licet concessionis nuntium per telegraphum accepisset, " nisi notitia telegraphica transmissa fuerit ex officio, auctoritate S. Sedis. „ Cfr. dicta in re simili Vol. I. n. 586. Eadem jurisdictio cessat :

1° Revocatione facta a delegante ejusve successore. Cum autem practice simul revocari soleat et approbatio, notandum est quod de ejus revocatione communiter statuunt AA., nempe : approbationem, etiam illimitate concessam, semper valide revocari et, si justa adsit causa, etiam licite. Nam fieri potest ut qui judicatus fuerit etiam illimitate idoneus, postea fiat ineptus, ob corruptos mores vel oblivionem doctrinae : quare episcopus non satis posset gregi suo prospicere, si non esset in ejus potestate talem confessarium a munere audiendi confessiones arcere. Plures quidem DD. ut Lugo (disp. 21. n. 64), satis probabile putant approbationem absque limitatione collatam invalide revocari sine causa, cum sententia injusta jus confessario e priore approbatione quaesitum auferre nequeat. Verum recte S. Alph. (n. 551) hanc sententiam vix in praxi probabilem censet, " quia injustitia revocationis deberet esse luce clarior et abesse quodcumque hallucinationis periculum ; sed hoc vix accidere potest, cum innumerae possint esse causae justae apud episcopum revocandi approbationem, quae ignorentur a confessario. „

2° Quando delegans moritur vel alia ratione ab officio removetur, sed tantum si delegatio facta est ad casum particularem, puta ad audiendam alicujus confessionem, et confessio nondum incepta est. Si autem (ut fere semper contingit) confessio generalis est, sive ad tempus, sive illimitata, probabilius non expirat cum jurisdictione concedentis, sed durat donec a successore vel Vicario Capitulari confirmetur aut revocetur. Rationes sunt : praxis communiter recepta et quae sine magno incommodo mutari nequiret ; concessionem jurisdictionis esse gratiam factam, cujus regula generalis est eam non finiri morte concedentis. (S. Alph. n. 559 ; Suar. disp. 26. sect. 3) Id ergo probabilius tenendum est quando jurisdictio concessa est *usque ad revocationem*, et etiam quando concessa est *ad beneplacitum nostrum*. Verum quidem est, juxta S. Alph. (n. 552) et communioiorem sententiam, facultates concessas sub hac posteriore formula expirare cum morte concedentis, quia per mortem desinit quodcumque ipsius beneplacitum. Attamen in pluribus locis, solent episcopi hanc formulam adhibere tamquam aequivalentem priori : *usque ad revocationem*, et ipsa S. C. Ep. et Reg., in responso dato 19 Jun. 1866, supponit facultates datas sub hac formula perdurare post episcopi mortem. (Ball. P. n. 577)

3º Lapsu temporis in concessione praefixi. Si tamen aliqua confessio, currente eodem tempore, coepta est, durat jurisdictio donec poenitens absolvatur.

328. VI. Liberum est fidelibus confiteri cuicumque sacerdoti ab Ordinario approbato, etiam tempore paschali. (n. 323) Libertatem hanc tollere nequit parochus, imo neque episcopus, cum oriatur ex universalis consuetudine vim legis habente. In hunc sensum edixit S. C. Ep. et Reg. (3 Apr. 1584) : “ Decretum episcopi in quo habetur quod nullus confessarius, etiam ab Ordinario approbatus, possit tempore paschali confessiones audire sine licentia proprii curati, nullo modo est observandum, cum satis valide faciat poenitens, deferendo parochi fidem confessionis auditaе a persona approbata. „ (S. Alph. n. 564)

Si tamen confessiones in ecclesia parochiali audiantur, requiritur parochi licentia, eo quod istius ecclesiae regimen ad ipsum pertinet. Quae ratio similiter procedit de confessionibus audiendis in ecclesia vel sacello quod alius auctoritati subesset, puta Superiorissae monialium : nam rectus ordo pariter postulat ut nullae sacrae functiones in his locis Deo dicatis exerceantur sine venia illius qui eis praeest. (Gury, II. n. 553)

VII. Sacerdos ad audiendas confessiones in aliquo loco approbatus (idem dic de parochi) potest valide et licite **absolvere peregrinos** ad se ex alia dioecesi accedentes.

Constat quoad Regulares ex Const. Clementis X (*Superna*, 21 Jul. 1670), in qua diserte declaratur : “ Posse Regularem confessorem in ea dioecesi in qua est approbatus, confluentes ex alia dioecesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa ubi idem confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem poenitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse. „ Ad confessarios saeculares eadem facultas pertinet ob universalem consuetudinem.

Quodsi forte episcopus prohiberet quominus subditi sui extra dioecesim confiterentur, maneret certe valida confessio quam apud Regularem confessarium instituerent : siquidem iste habet jurisdictionem a R. P. quam episcopus auferre nequit. Confessionem quam iidem subditi apud confessarium saecularem facerent, multi invalidam putant : quia peregrini absolvi possunt tantum vi jurisdictionis quae detur ab episcopo cui subditi sunt, ac proinde, invito episcopo suo, invalide absolverentur. Hanc sententiam videsis fuse propugnata apud Ball. P. (nn. 613-626) Sed probabilius etiam talis confessio valida foret. Nam hodie, ob consuetudinem quae universaliter invaluit, peregrini jam

non videntur absolvi ex voluntate suorum episcoporum, sed ex voluntate R. P. qui, talem consuetudinem approbando, tribuit facultatem ut habeantur tamquam incolae loci in quo confitentur. (S. Alph. n. 588; D'Annib. III. n. 319. nota 9; Gury, II. n. 555; Buccer. Th. Mor. de Poenit. n. 121, etc.) Haec ergo libertas quae peregrinis, perinde ac vagis, conceditur eligendi quemcumque maluerint confessarium ex approbatis ab Ordinario loci, nequit ipsis ab episcopis suis auferri. Neque inde sequitur huiusmodi peregrinos posse sibi eligere confessarium, praeter sui Superioris licentiam: quod Bonifacius VIII (6ⁱ Decr. l. 5. t. 10. c. 2) edixit nulla posse consuetudine introduci. Nam in casu haberetur licentia R. P. quae certe sufficeret, ut in simili casu declaravit S. C. C. (3 Apr. 1584) Cfr. decretum supra (VI) allegatum.

329. VIII. Sacerdos nondum approbatus probabiliter valide absolvit a peccatis mortalibus jam ante remissis et a venialibus. Nam antiquiores AA. (ut Lugo, disp. 18. sect. 3) testantur suo tempore talem usum communiter inter fideles viguisse et in hunc sensum communiter opinari Theologos. Modus verisimilior id explicandi est: jurisdictionem ad haec peccata remittenda simplici sacerdoti ab Ecclesia in ipsa ordinatione conferri.

Plerique tamen Theol. cum S. Alph. (n. 543) censent hanc praxim hodie illicitam esse ob decretum Innoc. XI, 12 Febr. 1679 (Denz. n. 1086): "Non permittant (episcopi) ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato ab episcopo aut Ordinario." Haec tamen verba non directe talem usum prohibent ipsis sacerdotibus, ac propterea S. Alph. (l. c.) prohibitionem conatur eruere e clausula sequente: "Si parochi et confessarii, etiam Regulares, aut quicumque alii sacerdotes secus egerint, sciant se Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse..." Sed cum in his verbis mentio fiat parochorum et confessariorum qui certe a venialibus absolvere possunt, videtur haec clausula potius referenda ad ea quae in eodem decreto de S. Communionem praescribentur. Certe usus universalis est ne jam venialium confessio fiat apud sacerdotem non approbatum. Imo, quamvis disertam prohibitionem deesse opinemur, libenter fatemur id minus laudabiliter fieri, postquam S. Sedes hanc praxim, utpote variis abusibus obnoxiam, ab Ordinariis prohibendam esse edixerit.

§ 4. DE USU JURISDICTIONIS DUBIAE VEL FALSO EXISTIMATAE.

on false grounds
330. I. Sacerdos qui **mere negative dubitat** num habeat jurisdictionem, puta quia haeret anceps num elapsus sit tempus sibi ad jurisdictionem exercendam praefixum, num peccatum sit reservatum, etc.,

regulariter absolvere nequit : ne sacramentum nullitati. poenitentem damno spirituali exponat. Poterit tamen, si qua necessitas urgeat, ex. gr. quia poenitens diu non est confessus vel communicare debet. Etenim in necessitate constituto succurrendum est, quatenus fieri potest. (n. 116) Sed absolutioni quae in tali casu detur, addenda est expresse vel tacite conditio *si possum*, et poenitens monendus est ut idem peccatum iterum clavibus subjiciat. (Ball. P. n. 628 seq.)

II. Sacerdos, qui **ob rationem vere probabilem** existimat se habere jurisdictionem, licite absolvere potest.

Ratio est : consuetudinem universalem habere ut confessarii circa jurisdictionis usum sequantur sententias mere probabiles ; Ecclesiam vero, cui nota est ista consuetudo, non posse permittere ut valor harum confessionum, qui ab ejus voluntate pendet, maneat dubius, cum magno animarum periculo vel detrimento. Igilur, si quando necesse erit, Ecclesia jurisdictionis defectum supplebit. Exempla probabiles jurisdictionis habes in simplici sacerdote a venialibus absolvante, in paroco audiente confessiones in alia dioecesi, (n. 325. II) etc.

Haec sententia communis est, ut fatetur S. Alph. (n. 573). Ipse tamen cum paucis opinatur non esse licitum usum jurisdictionis probabilis, nisi quando adest saltem causa rationabilis. Rationem affert : quia Ecclesia non praesumitur, nulla justa causa accedente, velle connivere merae libertati sacerdotum. Sed haec ratio parum stringit : quia talis usus multo magis libertati et securitati poenitentium quam sacerdotum favet. Immerito etiam a S. Alph. (l. c.) tanquam praecipuus suae sententiae patronus allegatur Suarez, qui (disp. 26. sect. 6) per modum meri consilii adjicit limitationem quam S. Doctor tanquam obligationem ponit. Neque ipse S. Alph. secum constitit : ubi enim de absolutione casuum reservatorum agit (n. 600), censet licitam esse absolutionem dummodo probabile sit casum non esse reservatum, neque praesentem limitationem commemorat. (Ball. P. n. 631 seqq.)

331. III. Valet certo absolutio data a sacerdote qui **titulum coloratum** habet ad jurisdictionem vel ordinariam vel delegatam. Vocatur autem coloratus titulus qui a legitimo Superiore collatus est ideoque communiter validus reputatur, sed occulto vitio laborat, ex. gr. quia sacerdos per occultam simoniam parochiam obtinuit, quia facultas audiendi confessiones concessa est sacerdoti excommunicato. Ratio asserti est : Ecclesiam ob bonum animarum suppleturam esse jurisdictionem, quemadmodum in Jure Romano (l. *Barbaricis* ff. de Offic. praetor.) de jurisdictione civili disponebatur. (S. Alph. n. 572)

Valet quoque probabiliter absolutio data a sacerdote qui titulo colo-

rato non gaudet, sed communiter jurisdictione praeditus censetur, ex. gr. a parcho intruso, a sacerdote qui se confessarium fingit, a confessario cujus jurisdictio expiravit, etc. Nam quando adest **error communis**, eadem ratio est existimandi Ecclesiam defectum suppleturam esse, siquidem aequè id postulat bonum commune ac si sacerdos haberet titulum coloratum. Hanc multorum sententiam S. Alph. (l. c.) merito probabilem censet, ac proinde non sunt repetendae confessiones apud talem sacerdotem peractae. Plures tamen, ut Busemb. (ap. S. Alph. l. c.), opinantur Ecclesiam in isto casu non supplere : quia hac benignitate abuterentur mali sacerdotes, qui se confessarios simularent et fideles facilius seducerent. Sed, ut notat S. Doctor, haec ratio non omnino convincit : quia hac denegatione jurisdictionis non impedirentur ab erroribus suis disseminandis homines, qui damnationem suam nihili faciunt. Ubi vero tantum pauci sacerdotem jurisdictione pollere ex errore existimant, certum est Ecclesiam non supplere : nam deficit ratio boni communis.

Ad valorem absolutionis, quae detur cum errore communi, nihil perlinet utrum sacerdos defectum jurisdictionis suae noverit an ignoraverit : nam ratio ob quam Ecclesia supplet tota desumitur ex errore fidelium. Graviter tamen peccaret qui sciens volens eam ad supplendum cogeret, siquidem potestatem qua caret usurparet. Ideo a confessionibus audiendis cessare deberet qui, dum confessionarium occuparet, recordaretur cum morali certitudine tempus jurisdictionis suae elapsum esse ; si tantum dubitaret, applicanda quae supra (I et II) dicta sunt. Neque licet excipere confessiones antequam nova concessio authentice innotuerit (n. 327), etiamsi nullatenus dubitatur de eadem concedenda : nam hic requiritur potestas, quae non habetur ante authenticum nuntium concessionis ejusque acceptionem. (Lehmke. II. n. 380 ; Gury, Cas. II. n. 548)

§ 5. DE JURISDICTIONE IN QUIBUSDAM SPECIALIBUS ADJUNCTIS.

332. I. Quilibet sacerdos plenissimam jurisdictionem ab Ecclesia accipit pro iis qui **in articulo mortis** versantur.

Constat ex Trid. (Sess. 14. c. 7) quod, postquam de casuum reservatione egit, ita prosequitur : “ Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis : atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt. „ Dubiis de hoc argumento solvendis proderunt sequentia :

1° Per se aliud est periculum mortis, aliud mortis articulus. Periculum habetur quoties adest prudens timor mortis brevi secuturæ ; articulus, tantum quando mors jam moraliter certa est, seu proxime instat.

Sed utrumque hic aequiparatur, tum quia periculum sufficit ad inducendam obligationem confitendi (n. 321), tum quia Ecclesia non satis cavisset *ne aliquis periret*, si hanc facultatem in solo mortis articulo concessisset. (Lugo, disp. 18. n. 20; S. Alph. n. 561)

2° Si alius sacerdos desit, potest in articulo mortis absolvere sacerdos haereticus, schismaticus vel excommunicatus vitandus. Ita S. Alph. (Quaest. reform. 19), corrigens vel explicans quae satis ambigue de eadem quaestione scripserat. (l. c. n. 560) Ratio praecipua desumitur e verbis Conc. Trid. (l. c.) neminem excludentibus. Refert etiam Albizzi (de Inconst. in Jure, c. 18 seq.) Innoc. XI, de hoc dubio interrogatum, jussisse ne jam de veritate sententiae nostrae ambigeretur. Ponitur hic tamquam conditio, ut *alius sacerdos desit*: quia, extra casum necessitatis, graviter illicitum est cum hujusmodi sacerdotibus communicare in sacris, ac proinde absolutionis incapax esset aegrotus qui sine necessitate sacerdoti haeretico, etc. confiteri vellet. (Lehm. II. n. 392)

3° Si apud moribundum una cum sacerdote approbato versaretur non approbatus, conveniunt AA. hunc jurisdictionem habere si ille nollet vel non posset audire confessionem, esset nominatim excommunicatus, vel complex moribundi in peccato turpi; item si moribundus ita abhorreret approbatum ut periculum esset, ne sacrilege confiteretur. Extra hos casus communior sententia tenet simplici sacerdoti non dari jurisdictionem. Duplicem praesertim rationem afferunt: priorem, Trid. (l. c.) nullum novum jus constituisse cum sanciat id quod "in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, „antiquam autem consuetudinem fuisse ut simplices sacerdotes tunc tantum absolverent quando deesset copia confessarii approbati; posteriorem, Trid. intendere *ne quis pereat*, huic autem fini non esse necessarium ut simplex sacerdos, praesente approbato, jurisdictione donetur. Arguunt etiam e Rit. Rom. (tit. III. c. 1. n. 1): "Si periculum mortis immineat *approbatusque desit confessarius*, quilibet sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere. „Nihilominus, cum Ball. P. (n. 593 seqq.), contrariam sententiam probabilem ideoque in praxi tutam (n. 330, II) existimamus. Nam cum Trid. (l. c.) dicat *omnes sacerdotes*, videtur ejus mens non esse ut id ad solos approbatos restringatur: quo argumento moventur etiam adversarii, ex. gr. Lugo (disp. 18. n. 23), ut fateantur probabilitatem hujus sententiae negari non posse. Neque convincunt rationes oppositae. Nam, cum approbatio a Trid. sit inducta, non apparet quomodo de discrimine inter approbatos et non approbatos ante hujus Concilii tempora agi posset. Deinde gratis supponitur Ecclesiam voluisse tantum illam jurisdictionem conferre quae fini legis attingendo sufficeret, dum cum ejus benignitate magis convenit ut moribundo abundantius prospexerit. Tandem quae in Rit. Romano proponuntur, haberi possunt

ut mere directiva, quando DD. inter se discrepant, nec certa est obligatio. Huic sententiae favet responsum S. Inqu. 29 Jul. 1891 (Coll. P. F. n. 2169): " Non sunt inquietandi qui tenent validam esse absolutionem in articulo mortis concessam a sacerdote non approbato, etiam quando facile advocari seu adesse potuisset sacerdos approbatus. „ Vix enim in praxi discrimen erit inter eum qui adest et eum qui facile adesse potuit.

333. II. Absolutio navigantium in mari, quando nullum probabile mortis periculum imminet, sequenti decreto S. Inqu. (17 Mart. 1869) regitur: " Posse sacerdotes iter arripientes ab Ordinariis locorum, unde naves solvunt, approbari ita ut, itinere perdurante, fidelium secum navigantium confessiones valide ac licite excipere valeant, usquedum perveniant ad locum ubi alius Superior ecclesiasticus jurisdictione pollens constitutus sit. Cavendum ab ipsis Ordinariis, ne ejusmodi facultatem tribuant sacerdotibus qui idonei non fuerint recogniti ad tramites Conc. Trid. Sess. 23. de ref. c. 15. „ (Coll. P. F. n. 933) Ex hoc decreto videntur concludenda sequentia:

1° Nullum discrimen statuendum est inter sacerdotes qui navem conscendunt in portu e quo primum solvit, et eos qui iisdem postea in aliquo portu intermedio accedunt, dummodo et isti ejusmodi facultatem ab Ordinario hujus loci intermedii acceperint. Nam decretum in plurali dicit *ab Ordinariis locorum unde naves solvunt*, neque aliter provisum esset omnibus necessitatibus navigantium: qui tamen scopus decreti est.

2° Utriusque speciei sacerdotes absolvere possunt omnes qui in navi versantur, sive eam modo stabili incolunt, ut nautae, sive tantum iter quoddam instituunt. Nec refert utrum cum sacerdotibus ipsis an, in decursu itineris, ante vel post illos, navim conscenderint. Ratio est, hos omnes recte designari nomine *fidelium secum navigantium*, eo vel magis quod decretum istud e scopo et natura sua late interpretandum est, cum nemini praejudicium inferat.

3° Perdurat sacerdotum jurisdictio ab ingressu navis usquedum ad ultimum itineris terminum perventum sit: nam toto illo tempore *iter perdurat*. Imo idem dicendum videtur, si navis vix ad litus appulsa sine mora statim redire incipiat, nec sacerdos in terram exierit. Sed petenda esset nova facultas ab Ordinario portus in quo navis diutius stetisset et ex quo, hominibus mercibusque, quas vehebat, dimissis, quasi novum iter susciperet, etsi aliqui et prioribus incolis etiam hoc iter prosequerentur. (Lehm. II, n. 386) (1)

(1) Limites maritimae jurisdictionis desumpsimus ex cit. decreto S. Officii, quod tamquam regula generalis editum est " ut omnis in posterum dubitandi ratio, ac anxietatibus occasio removeatur. „ Id securius visum est quam cum

4° Haec facultas distincta est ab ea quae per collationem jurisdictionis in dioecesis territorio datur, ac proinde per se petenda est etiam ab iis sacerdotibus qui jam potiuntur jurisdictione in locis unde naves solvunt. Patet tum ex utriusque facultatis discrimine intrinseco, tum e cit. decreto in quo distinguitur facultas ab approbatione quam requirat Tridentinum. Nihilominus nihil obstandi censemus quominus utraque facultas simul concedatur e voluntate expressa vel tacita Ordinarii, utputa si e consuetudine sciente Ordinario introducta, quilibet sacerdotes approbati in dioecesi e cujus portibus multae naves solvunt, censerentur simul accepisse maritimam illam jurisdictionem.

III. Capellani militum eos ubique absolvere possunt, quando jurisdictionem a R. P. accipiunt : nam talis facultas iis conferri tunc solet. Ubi vero tantum ab episcopo approbati sunt, nequeunt eosdem absolvere donec in praesidiis versantur extra dioecesim approbantis : nam tunc subsunt generali regulae a Trid. positae. At si milites in castris et itinere versantur, eos capellani ubique absolvere possunt : id enim fert universalis consuetudo, necessitate ipsa exigente. (Craisson, Man. Jur. Can. n. 1544 seqq.)

§ 6. DE JURISDICTIONE REGULARIUM.

Punctum I. De absolutione extraneorum.

334. I. Regulares a R. P. jurisdictionem accipiunt ad audiendas saecularium confessiones. Hanc nempe singulis communicant praelati, eo ipso quod eos episcopis praesentant approbandos. Ita tenet longe communior sententia Canonistarum, innixa multis documentis Pontificiis.

Assertum patet praesertim e jurisdictione quam Regulares non tantum vi consuetudinis, sed vi privilegiorum suorum jam antiquitus obtinebant in poenitentibus ex alia dioecesi advenientes. (n. 328, VII) Ideo, ut testatur Fagnanus (in c. *Omnis utriusque sexus*, n. 79) : " S. C. C. declaravit Regulares intra dioecesim episcopi approbantis posse etiam absolvere poenitentem alterius dioecesis, cum habeant jurisdictionem a Papa ex Clement. *Dudum*, de Sepulturis. "

II. Regulares, etiam jurisdictione a R. P. accepta, valide confessiones saecularium audire nequeunt sine **approbatione** episcopi loci in quo

quibusdam AA. (Lehmkuhl, l. c.) eosdem definire e suppositione satis intricata et de qua in cit. decr. nihil prorsus dicitur : navim esse velut partem territorii cujuslibet dioecesis e qua primum vel in itineris decursu solvit.

eas audituri sunt. (n. 326) Jurisdictio ab episcopo accepta illis quidem non est necessaria, sed dari potest ; imo, in praxi hodierna, illis perinde ac presbyteris saecularibus, una cum approbatione dari solet. Hinc patet quare S. C. Ep. et Reg. 2 Martii 1866 (Act. S. S. t. 1. p. 683) responderit : “ Religiosum non approbatum juxta leges proprii Ordinis a suo Superiore, vel ipso invito, cum sola *facultate* Ordinarii, valide excipere confessiones saecularium. „ Nam, licet ei in tali casu desit jurisdictio Pontificia, habet tamen ea quae confessariis saecularibus dantur et sufficiunt. Attamen manifestum est tunc eundem religiosum carere facultatibus specialibus quae reliquis a S. Sede per Superiorem transmittuntur, ex. gr. ad absolvendum a casibus Pontificiis. Insuper sic absolvendo peccaret graviter vel leviter pro rata inobedientiae et prohibitionis. Cfr. n. 100. At si episcopus solam approbationem suam Regulari concedere intendisset, invalidae forent confessiones quas iste audiret sine omni licentia tam expressa quam tacita sui legitimi Superioris. “ quia nondum haberet jurisdictionem a R. P. quae requirit consensum legitimi Superioris, tamquam conditionem sine qua non. „ (Struggl, tr. 11. q. 3. n. 30)

335. III. Injuste ageret episcopus qui, absque causa sufficiente, Regulares non approbaret vel ad examen admittere nollet : nam laederet jus quod hujusmodi sacerdotibus competit, cum per privilegia sua sint quasi parochi delegati a R. P. ad audiendas confessiones. Idem a fortiori ex eo patet quod etiam presbyter saecularis injuste repulsus ad metropolitanum appellare posset. (Lugo, disp. 21. n. 54) Nihilominus invalide audirentur confessiones a Regulari injuste reprobato ; siquidem ipsi necessarium est ex Conc. Trid. jus quod nondum habebat, et per sententiam injustam minime acquisivit. Ideo damnata est ab Alex. VII prop. 13^a : “ Satisfacit praecepto annuae confessionis qui confitetur Regulari episcopo praesentato, sed ab eo injuste reprobato. „

IV. Clemens X (Const. *Superna*, 21 Jul. 1670) declarat : “ Illos religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab episcopis generaliter quoque et indistincte, absque aliqua limitatione temporis certorumque locorum aut generis personarum, in dioecesi propria admittendos. Quoad ceteros vero, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare et admittere. „ Quare probabilius jus est Regularibus petere ut ab episcopo satis amplum examen instituitur ut constet num hanc generalem idoneitatem habeant : secus enim, denegato examine, episcopi possent hanc Clementis X dispositionem prorsus inanem facere.

(Bouix, de Jure Reg. t. 2. p. 230) Nihilominus praxis, a Bened. XIV (de Syn. l. 9. c. 16. n. 7) laudata, prorsus diversa est. Nam passim omnibus Regularibus, nullo vel brevi examine praemisso, facultates tempore limitatae concedi solent. Summum ipsis conceditur jurisdictio usque ad revocationem, quae certe illimitata non est.

Si quas igitur limitationes approbationi adjecit episcopus, Regulares eas servare debent et invalide audirent confessiones in casibus exceptis. Quasdam tamen limitationes licite adjicere nequit episcopus, scil. nequit excipere tempus paschale (Innoc. X, Const. *Exponi Nobis*, 7 Febr. 1645), neque confessiones infirmorum in eorum domibus audiendas. (S. C. Ep. et Reg. 13 Sept. 1641; Coll. Bizz. p. 27) Verum tenentur Regulares, qui infirmorum confessionem exceperint, illico de illa certiore reddere parochum, saltem schedula apud ipsum infirmum relictâ. (Clem. X, Const. *Superna*) Atque universe illicitum est episcopo adjicere approbationi suae "limites inutiles aut etiam Regularium confessoriorum Ordini injuriosos." (Epist. Gregor. PP. XVI ad Ill. Affre, Arch. Paris. 12 Oct. 1843)

336. V. Non licet episcopo **revocare facultates** illius Regularis quem ipse examinavit et illimitate approbavit, nisi superveniat nova causa *quae confessionem concernat*, ex. gr. delictum quo, ob scandalum datum, jam non esset ille Regularis aptus confessionibus audiendis, concessa absolutio a casibus reservatis sine facultate, etc. Id patet ex cit. Const. Clem. X: "Regularis ad ejusmodi confessiones audiendas praevio examine simpliciter et absque ulla temporis praefixione ab ipsomet episcopo, secus autem ab ejus vicario aut ab antecessoribus episcopis approbatus, non posse ab eodem qui sic approbavit iterum examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illas revocari, nisi nova superveniente causa, quae ipsas confessiones concernat." *Valida tamen foret revocatio.*

Idem probabilius dicendum de eo qui, praevio examine, ad tempus determinatum approbatus est, nempe quamdiu durat praefixum tempus. Nam approbatio, praevio examine data, non est mera gratia, sed est gratia facta cum onere illius qui examen subiit, ac proinde injuste ageret episcopus qui illam tolleret sine causa proportionata, qualis, ex Bulla *Superna*, non est nisi quae ipsas confessiones concernat.

Si vero, absque determinatione temporis, *ad beneplacitum* vel *usque ad revocationem* concessa est approbatio, probabilius, etiam sine causa, revocari vel ad limitatum tempus reduci potest, ut responderunt S. C. Ep. et Reg. 12 Mart. 1619 et S. C. C. 17 Jan. 1654. (Piat. Man. J. Reg. II. p. 193) Attamen hoc ita intelligendum ut Regularis jam approbatus ad examen revocetur, non autem ut liceat eundem, absque

causa, simpliciter a confessionibus audiendis suspendere. Is enim qui simpliciter suspenderetur, necessario sinistris suspicionibus et oblocutionibus impeteretur, ac proinde ipsa lex famae alienae servandae obstat quominus episcopus Regularem absque justa causa hujusmodi diffamationi objiciat.

“ Confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius conventus regularibus confessoribus adimi ab episcopo, inconsulta Sede Apost. nullatenus posse „ statuit Clemens X, cit. Const. *Superna*. Utrum talis revocatio foret invalida an illicita tantum, inter DD. controvertitur; praestat sane ut, injustae revocationi parentes, Regulares ad S. C. Ep. et Reg. recurrant. Illa tamen prohibitio non afficit *episcopos Indiarum*, seu in longinquis regionibus, ex. gr. in America, degentes, ut declarat Innoc. X, Const. *Cum sicut accepimus*. (28 Nov. 1732)

Punctum II. De absolutione domesticorum.

337. I. Regularibus non est necessaria approbatio episcopi ad absolvendos suos vel aliorum Ordinum Regularium professos vel novitios: nam Trid. (Sess. 23. de ref. c. 15) nihil innovavit quoad confessiones Regularium. (n. 326) Sufficit igitur jurisdictio Pontificia quam ipsis eorum Superiores communicant. Quot confessarii a Superioribus Regularium sint constituendi, videsis apud Piat. (Prael. J. Reg. I. p. 402)

II. Ex privilegio quod Innocentius IV (Const. *Cum supernae*, 26 Apr. 1247) alique RR. PP. omnibus Religionibus concesserunt, Regulares ordinariè nec licite, nec valide confiterentur aliis sacerdotibus quam his **confessariis legitime constitutis**. Quidam tamen casus sunt excipiendi:

1º In itinere, si socium sui Ordinis *idoneum* non habent. At si talem secum habent, huic tantum confiteri possunt, nisi indulta Pontificia vel Ordinis constitutiones ampliorem facultatem concesserint. Neque opus est ut unus in alterum expressam jurisdictionem acceperit: nam dummodo socius idoneus sit, eam tacite accipit a constitutione qua socius socio confiteri jubetur.

Controvertitur autem num Regularis, socio idoneo destitutus, confiteri possit sacerdoti qui ab Ordinario non fuerit approbatus. Id multi hodie negant ob responsa Romana quae contraria videntur. Nempe jam 18 Nov. 1769 S. C. C. responderat Episcopo Hildesheim. invalidas fuisse confessiones a quibusdam Regularibus institutas apud simplices sacerdotes: quamquam ex actis S. C. constat Regulares, de quibus in casu, habuisse copiam confessarii ex Ordine suo, ideoque inefficax argumentum est. (Ball. P. n. 551) Sed clarius huic sententiae adhaesit S. C.

Ep. et Reg. 3 Jun. 1864 (Coll. Bizz. p. 775 seqq.), dum respondit Regularem ex Ordine Eremitarum S. Augustini potuisse licite et valide, cum licentia sui Prioris, confiteri sacerdoti extraneo *dummodo is sit ex approbatus ab Ordinario*. Nihilominus censemus probabilem tutamque manere sententiam affirmantem, quam S. Alph. (n. 575) communissimam et veriore appellat, dummodo non obstant peculiares Ordinis constitutiones vel Superioris mandatum. Nam cum haec responsa reapse extensiva sint legis Tridentinae, non videntur universaliter obligare sine formali promulgatione.

2° Ex licentia Superioris, sacerdoti cuilibet, etiam probabiliter (ut modo dictum est) ei qui ab Ordinario approbatus non est.

3° Ad lucrandum jubilaum. Attamen, cum in quibusdam Ordinibus, ut in Soc. Jesu, generaliter nequeant Regulares, etiam vi jubilai, absque licentia Superiorum extra Ordinem confiteri, videndum est in singulis Bullis quibus jubilaum indicitur, num clausulae derogatoriae his prohibitionibus praevaleant. Reapse ita contigit in recentissimis jubilaeis. In hoc casu non licebit confiteri nisi apud sacerdotem approbatum ab Ordinario loci, eo quod haec conditio in Bulla reperiri solet. Si tamen diceretur tantum *apud sacerdotem approbatum*, liceret quoque confiteri apud Regularem, a Superiore suo, non autem ab episcopo approbatum. (S. Poenit. 30 Jan. 1886)

4° Probabilius valida esset confessio de mere venialibus vel mortalibus jam remissis quae a Regulari fieret apud alium quam apud confessarium designatum a Superioribus suis. Eam validam esse et solis regulis adversari, Suarez (de Relig. tr. 8. l. 2. c. 16. n. 1) tanquam certum tradit. Nullum autem S. Sedis documentum supervenit quo certo constet jurisdictionem ad absolvendum a peccatis illis non conferri sacerdotibus omnibus in sua ordinatione. Ipsum decretum Innocentii XI (n. 329), ob quod multi Theologi hanc praxim prohibitam esse ducunt, nequit applicari Regularibus, siquidem in eo agitur de sacerdotibus non approbatis ab Ordinario, dum pro confessariis Regularium talis approbatio non requiritur. Quare, cum saltem probabile sit jurisdictionem hanc ad remittenda peccata venialia manere penes quoslibet sacerdotes, practice confessio hujusmodi, supplente Ecclesia, valida foret. (n. 330, II) Eadem tamen involveret imperfectionem positivam, si regulae quibus confessarii designati adiri jubentur sunt tantum directivae; quodsi regulae sub peccato obligant, non erit tamen peccatum hoc mortale, quia sacramentum est certo validum, neque gravis inordinatio in eo apparet quod, ubi e mera devotione suscipitur, non adeatur confessarius a Superiore designatus. (Suar. l. c.)

338. III. Regulares non indigent approbatione episcopi ad absol-

vendos familiares suos, ut patet e Const. Clement. X *Superna* : “ Ceterum in monasteriis ac etiam collegiis, ubi juxta regularia vivitur instituta, posse tam praelatos regularium quam confessores regularium eorundem monasteriorum seu collegiorum audire confessiones illorum saecularium, qui inibi sunt vere de familia et continui commensales, non autem illorum qui tantum ipsis deserviunt. „ Illos tamen familiares nequaquam afficit prohibitio quominus apud alios confessarios ab Ordinario approbatos confiteantur.

QUAER. Quinam *familiares* Regularium censeantur.

RESP. 1° Censentur ii famuli qui continua ratione in monasterio versantur et Regularibus gratis vel pro salario inserviunt. Hi enim habent omnes conditiones quae a Clem. X (l. c.) ponuntur et a Trid. (Sess. 24. c. 11. de ref.) exiguntur ut exemptionem participant, scil. ut “ actu Regularibus serviant et inter eorum septa ac domos resideant subque eorum obedientia vivant. „ Non veniunt hoc nomine ii saeculares qui, habitationem extra monasterium habentes, in isto tantum laborare solent, multo minus advenae in eodem infirmantes, ut patet e decisionibus S. C. C. quas videsis ap. Ferraris. (Bibl. can. v: *Approbatio*, n. 66-70)

2° Utrumque probabiliter controvertitur num idem dicendum sit de alumni Regularium convictoribus.

Negant multi cum Lugo (Resp. Mor. l. 4. dub. 33) (1), Tamburini (De Sacr. l. 5. c. 5. § 2. n. 4) etc., quorum praecipua ratio est : non verificari in iis convictoribus conditiones a Trid. requisitas, siquidem non inserviunt Regularibus, sed potius ipsis inservitur in spiritualibus et temporalibus. Assirmant alii, ut Bordonus (Res. 38. q. 5), Gury (II. n. 564), Lehmke (II. n. 396, saltem ut probabile), Avanzini (Act. S. S. t. 3. p. 61), etc. Rationem valde verisimilem afferunt : hos convictores non minus arcte cum Regularibus conjungi quam famulos inservientes. Quodsi verba Trid. minus commode iis applicantur, plene implent conditiones quae solae, tamquam aequivalentes, a Clem. X ponuntur : nam “ sunt vere de familia et continui commensales. „ Id tamen non videtur extendendum ad domos quae non sunt vere regulares, sed Regularibus committuntur, puta Seminarium episcopale : haec enim non sunt, quod postulat idem Clem. X, collegia *ubi juxta regularia instituta vivitur*, sed potius domus saecularium, in quibus aliqui Regu-

(1) Lugo tamen censet convictoribus, qui in collegia vere regularia recipiuntur (ut solet fieri in Belgio), propter privilegiorum communicationem, dari posse extremam unctionem et forte Viaticum. (l. c. n. 7)

lares vivunt. Insuper hoc privilegium concessum est pluribus Ordinibus et Congregationibus religiosis, ac proinde probabiliter ad reliquos per communicationem transiit (Gasp. de Euch. II. n. 1073) ; alii tamen communicari negant, quia laedit jus parochi et episcopi. (Piat. op. cit. t. II. p. 178)

Adverte hanc facultatem minime extendi ad discipulos Regularium externos, ac proinde si qua jura parochialia in eos exercent Regulares, id unice speciali S. Sedis vel episcoporum concessionem tribuendum esse. Videsis Stat. Syn. Meehl. n. 154 et App. XXIII. Neque ad religiosas Congregationes pertinet potestas hic certo vel probabiliter asserta Regularibus : ad eas enim non pertingit communicatio privilegiorum nisi eam speciali concessionem obtinuerint. Quandoque tamen hujusmodi privilegia a S. Sede directe obtinuerunt Congregationes religiosae, puta pro alumnis seminariorum sibi commissorum.

§ 7. DE JURISDICTIONE RESPECTU MONIALIUM.

339. I. In singulis monasteriis monialium unus constituendus est **confessarius ordinarius**. Hic speciali approbatione episcopi loci indiget ad earum confessiones audiendas, ut patet praesertim ex Const. Gregor. XV *Inscrutabili* (5 Febr. 1622). “ Confessores, sive saeculares, sive regulares, quomodocumque exempti, tam ordinarii quam extraordinarii, ad confessiones monialium, etiam Regularibus subjectarum, audiendas, nullatenus deputari valeant, nisi prius ab episcopo dioecetano idonei judicentur et approbationem, quae gratis concedatur, obtineant. „ Nullus ergo confessarius valide monialium confessionem excipere potest, nisi vel speciatim pro istis, vel generatim pro omnibus ejusdem dioecesis monialibus approbatus sit. Ita declaravit Clemens X (cit. Const. *Superna*) : “ Generaliter approbatus ab episcopo ad personarum saecularium confessiones audiendas, nequaquam censi approbatus ad audiendas confessiones monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali episcopi approbatione. Atque approbatum pro audiendis confessionibus monialium unius monasterii minime posse audire confessiones monialium alterius monasterii. „ Multa de ratione constituendi hos confessarios ordinarios decrevit S. Sedes et disputant Canonistae. Haec omittemus, tum quia ad forum externum pertinent, tum quia in regionibus nostris jam non reperiuntur moniales votorum solemnium, ac proinde plura quae sancita sunt de monialibus jurisdictioni Regularium subjectis, hic a praxi aliena sunt. (n. 85)

Imo, spectatis tantum Apostolicis Constitutionibus, haec necessitas specialis approbationis ad excipiendas monialium confessiones non per-

tineret ad moniales Belgii, Galliae et (paucissimis exceptis) Stat. Foed. Amer. Etenim hae omnes, in sensu omnino stricto, monialium nomine non veniunt. Sed eadem leges, suadente S. Sede, ab episcopis applicari solent nostrarum regionum monialibus. (1) Quare invalidae erunt confessiones etiam monialium quae simplicia tantum vota edidere, nisi sacerdos specialem illam facultatem audiendi moniales obtinuerit quam episcopi, concedendo approbationem, excipere solent, ut diserte in pluribus statutis synodalibus declaratur. Valide tamen confessiones monialium parocciam suam incolentium audit parochus : quippe qui ex munere suo approbatus sit ad excipiendas confessiones eorum omnium qui parocciam incolunt, neque exemptione gaudent. Insuper, ex declaratione S. C. Ep. et Reg. (2 Apr. 1872), Sorores Congregationum quae extra clausuram vivunt et in parochiali templo sacramenta suscipiunt, possunt ibidem confiteri cuilibet confessario approbato ab Ordinario.

340. II. Moniales strictae clausurae subjectae possunt confiteri apud quemlibet sacerdotem ab Ordinario loci approbatum, quamdiu extra monasterium legitime versantur, ut patet e responso S. C. Ep. et Reg. (27 Aug. 1852) Nam interrogata num moniales quae, ratione sanitatis vel alia causa, obtinent veniam egrediendi ad breve tempus e monasterio suo, possint exomologesim suam facere apud confessarios approbatos pro utroque sexu, quamvis non approbatos pro monialibus, respondit : "Affirmative, durante mora extra monasterium. "

Idem, ob analogiam, dicendum de monialibus votorum simplicium quas episcopus iisdem legibus specialibus subiecit, nisi forte episcopus diserte mentem suam expressisset, ut invalide confiterentur apud confessarium speciali facultate carentem Sorores quae extra monasterium versentur.

Nec obstat, quod communiter accidit, eas momentanee extra monasterium versari. (Lehm. II. n. 399) Nam haec diuturna mora extra monasterium paucis tantum monialibus contingit ; insuper ab aequitate alienum videtur, sine expresso legis textu, severiorem normam statuere de monialibus improprie dictis quam de reliquis. (2)

III. Praeter ordinarium confessarium, **extraordinarius** bis aut ter in anno monialibus offerendus est, ex decreto Trid. (Sess. 25. de Reg.

(1) Videsis Stat. Syn. Mechl. n. 280 ; Conc. Baltim. III. n. 96 seq.

(2) In quibusdam dioecesibus, ut in Mechl. (Stat. Syn. n. 280 et App. XXIV), Ordinarius declaravit moniales quae legitime extra monasterium versantur, valide confiteri apud quemlibet confessarium approbatum ; eas tamen confessiones licitas fore tantum quando factae fuerint permittente regula vel probata consuetudine singularum Congregationum.

c. 10) Nihil autem prohibet quominus saepius in anni decursu offeratur, puta circa singula Quatuor-Tempora juxta probatam consuetudinem. (Stat. Mechl. n. 278) Hunc adire tenentur omnes moniales ne, si paucae tantum adirent, eae quibus reapse ejus subsidio opus esset, pudore deterrerentur; ad confessionem vero apud eum instituendam minime obligantur, ut declaravit Bened. XIV. (Const. *Pastoralis*, 15 Aug. 1748)

Quamvis haec designatio confessarii extraordinarii per se ad solas moniales claustrales pertineat, Bened. XIV (Const. cit.) enixe hortatur episcopos ut eandem facultatem praebeant omnibus piarum mulierum aut puellarum coetibus qui unum ordinarium confessarium, ab Ordinario designatum, habent.

341. IV. Jam Bened. XIV (Const. cit.) aliquot casus designaverat in quibus moniali cuidam in particulari concedendus esset confessarius, qui non esset in hoc monasterio ordinarius. Has facultates confirmavit et auxit Leo PP. XIII per decretum S. C. Ep. et Reg. 17 Dec. 1890, de quo jam dictum est n. 89. Jamvero ibi (n. IV) legimus: " Sanctitas Sua Praesules Superioresque admonet ne extraordinarium subditis denegent confessarium quoties, ut propriae conscientiae consulant, ad id subditi adigantur, quin iidem Superiores ullo modo petitionis rationem inquirant aut aegre id ferre demonstrant. Ac ne evanida tam provida dispositio fiat, Ordinarios exhortatur ut, in locis propriae dioeceseos in quibus mulierum communitates existunt, idoneos sacerdotes facultatibus instructos designent, ad quos pro sacramento poenitentiae recurrere eae facile queant. „ (1) Quomodo haec ordinatio sit intelligenda, patebit e sequentibus animadversionibus.

1° Superior, de quo hic, non est ille cujus est concedere confessarium ordinarium, sed qui domui praeest, sive vir, sive femina. (S. C. Ep. et Reg. 17 Aug. 1891; N. R. Th. t. 24. p. 260)

2° Hic Superior tenetur ad indulgendum subdito petenti confessarium extraordinarium, quamvis plane videat necessitatem esse fictam et, vel scrupulis, vel alio mentis defectu, ut veram ab ipso petente apprehensam. Sed monendi sunt subditi, non posse eos extraordinarium confessarium petere, nisi ad id adigantur ut propriae conscientiae consulant. (Resp. cit.) Confessarii vero, si quando cognoscunt non esse

(1) Iste articulus non videtur directe ad congregationes virorum, sed ad solas congregationes mulierum spectare: solae enim mulieres hic commemorantur et subsunt quoad confessionem severis legibus unici confessarii cui valide confiteantur. Attamen tum rerum natura, tum cit. decreti mens manifeste postulant ut similis copia confessarii detur religiosis viris qui, ob regulam vel consuetudinem, habitualiter apud unum eundemque sacerdotem confiteri jubentur. Cfr. Meynard in h. decr. p. 65.

probabilem causam ad ipsos recurrenti, tenentur in conscientia ad declinandam confessionem Sororum a quibus ita postularentur. (S. C. Ep. et Reg. 1. Febr. 1892 ; N. R. Th. 1. c. p. 366) His tamen responsis non videtur prohiberi Superior quominus in casu raro confessarium denegget, vel saltem vocare differat donec casum Ordinario exposuerit, puta si subditus adeo scrupulis agitur ut ejus petitio non videatur actus vere humanus, si constat de inordinato affectu monialis ad petitum confessarium, etc. Ubi enim ex hujusmodi externis adjunctis patet concessionem fore inutilem vel etiam nocivam, Superior denegans nullatenus se ingerit discernendis internis petentium dispositionibus : quod solum videtur periculosum et propterea prorsus prohibitum.

3° Obligatio ista in Superiore ex genere suo gravis est : etenim ex natura rei satis patet notabile detrimentum subdito e denegatione, importuna inquisitione vel exhibita molestia oriri posse. Attamen si morali certitudine constaret Superiori non adesse ullam gravem necessitatem (quod tamen nonnisi raro constare poterit), denegatio vel impatientis animi manifestatio leve peccatum non excederet. (Meynard, in hoc Decr. p. 68)

4° Quinam sacerdotes vocari possint tamquam extraordinarii confessarii, in singulis dioecesis, e dispositionibus Ordinarii eruendum est. (1) Unum ex illis eligere non pertinet ad Superiorem, sed ad subditum petentem. (Resp. cit. an. 1891)

5° Nequeunt moniales hoc favore uti constanter, ita ut jam ordinarium confessarium non adeant. Si quando abusus hujusmodi praesertim in majorem communitatis partem irreperet, Ordinarius deberet monere moniales illas, facultatem Decreto 17 Dec. 1890 concessam, constituere tantum exceptionem legi communi pro casibus dumtaxat verae et absolutae necessitatis, firmo remanente quod a S. Conc. Trid. et Const. *Pastoralis* Bened. XIV praescriptum sit. (Resp. cit. an. 1892)

§ 8. DE JURISDICTIONIS LIMITATIONE PER CASUUM RESERVATIONEM.

Punctum I. De natura et extensione reservationis.

342. I. Reservatio est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum : quod proinde dicitur **casus reservatus**. In Ecclesia vigere potestatem concedendi jurisdictionem ita limitatam, ut atrociora quaedam et gra-

(1) In archidioec. Mechl. idonei sunt omnes Canonici Capituli Metropolitani, Decani et confessarii ordinarii vel extraordinarii alicujus conventus monialium. Cfr. *Instructions adressées aux commun. des religieuses* (1874), c. 2. nn. 4 et 6.

viora crimina tantum a R. P. vel episcopis absolvi queant, eamque limitationem vim habere non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo, definivit Trid. (Sess. 14. c. 7. et c. 11) et probare solent Dogmatici.

II. Potestatem reservandi casus per se habent ii omnes et soli qui ordinariam jurisdictionem in foro poenitentiali obtinent : nempe R. P. in universa Ecclesia, episcopus in dioecesi sua, alii qui jurisdictionem quasi-episcopalem exercent, neque ulli Ordinario subsunt, erga suos subditos, ex. gr. abbates *Nullius*, *praelati* Regulares. Parochis eadem videtur per se competere, quatenus delegare possunt jurisdictionem suam ordinariam cum aliquorum casuum limitatione. Sed vix jurisdictionis delegandae occasionem hodie nanciscuntur (n. 327, IV), et etiam tum hujusmodi limitatio frustranea foret, cum eorum paroecianos ab iis casibus absolvere posset quilibet confessarius ab Ordinario approbatus.

Hac potestate uti debent Superiores ecclesiastici, ita ut sit in aedificationem, non in destructionem. (Trid. l. c.) Quare, e communi sententia, graviter peccant qui, sine rationabili causa, casus reservant. (S. Alph. n. 579) Universim autem magnam moderationem in casibus reservandis S. C. Ep. et Reg. episcopis commendavit (cfr. Bened. XIV, de Syn. l. 5. c. 5), ne nimius sit reservationum numerus, et praesertim, ut ea tantum peccata reserventur quae, juxta Trid. verba (l. c.), sint *atrociora et graviora crimina*. Imo, ad compescendos abusos quorundam praelatorum Regularium, Clemens VIII (Const. *Sanctissimus* 26 Maii 1593; Coll. Bizz. p. 274 seq.) decrevit, ut nullus ex iis sibi reservet propria auctoritate alios casus praeter undecim quos ibidem enumerat. Quodsi aliquod aliud peccatum reservandum existimaverint, id non aliter fiat quam generalis capituli in toto Ordine, aut provincialis in provincia, matura discussione et consensu. Hanc constitutionem extendi etiam ad censuras reservatas, declaravit S. C. Ep. et Reg. 7 Jul. 1617. (Bened. XIV, l. c.) Notandum autem undecim illos casus Clementinos non esse reservados apud Regulares, nisi quatenus id generali lege vel particulari Superioris dispositione in singulis Ordinibus statutum sit.

343. III. Ut peccatum aliquod sit reservatum, requiruntur sequentes conditiones :

1° *Ut sit mortale*. Nam peccata venialia, sive ob parvitatem materiae, sive ob imperfectum consensum, frustra reservarentur, cum nulla sit obligatio ea confitendi. Ideo venialium reservatio, licet absolute loquendo non repugnet, aliena est ab Ecclesiae praxi.

2° *Ut sit externum*. Sane absolute loquendo, potest Ecclesia peccatum mere internum reservare. Sed merito a tali reservatione abstinere solet, eo quod communiter deest illa spiritualis utilitas quae ad prudentem

reservationem necessaria est : si enim reus peccatorum interiorum non emendabitur, cito progredietur ad peccatum externum. (Lugo, disp. 20. n. 14) Haec autem conditio ita intelligenda est, ut actio mala gravis sit quatenus externa est. Igitur, si reservatur peccatum grave contra castitatem, justitiam, etc., quod in actum externum prodierit, non sunt censenda reservata levia turpiloquia vel tactus leviter turpes, detractiones exiguum damnum inferentes, etc., quamvis ex interno affectu graviter malo procedant.

3° Ut sit *opere consummatum*. Scil. requiritur ut verba reservationis in sensu suo stricto verificentur, eo quod reservatio odiosa est ideoque et strictae interpretationis. Ita, sicubi reservatur incestus vel sodomia, non incurritur casus reservatus si semen extra vas effusum fuit. Cfr. Vol. I. n. 402. Hoc tamen non impedit quominus reservari possit peccatum quod non sit in sua specie consummatum, ex. gr. tactus impudicus, dummodo actus exterior per se peccatum grave constituat.

Aliqui AA. existimant casus reservatos non incurri ab impuberibus, sicut ab iisdem non incurruntur censurae. Communiter haec sententia rejicitur. (Lugo, l. c. n. 10) Sed quandoque episcopi declarant hanc esse mentem suam de casibus a se reservatis. Videsis Stat. Mechl. n. 270.

344. IV. Praecipuum discrimen inter casus reservatos inde oritur, quod alii cum censura, alii absque annexa censura statuuntur.

In praxi, casus cum censura reservati iidem fere sunt ac reservati a R. P. Nam unus tantum casus proprie reservatur a S. Sede sine censura, vid. calumniosa denuntiatio de crimine sollicitationis in confessione. Cfr. n. 400. Addunt multi cum S. Alph. (n. 580) : acceptionem munerum a Regularibus utriusque sexus mortaliter malam. (n. 96) Verum haec non est proprie dicta reservatio. Absolutio enim dari potest a quolibet confessario, si jam facta est restitutio, vel, ubi poenitens nequit restituere, si serio promittit se, cum poterit, restitutum esse. Si summa valorem decem scutorum non attingit et tamen grave peccatum constituit, absolutio dari poterit, dummodo saltem pars, ad arbitrium Majoris Poenitentiarum, restituta sit. (Innoc. XII, Const. *Romanus Pontifex*, 1692)

Casus vero reservati sine censura solent fere iidem esse ac reservati ab Ordinario. Nam plerique Ordinarii paucos omnino casus cum censura reservant, si excipias tria peccata quae a S. Sede adnexam habent excommunicationem Ordinario reservatam. Cfr. n. 607 seqq.

V. Quando casus reservatus est a R. P. cum censura, communis est sententia DD. (S. Alph. n. 580) reservationem non incurri ab iis qui censuram ignorabant. Nam casus papales principaliter reservantur propter censuram, a qua regulariter excusat ignorantia. (n. 570)

*It is even dicere if a catholic is married by a minister & is ignorant of the fact that such a case is reserved & he incurs censures of excommunication he does not suffer the censure but his case is reserved.
But if he should be married by a priest & is ignorant of the fact that such a case is reserved, his case*

Idem probabilius tenendum est, cum D'Annib. (I. n. 340), Ball. P. (n. 725 seq.), etc., de casibus qui ab episcopo cum censura reservantur, nisi forte episcopus diserte contrarium statuisset. Communior quidem sententia cum S. Alph. (n. 581) tenet in his non excusare ignorantiam, quia in episcopalibus casibus principaliter et per se reservantur casus, ut liquet e ratione qua in tabella ab episcopis adnotantur: *Casus reservati quibus est adnexa excommunicatio*. Sed haec ratio infirma est. Sic etiam in Jure dicitur fundus *nexus pignori* (L. 2. de Curat. furios. dan.) et res *pignori nexae* dicuntur (L. 22. de Jure Fisci): nec tamen ullus propterea dicit fundum vel rem accessoria pignori. (D'Annib. l. c. nota 25) Deinde vix non absurdum est graviore poena coerceri peccata quae casibus episcopalibus reservantur, quam peccata multo graviora quae cadunt sub censuras papales.

345. VI. Quando casus reservatus est *sine censura*, plurimum controvertitur num illum incurrant reservationem ignorantes.

Negant quidam, ut Salmant. (tr. 18. c. 6. n. 12), Roncaglia (de Poenit. q. 7. c. 2. q. 4), Ball. P. (n. 727 seqq.), vel theoretice, vel saltem ita ut practice tutum existiment absolvere, sine speciali facultate, eum qui ignoret reservationem. Nituntur praecipue hac ratione: reservationem esse poenam statutam ut illius metu fideles a gravioribus peccatis cohibeantur. Atqui eam ignorans nequit ejus metu deterreri, ac proinde pro eo cessat adaequate reservationis finis. Ne tamen hac sententia sua fere omnis vis reservationis enervetur, advertit Ball. P. (l. c.) poenitentem, qui peccatum reservatum commisit, de reservatione monendum esse, ut per eam in posterum cohibeatur. Affirmat vero sententia longe communior, cum S. Alph. (n. 581) Horum ratio praecipua est: non cessare adaequate finem legis, ac proinde nec ipsam legem. Finis enim reservationis non est tantum ut fideles a culpis gravioribus absterreantur, sed etiam ut recipiant a superioribus poenitentias et monita ac remedia opportuniora, quae nonnisi a prudentioribus applicari expedit.

Practice sententia posterior servanda videtur, neque absolventi sunt qui peccatum reservatum inscii reservationis admisere, nisi specialis facultas oblenta fuerit. Nam, ut recte advertunt Palm. (Ball. P. in nota ad n. 732) et Lehmke. (II. n. 407): ii certe absolvi nequeunt si episcopi reservationem ita promulgant, ut satis pateat eos velle ut etiam ignorantes afficiat. Jamvero hanc esse eorum mentem praesumendum est, eo quod sententia S. Alph. communiter et passim tenetur. Altera tamen sententia in praxim deduci posset, si aliam esse episcopi mentem pateret, ex.gr. quia sententiam illam sciens volens publice doceri sineret, vel si e tenore reservationis constaret eam tantum imponi in poenam gravioris sceleris. Ob hanc posteriorem rationem absolvi posset qui, Pon-

tificiae reservationis inscius, calumniosam denuntiationem contra sacerdotem instituisset. Hanc enim reservationem esse imprimis poenalem, clare indicat Bened. XIV (Const. *Sacramentum Poenitentiae*), dum illius scopum esse dicit : “ Ut tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coerceatur. „ Cfr. n. 400.

Certe in Ordinibus religionis, ob praxim quam testatur Lugo (disp. 20. n. 9) eique conformem praelatorum mentem, absolvi nequeunt cum simplici jurisdictione qui reservationis ignari peccatum reservatum admisere.

VII. Reservationi episcopali non subjacent Regulares exempti, neque eorum novitii aut familiares. (n. 338) Idem cum S. Alph. (n. 602) tenendum de monialibus exemptis, etiam in iis rebus in quibus, ut in clausura, habentur tamquam non exemptae, siquidem exceptio illa probabiliter ad forum externum unice spectat. Similiter dicendum de vagis : quippe qui non teneantur specialibus legibus locorum per quae trans-eunt. (Vol. I. n. 96) Tandem probabile est non teneri reservatione eum qui peccatum in sua dioecesi reservatum committit extra territorium, vel qui in aliena dioecesi committit peccatum ibi reservatum. Ratio prioris est : statuta dioecesana extra territorium non obligare ; posterioris : peregrinos non teneri legibus locorum per quae transeunt. (Ball. P. nn. 737 et 739)

Punctum II. De absolutione a casibus episcopo reservatis. (1)

346. I. A casibus reservatis **absolvere possunt** : 1° Potestate ordinaria, qui reservationem statuit ejusque successor, vel superior qui jurisdictionem in subditos inferioris habeat. — 2° Potestate delegata, qui ab uno ex illis specialem hanc facultatem accepit.

Nullus confessarius, etiam Regularis vel praeditus facultate ad absolvendum a casibus Pontificiis, potest valide vel licite absolvere a casibus quos sibi episcopus reservavit, nisi specialem facultatem obtinuerit. Controversiis quae de hoc argumento movebantur, praesertim ob privilegia Regularium, finem imposuit Clemens X Const. *Superna*, qua declaravit : “ Ex facultatibus per *Mare Magnum* aliave privilegia Regu-

(1) Solent AA. simul agere de absolutione a casibus episcopalibus et a casibus Pontificiis. Attamen. cum S. Inq. ab anno 1886 specialem normam in absolutione casuum Pontificiorum sequendam tradiderit, praestabit hic agere unice de casibus episcopo reservatis, quorum absolutio hac norma recentiore non regitur. Quae de absolutione a casibus R. P. reservatis dicenda sunt, commodius in tr. de Censuris (n. 573 seq.) explicabuntur : omnes enim, uno excepto (n. ~~346~~), censuram adnexam habent.

laribus cujuscumque ordinis, instituti aut societatis, etiam Jesu, concessis, factam eis non esse potestatem in casibus ab episcopo reservatis... Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sed. Ap. reservatis, non ideo a casibus episcopo reservatis posse absolvere. „

II. In articulo mortis nulla est reservatio. “ Atque ideo sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt. „ (Trid. Sess. 14. c. 7) Si quis ergo in hoc articulo absolutus est a casu reservato sine censura, nullam specialem obligationem jam ex hoc capite habet, quia de nulla constat. Quid tenendum sit ubi absolutus est a censura reservata, dicitur n. 574.

Cum nulla sit reservatio in eodem articulo, potest moribundum absolvere simplex sacerdos, etiam praesente eo qui specialem potestatem habet in casus reservatos. (Gury, II. n. 579)

347. III. A casibus reservatis absolvere potest simplex confessorius eos qui Superiorem adire non possunt sine magna difficultate, et causa urgente premuntur, qualis esset : si, ex omissa confessione vel communione, timeretur infamia vel scandalum, si poenitens secus diu in statu peccati mortalis manere deberet, etc. (S. Alph. n. 585)

Ambiguum est utrum haec absolutio reservatorum a simplici confessorio, extra mortis articulum data, directa sit an indirecta. Nempe *directa* vocatur ea qua immediate tollitur peccatum, quia tunc in ipsum peccatum dirigitur sententia judicialis; *indirecta*, ea qua peccatum tollitur tantum mediante infusione gratiae sanctificantis, quae per absolutionem confertur, quia tunc sententia sacramentalis nequit dirigi in ipsum peccatum. Discrimen practicum est : nam peccatum indirecte tantum remissum manet materia necessaria sacramenti poenitentiae, ideoque apud confessarium qui directe illud absolvere possit accusandum erit.

Jamvero, juxta S. Alph. (l. c.) et sententiam communiorem, absolutio haec indirecta tantum est, quando agitur de casibus episcopalibus, quia ex Trid. (Sess. 14. c. 7), extra mortis articulum, simplices sacerdotes nihil possunt in casibus reservatis. Alii, ut Ballerini (Ball. P. n. 685), eam absolutionem directam putant quando impedimentum adeundi Superioris ejusve delegati est *perpetuum*, seu saltem ad quinque annos duraturum, seu saltem ad sex menses duraturum. Alii tandem, ut Palmieri (nota ad n. 665), eam semper directam esse opinantur, quia ita dicendum est de peccatis cum censura reservatis (n. 574), neque apparet ratio ob quam aliter de peccatis sine censura reservatis dicatur. Neque obstat locus Trid. a S. Alph. allegatus : nam ibi clare supponitur adesse potestatem adeundi superiores : “ Extra quem arti-

culum, sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum poenitentibus persuadere nitantur *ut ad superiores et legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant.* „ Hi tamen admittunt in hoc casu manere obligationem se sistendi Superiori, non quidem ad confitendum, sed ad poenam congruentem vel salutaria mandata ab eo recipienda; ac proinde practice fere idem onus absoluto maneret. Ne ergo diutius huic controversiae immoremur, sequentia tantum ad praxim notabimus:

1° Qui impeditur quominus personaliter adeat episcopum, non tenetur adire confessarium qui specialem facultatem obtinuerit absolvendi a reservatis. Nam Jus non obligat reum nisi ut personaliter adeat Superiorem: unde, si id praestare nequit, ad aliud non tenetur. Attamen, ne maneat obligatio postea adeundi Superiorem, praestabit suadere iis qui brevi tantum impedimento detinentur, ut confessarium speciali facultate praeditum adeant. Cfr. S. Alph. l. 7. n. 89; Lehmk. II. n. 414. Alii (Ball. P. n. 685) etiam putant tunc strictam obligationem incumbere adeundi eum qui privilegio absolvendi donatus sit.

2° Idem non tenetur per se vel per confessarium suum facultatem absolvendi petere litteris: hoc enim medium in Jure communi non exprimitur tamquam necessarium. Quodsi hodie, propter recentiora decreta, saepe necesse est litteris petere facultatem absolvendi a casibus Pontificiis, haec dispositio peculiaris ad casuum episcopalium absolutionem extendenda non est, nisi ipsi Ordinarii declaraverint velle ut impediti hac ratione ad se recurrant. Litteris uti poterit confessarius ubi poenitens nullo stricte dicto impedimento, sed tantum timore incommodi vel verecundia prohibetur quominus coram episcopo compareat. (Ball. P. l. c.)

3° Qui peccatum reservatum, nullum autem aliud mortale commisit, non tenetur ad confitendum sacerdoti pro reservatis non approbato, quando celebrare vel communicare intendit, sed sufficit ut contritionem eliciat, quae facienti quod est in se non videtur umquam defutura. Id sequitur ex opinione communi: absolutionem quam recepturus esset fore tantum indirectam, ut modo dictum est. Nam non apparet quare accusandum sit peccatum cujus iudicium institui nequeat. (S. Alph. n. 265) Haec ratio cadit, si admittitur absolutionem fore directam: sed nihil cogit ut hanc sententiam sequamur.

4° Qui cum mortalibus reservatis alia non reservata commisit, tenetur ad praemittendam confessionem apud simplicem confessarium. Nam ante communionem facienda est confessio, saltem formaliter integra, peccatorum mortalium. In hac tamen confessione reticeri possunt peccata reservata, tum quia de iis iudicare nequit confessarius, utpote carens jurisdictione, tum quia secus his eadem peccata essent confitenda, saltem juxta opinionem communem de absolutione indirecta. Excipit

S. Alph. (l. c.) poenitentem qui sit recidivus in reservata, vel in occasione proxima recidendi : is enim teneretur etiam reservata aperire ut confessarius de ejus dispositione recte posset judicare. Attamen haec parum convincunt. Nam status recidivi aut occasionarii per se non obstat dispositioni; monita autem aut interrogationes ad hanc consuetudinem vel occasionem peccatorum reservatorum pertinentia, spectant ad eum qui de his peccatis judicare potest. (Ball. P. n. 671) (1)

348. IV. Licet simplici confessario absolvere eum qui lapsus est in **peccatum dubie reservatum**, sive dubium sit facti, ex gr. quia non constat peccatum cum plena deliberatione commissum esse, sive dubium sit juris, quia non constat peccatum certo grave sub reservatione comprehendi. Nec refert utrum dubium sit positivum an negativum. Ratio praecipua est : reservationem esse odiosam, ideoque non esse necessario observandam nisi de re certo constet. Neque timendum de valore absolutionis : cum enim saltem probabile sit dari posse absolutionem, Ecclesia, ubi opus erit, supplebit. (n. 330)

Absolutio sic data erit directa. Quare nulla esset obligatio iterum confitendi idem peccatum apud confessarium privilegiatum, si postea certo innotesceret illud fuisse reservatum. Ita communis sententia cum S. Alph. (n. 600)

V. Plurimum controvertitur quatenus possit absolvi a casibus reservatis **peregrinus** qui in dioecesi non sua confiteatur. Varia datur responsio pro ratione qua origo jurisdictionis in peregrinum exercendae explicatur. Cfr. n. 328, VII.

Si statuitur hanc jurisdictionem dari ab episcopo poenitentis, sequitur eam per se affici iis limitibus iisque tantum quos ille episcopus in sua dioecesi posuit. Quare absolvi quidem poterit a casibus reservatis tantum in loco ubi ejus confessio auditur, non autem ab iis qui in ipsius dioecesi reservati sunt, nisi confiteatur apud Regularem, cui tale privilegium diserte asseritur a Clem. X. in Bulla *Superna*. Cfr. textum n. 328. Quidam tamen e fautoribus illius sententiae, ut Lehmke. (II. n. 403), eandem facultatem per consuetudinem ad confessarios saeculares manasse asserunt.

In sententia quam probabiliorem ducimus, nempe jurisdictionem

(1) Quandoque Ordinarius permittit omnibus confessariis ut a reservatis absolvant eos qui communionem sine notabili damno famae omittere nequeunt, vel, sine absolutione dimissi, communionem paschalem omitturi videntur, etc. Videsis Stat. Mechl. n. 270, 5°. Tunc certum est absolutionem dari posse directam, ac proinde locus non est his quaestionibus, quia singuli confessarii habent potestatem in haec reservata.

haberi a R. P. probante consuetudinem ut peregrini confitentes pari passu cum incolis loci procedant, liquet jurisdictionem confessarii iis limitibus circumscribi quos posuit episcopus loci; consequenter peregrinum absolvere poterit confessarius non privilegiatus a peccatis in poenitentis dioecesi reservatis, minime vero ab iis quae in loco confessionis reservantur.

Ob has utrimque probabiles sententias, practice licet absolvere peregrinum a casibus reservatis, nisi 1° peccatum sit reservatum simul in loco confessionis et in domicilio poenitentis; imo etiam in hoc casu absolvere posset confessarius facultate pro reservatis praeditus, quia peregrinus, saltem probabilius, habendus est ut incola loci (S. Alph. n. 583); — 2° confessarius noverit poenitentem “in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse.” (Const. *Superna*)

Quinam autem censendi sint *in fraudem reservationis* migrare, multum disputant DD. Sufficiat, in re parum practica, afferre opinionem S. Alph. (n. 589), scil. probabilius designari eos qui alienam petunt dioecesim ob principalem finem obtinendae absolutionis vitandique iudicii proprii pastoris, non autem qui illuc tendunt ob aliquem honestum finem, puta ut confiteantur cum minori incommodo, aut citius confessionem expediant, vel confessarium incognitum aut prudentiorem inveniant, etc.

349. VI. Si Superior **injuste negaret facultatem** absolvendi a reservato, nequit subditus absolvere, nisi in iis adjunctis et cum iis conditionibus, de quibus supra (III) dictum est. Ratio est, injusta denegatione non conferri potestatem. (Ball. P. n. 688)

Exceptio tamen est facienda pro confessario Regularium petente facultatem absolvendi a casu qui in Ordine suo reservatus sit. Nam si Superior facultatem huiusmodi neget, confessarius vero iudicet eam debere concedi, puta quia denegatio in detrimentum spirituale poenitentis cessura sit, poterit is confessarius *illa vice* absolvere. Ita statuit Clemens VIII, ut testatur et confirmat Urbanus VIII. (Const. *Sanctissimus*, 21 Sept. 1624) Plures autem AA., ut refert et probare videtur Busemb. (ap. S. Alph. n. 586), probabile censent idem teneri posse, si is qui facultatem petit absolvendi a reservato, non est quidem designatus ut confessarius, sed tamen est vir pius, doctus et prudens. Verum id a mente Clementis VIII alienum censemus: quippe qui loquitur de *confessario*, quo nomine non venit sacerdos jurisdictione carens. Probabilius verba *illa vice* non sunt ita intelligenda ut tantum semel liceat, contradicente Superiore, a reservato absolvere, sed ita ut nequeat confessarius a reservato eundem vel alium poenitentem rursus absolvere,

nisi rursus petat veniam ; quae si iterum irrationabiliter negetur, poterit iterum absolvere. (Ball. P. n. 692) Fas tamen erit Superiori denegare facultatem quando scandalum vel damnum commune timetur, nec removeri potest nisi poenitens, per se vel confessarium suum, aliquam cognitionem rei Superiori praebeat. Tunc enim ipsum jus naturae exigit ut hoc medium quod unicum prostat adhibeatur, et qui adhibere nollet, tamquam indispositus, absolutione privandus esset. (Ball. P. n. 698)

VII. Qui bona fide confitetur, nesciens suum casum esse reservatum vel sacerdotem carere potestate circa illum, valide quidem absolvitur, cum onere tamen iterum confitendi illud peccatum habenti potestatem in reservata : nam, ob defectum jurisdictionis in reservatum peccatum, ab hoc absolveretur tantum indirecte. Supponitur aliud peccatum non reservatum adjici : secus enim, defectu jurisdictionis, nulla esset absolutio. (Bus. ap. S. Alph. n. 596)

350. VIII. Qui confitens habenti potestatem ordinariam vel delegatam in reservata, inculpabiliter oblitus est reservatum, potest illud postea confiteri apud inferiorem, et absolvi. Haec opinio communis in praxi tuta est, licet quidam contradicant vel restrictionem ponant, ut S. Alph. (n. 597) : nam, in materia jurisdictionis, sufficit probabilitas. Ratio autem est : posse per absolutionem indirectam auferri reservationem, si id velit habens potestatem ordinariam vel delegatam absolventi a reservatis ; talem autem voluntatem in eo praesumendam esse, quia rationabiliter existimandum est confessarium velle poenitenti opem ferre quantam potest, juxta formulam : “ In quantum possum et tu indiges. „ (Lugo, disp. 20. n. 91 seqq.)

Idem cum sententia communi tenendum, ubi confessio est invalida, sive inculpabiliter, sive etiam culpabiliter. Nam reservatio principaliter ordinatur ut peccata deferantur Superiori, utque ipse super ea ferat judicium, praeibendo salutaria monita ac poenitentiam imponendo ; unde, ex quo subditus suum peccatum subicit judicio Superioris vel alius habentis facultatem, jam obtinetur finis reservationis. (S. Alph. n. 598) Excipe tamen si poenitens culpabiliter reticeat ipsum peccatum reservatum, vel si in illa sacrilega confessione inculpabiliter obliviscatur confiteri peccatum reservatum. Irrationabiliter enim praesumeretur Superior velle in tali sacrilega confessione auferre reservationem peccati sibi non delati. Cfr. n. 414.

§ 9. DE ABSOLUTIONE COMPLICIS IN PECCATO TURPI.

351. I. Quilibet confessarius caret jurisdictione ad absolvendam a peccato turpi contra sextum decalogi praeceptum commisso qualemcumque personam complicem suam in hujusmodi culpa. Ita statuit Bened. XIV, Const. *Sacramentum Poenitentiae* (1 Jun. 1741): “ Interdicimus et prohibemus ne aliquis eorum extra casum extremae necessitatis, nim. in ipsius mortis articulo, et deficiente tunc quocumque alio sacerdote qui confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi atque inhonesto contra sextum decalogi praeceptum commisso excipere audeat, sublata propterea illi ipso jure quacumque auctoritate ac jurisdictione ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam, adeo quidem ut absolutio, si quam impertierit, nulla atque irrita omnino sit. ”

352. II. De hujus prohibitionis extensione, advertite :

1° Nomine *peccati turpis* hic venit omne et solum *peccatum externum*, *and* grave contra sextum praeceptum, etiamsi in sua specie consummatum non fuerit, ex. gr. tactus graviter turpis.

Igitur non comprehenditur hac lege peccatum quod, quatenus externum est, ad mortale peccatum non pertingit, ex. gr. tactus leviter turpis quamvis simul adfuerit actus internus graviter malus. Idem dic de peccato quod, licet externe graviter castitati adversetur, a mortali reatu excusatur ob inadvertentiam, imperfectum consensum, etc. (Ball. P. n. 646)

Turpiloquium aliqui AA., ut Amort (de Poenit. X. § 1. q. 6), Ball. P. (n. 647), excludere conati sunt, allegantes praesertim verba quibus ipse Bened. XIV (de Syn. l. 7. c. 14. n. 4) suam Constitutionem explicat, scil. agi de persona “ cum qua (sacerdos) *impudicitiae scelus* admisit ” et similia, quae proprie ad actiones referantur. Verum hanc sententiam non censemus probabilem. Nam sensus legis desumendus est e Constitutionibus Pontificiis potius quam ex hoc privato opere Bened. XIV in quo etiam obscure tantum sententia ista innuitur. Jamvero turpiloquium graviter turpe proprie venit sub nomine *peccati turpis*, quod solum exprimitur in Const. cit. Bened. XIV et in Const. *Apostolicae Sedis* a Pio IX edita. (n. 590, X) Insuper S. Inq. (28 Maii 1873) declaravit comprehendere “ omnia peccata gravia et exterius commissa contra castitatem, etiam illa quae consistunt in meris colloquiis et aspectibus, qui complicitatem important. ” Saepe tamen licebit a turpiloquio absolvere, quia dubium erit num ex utraque parte graviter peccatum sit. (Lehmk. II. n. 935)

Communis sententia legem applicat peccato turpi quod commissum fuerit antequam confessarius sacerdos foret : quia lex non distinguit et manet ratio avertendi indecentem sacramenti poenitentiae administrationem, qualis foret absolutio in iis adjunctis data. Citant quidam resp. S. Poenit. 23 Jan. 1879 in eundem sensum. (Lehm. II. n. 935) Contradicit tamen Ball. P. (n. 649) : quia deficit penitus finis legis quae supponit huiusmodi confessionem existere occasionem ruinae spiritualis poenitentibus ; neque absonum videtur, in casu, utique rarissimo, recurrere ad epikeiam.

2º Ut lex ista obtineat, requiritur *complicitas*, i. e. duorum in idem peccatum externum conspiratio, et quidem formalis et exterior. Hinc non comprehenditur casus quo actus externus complicitatis fuit tantum peccatum leve, ex. gr. manus apprehensio, licet interius uterque graviter pravo affectu peccaverit ; neque casus quo complex exterius dissensum ostenderit, quamvis interius consenserit. (Ball. P. n. 646)

3º Certum est e tenore legis nihil referre utrum complex sit vir an femina : nam dicitur *quaecumque sit persona complex*.

4º Absolutio quae prohibetur et pro qua subtrahitur jurisdictio, ea est qua *peccatum complicitatis directe remittatur*. Nam dicitur in cit. Const. " sublata jurisdictione ad qualemcumque personam ab huiusmodi culpa absolvendam. " Igitur probabilius valeret absolutio et peccatum complicitatis indirecte remitteretur, si poenitens, ex inculpabili oblivione, hoc peccatum omitteret vel bona fide peccatum istud cum aliis apud complicem confiteretur. Idem dicendum de confessione quam poenitens instituat apud sacerdotem complicem quando urget necessitas communicandi vel celebrandi, neque alius confessarius praesto est. (Ball. P. n. 648 ; Buccer. Theol. Mor. II. De Const. Sacr. Poenit. n. 42) Attamen in hoc casu necessitatis multum praestaret, praemisso actu contritionis, ad S. Communionem accedere ut confessio indecens et periculosa videretur. Multi AA., ut S. Alph. (n. 555), censent absolutionem datam a complice in his casibus esse irritam, etiam quoad reliqua peccata mortalia, eo quod in Const. Bened. XIV dicitur : " Absolutio nulla atque irrita omnino sit. " Sed ex verbis immediate praecedentibus verisimiliter restringitur illa nullitas ad absolutionem quatenus detur " ab huiusmodi culpa ". Igitur, ob probabilitatem prioris sententiae, licebit certe non imponere repetitionem reliquorum peccatorum quae bona fide apud complicem accusata fuissent.

+ 5º Probabilius, quando peccatum complicitatis semel directe absolutum est, non prohibetur complex quominus iterum ab eodem absolvat. Nam de hac reservatione idem videtur dicendum ac de reliquis : eam evanescere ex quo semel directe absolutum est peccatum. (D'Annib. III. n. 324. nota 37) Attamen vehementer deterrendi sunt, tum sacerdos ne

jam, extra casum necessitatis, compliceis confessionem audiat, tum poenitens ne ad eundem redeat, et praesertim ne idem peccatum apud complicem iterum accuset : quae res periculi et indecentiae plena foret.

353. III. Excommunicatione specialiter R. P. reservata feriuntur : " Absolventes complicem in peccato turpi, etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem. " (cit. Const. *Apostolicae Sedis*) De qua poena adverte :

1° Ut illam incurrat confessarius requiritur ut *complicem agnoverit* et sciens volens absolverit, vel, juxta resp. S. Inqu. 13 Jan. 1892 (Act. S. S. t. 24. p. 625), ut illum absolverit cum ignorantia crassa et supina. Quodsi complicem non agnoverit, certe non peccat absolvendo ; imo plures (Ball. P. n. 650 ; Pennacchi, Comment. in Const. Ap. Sedis, t. I. p. 313 seqq.) non improbabiler tenent absolutionem tunc esse validam, quia nequit extendi ad confessarium qui complicem non agnoscat, id quod Bened. XIV et Pius IX statuerunt de eo qui eum sciens volens absolvat.

Poenam vero incurreret sacerdos qui absolveret complicem a quo hic et nunc non agnosceretur : ea enim agnitio nusquam requiritur ad poenam incurrendam. Contrarium dicendum foret si nullatenus esset cognitus complici, ex. gr. quia noctu, habitu saeculari indutus, peccavit cum muliere quae nunc ad eum accedat. Nam non tenetur se prodere poenitenti et, si hunc non absolvat, periculum est ne, dum poenitens alteri confessario revelat negatam absolutionem, uterque in suspicionem veniat peccati a sacerdote commissi. (Ball. P. n. 650)

2° Satis constat non incurri hanc excommunicationem a sacerdote qui audiret confessionem, sed neque absolveret, neque absolvere fingeret : nam quo jure diceretur *absolvens* ? Idem dicendum de eo, qui sacrilege absolveret complicem quem sciret mala fide tacere peccatum complicitatis : nam non absolveret a peccato pro quo jurisdictione privatus est. (Lehmik. II. n. 936) Incurreret tamen, si poenitentem directe vel indirecte induxisset ad peccatum complicitatis reticendum. Censetur autem *directe* inducere qui positive et explicitè praemonet de eodem peccato reticendo ; *indirecte*, qui conatur suadere poenitenti, sive quod actio turpis cum ipso commissa non est peccatum, sive saltem non tam grave ut de ipso inquietari debeat ; unde poenitens concludit ipsi licere non declarare tale peccatum et ab eo declarando revera abstinet. (S. Poenit. 19 Febr. 1896) Supponitur sane peccatum commissum ex utraque parte esse materialiter et formaliter grave.

3° Plurimum inter AA. controversum est num poenae illi subiaceat qui *ingat se absolvere* complicem, puta aliquam orationem recitando, vel proferendo verba sacramentalia absque intentione absolvendi.

Plerique AA. recentiores negabant, tum quia in Const. *Apostolicae Sedis* dicitur *absolventes*, quod proprie veram tantum absolutionem designat, tum ob auctoritatem S. Alphonsi. Is enim (n. 556) testatur se super hoc dubio consuluisse S. Poenitentiarium, quae (9 Jul. 1751) ei responderit : “ Non vitari excommunicationem a praedicto confessario per fictionem absolutionis. „ Nihilominus declarat se postea ab hac sententia recessisse, quia in Const. Bened. XIV *Inter praeteritos* visus est sibi clare reperisse contrariam : siquidem Pontifex loquitur de confessario qui “ confessionem excipit poenitentis eumque absolvit. „

+ Hodie vero sententiam affirmantem omnino tenendam ducimus, ob repetitas S. Poenit. et S. Inqu. decisiones. Sic S. Inqu. propositum fuit sequens dubium : “ Omnes Const. *Ap. Sedis* commentatores docent illum confessarium excommunicationi non subijci qui complice in peccato turpi absolvere fingit, sed reipsa non absolvit. Contrarium tamen declaravit S. Poenit. 1 Mart. 1878. An potest Orator permittere ut in suo Seminario doceatur praefata commentatorum sententia, responsioni S. Poenit. contraria? „ Responsum est : “ Negative, facto verbo cum Sanctissimo. „ Quam resolutionem probavit Leo PP. XIII, 10 Dec. 1883. Atque in decreto supra cit. 19 Febr. 1896 in eodem gradu ponuntur *absolventes vel fingentes absolvere*. Accedit gravissima ratio : interpretatione benigniore penitus enervari poenam excommunicationis a R. P. tam severe intentatam : quippe quam improbi sacerdotes facillime evadere possent, complice per fictam absolutionem decepto aequae ac si vere absolvisset. In hac sententia affirmante recentissimi AA. concordantes sunt, etiam ii qui antea utramque ut probabilem habuerunt. Videsis Buccer. Theol. Mor. l. c. n. 50 ; Pennacchi, op. cit. t. II. p. 606, etc.

354. IV. In articulo mortis, cui prorsus assimilandum est mortis periculum prudenter existimatum, semper valet absolutio a sacerdote complice impartita. Ut enim declaravit Bened. XIV (Const. *Apostolici muneris*, 8 Febr. 1745) : “ Non intendimus pro formidando mortis articulo eidem sacerdoti quantumvis indigno necessariam jurisdictionem auferre, ne hac ipsa occasione aliquis pereat. „

Attamen, ut sacerdos complex licite absolvat et excommunicationem vitet, requiritur ut nullus “ alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exortura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem. „ (Pii IX, Const. cit.) Periculum talis scandali et infamiae vix deerit, si nullus alius sacerdos adsit nisi suspensus vel excommunicatus ; imo etiam raro deerit ubi nullus adstat approbatus. Facile vero evanescet periculum ubi plures confessarii ad manum sunt. Neque poenam effugiet sacerdos qui “ quovis modo sese nulla gravi necessitate compulsus ingesserit, aut, ubi infamiae vel

scandali periculum timetur, si alterius sacerdotis opera requirenda sit, ipse ad id periculum averendum congrua media adhibere *de industria* neglexerit atque ita... absolutionem largiri, nulla, ut praemittitur, necessaria causa cogente, praesumpserit., (Bened. XIV, Const. cit.) Multi tamen AA. (ut Gury, II. n. 586) opinantur licite excipi posse in articulo mortis confessionem complicitis, ejus salus periclitetur, quia apud alium confessarium confiteri nollet vel sacrilege confessura videtur.

In locis Missionum, in quibus nullus sacerdos praeter unum complicem reperiretur, probabile est eundem non vetari quominus complicem absolvat : siquidem in Const. Bened. XIV supponitur alios confessarios in ipso loco non deesse, vel saltem facile adiri posse. (Ball. P. n. 655 ; Lehm. II. n. 937, etc.) Attamen haec absolutio quoad peccatum complicitatis indirecta tantum foret, excepto casu, utique rarissimo, quo nulla spes sit alium sacerdotem in hunc locum venturum esse.

V. Facultas absolvendi ab excommunicatione, de qua modo dictum est, hodie excipitur etiam in amplissimis facultatibus absolvendi a censuris, etiam specialiter Rom. Pont. reservatis. (S. Inq. 27 Jun. 1866 ; Coll. P. F. n. 947) Nemo igitur ab ea absolvere potest, etiam episcopus, nisi specialem facultatem obtinuerit, quae tantum ad breve tempus et sub clausulis valde severis concedi solet. Si cui obviis sit casus hujusmodi in quo omnes reservationis condiciones certo verificentur, is ad episcopum vel S. Poenitentiarium recurat ejusque mandata exsequatur.

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS MINISTRI POENITENTIAE.

§ 1. DE SCIENTIA CONFESSARIO NECESSARIA.

355. I. Ut licite, extra casum necessitatis, confessiones audiantur, requiritur in confessario ea scientia qua munere suo rite fungi possit. Nam qui sine hac scientia tantum munus suscipit, exponit se periculo graviter errandi ; ac proinde graviter peccat tum ipse, tum is qui talem sine necessitate constituit, aut, cum possit corrigere, tolerat. (Bus ap. S. Alph. n. 627) Neque per se sufficeret approbatio, si quis sibi conscius esset se vel numquam habuisse vel oblivione, morbo, etc. amisisse scien-

tiam requisitam. Nihilominus tum presbyter saecularis iudicio episcopi sui, tum Regularis iudicio praelati sui tuto acquiescere possunt, si episcopus vel praelatus, qui bene hunc subditum novit, jubet eum tranquillo animo excipiendis confessionibus vacare. (Ball. P. n. 875)

Excipitur *casus necessitatis* : nam, cum defectus scientiae in confessario minime obstat valori confessionis, succurrendum est proximo ea ratione qua fieri potest. Necessitas autem adest non tantum in articulo mortis, sed quoties poenitentes aliter diu debent carere confessione, ut evenit in captivis. (S. Alph. n. 628) Hinc excusari possunt praelati qui minus idoneos confessarios exponunt, ubi satis aptos habere nequeunt, puta in locis exiguis et remotis quorum curam nullus homo doctus velit suscipere (Lugo, disp. 21. n. 74), in dioecesibus quae cleri penuria laborant, in Missionibus ubi adhibenda est opera presbyterorum indigenarum minus peritorum, etc.

356. II. Regulariter requiritur et sufficit scientia qua confessarius possit solvere casus communiter occurrentes in loco in quo confessiones audit, de casibus vero difficilioribus sciat saltem dubitare ut libros vel peritiores consulat. (Lugo, l. c. n. 70; S. Alph. n. 607) Hinc patet majorem scientiam requiri ad audiendas confessiones in magna civitate quam in humili pago, similiter ad audiendos fideles quoslibet quam alumnos unius collegii, etc. Minime vero requiritur ut sacerdos de omnibus quae audit, iudicet utrum sint peccata necne. Nam saepe id etiam doctissimis impervium est, tum ob controversias DD., tum praesertim quia tam aegre discernitur utrum poenitens plenum an semiplenum vel nullum consensum dederit. Nec quidquam prohibet quominus poenitens doctus confessarium juvet : quare minor scientia ad confessionem doctioris audiendam sufficit. (Lugo, l. c.)

Si quando occurrit casus difficilior quem confessarius statim solvere nesciat, ex. gr. de restitutione facienda, poterit tamen absolvere poenitentem, dummodo is promiserit se consilium petiturum esse a doctiore, vel rediturum esse ad eundem confessarium, postquam iste libros vel peritiores consuluerit. (Lugo, l. c. n. 71)

Ex his patet quam necessarium sit studium Theologiae Moralis iis omnibus, qui ad tam altum munus aspirant. Cfr. S. Alph. n. 628. Hodie autem, ob examina ubique a neo-confessariis requisita, jam minus periculum est, ne quis confessiones absque sufficiente scientia audire aggrediatur, quam ne, labentibus annis, eandem amittat. Nam, ut loquitur S. Alph. (H. A. tr. 16. n. 100) : “ Ex tot rebus tam diversis et inter se disparibus, quae ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt ; quae de re oportet semper frequenti studio eas in memoriam revocare. ” Ut

scientia acquisita conservetur, imo et augeatur, S. C. C. omnibus episcopis inculcat ut saepius per annum a clero celebrentur conventus ad solvendos casus conscientiae. (Aichner, Comp. J. Eccl. § 134) Quae consuetudo ut etiam in Missionibus, quantum pro locorum opportunitate fieri potest, servetur, omnibus episcopis et vicariis apostolicis horum locorum commendat S. C. de P. F. (Coll. P. F. n. 108 seq.) Insuper praesertim neo-confessariis utilissimum erit ut, quotiescumque confessionem paulo difficiliorem audiverint, postea sedulo dispiciant utrum recte egerint an forte erraverint, vel quid addere debuissent interrogando, consulendo, etc. Quoties vero dubia quaedam obrepunt, libros vel peritiores consulant.

III. Ut sacerdos rite absolvat, debet, *quantum moraliter potest*, omnia peccata gravia poenitentis intelligere : secus frustra poenitens ea recensere juberetur. Hinc, quamvis tunc poenitens in bona fide versans valide absolvatur, peccat confessarius qui absolvit eum, cujus peccata per negligentiam non satis intellexit : quia fert sententiam incognita causa. (Bus. ap. S. Alph. n. 626)

§ 2. DE OBLIGATIONE DOCENDI VEL MONENDI POENITENTES.

357. I. Ignorantia poenitentis, cui confessarius necessario mederi debeat antequam absolutionem impertiatur, ea tantum est quae versatur circa veritates de necessitate medii ad salutem credendas (Vol. I. n. 191), vel circa dispositiones necessarias ad sacramentum poenitentiae cum fructu percipiendum, puta dolorem, propositum, etc. Si vero ignorantia poenitentis versatur tantum circa ea quae de necessitate praecepti scire debet, vel quae cognoscenda sunt ut confessionem cum materiali integritate et rectitudine instituat, poterit confessarius poenitentem absolvere, dummodo de culpabili negligentia, quam forte in iis addiscendis admiserit, doleat, et proponat eadem, data opportunitate, pro sua capacitate addiscere. Ratio est : **munus Doctoris**, quod communiter in confessario agnoscunt Theologi, per se pertinere tantum ad rectam sacramenti poenitentiae administrationem. Ea igitur, quae ad hanc non omnino requiruntur, confessarius non tenetur, vi muneris sui, docere. Obligatio, si quam ampliorem habeat, oriatur e caritate qua obstringitur, sicut quilibet alius, ad juvandum proximum laborantem gravi necessitate, a qua aliter sese eripere nequeat. (Ball. P. n. 815)

Quando poenitens ignorat ea quae prorsus necessaria sunt ad sacramentum cum fructu recipiendum, confessarius tenetur eum "instruere eo modo quo hic et nunc est capax, non quidem doctrinaliter, ut ea

capere, intelligere, memoriter retinere ac recitare possit, sed sufficit pro tempore ut ei obligationem discendi insinuet ejusque ignorantiam suppleat, proponendo ei articulos credendos, ut ad singulos actum fidei exerceat. „ (Spörer, de Poenit. n. 796)

II. Quoties poenitens, ex conscientia erronea, putat esse peccatum id quod revera peccatum non est, debet confessarius hujusmodi ignorantiam tollere : haec enim poenitenti maxime **nociva** est. (Lugo, disp. 22. n. 23) Attende tamen plures manifestare ea quae norunt peccatum nullum esse, ex. gr. a Sacro abfuisse diebus quibus aegrotaverint, preces matutinas quandoque omisisse, etc., qui frustra monerentur nullum peccatum in his reperiri.

358. III. Monendus quoque est poenitens qui versatur in **ignorantia vincibili** et graviter culpabili : quia alias confessarius nec ipsi, nec sacramento consulat, cum poenitens sit indispositus. Haec autem ignorantia ita intelligenda est, ut poenitens actu dubitet de aliqua re speciali, ex. gr. num contractus vel testamentum licitum sit, vel ita temere se habeat circa graves obligationes ut gravem hujus incuriae reatum, saltem in confuso, non possit non advertere, ex. gr. paterfamilias circa obligationem christiane educandi filios.

Confessarius autem, dum explorat num ignorantia culpabilis sit, cavere debet ne poenitenti det occasionem dubitandi eique inferat malam fidem quam non habebat. Quare solum interroget in communi et quasi aliud agens, an habeat conscientiae remorsum circa aliquam materiam gravem. (Lugo, l. c.)

359. IV. Quando **ignorantia invincibilis** est, ex. gr. si poenitens bona fide possidet rem alienam aut est in matrimonio irritato, confessarius tenetur monere quoties speratur fructus nec timentur incommoda graviora. Verum, ubi haec timentur vel fructus emendationis non speratur, confessarius non tantum potest, sed debet dissimulare. Ratio praecipua est : e duobus malis minus esse permittendum ut majus vitetur. Idque valet etiamsi poenitens speretur libenter monitionem suscepturus, sed simul praevideatur grave damnum tertio obventurum, ex. gr. filiis e dissolutione matrimonii invalidi. Obligatio enim monendi, sicut non urget cum gravissimo detrimento proprio, ita nec cum tali detrimento alieno, quando res ipsa, propter ignorantiam invincibilem, fit sine peccato. (Lugo, l. c. n. 27)

Attamen monendus est etiam is qui non videtur monitioni obsecuturus :

1° Si damnum e silentio confessarii secuturum redundaret contra

bonum commune : nam bonum publicum praeferendum est bono privato poenitentis. Ideo monendus esset parochus qui, ex ignorantia invincibili, populum erronee circa mores instrueret, vel se sacerdotem arbitraretur cum non esset, etc. Hinc etiam regulariter monendi sunt ii quibus aliqua administratio civilis vel ecclesiastica concredita est, quando graviter desunt muneris sui obligationibus : nam raro in talibus adest ignorantia invincibilis ; raro etiam haec ignorantia non affert scandalum subditis, qui facile putant sibi licere quod a Superioribus suis fieri vident. Et universe monendus est poenitens : “ Si in iis versetur facti circumstantiis, quae, confessario dissimulante, peccatorem in pravo opere obfirmant, non sine aliorum scandalo, cum quis arbitretur ea sibi licere quae ab iis, qui Ecclesiae sacramenta frequentant, impune exerceri animadvertit. „ (Bened. XIV, Const. *Apostolica*, 26 Jun. 1749. n. 19) Quandoque tamen, etiam in iis qui publicum munus gerunt, fieri potest ut ignorantia sit invincibilis, neque ex illa sequatur scandalum aut damnum commune : tunc confessarius omittere poterit monitionem quam praevidet cessuram in majus damnum poenitentis aut allaturam scandala vel incommoda. (Lugo, disp. 22. n. 37) Semper cavendum est ne poenitentes (ut facile contingit) existiment confessarium tacentem consentire, et probare ea quae ipsi exposuerint : unde ansam sumerent alios, cum publico scandalo, decipiendi.

2º Si confessarium interrogat : nam, cum interrogans jam coeperit laborare ignorantia vincibili, dissimulatio confessarii esset erroris approbatio. Non est tamen plus respondendum quam quod praeceise rogatur. Sic si quis, obstrictus simplici voto castitatis, interroget an matrimonium propter votum fuerit invalidum et an teneatur uxori reddere debitum, confessarius poterit respondere validum fuisse et debitum reddendum esse, tacens de obligatione non petendi, etiamsi noverit matrimonium ob aliquod impedimentum dirimens esse nullum. (S. Alph. n. 616)

3º Si brevi sit monitioni obsecuturus, quamvis in principio non acquiescat. Attamen, si poenitens sub peccato mortali tenetur ad aliquid adeo difficile ut non credatur tunc aequo animo recepturus et alia vice melius suscepturus judicetur, poterit relinqui in sua bona fide, quae a peccato excusat, et admonitio servari in meliorem opportunitatem, ne deterritus absteineat a confessione et majus detrimentum patiat. (Lugo, l. c. n. 28)

Si dubium est utrum profutura an nocitura sit admonitio, comparetur utilitas et damnum, et gradus timoris ac spei ; omnibus autem pensatis, illud eligatur quod praeponderare judicatur. Non erit tamen gravis obligatio alterutram partem sequendi, nisi monitio vel silentium videretur notabiliter plus conducere ad bonum poenitentis vel publicum. (Lugo,

l. c. n. 31) Si dubium manet utra pars praeponderet, potius abstinendum est a monitione: quia mala formalia magis vitanda sunt quam materialia. (S. Alph. n. 616)

360. V. Confessarius, tamquam **animarum medicus**, prudenter investigare debet causas peccatorum, praesertim graviorum, et congrua remedia praescribere. Attamen cavendum ne zelo praepostero abreptus limites suae potestatis praetergrediatur. Nam nullatenus constitutus est legislator, nec donatus est potestate qua quidlibet honestum et poenitentis saluti vel perfectioni profuturum praecipere queat. Quare, praeter poenitentiam, nihil potest sub peccato praecipere poenitenti: nam in reliquis monitis dandis jam non se habet ut judicem, sed unice ut medicum “cujus non est praecipere, sed consulere et declarare aegroto quae sint media necessaria vel utilia ad sanitatem tuendam vel recuperandam.” (Lugo, Resp. Mor. l. 1. dub. 28) Hinc:

1° Confessarius sub gravi tenetur ad absolvendum poenitentem, alioquin dispositum, qui vult sequi opinionem probabilem, licet opposita videatur confessario probabilior. Cfr. Vol. I. n. 79.

2° Boni confessarii est, exemplo Christi Dñi (Matth. XIX, 16 seqq.), efficere ut poenitentes clare percipiant quid ipsis tamquam stricta obligatio, quid vero tamquam merum consilium proponatur: ne poenitentes ex erronea conscientia peccent, dum omittunt quae falso ut praecepta apprehenderint, vel etiam, metu nimii oneris, a sacramentis abstineant. Id praesertim cavendum est ubi de occasionibus periculosis crebroque occurrentibus, puta lectionibus, spectaculis, etc. monita dantur. Ut scite scribit Ball. P. (n. 805): “Curet confessarius ut poenitens servet tum leges divinas, tum ecclesiasticas certas, et habeat optimum christianum.” Id tamen minime impedit quominus poenitentes, pro mensura gratiae quam accipiunt, ad perfectiora stimulentur. Sed in his proponendis confessarius, Christum ipsum imitatus, se habeat ad modum suadentis et allicientis, minime vero imperantis aut obtrudentis.

§ 3. DE OBLIGATIONE INTERROGANDI POENITENTES.

361. I. Confessarius nihil debet interrogare poenitentem, si ex hujus conditione et ex natura confessionis factae prudenter judicat poenitentem integre confessum esse. Ita regulariter obtinet in audiendis sacerdotibus, religiosis aliisque personis piis et satis instructis, quae non ita pridem confessae sint. Ratio est: in his rebus sufficere illam probabilitatem qua in aliis rebus magni momenti contenti sumus; amplioribus autem interrogationibus reddi confessionem onerosam. (Suar. de Poenit. disp. 32. sect. 3. n. 3 seq.)

II. Confessarius per se sub gravi tenetur ad interrogandum quoties probabiliter judicat poenitentem, sive culpabiliter, sive inculpabiliter, deficere in manifestatione conscientiae suae. Ratio desumitur ex **officio judicis** quo fungitur. Absolvendo enim profert sententiam non solum circa peccata quae audit, sed circa personam quam judicat reconciliandam esse Deo et, quantum in ipso est, cum Deo reconciliat. Hanc autem sententiam prudenter pronuntiare nequit, nisi cognoscat plene statum conscientiae poenitentis et viderit nihil obstare hujusmodi reconciliationi. (Suar. l. c. ; Lugo, de Poenit. disp. 22. n. 19) Consonat Rituale Rom. (t. III. c. 1. n. 15) : “ Si poenitens numerum et species et circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, eum sacerdos prudenter interroget. „ Defectus autem plenae accusationis provenit praesertim ex ingenii ruditate, saltem circa morales et religiosas obligationes ; ex defectu examinis confessioni praevisi ; tandem e malo rubore quo poenitens peccata graviora vel quae, pro conditione sua, ut magis probrosa habet, confiteri non audeat. Quare regulariter aliquibus interrogationibus complendae erunt confessiones eorum qui semel tantum vel bis in anno accedunt, puerorum et aliorum qui, propter specialem rationem, uni e praedictis defectibus obnoxii censeantur.

Manifestum est graviolem fore culpam confessarii ob cujus voluntariam negligentiam poenitens admittat defectus culpabiles et nocivos, quam illius qui tantum inculpabiles defectus sine ulteriori investigatione praetermittat. Imo probabilius non foret gravis culpa confessarii qui omitteret tantum aliquas interrogationes circa numerum peccatorum et species infimas bona fide reticita. Nulla enim hic apparet gravis irreverentia erga sacramentum, neque ullum grave poenitentis damnum. Lex autem quae poenitentem sub gravi adstringit ad exprimendum numerum et speciem peccatorum, prout ea cognoscit, non videtur cum eodem rigore applicanda confessariis, quorum munus nimis onerosum foret. (Ber. Prax. Conf. n. 4704)

362. III. Quo clarius pateat qua prudentia in interrogationibus utendum sit, adverte :

1° Confessarius juvare tantum debet poenitentem, cui principaliter incumbit officium peccata sua integre declarandi. Nequit igitur strictior esse illius obligatio ad interrogandum quam hujus ad sese examinandum. Proinde quae supra (n. 302) de humana tantum diligentia in hoc examine requisita dicta sunt, a fortiori applicanda sunt praesenti officio confessarii temperando. (Lugo, disp. 16. n. 590) “ Quare pauciores et crassiores interrogationes debent fieri homini inculto et barbaro, quales sunt Indi Occidentales, quam alicui Europaeo ; levius autem examinandus est rusticus noster quam homo civilis ; levius qui aegrotat et difficilius

potest ad subtiliora attendere propter capitis debilitatem, quam homo sanus et robustus; denique (quod notandum etiam est) levius et minus exacte interrogandus est qui plura habet peccata, quam qui pauciora. „ (Lugo, l. c. n. 594)

2º Confessarius non debet conari ut poenitens confiteatur sicut ipse, plenioram cognitionem numeri et speciei habens, confiteri deberet si eadem peccata admisisset, sed tantum ut confiteatur ea ratione quae, pro statu conscientiae poenitentis, eidem est moraliter possibilis. (n. 284)

3º Cavenda sunt vitia quae per excessum a confessario interrogante committi possunt (Bus. ap. S. Alph. n. 629) : a) Ne examen sit curiosum de non necessariis, unde confessarii existimatio, sacramenti dignitas et poenitentis profectus minuantur, ex. gr. ne petatur poenitentis nomen. — b) Ne sit indiscretum, ex. gr. de iis quae moraliter certum est a tali non solere committi, vel ex quibus discat peccare poenitens, vel de numero nimis anxie, si ex dictis probabiliter aestimari possit. — c) Ne sit intempestivum; et sinatur poenitens prius se explicare quantum potest, ne importunitate terreatur.

Speciatim in materia castitatis interrogationes debent esse paucae et cautae, ne confessarius vel occasionem det investigandi aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat aut offendant, aut se vel illum periculo exponat. Ac si haec timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem, si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera: rudiores tamen negant cogitationes, verba et opera rogati fatentur, quod illas non aequè agnoscant aut advertant. (Bus. l. c. n. 632) Praesertim prudenter procedendum cum junioribus utriusque sexus. (Rit. Rom. l. c. n. 16) Ideo omnino perperam ageret confessarius, qui puerum confitentem se turpia egisse, immodestum fuisse, etc., interrogaret de pollutione vel sodomia. Sed crebro pueri et puellae qui, e reliqua confessione, bona conscientia praediti videntur, turpes vero actus vel sermones accusant, prudenter interrogandi erunt quid egerint vel dixerint, ne pergant tamquam gravia peccata habere quae nullatenus castitati adversentur.

Abstinendum quoque a quaestionibus quibus poenitentes recte respondere vix possint. Ideo non sunt interrogandi rudes, utrum aliquid a se factum dictumve tamquam mortale an tamquam veniale habuerint. „ Hi enim multoties respondent ut casus sibi verba suggerit; et hoc experientia testatur (ut ego millies observavi). Quodsi confessarius paulo post iterum interroget, respondent modo toto a primo diverso. „ (S. Alph. Prax. Conf. n. 20) Importuna quoque foret interrogatio vel monitio de malitia specifica quam poenitens ignorat, et cujus notitia eum non videatur a peccato deteritura. Ita opinatur S. Alph. (l. c. n. 39) non esse monendos de malitia adulterii rudes qui huius peccati consuetudinem

habent et specialem adulterii malitiam ignorant, ut eam, teste S. Doctore, illo tempore et loco communiter ignorabant. Idem dicendum videtur de pluribus malitiis specificè diversis in materia luxuriae, quae communiter, etiam nostris temporibus, ignorantur. Ita multi non apprehendunt malitiam majorem in copula illicita onanistice habita ad vitandum conceptionis periculum, quam in eadem secundum naturam consummata. Quare non censemus eos de hoc discrimine interrogandos vel monendos esse.

363. IV. De practica ratione interrogandi, sufficient haec pauca :

1° Communiter utilissimum erit ut ab initio unusquisque poenitens *ignotus* interrogetur de tempore ab ultima confessione elapso. (Lugo, disp. 22. n. 14) Ceteras quaestiones, ex. gr. num poenitens sit matrimonio junctus, num absolutionem in ultima confessione acceperit, etc., praestabit differre donec poenitens suam accusationem fecerit : nam saepe inutiles fient, quia responsum e peccatorum expositione patebit et, si faciendae sunt, praestat eas dividere quam hominem ab initio quaesitis obruere.

2° Monent communiter DD. (S. Alph. n. 607) melius esse ut ad singula peccata quae accusat poenitens fiant interrogationes requisitae et monita dentur ; eo quod magnum est periculum oblivionis, si omnia ad finem confessionis remittuntur. Nihil tamen impedit quominus confessarius aliter agat, si existimet abesse periculum oblivionis, quia confessio non ita longa futura videatur, et experientia noverit se, absque nimia difficultate, in fine recordari quid sit interrogandum vel monendum.

3° Saepe proderit poenitentes, qui timidioris ingenii sint, quales esse solent pueri et mulieres, in fine confessionis interrogare num aliquid aliud ipsorum conscientiam oneret et benigne animum addere ut onus illud in sinum confessarii deponant. Nam “ frequenter quae prae confessione confitens taceret, interrogatus revelat. ” (S. Th. in 4 sent. dist. 19. q. 2. a. 3. ql. 3) Hac industria benignitate plures confessiones sacrilegae vel anteverbi vel reparari poterunt. Praecipuum tamen medium huic tanto malo arcendo situm censemus in confessariis extraordinariis, praesertim ignotis, qui, quoties id fieri poterit, poenitentibus suppeditentur in iis locis in quibus felix copia ordinarie desit. Diligenter autem cavendum est confessario ne poenitentes suos ordinarios, etiam quos maxime pios existimet, quovis modo etiam indirecto prohibeat ab alio confessario adeundo : nam saepe hac imprudenti agendi ratione diuturnis sacrilegiis occasionem praebere potest. Cfr. Zelle, S. J. *La Confession d'après les grands maîtres*, l. 2.

364. V. Graviter peccat confessarius qui, sub praetextu procurandae

complicis correctionis, ejus **nomen** a poenitente **exquirat**, denegata absolutione si istud manifestare nolit.

Id liquido constat e variis Constit. Bened. XIV, speciatim e Const. *Ad eradicandum* (18 Sept. 1746), qua ad universam Ecclesiam extendit reprobationem et poenas quibus paulo antea hujusmodi praxim, in Portugallia vigentem, perculerat. Ratio patet ex odio quod iste abusus aptus est in sacramentum poenitentiae concitare. Excipienda sunt adjuncta quaedam valde rara, in quibus haec praxis liceat, ut innuit ipse Bened. XIV (Const. *Suprema*, 7 Jun. 1745), dum de iis qui eam universe introducere conabantur dicit : “ Cum revera, opiniones hujusmodi vel falsas et erroneas sequendo vel *veras et sanas male applicando*, perniciem tam suis quam poenitentium animabus consciscerent., Casus autem in quo id juxta veras et sanas DD. opiniones liceat, is tantum esse videtur in quo poenitens jam aliunde ad nomen complicis confessario manifestandum teneatur, puta quia, ad avertenda gravissima damna tertii vel communia, aliud medium non suppetit quam ut personae confessarii id nomen reveletur, ex. gr. si confessarius esset simul praelatus qui solus efficaciter malo imminenti occurrere posset. (Lugo, disp. 16. n. 432) Excommunicationem qua percelluntur docentes hanc praxim universe licere, habes n. 593.

Non tamen impeditur confessarius quominus illas interrogationes faciat, quae ipsi videantur necessariae ad servandam integritatem confessionis vel quominus monita convenientia de occasione proxima tradat, quamvis praevideat complicem facile cognitum iri, petendo ex. gr. num complex habitet in eadem domo, etc. (S. Alph. n. 491)

Si confessarius interrogaret quidem de nomine complicis, non autem intentaret absolutionis negationem, non haberetur casus tam severe a Bened. XIV reprobatus. Attamen regulariter haec praxis graviter peccaminosa foret : nam etiam hac ratione sacramentum odiosum redderetur, et poenitens sine justa causa incitaretur ad infamandum complicem, siquidem hac notitia nullatenus uti posset confessarius extra confessionem, ut patebit ex dicendis n. 387.

365. QUAER. Quid agendum sit confessario qui novit poenitentem commisisse grave peccatum quod ab eo reticeatur vel negetur.

RESP. 1º Si sacerdos scit evidenter poenitentem sacrilege negare peccatum illud, nequit eum absolvere, utpote manifeste indispositum. Talis autem evidentialia, omnium consensu, habetur quando confessarius propria experientia rem apprehendit, ex. gr. quia vidit occidentem, audivit blasphemantem. Sed etiam in hoc casu evidentialia evanesceret, si prudens dubium esset num poenitens gravitatem peccati percepisset,

num istud jam apud alium confessus esset, num haberet vel bona fide putaret se habere motivum ad reticendum peccatum.

2º Si sacerdos peccatum poenitentis novit ex aliorum testimonio, debet sane prudenter interrogare hominem ut eum ad confitendum crimen suum adducat. At si poenitens peccatum celat vel negat, probabilius absolvere debet. (Lugo, disp. 22. n. 22 ; Ball. P. n. 890 seqq.) Ratio est, quod confessarius positus inter testimonium poenitentis et testimonia aliorum, tenetur ad credendum potius poenitenti. Etenim " non potest majorem certitudinem accipere quam ut subito credat, quia hoc est ad subveniendum conscientiae ipsius ; unde in foro confessionis creditur homini et pro se et contra se, non autem in foro exterioris judicii. " (in 4 sent. dist. 17. q. 3. a. 3. ql. 5) Supponere ergo debet alios fuisse deceptos vel aliam adesse causam ob quam poenitens non teneatur ad peccatum accusandum. Practice tamen potest denegare absolutionem, sequendo opinionem S. Alph. (n. 631) qui scribit se non audere absolvere, in casu quo testes tam graves peccatum detulissent ut moralis certitudo haberetur : eo quod regula de fide adhibenda poenitenti procedit tantum in re dubia. Sed cave ne hanc opinionem S. Alphonsi, contra ejus mentem, applies casibus plerisque, in quibus de peccato patrato mera probabilitas habeatur.

3º Si sacerdos peccatum poenitentis novit ex alterius confessione, puta complicitis, potest tantum generatim interrogare, ne sit periculum revelationis, vel ad summum speciatim interrogare de eodem peccato si ex iis est quae communiter a talibus personis committuntur, ex. gr. tactus inhonesti inter sponsos. Neque tunc expedit petere licentiam a complice, aut sponte oblata uti ad alterum arguendum. Quodsi iste tacet vel negat, locus est eidem controversiae de qua in praecedenti hypothesis dictum est : eaedem enim sunt rationes. Attamen si quis sequitur S. Alph. sententiam, debet omnino occultare denegationem absolutionis ne prodatur sigillum sacramentale, ideoque pro absolutione quasdam preces recitet.

§ 4. DE ABSOLUTIONE DANDA, NEGANDA VEL DIFFERENDA.

Punctum I. Regulae generales.

366. I. Confessarius sub gravi tenetur ad absolutionem concedendam ei qui legitime confessus est et **rite dispositus apparet**.

Etenim etiam ille sacerdos qui nulla obligatione adstringitur ad confessionem audiendam, injuriam faceret poenitenti si ei, post confessionem rite peractam, absolutionem denegaret : ubi enim eum ad confiten-

dum admisit, quasi-contractum cum eo inivit ut, si poenitens partes suas expleat, confessarius quoque potestatem suam absolvendi in ejus favorem exerceat. Attamen ubi poenitens qui sine difficultate posset peccatum determinatum accusare confessionem mere genericam institueret, neque petenti confessario distinctiorem accusationem facere vellet, non teneretur confessarius ad eum absolvendum: confessarius enim ubi ei aures prae-buit non intendit se obligare ad eum absolvendum nisi is, pro more communiter recepto, accusationem distinctam fecerit, quamvis ei, si velit, absolutionem impertire possit. (n. 262)

Hinc tamen non sequitur absolutionem semper dandam esse *statim* cuilibet poenitenti disposito, qui in ejus dilationem consentire noluerit. Nam, licet poenitens habeat jus ad absolutionem ratione confessionis institutae, non habet semper jus ut statim absolvatur. Quandoque enim rationabiliter judicare potest confessarius brevem absolutionis dilationem animae poenitentis profuturam esse, vid. ut salutari terrore concussus, melius agnoscat gravitatem peccati et necessitatem emendationis. (Lugo, disp. 14. n. 169; S. Alph. n. 462) At si deesset haec ratio spiritualis utilitatis pro poenitente, injuste ageret confessarius qui absolutionem pro mero arbitrio differret.

II. Confessarius sub gravi tenetur ad absolutionem denegandam iis qui certo carent dispositionibus requisitis, "quales sunt qui nullam dant signa doloris, qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere et vitam in melius emendare nolunt." (Rit. Rom. tit. III. c. 1. n. 22)

Attamen perperam agit confessarius qui poenitentem, statim atque imparatum ad absolutionem esse agnovit, recedere jubet. Nam ex officio medici spiritualis quo fungitur, tenetur poenitentes diligenter adjuvare ut ad debitas dispositiones perducantur. (S. Alph. n. 608) Quare de confessario qui poenitentes imparatos disponere negligit, acute Leo XII (Const. *Caritate Christi*, 25 Dec. 1825): "Quod si praestare praetermittat, inquit, profecto non magis ipse dicendus est paratus ad audiendum quam ceteri ad confitendum accedere."

367.III. Potior difficultas est in casu sane frequenti quo confessarius, etiam post diligentes conatus, **dubius haeret** num poenitens habeat dispositiones ad absolutionem requisitas. Ita distinguendum censemus:

1° Si dubium est *negativum*, seu si nulla probabilis ratio suppetit existimandi poenitentem rite dispositum esse, non potest regulariter absolutio dari antequam dubium istud solutum fuerit, ac proinde saltem

differenda erit donec per inchoatam emendationem, per studium redeundi ad confessionem, etc., satis constet adesse quae requiruntur. Ratio est : imprudenter agere ministrum qui, nulla probabili ratione ductus, sacramentum nullitati, poenitentem damno spirituali exponat. Attamen absolutio sub conditione danda est etiam hujusmodi dubie disposito, quoties dilatio eum periculo gravis damni exponit ; puta si poenitens diu cariturus est copia confessarii, si prudenter timetur ne poenitens jam non redeat ad confitendum et in peccatis suis tabescat (S. Alph. n. 432), si matrimonium suscepturus est, etc. Nam manifestum est ita provideri, quam optime fieri potest, poenitentis saluti ; neque irreverentia sacramento irrogatur, ut dictum est n. 116.

2º Si *probabile* est poenitentem esse dispositum, quamvis ex altera parte ratio detur ob quam de ejus dispositionibus prudenter dubitetur, prorsus opinamur absolutionem a confessario concedi posse. Quandoque tamen eam differre licebit, nempe si hujusmodi dilatio existimatur poenitentis animae profutura.

Ratio est : nihil amplius a confessario exigi quam ut prudenter, et absque temeritate sacramentum administret. Jamvero, cum hic agatur de cognoscendis dispositionibus internis, iisque rite determinatis, plerumque nihil nisi probabilitas haberi potest. Probe enim advertendum est non sufficere ad sacramenti fructum vagam quamdam bonam voluntatem (de qua facilius constaret), sed detestationem peccati super omnia ac propositum firmum et efficax. Dummodo igitur rationes vere solidae habeantur existimandi poenitentem esse saltem attritum, prudenter aget qui absolutionem impertiet. Imo, sacerdos qui a Christo constitutus est ad spiritualem medicinam omnibus peccato infectis ministrandam, imprudenter ageret si a poenitentibus requireret dispositiones moraliter certas, antequam eis absolutionis remedium conferret. Nam, si seponis fideles pios qui in mortalia labi non solent, ii pro quibus primario hoc sacramentum institutum est, nempe peccato mortali foedati, raro eas afferunt dispositiones quae cum morali certitudine probent eorum contritionem et propositum gaudere omnibus dotibus requisitis. Quare efficacia hujus remedii universalis a Christo instituti irrationabiliter coarctaretur ab eo qui tantum moraliter certo dispositos absolvere vellet. (Faure, Dubitat. Theol. dub. I. ; Buccer. Th. Mor. de Poenit. n. 161) Ideo praestantissimi Theologi, S. Alphonso antiquiores, nihil aliud postulant, ut poenitens absolvi queat, quam judicium prudens seu probabile de ejus recta dispositione. Ita Suarez (disp. 32. sect. 2) : “ Ex quo fit, priusquam absolvat, necesse esse ut prudenter et probabiliter judicet poenitentem esse dispositum : quia alias se exponeret periculo errandi, et sine sufficiente cognitione operaretur. ”

Frustra autem quidam recentiores (Berardi, de recid. et occas. t. I.

p. 14) conantur hanc communem antiquiorum Theologorum doctrinam restringere ad casum quo de dispositionibus poenitentis habetur probabilitas, cui nihil in contrarium obstat, et quae reapse in huiusmodi materia aequivaleat morali certitudini. Id manifeste apparet e communi sententia DD. supra (n. 365) relata de poenitente negante peccatum quod confessarius ex aliorum testimonio novit : qui casus prorsus aequiparandus est, et a Theol. (ex. gr. Sporer, Theol. Sacram. p. 3. n. 801) reapse aequiparatur cum eo in quo nunc versamur. Diserte etiam hanc interpretationem excludit Lugo (disp. 22. n. 49) : " Difficultas est quando sunt motiva ad praesumendum ejus (i. e. contritionis) defectum, v. gr. quod saepius admonitus poenitens non restituit cum posset, vel non reliquit occasionem proximam peccati, quam poterat relinquere. Tunc autem erit *optimum consilium* et aliquando necessarium differre absolutionem, donec restitutio prius fiat vel occasio relinquatur, si fieri potest. „ Cfr. etiam disp. 16. n. 434. Hinc manifestum est, e sententia Card. de Lugo, regulariter motivum ob quod de dispositionibus debitis dubitetur, non obstande quominus absolutio conferri possit, eamque differendam esse tantum quando e crebra reincidentia arguatur manifeste defectus propositi requisiti. Neque aliam doctrinam videtur referre Catech. Rom. : " Si, audita confessione, judicaverit (confessarius) neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem omnino defuisse, absolvi poterit. „ Is igitur cui non omnino videatur deesse contritio, absolvi potest : quod longe aliud est ac dicere absolvi posse eum solum de cujus contritione confessarius moraliter certus sit.

Neque obstat prop. 1^a ab Innoc. XI damnata : " Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex aut conventio aut periculum gravis damni incurrendi. „ Nam securitas quae de valore sacramenti habenda est, intelligenda est pro subjecta materia. Hic autem, cum non agatur de objecto quodam exterioribus sensibus perceptibili, sed de dispositionibus animae a quibus semper pendet sacramenti poenitentiae valor, solida probabilitas sola exigi potest, ni velimus sacerdotem perpetuis anxietatibus exponere aut sacramentum paucissimis reservare.

Quare deserendam censemus sententiam quam S. Alph. (n. 459) tuetur et plurimi recentiores ab eo mutuati sunt : requiriri moralem certitudinem de poenitentis dispositionibus. Ceterum, ubi S. Doctor sententiam suam explicat, saepe videtur mera probabilitate contentus, ac proinde practicum discrimen inter ejus nostramque sententiam multo minus est quam prima fronte videri possit. Sic admittit confessarium absolvere posse poenitentem qui, saepe in eadem peccata relapsus, majorem dolorem patefacit per lacrymas, suspiria aut cordialia verba, vel omnino sponte

accedit ad confitendum, nullo praecepto vel usu impulsus (n. 460), imo etiam illum qui negat peccatum quod sub oculis confessarii commisit, modo adsit prudens dubium an istud jam alteri fuerit confessus. (n. 631) In his tamen aliisque casibus quos recenset n. 460, verius existimamus adesse probabilitatem tum pro bonis dispositionibus poenitentis, tum contra easdem.

368. IV. Judicium probabile de dispositionibus poenitentis unusquisque confessarius, naturali prudentia et divino lumine implorato, efformare debet. Quo securius autem procedat juvabunt sequentes regulae :

1° Primarium signum quo dispositiones poenitentis agnoscantur, est ipsius in confessione testimonium. Vid. ut docet Suar. (disp. 33. sect. 2) et merito testatur esse omnium qui eum praecesserunt, auctorum sententiam : " Si poenitens in ipso modo confessionis et accusationis suae praebet signa doloris, vel certe si est homo non valde rudis et apparet moratus, nullam diligentiam in hoc tenetur confessor adhibere, bene tamen semper faciet proponendo et consulendo detestationem peccati : et quando non habet sufficientia signa doloris, potest et debet interrogare poenitentem an ex animo detestetur peccatum, cui affirmanti credere tenetur. Et hoc idem dicendum de proposito in futurum, quando ex confessione non oritur specialis aliqua obligatio restituendi, vel relinquendi aliquam occasionem proximam peccandi, sed solum communis et generalis obligatio non peccandi de cetero. „ Cfr. verba S. Th. cit. supra n. 365. (1) Haec tamen minime intelligimus, ut quidam severioris sen-

(1) Hoc testimonium S. Thomae conatur restringere P. Van Rossum (Comment. de iudicio sacram. p. 48) ad fidem generatim dandam poenitentibus quantum ad confessionem factorum, excluso iudicio formando de dispositione confitentium. Verum hujus restrictionis nullum est vestigium in hoc S. Doctoris loco : licet enim directe ibi agat S. Thomas de confessione factorum, rationem suam desumit e principio quod modo illimitato profertur ac proinde arbitrarie restringitur. Deinde quo fundamento nititur ista distinctio ? Nonne accusatio sincera peccatorum recensetur inter dispositiones poenitentium ita ut ob voluntariam peccati gravis reticentiam deneganda sit absolutio aequae atque ob defectum contritionis vel propositi ? Ceterum si de mente Angelici Doctoris dubitaretur, consulatur fidus ejus interpret Suarez cujus textum (disp. 33. Sect. 2) hic allegavimus : diserte enim dicit confessarium ubi de dolore sufficienti dubitat debere interrogare poenitentem et affirmanti credere, idemque, saltem regulariter, faciendum esse de proposito in futurum. Unde satis mirari non possumus quomodo idem textus Suarezii a P. Van Rossum (l. c.) allegetur ad contrarium probandum. Forsan respondebit ei. Auctor id tantum a se intendi : posse elidi hoc testimonium poenitentis contrariis probationibus, vel ultimo loco iudicium de dispositionibus poenitentis formandum esse ab ipso confessario cum elementis a poeniteute subministratis. Utrumque libenter dabimus, sed tunc jam non perspicimus quomodo inde sequatur nullatenus fidem dandam esse poenitentibus de iudicio formando quantum ad eorum dispositionem.

tentiae AA. ridicule obijciunt, quasi confessario prudenter credendum sit quicquid poenitens ore tantum proferat, quamvis manifestum sit eum longe aliter sentire. Nam nullatenus opinamur sufficere ut confessarius a maxime rudibus et induratis peccatoribus, qui a multis annis sine ulla emendatione eodem modo confitentur, petat tantum num dolorem et propositum habeant et aientes absolvat. Omnino existimamus necessarium esse ut hujusmodi poenitentes diligenter ad contritionem excitentur, de negligentia praeterita graviter admoneantur, certiores fiant eos qui sine dolore et proposito confiteantur, non solum peccatorum venia carere, sed immani sacrilegio foedari, etc. Quae conamina si adhibita fuerint, *plerumque* confessarius prudenter credere poterit poenitenti affirmanti se dolere et proponere sicut oportet. Quare immerito sententia nostra similis dicitur prop. 60^{ae} ab Innoc. damnatae: "Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturae aut Ecclesiae, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio: dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem."

2° Non eadem facilitate formari poterit iudicium probabile in omnibus locis et temporibus vel cum omni poenitentium classe. Multo securius credi poterit poenitenti ubi communiter homines graviter et sincere agere et loqui solent, quam ubi ad levitatem et fictionem valde propensi sunt. Sic etiam ubi pauci ad confitendum accedunt ita ut poenitens respectum humanum vincere debuerit, majorem fidem meretur, licet multa indicia contraria videantur, quam ubi omnes ad sacramenta accedere solent et atro signo notarentur si abstinerent.

3° Ut supra (n. 281) satis de dotibus in proposito requisitis explicatum est, non obstat bonis dispositionibus poenitentis relapsus quem ipse vel confessarius cum morali certitudine praevideat. Optime Lugo (disp. 14. n. 166): "In quo puncto doctrina communis et vera est, si sacerdos hic et nunc, non obstante consuetudine praeterita, iudicet poenitentem habere verum dolorem et propositum non peccandi, posse eum absolvere; quia dispositio sufficiens est dolor et propositum praesens, non emendatio futura, atque ita poterit absolvi, licet iudicetur relapsurus." Consonat omnino S. Th. (3. q. 84. a. 10. ad 4): "Ille est irrisor et non poenitens qui, simul dum poenitet, agit quod poenitet, vel proponit iterum se facturum quod gessit vel etiam actualiter peccat eodem vel alio genere peccati. Quod autem aliquis postea peccat vel actu vel proposito, non excludit quin prima poenitentia vera fuerit: nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequenter."

N. B. Regulae istae generales de quibuslibet peccatoribus procedunt, etiam de iis qui saepissime in eadem peccata reciderunt. Nihilominus, cum possit confessario incidere dubium quousque manere possit proba-

bilis opinio de bonis recidivorum dispositionibus, distincta paragrapho de iisdem agemus. Similiter seorsum dicemus de occasionariis qui non raro confessarium suspensum tenent.

Punctum II. De recidivis.

369. I. Recidivi de quorum efficaci proposito dubitari possit, ii tantum sunt qui a) crebro relabuntur post multas confessiones; — b) in eadem, non autem alia quaelibet, gravia peccata; — c) absque ulla, etiam inchoata, emendatione. Ita communiter et verius Theol. magni nominis S. Alphonso antiquiores, ex. gr. Lugo (disp. 14. n. 166): "Restat ut dicamus aliquid de illo ultimo capite cognoscendi defectum propositi efficacis, nempe ex frequenti reincidentia in eadem peccata post multas confessiones absque ulla emendatione. „ Nulla ergo est ratio specialis dubitandi de bona dispositione eorum, qui prima vice consuetudinem aliqua peccata committendi confitentur et a quibusdam AA. consuetudinarii seu habituati vocantur. Neque admittenda definitio S. Alph. (n. 459): "Recidivus est ille, qui post confessionem in eadem peccata relapsus est „, quasi jam esset valida ratio dubitandi de eo qui, semel tantum confessus pravam habitum suum, iterum in eundem lapsus sit. (1)

370. II. Fieri quandoque potest ut post multas confessiones et relapsus, absque ulla emendatione, confessarius prudenter jam credere nequeat poenitenti quantumcumque is se dolere dicat. (Lugo, l. c.) Quot autem requirantur confessiones et relapsus antequam confessarius, defectu iudicii probabilis, a danda absolutione prohibeatur, neque veteres DD. determinabant, neque recte determinari posse opinamur. Tamquam utilem normam proponemus solutionem practicam Lessii, plurimum (ut aequum est) sapientiae confessarii relinquentis: "Qui ita crebro relabuntur in eadem peccata, si post tres vel quatuor confessiones, certis intervallis factas, non apparet ulla emendatio aut conatus resistendi, expedit ordinarie eos remittere sine absolutione (explicato periculo in quo versentur et absolutionem illis fore noxiam, cum non videantur habere sincerum propositum).... Dico *expedire ordinarie*: quia absolute non est necessarium, si dicant se valde dolere et promittant emendationem. Quod autem saepe cadant ut ante, id infirmitati humanae, quae sane maxima est, adscribendum. Fieri etiam potest ut expediatur saepius absolvi, si putetur id eis fore magis salutare. Haec

(1) Videsis Dissert. A. Andreucci: Confessarius recidivi. (Append. ad Bus. Medull. Edit. Tornac. t. II. p. 521)

enim est regula qua confessarius uti debet circa poenitentem, in absolvendo vel remittendo, in magnis vel parvis poenitentiis injungendis; ut, spectata conditione poenitentis, faciat id quod judicat ei fore magis salutare. Si dubitat, utatur nunc hoc, nunc illo modo. Saepe haec repulsio est illis saluti, quia sic magis imprimunt animo rei momentum. „ (Auctarium, v. *Confessarius*, Cas. 7) (1) Attende tamen hanc utilitatem dilatae absolutionis, quam Lessius cum plerisque veteribus DD. experientia constare dicit, hodie saltem in multis regionibus, valde dubiam esse. Nam plerique recidivi e dilata absolutione, perinde ac si negaretur, offendi solent, et numerum augent eorum qui a sacramentis penitus abstinent. Cfr. D'Annib. III. n. 342. nota 39. Non est ergo ad hoc medium recurrendum nisi cum summa prudentia, ne linum fumigans exstinguatur. Neque ad longum tempus differendi sunt, ex. gr. a Pascha usque ad Pentecosten, ne tanto tempore in peccato mortali maneant, aeternae mortis periculo obnoxii; sed post paucos dies, ad summum octo vel decem, redire jubeantur. Quandoque etiam sub conditione absolvi poterunt recidivi de quorum dispositionibus omnino dubius sit confessarius, nempe si prudenter timetur ne, dilata absolutione, a sacramentis prorsus abstineant. (n. 367)

Juxta S. Alph. (n. 559), recidivus qui jam fuit in alia confessione admonitus et eodem modo reincidit, nullumque ad se emendandum conatum adhibuit, iterum absolvi nequit nisi afferat aliquod signum extraordinarium doloris, puta lacrymas, suspiria aut cordialia verba, studium adhibitum ad emendationem, etc. Haec doctrina valde moderata est, si confertur cum rigorismo qui, tempore S. Doctoris, a multis propugnabatur. Attamen, ob rationes supra expositas, putamus cum pluribus modernis AA. (ut Ball. P. nn. 213-345; Buccer. l. c.; Frassinetti, Theol. Mor. t. 2. diss. 14) redeundum esse ad doctrinam multo simpliciore praeceptorum Theologorum, quibus minutiores illae et quasi mathematicae regulae de recidivis ignotae erant. Signa autem specialia

(1) Ut ostendat Lessium de recidivis eandem doctrinam tradidisse ac S. Alphonsum, P. Van Rossum (Comment. de judicio sacramentali, p. 88) textus hujus priorem tantum partem allegat, deinde subjungit: „ Quamvis dicat (Lessius) *expedit*, patet tamen ex contextu eum loqui de obligatione; non enim potest confessarius absolvere poenitentes, qui non videntur habere sincerum propositum sese emendandi, neque impertiri absolutionem, quae noxia esset poenitenti. „ Jam sane valde mirum foret egregium Theologum, qualis erat Lessius, tam inaccurate locutum esse ut verbum *expedit* adhibuisset de stricta obligatione: quis enim toleraret dici ex. gr.: *expedit* abstinere a luxuria, *expedit* adesse Sacro die Dominica, etc? Sed in altera parte textus quam citavimus, ipse Lessius tam discrete excludit strictam necessitatem, etiam post plures quam tres quatuorve confessiones, ut existimandum sit scriptorem illum non legisse ultimam hujus textus partem quando hujusmodi *commentarium* scripsit.

a S. Alph. recensita nos juvabunt tantum ad facilius formandum prudens illud iudicium quod unice requirimus. Quatenus autem talia censenda sint, singuli confessarii melius experientia quam libris discent, attentis moribus fidelium quibus operam navant.

Juvabit saepe poenitentes, jam a multo tempore recidivos, interrogare quomodo se gesserint statim post ultimam confessionem quam instituerint. Nam, si asserunt se saltem per aliquot dies abstinuisse a peccatis suis solitis sibi invigilasse, confessarius habebit probabilem rationem existimandi posteriores relapsus potius infirmitati humanae quam defectui propositi in praecedentibus confessionibus adscribendos esse, ac proinde facilius idem de confessione praesenti credere poterit.

III. Relapsus in eadem peccata venialia, absque ulla emendatione, etiam inchoata, potest quandoque signum esse deficientis in poenitente doloris et propositi. Rarius tamen id continget quam ubi de mortalibus agitur : quia impossibilitas vitandi omnia peccata venialia facere potest ut, non obstante repetito dolore et proposito, saepius in eadem relabamur. (Lugo, disp. 14. n. 160) Quodsi reapse existimet confessarius deesse alicui poenitenti congruum propositum de vitandis peccatis venialibus quae accusavit, praesto est facile medium quo huic defectui occurratur : nempe, confessarius disponat hunc poenitentem ad dolendum de aliquo peccato levi quod magis detestetur vel de aliquo peccato graviore vitae ante actae. (S. Alph. Prax. Conf. n. 71) Quare obligatio differendi absolutionem recidivis in peccata venialia potius theoretica quam practica est.

Punctum III. De versantibus in occasione peccati.

371. NOTIONES. Occasio peccati dicitur quidquid personae peccanti extrinsecum est, eamque ad peccandum impellit. Periculum vero peccati latius patet et, praeter occasionem peccati, complectitur ea quae hominem intrinsecus ad peccatum alliciunt, puta indolem iracundam, propensionem ad venerea, etc.

Dividitur occasio peccati :

1° In *proximam* et *remotam*. Illa certe dicenda est proxima qua homo numquam vel fere numquam utitur quin peccatum committat. (Lugo, disp. 14. n. 149; Sporer, Theol. Mor. Sacr. de Poenit. n. 323, etc.) Alii, ut S. Alph. (n. 452) (1), proximam dicunt etiam illam in qua homi-

(1) S. Doctor (l. c.) allegat Lugo tamquam secum sentientem, dum reapse egregius ille Theologus priorem definitionem ratam habuit, ut patebit conferenti ejusdem disp. 14. nn. 150 et 158.

nes communiter ut plurimum peccant, vel etiam in qua homo quidam expertus est se frequenter cecidisse. Ut ex infra dicendis patebit, nos illam tantum proximam censemus in qua desit solida probabilitas hominem ea uti posse sine peccato, ideoque priorem definitionem, saltem in hoc sensu temperato, praeferimus. Nullum autem est praeceptum vitandi occasionem quae, omnium consensu, dicitur remota, seu in qua *leve* seu non probabile peccandi periculum occurrit : alioquin deberemus de mundo exire. (1 Cor. V, 10) Quare, in sequentibus divisionibus et assertis, unice agemus de iis occasionibus quae, in alterutro sensu supra indicato, dici valeant proximae, quia in his probabile vel moraliter certum periculum peccandi occurrit. Hae enim solae Theologo morali negotium facessunt.

2º In *proximam per se* seu *absolute*, et *proximam per accidens* seu *relative*. Prior ea est quae proximum peccandi periculum communiter omnibus hominibus inducit ; posterior, quae, licet communiter homines minus ad peccatum alliciat, proximum periculum alicui determinato homini inducit, ex. gr. imperfecta ebrietas in turpes tactus inducens hominem ad venerea valde propensum. Haec nonnisi experientia uniuscujusque, illa communibus hominum moribus cognoscitur, licet quandoque pro quibusdam individuis remota tantum sit, puta ob magnam frigiditatem, vel firmiorem virtutem.

3º In *proximam voluntariam* seu *liberam*, et *proximam involuntariam* seu *necessariam*. Prior ea est quam homo libere et expedite auferre potest ; posterior, quam auferre physice vel moraliter impossibile est. Moralis haec impossibilitas, oriri potest, vel ex alio officio morali qualis est pro uxore obligatio cohabitandi marito, vel e magno damno temporali, puta ex amittendis fortunis, vel e majore periculo quod ablato succederet.

4º In *proximam praesentem* seu *continuum*, et *proximam non praesentem* seu *disjunctam*. Prior ita permanet ut quasi sponte homini occurrat, nec opus sit eam quaerere, qualis est cohabitatio cum concubina. Posterior tantum per intervalla occurrit vel aditur, ex. gr. amasia pro amasio alibi commorante.

372. ASSERTA. I. Nequit absolvi qui versatur in proxima occasione libera peccati mortalis, quam non vult relinquere. Haec enim voluntas permanendi in occasione proxima novum peccatum grave constituit : siquidem ex obligatione vitandi peccati sequitur obligatio vitandi ea quae morali necessitate secum trahunt peccatum, saltem quando occasio absque nimia difficultate vitari potest. (Lugo, disp. 14, n. 150) Accedit prop. 61ª ab Innoc. XI damnata : " Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione versatur quam potest et non vult deserere ; quin imo eam directe et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit. „

Controvertitur autem utrum ad hanc obligationem vitandi occasionem requiratur ut haec inducat periculum peccandi moraliter certum, an sufficiat ut inducat probabile. Hoc tenent multi (1) cum S. Alph. (l. 2. n. 63 et l. 6. n. 453) : quia tunc jam adest formale periculum lapsus, quod omnino fugiendum est. Illud opinatur Ball. P. (de Pecc. nn. 343-345) cum paucis, quibus adnumerandum ducimus Lugo, qui (disp. 14. n. 149) occasionem proximam ita vocari dicit " quod inter illam et peccatum nihil videtur mediare, propter quamdam conjunctionem necessariam moraliter quam videtur habere cum peccato. „ Cfr. ib. n. 151. Hanc posteriorem sententiam verioreni putamus : quia non apparet cur graviter saltem peccet qui habet etiam solidam rationem opinandi se in hac occasione quam adit, non esse graviter peccaturum : non enim iste eligit rem quae morali necessitate peccatum secum trahat. Neque obstat similitudo cum periculo mortis corporalis, quod nequis adire sine gravi causa, etiamsi aequè probabile sit te evasurum esse incolumem, ut in duello inter duos aequè peritos. Nam talis comparatio nimis claudicat, ut perfecte assimiletur utraque temeritas : damnum enim corporale nequis opposita probabilitate remove, dum, gratiae divinae ope, semper potes spirituale periculum arcere. Neque propterea expectandum est auxilium gratiae prorsus extraordinarium, quod fere miraculi moralis instar habendum est et nonnisi cum praesumptione extra casum necessitatis peteretur. Si enim e rerum natura vel experientia patet probabiliter peccatum vitatum iri, signum est periculum vitari posse cum iis ordinariis gratiae auxiliis quae a quolibet homine prudenter expectari et peti possint. Hinc patet etiam discrimen cum eo qui vitam corporis exponeret sine necessitate periculo probabili : corporis enim pericula ope prudentiae naturalis vitanda sunt, neque ad ea evadenda dantur auxilia quae conferri queant cum gratia supernaturali qua Deus hominem munire solet ut tentationibus et periculis spiritualibus resistat. Fatemur tamen, propter imprudentiam in salute exponenda, leviter peccare eum qui se, absque justa causa, probabili seu serio gravis peccati periculo objiciat ; imo saepe veram occasionem proximam reperiri

(1) Quidam perperam pro hac sententia citari solent. Sic Sanchez (in Dec. l. 1. c. 8. n. 1) periculum animae probabile vocat *morale*, quod potius moraliter certum sonat, idemque explicat similitudine adeuntis periculum corporale in iis adjunctis in quibus *vix* damnum effugere potest. Affertur et Viva (in prop. 41^{am} ab. Alex. VII damnatam, n. 15) qui concedit licite adiri periculum " si probabilius sit te non peccaturum. „ Sed, nisi verba a suo vero sensu detorqueantur, manet tunc probabile periculum : et quis practice discernet illam majorem probabilitatem non peccandi ab aequali vel minore ? Tandem in pluribus textibus allegatis (Berardi, de Recid. et Occas. t. II. p. 6), quaestio est tantum de periculo probabili, neque constat AA. non intellexisse probabilitatem, cui nihil opponatur, et quae proinde morali certitudini aequivaleat.

in consuetudine, quamvis in singulis actibus quibus frequentatur non habeatur nisi probabile periculum. Sic ponamus juvenem, qui crebro peccavit cum amasia, saepe etiam eam adire quin graviter contra castitatem delinquat : hunc censemus sub gravi teneri ad abrumpendam hanc consuetudinem, in qua pergere nequit sine morali certitudine novorum lapsuum, quamvis in tali casu forte singulae visitationes grave peccatum non constituent, nisi quatenus renovetur pravam propositum in his relationibus periculosus perstandi.

Caveat igitur confessarius ne citius quam par est pronuntiet aliquam occasionem esse proximam ideoque relinquendam. Nam saepe merito de hac re dubitare poterit, praesertim ubi agitur de occasionibus relativis, puta lectionibus, sociis, spectaculis, etc. Si, omnibus circumstantiis inspectis, dubium manet, hortetur tantum poenitentem, nulla gravi obligatione imposita, ut a tali occasione recedat, jubeat vero adhiberi media opportuna quibus periculum removeatur. Si poenitens ad eundem confessarium redibit, clarius experientia patebit utrum adsit stricta obligatio occasionem illam vitandi necne.

Imo probabile est posse quandoque abstinere confessarium a monendo poenitente de obligatione quam iste ignoret, derelinquendi aliquam occasionem vere proximam. Id tamen non est intelligendum de iis occasionibus in quibus supponi nequit hominem bona fide commorari, puta si quis domi servaret mulierem unice concubinatus ratione, vel e quibus oriretur irreparabilis perversio poenitentis, puta si quis parum doctus crebro legeret libros prorsus impios. Sed aliae sunt occasiones proximae in quibus poenitens ipse malitiam quidem peccati a se admissi perspicit, minime vero obligationem relinquendi ipsam occasionem, ut potest contingere in eo qui frequentat theatra, libros turpes et similia. Si poenitens qui, absque aliorum scandalo, in hujusmodi occasione proxima versatur, praevидetur spreturus esse monitionem et forsitan etiam a sacramentorum usu recessurus, non apparet quare confessarius teneatur eum de hac obligatione monere : siquidem multo minora sunt peccata quae in hac bona fide admittet quam quae monitus commissurus videtur. Attamen confessarii erit poenitentem paulatim praeparare ut hanc monitionem cum fructu audiat, si talis occasio pergit eidem esse proxima. (Berardi, de recid. et occas. t. II. p. 46 seqq.)

373. II. Qui promittit se derelicturum esse occasionem proximam voluntariam in qua versatur, probabilius absolvi potest, dummodo confessarius prudenter ejus assertioni credere queat. (n. 368) Nulla enim datur lex naturalis vel positiva, ob quam absolute privandus sit donec occasionem illam reapse removerit. Attamen, si pluries monitus occasionem aliquam non deseruerit, videndum num forte expediat vel

etiam necessarium sit absolutionem differre donec eam reapse removeat, praesertim si agitur de occasione praesenti, ex. gr. de concubina : ratio patet ex iis quae de recidivis dicta sunt. (n. 370)

Quare non censemus sequendam esse doctrinam quam S. Alph. (n. 454) proponit: poenitentem versantem in occasione proxima continua, etiam prima vice absolvendum non esse nisi prius occasionem removeat. Nam ita, absque ratione convincenti, erigitur in obligationem quod antiquiores Theol., tantum ut consilium, confessarii prudentiae submiserunt. (Ball. P. n. 176) S. Alph. (l. c.), rejectis aliorum rationibus, hanc affert : poenitentem absolutum antequam occasionem deseruerit, facile sibi persuasurum esse quod tentationibus resistet, et sic, occasione non dimissa, profecto rediturum esse ad vomitum : quare, si talis vellet absolvi antequam occasionem deseruerit, esset indispositus, quia se constitueret in probabili periculo infringendi propositum ; ac propterea confessarius, qui eum absolveret, ipsum relinquendo in tali periculo, utique peccaret tam contra officium judicis quam medici, quia absolveret indispositum, non applicando illi remedium suae saluti necessarium. Sed haec supponunt, quod minime certum est, graviter peccare eum qui se tantum probabili peccato exponeret. (n. 372) Deinde, cum ipse S. Alph. (l. c.) admittat absolvi posse poenitentem qui afferat extraordinaria signa doloris, vel qui nullatenus aut nonnisi post longum tempus ad eundem confessarium redire posset, doctrina haec practice non ita multum a sententia nostra discedit, sed valde intricata est et cum genuinis principiis parum cohaerere videtur.

Attamen, si publicus peccator nequit statim ad S. Communionem admitti (n. 122) et facile redire potest, praestabit etiam absolutionem differre donec occasionem reliquerit.

III. Absolvi potest qui vult manere in occasione proxima quam relinquere nequiret absque scandalo, gravi infamia vel magno detrimento temporali aut spirituali, dummodo adhibere velit media accommodata ut periculum removeat, puta frequentiores orationem vel sacramentorum usum, aliquam poenitentiam pro singulis lapsibus assumere, vitare congressum solius cum sola, etc. (Lugo. disp. 14. n. 152 ; S. Alph. n. 455) Etenim, si paratus est his mediis occasionem ex proxima facere remotam, nihil est cur indispositus censeatur : siquidem periculum peccandi in tali hypothese non assumitur voluntarie, sed necessitate imponitur.

Frustra conati sunt AA. amplius determinare quam grave debeat esse illud incommodum quod a relinquenda occasione proxima excuset. Tantum dici potest : severiores esse qui requirant moralem impossibilitatem, laxiores qui censeant sufficere easdem causas quae ab aliis

praeceptis, ex. gr. audiendi Missam vel jejunandi, excusent. Cetera prudentiae confessarii relinquenda sunt, qui exemplis ab AA. communiter positis dirigetur. Ita, juxta Lugo (l. c.), absolvi potest filiusfamilias, quamvis maneat domi serva cum qua solet peccare, quam tamen expellere non potest, nec facile aut decenter fiet, et a fortiori si cum fratre vel sorore habet occasionem peccandi. Juxta S. Alph. (l. c.) absolvi possunt chirurgus qui in medendis mulieribus, et parochus qui in excipiendis confessionibus pluries peccant, si aliter ipsi non possent vivere juxta suum statum.

374. IV. Si quis in occasione proxima necessaria positus, saepe relabitur in eadem peccata, et post plures confessiones redit absque ulla correctione, S. Alph. (n. 457) cum pluribus aliis opinatur "hunc non posse absolvi, nisi occasionem deserat, cum jactura adhuc vitae, si opus est, quando nulla emendatio, nec probabilis spes emendationis appareat. „ Rationem affert : tunc periculum a peccato sejungi non posse. Quare applicanda sunt notissima monita Salvatoris (Marc. IX, 46) : Si oculus tuus scandalizat te, ejice eum, etc.

Sed probabilius opinamur cum Lugo (disp. 14. n. 157 seqq.), Ball. P. (n. 192 seqq.), etc. talem poenitentem non esse absolute cogendum ut occasionem deserat, et sufficere ut serio velit adhibere media quae occasionem hanc e proxima remotam faciant. Ratio est : quia, etiam post talem experientiam, constare potest dolor et propositum sufficiens, absque voluntate auferendi occasionem cum tanto detrimento. Si enim talis poenitens prima vice absolvi potuit absque hujusmodi voluntate, quia non tenebatur hanc occasionem cum tanto detrimento auferre, idem etiam post multos lapsus dicendum erit, cum idem incommodum maneat. Neque obstat illa moralis certitudo crebrorum lapsuum qui iterum ex eadem occasione sequuntur, sicut non obstaret pro eo qui similes lapsus praevideret ex occasione quam absque scandalo tollere nequeat (ut contingit quandoque in peccatis occultis), vel e periculo homini intrinseco. Profecto illa moralis connexio cum peccato jam constabat, quando prima vice agnovit confessarius eam esse occasionem proximam ; experientia nihil aliud fecit quam majorem certitudinem de eadem praeberet. Quare, si prima vice absolvi potuit poenitens etiam manendo in ista occasione, per se poterit iterum in iisdem adjunctis absolvi. Neganda autem videtur hypothesis quam ponit S. Alphonsus : nullam superesse spem emendationis, etiamsi media tum generalia, ut oratio, tum particularia, ut vitare congressus solitarios vel familiaritates, adhibeantur. Nam, si nulla hucusque emendatio secuta est, inde poterit tantum concludi : media proposita non fuisse sufficientia vel esse neglecta. (Ball. P. n. 193)

Aliquando tamen fieri potest ut, experientia multorum relapsuum, pateat poenitentem nunc carere dolore et proposito requisito, sicut supra (n. 370) de recidivis absque proxima occasione dictum est. In hoc casu eadem regulae in deneganda vel differenda absolutione sequendae sunt, quas de recidivis dedimus.

§ 5. DE RATIONE AGENDI CUM POENITENTIBUS.

375. I. Universim in ratione qua confessarius cum poenitentibus agit, elucere debet paterna quaedam caritas. Etenim, cum vices agat benignissimi Salvatoris in administrando sacramento, in quo mirabiliter divina misericordia elucet, necesse est ut ipsius Christi benignitatem et mansuetudinem erga peccatores, quantum fieri potest, imitetur. Ideo a S. Alph. (Prax. Conf. n. 2 seqq.) aliisque AA. inter munera confessarii primo loco **munus patris** recensetur. Hanc paternam caritatem sacerdos imprimis exercere debet erga illos poenitentes qui, multis peccatis infecti et vix ulla diligentia scrutandae conscientiae dolorisque excitandi praemissa, prorsus imparati accedunt. Ut enim sapienter loquitur Leo PP. XII (Bulla *Caritate Christi*, 25 Dec. 1825) de ratione cum hujusmodi hominibus tenenda: "Sacerdos, indutus viscera misericordiae Christi Jesu, qui non venit vocare justos sed peccatores, sciat *studiose, patienter et mansuete* cum ipsis agere."

Sed cavendum est ne haec paterna benevolentia cum poenitentibus piis, praesertim cum mulieribus, in affectum nimium, imo et periculum, transeat. Quare cum hujusmodi poenitentibus confessarius caveat praecipue a sequentibus defectibus:

1º Ne prohibeat quominus ad alium confessarium accedant, et, si quando accessisse advertit, ostendat id sibi gratum fuisse, neque inutiliter eos interroget a quo tempore confessi sint quasi velit scire num forte ad alium perrexerint. Imo, ut monet S. Alph. (Prax. Conf. n. 100): "Ipsis imponat ut aliquando apud alios confiteantur, praeterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat ne, si ad alium accedat qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus."

2º Si accedit poenitens qui confessarium suum ordinarium relinquere velit, ne facile hoc consilium probet, sed tantum quando urgens causa, ex. gr. manifesta incititia vel incuria vel imprudentia alicujus sacerdotis, hanc mutationem postulet. Secus enim magnum periculum est ne relictus confessarius offendatur, poenitentis vana libido foveatur, et novus confessarius brevi pro tertio deseratur.

3º Ne nimium tempus terat cum devotulis, dum eas sinit colloquia otiosa vel ad confessionem minime pertinentia in confessionario insti-

tuere, frustra praeteritas culpas enucleate repetere, pluries absque necessitate singulis hebdomadis confiteri, etc. Ex his enim defectibus non tantum varia incommoda in ipsum confessarium derivantur (ut facile cuique prudenti patebit), sed ipsa communis existimatio sacramenti poenitentiae inter fideles minuitur; imo impiis occasio calumniandi praebetur. Juxta S. Alph. (Prax. Conf. n. 148): "Generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus, praesertim scrupulosis, confiteri semel aut ad summum bis in hebdomada. „

II. Insuper boni confessarii est se variis poenitentium conditionibus, indoli, necessitatibus, viribus spiritualibus, etc. ita attemperare, ut omnes e sacramento poenitentiae quamplurimos fructus nanciscantur. De hoc amplissimo argumento agere supersedebimus. Nam quae doctrinam theologicam postulant, satis in variis locis praesentis operis, et praesertim in hoc tractatu de Poenitentia, explicavimus. Cetera unicuique suggeret naturalis prudentia, et personalis rerum spiritualium experientia. Utilissimum tamen erit attente pervolvisse aliquem ex iis libellis in quibus praxis cum variis poenitentium classibus tenenda fusius exponitur.

Inter antiquiores commendari merentur La Croix (Theol. Mor. l. 6. p. 2. nn. 1786-1932) (1) et S. Alphonsus (Praxis confessarii ad bene excipiendas confessiones). E recentioribus, confessarium sapienter informant pro regionibus nostris R. P. Aertnys (Theologia Pastoralis complectens practicam institutionem confessarii) et pro Foed. Amer. Statibus Dr. Gul. Stang. (Pastoral. Theology) (2)

CAPUT III.

DE ADJUNCTIS POENITENTIAE.

§ 1. DE SUPPLENDIS DEFECTIBUS IN CONFESIONE COMMISSIS.

376. Ad tres classes reduci possunt defectus in confessione admissi: defectus qui ad valorem sacramenti pertinent, ut si confessarius absolvit sine jurisdictione vel debita dispositione poenitentis; —

(1) Egregium hunc tractum sub titulo "Confessionum audiendarum regulae practicae „ separato libello edidit P. Car. Houze. S. J. (Lovanii, 1830)

(2) Plerique recentiores post S. Alphonsum (Prax. Conf. n. 2) recensent quatuor munera confessarii: patris nempe, medici, doctoris et judicis. Quid complectantur singula, facile unusquisque ex hoc Capite II colliget.

defectus aliud damnum tertio vel poenitenti inferentes, ut si non obligavit ad restitutionem debitam vel obligavit ad indebitam; — defectus qui neque valori sacramenti obsunt, neque ulli detrimentum afferunt, sed solum nocent integritati confessionis, ex. gr. omittendo interrogationes necessarias de numero vel specie peccatorum. (Lugo, disp. 22. n. 50) Quasdam regulas de singulis classibus dabimus.

I. Quando error **pertinet ad valorem sacramenti**, varia est obligatio illum reparandi, prout inde ortum est grave periculum animae poenitentis vel non.

1° Si grave periculum ortum est (quod raro fiet), ex. gr. quia invalide absolutus est vel moribundus, letali peccato irretitus, vel poenitens qui forte jam nullam confitendi occasionem habebit, puta quia longum iter maritimum suscepturus est, confessarius per se tenetur sub gravi ad hunc defectum reparandum. Haec obligatio oritur ex justitia: nam confessarius tenetur ex ista virtute ad absolutionem rite dispositis impertientiam (n. 366), ac proinde eandem habet obligationem ad absolvendum si forte advertit se, etiam inculpabiliter, huic debito non satisfacisse. Attamen, si defectus iste inculpabilis fuit, non tenetur confessarius ad eum reparandum cum gravi incommodo, quod contingere posset in infirmo rursus adeundo vel quaerendo poenitente cum aliquo infamiae periculo. (Ball. P. n. 845) Nulla autem timenda est violatio sigilli sacramentalis, si ratio nullitatis fuit defectus a confessario admissus. Nam poenitens invitus esse nequit quominus confessarius ei aperte dicat se in absolutione danda errasse: siquidem id unice in favorem poenitentis cedit, nec memoria peccatorum ullatenus refricatur. (S. Alph. n. 622) At si ratio nullitatis esset defectus poenitentis, ejus licentia petenda esset, quia invitus esse potest quominus hic defectus ei in memoriam revocetur. (Struggl, tr. 11. q. 3. n. 98)

Quodsi poenitens redeat ad confitendum penes eundem confessarium, is eum inducat tantum ut se iterum globalim accuset de peccatis in praecedente confessione declaratis et de iisdem iterum doleat; atque ita, etiam absque ulla monitione de invaliditate prioris confessionis, directe ab omnibus peccatis absolvetur. Non liceret tamen, nulla monitione vel nova confessione praemissa, iterum absolvere poenitentem qui post aliquod temporis intervallum iterum occurreret: nam cum potuerit novum peccatum commisisse, sacramentum temere periculo nullitatis exponeretur. (Lugo, l. c. n. 54)

2° Si nullum damnum poenitenti ortum est, puta quia bona fide absolutus est a peccato reservato quod cum aliis non reservatis accusabat, vel quia, post confessionem factam sacerdoti qui jurisdictione carebat, alii jurisdictione praedito confessus est, vel quia bona fide ad S. Com-

munionem accessit, etc., recidimus in defectum tertiae speciei, ac proinde applicanda sunt quae (III) de hujusmodi defectibus dicuntur.

377. II. Quando error cedit in **damnum tertii vel ipsius poenitentis**, obligatio illum reparandi differt pro duplici hypothesis sequente :

1° Si confessarius tantum *omisit monitionem*, etiam inculpabiliter, tenetur ad poenitentem postea monendum, ex. gr. de restitutione facienda, de proxima occasione relinquenda. Unusquisque enim tenetur impedire ne ex sua actione vel omissione alii incitentur ad legem Dei vel Ecclesiae, etiam materialiter, violandam, et ne inde sequatur damnum tertii. Profecto qui culpabiliter hanc monitionem neglexit, ad eam reparandam cum majore incommodo tenetur quam qui eam absque gravi culpa omisit, ac proinde hic rarius quam ille tenebitur ad reparationem extra confessionem faciendam : quod semper satis notabile incommodum affert, neque unquam licet, nisi poenitens rogatus consensum dederit ut confessarius cum eo loquatur de auditis in confessione. Sed neuter tenetur ex justitia, nec proinde sub onere restitutionis, si ex omissione monitionis damnum tertio secutum est. Confessarius enim non est constitutus ut aliorum utilitatem curet, ac proinde omittens ex. gr. monitionem de restitutione, non omittit aliquid quod debeat creditoribus, sed solum quod debeat poenitenti ad bonum animae ejus. (Lugo, l. c. n. 67) Cfr. Vol. I. n. 545.

2° Si error confessarii contigit *actione positiva*, qua ex. gr. indebite solvit a restitutione, tenetur confessarius, etiam cum gravi incommodo, ad monendum poenitentem, sive intra confessionem, sive etiam extra confessionem, si non putatur reversurus ad eundem confessarium vel reversurus tantum quando factus sit impotens ad restituendum. Quodsi extra confessionem facienda est monitio, prius petenda est licentia poenitentis, ne lex sigilli violetur. Haec obligatio oritur e justitia, ideoque secum trahit onus restitutionis, si culpabiliter negligatur : quod manifestum est ubi error hujusmodi fuit graviter culpabilis, cum confessarius tunc prorsus assimilandus sit consulenti furtum ; ubi vero error inculpabilis fuit, patet ex dictis Vol. I. n. 513. Discrimen tamen aliquod est : nempe eum qui inculpabiliter hanc damni causam posuit, non teneri cum tam gravi incommodo ad monitionem faciendam quam si error fuisset graviter culpabilis. Eadem ratione solvendus est casus confessarii qui poenitentem ad restitutionem indebitam positive obligavit.

378. III. Quando error **nemini nocet**, sed tantum efficit ut aliqua lex Dei vel Ecclesiae, praesertim de materiali integritate confessionis, bona fide negligatur, obligatio erroris reparandi differt praesertim prout poenitens ad confitendum redit vel non. Itaque :

1° *Si iterum confitetur apud eundem confessarium*, is debet defectum praecedentis confessionis supplere : siquidem in praesenti confessione, tamquam iudex, interrogare debet de iis, quae advertit a poenitente per ignorantiam omitti. (n. 361)

2° *Si ad eundem confessarium non redit*, satis probabile censemus, cum Suarez (disp. 32. sect. 6) et Ball. P. (n. 851), confessarium regulariter non teneri ad ullam monitionem faciendam extra confessionem. Ratio est : exiguam videri utilitatem in illa monitione, quae fiat tantum ne in sequentibus confessionibus materialis integritas violetur. Alter enim confessarius interrogabit poenitentem si is forte, ob errorem quo imbutus est, speciem vel numerum peccatorum declarare omittet, atque illa errorem ipse auferet. Insuper cum, ad talem monitionem faciendam, peccata gravia in memoriam revocanda essent, merito timeri posset gravis offensio poenitentis, etiamsi, ob licentiam ante petitam, sigillum intactum foret. Ideo non tenemur in praxi sequi sententiam S. Alph. (n. 620), qui admittit dari obligationem monendi etiam extra confessionem, quando confessarius positiva causa fuit ob quam poenitens integre confessus non sit.

Si confessarius errorem aliquem docuisset, in re quae non pertineret ad materiam sigilli sacramentalis, ex. gr. respondendo quaestioni quam poenitens occasione confessionis poncret, teneretur sicut quilibet alius ad errorem hunc corrigendum, dummodo id commode posset, ne alii occasio esset violandi materialiter legem aliquam, ex. gr. jejunii quod perperam negasset sequenti die adfuturum vel alicujus damni incurrendi, ex. gr. perversionis fidei e libro quem confessarius ex errore innocuum declarasset. In hoc altero casu, ubi esset periculum peccati formalis vel etiam plenae eversionis fidei aut morum, major ratio ad omittendam retractationem requireretur quam ubi nihil aliud timeretur nisi malum multo minus, vid. materialis legum transgressio.

§ 2. DE SIGILLO CONFESSIONIS.

Punctum I. De natura hujus sigilli.

379. NOTIONES. Sigillum confessionis est obligatio strictissima servandi secreti de omnibus quae in ordine ad absolutionem sacramentalem a poenitente dicta sunt et quorum revelatio sacramentum redderet onerosum vel odiosum. (Bus. âp. S. Alph. n. 634)

Obligatio haec juris divini est, ut fusius a Dogmaticis probari solet. Oritur enim ex ipso jure naturae, supposita institutione et obligatione confessionis auricularis. Nam, nisi talis obligatio sacerdoti incumberet,

fideles metu revelationis peccatorum suorum vehementer ab usu hujus adeo necessarii sacramenti retraherentur. Hinc patet finem illius legis esse bonum poenitentis et reverentiam sacramento debitam : ac proinde, si finis hujusmodi adaequate cessat per expressum poenitentis consensum, cessabit ipsa lex. Hoc jus divinum urgent severisque poenis muniunt ecclesiasticae leges, praecipue celebre c. *Omnis utriusque sexus* Conc. Lateran. IV. (Denz. n. 363) : “ Qui peccatum in poenitentiali iudicio sibi detectum praesumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendum. „ Poenae tamen istae non sunt nisi ferendae sententiae.

Violatio autem sigilli distinguitur duplex : *directa* et *indirecta*. Prior fit ab eo qui revelat ea quae secreto premere deberet ; posterior, ab eo qui aliquid dicit, facit vel omittit, ex quo alius secretum confessionis arguere, divinari aut suspicari possit, vel ipse poenitens pudorem aut quodvis aliud gravamen propter suam confessionem subire cogatur. (Ball. P. n. 900)

380. ASSERTA. I. Obligatio sigilli nullam patitur exceptionem, ac proinde servanda est, etiamsi manifestatio secreti sacramentalis requireretur ad gravissima damna communia avertenda.

Ratio est : fideles amissuros esse plenam illam securitatem qua ad hoc sacramentum frequentandum indigent, si vel unica exceptio admitteretur. Nam praesertim ii qui graviora crimina admisissent, deterrentur ab iis confitendis, ne forte confessarius haberet jus ea revelandi ad avertenda gravia mala a republica vel a tertio innocente. (Lugo, disp. 23. n. 10) Cuilibet igitur bono quod per revelationem obtineri posset, praeponderat communis utilitas reipublicae christianae, quae omnem exceptionem tolli postulat.

II. Directa violatio sigilli nullam admittit parvitatem materiae. Nam, etiamsi levissimum peccatum veniale manifestaretur, gravis fieret injuria sacramento. Fideles enim maxime deterrentur a peccatis suis manifestandis, si scirent confessarium posse, saltem absque gravi culpa, revelare ea quae venialia tantum esse existimaverit.

In violatione indirecta potest quandoque admitti materiae parvitas, vid. quando res quae narratur talis est ut sit periculum aliquod ingerendi suspicionem alicui, sed adeo tenue ut non sufficiat ad imprudentiam gravem, nec ad gravem irreverentiam contra sacramentum.

In utraque violatione, ut in quolibet peccato, potest culpa fieri levis ob imperfectam advertentiam vel libertatem, ex. gr. si confessarius cum levi imprudentia narrat aliquam historiam, putans non agnoscere personam

quae tamen agnoscitur, si praelatus fervore correctionis aliquod verbum acrius adjungit, cum inadvertentia veniali, ex notitia aliqua quam habuerat ex confessione. (Lugo, l. c. n. 69 seq.)

Malitia hujus peccati praecipua est contra religionem, quatenus adversatur reverentiae sacramento debitae: quae malitia, saltem in directa revelatione, semper gravis est. Huic accedere potest duplex malitia contra justitiam: altera propter violatum contractum silendi, qui tacite cum poenitente initus est; altera propter detractionem famae proximi. Sed haec quandoque prorsus aberit, ex. gr. si crimen jam est publicum; illa saltem levis esse potest. (Lugo, l. c. n. 16)

III. Non licet in materia sigilli **sequi opiniones mere probabiles**, ab ejusdem obligatione eximentes, sive haec probabilitas sit facti, ex. gr. quia prudenter dubitatur num aliquid ex confessione cognoscatur, sive sit juris, puta quia DD. dissident num aliqua actione violetur sigillum. (S. Alph. n. 633)

Ratio potissima deducitur ex obligatione qua confessarius adstringitur vitandi quidquid vel minimum odium sacramento aspergere posset: hoc autem nequaquam vitaret qui secretum revelaret ob merum dubium facti, aut benigniores opiniones ab aliis, ob graves rationes, oppugnatas sequeretur. Ceterum AA. qui, ut La Croix (l. 6. p. 2. n. 1945), censent tantum *expedire* ut in hac materia a benignioribus opinionibus sequendis abstineamus, merito notant plerumque, quando speculative probabiliter tantum adest obligatio sigilli, certam legem obstare quominus confessarius scientia sua utatur propter contractum tacite initum cum poenitente servandi secretum, vel propter scandalum quod passuri sint rudiores existimantes sigillum violari.

381. IV. Obligatio sigilli oritur **ex omni et sola confessione** quae fit **in ordine ad absolutionem sacramentalem** recipiendam: nam omni et soli hujusmodi confessioni aptantur rationes, quibus lex sacramentalis silentii innititur.

Ideo exsurgit obligatio etiamsi confessio est sacrilega vel absolutio differtur, vel si sacerdos ab initio caruit animo absolvendi, aut poenitens vult hic et nunc tantum inchoare confessionem ut, post aliquod tempus, absolutionem recipiat, etc. (Lugo, l. c. nn. 43 et 46)

Eadem non exsurgit, quando ex dictis vel factis poenitentis constat eum confessum esse sine intentione se ad absolutionem disponendi, sed unice ad consilium petendum, ad eleemosynam obtinendam, ad furandum, ad pervertendum confessarium, etc. In his tamen casibus saepe aliunde aderit obligatio silentii servandi, ex. gr. ob secretum commissum, ubi consilium petitur, vel ad vitandum scandalum rudiorum, quando

aliquis cum externa specie confessionis confessarium pervertere conatus est. Idem dicendum ubi secreta confessario manifestantur *sub sigillo confessionis* ab eo qui tamen nullatenus accedit ad absolutionem recipiendam; ac proinde violatio secreti ita commissi parvitatem materiae admittit et quandoque culpa vacat. (Vol. I. n. 432; Ball. P. n. 907 seqq.)

Non convenit omnino de casu quo poenitens bona fide confessus est ei qui sacerdos non erat, vel sacerdoti nullam omnino jurisdictionem habenti. Exsurgere obligationem sigilli censemus cum communiori sententia (S. Alph. n. 647): confessio enim a poenitente fit in ordine ad absolutionem, ac proinde viget ratio plenissimae securitatis quam hujusmodi accusatio semper requirit. Pauci, quibus adstipulatur fere solus e recentioribus D'Annib. (III. n. 357), id negant, quia haec obligatio non oritur nisi e sola confessione sacramentali, neque nostra falsa existimatio rei veritatem mutat. At, cum subiciat d'Annib. (l. c. n. 7) aequissimum esse eum qui poenitentem decepit, vel decipi passus est, confessarii obligatione teneri, sive ex delicto, sive ex quasi-contractu, dissensus potius theoreticus quam practicus est.

Punctum II. Quas personas obliget hoc sigillum.

382. I. Haec lex primario adstringit **confessarium**, neque cessat mortuo poenitente. Igitur, si confessarius interrogatur de aliquo peccato poenitentis, potest et tenetur affirmare *se illud nescire*, addito etiam (si opus fuerit) juramento: haec enim non est nisi restrictio late mentalis, cum interrogans facile intelligat confessarium negare de scientia quam aliis communicare possit. Idem fieri potest si quis injuste urget et interrogat confessarium num etiam in confessione et non ut homo, sed ut minister Dei audierit haec peccata, vel eum adjurat ut sine aequivocatione respondeat. Nam etiam sic confessarius respondet secundum juramentum factum, quod semper factum intelligitur modo quo fieri poterat, nempe manifestandi veritatem sine aequivocatione, sed sine aequivocatione illa quae licite omitti poterat: quoad aequivocationem vero necessariam, quae non poterat omitti absque peccato, nec alter habet jus ut sine aequivocatione ei respondeatur, nec ideo confessarius tenetur sine aequivocatione respondere. (S. Alph. n. 646) Poterit quandoque interrogationes declinare vel silentio vel increpatione interrogantis: sed cavendum est ne id faciat in iis adjunctis, in quibus, declinando clarum responsum, videretur interroganti consentire. (Lugo, l. c. n. 74)

Non licet confessario dicere se absolutionem non dedisse peccatori, etiam publico, qui falso jactaret se absolutum esse, vel etiam declararet sibi negatam fuisse absolutionem. Interroganti igitur num aliquem absolverit, respondeat: "Functus sum officio meo," vel "Quaenam

interrogatio est ista quam facis? „ Si quem vero non absolverit et, dum Missam celebrat, interrogetur a ministro num dicendum sit *Confiteor* pro communione istius poenitentis, respondeat: „ Interroga ipsum num velit communicare. „ Quodsi aliquem absolverit, non est quidem contra sigillum id affirmare interroganti. Sed, ne periculum indirectae revelationis oriatur pro iis qui non fuissent absoluti, praestabit semper interrogantes ad ipsos poenitentes remittere, vel si praevideatur necessitas monendi alios de communione danda, ex. gr. aegrotis, licentia ab ipso poenitente petatur, dicendo ex. gr.: Vis ut moneam hunc vel illum de communione tibi danda? (Gury, II. n. 659)

383. II. Non tenetur hac lege **poenitens**: quia sigillum institutum est in favorem poenitentium, non confessariorum. Attamen ipse tenetur secreto naturali premere ea quae, sine aliquo damno confessarii, manifestari non possent. Imo etiam hoc secretum strictius servare debet quam alia secreta naturalia: quia confessarius non libere, ut plerique consiliarii, sed ex officio consilia sua praebet, neque se contra detractiones poenitentis, ob legem sigilli, tueri potest. (S. Alph. n. 647) Prudens tamen confessarius semper cavebit ne ea dicat quae nolit aliis manifestari: siquidem poenitentes saepe de iis quae sibi inter confitendum acciderint, confabulari cum commentariis solent. (Ball. P. n. 975)

III. Lege sigilli tenetur **Superior** cui se sistit qui jam indirecte a reservato absolutus est, vel a quo petitur facultas absolvendi a reservato. Nam, in priori casu, confessionis complementum habetur; in posteriori, ejusdem praeparatio necessaria: quare usus notitiae alterutra via acquisitae, cum gravamine poenitentis, in odium sacramenti redundaret. Neque refert utrum haec facultas ab ipso poenitente, an a confessario e licentia poenitentis petatur. Ita saltem probabilior et in praxi tenenda sententia. (S. Alph. l. c.)

IV. Lege sigilli tenetur **interpres** qui ad confessionem instituendam adhibitus fuerit: quem tamen numquam necessario adhiberi putamus. (n. 292) Ita communis sententia cum S. Alph. (l. c.) Idem dicendum de eo qui pro rudi scribit chartam confessionis.

V. Lege sigilli tenetur quicumque, casu vel industria, aliquid audit dum instituitur confessio, siquidem tota illa notitia e sola sacramentali confessione habetur. Idem dicendum si poenitens alta voce confiteatur, ex. gr. instante naufragio, non autem si tantum ad suam confusionem velit publice confiteri. (S. Alph. l. c.)

384. VI. Tenentur etiam ii omnes quibus aliquid directe vel indirecte, culpabiliter vel inculpabiliter, **revelatum esset de materia sigilli** ab iis qui eam nossent. Etenim res in confessione manifestata onus sigilli adnexum habet, quod onus prius afficit rem ipsam et deinde personam; quare semper cum eodem onere transit. (Lugo, disp. 23. n. 25)

VII. Tenetur, juxta sententiam probabiliozem et practice servandam, quicumque a confessario, cum venia poenitentis, **consulitur** de rebus in confessione manifestatis: nam notitia ei communicari nequit, nisi cum onere tacendi adnexo. Poterit tamen vir consultus cum confessario loqui de eodem argumento, donec sacramentum perficiatur: nam licentia a poenitente concessa merito tamdiu durare intelligitur. (S. Alph. n. 648) Controvertitur autem num teneatur is a quo poenitens petit consilium in ordine ad suam confessionem alii faciendam. Censet S. Alph. (n. 649) probabilius negandum esse: quia obligatio haec oritur e sola confessione sacramentali, saltem inchoata, qualis hic non habetur. Attamen viget certe in casu lex secreti commissi, imo practice, ob plurimum AA. probabilem sententiam (n. 381, IV), lex sigilli servanda est.

VIII. Regulariter, juxta doctrinam communissimam (S. Alph. n. 650), non tenetur lege sigilli qui invenit vel legit **chartam**, in qua poenitens scripsit sua peccata ad confessionem faciendam. Haec enim charta non est confessio, sed tantum medium quo poenitens libere utitur, ut se ad confessionem praeparet eamque facilius instituat. Quare per se non magis parit obligationem sigilli, quam si quis alium audiret dum examen conscientiae ante confessionem altiori voce institueret. (Lugo, disp. 23. n. 47) Ideo qui legeret talem chartam, postquam advertit ea contineri confessionem personae cognitae, vel qui lecta aliis revelaret, tantum contra legem secreti naturalis peccaret: quod peccatum leve foret, si tantum manifestaret levia, nec diffamantia peccata, vel si e mera curiositate chartam legeret, moraliter certus nihil quod graviter infamet eadem contineri. (Ball. P. n. 973) Sed probabile est (S. Alph. et Ball. P. II. cc.) teneri sigillo qui chartam hanc legat dum in ipso actu confessionis a sacerdote vel poenitente legitur, quia in iis adjunctis charta haec est pro actuali confessione; vel qui eandem legat in confessionali relicta, quia videtur quasi permanens confessio; vel tandem qui legat literas, quibus a praelato petatur facultas absolvendi a reservato, quia haec petitio sub sigillo continetur. (Lugo, l. c. n. 49) Cfr. n. 383, III.

Punctum III. Quaenam materia cadat sub sigillum.

385. I. Sub sigillum cadunt omnia **peccata poenitentis in ordine ad absolutionem manifestata**, sive praeterita, sive futura seu mala

proposita. Neque excipiuntur *publica*: nam semper timerent poenitentes ne confessarius recte vel perperam suum peccatum tamquam publicum haberet. Quare sigillum infringeret qui de meretrice publica diceret eam peccata luxuriae cum magno dolore confessam esse. (Lugo, disp. 23. n. 61)

Non violaret tamen sigillum qui diceret aliquem sibi confessum esse sua venialia peccata vel aliquas venialitates: nam eo ipso quod confiteatur, patet eum declarasse aliqua venialia, quae ceteroquin a nemine, absque singulari privilegio, diu vitari possunt. (Vol. I. n. 315) Sed, intacto sigillo, nequit manifestari aliquod veniale *in specie* vel dici hunc accusasse *multa* venialia. Cfr. n. 380, II.

II. Sub sigillum cadunt etiam omnes *circumstantiae*, quas poenitens sapienter vel insipienter explicat ad peccata sua declaranda. Haec enim omnia ab eo dicuntur ut praecepto confessionis satisfaciatur, et, si ea tantum quae prorsus necessaria sunt silentio sacramentali subjacerent, non satis provisum esset securitati plurimorum poenitentium, qui necessaria ab utilibus vel superfluis discernere nequeunt.

Excipienda tamen sunt ea quae dicuntur quidem ad explicanda peccata, sed tantum ut confessario innotescat quod publicum sit, sed forsitan eum lateat, et tamen ad intelligenda peccata requiratur vel requiri existimetur. Ex. gr. si dicat poenitens se esse conjugatum, ut explicet malitiam adulterii in turpi desiderio, se esse talis loci magistratum, ut defectum in hoc munere admissum explicet, etc., per se nihil obstat quominus confessarius dicat se audivisse confessionem conjugati, magistratus talis loci, etc. Item, si quis narrat se omisisse Sacrum ut concentui musico interesset, non prohibetur confessarius quominus ea quae de hoc concentu a poenitente audit, aliis narret, modo id ne faciat in iis adjunctis quae suspicionem aliis ingererent talem poenitentem hac occasione peccasse, ut si diceret se ea ab isto in confessione audivisse. Neque sub sigillum cadit peccatum publicum alienum quod poenitens commemorat ut suum explicet, ex. gr. se mala precatum esse auctori homicidii heri in civitate patrati. Nam ex ipsa rerum publicitate patet haec a poenitente dici quasi *praesuppositive* et extra confessionem.

Contra sub sigillum cadunt omnes *circumstantiae* accusationis peccatorum quas taceri poenitentis interest, ex. gr. eum esse illegitimum, laborare ignorantia quae ipsum munere suo indignum reddat, etc. (Lugo, disp. 23. n. 55 seqq.) Saepe enim poenitens mallet sua peccata detegi, quam hujusmodi defectus.

386. III. Probabilius non cadunt sub sigillum *defectus poenitentis* quos confessarius ex ipso modo confitendi colligere potest, ex. gr. eum

esse scrupulosum, naeniis tempus terere, esse morosum, etc.; quamvis talia soleant esse objectum secreti naturalis, quia absque molestia poenitentis manifestari nequeunt.

Ratio est: hos defectus non manifestari a poenitente ad declaranda peccata sua, sed ab eo admitti, vidente vel audiente confessario, perinde ac si in confessionali committeret blasphemiam vel contumeliam in confessarium. (Lugo, l. c. n. 60) S. Alph. tamen (n. 643) huic sententiae non acquiescit, quando agitur de defectibus quorum manifestatio odiosam redderet confessionem, qualis esset scrupulositas, ingenii hebetudo, etc. Sed dissensus iste non multum ad praxim facit. Nam, si defectus illi tales sunt ut eorum manifestationem ex se aegre ferret poenitens, eos sub legem secreti naturalis cadere consentimus. Si vero defectus sunt publici vel nullum ruborem injicere apti, ut coecitas, surditas, conditio mendicantis, foedus halitus, etc., non apparet quare talia confessarius tacere deberet, neque ipse S. Alph. (H. A. tr. 16. n. 154) videtur dissentire, quamquam obscure hoc argumentum in sua Theol. Mor. proposuit. Similiter nullatenus reprehendendum censemus eum qui, audita confessione pueri, dicit eum esse doli capacem, vel gaudere sana mente poenitentem de quo dubitabatur num amens esset. (Lugo, l. c. n. 91)

Licet etiam confessario fugere poenitentem, qui communiter notus est ut prolixus vel inquietus, etc.; quia tunc clare appareret confessarium fugere tantum ne ab illius naturali prolixitate, inquietudine, etc., taedium patiatur. (Ball. P. n. 960) Sed quandoque posset adesse periculum revelationis indirectae, si confessarius manifestaret peccata a poenitente in actu confessionis patrata, ex. gr. impatientias, contumelias, propositum jam ab usu sacramentorum recedendi; nam audientes facile suspicarentur ea contigisse ob negatam absolutionem, vel ob reprehensionem de peccatis gravioribus. (S. Alph. n. 643) Scrupuli quoque, qui ut peccata accusantur, procul dubio sub sigillum cadunt ex regula supra (II) data.

387. IV. Virtutes poenitentis, charismata extraordinaria et similia probabilius non cadunt sub sigillum, siquidem eorum manifestatio confessionem odiosam reddere nequit: quod confirmatur constanti consuetudine qua confessarii, post sanctorum virorum obitum, eorum virtutes et extraordinaria dona manifestarunt. (Ball. P. n. 952 seq.)

Plerique tamen AA. (Lugo, disp. 23. n. 59; S. Alph. n. 642) existimant eam esse materiam sigilli, quando poenitens ea manifestat ad declarandum melius aliquod peccatum, ex. gr. ingratitude erga Deum post tanta dona. Sed casus iste rarissimus est, neque etiam apparet quare talia dona supernaturalia magis pertineant ad sigillum quam mere

naturalia, puta ingenii, divitiarum, altioris muneris vel status, quae etiam explicari possunt ut melius declaretur ingratitude peccantis erga Deum. Ceterum, si poenitens secretum de huiusmodi rebus postulavit, vel aegre laturus est earum revelationem. certe viget lex secreti commissi vel naturalis. Idenr dic de bonis propositis, ex. gr. amplectendi vitam religiosam.

V. Peccatum complicitis cadit sub sigillum, sive prudenter, sive etiam imprudenter confessario manifestatum sit : nam ejus manifestatio odiosam redderet confessionem. Ideo contra sigillum delinqueret qui notitia hujus peccati uteretur ad complicem monendum vel corrigendum. Id tamen licitum fieret, si poenitens expresse hanc licentiam daret : nam complex ex alterius complicitis confessione nullum jus acquirit ad sigillum sacramentale, quod unice in favorem poenitentium institutum est. (Suar. disp. 34. sect. 4 ; S. Alph. n. 641) Sed etiamsi poenitens sponte roget confessarium ut complicem corrigat, ordinarie non expedit ut hoc officium assumat. " Ipsi enim tantum incumbit curare damnum sui poenitentis, non alienum, et solummodo intra confessionem et non extra ; et ex alia parte confessarius difficulter assumet hoc munus corrigendi sine periculo scandali et offensionis sacri ministerii. „ (S. Alph. n. 492) Majore etiam circumspectione petenda est haec facultas, praesertim a junioribus. In his enim non raro extortae concessionis periculum latet. (Tambur. Append. de Sig. c. 3. n. 8)

VI. Sub sigillum cadit **poenitentia imposita**, nisi haec sit ex iis quae pro levissimis peccatis imponi solent, ex. gr. ter Ave. Si enim major revelaretur, daretur occasio suspicandi poenitentem mortalia vel multa venialia admisisse. (Ball. P. n. 946)

Punctum IV. Quibus modis violetur vel non violetur sigillum.

388. I. Generalis regula est **licitum esse** uti notitia confessionis, ubi nulla revelatio intervenit, nec ullum gravamen poenitenti infertur. Quare licebit confessario illa notitia uti ad orandum pro poenitente, ad ipsum benignius tractandum, ad consulendos libros vel sapientiores, ad temperandum rigorem quem e confessionibus audivit non expedire, ad alios interrogandos vel instruendos, nullam tamen dando prioris confessionis suspicionem ; etiam ad cavendum a periculis damni spiritualis vel temporalis, vel ad alios monendos ut sibi ab iisdem caveant, secluso omni periculo revelationis vel gravaminis poenitentis, et similia. (S. Alph. n. 657) Neque obstat poenitentem forte intelligere aliquid a confessario fieri ob illam notitiam a se datam, puta majorem sibi exhi-

beri benignitatem, dummodo id quod fit gratum sit poenitenti : siquidem sic nullum odium in sacramentum concitatur. (Lugo, disp. 23. n. 102)

II. Illicitus est quicumque usus continet revelationem directam vel indirectam. (n. 380, I) Facile patet quandonam adsit revelatio directa : de indirecta id saepius ambiguum est. Regulam generalem dat Lugo (l. c. n. 103) : " In iis per quae confessio non revelatur, regula tota ad cognoscendum an sint vel non sint contra sigillum, debet esse difficultas confessionis, quae proveniret ex eo quod talis usus vel tale genus actionum licitum esset absque facultate poenitentis. " Casus praecipuos qui dubium movere possint breviter in sequentibus elucidabimus.

III. Per se non frangit sigillum qui dicit Titium sibi confessum esse. Sed quandoque dari potest obligatio secreti naturalis ad id tacendum, puta si poenitens clam accesserit, vel etiam obligatio ex lege sigilli propter suspensiones quas audientes facile conciperent, ex. gr. de eo qui, die qua non solent multi confiteri, ad confessarium clam accederet, vel de religioso qui, contra consuetudinem suam, adiret confessarium habentem facultatem absolvendi a reservatis. (Bus. ap. S. Alph. n. 638) Etiam per se non adversatur sigillo, si confessarius laudet unum e poenitentibus suis quod sola venialia habeat ; sed per accidens inde oriri potest revelatio indirecta, nempe si videri possit instituta quaedam comparatio cum aliis ejusdem confessarii poenitentibus : nam horum peccata graviora saltem in genere revelarentur. (Ball. P. n. 915)

389. IV. Non laedit sigillum qui peccata audita ita refert ut, moraliter loquendo, persona innotescere non possit : ad quod tamen maxima cautela necessaria est, propter astutum aliquorum ingenium ad colligendum facti auctorem e levissimis adjunctis. Sed, etiamsi non datur ansa suspicandi personas particulares, violatur sigillum ubi suspicio ferri potest in ipsum poenitentem, saltem quatenus pars est alicujus coetus. Hinc laeditur sigillum :

1° Si e paucis poenitentibus quos audisti, refers aliquod peccatum : nam singuli ex illa relatione aliquid suspicionis contra se patiuntur. (Lugo, disp. 23. n. 63)

2° Si dicis te in tali monasterio audivisse peccatum gravius : quia haec infamia recidit in totam communitatem, et ideo etiam in poenitentem quatenus est communitatis membrum.

3° Si dicis te audivisse in hoc vel illo Ordine religioso hoc vel istud peccatum fuisse admissum, quod ex sola confessione cognoscas : id enim redundat in dedecus Ordinis et consequenter ipsius poenitentis, qui est pars illius. (Lugo, l. c.) Neque admittenda est sententia S. Alph.

(n. 654) negantis id adversari sigillo, nisi Ordo esset strictioris observantiae: quia id "non redundat in gravamen poenitentis, cum in quolibet Ordine mali sint: unde neque oritur scandalum, neque infamatur Religio. „ Nam, etiamsi quidam Ordo male oleret apud vulgus, infamia ejus insigniter confirmaretur hoc authentico confessarii testimonio; insuper, cum idem confessarius non soleat in multis monasteriis confessiones excepisse, suspensiones fere in unam alteramve domum tantum orientur, ideoque recideremus in casum praecedentem. (Ball. P. n. 990 seq.)

4º Si asseris in aliquo loco perpetrari gravia crimina, quae cognoscis tantum e confessione, nisi agatur de loco satis amplo, quale esset oppidum fere 3000 incolarum, vel peccata jam essent publica. Nam, ubi locus exiguus est et peccatum nondum publicum, singuli incolae detrimentum ex hac revelatione patiuntur. (Lugo, l. c. n. 64; Ball. P. n. 994)

5º Si quis confessarius paucos habens poenitentes sibi subditos, puta monialium director, coram illis concionatur de culpa aliqua particulari cujusdam monialis vel illius monasterii: sic enim facile fit ut hanc culpam confessi suffundantur pudore. Licet tamen loqui de defectibus qui communiter in omnibus monasteriis solent vel possunt perpetrari. (S. Alph. n. 654) Pariter sigillo non adversatur quod parochus, e notitia confessionis, concionatorem moneat, quaenam vitia speciali correptione indigeant, vel quod concionator eadem notitia utatur ad haec vitia aggredienda, dummodo agatur de loco satis amplo et vitiis communibus.

390. V. Non frangis sigillum "si utaris notitia extra confessionem acquisita, imo ipsum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperias, modo nullam circumstantiam ex sola confessione notam, nec certius referas quam extra confessionem nosti: quo in casu opus est magna cautela et tutissimum est silere. „ (Bus. ap. S. Alph. n. 638) Igitur quamvis, illaeso sigillo, uti possint scientia sua extra-sacramentali confessarii ad compescendos delinquentes, ad bonum commune procurandum etc., praestat antevertere animi anxietates et sacrilegarum confessionum pericula ex hujusmodi usu oritura, vitata quatenus fieri potest unione muneris confessarii cum munere Superioris. Ut hujusmodi incommoda a Regularibus averteret, Clemens VIII (Const. *Sanctissimus*, 26 Maii 1593) haec statuit: "Non liceat Superioribus Regularium confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte ac proprio nutu id ab iis petierint. „ (1)

(1) Nuperrime, 5 Julii 1899, prodiiit decretum quod, ex ipso tenore suo, manifeste restringitur ad solam urbem Romam. Nempe S. Officium, de expresso SS. DD. Leonis Papae XIII mandato, districte prohibuit "ne ullus cujusquam

VI. Confessionis schedula seu testimonium, illaeso sigillo, negari potest iis qui ad confessarium accedunt absque animo confitendi, puta antequam matrimonium ineant. Nam cum hic nulla fiat confessio in ordine ad absolutionem, nequit esse locus legi sigilli. Neque regulariter talibus dari potest hujusmodi testimonium, ne confessarius, absque gravi causa, sacrilegae receptioni communionis vel matrimonii cooperetur.

Iis etiam qui confessionem sacramentalem inchoarunt, sed ob defectum dispositionum absolvi nequeunt, probabilius illaeso sigillo denegari poterit hujusmodi schedula. Nam confessarius nihil dicit, sed tantum non approbat testimonio positivo illam confessionem, ad quod non tenetur. Neque obstat quod objicit S. Alph. (n. 639) : eum teneri ad vitandam indirectam revelationem quae, negata schedula, vitari non potest. Nam eodem jure dicendum esset laedi sigillum ab eo qui negat absolutionem : saepe enim, dum cernitur poenitens a S. Communionem abstinere, ex. gr. in collegiis, vix ulla alia ratio ejus abstinentiae menti spectantium occurrere potest quam negata absolutio. (Lugo, l. c. n. 87 ; Sporer, Theol. Sacr. de Poenit. n. 840 ; Ball. P. n. 922) Nihilominus, cum S. Alph. (l. c.) aliique multi AA. putent in hac schedulae denegatione reperiri violationem sigilli indirectam, censemus in praxi dandam esse schedulam. (n. 381, IV) Neque veracitati deerit confessarius, dummodo schedulam recte conficiat, attestans non quidem absolutionem datam,

Religiosae communitatis aut Seminarii aut Collegii Superior, sive major sive minor, in hac alma Urbe (excepto aliquo raro necessitatis casu, de quo ejus conscientia oneratur) suorum alumnorum in eadem domo manentium sacramentales confessiones audire ullo pacto audeat. „ Rationes prohibitionis dantur, mala “ quae ex hujusmodi abusu facile oriri queunt. „ Videlicet : “ Ex una parte minuitur alumnorum peccata confitendi libertas, ipsaque confessionis integritas periclitatur ; ex alia vero Superiores minus liberi esse possent in regimine communitatis, ac suspicioni exponuntur aut se notitiis in confessione habitis uti, aut benevolentiores se praebere erga alumnos quorum confessiones excipiunt. „ Profecto hujus decreti spiritum ubique sequi oportet, perinde ac quarumlibet legum ecclesiasticarum. Sed cavendum ne in eo spiritu determinando aberremus. Ita modum excedit “ Il moniteur ecclesiastique „ (2^e ser. Vol. I. p. 202), qui ex eo decreto concludit : non decere ut episcopi facile excipiant confessiones fidelium, cum e tali usu non pauca incommoda derivari possint : quasi non ageretur in hoc documento de iis tantum Superioribus qui cum subditis suis *in eadem domo manent*. Jam ipsum S. Officium 23 Augusti 1899 declaravit per hoc decretum “ nihil derogatum fuisse Constitutionibus Apostolicis quoad Ordines religiosos. „ Atque, ut perhibent testes fide dignissimi, documentum illud Romae ad eos tantum Superiores religiosos missum est qui habent alumnos non religiosos secum in eadem domo manentes. Reapse ubique magna prudentia opus est Superiori talium subditorum confessiones audienti : qui quanto imperfectiores et timidiores sunt, tanto facilius scandalizantur.

sed sacramentalem confessionem institutam. Attamen recte monet Laymann (de Poenit. c. 14. n. 8), cui se adhaerere S. Alph (l. c.) testatur : " Si res moram patiat, quia non statim testimonium accipere aut exhibere necesse est, tunc illi cui absolutio negatur, etiam testimonium negandum fore, addita exhortatione ut se recte disponat, ac postea redeat. testimonium una cum absolutione recepturus. „ Quare apparet in mente AA. qui sententiae S. Alph. adhaerent, non haberi obligationem schedulae concedendae nisi talia sint adjuncta ut poenitens nullatenus vitare possit denegatae absolutionis manifestationem.

391. VII. Extra confessionem, cum licentia poenitentis, potest agi de auditis in confessione, sive cum ipsomet, sive cum quocumque alio. etsi periculosum sit. (Bus. ap. S. Alph. n. 651) Sed haec licentia debet esse :

1° *Formalis et expressa* : nam, si praesumeretur, sigillum periculo exponeretur. Nec sufficit poenitentem teneri ad dandam licentiam, quam neget : siquidem manet semper ratio praecepti.

2° *Libera*, non vi, injuria, dolo vel precibus importunis extorta, vel etiam per metum reverentialem confessarii oblenta : extorta enim licentia invalida est, neque impedit odium sacramenti. Quare raro erit petenda ab iis qui non sponte eam offerunt, numquam repetitis vicibus postulanda.

3° *Non revocata* : nam poenitens pro libito, etiam sine causa, eam semper revocare potest.

Non requiritur tamen ut haec licentia scripto detur, cum id nulla lege statuatur. Perinde etiam est sive ea licentia detur verbo, sive facto, quod quidem aequivaleat expressae concessioni, ex. gr. si poenitens extra confessionem incipiat loqui cum confessario de dictis in confessione. In hoc tamen casu confessarius non debet excedere materiam de qua poenitens verba fecerit.

Adverte hac licentia utendi notitia e confessione hausta, multo ampliorem esse facultatem quam confessario tribuat poenitens, qui res semel dictas in confessione iterum extra confessionem dicat, sive omnia singillatim repetat, sive brevius dicat : Omnia quae in confessione dixi, extra confessionem sint dicta. Tunc confessarius, praeter notitiam sacramentalem, alteram extra-sacramentalem acquirit, ac proinde talis facultas revocari nequit, neque ii quibuscum ex hac altera notitia loquitur confessarius, lege sigilli tenentur. (Suar. disp. 33. sect. 5)

VIII. Frangitur sigillum, si cum poenitente extra confessionem, sine ejus venia agas de auditis in confessione, aut ea te scire ostendas.

Intra confessionem vero licet cum poenitente loqui de auditis in

praecedentibus ejusdem confessionibus, modo adsit rationabilis causa, puta ad interrogandum de pravis habitibus, de ratione qua poenitens egerit in proxima occasione, etc. Imo, etiamsi rationabilis causa deesset, non videtur id adversari legi sigilli : cum res agatur in eodem foro sacramentali. (Lugo, disp. 23. n. 127) Censetur autem res agi intra confessionem, etiamsi sermo habetur cum poenitente statim post absolutionem, antequam ille discedat : quia, licet sacramentum sit completum, tamen iudicium adhuc moraliter perseverat. (S. Alph. n. 652) Liqueat cavendum esse ne inutiliter sermonem injiciat confessarius de gravibus peccatis olim sibi manifestatis : ingratum enim est poenitenti confessarium hujusmodi culparum memoriam, nulla urgente causa, reficere.

392. IX. Indirecte violat sigillum Superior qui scientia, e confessione hausta, ulitur **ad externam gubernationem**, ita ut usus ille ingratus sit poenitenti eumque a confessione retardaret si sciret hujusmodi usum esse licitum, ex. gr. ei quasdam facultates negando, eum ab officio vel loco gratiore removendo.

Neque hic usus licitus est, eo quod poenitens minime advertat Superiorem hac notitia uti. Id patet e decreto quod Clemens VIII 26 Maii 1594 pro Superioribus Regularibus edidit : “ Tam Superiores pro tempore existentes quam confessarii, qui postea ad Superioris gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad externam gubernationem utantur. „ Generale autem principium cui multi AA. innitebantur, ut talem usum licere dicerent, saltem quando poenitens non est *rationabiliter* invitus, puta quando remotio a loco vel officio necessaria est ad peccatum vitandum, proscripsit S. Inqu. (18 Nov. 1682) : “ Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa vel indirecta revelatione et gravamine poenitentis, nisi aliud multo gravius ex non-usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur. Addita deinde explicatione, sive limitatione quod sit intelligenda de usu scientiae ex confessione acquisitae cum gravamine poenitentis, seclusa quacumque revelatione atque in casu quo multo gravius gravamen ejusdem poenitentis ex non-usu sequeretur. Hanc dictam propositionem, quatenus admittit usum dictae scientiae cum gravamine poenitentis, etiam cum dicta explicatione, praesenti decreto prohibent, etc. „ (Denz. n. 1087) Cur falsum sit praefatum principium optime explicat Lugo (disp. 23. n. 97 seq.) : “ Certum est quod non minus, sed magis gravis redderetur confessio, si confessarius ex illa notitia posset poenitentem laedere in honore, fortunis, muneribus, officiis et aliis ad quae homines maxime afficiuntur, quam si cum poenitente posset de iis loqui : ergo, sicut propter reverentiam et libertatem sacramenti prohibetur loqui

cum ipso poenitente, ne difficilis reddatur confessio, multo magis debet propter eandem rationem prohiberi ne possit occasione confessionis poenitens in aliis rebus laedi, cum haec laesio magis difficilem redderet confessionem, ut aperte constat. „ Merito autem addit idem Lugo (n. 98) poenitentem, qui antecederet sciret posse confessarium uti illa notitia occulte contra poenitentem, magis retardatum iri a confessione peccati quam si sciat posse illum tale aliquid facere, advertente ipso poenitente : quia magis laedunt illa quorum causas ignoramus, quam illa quorum causam scimus, quibus facilius possumus adhibere remedium per causam contrariam.

Hinc, tamquam lege sigilli prohibita, vitanda sunt plura quae multi antiquiores DD. licita putarunt : ex notitia confessionis poenitentem cubiculo includere ne exeat ad peccandum, dimittere famulum vel eidem claves auferre ne furetur, abstrahere claves aut pecuniam ab arca, claudere fores vel non amplius committere claves famulo; negare communionem poenitenti cui prius negasti absolutionem tamquam indisposito, si ille postea occulte communionem petat ; denegare assistentiam matrimonio, cui ex confessione nosti obstare impedimentum dirimens, etc. (S. Alph. n. 657 seq.) Imo neque intra ipsam confessionem liceret punire vel laedere poenitentem propter notitiam e confessione habitam, ut si confessarius juberet famulum suum exire de domo sua ob notitiam furti ab eo commissi : nam, licet haec materialiter intra confessionem fierent, revera essent detrimenta extrinseca confessioni, et quae eam multo difficiliorem redderent. (Lugo, disp. 23. n. 123) Poterit tamen confessarius uti notitia confessionis ad se a quibusdam damnis spiritualibus vel temporalibus tuendum, vel ad alios monendos ut ab iis caveant, ex. gr. vitando commercium cum personis a quibus novit poenitentes damna passos esse. Sed summa prudentia in hac re necessaria est : id enim eatenus tantum licet, quatenus vilatur omne gravamen poenitentis vel suspicio peccati accusati. (S. Alph. l. c.)

393. X. Sacerdos qui tantum ex confessione sciret sibi parari insidias, posset fugere, si ejus fuga nullam notionem aliis daret peccati accusati, neque ullum gravamen poenitenti inferret, vel si constaret poenitentem has insidias revelasse tantum animo iniquo ligandi illum arctissimo secreto, ne auderet fugere ob metum violandi sigilli. Illicita vero foret fuga quando alii ex ea suspicarentur peccatum auditum, vel quando gravamen in poenitentem redundaret.

Ratio deducitur e bono communi totius Ecclesiae, quod postulat ne ullo in casu liceat revelare confessionem, vel ea uti in gravamen poenitentis. (Lugo, disp. 23. n. 110) Ceterum hic casus et similes metaphysici sunt : siquidem numquam deerit medium haec pericula evadendi, illaeso sigillo, praesertim ex licentia poenitentis.

XI. Violat sigillum confessarius qui recusat ire ad audiendam confessionem illius quem, e praecedentibus confessionibus, novit accedere indispositum, ex. gr. quia non vult relinquere occasionem proximam liberam, si e tali recusatione intelligitur, saltem in genere, causa ob quam ire nolit: nam hic usus notitiae sacramentalis in gravamen poenitentis cederet. Poterit tamen statim initio confessionis eum dimittere, reddendo ei rationem dum id sine nota fieri possit. Nullatenus autem sigillum violat qui recusat ire ad audiendum illum quem novit tantum simulare confessionem, ex. gr. ut exterius satisfaciat uxori vel parentibus (n. 381); idem dic de eo qui aliquo praetextu recusationem istam velare potest. (Lugo, disp. 23. n. 117)

§ 3. DE SOLLICITATIONE IN CONFESSIONE.

394. Ad avertenda gravissima detrimenta a republica christiana, RR. PP. severas Constitutiones edidere contra quosdam sacerdotes ad turpia sollicitantes in iis adjunctis, quae maculam ipsius sacramenti poenitentiae administrationi adspargant. Prima lex, universam Ecclesiam obligans, de hoc argumento lata est a Gregorio XV. (Const. *Universi*, 30 Aug. 1622) Hanc confirmavit et quadautenus ampliavit Bened. XIV (Const. *Sacramentum Poenitentiae*, 1 Jan. 1741), qua etiam approbavit varia responsa a S. Inqu. de Const. Gregorii XV data et congesta in decreto ejusdem S. Inqu. 11 Febr. 1661. De observatione hujus Constitutionis Benedictinae Instructionem ad episcopos misit eadem S. Inqu. 20 Febr. 1867. (Coll. P. F. n. 948)

Ex his documentis determinanda sunt praesertim tria: 1° Quandonam exurgat obligatio, his legibus statuta, denunciandi sacerdotes sollicitantes. — 2° Quaenam sint poenae hanc denuntiationem omittentium. — 3° Quaenam ratio servanda sit in peragenda hac denuntiatione.

Objectum legis ita determinat Gregor. XV (Const. cit.): “ Statuimus, decernimus et declaramus quod omnes et singuli sacerdotes, tam saeculares quam... regulares... qui personas, quaecumque illae sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda in actu sacramentalis confessionis, sive antea vel post immediate, seu occasione vel praetextu confessionis hujusmodi, etiam ipsa confessione non secuta, sive extra occasionem confessionis, in confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint aut cum eis illicitos sermones sive tractatus habuerint, in Officio S. Inquis. severissime, ut infra, puniantur... Mandantes omnibus confessariis ut suos poenitentes, quos noverint fuisse

ab aliis, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu, ut praefertur, tractantes, Inquisitoribus seu locorum Ordinariis. „ Ex hoc loco, collata praesertim Const. *Sacramentum Poenitentiae*, sequentia determinari possunt :

395. ASSERTA. I. Persona denuncianda est omnis et solus sacerdos „ etiamsi sacerdos sit qui jurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat. „ (Const. *Sacr. Poenit.*)

Imponitur haec obligatio cuilibet personae sollicitatae : quare non refert utrum mas sit an femina, pubes an impubes, etc. Imo, juxta S. Alph. (n. 695), ob speciale edictum S. Inqu. quod refert n. 680, denunciare jubentur etiam ii qui non fuere sollicitati, sed ab aliis fide dignis audierunt scelus hujusmodi commissum esse. Attamen poenae speciales latae contra omittentes denuntiationem certe non afficiunt nisi eos qui sollicitati fuerint. Neque urget illa obligatio eum, cui illud scelus manifestatum esset tantum ad petendum consilium. (S. Alph. n. 698)

Confessarius sollicitans, ut e legis tenore liquet, non tenetur ad seipsum denunciandum. Attamen spontanea sui accusatio posset esse utile medium ad praeveniendas juridicae denuntiationis sequelas. Nam, ut constat ex Instr. S. Inqu. an. 1867 (n. 13), sacerdotes qui sponte crimen suum fatentur „ dimitti debent cum congrua abjurata et poenitentiis dumtaxat salutaribus, adjecto consilio vel praecepto ut ab excipiendis personarum sollicitatarum sacris confessionibus se abstineant : nec ceteris poenis antea dictis, accedentibus licet postmodum denuntiationibus, afficiantur. „

Denuntiatio certe facienda est „ etiamsi sollicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive sollicitationi poenitens consenserit. „ (Const. *Sacr. Poenit.*) Notandum tamen denuntiantem numquam posse interrogari de consensu praestito (Instr. S. Inqu. 20 Jul. 1890 ; Coll. P. F. n. 950), et si forte interrogaretur, posse negare proprium consensum et quidquid inde secutum fuerit. (S. Alph. n. 700)

Insuper, juxta decreta S. Inqu. cit. an. 1661 et an. 1867 (n. 2), denunciandus est sacerdos qui non sollicitat ipse, sed poenitenti sollicitanti consentit, dilata in aliud tempus turpis consilii executione. Attamen contrarium opinatus est S. Alph. (n. 681), tum quia in hoc casu non stricte verificatur quaedam conditio cit. Constitutionibus requisita, nempe ut poenitens fuerit a confessario sollicitatus, tum quia nimis arduum foret imponere denuntiationem quae moraliter fieri nequeat sine manifestatione proprii criminis. Quare, ob specialem facultatem a S. Poenit. datam sequendi opiniones S. Alphonsi (Vol. I. n. 70), censemus non esse inquietandum qui in casu posito denuntiationem omitteret.

396. II. Peccatum denuntiandum, ut e legis tenore patet, est omne et solum peccatum externum contra sextum praeceptum, saltem quod ad gravem culpam pertingat. Hinc comprehenduntur non tantum tactus aliaeque actiones turpes, sed colloquia turpia, sive pertineant ad rem quampiam agendam (qui proprie *tractatus* dicuntur), sive ad nullam pravam actionem inducere velit confessarius (qui proprie *sermones* audiunt), ut si poenitentem, quae se de peccato carnali accuset, interroget num in iis versari placeat, quatenus turpia verba inter peccandum dixerit, etc. (Ball. P. n. 1114) Comprehenditur quoque casus quo confessarius in adjunctis mox explicandis provocat ad turpia “ per scripturam aut tunc aut postea legendam. „ (Const. *Sacr. Poenit.*)

Denuntiandus esset sacerdos qui in iisdem adjunctis proferret verba ex se indifferentia, si postea ex adjunctis appareret ea dicta fuisse ad sollicitandum. Exemplum habes in eo qui peteret a muliere confitente ubi habitet, et brevi postea ejus domum adiret ad eam sollicitandam, vel qui diceret : “ Exspecta me hodie in domo tua, quia tecum loqui cupio „, et postea domi de inhonestis tractaret. Is enim moraliter sollicitationem vel turpem sermonem in confessione inciperet. (S. Alph. n. 704) Pariter ex adjunctis discernendam utrum denuntiandus sit qui mulierem de ejus pulchritudine laudet vel ei quaedam dicat, teneri, sed non necessario turpis amoris indicia, puta : “ Memento mei, quia te ex corde diligo. „ Si enim constaret eundem sacerdotem, extra omnem confessionis occasionem, turpem amicitiam cum eadem muliere fovisse, haec verba tamquam graviter turpia denuntianda essent ; secus, talia levitati et imprudentiae tribui poterunt. Numquam enim confessarius denuntiandus est, nisi de ejus pravo affectu moralis habeatur certitudo. (S. Alph. n. 703)

Ex verbis Gregor. XV, *ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda*, manifestum fit denuntiandum esse sacerdotem qui, in adjunctis ibidem determinatis, sollicitet ad turpia peragenda non cum ipso confessario, sed cum tertia persona, vel qui roget poenitentem ut tertiam personam ad peccandum cum confessario inducat. Probabilius denuntiandus non est confessarius sollicitans ad actus venialiter tantum inhonestos, modo non appareat clare ex adjunctis eum intendisse post hunc levem actum ulterius progredi. Nam confessarius sollicitans denuntiandus est tamquam suspectus de fide : nemo autem censi potest suspectus de fide quia tantum venialiter peccat. (S. Alph. n. 683)

397. III. Adjuncta in quibus hujusmodi peccatum committi debeat ut illa denuntiandi obligatio exurgat, breviter ex cit. Const. Gregor. XV explicabimus :

1° *In actu sacramentalis confessionis*, quae regulariter inchoatur

quando poenitens incipit statum conscientiae suae exponere, ex. gr. recitando *Confiteor*, et cum absolutione sacerdotis finitur. (Ball. P. n. 1094)

2º *Sive antea, vel post immediate*, i. e. quando nulla alia actio interponitur inter confessionem et sollicitationem, ut si sacerdos statim post confessionem dicit poenitenti : “ Exspecta me paulisper „ et post intervallum venit et sollicitat. Si autem, antequam sollicitet, de serio negotio cum eadem muliere tractat, videndum est ex circumstantiis utrum probabiliter intenta fuerit sollicitatio et negotium ut medium, an vero negotium principaliter et sollicitatio per accidens : in quo posteriore casu jam deficit obligatio denunciandi. Probabilius etiam non est denunciandus qui sollicitavit postquam ipse vel poenitens jam ad alia divertit, ex. gr. si confessarius post ipsum audivit alium poenitentem vel poenitens jam genuflexit in alia ecclesiae parte. (Berardi, de Sollicitatione, n. 63)

3º *Occasione confessionis*, i. e. quando confessarius vel poenitens invitat ad confessionem veram.

Probabile est ex decr. S. Inqu. an. 1661 (n. 4) non esse denunciandum sacerdotem qui, extra locum confessionis et absque praetextu confessionis, rogatus a muliere ut, sequenti die, ejus confessionem audiat, eandem sollicitat. Imo idem dicendum opinatur Ball. P. (n. 1098) si, in iisdem adjunctis, rogatus est sacerdos ut confessionem statim audiat : quia sollicitatio ita non fit occasione confessionis, sed occasione petitionis confessionis.

Pariter probabile est non esse vi hujus clausulae denunciandum confessarium qui, ob fragilitatem mulieris ex ejus confessione perspectam, postea domi eam sollicitat. Ita, pluribus AA. allegatis, D’Annib. (III. n. 367. nota II) : quia ille ex confessione notitiam, ex notitia sollicitandi ansam capit. S. Alph. vero (n. 678) cum plerisque aliis censet probabilius illum esse denunciandum : quia, cum sollicitatio impulsus habeat a confessione, satis verificatur quod, occasione confessionis, fiat sollicitatio. Merito autem rejicit Ball. P. (n. 1098), quod ex Roncaglia affert S. Alph. (l. c.) : denunciandum esse confessarium qui petat a muliere consensum copulae, promittendo ejus confessionem audire : nulla enim tunc fit vel petitur confessio cujus occasione sollicitatio fiat.

4º *Praetextu confessionis hujusmodi, etiam confessione non secuta* (quae ultima verba etiam ad praecedentem clausulam referuntur). Discrimen cum clausula praecedente in hoc est quod sollicitans *occasione confessionis* utitur ad pravam suam finem opportunitate sumpta e vera confessione, dum sollicitans *praetextu confessionis* falso allegat causam confessionis ut verum suum finem, nempe sollicitandi, tegat. Exemplum habes in confessario qui, vel vocatus vel sponte ad domum aegrotantis accedens, verba quaedam de confessione vel rebus conscientiae injiceret

ad removendos adstantes et deinde sollicitaret. De pluribus aliis casibus quos refert S. Alph. (n. 679) dubitari posset, num sub hac clausula cadant; sed ad praxim parum refert, eo quod fere semper comprehenduntur clausula sequente. (Ball. P. n. 1102 seqq.) Imo valde probabiliter opinantur plures AA. clausulam *occasione vel praetextu confessionis hujusmodi*, additam esse tantum majoris explicationis gratia et ad comprehendendum casum in quo, propter malitiam sacerdotis sollicitare incipientis ante accusationis initium, non sequitur confessio. Quare a lege excludi putant omnes casus in quibus sollicitatio fiat extra actum et locum confessionis. (Berardi, op. cit. n. 83 seq.) Reapse enim, si verba illa latiore significatione sumantur, non apparet qua probabilitate possit excludi a lege denuntiationis sollicitatio quae fiat postquam jam poenitens vel confessarius ad alias occupationes se divertit, quemadmodum supra cum S. Alph. (n. 677) admisimus: haec enim in sensu latiore adhuc fieret *occasione confessionis*. Hic tamen actus confessionis non restringitur ad ea quae proprie sacramenti administrationem constituunt, sed sensu vulgari, vid. de toto tempore quo poenitens coram confessario genuflexus manet vel quod immediate ante vel post confessionem sacramentalem elabatur et cum ea moraliter unitur.

5° *Sive extra occasionem confessionis... simulantes ibidem confessiones audire*. De hac clausula nota:

a) Verbis *extra occasionem confessionis* significatur minime requiri ut persona sollicitata accesserit ad confessionem peragendam. Parum ergo refert utrum e fine bono an malo venerit, ex. gr. ad consilium petendum, ad confessarium tentandum, etc.

b) Tres loci distinguuntur: confessionarium, quale in ecclesiis poni solet; locus alius in quo confessiones audiri solent, ex. gr. sacristia vel cellula in qua alumni alicujus Seminarii confiteri solent; locus quem confessarius et poenitens ipsi elegerunt ad confessionem peragendam, puta cubiculum aegroti.

c) Verba *simulantes ibidem confessiones audire* interpretanda sunt de exteriori agendi ratione, ob quam spectantes rationabiliter existiment sacerdotem tunc confessionem audire, ex. gr. si ipse sedet in confessionario, poenitens autem coram eo genuflexus manet.

d) Haec eadem verba verius referuntur ad triplicem loci speciem modo indicatam. Ratio desumitur "ex communi ea regula quod clausula ultimo loco posita ad omnia antecedentia connexa referatur." (Buccer. l. c. n. 9) Ideo non esset denuntiandus confessarius qui, in confessionario sedens, ad turpia sollicitaret mulierem ante se stantem vel sedentem: quia haec non est confessio, ne simulata quidem. Discrimen tamen aliquod datur inter hos locos: nam in duobus prioribus, ad simulandam confessionem, sufficet ut sacerdos et poenitens ibi versentur eo modo

quo ad confessionem peragendam ibidem versari solent, in tertio autem requiretur aliqua positiva fictio confessionis.

398. IV. De causis excusantibus ab hac denuntiatione facienda, haec potissimum adverte :

1° Excusatur qui rationabiliter e denuntiatione sibi timet grave damnum in vita, fama, rebus temporalibus, puta si puella valde verecunda sollicitata fuisset a tutore qui omnia ejus bona administraret. (Frassinetti, II. p. 271) Ecclesia enim leges suas non urget cum gravi incommodo per accidens adveniente. Attamen, si simul timeretur, ex omissa denuntiatione, animarum perniciēs vel grave scandalum (ut crebro continget), ratio boni communis privato damno praevaleret. (Ball. P. n. 1141)

2° Nemo excusatur a facienda denuntiatione, eo quod eam judicialiter probare nequeat : nam si talis probatio requireretur, fere numquam denuntiandum esset.

3° A facienda denuntiatione non excusat ratio quod sollicitatio jam a longo tempore contigit. Nam in *Const. Sacr. Poenit.* diserte dicitur facienda “ etiamsi longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluerit. „ Quid autem, si insuper constat eum qui sollicitavit, prorsus emendatum esse ? Faciendam esse denuntiationem communiter aiunt recentiores, S. Alph. n. (686) secuti, qui hanc sententiam absolute probabiliorē judicat. Ratio praecipua affertur : quia Pontifex, magis quam emendationem rei, ejus punitionem intendit, ad damnum Ecclesiae reparandum et ad resarciendum scandalum. Reapse haec sententia tenenda videtur in plerisque casibus : nam raro indicia emendationis talia erunt ut plenam securitatem praebeant, ac proinde non tolletur certo periculum bono communi imminens : quod prorsus requiri videtur. Attamen si quando, ob plures annos a confessario qui olim sollicitavit in conspicua virtute actos, morali certitudine de plena emendatione constaret, opinamur probabiliter omitti posse denuntiationem. Ita enim censent multi AA. quos allegat S. Alph. (l. c.) et videtur sequi D’Annib. (III. n. 368. nota 28) Ratio eorum est : quia finis denuntiationis est emendatio rei et ablatio damni, quibus jam obtentis, cessat finis legis praecipuus et, consequenter, etiam lex naturalis denuntiationis, quae principaliter respicit emendationem ; nec potest lex positiva ejus ordinem invertere.

4° Manet obligatio denuntiandi, etiamsi denuntiandus jam fuit ob sollicitationem alterius convictus et punitus, ut constat e decreto S. Inq. an. 1661. (n. 13) A fortiori idem dicendum si fuit tantum accusatus, sed non convictus, vel si post denuntiationem rursus relapsus est. (Ball. P. n. 1130)

5º Sollicitati in locis Missionum excusantur a denuntiatione facienda, si Ordinarium sine gravi incommodo adire nequeant. (S. Inq. 22 Jan. 1727; Coll. P. F. n. 941) Sed si incommodum istud cessaret, hac obligatione adstringerentur.

399. V. Confessarii sub gravi tenentur **monere poenitentes de obligatione denuntiandi** sacerdotes sollicitantes, etiamsi isti poenitentes in bona fide versentur. (Instr. an. 1867. n. 3) Monendi sunt etiam ii qui denuntiationem recusaturi videantur (S. Alph. n. 694): nam, cum hic agatur de vitando gravissimo damno quod christianae reipublicae ex hujusmodi facinore immineat, praevalet commune bonum privato, ac proinde monitio facienda est etiam cum tenuissima spe successus. Haec autem haberi potest, etiamsi initio prorsus denegatur consensus: saepe enim salutaris timor incurrendae censurae post aliquod tempus aversionem denuntiationis faciendae superabit.

Attamen quandoque illam monitionem omitti posse probabile est: nempe quando damnum commune jam non imminet, puta quia confessarius jam ob surditatem nullas confessiones audit, praevidetur autem poenitentem potius in peccato mansurum esse quam denuntiationem peragat. (Ball. P. n. 1152) Constat enim quandoque Ecclesiam dispensare ab hac obligatione, ac proinde dici nequit eam semper bono communi exigi: nam si postularetur semper jure naturae, R. P. numquam eam remittere posset. Pariter ad vitandum scandalum omitti posset monitio personae simplicis, quae, ob animi candorem, sollicitationem non intellexisset: quamquam, ex resp. S. Inq. (11 Maii 1707), ipsa ad denuntiationem tenetur, postquam notitiam praeteritae sollicitationis acquisivit. (Buccer. l. c. n. 26)

VI. Quando certo constat poenitentes teneri ad denuntiationem faciendam, confessarius eos absolvere nequit "nisi prius, denuntiationem ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti judici vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant ac promittant." (Const. *Sacr. Poenit.*) Probabilius autem verba illa *cum primum* intelligenda sunt de denuntiatione facienda intra mensem a die cognitae obligationis computandum. (S. Alph. n. 693) Quodsi poenitens intra mensem denuntiationem neglexerit sive culpabiliter omiserit, incurrit excommunicationem nemini reservatam (n. 610): a qua proinde per quemlibet confessarium absolvi potest, dummodo serio promittat se quamprimum denuntiaturum esse. (D'Annib. III. n. 369)

VII. Confessarius qui sollicitavit non tenetur monere poenitentem ut ipsum denuntiet. Nam, in cit. Const. Gregor. XV, confessarii jubentur

tantum " ut suos poenitentes quos noverint fuisse *ab aliis* sollicitatos moneant. „ At si poenitens aliunde novit se ad denuntiandum teneri, nequit absolvi a confessario sollicitante, nisi cum onere denuntiationis faciendae. Constat e generali ratione : non posse absolvi qui detrectent exsequi gravem quamdam obligationem sibi notam, et e damnata ab Alex. VII prop. 7^a : " Modus evitandi obligationem denuntiandae sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante ; hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi. „ Cfr. Ferraris, Bibl. can. v. *Sollicitatio*, n. 59 seq.

400. VIII. De modo quo denuntiatio illa facienda est, notanda sunt sequentia :

1° Denuntiatio facienda est Ordinario loci in quo facta est sollicitatio, etiamsi agatur de confessario regulari vel alius dioecesis. (Gregor. XV, Const. cit.) Cum hodie extra Romam jam nullibi vigeat S. Inquisitio, non est cur de Inquisitoribus hic dicatur.

2° Requiritur denuntiatio *judicialis*, quam proinde persona sollicitata personaliter peragere debet coram episcopo ejusve delegato. Attamen, si gravissimis difficultatibus impediatur quominus hoc perficere ipsa possit (ut crebro in praxi continget), tunc vel per se vel per epistolam vel per aliam personam sibi benevisam, suum adeat Ordinarium vel S. Poenitent. aut S. Inqu., expositis omnibus circumstantiis, et deinde se gerat juxta instructionem quam erit acceptura. (Instr. S. Inqu. an. 1867, n. 7) Cum hae litterae non sint nisi inchoatio denuntiationis, cavendum est ne iisdem inutiliter et cum periculo revelationis apponatur nomen sacerdotis sollicitantis; denuntians vero proprium nomen locumque domicilii adscribat oportet, ut possit Ordinarius ei mandata sua transmittere; denuntiationes enim anonymae nullam vim habent, ut e rei natura et Instr. cit. (n. 6) manifestum est. Saepe Ordinarius committet confessario denuntiantis, praesertim si hic per illum ad episcopum recurrit, ut ejus denuntiationem sive intra, sive extra confessionem excipiat, sine interventu notarii ecclesiastici, qui in denuntiatione judiciali requireretur. De ordine in examine judiciali servando, S. Inqu. Instructionem 20 Jul. 1890 edidit. (Coll. P. F. n. 950) Modum recipiendi denuntiationem in confessionali exponit Berardi. (op. cit. n. 147 seqq.)

3° Fieri potest ut persona sollicitata neque personaliter episcopum adire, neque ad eum litteras dare possit, ex. gr. quia scribere nescit. In hoc casu non tenetur confessarius ad denuntiationem faciendam pro poenitente, quae hoc officium ab eo postularet : quia res est molestiis plena. Obligatio exsurgere posset tantum si, in adjunctis utique valde raris, nullum aliud medium suppeteret avertendi grave damnum publicum. (S. Alph. n. 699) Recusante autem confessario, non videtur

poenitens obligari ad alium adeundum : nam, cum etiam iste recusare posset, tertius vel quartus adeundus esset, quod foret onus intolerabile. Hinc hujusmodi persona, durante hac morali impotentia, a denuntiatione facienda excusabitur. (Berardi, op. cit. n. 172)

4° Si poenitens nullo impedimento detentus denuntiationem facere omnino recusat, sicut in aliis hujusmodi difficultatibus, laudabiliter confessarius ei operam suam praestabit, consulendo Ordinarium vel S. Sedem pro opportunis remediis, reticito semper poenitentis nomine. (Instr. an. 1867, n. 7) Interdum S. Sedes indulgit ut poenitentes nimio timore perculsi absque denuntiatione absolverentur.

5° Cavendum est confessariis, et multo magis Ordinariis, ne facile credant denuntiantibus mulieribus, siquidem non semel accidit ut calumniis innocentes sacerdotes insectatae sint. Earum sinceritas praesertim suspecta esse debet, quando libenter denuntiationem arripere videntur. Quare ante oculos earum ponantur gravissimum scelus quod tali calumnia patrent, et severissima lex quam Bened. XIV (Const. *Sacr. Poenit.*) tulit adversus eos qui “ innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos judices falso sollicitationis insimulant. „ Nempe ibidem R. P. edicit : “ Quaecumque persona, quae execrabili hujusmodi flagitio se inquinaverit, vel per seipsam innocentes confessarios impie calumniando, vel scelestè procurando ut id ab aliis fiat, a quocumque sacerdote, quovis privilegio, auctoritate et dignitate munito, praeterquam a Nobis nostrisque successoribus, nisi in fine vitae et excepto mortis articulo, spe absolutionis obtinendae, quam Nobis et successoribus praedictis reservamus, perpetuo careat. „ Adverte hanc poenam non incurri a muliere quae sacerdotem de sollicitatione accuset sine denuntiatione judiciali : siquidem loquitur Bened. XIV de insimulantibus *apud ecclesiasticos judices*.

N. B. Omittimus hic agere de poenis a Gregor. XV et Bened. XIV statutis contra sollicitantes : nam, cum sint ferendae sententiae (Instr. S. Inqu. an. 1867, n. 12), ad forum externum pertinent. Juval scire et prudenter innuere poenitentibus quae nimis formident funestas denuntiationis suae sequelas pro sacerdote quem diligant : praxim S. Inquis., omnibus episcopis propositam (Instr. cit. n. 11), esse ut tantum post tertiam denuntiationem reus in iudicium vocetur.

APPENDIX.

DE INDULGENTIIS.

401. Pro more a Theologis Moralibus recepto, hic quaedam subijciemus de indulgentiis quibus poena temporalis, Deo debita, per applicationem satisfactionum Christi et Sanctorum, remittitur et sacramenti poenitentiae effectus quadamtenus complentur. Cognita supponemus quae de natura indulgentiarum, de potestate Ecclesiae eas concedendi aliisque speculativis quaestionibus, a Dogmaticis agitari solent. E practicis autem quaestionibus quae, numero prope infinito, de indulgentiis poni queant, eas tantum seligemus quae saepius unicuique sacerdoti solvendae occurrunt.

Praemittemus quasdam generales notiones de lucrandis indulgentiis; deinde breviter de quibusdam usitatioribus indulgentiis, et praesertim de jubilaes, agemus. (1)

§ I. NOTIONES GENERALES.

402. I. Indulgentiae dividuntur praecipue :

1° In *plenarias* et *partiales*. Plenaria ea est qua ab Ecclesia conceditur applicatio satisfactionum Christi et Sanctorum, sufficiens ad integram remissionem poenarum quas eandem lucraturus, pro peccatis quoad culpam remissis, Deo debeat. Verum, cum saepe maneat in animo quorundam venialium peccatorum culpa nondum remissa, saepe etiam qui indulgentiae plenariae conditiones implet, eam integram lucrari nequit. In hoc casu, a reliquis quidem liberabitur poenis; iis vero quas pro peccatis, nondum quoad culpam remissis, Deo debebat, manebit obnoxius. Partiales dicuntur omnes reliquae indulgentiae, ex. gr. quadraginta dierum, unius anni, etc. Per istas conceditur remissio poenae quam unusquisque exsolvisset ope poenitentiae secundum veteres Ecclesiae

(1) In hac appendice potissimum inhaesimus utilissimo operi P. Beringer S. J. Consultoris S. C. Ind.: *Les Indulgences, leur nature et leur usage*. (Traduction par les PP. Abt et Feyerstein, S. J.) Tum editio princeps, germanice conscripta, tum ejus translatio gallica, a S. C. Ind. approbatae et authenticae declaratae sunt.

canones per quadraginta dies, unum annum, etc., protractae. Cum autem ex hac poenitentia major minorve satisfactionis fructus, pro maiore vel minore poenitentis fervore, hauriretur, videtur quoque augeri vel minui valor satisfactorius indulgentiae partialis cum merito et fervore eam lucrantis. (Lehm. II. n. 526) Quandoque annis adduntur *quadragenae* : hae respondent quadraginta dierum spatiis quae, secundum veteres canones, in severiori poenitentia exigi solebant. Raro indulgentiae partiales ultra centum annos conceduntur. Eas vero quae ad mille vel plura millia annorum protendebantur omnes revocavit S. C. Ind. decreto Urbis et Orbis, 26 Maii 1898 cum speciali approbatione Leonis XIII edito.

2° In *locales, personales et reales*. Locales dicuntur quae affixae sunt alicui ecclesiae, oratorio, etc., cujus visitatio inter conditiones lucrandae indulgentiae numeratur. Hae cessant, si ecclesia vel oratorium cui adnexae sunt, penitus destruitur, nisi iterum aedificetur in eodem fere loco et sub eodem titulo. (S. C. Ind. 9 Aug. 1843) (1) Ut autem in eodem fere loco restaurari censeatur, necesse est ut novum aedificium parum a vetere distet, puta viginti vel triginta passibus. (S. C. Ind. 29 Mart. 1886; Act. S. S. t. 19. p. 94) Personales dicuntur quas non omnes fideles, sed quidam tantum determinati, puta religiosi, membra piarum sodalitatum, etc., lucrari possunt. Reales sunt quae affiguntur objectis pietatis (ut aiunt), puta rosariis, crucifixis, etc. Hae cessant, si huiusmodi res physice vel moraliter pereunt et formam suam amittunt, ut si crucifixi imago in duas partes frangatur, si pleraque rosarii grana amissa sint, etc. (Bering. op. cit. p. 61)

3° In *indulgentias solis viventibus* et *indulgentias etiam animabus Purgatorii applicabiles*. Priores unusquisque sibi tantum lucrari potest; posteriores vel sibi vel animabus Purgatorii applicare potest. Sed multo minor certitudo applicationis habetur quando defunctis quam quando viventibus applicantur. Etenim indulgentia pro vivis est tum solutio, quatenus exhibentur a Superiore ecclesiastico satisfactiones Christi et Sanctorum, tum absolutio, quatenus fertur sententia remissionis. Haec autem absolutio, e potestate clavium oriunda, positis conditionibus requisitis, effectum habet infallibilem : quidquid enim Petrus solvit in terris, erit solutum et in coelis. (Matth. XVI, 19) Indulgentia vero pro defunctis non est nisi solutio. Nam R. P. auctoritas in terris tantum exercetur, ac proinde ipse quoque non potest nisi offerre Deo pro

(1) Multa decreta S. C. Ind. in hac appendice citantur, nullo indicato loco e quo desumpta fuerint. Ea facile unusquisque reperiet inter "Decreta authentica S. C. Indulgentiis sacrisque reliquiis praepositae ab anno 1668 ad annum 1882 edita jussu et auctoritate SS. D. N. Leonis PP. XIII, „ ubi ordine chronologico recensentur.

animabus Purgatorii pretium ex thesauro Ecclesiae, sicut ceteri fideles pro iis sua suffragia offerunt. (Ball. P. n. 19) Plura autem ob stare posse quominus Deus indulgentias applicet iis animabus Purgatorii pro quibus eas offerimus, a fortiori eruitur ex iis quae (n. 216) diximus de applicatione sacrificii altaris, quo *potissimum* juvantur.

403. II. Indulgentias concedere possunt :

1º Principaliter et plene solus Rom. Pontifex.

2º Episcopi. Horum potestatem plurimum restrinxit Innoc. III. (Deer. l. 5. t. 38. c. 14) Vid. in ipsa die (non autem in anniversario) consecrationis ecclesiae concedere possunt indulgentiam unius anni, in reliquis casibus tantum quadraginta dierum. Has autem indulgentias lucrari possunt soli subditi episcopi concedentis, ut declaravit Alex. III. (Deer. l. c. c. 4) et tantum intra limites dioecesis, nisi indulgentiae sint personales, ut declaravit S. C. R. 26 Maii 1898. Attamen, ut ex eodem responso S. C. R. patet, indulgentias quae non sunt peculiari alicui personarum coetui concessae, lucrari possunt, intra limites dioecesis, fideles qui non sunt subditi episcopi concedentis. Archiepiscopi in tota provincia sua easdem indulgentias concedere possunt atque episcopi, etiam extra visitationis tempus. (Deer. l. c. c. 15) Nullas vero indulgentias concedere possunt episcopi titulares, etiamsi sunt Vicarii Apostolici. (S. C. de Prop. F. 24 Aug. 1852; Coll. P. F. n. 126)

3º Cardinales, vid. indulgentiam centum dierum in ecclesiis tituli sui, dum sacris functionibus ibidem adstant.

4º Nuntii vel legati Apostolici. Hi, in suae legationis territorio, concedere possunt pro quibuslibet bonis operibus indulgentias partiales quae minores sint quam unius anni, et pro visitatione ecclesiae vel oratorii indulgentiam septem annorum et septem quadragenarum. (Bering. p. 41)

404. III. Ad lucrandas quaslibet indulgentias, sequentes requiruntur conditiones :

1º *Intentio eas lucrandi*. Nullam omnino intentionem requiri, nisi interpretativam, probare conantur quidam AA. (Ball. P. n. 27 seqq.) Attamen, cum res pendeat a mente S. Sedis, rectius putamus aliquam veram intentionem esse necessariam, prout in operibus a S. C. Indulg. probatis (Bering. p. 63 seq.) declaratur. Sufficit tamen intentio habitualis seu semel elicitā et non retractata (Vol. I. n. 10) lucrandi omnes indulgentias quarum conditiones adimpleantur, etiamsi quis ignorat num talis indulgentia detur vel his bonis operibus adnexa sit. (1) Talem

(1) In opere P. Beringer (l. c.), primo dicitur requiri intentionem virtutalem, et eae adduntur explicationes quae reapse talem intentionem, juxta sensum

intentionem quotidie renovari, optimum quidem consilium est, sed ad valorem minime necessarium.

2º *Status gratiae*, saltem dum ultimum opus ponitur et indulgentia acquiritur. Ratio clara est ubi quis indulgentiam pro se lucrari intendit : nequit enim temporalis poena remitti ei qui aeternae damnationi obnoxius est. Verum, ubi de indulgentia defuncto applicanda agitur, res non liquet. Id fieri posse etiam a peccatore, probabilius affirmant plures (Bellarm. de Ind. l. 1. c. 14 ; Suar. de Poenit. disp. 53. sect. 4 ; Ball. P. n. 50) : quia hic non est necesse ut qui in peccato mortali est, prius satisfactionem sibi applicet et deinde illam in defunctos transferat. Optime enim res ita explicari potest ut, quamprimum positae sunt lucrandae indulgentiae conditiones, Pontifex satisfactiones Christi et Sanctorum animabus Purgatorii applicet. Alii tamen (S. Alph. n. 534) contrarium verius putant, quia nemo potest alteri applicare indulgentiam, nisi eam prius fecerit suam. Tutius ergo est curare ut saltem ultimum opus in statu gratiae peragatur.

Probabilius sacerdos qui, in statu peccati mortalis, Missam ad altare privilegatum vel cum privilegio personali altaris privilegiati celebraret, indulgentiam plenariam hujus altaris pro anima cui eam applicaret lucraretur. Indulgentia enim adnexa est sacrificio, et ipsa Ecclesia applicat alicui animae eandem indulgentiam, si celebrans vel eleemosynam offerens de hac applicatione non cogitaverit, ut respondit S. C. Ind. 12 Mart. 1855. (Ball. P. n. 107)

3º *Operum praescriptorum adimpletio*. Haec sunt praestanda regulariter ab ipsa persona quae indulgentiam lucrari intendit, excepta eleemosyna ad lucrandum jubilaenum requisita. Insuper necesse est ut opus peragatur eo modo qui utilis sit ad finem intentum. Sic praescriptae visitationi ecclesiae non satisfaceret qui ecclesiam unice ad malum finem adiret ; satisfaceret tamen qui operi de se bono aliquod peccatum veniale admisceret. Cfr. Vol. I. n. 37. Tandem opera praescripta praestanda sunt integre, ac proinde indulgentiam non lucratur qui, quavis de causa, etiam ob impotentiam vel ignorantiam inculpabilem, aliquod ex operibus praescriptis omnino vel magnam partem omittit ; eam tamen lucratur qui aliquid omittit quod relate ad opus praescriptum sit modicum, ex. gr. duo *Ave Maria* in Rosario.

Quando plura bona opera praescribuntur, generatim licet ea quocumque ordine libuerit perficere. Sic, quamvis requiri soleat pro indulgentiis plenariis ut fideles *vere poenitentes, confessi ac S. Communionem refecti*

quem et nos huic voci tribuimus (Vol. I. n. 10), determinent. Sed ex iis quae immediate sequuntur liquido constat nihil amplius requiri quam intentionem, in sensu nostro, habitualement.

ecclesiam visitent, S. C. Ind. 19 Maii 1759 declaravit visitationem impleri posse, sive ante, sive post aliorum piorum operum implementum.

Ad lucrandam indulgentiam probabilius non prodest opus, ad quod quis jam *stricta obligatione* seu sub peccato tenetur : nequit enim una actione satisfieri duabus obligationibus quarum singulae singulas actiones postulant. Ita S. C. Ind. 29 Maii 1841 respondit eos qui ad Horas Canonicas obligantur, non posse per eas satisfacere precibus ad lucrandam indulgentiam praescriptis. Hinc non videntur acquiri indulgentiae affixae precibus, quae a confessario in poenitentiam imponuntur. Haec tamen certa non sunt. Nam plures auctores graves, ut Busemb. (ap. S. Alph. n. 534), contrarium opinantur, neque ullo decreto generali reprobata est eorum sententia. Imo ex pluribus responsis, ex. gr. 10 Maii 1844, constat fideles per communionem paschalem lucrari posse indulgentiam ad quam lucranda communio praescribitur, dummodo non sit in forma jubilaei, pro quo solo requiritur peculiaris confessio atque communio. Quidam (Monit. Ecclesiast. Vol. IX. part. 2. p. 224) existimant certo acquiri indulgentias si confessarius expresse jusserit poenitentem eas lucrari ad satisfaciendum pro peccatis suis.

Si eidem pio operi variis titulis adnexae sunt indulgentiae, fideles eas omnes simul lucrari possunt, dummodo opus injunctum iterari nequeat, puta communio eodem die, vel iterari non soleat, sicuti confessio, nisi sit aliunde necessaria. (S. C. Ind. 12 Jan. 1878)

405. IV. Opera ad lucrandas indulgentias praescribi solent praesertim sequentia :

1° Confessio et Communio. De his juvat ad praxim notasse :

a) Utraque peragi potest in vigilia diei pro quo indulgentia quaelibet concessa fuerit, non tantum ratione festivitatis, sed alia qualibet ex causa, ex. gr. pro sex Dominicis festum S. Aloysii praecedentibus; manet tamen obligatio peragendi cetera opera injuncta, tempore ad lucrandam indulgentiam determinato. (Decr. Urbis et Orbis 6 Oct. 1870) Ex speciali autem concessione a Leone XIII facta 14 Jul. 1894, indulgentiam Portiunculae lucraturi, confessionem, non autem communionem, instituere possunt a die 30 Julii. Similiter 25 Martii 1897, idem R. P. indulsit ut confessio, quae ad lucrandam plenariam indulgentiam, concessam pro die festo B. M. V. sub titulo SS. Rosarii, foret peragenda Dominica prima Octobris, anticipari quoque valeat feria sexta eandem Dominicam immediate praecedente.

b) Qui culpaе certae immemor est ab ultima absolutione, tenetur quidem ad confitendum, non autem ad absolutionem recipiendam, ut lucrare indulgentias pro quibus confessio sacramentalis requiritur. (S. C. Ind. 6 Maii 1852)

c) Ex universali concessione Clementis XIII 9 Dec. 1763, fideles qui semel saltem in hebdomada ad sacramentum poenitentiae, nisi legitime impediuntur, accedere consueverunt, et nullius letalis culpa a se post praedictam ultimam confessionem commissae sibi conscii sunt, omnes indulgentias sine alia confessione lucrari possunt, excepto jubileo aliisque ad instar jubileae concessis, pro quibus sacramentalis confessio, tempore in earum concessione expresso, facienda manet. Non excipi indulgentiam Portiunculae, constat e resp. 12 Maii 1855. Igitur adverte hujus privilegii usui minime obesse quod quis raro, ob legitimum impedimentum, hebdomadariam confessionem omitat : cum sic minime destruaturs requisita consuetudo. Insuper cum Lehmkuhl (II. n. 539) opinamur eum quoque lucrari indulgentias cujus confessiones quandoque sine legitimo impedimento octo vel novem diebus ab invicem distant, dummodo singulis spatiis septem dierum sua confessio respondeat, nec quidquam amplius intendisse S. C. Ind. dum 33 Nov. 1878 respondit : " Praescriptam confessionem peragi debere quolibet decurrente septem dierum spatio. "

Quibusdam in locis, ob penuriam confessariorum, concedit S. Sedes ut omnes indulgentias lucrari valeant qui infra quatuordecim dies confiteri solent, vel ut confessio quaelibet sufficiat ad lucrandas omnes indulgentias infra octiduum occurrentes.

d) Secluso jubileo, eadem communione acquiri possunt plures indulgentiae etiam plenariae, quae eadem die lucrandae veniunt, sive ob concurrentes festivitates, sive ob devotionem communicantis qui eas tali per hebdomadam aut mensem diei affixerit. (S. C. R. 29 Maii 1841 et 29 Febr. 1864) Ex notione autem plenariae indulgentiae patet neminem simul lucrari posse in tota sua amplitudine plus quam unam indulgentiam plenariam. Juvabit ergo eas, saltem quas Deus novit lucranti superfluas fore, pro animabus Purgatorii offerre.

e) Quando lucraturus indulgentiam localem vel personalem, certam quamdam ecclesiam visitare debet, non tenetur ad communionem ibidem peragendam, nisi id specialiter in concessione expressum sit. Quodsi communio in eadem ecclesia fit eo die quo indulgentia acquiri potest, et preces praeciptae recitantur, opus non est alteram visitationem ibidem instituere. (Bering. I. p. 73)

f) Pius IX 18 Sept. 1862 concessit ut fideles habitualiter infirmi, chronici vel, ob physicum permanens aliquod impedimentum, e domo egredi impotentes, lucrari possint omnes indulgentias plenarias quas alias, in locis in quibus vivunt, acquirere possint, dummodo, ceteris conditionibus servatis, loco S. Communionis et visitationis alia pia opera a respectivo confessario injungenda fideliter adimpleant. Hanc concessionem Leo XIII 16 Jan. 1886 (Act. S. S. t. 18. p. 462) extendit ad

infirmos aut senio confectos in communitate et sub regula viventes, qui ecclesias aut oratoria visitare aliave pro indulgentiis praescripta exsequi non possunt. Nulla vero generalis facultas concessa est commutandi in aliud pium opus communionem, ad lucrandas indulgentias requisitam, pro pueris nondum ad primam communionem admissis.

2º **Visitatio ecclesiae.** Praeter ea quae jam supra de hac visitatione dicta sunt, haec attendi merentur :

a) Visitare ecclesiam idem est ac eandem ingredi animo colendi Deum. Sufficit tamen ut quis ingrediatur moraliter, ex. gr. dum stat prope fores ecclesiae, saltem si ob aliquod obstaculum, ex. gr. nimiam turbam, vel januam clausam, ingredi non posset. (Bering. I. p. 74)

b) Haec visitatio non requiritur nisi in concessione exprimatur.

c) Visitatio regulariter peragi nequit in oratoriis monasteriorum, seminariorum aliarumve communitatum, ad quae christiana plebs non solet publice accedere. (S. C. Ind. 22 Aug. 1842) Saepe tamen speciali indulto conceditur ut religiosi aliave personae quae in publicum prodire nequeant, omnes indulgentias in oratorio domestico (deficiente ecclesia publica) lucrari possint. Videsis Comp. Priv. S. J. n. 440.

d) Qui cupit lucrari plures indulgentias pro quibus visitatio ecclesiae praescripta est, tenetur ad visitationem peragendam totidem vicibus quot sunt indulgentiae lucrandae ; nec sufficit ut in ecclesia tot preces recitet quot sunt visitationes faciendae, sed necesse est ut post quamlibet visitationem egrediatur et denuo in ecclesiam regrediatur. (S. C. Ind. 29 Febr. 1864)

3º **Recitatio precum.** De qua adverte :

a) Hodie, ex resp. S. C. Ind. 13 Sept. 1888 (Act. S. S. t. 21. p. 192), jam constat non sufficere orationem mentalem, sed requiri ut aliqua oratio vocalis recitetur.

b) Plerumque, cum nullae preces in concessione determinantur, unicuique integrum est eas quas maluerit recitare. Quamdiu orandum sit, numquam S. Sedes determinavit. E communi sententia et praxi, satis est quinquies Pater et Ave recitare ; imo eximii scriptores, ut Suarez et Theodorus a S. Spiritu, existimant breviorum orationem sufficere, cum hic potius fervor mentis quam precum duratio postuletur.

c) Quando jubentur preces recitari *ad intentiones R. P.* vel *ad intentiones ordinarias*, hae censendae sunt : exaltatio S. Ecclesiae, fidei propagatio, peccatorum conversio et ceterae populi christiani necessitates. Non est opus ut talis intentio expresse singulis vicibus eliciatur. (S. C. Ind. 12 Jul. 1844) Sufficit ut quis implicite intendat ad intentiones R. P. orare.

d) Surdo-mutis concessit Pius IX 15 Martii 1852 ut indulgentias, pro quibus praescriptae sint publicae preces, lucrari valeant, corpore quidem

conjuncti ceteris fidelibus in eodem loco orantibus, sed mente tantum in Deum elevata et piis cordis affectibus; quodsi praescribuntur tantum privatae orationes, proprii surdo-mutorum confessarii valeant easdem orationes commutare in alia pia opera, aliquo modo manifestata, salva tamen semper obligatione visitandi ecclesiam.

406. V. Opera praescripta (excepta confessione et communione, ut n. 405 dictum est) adimplenda sunt **intra tempus aptum ad indulgentiam lucrandam**. Quale sit hoc tempus pro singulis indulgentiis e tenore indulti colligendum est. Quem tenorem ut rite intelligas, adverte:

a) Quando indulgentia pro aliquo die conceditur, tempus lucrandae indulgentiae currit a media nocte ad mediam noctem, neque incipit a primis vesperis nisi id diserte exprimatur. (S. C. Ind. 12 Jan. 1878)

b) Quando concessum est ut indulgentia acquiri possit a primis vesperis, prout saepe contingit in festis, tempus aptum incipit ea hora qua, ex probato more, recitari possunt vesperae in choro, i. e. hora circiter secunda pomeridiana. (Bering. I. p. 80)

c) Quando indulgentia conceditur tantum usque ad occasum solis, durat "usque ad integrum ipsius diei vespertinum crepusculum", ut loquitur Bened. XIV in Bulla jubilai 5 Maii 1749. Licebit ergo eam lucrari donec sol 18um gradum infra horizontem ingrediatur. Cfr. n. 236.

§ 2. DE QUIBUSDAM INDULGENTIIS IN SPECIE.

407. I. Via Crucis.

Exercitium Viae Crucis rite instituens easdem consequitur indulgentias, quas consequeretur si personaliter visitaret stationes Viae Crucis in Jerusalem. Ita declaravit Clemens XII in suis Monitis 3 Apr. 1731 editis, n. 9; quibus insuper, ad vitandos abusos, prohibuit ne eadem indulgentiae determinentur ex pulpitis vel alia forma, aut scribantur in aediculis vel stationibus. Interrogata num toties in die lucrari valeant indulgentiae exercitio Viae Crucis adnexae, quoties illud iteretur, S. C. Ind. 10 Sept. 1883 respondit: "Ex documentis non constat, indulgentias pro pio exercitio Viae Crucis concessas toties lucrari, quoties praefatum exercitium iteratur. „Hoc tamen responsum de solis indulgentiis plenariis procedit. De his enim solis statuit S. C. Ind. 7 Martii 1678, semel tantum in die plenariam indulgentiam in certos dies ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrificari: a qua regula non excipiuntur nisi indulgentiae Portiunculae

et paucae aliae speciali clausula munitae. Partiales vero indulgentias Viae Crucis, sicut et alias quaslibet partiales, de quibus non sit expresse declaratum eas semel tantum in die acquiri posse, toties quoties Viam Crucis instituunt, lucrantur.

Non agemus hic de facultate et modo erigendae Viae Crucis : res enim est valde implexa et minus cuilibet scitu necessaria. Pauca adnotabimus de dubiis quae, erecta jam Via Crucis, exurgere possunt, et praesertim de ratione illam peragendi.

1° Erecta jam Via Crucis, *manent indulgentiae* : a) Si tabulae remouentur et in earum loco novae appenduntur, vel solae cruces remanent : his enim solis indulgentiae adnectuntur. (S. C. Ind. 13 Nov. 1837) — b) Si minor pars crucium renovatur. (S. C. Ind. 30 Jan. 1839) Igitur, si saltem dimidia pars crucium benedictarum periit vel renovata est, indulgentiae pereunt. — c) Si una vel altera crux tantum removetur a pariete. Si vero omnes simul, vel dimidia earum pars, ad tempus removerentur, fideles eo tempore lucrari nequirent indulgentias in alio loco in quo appensae fuerint ; sed easdem iterum lucrabuntur, quando in pristinum locum referentur. (S. C. Ind. 20 Jun. 1836 et 20 Sept. 1839) — d) Si cruces de loco in locum in eadem ecclesia mutantur. (S. C. Ind. 22 Aug. 1842)

Nova erectione opus est si Via Crucis a loco removetur ubi canonice erecta fuit et in alium locum stabiliter transfertur. (S. C. Ind. 30 Jan. 1839) Si autem in eodem loco renovandae sunt cruces, sufficit earum benedictio a sacerdote competenti facultate donato peracta, dummodo praesumi possit consensus eorum quorum interest. (S. C. Ind. 11 Jan. 1896 ; N. R. Th. I. 28. p. 282)

2° *Ad lucrandas indulgentias*, in obeunda Via Crucis, haec servanda sunt :

a) Ut singulae stationes singillatim visitentur, ubi nullum adsit impedimentum. (Clementis XII Monita cit. n. 7) Igitur transeundum est ab una statione ad aliam, quantum sinit aut multitudo personarum quae eas visitant, aut angustia loci ubi sunt erectae. Neque possunt fideles indulgentias lucrari sine corporis motu de loco in locum, etiam cum ecclesia repleta et compressa est devotis. (S. C. Ind. 26 Febr. 1841) Attamen, si motus iste perturbationem excitare possit, ad publicum exercitium Viae Crucis sufficit ut, unoquoque de populo suum locum tenente, sacerdos cum duobus clericis sive cantoribus circumeat, ac, sistens in qualibet statione, ibi recitet consuetas peculiaries preces, ceteris alternatim respondentibus. (S. C. Ind. 6 Aug. 1757) Posset quoque sacerdos preces recitaturus in pulpito aliove loco consistere, dummodo alter sacerdos stationes visitet ea ratione qua dictum est. (Bering. I. p. 281)

b) Ut quatuordecim stationes sine notabili vel morali interruptione visitentur. (S. C. Ind. 22 Jan. 1858) Etiam sat diuturna interruptio per actionem religiosam, puta ad audiendum Sacrum, ad sumendam Eucharistiam, ad confessionem faciendam, etc., non obest. (S. C. Ind. 16 Dec. 1760) Aliter tamen dicendum foret, si per actionem profanam Via Crucis interrumperetur: deesset enim moralis unio.

c) Ut fideles meditentur, quantumvis breviter, Passionem Domini. (Monita cit. Clementis XII, n. 6) Non requiritur autem ut singularum stationum argumentum meditando consideretur, neque ut actus contritionis eliciatur, vel ullae orationes vocales recitentur, neque tandem ut confessio et communio peragantur. Igitur meri consilii est recitatio unius Pater et Ave ad singulas stationes vel sexies Pater et Ave in fine Viae Crucis.

N. B. Sat multi fideles hodie possident imaginem crucifixi specialiter benedictam ad lucrandas indulgentias Viae Crucis. Has ergo omnes lucrari possunt hujus imaginis ope, quotiescumque legitimo impedimento prohibentur quominus Viam Crucis percurrant. Neque opus est ut hoc impedimentum physicum sit, ut contingit carceratis, aegrotantibus, etc., sed sufficit impossibilitas moralis, imo incommodum medio-criter grave seu motivum vere rationabile, quacumque demum ex causa proveniat, ut si quis iter instituit, procul ab ecclesia moratur, etc. Nec quidquam aliud requiritur quam ut, praedictam crucifixi imaginem manu tenentes, animo contrito, quatuordecies Pater, Ave et Gloria recitent, additis quinquies Pater, Ave et Gloria in honorem quinque Vulnerum Christi et semel ad intentionem R. P. (Decr. Urbis et Orbis 8 Aug. 1859) Insuper, si e pluribus personis impeditis una tantum hujusmodi imaginem habet, reliquae easdem indulgentias lucrari valent, dummodo, ceteris curis semotis, se rite componant pro pio exercitio Viae Crucis peragendo cum persona quae una tenet crucifixum: id 19 Jan. 1884 indulsit Leo XIII. Tandem notandum, e commutatione facta ab A. R. P. Generali Franciscanorum et quae ab eo commemoratur in facultate benedicendi praedicta crucifixa, personas quae gravi infirmitate impediuntur quominus vigesies Pater, Ave et Gloria recitent, indulgentias lucrari posse, eliciendo semel coram crucifixo benedicto actum contritionis vel orationem jaculatoriam: Te ergo quaesumus tuis famulis subveni quos pretioso sanguine redemisti. (Bering. I. p. 353 seqq.) Insuper, juxta pagellam qua nunc conceditur facultas crucifixi in hunc finem benedicendi, necessarium est ut aegrotans mentaliter se conjungat alii personae ter Pater, Ave et Gloria recitanti.

408. II. Corona seu Rosarium B. M. V.

Plures sunt coronae B. M. V. quae semper indulgentiis adnexis, quandoque etiam recitationis ritu differunt. Sunt autem praecipue:

1° Rosarium quinque decadam, cui eae quae dici solent *Indulgentiae Apostolicae*, adnexae sint, sive ab ipso R. P., sive a sacerdote qui eas objectis pietatis, vid. rosariis, crucibus, crucifixis, parvis statuīs, numismatibus, adnectendi facultatem accepit. Earum catalogum hodie vigentem videsis ap. Beringer, I. p. 339. Adverte inter has indulgentias quasdam lucriferi tantum ab iis qui rosarium recitant; alias vero, ex. gr. indulgentiam plenariam in articulo mortis, acquiri posse ab iis qui rosarium aliudve objectum devotionis ita benedictum secum ferunt, vel decenter domi servant et alia bona opera peragunt quae in praefato catalogo recensentur.

2° Rosarium ordinarium seu *S. Dominici*. Istud pariter quinque decadibus constat et potissimum a PP. Dominicanis benedici solet.

3° Rosarium sex decadam, quod *S. Birgittae* nuncupari solet, et potissimum a Canonicis Regularibus SS. Salvatoris Lateranensibus benedicitur. Saepe autem, ex speciali S. Sedis concessione, uberes indulgentiae quae a praefato rosario dici solent S. Birgittae, adnecti possunt solitis quinque decadam coronis. Attendendum autem, ex resp. S. C. Ind. 15 Maii 1886 (Bering. I. p. 363), in fine cuiusque decadis addendam esse recitationem Symboli Apostolici ab iis qui eas indulgentias, rosario ordinario adnexas, lucrari velint.

4° Rosarium Ordinis S. Crucis seu *Crucigerorum*, quod a solis religiosis hujus Ordinis benedici potest. Eminent istud rosarium indulgentia quingentorum dierum, lucranda quoties in eo recitatur Pater vel Ave, etiam sine intentione reliquam rosarii partem recitandi. Hanc indulgentiam authenticam declaravit S. C. Ind. 15 Mart. 1884. (Act. S. S. t. 16. p. 404)

De his variis coronis pauca, inter multa practica, notabimus :

a) Ut quis indulgentias cujuslibet rosarii lucretur, exceptis indulgentiis Apostolicis, necesse est ut illud orando manu teneat. Attamen pro solo rosario S. Dominici, non pro reliquis, concessum est a Pio IX. (22 Jan. 1858) ut personae omnes quae in eo recitando, ceteris curis semotis, se jungunt personae quae hujusmodi rosarium habet et manu tenet, easdem indulgentias lucrentur ac si singulae hujusmodi rosarium manu tenerent. De qua concessione declaratum est a S. C. Ind. 13 Nov. 1893 : " Fidelibus ab iis tantum occupationibus exterioribus esse abstinendum, quae internam attentionem impediunt ad devotam rosarii recitationem pro lucrandis indulgentiis praescriptam. „

b) Pro solis indulgentiis rosarii S. Dominici necessaria est meditatio mysteriorum vitae, passionis et resurrectionis D. N. J. C.

c) Ad lucrandas indulgentias Apostolicas vel S. Dominici necesse est ut, tractu moraliter uno, saltem quinque decades recitentur : excipiuntur tantum indulgentiae concessae confratribus Sodalitatis SS. Rosarii pro

recitatione integri rosarii infra hebdomadam. (S. C. Ind. 22 Jan. 1858) Num idem requiratur ad lucrandas indulgentias birgittinas, non plane liquet. (Ball. P. n. 90)

d) Possunt uni eidemque coronae plures e praefatis indulgentiis adnecti : quod pariter valet de aliis objectis devotionis, puta crucifixis. Verum ad singulas lucrandas renovanda sunt opera injuncta iterabilia, puta precum recitatio. (S. C. Ind. 29 Febr. 1820)

e) Coronae et res quaecumque indulgentiis ditatae tradi debent fidelibus omnino gratis, ita ut si quid quocumque titulo, sive pretii, sive permutationis, sive muneris, sive eleemosynae requiratur vel accipiatur, indulgentiae amittantur. Indulgentias tamen non amittunt eadem res quae *ante omnem usum* ab una, deinde in aliam, tertiam et quartam quoque manum *transierint*. Nec afficit praedicta prohibitio vel poena eum qui cruces, coronas etc. emens, ipsi venditori earum benedictionem nomine suo curandam committat, soluturus pretium expensasque transmissionis, in ipso actu quo res illae jam benedictae sibi tradentur. (S. C. Ind. 10 Jul. 1896) Verum, ex decreto Alex. VII 6 Febr. 1657, concessis indulgentiis privantur coronae vel alia objecta, quae alteri commodantur ut iste easdem lucretur. At, si ad alium finem commodantur, puta rosarium ad numerandas orationes recitandas, indulgentiae incolumes manent. (S. C. Ind. 13 Febr. 1745)

409. III. Scapulare.

Omnium scapularium antiquissimum et celeberrimum est Scapulare B. M. V. de Monte Carmelo, quod in majore sua forma a Religiosis Carmelitis, in minori a ceteris fidelibus gestari solet. Huic, praeter multas indulgentias, adnexa est duplex promissio a B. M. V. pro omnibus qui istud ad mortem usque gestaverint : altera, quam ab ea sibi apparente audivit B. Simon Stock, eos aeternum non passuros incendium ; altera, quam ab ea pariter sibi apparente didicit, et in Bulla edita 3 Martii 1322 commemoravit Joannes XXII, eos quamprimum, praesertim sabbato post mortem suam, e purgatorio liberatum iri. Hoc posterius *privilegium Sabbatinum* dici solet.

Scapulari Carmelitano recentius plura alia accessere, inter quae, ob indulgentias adnexas, eminent scapularia Immac. Conceptionis B. M. V., Passionis D. N. J. C., SS. Trinitatis, Septem Dolorum B. M. V. Brevitatis causa quasdam tantum regulas omnibus vel pluribus ex his scapularibus communes recensebimus :

1º Ut quis lucretur indulgentias scapularibus adnexas, plerumque requiritur ut in confraternitatem ad quam singula pertinent, recipiatur : ita faciendum pro scapularibus SS. Trinitatis, Montis Carmeli et Septem Dolorum. Pro aliis, ex. gr. pro scapularibus Imm. Conc. et Passionis,

haec conditio non requiritur. Igitur qui fidelibus imponunt scapularia pro quibus simul certae confraternitati adscribendi sunt, tenentur ad eorum nomina in albo confraternitatis loci vel, hac deficiente, loci viciniore adscribenda. Id hodie, revocata contraria concessione, etiam pro iis qui scapulare Montis Carmeli acceperint, servandum est ex rescripto S. C. Ind. 27 Apr. 1887. (Bering. II. p. 62)

2º Pro omnibus scapularibus, ad lucrandas indulgentias necesse est ut prima vice scapulare benedictum fuerit et singulis fidelibus impositum a sacerdote qui ad istud dandum legitimam facultatem acceperit. Quandoque tamen indulgetur ut ipsi fideles scapulare sibi imponere possint: insuper, sacerdos qui facultatem scapularis imponendi, absque personarum restrictione, accepit, istud sibi ipsi imponere potest. (S. C. Ind. 7 Mart. 1840) Ubi scapulari primum recepto alterum substituendum est, non est opus ut istud sit benedictum: quae regula hodie valet etiam de scapulari SS. Trinitatis, quod antea ab eadem excipiebatur. (S. C. Ind. 24 Aug. 1895; N. R. Th. t. 28. p. 97)

3º Insuper ad lucrandas indulgentias necesse est ut fideles parvum habitum semper deferant e collo pendentem, unaque sui parte collum, altera scapulas contegentem. (S. C. Ind. 12 Febr. 1840) Attamen, si ad breve tempus, puta ad se lavandum, scapulare exuitur, indulgentiae perseverant; eadem suspenduntur, si ad longius tempus deponatur, sed iterum lucrificari possunt si semel legitime adscriptus scapulare resumpserit. (S. C. Ind. 27 Maii 1857) Nova tamen habitus receptio videtur necessaria, si quis ex contemptu scapulare projecisset atque ita seipsum a confraternitate separasset. (Bering. I. p. 400)

4º Ad lucrandas speciales indulgentias insuper specialia opera sunt peragenda: quae tamen omnes scapulare gerentes minime adstringunt.

5º Plura scapularia simul imponi possunt ab iis qui eam facultatem acceperint, sed, ex decreto S. C. Ind. 27 Apr. 1887, jam non licet induere fideles scapulari Carmelitico commixtum cum aliis scapularibus. Hoc tamen decreto non velatur quominus istud scapulare Carmeliticum, sive ante, sive post benedictionem et impositionem, de facto commixtum sit cum aliis scapularibus, sed praecipitur tantum peculiaris benedictio et impositio hujus scapularis. (S. C. Ind. 11 Martii 1897) Qua ratione conjungenda sint scapularia quae simul deferantur, accurate describit Beringer, I. p. 402.

6º Ut quis privilegio Sabbatino fruatur, quaedam specialiter ab eo sunt praestanda: vid. ut castitatem secundum suum statum servet; deinde, si legere scit, quotidie recitare debet parvum Officium B. M. V.; si legere nescit, debet non tantum jejunare diebus ab Ecclesia praescriptis, sed abstinentiam servare feria quarta, feria sexta et sabbato,

excepta die Nativitatis D. N. J. C. Huic conditioni satisfaciunt clerici vel religiosi Officio Canonico quod ex obligatione recitant. (S. C. Ind. 18 Aug. 1868) Ob justam causam confessarius, specialem habens facultatem, in aliud opus pium commutare potest obligationem recitandi parvi Officii B. M. V. vel abstinence servandae. Verum adverte hanc specialem facultatem non contineri in potestate benedicendi et imponendi scapularia Montis Carmeli, eam tamen in indultis Romanis hodie semper concedi. (1)

410. IV. Benedictio Papalis in articulo mortis.

1° Hoc nomine venit indulgentia plenaria quam R. P. per se vel per delegatum moribundis impertitur. Quo facilius fideles omnes hoc salubri subsidio juventur, statuit Bened. XIV (Const. *Pia Mater*, 5 Apr. 1747), facultatem hujusmodi indulgentiam moribundis tribuendi concedendam esse omnibus episcopis eam postulantiibus pro toto tempore quo dioecesim suam recturi sint, adjecta facultate subdelegandi. Episcopus autem, sive ore tenus, sive (quod consultius est) scripto singulis tradito, subdelegare potest tot sacerdotes quot pro numero animarum necessarios esse prudenter judicaverit. (S. C. Ind. 5 Nov. 1878) Haec indulgentia confundenda non est cum indulgentia plenaria quam quis in articulo mortis, absque ullo sacerdotis interventu, lucrari possit, ex. gr. ob numisma indulgentiis apostolicis ditatum.

2° Qui facultatem Benedictionis Papalis impertiendae obtinuerint, eam tribuere debent morituris omnibus, quibus, saltem sub conditione, dari potest absolutio sacramentalis (n. 298), etiam pueris qui nondum ad S. Communionem accesserunt vel capite damnatis. (Bering. I. p. 511) Solet autem impertiri post sacramenta poenitentiae, Eucharistiae et extremae unctionis. Neque exspectandum est periculum mortis imminens, sed dari potest omnibus fidelibus in mortis periculo constitutis. (S. C. Ind. 18 Dec. 1885; Act. S. S. t. 18. p. 414) Igitur, quotiescumque licet dare Viaticum, licet quoque Benedictionem Papalem impertire. Indulgentiam tamen non consequuntur fideles nisi in vero mortis articulo (S. C. Ind. 23 Apr. 1675) : ejus rei ratio manifesta est ex ipso fine quem R. P. in hac indulgentia concedenda intendit, vid. providendi fidelibus in eo praecise momento a quo eorum aeterna salus potissimum pendet. Ideo frustra et illicite iteraretur Benedictio Apostolica aegroti in eadem infirmitate quamvis diuturna, etiamsi pluries periculum mortis redit ac propterea iterari potest extrema unctio ; iterare tamen licet, si

(1) In Soc. Jesu, quamvis facilius scapularia imponendi facultas communiceetur, singuli ad Praepositum Generalem recurrere debent ut privilegii Sabbatini obligationes commutare valeant. (Comp. Priv. n. 489)

infirmus convalescit ac deinde quacumque de causa in novum mortis periculum redeat. (S. C. Ind. 20 Jun. 1836 et 12 Febr. 1842) Neque eandem iterare licet eo quod aegrotus eam in statu peccati mortalis receperit, vel, ea recepta, in peccatum mortale inciderit, vel ad eam accipiendam ex pluribus titulis, puta confraternitatis Rosarii vel Scapularis, jus habuerit, etc.

3° Conditiones adimplendae ab aegroto, qui suae mentis compos est, ad hanc plenariam indulgentiam lucrandam, sunt : 1° Mortem aequo ac libenti animo de manu Domini suscipere : quae praecipua omnium est, ut declarat Bened. XIV. (Const. *Pia Mater*) — 2° Invocatio, saltem mentalis, SS. Nominis Jesu. (S. C. Ind. 23 Sept. 1775) Insuper, ex Const. cit. Bened. XIV, nempe e verbis quibus S. C. Ind. facultatem dandae Benedictionis papalis largiri solet : “ corde, si ore nequiverint „ : sacerdos aegrotum, quo *certius* indulgentiae fructum consequi valeat, omni ratione excitare debet “ ad novos de admissis peccatis doloris actus eliciendos concipiendosque ferventissimae in Deum caritatis affectus. „ Tandem, saltem e formulis quibus hodie a S. Sede concedi solet facultas Apostolicam Benedictionem impertiendi, videtur omnino necessarium ut morituri, si possint, sacramenta poenitentiae et Eucharistiae acceperint (Bering. I. p. 513) ; si nequeant, sufficit status gratiae.

4° In danda Benedictione Papali, sub poena nullitatis, adhibendus est ritus a Bened. XIV (Const. cit.) approbatus et Rit. Rom. insertus. Si tamen mors proxime urget vel contagii periculum timeatur, sufficit adhibere hanc formulam : “ Indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. „ (Bering I. p. 515)

*does not effect us much
as the proclamation prolongs
the jubilee still state
what faculties are at*

§ 3. DE JUBILAEIS.

411. I. Jubilaeum dicitur indulgentia quaedam plenaria cum variis favoribus spiritualibus a R. P. concedi solita. Est autem duplex : *ordinarium*, quod integro anno durat et, more jam ab an. 1475 recepto, vigesimo quinto quoque anno recurrit ; *extraordinarium*, quod R. P. pro arbitrio suo in quibusdam majoribus solemnitatibus vel Ecclesiae necessitatibus concedit : quod etiam quandoque indulgentia *ad instar jubilaei* nuncupatur. (1)

(1) Regulas juridicas hodieum in Jubilaeo servandas statuit eruditus Pontifex Benedictus XIV pluribus Bullis quas occasione Jubilaei anni 1750, edidit. Has regulas servandas esse in Jubilaeis tum ordinariis, tum extraordinariis, modo Bullae Jubilaei iis non derogaverint, respondit S. C. Indulg. 15 Martii 1852. His regulis Benedicti XIV prorsus conformes sunt Bullae quas SS. DD. N. Leo

Inter has duas jubilai species discrimen quoque viget quoad conditiones praescriptas. Pro jubileo enim ordinario generatim nihil aliud praescribitur nisi confessio, communio et ecclesiarum visitatio; pro extraordinario praeterea requiruntur jejunium et eleemosyna. De harum conditionum executione valent pleraque quae n. 404 seq. de generalibus conditionibus ad lucranda quamlibet indulgentiam dicta sunt, ex. gr. quoad ordinem operum, statum gratiae, etc. Quamquam S. Alph. (n. 537) opinatur omnia opera ad lucrandum jubileum extraordinarium praescripta esse peragenda eadem hebdomada, omnino tuta est sententia contraria, quam secuta est S. Poenit. 6 Mart. 1865. (Bering. I. p. 483)

Tandem, dum jubileum extraordinarium simul Romae et in universo orbe celebratur, jubileum ordinarium prius per integrum annum, qui sanctus dicitur, Romae celebratur, deinde ad universum orbem extenditur in quo solet durare per sex menses a die factae a loci Ordinario publicationis computandos. Attamen, labente anno sancto, quidam fideles qui Romam pergere nequeunt, etiam alibi indulgentiam jubilai ordinarii lucrari sinuntur, sicut in jubileo currentis anni 1900 indulsit Leo XIII Constit. *Aeterni Pastoris* d. d. 24 Oct. 1899. Summatim hoc favore gaudent :

1° Omnes moniales (etiam lato sensu tales) iisve conviventes alumnae vel aliae mulieres jugiter inter monasterii seu conservatorii parietes degentes, puta earum ancillae.

2° Anachoretae atque Eremitae " qui in continua, licet non omnimode perpetua clausura et solitudine deditam contemplationi vitam agunt. "

3° Qui carceribus detenti vel deportationis poenam luentes iter Romanum, durante anno sancto, instituere nequeunt.

4° Qui infirmitate proprie dicta vel valetudine ex habitu imbecilla penitus impediuntur quominus Romam pergant, vel saltem sine gravi incommodo iter Romanum instituere nequeunt. His assimilantur senes qui jam *compleverint* septuagesimum aetatis suae annum.

Qui jam, durante anno sancto, lucrati sunt Jubileum, seu per iter Romanum, seu per hoc privilegium, possunt frui extensione quae sequenti anno ad universum orbem fiat. (Bened XIV, Const. *Benedictus Deus*)

412. II. Circa opera praescripta ad alterutrum jubileum lucrandum, haec praesertim attendi merentur :

1° De confessione et communione.

a) Confessio in vigilia jubilai facta non prodesset ad lucrandas

PP. XIII de Jubileo anni 1900 dedit et Monita e Constitutionibus Bened. XIV excerpta, quae a S. Poenit. edita sunt 1 Nov. 1899. De Jubileo fuse et erudite scripsit Loiseaux, *Traité canonique et pratique du Jubilé*.

indulgentias, nisi forte facta esset post primas vespervas diei sequentis et jubilaum jam coeptum esset.

b) Qui jam confessus, antequam ultimum opus requisitum poneret, iterum in peccatum grave laberetur, teneretur iterare confessionem, non autem cetera opera jam peracta. Idem tenendum de eo qui peccati alicujus in confessione prius facta, per innoxiam oblivionem non enuntiati, reminisceretur. (Bened. XIV, Const. *Inter praeteritos* § 79)

c) Nisi specialis concessio alicubi data fuerit, nequeunt fideles paschali confessione et communione lucrari jubilaum. (n. 404) Attamen inter utramque hoc discrimen habetur, quod semper, praeter communionem paschalem, et altera requiritur; cum vero confessio non sit affixa tempori paschali, differri poterit ejusdem iteratio: imo non fiet necessaria nisi quis, infra annum currentem, iterum in peccatum mortale lapsus fuerit. (S. Poenit. an. 1875, ap. Act. S. S. t. 8. p. 361)

2° De ecclesiarum visitatione.

a) Quot ecclesiae et quoties visitandae sint in singulis jubilaeis, e R. P. Bulla et episcopi litteris discendum est. Penes episcopum est facultas, etiamsi in Bulla jubilaei non exprimatur, concedendi ut in locis quae unicam ecclesiam habent, haec toties visitetur quot sunt ecclesiae pro acquisitione jubilaei visitandae. (S. C. Ind. 15 Mart. 1852) Idem posset quoque visitandum indicare oratorium, dummodo publico cultui pateat et Missa habitualiter in eo celebretur. (S. Poenit. 15 Jan. 1886; Act. S. S. t. 18. p. 334)

b) Religiosi nequeunt lucrari jubilaum visitando propriam ecclesiam, nisi id eis speciali R. P. privilegio concessum foret. (S. Poenit. an. 1865; Act. S. S. t. 8. p. 554) Hoc privilegio deficiente, si legitime impediuntur quominus ecclesias ab Ordinario designatas adeant, singuli commutationem a suo confessario petant. (S. Poenit. 24 Apr. 1886)

c) In ratione faciendi visitationis et recitandi preces, servanda sunt quae n. 405 explicuimus.

d) Si Bulla praescribit ut saltem semel in die quatuor ecclesiae visitentur, omnes visitandae sunt eodem die: qui tamen intelligi potest vel de die naturali vel de die ecclesiastico, a primis vespervis incipiente et usque ad crepusculum diei sequentis perdurante. (Bened. XIV, Const. *Inter praeteritos*)

e) Si pluries eadem ecclesia visitanda est, licet (nisi in Bulla aliter definiatur) vel eodem die vel distinctis diebus, visitationes praescriptas instituere. (S. Poenit. 15 Jan. 1886)

3° De jejuniis.

a) Qui ob legitimum impedimentum, etiam aetatis tenuioris vel provectoris, jejunare nequit, jubilaum lucrari nequit nisi implendo aliud bonum opus, in quod jejunii conditio ab ipsius confessario commutata fuerit. (S. C. Ind. 10 Jul. 1869)

b) Jejunium istud intelligendum est sensu latiore, quatenus abstinentiam complectitur. Per se non complectitur abstinentiam ab ovis et lacticiiniis, nisi tempore quadragesimae faciendum sit. (Vol. I. n. 443) Saepe tamen, et praesertim in ultimis jubilaeis a Leone XIII concessis, etiam ova et lacticinia prohibita fuere his verbis: "esurialibus tantum cibis utentes", neque licuit uti quacumque dispensatione per annum indultum concessa. (Bering. I. p. 490)

c) Jejunium ad lucrandum jubilaum praescriptum peragere die qua jam ab Ecclesia praeceptum sit jejunium, non licet, nisi id in tenore Bullae expresse permittatur. Ab eodem tenore pendet num tria jejunia, quae saepe postuluntur, facienda sint in eadem hebdomada. Id certe obtinebat, quando in Bulla jejunium praecipiebatur his verbis: "Quarta et sexta feria ac sabbato alterius ex praefatis hebdomadis jejunaverint.", Sed in jubilaeo occasione Concilii Vaticani concessio, Pius IX declaravit nihil opus esse ut tres dies jejunii in eadem hebdomada observarentur.

4° De eleemosyna.

a) Haec eleemosyna fieri potest etiam per alium, dummodo is pro quo fit, rei conscius, intentionem suam elicuerit. Sub hac conditione, potest paterfamilias eleemosynam praescriptam dare pro uxore et liberis, superior religiosus pro subditis suis, dives pro paupere, etc. Attamen religiosi et vere pauperes possunt quoque a confessario suo commutationem hujus conditionis obtinere. (Bering. I. p. 493)

b) Quantum eleemosynam esse oporteat, e tenore Bullae discendum est. Si jubetur fieri *pro cujusque facultatibus*, necesse est ut aliqua proportio inter dantis fortunas et eleemosynam servetur. Quare sufficiet pauperi, non autem diviti, dare assem. Si vero jubetur fieri *pro cujusque arbitrio vel devotione*, talis proportio non requiritur: ac proinde sufficit dare pecuniam vel quidlibet aliud quod veram eleemosynam constituat.

413. III. Facultates speciales confessariis, durante jubilaeo ordinario vel extraordinario, conceduntur. Solent esse sequentes: (1)

1° Commutandi, ex justa causa, opera ad lucrandum jubilaum praescripta, exceptis tamen confessione, communione et precibus quae ad intentionem R. P. in visitationibus ecclesiarum recitandae sunt. Pro pueris qui nondum primam fecere communionem, neque intra annum sanctum, ad hanc primam communionem parochi proprii vel confessarii judicio admittendi videntur, similem commutationem pro communione

(1) In usu harum facultatum, attendendum est monitum XXVI a S. Poenit. editum 1 Nov. 1899: "Facultas *commutandi vota dispensando* distinguitur a sola ac simplici commutatione, quae subrogationem exigeret materiae fere aequalis: sed commutatio mixta cum dispensatione est capax verae inaequalitatis inter materiam voti et rem subrogatam."

indulgere poterit confessarius. (Bened. XIV, Const. *Inter praeteritos*; Monitum XV Leonis XIII) In jubilaeis ann. 1881 et 1886, indultum erat ut iidem simpliciter a communione dispensarentur. — Quoad aegrotos hic valere videntur declarationes factae circa aegrotantes de communione commutanda. (n. 405)

Cavendum est ut talis commutatio non fiat absque justo impedimento et ut opus substitutum sit fere aequale ei quod a R. P. injunctum erat, nisi forte poenitens valde debilis foret. Invalida foret commutatio quae sine justa causa fieret, ex. gr. unice ob repugnantiam poenitentis contra jejunium. Si tamen causa in se insufficiens bona fide judicaretur a confessario sufficiens, commutatio valeret: quippe quae prudentiae confessarii committatur. (Ferraris, Bibl. can. v. *Jubilaeum*, a. 2. n. 59)

2º Absolvendi ab omnibus censuris et peccatis, etiam speciali ratione R. P. vel episcopo reservatis. Excipiuntur tamen duo casus Bullae *Sacramentum Poenitentiae*, vid. attentata absolutio complicitis et calumniosa denuntiatio sacerdotis, de quibus dictum est nn. 351 et 400. Quatenus is qui nominatim interdictus, suspensus vel excommunicatus fuerit vel, tamquam censura ligatus, publice denuntiatus fuerit, absolvi possit in singulis jubilaeis, e Bullae tenore eruendum est. Insuper qui censuram incurrit ob laesionem proximi, absolvi non potest nisi parti laesae satisfecerit, vel si prius poenitens nequeat, non est absolvendus nisi serio promittat se satisfacturum, cum primum poterit. (Monita Leonis XIII, n. IV)

3º Absolvendi etiam Regulares qui ad eos accesserint. (n. 337) Moniales tamen, saltem juxta Bullas postremorum jubilaeorum, absolvere possunt tantum confessarii pro monialibus approbati. Idem valere censemus etiam de monialibus late dictis, strictam clausuram servantibus. (1) Nam in ultimis Bullis dicitur: “ Moniales, novitiae *aliaeque mulieres intra claustra degentes.* ”

4º Dispensandi in irregularitate, e violatione censurae contracta. (n. 633, III) Recentiores Bullae hanc facultatem restringunt ad casum quo irregularitas est occulta.

5º Commutandi vota, etiam jurata et S. Sedi reservata. (Vol. I. n. 329) Excipiuntur vota religionis, castitatis perpetuae vel e quibus jus tertio quaesitum sit; insuper vota poenalia, seu emissa ad periculum peccati removendum. Haec postrema tamen commutari poterunt in opus quod confessarius judicaverit aequale utile ad idem periculum removendum.

(1) Haec scripta erant, imo typis mandata, quando vulgata est responsio S. Poenitentiariae, data, die 11 Jan. 1900, super quaesitis Emi Card. Vicarii Urbis et quae sic sonat: “ Ad moniales quoque simplicia vota professas spectare beneficia Bullae *Aeterni Pastoris* eisque licere confessarium sibi semel eligere ex simpliciter approbatis ad audiendas confessiones personarum saecularium. ”

(Bened. XIV. Const. *Convocatis* § 32) Ex sententia probabili (S. Alph. n. 537), nulla specialis causa hujus commutationis requiritur.

Durante anno sancto, amplae quoque facultates conceduntur Poenitentiariis Romanis et confessariis per Cardinalem Majorem Poenitentiarium deputatis : quas pro Jubilaeo anni 1900 determinavit Leo XIII Bulla *Quoniam divinae bonitatis*, d. d. 21 Oct. 1899.

414. IV. De ratione qua confessarii praedictis facultatibus uti possint, haec notasse juvabit :

1° His uti nequeunt nisi cum illis " poenitentibus... qui sinceram habent jubilaei consequendi voluntatem, quique ex hoc animo injuncta ad ejusdem consecutionem opera adimplendi ad confitendum accedunt. „ (Bened. XIV. Const. *Inter praeteritos*, 28 Nov. 1749) Qui autem cum ista intentione a censuris absolutus vel a votis dispensatus fuisset, et postea opera praestanda negligeret, maneret a censuris vel votis solutus, sed peccaret, quamvis communius haec culpa reputetur levis. (S. Alph. n. 537. q. 3) Quodsi sacrilegam confessionem fecisset, censemus cum S. Alph. (l. c. q. 2) non tolli reservationem a peccatis quae ita confessus esset ; deserendam vero esse sententiam quorundam (Lugo, disp. 20. n. 113 ; Ball. P. n. 767) opinantium eandem tolli, modo poenitens animum habeat instituendi postea bonam confessionem, qua jubilaum lucretur. Non enim apparet quomodo talis poenitens dici posset accedere ad confitendum *ex animo injuncta opera adimplendi*, nisi forte accessisset sincera mente rite confitendi et tantum in decursu confessionis, erubescencia victus fuisset. Cfr. n. 350.

2° Nisi contrarium in Bulla concedatur, hae facultates in usum deduci nequeunt *extra confessionem sacramentalem*. (Bened. XIV. Const. cit.) Id valere videtur etiam de commutatione operum pro jubilaio praescriptorum, licet eam extra confessionem facere permiserit Pius IX. Nam satis constat hac exceptione non fuisse sublatam regulam antea vigentem, cum S. Poenit. 30 Jan. 1886 responderit *non expedire* ut talis facultas confessariis concederetur.

V. Jubilaeum ordinarium Romae acquiri potest *toties quoties* praescripta opera ponuntur ; in reliquo orbe semel tantum, nisi R. P. discrete concedat facultatem illud pluries lucrandi, siquidem Bened. XIV (Const. *Benedictus Deus*) concessit tantum ut semel acquiratur. Utrum semel tantum an pluries acquiri possit jubilaeum extraordinarium, ex Bulla dignoscendum est.

Quodsi licet bis vel pluries lucrari jubilaeum, singulis quoque vicibus licet frui commutatione operum praescriptorum, a confessario concedenda. (S. Poenit. 18 Mart. 1886 ; Act. S. S. t. 18. p. 512) Sed semel tantum

ceteris favoribus uti licet, prout S. Poenit. pluries de ultimis jubilaecis respondit. Attamen, si quis prima vice qua jubilaecum lucratus est, specialibus illis favoribus non indigebat, poterit iis uti si postea iis indiget, dummodo iterum opera praescripta peragat. (S. Poenit. 1 Jan. 1873; N. R. Th. t. 18. p. 62) Eum vero qui semel a censuris, vi facultatum jubilaeci, absolutus esset et, *antequam indulgentiam lucratus esset*, iterum in easdem incidisset, non posse iterum ab iisdem, vi earundem facultatum, absolvi, declaravit S. Poenit. occasione jubilaeci an. 1875. (Act. S. S. t. 8. p. 359) Quidam tamen (Lehm. II. n. 555; D'Annib. I. n. 348) hoc responsum ad praedictum jubilaecum coarctari et recidivum regulariter pluries a censuris absolvi posse donec semel jubilaecum lucratus sit, non improbabiler opinantur; cui hujusmodi gratiarum necessitas tunc solum occurrat, postquam jam acquisiverit Jubilaecum.

415. VI. Dum annus sanctus Romae agitur (non aulem dum jubilaecum ordinarium reliquo orbi conceditur, neque dum extraordinarium acquiri potest), suspenduntur in reliquo orbe indulgentiae et quaedam facultates confessariorum: quo magis alliciantur fideles ad Romanam peregrinationem arripiendam. Quousque se porrigat hujusmodi suspensio, in singulis jubilaecis e Bullae tenore discendum est.

In jubilaeco currentis anni 1900, juxta Const. Leonis XIII, 30 sept. 1899, *Quod Pontificum*, quae vix discrepat a correspondente Bulla Benedicti XIV, suspenduntur:

I. Indulgentiae omnes, seu plenariae, seu partiales a R. P. concessae, exceptis sequentibus:

a) Indulgentiis in articulo mortis concessis.

b) Indulgentiis quas concessit Bened. XIII recitantibus *Angelus Domini* vel tempore Paschali *Regina coeli*.

c) Indulgentia decem annorum et totidem quadragenarum tributa iis qui visitant ecclesias in quibus fit adoratio XL Horarum.

d) Indulgentiis quas Innocentius XI et Innocentius XII concessere comitantibus Sanctissimum cum ad aegrotos defertur.

e) Indulgentia dicta *Portiunculae*, sed tantum in ipso templo Assisiensi S. Mariae Angelorum.

f) Indulgentiis quas Cardinales, Legati, Nuntii Apostolici, item Episcopi in usu pontificalium aut impertienda benedictione aliave forma consueta largiri solent. Quare salvae manent omnes indulgentiae a Praelatis Papa inferioribus, stabili vel transeunte ratione, concessae.

Igitur, durante anno sancto, hae indulgentiae exceptae acquiri possunt seu pro vivis, seu pro defunctis; pro defunctis vero, acquiri possunt omnes indulgentiae, etiam eae quae extra hoc tempus solis vivis prodesse possunt.

Eadem Constitutione prohibet Leo XIII ne, praeter indulgentias jubila-
laei et eas quas nominatim excepit, ullae aliae uspiam, sub poena excom-
municationis eo ipso incurrendae aliisque poenis arbitrio Ordinariorum
infligendis, publicentur, indicentur vel in usum demandentur. Liquet
hanc prohibitionem spectare ad publicationem, indictionem etc. quibus
indulgentiae proponantur tamquam vivis applicandae. Juxta communem
interpretationem (Loiseaux, op. cit. p. 679), excommunicatio illa non
afficit eos qui conarentur indulgentias suspensas lucrari, sed eos tantum
qui alios ad ejusmodi conatum inducerent. Ab illa censura quilibet con-
fessarius absolvere potest, cum nemini reservata sit.

II. Facultates a S. Sede concessae, non omnes quidem, sed quae ad
quatuor haec capita pertinent :

1º Ad absolutionem casuum qui cum vel sine censura sint S. Sedi
reservati.

2º Ad commutationem votorum. His verbis contineri eam commuta-
tionem quae fiat dispensando, liquet a fortiori : secus, suspensio plane
inutilis foret.

3º Ad dispensationem irregularitatum.

4º Ad dispensationem impedimentorum. Hac voce, licet non omnes
AA. idem sentiant, verisimilius intelliguntur etiam impedimenta matri-
monii, tum quia proprie hoc nomine veniunt, tum quia confessariis
Romanis privilegiatis, durante anno sancto, tribuuntur, statim post spe-
ciales facultates dispensandi in irregularitatibus, facultates dispensandi
in impedimentis matrimonii (Const. Leonis XIII, *Quoniam divinae boni-
tatis*, n. XII seqq.) : unde pronum est inferre idem sonare vocem " impe-
dimenta „ ubi facultates in reliquo orbe restringuntur.

Itaque minime suspensae manent, durante anno sancto, facultates ab
iis quae modo enumeratae sunt, diversae, utputa dispensandi in absti-
nentia, celebrandi Sacrum ante auroram, etc. Similiter, saltem vi generalis
suspensionis, non cessant, durante anno sancto, facultates adnectendi
indulgentias rosariis, parvis statuis, etc. neque etiam, ut videtur, dandi
benedictionem papalem in fine missionum vel exercitiorum spiritualium :
quamquam omnes illae indulgentiae, quae, his conditionibus positae,
fidelibus lucrandae proponuntur, nequeunt, durante hoc anno, acquiri
nisi in favorem fidelium defunctorum.

Sed neque omnes facultates quae ad quatuor supra dicta capita spec-
tant, suspensae manent. Plures enim excipit ipsa Constit. citata : inter
quas potissimum animadverti merentur facultates Missionariorum qui a
S. Officio vel a S. C. de Prop. fide vel alias ab Apostolica Sede deputati
fuerint, et quas S. Poenitentiaria Missionariis, in locis Missionum eorum-

que occasione exercendas, concesserit. (1) Speciatim juvabit hic recensere quatenus eadem suspensio afficiat Ordinarios et Regulares. Itaque :

1° Juxta ipsum Bullae tenorem, servant episcopi facultates quas habent *in casibus occultis*, a Synodo Tridentina, circa dispensationes et absolutiones suorum subditorum. Quatenus se extendat haec facultas circa absolutiones casuum reservatorum, et circa dispensationem in suspensionibus vel irregularitatibus, dicemus nn. 575, VI et n. 632, V. — Salvae manent, juxta eandem Bullam, facultates quas episcopi habent, etiam in publicis casibus, a jure communi ecclesiastico et ab Apost. Sede pro certis personis et casibus. Exempla talium facultatum e jure communi ecclesiastico habes n. 523, n. 607 seqq. etc. Sed non ita liquebat quaenam e facultatibus quae, praeter jus commune, Ordinariis concessae sunt ab Apost. Sede, manerent incolumes. Alii enim sentiebant manere tantum facultates datas pro personis et casibus in individuo determinatis ; alii, manere quaelibet indulta, quia haec etiam dici possent continere facultates “ pro certis personis et casibus. „ Attamen etiam ii qui huic benigniori interpretationi favebant (II Monitore eccl. l. c. p. 469) sentiebant facultates episcoporum ad dispensandum in impedimentis matrimonii suspendi pro foro interno.

Jam ex declaratione S. Poenit. d. d. 26 Dec. 1899 certum erat non suspendi facultates Episcopis vel Ordinariis, a S. Sede pro foro externo concessas, quando recentior declaratio S. Poenitentiariae, probata a S. Pontifice, die 19 Jan. 1900 supradicta dubia sustulit. Est autem illa declaratio sequentis tenoris : “ Sacra Poenitentiaria, mature consideratis expositis, declarat, per bullam *Quod Pontificum*, ratas firmasque manere pro utroque foro, et pro quibuscunque casibus, tum occultis tum publicis, facultates omnes quas Episcopi et Ordinarii habent sive ex jure communi ecclesiastico, praesertim Concilii Tridentini, sive ex speciali indulto ab Apostolica Sede forte concesso in casu aliquo particulari pro determinatis personis nominatim expressis.

Ceteras vero facultates omnes, sive temporaneas sive perpetuas, quocunque modo concessas, sive a S. Poenitentiaria sive a S. aliqua Congregatione seu etiam immediate ab Ipso Summo Pontifice, si sint pro foro interno, omnino cessare ; si sint pro foro externo (qualis censenda est illa dispensandi in Matrimoniis mixtis) manere. Ad consulendum autem iis qui legitime impediuntur quominus Romam accedant, provisum per declarationem hujus S. Poenitentiariae, datam die 21 Decembris 1899, cujus exemplar transmittitur. „

(1) Alii (Loiseaux, op. cit. p. 685) eam exceptionem intelligunt de solis missionariis qui ad regiones infidelium pergunt ; alii (II Monitore ecclesiastico, 2° S. l. l. p. 467) eam extendunt ad sacerdotes omnes qui, sacris Missionibus vacantes, speciales facultates ad eas obeundas a S. Poenitentiaria habent.

2° E Bullae verbis, salvae manent facultates “ Antistitum Ordinum religiosorum, quaecumque ipsis in Regulares sibi subjectos ab Apostolica Sede tributae sint. „ Igitur Superiores Regulares, et probabilius etiam Superiores religiosorum cum votis simplicibus, qui in Regularium privilegiis communicant, exercere possunt, sive per se, sive per confessarios a se deputatos, omnes facultates absolvendi, commutandi vota et dispensandi in irregularitatibus, quas a S. Sede obtinuerunt. Sed, ex ipso textu Leonis XIII et Constit. Bened. XIV, *Cum nos nuper*, constat suspensionas manere facultates quas Regulares in quatuor supra dictis capitibus a S. Sede acceperunt, in ceteros fideles exercendas. Confessarios multum juvabit Declaratio a S. Poenit. data 21 Dec. 1899. Rogatum fuerat : “ An suspensio facultatum facta per Bullam *Quod Pontificum...* comprehendat, nulla facta exceptione, facultates in folio typis impresso, a S. Poenit. Ordinariis et Confessariis concedi solitas pro foro interno ? „ Responsum est : “ S. Poenit. facta relatione SS. D. N. Papae Leonis XIII, declarat suspensionem hanc non extendi ad poenitentes illos, qui tempore confessionis, iudicio Ordinarii vel Confessarii, sine gravi incommodo, hic et nunc ad Urbem accedere nequeunt. „ Itaque facultatibus per pagellam S. Poenitentiariae acceptis vel aliis jam antea impetratis uti licebit cum omnibus poenitentibus qui hic et nunc, seu intra breve tempus iter Romanum arripere nequeunt sine gravi incommodo, licet forsitan id postea facere posse sperentur. Grave autem incommodum desumi potest e sanitate, e munere implendo, e negotiis magni momenti hic et nunc gerendis, etc.

TRACTATUS XVI.

DE EXTREMA UNCTIONE.

CAPUT I.

DE MATERIA, FORMA ET EFFECTIBUS EXTREMAE UNCTIONIS.

416. I. Materia remota hujus sacramenti est *oleum ab episcopo benedictum*. (Trid. Sess. 14. de Extr. Unct. c. 1)

Quaenam ad *valorem sacramenti* ex parte materiae remotae requirantur, patebit e sequentibus animadversionibus :

1° Solum oleum olivarum valide adhiberi posse, elucet e perpetua traditione Ecclesiae. Ideo Eugenius IV (Decr. pro Armenis) materiam hujus sacramenti dicit *oleum olivae*. (1)

2° Ex eadem traditione constat necessarium esse ut oleum ab episcopo benedictum fuerit. Jam 13 Jan. 1655 Paulus V contrariam propositionem *temerariam et errori proximam* declaravit. (Coll. P. F. n. 1146) Atque 15 Maii 1878 S. Inqu. respondit : “ Oleum a presbytero benedictum est materia prorsus inepta sacramento extremae unctionis conficiendo : et ne in extrema quidem necessitate valide potest adhiberi. „ (Coll. P. F. n. 2176) Attamen simplex presbyter ex concessione R. P. valide hanc benedictionem peragere posset : ut constat ex usu Ecclesiae graecae, in qua, probante S. Sede, extremam unctionem conferre solent presbyteri oleo a se benedicto. (Bened. XIV, de Syn. l. 8. c. 1. n. 4)

3° Controvertitur utrum ad valorem requiratur oleum benedictum ab episcopo in ordine ad extremam unctionem, an sufficiat oleum in ordine ad alios usus ab eodem benedictum. (S. Alph. n. 709) Quare in necessitate, deficiente oleo infirmorum, licet sub conditione conferre sacramentum cum oleo catechumenorum vel s. chrismate ; si vero postea haberi possit oleum infirmorum, repetendum est sacramentum. Ut defectus iste praecaveatur, monet Rit. Rom. (tit. V. c. 1. n. 3) : “ Si forte

(1) Cavendum diligenter a falsificationibus olei olivarum. Ipsum S. Officium 9 Julii 1881 jussit S. C. de Prop. Fide ut, data occasione, moneret episcopos ut in hac materia sacramenti comparanda a fraudibus caverent. (Coll. P. F. n. 2161)

infra annum aliquo modo ita deficiat (oleum infirmorum) ut sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo non benedicto in minore quantitate superinfuso, reparari potest. „ Idem, urgente necessitate, pluries fieri potest, etiamsi quantitas addita collectim sumpta superet quantitatem ab episcopo benedictam, dummodo singulis vicibus minor sit quantitas addita quam quae remanet. (S. Alph. n. 708)

Ut materia remota sit *licita*, praeterea necesse est ut oleum fuerit eodem anno benedictum, et quidem ab episcopo dioecesano vel, sede vacante, ab episcopo vicino. Ut enim jubet Rit. Rom. (l. c.): „ Singulis annis Feria V^a in Coena Domini (oleum infirmorum) ab episcopo benedictum, veteri combusto, renovandum est. „ Communiter existimant Theol. graviter peccare presbyterum qui, extra casum necessitatis, adhiberet oleum vetus vel ab alio episcopo consecratum. (S. Alph. n. 708; Ball. P. n. 11)

Nulla determinata quantitas olei ad valorem vel liceitatem requiri videtur. (S. Alph. n. 709) Attamen quidam AA. negant sufficere unam stillam olei: quia ungere est proprie oleum per partes diffundere. Quare tutius est et certe sufficit intingere in oleo extremam pollicis partem ad singulas unctiones speciales, quae sub repetita forma fiunt. (Gury, II. n. 681)

417. II. Materia proxima extremae unctionis est unctio infirmi. Id manifeste elucet ex Jac. V, 14: „ Ungentes eum oleo „ et universa traditione. Qualis unctio ad valorem simul et ad liceitatem requiratur, colliges ex sequentibus:

1° Ad liceitatem certe sub gravi requiritur ut, saltem extra casum necessitatis, inungantur quinque corporis partes quas, veluti sensuum instrumenta, homini natura tribuit, nempe oculi, aures, nares, os et manus. Insuper ungendi sunt pedes et renes: sed renum unctio in mulieribus, honestatis gratia, semper omittitur, atque etiam in viris, quando infirmus commode moveri non potest. (Rit. Rom. l. c. n. 15) De unctione renum respondit S. Inqu. 28 Aug. 1889 (Coll. P. F. n. 2177): eam numquam praetermitti posse, nisi in casibus particularibus, adhibitis cautelis, decentiae satis consuli aliter nequeat. Attamen etiam recentissimi AA. (D'Annib. III. n. 414) docent omitti posse unctionem pedum et renum si ita fert usus loci, ut in multis regionibus, ex. gr. in Belgio, pro unctione renum obtinet.

2° Quinque sensuum unctiones ad valorem sacramenti requiri, communior sententia tenet. Intrinsece tamen probabilius opinamur valere extremam unctionem, si vel una tantum corporis pars inungatur sub forma universali, omnes sensus complectente. Id enim concludendum

videtur e magna varietate quae circa numerum et locum unctionum olim in Ecclesia, tum latina, tum graeca, vignet. Ita Graeci antiquiores tres tantum unctiones faciebant; recentiores vero ungent frontem, mentum, ambas genas, pectus, manus et pedes. (Bened. XIV, de Syn. l. 8. c. 3. n. 3) In praxi, ob alterius sententiae probabilitatem et certum Ecclesiae praeceptum, graviter peccaret qui, extra casum necessitatis, unum e quinque sensibus ungere praetermitteret. In casu necessitatis, ubi mors instat vel contagio timetur, licet unam tantum unctionem sub conditione peragere: quae potissimum in capite tamquam omnium sensuum centro, facienda videtur. Ob minorem etiam causam, ex. gr. quia infirmus nequit in alterum latus verti, licebit omittere unius oculi, auris, etc., unctionem: quia geminae partis unctio certe ad valorem sacramenti non spectat. Si infirmus, imminente morte, in una tantum corporis parte inunctus, supervivat, iterum in omnibus sensibus inungatur, quatenus id commode fieri potest, nisi brevi post primam unctionem in aliquo sensuum organo factam, ceterae fieri possent (S. Alph. n. 710): probabile enim est nonnisi quinque unctionibus moraliter unitis conferri gratiam sacramentalem; hanc vero moralem unionem impediret longum intervallum inter primam et sequentes unctiones.

3° Uctiones, ex Ecclesiae praescripto, non autem ex necessitate sacramenti, faciendae sunt: a) Pollice, non autem alio digito vel penicillo aut stylo; horum usum, etiam ubi vigeat consuetudo, tollendum esse, extra casum necessitatis, respondit S. C. R. 9 Maii 1857. (Coll. S. R. n. 3051) — b) In modum crucis. — c) Servato ordine sensuum praescripto. — d) Pro membris geminis incipiendo a dextro. Haec tamen et alia quaedam minoris momenti, quae in Rit. Rom. servanda praescribuntur, non videntur urgere sub gravi. Plures (S. Alph. n. 710) grave reputant invertere ordinem sensuum: quia esset contra Ecclesiae usum in re notabili. Rectius alii (Ball. P. n. 19) talem inversionem, nisi fiat ex contemptu ecclesiasticae consuetudinis vel ut novus ritus inducatur, levem reputant, cum agatur de modo prorsus accidentali.

4° Si quis sit aliquo membro mutilatus, pars loco illi proxima inungatur, eadem verborum forma. (Rit. Rom. l. c. n. 18)

418. III. Forma extremae unctionis in Ecclesia latina est sollemnis precatio quam sacerdos ad singulas unctiones adhibet: *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum, gustum et locutionem, tactum, gressum, lumborum delectationem) deliquisti. Amen.* (Rit. Rom. l. c.) De qua forma haec pauca ad praxim sufficiant:

1° In hac forma verba *sanctam, piissimam, amen* omittere leve est, cum certe ad essentiam non spectent, neque materiam notabilem prae-

cepti ecclesiastici efficiant. Idem quidam (Ball. P. n. 12) satis probabiliter existimant de omissione totius incisi *per suam piissimam misericordiam* : quam alii (S. Alph. n. 711) gravem reputant, sive ob paucorum veterum opinionem ea verba essentialia reputantium, sive ob notabilem violationem praecepti ecclesiastici.

2º Reliqua verba absque culpa gravi omittere non licet, quia vel certo vel probabiliter ad essentiam formae pertinent. Theoretice tamen probabilius censemus singulorum sensuum expressionem non esse essentialem, tum ob usum Ecclesiae graecae easdem non exprimentis, tum quia unam unctionem ad valorem sufficere opinamur. (II)

3º In casu necessitatis, ubi fit unica unctio, presbyter sequentem formam adhibere poterit : “ *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per sensus, visum, auditum, gustum, odoratum et tactum.* „ (S. Alph. n. 910)

419. IV. Effectus extremae unctionis sunt :

1º *Delere reliquias peccatorum* : quo nomine veniunt spiritualis debilitas quae ex peccatis in anima remanet, et debitum poenarum temporalium ex iisdem contractum. (S. Th. Suppl. q. 30. a. 1) Has reliquias delet extrema unctio remittendo partem poenae debitae, variae dispositioni subjecti proportionatam, ettribuendo auxilia quibus anima praeservetur a nocumento quod peccati fomes, habitus pravi, phantasmata periculosa, etc. eidem inferre possent. Hic effectus *primarius* est, ut patet ex ipsa significatione hujus sacramenti, quod secundum modum alicujus medicationis confertur. Eundem exprimit S. Jacobus (l. c.) his verbis : “ alleviabit eum Dominus „, et Trid. (Sess. 14. de Extr. Unct. in proaemio) : “ Extremae unctionis sacramento (Christus) finem vitae, tanquam firmissimo quodam praesidio, munivit. „

2º *Remittere peccata* tum mortalia, tum venialia, dummodo eorundem saltem attritio habeatur. (n. 270) Patet e verbis S. Jacobi (l. c.) : “ Et si in peccatis sit, remittentur ei. „ Hic tamen effectus nonnisi *secundarius* et *conditionatus* est. Manet enim, etiam in articulo mortis, necessitas accusandi in confessione omnia peccata mortalia ut per hoc sacramentum directe remittantur ; haec autem necessitas nulla foret, si aliud sacramentum primario ad peccatorum remissionem, in eodem articulo obtinendam, institutum esset. Quare extrema unctio per se supponit animam justificatam, et est sacramentum vivorum. (Ball. P. nn. 4 et 56)

3º *Sanitatem corporis restituere* “ ubi saluti animae expedierit. „ (Trid. l. c. c. 2) Ut enim scribit S. Jacobus (l. c.) : “ Oratio fidei salvabit infirmum. „ Hic effectus, ut patet e cit. verbis Trid. et e praestantia salutis animae supra vitam temporalem, pendet a conditione : “ si sani-

tas corporis saluti animae profutura est : „ qua conditione verificata, infallibiliter consequetur, vi promissionis divinae. Adverte tamen hanc sanationem non fieri per modum miraculi, sed per auxilia specialia quibus causae naturales vel liberae ad sanitatem infirmo restituendam dirigantur. Quare patet frustra hunc effectum sperari, quando infirmus jam solius miraculi ope sanari potest ; eos vero qui idem sacramentum usque ad hunc desperatum statum differunt, longe a mente instituentis aberrare.

CAPUT II.

DE MINISTRO EXTREMAE UNCTIONIS.

420. I. Extremam unctionem **valide** confert omnis et solus presbyter. (Trid. Sess. 14. de Extr. Unct. can. 4) Nec valori obest quod simul a pluribus presbyteris conferatur, ut liquet e more in Ecclesia graeca recepto. Sed in Ecclesia latina grave esset, ob praeceptam ministri unitatem, sacramentum istud plures simul conficere, extra casum necessitatis, in quo tamen praestat ut unus unam unctionem peragat. (n. 417) Si quando sacerdos deficeret antequam quinque unctiones perfecisset, omnes essent sub conditione repetendae ab alio sacerdote qui tantum post notabilem moram, puta horae quadrantem, administrationem sacramenti perficeret ; si vero nulla notabilis mora intercederet, rectius non iterarentur unctiones jam peractae. (S. Alph. n. 724)

II. Extremam unctionem **licite** administrat parochus vel Ordinarius loci, in quo jacet aegrotus ; deinde presbyter qui ab alterutro licentiam accepit, vel eandem rationabiliter praesumit, ex. gr. absente paroco. Igitur, si parochus nolit nec dare extremam unctionem, nec licentiam concedere, licebit eam administrare ex praesumpta licentia episcopi. (Ball. P. n. 33) Reliqui presbyteri, qui hoc sacramentum conferrent, gravis peccati rei fierent, quia jus parochi in re gravi laederent ; imo religiosi idem praesumentes censuram incurrunt, de qua n. 604.

421. III. Circa ritum administrandae extremae unctionis praecipue notanda sunt :

1° Graviter peccat qui, nulla necessitate coactus, eam administrat sine stola et ~~sine superpelliceo~~. Cfr. n. 187.

2° Nullum peccatum censemus committi ab eo qui idem sacramentum conficit sine lumine accenso. Nam Rit. Rom. (t.V. c. 1.) videtur candelam

requirere tantum ut lumen deficiens suppleat, dum dicit : " Sacerdos... parari curet... ceream candelam quae deinde accensa *ungenti lumen praebeat.* " (Gury, II. n. 686)

3° Summum leviter peccat qui extremam unctionem confert sine ministrante. Ubi autem deficit ministrans masculus, nullatenus peccare videtur qui feminam ad respondendum admittat, ut fit in ipsa Missa : quamquam alii (Bus. ap. S. Alph. n. 724), sed sine sufficienti argumento, id leve peccatum reputant.

4° Graviter peccaret qui omnes preces quas Rit. Rom., a sacerdote recitari jubet, vel notabilem earum partem, extra casum necessitatis, omitteret. (n. 116, V) Merum autem consilium est ut adstantes, dum sacerdos inungit, recitent psalmos poenitentiales, litanias, etc.

5° Quamvis olim extrema unctio, tamquam poenitentiae complementum, ante Viaticum ministrari soleret, hodie, ex Rit. Rom., post Eucharistiam ministranda est. Hujus tamen ordinis inversio per se gravem culpam constituere non videtur. (Suar. de Euch. disp. 44. sect. 1)

IV. Sacerdos ex officio curam animarum exercens graviter peccat si subditum, qui extremam unctionem petit, inungere negligit, vel eam differt cum probabili periculo ne sine unctione moriatur aeger, nisi justa causa excuset : quia in re gravi non praestat id ad quod tenetur ex justitia (Bus. ap. S. Alph. n. 729) Numquam autem tenetur parochus idem sacramentum ministrare cum periculo vitae, ut dictum est n. 119, etiamsi moribundus confiteri non posset. Ratio est : neminem teneri ad succurrendum proximo, etiam in extrema necessitate spiritali posito, cum certo periculo vitae, nisi et spes proximum salvandi sit moraliter certa (Vol. I. n. 217) ; hic autem, si de homine peccatis mortalibus obnoxio agitur (ut supponendum est), non habebitur moralis certitudo de attritione quae ad remissionem peccati per extremam unctionem obtinendam necessaria est. (Ball. P. n. 45) -

Sacerdotes qui **curam animarum non exercent ex officio**, deficiente paroco, tenentur per se sub levi administrare extremam unctionem, si facile id praestare possunt ; per accidens sub gravi tenentur, vid. si eam, absque gravi incommodo, ministrare possunt infirmo, qui verisimiliter gravi peccato obnoxius sit et confessionem instituere nequeat. (S. Alph. n. 729) Nam, licet talis moribundus sub conditione absolvi possit (n. 300), valor tamen hujus absolutionis est valde dubius, ac proinde videtur caritas exigere ut muniatur extrema unctione, quacum certo obtinere potest gravium peccatorum veniam, modo interne de iis doleat.

V. Oleum infirmorum loco nitido et decenter ornato, in vase argenteo

seu stanneo, diligenter **custodiendum** est. (Rit. Rom. l. c. n. 3) Is locus regulariter in ecclesia vel sacristia esse debet. Attamen, ubi domus parochi multum ab ecclesia distat, licet s. oleum domi servare in loco decenti et tuto, ut respondit S. C. R. 16 Dec. 1826. (Coll. S. R. n. 2650) Idem ergo ad tempus licebit, durante alia causa rationabili, puta quo citius noctu ad infirmum accurri possit. (Ball. P. n. 48)

CAPUT III.

DE SUBJECTO EXTREMAE UNCTIONIS.

422. I. Extrema unctio nec licite, nec valide conferri potest, nisi iis in quibus concurrunt sequentes **conditiones** :

1° Ut sint *baptizati*. (n. 127, V)

2° Ut *actualia peccata* committere potuerint : iis enim qui nulla hujusmodi peccata commiserint, non congruit hujus sacramenti forma. Quare illicite et invalide conferretur infantibus et amentibus a natalitate. In dubio de usu rationis conferendum est sub conditione. (S. Alph. n. 719)

3° Ut sint *infirmi*. Liqueat ex verbis S. Jacobi (l. c.) : “ Infirmatur quis in vobis. „ Igitur non sufficit ut quis in periculo mortis versetur et etiam Viaticum recipere possit, ex. gr. mox capite plectendus ; sed necesse est ut istud periculum oriatur ex infirmitate corporis, vid. ex morbo vel ex causa quae morbo aequiparari soleat, puta ex vulnere, partu difficili, senectute. Hinc sequitur perperam conferri extremam unctionem iis qui periculosam operationem chirurgicam subituri sint, nisi jam antea ex infirmitate periclitentur. (D’Annib. III. n. 417. nota 18)

4° Ut *de eorum morte timeatur*. (Eugen. IV in Decr. pro Armenis) Is timor procul dubio intelligendus est qui sit rationalis seu gravi motivo nixus : talis autem non erit si dubium mere negativum concipietur, sed si *probabiliter* judicabitur, sive a medico, sive ab alio experientia edocto, periculum mortis e praesenti morbo imminere. Hoc igitur iudicium requiritur et sufficit, ut extrema unctio conferri possit : ac sane optandum et conandum est, ut, nisi specialis ratio differendi obstet, majus et certius periculum non exspectetur. Attamen, ut advertit S. Alph. (n. 714), hic casus in quo dari *potest* extrema unctio probe discernendus est ab eo in quo dari *debet*. Is autem contingit quando jam moraliter certum est mortem infirmo imminere. Sic Trid. (Sess. 14. de Extr. Unct. c. 3), loquens de obligatione hujus sacramenti administrandi, indicat eos quibus jam differri nequeat, simul innuens esse alios quibus dari possit : “ Declaratur

etiam esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero *praesertim* qui tam periculose decumbunt ut in exitu vitae constituti videantur. „ Numquam autem exspectandum est ultimum tempus vitae, quo aegrotus, jam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat : id enim prorsus contrarium est naturae hujus sacramenti, siquidem jam sanitati corporis recuperandae non proderit (n. 419), spirituales vero fructus multo minores producet quam si homo sui compos illud recepisset. Propterea censet S. Alph. (l. c.) graviter peccare parochos, qui extremum hoc tempus exspectant antequam infirmum inungant : quod praesertim verum erit de iis qui saepius nectant culpabilem moram, ex qua certe fiet ut plures absque hoc sacramento moriantur. In iis vero qui tantum ex pietate vel caritate tenentur curare ut aegroti inungantur, haec dilatio gravis erit, non tam ratione extremae unctionis, quam ratione poenitentiae et Viatici, quae plerumque in praxi cum ea simul conferuntur aut omittuntur : nam, cum ipse aegrotus non teneatur sub gravi extremam unctionem accipere (n. 424), non videntur alii ex caritate vel pietate graviter obligati ad eam ipsi, et quidem tempore opportuno, procurandam.

Evidenter extrema unctio dari nequit ei qui jam mortuus sit. Sed cavendum ne nimis festinanter pronuntietur infirmum jam animam exhalasse. Etenim difficile est, praesertim iis qui in arte medica imperiti sunt, certo agnoscere num jam exspiraverit qui brevi antea adhuc signa vitae edebat et in quo proinde nondum apparet rigor cadavericus vel initium putredinis : quae sola videntur medicis (Capellm. p. 182 seq.) prorsus certa mortis signa. Ita apparens cessatio functionum cerebri vel respirationis suspensio quandoque non impedit quominus vita remaneat ; neque omnis errandi formido abest medicis dum auscultatione praecordiali videntur sibi percipere quemlibet cordis motum cessasse. (Béclard, op. cit. II. p. 729) Quare, ubi non est timendus contemptus sacramentorum in adstantibus, praestabit inungere eum qui brevi antea exspirasse videtur, potissimum si nullus medicus mortuum esse testatus fuerit.

Nullatenus in subjecto extremae unctionis requiritur, ut jam S. Communionem receperit : haec enim perfectionem discretionem hodie postulat (n. 211) ; quicumque vero poenitentiam recipere possunt, etiam capaces sunt extremae unctionis, quae nihil aliud est quam poenitentiae complementum. Quare consuetudo eam denegandi pueris, tanquam abusus, exstirpanda est. (Bened. XIV, de Syn. l. 8. c. 6. n. 2) (1)

(1) In locis Missionum notandum S. C. de Prop. F. 20 Febr. 1801 (Coll. P. F. n. 1156) „ Affirmative „ respondisse huic quaesito : “ Quandoque missio arii obvium habent quendam phthisi aliove morbo laborantem qui, duce experientia,

423. II. Extrema unctio danda est iis omnibus in quibus praedictae conditiones verificantur, etiamsi in amentiam inciderint vel delirent vel sensibus destituantur, dummodo nullum sit periculum ut contra reverentiam sacramenti aliquid faciant dum inungantur, et illud antea petierint vel verisimiliter petiissent. (Rit. Rom. l. c. nn. 6 et 7) Talis autem voluntas habitualis supponenda est in omnibus catholicis (n. 126), donec de contrario constet.

Idem sacramentum denegandum est "impoenitentibus, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur et excommunicatis." (Rit. Rom. l. c. n. 8) Probabilius tamen non est denegandum iis qui in actu peccati, ex. gr. ex vulnere in duello accepto, sensibus destituuntur (La Croix, l. 6. p. 2. n. 2110); imo neque iis qui usque ad sensuum destitutionem, sacramenta respuerunt. (Ball. P. n. 32) Par enim ratio pro utrisque urget: nam cum aliqua verisimilitudine praesumi potest eos internum contritionis actum eliciuisse. Attamen ab iis qui sacramenta respuerunt inungendis saepe abstinendum erit, donec aliquod poenitentiae signum dederint: quia ipsos antea inungere, praesertim multis id rescientibus, facile cedit in contemptum sacramentorum.

Insuper in locis Missionum attendenda sunt responsa S. Inqu. 10 Maii 1703 et 10 Apr. 1861 (Coll. P. F. nn. 1155 et 1158): "Non conferendum sacramentum extremae unctionis illis neophytis moribundis, quos missionarius capaces baptismi credit, nisi saltem habeant aliquam intentionem recipiendi sacram unctionem, in beneficium animae pro mortis tempore ordinatam." Haec tamen intentio, in eo qui vult christiane mori, valde imperfectam huius sacramenti notitiam requirere videtur, ut liquet ex iis quae de pueris dicta sunt.

III. "In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit; ut si, cum infirmus convalescit, iterum in periculum mortis incidat." (Rit. Rom. l. c. n. 14) Hinc patet:

a) Extremam unctionem iterari posse in diversis infirmitatibus, vid. si infirmi convalescant et iterum in aliud simile vitae discrimen inciderint, ut loquitur Trid. (Sess. 14. de Extr. Unct. c. 3)

b) Eam iterari posse etiam in eadem infirmitate, si haec diuturna est, puta phthisis vel hydropsis, et infirmus, postquam mortis periculum evasit, iterum in similem statum per eandem infirmitatem reducitur: "quia jam est quasi alius infirmitatis status, quamvis non sit alia infir-

plures adhuc menses victurus est, sed intra annum morietur: quaeritur num in tali casu possit missionarius ei ministrare Viaticum et extremam unctionem, propterea quod, quando reapse instabit tempus ea recipiendi, missionarius in eodem loco adesse non poterit, sive ob magnam distantiam, sive ob aliud impedimentum."

mitas simpliciter. „ (S. Th. Suppl. q. 33. a. 2) Igitur necesse est ut saltem probabiliter judicetur infirmum e mortis periculo exiisse : quod generatim satis constare non poterit nisi per notabile tempus, puta per mensem, non autem per quatuor vel quinque dies, melius habuerit. (S. Alph. n. 715) In dubio autem utrum aliud an idem sit mortis periculum, suadet Bened. XIV (l. c. c. 8. n. 4) ut parochus potius in iterationem propendeat, cum haec conformior sit veteri Ecclesiae consuetudini et aegroto favorabilior. Addi potest haec ratio, e natura sacramenti hujus desumpta : ubi tempus sat notabile effluxit, facile committi potuisse ab aegroto nova peccata quae remittenda sint vel quorum reliquiae ejus animae periculum in supremo agone creare queant.

424. IV. Probabilius nulla datur per se gravis **obligatio** recipiendi extremam unctionem. Ita S. Th. Suppl. q. 29. a. 3. ad 1; Suar. q. 44. sect. 1 et communis Theol. sententia. Etenim inefficacia videntur argumenta quibus aliqui AA. hanc gravem obligationem probare conati sunt. Videlicet :

1° Urgent verba S. Jac. (l. c.): *Inducant presbyteros*, quasi praeceptum efferant. Sed haec optime de consilio intelligi possunt, perinde ac quae immediate praecedunt : “ Tristatur aliquis vestrum ? Oret. Aequo animo est ? Psallat. „

2° Allegant praxim Ecclesiae, valde sollicitae ut nullus fidelium absque s. unctione moriatur. Verum sic probatur tantum cura Ecclesiae, ne fideles tanto subsidio in articulo mortis priventur ; si daretur stricta obligatio, Ecclesia eam jam saepius scripta lege proposuisset.

3° Arguunt ex caritate quam sibi quisque debeat, et quam graviter violent qui se tam utili subsidio in mortis discrimine privent. Sed, prout dictum est de confirmatione (n. 164), hoc subsidium, quamquam pretiosissimum est, ideoque summopere commendandum, non est tamen simpliciter necessarium ad tentationes vincendas et aeternam felicitatem consequendam. Jamvero ex caritate sui ipsius quisque sub gravi tenetur tantum adhibere ea media quae sunt stricte necessaria ad salutem.

Quandoque per accidens gravis obligatio hujus sacramenti suscipiendi oriri potest, praesertim dupliciter : a) Ratione scandali, quo alii inducerentur ad hoc sacramentum nihili faciendum, ex. gr. si parochus, cui omnis opportunitas oblata esset, illud recipere detrectaret. — b) Ratione contemptus, ut diserte edicit Trid. (Sess. 14. de Extr. Unct. c. 3) Sed adverte non contemni sacramentum nisi ab iis qui illud parvi faciant : id autem non contingit omnibus qui illud negligunt, ex. gr. ob aliquam repugnantiam.

Qui, ob meram negligentiam, extremam unctionem suscipere omittat, leviter contra caritatem sui delinquere videtur, quia sine ulla justa causa seipsum tam utili subsidio in tanto salutis discrimine privat.

TRACTATUS XVII.

DE ORDINE.

425. Ordo, in praesenti argumento, definiri potest cum S. Th. (Suppl. q. 32. a. 4): “ Signaculum quoddam Ecclesiae, quo spiritualis potestas ordinato tribuitur. „ Quamvis enim inter sacramenta hic recensatur, solet tamen, usu ab omnibus recepto, complecti etiam illos sacros ritus qui, saltem juxta sententiam hodie communem multoque probabiliorem, non sunt sacramenta a Christo instituta, eos vid. ritus quibus conferuntur ordines minores vel subdiaconatus. Jamvero data definitio tum istis ritibus, tum ordinationibus vere sacramentalibus competit: siquidem *signaculum Ecclesiae* nihil aliud designat nisi ritum exteriorem, quo quis ad certum munus deputatur, in Ecclesia usurpari solitum, sive divinae, sive ecclesiasticae tantum institutionis fuerit. (Ball. P. n. 2)

Multa quae de ordine controvertuntur omittemus, quia a Dogmaticis exponi solent. Saepe etiam ad conclusiones morales parum refert utram ex oppositis sententiis sequaris: etenim, cum praesertim in hoc argumento securiora sectanda sint, semper ratio habenda est probabilitatis sententiae oppositae. Sufficiet ergo breviter quaedam de natura sacrae ordinationis et de praecipuis controversiis praestituisse. Vide licet:

1° In Ecclesia latina septem recensentur ordines: quatuor minores, vid. ostiariatus, lectoratus, exorcistatus, acolythatus; tres majores seu sacri, i. e. habentes aliquem actum circa rem aliquam consecratam (S. Th. 4. dist. 24. q. 2. a. 1. ql. 1), vid. subdiaconatus, diaconatus, sacerdotium, quod sub se complectitur presbyteratum et episcopatum. His omnibus praemittenda est collatio tonsurae: quae inter ordines non recensetur, cum nullam spiritualem potestatem conferat, sed est tantum quaedam praeparatio et via ad ordines.

2° De fide est (Trid. Sess. 23. can. 3) ordinem sive sacram ordinationem esse vere et proprie sacramentum, a Christo Domino institutum. Insuper inter catholicos plane constat veri sacramenti rationem habere

tum presbyteratum, tum diaconatum : utrum reliqui gradus veri sacramenti rationem habeant, non ita convenit. Episcopatum esse ordinem a presbyteratu distinctum, negant plerique Scholastici cum S. Th. (l. c. ql. 2) : affirmant probabilius plerique recentiores, cum ex traditione ecclesiastica pateat per ordinationem episcopalem conferri potestatem, quae numquam amitti aut tolli possit, ad quaedam sacramenta administranda : quod proprium est characteris vere sacramentalis. Ordines vero minores et subdiaconatum veris sacramentis adnumerabant plerique Scholastici (S. Thom. l. c. q. 1. a. 2. ql. 2) ; sed communior et probabilior recentiorum sententia iisdem characterem sacramentalem denegat, eo quod, primis Ecclesiae saeculis, inferiores isti gradus in Ecclesia non videntur exstitisse, neque hodierna Ecclesia Orientalis acolythatum, exorcistatum et ostiariatum inter suos ordines computat. (Gasp. de Sacr. Ord. n. 39)

3° Quenam potestas per collationem ordinum minorum tribuatur, videsis in Pontificali Romano. Argumentum istud vix non mere speculativum est, cum functiones horum ordinum quae non fuerint, mutata disciplina, abolitae, jam licite a quibuslibet, etiam laicis, exerceantur, excepta potestate exorcismos instituendi, quae ad presbyteros devoluta est, cum iis restrictionibus de quibus dictum est Vol. I. n. 309.

Per subdiaconatum confertur potestas tum ministrandi diacono ad altare atque abluendi pallas altaris et corporalia, tum legendi in ecclesia ad Missam librum epistolarum.

Per diaconatum confertur potestas ministrandi immediate sacerdoti ad altare, legendi evangelium atque ex legitima commissione solemniter baptizandi (n. 139), administrandi Eucharistiam (n. 181) et praedicandi.

Per presbyteratum confertur potestas conficiendi corpus et sanguinem D. N. J. C., remittendi peccata, ungendi infirmos, etc.

Per episcopatum confertur potestas confirmandi, ordinandi et, accepta a R. P. jurisdictione, Ecclesiam regendi.

CAPUT I.

DE MATERIA ET FORMA ORDINIS.

426. I. Materia ordinum minorum consistit in traditione instrumentorum quae singulorum sunt propria, vid. clavium ecclesiae pro ostiariatu, libri lectionum pro lectoratu, libri exorcismorum pro exorcistatu, ceroferarii cum cereo et urceoli vacui pro acolythatu. Forma vero eorundem sita est in verbis quae episcopus pronuntiat dum instrumenta tradit. Videsis Pontif. Rom.

De his ordinationibus juvat advertere sequentia corollaria sententiae hodie communis, quae iis dignitatem veri sacramenti denegat, ideoque eas plene arbitrio R. P. subjeit :

1° Ordinatio, quae secundum probabilem interpretationem praescriptionum ecclesiasticarum facta sit, tamquam certo valida habenda est : consuevit enim Ecclesia hujusmodi defectus supplere. Cfr. dicta in causa simili n. 331. Attamen ubi dubium vertitur circa factum, nempe num adfuerint in quadam ordinatione ea quae certo in eadem requiruntur, puta intentio in ministro, Ecclesia jubet etiam minores ordines iterum conferri sub conditione. Constat e decisionibus S. C. C. ex. gr. 3 Aug. 1794.

2° Potest R. P. sanare quoslibet defectus qui in hujusmodi ordinationes irrepserint : non repugnat enim quod sola sua voluntate aliquem vere ostiarium, lectorem, etc. efficiat, cum modus assumendi ad tale ministerium penitus a supremi legislatoris arbitrio pendeat. (Lehm. II. n. 586 ; Ball. P. n. 10)

II. Materia subdiaconatus est duplex traditio, vid. calicis vacui cum patena superposita, et libri epistolarum vel missalis ; forma, pariter duplex, sita est in verbis quae ex. Pontif. Rom. utramque traditionem comitantur. De valore hujus ordinationis eadem notari possunt, quae supra de ordinum minorum collatione dicta sunt.

427. III. Materia diaconatus, juxta sententiam probabiliorem (S. Alph. n. 748), est sola impositio manus episcopi ordinantis : forma vero sunt verba ab episcopo eodem tempore proferenda : *Accipe Spiritum Sanctum*, etc. Nullus enim alius ritus per decem prima saecula ab Ecclesia latina adhibitus est, neque hodie ab Ecclesia graeca adhibetur. Quare communiter jam deseruntur opinio S. Th. (Suppl. q. 37. a. 5), materiam et formam reponentis in traditione libri Evangeliorum cum verbis eam comitantibus, et opinio Bellarmini (de Ordine, c. 9), utrumque ritum tamquam essentialem habentis. Practice tamen haec tertia opinio omnino sequenda est, cum certe hic Ecclesia supplere nequeat.

IV. Materia presbyteratus, juxta probabiliorem sententiam, est sola impositio manus quae fit ab episcopo super ordinandos, circa initium sacrae ordinationis ; forma sunt oratio : *Exaudi nos*, etc., et Praefatio quae immediate post recitantur.

Nam traditionem instrumentorum ad essentiam non spectare satis videtur demonstrari ex antiqua consuetudine Ecclesiae latinae, quam hodie quoque servat Ecclesia graeca, presbyteratum per solam manuum impositionem conferendi. Impositionem vero manuum, quae fit ab

episcopo circa finem Missae sub his verbis : *Accipe Spiritum Sanctum : quorum remiseric peccata*, etc., non spectare ad essentiam, deducitur e momento quo fit, vid. postquam jam neo-sacerdotes Eucharistiam cum episcopo consecrarunt : insuper in antiquis documentis, Romanum ritum ordinandi presbyteros referentibus, ut in Sacramentario Leoniano (1), nonnisi oratio *Exaudi nos* et Praefatio referuntur, ac proinde reliqua videntur tantum posteriore aevo addita ad maiorem collatae potestatis demonstrationem. Non distinguimus autem, quod multi faciunt, inter impositionem manuum quae fit ab episcopo nihil dicente, et eam quae statim postea peragitur ab episcopo, manum dexteram super ordinandos extendente una cum adstantibus presbyteris : ambae enim videntur moraliter unam manuum impositionem constituere, ita ut omissio alterutrius extensionis non impediret quominus sacramentum, accedente forma, subsisteret. Sententiam substantialiter eandem S. Alph. (n. 749) tamquam probabiliorē tradit.

In praxi, cum multa hic incerta sint et dissensus inter gravissimos DD. vigeat, agendum est quasi ad ritus essentiam pertineant tum duplex seu, ut alii loquuntur, triplex manuum impositio, tum traditio instrumentorum, i. e. calicis cum vino et aqua et patenae cum hostia sub verbis adnexis.

428. V. Materia episcopalis consecrationis probabilius est sola manus impositio ab episcopo consecratore facta; forma vero sita videtur in oratione quae eandem impositionem comitatur. Quae enim adduntur in Pontif. Romano, ut impositio libri evangeliorum super cervicem et scapulas consecrandi, et prolatio verborum : *Accipe Spiritum Sanctum*, etc. ad ritus antiquos accessisse videntur, quin umquam Ecclesia manifestaverit voluntatem ritum essentialem immutandi, etiamsi (de quo valde dubitamus) hanc potestatem habeat. Sed iterum practice agendum quasi haec omnia essentialia forent.

VI. Dubia de valore collatae ordinationis, et consequenter de necessitate illam iterandi, praesertim vertuntur circa ordinationem presbyteratus, tum ob plures controversias de illius essentiali materia et forma, tum ob periculum invalide administrandi sacramenta Eucharistiae, poenitentiae et extremae unctionis. Insuper, si quis invalide inferiores ordines suscepisset, nullatenus impediretur quominus valide superiorem acciperet; imo eminenter inferiores, puta subdiaconatum et

(1) Hoc Sacramentarium multi viro saeculo antiquius reputant; D. Duchesne (*Origines du culte chrétien*, p. 128 seq.) illud paulo recentius esse opinatur. Cfr. Gasparri, de Ordin. II. Allegato V, ubi plura alia documenta citantur.

diaconatum, in collatione superioris, puta presbyteratus, reciperet. (1)

Attamen, secreto repetendam esse ordinationem diaconatus super sacerdotem cujus caput physice non tetigerat episcopus diaconatum conferens, jussit S. Inq. 20 Jan. 1875 (Act. S. S. t. 30. p. 158) : quod practice, saltem ad cautelam, servandum est.

Has autem generales regulas de iteranda ordinatione vel supplendo defectu admissio, statuendas ducimus :

1° Tota ordinationo *absolute iteranda est* in omni et solo casu quo plane constat omissum esse ritum *certo essentialem*. Id contingit in ordinatione presbyterali vel episcopali quae ritu anglicano confertur. Etenim manu impositio, quae in hoc ritu adhiberi solet, " nihil definitum per se significat et aequae ad quosdam ordines, aequae ad Confirmationem usurpatur. „ (Leonis XIII, Const. *Apostolicae curae*, 13 Sept. 1896) Verba autem quae juxta Ordinale Eduardi VI in iis ordinationibus adhibentur, et quae ad proximam usque aetatem passim ab Anglicanis tanquam forma propria ordinationis utriusque habebantur, minime significant *definite* ordinem sacerdotii inferioris vel summi vel ejus gratiam et potestatem. Verum quidem est anno 1662 huic formae addita esse verba : " *ad officium et opus presbyteri (episcopi)*. „ Eadem vero adjectio, si forte quidem legitimam significationem apponere formae posset, serius est adjecta, elapso jam saeculo post receptum Ordinale Eduardianum ; cum propterea, Hierarchia exstincta, potestas ordinandi jam nulla esset. (Const. cit.) Frustra etiam quidam recentiores hujus ritus defensores confugerunt ad alias preces, quasi in iis satis distincte ordo conferendus : contra quam interpretationem " unum hoc argumentum sil instar omnium, de ipsis consulto detractum esse quidquid in ritu catholico dignitatem et officia sacerdotii perspicue designat. Non ea igitur forma esse apta et sufficiens sacramento potest, quae id nempe reticet quod deberet proprium significare. „ (Const. cit.) Vid. cum Ordinale praecise in hunc finem Pontificali substitutus fuerit ut ab ecclesia Anglicana quaelibet notio veri sacerdotii seu potestatis sacrificii Eucharistici offerendi excluderetur, nomina ipsa presbyteri et episcopi, prout in Ordinali jacent, manent voces inanes, quibus aliud designatur quam significandum foret. (2)

2° Si omissus vel male administratus est ritus *probabiliter tantum essentialis*, puta in ordinatione presbyterali vel manus impositio vel instrumentorum traditio, regulariter tota ordinationo sub conditione repe-

(1) Antiquioribus documentis constare videtur in ordinatione quoque episcopali eminenter conferri presbyteratum ei qui sacrum hunc ordinem nondum suscepisset. (Gasp. n. 24) Contradiciunt tamen plerique Theologi et Canonistae.

(2) Cfr. P. Brandi S. J., *Rome et Cantorbéry*, p. 123.

tenda est. Excipe tamen si ritus omissus vel male administratus supponit jam potestatem per alium ritum collatam, ex. gr. tertia impositio manuum in ordinatione presbyteri. Haec enim tamquam essentialis propugnatur tantum quasi conferat potestatem remittendi peccata, ut sonant verba concomitantia : nam nullum dubium est, quin ordinatus jam potestate consecrandae Eucharistiae instructus sit. In hunc sensum communiter interpretantur Canonistae responsa Innocentii III et Gregorii IX in cc. 1 et 3. t. 16 l. 1 Decr. Consonat responsum S. Inqu. 19 Aug. 1851. (Coll. P. F. n. 1199) In casu sufficiet supplere omissum vel male administratum.

3° Si ritus omissus *certo accidentalis* est, regulariter non est supplendus. Excipe si ex natura sua et catholica traditione esset maximi momenti. Id censent communiter AA. de manuum unctione in ordinatione presbyteri. Nihil tamen repetendum censuit S. Inqu. 22 Jul. 1874 (Act. S. S. t. 30. p. 157) si loco olei catechumenorum oleum sancti chrisimalis erronee adhibitum fuerit. De reliquis ritibus supplendis nulla certa obligatio exstat. Sic vestium impositionem gravibus ritibus accenset Lehnk. (H. n. 591), levibus Ball. P. (n. 34) ; recitationem canonis cum episcopo pauci, neque solida ratione freti, supplendam ducunt. Neque supplenda est impositio manus presbyterorum, si forte solus episcopus manus imposuerit. (S. C. de P. F. 6 Aug. 1840 ; Coll. P. F. n. 1195)

429. VII. Dubiis circa impositionem manuum solvendis haec proderunt :

1° Requiritur tactus corporalis. Quare si nullus fuit contactus inter manum episcopi et ordinandum, supplendum erit, juxta supra (VI) dicta : quod tamen fieri poterit secreto, sed intra actionem Missae. (S. Inqu. 19 Aug. 1851 ; Coll. P. F. n. 1199) Quodsi dubium insurgit num contactus physicus fuerit, plerumque dubium istud velut inanis scrupulus contemni poterit. Sic S. Inqu. interrogata a quodam episcopo qui in ultima manuum impositione videbatur sibi ordinandi caput tetigisse, sed de hoc non omnino certus erat, aliunde vero meminerat se involuntario motu manus amovisse, ob scabiem, qua ordinandi caput infectum erat, 8 Junii 1898 respondit : “ Orator acquiescat .” Si tactus physicus quidem fuit, sed mediatius, puta propter pileolum quo tegebatur ordinandi caput, nihil erit iterandum. (S. Inqu. 22 Jan. 1890)

2° Si praetermissa fuit ab episcopo secunda manuum impositio, quamvis eas prius super caput singulorum ordinandorum imposuerit et omnes orationes rite protulerit, ordinationem totam secreto iterandam esse respondit S. Poenit. 31 Mart. 1888. Pariter S. Inqu. 6 Jul. 1898 respondit secreto sub conditione repetendam esse ordinationem in qua episcopus orationem *Oremus, fratres carissimi*, etc. recitare coeperat

manibus ante pectus junctis, postea autem, monente uno e clericis assistentibus, manibus disjunctis ante pectus, eandem orationem absolverat, sed dexteram manum super caput ordinandorum non extenderat. At eadem S. Inqu. 12 Sept. 1877 respondit nihil esse iterandum episcopo qui secundam hanc impositionem facere coeperat, sed intermiserat antequam orationem in Pontificali praescriptam recitaret. (Ball. P. n. 20 seq.) Atque 30 Nov. 1898 hanc regulam dedit : ordinationem habendam esse tanquam certo validam, si episcopus manum extensam habuerit super ordinandos, saltem immediate ante recitationem : *Oremus etc.* ; eandem sub conditione repetendam esse si nequidem immediate ante recitationem *Oremus etc.* illa manus extensio facta fuerit.

3° Si quando episcopus erravit in pronuntiandis verbis quae tertiam manuum impositionem comitantur, dicendo ex. gr. *Accipe Spiritum Sanctum ; quorum remiseras peccata retinentur eis et quorum retinueris remissa sunt*, secreto supplenda est eadem impositio cum sua forma, seu ab eodem, seu ab alio episcopo. In hunc sensum pluries respondit S. Inqu., ex. gr. 9 Dec. 1897.

VIII. Dubiis circa traditionem instrumentorum solvendis haec proderunt :

1° Probabilius ad valorem ordinationis non requiritur contactus instrumentorum *physicus*, etiamsi ipsa traditio essentialis dicatur : nam acceptatio aliis signis externis satis significari posse videtur. Sed cum sententia, iudicio S. Alph. (n. 743), probabilis tactum physicum ad valorem requirat, practice agendum erit quasi huiusmodi tactus ad valorem necessarius foret. Quare si *rationabile* dubium oritur num quis ordinatus physice instrumenta vel unum ex istis tetigerit, secreto iteranda erit sub conditione tota ordinatio, prout S. C. C. 28 Maii 1796 respondit de eo qui tetigerat tantum patenam calici suppositam, non tamen calicem ipsum. Sed plerumque in praxi huiusmodi dubium erit merus *scrupulus* : quare alias jam respondit S. C. R. (3 Dec. 1661 ; 21 Jan. 1863, etc.) nihil esse iterandum, sed tuta conscientia procedendum. (Ball. P. n. 26)

2° Si quis existimaret se tetigisse quidem calicem et hostiam, minime vero patenam, hoc dubium tanquam merus scrupulus contemnendum foret, tum quia casus vix est possibilis, tum quia tangens hostiam mediate jam tangit patenam. (Ball. P. n. 27)

3° Nullo jure requiritur ut tangatur hostia. Dicit enim Pont. Rom. : " Tradit (episcopus) cuilibet successive calicem cum vino et aqua et patenam superpositam cum hostia, et *illam* accipiunt inter indices et medios digitos et cuppan calicis et patenam simul tangunt. " Quodsi tactus hostiae praescriberetur, dictum esset *hanc*, non *illam*, neque in fine omissa esset mentio hostiae tangendae. (Ball. P. n. 28)

4° Sub conditione repetenda foret ordinatio presbyteri, si traditus fuisset calix sine vino vel patena sine hostia. (S. C. C. 11 Febr. 1708 ; S. Inq. 11 Jan. 1899) Idem tutius foret si quando tradita essent calix et patena non consecrata, cum S. Alph. (n. 747) censeat practice agendum esse quasi talis ordinatio invalida foret. Speculative sentimus, cum Ball. P. (n. 29), consecrationem instrumentorum ad solam liceitatem pertinere, cum nullo jure statuatur eam requiri ad valorem, vasa autem non consecrata omnino sufficiant ad symbolicam repraesentationem, quam Ecclesia in tradendis instrumentis intendit.

CAPUT II.

DE MINISTRO ORDINIS.

430. I. Minister ordinarius validae ordinationis est quilibet episcopus. Hanc veritatem definivit Trid. (Sess. 23. can. 7), dum anathemati subiecit eos qui dixerit : " Episcopos... non habere potestatem..... ordinandi ; vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem. "

Ad conferendum episcopatum regulariter episcopus duobus aliis episcopis stipatus esse debet. Hi tamen *assistentes* ad valorem minime necessarii sunt, ut liquido constat e traditione ecclesiastica et dispensationibus quae saepe concessae sunt ut episcopus solus, vel assistentibus tantum presbyteris, episcopatum conferret.

II. Minister extraordinarius validae ordinationis. quoad ordines minores et subdiaconatum, est presbyter cui haec facultas a S. Sede communicata fuerit. Nam, cum isti ordines probabilius non sint nisi ecclesiasticae institutionis (n. 425), R. P. cuilibet facultatem eos conferendi largiri potest ; eam tamen reapse solis presbyteris communicare solet. Eam hodie habitualiter obtinent fere soli Abbates Regulares : hi tonsuram et minores ordines subditis suis Regularibus, nullis autem aliis, ut decrevit Trid. (Sess. 23. de ref. c. 10), conferre possunt. Quodsi eosdem ordines aliis conferrent, probabilius censemus cum Bened. XIV (de Syn. l. 2. c. 11. n. 13) ordinationem illicitam quidem, sed validam esse. Nam valor tandem pendet a mente R. P. facultatem ordinandi his inferioribus Praelatis concedentis. Jamvero, ex communi doctrina AA. et responsis S. C. C. quae videsis ap. Bened. XIV (l. c.), satis apparet, saltem usque ad tempora hujus Pontificis, hanc mentem fuisse ut ordinationes validae manerent. Perperam autem videntur Lucidi (de

Visit. SS. Lim. I. p. 64) et Gasparri (de S. Ordin. n. 959) ex uno responso S. C. C. unaque decisione Rotae Romanae (1) concludere mentem R. P. hodie mutata esse : talis enim conclusio multum excedit praemissas.

Episcopatum vero et presbyteratum a nemine qui episcopus non fuerit, valide conferri posse, communissime docent AA. (S. Alph. I. 6. n. 762) Num idem de diaconatu valeat, non ita constat. Nam allegatur a pluribus Theol. privilegium quod Innocentius VIII (an. 1489) concesserit Abbatibus Cisterciensibus, conferendi diaconatum subditis suis. Sed, etiamsi de authentia documenti constet, dubium manet utrum per istud dirimatur controversia an R. P. forte, in concessione *singulari*, secutus sit opinionem probabilem, quae falsa esse queat. (Ball. P. n. 38) De hac mere theoretica disputatione videsis Dogmaticos.

431. III. Minister licitae ordinationis (secluso privilegio a R. P. obtento) non est nisi episcopus proprius, vel cui episcopus proprius facultatem subditi sui ordinandi concesserit.

Quisnam sit episcopus proprius determinavit Innocent. XII, Const. *Speculatores* (4 Nov. 1694), ejus praecipuas dispositiones breviter recensimus. Nempe quadruplici ex capite potest aliquis episcopus esse ordinandi proprius :

1° *Ratione originis*, vid. quando ordinandus natus est in ea dioecesi in qua ad ordines promoveri desiderat, dummodo ejus pater, quo tempore filius natus est, domicilium in eadem dioecesi habuerit. At si, eodem tempore, pater in ea dioecesi degebat tantum ratione itineris, legationis, mercaturae, vel cujusvis alterius temporalis morae, episcopus originis quoad filium censendus erit ille in ejus dioecesi pater tunc verum domicilium habebat (Vol. I. n. 99), vel, si forte nullum domicilium habebat, ille in ejus dioecesi pater natus est. Si tamen pater in loco ubi ejus filius natus est, tamdiu permanet ut ibi domicilium contrahat, episcopus originis, pro filio ordinando, erit ejusdem loci Ordinarius. (Const. cit.)

Illegitimi, juxta communem AA. sententiam (Honorante, Praxis Secretariae Urbis Vicarii, c. I. not. II), sequuntur domicilium vel originem matris, esto de patre certo constet : iis tamen applicanda non videtur dispositio Const. Innoc. XII de patre domicilium alicubi post nativitatem filii contrahente. Expositi, quorum parentes ignorantur, censendi sunt originarii loci in quo expositi fuere. (Honorante, l. c.)

Episcopus originis pro neophytis censendus est ille in ejus dioecesi

❧(1) Advertit P. Schneider (ad 3^{am} edit. Lucidi) " quod res, absque discussione in plenario auditorio, per simplicem audientiam expedita fuit. „

baptizati sunt. (Pauli III Const. *Cupientes*, 31 Mart. 1542) Idem videtur dicendum de haereticis qui rebaptizantur sub conditione. (Gasp. n. 807)

2° *Ratione domicilii*. Hic tamen non sufficiunt solitae acquirendi domicilii conditiones, sed, ex cit. Const. Innoc. XII, requiritur : a) Ut candidatus *vel* per decemium saltem in ordinantis dioecesi sedem fixerit, *vel* maiorem rerum ac bonorum suorum partem, cum instructis aedibus, in eundem locum transtulerit, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit. Quantum sit istud *considerabile tempus* probabiliter episcopi iudicio relinquitur. (Ball. P. n. 40) — b) Ut in utroque casu se vere et realiter animum perpetuo manendi habere iurejurando affirmet.

3° *Ratione beneficii*, vid. quando ordinandus in dioecesi ordinantis pacifice possidet beneficium, quod per se et absque ulla patrimonii adjectione ad congruam vitae sustentationem sufficiat. (Const. Innoc. XII cit.) In regionibus nostris, cum pauca sint beneficia, praeter curata, vix quisquam ratione beneficii ordinatur.

4° *Ratione familiaritatis*, vid. quando ordinandus saltem per triennium cum ordinante commoratus fuerit, eique actu inservierit et ejus sumptibus alimenta obtinuerit. Insuper oportet ut, saltem intra terminum unius mensis a die factae ordinationis, ordinans ordinato conferat beneficium quod ejus sustentationi sufficiat. (Frid. Sess. 23. de ref. c. 9; Const. Innoc. XII cit.)

Nihil prohibet quominus is qui habet plures episcopos proprios, modo hunc, modo illum adeat ; sed necesse est ut de ordine jam recepto testimoniales litteras afferat (Const. Innoc. XII cit.), neque variet *in fraudem*, puta adeundo unum episcopum proprium postquam ab alio rejectus fuit, repulsa ista prorsus reticita. (Gasp. n. 853 seqq.)

Tandem notandum venit speciale decretum quod S. C. C. 20 Julii 1898 edidit de ordinatione eorum clericorum qui, ut sat crebro hodie obtinet, e sua dioecesi digrediuntur ut in alia sedem figant : quem in finem a suo Ordinario petunt *excardinationem*, id est plenam ac perpetuam dimissionem, eaque innixi in dioecesi *incardinationem* seu adscriptionem implorant. Hos clericos ab episcopo ejus dioecesi adscripti fuerint ad ultiores ordines promoveri posse statuit S. C. C. Sed de ratione qua eadem adscriptio facienda sit, sequentia decrevit : “ 1° Incardinationem faciendam esse ab episcopo non ore tenus, sed in scriptis, absolute et in perpetuum, id est nullis sive expressis, sive tacitis limitationibus obnoxiam ; ita ut clericus novae dioecesi prorsus mancipetur, praestito ad hoc juramento ad instar illius quod Const. *Speculatores* pro domicilio acquirendo praescribit. — 2° Ad hanc incardinationem deveniri non posse, nisi prius ex legitimo documento constiterit alienum

clericum a sua dioecesi fuisse in perpetuum dimissum et obtenta insuper fuerint ab episcopo dimittente, sub secreto, si opus sit, de ejus natalibus, vita, moribus ac studiis opportuna testimonia. „

432. IV. Ut episcopus alienum subditum licite ordinet, requiritur expressus consensus praelati, qui, quolibet e praedictis titulis, sit ordinandi proprius. (Trid. Sess. 14. de ref. c. 2) Hic consensus per se etiam ore tenus dari potest; regulariter autem concedi solet scripto seu litteris quae proprie *dimissoriae* dicuntur. Has concedere nequit Vicarius Generalis, nisi episcopus hanc specialem facultatem ei concesserit vel in remotis versetur. (6ⁱ Decr. l. 1. t. 9. c. 3) Eisdem post annum a Sede vacante dare potest Capitulum seu Vicarius Capitularis quibuscumque subditis; infra annum vero non nisi aetatis ratione beneficii recepti vel recipiendi, i. e. iis qui vel actu obtinent beneficium quo certus ordo, ex. gr. presbyteratus pro parochia, intra annum exigitur, vel ad idem electi sunt. (Trid. Sess. 7. de ref. c. 10) Censuras latas contra Capitulum quod dimissorias indebite concesserit vel contra eos qui, illarum vi, majores ordines susceperint, videsis n. 625, II et n. 620, IX.

Poterit quoque episcopus ordinare alienum subditum cujus episcopus proprius per publicam sententiam declaratus sit suspensus. (6ⁱ Decr. eodem tit. c. 2)

V. Regulares ordines suscipere debent ab episcopo in cujus dioecesi situm est monasterium ad quod pertinent. Attamen eorum Superior dimissorias dare poterit ad quemcumque alium episcopum, si dioecesanus abest vel ordinationes habiturus non est, dummodo non distulerit de industria concessionem dimissoriarum in id tempus quo episcopus vel abfuturus vel nullas habiturus esset ordinationes. (Decr. S. C. C. jussu Clementis VIII 15 Mart. 1596 editum) Idem semper potest Superior illorum regularium qui directe a S. Sede obtinuerint facultatem suscipiendi ordines a quocumque catholico antistite, ut Soc. Jesu concessit Gregor. XIII 22 Sept. 1582.

Regularium nomine hic veniunt non tantum solemniter professi, sed et ii qui triennium votorum simplicium decurrunt (n. 82): hi tamen, secluso indulto speciali, ad minores tantum ordines promoveri possunt. (Decr. S. C. super statu Reg. 12 Jun. 1858) Probabile quoque est (S. Alph. n. 765; Piat. Prael. J. Reg. I. p. 120) novitios pariter ordinari posse ab episcopo dioecesano, sive ex quodam privilegio, sive quia animum habent perpetuo manendi in monasterio, atque ita domicilium in eo contraxerunt: quem animum jurejurando testari deberent. Multi tamen (Gasp. op. cit. n. 931) novitios, perinde ac saeculares, dispositionibus Const. *Speculatores* subjacere autumant. His certe subjacent alumni

Congregationum votorum simplicium (S. C. Ep. et Reg. 6 Maii 1864 ap. Lucidi, op. cit. t. II. p. 603, et 9 Febr. 1894 ap. Act. S. S. t. 26. p. 616), nisi et ipsi speciale privilegium a S. Sede obtinuerint.

433. VI. Minister ordinationis servare debet quae ab Ecclesia de tempore ordinum conferendorum statuta sunt. Videlicet :

1° Tonsura conferri potest, etiam extra Missarum solemnia, quocumque die et hora. (Pont. Rom.)

2° Minores ordines conferri nequeunt nisi diebus Dominicis et festivis duplicibus, mane tantum et congruentius inter Missarum solemnia, quamquam etiam extra illa conferri possunt. (Pont. Rom.) Nomine autem festorum duplicium veniunt ea quae in catalogo Urbani VIII recensentur (n. 226), licet postea per S. Sedem abrogata fuerint (S. C. R. 12. Nov. 1831), minime vero quilibet dies qui ritu duplici in choro tantum celebrantur : obstat enim constans interpretatio S. C. C. et S. C. R., ut statim de collatione ordinum sacrorum dicemus.

3° Ordines sacri, incluso presbyteratu, conferendi sunt tantum in sabbatis quatuor temporum, in sabbato ante Dominicam Passionis et in Sabbato Sancto, neque aliter quam intra Missarum solemnia. Saepe tamen S. Sedes dispensat ut *extra tempora* ordines conferantur vel suscipiantur. Qui tali privilegio donati sunt, ordines sacros conferre vel accipere possunt in quibuslibet Dominicis vel diebus festivis, ea ratione intellectis quae supra de minorum ordinum collatione explicata est, minime vero in diebus qui tantum in choro ut festivi celebrantur. Id elucet praesertim e responso S. C. C. quae interrogata : “ An diebus festivis duplicibus, non tamen de praecepto, possint ordines sacri conferri habentibus breve dispensationis apostolicae super interstitiis, vel extra tempora „ 15 Jan. 1689 respondit : “ Negative, sed tantum diebus festis de praecepto. „ Videtur tamen servari posse consuetudo latius interpretandi talem dispensationem, sicubi per decennium saltem vigit. (Lehmke. II. n. 605)

Facultas conferendi ordines *extra tempora* intelligenda est, ex mente S. Sedis pluries manifestata, de diebus festivis non continuis, sed interpolatis : sic enim rescripsit S. C. de Prop. F. (Gasp. n. 78), allegans responsum datum a S. Inq. 5 Mart. 1712. (Coll. P. F. n. 1187) Regulares tamen habere solent privilegium ut ordinentur diebus festivis *etiam continuis*.

4° Episcopatus conferri potest tantum diebus Dominicis et in festis Apostolorum ; ut autem alio die conferatur, obtinendum est indultum a S. Sede. (Pont. Rom.) Semper inter Missarum solemnia conferendus est.

434. VII. De loco quo ordines sint conferendi, haec sunt tenenda :

1° Tonsura et minores ordines quocumque loco conferri possunt. (Pont. Rom.)

2° Ordinationes ss. ordinum, juxta Trid. (Sess. 23. de ref. c. 8), habendae sunt publice et in cathedrali ecclesia. Attamen hoc Trid. decretum ita temperavit usus ut ordinationes particulares semper, ordinationes vero generales justa de causa haberi possint etiam in alia ecclesia publica. (Gasp. n. 100)

3° Consecratio episcopalis, juxta Trid. (l. c. c. 2), si extra curiam Romanam fiat, in ecclesia ad quam episcopus residentialis promotus fuerit aut in provincia, si commode fieri poterit, celebranda est. Practice etiam alibi celebratur, quia in ipsa Bulla promotionis concedi solet facultas accipiendi consecrationem ab antistite quem elegerit promotus.

VIII. Minister ordinationis regulariter tenetur absolutam **intentionem** habere conferendi ordines eis quibus manus imponit et consueta instrumenta porrigit : ne cum gravissimis incommodis dubia de valore ordinum collatorum multiplicentur. Quare cum episcopus, juxta Pont. Rom., vetat ne quis ad ordines suscipiendos accedat canonico impedimento irretitus, haec mera prohibitio censenda est, minime vero putandus est episcopus nolle eos, qui cum tali impedimento accederent, ordinare. (Bened. XIV, de Syn. l. 8. c. 11)

CAPUT III.

DE SUBJECTO ORDINIS.

435. I. Subjectum **validae** ordinationis est omnis et solus mas baptizatus, ut praesertim ex perpetua Ecclesiae traditione elucet. Valide igitur ordinantur infantes, perpetuo amentes, naturaliter inhabiles ad susceptos ordines exercendos, etc. Feminae vero, ex ipso jure divino, incapaces sunt ordinum qui sunt divinae institutionis : ceterorum vero, ex Ecclesiae perpetua voluntate. De intentione saltem habituali quae ad validam ordinum receptionem in adultis requiritur, dictum est n. 125.

Ad **licitam** ordinum susceptionem multa in subjecto requiruntur : quorum praecipua hic breviter recensebimus. Jam supra (n. 24 seqq.) dictum est quatenus divina vocatio ad ordines, praesertim majores, suscipiendos sit necessaria. Actum quoque est de statu gratiae ad licitam sacramenti vivorum, qualis est ordo, susceptionem. (n. 128)

Adverte tamen hanc gravem obligationem non probari de ordinibus qui verius sacramenta non sunt, nisi ordinatus communicare velit : ad quod sub gravi non tenentur nisi presbyteri, quia cum episcopo concelebrant. (S. Alph. n. 801) In tr. de Censuris et Irregularitatibus explicabitur quatenus immunitas ab istis impedimentis in ordinando requiratur.

Ut Ecclesiae constet ordinandos requisitis dotibus instructos esse, haec statuit Trid. (Sess. 23. de ref. c. 5) : “ Ad minores ordines promovendi, bonum a parochio et a magistro scholae in qua educantur, testimonium habeant. Hi vero qui ad singulos majores erunt assumendi, per mensem ante ordinationem episcopum adeant, qui parochio, aut alteri cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus ac desiderio eorum qui volent promoveri, publice in ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, aetate, moribus et vita, a fide dignis diligenter inquirat ; et litteras testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsum episcopum quamprimum transmittat. „ Ex his verbis patet praedictas publicationes iterandas esse ante singulorum ss. ordinum susceptionem : quamquam in quibusdam dioecesibus, semel vel bis omitti solent, praesertim ante diaconatus susceptionem. Ab earum obligatione eximuntur non solum Regulares, sed etiam religiosi cum votis simplicibus ad congregationem a Sede Apostolica approbatam pertinentes : his enim omnibus satis provisum est tum informationibus ante habitus susceptionem (n. 80), tum Superiorum vigilantia. (Gasp. de s. Ord. n. 701) A quonam autem parochio istae publicationes faciendae sint, episcopi prudentiae reliquitur, cum a Trid. non determinetur. In iisdem inculcanda est obligatio denunciandi parochio vel curiae episcopali impedimenta quae aliquem e candidatis a s. ordine removeant. Quatenus ista obligatio singulos fideles afficiat, facile colliges ex iis quae dicemus n. 452 seq. de obligatione revelandi impedimenta matrimonii.

II. Qui prima tonsura iniliandus et, a fortiori, qui ordinandus est, **sacramento confirmationis** unctus esse debet. (Trid. Sess. 23. de ref. c. 4) Id tamen, ex communi sententia (S. Alph. n. 786), sub veniali tantum praecipitur : quia levis inordinatio in defectu confirmationis apparet.

III. Aetas pro singulis ordinibus requisita haec est :

1° Pro tonsura et ordinibus minoribus, saltem septennium completum. (Pont. Rom.)

2° Pro subdiaconatu annus aetatis vigesimus primus, pro diaconatu vigesimus secundus, pro presbyteratu vigesimus quartus completus. (Trid. l. c. c. 8) Hodie solet episcopis communicari a S. Sede facultas dispensandi super defectu unius anni, sed tantum ad sacerdotium susci-

piendum, ut declaravit S. Inq. 21 Jan. 1734. (Coll. P. F. n. 1173) Ipsa S. Sedes in aetate numquam dispensat pro subdiaconatu, raro pro diaconatu; pro sacerdotio sat crebro etiam super defectu unius anni cum dimidio. (Gasp. n. 493)

3° Pro consecratione episcopali requiritur annus aetatis trigesimus completus. (Decr. l. 1. t. 6. c. 7)

436. IV. Initiandus ordine superiori debet esse **omnibus ordinibus inferioribus**, et prima tonsura initiatus. Cfr. Decr. l. 5. t. 29. *De clerico per saltum promot.* Qui scienter *per saltum* promoveretur, graviter peccaret et ordinem praetermissum suscipere deberet, antequam in superiore ministraret. (S. Alph. n. 793)

Hic autem adverte probabilius nullum peccatum per se committi ab eo qui ordinem aliquem suscipiat sine animo ascendendi ad superiores: nam, ex rei natura, nihil obstat quominus aliquis perpetuo in ordine inferiori maneat, secundum veterem Ecclesiae morem, neque ulla recentior lex statuit ut quilibet inferiores clerici ad majores ordines ascenderent. (Ball. P. n. 74) Pariter nullo jure requiritur ut qui minores ordines suscepit, perpetuo in statu clericali permaneat: quare per se non peccat qui illos suscipit, dubitans num postea ad saeculum rediturus sit, vel qui, iisdem ordinibus auctus, uxorem ducit. (S. Alph. n. 785; Ball. P. n. 77)

V. Inter ordines suscipiendos quaedam servanda sunt interstitia:

1° Ex praescripto Trid. (Sess. 23. de ref. c. 11), aliqua interstitia inter singulos ordines minores observanda sunt. Quanta autem haec esse debeant, ab episcopi arbitrio pendet, cum nihil jure communi determinetur. Insuper multis in locis viget consuetudo quatuor ordines minores simul conferendi. (Ball. P. n. 51) Neque inter tonsuram et ostiariatum ulla lex universalis intervallum elabi jubet.

2° Inter acolythatum et subdiaconatum, pariter inter subdiaconatum et diaconatum, tandem inter diaconatum et presbyteratum, unius anni intervallum esse jubet Trid. (l. c. cc. 11, 13, 14) Idem Concilium episcopo agnoscit facultatem in hac lege dispensandi, cum hoc tamen discrimine quod ad dispensandum ab interstitiis inter acolythatum et subdiaconatum, necnon inter diaconatum et presbyteratum, tamquam causam, requirit ecclesiae necessitatem aut utilitatem; dispensationem vero ab interstitio inter subdiaconatum et diaconatum permittit *si episcopo videatur*, ideoque ob quamlibet justam causam, puta studiorum, valetudinis, specialis meriti.

3° Prohibet Trid. (l. c. c. 13) ne " duo sacri ordines eodem die etiam Regularibus conferantur. „ Ideo id illicitum est etiam haben-

tibus privilegium ordinandi extra tempora et non servatis interstitiis : licet tantum ei cui expresse dispensatio in hac lege concessa fuerit. Insuper praxi receptae et responsis S. C. C. contrarium est ut subdiaconatus una cum minoribus ordinibus conferatur (1) ; idem tamen licitum videtur ubi viget consuetudo. (Schmalzgr. in l. 1. Decc. t. 11. n. 15)

437. VI. Ordinandi congrua **scientia** instructi sint oportet. Scilicet :

1° Nemo tonsura iniiciendus est qui fidei rudimenta edoctus non fuerit, quique legere et scribere nesciat. (Trid. l. c. c. 4)

2° Minores ordines suscepturi debent saltem linguam latinam intelligere. (Trid. l. c. c. 13) Probabiliter autem sufficit certa spes ut brevem eam addiscant. (S. Alph. n. 790)

3° Ad subdiaconatum et diaconatum suscipiendum oportet ut candidati sint litteris, et iis quae ad ordinem exercendum pertinent, instructi. (Trid. l. c. c. 13)

4° Jubet Trid. (l. c. c. 14) ut ad sacerdotium non assumantur, nisi qui " ad populum docendum ea quae scire omnibus necessarium est ad salutem ac ad ministranda sacramenta, diligenti examine praecedente, idonei comprobentur. " Hinc ordinandus in presbyterum scire debet non tantum ea quae ad Missam celebrandam requiruntur, sed quaecumque necessaria sunt ad ministranda ea sacramenta quae unusquisque presbyter, occurrente necessitate, conferre debet, vid. baptismum, extremam unctionem, Eucharistiam et poenitentiam ; nullatenus tamen habere debet tantam scientiam, quanta in confessario approbato necessaria est. (S. Alph. n. 791)

Juxta communem sententiam (S. Alph. l. c.), minor scientia requiritur in Regularibus qui, ob vitam mere contemplativam, ut Carthusiani, vix possint incidere in ea adjuncta quibus obligentur ad praedicta sacramenta ministranda. Sed jam observandum est ubique locorum decretum S. C. Ep. et Reg. 4 Nov. 1892 (Act. S. S. t. 25. p. 312 seqq.), quo statuitur ut : " Professi tum votorum solemnium, tum simplicium, ab Ordinariis locorum ad ss. ordines non admittantur, nisi, praeter alia a Jure statuta, testimoniales litteras exhibeant quod, saltem per annum, s. Theologiae operam dederint, si agatur de subdiaconatu, ad minus per biennium, si de diaconatu, et quoad presbyteratum, saltem per triennium, praemisso tamen regulari aliorum studiorum curriculo. " Adverte

(1) A multis dicitur id esse prohibitum l. 5. Decc. c. 2. t. 30. *De eo qui furtive ordinem suscepit*. Sed nihil ex hoc textu erui potest quoad eum qui non *furtive* (ut in casu de quo cit. cap. agit), sed sciente episcopo et cum dispensatione ab interstitiis ordinatur.

ibi nihil statui de profectu quem in iisdem studiis fecerint, nec requiri ut theologicis scholis interfuerint, sed tantum ut scientiae theologiae *operam dederint*, seu quasi praecipuo labori suo addicti fuerint; tandem annos istos intelligi posse scholares, ac proinde nullum rigorem mathematicum in iis complendis requiri.

5º De idonea scientia ordinandi, sicut de ceteris dotibus in eo requisitis, episcopus inquirere debet examine, sive per se, sive per alium instituendo. (Trid. l. c. c. 7) Excipit tamen merito S. Alph. (n. 792): nisi aliunde sit certus de ipsorum idoneitate per propriam notitiam, vel per communem opinionem.

438. VII. Ordinem sacrum suscepleri **titulum legitimum** habere debent. Tituli autem nomine hic venit ratio qua congruae ordinati sustentationi providetur. Nam " cum non deceat eos qui divino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quaesum exercere " (Trid. Sess. 21. de ref. c. 2), Ecclesia ab antiquissimis temporibus hanc regulam servavit ut nullus ss. ordinibus initiaretur, cuius congruae sustentationi non esset provisum. Quatenam autem disciplina hodie vigeat de hoc argumento canonico potius quam morali, breviter explicabimus.

Titulus praecipuus pro saecularibus, et qui maiorem conformitatem cum lege canonica gerit, est *titulus beneficii*. Hic in eo situs est quod clericus beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidet. (Trid. l. c.)

Titulos patrimonii vel *pensionis* eatenus tantum admittit Trid. (l. c.), quatenus sinit episcopum cum eorum alterutro ordinare eos quos iudicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate ecclesiae suae; insuper statuit ut prius episcopo constet patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quae eis ad vitam sustentandam satis sint.

Pro Regularibus vero titulus ordinationis dicitur *paupertatis* seu *professionis religiosae*: quippe quae eis jus tribuit ut e bonis monasterii sui vel e consuetis fidelium eleemosynis monasterio tribuendis vivant. Is tamen titulus solis votorum solemnium professis suffragatur (1), nisi speciale privilegium concessum sit, ut contigit pro votorum simplicium professis in Soc. Jesu. (Gregor. XIV, Const. *Ecclesiae catholicae*, 28 Jun. 1591) Hunc imitatur titulus *mensae communis*, qui per specialem favorem tantum competit nonnullis simplicium votorum religiosis, aliisque clericis communem vitam agentibus.

(1) Id cum quidam nuper in dubium vocassent, iterum edixit S. C. Ep. et Reg. 9 Febr. 1894. (Act. S. S. t. 26. p. 616)

Sunt et alii tituli qui hodie admittuntur ad supplendum titulis beneficii, patrimonii vel pensionis, qui saepe in ordinatione saecularium desiderantur. Illi tamen pro iis tantum ordinandis adhiberi possunt, qui speciale privilegium a S. Sede obtinuerint. Inter illos usitatissimus est *titulus Missionis*: de quo utilem Instructionem dedit S. C. de Prop. Fide. (Coll. P. F. n. 1179) Nemo vi hujus tituli ordinari potest nisi qui animum habeat proficiscendi ad loca Missionum, quamprimum Superiores jusserint: imo prius juramentum emittere debet quo spondeat se Missioni, cui destinatus est vel destinabitur, fore perpetuam operam daturum. Pro Anglia tamen et Stat. Foed. Amer., 18 Aug. et 30 Nov. 1885 (Coll. P. F. n. 118 seq.), declaravit S. C. de Prop. Fide juramentum istud jam non obligare pro aliqua dioecesi tantum, sed pro tota provincia ecclesiastica: ita ut presbyteri sic ordinati, sola collatione novi tituli, transferri in aliam dioecesim possint de consensu utriusque Ordinarii, quin necessarium sit ut ipsi novum juramentum emittant. Ii vero sacerdotes qui ante hanc dispositionem ordinati, juramentum ad unam dioecesim restrictum emisissent, pariter ad aliam ejusdem provinciae dioecesim transire permittuntur, sed novo emisso juramento.

In multis regionibus catholicis, ut in Belgio et Gallia, cum, ob mutata temporum adjuncta, lex de canonico titulo in suo rigore servari nequeat, episcopi ad dispensationem S. Sedis recurrunt (1) vel, quantum fieri potest, aliis cautionibus congruae clericorum sustentationi provident. Videsis Craisson, Man. J. C. n. 2010, et Act. S. S. t. 4. App. 14. Quandoque etiam, ut in Germania (Aichner, Comp. Jur. Eccl. § 68), ex consuetudine tolerantur quidam tituli qui nonnisi imperfecte finem ab Ecclesia in hac lege intentum assequuntur.

439. VIII. Litteras testimoniales de vita et moribus, seu de absentia cujuslibet canonici impediendi, afferre debent quicumque *saeculares* ordinantur ab episcopo beneficii, postquam ab episcopo originis vel domicilii ad clericalem tonsuram vel etiam ad minores ordines promoti fuerint. Idem dicendum de iis qui ordinantur quidem ab episcopo proprio, sed tantam moram fecerint in aliena dioecesi ut ibi potue-

(1) In archid. Mechlin., vi indulti S. C. C. 26 Martii 1898, haec statuit Em. Archiep. 26 Apr. 1898: 1º Titulo patrimoniali ad sacros ordines promovebuntur clerici qui ex bonis stabilibus et frugiferis redditum annuum 600 fr. habent. — 2º Qui saltem medietatem seu 300 fr. redditum possident, eodem titulo promovebuntur cum dispensatione super altera medietate. Summam tamen centum fr. semel solvent. — 3º Qui autem nec medietatem hanc possident, ex dispensatione ordinabuntur absque titulo, et solvent semel summam ducentorum francorum. Ex pecuniis supradictis conflabitur *Aerarium Cleri* ex quo, casu dato, haurietur ad subveniendum necessitatibus clericorum indigentium.

rint canonicum impedimentum contrahere. (Innoc. XII, Const. *Speculatores*, 4 Nov. 1694) Haec autem moralis possibilitas probabilius adest, quoties candidatus mansit *per sex menses* in aliena dioecesi, postquam septennium complevit. (Gasp. op. cit. n. 731) Sic, ut decrevit S. C. C. 11 Jul. 1840, clerici qui in aliquo seminario studuerunt, ab episcopo quidem proprio ordinandi sunt, sed ad eum afferre debent testimoniales ab episcopo loci in quo situm est seminarium. Nec sufficere litteras moderatoris seminarii, respondit S. C. C. 14 Jul. 1894. (Act. S. S. t. 27. p. 162) Si candidatus in aliena dioecesi servitio militari addictus fuit, juxta resp. S. C. C. 9 Sept. 1893 et 26 Jan. 1895, requiruntur testimoniales Ordinarii in cujus dioecesi per *trimestre* spatium commoratus fuerit, et, si hujus Ordinarii litterae plenum testimonium non reddant, episcopus proprius, obtenta ad hoc facultate a S. Sede, provideat per juramentum suppletorium. (N. R. Th. t. 26. p. 12 et t. 27. p. 364)

Regularibus ordinandis sufficiunt litterae dimissoriae Superioris sui, in quibus idem simul testetur absentiam cujuslibet impedimenti canonici, quocumque medio Superior ad eam cognitionem pervenerit. (Gasp. op. cit. n. 74)

IX. Ex praescripto Pontif. Rom. injungi solent ab episcopo ordinatis in diaconos vel subdiaconos quaedam preces dicendae, ordinatis in presbyteros quaedam Missae celebrandae, puta de Spiritu Sancto, de B. M. V. et pro defunctis. Probabile est, juxta S. Alph. (n. 829), hanc obligationem non esse sub peccato, sed merae decentiae. Quodsi episcopus recitandum injungit *Nocturnum talis diei*, id intelligendum est de Nocturno feriali cum suis antiphonis et lectionibus, aut, si ordinatio die Dominica facta sit, de primo Nocturno Dominicae. (S. C. R. 11 Aug. 1860) Missas vero praescriptas sufficit dicere primo die quo juxta Rubricas licet; nec quidquam obstat quominus pro iis stipendium accipiat.

TRACTATUS XVIII.

DE MATRIMONIO.

CAPUT I.

DE SPONSALIBUS.

§ 1. DE SPONSALIIUM NATURA.

440. DEFINITIO. Sponsalia sunt promissio deliberata et mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter personas habiles. Nempe :

1° *Promissio*, quae probe discernenda est a mero proposito ineundi matrimonii quod enuntietur absque intentione sibi novam obligationem imponendi. (Vol. I. n. 606) Sic, nisi circumstantiae contrarium suadeant, merum propositum enuntiant haec verba : *Volo te in uxorem ducere*.

2° *Deliberata*, seu cum perfecta cognitione et consensu facta : secus enim non esset actus plene deliberatus, qui solus potest ortum dare gravi obligationi in contractibus. (Vol. I. n. 586) Hinc communiter dicitur requiri deliberationem sufficientem ad mortaliter peccandum. Inde tamen concludendum non est capacem esse ineundi contractum sponsalium quicumque mortaliter peccare possit : nam facilius percipitur malitia violationis praecepti in praesenti quam onus gravis obligationis in futurum, quae per sponsalia assumitur. (S. Th. Suppl. q. 43. a. 2) Cfr. Vol. I. n. 312. Quare regulariter ad sponsalia ineunda requiritur et sufficit septennium completum ; irrita vero sunt sponsalia a parentibus contracta pro infantibus suis (ut mos habet in quibusdam regionibus ethnicis), etiamsi altera pars jam sit adulta.

3° *Mutua*, scil. non sufficit ut promissio ab una parte facta ab altera acceptetur, sed necesse est ut haec quoque repromittat. Quodsi haec repromissio deficit, obligabitur quidem pars promittens erga eam quae acceptavit, sed tantum vi simplicis promissionis, non vi sponsalium

neque cum juridicis sponsalium effectibus. Insuper necessarium est ut promissio facta statim accipiatur, nisi pars promittens se obligaverit ad expectandam alterius acceptationem : promissio enim quae non statim admittitur, censetur spurni et evanescit.

Attamen non raro acceptatio promissionis involvit repromissionem. Id in foro externo dijudicandum est e circumstantiis. Sic virtualiter repromittere censenda esset mulier honesta quae, post acceptationem promissionis, ad deflorationem se induci patitur, vel quae acceptat postquam in praesentia aliorum de sponsalibus hic et nunc contrahendis actum fuit. In foro tamen interno semper imprimis ad veram intentionem acceptantis attendendum. (Ball. P. n. 40 ; Aichner, Comp. J. Ecc. § 159)

4° *Signo sensibili expressa*, quodcumque tandem fuerit, sive verba, sive nutus, sive scripta. Ratio est : quia contractus inter homines non fit nisi signo externo. (Vol. I. n. 585) Unde non sufficit ad sponsalia taciturnitas Caiae, etiam cum consensu interno in promissionem matrimonii quod Titius ei promittit.

Ex dispositione Juris Canonici (Cap. un. de Desponsat. impub. in 6°), in foro externo, valida judicanda sunt sponsalia quae parentes pro liberis suis contraxerint, dummodo hi non contradixerint, neque metu reverentia ad silendum compulsi fuerint. (Vol. I. n. 10) Sed talis usus longe a moribus nostris est ; et, si quando casus contingeret, nulla obligatio in foro interno exsurgeret, quando liberi interne dissensissent vel nullum consensum dedissent. (S. Alph. l. 6. n. 838)

5° *Inter personas habiles*, i. e. quae valide et licite possunt matrimonium contrahere. Invalida enim est promissio rei quae non est in potestate promittentis, vel ab eo sine peccato praestari nequit. Ideo nulla sunt sponsalia quae absolute contrahantur inter personas impedimento dirimenti vel etiam impediendi subjectas.

441. ASSERTA. I. Ad valorem sponsalium parum refert utrum sint *publica* an *clandestina*, i. e. utrum iisdem interfuerint testes specialiter ad hoc rogati, an, sine talium testium interventu, res solo contrahentium consensu peracta sit. Pariter ad valorem nihil refert iisdem intervenire auctoritatem ecclesiasticam, quo in casu *solemnia* vocantur, vel manere mere *privata*. Attamen, ad vitanda varia incommoda e clandestinis sponsalibus oriunda, episcopi quandoque praescribunt ut coram paracho et testibus peragantur : quamquam hanc conditionem ad valorem requirere nequeunt. Imo in Hispania consuetudine inductum est ut invalida sint sponsalia absque publica scriptura inita. (S. C. C. 31 Jan. 1880)

II. Sponsalia e metu gravi et injuste incusso inita probabilius valent,

sed rescindi possunt ad nutum illius qui metum passus est. Cfr. dicta de contractibus in genere. Vol. I. n. 591. (Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 1. n. 427 seq.)

Plures tamen qui eamdem nobiscum sententiam de reliquis contractibus tenent. ex. gr. S. Alph. (n. 844), sponsalia e tali metu inita prorsus invalida reputant. Moventur praecipue hac ratione : legis dispositio de matrimonio trahitur ad sponsalia, nisi contrarium statuatur; igitur sicut matrimonia, ita et sponsalia metu extorta prorsus irrita sunt. (l. Oratio, 16 ff. de Spons.) Verum, etiamsi concedatur hanc legem, quae per se mere civilis est, fuisse *canonizatam*, hic occurrit manifesta ratio disparitatis inter matrimonium et sponsalia statuendae : nam matrimonium semel contractum dissolvi nequit, dum sponsalia multis modis solvi possunt.

Pariter metus relative levis sponsalia quibus ortum dedit, non reddit nulla, sed rescindibilia ad nutum partis quae metum passa sit. Cfr. Vol. I. n. 592. Attamen, etiam in hoc casu, alii (Ball. P. n. 114) sponsalia prorsus invalida reputant. Igitur, propter probabilitatem hujus sententiae, non videtur in rigore obliganda pars quae metum intulit ad ineundum matrimonium, si id forte vellet pars metum passa : quod multo magis tenendum est, ubi metus fuerit saltem relative gravis.

Si in contractu sponsalizio intervenit error vel dolus, applicanda sunt quae universe de contractibus ex errore vel dolo initis dicta sunt, Vol. I. n. 589 seqq.

III. Quando verba vel signa dubia sunt, in foro conscientiae standum est intentioni contrahentium. Verba enim non habent vim obligandi, nisi dependenter ab interna intentione qua quis se obligare velit, neque homo subest obligationi contractus nisi e propria voluntate. (Vol. I. n. 585) Sed in foro externo standum est communiori significationi verborum determinatae juxta locorum consuetudinem, personarum adjuncta, etc. Quodsi, pensatis omnibus, dubium manet, in foro externo, et multo magis in interno, judicandum est contra obligationem sponsalitiæ, tum quia jura promptiora sunt ad solvendum quam ad ligandum, tum quia matrimonia nolentibus imposita solent habere funestos exitus. (Schmalzgr. l. c. n. 6) .

442. QUAER. I. Num valeant sponsalia conditionate contracta inter personas aliquo impedimento laborantes.

RESP. 1º Valent certe sponsalia inita cum intentione contrahendi matrimonii tempore quo impedimentum cessaverit, vel ex seipso, ut si impedimentum esset aetas impubes, temporaneum castitatis votum,

etc., vel ex libera contrahentium voluntate, ex. gr. si pars catholica sponsalia iniret cum haeretica, sub conditione contrahendi matrimonii quando haec ad fidem catholicam regressa foret.

2º Non valent sponsalia contracta inter tales personas, quando impedimentum sola dispensatione cessare potest. sed ex iis est in quibus Papa dispensare nequeat vel numquam soleat, ex. gr. inter fratrem et sororem; vel si Papa in impedimento dispensare quidem solet, sed desunt causae sufficientes ob quas dispensatio obtineatur. In utroque enim casu objectum contractus censendum est impossibile.

3º Valent sponsalia huiusmodi quando, obtenta jam dispensatione, consensus renovatur vel explicite vel implicite, ex. gr. procedendo ad proclamationes: tunc enim personae jam habiles sunt.

4º Si impedimentum est dispensabile adsuntque causae sufficientes ad dispensandum, probabilius valent sponsalia inita sub conditione: "Si Papa dispensaverit.," Ratio est: quia talis conditio neque ut turpis, neque ut impossibilis haberi potest. Sic et alii actus in Jure Canonico valent sub conditione consensus a Principe impetrandi, ex. gr. resignatio beneficii cum pensione sub conditione quod Papa approbaverit. Ita multi DD. tum antiquiores (Schmalzgr. in 4. Decr. t. 5. n. 82), tum recentiores. (S. Alph. n. 843; Ball. P. n. 101)

Nihilominus probabilis et tuta est sententia nullitatem talium sponsalium asserens, quam cum pluribus antiquioribus tenent Feye (de Imp. et Disp. n. 394), Aichner (Comp. J. Eccl. § 159), De Becker (de Spons. et Matr. p. 14). Afferunt rationem intrinsecam: eos qui inhabiles sunt ad matrimonium, censi etiam inhabiles ad sponsalia, sive absolute, sive conditionate contrahenda. Si enim huiusmodi sponsalia conditionate contracta valerent, statim ab initio, dum contrahuntur, valida et obligatoria esse deberent. Nam dispensatio, deinceps re ipsa obtenta, hanc tantummodo vim habet ut personae, ex tempore obtentae et ipsis communicatae dispensationis, fiant habiles ad valida sponsalia contrahenda, non vero ut firmetur actus ante obtentam dispensationem gestus inter personas perpetuo jure inhabiles. Nam "non firmatur tractu temporis quod de jure ab initio non subsistit.," (Reg. J. 18ª in 6º) Praecipue nituntur praxi S. Rotae Romanae et decisionibus S. C. C. quae, in causis Brugnat. 26 Jan. 1707 et Januen. 12 Dec. 1733, statuit sponsalia in iis adjunctis contracta non sustineri. Hoc tamen argumentum minime apodicticum est. Etenim in his causis, S. C. sententiam tulisse videtur tantum in favorem illius qui a contractu recedebat ante conditionem impletam: quare non apparet quo jure haec responsa applicentur casibus in quibus jam impleta sit conditio, quae necessaria est ut absolute valeant sponsalia. (Ball. P. n. 102 seq.) Sed si impedimentum ex iis est in quibus Ecclesia velut invita dispensat, ut sunt impedimentum

dirimens disparitatis cultus (n. 487) et impediens mixtae religionis (n. 517), praxis Ecclesiae multo manifestius sponsalium cum iisdem contractorum nullitatem demonstrat. Ita S. Inq. in Instr. 12 Dec. 1888 ad Episc. Rit. Orient. data (Coll. P. F.n. 1444), illicita atque adeo invalida esse docet sponsalia inter partem catholicam et alteram schismaticam seu haeticam, antequam obtenta sit dispensatio, celebrata.

443. QUAER. II. Num ante vel post contractum sponsalium manifestandi sint defectus occulti quibus singulae partes laborent.

RESP. 1° Nullus tenetur aperire defectus qui reddant nuptias minus quidem appetibiles, non tamen perniciosas, praesertim si aliquam infamiam habeant adjunctam, ex. gr. si sponsa vi vel sponte fuisset corrupta, dummodo tamen contrarium positive verbo factove non simulet, potestque interrogatus licite dissimulare et contrahere matrimonium. Ratio desumitur tum e consuetudine, tum ex eo quod nemo obligatur ad propalandum suum defectum cum propria infamia, si non laedat jus alterius.

2° Non licet dissimulare defectus qui futuri sint perniciosi, ex. gr. morbum contagiosum, praesertim venereum, gravem infamiam personae vel familiae, praegnationem ex copula cum alio ortam, etc. Id a fortiori concluditur ex injustitia, quae committitur ab eo qui vendit merces noxias credenti bonas. (Bus. ap. S. Alph. n. 863) Cfr. Vol. I. n. 629.

§ 2. DE SPONSALIIUM OBLIGATIONE.

444. I. Nulla datur obligatio praemittendi sponsalia matrimonio : nulla enim inordinatio in eorum omissione cernitur, neque ulla lege ecclesiastica sponsalia matrimonio praemitti jubentur. Congruè tamen eidem praemittuntur, juxta morem quem Ecclesia, a Judaeis, aliisque antiquissimis gentibus acceptum, jugiter tenuit. Juvat enim hoc quasi praeludium matrimonii ut contractus quo vir et mulier se mutuo ad perpetuam et maxime intimam societatem juncturi sunt, maturius ineatur. Juvant etiam sponsalia ut christiani majore reverentia suscipiant matrimonii sacramentum, cui velut quaedam sacramentalia praemittuntur. (S. Th. 4, dist. 27. q. 2. a. 1) Neque vituperari possunt quasi justam matrimonii ineundi libertatem auferant vel ad infaustas nuptias impellant, dum iudex ad hunc contractum implendum adiget (quod ceteroquin a praxi hodierna fere alienum est). Etenim non est supponendum partem alteram, a qua pendet causae prosecutio vel remissio, instare velle ut pars infidelis matrimonium ineat cujus exitus sit futurus infaustus, atque

optimi DD. (Schmalzgr. in 4. Deer. t. 1. n. 94) monent iudices ne matrimonii obligationem urgeant ubi timentur mala majora, sed ut potius aliam satisfactionem parti infideli erga laesam imponant.

II. Sponsalia obligant sub gravi ad ineundum matrimonium promissum. Nam, ob repromissionem, constituunt contractum onerosum ex iustitia obligantem et quidem in materia aperte gravi; jamvero omnis contractus onerosus in materia gravi sub gravi obligat.

III. Si nullus terminus praefixus est, sufficit ut promissio impleatur pro more regionis: ex hoc enim quilibet contractus interpretandus est. (Vol. I. n. 593)*

Non omnino convenit inter AA. utrum, in hac hypothese, promittens expectare possit donec altera pars suum jus requirat, an teneatur matrimonium inire statim ac commode possit. Dissensus circa verba potius quam circa rem vertitur. Nam, ut scite advertit S. Alph. (n. 845), omnes consentiunt licite expectari quando altera pars, cum possit commode petere, sileat et ita tacite in dilationem consentiat: illicite, si altera pars a matrimonio petendo deterreatur pudore vel timore, ut praecipue in feminis usu venit.

IV. Sponsalia obligant ad vitandum commercium carnale cum tertia persona: nam injustum foret tradere tertio corporis usum qui alteri parti soli promissus est.

Hanc injuriam plerique AA. cum Sanchez (de Matr. l. 1. disp. 2. n. 6) levem reputant in fornicatione sponsi, gravem in fornicatione sponsae: quia, e communi aestimatione hominum, sponsa, non vero sponsus, fornicando se multo deteriorem reddit in ordine ad nuptias ineundas. Attamen, praesertim ob extrinsecam DD. auctoritatem (Lugo, de Poenit. disp. 16. n. 178; S. Alph. n. 847; D'Annib. III. n. 512. nota 46), probabile censemus injustitiam etiam in sponsa esse per se levem, ideoque in confessione non esse manifestandam circumstantiam sponsalium, nisi talia sint fornicationis sponsae adjuncta ut maritus facile cogi possit ad alendam alienam prolem.

V. Sponsalia **posteriora**, contra priorum fidem inita, sunt invalida: quod enim uni promissum est, alteri promitti jam non potest. Neque firmanter juramento addito: quippe quod foret vinculum iniquitatis; neque copula quae haberetur cum secunda sponsa, priorum sponsalium conscia: nam haec nullam compensationem petere potest pro crimine cujus particeps fuit. Idem censemus tenendum cum S. Alph. (n. 848), Bull. P. (n. 171 seqq.) et communi sententia, etiamsi copula habita

fuert cum secunda sponsa, priorum sponsalium ignara. Etenim per injuriam illatam posteriori sponsae non aufertur jus prioris. Plures hujus sententiae asseclae (Schmalzgr. in 4. Decr. t. 4. n. 47) opinantur priorem sponsam, saltem ex caritate, in foro interno teneri ad renuntiandum juri suo, quando damnum alteri sponsae illatum aliter reparari nequit quam per matrimonium contrahendum. Sed haec restrictio parum probabilis est: siquidem caritas non obligat cum gravi incommodo, neque apparet cur prior sponsa posteriorem eripere debeat e calamitate in quam se per voluntarium delictum conjecit. Aliter dicendum esset si praecessisset sola promissio matrimonii acceptata, et sequerentur sponsalia cum copula. Obligatio enim fundata in sola voluntate promittentis nequit praejudicare juri alieno, orto e natura contractus et damno illato: siquidem debita e contractu oneroso praeferenda sunt debitis e contractu gratuito, etiam praecedente. (Lugo, de Just. et J. disp. 12. n. 45)

445. VI. E. sponsalibus oritur semper impedimentum impediens ne matrimonium licite cum tertia persona contrahatur; quandoque etiam impedimentum dirimens quod publicae honestatis dicitur: de quo cfr. n. 483. (1)

VII. Sponsalia inita sub conditione suspensiva, ex. gr. si tale munus assecutus fuero, obligant ad expectandum eventum futurum in conditione positum; unde et irrita sunt sponsalia quae cum tertia persona ante hunc eventum inirentur. Quamprimum autem verificata est conditio, valent absolute et obtinent effectus absolutorum sponsalium, dummodo neutra pars consensum suum revocaverit. (Sanch. de Matr. l. 5. disp. 6. n. 8; Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 5. n. 33 seq.)

VIII. E dispositione Juris Canonici (Decr. l. 4. t. 1. c. 29), invalida est poena quae contractui sponsalitis ita adjiciatur ut, etiam ob justam causam resiliendi, solvenda sit: ratio est, ne justa libertas matrimoniorum non impediatur. Probabilius haec Juris dispositio non est extendenda ad poenam, quae solvenda esset tantum ab eo qui injuste resiliret. Sed,

(1) E sponsalibus oriebatur usque ad nuperrima tempora effectus quidam juridicus in iis locis, in quibus decretum Trid. de clandestinis matrimoniis non est receptum. Nempe, si sponsi in iis locis carnalem copulam habebant, haec, tum in judicio, tum extra judicium pro vero consensu matrimoniali habenda erat: atque haec juris praesumptio tam firma erat ut nec probationem in contrarium admitteret. Sponsalia igitur per hanc copulam in matrimonium transibant. Hanc vero praesumptionem penitus abrogavit Leo PP. XIII, decreto edito per S. Inqu. 15 Febr. 1892. (Coll. P. F. n. 2179)

ut fatentur plures hujus sententiae fautores (Schmalzgr. in 4. Decr. t. 1. n. 140; Ball. P. n. 229), contraria quoque sententia probabilis est, ideoque confessarius nequit obligare injuste resilientem ad poenam exsolvendam.

Generalis haec prohibitio Juris se non extendit ad **arrhas** quae solebant adjici sponsalibus. Hoc nomine veniunt ea quae sponsi sibi invicem tradunt ea lege ut, si matrimonium non fuerit secutum, injuste resiliens amittat quod dederit, et quod acceperit reddere debeat; a consuetudine autem pendebat utrum, matrimonio secuto vel neutrius culpa impedito, arrhae reddendae essent ei qui eas tradidisset, an servari possent. Cum a moribus nostris arrhae recesserint, fusius de his non dicemus. Videsis Schmalzgr. l. c. n. 126 seqq. Cum arrhis non sunt confundenda **munera** quae praesertim a sponso tradi solent sponsae. Haec sequuntur regulas generales de donationibus. Quando sunt exigui valoris pro fortuna sponsi, censenda sunt absolute donata, ideoque numquam restitutionis oneri subjacent. Si vero majoris sunt momenti et videntur data tantum intuitu matrimonii futuri, reddenda erunt quando matrimonium non sequetur. Probabiliter tamen servari possunt, si ex culpa sponsi sponsalia solvantur: quia praxis communis est ut ille hanc jacturam in poenam infidelitatis suae faciat. (Gury, II. n. 728)

§ 3. DE SPONSALIIUM DISSOLUTIONE.

446. Sponsalia absolute et valide contracta duplici ratione solvi possunt: vel ipso jure ex utraque parte, vel per voluntatem unius cui datur justa causa resiliendi, quamvis posset non resilire. (Aichner. op. cit. § 161)

I. Ipso jure et ex utraque parte dissolvuntur sponsalia:

1° Mutuo contrahentium consensu. Nam “ omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur „ (Decr. l. 5. t. 41. c. 1), vid. nisi constet aliunde inductum esse vinculum indissolubile, ut de matrimonio, non autem de sponsalibus constat. Ad liceitatem talis dissolutionis requiritur causa rationabilis, cujus defectus tamen non inducit nisi veniale peccatum. Idem dicendum etiamsi sponsalia juramento firmata fuerint, quia omni juramento in alterius utilitatem emissio inest tacita conditio: *nisi ab isto remittatur*. De sponsalibus quae forte inter impuberes contrahantur, peculiaris exstat Juris dispositio (Decr. l. 4. t. 2. cc. 7 et 8): vid. quamvis valida sint, licet utrique parti, statim ac pubertatem adepta sit, ab iis resilire, etiamsi altera pars adhuc impubes manet.

2º Si sponsalibus supervenit impedimentum absolutum seu quod dispensatione tolli nequeat, qualis esset amentia vel impotentia perpetua, susceptio ordinis sacri, sollemnis professio religiosa. His probabilius adnumerandum est matrimonium cum alia contractum : quia sic homo ponitur in statu qui, ex natura sua, repugnat obligationi ducendi priorem sponsam, et ex se perpetuus est. Obligatio igitur sponsalium non tantum suspenditur, sed prorsus cessat, quia incidit in eum statum in quo incipere non potuisset. Multi tamen, cum S. Alph. (n. 875), censent per subsequens matrimonium suspendi tantum obligationem sponsalium, et, mortuo conjuge, iterum urgere, si pars injuste derelicta exspectaverit et jus suum obtinere voluerit. Nituntur praecipue hac ratione : annulationem sponsalium nullo jure probari : non positivo, cum nullus textus afferatur ; non naturali, quia obligatio sponsalium prius initiorum consistere potest cum matrimonio, saltem quatenus illa respicit tempus istius per obitum dissoluti.

3º Probabilius per votum servandae perpetuae castitatis vel suscipiendi ordines sacros. Ratio praecipua est : promissionem sponsalium semper fieri sub tacita conditione : *nisi melior status eligatur*. (S. Alph. n. 873) Alii tamen probabiliter contendunt his votis tantum dari alteri parti jus resiliendi a sponsalibus, si ipsa voluerit : quia Deus non acceptat promissionem rei alteri promissae et ab eo acceptatae. Probabilius quoque solvuntur sponsalia per ingressum alterutrius partis in religionem vel per votum eandem ingrediendi. Eadem enim hic militat ratio ac pro duobus votis supra dictis. Qui enim religionem ingreditur vel ingredi vovet, ex sincera voluntate se dicandi Deo, eligit statum meliorem eumque amplectitur quatenus id ei licet in praesenti disciplina, in qua nemini datur facultas emittendi vota religiosa, non praemisso novitiatu. (Sanch. de Matr. l. 1. disp. 42 ; Ball. P. n. 344) Eadem quoque ratio urget pro eo qui, post sponsalia inita, ordines minores suscipit, dummodo sincerum animum ordines sacros suscipiendi foveat. Quare, etiam in hoc casu, opinamur non tantum dari alteri parti jus resiliendi a sponsalibus, ut censet Ball. P. (n. 339), sed et solvi sponsalia ex utraque parte. Cfr. De Becker, p. 19. Neque ullam rationem videmus ob quam aliter dicendum esset de eo qui, cum eodem animo, seminarium theologicum ingrederetur : cum haec quoque sit via hodie communis ad ordines suscipiendos.

4º Per dispensationem a R. P., non autem a quolibet inferiore, justa de causa concessam. Commune enim bonum postulat quidem ut summus princeps dispensare possit in jure quod tertio quaesitum est, minime vero ut eadem facultas sit penes principes subordinatos.

447. II. Praebetur alteri parti jus resiliendi a sponsalibus :

1º Si unus contrahentium culpa sua induxit impedimentum dirimens a quo dispensatio obtineri possit, ex. gr. copulam habendo cum sorore sponsae. Hanc igitur dispensationem procurare debebit si altera pars resilire noluerit.

2º Atroci crimine quo una pars notabilem infamiam in se traxerit. Huc spectat haeresis : quae etiam inducit impedimentum mere impediens. (n. 517)

3º Si una pars fidem sponsalitiâ violat per fornicationem, vel tactus impudicos cum alia persona admittit. Plerique tamen jus resiliendi denegant sponsae cujus sponsus tales turpes tactus admiserit, cum haec infidelitas, e communi aestimatione, non cedat in dedecus sponsae, dum in magnum sponsi dedecus cedit talia a sponsa admitti. Sed idem jus ducimus oriri sponsae, si sponsus tam crebro turpia cum alia persona admittit, ut inde merito censendus sit affectum erga istam fovere, vel ita impudicum esse ut fidem aegre servaturus sit. (Ball. P. n. 304) Huc quoque faciunt casus sequentes : si una pars sponsalia cum tertia persona ineat ; si, nulla justa causa obstante, nolit matrimonium inire quando terminus assignatus advenerit, vel, ubi nullus est assignatus, nimis procrastinet ; si sponsus, in scia vel invita sponsa, alio se transtulit, animo mutandi domicilium, vel, etiam sine tali animo, in regionem longinquam profectus est e qua nequeat sperari brevi rediturus. Si dubitatur num sponsus abiens habuerit animum mutandi domicilii vel brevi sit rediturus, per litteras, si fieri potest, interrogandus erit ; quod si fieri non potest, erit exspectandum ad arbitrium prudentis, vel dubium judici ecclesiastico submittendum. (Ball. P. n. 324 seqq.)

4º Si notabilis mutatio accadat vel detegatur quae, si a principio cognita fuisset, a sponsalibus deterruisset. (Bus. ap. S. Alph. n. 863) Ratio est : magnam libertatem requiri ad ineundum matrimonium, ac proinde merito supponi partes quae sponsalia ineunt tacite apponere conditionem : *si res in eodem statu permanent*. Nec refert utrum causa mutationis sponsalia subsequatur, an, in scio altero contrahente, praecesserit. Nam in Jure paria sunt : non esse et non apparere. (Ball. P. n. 306) Hinc prudenter dari videtur sequens regula practica : cessare obligationem sponsalium “ quando, omnibus perpensis circumstantiis, supponendum merito sit matrimonium a sponsis contrahendum infaustum fore. „ (Aichner, l. c.)

Notabilis mutatio multiplicitè contingere potest :

a) In bonis animi, ut si post sponsalia detegeret sponsa sponsum suum addictum esse scortationibus, ebrietati, ludo, etc. ; si sponsus disceret sponsam antea fornicatam esse, vel per vim stupratam esse. Communiter censent AA. (S. Alph. n. 861) non posse resilire sponsam ob fornicationem a sponso ante sponsalia patratam : quia per hoc

sponsus non fit notabiliter vilior. Attamen id ei licitum videtur, si tam crebra fuerit haec sponsi fornicatio ut merito dubitandum sit num fidem in matrimonio servaturus sit, vel si e praecedenti copula proles suscepta fuerit. Imo probabiliter univ[er]se licet virgini honestae resilire ob cognitam sponsi fornicationem, quia non videtur in sponsalia consensura fuisse, si illam antea novisset. (Ball. P. n. 299)

b) In bonis corporis, ut si alterutra pars incidat in gravem morbum vel notabilem patiatur mutilationem vel deformitatem : quae tamen multo facilius censenda erit notabilis in sponsa quam in sponso. Plures (Schmalzgr. in 4. Decr. l. 1. n. 189) censent sufficere graveolentiam oris, quae arte medica superari nequeat.

c) In bonis fortunae, ut si sponsus reddatur incapax opificii exercendi, magnam bonorum partem amiserit, deprehendatur magnis debitis obnoxius esse, etc. Dubium autem est num causam sufficientem resiliendi habeat ipsa pars quae conditionem multo praestantiorē in bonis fortunae nacta sit, ex. gr. per pinguem haereditatem adeptam. Negant plerique (Bus. ap. S. Alph. n. 876) : quia nulla mutatio facta est in altera parte, ac proinde pars quae ditior facta est nullam deceptionem passa est. Sed cum pluribus, praesertim recentioribus (Ball. P. n. 359 seqq. ; Aichner, l. c. n. 11), probabilem censem[us] sententiam oppositam : quia reapse notabilis mutatio facta est inter sponsum et sponsam, et quidem tanta ut, si ab initio adfuisset, sponsalia non essent contracta. Neque necessarium est mutationem intervenire ex parte alterius, ut patet exemplo sponsae quae, ob amissam propriam valetudinem, quandoque merito resiliret. Similiter non videtur damnandus qui a sponsalibus resiliret eo quod ipsi offerretur sponsa *excedenter* melior : qui casus valde similis est praecedenti. (Ball. P. n. 377)

Licet consensus parentum non sit necessarius ad valorem sponsalium, saepe tamen eorum dissensus justam causam resiliendi dare potest. Cfr. n. 516, VI.

III. Sponsalia propria auctoritate dirimere per se conjugibus licet, modo causa solutionis sit certa, imo etiam si solide probabilis est, quia probabile iudicium pro certo aut quasi certo moraliter et prudenter habetur. Nullum enim datur praeceptum positivum quo jubeatur ad iudicem ecclesiasticum recurrere antequam a sponsalibus recedatur, neque e jure naturali id eruitur, siquidem ab iis recedens, utitur jure suo cum se sub hac conditione obligavit : nisi justa causa resiliendi accedat. (Salmant. tr. 9. c. 2. n. 100 seqq.) Duplicem tamen ob rationem, ad iudicem ecclesiasticum, nempe ad Ordinarium, recurrendum erit. Prior est, ut avertatur scandalum, quod interdum oriri possit, si sponsalia publica fuerint, causa autem occulta maneat : quamvis liceret resilire si

causa iudici probari nequiret, utputa si cui de fornicatione sponsae constaret, sed testes deessent. Posterior ratio est dubium negativum seu non solide probabile quod de causa resiliendi habeatur : quia ob causam dubiam, alter non est privandus jure quod possidet. Sufficit autem, in foro conscientiae, ad habendam moralem certitudinem vel solidam probabilitatem de causa resiliendi, unus testis fide dignus qui testetur ex. gr. de fornicatione sponsae. Quandoque tamen statutis provincialibus vel dioecesanis prohibetur ne sponsalia publica et praesertim solemnia, sine iudicis interventu solvantur, quo perfectius levitatis et scandali periculum removeatur : quae lex particularis, utpote rationalis, servanda est. (Rosset, de Sacr. Matr. t. II. n. 1077)

CAPUT II.

DE PROCLAMATIONIBUS ET DE EXAMINE SPONSORUM.

§ 1. DE OBLIGATIONE PROCLAMATIONUM.

448. I. Legem de proclamationibus seu bannis matrimonio praemittendis ita effert Trid. (Sess. 24 de ref. Matr. c. 1) : " S. Lateranensis Concilii, sub Innocentio III celebrati, vestigiis inhaerendo. (S. Synodus) praecipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium paroco tribus continuis diebus festivis in ecclesia, inter Missarum solennia, publice denuntietur inter quos matrimonium sit contrahendum. "

Haec lex certe sub gravi obligat, ita ut mortaliter peccet parochus qui, absque legitima dispensatione, nullam proclamationem matrimonio praemittat : quod patet tum e gravitate finis ob quem lata est lex, vid. ut detegatur impedimentum quo matrimonium forte irritum fieret, tum e gravibus poenis quibus Trid. (l. c. c. 5) plectit eos qui, omissis proclamationibus, contrahant. Attamen plerique AA. (S. Alph. n. 990) leve reputant omittere unam e tribus requisitis ; imo idem dicendum opinamur cum Salmant. (de Matr. c. 8. p. 6. n. 78), D'Annib. (III. n. 453), etc., si duae omittantur, dummodo per aliquot dies expectetur antequam matrimonium contrahatur, vel aliter probabile periculum latentis impedimenti removeatur.

Nullatenus autem licet paroco omittere denuntiationes, eo quod moraliter certus sit nullum adesse impedimentum. Etenim violaret

legem qua Trid. non tantum jussit ut certus fieret de absentia impedi-
menti, sed determinavit modum quo haec certitudo obtinenda sit.
Insuper manifestum est gravissima incommoda oritura esse ex eo quod
singulis parochis relinqueretur facultas judicandi num in casu nullum
impedimentum timendum sit. (S. Alph. n. 900)

II. Lex proclamationum omnes nupturientes afficit. Omitti tamen
possunt, quando periculum est in mora et episcopus adiri nequit ut
dispensatio petatur : tunc enim per epikeiam censi potest lex cessare.
Exempla sunt : si moribundus ducere debet concubinam, sive ad prolem
legitimandam, sive ad peccandi occasionem vitandam ; si scandalum aut
infamia oriretur e dilato matrimonio ; si duo jam maritaliter vivunt, vel
etiam civiliter juncti sunt, qui nunc matrimonium in facie Ecclesiae con-
trahere velint, sed uterque vel saltem una pars redire nolit, post peti-
tam dispensationem. (S. Alph. n. 1007 ; Rosset, l. c. n. 1176) Oportet
tamen in his casibus quatenus per adjuncta licet, examinare num ali-
quod impedimentum contrahendo matrimonio obstat.

449. III. Proclamationes faciendae sunt **tribus diebus festivis**
continuis, nempe ita ut nullus dies festivus absque proclamatione prae-
termittatur. De hac legis parte adverte praesertim sequentia :

1° Diebus festivis proprie intelliguntur Dominicæ vel festa, quæ de
praecepto universalis Ecclesiae vel propriae dioecesis celebrantur. Pro-
babile est iis accensenda esse festa suppressa, dummodo, e voluntate
R. P. functiones sacrae in iis peragi pergant, sicut ante suppressionem,
et frequens populus ad ecclesiam confluere soleat. Sic in Belgio denun-
tiantur matrimonia in festis a Pio VII suppressis, minime vero in sup-
pressis a Clemente XIV, cum in his jam non verificetur duplex conditio
requisita. (Feye, de Imp. et Disp. Matr. n. 244) Merito autem opinan-
tur recentiores Canonistae (Feye, l. c. n. 246 ; Aichner, op. cit. § 164) non
satisfieri legi per denuntiationes quæ fiant diebus feriatis, in quibus sit
magnus populi concursus : quia non sufficit finem legis attingere, sed
media ad ea praescripta adhibenda sunt. Talis tamen mutatio non foret
gravis. (S. Alph. n. 992) Imo in locis Missionum videntur Ordinarii con-
cedere posse ut unica fiat denuntiatio die feriato, si aliter fieri non pos-
sit : siquidem, urgente necessitate, penitus a proclamationibus dispen-
sare possunt. Hanc facultatem discrete concessit Pius IX cunctis Vic.
Ap. Indiarum, 8 Sept. 1869. (Coll. P. F. n. 1222)

2° Servari potest consuetudo, in quibusdam locis vicens, ut procla-
mationes fiant solis diebus Dominicis, omissis festis per hebdomadam
occurrentibus. (Lehmk. II. n. 673)

3° Litterae legis et consequenter strictae obligationi satisfit, ubi banna

proclamantur tribus festis diebus qui forte sibi immediate succedant; consulendum tamen ut aliqui dies inter primam et tertiam proclamationem elabi sinantur. (Feye, l. c. n. 248)

4° Quamquam nulla lex generalis vetat ne matrimonium celebretur eo ipso die quo ultima proclamatio facta fuerit, id rationabiliter prohibere plura Concilia particularia vel Synodalia Statuta.

5° Jubet Rit. Rom. (tit. VII. c. 1. n. 11) ut " si intra duos menses post factas denuntiationes matrimonium non contrahatur, denuntiationes repetantur, *nisi aliter episcopo videatur.* „ Quare consulat unusquisque dioecesis suae statuta. Nam alibi non sunt repetendae ante tres (Stat. Mechl. n. 301), alibi ante sex menses elapsos. (Aichner, l. c.)

450. IV. Proclamationes faciendae sunt in ecclesia inter missarum solemnias (Trid. l. c.), i. e. sub Missa parochiali vel conventuali, ac proinde in ecclesia parochiali, nisi forte Missa parochialis in alio oratorio ob specialem rationem celebraretur. Attamen, ex dispensatione episcopi vel ob causam urgentem, possent quandoque fieri sub Vesperis, concione, etc. (Ball. P. n. 892)

V. Denuntiationes faciendae sunt a proprio contrahentium parrocho (Trid. l. c.), scil. ab eo in cujus tractu parochiali nupturientes domicilium vel quasi-domicilium habent. (Vol. I. n. 99 seq.) Hinc ponuntur communiter pro casibus frequentioribus istae regulae (Feye, op. cit. n. 251):

1° Si sponsus et sponsa habent singuli unum verum domicilium, eorum matrimonium in utriusque domicilio proclamandum est.

2° Si quis duplex habet domicilium, vel (quod crebrius contingit) domicilium et quasi-domicilium, in utroque proclamandum est.

3° Si quis a brevi tantum tempore moratur ubi nunc est, denuntiationes faciendae sunt tum in hoc loco, tum in paroecia in qua antea habitabat. A legibus vel usibus dioecesanis pendet quantum tempus in nova paroecia sit commorandum, ut cesset obligatio denuntiationes faciendi in ea quam nupturiens reliquit.

4° Regulariter non est facienda proclamatio in paroecia originis jamdiu derelicta.

5° Vagorum matrimonium denuntiare non licet, nisi licentia ab Ordinario obtenta fuerit. Nam Trid. (Sess. 24. de ref. Matr. c. 7), ad vitanda polygamiae pericula, praecepit parochis " ne illorum matrimoniis intersint nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. „ Id tamen non valet de iis qui momentanee tantum vagi sunt, dum relicto domicilio ad aliud se transferunt, quamquam quoad reliqua vagis accensentur (Feye, op. cit.

n. 238); neque de iis qui in eodem loco, puta civitate, vagantur : quia isti, licet non habeant certam parochiam, tamen in illo loco jam cogniti sunt. (S. Alph. n. 1089)

§ 2. DE DISPENSATIONIBUS IN LEGE PROCLAMATIONUM.

451. I. Ordinarius in hac lege dispensare potest : id enim ejus prudentiae et judicio reliquit Trid. (l. c. c. 1) Ordinarii autem nomine venit non tantum episcopus, sed et ejus vicarius generalis, qui unum tribunal cum episcopo facit. (S. Alph. n. 1007) Uterque hanc dispensandi facultatem delegare potest. (Vol. I. n. 119)

Juxta Trid. (l. c.), quando nulla vel una tantum proclamatio ante matrimonium facta est, ante illius consummationem, denuntiationes in ecclesia faciendae sunt. Sed id etiam prudentiae episcopi remittitur, et in praxi fieri non solet.

II. Quando nupturientes ad diversas dioeceses pertinent, probabilius dispensatio ab utroque Ordinario obtinenda est. Huic sententiae favit S. C. C. (in una Visen. 20 Apr. 1606), dum jussit ut vel uterque dispensaret, vel saltem ab altero Ordinario haberetur testimonium de statu libero contrahentium. (Feye, op. cit. n. 266) Probabilis tamen est sententia opposita, quia, ob unitatem actus ab utroque ponendi, quod indulgetur uni parti, transit ad alteram, vel, si dispensat Ordinarius loci in quo contrahetur, quia locus regit actum. (S. Alph. n. 1006 ; Gasp. n. 183 ; Aichner, op. cit. § 163)

Cavendum tamen ne talis dispensatio detur nisi certo constet nullo impedimento ligari partem extraneam. Saepe etiam inter Ordinarios convenit ut unus dispensationem pro parte etiam extranea concedere valeat.

III. Ut licite ab omnibus denuntiationibus dispensetur requiritur ut urgeat *legitima, gravissima et ineluctabilis causa*. (Bened. XIV, Const. *Nimiam licentiam*, 18 Maii 1743) *

Talis censetur, praeter casus supra citatos (n. 448) : a) Verecundia vel infamia contrahentium : puta si matrimonium inire cupiunt duae personae quae se conjugio junctas esse falso asserunt, et in loco domicilii passim pro conjugibus habentur ; si sponsi, quibus ob causas morales suadendum est matrimonium, conditione vel aetate ita sint impares ut propterea proclamationes ipsis verterentur in opprobrium. — b) " Si probabilis fuerit suspicio matrimonium malitiose impediri posse, si tot praecesserint denuntiationes. „ (Trid. l. c.) — c) Si inter

magnates nuptiae contrahantur, eo quod ita habet usus et eorum matrimonia notissima esse solent. (Aichner, l. c.) — *d*) Si certo moraliter constet nullum adesse impedimentum. (S. Alph. n. 1006) — *e*) Si matrimonium contrahatur a parte catholica, post legitimam dispensationem, cum parte infideli vel haeretica, et e proclamatione scandalum timeatur. Quodsi proclamatio fiat, nihil dicendum est de religione contrahentium. (S. Inqu. 4 Jul. 1874 ; Coll. P. F. n. 1223) — *f*) Periculum animae, ex. gr. si duo concubinarii matrimonium contrahere velint, et periculum sit ne iterum carnaliter commisceantur, si matrimonium differatur. (Rosset, op. cit. n. 1181)

Minores causae sufficiunt ut ab una vel altera denuntiatione dispensetur. Tales sunt : periculum fornicationis, infamia imminens e partu sponsae defloratae, matrimonium civile jam contractum vel propediem contrahendum, etc.

§ 3. DE OBLIGATIONE REVELANDI IMPEDIMENTA.

452. I. Facta proclamatione, tenetur ad revelanda impedimenta, etiam maxime occulta, quicumque novit aliquod impedimentum dirimens vel impediens inter sponso intercedere. Haec enim obligatio oritur ex ipso jure divino et naturali, quo jubemur a sacramento remove periculum irreverentiae, proximum vero servare a gravi peccato aliisque malis plurimis quae ex invalido matrimonio nasci solent.

Insuper Ecclesia, dum jubet denunciari matrimonia, saltem implicite praecipit omnibus ut impedimenta, validae vel legitimae celebrationi matrimonii obstantia, ei ad quem pertinet manifestent. Idem expresse iungitur in formula proclamationum quam exhibet Rit. Rom. (tit. VII. c. 1. n. 13)

Urget haec obligatio etiam illum qui solus impedimentum norit : nam, cum agitur de vitando peccato et nullitate sacramenti, unus testis etiam in foro externo creditur. Idem dicendum si quis illud novit tantum ex auditu, dummodo audierit a persona fide digna et quae illud tanquam certum narraverit. Non tenetur vero ad denunciandum qui illud audivit a persona quae fidem non mereatur vel ipsa dubitet. (Schmalgr. in l. 4. Decr. n. 57 seq.)

Docent plerique AA. admonitionem secretam regulariter praemitendam esse denuntiationi, quando impedimentum oritur ex peccato occulto. Sed rectius censent alii (D'Annib. III. n. 454. nota 24) eam potius omittendam esse, ne inimicitiae oriantur si, frustra admoniti, a nuptiis prohibeantur.

II. A denuntiatione facienda excusatur (Ball. P. n. 906) :

1º Qui e revelatione magnum sibi aut aliis damnum probabiliter timet : non enim urget lex cum gravi incommodo.

2º Qui prudenter existimat se nihil profecturum denuntiatione ; multo magis si hanc in contrahentium detrimentum cessuram conjicit.

3º Qui probabiliter censet revelationem grave scandalum apud alios parituram esse.

4º Qui novit contrahentes impetrasse occultam dispensationem pro foro interno, nisi fama impedimenti publica sit et nemo alius illud denunciare velit aut probare possit.

453. III. Omnium consensu, manifestandum est impedimentum quod cognoscitur tantum sub secreto naturali vel promisso ; reticendum est, quod e secreto sacramentali innotuit.

Plurimum vero discrepant AA. de impedimento quod notum sit sub secreto commisso. Nos autem, huic casui applicantes quae (Vol. I. n. 432) universe de revelatione secreti commissi statuimus, opinamur istud impedimentum regulariter manifestandum esse, prout communiter AA. sentiunt. (Schmalzgr. in l. 4. Decr. t. 3. n. 55 ; Ball. P. n. 905) Regulariter enim custodia secreti commissi in his adjunctis cedet in detrimentum tertii innocentis, vel in damnum publicum. Si enim uterque contrahens versatur in bona fide, reticentia utrique nocet, dum nulliter contrahunt ; si unus in mala fide est, alter in bona, hic graviter decipitur nisi impedimentum reveletur ; si uterque in mala fide est, saltem sacramento injuria irrogatur. Si forte agatur de impedimento mere impediēte, plerumque habebitur irreverentia sacramenti, damnum spirituale contrahentium vel etiam tertii, ut si impedimentum sunt sponsalia ante inita. Attamen cum Gury (II. n. 742), Ball. P. (l. c.) aliisque opinamur a denuntiatione faciēda excusari eum cui secretum commissum sit ratione officii, ex. gr. medici vel advocati : videtur enim praeponderare ratio boni communis quod e strictissima talis secreti custodia oritur. Idem dicendum putamus cum Gobat (Th. Mor. de Matr. n. 537) et Sporer (Theol. Sacr. de Matr. n. 382), si forte revelari nequit impedimentum sine gravi infamia committentis, qui nullas partes in hoc matrimonio contrahendo haberet, ex. gr. mulieris quae sub secreto commisso manifestasset se rem habuisse cum sponso sororis, suae. Nihilominus in his casibus exceptis conandum esset ut alio medio, ex. gr. monitione secretum committentis, matrimonii invaliditas aliudve malum imminens averteretur.

§ 4. DE EXAMINE SPONSORUM.

454. Duplex sponsorum examen distinguitur proclamationibus praemittendum : alterum generale, alterum speciale. (Aichner, op. cit. § 165)

I. Generale examen illud est quo parochus ex ipsis sponsis exquirere tenetur an adsint omnia requisita ad matrimonium valide et licite celebrandum, vid. libera utriusque voluntas, absentia impedimenti, consensus parentum, saltem regulariter, pro filiis vel filiabusfamilias, etc. (Rit. Rom. l. c. n. 1; Bened. XIV, Const. *Nimiam licentiam* cit.) Formam examinis fusius exponere solent Statuta vel Ritualia dioecesana. Tenentur autem nupturientes sub gravi ad impedimenta manifestanda, nisi agatur de impedimentis occultis a quibus dispensationem pro foro conscientiae obtinuissent: secus enim pravam voluntatem haberent sacramentum invalide, vel saltem illicite suscipiendi.

Quodsi unus nupturientium ad aliam parochiam pertinet, parochus qui matrimonio interfuturus est, debet a paracho alterius partis authenticum testimonium obtinere de absentia impedimenti et de factis proclamationibus. Si vero unus vel uterque pertinet ad aliam dioecesim, similiter si vagus est vel, aetate jam adulta, diu in alia dioecesi versatus est, parochus ad Ordinarium suum recurrere debet, ut iste per se vel per Ordinarium alterius dioecesis examen instituat de statu libero unius vel utriusque contrahentium, neque ad proclamationes procedere potest antequam testimonium de statu libero obtinerit. Juxta Instr. S. Off., 21 Aug. 1670, a Clemente X confirmatam, status liber nupturientium seu eorum immunitas ab impedimentis, et praesertim a vinculo jam contracti matrimonii, probandus esset per examen duorum testium pro unaquaque parte. Verum, extra dioeceses ditionis Pontificiae, fere ubique viget consuetudo ut hoc examen testium non instituitur; in quibusdam locis eidem suppletur per juramentum a nupturientibus praestitum, testimonium parochi loci a quo venerunt aliasve cautiones; alibi, praesertim ubi multae sunt migrationes ab una regione vel dioecesi in aliam, quandoque practice nihil aliud exigitur quam jurata nupturientium affirmatio et testimonium eorum quibus iidem noti sunt. Non omnino conveniunt Canonistae num legitima sit consuetudo qua determinatae probationi a Clemente X praescriptae alia et quandoque non ita secuta substituta sit. Sic inter recentissimos scriptores severius de eadem consuetudine loquitur Gasparri (de Matr. l. n. 139), mitius Rosset (de Sac. matr. II. n. 1124) et De Becker (op cit. p. 274). In praxi sacerdotes tuti erunt in conscientia si in hac re sequuntur mores in dioecesi sua a sedulis parochis receptos et ab Ordinario, saltem tacite, probatos. Si adhibitis investigationibus quae adhiberi solent, quantum moraliter fieri potest in casu, dubium superesset de statu libero contrahentium, debebunt vel amplioribus investigationibus dubium expellere, vel ad Ordinarium recurrere.

II. Speciale examen illud est quod instituitur ad cognoscendum num
 “uterque sponsus sciat rudimenta fidei, cum ea deinde filios suos docere

debeat. „ (Rit. Rom. l. c.) Hoc examen proclamationibus praemittendum esse, pluries decreverunt Rom. Pontifices. (Bened. XIV, Const. *Etsi minime*, 7 Febr. 1742) Rudimenta autem fidei intelliguntur ea quae unicuique cognoscenda sunt necessitate medii vel praecepti. Quatenus illa sint et qua ratione eorum notitia a rudibus sit exigenda, satis explicatum est Vol. I. n. 191 seq.

CAPUT III.

DE MATRIMONIO SECUNDUM SE.

§ 1. QUID SIT, QUAE EJUS MATERIA, FORMA, MINISTER, SUBJECTUM.

455. I. Matrimonium dupliciter sumi solet : *in fieri*, quo sensu est ille actus, quo vir et femina in statu conjugii constituuntur : *in facto esse*, quo sensu est ipse hic status, qui ad hujusmodi actum refertur tamquam effectus ad suam causam.

In priore sensu **definitur** : Contractus quo mas et femina, nullo Jure impediti, se ad individuum vitae societatem et mutuam corporum traditionem, in ordine ad actus ex se aptos ad generationem proles, obligant.

In posteriore, est : Perpetua et indissolubilis conjunctio seu vinculum viri et feminae, ortum ex eorum consensu, verbis vel aliis signis expresso. (Schmalzgr. in l. 4. t. 1. n. 223)

Matrimonium *in facto esse* latiori tantum sensu sacramentum dici potest, quatenus pro tota vita significat unionem Christi cum Ecclesia. Sacramentum N. L. in sensu stricto est solum matrimonium *in fieri*, seu contractus matrimonialis supra definitus, inter baptizatos initus et a Christo vi producendae gratiae sanctificantis donatus.

Igitur in matrimonio christiano contractus a sacramento dissociari nequit, nec potest contractus verus et legitimus consistere quin sit eo ipso sacramentum. „ Nam Christus dignitate sacramenti auxit matrimonium ; matrimonium autem est ipse contractus, si modo sit factus jure. „ (Leonis XIII Encycl. *Arcanum*, 10 Febr. 1880) Haec veritas summi momenti est contra errores in pleraque Jura hodierna de matrimonio receptos : quare etiam fusius a Dogmaticis probari solet.

II. Materia remota hujus sacramenti sunt ipsa contrahentium corpora. **Materiam proximam et formam** simul ponit legitimus con-

tractus : *materiam*, quatenus iste contractus est mutua et legitima corporum traditio per verba aut nulus, interiorem animi assensum exprimentia ; *formam*, quatenus idem simul est mutua ac legitima corporum acceptatio. (Bened. XIV, Litt. ad Archiep. Goan. 19 Mart. 1758) Prorsus autem rejicienda est sententia plurium antiquorum DD. opinantium materiam hujus sacramenti esse sponsorum consensum, formam vero benedictionem sacerdotalem. Nam nullatenus conciliari potest cum veritate saepius a Pio IX et Leone XIII declarata : rationem sacramenti separari non posse a contractu matrimoniali, ac proinde reperiri etiam ubi nulla a sacerdote benedictio impertita fuerit.

Hinc pariter liquet ministros hujus sacramenti esse ipsos contrahentes : nam, ubi valet matrimonium clandestinum, nullus alius intervenire debet. Corruit ergo sententia plurium DD. qui, duce Melchiore Cano, ministrum arbitrati erant sacerdotem nuptiis benedicentem, sicut in hac benedictione formam collocabant.

456. III. Subjectum matrimonii, prout merum contractum constituit, est quilibet homo, nullo impedimento dirimente juris naturalis vel divini prohibitus. Subjectum matrimonii, prout simul sacramentum N. L. constituit, est quilibet homo baptizatus, nullo impedimento dirimente juris etiam mere ecclesiastici prohibitus.

Hinc inter duos infideles consistere potest tantum contractus, non autem sacramentum proprie dictum matrimonii. Idem probabilius dicendum de fideli qui cum infideli, e legitima dispensatione, nubat : nam, sicut unus in utroque conjugue est contractus, ita unum, et utrumque contrahentium afficiens sacramentum esse debet ; nequit autem afficere partem infidelem, utpote omnis sacramenti ante baptismum incapacem, ac proinde neque alteram partem afficit. (Schmalzgr. l. c. n. 307) Quidam tamen recentes, ut Rosset (Op. cit. t. I. n. 347 seqq.), opinantur hujusmodi matrimonium valere in ratione sacramenti pro parte fideli : quia nihil obstat quominus idem contractus diversos effectus in utraque parte producat pro diversa earum capacitate. Hi tamen non satis attendisse videntur ad realem unitatem matrimonii in fieri (quod solum proprie sacramentum esse potest), quod simul esse nequit sacramentum et merus contractus naturalis. Attamen ubi utraque pars, quae in infidelitate matrimonium contraxit, baptismum susceperit, censemus cum Sanchez (de Matr. l. 2. disp. 9. n. 5) aliisque DD. permultis contra alios (Schmalzgr. l. c. n. 310), contractum naturalem transire in sacramentum ipsa baptismi susceptione. Etenim nihil jam deest ut contractus inter utrumque baptizatum vigens sit sacramentum. Per ipsum baptismum fit eorum matrimonium indissolubile, saltem aequae ac matrimonium ratum fidelium ; implicite autem ponunt materiam et formam, dum baptismum

suscipiunt. cum consensu saltem implicito, ut matrimonium eorum jam fiat indissolubile. Haec sententia melius congruit cum doctrina quam Leo XIII, post Pium IX, vivida luce illustravit : “ Omne inter christianos justum conjugium in se et per se esse sacramentum. „ (Encycl. *Arca-num*) Pariter aptius explicat quare Ecclesia laudet conjuges infideles qui, suscepto baptismo, benedictionem nuptialem petunt : quae eis pariter ac fidelibus contrahentibus datur. (S. Off. 20 Jun. 1860 ; Coll. P. F. n. 1557) Inter haereticos vero et schismaticos, dummodo baptizati sint, neque ullum obstat impedimentum dirimens, contractus legitimus simul erit sacramentum.

IV. Matrimonium multipliciter distingui solet. Hic illas tantum explicabimus **divisiones** quae magis ad forum internum spectant.

1° Distinguitur in legitimum, ratum et consummatum. *Legitimum* dicitur quod secundum leges naturales et civiles contrahitur inter infideles, sed caret Ecclesiae approbatione. — *Ratum*, sive Ecclesiae ratificatione approbatum, dicitur quod secundum leges divinas et ecclesiasticas sanctiones contrahitur a baptizatis, inter quos tamen nondum, post hujusmodi contractum, intercessit commercium carnale. Per positivam hujus definitionis partem opponitur matrimonio irritum ; per partem negativam, consummato. — *Consummatum* dicitur matrimonium sive legitimum, sive ratum, quod copula carnali quasi perfectum est. Ut autem vere consummatum censeatur, requiruntur duo : a) Ut carnalis copula sit perfecta et ex se sufficiens ad generationem humanam. Non sufficit ergo copula imperfecta, qua integritas virginalis amissa foret, sed ex qua, semine aut nullatenus, aut extra vas naturale effuso, generatio sequi non posset. b) Ut carnalem copulam praecesserit matrimonium legitimum vel ratum. (Ball. P. n. 409)

2° Distinguitur in verum et putativum. *Verum* dicitur quod valide contractum est, et qua tale ab Ecclesia admittitur ; *putativum*, quod reapse irritum est propter latens impedimentum, sed specie tenus valet, quia coram Ecclesia contractum est, praemissis vel saltem dispensatis denuntiationibus, et alterutro saltem conjugum impedimentum bona fide ignorante. Matrimonio putativo indulgetur prolem ex eo susceptam reputari legitimam, et conjugibus facilius dari dispensationem. (Aichner, op. cit. § 158)

3° Matrimonium cui deest aliquid e solita publicitate, vel clandestinum est vel conscientiae vocatur. *Clandestinum* dicitur quod sine paroco et duobus testibus contractum est. Matrimonium *conscientiae* illud vocatur quod, omissis denuntiationibus, clam contrahitur coram paroco vel alio sacerdote ab Ordinario deputato et duobus testibus familiaribus, secreti lege obstrictis. Hac ratione matrimonium iniri nequit nisi episcopus

licentiam dederit et adsit gravissima causa, puta virum et feminam publice haberi ut legitimos conjuges, absque ulla criminis suspicione, reapse autem in concubinato perstare. Plura specialia statuta de his matrimoniis tulit Bened. XIV (Const. *Satis Vobis*, 17 Nov. 1741) ut hujusmodi matrimonia secreta servantur et tamen conjuges ad obligationes suas implendas adigantur. Insuper adverte talia matrimonia evulganda esse si quando alter conjux, vivente comparte, novum matrimonium attentaret, vel si conjuges tam familiariter inter se viverent ut ceteris, matrimonium initum ignorantibus, scandalum darent : tum enim secreti observatio in damnum commune vel tertii cederet. (Ball. P. n. 1428)

Cum his matrimoniis conscientiae proprie dictis confundenda non sunt ea quae quandoque clam ineuntur cum solis substantialibus formalitatibus, puta quia lex civilis obstat ne in facie Ecclesiae contrahantur. Talia enim nequaquam occultanda manent, sed cum debitis cautelis evulganda sunt, ut scandalum tollatur quod forte e concubinato ortum sit vel, ignorato matrimonio, facile oriretur. Pariter a matrimoniis conscientiae discrepant ea quae *morganatica* vocantur, et ineuntur inter virum insigni nobilitate conspicuum et mulierem inferioris conditionis, ea lege ut liberi inde nascituri certa quadam portione bonorum paternorum contenti sint, nullam vero partem in reliquis, neque in titulis et dignitatibus paternis habeant.

§ 2. DE CONSENSU AD MATRIMONIUM REQUISITO.

457. I. Consensus, in quo sacramenti materia et forma constant, debet esse :

1° *Verus* : nam, si alteruter contrahentium fecte consentit, deest contractus sen consensus duorum in idem placitum. Hinc qui, nullo metu cogente, fecte consensum daret, non tantum sacrilegium committeret ob irreverentiam sacramenti, sed et injustitiam ob damnum alteri bona fide contrahenti illatum. Hoc autem damnum plerumque reparari non poterit, nisi consensum verum dando. Etenim cum, in foro externo, vix posset hujusmodi fictio probari, altera pars ad alias nuptias transire non permetteretur, et sic cogeretur vel manere innupta vel religionem ingredi. Excipe tamen : *a*) Si deceptor matrimonium jam cum alia vero consensu inierit. — *b*) Si damnum deceptae alio modo reparari queat, vel ipsa decepta aliam compensationem sponte admittat. — *c*) Si deceptor in longe altiori statu sit positus : quia matrimonia inter adeo dispares solent infelices exitus habere. — *d*) Si contrahens manifesta consensus ficti indicia praebuit : tunc enim femina seipsam decepit. (Schmalzgr. l. c. n. 268 seq.)

2° *Mutuus* : est enim matrimonium contractus bilateralis, quo uterque jus in corpus suum tradit et acceptat.

3° *Liber* : invito enim nequit imponi onus perpetuum. Cfr. dicenda de impedimento vis et metus. (n. 490) Hinc matrimonii contrahendi incapaces sunt quicumque alios contractus inire nequeunt. (Vol. I. nn. 580, 586) Ideo invalide contraherent amentes, nisi in lucidis intervallis versentur, mente tam debiles ut naturam obligationis matrimonialis satis percipere nequeant, semi-ebrii, etc.

4° *Simultaneus*, saltem moraliter, et ita ut casu quo unus jam praestitit consensum, iste interea, donec etiam consentiat alter, neque expresse, neque tacite revocetur.

5° *Signis externis manifestatus*, ob rationem omnibus contractibus communem. (Vol. I. n. 585) Ad valorem certe non requiruntur verba formalia, sed sufficiunt quaelibet signa, ut nutus, scriptura, etc. Imo probabilius nullum est Ecclesiae praeceptum sub peccato etiam veniali obligans ad consensum verbis formalibus exprimendum, dummodo aliis signis ita manifestetur ut nullum de valore matrimonii dubium exsurgere possit. (Schmalzgr. l. c. n. 275)

458. II. Consensus datus sub conditione de praeterito vel de praesenti efficit ut statim validum vel invalidum sit matrimonium, prout eo momento conditio ista vera vel falsa est. Nam nulla datur ratio ob quam matrimonium hac in re non sequatur ceterorum contractuum leges. (Vol. I. n. 595) Statim quoque valet consensus datus sub conditione de futuro necessario vel infallibiliter eventuro : aequivalet enim consensui dato sub conditione de praesenti vero. Excipe, si quando contrahentes existiment incertam esse conditionem reapse necessariam, vel hujusmodi conditionem apponant ut temporis praefinitionem, ex. gr. *Contraho tecum si pater meus morietur* : tunc enim suspendetur valor matrimonii donec conditio purificata sit. (Schmalzgr. in 4. Decr. t. 5. n. 19 seqq.)

Nullibi prohibitum est, et consequenter per se licet, matrimonium sub honesta conditione de praesenti, praeterito vel futuro contrahere. (Reiff. in eumd. tit. n. 22) Attamen, cum Rit. Romanum tamquam formam matrimonii in facie Ecclesiae celebrandi exhibeat consensum absolutum, et plurima incommoda ex adjectis conditionibus enasci prout sit, parochus permittere nequit ut coram se contrahatur matrimonium conditio-natum, nisi ob causam urgentissimam, et impetrata, quatenus fieri possit, Ordinarii venia.

III. Consensus datus sub conditione de futuro contingente honesto et possibili, nec substantiae matrimonii contraria, suspendit valorem

matrimonii, donec verificata fuerit : nam etiam hic matrimonium sequitur leges generales contractuum. (Vol. I. n. 595) Impleta autem conditione, dummodo prior consensus retractatus non fuerit, valebit matrimonium, nullo novo consensu posito, etiam antequam contrahentes de impleta conditione certiores facti sint. Attamen, antequam id noverint, matrimonio uti non licet, ne se constituent in periculo fornicationis. (Schmalzgr. l. c. n. 29 seqq.) Neque opus est ut, purificata conditione, consensum coram paracho renouent, ut a S. Pio V et Clemente VIII declaratum fuisse testatur Fagnanus. (in cap. *Super eo*, ejusdem tit.)

459. IV. Si matrimoniali consensui adduntur **conditiones contrariae substantiae conjugii**, contractus est invalidus. Ita declaravit Gregor. IX (Decr. l. 4. t. 5. c. 7) : “ Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta si alter dicat alteri : Contraho tecum si generationem prolis evites vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quaestu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. „ Unice hic agitur de conditione de futuro, quae sola valorem matrimonii suspendit, ideoque sola proprie nomen conditionis meretur. Neque jure positivo inducta est haec nullitas. Ex ipso enim jure naturali, matrimonium in hoc casu nullum est, sicut quilibet contractus nullus est ubi, per conditionem ejus substantiae repugnantem, substantia ejus corrumpitur, puta si quis vellet emere rem ea conditione ut nullum pretium solvere deberet.

Ut autem invalide contrahatur, necessarium est ut hujusmodi conditio expresse adjecta fuerit contractui matrimoniali, aut saltem ut alteruter vel uterque, dum contrahunt, intentionem habuerit se non aliter obligandi. Validum vero censendum est, in utroque foro, matrimonium quod contractum est cum intentione veri matrimonii ineundi, sed cum proposito non servandi ejusdem obligationes, etiam substantiales, ex. gr. non abstinendi a commercio carnali cum tertia persona (Vol. I. n. 585), vel cum intentione quae sit quidem substantiae matrimonii contraria, ex. gr. faciendi divortii in casu adulterii, sed tantum concomitanter se habeat, neque in pactum deducatur. Vid. in hoc ultimo casu habetur voluntas aliqua absoluta ineundi matrimonii validi, cui praeponderare nequit intentio substantiae matrimonii contraria, orta ex errore quo quis putat aliquam intentionem, ex. gr. faciendi divortii, in certis casibus cum vero matrimonio stare posse. In hoc quasi conflictu duarum voluntatum contrariarum, praevalet voluntas absoluta ineundi matrimonii veri, quae implicite continet revocationem alterius. Sic etiam valide baptizat qui vult facere quod Christus instituit, non autem quod facit Ecclesia Romana. (Lugo, de Sacr. in genere, disp. 8. sect. 8)

In foro autem externo, cum de intentione occulta vix constare possit,

censetur validum matrimonium, dummodo intentio substantiae matrimonii contraria non fuerit in pactum deducta. Ita Pius VI (Litt. ad Archiep. Prag. 11 Jul. 1789) de matrimoniis haereticorum existimantium divortium in casu adulterii licere: "Si conditio legalis vinculi conjugalis allatis de causis solvendi, per pactum expressum matrimonio apponatur, nullum et irritum ab initio dicendum erit matrimonium... Si vero nulla fuit apposita expressa ejusmodi conditio repugnans substantiae matrimonii, licet contrahentes generatim intendant contrahere juxta placita sectae aut legis concedentis dissolutionem vinculi conjugalis, nihilominus matrimonium valide contractum censendum erit."

Reputandae sunt substantiae matrimonii contrariae conditiones quibus tollitur quodlibet e tribus bonis matrimonii, vid. bonum prolis, fidei vel sacramenti. *Bonum prolis* spectat procreationem et educationem liberorum: huic repugnant conditiones de semine extra vas emittendo, de procurando abortu, etc. *Bonum fidei* consistit in mutua fidelitate quam conjux uterque alteri servare tenetur, tum reddito debito conjugali, tum vitata commixtione cum tertio: huic repugnant conditiones quibus excludatur mutua potestas in corpus alterius, vel imponatur obligatio se aliis pro quaestu prostituendi. *Bonum sacramenti* poscit individuum vitae societatem, et hoc nomine vocatur quia strictius servandum est inter fideles ob sacramenti proprie dicti dignitatem: huic repugnat conditio solvendi matrimonialis vinculi ob causam adulterii, discordiarum, etc. (Schmalzgr. l. c. n. 6 seq.)

Practice saepius ob intentionem contrariam bono sacramenti quam ob intentionem reliquis bonis contrariam, invalidum erit matrimonium. Etenim, si quis intendit facultatem servare discedendi a comparte vel etiam aliam ducendi, manifestum fit eum nolle suscipere obligationem perpetuae societatis cum priore sponsa servandae. Ubi vero reliquis bonis adversatur conditio, ex. gr. non utendi matrimonio nisi onanistice, sive ab initio, sive postquam duo tresve liberi suscepti fuerint, facilius continget sponso velle omnes matrimonii obligationes in se suscipere, et hac conventionem intendere tantum ut impune eas postea non servent. Imo regulariter haec mens ipsis supponenda est, cum plerique intendunt absolute inire matrimonium, neque tale pactum adiciant tamquam conditionem sine qua non. (Ball. P. n. 494; Lehmk. II, n. 689) Si res dubia esset, in foro conscientiae, plerumque nihil aliud superesset quam ut consensus absolute renovaretur.

Probabilius non repugnat substantiae matrimonii conditio adjecta de virginitate servanda. Sicut enim, contracto jam matrimonio, possunt conjuges mutuo consensu vovere continentiam, ita et in eodem contrahendo facere possunt. Matrimonium quod cum tali conditione initur, ut factum est a B. M. V. cum S. Josepho, et a quibusdam Sanctis, duplici

contractui aequivalet : uno, qui matrimonii proprius est, potestas mutuo in proprium corpus alteri traditur ; altero, uterque cedit usu seu exercitio hujus juris. (Ball. P. n. 423) Alii tamen (Schmalzgr. l. c. n. 120. qui et alios plures veteres citat ; Rosset, de Sacram. Matrim. n. 194 seqq.) hujusmodi conditionem matrimonii substantiae repugnare autumant : quia de substantia illius est mutua corporum traditio, vi cujus matrimonium contrahentes in se mutuo transferunt jus in corpus suum ad actus conjugales, ac proinde se obligant ad eos reddendos ; contrahentes vero sub conditione servandae aut vovendae perpetuae castitatis, jus istud et implicitum consensum ad actus conjugales reddendos appositione talis conditionis excludunt, cum vi illius ad copulam non exigendam et non reddendam obligentur. Sed, ut advertit Palmieri (Ball. P. n. 424, nota) in hoc argumento confunditur jus cum exercitio juris, atque ideo renuntiatio utendi jure confunditur cum non existentia juris. Obligatio enim ad non exigendum componi potest cum jure exigendi, ut patet in eo qui voto obstrictus matrimonium init.

460. V. Matrimonium cui adjiceretur conditio impossibilis vel turpis de futuro, in foro externo, praesumendum est validum.

Constat ex Decretali mox cit. in qua ita prosequitur Gregor. IX : “ Aliae conditiones, si turpes aut impossibiles fuerint, debent, propter ejus (matrimonii) favorem, pro non adjectis haberi. „ Vid. Ecclesia jure merito praesumit contrahentes conditionem impossibilem potius joco quam animo huic alligandi consensum suum adjecisse, nec voluisse conditione turpi ad peccandum allicere. Haec tamen tantum juris praesumptio est, quae in foro interno cedit veritati et in ipso foro externo contrarius probationibus elidi potest.

Ab hac praesumptione tres casus excipi solent :

1° Si contrahentes ignorabant conditionem esse impossibilem vel turpem. Hac ignorantia existente, matrimonium initum sub conditione impossibili, ex. gr. si consentiant parentes jam defuncti, nullum est ; initum sub conditione turpi, ex. gr. si furtum feceris, saltem suspenditur donec conditio impleta fuerit. Num, impleta conditione turpi, valeat hujusmodi matrimonium, disputant AA., ut de quocumque contractu turpi dictum est Vol. I. n. 584.

2° Si contrahentes ignoraverint cit. constitutionem Gregorii IX. Qui enim eam ignorant, ut fere semper continget, praesumendi sunt huic conditioni vere alligasse consensum.

3° Si constat hujusmodi conditionem serio adjectam fuisse. Ita nullum judicandum esset matrimonium contractum a juvene divite cum puella paupere, sub conditione : Si centum francorum millia in dotem dederis, quia satis patet haec ab eo dicta esse ut indicaret se nullam obligationem

suscipere velle. Item nullum foret matrimonium contractum sub conditione educandi liberos in haeresi. Sed saepe haec clausula aliaeve similes non adduntur per modum conditionis suspensivae, ita ut unus contrahentium nolit valere contractum nisi alter ex animo promittat rem inhonestam suo tempore exsequi; adduntur potius tamquam *modus* seu obligatio accessoria, ad quam una pars alteram vult obligari post perfectum contractum matrimoniale, cujus valorem minime intendit hujus oneris adjectione suspendere. (Schmalzgr. l. c. n. 139 seq.)

§ 3. DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII.

461. Duae sunt proprietates matrimonii, quas fusius probare solent Dogmatici e revelatione, Philosophi Morales e penu rationis: unitas et indissolubilitas. Quae ex indissolubilitate ad nostram disciplinam pertinent, tractabimus n. 555 seqq. Hic breviter tantum doctrinam de **unitate matrimonii** subjiciemus.

I. Polyandria repugnat juri tum naturali, tum divino, ideoque semper et ubique, prohibita fuit. Repugnat enim primario conjugii fini, vid. generationi et bonae educationi prolis, cum rariores faciat partus et incertum patrem, cui praecipue educandae prolis cura demandata est.

II. Polygamia simultanea saltem fini secundario conjugii, nempe tranquillae cohabitationi conjugum, repugnat. In omnibus gentibus prohibita est ex quo Christus (Matth. XIX, 3 seqq.) matrimonium revocavit ad primaevam unitatem, quam a divino institutore (Gen. II, 23) acceperat. Igitur abolita est dispensatio quam DD. communiter censent viguisse in populo Dei, ex. gr. tempore Patriarcharum, vel etiam forte inter alias gentes. Matrimonium ergo quod ipsi infideles attentant cum secunda vel tertia uxore, vivente prima, invalidum est, et tenentur hanc solam servare vel repetere, reliquis dimissis.

III. Mortuo viro vel uxore, licet parti superstiti secundas vel ulteriores nuptias inire, ut patet e ss. Litteris (1 Cor. VII, 39) et ecclesiastica traditione. Videsis Canonistas tit. ult. l. 4. Decr. interpretantes. Haec libertas statim ab obitu compartis, in conscientiae foro, datur, etiamsi forte leges civiles (C. C. a. 228) viduae superstiti novas nuptias per aliquot menses prohibeant. Sed cavendum ab incapacitatibus vel poenis civilibus.

§ 4. DE LICITA CELEBRATIONE MATRIMONII.

462. I. Ad matrimonium licite contrahendum requiritur **status gratiae**: est enim sacramentum vivorum. Attamen nulla lege divina vel ecclesiastica universali praecipitur ut nupturientes, mortali peccato foedati, statum gratiae recuperent per confessionem potius quam per solum actum contritionis. (n. 128. II.) Sed Conc. Trid. (Sess. 24. de ref. Matr. c. 1) *hortatur* conjuges ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem, confiteantur et communicent.

Statutis autem vel consuetudinibus multarum dioecesium praecipitur ut sacramentalis confessio nuptiis celebrandis praemittatur. Hoc praeceptum merito imponi publicis peccatoribus, inter omnes convenit, neque aliter de occultis peccatoribus sentiunt communiter AA. (Aichner, op. cit. § 191; Feye, op. cit. n. 276) Quidam tamen (De Becker, op. cit. p. 252 seq.) existimant iis qui publici peccatores non sint, non posse imponi strictam obligationem, quia tali lege episcopus novum impedimentum matrimonii induceret, quod supra ejus potestatem foret. Verum merito dubitari potest num hoc sit impedimentum proprie dictum, cum nemo vi talis statuti immediate a matrimonio ineundo prohibeatur; deinde nullo *certo* jure constat supra episcopi potestatem esse ut inducat impedimentum mere prohibens. (Gasp. n. 270) Neque valet ratio: non posse jure humano praecipi confessionem iis qui ad eam jure divino non teneantur, quales sunt nupturientes a peccato mortali immunes. Hoc enim effatum communi sententiae Theol. adversatur, teste Lugo, de Poenit. disp. 15. n. 129 seqq. Fatendum est S. C. de P. F. interrogatam de statuto particulari quo a nupturientibus dicebatur exigendum testimonium peractae confessionis, 21 Sept. 1840, respondisse: "Quoad fidem confessionis, suadendum ut exhibeant, sed, si renuant, non ideo a matrimonio excludendi." Verum non censemus tantam vim in responso hujus S. C. ponendam esse ut propterea reprobetur universe jus particulare multarum dioecesium. Id unum inde sequitur: non probare S. Sedem ut propter recusatam confessionem denegetur assistentia sacerdotis, quod nullatenus indicat nullam antea viguisse obligationem. Cfr. n. 519, V.

II. Probabilius per se non peccat vir vel mulier matrimonium contrahens cum comparte quam novit in statu peccati mortalis versari. Matrimonium enim christianum sequitur conditionem contractuum: hos autem inire licet, ob quamlibet notabilem utilitatem, cum parte quae in contrahendo, e propria malitia, peccatura praevidetur. (Vol. I. n. 233) Neque obstat prohibitio ministrandi sacramenta indignis. Plurimum

enim differt conditio ministri in matrimonio ab ejusdem conditione in reliquis sacramentis. In his enim agit personam publicam, quae ex munere suo tenetur specialiter attendere ad merita et demerita recipientium, ne fiat dispensator infidelis; in matrimonio, minister est persona privata celebrans contractum, atque ideo ex munere suo solum attendit ad utilitatem propriam, ac praeterea, cum sit simul subjectum, non apparet quare hujus conditiones (n. 130) sequi non possit. (Lugo, de Sacr. in gen. disp. 8. sect. 14) Quodsi quis, cum S. Alph. (l. 6. n. 55), ad licitatem requireret grave incommodum in nuptiis relinquendis, practice in idem recideret: numquam enim deerit grave incommodum in relinquendis optatis nuptiis. Verum per accidens peccaret, etiam graviter, qui contraheret cum parte adeo impia vel corrupta, ut se proximo periculo perversionis exponeret.

Peccaret graviter qui matrimonium contraheret cum excommunicato vitando, non autem probabilius qui contraheret cum tolerato. (S. Alph. l. c.) Cfr. n. 130. De matrimonio cum haeretico dicemus n. 517 seqq.

463. III. Parochus illicite assistentiam suam negaret iis quos novit ob occultam censuram occultumve peccatum indignos esse. (n. 123) Quodsi ejus assistentiam postulant ii qui notorie in ecclesiasticam censuram inciderint vel merito publici peccatores dicantur, imprimis aduti debet ut absolutionem a censuris procurent vel a mala vita resipiscant. Ubi vero emendationem oblinere frustra conatus est, censet S. Alph. (l. c. n. 54) parochum assistere non posse, nisi excusetur metu mortis, vel ad vitanda graviora damna communia vel ipsorum contrahentium, puta ne ipsi perseverent in peccato. Hanc sententiam laudavit S. Poenit. 10 Dec. 1860 (Coll. P. F. n. 1528), saltem ubi de iis qui notorie in censuras inciderint quaestio fit. At Lugo (l. c. sect. 13), Ball. P. (de Sacr. in gen. n. 59), alique haud immerito putant parochum hujusmodi matrimonio assistere posse, dummodo non agatur de excommunicato vitando. Etenim cooperatio quam praestat est valde levis, cum sacramenti minister non sit, sed tantum ut testis publicus contractui legitimo assistat; neque assistentiam absque gravi incommodo negare potest: quare non magis peccat quam notarius interveniens contractui legitimo, dum novit contrahentes ex intentione prava peccare. Practice vix differt utraque sententia, si ratio habetur exceptionum quas prior admittit. Nam, si parochus denegaret assistentiam matrimonio peccatoris publici quem frustra ad meliorem frugem revocare conatus esset, fere semper timenda essent graviora mala, puta nupturientes victuros esse in concubinato, odia gravissima in ipsum parochum, etc. Haec facillime nostris diebus contingerent cum, ope matrimonii mere civilis, in multis regionibus, concubinariis iisdem juribus gaudere possint ac conjuges legitimi.

Si matrimonium petunt una pars catholica et altera quae fidem abjecit, at nulli falsae religioni vel haereticae sectae adscripta est, quando parochus nullo modo potest hujusmodi matrimonium impedire (ad quod totis viribus incumbere tenetur) et prudenter timet ne ex denegata matrimonio assistentia grave scandalum vel damnum oriatur, res deferenda est ad episcopum qui, inspectis omnibus casus adjunctis, permittere poterit ut parochus matrimonio passive intersit, tamquam testis *authorizabilis*, dummodo tantum omnino sit catholicae educationi universae prolis aliisque similibus conditionibus. Hanc normam quam his jam alicui episcopo praestituerat, S. Off. 13 Jan. 1899 ad omnes episcopos extendi posse decrevit, probante Leone XIII.

Tandem si una pars ad franco-muratores aliamve sectam a S. Sede reprobata (n. 596) pertinet, eadem norma applicari posse videtur, cum cit. resp. 13 Jan. 1899 universe loquatur de iis omnibus qui, licet fidem abjecerint, nulli tamen sectae haereticae adscripti sint. Regulariter hujusmodi matrimonia celebranda erunt sicut matrimonia mixta (n. 519) prout innuunt verba ejusdem responsi: "Parochus matrimonio passive intersit, tamquam testis *authorizabilis*. „ Attamen non videtur adempta episcopo facultas concedendi ut ad vitandum scandalum aliudve grave incommodum benedictio nuptialis impertiatur vel Missa nuptialis celebretur. Etenim 21 Febr. 1883 S. Off. responderat de eodem casu: "Omnino excludatur celebratio sacrificii Missae, *nisi quando adjuncta aliter exigant*. „ Cfr. Lehm. II. n. 714. Neque diserte de hoc casu moralis necessitatis loquitur decretum 13 Jan. 1899.

464. IV. Ritus celebrandi matrimonii sacramenti reperitur in Rituali Rom. (tit. VII. c. 2) Attamen Conc. Trid. (Sess. 24. de ref. Matr. c. 1) declarat: "Si quae provinciae aliis, ultra praedictas, laudabilibus consuetudinibus et caerimoniis hac in re utuntur, eas omnino retinere S. Synodus vehementer optat. „ Igitur nihil prohibet quominus Rit. Rom. praescriptiones aliquatenus modificentur pro locorum consuetudine. Qua de re cfr. Pastoralia dioecessana.

Praeter hunc ritum, impertienda est regulariter in omnibus matrimoniis catholicorum sollemnis **benedictio nuptialis**, quae in Missa pro Sponso et Sponsa reperitur, neque ab ea avelli potest. Sacerdos qui sponso conjungit, juxta mentem Conc. Trid. (l. c.), hortari debet conjuges ut illam benedictionem accipiant. Ipsi impertienda est, juxta resp. S. Inq. 31 Aug. 1881 "etiamsi petant postquam diu jam in matrimonio vixerint, dummodo mulier, si vidua, benedictionem ipsam in aliis nuptiis non acceperit. „ (Coll. P. F. n. 1560) Ipsi nupturientes, juxta communem sententiam (S. Alph. n. 988), sub levi tenentur ad hanc benedictionem petendam. Attamen haec sententia nullo solido funda-

mento niti videtur. Nam e locis Decreti Gratiani, quae a pluribus allegantur, contrarium potius eruitur. Sic Nicolaus I c. *Nostrates* (causa 30. q. 5) sic concludit : “ Peccatum autem esse si haec cuncta in nuptiali foedere non interveniant, non dicimus, quemadmodum Graecos vos astruere dicitis. „ Scandalum vero, ad quod alii (Schmalzgr. in l. 4. Deer. t. 21. n. 36) unice recurrunt, ratio extrinseca est, et quae saepe abesse potest. Quare per se nullam strictam obligationem esse opinamur hujus benedictionis intra Missam recipiendae. Ita sentire videtur S. Inq. (resp. cit.) dum addit “ *hortandos* esse eosdem conjuges catholicos, qui benedictionem sui matrimonii non obtinuerunt, ut eam primo quoque tempore petant „, et S. C. R. interrogata utrum haec benedictio sit praeceptiva an facultativa, 9 Maii 1885 ad idem responsum remisit. (Coll. P. F. n. 1561)

De loco quo matrimonium celebretur, nullum strictum praeceptum dat Rit. Rom. (tit. VII. c. 1. n. 16) : “ Matrimonium in ecclesia maxime celebrari *decet*. „ Quandoque tamen statuta dioecesana vetant ne, absque Ordinarii licentia, extra ecclesiam celebretur.

V. Contractum matrimonium parochus manu sua adnotare debet in libro ad hoc destinato, etiamsi alius sacerdos, ab ipso vel ab Ordinario delegatus, matrimonium celebraverit. Id enim jubet Rit. Rom. (tit. VII. c. 2. n. 6), juxta statutum Conc. Trid. (Sess. 24. de ref. Matr. c. 1) : “ Habeat parochus librum in quo conjugum et testium nomina, diemque et locum contracti matrimonii describat ; quem diligenter apud se custodiat. „ In hoc libro mentio facienda est dispensationis quae pro foro externo obtenta fuerit, seu pro impedimentis publicis. Nihil vero adnotandum de dispensatione quae tantum pro foro interno, seu pro impedimentis occultis concessa fuerit. Cfr. n. seq.

CAPUT IV.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

§ 1. DE IMPEDIMENTIS IN GENERE.

465. NOTIONES. Impedimentum matrimonii in genere definiri potest : defectus alicujus conditionis a competente lege pro validitate aut pro liceitate matrimonii requisitae. (Aichner, op. cit. § 166)

Plures divisiones impedimentorum illorum a Canonistis afferri solent, quae vel ex ipsa eorum denominatione facile intelliguntur aut ad forum externum potissimum referuntur. Pro scopo nostro, indicabimus tantum divisiones :

1° In *dirimentia* et *mere impediencia*. Priora matrimonium, iis obstantibus contractum, irritum, posteriora, dumtaxat illicitum efficiunt.

2° In *publica* et *occulta*. Quae divisio ut rite explicetur, distinguendum est simul inter naturam rei et factum.

Natura sua publica sunt illa impedimenta quae nullam infamiam ingerunt et plerumque haud aegre probantur, ex. gr. consanguinitas, affinitas et copula licita. Ex adverso, ob infamiam quam secum trahunt et probationem plerumque difficilem, *natura sua occulta* dicuntur impedimenta criminis et affinitatis et copula illicita.

De facto publica sunt impedimenta quae, licet forte natura sua occulta sint, majori parti civitatis, paroeciae, communis innotuerunt, sive per evidenciam facti, sive per famam ex iudiciis et praesumptionibus ortam vel quae, ob numerum aut qualitatem eorum quibus nota sunt, brevi divulganda praevidentur. Quatenus *de facto occulta* dicenda sint, non ita inter DD. convenit. Ex praxi S. Poenitentiariae, quae hic potissimum spectanda venit, quaedam vocantur simpliciter *occulta*, quaedam *omnino occulta*. Haec sunt quae per duos testes probari nequeunt ; illa quae merito sperantur non esse divulganda, licet paucis personis, puta ad summum septem vel octo, innotuerint. (Feye, n. 86 seqq. ; De Becker, p. 51)

466. ASSERTA. I. Ecclesia jure proprio statuere potest impedimenta, etiam dirimentia, matrimonii pro fidelibus.

Ita definivit Trid. (Sess. 24. can. 4) : “ Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit. „ Hanc facultatem Ecclesiae competere jure proprio, non autem ex concessione principum civilium, jam ex isto canone satis constat, et confirmatum est ex damnata in Syllabo Pii IX prop. 69^a : “ Ecclesia sequioribus saeculis dirimentia impedimenta inducere coepit, non jure proprio, sed illo jure usa quod a civili potestate mutuata erat. „ Hinc idem a fortiori patet de impedimentis mere impediencia.

Igitur impedimentis ab Ecclesia statutis subjacent omnes qui per baptismum ejus subditi facti sunt. Cfr. Vol. I. n. 94. II. Iis ergo afficiuntur etiam haeretici et schismatici. Idem liquet e pluribus documentis Pontificiis in quibus edicitur vel supponitur irrita esse haeticorum matrimonia quibus obstiterit aliquod impedimentum juris ecclesiastici. Sic Bened. XIV, ubi declarat in Const. *Matrimonia* (4 Nov. 1749) valere in

locis Foederatorum Ordinum matrimonia clandestina haereticorum (n. 500), hanc restrictionem ponit : “ Dummodo aliud non obstiterit canonicum impedimentum. „

II. Potestas civilis nulla impedimenta dirimentia matrimonium fidelibus statuere potest ; idem omnino tenendum censemus de impedimentis mere impediētibz.

Hanc doctrinam de impedimentis dirimentibus hodie catholici omnes, tamquam certam, tenent. Dubia enim quae e sententia quorundam antiquiorum Theol. oriri poterant, sustulerunt tum praxis S. Sedis, quae constanter tamquam valida agnovit matrimonia a fidelibus inita contra leges civiles regionis quibus irrita habebantur, tum varia RR. PP. documenta. Videsis Feye, op. cit. n. 48. Sufficiat citare Pium VI (Epist. ad Episc. Motulensem 16 Sept. 1788) : “ Hinc fit ut *ad solam Ecclesiam...* jus omne ac potestas pertineat suam adsignandi formam huic contractui ... ac proinde de matrimoniorum validitate aut invaliditate iudicium ferre, „ et Leonem PP. XIII (Encycl. *Arcanum*) : “ De sacramentis autem statuere et praecipere, ita, ex voluntate Christi, sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis ejus vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam. „

Aliqui AA. etiam recentes (ut Aichner, op. cit. § 155) civili potestati agnoscunt facultatem statuendi impedimenta mere prohibentia pro fidelium matrimoniis. Verum hic quoque valet ratio mox allegata ex Encycl. litt. *Arcanum* Leonis XIII, qui eandem doctrinam diserte tradit in Epist. ad Episc. Prov. Venetae 8 Febr. 1893 (Act. S. S. t. 25. p. 459 seqq.) ubi : “ Quaevis alia potestas, praeter illam ad quam hujusmodi administratio spectat, de conditionibus ad matrimonium rite inendum necessariis ... tum denique de ceteris rerum adjunctis, ex quibus perficitur ut matrimonium ipsum honeste ac sancte celebretur, iudicium ferre nec potest, nec debet. „ Quomodo autem Status effectus civiles matrimoniis christianorum agnoscere debeat, declarat R. P. (eadem epist.) : “ Civilem potestatem civiles conjugii effectus statuere ac dispo- nere quidem posse : sed quod ipsum matrimonium proxime spectat, Ecclesiae sancendum relinqui oportere : profiteatur eadem laica potestas verum ac legitimum matrimonium esse quod a Christo Jesu institutum fuit et ab Ecclesia reapse proponitur ; indeque ad effectus, qui ex civium conjugis in civili consortio consequuntur, sive denegandos, sive concedendos procedat. „ Hinc nulla est in conscientia obligatio abstinendi a matrimonio quod sola lex civilis prohibet. Attamen, ne ipsi conjuges vel eorum proles gravia detrimenta patiantur, ne turbis ansa detur, etc., conditiones a lege civili requisitae regulariter implendae erunt, dummodo nihil illicitum in se contineant. (Feye, n. 72 ; De Becker, p. 37)

467. III. Potestati civili competit facultas ponendi impedimenta non tantum prohibentia, sed etiam dirimentia matrimonium infidelium.

Hanc doctrinam veteres Canonistae tamquam certam et communem tradebant. (Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 1. n. 367) Rationem afferunt: matrimonium infidelium non esse sacramentum, sed contractum civilem, cui proinde princeps certam formam, conditiones et solemnitates praestituere potest, sub poena nullitatis servandas, sicut pro reliquis contractibus facere potest et solet. Ab hac sententia recessere plures recentiores, nixi praecipue sacro caractere quo matrimonium etiam infidelium a reliquis contractibus discrepet, ac proinde civilis potestatis auctoritati subducatur. Haec tamen ratio inefficax videtur: nam etiam alia quae sacrum characterem habent, puta iuramentum, civili auctoritati, quoad plurimas determinationes bonum sociale spectantes, subjacent; deinde ipsa necessitas communis boni postulat ut matrimoniis infidelium a principe civili apponi possint quaedam impedimenta, cum ab Ecclesia apponi nequeant, a communi autem utilitate prorsus postulentur. (De Becker, p. 42 seq.) Igitur, dummodo constet vim legis scriptae vel consuetudinae inter infideles vigentis esse ut matrimonium quoddam ob rationabile impedimentum nullum sit, licet ea doctrina uti ad aliud matrimonium neo-conversis permittendum: quam regulam et ipsae SS. CC. Inq. et de Prop. Fide quandoque secutae sunt et tamquam tutam normam Missionariis transmissere. (Coll. P. F. nn. 1308, 1447, 1449) Accedit ratio desumpta e favore fidei, ut in casu simili dicitur n. 479. Cfr. Gasparri, Tract. can. de matr. n. 285 seq.

IV. Impedimenta dirimentia matrimonium invalidum reddunt, etiamsi **a contrahentibus invincibiliter ignorantur**: veram enim inhabilitatem ad contrahendum inducunt, neque, generatim saltem, per modum poenae statuuntur.

Attamen plures putant impedimentum criminis habere rationem poenae, ideoque ab ignorantibus non incurri: de qua controversia dicitur n. 486. **IV.** Quidam veteres DD. idem de impedimento affinitatis e copula illicita existimabant. Verum hodie nemo dubitat quominus sub regulam generalem cadat. Et merito: nam in hoc impedimento, praeter scelus puniendum, habetur personarum propinquitas e sanguinis commixtione oriunda et impedimentum inducens, etiam quando e copula licita provenit. (Ball. P. n. 1054)

468. V. Regulariter urgent impedimenta dirimentia etiam ubi ad matrimonium contrahendum stimulat metus gravium malorum: haec enim per dispensationem plerumque vitari poterunt. Sed probabiliter excipiendi sunt:

1° Casus qui *perplexus* dici solet, nim. cum, omnibus jam ad nuptias paratis sponsisque ad ecclesiam profecturis, parochus detegit impedimentum cujus dispensationem jam tempore opportuno obtinere nequeat, talisque naturae ut nuptiae sine scandalo vel infamia differri non possint. Manifestum est hunc casum minime obtinere, quando detegitur impedimentum natura sua publicum, puta consanguinitatis: quippe quod absque ulla sponsorum infamia revelari possit. Ubi vero impedimentum occultum est, neque sine sponsorum infamia revelari potest, probabile est cessare legem impedimentum inducentem, quia in casu evaderet noxia et scandala gigneret. (Vol. I. n. 127) Quare, si uterque contrahentium in bona fide versatur, poterit parochus a monitione abstinere; quamquam ad majorem securitatem prodest, contracto matrimonio, quamprimum a S. Poenitentiaria dispensationem vel sanationem in radice petere. (S. Alph. n. 613; Ball. P. n. 1410) Sed si unus nupturientium in mala fide est, non videtur cessare impedimentum, cum nemini sua fraus patrocinari debeat. Quare parochus vel confessarius hanc partem moneat ut consensum simulet (n. 124) vel tribuat tantum sub conditione dispensationis obtinendae, et interim a petendo vel reddendo debito absteineat. Similiter agendum si ambo essent impedimenti conscii (Ball. P. l. c.), vel si quis non auderet tamquam probabilem habere sententiam juxta quam, supposita bona fide in utroque, cessat impedimentum.

2° Casus pariter rarus in quo, post contractum matrimonium, unus conjugum detegit impedimentum juris tantum ecclesiastici, et ab altera parte, metu gravissimorum malorum, puta diffamationis, vulnerationis, etc., ad matrimonium consummandum adigitur. Probabile est tunc cessare impedimentum, dummodo agatur de impedimento a quo, saltem in foro interno, dispensari soleat, tempus vero deficiat ad dispensationem obtinendam. (Lehm. II. n. 826 seq.; Ball. P. n. 533) Ratio deducitur e probabili cessatione impedimenti in casu *perplexo*: hic enim timentur mala multo graviora, et praecipue periculum culpaе mortalis cui obijciatur putatus conjux. Maneret tamen obligatio recurrendi statim ad legitimum superiorem, tum ut pro cautela certior fiat dispensatio, et, si forte publicetur impedimentum, manere possit conjugium, tum ut criminis (si quod admissum est) justa poena subeatur. Manifestum est a debito tum petendo, tum reddendo abstinendum esse donec dispensatio obtenta fuerit, si minus gravia mala timentur, vel si uxor se ab importunis mariti sollicitationibus tueri potest praetextu valetudinis, itineris et similibus.

469. VI. Matrimonium cum impedimento dubio inire certe non licet, antequam diligens examen institutum fuerit, ut per se patet. Quodsi, examine instituto, manet dubium, distinguendum est inter impedimentum juris naturalis vel divini, et impedimentum juris tantum ecclesiastici.

Si impedimentum est juris *naturalis* vel *divini*, non licet inire matrimonium : nam sic sacramentum ministraretur cum opinione tantum probabili de ejus valore (n. 116), neque Ecclesia hunc defectum supplere potest. Cfr. dicenda de impedimentis ligaminis (n. 493) et impotentiae (n. 505) : nam fere in his tantum casus practicus est.

Si impedimentum est juris *tantum ecclesiastici*, ulterius distinguendum venit inter dubium juris et dubium facti. Prius habetur cum dubitatur num factum de quo constat, contineatur sub jure irritante ; posterius, cum dubitatur num reapse in casu occurrat quod de se impedimentum certo parit, puta consanguinitas. Igitur *in dubio juris* licet contrahere : Ecclesia enim, ex antiquissima consuetudine, praesumitur supplere defectum, ea ratione qua de jurisdictione in sacramento poenitentiae dictum est. (n. 331) *In dubio facti* contrahere non licet. Ecclesia enim in hoc casu non solet supplere, ut liquet ex ejus praxi separandi eos qui cum impedimento dubio contraxerint, si postea constat impedimentum reapse adfuisse. Igitur qui cum tali dubio contraheret, matrimonium periculo nullitatis exponeret. (S. Alph. n. 902) Plures (Sanch. de Matr. l. 8. disp. 6. n. 18 ; Ball. P. n. 537) censent manere libertatem contrahendi quando dubium est *insolubile*, ex. gr. quando dubitatur de gradu consanguinitatis et prorsus desunt testes et instrumenta. Hanc tamen opinionem parum probabilem censemus, cum vix constare possit hoc dubium reapse esse insolubile, et praesto sit medium quo dubium removeatur. vid. recursus ad dispensationem. Quare non videtur sufficiens fundamentum asserendi Ecclesiam tunc relinquere homines suae libertati.

VII. Regulariter valet matrimonium contractum cum **impedimento mere existimato**, reapse non existente. Nam fere semper matrimonium iniens intendet contrahere quantum potest, quamvis simul aliquod dubium de valore foveat : deficiente igitur obstaculo, valide matrimonium inibit. Imo idem plerumque dicendum erit si quis (quod raro fiet) immerito existimans certo adesse impedimentum, nihilominus velit inire matrimonium pro casu quo in sua existimatione erraret. Invalidum ergo matrimonium foret tantum quando aliquis, nullatenus sperans deesse impedimentum, nihilominus contraheret : is enim nequiret velle verum matrimonium, quod sibi in casu prorsus impossibile existimaret, sed merum concubinatum. (Ball. P. n. 935)

§ 2. DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS IN SPECIE.

470. Nonnihil dissentiunt AA. de numero impedimentorum dirimentium et de ordine quo explicanda veniunt. Sequemur numerum et ordi-

nem apud Theologos Morales post Busembaum et S. Alphonsum maxime usitatos : sic enim facilius Institutiones nostrae cum aliorum doctrina conferri poterunt.

Quindecim distinguemus impedimenta dirimentia, quorum nomina et ordo ut memoriae mendeantur juvant triti versiculi :

I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen,
VI. Cultus disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen, X. Honestas,
XI. Aetas, XII. Affinis, XIII. si Clandestinus, XIV. et Impos,
XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutae.

Attamen, ob nonnullam similitudinem quam impedimenta affinitatis et publicae honestatis cum impedimento cognitionis habent, hujus explanationi statim subjiciemus quae de illis dicenda veniunt, rati studiosos ita facilius percepturos esse horum trium impedimentorum similitudinem vel disparitatem.

I. IMPEDIMENTUM ERRORIS.

471. I. Error substantialis matrimonium, sicut quemlibet contractum (Vol. I. n. 589), irritum facit, etiamsi esset crassus vel mere concomitans.

In matrimonio autem error est substantialis :

1º Si versatur circa ipsam personam quacum contrahitur, ut cum Jacob pro Rachel data est Lia. (Gen. XXIX, 23) Matrimonio enim essentialis est conjunctio duarum personarum determinatarum (Suppl. q. 51. a. 2), ideoque persona est substantiale hujus contractus objectum.

2º Si error, quamvis versetur circa qualitatem, tamen in errorem personae redundat : quod contingit quando error versatur circa personae *alias ignotae* qualitatem quae sit omnino singularis, certum individuum denotans, ut si quis consentiat cum primogenita et dein adducatur secundogenita, vel cum qualitas aliqua est unicus finis matrimonii, ita ut unice tamquam medium assumatur ad obtinendam illam qualitatem tamquam finem. Deficit enim consensus, qui non fertur in personam nisi praeditam qualitate illa speciali intenta. (Reiff. in l. 4. Decr. t. 1. n. 343)

3º Si consensus alligatur existentiae illius qualitatis quae falso inesse creditur, ut si quis *expresse* nolle contrahere cum Sempronia nisi esset dives, virgo, etc. Reapse tunc incidimus in casum, supra (n. 458) explicatum, matrimonii contracti sub conditione quae cum veritate non congruit. Adverte ad hoc requiri ut intentio apponendi talem conditionem sit actualis vel virtualis, minime vero sufficere ut sit habitualis. Quare

valeret ex. gr. matrimonium contractum cum puella, occulto morbo laborante, ab eo qui habitualiter hanc dispositionem fovisset ut nonnisi sanam duceret. (Sanch. de Matr. l. 7. d. 18. n. 21)

II. Error accidentalis, etiamsi sit antecedens, invincibilis et alterius contrahentis fraude inductus, numquam matrimonium irritum facit. Censetur autem accidentalis quicumque non est substantialis juxta modo explicata (I), licet versetur circa qualitates summi momenti.

Ratio praecipua est : unumquemque, nisi expresse specialem conditionem addat, contrahere velle pro natura contractus a se ineundi. Jamvero matrimonium, quod inducit statum firmum et irrevocabilem, natura sua postulat ut detur consensus independens ab iis conditionibus quae non sint de ejusdem contractus substantia. Si enim aliter fieret, plurima matrimonia, cum magno damno et scandalo reipublicae, irrita vel incerta forent. Cfr. Vol. I. n. 314. Imo talis error vel dolus accidentalis nullam causam sufficientem praebet instituendi divortium quoad torum vel habitationem. (Sanch. l. c. n. 20)

Adverte tamquam accidentalem habendum esse errorem, quo alterutra pars laboraret circa officia matrimonii, et speciatim circa debitum conjugale. Etenim, nisi expresse consensum suum huic erroneae persuasioni alligaverit, censenda est consensisse in omnes et singulas hujus quem inibat status obligationes, sicut a ceteris eundem contractum celebrari vidit. Hanc regulam sequitur S. C. C. quae interdum, ut in causa Bamberg. 15 Mart. 1856, validum declaravit matrimonium quod mulier, officii matrimonialis penitus ignara, contraxerat ; interdum, ut 18 Dec. 1869, censuit a R. P. petendam esse dispensationem in matrimonio rato. (Act. S. S. t. 5. p. 551 seqq. ; Lehmk. II. n. 734)

III. Impedimentum erroris oritur e jure naturali : quotiescumque enim matrimonium dirimit, deficit consensus qualem ad valide contrahendum natura contractus matrimonialis requirit. Ideo infideles aequae ac fideles afficit.

II. IMPEDIMENTUM CONDITIONIS SERVILIS.

472. Impedimentum conditionis servilis in eo consistit quod irritum est matrimonium a persona libera, ex errore aut ignorantia, contractum cum persona conditionis servilis. Habet igitur magnam affinitatem cum impedimento erroris : siquidem constituit velut exceptionem regulae generali de valore matrimonii, quod cum errore tantum accidentali contractum est. Hinc etiam patet quare sententia communior et probabilior teneat impedimentum conditionis servilis a jure quidem naturali sua-

deri, a solo tamen jure ecclesiastico constitutum esse, ideoque minime vigere ubi ambo contrahentes sunt infideles.

Conditio servilis hic intelligitur ea quam solent AA. vocare **servitum perfectam** : qua vid. servus, licet fruatur iis juribus quae natura omnibus hominibus voluit manere communia, puta matrimonii contrahendi, tamen tam plene hero suo subditur ut ab eo ad instar patrimonii possideri et alienari queat. Haec autem servitus, Deo favente et Ecclesia adnitente, hodie ubique inter christianos abolita est : quare a praxi jam aliena sunt quae de hoc argumento a Canonistis (in l. 4. Decr. t. 9) disputari solebant.

III. IMPEDIMENTUM VOTI SEU PROFESSIONIS RELIGIOSAE.

473. I. Matrimonium dirimit **professio sollemnis** in religione approbata valide emissa. (n. 83) Constat e cap. un. de Voto in 6º, et Conc. Trid. Sess. 24. can. 9.

Simplicium votorum professio, etiam in Ordine Regulari emissa, impedimentum tantum impediens constituit. Excipe vota simplicia in Soc. Jesu emissa : quae matrimonium contrahendum dirimunt ex speciali dispositione Gregorii XIII (Const. *Ascendente Domino*, 25 Maii 1584) quae, utpote exorbitans, nequit ad alios Ordines, vi communicationis privilegiorum, extendi. Insuper, cum sententia communi Canonistarum (De Becker, op. cit. p. 151), excipiendum est votum simplex castitatis emissum ab uxore cujus maritus sacrum ordinem suscepit. Huic enim voto vim dirimendi matrimonii agnoscunt plerique ob canones quosdam Decreto Gratiani insertos, ex. gr. dist. 28. can. 10, 11, 12.

II. Solemnis professio religiosa, secundum communem sententiam, e solo **jure ecclesiastico** habet vim matrimonii dirimendi. Etenim matrimonium non irritat quatenus est votum seu promissio continentiae Deo facta : secus enim quodlibet votum simplex castitatis et religionis eamdem efficaciam obtineret. Igitur vis dirimendi matrimonii oritur praecise e voti sollemnitate, quae juris tantum ecclesiastici est. (n. 84) Idem confirmant dispensationes quas S. Sedes interdum in hoc impedimento concessit. (Schmalzgr. in l. 4. Decr. t. 6. n. 48 seqq.)

IV. IMPEDIMENTUM COGNATIONIS.

Punctum I. De cognatione legali.

474. I. Cognatio legalis est propinquitas personarum ex legitima adoptione proveniens.

Haec prima impedimenti cognationis species unice oritur e **jure**

ecclesiastico. Vid. RR. PP. jam saeculo ix^o, probarunt impedimentum matrimonii contrahendi quod, in Jure Romano, ex adoptione legitima oriri statutum erat. Cfr. responsum Nicolai I in Decr. Grat. caus. 30. q. 3. c. 1. Sed Jus Romanum duplicem adoptionem distinguebat : *perfectam* (seu *arrogationem*), qua persona extranea, quae sui juris est, rescripto principis transit in potestatem et familiam adoptantis ejusque haeres necessarius fit ; *imperfectam*, qua persona extranea, quae sui juris non est, ritu legitimo assumitur in filium vel nepotem, sed neque in familiam adoptantis transit, neque ejus haeres necessarius fit, quamquam ei ab intestato succedit. Probabilius autem (S. Alph. n. 1027) impedimentum matrimonii oritur e sola adoptione perfecta : quia in imperfecta cessat praecipua ratio ob quam statutum est, vid. periculum fornicationis inter personas in eadem domo commorantes.

Ex quo, in plerisque regionibus, Juri Romano successerunt Codices recentiores, orta est quaestio num permaneat praedictum impedimentum ubi iidem Codices legalem adoptionem servarunt.

Sententia longe probabilior et communior (Ball. P. n. 986 seqq. ; De Becker, op. cit. p. 202) tenet impedimentum istud permanere ubi novae leges essentialia elementa adoptionis secundum Jus Romanum perfectae retinent ; desinere, ubi aliquod ex his essentialibus elementis deest. Eandem distinctionem continet (n. 28) Instructio quam Pronuntius Apost. 2 Febr. 1856, ex commissione S. Sedis, ad episcopos Austriae direxit, declarans eos tuta conscientia sequi posse quaecumque in eadem continentur. Hinc ulterius investigandum quatenus leges vigentes in singulis regionibus veram arrogationem sanciant. Jamvero, sub Jure nostro (idem dic de Gallico, Italico, etc.), in adoptione deficit essentialia arrogationis elementum, scil. ut adoptatus, non tantum de facto, sed ex ipsa lege, in adoptantis familiam transeat. Etenim expresse edicit lex (C. C. a. 348) adoptatum manere in sua familia naturali et in eadem omnia jura servare Atque, e communi sententia Jurisperitorum, impedimentum oriundum ex adoptione juxta nostrum C. C. facta, est mere impediens. (1)

Alii tamen (Feye, n. 435) opinantur S. Sedem jam satis mentem suam expressisse ut tanquam impedimentum dirimens habeatur adoptio legibus recentioribus statuta, etsi imperfectam tantum Juris Romani adoptionem referat. Urgent responsum S. Poenit. quae, de adoptione Juris Gallici interrogata, 17 Maii 1826 respondit : “ Affirmative, si res sit de adoptione legitime inita. „ Sed nihil inde concludi potest, cum responsio sit conditionata et apte explicetur sensu supra posito : vigere

(1) Cfr. Aubry et Rau, *Cours de Droit civil français* (1872), t. V. p. 81 ; Baudry-Lacantinerie, *Précis de Droit civil*, t. I. n. 451.

impedimentum, dummodo adoptio legis Gallicae habeat omnia requisita ad perfectam Juris Romani adoptionem : quam quaestionem facti orator praetermiserat, nec S. Poenit. examinasse videtur. Recurrunt quoque ad cit. Instr. Austriacam, in qua adoptio Imperii Austriaci dicitur constituere impedimentum dirimens " quoties adoptatus paternae adoptantis potestati subiciatur *vel* in ejusdem domum, filiorumfamilias ad instar, cohabitaturus recipiatur. „ Quare, saltem in hac ultima hypothese, impedimentum admittendum videretur. Sed recte advertit Ball. P. (n. 989) talibus instructionibus practicis, nequaquam dirimi controversias theologicas. Quare, ubi S. Sedes certam normam non dedit, ex. gr. in Gallia et in Belgio, impedimentum istud tamquam mere probabile haberi potest. (1) Manifestum vero est nullam ejus rationem habendam esse ubi leges vigentes nullam adoptionem recipiunt, puta in Stat. Foed. Amer. (Kenrick, Th. Mor. tr. 21. n. 145)

II. Impedimentum cognationis legalis **matrimonium dirimit** :

1° In linea recta, inter adoptantem et adoptatum hujusque descendentes, tempore adoptionis in ejus potestate existentes vel postea natos. Inter has personas impedimentum est perpetuum.

2° In linea transversa, inter adoptatum et filios naturales legitimos adoptantis, in hujus potestate adhuc constitutos. Inter has personas cessat impedimentum si dissolvitur adoptio. (Decr. l. 4. t. 12. c. un.)

3° Per modum affinitatis, inter adoptantem et uxorem adoptati, et e converso inter adoptatum et uxorem adoptantis. Hoc quoque impedimentum perpetuum est.

Punctum II. De cognatione spirituali.

475. I. Cognatio spiritualis est propinquitas quaedam, jure ecclesiastico inter certas personas statuta, ratione sacramenti baptismi vel confirmationis.

Ad quasnam personas extendantur, in Jure vigente, haec cognatio eidemque adnexum impedimentum matrimonii dirimens, determinatum est a Trid. Sess. 24. de ref. Matr. c. 2. Videlicet :

1° Baptizatus (confirmatus) nequit contrahere matrimonium : a) cum eo a quo baptizatus (confirmatus) est, puta puella cum catechista a quo baptismum recepit ; -- b) cum iis qui eum in baptismo (confirmatione) tenuerunt.

(1) In Belgio adoptio legalis vix in usu est, nisi ut legitimentur filii naturales. Saepius pueri in familiam recipiuntur et tamquam proprii tractantur, sed cum ad magistratum non recurratur, nulla fit adoptio legalis.

2º Pater et mater baptizati (confirmati) nequeunt matrimonium contrahere : a) cum eo qui eorum filium baptizavit (confirmavit) ; -- b) cum iis qui eundem in baptismo (confirmatione) tenuerunt.

II. Ut cognatio spiritualis contrahatur, sequentes **conditiones** requiruntur :

1º Ut sacramentum vere collatum fuerit. Ideo nemo illam contrahit quando supplentur tantum baptismi caerimoniae. Quando baptismus sub conditione collatus est, nullum exstat impedimentum, si postea manifestum fit valuisse priorem baptismum ; exstat impedimentum si nulla probabilis ratio pro valore prioris baptismi militat ; si vero talis ratio probabilis habetur, impedimentum fit dubium.

2º Ut personae baptizantes vel tenentes sint baptizatae et, ubi de cognatione e confirmatione oriunda agitur, etiam confirmatae. (S. C. C. 12 Jun. 1654) Igitur hoc impedimentum non contrahit infidelis, sive ipse baptizet aut in baptismo teneat, sive ejus proles a fidei baptizetur vel de fonte levetur. (S. Th. Suppl. q. 56. a. 3) Haereticus vero, cum sit capax cognationis spiritualis et Ecclesiae legibus subdatur, illud contrahit perinde ac catholicus. (Sanch. l. 7. disp. 60. n. 2) In hac ultima hypothesi, multi censent cum S. Alph. (n. 151) manere facultatem ineundi matrimonii. Rectius tamen alii (De Becker, p. 209) docent petendam esse dispensationem, cum versemur in dubio facti (n. 469) : quod tanto verisimilius est quod in foro publico Ecclesiae constabit de fundamento impedimenti, de rationibus vero ob quas alterum baptismum invalidum foret, vix unquam constare poterit. Quod ad patrilinos attinet, manifestum est nullam ab iis contrahi cognationem, si deest aliqua e conditionibus requisitis ut vere patrini fiant : quas recole nn. 157 et 166. Contrahitur tamen cognatio spiritualis si quis in patrilinum adhibitus fuit contra leges ecclesiasticas, ex. gr. haereticus : hae enim leges sunt mere prohibentes. Idem dicendum si in baptismo plus quam unus et una, contra decretum Trid. (l. c.) ad patrini munus admitterentur et supradictas condiciones implerent, ut e pluribus S. C. C. decisionibus constat. (S. Alph. n. 154)

476. III. Ad solvenda varia dubia de hoc impedimento, haec notasse juvabit :

1º Si patrinus infantem per procuratorem suscepit, solus patrinus, minime vero procurator, cognationem contrahit, ut certo jam constat e repetitis S. C. C. decisionibus. (Ball. P. n. 1002)

2º Ut quis contrahat spirituales cognationem, minime requiritur ut eam contrahere velit : nam nullo jure vel ratione probatur hanc intentionem, vel etiam scientiam hujus impedimenti, requiri ut lex ecclesiastica effectum suum operetur.

3° In baptismo qui, ob necessitatem, absque caerimoniis confertur, certo contrahitur cognatio a baptizante. Idem verius dicendum est de patrinis qui forte in tali baptismo adhibiti fuerint, ob duplicem S. C. C. declarationem. (17 April. 1603 et 5 Mart. 1678) Nihilominus practice tuta videtur sententia contraria quam S. Alph. (n. 149) communioem et probabiliorem vocat, et saltem ut probabilem habent plures ex optimis AA. recentibus. (Ball. P. n. 1008; Feye, n. 413; Lehm. II. n. 758) Hi nituntur verbis Trid. (l. c.) quibus videtur cognatio restringi ad baptismum solemnem: siquidem Conc. loquitur tantum de patrinis " qui baptizatum *de sacro fonte* suscipiunt. „ Id tamen argumentum inane videtur: cum satis obvium sit Conc. non intendisse materialem fontem qui in ecclesia reperiatur, nec quisquam in dubium vocet vere patrinum esse eum qui hoc munus impleverit quando baptismus cum omnibus caerimoniis domi confertur. (n. 155) Addunt: juxta communem disciplinam, patrinum in baptismo ex necessitate collato non requiri, imo, juxta aliquos, nec posse adhiberi.

4° Impedimentum istud non multiplicatur si quis plures ejusdem personae filios eodem sacramento tenuit (S. Inq. 29 Apr. 1894; Act. S. S. t. 27. p. 316); multiplicatur vero, si quis alterius prolem tum in baptismo, tum in confirmatione tenuit, vel si alter alterius liberos vicissim suscepit.

IV. Si parens baptizat vel suscipit infantem suum e legitima uxore sua natum, practice numquam tenetur propterea **abstinere a petendo debito conjugali**.

Talis enim obligatio rationem haberet poenae, ac propterea inter AA. convenit eam non incurri ab eo qui ita egerit ex mera necessitate vel poenam hanc extraordinariam ignorans. Quodsi sciens volens id fecerit, plures censent talem poenam incurri (Feye, n. 426); sed AA. fere omnes contrariam sententiam tamquam probabilem et tutam habent (Gasp. n. 743), cum obligatio abstinendi nullo certe jure demonstretur. Adverte tamen certo contrahi cognitionem spiritualem ab eo qui prolem suam illegitimam baptizaret.

Punctum III. De cognitione carnali.

477. NOTIONES. Cognatio carnalis seu consanguinitas est vinculum naturale, quo ligantur personae quae ab eodem stipite proximo per carnalem generationem descendunt. (1)

(1) In hac definitione non duximus attendendum esse ad Adam ejusque uxorem et liberos (ut plures AA. faciunt), rati satius esse ut definiatur consanguinitas, prout hodie in genere humano viget.

Ex hac definitione liquet vinculum consanguinitatis, quatenus a natura oritur et, in Jure Canonico, tamquam matrimonii impedimentum dirimens agnoscitur, aequè oriri ex illegitimis et e legitimis natalibus; nec referre utrum uterque an alteruter tantum parens sit communis: haec enim discrimina, quae plurimum in Jure civili attenduntur, omnino sunt praeter ea quae, in hac communiter recepta definitione, ad consanguinitatem inducendam requiruntur.

Stipes autem hic intelligitur ea persona a qua consanguinei descendunt et in qua, tamquam prima et una radice, conveniunt. Sic fratres stipitem habent patrem, filii fratrum stipitem habent avum, etc.

Series personarum ab eodem stipite proximo descendentium, vocatur *linea*. Haec autem vel recta est vel transversalis. *Recta* continet personas, quarum altera ab altera originem habet: in ea distingui possunt, relate ad personam de qua quaeritur, ascendentes (pater, avus, proavus, abavus) et descendentes (filius, nepos, pronepos, abnepos). *Transversalis* continet personas quae ab uno communi stipite descendunt, sed una ab altera non procedunt. Haec iterum est aequalis vel inaequalis: aequalis, si ii de quibus agitur aequali graduum numero a communi stipite distant, puta duo fratres vel duo patruces (*cousins germains*); inaequalis, si iidem inaequali graduum numero a communi stipite distant, puta avunculus et neptis, siquidem avunculus uno gradu, neptis duobus gradibus a communi avo distat.

Gradus est distantia in eadem linea intercedens inter personas, de quarum remotiori vel propinquiori consanguinitate quaeritur.

Regulae ad computandos gradus consanguinitatis, ex Jure Canonico, sunt sequentes:

1° In linea recta tot sunt gradus quot sunt personae, una dempta, scil. stipite, seu quot sunt generationes. Sic pater et filius sunt consanguinei in primo gradu, nepos et avus in secundo, etc.

2° In linea transversa aequali, tot sunt gradus quot sunt personae in una parte, stipite dempto seu quot sunt, in eadem parte, generationes. Unde frater et soror sunt in primo gradu lineae transversae, patruces et consobrini in secundo, filii eorundem in tertio, etc.

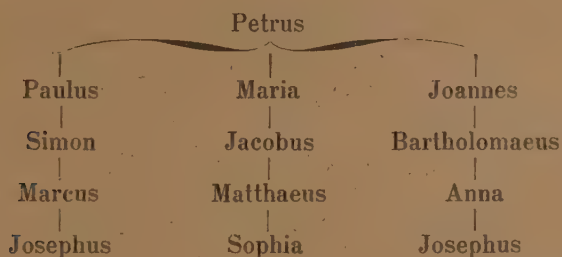
3° In linea transversa inaequali, tot sunt gradus quot sunt in parte longiori vel generationes, vel personae, stipite dempto: gradus enim remotior ad se trahit propinquiorem. Quare patruus et neptis, filius et soror patris, sunt consanguinei in secundo gradu, quamquam patruus et amita uno tantum gradu a communi stipite distant.

Qua ratione Jus civile gradus consanguinitatis computet, dictum est Vol. I. n. 667, II.

478. Consanguinitas potest esse **multiplex**: quod sub poena nullita-

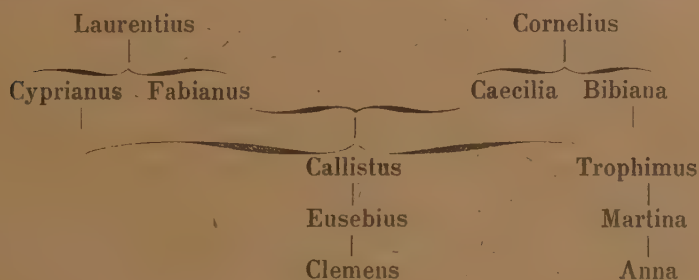
tis in libello petendae dispensationis exprimendum erit. (n. 527) Attende tamen non multiplicari consanguinitatem ex eo quod consanguinei ex eodem patre eademque matre oriuntur : pater enim et mater se habent ad instar unius stipitis. Tres causas multiplicis cognationis AA. (Feye, n. 357 ; De Becker, p. 175 seqq.) proponunt :

Prima causa est quod quis prolem habet e persona sibi consanguinea. Exemplo sit :

Nempe Marcus Annam sibi in tertio gradu consanguineam duxit et ex ea filium Josephum suscepit. Is igitur erit consanguineus Sophiae in duplici gradu quarto lineae transversalis, quia duplici via a communi stipite Petro descendit.

Altera causa est quod personae inter se consanguineae prolem e personis pariter inter se consanguineis procreant. Exemplum sit :

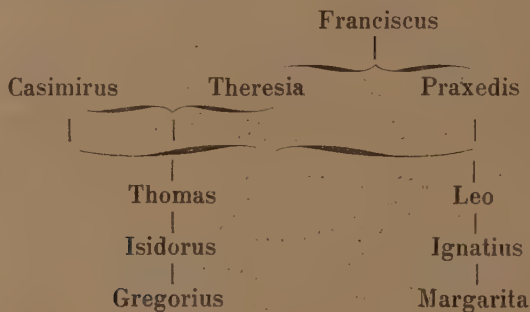

Nempe duo fratres Cyprianus et Fabianus ducunt duas sorores : Caeciliam et Bibianam. Igitur eorum descendentes duplici vinculo cognationis conjunguntur, quia duplicem stipitem communem habent. Sic Eusebius et Martina in tertio gradu, Clemens et Anna in quarto gradu collateraliter aequali dupliciter conjunguntur.

Huc spectat dubium quod 11 Martii 1896 solvit S. Officium. Nempe quandoque contingit conjungi cum dispensatione sponso in secundo gradu consanguinitatis devinctos, eorum vero sobolem, post secundam

generationem, iterum nuptias in eodem gradu prohibitas appetere. In hoc casu triplex haberi impedimentum, necessario in libello supplici exprimendum, respondit S. Off. Nempe, praeter impedimentum secundi gradus aequalis, habetur duplex impedimentum quarti gradus aequalis, eo quod duplici diversa via a communi stipite remotiore descendunt: unum, dum sponsi linea per avum, et linea sponsae per aviam usque ad communem stipitem quarti gradus protenditur; alterum, dum, inversa ratione, ad eundem gradum quarti stipitem ducitur linea sponsi per aviam, et per avum linea sponsae. Attamen, ut 22 Febr. 1899, declaravit S. Off., si quando in hoc casu petita et indulta esset dispensatio tantum super duplici impedimento, quia putabatur in tali casu adesse tantum unicum impedimentum quarti gradus, valet dispensatio, *dummodo casus exponatur uti est*, non obstante errore materiali in computatione impedimentorum. Quae regula profecto et aliis casibus applicari poterit, in quibus dispensatio data fuerit, expositis omnibus vinculis consanguinitatis vel affinitatis, sed ex errore existimatum sit pauciora esse quam reapse sint.

Tertia causa est quod quis prolem habet e pluribus personis inter se consanguineis. Exemplum sit:

Nempe Casimirus successive duxit duas sorores Theresiam et Praxedem, et ex eis suscepit Thomam et Leonem. Illorum igitur descendentes erunt duplieiter consanguinei, ex. gr. Gregorius et Margarita in quarto gradu lineae transversalis aequalis e stipite Francisco, et in tertio gradu ejusdem lineae e stipite Casimiro.

Ad detegendum autem num et quale impedimentum consanguinitatis inter duos nupturientes vigeat, commodior ratio videtur ut, super utriusque nomen, scribantur nomina patris et matris, avi et aviae, etc. usque ad quartum gradum. Si inter utriusque ascendentes sic in tabella descriptos, nullus reperiatur communis stipes, certum erit nullam inter eos intercedere cognationem.

479. ASSERTA. I. In linea recta consanguinitas matrimonium dirimit indefinite in quolibet gradu. (Nicolai I resp. ad Bulgaros, c. 39)

Hoc impedimentum dirimens, certo oritur ex ipso jure naturae in primo gradu lineae rectae. Deus enim non est censendus dedisse homini potestatem transferendi jus in corpus suum ad compartem quae eo uti nequeat sine summo dedecore : quod sane obtineret in matrimonio inter patrem et filiam, vel matrem et filium, cum perfecta aequalitas conjugum quoad debitum repugnet reverentiae quam ipsa natura liberos erga parentes servare jubet. De reliquis vero gradibus disputatur : nec desunt magni nominis AA. (Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 14. n. 31) qui opinentur matrimonium, spectato solo jure naturae, non dirimi ultra primum gradum.

II. In linea transversali consanguinitas matrimonium dirimit usque ad quartum gradum inclusive. Ita statuit Innoc. III (Decr. l. 4. t. 14. c. 8), sublato impedimento quod e Jure antiquiori etiam ulterius protendebatur. Gregorius autem IX (l. c. c. 9) declaravit nullo jam impedimento detineri nupturientes si vir quarto gradu et mulier quinto a communi stipite distant. (1) Si solum jus naturae spectamus, consanguinitas in linea transversali non dirimit matrimonium ultra primum gradum ; imo primo gradu dirimi negant multi cum S. Th. (2. 2. q. 154. a. 9), tum quia hic non obstat conjugali aequalitati stricta reverentia quam ascendentibus debent descendentes, tum quia per matrimonia inter fratres et sorores propagari coepit humanum genus.

III. Matrimonia ab infidelibus consanguineis contracta certo nulla sunt in primo gradu lineae rectae ; probabilius quoque si leges patriae ea in ulterioribus gradibus irritant. (n. 467) Juxta constantem Sedis Ap. praxim, frater et soror matrimonio juncti, si ad fidem conver-

(1) Rationes ob quas Ecclesia impedimenta dirimentia ultra prohibitiones juris naturalis provexit, imprimis ex ordine morali desumptae sunt (Schmalzgr. l. c. n. 53) : Vid. 1º Actus conjugalitatis plurimum adversatur honorificentiae quam cognati sibi invicem ob originem ab eodem stipite debent. (2. 2. q. 154. a. 9) — 2º Sublata spe matrimonii, efficacius removentur pericula incontinentiae quae e frequenti consanguineorum consortio oriuntur. — 3º Prohibita sunt connubia inter consanguineos " quo supernaturalis conjugum amor latiore se campo diffunderet. " (Leonis XIII Encycl. *Arcanum*) Sic etiam vitata fuisse plurima mala quae in physicam hominis constitutionem nonnumquam e nuptiis inter consanguineos dimanant, testantur peritissimi medici, ut Dr Lefebvre. (Les mariages consanguins, *Revue des Questions scientifiques*, 1877) Attamen, ut notat Feye (n. 365) non pauci hodie merito optant quarti gradus abrogationem, praesertim propter difficultatem illum investigandi : ut enim constet eum deficere, pro utraque parte triginta ascendentes recensendi sunt.

tantur, separandi sunt. Idem novum matrimonium inire posse videntur. Nam, cum saltem probabile sit eorum matrimonium esse nullum, applicari potest regula quam pluries S. Inq. proposuit, ex. gr. 18 Maij 1892 in resp. ad Vic. Ap. Zangueb. (Coll. P. F. n. 2184) : si, examinato casu particulari, supersit dubium, stet pro nullitate matrimonii in favorem fidei. (De Becker, p. 181) Idem dicendum foret de conjunctis in ulterioribus gradibus lineae rectae. Tandem in secundo et ulterioribus gradibus lineae transversalis conjuncti habendi sunt ut legitimi conjuges.

V. IMPEDIMENTUM AFFINITATIS.

480. NOTIONES. Affinitas est propinquitas personarum, orta ex copula carnali, sive licita, sive illicita.

Propinquitas ista est quid *naturale*, consanguinitatis instar, minime vero quid mere juridicum; nititur enim naturali conjunctione viri et feminae, ad carnis propagationem ordinata. Requiritur autem copula ex se apta ad generationem prolis; eadem sufficit, etiamsi proles nulla concipiatur, puta ob mulieris sterilitatem. (n. 456) Itaque nulla oritur affinitas e copula sodomitica, vel in qua semen extra vas profunditur, nisi forte (ut quandoque contingit) semen nihilominus ad uterum mulieris pervenerit et proli ortum dederit. Verum hodie ad contrahendam affinitatem jam non est requirendum, cum veteribus, ut femina semina-verit : siquidem jam constat effusionem humoris apud feminas nullatenus requiri ad fecundationem. (Vol. I. n. 387. II) Praesumitur autem, in utroque foro, copulam, quae certo habita fuerit, etiam fuisse aptam ad generationem, nisi de opposito constet : quia judicandum est ex ordinariè contingentibus.

E praedicta copula oritur affinitas inter singulas personas coeuntes et consanguineos alterius quaecum coitum est. In affinitate distinguuntur stipes, lineae et gradus, seu aequales, seu inaequales, sicut de consanguinitate dictum est. (n. 477) *Stipes* hic vocantur personae copulam habentes : quae proprie non sunt affines, sed quasi principium affinitatis. In iisdem autem *linea* et *gradu* dicitur aliquis affinis unius partis in quibus est consanguineus alterius. Ita consanguinei mariti in primo gradu lineae rectae vel transversalis, affines sunt uxoris in primo ejusdem lineae gradu. Si distantia ad communem stipitem affinitatis esset *inaequalis*, gradus remotior iterum ad se traheret propinquiorem. Hinc scienti quomodo computandi sint gradus consanguinitatis, nullum erit negotium determinare gradus affinitatis.

Affinitas perinde ac consanguinitas *multiplicari* potest. Vid. a) e copula habita cum pluribus comparti consanguineis ; — b) e copula habita cum

persona quae comparti esset multipliciter consanguinea; — *c*) si utraque pars copulam habuit cum persona comparti consanguinea; — *d*) si cum eadem persona comparti consanguinea habita fuit copula tum licita, tum illicita seu antematrimonialis. Haec tamen ultima causa multiplicati vinculi non est necessario exprimenda in supplicatione dispensationis super impedimento affinitatis primi vel secundi gradus collateralis lineae. (S. Poenit. 20 Mart. 1842; Coll. P. F. n. 1482)

Quandoque affinitas matrimonio jam contracto supervenit, vid. si alter conjugum rem cum alterius consanguineo habet. Manifestum est eam tunc non irritare matrimonium. Quid autem operetur, dicemus asserto IV.

481. ASSERTA. I. In linea recta affinitas matrimonium dirimit probabilius in indefinitum. Alii vero censent eam dirimere tantum ad quartum gradum, si oritur e copula licita, et ad secundum, si oritur e copula illicita, ut statim dicetur de linea transversali. Nihil refert ad praxim.

Probabilius affinitas, etiam in primo gradu lineae rectae e legitimo matrimonio oriunda, jure tantum positivo matrimonium dirimit. (Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 14. n. 103) Huic opinioni ipsa S. Sedes adhaerere videtur, dum universaliter pronuntiat “affinitatem quae in infidelitate naturaliter contrahitur e copula tum licita, tum illicita, non esse impedimentum pro matrimoniis quae in infidelitate ineuntur.” (S. Inqu. 26 Aug. 1891; Coll. P. F. n. 1247) Idem moraliter certum est de eadem affinitate e copula illicita: quippe quae minus validum vinculum inducit, utpote carens vitae communis societate.

II. In linea transversali affinitas e copula licita matrimonium dirimit usque ad quartum gradum inclusive, non ultra, ut statuit Innoc. III (Decr. l. 4. t. 14. c. 8); si vero ex fornicatione oritur, usque ad secundum gradum tantum. (Trid. Sess. 24. de ref. Matr. c. 4)

Haec impedimenta juris tantum positivi esse, satis constat vel ex iis dispensationibus quae crebro in iis conceduntur. Attamen, cum vinculum ipsum sit naturale, merito S. Inqu. declaravit affinitatem in infidelitate contractam “evadere impedimentum pro matrimoniis quae ineuntur post baptismum.” (resp. cit. ad Assert. I) Atque in eundem sensum respondit S. Inqu. 14 Dec. 1898. Cfr. Decr. l. 4. t. 19. c. 9. Quare relinquenda est opinio Sanchezii (De Matr. l. 7. disp. 65. n. 9) et aliorum consentium tale vinculum inter infideles non oriri e copula illicita. Quodsi pars fidelis, praevia dispensatione super impedimento disparitatis cultus, duxit partem infidelem quacum naturalem affinitatem habeat, matrimonium valet: Ecclesia enim simul intelligitur dispensasse

ab iis impedimentis a quibus exempta est pars infidelis. (S. Inq. 16 Sept. 1824 ; Coll. P. F. n. 1235) Excipe tamen, si ageretur de affinitate primi gradus lineae rectae et copula licita ; in quo Ecclesia numquam dispensat.

De extensione impedimenti affinitatis quae e matrimonii invalidi consummatione orta sit, plurimum discrepant Theologi. Quidam, ut Gousset, Gury etc., impedimentum illud semper ad secundum gradum restringunt, quia Trid. (l. c.) illud ad hunc gradum restrinxit ubi affinitas oritur e *fornicatione* ; in casu autem semper habetur fornicatio, quamquam mere materialis, si bona fide utriusque partis consummatio facta est. Alii (ut Feye, n. 378) illud semper usque ad quartum gradum extendendum putant : quia decretum Trid. est correctivum juris praexistentis, ac proinde strictae interpretationis. Jamvero fornicationis nomen stricte non applicatur nisi copulae quae fiat extra omnem matrimonii figuram. Allegant quoque causam Brixien. 2 Dec. 1667, in qua S. C. C. declaravit virum cujus matrimonium declaratum fuerat irritum propter consanguinitatem, non posse ducere consanguineam putatae uxoris suae in tertio gradu, quia obstabant impedimenta publicae honestatis et affinitatis. Alii (ut Rosset, t. III. n. 1930 seqq.) censent impedimentum certo extendi ad quartum gradum ubi matrimonium nullo bona utriusque fide consummatum est, ad secundum tantum, saltem probabiliter, ubi mala alterutrius vel utriusque fide consummatum est, quia sic habetur formalis fornicatio. Practice putamus ubi de matrimonio ineundo agitur, non esse in rigore petendam dispensationem ultra secundum gradum (nisi eam postulet impedimentum honestatis publicae) quia adest dubium juris (n. 469. VI) ; si vero ageretur de contracto jam matrimonio dissolvendo, recurrendum esse ad S. Sedem, cum praesumendum sit validum.

At satis certum censemus, quamquam aliqui Canonistae id negarunt, impedimentum affinitatis ortae e consummatione matrimonii mere civilis, ubi viget decretum *Tametsi*, restringi ad secundum gradum (Gasp. I. n. 698 ; Rosset, n. 1933), siquidem tale matrimonium inter fideles nihil aliud est nisi turpis concubinatus. (n. 508. I)

482. III. Affinitatem quae, sub antiquo Jure, saepe ex affinitate nascebatur, sustulit Innoc. III. (Decr. l. 4. t. 14. c. 8) Quare hodie axiomatis instar receptum est : *Affinitas non parit affinitatem*. Igitur si de duobus nupturientibus inquiritur num affinitate ligentur, ante omnia inquirendum est num saltem alteruter cum alterius consanguineo rem habuerit : nam, si constat id a neutro factum esse, palam fit nullam inter eos intercedere affinitatem. Hinc :

1° Potest quis ducere affinem fratris sui etiam in primo gradu, ex. gr.

duo fratres possunt ducere duas sorores, imo pater et filius possunt ducere matrem et filiam. (Bus. ap. S. Alph. n. 1069) Sic etiam resolvit S. C. C. 8 Mart. 1721 (Bened. XIV, Quaest. can. 166) posse vitricum (*mari de la mère*) ducere in matrimonium mulierem quae fuit uxor sui privigni (*fils du premier lit*).

2º Titius potest successive ducere Titiam et Bertham, quae fuerunt uxores Caii et Sempronii fratrum.

3º Titius qui duxerat sororem Caii, potest, post mortem Caii ejusque sororis, ducere Bertham uxorem Caii. (Bus. l. c.)

IV. Affinitas matrimonio superveniens privat partem ream jure petendi debitum. (Decr. l. 4. t. 13. c. 1.) Haec poena tamen, perinde atque impedimentum ex copula illicita, non incurritur nisi peccetur cum consanguineis alterius partis in primo vel secundo gradu. Insuper manet obligatio reddendi debitum quod petat pars innocens : ne haec ob alterius culpam detrimentum patiatur. Probabile quoque est manere jus petendi actus imperfectos, cum prohibitio sit stricte interpretanda : quamquam ab iis abstinere saepe jubebit lex naturalis ob periculum consummandae copulae vel pollutionis. (S. Alph. n. 933) Ad hanc poenam incurrendam requiruntur praecipue sequentes conditiones :

1º Ut delinquens *scienter incestum committat*, ideoque sciat se peccare cum alterius partis consanguinea ; imo necesse videtur ut poenam a lege ecclesiastica statutam norit, cum poenae extraordinariae ab ignorantibus non incurrantur. (S. Alph. n. 1073 seq.)

2º Ut incestus sit *voluntarius* : secus enim, deficiente culpa, nec poena incurritur. Sic ab ea prorsus excusatur mulier quae a consanguineo viri per vim cognoscatur. (Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 13. n. 20) Idem probabilius dicendum de muliere quae, metu gravi impulsam, idem scelus admiserit : metus enim gravis excusat a transgressione legis ecclesiasticae, ac proinde a poena quam Ecclesia adnexuit violationi legis naturalis. (S. Alph. p. 1071)

Ex his conditionibus liquet raro hanc poenam a fidelibus incurri. Si quis tamen eam incurrisset, tum episcopi, tum Regulares, quibus haec facultas a suis Superioribus communicata fuerit, possunt ei jus petendi debitum restituere. (S. Alph. n. 1076)

VI. IMPEDIMENTUM PUBLICAE HONESTATIS.

483. I. Impedimentum publicae honestatis definiri potest : quaedam quasi-affinitas per conjunctionem, non corporum, sed animorum, orta e sponsalibus vel matrimonio rato, et obstans matrimonio utriusque sponsi cum alterius consanguineis. Vinculum istud solo jure positivo inductum

est: quare infideles conversos non adstringit ob sponsalia vel matrimonia in infidelitate contracta. (S. Inqu. 19 Apr. 1837; Coll. P. F. n. 1254)

II. Impedimentum publicae honestatis, ex sponsalibus ortum, matrimonium de Jure hodierno (Trid. Sess. 24. de ref. Matr. c. 3) dirimit tantum intra primum gradum. Sic sponsus invalide nuberet cum matre, sorore vel filia sponsae suae.

Ut sponsalia impedimentum istud producant, necesse est ut fuerint valida: nam Trid. (l. c.) sustulit impedimentum "ubi sponsalia quacunque ratione valida non erunt. „ Si fuerint conditionata, impedimentum non oritur antequam impleta fuerit conditio. (6ⁱ Decr. l. 4. t. 1. c. un.) Quidam AA. existimarunt nullum oriri posse publicae honestatis impedimentum e sponsalibus occultis: reapse enim videtur penitus deficere finis ad quem impedimentum inductum est, vid. servanda externa honestas. Sed hanc sententiam merito AA. recentiores fere unanimes rejiciunt. Nam impedimentum istud oriri e sponsalibus etiam occultis, probant plura documenta S. Sedis, et imprimis responsum S. Inqu. ad Archiep. Quebec. 11 Aug. 1852. (Coll. P. F. n. 1255)

484. III. Impedimentum publicae honestatis, e matrimonio rato ortum, matrimonium dirimit usque ad quartum gradum inclusive. Ita tenet sententia fere unanimis recentiorum. Etenim, licet in Jure Decretalium nullo textu hujusmodi impedimentum statueretur, ab omnibus AA. tamquam indubium tradebatur: quia absonum foret publicam honestatem oriri e sponsalibus, minime vero e matrimonio rato, quod validius vinculum inducit. Dubitantibus vero quibusdam num istud quoque a Trid. (l. c.) ad primum gradum restrictum fuisset, S. Pius V (Const. *Ad Romanum*, 1 Jul. 1568) declaravit nihil in ejus extensione mutatum esse. Jamvero, sub vetere Jure, ad quartum usque gradum extendebatur, ut de sponsalibus statuit Bonif. VIII. (6ⁱ Decr. l. c.)

Impedimentum istud, ex cit. Const. S. Pii V, post Conc. Trid. perinde ac sub Jure Decretalium, regulariter oritur e **matrimonio etiam invalido**, non oritur tamen e matrimonio quod nullum sit ob defectum consensus. Censetur autem, e communi sententia AA. (Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 1. n. 101), deficere consensus, non tantum si nullus omnino verus consensus praestitus est, sed etiam quando consensus irritus fuit ob conditionem non impletam, ob errorem substantialem, ob metum gravem, etc., quod valet probabilius (S. Alph. n. 1062) etiamsi defectus consensus est omnino occultus. Ex declaratione autem a Leone XIII 7 Apr. 1879 edita, certum est "actum qui vulgo dicitur *matrimonium civile*, in locis ubi promulgatum est decretum Conc. Trid. Sess. 24. c. 1.

de ref. Matr., sive fideles actum ipsum explentes intendant, uti par est (matrimonio ecclesiastico jam rite celebrato, vel cum animo illud quantocius celebrandi) meram caerimoniam civilem peragere, sive intendant sponsalia de futuro inire, sive tandem, ex ignorantia aut in spretum ecclesiasticarum legum, intendant matrimonium de praesenti contrahere, impedimentum iustitiae publicae honestatis non producere. „ Hinc etiam patet nullam inesse matrimonio civili vim sponsalium.

De reliquis vero matrimoniis ob defectum formae Tridentinae (n. 495) invalidis, hinc inde disputatur. Plerique affirmant ex iis oriri impedimentum publicae honestatis. (Feye, n. 399 seqq.) Nituntur tum ratione, quod talia matrimonia non sunt irrita defectu consensus, tum auctoritate SS. Congregationum : citantur plura responsa quorum tamen annus et dies ignorantur et resp. S. Poenit. 13 Mart. 1820. Sed, cum multis aliis AA. (Ball. P. n. 1153 ; Gasp. n. 728), opinamur impedimentum in hoc casu esse saltem dubium, ideoque in praxi non urgendum. Etenim matrimonia huiusmodi, saltem ubi penitus neglecta est forma Tridentina, videntur carere specie iusti matrimonii : quae ad inducendum impedimentum certe requiritur. Responsa autem S. C. C. vel dubia sunt, vel non improbabiler explicari possunt, praesertim resp. S. Poenit. 13 Mart. 1820, de tutiore regula practice servanda. Tandem huic sententiae magnum robur adiecit cit. decretum Leonis XIII : nam quod declaratur de frequentiore specie matrimonii clandestini, vid. de matrimonio civili, verisimiliter ex mente S. Sedis ad reliquas species extenditur.

Tandem notandum est personam, quacum inita sunt sponsalia quae adhuc in suo vigore maneant, non attingi impedimento publicae honestatis quod e matrimonio invalide cum ipsius consanguinea inito oriatur. Hanc exceptionem, aequitati maxime consentaneam, statuit Bonif. VIII. (l. c.) Sed rarissime poterit sponsus vel sponsa infidelis partem relictam sine dispensatione ducere : siquidem adesse solet et praesumi debet affinitas e matrimonii consummatione oriunda. (Feye, n. 388 seq.)

IV. Permanet impedimentum publicae honestatis, etiamsi sponsalia, vel matrimonium ratum quavis ratione soluta sunt. Id quidam AA. (Bus. ap. S. Alph. n. 1061) negarunt de sponsalibus mutuo consensu dissolutis ; sed contraria sententia tenenda est ob resolutionem S. C. C. 6 Jul. 1658. Potest quoque multiplicari, fere sicut de impedimentis consanguinitatis et affinitatis dictum est. (Gasp. n. 729)

VII. IMPEDIMENTUM CRIMINIS.

485. I. Prima species hujus impedimenti vocari solet **homicidium solum** et sequentes requirit conditiones :

1° Homicidium conjugis, ab altero conjuge et ab eo quocum matrimonium ineundum foret, patratum. Quare non incurritur impedimentum, si alteruter tantum mortem conjugis machinatus sit, altera parte inscia, invita, vel post factum tantum approbante. Parum autem refert utrum homicidium patratum sit physice, ex. gr. dato veneno, an moraliter tantum, ex. gr. corrumpendo medicum ne dato remedio mortem arceret.

2° Ut haec conspiratio in caedem conjugis oriatur ex intentione contrahendi matrimonii cum homicidii complice : nam impedimentum praeiise statutum est eo fine ut nullus conjux, spe novi matrimonii cum complice, a comparte interficiatur. Probabilis quoque videtur nonnullorum (Feye, n. 453) opinio : requiri ut hujusmodi intentio non tantum in uno, sed in utroque complice adsit et externe manifestetur, saltem ita ut prolata ab una parte, ab altera non rejiciatur. Vix tamen fieri potest ut, si adsit mutua conspiratio in mortem, intentio mutua vel non habeatur, vel nullatenus manifestetur.

3° Ut mors conjugis e machinatione, non autem ex alia qualibet causa, puta ex imperitia medici vulnus male curantis, reapse secuta fuerit.

Has condiciones AA. fere unanimes deducunt ex ipso Jure (Deer. l. 3. t. 33. c. 1. et l. 4. t. 7), collato fine quem Ecclesia in hoc impedimento statuendo intendit. Idem dic de duabus speciebus sequentibus.

II. Secunda hujus impedimenti species vocari solet adulterium solum, et sequentes requirit condiciones :

1° Adulterium quod debet esse :

a) *Verum*, non mere existimatum : igitur necesse est ut saltem una pars sit valido matrimonio juncta.

b) *Formale ex utraque parte*. Vid. necesse est ut utraque pars sciat saltem alterutram esse matrimonio junctam. Nec sufficit ut utraque sciat se esse conjugatam : sic enim non fieret injuria eidem matrimonio, quod ad incurrendum impedimentum requiritur. Minime vero necessarium est ut uterque matrimonio junctus sit : nullo enim jure duplex adulterium requiritur. Tandem probabiliter non est censendum adulterium formale quod patratum fuerit cum ignorantia crassa status conjugalis in altera parte : non tamen excusat ignorantia affectata. (S. Alph. n. 1036)

c) *Consummatum*, seu de se aptum ad generationem. (n. 456)

2° Promissio matrimonii cum adultero ineundi, vel ejusdem attentatio. In hac promissione sequentes debent concurrere condiciones :

a) Ut sit de matrimonio *post mortem conjugis ineundo*. Si enim promitteretur matrimonium contrahendum altero vivente, non haberetur ansa captandae mortis conjugis : quae ratio est hujus impedimenti. (Ball. P. n. 1036)

b) Ut sit *signo externo expressa et ab altera parte acceptata* ; neque sufficit probabiliter alterius partis silentium. (S. Alph. n. 1038)

c) Ut sit *vera*, non ficta : haec enim non est stricte dicta promissio, qualis in materia odiosa requiritur. (S. Alph. n. 1039)

d) Ut sit *absoluta*, vel, si facta est sub conditione, ut conditio fuerit impleta. Conditionata enim promissio minorem ansam praebet captandae mortis conjugis. (S. Alph. n. 1040)

e) Ut sit *mutua*. Verum quidem est sententiam communioem et probabiliorem id negare (S. Alph. n. 1041), quia repromissio nullo jure exigitur. Sed, cum locutiones in Jure adhibitae (Decr. l. 4. t. 7. c. 8), ex. gr. *fides data ducendi*, absque ulla vi intelligi possint de fide mutua, poena autem aequalis aequalem in utroque culpam supponat, practice non est urgendum impedimentum in foro conscientiae, ubi deficit repromissio. (Ball. P. n. 1040)

Attentatio matrimonii in eo est quod vir et mulier, quacumque ratione, matrimonium, utique invalide, inire conantur : minime sufficit consortium adulterinum. Attamen, ex communi AA. sententia (Gasp. n. 649), sufficit matrimonium civile, ac proinde praesens impedimentum incurrunt quotquot, vivente legitimo conjugē, aliud matrimonium civiliter ineunt et consummant (nisi forte altera pars prius matrimonium ignoret).

3° Adulterium et promissio seu attentatio fieri debent stante eodem matrimonio. Ideo, si Titius promittat matrimonium Annae, vivente sua conjugē Maria, et hac mortua ducat Caiam, quo durante matrimonio adulterium committat cum Anna, nullum contrahit impedimentum. (Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 7. n. 18) Insuper, si promissio matrimonii revocata fuerit ante adulterium, non incurritur impedimentum, cum utrumque requisitum non concurrat. (S. Alph. n. 1037) Nihil tamen refert utrum praecedat adulterium an matrimonii promissio.

486. III. Tertia hujus impedimenti species vocari solet **utrumque simul**, et sequentes requirit conditiones :

1° Adulterium quale supra (II) explicatum est.

2° Homicidium conjugis ab una parte patratum, altera in scia vel invita. Hic ergo non requiritur machinatio de qua supra (I).

3° Utrumque fieri debet, eodem stante matrimonio. Quare adulterium necessario mortem, non tamen mortis attentionem praecedere debet.

4° Caedes faciendae est animo contrahendi matrimonium cum adultero : id enim communiter AA. ex fine legis deducunt. (Schmalzgr. l. c. n. 52) Probabilius non requiritur ut hic animus alteri parti manifestatus fuerit antequam caedes patretur, quia nullibi id in Jure exprimitur. Attamen S. Alph. (n. 1036) cum aliis id necessarium ducit et plures graves AA. etiam recentes id saltem probabile opinantur, ex. gr. D'Annib. III. n. 441. Quare aliqua saltem extrinseca probabilitas huic sententiae denegari nequit.

IV. Controvertitur inter AA. num impedimentum criminis incurratur ab iis qui hujus legis existentiam ignorant. Affirmant plerique Canonistae (De Becker, p. 165) : quia impedimentum istud potius ad sanctitatem societatis conjugalis conservandam, quam ad delinquentium punitionem statutum est. Attamen, in foro saltem interno, probabilitatem sententiae negantis admittendam censemus. Hanc enim saltem ut probabilem habent optimaе notae Theologi Morales (Ball. P. n. 1044 seqq.; Lehm. II. n. 770; D'Annib. III. n. 442), imo et Canonistae. (Gasp. n. 658) Deinde negari nequit hoc impedimentum habere rationem poenae et quidem extraordinariae: talis autem ab ignorantibus non videtur incurrī. (Vol. I. n. 144) In praxi igitur, si uterque praedictorum scelerum reus hujus legis existentiam ignorabat, nulla stricta obligatio petendae dispensationis urget. Attamen, si absit notabilis incommodi timor, consultius erit eam petere ut dubia in posterum resecentur.

V. Impedimentum criminis **multiplicari** potest tum ratione personarum delinquentium, tum ratione criminum quae patrantur. Sic duplex erit impedimentum, in casu homicidii solius, si utriusque conjux a conspirantibus occiditur; in casu adulterii solius, si uterque adulter conjugatus est, et haec circumstantia utrique nota est; in casu utriusque simul, si uterque adulter conjugicidium patrat. Pariter duplex erit impedimentum si in eodem casu concurrunt quaecumque necessaria sunt ad constituendum impedimentum adulterii solius et simul quae ad impedimentum homicidii solius requiruntur.

VI. Impedimentum criminis profecto **juris tantum ecclesiastici** est : quare non incurritur ab infidelibus, etiam postquam uterque ad fidem conversi sunt. Si vero e duobus complicibus, una pars fidelis, altera infidelis est, impedimentum incurritur a parte fideli et per eam ad alteram transit. (Decr. l. 3. t. 33. c. 1) Excipe tamen, si actio ob quam Ecclesia directe imponit impedimentum, puta homicidium, patrata fuerit a parte infideli : tunc enim neque ipsa pars fidelis impedimentum incurrit, cum rea sit solius adulterii. (Schmalzgr. l. c. n. 46)

VIII. IMPEDIMENTUM DISPARITATIS CULTUS.

487. Disparitatis cultus nomine vocatur duplex impedimentum : alterum mere impediens, quod saepius etiam mixtae religionis dicitur, alterum dirimens. De hoc tantum hic agemus; de illo inter impedimenta mere impediencia, n. 517.

I. Ob disparitatem cultus irritum est matrimonium inter partem

baptizatam et partem non baptizatam, etiam catechumenam. Ex jure naturali hujusmodi matrimonium est illicitum ob grave periculum, cui plerumque tum pars fidelis, tum liberi nascituri exponuntur, fidei catholicae amittendae vel negligendae. Attamen, cum hujusmodi periculum quandoque removeri possit et graves rationes talis matrimonii ineundi nonnumquam urgeant, fieri potest ut ex jure naturali nihil eidem ineundo obsistat. Nulla vero solida ratio datur ob quam matrimonium inter baptizatum et non baptizatam censeatur jure naturali vel divino irritum. Imo quam falsum id sit, ostendunt tum consuetudo primis Ecclesiae saeculis vigens tales nuptias contrahendi, tum dispensatio quam Ecclesia hodie in hoc impedimento, perinde ac in ceteris impedimentis juris mere ecclesiastici, concedere solet. Igitur vis dirimeas hujus impedimenti unice repetenda est **a jure positivo** : quod, secundum communissimam AA. sententiam, nullo universali decreto, sed consuetudine introductum est. Haec tamen consuetudo jam a pluribus saeculis vim verae legis universalis obtinuit, ita ut impedimentum disparitatis cultus censendum sit vigere etiam in ecclesiis quae nuper in locis ethnicorum fundantur. Id extra dubium ponit praxis S. Sedis erga loca Missionum, et affirmat Bened. XIV. (Const. *Singulari Nobis*, 9 Febr. 1749) Exceptionem tamen videtur admittere S. Sedes pro casu plane extraordinario, in quo pauci fideles tam procul a reliquis sejuncti vivant, ut neque compartem christianam ducere, neque ad dispensationem recurrere possint : qui casus expositus erat a Vic. Ap. Mandiuriarum. Hos enim non esse inquietandos, si cum parte infideli nuberent, respondit S. Inqu. 4 Jun. 1851. (Coll. P. F. n. 1275)

488. II. Difficultatem de impedimento isto saepe cient, praesertim in locis mixtae religionis, **dubia de baptismo** ab alterutro nupturientium suscepto. Breviter regulas de hoc argumento tenendas proponemus, adhaerentes pluribus responsis S. Inquisitionis, e quibus mens S. Sedis manifestatur. Haec fusius videsis apud Gasparri (n. 598 seqq.) et potissimum apud De Becker. (p. 218 seqq.) Videlicet :

1° Tamquam principium generale tenendum est : baptismum dubium, in ordine ad matrimonium ineundum vel initum, habendum esse ut baptismum validum. Sic S. Inqu. 7 Jul. 1880 (ap. Gasp. n. 603) declaravit matrimonium dubie baptizati cum non baptizata habendum esse ut invalidum ; matrimonium vero duorum dubie baptizatorum, qui sint consanguinei vel affines, habendum esse ut invalidum ob impedimentum consanguinitatis vel affinitatis. Et jam 18 Sept. 1872 (Coll. P. F. n. 1872) respondit invalidum esse, propter impedimentum disparitatis cultus, matrimonium inter haereticum dubie baptizatum et infidelem. Hinc apparet omnino aliter dicendum esse de valore baptismi dubii in ordine

ad matrimonium ac de eodem dictum est (n. 151) in ordine ad salutem in tuto ponendam. (1)

2º Principium praefatum aequè applicandum est matrimoniis contractis (quod omnes concedunt) et contrahendis (quod a nonnullis in dubium vocatur). Etenim S. Inqu. Vic. Capit. Monacensem, normam generalem petentem pro contrahendis matrimoniis in quibus dubium de valore baptismi suscepti perseveraret, 18 Sept. 1890, remisit ad decreta 17 Nov. 1830 et 9 Sept. 1868, in quibus universaliter principium praefatum tradebatur. Tutius tamen erit dispensare ad cautelam in impedimento disparitatis cultus, quando solida ratio suadet alteram partem non esse baptizatam. Atque in hunc sensum respondit S. Inqu. de hujusmodi casu interrogata, 12 Apr. 1899. (N. R. Th. t. 31, p. 655 seqq.)

3º Nulla distinctio videtur admittenda inter dubium juris et dubium facti de valore baptismi collati. Etenim S. Inqu. in resp. cit. 7 Jul. 1880, declaravit : " Praevio diligenti examine in singulis casibus, et persistente adhuc dñbio sive juris, sive facti, eadem debent esse conclusiones respectu matrimoniorum. "

4º Ubi dubium occurrit de matrimonio quod inter duas partes acatholicas vel unam partem catholicam et alteram haeticam contractum sit, num alterutra vel utraque pars baptizata sit, semper examinandus est casus particularis. Si vero nulla adsunt testimonia quibus probabilitas suscepti baptismi adstruatur vel elidatur, standum erit praesumptionibus pro collato baptismo vel contra factum collationis baptismi militantibus, ut respondit S. Inqu. 1 Aug. 1883 ad Episc. Savannensem. (Coll. P. F. n. 662) Eodem responso declaravit *non esse praesumendum* baptismum in sequentibus casibus : a) Si pars vel partes acatholicae parentes habuerint ad sectam pertinentes quae baptismum respuit ; — b) si parentes habuerint pertinentes ad sectam in qua baptismus non confertur nisi adultis, ut fit ex. gr. in secta Baptistarum ; — c) si parentes habuerint qui, dum in vivis essent,

(1) Ex hac practica regula deducit Lehmkuhl (II. n. 322) omnes qui dubie baptizati sunt jure divino subesse Ecclesiae jurisdictioni, ac proinde omnibus legibus quae fideles adstringunt, speciatim confitendi omnia peccata post dubium baptismum commissa. Cfr. supra n. 259. Sed verius ibi meram praesumptionem reperiri putamus quam Ecclesia sequatur in dijudicandis causis matrimonialibus, sed quae minime impediatur quominus in foro interno de obligationibus dubie baptizatorum pro majore vel minore certitudine quae de eorum baptismo habeatur, judicetur. Hanc praesumptionem nequaquam ita firmam esse ut censet Lehmkuhl, indicare videntur tum dispensatio quam S. Sedes ad cautelam elargitur ubi probabile est alterutram partem non esse baptizatam (ad 2um), tum exceptio facta pro casu quo de baptismi nullitate postea certo constiterit. (ad 6um)

De confessione neo-convertorum ex haeresi, nuper vulgata est responsio S. C. de Prop. Fide quam conferas ad calcem hujus operis.

professi sint se nolle ad ullam sectam pertinere. Verum simul declaravit S. Inqu. *recte praesumi* baptismum si partes acatholicae parentes habuerint pertinentes ad sectam quae baptismum ut necessarium habet, vel in qua saltem ordinarie administratur, et iidem parentes in sua secta zelosi fuerint, vel etiam si unius tantum parentis secta et zelusus animus praesumptioni baptismi favent, dummodo is indubie primas partes in educatione prolis habuerit, neque alter conjux cognoscatur positive contrarius collationi baptismi. Quare de valore hujusmodi matrimonii judicandum erit quasi ea pars cujus baptismus praesumendus sit, reapse sit baptizata, ea vero pars cujus baptismus non praesumendus sit, neque aliis specialibus argumentis probabiliter constet, reapse non sit baptizata. In aliis vero casibus in quibus magis dubia sunt praesumptionis fundamenta, jussit S. Inqu. (Decr. cit.) ut ad S. Sedem, expositis omnibus adjunctis, recurratur.

5° Si duae partes, quae se catholicas reputabant, matrimonium iniere, et postea dubium oritur num una pars rite baptizata fuerit, haec quidem sub conditione erit rebaptizanda, sed matrimonium tamquam validum omnino habendum est, ut pluries in talibus casibus respondit S. C. C., ex. gr. in Tarvisina Matrimonii 4 Mart. 1737. Cur in hoc casu, sine ulla renovatione consensus, matrimonium valeat, alii aliter explicant. Probabilius opinamur cum Gasparri (n. 597) : consuetudinem, qua impedimentum disparitatis cultus inductum est, hujusmodi casus non esse complexam.

6° Ubi matrimonium initum est inter duas partes, quarum una certo et altera dubie baptizata erat, puta inter virum protestantem et mulierem catholicam, si postea (quod raro continget) certo innotescit alteram non fuisse baptizatam, non satis constat utrum tale matrimonium sit validum an invalidum. Quidam, ut Gasparri (n. 597 seq.), existimant valere, tum ob rationem supra (5°) allatam de extensione praesentis impedimenti, tum quia valori videntur favere responsa S. Sedis. Alii, ut Lehnkuhl (II. n. 752) censent id semper validum esse quando initum est cum dispensatione Ecclesiae quoad impedimentum prohibens mixtae religionis (n. 517), quia Ecclesia, dum in foro externo prohibet ne hujusmodi matrimonium postea impugnetur, manifestat suam voluntatem dandi dispensationem in impedimento mixtae religionis, quatenus opus est. Alii, ut De Becker (p. 224), invalidum censent, quia S. C. C. in dubiis exortis non solet attendere num, momento matrimonii, dubium vel certitudo adfuerit de validitate vel invaliditate baptismi unius partis. sed num, eodem momento et *objective*, una pars fuerit baptizata, altera non, et de hac re certo constet, sive jam ipso momento matrimonii, sive postea tantum. Sic S. Off. 5 Febr. 1851 edixit: "Generatim loquendo qui in Hollandia convertuntur ad fidem catholicam, habendos esse ex capite baptismatis tamquam valide conjugatos, nisi forte certe et evidenter

constet in aliquo casu particulari haereticum, de quo agitur, fuisse *revera* nulliter baptizatum. Practice, si utraque pars in matrimonio perseverare vult, nulla erit difficultas : cum, renovato consensu et data ad cautelam (si una pars adhuc infidelis manet) dispensatione super impedimento disparitatis cultus, omne dubium de valore matrimonii evacuari possit. Si vero ab invicem discedere voluerint, ad S. Sedem recurrendum erit, expositis omnibus circumstantiis.

7° Patet matrimonium validum esse si pars dubie baptizata, puta vir protestans, contrahit cum parte non baptizata, puta cum muliere infideli, postea autem certo innotescit baptismum fuisse nullum : neutra enim pars legi ecclesiasticae subjacebat.

489. III. Ubi in impedimento disparitatis cultus dispensatur, exigendae sunt a nupturientibus eadem cautiones quae a contrahentibus cum parte hæeretica exiguntur. Cfr. n. 518.

Nullam earum remittere licet ubi de matrimonio nondum attentato agitur ; ubi vero jam attentatum est matrimonium et urgentes rationes mutuam separationem impediunt, puta ob susceptos jam liberos vel civiliter contractum matrimonium, certe absolute exigendum est ut absit proximum perversionis periculum pro parte catholica et ut eadem promittat se lotis viribus adlaboraturam esse ut universa proles in vera religione educetur : hae enim conditiones manifeste jure divino poscuntur.

Attamen, urgente necessitate, dispensatio dari poterit ad validandum matrimonium jam attentatum, licet pars infidelis renuat satisfacere conditionibus de educatione prolis, etc. Etenim S. Inqu. interrogata de sanatione in radice in his adjunctis data, 2 Junii 1897 respondit (N. R. Th. t. 29. p. 549) : episcopum potuisse uti facultatibus suis, dummodo reliquae conditiones necessariae adfuerint. Nec mirum : nam matrimonio jam attentato tantaque necessitate urgente, pars catholica non *temere* prolem suam periculo perversionis exponit, sed malo commisso medetur quatenus fieri potest.

Quodsi pars infidelis praevidetur denegatura, vel jam denegavit renovationem consensus, modo perseveret consensus olim datus in verum matrimonium, recurri poterit ad dispensationem in radice, juxta dicenda n. 541.

IX. IMPEDIMENTUM VIS ET METUS.

490. I. Vis, quamquam generalim plurimum a metu discrepat (Vol. I. n. 24), in praesenti argumento eodem sensu adhibetur ac metus : cujus naturam explicuimus Vol. I. n. 27. Supponitur autem, in casu prae-

sentis impedimenti, verum consensus in matrimonium datum fuisse a parte quae metum passa est : nam si haec vel fide tantum consensit, vel, mente perturbata, actum perfecte humanum elicere nequivit, jam deerit ipsa matrimonii essentia.

Quando igitur datus est consensus qui, secluso metu, matrimonio valide contrahendo sufficeret, istud, sub certis conditionibus, nullum est propter metum a quo ortum habuit. Hanc nullitatem cum communi sententia ducimus e solo Jure positivo repetendam. Cfr. dicta de contractibus in genere Vol. I. n. 591. Non pauci tamen DD., quorum sententiam S. Alph. (n. 1054) forte probabiliorē vocat, hanc nullitatem ex ipso jure naturae repetunt, quia ceteri contractus e metu initi, rescindibiles sunt ad nutum illius qui metum passus est ; contractus vero matrimonii, cum sit natura sua perpetuus, debet ipso jure naturae irritari, ne irreparabilis injuria metum passo inferatur. Sed haec ratio nonnisi magnam convenientiam probat ut istud impedimentum lege positiva statuatur : nam ab isto damno irreparabili semper cavere potest metum patiens, dato consensu ficto.

II. Conditiones requisitae ut matrimonium ob praesens impedimentum sit irritum, praesertim e Jure Canonico determinandae sunt. Has breviter tantum explicabimus. Vid. requiritur :

1º Ut metus sit absolute vel respective gravis (Vol. I. n. 28), seu, juxta tritissima verba Innoc. III (Decr. l. 1. t. 40. c. 6), *ut cadat in constantem virum*. In singulis ergo casibus judex inspicere debet, num, relate ad talem personam determinatam, metus fuerit aptus ad gravem mentis trepidationem commovendam. Id sane fieri potest etiam ubi metus est tantum *reverentialis* : sed, ut propter talem metum matrimonium irritum declaretur, necesse est ut metus gravitas clare appareat, saltem e precibus importunis et instantissimis. (Gasp. n. 815) Sufficit quoque ut timeatur malum inferendum personis quae consanguinitate, affinitate, etc. sint ita arete conjunctae cum ea quae ad nubendum compellitur, ut earum malum tamquam suum apprehendat. Ubi vero metus gravitas probari non potest, censendus est levis, ideoque pro valore contracti matrimonii pronuntiandum erit.

2º Ut metus incutiatur a causa extrinseca et libera. Non enim ambigitur valere matrimonium contractum ex timore mali quod a causa intrinseca vel necessaria immineat, ex. gr. ad vitandum morbum vel inopiam.

3º Ut metus incutiatur injuste. Igitur, omnium consensu, valet matrimonium si metus omnino juste incutitur, vid. a persona quae illius incutiendi jus habet et ob causam condignam, ex. gr. si deprehenso in crimine mineris accusationem, nisi mulierem stupratam ducat. Hinc

censent plures AA. (D'Annib. III. n. 445. nota 19; Gasp. n. 820) valere matrimonium si vir qui mulierem vi cognovit, a iudice saeculari in carcerem detrudatur, non aliter dimittendus nisi mulierem consentientem duxerit: quam legem in quibusdam Amer. Septent. Statibus vigere asserunt. Nam, cum tale delictum sit mixti fori, et poena delicto proportionetur, metus omnino iuste incuti videtur. Omnes vero consentiunt invalidum fore matrimonium contractum e metu qui, quoad substantiam, injuste inferatur, ex. gr. si pater stupratorem metu mortis ad filiam suam ducendam adigat. Ubi vero metus injustus est tantum quoad modum quo incutitur, puta non servato ordine juris, dissentiunt AA. Probabilius censemus cum D'Annib. et Gasp. (ll. cc.) matrimonium valere, quia injuria fit potius legi quam personae metum passae.

4° Ut metus incutiatur ad extorquendum consensum matrimonialem. Hanc conditionem ducimus probabilius tenendam cum sententia communiori (D'Annib. l. c.) contra plures (Ball. P. n. 1129 seqq.): quia, si metus incutitur ad alium finem, matrimonium verius non contrahitur ex metu (quod unice videtur praecavere lex Canonica), sed libere eligitur tamquam medium evadendi periculi. Ita validum habendum esset matrimonium quod puella contraheret cum sene exoso, ut ab intolerabili novercae jugo liberaretur.

Penitior cognitio harum conditionum tantum a iudice fori externi habenda est. Si enim parocho vel confessario casus matrimonii e metu contracti occurreret, nihil ipsi praestandum foret, nisi ut conjunctionem, cessante metu, certo validam fieri curaret (n. 535) vel casum ad Ordinarium deferret.

X. IMPEDIMENTUM ORDINIS.

491. Ordo sacer, in Ecclesia saltem Occidentali, matrimonium contrahendum dirimit, dummodo valide et voluntarie susceptus sit. Oritur hoc impedimentum e jure ecclesiastico, suadente quamplurimum jure divino ob summam talium ordinum sanctitatem. Ex ipso Decreto Gratiani (dist. 27. c. 8. etc.) patet eam legem jam saeculo XII° urgeri tamquam a sacris canonibus antea statutam: (1)

De iis qui hanc coelibatus servandi obligationem ignoraverint vel respuerint ubi sacrum ordinem receperint, et de iis qui ordinem metu coacti susceperint, dictum est n. 30.

(1) Eadem nullitas matrimonii, post susceptum s. ordinem attentati, probabilius viget in universa Ecclesia Orientali. Sed in quibusdam ejusdem Ecclesiae partibus, ex. gr. apud Maronitas, hypodiaconatus inter minores ordines recensetur. (Gasparri, n. 591) Insuper singulas causas matrimoniales in quibus de impedimento solemnisi voti castitatis vel ordinis sacri agitur, ad S. Sedem deferri jussit S. Inqu. Instr. 20 Jun. 1893 ad Ep. Orient. (Coll. P. F. n. 1572)

XI. IMPEDIMENTUM LIGAMINIS.

492. Ligamen hic intelligitur vinculum quod e matrimonio valide inito, seu mere ratum seu jam consummatum sit, oritur, neque morte alterutrius partis vel alia extraordinaria ratione (de qua n. 555 seq.) solutum est. Ex iis quae supra (n. 461) de unitate matrimonii dicta sunt, liquet tali vinculo induci, ex ipso **jure naturali et divino**, impedimentum dirimens matrimonium cum alio viro vel uxore contrahendum.

QUAER. I. Quatenus constare debeat de morte alterius conjugis, ut novae nuptiae iniri possint.

RESP. Requiritur moralis certitudo de alterius conjugis obitu. (Decr. l. 4. t. 21. c. 2)

Qua ratione haec certitudo quaerenda sit, fuse explicuit S. Inqu. 14 Maii 1868. (Coll. P. F. n. 1372) Vid. primatum in hac probatione tenet authenticum documentum ex registis paroeciae, xenodochii, civilis administrationis, etc. desumptum.

Hujus defectui supplendum erit depositione testium : qui sint saltem duo, jurati, fide digni, et qui de facto proprio deponant, defunctum cognoverint ac sint inter se concordēs quoad substantiales obitus circumstantias. Quandoque tamen admittitur unus testis immediatus, vel ad testes mediatos, praesumptiones, conjecturas, etc. recurri potest, ut exponit cit. Instructio. Parochus autem rem ad Ordinarium deferre debet, quando moralem certitudinem ex seipso acquirere nequit : quod *regulariter* contingit quotiescumque neque authenticum documentum, neque concursus duorum testium immediatorum testimonium habebitur. (Feye, n. 445) Attamen non est inficiandum quandoque alia argumenta tot tantaque concurrere posse ut ad moralem certitudinem pertingant. Ipse Ordinarius, si quaestio incerta manet, ad S. Sedem recurrere debet. (Instr. cit. n. 11)

QUAER. II. Num ad novas nuptias transire possint qui matrimonium iniverint quod ob impedimentum dirimens, puta consanguinitatis, clandestinitatis, sciant esse nullum.

RESP. Quotiescumque matrimonium contractum est in facie Ecclesiae vel in alia forma quae in Ecclesiae foro valida esse possit, non licet has partes ad novum matrimonium contrahendum admittere, antequam etiam in foro externo de prioris matrimonii nullitate constiterit, sicut in eodem foro de ejus valore per celebrationem specie tenus validam constabat. Quodsi partes, non exspectata legitimae auctoritatis sententia,

ad alias nuptias transierint, hae in foro externo habebuntur ut nullae, licet in foro interno constet prius matrimonium fuisse invalidum. (S. C. de P. F. 11 Febr. 1804; Coll. P. F. n. 1225)

Imo regulariter, ex Const. Bened. XIV *Dei miseratione*, 3 Nov. 1741, expectanda erit duplex sententia conformis, nullitati matrimonii favens. Attamen, ex decreto S. Inq. 5 Jun. 1889 (Coll. P. F. n. 1575), licebit novas nuptias inire statim postquam Ordinarius pronuntiaverit nullitatem, ideoque non expectato exitu appellationis quae forte interposita fuerit, modo “ ex certo et authentico documento, vel, in hujus defectu, ex certis argumentis *evidenter constet* „ obstitisse unum e sex impedimentis sequentibus : disparitatem cultus (si evidenter constat unam partem esse baptizatam et alteram non baptizatam), ligamen (si certo constat primum conjugem esse legitimum et adhuc vivere), consanguinitatem, affinitatem e copula licita, cognationem spirituales, clandestinitatem (ubi viget decretum *Tametsi*). (1)

Non ita liquet num ad Ordinarium sit recurrendum ubi nupturiens iniiit matrimonium mere civile in locis in quibus viget decretum *Tametsi*. Communiter affirmant AA. (Gasp. n. 1177; De Becker, p. 455, nota) oportere ut ab Ordinario petatur declaratio qua constet de libero statu hujus partis. Ratio potissima videtur quod, licet hujusmodi matrimonium sit verus concubinatus (n. 508), habet tamen juxta multos gravesque AA. (Feye, n. 785) matrimonii figuram. Insuper varia incommoda facile enascerentur si sacerdotes, sine Ordinarii interventu, assisterent matrimoniis eorum qui civiliter cum alia parte juncti essent, praesertim nondum abrupto isto civili vinculo.

493. QUÆR. III. Num liceat uti matrimonio, quod cum dubio de alterius conjugis obitu initum fuerit.

RESP. 1º Si dubium istud leve est et, adhibita morali diligentia, nullum indicium probabile de vita alterius partis perseverante detegitur, licet debitum reddere et petere. (Decr. l. 5. t. 39. c. 44)

2º Si unus contraxit cum dubio probabili de vita prioris conjugis, debitum quidem reddere tenetur, petere vero non potest, ut statuit Lucius III. (Decr. l. 4. t. 21. c. 2) Ratio est, quod ipse ut malae fidei possessor, altera pars ut bonae fidei possessor tractetur oportet. Quodsi, adhibita morali diligentia, dubium probabile remanet, S. Alph. (n. 906) alique opinantur semper a debito petendo abstinendum esse ei qui

(1) Ordinem servandum in causis matrimonialibus explicare, ad Jus Canonicum pertinet. Pro locis Missionum, cfr. Instr. S. C. de P. F. an. 1883. (Coll. P. F. n. 1573)

possessionem mala fide inchoavit, donec moraliter constet de alterius conjugis obitu, tum quia remanet probabile periculum injuriae alterius conjugis, tum quia prius matrimonium possidet donec constet esse solum. Sed communis et certe probabilis sententia Sanchezii, Salmant. etc. tenet: tunc licite formari conscientiam vi opinionis probabilis, valori novi matrimonii faventis; Decretalem vero cit. Lucii III esse interpretandam de eo qui nondum diligentiam moralem adhibuit, ut ipse S. Alph. (n. 904) interpretatur supra cit. Decr. l. 5. t. 39. c. 44. (Ball. P. n. 678)

3° Si uterque cum dubio probabili contraxit, neuter debitum reddere aut petere poterit, donec moralem diligentiam adhibuerint: uterque enim est possessor malae fidei, cui possessio nequit tribuere jus utendi re. Quodsi, adhibita diligentia, manet dubium, controvertitur num debitum reddere et petere possint, eadem ratione ac supra de una parte dubitante dictum est.

Adverte a fortiori debitum petere posse eum qui, post moralem diligentiam, pergit probabiliter dubitare num matrimonio a se contracto obstet aliud impedimentum quam impedimentum ligaminis: quod satis probabile opinatur ipse S. Alph. n. 906.

QUAER. IV. Num liceat uti matrimonio bona fide contracto, si dubium de morte prioris conjugis supervenerit.

RESP. 1° Pars quae dubitat tenetur ad veritatem inquirendam; interim vero debitum reddere debet, quia alteram partem jure suo spoliare nequit; petere vero non potest, quia possessor dubiae fidei frustra quaereret dominum rei, si non teneretur eam eidem conservare.

2° Si, post moralem diligentiam, dubium manet, licet dubitanti non solum reddere, sed et petere debitum: nam, cum possessor sit bonae fidei, jure suo non est spoliandus donec certo constet possessionem esse injustam. (Vol. I. n. 533) Abstinere tamen deberet si rationes pro nullitate matrimonii ad certitudinem moralem pertingerent. (S. Alph. n. 904)

XII. IMPEDIMENTUM AETATIS.

494. Ad matrimonium valide contrahendum, ex Jure Canonico, requiritur aetas pubertatis legalis, vid. annus decimus quartus viri et duodecimus feminae completus. (Decr. l. 4. t. 2. *De desponsatione impuberum*) Excipit tamen ipsum Jus (Decr. t. cit. c. 9) casum quo *aetatem supplet malitia*, i. e. quo impuberes jam actu apti sint ad copulam habendam, et mentem satis evolutam habeant ut matrimonii obligationes apprehendant: cujus rei judicium ad episcopum pertinet. (Bened. XIV, Const. *Magnae Nobis*, 29 Jun. 1748)

Hoc impedimentum est **juris tantum ecclesiastici**. Jus naturale nullam certam aetatem statuit ad valide contrahendum, dummodo contrahentes mentem satis evolutam habeant ut consensum matrimonialem debito modo praestent. Ex natura enim contractus matrimonialis minime necessarium est ut statim copula inter conjuges haberi queat : unde, nisi partes laborent impotentia perpetua (n. 504), poterit matrimonium jam inter impuberes consistere. Quare inter infideles valebit matrimonium ab impuberibus contractum, dummodo constet nullum fuisse impedimentum juris naturalis vel divini, et praesertim verum consensum a contrahentibus praestitum esse. (S. Inqu. 10 Dec. 1885 ; Coll. P. F. n. 1383) Inter fideles valebit matrimonium contractum inter puberes, etiamsi vir nondum ad copulam aptus sit, siquidem lex ecclesiastica determinatam aetatem, non vero directe actualem coeundi potentiam requirit.

XIII. IMPEDIMENTUM CLANDESTINITATIS.

Punctum I. De natura hujus impedimenti.

495. I. Clandestinum, in sensu praesentis impedimenti, vocatur matrimonium quod sine praesentia parochi et duorum saltem testium celebratur.

Jam ante Trid. clandestina matrimonia Jure Canonico (Decr. Grat. c. 30. q. 5. can. 1 seq.) *prohibebantur*, utpote a moribus christianis aliena et periculum creantia ne, occultis nuptiis ligati, alias attentarent : quare Ecclesia " illa semper detestata est atque prohibuit. „ (Trid. Sess. 24. de ref. Matr. c. 1) Haec prohibitio hodie ubique viget : ac proinde graviter peccant fideles qui vel omnino occulte, vel saltem absque proprii parochi praesentia, contrahunt, etiam ubi hujusmodi matrimonia valida sunt. Excipe, si quando grave incommodum ab hac lege servanda excusaret, ex. gr. si timor probabilis esset ne, adhibitis testibus, matrimonium malitiose impediretur.

Clandestinitatem in *dirimens impedimentum* erexit Trid. (l. c.) : " Qui aliter quam praesente parochi vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit : et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit. „ Huic decreto inhaerentes, hic prius declarabimus formam a Trid. statutam ad valide contrahendum ; in Puncto sequente determinabimus quibus in locis praedictum decretum, quod a primo Capituli verbo *Tametsi* nuncupatur, vigeat aut non vigeat.

II. Consensus utriusque partis externe coram paroco et testibus exprimendus est. Ad valorem tamen non est necessaria utriusque partis praesentia, sed sufficit declaratio per procuratorem facta “quando hanc in rem ei mandatum speciale, personam futuri conjugis determinans, collatum, nec eo tempore quo mandantis nomine matrimonium contrahitur, revocatum fortasse jam fuerit.” (Instr. Austr. cit. § 50) Sic etiam valet matrimonium quando litterae, utriusque contrahentis consensum de praesenti exprimentes, coram paroco et duobus testibus leguntur. Attamen solet particularibus statutis prohiberi ne parochus, absque Ordinarii venia, matrimonii celebrationem per procuratorem vel litteras admittat.

496. III. Requiritur assistentia parochi, non cujuslibet, sed qui **proprius** sit saltem alterutrius contrahentium. (S. Inqu. 2 Maii 1877; Coll. P. F. n. 1409) Proprius autem pastor ille est in cujus paroecia vel (ubi nondum canonice erectae sunt paroeciae) quasi-paroecia sponsus vel sponsa domicilium vel quasi-domicilium habet. (Vol. I. n. 99 seqq.) Ex ipso Trid. (l. c.) valide assistit quoque Ordinarius, i. e. episcopus vel Vicarius Generalis. Hi omnes non solum valide, sed et licite assistunt matrimonio subditorum suorum extra dioecesis vel paroeciae territorium, quamquam graviter peccarent si in aliena paroecia vel dioecesi solemniter nuptiis benedicerent sine licentia Ordinarii vel parochi loci. (S. Alph. n. 1087)

Neque valori obest, secundum communem sententiam, quod parochus vel Ordinarius sit suspensus vel excommunicatus, etiam vitandus, modo non sit actu depositus, sed beneficii possessionem retineat. (Ball. P. n. 1213) Valide quoque assisteret parochus cui talis assistentia diserte ab episcopo prohibita fuisset, ut an. 1581 respondit S. C. C. (Bened. XIV, de Syn. l. 13. c. 23. n. 1) Si parochus haberet tantum titulum coloratum vel unice ex errore communi talis reputaretur, Ecclesia, saltem probabiliter, suppleret, ut dictum est in argumento simili de jurisdictione ad confessiones audiendas. (n. 331) Non excusaretur tamen a peccato gravi parochus suspensus, excommunicatus, etc. qui, cum facile et sine aliorum gravamine alium sacerdotem sibi substituere posset, ipse assisteret. Ad liceitatem quoque requiritur ne laedatur jus alienum, quod fieret si parochus sponsi assisteret quando Statuta dioecesana, quod non raro fit (Stat. Mechl. n. 304), id jus reservant paroco sponsae.

Vagi (Vol. I. n. 96), cum proprium parochum non habeant, secundum sententiam quam S. Alph. (n. 1089) communem vocat, valide contrahunt coram quolibet paroco; secundum alios (Schmalzgr. in l. 4. Decr. t. 2. n. 163), tantum coram paroco in ejus territorio, dum contrahunt, versantur. Idem, ob individuitatem contractus matrimonialis, dicendum si

unus tantum contrahentium vagus est. Cfr. n. 450. Praeterea cavendum ne quis vagus censeatur qui revera alibi domicilium vel quasi-domicilium habet. Quare S. Inqu. 9 Nov. 1898 declaravit non posse Ordinarium parochis concedere licentiam assistendi matrimoniis eorum qui diu in dioecesi versati sint, sed in nulla paroecia domicilium vel quasi-domicilium acquisivisse videantur, puta famulis in magna civitate jugiter ab una familia ad aliam transeuntibus, " nisi, diligenti inquisitione facta, constet eos de quibus est quaestio, neque in civitate N. (in qua vagentur), neque alibi, in nulla paroecia verum vel quasi-domicilium canonicum habere, sed esse vagos. "

In omnibus casibus dubiis juvat recurrere ad delegationem Ordinarii vel illius qui certo sit alterutrius contrahentium parochus.

497. IV. Matrimonio assistere quoque potest alius sacerdos de parochi sen Ordinarii licentia, ut liquet e Trid. (l. c.), etiam in alia paroecia vel dioecesi.

In hoc delegato ad valorem nulla alia qualitas necessaria est quam character sacerdotalis, siquidem nullam aliam Concilium requirit. Ut autem delegatus censeatur, nequaquam sufficit praesumptus consensus illius qui ordinariam assistendi potestatem habet vel ejus ratihabitio factum subsecuta, sed requiritur licentia expressa, aut saltem tacita, puta dum parochus alium sacerdotem videt omnia parare ad assistendum matrimonio, neque contradicit, cum facile posset. (Vol. I. n. 10) Insuper oportet ut concessa licentia intimata fuerit alteri sacerdoti et ab eo acceptata. Semel autem concessa et acceptata licentia probabilius manet, etiamsi concedens mortuus fuerit, cum sit gratia facta, neque aufertur per revocationem concedentis nisi haec delegato intimata fuerit. (De Becker, op. cit. p. 97) Cfr. dicta de modo quo acquiritur vel cessat jurisdictio delegata ad audiendas confessiones : nam plura in utroque argumento eadem sunt. (n. 327)

Potest etiam *generalis delegatio* dari ad assistendum omnibus matrimoniis, ex.gr. alicujus paroeciae : quae si data fuerit, poterit, sicut quaelibet facultas delegata ad universitatem causarum (Vol. I. n. 117), subdelegari in casu particulari. Attamen ut hujusmodi delegationem licite concedat parochus, requiritur gravis causa : ne irrationabiliter munus suum tanti momenti in alium transferat. Talem delegationem generalem habent quicumque sacerdotes vel ab episcopo cum mandato generali constituti sunt ut omnes parochi vices suppleant, vel ab ipso parochus habent commissionem generalem ad omnium sacramentorum administrationem in paroecia. (Aichner, op. cit. § 192) Hujusmodi sunt sacerdotes qui parochi diutius absentis vices vel vacantis paroeciae curam gerunt. De parochorum adjutoribus cfr. n. 71. III.

Valide etiam poterit alius sacerdos delegari, concessa nupturientibus facultate contrahendi coram quolibet sacerdote : quod probabilius procedit etiam de casu quo una tantum pars hanc facultatem acceperit ab Ordinario vel paroco cui subjiciatur. Attamen hujusmodi delegatio non est licita nisi ob justam causam, qualis interdum contingit in Gallia, Belgio aliisque locis in quibus lex civilis poenas minatur sacerdoti, qui matrimonio astiterit antequam nupturientes coram civili magistratu comparuerint. (Rosset, op. cit. n. 2227)

E responso quod S. C. C. 18 Mart. 1893 (N. R. Th. t. 25. p. 229) post diuturnam dilationem dedit, patet a S. Sede probari praxim in quibusdam magnis civitatibus, praesertim Germaniae, vigentem, nimirum ut parochi sibi mutuo generalem delegationem tribuant ad vitandam nullitatem matrimonii eorum qui, factis jam proclamationibus, domicilium mutant et nihilominus dolose in prisca paroecia sua contrahunt. Ad mentem tamen S. Sedis, hujusmodi generalis delegatio non est permittenda, nisi accedente Ordinarii approbatione et delegatione, una cum facultate etiam subdelegandi : insuper eadem generalis delegatio limitanda est ad casum quo res, per petitionem proclamationum factam, jam non est integra, i. e. restringenda ad solos parochos domicilii a sponsis relictos ; et quoad durationem ita determinanda est ut expiret si a die ultimae proclamationis (exclusive) elapsi sint duo menses, sive 60 dies completi, vel tot dies completi quot juxta statuta dioecesis requiruntur ut denuo fiant proclamationes. In eundem sensum editae sunt animadversiones circa similem praxim inter parochos Bruxellenses vigentem. (Act. S. S. t. 28. p. 619 seqq.) Attamen ad solam liceitatem requiritur interventus Ordinarii, siquidem non apparet quo jure invalida esset delegatio quam parochi, in seio Ordinario, sibi mutuo facerent. Tandem 7 Sept. 1898, S. Offic. interrogatum : “ An facultati generali administrandi omnia sacramenta, quae ordinem episcopalem non requirunt, includatur facultas assistendi omnibus matrimoniis fidelium dioecesis ? „ respondit : “ Negative, nisi agatur de vice-parochis, qui ex consuetudine dioecesis habitualiter delegati censeantur pro propria paroecia. „ Reapse per praxim de qua in quaesito illo sermo erat, decreti *Tametsi* observantia practice nulla fieret.

498. V. Valide et generatim licite adhibentur testes quilibet, etiam feminae, impuberes, infideles, dummodo, usu rationis pollentes, de contracto matrimonio rite testari possint. (S. Alph. n. 1085) Neque strictam obligationem repellendi heterodoxos induxisse videtur responsum particulare S. Inqu. 19 Aug. 1891 (Coll. P. F. n. 1885) : “ Non esse adhibendos ; posse tamen ab Ordinario tolerari ex gravi causa, dummodo non adsit scandalum. „

VI. De **ratione** qua tum parochus, tum testes matrimonio interesse debent, haec adverte :

1° Parochus ipse matrimonio assistit, non qua jurisdictionem exercens, sed tamquam testis, ex ipso munere suo designatus ut mutui consensus dati fidem facere possit. Ideo valori matrimonii minime obstat quod parochus adfuerit metu vel vi coactus, fraudulenter alio quolibet praetextu accersitus, etc. Haec enim nequaquam officium scientiae quae unice in teste requiritur.

2° Non sufficit praesentia parochi mere materialis, si nullatenus a contrahentibus ut testis adhibitus est, puta si coram eo contraherent nullatenus de ejus praesentia curantes. Ubi vero intentionem habent utendi praesentia parochi ad matrimonium celebrandum, fieri nequit ut eum non formaliter in testem adhibeant, dum hanc intentionem suam oculis, vocis modo, nutu, etc. exprimunt. (Ball. P. n. 1246) Quare ad praxim vix faciunt disputationes quas de quaestione formalis praesentiae parochi movent Canonistae. (Bened. XIV, de Syn. l. 13. c. 23. n. 5)

3° Ut valide assistat parochus, sufficit ut contrahentium consensum audiat, modo eorum voces noverit, etiamsi forte eosdem ob caecitatem, velum interpositum, etc., videre non possit : non apparet enim quare tunc matrimonium contrahi certo percipere nequeat. Ita opinamur, cum Ball. P. (n. 1247), conciliari posse AA. quorum alii, ut Gury (II. n. 851), absolute negant, alii, ut Aichner (l. c.), absolute affirmant opus esse ut contrahentes simul videantur et audiantur. Imo valide assistit parochus qui *affectat* contrahentes nec videre, nec audire, quando eos facile videre et audire posset, sicut reliqui testes eos vident et audiunt, quemadmodum a S. C. C. in causa Carthag. an. 1753. decisum esse refert Bened. XIV. (l. c. n. 11)

4° Quae de parochi in praesenti argumento dicta sunt, valent quoque de duobus testibus qui eodem tempore adesse debent.

Punctum II. De locis in quibus viget.

499. I. Ipso decreto Conc. Trid. determinata est **norma** qua impedimentum clandestinitatis inducatur : “ Decernit (S. Synodus) ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primae publicationis, in eadem parochia factae, numerandos. „ Igitur non viget ubi numquam fuit publicatum, nisi consuetudine legitime praescripta ibidem fuerit servatum tamquam impedimentum dirimens. (Vol. I. n. 128) Quamvis autem requiratur publicatio in singulis paroeciis facta, non propterea censenda est invalida ubi nondum canonice erectae sunt paroeciae, dummodo fiat in singulis quasi-paroeciis vel etiam territoriis quae certi cujusdam missionarii

curae demandantur, ut liquet e resp. S. Inqu. 14 Nov. 1883 ad episc. S. Hyacinthi. (Act. S. S. t. 17. p. 351) Neque ex facta divisione territorii in quo decretum *Tametsi* publicatum est, partes avulsae vel recens erectae parochiae a lege, jam territorium possidente, liberae renuntiari possunt. (S. Inqu. 14 Dec. 1859; Coll. P. F. n. 1403)

Manifestum est idem decretum non vigere in novis missionibus quae fundantur, etiamsi forte olim, ut factum est in Japonia, in iis locis promulgatum est, sed deficientibus sacerdotibus in desuetudinem abiit. (S. Inqu. 11 Mart. 1868; Coll. P. F. n. 1408) Consultius autem est legem illam in iis locis non publicare, nisi probante S. Sede: quamquam nullo sufficienti fundamento nituntur qui, cum Zitelli (Appar. J. Eccl. p. 419), contendunt jam non licere, sine S. Sedis facultate, publicationem quam Trid. (l. c.) episcopis praecipit. Profecto eam facere nequaquam ad parochos, sine venia Ordinarii, pertinet.

500. II. Haeretici per se tenentur legibus ecclesiasticis et speciatim lege clandestinitatis, quando in territorio quod incolunt publicata est. (Vol. I. n. 94) Attamen, ex Declaratione Bened. XIV 4 Nov. 1741 de matrimoniis Hollandiae, constat tum matrimonia haereticorum inter se, tum matrimonia catholicorum cum heterodoxis esse valida in iis partibus Hollandiae hodiernae, quae ad pristinos Status Foederatos Belgii pertinebant. Nomine autem haereticorum in hac declaratione comprehenduntur: 1° Qui catholice baptizati, a pueritia nondum septennali in haeresi educantur, ac haeresim profitentur. — 2° Qui non tam in haeresi quam ab haereticis educantur, nulla scil. vel vix ulla haereticae doctrinae instructione accepta et cultu non frequentato, licet aliquoties participato. — 3° Qui adhuc pueri in manus haereticorum incidentes haereticae sectae adjunguntur. — 4° Apostatae ab Ecclesia catholica ad haeticam sectam transeuntes. — 5° Qui nati et baptizati ab haereticis adoleverunt nec ullam solemnem haereseos professionem emisierunt, ac veluti nullius sunt religionis. (S. Inqu. 6. Apr. 1859, ap. Feye, n. 319)

Extensa est eadem Declaratio ad plura alia loca vel regiones: catalogum videsis apud Zitelli (Appar. Jur. Eccl. p. 435 seq.) De reliquis regionibus in quibus viget pro catholicis, saltem inter se nubentibus, decretum *Tametsi*, plurimum disputatum est utrum matrimonia haereticorum in iis contracta valida an invalida forent. Verum, cum hujusmodi quaestio praesertim practica sit quando de dissolvendo matrimonio haereticorum ad unitatem catholicam redeuntium agitur, non licet cum simplici probabilitate et ob privatam opinionem procedere ad separandos conjuges vel novas nuptias permittendas, sed ad S. Sedem recurrendum erit in omnibus locis pro quibus nondum claris

documentis Pontificiis statutum fuerit utrum hujusmodi matrimonia ibi valida an irrita sint. (Feye, n. 308; Aichner, § 192) Attamen satis constat quamnam normam S. Inqu. sequatur in judicio de matrimoniis haereticorum ferendo. Vid. pro eorum valore pronuntiat quando, in loco de quo agitur, heterodoxi, tempore quo ibidem decretum *Tametsi* publicatum est, jam communitatem a paroecia catholica prorsus distinctam efformabant; eadem vero invalida esse respondet quando, in eodem loco et tempore, heterodoxi nondum distinctam societatem religiosam efformabant. Hanc regulam ipsa S. Inqu. clare indicat in resp. quod 18 Mart. 1884 dedit episcopo cuidam Borussiae seiscitanti num validum esset matrimonium initum a viro protestante, sub Borussiae vexillis militante, cum muliere catholica. Respondit enim exemptionem communicari a parte haeretica parti catholicae; sed addidit: "Animadvertendum vero hanc doctrinam minime valere nisi pro iis locis in quibus haeretici jam tempore publicationis decreti Tridentini in separatam et per se consistentem communitatem seu quasi-paroeciam coaluerant, et ideo decreto in paroeciis catholicis promulgato non comprehendebantur." (N. R. Th. t. 26. p. 571)

Insuper attendendum est num forte aliqua specialis dispensatio pro haereticorum matrimoniis inter se (ut nuper pro Insula Melitensi) vel etiam pro matrimoniis mixtis (ut pro Hungaria, Hibernia, etc.) a S. Sede data fuerit. Elenchum locorum quibus talis facultas concessa sit, videsis apud Zitelli. (op. cit. p. 437) (1)

Punctum III. De ratione qua singulos fideles afficit.

501. I. In locis in quibus viget decretum *Tametsi*, valide contrahi potest matrimonium sine praesentia parochi, quoties ob aliquam rationem *omnibus incolis communem* haberi nequit parochus vel alius sacerdos ab eo deputatus. Attamen in illo casu necessarium est ad valorem matrimonii ut saltem duo testes adhibeantur. Talis ratio est legitimi pastoris defectus, ut contigit tempore perturbationis Gallicae, cum vix alii quam *intrusi* adiri potuissent (Resp. Pii VI 3 Oct. 1793 ad

(1) Loca in quibus decretum *Tametsi* publicatum vel non publicatum sit, recensent plures, ex. gr. Zitelli. (op. cit. p. 423 seqq.) Sufficiet nobis indicasse hoc decreto omnes, etiam haereticos, ligari in Belgio, Magno Ducatu Luxemburgensi, Gallia, Hispania, Lusitania, Italia, Austria (exceptis tamen, quoad matrimonia mixta et haereticorum inter se, Hungaria et Transilvania). Contra nemo eodem ligatur in Anglia, Scotia, Suecia, Dania et partibus quibusdam Germaniae. Viget quoad sola matrimonia catholicorum inter se in aliis Germaniae partibus, in Hibernia, Hollandia fere integra, etc. In Stat. Foed. Americae magna varietas circa hanc legem viget: accuratum catalogum exhibet De Becker, op. cit. p. 122 seqq.

episc. Gennu.) ; similiter tanta locorum distantia ut nonnisi cū magna difficultate sacerdos proprius adiri posset, quemadmodum respondit pluries S. Inqu., ex. gr. 30 Jan. 1884 Vic. Ap. Arizonae. (Coll. P. F. n. 1412) In responso autem simili ad episc. S. Hyacinthi supra cit. additur : “ Contrahentibus tamen onus inest recipiendi, quamprimum id fieri potest, benedictionem nuptialem et curandi ut eorum matrimonium inscribatur in sacramentali registro missionis vel proximioris ecclesiae cui subjiuntur. ”

Ubi vero difficultas adeundi parochi pertinet tantum *ad particulāres personas*, communiter sentiunt AA. non cessare impedimentum. Rationem afferunt : hic agi de lege irritante, in qua non respicitur nisi communis difficultas. (Zitelli, App. Jur. Eccl. p. 427) Fatendum est rationem hanc minime stringentem esse, ut, contrariam sententiam propugnans, ostendit Ball. P. n. 1199 seqq., et patet ex iis quae dicta sunt de generali quaestione circa legem cujus observatio fiat in casu particulari noxia vel aequo difficilior. (Vol. I. n. 127) Nihilominus in praesenti argumento censemus satis constare de voluntate Ecclesiae ut impedimentum clandestinitatis non cesset nisi ob difficultatem communem : nam in documentis S. Sedis nullum vestigium est exceptionis pro casu difficultatis particularis.

502. II. Lex clandestinitatis localis est aequae ac personalis : *localis*, quatenus ratione territorii afficit omnes qui in eo versantur, etiamsi ibidem nullum domicilium vel quasi-domicilium habent ; *personalis*, quatenus ab ea non fiunt, saltem plene, immunes qui, abeuntes e territorio in quo viget lex, matrimonium contrahunt in territorio in quo lex minime viget. Haec constant e multis S. Sedis decisionibus in casibus particularibus et e generalibus decretis, quamquam nondum omnino liquet quousque se illa efficacia impedimenti clandestinitatis in quibusdam casibus extendant. Itaque :

1° Certum est invalidum fore matrimonium clandestinum quod contraherent in loco ubi viget decretum *Tametsi*, ex. gr. in Belgio, vir et mulier domicilium vel quasi-domicilium habentes ubi idem decretum non viget, ex. gr. duo Angli. Hi igitur si matrimonium inire velint ubi viget illud decretum, sub poena nullitatis, ibi contrahere debebunt coram parochio proprio vel sacerdote qui ab eo delegatus sit : secus enim non servant legem Tridentini, cui in eo loco subsunt. Hanc normam secuta est S. C. C. in causa Paris. 28 Jan. 1899. (Monit. eccl. t. XI. p. 97 seq.)

2° Valet matrimonium clandestinum in loco ubi decretum *Tametsi* non viget, si saltem unus sponsorum ibidem domicilium vel quasi-domicilium habet. Cum enim individua res sit matrimonium, unius privilegium alteri communicatur. Sic valeret matrimonium contractum

a BELGA in Angliam tendente ibique, vel omnino occulte, vel coram sacerdote quolibet, ducente mulierem Anglam vel ancillam Belgicam ibidem quasi-domicilium habentem. Neque obstat quod sponsorum unus vel uterque ad locum in quo non viget lex clandestinitatis se contulerint praecise animo ineundi matrimonii, dummodo ibi saltem quasi-domicilium acquisiverint : nullam enim fraudem committit qui satisfacit conditionibus ab Ecclesia requisitis ad exemptionem obtinendam. Pariter valeret matrimonium si sponsi, e loco ubi viget Decretum oriundi, ubilibet contraherent coram duobus testibus et sacerdote qui a proprio eorum pastore ad hunc effectum delegatus fuisset, ex. gr. data nupturientibus facultate nubendi coram quo sacerdote maluerint. (n. 497)

3° Matrimonium clandestine contractum, in loco ubi decretum *Tametsi* non viget, ab incolis loci in quo viget, certe invalidum est, si iidem illuc perrexere *cum fraude*, neque ibidem domicilium vel quasi-domicilium acquisivere. (Constat ex Brevi Urbani VIII, 14 Aug. 1627; Coll. P. F. n. 1391 in nota) Ut autem liquet e Litt. Bened. XIV ad Archiep. Goan. 19 Mart. 1758 : cum fraude agunt qui regionem in qua non viget praedictum decretum, petunt animo ibidem, absque proprio parochio, contrahendi.

4° Controvertitur num valeat matrimonium eorum qui in locum ubi non viget decretum *Tametsi*, alio animo quam matrimonii contrahendi se conferunt, puta ad negotia gerenda, ad feriandum, etc. Multi AA. quos enumerat et sequitur Ball. P. (n. 1187 seq.) id valere opinantur, neque levi argumento nituntur. Etenim per se lex in particulari territorio vigens non afficit eos qui ab eo discessere (Vol. I. n. 95), nisi contrarium a legislatore statutum fuerit : quod hic non obtinet, siquidem documenta S. Sedis semper loquuntur de iis qui in fraudem legis alio migrant. Communius tamen recentiores (Aichner, § 192. n. 17 ; De Becker, op. cit. p. 110) tale matrimonium irritum reputant, existimantes intentionem legislatoris satis patere e documentis allatis aliisque, puta ex Instr. S. C. de P. F. 7 Jun. 1867 ad ep. Angliae et Stat. Foed. Amer. (Coll. P. F. n. 1407) ubi, sine distinctione inter casum praesentem et intentionem fraudis, edicatur : “ Juxta ea quae in hoc decreto (Brevi cit. Urbani VIII) sanciuntur, qui domicilium habent et retinent in loco ubi Tridentina lex viget, nequeunt valide matrimonium inire in loco ubi non viget, nisi ibi nedum habitationem, sed etiam vere domicilium fixerint, quo fraudem, si quae intercesserit, purgare omnino debeant. „ Sane nullo claro decreto S. Sedis, vim universalem habente, reprobata est sententia valori talis matrimonii favens. Si factum contingeret et sponsi ab invicem separari novumque matrimonium inire vellent, casus judicio S. Sedis submitendus videretur.

XIV. IMPEDIMENTUM IMPOTENTIAE.

503. NOTIONES. Impotentia, in praesenti impedimento, a Canonistis definiri solet: vitium naturale vel accidentale impediens viri ac feminae carnalem commixtionem, quae fit per vasis feminei penetrationem et seminis in id effusionem. (Schmalzgr. in l. 4. Decr. t. 15. n. 2) Haec impotentia coeundi sedulo distinguenda est ab impotentia generandi seu *sterilitate*, quae crebro absque priore occurrit.

Verum maxime arduum est in quibusdam casibus discernere quinam impotentes in sensu praesentis impedimenti, quinam mere steriles dicendi sint. Difficultatem enim non levem ingerunt perfectiores notiones, quas recentiores physiologi de generationis humanae processu assecuti sunt (Vol. I. n. 387), et quae nonnihil discedunt a placitis quibus innixi Canonistae et Theologi praesens argumentum tractarunt. Itaque breviter praecipua capita exponemus, illos praesertim AA. secuti qui, ut cl. Eschbach (Disp. phys. theol. p. 106 seqq.) et Capellmann (Med. Past. p. 159 seqq.), veriores recentis physiologiae notiones principii veterum DD. applicant. Videlicet:

1° Certe impotentes in sensu stricto sunt viri qui semine carent, quales sunt spadones et eunuchi, quibus nempe uterque testiculus ablatus est: quod contra quorundam sententiam declaravit Sixtus V *Motu proprio* an. 1587. Numquam vero ob provectam aetatem impotentes censendi sunt senes: nam seminis secretio, licet ob senectutem minuatur, numquam penitus tollitur; quin etiam spermatozoïda continere ac proinde per se prolificum esse solet semen a sene emissum. (Béclard, *Traité élém. de physiol.* II. p. 642)

2° Experimento hodie constat ad mulieris fecundationem non esse omnino necessarium ut membrum virile in vaginam penetret, sed semen ori vaginae appositum sufficere ut absolute loquendo, rarius tamen et difficilius, generatio sequi possit. Hinc orta est quaestio: num penetratio penis in vaginam requiratur ad veram copulam habendam, et consequenter num impotens dicendus sit qui, ob propriam caliditatem, mulieris arctitudinem similesve causas, semen tantum ad os vaginae deponere queat. Probabilius manet impotentia: quia contractus naturalis matrimonii postulat potentiam ad copulam, juxta leges ordinarias, habendam, dum hic daretur tantum capacitas ad fecundationem per accidens et plane extraordinario modo obtinendam. Idem omnino dicendum si naturalis impotentia nonnisi illicita arte curari posset, videlicet ope fecundationis artificialis, de qua dicitur n. 545. VI. Practice, ante matrimonium contrahendum, si certo constaret de impossibilitate perpetua penetrationis, ad iudicem ecclesiasticum recurrendum foret: nam agitur de impedimento, saltem probabili, juris naturae. Quodsi, matri-

monio jam contracto, congressus haberi non posset nisi hac imperfecta ratione, licitus esset : non enim constat hunc esse verae impotentiae casum, ac proinde non datur obligatio abstinendi ab usu matrimonii quod, ubi contractum est, praesumitur validum. (Ball. P. n. 1269)

3° Non est censenda impotens mulier castrata, seu cui utrumque ovarium ablatum est. Etenim ovulum femineum non requiritur ad habendam copulam naturalem, sed tantum ad finem copulae, nempe fecundationem obtinendam : ex quo patet discrimen inter feminam castratam et virum utroque testiculo carentem. Quin et S. Inq. interrogata : “ Num mulier, per utriusque ovarii excisi defectum sterilis effecta, ad matrimonium ineundum permitti valeat et liceat, necne ? „ respondit 3 Febr. 1887 : “ Re mature diuque perpensa, matrimonium mulieris de quo in casu, non esse impediendum. „ Et similiter respondit 30 Jul. 1890 de muliere cui ablata fuerant ambo ovaria et uterus (matrice). (N. R. Th. t. 26. p. 287 seq.) Hinc a fortiori patet cur numquam tamquam impotentes habitae fuerint mulieres quae ob aetatem provectam nullam spem prolis gignendae habeant. Adverte etiam vix ullum limitem *certum* fecunditatis ex aetate statui posse, cum interdum sexagenariae vel septuagenariae conceperint. (Béclard, op. cit. II. p. 636)

N. B. E principio de mutilatione statuto (Vol. I. n. 363. IV), liquet castrationem femineam non esse licitam nisi ad proximum vitae periculum avertendum necessaria sit. Quare illicite agunt chirurgi qui ovaria vel etiam uterum, dum sana sunt, auferunt, ne mulier gravida fiat et in partum periculosum veniat (1) : periculum enim adhuc remotum et incertum est, imo, servata continentia, prorsus averti potest. (Eschbach, op. cit. p. 280 ; Villada, Cas. Consc. t. 3. p. 267 seqq.) Eadem operatio, consentiente muliere, licebit, si necessaria videtur ad praesens periculum vitae avertendum vel notabiliter minuendum, puta si tumores praedictas partes invaserint, si operatio caesarea periculum vitae non satis arceat, dum ablatio uteri jam morbo infecti illud penitus remotura est : quod valet, etiamsi forte periculum mortis hic et nunc aliter removeri et in aliud tempus differri queat, cum nihilominus ob infectum jam membrum merito dicatur moraliter praesens. (Lehmke. II. n. 856)

504. ASSERTA. I. Impotentia antecedens et perpetua matrimonium dirimit. Etenim de essentia contractus matrimonialis est ut vir et uxor sibi mutuo tradant potestatem in corpus in ordine ad copulam (n. 455) ; nemo autem potest dare alteri facultatem ad rem impossibilem, qualis est copula habenda cum iis qui laborant impotentia perpetua. Ex hac ratione patet impedimentum istud esse juris non tantum ecclesiastici, sed naturalis.

(1) Haec operatio Porrensis dicitur ab Italo medico Porro qui eam invexit.

Neque facienda est distinctio inter impotentiam *absolutam*, seu quae virum aut mulierem reddat incapacem copulae habendae cum qualibet muliere aut viro, et *relativam*, seu quae incapacitatem inducat tantum inter duas determinatas personas, puta ob organorum disproportionem, viri aversionem a muliere, etc. Nam etiam pro impotentia relativa quae sit perpetua (quod raro continget), militat ratio supra allata. Manifeste viget hoc discrimen quod impotentia absoluta inducit impedimentum relate ad omnes, relativa tantum relate ad personas quibuscum copula haberi nequeat.

Perpetua, e Jure Canonico et communi DD. sententia, censenda est quae, per media naturalia, aut nullatenus aut nonnisi cum vitae periculo tolli possit; *temporanea* vero quae “ praeter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potest removeri. „ (Decr. l. c. c. 6) Igitur, cum hodie satis constet impotentiam fere semper e defectu naturali oriri, censenda erit perpetua tantum quando arte medica vel operatione chirurgica nullatenus aut nonnisi cum vitae discrimine tolli potest. Veteres DD. quaestiones multas et intricatas movebant de impotentia quae per maleficium inducta sit : quae hypothesis sane non repugnat, rarissime tamen verificabitur ideoque impune hic praetermitti potest.

II. Impotentia temporanea minime dirimit matrimonium contrahendum. Ad essentiam enim matrimonii nequaquam necessarium est ut hic et nunc copula haberi possit : siquidem sufficit ut contrahentes sibi mutuo tradant jus ad copulam habendam quando potentes facti fuerint. (Schmalzgr. l. c. n. 38) Cfr. n. 494. Quodsi causa impotentiae est in arctitudine mulieris, haec, juxta sententiam communissimam (S. Alph. n. 1099) tenetur pati incisionem qua apta ad copulam efficiatur, modo absit periculum mortis vel gravis morbi. Ratio obligationis desumitur e contractu quo in maritum transtulit jus ad copulam et se implicite obligavit ad praestandum id quod necessarium est ut hoc jure frui possit maritus ; ratio restrictionis est non esse in mente contrahentium se obligare ad copiam sui corporis praestandam cum damno vel periculo gravissimo. Attamen, juxta S. Alph. (l. c.), valde probabile est mulierem non teneri ad patiendam incisionem hujusmodi quotiescumque incisio per manus chirurgi facienda sit, propter gravissimum onus subeundae tantae verecundiae. Cfr. Vol. I. n. 364. II. Non satis liquet utrum matrimonium in casu mulicris arctae quae operationem pati recusaret, quamquam absset periculum mortis vel gravis morbi, valeat necne. Practice recurrendum foret ad dispensationem in matrimonio rato, non consummato, de qua statim. (n. 505, IV)

E matrimonii indissolubilitate patet idem dicendum esse de impoten-

tia consequente, quae scil. matrimonio jam contracto superveniat, seu temporanea, seu perpetua sit.

505. III. Si quis, ante matrimonium, ob probabilem rationem **dubit**at num **impotentia labore**t, non potest nubere antequam, re diligenter investigata, dubium deposuerit : secus enim gravem injuriam alteri parti irrogaret. Attamen qui, judicio peritorum medicorum, saltem probabiliter potens aestimatur, licite inibit matrimonium, dummodo altera pars de dubio admonita consenserit. Nam, justam ob causam, licet matrimonium sub conditione suscipere : hic autem justa causa est quod secus pars probabiliter impotens perpetuo caelebs manere cogeretur. (S. Alph. n. 1102)

IV. Si, **matrimonio celebrato**, certo constet de impotentia perpetua quae celebrationem antecesserit, pseudo-conjuges illico, etiam ex propria auctoritate, separari possunt, modo separatio absque scandalo fieri possit. Si vero adsit scandali periculum, ut communiter continget, ad judicem ecclesiasticum recurrendum erit, qui utrique separationem et parti potenti facultatem novas nuptias ineundi tribuat. (S. Alph. n. 1101)

Ubi dubia manent num adsit impotentia, et num tamquam antecedens et perpetua ideoque matrimonium irritans habenda sit, possunt vir et uxor per triennium experiri num matrimonium consummare valeant, licet saepe aut semper semen extra vas effundant : quam facultatem eis facit c. *Laudabilem*. (Decr. tit. cit.) Quodsi hoc tempore elapso vel citius matrimonium abrumpere velint, neque certo de impotentia antecedenti et perpetua constare possit, ut crebro contingit, ipse Ordinarius pro nullitate matrimonii sententiam ferre prohibetur. Quare casus proponendus est S. C. C. quae et ipsa, juxta praxim suam hodiernam, abstinere solet a matrimonii nullitate, ob causam impotentiae, pronuntianda, sed diligenter, secundum regulas canonicas, examinat num matrimonium fuerit consummatum. Ubi satis constiterit veram consumptionem abfuisse, et gravem dari causam solvendi matrimonii, eadem S. C. respondere solet supplicandum esse R. P. ut super matrimonio rato et non consummato dispensare dignetur. (1) Hac dispensatione (ut solet) concessa, jam matrimonium solutum manet, etiamsi forte postea pateret defuisse impotentiae impedimentum. (2)

(1) Quotannis aliquas hujusmodi causas referunt Acta S. Sedis similesve ephemerides.

(2) Plures quaestiones movebantur ab antiquioribus DD. de hermaphroditis, seu de iis qui utroque sexu polleant. Verum inter hodiernos physiologos convenit numquam reperiri homines adultos qui proprio sensu hermaphroditae sint,

XV. IMPEDIMENTUM RAPTUS.

506. I. Raptus, qua dirimens impedimentum, definiiri potest : violenta abductio mulieris in locum ubi sub potestate raptoris sit, matrimonii ineundi causa. Quomodo differat a raptu, qua speciale peccatum contra sextum Decalogi praeceptum constituat (Vol. I. n. 394. V), patebit e collata utriusque definitione et e conditionibus impedimenti mox explicandis.

Fundamentum definitionis modo datae suppeditat Conc. Trid. (Sess. 24. de ref. Matr. c. 6), quod impedimentum raptus, prout hodie viget, sancivit: “ Decernit S. Synodus inter raptorem et raptam, quamdiu in potestate raptoris manserit, nullum consistere posse matrimonium. Quodsi raptam a rapto sit separata. et, in loco tuto et libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat. „ Hinc de natura istius impedimenti concludere licet :

1° Impedimento affici eum qui raptum exsequatur per se vel per alios, etiamsi per alios et penes alios raptam in sua potestate detineat (S. C. C. 27 Aug. 1864 ; Act. S. S. t. 1. p. 23) ; non affici eum qui pro alio raptum exsequatur.

2° Impedimentum durare, quamdiu raptam sub raptoris potestate maneat, etiamsi, mutato consilio, liberrime consentiat ; cessare ipso facto, si raptam e raptoris potestate egrediatur.

507. II. Conditiones requisitae ut impedimentum raptus existat (Ball. P. n. 1058 seq.):

1° Ut rapiatur *mulier*. Nam Trid. commemorat tantum “ raptorem et raptam „, nec de casu rarissimo mulieris rapientis virum sollicitum fuit : quamvis tunc peccatum raptus committatur. Non refert tamen utrum honesta an inhonesta mulier rapiatur.

2° Ut mulier abducatur a loco in locum moraliter diversum, vel in loco, ad quem dolo allecta sit, sub raptoris potestate detineatur. Cfr. verba Trid. citata. Communiter DD. (S. Alph. n. 1107) affirmant oportere ut saltem ab una domo in aliam abducatur, negant sufficere ut in eadem domo a cubiculo in cubiculum transferatur. Alii tamen (Ball. P.

vid. qui simul testiculos seminiferos et ovaria ita evoluta gerant ut pro lubitu, in actu generationis, maris vel feminae partes explere possint. (von Olfers, Pastoral. p. 58) Quandoque tamen occurrunt individui in quibus, cum unius sexus organis, dentur vestigia quaedam organorum sexus alterius, praesertim ita ut viri se mulieres opinentur, sicut contigit in pseudo-matrimonio quod S. C. C. irritum declaravit in causa Ferent. 18 Aug. 1888. (Act. S. S. t. 21. p. 480) Manifestum est accidentalem quandam admixtionem organorum alterius sexus non semper reddere impotentem, ut liquet e causa Camerae. 18 Mart. 1893. (Act. S. S. t. 26. p. 233)

n. 1058 ; De Becker, p. 69) rectius opinantur hanc regulam esse nimis absolutam, et abductionis notionem quandoque satis verificari posse intra ejusdem domus spatium, praesertim si haec amplissima sit et plurium familiarum contubernia contineat.

3° Ut abductio fiat per vim, rapta persona invita seu repugnante. Perinde autem est utrum vis physica adhibeatur an moralis, ut si mulier per fraudes alliciatur in locum in quo jam sub raptoris potestate versetur. Hinc manifestum est nullum haberi raptum quando puella libere tum in abductionem, tum in matrimonium contrahendum consentit.

Controvertitur num impedimentum constituat raptus qui *seductionis* dicitur, et in eo est quod mulier consentiens abducitur, invitae tamen parentibus vel aliis sub quorum potestate versatur. Affirmant plures etiam recentes, ut Aichner (Comp. J. Eccl. § 176), moti praesertim § 19 Inst. de impedimentis pro Austria datae, quacum excipiunt casum quo mulier ante facinus rite desponsata fuit raptori. Nos vero, cum S. Alph. (n. 1107), De Becker (p. 70 seq.), etc., opinamur ad raptus impedimentum minime sufficere violentiam aliis quam ipsi mulieri raptae illatam. Tridentinum enim voluit consulere libertati matrimonii, ne vid. mulier rapta ex metu consentiret : quae ratio minime urget ubi, consentiente in raptum muliere, dissentiunt tantum ii quorum curae subest. Quod autem tractatus de matrimonio vel ipsa sponsalia praecesserint mulieris invitae abductionem, id censemus per se minime obstare quominus verum raptus impedimentum exsurgat. (S. Alph. n. 1108) Attamen, in foro externo, ob praecedentes tractatus vel sponsalia, praesumetur mulierem in sui abductionem et matrimonium consensisse, ac proinde nullum adfuisse impedimentum. (1)

4° Ut mulier abducatur matrimonii ineundi causa : quod e fine mox explicato Conc. Tridentini manifestum fit. Igitur, si mulier ad libidinem explendam abducitur, committetur quidem speciale peccatum raptus, minime vero exsurget impedimentum, etiamsi forte postea, ex parte tum raptoris, tum raptae, superveniat matrimonii ineundi voluntas. Exsurgeret tamen impedimentum si mulier, quae primum ob causam libidinis abducta est, deinde per vim, matrimonii ineundi causa, invita detineretur, cum talis detentio nihil a violenta abductione differat. (Ball. P. n. 1063)

Nihil autem refert ad praesens impedimentum utrum mulier rapta carnaliter cognoscatur necne.

(1) Non videtur dissolvi posse sine recursum ad S. Sedem matrimonium initum inter raptorem et raptam quae cum raptore validis sponsalibus adstricta esset, neque ulla justa causa ab implenda promissione excusaretur. Nam raptorum poenas in hoc casu non incurri plures non infimi nominis AA. (Lessius, de Just. et J. l. 4. c. 3. n. 70 ; Avanzini, Act. S. S. t. 1. p. 54) opinantur, et S. C. de Prop. Fide 17 Apr. 1784 (Coll. P. F. n. 1418) tamquam practicae normam tradidit.

APPENDIX.

DE MATRIMONIO CIVILI.

508. Matrimonium civile intelligimus, prout fert usus, illum ritum quem hodiernae leges civiles in plerisque Statibus, etiam catholicis, a nupturientibus servari jubent ut legitimi conjugii jura assequantur : qui ritus summatim in eo est quod sponsus et sponsa coram civili magistratu comparent voluntatem suam matrimonii ineundi declaraturi.

In hujusmodi institutione nihil pravi foret si Status sponso hunc tantum in finem comparere juberet ut matrimonii a se, juxta canonicas leges, contracti vel contrahendi authenticam notitiam magistratui darent : qua notitia data, jura legitima tribuerentur matrimoniis canonice validis, denegarentur ceteris. Verum ex plerisque Codicibus hodiernis, speciatim e Napoleonico, luce clarius est legislatorem, spreto matrimonio canonico, quasi mera caerimonia religiosa foret, jugiter de matrimonio civili tamquam de legitima viri et mulieris conjunctione loqui et disponere. Quam contraria sit hujusmodi legislatio sanctissimis Ecclesiae juribus et RR. PP. oraculis, videsis apud Dogmaticos vel Canonistas. Nos, quod theologiae moralis proprium est, breviter declarabimus quatenus officia e matrimonio civili, prout communiter viget, incumbant tum nupturientibus, tum aliis in eodem ritu partem habentibus, vid. magistratui et testibus.

I. Fideles civile matrimonium contrahentes nihil aliud intendere possunt quam civilem caerimoniam peragere, qua matrimonio a se contrahendo vel contracto temporales legitimi conjugii effectus concilient. Quodsi verum matrimonium coram magistratu civili inire intenderent, graviter peccarent (nisi forte ea forent adjuncta in quibus matrimonia clandestina licerent) ; matrimonium autem invalidum vel validum foret, prout ita clandestine contrahentes decreto *Tametsi* subjecti vel ab eodem immunes forent. (n. 501 seq.) Igitur in matrimonio mere civili perseverantes, ubi praefatum decretum viget, habendi sunt ut in turpi concubinato viventes (Instr. S. Poenit. 15 Jan. 1866; Coll. P. F. n. 1406) et publici peccatores. Quare eorum filii habendi sunt ut illegitimi ; matri post partum benedictio dari nequit, ne videatur foveri concubinitas (D'Annib. III. n. 467. nota 1) ; neuter ad sacramenta admitti potest, donec vel ab invicem separentur, vel in forma canonica contrahant.

II. Matrimonium civile cum praedicta intentione peragere non tantum possunt, sed regulariter etiam debent qui coram Ecclesia verum matrimonium contraxerunt. Etenim, cum plerique Status solis civiliter nuptis legitimi connubii jura agnoscant, gravibus incommodis tum se, tum quos suscepturi sint liberos exponunt, qui legi civili non paruerint : quare, ne se ipsos impares faciant implendis obligationibus quae e statu matrimoniali oriuntur, tenentur ab hujusmodi incommodis cavere. Haec obligatio natura sua gravis est ; quandoque tamen levis vel nulla fieri poterit, si levia tantum vel nulla damna ex omissa civili caerimonia oriri posse videantur.

Iisdem de causis parochi nequeunt assistere matrimonio eorum qui lege civili a matrimonio ineundo prohibentur, nisi episcopus consensum dederit. Ita a S. Poenit. (Instr. cit.) pro Italia statutum est et etiam alibi ab episcopis plerisque servari jubetur. Imo, quamvis regulariter matrimonio civili praeire deberet matrimonium canonicum, quandoque vetant Ordinarii (Stat. Mechl. n. 302) ne sacerdotes, ad quos pertinet, ulli matrimonio intersint, nondum impletis formis civilibus, nisi necessitas urgeat vel Officialis episcopi consultus fuerit. Hujus tamen prohibitionis ratio unica est ne temere incurrantur poenae quas lex civilis, hunc ordinem servari praecipiens, comminatur.

III. Regulariter magistratus et testes matrimonio civili interesse, illaesa conscientia possunt, ut e rei, natura et decretis Ecclesiae, hanc caerimoniā fidelibus permittentis, evidenter patet.

Dubium moveri potest tantum de casu quo magistratus vel testes sciunt fideles vel matrimonium christianum, ob perversam voluntatem, contracturos non esse, vel ejusdem contrahendi incapaces esse ob impedimentum canonicum. Seposito casu quo obstat impedimentum ligaminis vel aliud a quo Ecclesia dispensare nequeat vel nolit (de quibus n. 562. III), sententiam practice tutam opinamur cum Gasp. (n. 1230), Santi (in Decr. l. 4. t. 3. n. 55 seqq.), etc., hanc cooperationem cum peccato nupturientium licitam esse, dummodo scandalum absit vel prudenter removeatur, et urgeat ratio gravis, puta pro magistratu timor amittendi officii vel alius damni notabilis. Pro testibus rarius aderit gravis ratio quae hanc cooperationem cohonestet ; sed eos etiam quandoque excusabit timor gravis offensae propinquorum, spes civiliter conjunctos postea adducendi ad matrimonium in facie Ecclesiae celebrandum, et similia, praesertim in magnis civitatibus, ubi matrimonia mere civilia saepius fiunt et parum animos commovent. Addunt cit. AA. magistratum, in casu impedimenti notorii, teneri ad commonendos nupturientes de nullitate actus quem posituri sint : sed, cum ad inutilem monitionem nemo teneatur, saepe ab ea excusabit obdurata nupturientium malitia.

§ 3. DE IMPEDIMENTIS MERE IMPEDIENTIBUS.

509. Impedimentorum mere impedientium numerus multo major erat sub antiqua quam sub praesenti disciplina. Plurima enim quae sub Jure Decretalium vigeant, consuetudo sustulit. Neque ipsi hodierni scriptores in recensendis impedimentis vigentibus concordantes sunt. Verum hujusmodi discrepantia parum ad praxim facit, cum satis inter omnes conveniat quid matrimonium illicitum reddat, et disputetur tantum num quaedam inter vera impedimenta sint numeranda, ex. gr. defectus status gratiae, rationabilis dissensus parentum, etc. Quaestio igitur nominis potius quam rei est. Ad scopum nostrum, qui praesertim practicus est, visum est hic tamquam impedimenta mere impedientia recensere et explicare : 1° Ecclesiae vetitum. — 2° Tempus feriatum. — 3° Votum simplex. — 4° Rationabilem dissensum parentum. — 5° Mixtam religionem.

De sponsalibus, quae impedimentis hujusmodi ab omnibus adnumerantur, dictum est supra. (n. 445.) Actum est etiam de omissione proclamationum (n. 448), de ignorantia doctrinae christianae (n. 454. II), et de clandestina celebratione matrimonii, ubi Decretum Trid. non viget (n. 495) : quae communiter iisdem impedimentis accensentur.

I. IMPEDIMENTUM ECCLESIAE VETITI.

510. I. Ecclesiae vetitum hic intelligitur specialis prohibitio qua matrimonium auctoritate ecclesiastica quibusdam personis, ex causa legitima, redditur illicitum. (Schmalzgr. in l. 4. Decr. t. 16. n. 1)

Causae ob quas matrimonium ita interdicti possit, sunt praecipue tres :

1° Sponsalia quae ab una parte, matrimonium appetente, antea inita fuerint cum tertia persona.

2° Fundata suspicio latentis impedimenti, praesertim dirimentis.

3° Gravia mala, ut rixae, scandala, etc., quae e futuro matrimonio timentur.

II. Jus hujusmodi prohibitionem faciendi competit :

1° Romano Pontifici, qui matrimonium inter determinatas personas etiam irritum facere potest. Attamen, nisi adjiciatur clausula irritans, prohibitio ab eo lata censenda est reddere matrimonium illicitum, non autem invalidum. Mere prohibens solet esse vetitum, quod nonnumquam alicui parti, ex. gr. dubie impotenti, fieri solet a sacris Congreg. Romanis, ineundi novas nuptias sine venia S. Sedis.

2º Ordinario, qui potest et quandoque, pro munere suo, debet impedire ne contrahantur nuptiae, quae magnis scandalis occasionem praebiturae essent.

3º Parocho contrahentium, qui, ex causis supra relatis, praesertim si impedimentum matrimonio opponatur, extra-judicialiter prohibere potest et debet ne contrahatur donec Ordinarius causam diremerit. (Schmalzgr. l. c. n. 5)

Quodsi parochus, una cum impedimento, norit nupturientes obtinuisse dispensationem pro foro conscientiae, poterit dissimulare et nupturientes conjungere. Si vero ab aliis fuerit denuntiatum impedimentum, res ad Ordinarii judicium deferenda erit. (Schmalzgr. l. c. t. 3. n. 66 seq.)

III. Graviter peccat qui contra Ecclesiae vetitum matrimonium init, siquidem liquet agi de materia gravi. Leve tamen foret peccatum, si quando interdictum ferretur ad tempus ex causa levi, vel si sponsis *certo* constaret non subsistere causam ob quam matrimonium ipsis prohibitum sit. (Sanch. l. 7. d. 17. n. 1 ; S. Alph. n. 982)

II. IMPEDIMENTUM TEMPORIS FERIATI.

511. I. Jure universalis Ecclesiae, a Conc. Trid. (Sess. 24. de ref. Matr. c. 10) confirmato, solemnitates nuptiarum, non autem contractus matrimonialis, prohibentur tempore quod *feriatum* seu *clausum* dici solet, vid. ab Adventu usque in diem Epiphaniae, et a Fer. IV^a Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusive.

Solemnitatum nomine imprimis venit sollemnis benedictio annexa Missae *pro sponso et sponsa*. (n. 464) Quare graviter peccaret parochus qui eam tempore feriato daret, neque ipse episcopus facultatem eam impertiendi concedere potest. Comprehenditur quoque sollemnis traductio sponsae in domum sponsi; probabilius sub levi tantum, nisi excessus sit magnus (S. Alph. n. 983), quod, pro moribus hodie receptis, vix contingere possit. Non prohibetur vero quominus matrimonium solito ritu contrahatur et, durante feriato tempore, consummetur.

II. Jure speciali multarum regionum, ex. gr. Belgii, tempore clauso prohibetur ipsa nuptiarum celebratio, nisi episcopi venia accesserit. Hanc prohibitionem servandam esse, pluries S. Sedes declaravit (cfr. resp. S. C. R. 25 Sept. 1875, Act. S. S. t. 12. p. 603); eam violare per se grave foret.

III. IMPEDIMENTUM VOTI SIMPLICIS.

512. I. Matrimonium impediunt votum simplex castitatis sive privatum, sive in Ordine vel Congregatione religiosa emissum; — votum virginitalis; — votum non nubendi; — votum ingrediendae Religionis; — votum suscipiendi ordinis sacri.

Ratio manifesta est in tribus ultimis: nam matrimonium inire directe adversatur voto non nubendi et inducit statum impossibilem cum ingressu in Religionem vel susceptione sacri ordinis. Dubium esse posset de voto castitatis vel virginitalis, quibus directe adversatur tantum consummatio matrimonii. Sed si altera pars votum compartis ignoraret, certe ei fieret injuria; si vero uterque conveniret de omittenda matrimonii consummatione, maneret tamen grave periculum violandi voti, ac proinde illicitae forent nuptiae, nisi in casu quodam, qui vix occurreret, hujusmodi periculum omnino remotum foret.

Si dubium foret utrum emissum esset votum castitatis, an virginitalis, an tantum non nubendi, prudenter investiganda esset intentio voventis: quae magis attendenda esset quam verba adhibita. Sic, si quis vovisset virginitalatem, facile contingere posset eum nihil aliud intendisse quam abstinentiam a matrimonio contrahendo: quamquam, usu theologico, virginitas re non differt a perfecta castitate. (Vol. I. n. 252)

II. Episcopi, potestate ordinaria, dispensare nequeunt in votis castitatis perfectae et religionis ingrediendae. (Vol. I. n. 329) Attamen, urgente necessitate et periculo incontinentiae, possunt dispensare in voto castitatis ad matrimonium ineundum. Insuper dispensare possunt in voto castitatis a conjuge emisso post initum et consummatum matrimonium, vel etiam ante consummationem matrimonii, sed absque animo ingrediendi religionem: siquidem inde non oritur obligatio omnimodae castitatis, cum maneat obligatio reddendi debiti. Sed R. P. reservatur votum castitatis a conjugibus mutuo consensu emissum: de quo tamen cfr. Vol. I. n. 326. Tandem in voto castitatis emisso ante matrimonium, episcopi dispensare possunt post contractum matrimonium ad petendum debitum, cum periculum sit in mora. (S. Alph. n. 986 seq.)

Facultates episcoporum, saltem probabiliter, competunt etiam confessoribus Regularibus Ordinum Mendicantium, et eorum qui Mendicantium privilegiis communicant: quatenus singulorum Ordinum leges id permittunt. Nam, juxta communem DD. sententiam (S. Alph. n. 987), Regulares illi, vi privilegiorum suorum, dispensare possunt in omnibus votis in quibus episcopi, jure ordinario, dispensare possunt. Cfr. Vol. I. n. 328. Multi quidem tenent in primo e tribus casibus allegatis episcopum non dispensare jure ordinario (S. Alph. n. 1128); sed alii rectius

etiam hanc facultatem *ordinariam* censent in vero sensu hic adhibendo, seu quatenus annexa est episcopali officio. (Ball. P. n. 1413)

513. QUAER. Quae sint obligationes eorum qui, post unum e votis supradictis, illicite matrimonium contrahant.

RESP. 1° Qui matrimonium iniiit ligatus **voto castitatis**, votum suum observare debet quatenus id fieri potest sine compartis praeiudicio. Hinc debitum reddere potest, petere prohibetur. Neque hic, cum quibusdam AA. (Ball. P. n. 877, etc.), dicendum : eum primo bimestri etiam a debito reddendo prohiberi, quia tunc altera pars non habet jus exigendi. (n. 555. II) Nam, cum ipse non teneatur ad religionem ingrediendam, bimestre autem illud probabilius concedatur iis tantum qui de ea ingredienda deliberent, rectius dicitur ab initio obligari ad debitum reddendum. (Feye, op. cit. n. 559) Sed, quoniam e conjugali cohabitatione iuge periculum castitati servandae imminet, consulendum esset ut quamprimum peteretur dispensatio. Ab huius tenore penderit solutio quaestionis : utrum, mortuo altero conjuge, novas nuptias inire possit an votum servare debeat.

2° Qui matrimonium iniiit ligatus **voto virginitatis**, tenetur a debito petendo abstinere donec, amissa virginitate, sive per copulam, sive per voluntariam pollutionem, voti exsecutio impossibilis evaserit. Hic tamen supponimus voventis intentionem fuisse ut se obligaret ad vitandum quidquid sive intra, sive extra matrimonii usum ipsi auferret illam corporis integritatem, quae communiter virginitas dicitur et primo actu venereo consummato irreparabiliter amittitur. Cfr. Vol I. n. 252.

3° Qui matrimonium iniiit ligatus **voto non nubendi**, nullam jam habet obligationem e voto : quippe quod factum sit impossibile, saltem stante matrimonio.

4° Qui matrimonium iniiit ligatus **voto ingrediendi Religionem**, tenetur ad eam ingrediendam quamdiu matrimonium non consumnavit : hoc enim, quamdiu ratum tantum est, professione religiosa solvi potest. Igitur graviter peccat cum prima vice petit vel reddit debitum. Sed postquam semel matrimonium consumnavit, petere et reddere potest : siquidem voti exsecutio jam non est in ejus potestate. Attamen, si libertatem suam recuperat, puta per compartis consensum, mortem, adulterium, neque dispensationem obtinuit, iterum ad votum implendum tenetur. (Feye, n. 560)

5° Qui matrimonium iniiit ligatus **voto suscipiendi ss. ordines**, probabilius non debet abstinere a debito petendo : cessante enim obligatione principali, quae facta est impossibilis, cessat et secundaria, nempe servandi castitatem. Attamen, recuperata libertate, servandum

esset votum, ut supra de voto ingrediendi Religionem dictum est. (Feye, n. 561)

IV. IMPEDIMENTUM RATIONABILIS PARENTUM DISSENSUS.

514. I. Consensus parentum non est elementum necessarium valori matrimonii. Liqueat e Trid. (Sess. 24. de ref. Matr. c. 1), quod anathemate feriit eos " qui falso affirmant matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse. „ Idem a fortiori eruitur ex iis quae infra dicemus (III) : nam si parentes matrimonium liberis prohibere nequeunt, multo minus idem irritare possunt.

II. Per se graviter peccant liberi qui matrimonium vel sponsalia contrahunt, inseciis vel non consultis parentibus. Idem enim per se gravem offensam infert parentibus, merito conquesturis se contemni a liberis, qui eos nequaquam consulant in re gravissima et cujus multae sequelae, ex. gr. ob contractam affinitatem, ob temporalia bona sponsis necessaria, ob honorem familiae plurimum e nuptiis pendentem, in ipsos parentes redundabunt.

Quandoque tamen omissio petendi consensus levem tantum culpam constituet, vel omni culpa vacabit. (Ball. P. n. 193) Sic :

1º Nulla culpa erit si justae adsunt causae ob quas parentes non consulantur, puta quia ipsi merito timentur sponsalia vel matrimonium injuste impedituri, si consensus peteretur.

2º Neque erit culpa si clam contrahantur sponsalia e quibus nulla parentum offensio timeatur, cum intentione consensum in has nuptias postea opportuniori tempore obtinendi ; a fortiori, si contrahantur sponsalia sub conditione consensus parentum.

3º Levis tantum culpa fiet si ex adjunctis colligitur omissam consensus petitionem levi tantum offensionem vel dolori parentibus fore, puta quia parentes parum solliciti sunt quid a liberis suis agatur, quia filius jam diu a domo paterna recessit vel ad statum multo altiorem ascendit, etc. Attamen raro aberit peccatum grave si liberi, nullam injustam oppositionem metuentes, ne notitiam quidem matrimonii contrahendi parentibus dent : talis enim omissio vix non ab omnibus parentibus haberetur tamquam contemptus vel aversionis signum.

515. III. Liberi non tenentur obedire parentibus de matrimonio contrahendo : nam in his quae pertinent ad proles generationem omnes homines sunt natura pares, ac proinde in tali materia nemini subduntur. Insuper, cum per matrimonium homo perpetuae servituti subdatur, recta

ratio postulat ut in illo contrahendo omnino liber sit et a nullius voluntate pendeat. (S. Th. 2. 2. q. 104. a. 5; S. Bonav. in 4. dist. 29. a. 1. q. 3; Sanch. l. 4. d. 23. n. 10) Haec intelligenda sunt non tantum quatenus filii nequeunt per se obligari a parentibus ad matrimonialem statum amplectendum potius quam coelibem vitam degant, vel religionem aut clericatum ingrediantur (n. 79), sed insuper quatenus per se obligari nequeunt ad hanc potius quam illam personam ducendam: nam etiam haec determinatio, nisi fiat per modum consilii et suasionis, plurimum minuit libertatem ubi recta ratio postulat ut homo liberrime procedat.

Per accidens tamen poterunt parentes praecipere ut liberi determinatam personam matrimonio ducant, vel vetare ne ducant quam vellent, vid. quando aliunde jam obligantur liberi ad tale matrimonium ineundum vel omittendum. Sed liquet in hoc casu, praecepto parentum declarari tantum obligationem quae oriatur e virtute caritatis, pietatis, religionis, etc. Ita praecipere possent parentes ut filius matrimonium iniret, quod unicum medium foret ad gravem inopiam parentum sublevandam vel ad graves inimicitias extinguendas; similiter vetare possent ne filia nubere juveni perditis moribus, vel a vera religione alienissimo, etc. Verum, ubi causa justa quidem esset, sed nullam strictam obligationem per se imponeret, ex. gr. ubi matrimonium prodesset tantum ad familiam conservandam, facultates ampliandas et similia, suasionem tantum uti liceret. (S. Alph. n. 850) Idem dicendum etiam ubi matrimonium necessarium esset, ex. gr. ad parentum inopiam sublevandam, sed invincibilem repugnantiam liberis incuteret: nam pietas ad tantum incommodum subeundum non obligat. (S. Alph. H. A. tr. 18. n. 10)

516. IV. Parentes tenentur ad consensum suum dandum liberis congruum matrimonium inire cupientibus, etiamsi pars quaecumque filius vel filia matrimonium inire velit, divitiis multo inferior sit: filius enim vel filia, cum in his sit sui juris, potest promissionem matrimonii facere, non obstante mediocri alterius partis conditione, quae etiam aliis dotibus compensari potest. Excipe tamen:

1° Si persona quaecumque filius vel filia conjungi velit, tam infima conditione vel tam mala fama sit ut tali matrimonio verum dedecus familiae inureretur: qua de re judicandum est non ex solo arbitrio parentum, sed e communi prudentum existimatione pro variis locorum adjunctis. (Ball. P. n. 200)

2° Si ex matrimonio contrahendo timerentur gravissima scandala vel odia capitalia, quae prorsus praeponderarent damno quod sponsis ex omissione matrimonii subeundum esset. Ubi autem fimentur tantum aliqua odia, discordiae, contentiones, etc., ut non raro contingit, genera-

tim non tenentur liberi, ob hanc causam, abstinere a matrimonio contrahendo. Etenim ab hoc plerumque abstinere nequeunt sine gravi incommodo: quod ex caritate, ad vitanda aliorum scandala, subire non tenentur. (S. Alph. n. 851; Ball. P. n. 209)

V. Graviter peccant parentes qui, extra casus in quibus, juxta regulas modo expositas, juste consensum negare possunt, absolute obsistunt quominus liberi matrimonium ineant: nam eos gravi moerore injuste afficiunt, saepe etiam periculo turpium peccatorum obijciunt, vel impediunt quominus obligationem e sponsalibus oriundam impleant. Levior tamen culpa est eorum qui non absolute obsistunt, sed tantum, absque justa causa, poscunt ut matrimonium aliquatenus differatur, ex gr. dum juvenis munus aliquod obtinuerit.

Ab hac culpa parentes non excusantur ob legem civilem, quae eis facultatem obsistendi matrimonio tribuat. (1) Nam hac civili facultate parentes tantum intra limites moralis legis uti possunt. Caute tamen confessarius agat, ne absque fructu parentes a bona fide deturbet, cum multi proni sint ad jura sua in hac materia amplificanda, nec monenti sacerdoti acquiescerent. Attamen simul cavendum ne injustae parentum resistentiae positive faveatur cum temporali vel etiam spiritali liberorum detrimento.

VI. Sponsalia, insciis vel invitis parentibus inita, invalida sunt, quotiescumque impleri nequeunt absque peccato: nemo enim ad rem illicitam obligari potest. Injustus vero dissensus parentum per se non dat jus resiliendi a sponsalibus initis. (Schmalzgr. in 4. Decr. t. 2. n. 82) Non raro tamen haec esse potest sufficiens ratio resiliendi, ob notabilem mutationem inductam. (n. 447) Sed cavendum ne facilius existimetur semper duratura tempestas quae, contracto vel paululum dilato matrimonio, brevi sedanda sit.

(1) In Belgio, ex lege 8 Maii 1896, qua modificati sunt aa. 148, 151, 152, 153, C. C., tum filius, tum filia ad contrahendum matrimonium indigent consensu parentum, vel, si isti diverse sentiunt, saltem patris, donec impleverint annum vicesimum primum. Si hunc impleverunt, debent petere actu *reverentiali* et *formali* consensum parentum: si consensus non fuerit obtentus, post mensem contrahi poterit matrimonium, nisi tribunal primae instantiae petentibus parentibus, illud, ob justas causas, prohibuerit. Post viginti quinque annos completos, plena libertas matrimonii contrahendi datur. In Gallia, sub Codice Napoleonico, consensus saltem patris requiritur pro filiabus usque ad annum vicesimum primum completum, sed pro filiis usque ad annum vicesimum quintum completum.

-V. IMPEDIMENTUM MIXTAE RELIGIONIS.

517. I. Cum impedimento mixtae religionis contrahi dicuntur matrimonia in quibus una pars catholica est, altera vero baptizata est, sed ad sectam haeticam vel schismaticam pertinet. Talia connubia valida esse, e praxi Ecclesiae notissimum est; eadem vero per se graviter illicita esse, non minus liquido apparet ex innumeris S. Sedis documentis. Plura ex his videsis ap. Coll. P. F. n. 1420-1445.

Haec juris positivi prohibitio in ipso jure naturali et divino multiplex fundamentum habet. Plurima enim mala ex hujusmodi nuptiis enasci solent. Praecipua sunt, juxta Const. *Arcanum* Leonis XIII: 1° "Quod occasionem praebent velitae societati et communicationi rerum sacram" : nam cum parte haeretica unum idemque sacramentum conficitur. — 2° "Periculum religioni creant conjugis catholici." — 3° "Impedimento sunt bonae institutioni liberorum" : nam, ut lugenda experientia in plerisque regionibus docet, saepius vel proles in haeresi educatur, vel catholica ejus educatio plurimum enervatur parentis acatholici exemplo et partis catholicae indifferentismo. — 4° "Persaepe animos impellunt, ut cunctarum religionum aequam habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine." Attamen haec pericula talia sunt, ut debitis cautionibus removeri possint : quare fieri potest, et reapse quandoque contingit ut hujusmodi nuptiae, spectato tantum jure naturali, licitae evadant. Sed, etiam in his adjunctis, manent graviter illicitae, donec a S. Sede dispensatio obtenta fuerit : lex enim ecclesiastica eas generatim, ob universale periculum, prohibet. Imo consuetudo, quam plures AA. antiquiores testantur et S. Alph. (l. 6. n. 56) valde probabilem vocat, ineundi matrimonia mixta cum debitis cautionibus, sed nulla petita dispensatione, hodie tolerari nequit, ut S. Inqu. an. 1871 ad Archiep. Coreyrensem respondit. (Gasp. n. 445) Manifestum quoque est a nullo Superiore concedi posse validam et licitam dispensationem, quotiescumque legis naturalis prohibitio obstat.

Explorati juris hodie est : dispensationem ab hoc impedimento a nullo episcopo, jure ordinario, concedi posse, sed unice spectare ad S. Sedem et ad eos quibus S. Sedes hanc facultatem delegaverit.

Solet autem talis facultas delegari Ordinariis universaliter in locis Missionum, pro casibus tantum urgentioribus in regionibus catholicis.

518. II. S. Sedes dispensationem in impedimento mixtae religionis non largitur nisi ob gravem *causam*, qualis est Ecclesiae utilitas, bonum publicum, gravissimum malum vitandum, vel alia e canonicis causis ad elargiendas matrimoniales dispensationes generatim necessariis. (S. Inqu. Instr. ad omnes episc. Orient. 12 Dec. 1888 ; Coll. P. F. n. 1444)

Praeterea, antequam dispensatio concedatur, exigendae sunt a contracturis sequentes **cautiones** : 1° A parte acatholica promissio relinquendi parti catholicae plenam suae religionis exercendae libertatem et universam utriusque sexus prolem in catholica religione educandi. — 2° A parte catholica promissio adlaborandi pro viribus conversioni compartis suae ; ab eadem etiam in pluribus locis utiliter exigí solet supradicta promissio de prolis educatione. “ Quae quidem cautiones remitti seu dispensari numquam possunt, cum in ipsa naturali ac divina lege fundentur. „ (Instr. Secret. Status, jussu Pii IX ad omnes episcopos missa 15 Nov. 1858 ; Coll. P. F. n. 1430) Idem recentius pluries affirmavit S. Sedes, ex. gr. in mox cit. Instr. S. Inqu. 12 Dec. 1888. “ Has cautiones jus naturale ac divinum cum postulet, nulla umquam humana auctoritate mixtae nuptiae sine ipsis permitti possunt. „ Quidam tamen AA. recentes (Rosset, de Sacram. Matr. t. III. n. 1760) adhuc dubitant num forsán, urgente gravissima causa, praesertim boni communis, tolerari possit prava voluntas partis heterodoxae nolentis universam prolem in religione catholica educare, prout opinabantur graves AA. antiquiores, ex. gr. Schmalzgrueber. (in l. 5. Decr. t. 6. n. 151) Certe ex his S. Sedis declarationibus liquet nulla auctoritate, etiam R. Pontificis, permitti posse matrimonium mixtum ita ut positive probetur haec partis heterodoxae voluntas, neque exempla citantur quibus constet a S. Sede datam esse parti catholicae facultatem ducendi partem heterodoxam, quando res adhuc integra esset, nisi hujusmodi cautiones datae fuissent. Quatenus, in casu matrimonii jam attentati, dispensatio dari possit quando pars acatholica educationem totius prolis in vera religione promittere renuat, satis dictum est ubi de impedimento disparitatis cultus (n. 489) : eodem enim passu utrumque impedimentum procedit. (Feye, n. 573; N. R. Th. t. 15. p. 579)

Superior autem ecclesiasticus, ut declaravit S. Inqu. ad Primatem Hungariae (an. 1880), *moralem certitudinem* habere debet, sive de cautionum sinceritate pro praesenti, sive de earum adimplemento pro futuro ; insuper necesse est ut cautionum exhibitio *notoria* sit vel saltem esse possit, ad omne scandalum removendum. Modum tamen quo haec certitudo moralis et notorietas obtineatur, S. Sedes prudentiae dispensantis relinquere solet. Ideo sequenda sunt statuta vel consuetudines dioecesanae : quae ad minus exigere solent a parte haeretica promissionem scriptam, in archivio parochiali servandam. (1)

(1) Subjicimus hic exemplar litterarum quae ad Ordinarium mittantur ut ipse, vi facultatum extraordinariarum, dispenset, vel (si ea facultate careat) dispensationem a S. Sede postulet.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes X... e paroecia N. catholicus, natus... domicilium habens... matrimo-

III. Ex praedictis regulis satis apparet qua ratione se gerere debeat sacerdos, cui pars catholica mentem suam aperit cum parte acatholica contrahendi. Videlicet :

1° Conetur fortiter et prudenter a tali conjugio deterrere. Quodsi non successerit,

2° Inspiciat num, in casu dato, rationes ob quas tales nuptiae e jure naturali illicitae sint, deficiant vel tolli possint ; insuper num adsit gravis causa dispensationis concedendae. Si utrumque ita esse comperit,

3° Opportunas cautelas a nupturientibus requirat, et ab episcopo vel S. Inquisitione dispensationem postulet.

4° Post contractas nuptias sub gravi tenetur parochus invigilare, ut promissae a conjugibus conditiones observentur.

519. IV. Matrimonium mixtum, quod obtenta legitima dispensatione contrahitur, regulariter **celebrari debet** extra locum sacrum et absque parochi benedictione ullove alio ecclesiastico ritu. (Litt. Pii VI 13 Jul. 1782 ad Arch. Mechlin.) Melius est ut ne in sacristia quidem celebretur, qui locus, saltem latiore sensu, sacer est ; quandoque etiam statutis dioecesanis praescribitur ut in loco prorsus profano, puta in domo parochi celebretur. Attamen ex resp. S. Off. dato 17 Jan. 1877 tolerari potest ut celebretur in sacristia, aut, si deest conveniens sacristia, in alio loco ecclesiae adjuncto, puta in capella remota, nullis cereis accensis nulloque adhibito ornatu speciali. Igitur, ubi non viget praxis benignior, de qua statim, nulli ritus nec vestes sacrae adhiberi possunt. Attamen Ordina-

nium inire cupit cum Joanna Z. baptizata, sectae... addicta. Nullum extraordinarium periculum ex his nuptiis oriturum videtur pro fide partis catholicae : quae etiam promisit se pro viribus adlaboraturam esse alterius partis conversioni. Pars vero acatholica scripto apud me consignato *vel* cum juramento promisit se comparti relicturam esse liberum catholicae religionis exercitium atque universam utriusque sexus prolem, e matrimonio orituram, in eadem religione educatum iri. Quare humillime supplicat pars catholica Illustrissimam Dominationem Vestram ut sibi dispensationem super impedimento mixtae religionis Apostolica auctoritate concedere (a S. Sede obtinere) dignetur.

Causae sunt... (cfr. n. 525)

N. B. 1° Diligenter exprimendae erunt omnes causae et circumstantiae quae ad concedendam dispensationem concurrant. Ecclesia enim facilius in aliis impedimentis, puta in consanguinitate vel affinitate, quam in mixta religione dispensat. Quare non sufficeret simplex causa canonica, puta aetas superadulta mulieris ; sed eadem sufficere poterit quibusdam additis circumstantiis, puta quod frustra adhibiti sunt conatus ad avertendam partem catholicam ab ineundo hoc matrimonio, spes probabilis convertendi partem haereticam, timor matrimonii invalide vel coram ministro Protestante ineundi, etc.

2° Similibus litteris petenda erit dispensatio in impedimento disparitatis cultus, paucis mutatis de quibus constabit consulenti n. 487.

reriorum prudentiae commisit Pius IX (Instr. 15 Nov. 1858; Coll. P. F. n. 1430) judicare quandonam, ob personarum et locorum adjuncta, "tolerari queat mos adhibendi in iisdem nuptiis ritum pro matrimoniis contrahendis in dioecesano Rituali legitime praescriptum, exclusa tamen semper Missae celebratione. „ His ultimis verbis excludi non tantum celebrationem Missae *pro sponso et sponsa*, sed et mere privatae, quae tamquam caerimoniae matrimonii complementum habeatur, respondit S. Inqu. 17 Jan. 1877. (N. R. Th. t. 20. p. 464)

V. Quando catholicus matrimonium mixtum **sine dispensatione** vel **omissis necessariis cautionibus** contracturus est, per se ab omni interventu abstinere debet parochus. Attamen, in pluribus regionibus, ex. gr. in Austria (ex rescripto Gregor. XVI, 22 Maii 1841), parochus potest huiusmodi matrimoniis, materiali tantum praesentia, adesse excluso quovis ecclesiastico ritu. Id tolerat S. Sedes ad majora mala vitanda, vid. ne invalide contrahatur vel minister acatholicus adeatur. Haec tamen concessio nequit invocari, nisi in locis pro quibus data est: in reliquis, occurrente simili casu, parochus recurrat ad Ordinarium qui, si tempus id sinit, S. Sedem consulere debebit. (Feye, n. 570)

520. VI. Licet parti catholicae cum parte acatholica contracturae ob gravem causam **adire ministrum heterodoxum**, quando ipse personam agit magistratus mere civilis, et quidquid ipse praestat, civilis tantum actus est et vulgo habetur; idem vero graviter illicitum est, ob velitam cum haereticis communicationem in sacris, quoties ipse ut minister sacris addictus assistit et quasi parochi munere fungens. (S. Inqu. Instr. 17 Febr. 1864 et 12 Dec. 1888; Coll. P. F. n. 1431 et 1444) Quodsi adiretur quidem ut minister religiosus, sed extra templum nullisque adhibitis vestibus vel caerimoniis sacris, quidam id licitum reputant quia deest ratio prohibitionis, nempe communicatio cum haereticis in sacris. (Gasp. n. 467) Sed vix videtur abesse posse species adhaesionis falsae sectae, eo quod auctoritas religiosa in ministro sectae agnosceretur. Parochus vero, qui interrogatur a nupturientibus vel qui certe novit eos adituros esse ministrum haereticum, tamquam sacris addictum, eos de gravissimo peccato quod patraturi sunt admonere debet; quandoque tamen, ad graviora mala vitanda, silere poterit, vid. si sponsi neque interrogent, neque explicite hanc suam pravam intentionem manifestent, monitio vero nihil profutura certo praevideatur.

Quodsi sponsi ad parochum seu sacerdotem catholicum pro benedicens nuptiis accedant, postquam eas coram ministro haeretico vel schismatico celebraverint, idque publice notum sit vel ab ipsis sponsis notificetur, catholicus sacerdos huic matrimonio non intererit, nisi,

servatis, uti supponitur, ceteroquin servandis, pars catholica facti poenitens, praeviis salutaribus poenitentiis, a patrata culpa absolutionem rite prius obtinuerit. (S. Inqu. Instr. cit.) Eadem pars a censuris quas propter hoc scelus incurrerit absolvenda est, ut respondit S. Inqu. 29 Aug. 1881. (Feye, n. 574) His censuris intelligitur excommunicatio specialiter reservata R. P. de qua n. 586 : qui enim adit ministrum sectae acatholicae, tamquam sacris addictum, in foro saltem externo, censetur favere vel credere haereticis.

Si qui matrimonium mixtum, omissis debitis cautionibus, inierint et postea ad meliorem frugem revertantur, ad episcopum recurrendum erit ut etiam in foro externo cautiones praetermissae praestentur. (S. Inqu. 12 Mart. 1881 ; Coll. P. F. n. 1440) Sin autem pars catholica facti poenitens a parte acatholica obtinere nequit ut consentiat conditionibus jure naturali requisitis, poterit ad sacramenta admitti, dummodo sincere promittat se summo studio curaturam universae prolis educationem in religione catholica et partis heterodoxae conversionem. (S. Inqu. 10 Febr. 1892 : Coll. P. F. n. 2186) Hic tamen supponitur matrimonium validum fuisse ; si enim ratione clandestinitatis invalidum fuisset, ad sacramenta admitti nequiret pars catholica, nisi ab altera parte separaretur, vel, obtenta legitima dispensatione, in forma Tridentina contraheret. Quousque in hujusmodi angustiis aliquid de solitis cautionibus remitti posset, satis dictum est nn. 489 et 518.

Tandem adverte per se licitum esse sacerdoti catholico assistere, tamquam magistratum civilem, duorum haereticorum matrimonii : hoc enim casu sacerdos adest tamquam testis auctorizabilis. (Litt. Em. Card. Praef. S. C. de P. F., 26 Jan. 1895 ; N. R. Th. t. 27. p. 373)

CAPUT V.

DE IMPEDIMENTORUM DISPENSATIONE.

§ 1. DE AUCTORE DISPENSATIONIS.

521. I. Romanus Pontifex semper valide et, cum justa causa, etiam licite dispensat in omnibus impedimentis matrimonialibus juris mere ecclesiastici. (Vol. I. n. 118) In impedimentis vero juris naturalis vel divini positivi, utpote in lege superioris, dispensare nequit nisi quatenus id ei a Deo concessum sit : quod potissimum e traditione et praxi colligatur oportet.

Ut brevi conspectu pateat quatenus R. P. possit et soleat in impedimentis dispensare, subjiciemus, cum pluribus AA. (Zitelli, de Disp. matr. p. 54 seqq.; Ball. P. n. 1337 seqq.), quadruplicem impedimentorum partitionem.

1° *Nequit dispensare* R. P. in impedimentis jure naturae primario matrimonium dirimentibus, qualia sunt consanguinitas in primo gradu lineae rectae (n. 479), impotentia antecedens et perpetua (n. 504), ligamen, quatenus excludit polyandriam (n. 461), error et metus quatenus debitum consensum impossibilem reddunt (nn. 471 et 490), aetas, cui desit usus rationis. (n. 494) Idem dicendum de impedimento juris divini positivi, puta ligaminis, quatenus uxorum pluralitatem excludit (n. 461. II), vel omnimodam matrimonii indissolubilitatem statuit. (n. 555)

2° *Numquam dispensat* R. P. in impedimentis de quibus controversitur num sint juris naturalis, vid. in primo gradu consanguinitatis lineae collateralis (n. 479. II) et in primo gradu lineae rectae e copula licita. (n. 481) Idem dicendum de impedimento criminis, utroque vel alterutro machinante, quando machinatio est publica (n. 485 seq.), et de impedimento raptus. (n. 506) quamdiu rapta in potestate raptoris manet. (Feye, nn. 685 et 187)

3° *Raro tantum et ex gravi causa dispensatur* in impedimento clandestinitatis, saltem in casibus particularibus, in quibus de matrimonio contrahendo agitur (n. 495), in impedimento criminis, utroque vel alterutro machinante, si machinatio mansit occulta (n. 485 seq.), in impedimento publico affinitatis e copula illicita in primo gradu lineae rectae (n. 481), in impedimento disparitatis cultus, saltem extra loca Missionum ubi pauci adsunt fideles (n. 487), in impedimento aetatis, quatenus ad solum jus ecclesiasticum pertinet (n. 494), in impedimento ordinis sacri (n. 461) vel professionis sollemnis (n. 473), quamquam, ex praxi hodierna S. Sedis, jam non requiritur causa boni publici, ut multi AA. docent (Zitelli, op. cit. p. 56), sed sufficit urgens ratio e bono privato deducta et sat gravis ut damnum disciplinae ecclesiasticae illatum compensetur. (De Becker, op. cit. p. 147) Raro tamen cum presbytero dispensatur.

4° *Crebrius et ob minus graves causas dispensatur* in impedimento consanguinitatis, quamquam difficilius in secundo gradu sive simplici, sive praesertim tangente primum (1). in impedimento affinitatis, excepto primo gradu de quo supra dictum est, in impedimento publicae honestatis, in impedimentis cognationis legalis et spiritualis. In his duobus

(1) Quandoque facultatem dispensandi in secundo gradu tangente primum, ex. gr. ut matrimonium ineatur inter avunculum et neptem, S. Sedes communicat episcopis adhibendam "urgentissimis concurrentibus causis." (De Becker, p. 184)

ultimis major causa requiritur ubi dispensandum est in paternitate legali et spirituali, quam ubi de reliquis relationibus eadem impedimenta inducentibus agitur.

N. B. De dispensatione in impedimentis mere impedientibus, utpote minus implicata, egimus ubi singula occurrerunt.

522. II. Potestatem suam dispensandi in impedimentis matrimonialibus R. P. exercet praecipue per *Datariam*, *S. Poenitentiarium*, *S. Inquisitionem* et *S. C. de Prop. Fide*.

Ad *Datariam* pertinet dispensare pro utroque foro in omnibus impedimentis quae natura vel facto publica sint. (n. 465)

S. Poenitentiarium imprimis dispensare potest in impedimentis occultis, et quandoque etiamsi natura sua publica sunt : quae dispensatio valet pro solo foro interno. (Bened. XIV, Const. *Pastor bonus*, 13 Apr. 1744) Huic quasi originariae facultati *S. Poenitentiarium* jam a saeculo integro accessit potestas dispensandi in plerisque impedimentis publicis cum iis qui *pauperes* esse ab Ordinario suo referuntur.

S. Inquisitio dispensare solet in impedimentis mixtae religionis, disparitatis cultus aliisque ortis e publico crimine quod ad hoc s. Tribunal spectet, quia hominem de haeresi suspectum reddit, ut puta si quis sacro ordine initiatus matrimonium attentat vel si quis, vivente uxore, aliam ducit.

S. C. de Prop. Fide quaslibet dispensationes matrimoniales procurat pro locis sibi subditis. Horum incolae insuper adire possunt *S. Poenitentiarium* pro impedimentis occultis. (Ball. P. n. 1345)

523. III. *Episcopi* in impedimentis matrimonii dispensare nequeunt, nisi quatenus per expressam tacitamve concessionem S. Sedis hanc facultatem obtinuerint : lex enim impedimentorum a supremo Ecclesiae Pastore lata est. (Vol. I. n. 118. III) Quid possint circa mere impedientia, jam dictum est ubi de his agebatur. Circa dirimentia autem duplex distinguere solet in episcopis facultas : ordinaria, quae, in praesenti Ecclesiae disciplina, muneri episcopali adnexa est ; delegata, quam episcopi per specialem S. Sedis delegationem ad tempus obtinent.

Potestas ordinaria vel quasi-ordinaria episcopi circa impedimenta dirimentia complectitur :

1º Impedimentum juris ecclesiastici dubium. (S. Alph. n. 902) Hoc autem intelligendum est praesertim de dubio facti : siquidem, ubi viget dubium juris, licet unicuique, absque dispensatione, contrahere. (n. 469. VI)

2º Urgentem necessitatem in qua neque ad S. Sedem recurri, neque matrimonium sine infamia aliove gravi damno differri possit, ut si, imminente morte, matrimonium necessarium foret ad prolem legitimam-

dam (quod hodie, ob dissidentes leges canonicam et civilem, rarum erit), vel mulier honesta parata esset eodem die nuptias contrahere quo impedimentum revelet. (S. Alph. n. 1122) Hanc potestatem pleriquè hodie restringunt ad impedimenta occulta, ob damnatam 13 Mart. 1660 a S. Inqu. propositionem, quae eam ad impedimenta publica extendebat. et quaedam responsa Romana recentiora. (De Becker, op. cit. p. 289) Nihilominus Ball. P. (n. 1409) eam etiam ad publica impedimenta tuto extendi posse opinatur, cum ita sentire videatur S. Alph. (l. c.), ac proinde censi possit S. Sedes a pristino suo rigore deflexisse, dum S. Doctoris doctrinam tutam declaravit: eo vel magis quod multi legem in casu gravis damni subeundi cessare opinantur. (n. 468)

3º Cum quo, contracto jam matrimonio, impedimentum detegitur. Sed multae conditiones requiruntur ut episcopus hac facultate uti possit: quas videsis apud Bened. XIV, de Syn. l. 9. c. 2. n. 1. Hodie, ob facultates delegatas quibus instruuntur Ordinarii et ob facilem recursum ad S. Sedem, raro erit locus hujus potestatis exercitio.

4º Amplissimam facultatem, quam Leo XIII 20 Febr. 1888 omnibus locorum Ordinariis concessit, dispensandi "sive per se, sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam, aegrotos in gravissimo mortis periculo constitutos, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, super impedimentis quantumvis publicis matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita proveniente. „ (Coll. P. F. n. 1471) De ejusdem facultatis usu adverte sequentia:

a) Eam adhiberi non posse extra casum quo aegroti matrimonium civile celebraverint vel in concubinato vivant. (S. Inqu. 17 Sept. 1890; Coll. P. F. n. 1475) Sufficit tamen ut aegrotet alteruter, etiamsi impedimentum alteram partem directe afficiat, ex. gr. si aegrotet puella quaecumque diaconus in concubinato vivat. (S. Inqu. 1 Jul. 1891; Coll. P. F. n. 1476)

b) Mixtae religionis impedimentum, utpote mere impediens, in hac concessione non contineri. (S. Inqu. 18 Mart. 1891; Coll. P. F. n. 2188) Mirum videri potest severius urgeri impedimentum mere impediens quam dirimentia, etiam gravissima. Sed in praxi reapse jam satis providet S. Sedes ne mixta religio matrimonii celebrationem in articulo mortis impediret, dum concessit passim episcopis, etiam in regionibus catholicis, facultatem dispensandi super idem impedimentum in casibus urgentibus, in quibus tempus adeundae S. Sedis deficiat.

c) Ex concessione Leonis XIII, per litteras encyclicas S. Inqu. 1 Mart. 1889 promulgata (Coll. P. F. n. 1472), posse Ordinarios hanc facultatem "subdelegare habitualiter parochis tantum, sed pro casibus in quibus desit tempus ad ipsos Ordinarios recurrendi et periculum sit in mora. „

Nomine autem *parochorum* hic veniunt omnes qui actu curam animarum exercent, ac proinde etiam missionarii qui parochialibus funguntur muneribus; excluduntur vero vice-parochi et capellani. (S. Inq. 23 Apr. 1890; Coll. P. F. n. 1473 seq.)

Delegatam potestatem dispensandi accipiunt episcopi et Vicarii Apostolici per specialia Indulta, quae per S. C. de Prop. Fide ad quinque, decem vel quindecim annos conceduntur, juxta varias Formulas, quarum aliae ordinariae, aliae extraordinariae dicuntur. Posteriores ad tempus brevius et pro certo tantum casuum numero concedi solent. Insuper quasdam facultates pro foro interno episcopis aliisve communicat S. Poenitentiaria. De tenore et interpretatione harum facultatum delegatarum videsis Canonistas. (Feye, n. 614 seqq.; De Becker, p. 290 seqq.)

Pauca tantum circa usum harum facultatum notabimus, cum hujus rei notitia minus necessaria sit sacerdotibus qui in communi animarum ministerio occupantur.

1° Episcopi in dispensationibus concedendis sequi debent praxim S. Sedis circa causas dispensandi. (S. C. de P. F. 9 Maii 1877; Coll. P. F. n. 1482)

2° Nequeunt episcopi (nisi id eis expresse indultum fuerit) dispensare, quando plura impedimenta in eodem casu cumulantur. (S. C. de P. F. 8 Sept. 1869; Coll. P. F. n. 1469) Quodsi impedimentum in quo dispensare possint, concurrat cum alio in quo dispensare nequeant, utrumque ad S. Sedem deferendum est.

3° Saepe apponitur his facultatibus clausula: "Nec illis ullo modo uti possit (episcopus) extra fines suae dioecesis." Haec autem verba declaravit S. Inq. 2 Maii 1877 "ita esse intelligenda ut episcopus uti possit facultatibus erga suos subditos, qui actu quo dispensandi sunt, in propria dioecesi commorantur, quamvis ipse episcopus extra suam dioecesim degat." (Coll. P. F. n. 158) Quodsi talis clausula deest, regulariter poterit episcopus dispensare cum quolibet subdito suo, etiam extra dioecesim existente; sufficit autem unum e nupturientibus esse ejus subditum (S. C. de P. F. 19 Sept. 1861; Coll. P. F. n. 1466), nisi impedimentum ex iis sit quae ex una tantum parte se teneant, qualia sunt votum vel ordo sacer. lis autem qui per domicilium vel quasi-domicilium subditi sunt, aequiparantur vagi; juxta quosdam (Konings, Comment. in facult. Apost. n. 49), etiam peregrini dum in episcopi territorio versantur. Haec tamen sententia minus congruit cum tenore indultorum requirentium ut episcopus iis utatur tantum cum subditis suis.

4° Hujusmodi facultates non cessant mortuo R. P. vel Majore Poenitentiario. Ex rescripto autem S. Inq. 24 Nov. 1897 eadem, perinde ac facultates omnes speciales habitualiter a S. Sede locorum Ordinariis concessae, non suspenduntur, neque desinunt ob eorum mortem vel a

munere cessationem, sed ad successores Ordinarios transeunt ad formam et in terminis decreti S. Inqu. 20 Febr. 1888. Hoc autem decreto inter alia statutum fuerat: " Vicarium Capitularem seu Administratorem eas quoque dispensationes Apostolicas exsequi posse quae remissae fuerint episcopo aut Vicario ejus generali vel Officiali, nondum executioni mandatas, sive hic illas exsequi coeperint, sive non. Et vicissim, sede deinde provisa, posse episcopum vel ejus Vicarium in spiritualibus generalem seu Officalem, exsequi dispensationes quae Vicario capitulari exsequendae remissae fuerint, seu hic illas exsequi coeperit, seu minus. „ Itaque facultates ab episcopo acceptae transibunt ad Vicarium capitularem atque ad episcopum successorem, tamdiu duraturae quamdiu non elapsus erit terminus indultario praefixus. (1)

§ 2. DE CAUSIS DISPENSATIONUM.

524. I. Dispensatio in impedimentis matrimonii semper supponit justam causam, ideoque in rescripto exprimitur vel subauditur conditio *si preces veritate nitantur*. Rescriptis ergo S. Sedis vel episcoporum, quibus hujusmodi dispensatio conceditur, applicanda sunt quae universe (Vol. I. n. 121 seqq.) de valore dispensationis precibus subditorum concessae dicta sunt, distinctione facta inter causam finalem et causam impulsivam, inter bonam et malam fidem. Hinc nulla est dispensatio cujus causa finalis falsa sit; nihilominus multi AA., ut Feye (n. 723), censent valere matrimonium bona fide contractum, quamvis delegatur causam dispensandi allatam non exstitisse.

525. II. Quenam causae, in praesenti disciplina, justae censeantur ad concedendas dispensationes matrimoniales, praesertim erui potest ex Instr. S. C. de P. F. 9 Maii 1877 *praecipuas* enumerante. Attendendum tamen praeter has causas quae *canonicae* dicuntur, quia stylo curiae Romanae receptae sunt, allegari quoque posse alias quae *certainae et rationabiles* nuncupantur. Monet ipsa Instr. cit. " unam aliquando causam seorsim acceptam insufficientem esse, sed alteri adjunctam sufficientem existimari. „ Quare juvabit enumerare in supplici libello quaecumque dispensationis obtinendae profutura videantur.

Allegantur in praedicta Instructione (Coll. P. F. n. 1482) :

1° " *Angustia loci*, sive absoluta, sive relativa (ratione tantum oratricis), cum scilicet in loco originis, vel etiam domicilii, cognatio feminae ita sit propagata ut alium paris conditionis cui nubat, invenire

(1) De facultate subdelegandi dictum est Vol. I. n. 119.

nequeat, nisi consanguineum vel affinem ; patriam vero deserere, sit ei durum. „

Locus hic non intelligitur paroecia, sed coetus incolarum qui a reliquis distet saltem uno milliari seu tertia fere leucae parte. (S. C. C. 16 Dec. 1876 ; Coll. P. F. n. 1481) Angustus autem censetur si numerus incolarum non excedit 1500, ut declaravit Pius IX per epistolam Cardinalis Pro-Datarii 30 Aug. 1847. Probabilius in hoc numero computandi non sunt acatholici, siquidem, absque dispensatione, cum iis nuptias inire vetitum est.

Paritas conditionis lato sensu intelligenda est non tantum de opibus et statu, sed de educatione, genio, indole religiosa, etc. Ut autem vere dicatur nullum hujusmodi sponsum inveniri, sufficit ut mulier hic et nunc nullam congruam nubendi occasionem inter viros loci domicilii vel originis habeat ; neque obstat quod nullum sponsum quaesiverit, quosdam antea respuerit, virum ex alio loco habere possit, etc. Quodsi unus vir paris conditionis in eodem loco ei matrimonium offerret, non posset simpliciter allegari praesens causa, sed exprimenda esset illa circumstantia : qua non obstante, S. Sedes dispensare solet, ne nimium restringatur libertas nubendi. (Feye, n. 654)

2º “ *Aetas feminae superadulta*, si scilicet vigesimum quartum aetatis annum jam egressa, hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit. Haec vero causa haud suffragatur viduae, quae ad alias nuptias convolare cupiat. „

Si femina provectoris aetatis est, juvat id in supplicatione exprimere quo facilius dispensatio, praesertim ab impedimentis gravioribus, concedatur. Quae de viro paris conditionis inveniundo dicuntur, intellige sicut supra de causa angustiae loci.

3º “ *Deficientia aut incompetentia dotis*, si nempe femina non habeat actu tantam dotem ut extraneo aequalis conditionis, qui neque consanguineus, neque affinis sit, nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. Quae causa magis urget, si mulier penitus indotata existat, et consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit. „

Dotis nomen hic non stricte de regimine dotali (Vol. I. n. 473) intelligendum, sed late de quibuscumque bonis fortunae quibus onera matrimonii ferri possint. Allegari autem potest praesens causa quoties *dos* non habetur *actu*, neque obstat quod femina eam habeat in spe, ex. gr. ab avunculo qui haereditatis partem prohisit, vel a parentibus qui eam statim dare nolunt, neque, secundum legem civilem (C. C. a. 204), ad dandam cogi possint.

4º “ *Lites super successione bonorum jam exortae vel earundem grave aut imminens periculum*. Si mulier gravem litem super succes-

sione bonorum magni momenti sustineat, neque adest alius, qui litem hujusmodi in se suscipiat propriisque expensis prosequatur, praeter illum qui ipsam in uxorem ducere cupit, dispensatio concedi solet; interest enim reipublicae ut lites exstinguantur. Huic proxime accedit alia causa, scil. *Dos litibus involuta*, cum nimirum mulier alio est destituta viro, cujus ope bona sua recuperare valeat. Verum hujusmodi causa nonnisi pro remotioribus gradibus sufficit. „

5º “ *Paupertas viduae* quae numerosa prole sit onerata, et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduae ea tantum de causa, quod junior sit atque in periculo incontinentiae versetur. „ (1)

6º “ *Bonum pacis*, quo nomine veniunt nedum foedera inter Regna et Principes, sed etiam exstinctio gravium inimicitiarum, rixarum et odiorum civilium. Haec causa adducitur vel ad exstinguendas graves inimicitias, quae inter contrahentium consanguineos vel affines ortae sint, quaeque matrimonii celebratione omnino componerentur, vel quando inter contrahentium consanguineos et affines inimicitiae graves viguerint, et, licet pax inter eos inita jam sit, celebratio tamen matrimonii ad ipsius pacis firmationem maxime conduceret. „

7º “ *Nimia, suspecta, periculosa familiaritas*, necnon *cohabitatio* sub eodem tecto quae facile impediri non posset. „

Cum ratio hujus causae reponatur in scandalo vitando, requiritur ut haec familiaritas vel cohabitatio sub eodem tecto originem dederit suspicioni de turpi conversatione inter nupturientes. (Ball. P. n. 1368)

8º “ *Copula* cum consanguinea vel affine vel alia persona impedimento laborante praehabita, et *Praegnantia ideoque legitimatio prolis*, ut nempe consulatur bono prolis ipsius, et honori mulieris, quae secus innupta maneret. „ (2)

Quando copula habita fuit absque impraegnatione, oportet ut sit publice nota: ratio enim hujus canonicae causae reponitur in scandalo vitando. Attamen copula occulta quandoque utiliter allegari potest ad corroborandum periculum incontinentiae, publici scandali, etc. (De Becker, p. 309)

(1) Causae hucusque enumeratae regulariter ad solam mulierem spectant; quandoque tamen viris aptari possunt. Sic artifex, medicus, etc. qui aegre in alium locum se conferre possint, neque in loco exiguo domicilii sui mulierem inveniant parvis conditionis, possunt allegare *angustiam loci*: quae causa, saltem conjuncta cum alia, puta patrimonii insufficientia vel aetate superadulta, constituere potest causam finalem. (Ball. P. n. 1367)

(2) Hic addebatur in cit. Instr. necessitas commemorandi pravam intentionem quacum copula habita esset, ad dispensationem facilius impetrandam. Sed hanc obligationem sublatam esse patebit e dicendis n. 527.

9° “ *Infamia mulieris*, ex suspitione orta quod illa, suo consanguineo aut affini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa, cum nempe, nisi matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata, vel innupta maneret, vel disparis conditionis viro nubere deberet, aut gravia damna orirentur. ”

10° “ *Revalidatio matrimonii*, quod bona fide et publice, servata Tridentini forma, contractum est : quia ejus dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo, et gravi damno, praesertim feminae. (c. 7. de Consanguin.) At si mala fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis minime merentur, sic disponente Conc. Trid. (Sess. 24. c. 5. de reform. matrim.) ”

Ut subsistat ista causa, sufficit bona fides alterutrius contrahentium. Quodsi uterque mala fide matrimonium contraxit, hodie nihilominus dispensari solet, praesertim ubi alia causa superadditur, puta periculum matrimonii mere civilis. (Ball. P. n. 1367)

11° “ *Periculum matrimonii mixti vel coram acatholico ministro celebrandi*. ”

Ratio hujus causae, ut explicatur in cit. Instructione, est tum vitandum gravissimum scandalum, tum timor perversionis et defectionis a fide taliter agentium et matrimonii impedimenta contemnentium, maxime in regionibus ubi haereses impune grassantur. Potest haec causa allegari, sive parochus tantum hujusmodi mala graviora probabiliter timeat, sive ipsi contrahentes perversam suam intentionem manifestaverint.

12° “ *Periculum incestuosi concubinatus*. ”

13° “ *Periculum matrimonii civilis*. Ex dictis consequitur probabile periculum quod illi qui dispensationem petunt, ea non obtenta, matrimonium dumtaxat civile, ut aiunt, celebraturi sint, esse legitimam dispensandi causam. ”

14° “ *Remotio gravium scandalorum*. ”

15° “ *Cessatio publici concubinatus*. ”

16° “ *Excellentia meritorum*, cum aliquis aut contra fidei catholicae hostes dimicatione aut liberalitate erga Ecclesiam, aut doctrina, virtute aliove modo de religione sit optime meritus. ”

Merita illa non debent necessario esse ipsorum oratorum ; allegari enim possunt etiam merita eorum parentum vel progenitorum.

Dantur et aliae causae, quae publicae dicuntur, ex. gr. copiosior elemosyna seu *Componenda*, quam oratores solvant ad piam causam. Haec causa tamen allegari nequit apud S. Poenitentiarium quae in foro externo cum pauperibus tantum dispensat, neque apud episcopum, etiam delegatis facultatibus munitum. Ubi vero S. Sedes propter hanc causam dispensat, declarat se agere *ex certis rationabilibus causis*. (Feye, n. 668)

§ 3. DE MODO PETENDI DISPENSATIONES.

526. I. E facultate quae variis Tribunalibus Romanis et locorum Ordinariis competunt (n. 522 seq.), satis patet ad quem sit recurrendum pro varia impedimentorum natura.

Attamen regulariter tum parochi, tum confessarii supplicationem ad Ordinarium dirigere debent : qui, si idonea facultate praeditus est, ipse dispensabit ; sin autem, ad competens Tribunal Romanum recurret. Etenim praxis Romana est ut pro foro externo nulla supplicatio recipiatur, nisi ab Ordinario confecta vel saltem ejus litteris testimonialibus commendata sit. Pro foro interno, quanquam unicuique licet per litteras adire ad S. Poenitentiarium, saepe facilius et securius per Ordinarium dispensatio in impedimento occulto petitur. (1) Quandoque tamen directe ad S. Poenitentiarium recurrendum esset, vid. si talia adjuncta concurrerent ut Ordinarius facile intelligeret pro quibusnam peteretur dispensatio in impedimento diffamante. (2) Si cui ab Ordinario quaedam

(1) Exemplar litterarum quibus ab episcopo petatur dispensatio in impedimento publico hic subjungimus :

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Bartholomaeus X. e paroecia N. et Catharina Z. paroeciana mea matrimonium inire cupiunt. Obstat vero impedimentum consanguinitatis in quarto gradu lineae collateralis... *vel* Obstant vero duo impedimenta : 1° Impedimentum publicae honestatis, ortum e sponsalibus, quae orator olim cum defuncta sorore oratrici iniiit. 2° Impedimentum affinitatis e copula licita provenientis, ortum e matrimonio quod oratrix olim inivit cum Sylvestro Y. consanguineo oratoris in tertio gradu collateralis aequali. Quare ab Illustrissima Dominatione Vestra humillime flagitant ut sibi dispensationem super hoc impedimento (his impedimentis) auctoritate Apostolica benigne concedere (a S. Sede obtinere) dignetur.

Causae sunt... (n. 525).

Testor oratores esse ita pauperes ut nullam taxam solvere valeant (vel exponantur dubia aut difficultates quae de taxa solvenda occurrant). Cfr n. 528.

N. B. 1° Semper juvat, et quandoque statutis dioecesanis praescribitur ut cum litteris mittatur schema consanguinitatis vel affinitatis oratorum.

2° Pro impedimentis natura et facto occultis, similis forma supplicationis ad episcopum dirigi potest, adhibitis pro oratore et oratrice nominibus fictitiis et suppressa indicatione utrum pares an impares sint solvendae taxae : quae in casu non imponitur.

(2) Exemplar litterarum quibus dispensatio super impedimento occulto a S. Poenitentia petatur :

Eminentissime princeps,

Titius et Caia matrimonium inire cupiunt : sed obstat impedimentum criminis ortum ex eo quod Titius, dum vivebat adhuc ejus uxor Sempronia, copulam perfectam cum Caia habuerit et mortem Semproniae, effectu secuto, machinatus

dispensatio negata fuerit, non prohibetur quominus eadem a S. Sede petat, nulla praecedentis denegationis mentione facta. Quodsi a S. Sede recusata fuerit dispensatio, negant plures (Zitelli, de Disp. matr. p. 70) fas esse eandem ab Ordinario petere, allegata eadem causa; nullum tamen Juris textum afferunt qui ad rem faciat. Quare cum aliis (D'Annib. l. n. 77. nota 63; Konings, Comment. n. 41) opinamur Ordinarium posse adiri et facultatem concedere pro foro interno, ubi justa et gravis causa urget, puta si constet rem non fuisse satis expositam vel ponderatam in curia Romana. In foro tamen externo se immiscere rei ad R. P. delatae temerarium est.

Propter varia incommoda quae e petitione facultatum ope telegraphi contigerant, Leo XIII (Litt. encycl. Secr. Status 10 Dec. 1891; Coll. P. F. n. 2189) vetuit ne SS. Congregationes *ordinarie* petitiones per hoc medium factas acciperent, eandemque regulam ab Ordinariis servari jussit. Liquet tamen non prohiberi quominus SS. Congregationes vel Ordinarii benigne accipiant petitiones telegrapho transmissas quando necessitas obtinendae quamprimum dispensationis urgeat: quare haud imprudenter in tali necessitate petitio per telegraphum mittitur.

527. II. E stylo Curiae, in libello supplicationis ad S. Sedem vel episcopum dirigendo, plura sunt **necessario exprimenda** "ita ut si, etiam ignoranter, laceatur veritas aut narretur falsitas, dispensatio nulla efficiatur." (Instr. S. C. de P. F. 9 Maii 1877; Coll. P. F. n. 1482) Haec recensebimus ex cit. Instructione, quae tamen directe dispensationes pro foro externo petendas respicit: quamquam aliunde constat pleraque ex iis punctis esse etiam in supplicationibus pro foro interno exprimenda.

1° " *Nomen et cognomen* oratorum, utrumque distincte ac nitide, ac sine ulla litterarum abbreviatione scribendum. "

sit. Impedimentum omnino occultum est, neque ullatenus timendum videtur ne publici juris fiat. Adsunt gravissimae causae ob quas matrimonium inire cupiant: infamia vitanda, proles a Caia concepta. Quare Eminentiae Vestrae humillime supplicant ut dispensationem super impedimento praedicto, quamprimum fieri poterit, auctoritate Apostolica benigne concedere dignetur.

Eminentiae Vestrae manus reverenter deosculans, summa qua par est devotione permaneo

Eminentiae Vestrae
humillimus famulus

N. N. Parochus (confessarius) N. N.

N. B. In fine epistolae indicetur, lingua regionis propria, domicilium scribentis (*adresse*). Inscrubatur vero italice: Eminentissimo Cardinale Maggiore Penitenziario, Palazzo della Cancellaria, Roma.

Attamen validum maneret rescriptum si error esset minimus, ex. gr. mutata tantum aliqua littera vel syllaba, aut omisso uno nomine illius qui duo haberet. (Zitelli, p. 71) Ubi vero ab episcopo vel S. Poenitentiaria postulatur dispensatio pro foro interno, oratores fictitiis tantum nominibus designandi sunt.

2° “ *Dioecesis originis vel actualis domicilii*. Quando oratores habent domicilium extra dioecesim originis, possunt, si velint, petere ut dispensatio mittatur ad Ordinarium dioecesis in qua nunc habitant. „

Ex Litt. Encycl. S. Inqu. 20 Febr. 1888 (Coll. P. F. n. 1471), sufficit indicare Ordinarium alterutrius contrahentium, sive originis, sive domicilii, sive quasi-domicilii: siquidem, ex iisdem Litteris, quilibet ex illis exsequi potest rescriptum dispensationis. In supplicationibus pro foro interno, omisso nomine dioecesis, indicandus est tantum lingua vernacula locus ad quem mittendum sit responsum. (Feye, n. 700)

3° “ *Species etiam infima* impedimenti, an sit consanguinitas vel affinitas, orta ex copula licita vel illicita; publica honestas originem ducens ex sponsalibus vel matrimonio rato; in impedimento criminis, utrum provenierit ex conjugicidio cum promissione matrimonii, aut ex conjugicidio cum adulterio, vel ex solo adulterio cum promissione matrimonii: in cognatione spirituali utrum sit inter levantem et levatum, vel inter levantem et levati parentem. „

4° *Gradus consanguinitatis vel affinitatis aut honestatis* ex matrimonio rato, et an sit simplex, vel mixtus, non tantum remotior, sed etiam propinquior, uti et linea, an sit recta aut transversa; item an oratores sint conjuncti ex duplici vinculo consanguinitatis tam ex parte patris quam ex parte matris. „

Hinc invalidum est rescriptum si pro gradu propinquiore ponatur remotior: siquidem ab hoc facilius quam ab illo dispensatur. Plures (Feye, n. 631) censent hodie idem dicendum esse si pro gradu remotiore ponatur propinquior, ex. gr. secundus pro tertio. Nituntur responso S. C. de P. F. 7 Jun. 1853 (Coll. P. F. n. 1238): “ Per facultatem dispensandi super impedimento secundi mixti cum primo, haud tributum indultum dispensandi quoque quando primus cum tertio mixtus deprehendatur. „ Attamen cum aliis AA. (Rosset, t. IV. n. 2530) censemus minime improbabilem evasisse sententiam contrariam, quam antea communiter tenebant AA. ob rationem valde verisimilem: quod minus in maiore continetur, ubi de eadem specie agitur. Responsum enim citatum omnino particulare est et directe ad interpretationem facultatum episcopalium tendit: unde non expresse tangit casum erroris in speciali dispensatione.

Ubi vero reticitus est gradus propinquior in consanguinitate inaequali, valer rescripti pendet a varia praxi tribunalis a quo emanavit. Etenim, juxta praxim Datariae, validum manet rescriptum, nisi gradus reticitus

esset primus; attamen ad *licitam* ejusdem executionem, obtinendae sunt litterae declarantes reticentiam gradus propinquioris non obstare quominus executioni mandentur. (S. Pii V Const. *Sanctissimus*, 20 Aug. 1566) At, juxta praxim S. Poenitentiariae, etiam pro foro externo dispensantis, invalidum est rescriptum, quicumque gradus propinquior reticitus fuerit: quia istud tribunal considerat utrumque gradum ut impedimentum, ideoque non dispensat a gradu qui non exprimitur. (Feye, n. 704)

5º “ *Numerus impedimentorum*, ex. gr. si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas; vel si praeter cognationem adsit etiam affinitas, aut aliud quodcumque impedimentum, sive dirimens, sive impediens. „

Necesse est igitur ut in eadem supplicatione exprimantur omnia impedimenta, etiam mere impediencia, quae in casu occurrant; a denuntiationibus tamen semper dispensare potest episcopus. Hinc si, obtenta dispensatione super uno impedimento, aliud detegitur, irrita est concessio. Neque licet pro uno impedimento ad episcopum, pro altero, quod forte in Indulto episcopali non contineatur, ad S. Sedem recurrere. (Feye, n. 708)

Ex hoc capite oritur difficultas quando, in eodem casu, concurrit impedimentum occultum cum impedimento publico. Si partes praebeant consensum, qui raro petendus videtur, poterit utrumque impedimentum simul exprimi in supplici libello pro foro exteriori. Seposito tali consensu, aliqua via ineatur qua caveatur infamatio oratorum, et tamen omnia impedimenta simul referantur in supplicatione pro foro interno, vid. addendo aliam dispensationem pro foro externo obtentam vel saltem petitam esse pro oratoribus, qui ibidem fictis tantum nominibus designantur. Quodsi timetur ne episcopus agnoscat pro quonam dispensatio in foro interno petatur, dum simul supplicatio pro foro externo, expressis oratorum nominibus, ad eum deferitur, parochus pro foro interno adeat S. Poenitentiariam. (De Becker, p. 321)

6º “ *Variae circumstantiae*, scil. an matrimonium sit contrahendum vel contractum; si jam contractum, aperiri debet an bona fide saltem ex parte unius, vel cum scientia impedimenti; item an praemissis denuntiationibus et juxta formam Tridentini, vel an spe facilius dispensationem obtinendi; demum an sit consummatum, si mala fide, saltem unius partis, seu cum scientia impedimenti. „

Matrimonii mere civilis mentio non est necessaria, cum verum matrimonium non sit. Neque hodie, ad valorem vel liceitatem dispensationis, opus est exprimere copulam incestuosam ab oratoribus habitam cum aut sine intentione ita facilius obtinendi dispensationem. Obligationem hanc, quam commemorabat cit. Instr. S. C. de P. F., abolevit Leo XIII

per decretum S. Inqu. 25 Jun. 1885. (Coll. P. F. n. 1495) Neque hujus copulae aut malitiosae intentionis mentionem necessariam esse in quibusvis dispensationibus petendis, declaravit S. Inqu. 18 Mart. 1891. (Coll. P. F. n. 1500) Excipe, si quando esset elementum aliud impedi-
menti, ex. gr. criminis.

528. III. Quando dispensatio in impedimento consanguinitatis vel affinitatis ex copula licita conceditur ab Ap. Dataria *in forma ordinaria* vel *in forma nobilium*, solvenda jubetur aliqua eleemosyna seu *componenda* quae, pro arbitrio S. Sedis, in pia opera impendatur. Similiter S. Poenitentiaria, ubi in foro externo cum pauperibus dispensat, aliquam minorem eleemosynam postulat, quam deinde, detractis expensis, ad S. Datariam transmittit: quamquam illam, seu partim, seu totaliter, pro quibusdam regionibus condonat. Haec praxis minime adversatur Conc. Trid. (Sess. 24. c. 5. de ref. matr.) jubenti ut gratis dispensetur: nam ita prohibita sunt tantum illae taxae quae in lucrum dispensantium cedant, minime vero illae quae in opera pia impendantur et simul rariores efficiant dispensationes in gradibus propinquioribus consanguinitatis vel affinitatis. Cfr. Vol. I. n. 288. V.

Ad hanc eleemosynam effugiendam quandoque a Dataria vel S. Poenitentiaria dispensatio petitur *in forma pauperum*. Hinc duo potissimum investiganda sunt: prius, quinam vere *pauperes* in supplicatione dici queant; posterius, quid censendum sit de valore rescripti in forma pauperum obtenti ab iis qui canonice pauperes non sint.

Itaque canonice *pauperes* sunt quorum bona, detractis debitis aliisque oneribus, non multum superant 3000 fr. Quodsi eorum bona majora quidem sunt, non tamen notabiliter 10000 fr. excedunt, *fere pauperes* dicuntur et obtinere possunt ut componendam minorem solvere teneantur. (Pii VI Litt. an. 1788 ad Arch. Turonensem) In hac computatione facienda, simul sumenda sunt quae ab utroque nupturientium possidentur, nisi una pars heterodoxa foret: quo casu, solius partis catholicae bona attenduntur. Etiam aliqua ratio habenda est pinguis haereditatis ad quam jus habeatur, vel muneris lucrosi quod exerceatur. (1) In casi-

(1) In quibusdam regionibus, ex. gr. in Galliis, Ordinarius nunquam testatur de oratorum censu, sed oratoribus dicit pro hac dispensatione, praeter alias expensas, offerendam esse pecuniae summam viribus ipsorum proportionatam, in pios usus erogandam; deinde, si oratores allegantes paupertatem, nullam offerunt, aut non excedentem taxas S. Poenitentiariae, Ordinarius instantiam ad S. Poenitentiariam mittit, dicens oratores pauperes nihil solvere posse, aut non nisi hanc summam; secus instantiam mittit ad S. Datariam, dicens oratores talem pecuniae summam obtulisse, quam S. Dataria acceperat loco componendae. (Gasp. De Matr. I. n. 318)

bus dubiis, juvat conditionem fortunarum utriusque sincere exponere, etiamsi plus possideant quam Pius VI cit. Litt. fere pauperibus assignat : nam, etiam in eo casu, hodie dispensatio in forma pauperum conceditur. (Feye, n. 692) Semper autem de conditione oratorum authenticum Ordinarii testimonium addatur necesse est.

Quodsi falso allegata fuit oratorum paupertas, valet dispensatio concessa a Dataria, ut e praxi illius tribunalis constare communissime tenent DD. (Feye, n. 696) Attamen oratores tenentur solvere jus Datariae Apostolicae. (S: Poenit. 1 Dec. 1852) At dispensatio concessa a S. Poenitentiaria, vi facultatum quas pro foro externo habet, juxta communioem sententiam, invalida est, si oratores reapse pauperes non sunt. (De Becker, p. 317) Rationes afferunt : tum praxim hujus tribunalis, tum defectum potestatis in Majore Poenitentiario, qui facultatem dispensandi pro foro externo unice pro pauperibus accipit. Rem tamen ut dubiam proponunt etiam qui recentissime de praxi Romanarum Congregationum scripserunt, ex. gr. Zitelli (p. 70), qui refert S. C. C. 28 Jun. 1873 de eodem argumento interrogatam responsum dedisse dilatorium : “ Nihil esse innovandum. „ Quare, cum Gennari (Cons. Mor. Cons. Can. 30), censemus matrimonium post obtentam hujusmodi dispensationem tuto conscientia iniri posse, cum probabilitas juris valori concessionis faveat.

Attamen etiam ubi a Dataria in forma pauperum dispensatur, exigitur aliqua modica taxa paucorum francorum pro sustentatione ministrorum hujus tribunalis. Quodsi oratores adeo pauperes sunt ut eam solvere non possint, recurrant potius ad S. Poenitentiariam : haec enim saltem a nostratibus nihil aliud postulat nisi ut resarciantur expensae *postales* et solvantur pauci franci (in regione nostra fere decem) pro labore *agentis* qui forte Romae operam suam praestiterit dispensationi obtinendae.

Episcopus, vi tacitae vel expressae delegationis, dispensans in impedimentis matrimonialibus, nullam eleemosynam imponere potest : siquidem hujusmodi prohibitio semper concessioni facultatum adnectitur. (Instr. S. C. de P. F. 8 Sept. 1869 ; Coll. P. F. n. 1509) Imo S. C. C. 28 Jan. 1882 (Coll. P. F. n. 1510) reprobata est “ consuetudo qua Officialis curiae episcopalis, ob executionem dispensationum quae ab Ap. Sede conceduntur super matrimonij impedimentis, quaedam munera, praemia vel stipendia nedum accipere, sed et exigere solet. „ Ipsa S. Sedes sine taxis largitur dispensationes matrimoniales in locis quae S. C. de Prop. Fide subjacent. Non est tamen illicitum episcopo taxam imponere pro sustentanda cancellaria, ut declaravit Conc. Balt. III. n. 134.

§ 4. DE EXECUTIONE DISPENSATIONUM.

529. I. Ad executionem dispensationum matrimonialium imprimis refert utrum **in forma commissoria** an **in forma gratiosa** concessae sint. Priorem adhibere solent tribunalia Romana : per huiusmodi rescriptum, S. Sedes alicui delegato confert facultatem dispensandi sub certis conditionibus in eodem documento expressis, seu, ut multi AA. loquuntur, *fulminandi* dispensationem. Posteriore forma uti solent episcopi : ab ipsis nimirum directe conceditur dispensatio iis qui impedimento laborant, ita ut nihil supersit faciendum praeter meram executionem collatae dispensationis.

Hoc formae discrimen praesertim attendendum est ubi quaeritur, quo praecise momento vera esse debeat causa ob quam dispensatio datur. Manifestum est requiri ad valorem ut vera sit eo momento quo directe dispensatio conceditur. Quare invalida foret si causa non subsisteret, cum delegatus S. Sedis, e facultate sibi facta, rescriptum exsequitur vel cum episcopus dispensationem impertit. Plures insuper requirunt ut causa vera sit quando S. Sedes mandatum dat dispensandi ; attamen practice tuta est sententia hanc necessitatem negans, eo quod nulla certa ratione vel documento probatur. (Feye, n. 724)

Praecipuum vero discrimen viget inter dispensationes quae pro foro externo et eas quae pro foro interno conceduntur, tum quoad executorem cui committuntur, tum quoad clausulas quibus muniri solent.

II. Dispensationes **pro foro externo** hodie, ex Litt. Encycl. S. Inqu. 20 Febr. 1888 (Coll. P. F. n. 1471), omnes committuntur Ordinario oratorum vel Ordinario loci ; exsequendae sunt ab illo Ordinario qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad S. Sedem, sive sit Ordinarius originis, sive domicilii, sive utriusque sponsi, sive alterutrius eorum ; etiamsi sponsi quo tempore executioni danda erit dispensatio, relicto illius dioecesis domicilio, in aliam dioecesim discesserint, non amplius reversuri, monito tamen, si id expedire judicaverit, Ordinario loci, in quo matrimonium contrahitur. Fas est etiam Ordinario praedicto ad dispensationis executionem delegare alium Ordinarium, eum praesertim in cuius dioecesi sponsi actu degunt.

Dispensationes **pro foro interno** a Majori Poenitentiario inscribi hodie solent : " Discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario. „ Quare eas exsequi potest quilibet confessarius approbatus ab Ordinario loci, in quo litterae executioni mandandae sunt. Jam pene ab usu recessit easdem inscribi, ut olim fiebat : " Discreto viro Confessario magistro in Theologia vel Decretorum doctori. „ (Zitelli, op. cit. p. 85)

530. III. De exsequendis dispensationibus a **Dataria** concessis, praecipue haec notanda veniunt :

1° Invalida esset fulminatio quae fieret antequam originale documentum Brevis Apostolici prae manibus esset Ordinarii, etiamsi is per litteras, telegraphum, etc., certam notitiam obtentae dispensationis habuisset, nisi (quod raro fiet) notitia haec ex officio, auctoritate S. Sedis, transmissa fuisset. (n. 327. V) Quare, post acceptum originale documentum, opus foret nova dispensationis executione. (S. Poenit. 15 Jan. 1894; N. R. Th. t. 26. p. 406) Idem dicendum si oratores, ante executionem dispensationis, ex errore in forma Tridentina contraxissent. (S. Poenit. 27 Jun. 1885; N. R. Th. t. 19. p. 59)

2° Exsecutor accurate omnes rescripti clausulas considerare iisque inhaerere debet. Communiter etiam ad valorem dispensationis pertinent quaelibet clausulae expressae per particulas *si, dummodo, postquam, non aliter, sic nec alio modo* vel per ablativum absolutum : excipe si aliunde, praesertim e stylo Curiae vel rei natura, constet aliquam ex iis tantum ad liceitatem requiri. Cum non raro dubium sit utrum clausula ad valorem an ad solam liceitatem referatur, exsecutor solitas omnes adimpleat ne dispensationem in periculum nullitatis conjiciat.

3° Exsecutor sub gravi debet investigare num preces veritate nitantur. Potest informatio desumi ex authenticis documentis. publica fama, testibus, examine extra-sacramentali oratorum : neque hic requiritur forma judicialis, nisi in ipso rescripto praescribatur vel adsit contradicitor. Potest Ordinarius alium, puta parochum, delegare ad informationem istam faciendam. Haec certe non pertinet ad dispensationis valorem, sicut manifestum est e mutatione quam Leo XIII 28 Aug. 1885 (Act. S. S. t. 28. p. 512) rescriptis Datariae induxit. Etenim clausulae : “ Si preces veritate niti reperiis „ jussit substitui istam : “ Si vera sint exposita. „

4° Clausula hodierna : “ Remoto, quatenus adsit, scandalo, praesertim per separationem, tempore tibi beneviso, si fieri potest „, ita intelligenda est ut separatio praeferenda sit aliis modis reparandi scandali quod forte adfuerit ; modus tamen scandali reparandi remittitur prudenti arbitrio et conscientiae Ordinarii, juxta cujusque casus exigentias, ut similem clausulam suam explicuit S. Poenit. 12 Apr. 1889. (Coll. P. F. n. 1498)

5° Quando in libello supplicis expositus est incestus, datur facultas delegato absolvendi hac vice tantum, per se sive per alium, a censuris et poenis ecclesiasticis, si quas ob praemissa incurrerint, et ab incestus reatu. (S. Inqu. 21 Sept. 1888 ; Coll. P. F. n. 1497) Haec absolutio est extra-sacramentalis et a delegato sive voce, sive scripto dari potest : sic absolutus in foro tam externo quam interno immunis est a poenis quas ob incestum incurrit. (Zitelli, p. 82) Adhiberi potest forma Rit. Romani : quae tamen ad valorem minime requiritur.

6º Poenitentia salutaris, quam jubetur delegatus imponere iis qui incestum patnaverint, ad valorem dispensationis minime pertinet, neque quoad impositionem, neque quoad impletionem. (Ball. P. n. 1394) Gravis poenitentia censetur confessio per sex menses semel in mense instituenda, rosarium per idem tempus ter in hebdomada recitandum, et similia. Quodsi imponenda praescribitur poenitentia determinata, non licet Ordinario eam mutare.

531. IV. De dispensationibus quae a S. Poenitentiaria pro foro externo pauperibus (n. 522) conceduntur, adverte :

1º Additur clausula : “ Erogata ab eis aliqua eleemosyna iudicio ipsius Ordinarii taxanda et definienda „ vel alia similis. Constat autem impositionem talis eleemosynae ad valorem dispensationis minime pertinere, ut declaravit S. Poenit. 10 Jun. 1876 (Coll. P. F. n. 1493) ; imo prudenti iudicio et conscientiae Ordinarii remitti ut de ea sileat, ex. gr. cum pauperrimis oratoribus, prout declaravit eadem S. Poenit. 11 Nov. 1890. (N. R. Th. t. 23. p. 81)

2º Non satis convenit inter AA. utrum poenitentia quae, in casu incestus, rescriptis S. Poenitentiariae pro pauperibus (vel etiam Datariae in forma pauperum dispensantis) imponenda praescribitur, ad valorem an ad solam liceitatem dispensationis pertineat. (Feye, nn. 743 et 746) Sane deest clara ratio ob quam hoc discrimen cum rescriptis Datariae in forma ordinaria statuatur. Sed practice tutius eligendum est ne valor periclitetur.

3º In eodem casu incestus apponitur clausula : “ Exhibita fide sacramentalis confessionis. „ Haec per se conditio est : quare si praevideatur alterutram saltem partem ei parituram non esse, expedit in supplicatione petere ut omittatur. (Zitelli, p. 85)

4º Cetera quae de exsequendis et interpretandis Datariae rescriptis dicta sunt, etiam praesentibus S. Poenitentiariae dispensationibus applicanda sunt.

532. V. De dispensationibus quae a S. Poenitentiaria pro foro interno conceduntur, adverte praecipue :

1º Examen de veritate precum ad liceitatem tantum praemittendum est. Credendum est ipsis poenitentibus, nisi confessarius aliunde scientia extra-sacramentali contrarium sciret.

2º Occasione illegitimae affinitatis additur clausula “ sublata occasione peccandi. „ Occasio igitur voluntaria et proxima omnino tollenda, necessaria vero in remotam vertenda est. Quodsi poenitens nolit parere, confessarius nequit exsequi dispensationem. (Zitelli, p. 88)

3º Clausula : “ Audita prius ejus sacramentali confessione „ vel similis

quae apponi solet, pertinet ad valorem. Omnino igitur necessarium est ut hujusmodi rescriptum executioni mandetur in sacramentali confessione. Sed, quamvis curandum sit ut poenitens simul ad absolutionem peccatorum disponatur, valida erit dispensatio data sine absolutione post solam confessionem sacramentalem (S. Poenit. 4. Jan. 1839), vel etiamsi contingat poenitentem invalide ac sacrilege confiteri, ut alias respondit S. Poenit. citata apud Carrière, de Matr. n. 1168.

4º Impositio cujusdam poenitentiae, distinctae a poenitentia sacramentali, ad valorem dispensationis requiritur, juxta communem AA. sententiam. (Feye, n. 752) Quidam tamen quos citat Rosset (n. 2727) opinantur eandem ad solam liceitatem requiri quando non est specificè in ipso rescripto determinata, sed ab exsecutore determinanda. De quantitate poenitentiae imponendae, cfr. quae supra (n. 530) de simili clausula diximus. Si injungenda est, vi rescripti, confessio menstrua, sufficit eam praescribere ad sex menses.

5º Clausula : “ Dummodo impedimentum sit occultum „ vel “ omnino occultum „ satis patet e supra (n. 465) dictis.

6º Addi solet : “ Ita quod hujusmodi absolutio et dispensatio in foro judiciali nullatenus suffragetur. „ Ideo si forte impedimentum occultum, a quo oratores dispensantur, publicum evadit, nova dispensatio pro foro externo erit obtinenda : in hoc enim proles reputaretur illegitima, quamvis parentes coram Deo legitimi conjuges manerent. (Zitelli, p. 92)

7º Jubentur litterae S. Poenitentiariae post earum executionem, sub excommunicatione latae sententiae, *comburi* seu *laniari*. Igitur sub gravi intra triduum destruendae sunt, quavis tandem ratione id fiat, litterae authenticae. Licet tamen descriptum exemplar servare, ex. gr. instructionis causa.

8º Si impedimentum unam tantum partem afficit, ex. gr. votum castitatis, vel si in uno tantum culpabile est, qualis est affinitas a sponso inducta per copulam illegitimam cum sorore sponsae, sufficit cum una parte dispensare. At si impedimentum utrique commune et in utroque culpabile est, quale esset impedimentum criminis, uterque ad confitendum accedere et salutarem poenitentiam accipere debet, sive apud eundem confessarium, sive apud duos diversos confessarios : nam litterae S. Poenitentiariae, post confessionem unius partis, per alteram partem alteri confessario transmitti possunt. (S. Poenit. 15 Nov. 1778) Attamen, cum impedimentum sublatum quoad unam partem maneat eo ipso sublatum quoad alteram, valida foret dispensatio etiam in hoc casu, quamvis cum uno tantum executioni daretur. (S. Poenit. 7 Febr. 1832)

533. VI. Dispensatio pro foro externo danda est in scriptis, quamquam etiam ore tenus data probabilius valet. Insuper expressis verbis

dispensatio efferenda est, mentione facta impedimenti quo oratores teneantur : non improbable tamen est valere dispensationem si tacite tantum daretur dispensatio, declarando, ex. gr. oratoribus licitum esse inire matrimonium. (Zitelli, p. 104)

Dispensatio pro foro interno viva voce in confessione facienda est. Regulariter post absolutionem sacramentalem exprimenda est dispensatio quae indulgetur ; nulla tamen certa formula de praecepto injungitur. Sic, si agitur de matrimonio nondum invalide inito, dici potest : “ Et insuper, auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento (ex. gr. affinitatis ex copula illicita) ut, eo non obstante, matrimonium cum dicta muliere, servata forma Concilii Tridentini, contrahere et in eo manere libere possis et valeas. Eadem auctoritate prolem suscipiendam legitimam fore declaro. „ Quodsi agitur de matrimonio jam in forma Tridentina contracto, omittitur mentio ejusdem formae et inseritur *de novo* (contrahere) et, si opus est, proli suscipiendae additur *jam suscepta*. In casu sanationis in radice dicitur : “ matrimonium a te nulliter contractum in radice sano et consolido prolemque susceptam et suscipiendam legitimam fore nuntio et declaro. „ Si confessarius in modo exsequendae dispensationis erraverit, poterit, ideoque et debebit sententiam suam male latam reformare.

Insuper adverte non indigere nova dispensatione eum qui, obtenta dispensatione ab impedimento affinitatis ex copula illicita, ex. gr. cum consanguinea sponsae, iterum *cum eadem* peccat. Id enim, si ante executionem contingat, per eam tolletur : nam moraliter idem impedimentum manet ; si autem post executionem contingeret, impedimentum semel sublatum non revivisceret. (S. Alph. n. 1140)

CAPUT VI.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII.

534. Varias ob causas contingere potest ut parochus vel confessarius certior fiat de nullitate matrimonii publice vel clandestine initi. Regulariter autem adniti debet ut putativum conjugium validetur potius quam abrumpatur, cum validatio aptior esse soleat ad scandala praecavenda et utriusque salutem procurandam, praecipue si pseudo-conjuges jam liberos susceperint. Quandoque tamen, ob periculum fidei vel morum uni parti ex alterius consortio imminens, solutio putativi conjugii praeferenda foret. Nonnumquam etiam juvabit in bona fide relinquere putativos conjuges, vid. quando ambo in ea versantur, neque probabili-

ter timendum est ne ab ea deturbentur vel impedimentum publicum fiat; aliunde vero timentur graviora mala vel scandala e monitione. ex. gr. quia una pars nollet praestare id quod absolute ab ea praestandum foret ut matrimonium revalidaretur. Ubi talia damna non timentur, adsunt vero rationes sufficientes ad dispensationem obtinendam, regulariter monendi sunt etiam ii qui in bona fide versantur: proderit enim ipsis gratiam sacramenti suscipere, et ab omni periculo dubiorum in posterum liberari. Sed plerumque praestabit monitionem differre donec dispensatio obtenta fuerit, praesertim ubi agitur de impedimento infamante: secus enim in magnas angustias conjicietur pars impedimenti conscia, cum ab usu conjugii prorsus abstinere debeat, neque causam talis abstinentiae comparti manifestare queat.

Haud leve discrimen in modo revalidandi matrimonii reperitur, prout ratio nullitatis est defectus solius consensus matrimonialis, defectus formae Tridentinae, vel impedimentum proprie dictum, quo scil. partes ad contrahendum inhabiles reddantur. Quare de triplici illa hypothesi singillatim agemus.

§ 1. DE MATRIMONIO Nullo OB DEFECTUM CONSENSUS.

535. Quotiescumque matrimonium irritum est ob solum defectum consensus substantialis, convalidari potest, absque ulla dispensatione, per consensum valide praestitum. Id contingit quoties unicus defectus est in consensu utriusque vel alterutrius partis ficto, per metum extorto, ob errorem vel conditionem substantialiter vitiato, etc.

Igitur si uterque invalide consensit, necesse est ut consensus ab utroque detur, remoto impedimento quo antea vitiatus fuit, ex. gr. cessante metu vel errore; si unus tantum dedit consensum nullum, ex. gr. ob fictionem vel metum, sufficit ut ab eo novus consensus validus detur, perseverante consensu alterius partis. Ita enim obtinebitur inter utrumque consensum moralis unio: quae plane sufficit. (n. 457) Consensus autem est alterius partis consensus moraliter perseverare, quotiescumque illum non positive revocaverit; neque obstat dispositio animi qua forte, cognita matrimonii nullitate, a comparte discedere vellet: siquidem hic unice attenditur actualis ejus voluntas, minime vero ea quam, verificata qualibet hypothesi, habitura esset. Consensus autem a parte nullitatis conscia praestari potest vel expresse vel etiam exercite, puta per copulam conjugali animo habitam. Altamen necesse est ut novus consensus ponatur independenter a priore, qui invalidus supponitur: quare oportet ut qui metum passus sit etc. nullitatem matrimonii cognoscat. Insuper, cum nonnulli AA., enumerati a S. Alph. (n. 1114), censeant requiri ut altera quoque pars de nullitate matrimonii moneatur,

conandum est ut id fiat, quoties nullus probabilis timor est ne matrimonium abrumpatur vel scandala oriantur.

Quatenus, in hoc casu, sit iterum contrahendum in forma Tridentina, colliges ex dicendis n. 538 : eadem enim distinctio hic adhibenda est.

§ 2. DE MATRIMONIO NULO OB DEFECTUM FORMAE TRIDENTINAE.

536. Quando matrimonium nullum est unice ob defectum formae Tridentinae, nulla opus est dispensatione, sed sufficit ut in forma consueta contrahatur.

Quodsi uterque conjux paratus est se sistere coram paracho et testibus, revalidabitur matrimonium in forma consueta, occulte si nullitas occulta est, publice si nullitas publica est. Attamen, juxta Instr. a Cardinali Caprara, Legato a latere in Gallia, editam 25 Apr. 1803, etiamsi nullitas publica est, poterit Ordinarius, ob peculiare circumstantias, indulgere ut occulte adhibeatur forma Tridentina, dummodo publicum scandalum alia ratione removeatur. Ita, etiam renuente alterutro vel utroque pergere ad ecclesiam, poterit contrahi in quolibet loco, adhibita forma substantiali.

Si una pars renuit coram paracho comparere, conandum est ut per procuratorem vel litteras contrahere velit. (n. 495. II) Saepe etiam, ne tentatis quidem hisce mediis, juvabit recurrere ad sanationem in radice. (Feye, n. 779)

Si neutra pars formam substantialem adhibere velit, nihil tentandum est donec ad meliorem frugem redeant : siquidem Ecclesia in hoc casu sanationem in radice absolute quidem potest, sed non solet concedere.

Tandem si conjuges, postquam matrimonium clandestinum contraxerint in loco ubi viget decretum *Tametsi*, sedem figunt in loco ubi non viget, matrimonium eorum revalidabitur eo ipso quod, nullitatis conscii, consensum renovant, saltem per copulam conjugali animo habitam. Si vero nullitatem ignorarent vel ad eam nullatenus attenderent, matrimonium eorum non convalidaretur per continuatam vitam conjugalem : sic enim confirmaretur tantum prior consensus invalidus, non daretur novus a priori independens, quod necessarium foret. (De Becker, p. 340) In hunc sensum solvit casum particularem S. Inq. 31 Aug. 1887. (ap. Gasp. n. 982)

§ 3. DE MATRIMONIO NULO OB INHABILITATEM PARTIUM.

537. Quando matrimonium invalide contractum fuit ob aliquod impedimentum dirimens, triplex verificari potest hypothesis : vel impedimentum decursu temporis cessat ab intrinseco, puta impedimentum

ligaminis mortuo conjuge cui una pars alligata erat, impedimentum cultus baptizata parte infideli, etc.; vel impedimentum manet, sed ex iis est in quibus Ecclesia dispensare nequit vel de facto non dispensat, puta affinitas e copula licita in primo gradu lineae rectae; vel tandem impedimentum manet quidem, sed ab Ecclesia tolli potest soletque. Itaque:

1° Quando impedimentum cessat ab intrinseco, videndum est utrum nullitatem illam cognoscant partes an ignorent. Si eam utraque pars ignorat, non convalidatur matrimonium per solum consensum antea datum et virtualiter perseverantem in copula, cohabitatione etc. Cfr. rationem et decisionem S. Inqu. modo allatas. (n. 536) (1) Si vero utraque pars, nullitatis conscia, sublato impedimento consensum renovat seu expresse, seu virtualiter, valebit matrimonium, modo non obstat impedimentum clandestinitatis. Quatenus in hoc casu ad liceitatem requiratur publica matrimonii celebratio, patebit e dicendis n. 538. Quodsi una tantum pars sciret nullitatem et, cessante impedimento, consensum suum conjungeret cum consensu alterius virtualiter perseverante, videtur matrimonium convalescere, juxta dicenda n. 539.

2° Quando impedimentum manet, neque dispensatione tolli potest, si ambae partes in bona fide versantur, generatim in ea reliquendae sunt. Evacuata bona fide, petenda esset a iudice ecclesiastico sententia declaratoria nullitatis vel, si in casu rarissimo, abesset grave periculum inecontinentiae, sini possent partes cohabitare tamquam frater et soror.

3° Quando impedimentum manet, sed dispensatione tolli potest, neque conjuges in bona fide relinquendi videntur (n. 534), duplici modo peti et concedi potest illa dispensatio: alter ordinarius dicitur, alter extraordinarius seu dispensatio in radice. De singulis breviter dicemus.

Punctum I. De ordinaria dispensatione.

538. I. Oblenta dispensatione ad convalidandum matrimonium nulliter contractum, **forma tridentina** iterum adhibenda est quoties nullitas

(1) Huic opinioni novum pondus adjecit S. Off. resp. 8 Maii 1899. Propositus fuerat casus mulieris protestantis, quae primum, cum nondum baptizata esset, nupserat viro protestanti baptizato, postea vero adhuc protestans baptizata erat et aliquod tempus cum eodem viro vixerat; eadem nunc, ob adulterium illius viri, postulabat facultatem contrahendi cum viro catholico. Responsum fuit: "Praevio juramento ab Amalia praestando quo declaret matrimonium contractum cum Joanne, post baptismum ipsius Amaliae, ab iisdem, *scientibus illius nullitatem*, ratificatum non fuisse in loco ubi matrimonia clandestina vel mixta valida habentur, et dummodo R. P. D. Archiepiscopus moraliter certus sit de asserta ignorantia sponsorum circa impedimentum disparitatis cultus, detur mulieri documentum libertatis ex capite ipsius disparitatis cultus. "

oritur ex impedimento quod publicum est vel, licet nunc occultum sit, postea in foro externo probari posset, puta consanguinitatis; sufficit occulta consensus renovatio, quando impedimentum occultum est, nec ullum rei probandae periculum datur. Patet e praxi S. Poenit. quam testantur Bened. XIV (Inst. Eccl. 87. n. 62 seqq.), Instr. Austriaca (§ 92), etc.

Ratio est: in posteriore casu, non autem in priore, jam obtentum esse finem Conc. Tridentini, vid. impediendi ne ii qui clam contraxerint, novas nuptias attentent. (n. 495) Ubi enim publice constat de legitima matrimonii celebratione, impedimentum vero latet, Ecclesia eos qui ita contraxerint tamquam legitimos conjuges habebit; contrarium fieret, si impedimentum publice notum foret. Neque, in casu occulti impedimenti, obstat quod forte parochus et testes, contracti matrimonii tempore, impedimenti conscii fuerint: non enim ad testandum valorem, sed ad externam matrimonii celebrationem probandam adhibentur. (S. Alph. n. 1112)

Si partes non sunt subditae decreto *Tametsi*, formam Tridentinam iterum adhibere debent ad liceitatem, non autem ad valorem, quoties impedimentum publicum est seu facto, seu natura.

539. II. Spectata sola rei natura, ut matrimonium, sublato impedimento, valere incipiat, non requiritur **novus consensus ab utraque parte elicitus**, et multo minus necessarium est ut antequam consensus hujusmodi detur, **utraque pars nullitatem matrimonii cognoscat**.

Utrumque requiri opinati sunt multi AA. (Sanch. l. 2. disp. 36. n. 4; Schmalzgr. in Decr. l. 4. t. 16. n. 258 seqq., etc.) quia prior consensus, obstante impedimento, fuit nullus ideoque dici nequit perseverare, et, si renovaretur, dum una saltem pars ignoraret matrimonii nullitatem, haec pars non consentiret in novum matrimonium, sed tantum ratificaret consensum priorem ideoque nihil efficeret. Verum jam communiter haec sententia deseritur (S. Alph. n. 1115; Gasp. n. 1130; Rosset, n. 2995 seqq.) Etenim ejus falsitas patet e praxi hodie tam crebra dispensationum in radice. (n. 540) Nam, ubi hujusmodi dispensatio obtenta est, nullus novus consensus vel certioratio partium requiritur; Ecclesia tamen certo supplere nequit quae e rei natura ad validum matrimonium ineundum requiruntur. Intrinsicca autem hujus jam communis sententiae ratio est: consensum prius datum, non fuisse inefficacem nisi propter impedimentum; hoc igitur sublato, idem consensus perseverans effectum suum naturalem sortietur. Hinc patet falsitas rationis pro priore sententia allegatae: vid. consensus cui obstat impedimentum nullus est tantum quoad effectum juridicum quem sortiri deberet, sed ex se habet quaecumque e rei natura requisita sunt ad hunc effectum producendum.

III. Ubi obtenta est ordinaria dispensatio, consensus ab utraque parte

renovandus est, et, si impedimentum uni parti tantum notum est, haec alteram certiore facere debet de nullitate prioris matrimonii. Solet enim S. Poenit. ubi dispensat in affinitate e copula illicita hanc clausulam apponere: " Monito poenitente de necessaria secreta renovatione consensus cum sua putata uxore, vel suo putato marito, certiorato, seu certiorata de nullitate prioris consensus, sed ita caute ut ipsius delictum numquam detegatur. „ Hac clausula imponitur huiusmodi certioratio, ubi sine periculo fieri potest, tamquam conditio sine qua non conceditur dispensatio. Atque etiam ubi haec tali clausula non afficeretur, tutius esset eodem modo agere ut valor matrimonii in tuto collocaretur, cum multi AA. supra citati eam certiorationem iteratumque consensum prorsus necessaria ducant.

Quando, ut plerumque contingit ubi dispensatum est in impedimento affinitatis e copula illicita, aperte fieri nequit certioratio, ob periculum ne altera pars causam nullitatis suspicetur vel a nuptiis resilire velit, conandum est ut modo aequivalenti obtineatur consensus qui sufficiat ad matrimonium, cognita nullitate, revalidandum. Varios modos suggerunt AA. Fere aequivalent isti duo quos probat S. Alph. (n. 1117): " Quando nupsi, non habui verum consensum; nunc praestare volo. Vis et tu praestare? „ et: " Angor scrupulis de nostri matrimonii valore, ideoque renovemus consensum. „

IV. Quando alteri parti ingeri nequit notitia vel dubium de prioris matrimonii nullitate, sine gravi periculo infamiae vel separationis, sufficit, ad validandum matrimonium, ut, sublato impedimento, consensus partis consciae aliquatenus externe manifestatus, puta per copulam maritalem, jungatur cum consensu virtualiter perseverante partis insciae. Etenim renovatio consensus non requiritur probabilius nisi quia per rescriptum S. Poenitentiariae tamquam conditio adjecta est dispensationi. (III) Jamvero S. Poenitentiaria satis ostendit suam voluntatem remittendae illius conditionis quoties prudenter impleri nequit. Nam, post verba supra allegata, haec addit: " Et quatenus haec certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis AA. traditas. „ Quare opinantur Ball. P. (n. 1331) et Lehm. (II. n. 825), S. Poenitentiariam, dum verba supra citata jampridem usitatis addidit, manifestasse intentionem suam sanandi in radice (quatenus opus fuerit) consensum olim datum, dummodo necessitas urgeat.

Verum quotiescumque, antequam dispensatio petatur, dubium prudens habetur de possibilitate implendae conditionis illius quae ordinariae dispensationi adjici solet, juvabit recurrere ad extraordinariam.

Punctum II. De sanatione in radice.

540. I. Sanatio in radice est actus quo R. P. abolet legem impedi-
menti dirimentis, quatenus in casu determinato obstat valori consensus
naturaliter sufficientis ad matrimonium contrahendum. Hinc ejus effec-
tus sunt :

1° Realiter efficere matrimonium validum absque novo consensu
contrahentium : nam, remota lege qua tollitur efficacia consensus, hic
jam est efficax vinculumque matrimonii gignit. Hinc patet hoc remedio
convalidari posse matrimonium, etiamsi neutra pars nullitatem vel dis-
pensationem cognoscat.

2° Realiter tollere a momento concessionis omnes effectus, qui e nul-
litate matrimonii orti erant, puta illegitimitatem liberorum. Quandonam
liberi, e matrimonio nulliter inito suscepti, sint jure ecclesiastico legi-
timi, colliges ex dicendis n. 634.

3° Per fictionem juris, effectus praedictos referre ad initium contrac-
tus : qui, licet reapse exstiterit invalidus donec sanatio in radice concessa
fuerit, juridice tamen censebitur semper habuisse dignitatem et effectus
legitimi conjugii.

Hinc facile cernitur quid intersit inter hoc remedium extraordinarium
et ordinariam dispensationem, qua partes fiunt tantum habiles ad con-
trahendum, posito novo consensu, neque effectus validi matrimonii ad
momentum consensus naturaliter validi retrotrahuntur. Discrimen indi-
cat ipsum nomen sanationis in radice : qua scil. remedium dispensationis
effectus suos juridicos ad initium seu radicem matrimonii protendit.
(Ball. P. n. 1420) Hanc peculiarem dispensationem a R. P. dari posse,
liquet tum ex ejus natura mox explicata, in qua nihil est quod supremi
legislatoris facultatem superet, tum e praxi S. Sedis, quae jam a pluribus
saeculis hujusmodi dispensationes, hodie valde usitatas, elargiri solet.

541. II. Conditiones requisitae ad obtinendam sanationem in radice
sunt :

1° Ut causa invaliditatis sanandae sit *juris mere ecclesiastici*. Etenim,
si obstaret lex divina aut naturalis, Ecclesia eam auferre non posset.
Hinc manifestum est non posse sanari in radice societatem mere forni-
cariam : siquidem deficit consensus naturalis in societatem conjugalem,
quem defectum R. P. supplere non potest. Attamen sanari posset in
radice matrimonium quod initum fuisset cum impedimento juris divini
vel naturalis, postea autem, sublato hoc impedimento, mansisset irritum
ob solum impedimentum juris ecclesiastici : sed, in hoc casu, effectus

juridici non protenduntur ultra tempus quo prius impedimentum evanuit, et vera radix matrimonii apparet. (1)

2° Ut, eo momento quo sanatio in radice conceditur, *perseveret utriusque consensus* in matrimonium : hic enim ad verum matrimonii contractum efficiendum essentialis est, ideoque nulla auctoritate ecclesiastica suppleri potest. Hinc sanatio in radice quae interdum, mortuo alterutro conjuge, data est, eo tantum tendit ut proles ab initio matrimonii invalidi suscepta censeatur legitima.

Adverte perseverantiae consensus minime obesse quod alterutra pars, cognita nullitate matrimonii, resilire vellet (n. 535) ; multo minus, quod nolit consensum in forma Tridentina elicere.

3° Ut adsit *causa gravis*. Haec, quando sanatio a R. P. datur, ad solam liceitatem, quando datur a delegato, ad valorem requiritur. (n. 521) Causa gravis habetur quando multa matrimonia invalide contracta sunt, nec possunt absque scandalo moneri partes de contractus nullitate. Similiter, in casu particulari, quando impedimentum ignotum est alteri parti et merito timetur ne de eodem certior facta a matrimonio resiliat, vel quando una pars adduci nequit ut consensum suum in forma Tridentina renovet. Attamen S. Sedes non solet in casibus particularibus indulgere sanationem in radice, quando neutra pars de nullitate moneri potest : mavult nulliter conjunctos in bona fide relinquere. Sed interdum ad hoc remedium confugit quando propter errorem tertii, ex. gr. in dandis dispensationibus, plurima matrimonia invalide contracta fuerant, et scandalum, monitis partibus, ortum esset. (Feye, n. 772)

Praeterea Ecclesia solebat exigere ut conjunctio sananda speciem extrinsecam justi matrimonii haberet, ex. gr. coram parocho et testibus fuisset inita, tum ne videretur sancire unionem mere fornicariam, tum quo certius constaret adfuisse naturalem consensum matrimonialem. Verum hodie ab urgenda hac juris tantum positivi conditione recessisse videtur : siquidem identidem matrimonium mere civiliter contractum sanat, dummodo aliunde satis constet (quod jure naturali requiritur) partes non intendisse consensum mere fornicarium, sed matrimonialem, quemadmodum, propter ignoratam veram doctrinam de matrimonio civili, crebro accidere opinamur.

(1) Ita S. Poenit. 25 Apr. 1890 in radice sanavit matrimonium quod mere civiliter iniverat mulier quaedam catholica Parisiensis, superstitute priore marito a quo sententiam divortii obtinuerat. Nam, cum prior maritus durantibus his nexibus adulterinis obiisset, jam nullum obstabat impedimentum nisi criminis et clandestinitatis. Quare, cum vir impius adduci nequiret ut coram parocho et testibus contraheret, matrimonium in radice sanatum est et legitima declarata est proles jam suscepta, non tamen in adulterio concepta. (N. R. Th. t. 27. p. 221)

542. III. Rom. Pontifex sanationem in radice elargitur per S. Poenitentiarium vel S. Inquisitionem. Regulariter, cum impedimentum occultum esse soleat, eadem pro solo foro interno petitur et conceditur. Quodsi facile fieri potest ut impedimentum detegatur, petenda est sanatio quae valitura sit quoque pro foro externo : idque S. Poenitentia etiam pro divitibus concedere potest. (Ball. P. n. 1423)

Episcopi ordinariam facultatem sanandi matrimonii in radice nullam habent. Quandoque tamen delegatam facultatem, sub certis restrictionibus, obtinent, praesertim in locis missionum. (1)

CAPUT VII.

DE USU MATRIMONII.

§ 1. QUATENUS COPULA LICEAT CONJUGIBUS.

543. I. Inter conjuges, valido matrimonio junctos (2), per se licita est copula (Vol. I. n. 387. II), ut e natura contractus matrimonialis evidenter patet. Neque ullo tempore determinato fideles ab usu conjugii, stricto praecepto, arcentur : nulla enim lex talia tempora statuit. (S. Alph. n. 923) De copula habenda eadem die qua ad communionem acceditur, dictum est n. 204.

(1) Subjungimus exemplum litterarum ad petendam dispensationem in radice, pro casu frequentiore, vid. cum impedimentum matrimonii nulliter contracti occultum est.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Caia bona fide (vel mala fide) matrimonium inivit cum Titio, praemissis (vel dispensatione remissis) denuntiationibus et servata forma Tridentina. Verum hoc matrimonium irritum fuit ob impedimentum affinitatis e copula illicita quam olim Caia habuit cum Sempronio, fratre (vel filio) Titii. Nullum autem est dubium quin hucusque perseveret consensus Titii. Quare, cum absque scandalo et susceptae jam prolis detrimento separari nequeant et timendum sit ne Titius, nullitatem matrimonii edoctus, consensum renovare recuset vel saltem graviter in uxorem saeviat, Ill. Dominationem Vestram obtestatur oratrix ut sibi dispensationem in radice matrimonii, auctoritate Apostolica, concedere (vel a S. Sede obtinere) dignetur.

N. B. Facile apparebit quid in his litteris mutandum sit si dispensatio in forma ordinaria, post contractum matrimonium, petenda sit, vel si directe ad S. Poenitentiarium scribendum videtur. Cfr. n. 526 cum notis.

(2) Quatenus liceat uti matrimonio de cujus valore dubitetur, jam dictum est n. 493.

II. Ob varia **impedimenta personalia** quandoque conjuges sive a petendo, sive a reddendo debito conjugali prohibentur. Videlicet :

1° *Ratione voti emissi.* De votis castitatis, religionis, etc, ante matrimonium emissis, diximus jam n. 512 seq. Qui vero, post initum matrimonium, votum castitatis consentiente altera parte emittit, debitum petere vel alia quae in solutis castitati adversentur sponte agere, sub gravi prohibetur ; eadem neque petere, neque reddere potest, si altera pars jus suum petendi per adulterium vel incestum amisit. Si vero vir tale votum absque compartis consensu emitteret, votum foret de objecto illicito, ideoque nullum, quia pudori feminae grave foret semper petere debitum (S. Alph. l. 4. n. 235) : quae ratio non cadit in votum uxoris, quod proinde, etiam inconsulto marito, validum foret.

2° *Ratione adulterii* cujuslibet, cum iis conditionibus quae n. 556 explicabuntur. Adulter a parte innocente repelli potest; ipse tamen debitum petere nulla lege prohibetur.

3° *Ratione incestus*, ut supra (n. 482. IV) explicatum est.

4° *Steriles*, sicut nec matrimonium inire, ita nec debitum petere aut reddere prohibentur. Vir cui, contracto valide matrimonio, ambo testiculi ablati sint, probabilius (Sanch. l. 7. d. 102. n. 6 seq. ; D'Annib. III. n. 410. nota 13, etc.) debitum reddere et petere potest : vacat enim rei quae in matrimonio per se licita est, et per accidens, absque ejus voluntate, fit ut verum semen non emittatur. A fortiori, si vir vaginam mulieris penetrare nequit, licebit eisdem copulam habere in qua semen ad os tantum muliebrium apponatur : siquidem, e recentiorum physiologorum doctrina, talis coitus absolute fecundationi sufficit. In feminis, impotentia stricte dicta matrimonio valide contracto supervenire nequit, nisi e causa quae penetrationem initialem, etiam usque ad clausuram, impossibilem redderet : nam ablatio ovariorum meram sterilitatem infert. Jamvero in hoc casu de liceitate copulae dubium moveri nequit, cum eadem sit physice impossibilis. Cfr. de his omnibus n. 503.

544. III. A copula quandoque abstinendum est **ratione damni** ex ea imminenti sive alterutri parti, sive proli conceptae. Id tamen rarius contingit quam plerique veteres, praejudiciis abrepti, autumabant. Itaque :

1° *Tempore menstruationis*, copula non videtur per se, etiam venialiter, illicita. Nam omnes hodie consentiunt mere caerimonialem fuisse, ideoque jam non vigere legem Levitici (XX, 18 seq.) qua, sub mortis poena, talis coitus prohibebatur. (1)

(1) Ratio hujus prohibitionis haec esse potest quod, in regionibus Asiae calidissimis, mulieres copiosos fluxus patiuntur, et saepe pars sanguinis jam

Datur quidem aliquod periculum irritationis in organis muliebribus e tali copula oriturae. (Hubert, *Accouchements*, etc. I. p. 23) Sed hoc malum non est tam grave ut mulier se eidem exponere non possit. Indecentia vero, quae a quibusdam in tali copula carpitur, physica, non moralis est, ideoque culpam nullam secum trahit.

Ubi vero mulier *fluxu perpetuo* ac proinde morbidio laborat, leviter certe peccaret qui, temere et inconsulto medico, copulam cum ea haberet : eam enim majori organorum genitalium irritationi exponeret. Crescente eodem periculo, obligatio abstinendi gravis fieri posset. Idem iudicium ferendum de copula *tempore purgationis* habenda, praesertim in duabus primis hebdomadis post partum. (Capellm. Med. past. p. 149 seqq.)

2º *Tempore lactationis* nullum est praeceptum abstinendi a copula. Etenim jam constat non esse cum quibusdam veteribus timendum periculum, ne directe propter copulam lac matris corrumpatur. Fieri tantum posset ut, muliere iterum gravida, lac deterior evaderet vel prorsus desineret. Sed periculum istud satis remotum est, cum raro tunc nova praegnatio contingat. Insuper si desit lac matris, recurri poterit ad nutricem vel lactationem artificialem ; aut, urgente necessitate, infans ad brephotrophium deferatur. Nequit enim, propter periculum adeo remotum, abstinencia fere continua fecundis conjugibus imponi.

3º *Tempore praegnationis* eatenus tantum illicita esse poterit copula, quatenus per eam periculum abortus inducitur. Jamvero copula tunc solum poterit efficere abortum, et quidem indirecte, per irritationem et hyperaemiam uteri, cum aut saepius aut nimio impetu habetur. Gravius autem periculum erit intra tres vel quatuor primos praegnationis menses, iis praesertim temporibus quae menstruo fluxui respondent. (Capellm. p. 152 ; Hubert, I. p. 239) Hinc patet nullam culpam reperiri in copula quae moderate fiat, tempore praegnationis ; imo in ipsa nimia frequentia copulae raro erit culpa gravis, cum vix constare possit de notabili abortus periculo.

4º *Tempore morbi*, quo saltem una pars laborat :

a) Graviter illicitus est usus matrimonii, si ex eo proximum mortis periculum alterutri coniugi imminet : quod, licet interdum fieri posse testentur periti medici (Capellm. p. 158), rarissime satis constare putamus ut inde gravis abstinendi obligatio oriatur. Neque sub gravi a copula deterrendae sunt mulieres, quibus medici praedixerint fore ut in proximo partu moriantur : nam et haec praevisio, experientia teste, non

omnino corrupti in vagina mulieris remanet : unde oriri potuit periculum ne viri e tali copula graves morbos in genitalibus contraherent. (Eschbach, Disp. phys. theol. p. 122)

raro fallit peritissimos, et satis remotum periculum est, cum ipsa conceptio partusque evolutio incertae sint.

b) Si alter conjux laborat morbo contagioso, prudenter pensanda est gravitas morbi quem comparti communicare potest, probabilitas contagii, necessitas quam alteruter experitur ad copulam habendam. Sic phtisi laborantes a copula arcendi non sunt ob periculum contagii, quod in copula valde exiguum est : quamquam frequentior coitus phtisi laborantibus sat graviter nocere potest. Qui vero syphilide (quem *morbum gallicum* vocant Theol.) laborat, juxta D. Capellmann (p. 155), numquam cum comparte copulam habere potest : tum ob horrendam hujus venerei morbi naturam, tum ob moralem certitudinem contagii per copulam, saltem quamdiu externa morbi signa apparent et prolis syphiliticae gignendae. Sed cum hic absit proximum vitae periculum, non censemus talem copulam esse absolute prohibitam, si altera pars de contagio instante monetur et gravis causa urget, puta incontinentiae periculum vel graves inimicitiae vitandae. (S. Alph. n. 909) Cfr. Vol. I. n. 363.

c) Semper diligenter cavendum est damnum quod proli jam conceptae inferatur, ex gr. per morbum qui praegnantem communicaretur et in infantem transiret (quod de syphilide non contingeret). Nulla vero datur obligatio abstinendi a copula quia proles nascetur morbida vel etiam, antequam in lucem edatur, moritura est. Semper enim valet ratio quam S. Th. (Suppl. q. 64. a. 1) affert de prole conjugum leprosorū : “ Melius est ei sic esse quam penitus non esse. „ Nam, etiamsi ante baptismum moritura timeretur, melior est perpetua existentia, cum originali peccato et carentia visionis Dei, sed in mere naturali beatitudine, quam existentiae privatio. (Sanch. l. 7. d. 102. n. 8)

545. IV. In copula habenda necesse est ut agens **finem honestum** intendat. Licet igitur eam exercere non tantum ad generandam prolem (qui finis primarius est matrimonii), sed etiam ad sedandam concupiscentiam, ad fovendum mutuum amorem, ad valetudinem servandam vel recuperandam, imo et ad assequendam delectationem quam eidem ipse Auctor naturae annexuit, dummodo alii fines non positive excludantur. Leviter vero peccaret qui ita in voluptate sisteret, ut quemlibet alium finem positive excluderet, quo sensu intelligenda est prop. 9^a ab Innoc. XI damnata : “ Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus culpa caret ac defectu veniali. „ Practice sufficit ut conjuges copulam tamquam sibi licitam apprehendant, sicut in argumento prorsus simili dictum est Vol. I. n. 181. Cfr. Ball. P. n. 551 seqq.

Graviter sane peccat qui ad conjugem suam accedit mente adultera, i. e. qui, dum accedit ad suam, imaginatur turpem actionem cum alia : haec enim foret delectatio morosa de re graviter illicita, quae tamen se

mere concomitanter ad copulam haberet. Nulla vero culpa, saltem letalis, apparet in eo qui, ut se ad actum conjugalem excitaret, in re honesta delectaretur, puta in sola pulchritudine viri aut feminae. (Sanch. l. 9. disp. 17. n. 6)

V. Quilibet **situs** innaturalis in copula habenda omni culpa vacat, dummodo habeatur justa causa situm naturalem viri incubi et feminae succubae mutandi (quae causa vix abesse potest ubi situs invertitur), et copula rite perfici possit. Quandoque etiam situm naturalem mutare debebunt conjuges, vid. ne foetui jam satis evoluto noceant. Neque videtur peccatum grave committi, si ob variationem situs pars tantum seminis decidat, dummodo alia intra vas retineatur : quia sic generatio non impeditur, neque semen extra vas mulieris ex industria effunditur. (S. Alph. n. 917) Graviter tamen peccaret qui, cum melius copulam perficere posset, semen tantum ad os muliebrium apponeret ut nulla sequeretur fecundatio : nam, licet in casu extraordinario inde sequi possit generatio, haec tamen, moraliter loquendo, impediretur. Cfr. n. 503.

Numquam sponte de situ in copula habendo sermonem injiciat confessarius. Si poenitens se de inverso situ accusaret, interrogandus esset num ex hac inversione generatio prolis prorsus impedita fuerit : ex responso affirmativo colliget copulam habitam fuisse sodomitice ; ex negativo, eam a tergo more brutorum fuisse peractam. (Gury, II. n. 912)

VI. Inter recentiores AA. controversum est num liceat **fecundatio artificialis**, qua scil. legitimi mariti semen artificiali methodo injiciatur vaginae uxoris quae conceptionis capax sit, dum maritus, quacumque demum ex causa, incapax sit copulae rite peragendae. Sed jam litem diremit S. Inq. quae 24 Martii 1897 interrogata : “ An adhiberi possit artificialis mulieris fecundatio ? „ respondit : “ Non licere. „ Haec responsione certo reprobat methodus communiter adhibita, vid. ut vir incipiat solus effundere semen : quod vasculo exceptum medicus, ope syphunculi, in mulieris organa infundit. Profecto potissima reprobationis ratio est : non obtineri finem bonum nisi per medium intrinsece malum, nempe per pollutionem directe voluntariam. Non censem tamen hoc S. Inq. responso illicitam declarari praxim multo rariorem quorundam medicorum qui, praehabita copula naturali, virile semen ex ipso femineo vase hauriunt, haustumque in uteri profundum projiciunt. Haec enim non est proprie dicta artificialis fecundatio, et, quamvis facilem ansam abusibus praebet, intrinseca pollutionis malitia caret : quare eam omnino licere asserunt AA. qui (ut Eschbach, p. 70 seqq.) proprie dictam artificialem fecundationem semper reprobarunt.

§. 2. QUAENAM INSUPER LICEANT CONJUGATIS PRAE SOLUTIS.

546. I. Licitum sunt conjugibus quilibet **actus impudici imperfecti**, sive mutui sive solitarii, qui necessarii sunt vel utiles ad copulam facilius vel plenius exsequendam: cui enim licet finis, licet et media naturaliter ad finem ordinata.

Hinc iisdem licet se ad copulam excitare tactibus, osculis, aspectu, amplexu, verbis obscoenis. Licet quoque mulieri, quae nondum plenam resolutionem naturae nacta est, sibi hanc plenam voluptatem tactibus procurare, postquam vir semen effudit. Haec enim plenior satisfactio est naturale conjugalis actus complementum, ad quod uxor ex ipso matrimonio jus habet; deinde verisimile est hanc humorum effusionem e qua plena illa resolutio nascitur, aliquid conferre ad generationem juvandam. (S. Alph. n. 919; Capellm. p. 138 seqq.) Idem feminae licitum putamus etiamsi vir copulam onanistice peragat: nam non apparet quare ipsi, ob culpam mariti, prohibenda sit plena voluptas ad quam jus habet et a qua appetenda, post tantam excitationem, aegerrime abstinebit. Insuper ita confert quidquid potest ad juvandam generationem, si forte (ut contingit) aliqua pars seminis, praeter mariti voluntatem, in vaginam penetraverit. (Capellm. p. 140; Berardi, Prax. Conf. n. 1037)

II. Licitum sunt conjugibus **actus imperfecti mutui**, etiamsi ad copulam non ordinantur, modo adsit justa causa, ex. gr. mutuus amor fovendus, nec praevideatur pollutionis periculum; si vero justa causa defuerit, venialem culpam non excedunt. (S. Alph. n. 933; Ball. P. n. 609) Ratio est quod, cum conjuges arctissima societate inter se uniantur et saepe tamen a coeundo prohibeantur, ipsi jugibus periculis essent expositi si hujusmodi actus imperfecti ipsis essent sub gravi prohibiti. Ergo existimandum est hos actus, accedente justa causa, per societatem conjugalem cohonestari.

Ubi vero ex iisdem actibus imperfectis periculum pollutionis in alterutro conjugum praevidetur, dissident AA. Satis probabilem existimamus sententiam plurium gravium scriptorum, ut Sanchez (l. 9. disp. 45. n. 35 seqq.), Sporer (de Matr. n. 500), Ball. P. (n. 609): hos actus tum in petente, tum in reddente, culpa saltem gravi vacare, dummodo actus hujusmodi non sint adeo turpes ut censendi sint *inchoata pollutio*, neque adsit periculum proximum consensus in pollutionem, et modo detur aliqua gravis causa talem tactum adhibendi. Ratio est, quod cum hi actus generice non sint inter conjuges illiciti (I), gravis causa eos cohonestat, quemadmodum inter solutos culpa vacat tactus in se licitus.

etsi pollutio praevideatur, dummodo sit ob aliquam causam necessarius et desit periculum consensus. (Vol. I. n. 398)

Excipiuntur actus adeo turpes ut censendi sint pollutio inchoata : quia qui tales voluntarie ponit, implicite vult ipsam pollutionem, extra copulam (ut supponimus). Ad hanc sententiam melius applicandam, haec juvabunt :

1° Saepius in reddente quam in petente habebitur gravis causa hujusmodi actus ponendi. Haec tamen etiam in petente adesse poterit, puta ad fovendum amorem mutuum, praesertim quando copula haberi nequit, ex. gr. ob senis decrepiti impotentiam, vel periculum mortis quod mulieri ex partu immineat.

2° Plurimi conjuges non deprehendunt peccatum in delectatione quam sumant in pollutione quae ex actibus imperfectis, praeter eorum intentionem, sequatur. Quare generatim non expediet eos de hoc gravi peccato monere, cum plerumque is tantum monitionis fructus existeret ut peccata materialia in formalia mutarentur. (Lehm. II. n. 863)

3° Paucae sunt actiones quae pro omnibus censendae sint inchoata pollutio, cum etiam turpissimarum influxus quandoque plurimum minuat ob consuetudinem, complexionis frigiditatem, etc., praesertim quando obiter et sine mora fiunt. Sic plures (Ball. P. n. 617) probabiliter censent virum qui obiter pudenda in os uxoris immittit, quandoque immunem esse a peccato saltem mortali. Ideo confessarius ab uxore interrogatus num haec pati possit, hortetur eam ut, quantum potest, maritum a tali turpitudine deterreat; gravem tamen obligationem non imponat.

547. III. Probabiliter (Sanch. l. 9. disp. 44. n. 16 ; Ball. P. n. 611) a gravi culpa immunes sunt **tactus turpes** quos conjux **secum ipso** habet, sine intentione copulae, sed secluso proximo pollutionis periculo. Nam natura sua ad copulam referuntur, ac proinde statu conjugali honestari videntur ; venialem tamen culpam constituunt, quia otiosam excitationem continent. Merito tamen contrariam sententiam S. Alph. (n. 936) probabiliorē vocat : quia non apparet quare jus copulae habendae honestet actus solitarios, quando copula diserta intentione se mere solitarie tangentis excluditur.

IV. Probabilius culpa vacant in conjugatis **delectatio morosa** de copula habita vel habenda atque ejusdem **desiderium**, etiamsi ex iis voluptas venerea oritur, secluso tamen proximo pollutionis periculo. Ratio est, quod “ non potest esse gravius peccatum consensus in delectationem quam consensus in actum. ” (S. Th. de Malo, q. 15. a. 2. ad 17) Illic autem actus est prorsus licitus. (Ball. P. n. 612)

548. V. Graviter illiciti manent conjugatis : 1° Actus turpes cum tertio exerciti, ut per se patet. — 2° Actus solitarii quibus inducitur pollutio vel proximum pollutionis periculum. Etenim seminis effusio extra legitimum conjugii usum positive adversatur institutioni naturae requirentis ut semen generationi prolis destinatum intra vaginam muliebrem effundatur. Idem dicendum de pollutione feminea. (Vol. I. n. 396) — 3° Actus mutui quibus semen extra vas debitum profunditur, vid. per sodomiam imperfectam (Vol. I. n. 402) vel onanismum : de quo, propter rei momentum, distincta paragrapho dicemus.

VI. Ex praedictis tamquam **regula summaria** haberi potest : inter conjuges licere quaecumque generationi favent ; graviter illicita esse ea tantum quae eidem positive adversantur ; quae eidem neque favent, neque adversantur, summum venialia esse peccata, a quibus etiam excusatur pars quae hujusmodi actus tantum reddit, quia eos sine partis offensione omittere nequit. Hanc regulam confessarius proponere potest conjugatis, qui circa turpiora quae inter se agant anxietate premuntur ; ab ulterioribus autem interrogationibus circa speciem facti omnino absterneat, imo plerumque talia sponte explicantem silere jubeat, cum hujusmodi sermo sanctitatem sacramenti plurimum dedecet.

Puellam interrogantem quid sibi in matrimonio mox contrahendo liceat, jubeat confessarius interrogare matrem vel aliam consanguineam cui fidere possit ; quodsi nullam hujusmodi feminam praesto habeat, jubeatur marito morem gerere ; si maritus quid postulet quod ipsa illicitum putet, eum deprecetur ne id a se exigat ; instanti autem marito nihilominus pareat donec confessarium interrogare possit. (Gobat, Exper. Theol. tr. 10. cas. 17. n. 648 seq.)

§ 3. DE ONANISMO CONJUGALI.

549. I. Onanismi nomine a Theol. designari solet peccatum conjugum qui naturalem copulae ordinem voluntarie ita pervertunt, ut ex effuso semine generatio sequi non possit. Id autem contingit pluribus modis, qui tamen omnes eadem morali deformitate foedantur : vid. saepius vir, inceptam copulam abruptans, semen extra vaginam muliebrem effundit ; quandoque etiam membrum virile involucro quodam circumdatur, ita ut semen, licet in vagina effundatur, mulierem fecundare nequeat. Alias mulier eundem finem prosequitur lotionibus uteri vel vaginae brevi post coitum peractis ad semen expellendum. (1)

(1) Ut hujusmodi lotiones, etiam cum mera aqua, fiant sine periculo expel-

Nomen huic peccato accessit ab Onan qui “ introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. „ (Gen. XXXVIII, 9) (1) Sed crebro poenitentes et medici onanismi voce solitariam pollutionem designant.

II. Malitia hujus peccati in eo est quod effusio seminis fine suo naturali frustratur, ac proinde, licet vir uxore sua utatur ad effusionem provocandam, copula onanistica aequivalet pollutioni directe voluntariae : haec autem est semper intrinsece et graviter mala. (Vol. I. n. 395) Insuper hujusmodi abusus finem primum conjugii prorsus tollit ideoque, ex natura sua, ad interitum generis humani tendit. Quare manet semper graviter malus onanismus, licet in quadam societate domestica vel politica per accidens quaedam bona gignere posset. Hanc onanismi malitiam clariori in luce collocarunt plura S. Sedis documenta, quorum quaedam infra allegabuntur.

Hinc tamen minime concludendum est semper peccare conjuges qui copulam inceptam abrumpant. Licite enim eam abrumpunt si quando justa ratio ex improvise adest, ex gr. tertii adventus, vel etiam si fit ex communi consensu, neque datur periculum effundendi semen extra vas : nam, secluso tali periculo, incepta copula similis est tactui verendorum, qui inter conjuges licitus est. Idem videtur dicendum si identidem, praeter intensionem, effusio seminis, abrupta copula, sequitur (Diana, t. 2. tr. 6. resol. 205. n. 2 ; Ball. P. n. 613), dummodo adsit justa causa, neque sit periculum consensus in pollutionem. Cfr. n. 546. II. Attamen, ut notat S. Alph. (n. 918), incepta copula habenda est tamquam pollutio inchoata, nisi forte experientia conjuges docuerit eam pro ipsis raro trahere secum pollutionis periculum.

Adverte jam nullum esse locum quaestioni quam veteres (S. Alph. l. c.) agitabant de femina, quae se a seminando retrahat : siquidem constat hanc qualemcumque mulieris seminationem nullatenus ad generationem requiri. (Vol. I. n. 387. II)

lendi seminis, Dr. Surbled (*Vie sexuelle*, p. 71) requirit duodecim horas post ultimam copulam : alii tamen peritissimi medici existimant, quasdam horas, puta tres vel quatuor, sufficere. Nihil vero ad semen expellendum confert quod mulier, statim post copulam, surgat vel mingat : quare, si quando poenitens se de talibus conatibus accusaret, monenda esset eos esse plane irritos ac proinde nihil illiciti in hac agendi ratione per se reperiri. (Capellm. p. 136)

(1) Hodie haec nefaria praxis saepe vocatur Malthusianismus, ab OEconomista quodam Anglo, nomine Malthus, qui anno 1798 scribere coepit de mediis impediendi nimiam hominum multiplicationem : quamquam ipse, in hunc finem, abstinentiam a matrimonio ineundo, non autem conjugalem onanismum commendavit.

550. III. Vir onanista absolvi nequit antequam serio proposuerit ab hac perversa consuetudine abstinere : quatenus autem ipsi post plures relapsus emendationem promitti credendum sit, colliges ex dictis n. 370. Idem dicendum de uxore quae semen lotionibus expellere nititur.

Uxor viri onanistae imprimis interroganda est num forte maritum directe vel indirecte, puta querelis de partus doloribus et periculis, de puerorum molestiis, etc., ad hanc damnabilem praxim impulerit : manifeste enim oportet ut a talibus suasionibus abstineat, ne peccato viri participet. Insuper interdum suaviter maritum impellere debet ut copulam rite perficiat, vel (si gravis ratio obstat, puta extraordinarium partus periculum) ab eadem penitus abstineat. Ab hac tamen hortatione abstinere poterit, si maritus jam satis novit invitum uxoris animum et omnino in peccato perseveraturus cognoscitur : ad inutilem enim correptionem faciendam nemo tenetur. (Vol. I. n. 219)

Nullo jure prohibetur quominus uxor, quae se ita invitam ostenderit, *debitum reddat* viro copulam inchoanti et abrupti : quia uxor dat operam rei licitae, nec propter viri malitiam jure suo privari debet. In hunc sensum etiam respondit S. Poenit. 1 Febr. 1823. Neque ad debitum reddendum requiritur causa gravis, cum uxor nullatenus rei malae cooperetur (Vol. I. n. 233. V) vel, si vis, semper aderit talis causa, cum sit magna molestia et periculum uxori regulariter rejicere mariti postulationem. Imo uxor a viro onanista *debitum petere* potest, dummodo adsit justa causa, puta si ipsa esset in periculo incontinentiae, vel si deberet alias privari jure suo petendi plus quam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo an ei sit grave incommodum necne tunc se continere. (S. Alph. n. 947)

Theoretice uxor debitum nec reddere, nec petere potest, quando vir involucro utitur : quia tunc ab initio actus illicitus est. (Lehm. II. n. 858 ; Berardi, Prax. Conf. n. 994) Practice, neque de tali turpitudine interrogandae sunt uxores, neque discrimen hoc sponte aperire solent.

Tandem adverte non statim damnandas esse uxores quae se accusent, quod de prava consuetudine mariti onanistae gavisae sint. Gaudium enim istud prorsus innoxium esse potest, siquidem non raro fertur in voluptatem quae copulam comitatur et licita est perinde ac operatio mulieris cui adnexa est, vel in effectus bonos qui peccatum mariti subsequuntur, ex. gr. immunitatem a doloribus et periculis partus. (Vol. I. n. 171) Hoc tamen gaudium de effectibus bonis caute fovendum est, ne transeat in desiderium perseverandi in consuetudine onanismi.

551. IV. Cum longe lateque sparsa onanismi consuetudo maximas molestias confessario procreare soleat, quaedam **practica monita** hic subjiciemus :

1° Nihil interrogandum est de hac consuetudine, nisi adsit fundata suspicio hos poenitentes determinatos huic peccato indulgere. In hunc sensum S. Poenit. 8 Jun. 1842 (ap. Gury, II. n. 930) respondit : “ Confessarius revocet in mentem adagium illud *sancta sancte esse tractanda*, atque etiam verba perpendat S. Alph. de Lig. : Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum conjugale, ordinarie loquendo, confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit... De aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. „ Iterum 10 Mart. 1886 interrogata : “ Quando adest fundata suspicio, poenitentem, qui de onanismo omnino silet, huic crimini esse addictum, num confessario liceat a *prudenti et discreta* interrogatione abstinere eo quod praevideat plures a bona fide exturbandos, multosque sacramenta deserturos esse ? Annon potius teneatur confessarius prudenter ac discrete interrogare ? „ respondit : “ Attento vitium infandum de quo in casu late invaluisse... ad 1um *regulariter* negative ad primam partem, affirmative ad secundam. „ (Buccer. Euchir. p. 246) Ex hoc responso patet, quod principiis generalibus de obligatione interrogandi conforme est (n. 361. II), interrogandos esse poenitentes ubi probabile est eos deficere in accusando onanismo, cui reapse vacaverint, neque ab iis interrogationibus abstinendum esse, ubi malum illud late serpit, quia plures praevidentur a bona fide deturbandi, siquidem, regulariter omissis interrogationibus, multorum confessiones incompletae manerent, neque communi malo remedium afferretur. Attamen ejusdem responsi tenor satis indicat in hoc interrogandi officio plures dari exceptiones. Quare cum AA. optimis et recentissimis (Ball. P. n. 448 ; D’Annib. III. n. 469. nota 9) existimamus hic quoque applicari posse regulas generales de interrogationibus et monitionibus, datas n. 358 seqq., ideoque poenitentes a bona fide non esse deturbandos, quando satis liquet unicum fructum fore animarum perditionem. Neque talis praxis communi bono nocebit : nam pauci in errore vere invincibili de malitia onanismi versantur, cum in iis regionibus in quibus tam late invaluit ille abusus, passim tum libris, tum ephemeridibus pessimus ille mos vituperetur. Ceterum huic malo, quatenus praecise commune est et ipsi reipublicae, propter magnum onanistarum copiam, perniciosum, medendum est potius publicis scriptis et reprehensionibus, quam monitis confessariorum. Hi enim, imprimis singulorum poenitentium animae prospicere, neque eos maximo detrimento quod e desertis sacramentis passuri sint exponere debent, nisi ex omissa interrogatione vel monitione de peccati hujus gravitate praevideatur secuturum magnum commune damnum, utputa si passim omnes ex absolutione publico onanistae data in hoc malo patrando confirmarentur.

2° Quandoque occurrunt poenitentes qui monenti confessario iterum

iterumque respondent se non posse in animum suum inducere mortalem onanismi reatum, praesertim quando gravissimas causas habent abstinendi a copula, puta quia medicus declaravit vel experientia ostendit novum partum fore valde periculosum uxori, jam liberis onustae; ipsi autem, ad venerea valde propensi, actibus imperfectis contenti esse moraliter nequeant. Cum hujusmodi hominibus, praesertim si ex reliqua vita sat boni christiani esse dignoscuntur, prudenti dissimulatione uti posse confessarium opinamur. Sicut nequit onanismum tunc positive permittere, ita ab eodem sub poena denegandae absolutionis huic homini interdicens abstinere posse videtur.

3º Quo planiorem viam sternat iis qui ob gravia obstacula a copula rite perficienda abhorrent, eos prudenter moneat non esse ipsis omnimodam castitatem cum uxore servandam, sed licere actus imperfectos, prout supra expositum est. (n. 546) Id tamen non est extendendum ad ipsam copulam incipiendam et, antequam proximum sit pollutionis periculum, abrumpendam: nam generatim multo minore pugna resistetur concupiscentiae qua conjux ante copulam urgeatur, quam desiderio pollutionem perficiendi post abruptam copulam. Non est tamen fides deneganda iis qui interdum se contrarium expertos esse perhibent.

4º Nihil graviter pravum agunt conjuges qui, spe vitandae prolis numerosioris, a copula abinent eo tempore quo, e quorundam sententia, major est fecundationis probabilitas, vid. quatuordecim diebus integris a coepta menstruatione; neque prohibetur confessarius quominus eam praxim caute insinuet conjugibus quos frustra alia ratione ab onanismo retrahere tentaverit. (S. Poenit. 16 Jun. 1880; Buccer. Enchir. p. 245) Id tamen raro a confessario innuendum censemus, quia hanc partialem abstinentiam inefficacem esse ad finem intentum certo obtinendum, experimento comprobatur. (Eschbach, op. cit. p. 81; Surbled, p. 55 seqq.; von Olfers, p. 70) (1) Igitur si quando sperat confessarius consilio isti obtemperaturum esse onanistam, hanc praxim proponat tantum ut medium quo, juxta multos peritos, minuatur fecundationis probabilitas. Ceterum non solent onanistae huic consilio multum fidere.

5º Omnes onanistas ad fiduciam majorem in divina Providentia erigat confessarius: apud multos enim haec infanda consuetudo potissimum e timore inopiae vel angustioris fortunarum conditionis oritur. Eos qui

(1) Testatus est mihi peritissimus medicus se viginti quinque annorum experientia ad hanc persuasionem ductum esse: quolibet tempore aequalem esse fecundationis probabilitatem. Atque etiam ii physiologi qui quindecim dies a coepta menstruatione magis aptos esse conceptioni existimant, fatentur aegre per experientiam aliquid prorsus certi de hoc argumento in specie humana colligi posse, cum tam obscurum esse soleat a qua praecise copula secuta sit impraegnatio. (Béclard, op. cit. p. 662)

reatum onanismi in dubium vocare videntur, breviter doceat quomodo adversetur primario fini matrimonii, et potissimum jubeat perpendere quantum animae suae noceant dum praxim crebro et aperte ab Ecclesia damnatam amplectuntur. Quandoque etiam utiliter innuet medicos nimis propere mortem ex praegnatione secuturam praecinere mulieri, quae (ut interdum contingit) felicem partum postea enititur. Vix quidquam proficiet allegando mala quae ex onanismo in universam societatem fluunt, vel detrimenta quae saepe, ex hac violenta naturae inversione, patitur utriusque conjugis valetudo : haec enim, quamvis verissima sint, non deterrebunt ab hac perversa consuetudine conjuges qui gravis peccati timore ab eadem retrahi nequeant. (1)

§ 4. DE OBLIGATIONE DEBITI CONJUGALIS.

552. I. Uterque conjux obligationem habet, natura sua gravem, **reddendi debitum** comparti quae illud tam serio et instanter petit ut pateat eam non nudum desiderium manifestare, sed jus suum urgere velle. Haec obligatio manifeste sequitur ex essentia contractus matrimonialis (n. 455), ideoque ad justitiam spectat. Potest autem seria petitio etiam tacite fieri, praesertim ab uxore quam generatim pudet expresse petere.

Probabilius tamen non peccat graviter qui saepe petenti una vel altera vice debitum denegat, secluso semper incontinentiae periculo : quia talis denegatio, e communi aestimatione, levem tantum injuriam infert. (Sanch. l. 9. disp. 2. n. 11 ; Ball. P. n. 646) Hic quoque cavendum ne frustra bona fides perturbetur : mulieres enim jam vetulae vel numerosa prole onustae, saepe putant se, negato debito, non peccare graviter nisi semper vel quasi semper negent, et nisi sciant virum ex negatione in peccatum labi ; insuper saepe neque viri ita instanter petunt ut graviter inviti negationem patiantur. (Frassin. Th. Mor. II. nota 177) Ceterum confessarii munus est generatim mulieres impellere ut libenter viris praestent copulam et quaecumque inter conjuges licent, neque, falsa devotione delusae, in his morosas se praebeant : si enim difficiles fuerint, plerumque timendum est ne viri ad alias gratiores tendant.

II. Neuter conjux per se tenetur **debitum petere** : nemo enim jure suo per se uti tenetur. Per accidens quandoque talis obligatio oriri potest, praesertim ex caritate, vid. si conjux advertit compartem in

(1) De his videsis Dr. Bergeret, *Des fraudes dans l'accomplissement des fonctions génératrices, causes, dangers et inconvénients pour les individus, les familles et la société, remèdes.* (Paris, 1877)

imminenti periculo incontinentiae versari. Supponitur hic nullam etiam tacitam petitionem intercedere : hac enim intercedente, jam obligatio ex justitia adesset.

553. III. Conjux excusatur a debito reddendo comparti, etiam serio et instanter petenti :

1° Si compars jus petendi amisit ob adulterium (n. 556) vel ob incestum. (n. 482. IV)

2° Si debitum petitur cum aliqua circumstantia quae ejus redditionem graviter vel leviter peccaminosam reddat, puta in loco publico, cum certo periculo abortus, modo sodomitico, etc. Nemo enim obligari potest ad peccandum. Probabilius manet reddendi obligatio si culpa se tenet tantum ex parte personae exigentis, vid. si petens ligatur voto castitatis, si praevidetur fore ut vir se retrahat : nam cum id quod ab altera parte exigatur, sit omnino licitum, petens jus suum urget, cui satisfaciendum est, perinde ac si creditor debitum posceret, pecuniam in malum finem impensurus. (Ball. P. n. 653) Nihilominus contrariae sententiae sua probabilitas negari nequit, praesertim quia a S. Alph. (nn. 944, 947) expresse agnoscitur.

3° Si compars immoderate petit. Immoderata profecto erit petitio si copulae petitae frequentia periculum sanitati alterius partis illatura praevidetur : qua de re, in dubio, medicum consulere juvabit, cum non ita facile liqueat. Potest etiam immoderata esse petitio ubi nullum sanitati damnum timetur, nempe si excessus manifestus apparet in petente, utputa quia jugiter libidinis desiderio abripitur, vel magna molestia creatur alteri parti. Sed vix determinari potest quis petitionum numerus modum excedat, nisi omnem modum excedat, ex. gr. ter quaterve eadem nocte.

Ceterum non solent viri, multo minus uxores, modum excedere in petendo debito nisi primis a contracto matrimonio mensibus : quo tempore etiam exigua erit difficultas moralis, seu quia vir rarius jus strictum urgere intendet, seu quia modeste deprecanti uxori libenter annuet.

4° Si petens usu rationis caret, sive ob amentiam, sive ob perfectam ebrietatem. Nam ut obligatio inducatur, necesse est ut jus actu humano urgeatur. Insuper ex copula cum ebrio vel amente habita periculum est ne proles hebes, fatua, vel surdo-muta nascatur. (Capellm. p. 158 seq.) Periculum istud certe gravius fit ubi vir habitualiter ebrietati deditus est. Si cum homine actu tantum ebrio habeatur copula, quidam (von Olfers. p. 69) periculum omnino abesse putant : quod tamen alii medici falsum putant.

5° Si ex copula grave damnum vel periculum, quod reddenti vel proli immineat, merito timetur. Ideo excusatur conjux cui ex copula immineat

gravis infirmitas, vel quae parere nequeat sine probabili mortis periculo. (S. Alph. n. 953) Idem dicendum si maritus morbo contagioso laborat, nisi tamen hic ante matrimonium fuerit cognitus et non sit nimis gravis. (Bus. ap. S. Alph. n. 950) Sic etiam, saltem ad tempus, a debito reddendo excusaretur pars quae reddere non posset sine infamia, vid. ob patefaciendum morbum venereum. Attamen ratio excusans non est quod uxor semper edat foetum mortuum, nisi simul ipsa in probabile mortis periculum conjiciatur : nullum enim verum damnum proli inferitur. (S. Alph. n. 953)

6º Si vir culpa sua uxorem et sobolem in summa egestate relinquit, ex. gr. dum stipendium potu excessivo profundit. Ipse enim sibi imputare debet hanc denegationem, a qua non videtur recedendum esse ob periculum incontinentiae, quod et ipsum voluntarium est. Neque deest sua probabilitas sententiae quam plures AA. graves tuentur (Sanch. l. 9. disp. 25. n. 3 ; Bus. ap. S. Alph. n. 945) : universe justam esse negandi causam, secluso periculo incontinentiae utriusque, si plures nascantur filii quam conjuges possint alere : nam etiam hic timetur grave damnum uxori et proli jam natae. Sed raro ista sententia in praxim deduci poterit, quia plerumque ex absoluta denegatione periculum incontinentiae orietur.

554. IV. Ex obligatione debiti reddendi et ex individua vitae societate quam matrimonium inter conjuges inducit, sequitur pro utroque obligatio natura sua gravis **mutuae cohabitationis**. Attamen non eodem modo virum et uxorem idem officium adstringit.

1º *Uxor*, cum sit marito subdita (Vol. I. n. 353), domicilium mutantem sequi debet, etiamsi nulla causa necessaria aut justa maritum ad hanc mutationem impellit. Contraria autem consuetudo, utpote juri divino opposita, reprobanda est. (Sanch. l. 1. disp. 41. n. 3) Excepe tamen : *a*) si ante matrimonium inter utrumque convenerit domicilium mutatum non iri, neque improvisa causa mutationis supervenerit ; — *b*) si vir ob turpem causam domicilium mutaret, puta ad impuros amores fovendos : conjux enim non tenetur ejus peccato cooperari ; — *c*) si uxor per mutationem exponeretur probabili periculo gravis detrimenti, praesertim vitae. Attamen, si vir justam causam migrandi habeat, puta quia in regione sua inopia magna laborat, prudenter pensanda erit utilitas vel necessitas migrationis cum detrimento quod uxorem maneat si virum sequatur, quod autem praevaleret eligendum erit. (Ball. P. n. 640)

Virum vagum non tenetur uxor sequi, nisi hunc vagandi morem jam ante matrimonium cognovisset ideoque ad id se implicite obligasset, vel si vir vagaretur vera necessitate coactus, non autem ob meram delectationem vel utilitatem. Virum qui alio se transfert ad breve tempus, non

tenetur sequi uxor ; tenetur vero, si alibi commoraturus est diutius et ex justa causa. (Sanch. l. c. n. 11)

2° *Maritus* uxorem alio migrantem vel hinc inde discurrentem sequi non tenetur, nisi quando haec migratio vel peregrinatio fit ex causa necessaria. Ipse enim non tenetur sequi ut subditus, sed tantum ne uxorem immerentem privet usu juris ad communem vitam et copulam conjugalem. (Ball. P. n. 642)

CAPUT VIII.

DE DISSOLUTIONE MATRIMONII.

§ 1. DE DISSOLUTIONE MATRIMONII FIDELIUM QUOAD VINCULUM.

555. I. Nulla auctoritate, etiam R. P., nullamque ob causam, etiam adulterii, solvi potest, quoad vinculum, **matrimonium fidelium consummatum**. Hanc catholicam veritatem adversus haereticos sui temporis defendit Conc. Trid. (Sess. 24. can. 7. de Sacr. Matr.), et solent demonstrare Dogmatici.

II. **Matrimonium ratum fidelium**, quamvis ob nullam causam intrinsecam quoad vinculum solvi possit, duplici tamen in casu dissolvitur :

1° *Ipsò jure in professione religiosa solemnì*. Ita definivit Trid. (l. c. can. 6) : “ Si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit. „ Effectum hunc quidam DD. ex Jure divino repetunt ; sed longe communior et probabilior sententia illum adscribit Juri mere ecclesiastico, tamquam peculiarem effectum generalis illius potestatis quam statim dicemus R. P. inesse. Ratio praecipua est : solemnitatem voti, quae ad hunc effectum producendum necessaria est, a solo Jure ecclesiastico repetendam esse (n. 84), ac proinde vix explicari posse quomodo hic effectus voto solemnì annexus esset jure divino. Propter hoc professionis religiosae privilegium statuit, Alexander III (3. Decr. t. 32. c. 7) bimestre concedendum esse ei qui, contractis et non consummatis nuptiis, de ingressu in religionem deliberat, ut statuatur quid agere velit. Hinc S. Alph. (n. 958) cum pluribus Theol. conclusit (quo jure, ipsi viderint) quemlibet conjugem licite posse intra bimestre debitum negare,

quamvis non habeat animum intrandi religionem, quia utitur jure suo. Cfr. n. 513.

Ex eodem privilegio deducitur licitum esse alterutri conjugum religionem ingredi, etiam invita altera parte, quamdiu matrimonium non est consummatum. Ubi vero libere consummatum est, jam nequit alterutra pars religionem ingredi nisi altera pars consentiat, vel per adulterium aut haeresim perpetuae separationi causam dederit. Cfr. Piat. Prael. J. Reg. I. p. 51 seqq.

2° *Speciali dispensatione ex gravi causa per R. P. concessa.* Hanc potestatem R. P. inesse plures veteres DD. negarunt; apud S. Alph. (n. 959) dicitur adesse duplicem sententiam probabilem. Verum hodie tam manifesta est praxis S. Sedis tales dispensationes concedentis, ut nullus catholicus scriptor jam neget vel negare possit hanc potestatem comprehendendi universali facultate ligandi et solvendi quam Christus Petro ejusque successoribus tribuit.

§ 2. DE DISSOLUTIONE MATRIMONII FIDELIUM QUOAD TORUM ET COHABITATIONEM.

556. Catholica doctrina est “ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse.” (Trid. l. c. can. 8) Harum causarum aliae ad perpetuam, aliae ad temporaneam tantum separationem sufficiunt.

I. Praecipua causa perpetua separationis est alterius partis **adulterium**. Hoc enim directe fidei conjugali repugnat, ac proinde, ex ipsa natura contractus matrimonialis, datur innocenti jus discedendi ab adultero, cum fidem frangenti fides servanda non sit. Nec refert utrum adulterans sit vir an uxor: nam par est utriusque obligatio ad fidem servandam.

Ut autem adulterium causam separationis praebeat, requiruntur *conditiones sequentes*:

a) Ut sit actus carnalis per copulam consummatus. Sufficit tamen, juxta communem sententiam, concubitus sodomiticus vel bestialis. (Schmalzgr. in 4. Deer. t. 19. n. 103)

b) Ut sit adulterium formale: nam jus divortii competit propter solam *injuriosam* fidei conjugalis violationem.

c) Ut pars quae divortium instituere velit, non sit et ipsa adulterii rea; nam paria delicta, quando agitur de utilitate privata, compensatio tolluntur. Hinc, si facta est separatio ob adulterium et postea a dulterat pars innocens, haec tenetur ad cohabitationem instaurandam.

Attamen, si auctoritate judicis facta est separatio, probabile est hanc obligationem non oriri (S. Alph. n. 967), ac proinde in hoc casu redintegratio cohabitationis suadenda, non imponenda foret.

d) Ut adulterium non fuerit condonatum, sive expresse, sive implicite ; quod contingeret, si pars innocens scienter et sponte alteri parti signa affectus conjugalitatis dedisset, puta per copulam, oscula, etc.

e) Ut morali certitudine de adulterio constet. Sufficiunt tamen, etiam in foro externo, tales praesumptiones ut quilibet prudenter credere possit adulterium commissum esse, ex. gr. si uxor, alias malae jam famae, sola cum solo in loco ad peccandum apto reperiatur. (Schmalzgr. l. c. n. 115 seq.)

Quaedam *practica monita* de separatione ob adulterium adjiciemus :

1º Per se non tenetur pars innocens dimittere partem adulteram, cum nemo teneatur uti jure in sui favorem concesso. Plures AA. censent virum quandoque teneri ad dimittendam uxorem adulteram, sive ratione scandali (S. Th. Suppl. q. 62. a. 2), sive ob praeceptum correptionis fraternae ; idem opinantur quidam (S. Alph. n. 964) de uxore relate ad virum adulterum. Sed ad scandalum avertendum non deerunt plerumque alia media ; a correptione autem per dimissionem facienda fere semper excusabitur pars innocens, sive quod istud medium adhiberi non poterit sine gravi incommodo, sive quod malum sic potius auferetur quam cessaret. (Vol. I. n. 219) Ideo obligationi isti tot apponuntur restrictiones, ut vix umquam ad praxim sit deducenda : unde quidam (D'Annib. III. n. 471. nota 27) eam prorsus negant.

2º Facto divortio, pars innocens semper servat jus revocandi partem adulteram, nisi haec forte cum tacito vel expresse illius consensu statum mutasset, puta per ingressum in religionem. In hoc conveniunt omnes, si privata auctoritate institutum est divortium, et plerique, paucis contradicentibus, si divortium sententia judiciali inductum est : non est enim in odium innocentis retorquendum quod tantum in ejus favorem concessum est, contra regulam Juris 61^{am} in 6º. (S. Alph. n. 967)

557. II. Altera causa divortii etiam perpetui est **mutuus consensus**. Ob hanc rationem possunt semper separari quoad torum, modo absit periculum incontinentiae et honestus finis intendatur. Similiter dicendum de suspendenda cohabitatione ad breve tempus, ex. gr. ob iter instituendum. Perpetua autem separatio quoad habitationem vix licite fiet, nisi ut uterque religionem ingrediatur vel vir sacros ordines suscipiat, uxore ad religionem transeunte. Poterit quoque una pars jam senex, neque de incontinentia suspecta, in saeculo manere, emissio tantum voto castitatis, dum altera religionem ingreditur vel sacros ordines suscipit. Qua de re, a moribus nostris aliena, plura videsis apud Canonistas in Decr. l. 3. t. 32. *De conversione conjugatorum*.

III. Tertia causa divortii, est **haeresis** vel **apostasia** matrimonio superveniens. Ita statuit Jus Canonicum (Decr. l. 4. t. 19. c. 6, etc.) ob periculum quod plerumque parti catholicae ejusque proli imminet et consortio haeretici.

Quodsi separatio facta sit proprio marte, emendatus iterum recipiendus erit ; si vero facta sit post sententiam judicis ecclesiastici damnantis partem haeticam vel saltem declarantis eam in haeresim lapsam esse, nulla hujusmodi obligatio in foro conscientiae imponi potest. Etenim, licet plures negent ex haeresi vel apostasia oriri causam separationis perpetuae, nemo inficiari potest probabilem esse sententiam oppositam, quam clare videtur efferre cap. 6. cit. et plures graves AA. tuentur. (Sanchez, l. 10. d. 15. n. 19 ; De Becker, p. 398) Quare post talem judicis sententiam licet parti innocenti religionem ingredi.

558. IV. Praeterea tanquam causae divortii non perpetui afferri solent :

1º **Periculum animae**, vid. si conjux compartem ad grave peccatum pertrahit, ex. gr. ad haeresim amplectendam, ad gravia peccata contra castitatem conjugalem, etc. Ita separari posset uxor catholica a viro protestante, qui violaret pactum de liberis omnibus in vera religione educandis. (Ball. P. n. 801) Non esset tamen pars innocens obligata ad divortium faciendum, nisi e perversitate compartis oriretur periculum proximum peccandi, quod aliter removeri non posset.

2º **Periculum vel crudelis tractatio corporis** : quod praecipue e saevitia mariti in uxorem contingere potest. Quanta autem esse debeat hujusmodi saevitia ut alteri parti jus discedendi tribuat, ex adjunctis locorum et personarum prudenter eruendum est : quae enim ab uxoribus plebeiis levia censentur, saepe cuilibet honestioris conditionis uxori intolerabilia videbuntur. (Ball. P. n. 792) Huc quoque spectat morbus contagiosus e quo probabiliter alteri parti immineat periculum infectionis, vel amentia quae cohabitationem periculosam faciat. (Schmalzgr. l. c. n. 178 seq.)

3º **Molesta cohabitatio** ex frequentia jurgiorum et rixarum, quas conjugum alterius inveterata et indomita improbitas solet excitare : quia hujusmodi incommodorum metus est gravis et cadens in constantem virum ; imo in hujusmodi conjugio salus corporis et animae periclitatur. (Schmalzgr. l. c. n. 144)

V. Divortium quoad torum et habitationem, saltem pro foro conscientiae, institui potest propria auctoritate : 1º Propter adulterium, sive notorium, sive etiam occultum, sed innocenti moraliter certo cognitum. Verum, in casu adulterii occulti, plerumque licebit sola separatio tori :

quia separatio quoad habitationem generatim grave scandalum pareret. (Schmalzgr. l. c. n. 111 seq.) — 2º Probabilius propter haeresim (Reiff. in l. 4. Decr. t. 19. n. 35; D'Annib. III. n. 471), ut deducitur ex can. *Idololatria*. (Decr. Grat. caus. 28. q. 1)

Regulariter recurrendum est ad iudicem ecclesiasticum, ut fiat separatio quoad habitationem ob reliquas causas, speciatim ob saevitiam vel molestam cohabitationem. Publica enim Ecclesiae auctoritas necessaria est ut solvatur obligatio publice per sacramentum matrimonii contracta; insuper contraria sententia latam viam multiplicandis divortiis sterneret. Attamen excipiendus casus quo periculum sit in mora, puta ob fera alterius consilia, vel quo facile nequeat pars innocens iudicem adire aut coram eo litigare aut causam probare. (S. Alph. n. 971) Hodie, cum fideles, saltem in pluribus regionibus, de adeundo iudice ecclesiastico vix cogitent et monenti confessario aegre parituri sint, saepe in foro interno dissimulanda erit haec obligatio cum iis qui alioquin causam discedendi satis certam habeant: ne frustra, cum animae detrimento, a bona fide deturbentur. Facilius etiam de eadem obligatione silendum erit cum iis qui, absque scandalo, jam separati vivunt, neque causam divortii tollere possunt, puta cum uxoribus quae, post diuturnas saevitias, maritum intractabilem dereliquerunt vel etiam a civili auctoritate separationem obtinuerunt. (Aertnys, Th. Mor. II. n. 537) Sed ante factum, cautissime procedendum est in consulenda vel permittenda separatione quoad habitationem: nam saepe timendum est ne confessarius decipiatur ab uxoribus mariti defectus augentibus, proprios dissimulantibus; insuper remedio isto malum ingravesceret, si causa separationis coram tribunali civili probari non posset et vir, juxta facultatem sibi a lege civili factam, uxorem repeteret.

§ 3. DE DISSOLUTIONE MATRIMONII INFIDELIUM.

559. I. Matrimonium inter duos infideles contractum, quamdiu uterque in infidelitate remanet, sola morte alterutrius solvi potest, etiamsi nondum fuerit consummatum. Christus enim (Matth. XIX, 6) matrimonium ad primaevam suam indissolubilitatem revocavit, non tantum pro fidelibus, sed pro universo genere humano, ut definit Innoc. III c. *Gaudemus*, de Divortiis. (Decr. l. 4. t. 19) Nulla autem auctoritate eorum matrimonium solvi potest: non a principe saeculari, cui Deus talem potestatem non contulit; neque a R. P., cui non subsunt.

II. Matrimonium, in infidelitate contractum vel etiam consummatum, dissolvi potest quoad vinculum, quando, alterutra parte ad fidem con-

versa, altera renuit baptizari vel saltem parti conversae sine contumelia Creatoris cohabitare. Constat e cap. *Quanto*, de Divortiis (l. c.) aliisque innumeris documentis Apostolicis (Coll. P. F. nn. 1305-1362) et frequenti praxi in locis missionum.

Hoc privilegium, neophytis in favorem fidei concessum, communiter dicitur juris divini a S. Paulo promulgati (1 Cor. VII, 12 seqq.), ideoque privilegium Paulinum vel **casus Apostoli** nuncupatur. Breviter tantum hujus privilegii naturam et condiciones explicabimus, pleniorē hujus amplissimi argumenti expositionem ad Juris Canonici praelectiones remittentes : pertinet enim proprie ad forum externum. (1)

1° Ut locus sit dissolvendo matrimonio novoque vinculo contrahendo, necessarium est ut pars infidelis *discedat* (1 Cor. I. c.), vid. ut vel omnino renuat cohabitare parti ad fidem conversae vel cum eadem habitare nolit *sine contumelia Creatoris*. Haec autem haberetur quoliescumque ipse infidelis (non tamen aliquis infidelis compartis consanguineus) fidelem ad grave peccatum pertraheret, ex. gr. contra fidem, contra castitatem conjugalem (Coll. P. F. n. 1323), vel nomen Dei blasphemaret, vel compartem ejusve familiam a christiana religione colenda retraheret, vel concubinas dimittere nollet. (Coll. P. F. n. 1353) Maneret eadem facultas parti fidei etiamsi, post baptismum, per plures annos cum infideli vixisset iterumque matrimonium consummasset. Sed nequaquam extendenda est ad casum prorsus diversum quo fidelis cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus duxit infidelem. (S. Inqu. 5 Aug. 1759 ; Coll. P. F. n. 1312)

2° Regulariter pars infidelis, post baptismum alterius partis, interpellanda est duplici quaestione : prior est, num velit converti ; posterior, si converti noluerit, num saltem velit pacifice et sine contumelia Creatoris fidei cohabitare. (S. Inqu. 10 Dec. 1885 ; Coll. P. F. n. 1361) Finis hujus interpellationis est ut constet num reapse *discedat* infidelis, quae conditio necessaria est ad utendum privilegio Paulino. Numquam autem licet, una vel utraque interpellatione omissa, novum inire matrimonium, nisi S. Sedis dispensatio obtenta fuerit. Si quando novum matrimonium absque interpellatione et dispensatione ineatur, quidam (Ball. P. n. 601) putant id valere, dummodo eo ipso momento infidelis reapse dissentiret : nituntur praesertim paritate cum casu conjugis qui temere novas nuptias attentet in dubio de compartis obitu. Sed jam sacrae Congr. Inqu. et Prop. Fidei in casibus particularibus tale matrimonium irritum dixerunt. (Coll. P. F. nn. 1296, 1325) Practice renovandus erit consensus, praemissa interpellatione vel dispensatione, aut, si id fieri nequeat, in bona

(1) Accuratam rei expositionem, recentibus documentis S. Sedis accommodatam, habes ap. cl. De Becker, op. cit. p. 412 seqq.

fide relinquendi erunt : novum autem matrimonium permitti non poterit antequam casus a S. Sede solutus fuerit. (Instr. S. C. de P. F. a. 1883, n. 45 ; Coll. P. F. n. 1573)

3° S. Sedes, per organum S. Inquisitionis vel S. C. de Prop. Fide, solet dispensare a praedicta interpellatione, ob causas gravissimas, puta quando pars infidelis versatur in regione longinqua in qua vix aut ne vix quidem conveniri potest, quando gravia mala ex interpellatione timentur, etc. Facultatem hanc dispensandi solet communicare Ordinariis missionum sub certis restrictionibus, quae ex indultorum tenore et S. Sedis praxi cognoscendae sunt stricteque servandae. Pro locorum et casuum varietate interdum dispensatur ab utraque interpellatione facienda ; interdum a posteriore tantum, ut cum fit facultas " dispensandi cum Gentilibus et infidelibus, plures uxores habentibus, ut post conversionem et baptismum, quam ex illis maluerint, si etiam ipsa fidelis fiat, retinere possint, nisi prima voluerit converti. „ (Inter facultates Episcop. Stat. Foed. Amer., Vic. Apost. Soc. Miss. ad exteros, etc.) Ut autem jam edixerant Gregor. XIII et Bened. XIV et nuper iterum declaravit S. Inqu. (4 Febr. 1891 ; Act. S. S. t. 26. p. 62) : " Matrimonium ejus cum quo dispensatum fuerit, etiamsi postea innotuerit conjugem infidelem suam voluntatem juste impeditam declarare non potuisse et ad fidem etiam tempore iusti matrimonii conversam fuisse, nihilominus numquam rescindi, sed validum esse debet. „

4° Matrimonium, durante infidelitate contractum, non solvitur in baptismo, sed tantum eo momento quo novum matrimonium initur. (S. Inqu. 11 Jul. 1866 ; Coll. P. F. n. 1353)

5° Facultas facta parti conversae, in casu Apostoli, ad ineundas novas nuptias, per se valet tantum ad matrimonium cum alia parte catholica contrahendum. Igitur, si duceret infidelem, istud novum matrimonium nullum foret, propter impedimentum disparitatis cultus, nisi forte in isto dispensationem acceperit : quam tamen episcopi in hoc casu dare nequeunt. (S. Inqu. 15 Sept. 1858 ; Coll. P. F. n. 1349) Si duceret partem baptizatam, sed haereticam, matrimonium validum quidem foret, sed illicitum ob prohibitionem Ecclesiae, a qua in tali casu non dispensatur.

6° Privilegium Paulinum probabilius extenditur ad infideles, qui ad sectam aliquam acatholicam convertuntur : nam haeretici baptizati, ex mente Patrum, non videntur excludendi a censu *fratrum* quibus hoc privilegium agnoscit Apostolus (Ball. P. n. 720 seqq.) : imo in hunc sensum respondisse S. Sedem anno 1876, refert Konings. (Th. Mor. II. p. 394) Quare de talibus matrimoniis videtur judicandum e regulis datis pro casu quo pars catholicam Ecclesiam ingressa novas nuptias init absque ulla dispensatione.

560. III. Probabilius matrimonium in infidelitate consummatum, ex gravi causa potest **solvi auctoritate R. P.**, quando una saltem pars ad fidem conversa est et nondum post utriusque conversionem iterum consummatum est. (S. Alph. n. 956; Ball. P. n. 703 seqq.; D'Annib. III. n. 470; De Becker, p. 430 seq., etc.)

Hujus opinionis veritas imprimis elucet e praxi S. Sedis, quae, ut supra dictum est, pluries declaravit matrimonia eorum qui dispensationem ab interpellatione acceperint valida fore, etiamsi pars quacum in infidelitate contractum erat, tempore novi matrimonii, jam esset ad fidem conversa, ideoque nullatenus ageretur de casu *infidelis* discedentis. Quamquam enim plures AA. (ut Bened. XIV, de Syn. l. 13. c. 21. n. 4 seqq.; de Angelis, Prael. Jur. Can. t. 3. parte 1^a, p. 320 seqq., etc.) conantur, etiam in hoc casu, acta S. Sedis explicare unice de juris divini declaratione, nullatenus apparet quomodo rationabiliter explicari possit validum esse hoc posterius matrimonium, nisi prius fuerit auctoritate Apostolica solutum. Imo rem ita intellectam esse a S. Pio V et Greg. XIII, clare apparet e documentis quibus missionarios Indicarum regionum instruxerunt. (Coll. P. F. n. 1306 seq.) Concessioni enim hanc rationem praemittit Gregorius XIII: “ Idcirco Nos attendentes hujusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censi ut, necessitate suadente, dissolvi non possint... „ Quaestionem hanc fusius non tractabimus, cum mere speculativa sit: omnes enim consentiunt de effectibus dispensationum, litigant tantum de ratione qua isti effectus explicandi sint. Ipsa S. Sedes, in praxi sua hodierna, renuit concedere expressam dissolutionem matrimonii in infidelitate contracti et a dirimenda lite speculativa in suis responsis cavet.

IV. Conjuges infideles separationem a toro vel habitatione facere possunt, quando occurrit inter eos aliqua e causis quae supra pro conjugibus fidelibus probatae sunt. (n. 556 seq.) Quando autem una pars ad fidem conversa est, nequit generali regula definiri, num cum parte quae manet infidelis in cohabitatione pergere possit vel debeat. Ab ea sane separari debet, si ex ejus consortio timet proximum gravis peccati periculum, vel si episcopus judicat, pro moribus regionis et casus circumstantiis, non esse permittendam cohabitationem, puta quia propter vigentia castarum praejudicia, manifestum est promissa violatum iri. (Coll. P. F. n. 2183; Bened. XIV, de Syn. l. 13. c. 21. n. 1) Probabilius autem nulla datur per se stricta obligatio pergendi in cohabitatione. Ut enim rescripsit S. Inq. (29 Nov. 1882): “ Quodsi (episcopus) nullum esse periculum in cohabitatione viderit, jubeat expectare infidelem vel etiam consulat cohabitare, si prodesse intelligit juxta Pauli Apostoli *consilium*. „ (Coll. P. F. n. 1358)

N. B. Interdum, in regionibus praesertim maxime barbaris, infideles ipsam velut notionem matrimonii amiserunt et tantummodo ad tempus, ferarum more, conjunguntur. (n. 459) Sed diligens examen in singulis casibus instituendum est ut constet num reapse numquam intenderint se vinculo perpetuo cum uxoribus suis unire. Non requiritur tamen plena certitudo de defectu consensus ad validum matrimonium requisiti. Nam cum iis qui ab infidelitate convertuntur, licet in dubio de valore matrimonii ante contracti eam sequi opinionem quae sit magis favorabilis neophytis, siquidem: " In re dubia in favorem fidei pronuntiandum esse, constans regula est. " (Bened. XIV, Litt. 15 Dec. 1761) Ideo S. Inq. 8 Jun. 1836 (Coll. P. F. n. 1332) pro infidelibus requirit tantum " ut *serio dubitari possit* matrimonia hujusmodi ad instar belluarum censenda esse ", et similia respondit 18 Maii 1892. (Coll. P. F. n. 2185)

APPENDIX.

DE DIVORTIO CIVILI.

561. I. Lex civilis quae jubet divortium ob certas quasdam causas pronuntiari, nullo habito respectu ad verum vinculum matrimoniale, in se mala est. Usurpat enim auctoritatem in causis quae privative ad solos iudices ecclesiasticos pertinent. (Trid. Sess. 24. de Sac. Matr. can. 12) Insuper per se ducit ad mala gravissima, vid. ut, cum iuribus et honore legitimi matrimonii, foveantur nexus adulterini ab iis qui divortium mere civile obtinuerint, ut sanctitas et indissolubilitas matrimonii christiani obfuscetur, ut liberi adulterini pro legitimis habeantur, etc. Quandoque adeo omnia pervertit lex civilis, ut vetet quominus conjuges, semel divortio separati, umquam iterum convenient cum legitimi matrimonii iuribus. (C. C. a. 295)

II. Probabilius non est intrinsece mala **pronuntiatio divortii** inter fideles, qui legitimo matrimonio conjuncti sunt. Ita sentiunt Ball. P. (n. 818 seqq.), Allègre (*Le Code civil commenté*, t. I. 1re partie, p. 302 seq.), Ill. Waffelaert (N. R. Th. t. 14. p. 600 seqq., etc.), Sabetti (n. 559 seqq.), De Becker (op. cit. p. 401 seqq.), etc. contra Bucceroni (Enchir. Mor. 1^a edit. p. 219), Gasparri (Casus de Matr. n. 1248), Matharan (op. cit. n. 125), Rosset (de Sacram. Matrim. n. 4085 seqq.), etc.

Ratio asserti est: non esse intrinsece malum id quod in essentialibus

suis elementis nullam repugnantiam involvit cum lege morali. Jamvero civilis divortii pronuntiatio spectata in se, seu independenter ab intentione legislatoris et eorum qui divortium petunt vel pronuntiant, nullam hujusmodi repugnantiam involvit. Etenim in se spectata nihil aliud est quam destructio effectuum civilium qui per civile matrimonium inducti sunt. Igitur, sicut matrimonium civile potest se habere omnino indifferenter relate ad vinculum veri matrimonii christiani, ita ejus destructio per sententiam divortii potest esse plane indifferens ad idem vinculum conservandum.

Divortii pronuntiationem malam fieri posse ex perversa intentione eorum qui illam petunt vel efficiunt, manifestum est : sed patet quoque hujusmodi intentionem ab eadem prorsus separari posse, etiam quando ii qui hujusmodi civilem separationem postulant, legitimo matrimonio juncti sunt. Possunt enim illam petere, quia aliter obtinere nequeunt aliquos effectus ad quos in conscientia jus habent, ex. gr. separationem a conjuge adultero vel apostata. Neque divortii pronuntiationem necessario et intrinsece ingreditur intentio legislatoris, qui divortio vult solvere ipsum matrimoniale vinculum, quasi nullum aliud exstaret nisi quod matrimonio civili inductum sit. Nam idem prorsus est spiritus legislatoris in matrimonio et in divortio civili : sicut, pronuntiato divortio, lex civilis virum et mulierem spectat tamquam omnino solutos, licet inter eos canonicum matrimonium intercedat, ita inito matrimonio civili, lex eos spectat tamquam legitime conjunctos, etiamsi nullum praecesserit vel sequatur matrimonium canonicum. Jamvero, etiam in iis regionibus in quibus lex a vero vinculo prorsus abstrahit, Ecclesia matrimonium civile a catholicis iniri permittit. Ergo, sicut in contrahendo matrimonio civili potest catholicus abstrahere a perversa legislatoris mente, ita ab eadem abstrahere poterit dum divortium petit vel pronuntiat. (Ball. P. n. 822)

Nec dicas (Rosset, l. c. n. 4094) : protestationem qua judex suum interventum restringat ad effectus mere civiles non admitti a legislatore adeoque nihil operari, perinde ac protestationes sacerdotum qui, tempore perturbationis Gallicae, juramentum fidelitatis Constitutioni civili cleri Gallicani praestabant tantum quatenus eadem Constitutio non adversabatur fidei et Ecclesiae juribus. Etenim, licet sensus quo judex catholicus divortii sententiam pronuntiat, non referatur in acta publica, fieri potest et, saltem in quibusdam regionibus, reapse factum est, ut communiter ab omnibus civibus intelligatur judicem nonnisi ad graviora mala vitanda proferre sententiam, cujus solus effectus essentialis et necessarius sit destruere civilis matrimonii vinculum, et prorsus permissive se habere ad actus intrinsece malos quos, civiliter separati, legis improbitate abusi patraturi sint. Haec autem communis existimatio

efficere potest ut jam nullatenus imputetur legem exsequentibus prava legislatoris intentio. Quare fallaces sunt similitudines deductae ex aliarum legum iniquarum executione, cui communis existimatio forsansensum prorsus diversum et plane pravum adnectebat, nulla privata protestatione eliminandum, ut revera contigit de juramento fidelitatis Constitutioni cleri Gallicani. Cfr. Vol. I. n. 358.

Ad probandam intrinsecam divortii civilis malitiam recurritur praesertim ad plura responsa data pro Gallia ab anno 1884, quo nefaria divortii civilis lex in ista regione restituta est : quae videsis ap. Gasparri. (l. c.) Sed infirmum est hujusmodi argumentum. Nam :

1° Ipsa S. Sedes significavit Belgico gubernio per Nuntium Bruxelensem : " Congreg. S. Officii declarasse decretum 27 Maii (1886) non spectare ad Belgium, ideoque nihil esse in hac regione mutatum in quaestione de divortio. „ Hinc saltem concludere licet : S. Sedem noluisse hoc decreto (quod ob severitatem suam multorum animos commoverat) declarare universe illicitam esse divortii civilis pronuntiationem vel petitionem. Merito igitur varia illa responsa, quae praesertim ad casus particulares referebantur, spectamus tamquam ad peculiaria adjuncta Galliae pertinentia. Frustra aliqui (Matharan, op. cit. n. 127 ; Rosset, op. cit. n. 4091) hujus responsi vim enervare conati sunt, contententes id unice de facto, minime de jure intelligendum esse. Sed hanc interpretationem, tamquam indignam S. Sede dissimulationem, merito rejiciunt etiam paulo severiores AA., ut Feye. (op. cit. n. 584)

2° S. Poenitentiaria interrogata num maritus aliquis posset petere divortium ab uxore adultera, intendendo tantum abrumpere effectus mere civiles, cum nullum aliud medium suppeteret obtinendi repudiationem paternitatis circa filios adulterinos horumque exclusionem a parte prolis legitimae, 30 Jun. 1892 respondit : " Orator consulat probatos auctores. „ Plurimos autem eosque probatos auctores censere ob gravissimas causas licere divortii petitionem, satis notum erat S. Poenitentiariae.

3° Nihil mirum est severius in una regione, mitius in alia urgeri prohibitionem petendi vel pronuntiandi civile divortium. Hujusmodi enim discrimina reperiuntur in multis argumentis, quae ad materialem cooperationem rei malae referuntur. Cfr. Vol. I. n. 236 seqq.

Jamvero, in causa divortii, obvia est discriminis ratio inter regiones in quibus nuper, detestando impiorum ausu, restituta est lex divortii, ut in Gallia contigit anno 1884, et inter regiones in quibus jamdiu eadem nefanda lex vixit, ut obtinet in Belgio et Stat. Foed. Amer. In his enim regionibus jam nulla spes affulget, denegata quacumque cooperatione, legem abrogatum iri ; scandalum autem evanescit cum norint omnes qua mente fideles divortium petant, catholici magistratus et advocati hujusmodi causis manum admoveant, etc.

562. III. Quamvis pronuntiatio divortii in se sumpta indifferens dici possit, apta tamen est ad nefanda consecraria post se trahenda, quando agitur de fidelibus qui legitimo matrimonio uniuntur. (n. 561) Ideo iis omnibus qui pronuntiando in his adjunctis divortio operam dant, applicandae sunt regulae datae (Vol. I. n. 235) de cooperantibus actioni malae. Non licet igitur tale divortium petere, pronuntiare, promovere, etc. tamquam rem prorsus indifferentem, sed semper requiritur causa excusans, cujus gravitas commensuranda est efficaciae influxus in divortium inducendum, gradui plus minusve remoto cooperationis, spei impediendi malos effectus si cooperatio denegaretur, etc. Subjicimus hic praecipuas applicationes practicas :

1° De conjugibus.

a) Ubi simul cum divortio viget separatio quoad habitationem et bona (ut in Belgio et Gallia), non licet conjugibus valido matrimonio junctis petere divortium, si finem quem intendunt sufficienter assequi possunt per hujusmodi separationem : desinit enim justa ratio petendi divortii proprie dicti.

b) Quandoque gravissima mala, puta liberorum educatio patri impio, qui prior divortium petierit, a tribunali committenda, etc., vitari non possunt nisi pars catholica non tantum separationem praedictam, sed verum divortium petat. In hoc casu censemus probabilius id licite peti (Allègre, l. c. p. 315 ; De Becker, op. cit. p. 410) : conjux enim non tenetur pati gravissima mala ut vitet sat leve damnum commune quod ex ejus petitione fluat.

c) Saepius licebit petere divortium in regionibus quarum leges separationem praedictam non continent, ex. gr. in plerisque Stat. Foed. Amer. Etenim crebrius ibi continget nullum aliud suppetere medium ad obtinenda gravissima bona ad quae conjux jus habeat. Sed cavendum ab abusibus. Cfr. Conc. Baltim. III. nn. 124 et 126. (1)

2° De advocatis.

Advocati, cum sint clientium cooperatores, licite possunt pro causa divortii dicere quotiescumque conjuges illud licite petunt. Quodsi conjuges illicite petant, ex. gr. absque causa canonica vel cum manifesta intentione aliud matrimonium civiliter ineundi, advocatus graviter peccat eos adjuvando, saltem si prorsus libere et lucri tantum captandi gratia operam suam locat. Quodsi, in casu ulique rarissimo, advocatus hujusmodi litem detrectare non posset quin gravissimum damnum pateretur,

(1) Auctoritate hujus Conc. lata est excommunicatio, Ordinario reservata, ipso facto incurrenda ab iis qui, postquam divortium civile obtinuerint, matrimonium ausi fuerint attentare (n. 124), et sub gravi prohibitum est iis qui matrimonio juncti sunt ne, inconsulta auctoritate ecclesiastica, tribunalia civilia adeant ad obtinendam separationem a toro et mensa. (n. 126)

ex. gr. exclusionem ab advocatorum censu, posset cooperatio excusari, modo non petatur in contemptum religionis. (Allègre, l. c. p. 316)

3º De iudiciis.

a) Iudex omnino tenetur adhibere media quae moraliterabilia sunt, ut a sententia divortii pronuntianda abstinere queat, ex. gr. conari ut partes reconcilientur, vel separatione quoad habitationem et bona contentae sint.

b) Si frustra cadunt illi conatus, nec potest iudex a sententia divortii pronuntianda abstinere sine gravissimis malis, qualis esset praesertim muneris amissio, censemus talem sententiam non esse per se illicitam, etiamsi iudex norit perversam intentionem partium, quae adulterinos nexus appetant. Urget enim ratio vitandi gravissimi damni, non tantum particularis, sed communis. Etenim, cum huiusmodi casus non ita infrequentes sint, vix auderet catholicus vir iudicis partes suscipere, si nosset huic muneris renuntiandum esse potius quam ullum divortium pronuntiet. Talis autem remotio bonorum a muneribus tanti momenti cederet in summum reipublicae damnum, imo et in multiplicationem divortiorum.

4º De aliis magistratibus, puta Syndico, Burgimagistro, etc.

a) Si quis magistratus, post iudicis sententiam, divortium proclamare debet, ejus cooperatio iisdem regulis substat quae modo de iudiciis datae sunt: nam fere par est eorum conditio, licet magistratus iste paulo minorem influxum in divortii pronuntiationem exercent quam iudex.

b) Si conjux, valido matrimonio junctus, post obtentam civilis divortii sententiam, alias nuptias, vivente comparte, attentat, communiter tenent AA. etiam benigniori sententiae faventes (ut Ball. P. n. 825) semper illicitum esse magistratui ut adulterum illum cum nova comparte civiliter coniungat. Atque in hunc sensum allegantur duplex responsum S. Inqu. (11 Dec. 1850 et 27 Maii 1886) (1), et solutio casus a S. Poenit. data pro Syndico quodam Italico 28 Nov. 1883. Nec dubium est quin nullo gravius ratio requiratur ad cohonestandam huiusmodi cooperationem quam ubi matrimonium absolute consistere potest inter eos qui prius mere civiliter coniungantur: agitur enim de iuribus legitimi matrimonii publice tribuendis adulterio. Quidam tamen AA. (Gennari, Cons. Mor. 41; Gasp. n. 1231) dubitant num assistentia Syndici in huiusmodi matrimonio civili sit intrinsece mala: quia non satis constat utrum praedicta responsa rem in se malam esse declarent an significant tantum, in concretis adjunctis quae proponebantur, tam scandalosam fuisse illam cooperationem ut ob nullum incommodum vitandum excusari

(1) Resp. 11 Dec. 1850 (Coll. P. F. n. 1525) datum est de sacerdotibus catholicis qui, tamquam magistratus civiles, matrimoniis haereticorum intersint: quare minus apte allegatur ad solvendum casum in quo peculiaris ista scandalosae cooperationis ratio desit.

posset. Ex his etiam patet quid sentiendum sit de officio testis in hujusmodi mere civilibus matrimoniis obeundo. Multo minor est testis quam iudicis influxus in malum patrandum, sed vix umquam in eodem officio denegando aderit gravissimum illud incommodum ob quod praedicti AA. dubitant num iudicis interventus excusari queat. Cfr. n. 508: III.

IV. Si pater vel mater, susceptis e matrimonio valido liberis, aliud matrimonium mere civile init et ex eo prolem suscipit, dubium oriri potest quatenus haec proles in haereditate paterna vel materna **partem cum legitima prole obtinere** queat, sive per testamentum parentis, sive e legis civilis dispositione, qua legitimi censebuntur liberi ex adulterio vel fornicatione nati.

Jamvero cum Lehm. (II. p. 804 seq.) opinamur istos liberos non peccare *contra justitiam*, ac proinde a restituendi onere immunes esse, dum partem haereditatis sibi devolutam acceptant. Etenim neque ipse parens *contra justitiam* peccat dum iis per testamentum tribuit partem, quasi legitimi forent (Vol. I. n. 677) : multo igitur minus illegitimi dum oblatam partem acceptant. Neque moraliter mutatur casus si parens abstinet a testamento conficiendo : cum enim noverit tunc lege civili illegitimos legitimis equiparari, hanc aequalitatem inter eos tacite inducit dum, in iis adjunctis, a testando abstinet. Hinc etiam facile patet eidem proli illegitimae fas esse aggredi testamentum parentis tamquam invalidum, si dubium est dispositionem quae impugnatur esse revera ultimam defuncti voluntatem : nam illegitimi possunt prosecui jus quod ipsis competat ex alio ejusdem testamento vel ex eo quod parens ab intestato obierit.

Ubi vero constat testamento quodam exprimi ultimam parentis voluntatem, illegitimus qui illud aggrediretur, puta quia ipsi non tribueretur integra pars legitima, certe peccaret contra pietatem, imo etiam contra justitiam. Etenim ex quo parens clare manifestavit quomodo bona sua inter descendentes suos legitimos dividi velit, hi, defuncto testatore, jus strictum ad partem sibi tributam obtinent. Injuste igitur ageret qui ad hoc jus ipsis auferendum, niteretur lege quae, in foro conscientiae, aperte nulla et inhonesta est, dum prolem adulterinam legitimae exaequat et impedit ne parens reparet. quatenus fieri potest, detrimentum legitimae proli illatum dum adulterinos nexus appetivit. Cfr. N. R. Th. t. 2. p. 569 seq. Neque putamus contrariae sententiae probabilitatem conciliari iis argumentis quae Lehm. (l. c.) haesitabundus in ejus favorem promit. Non enim videtur ad rem esse praecipuam rationem quam affert : non certo peccari contra justitiam commutativam, si effectus civiles attribuantur certis matrimoniis civiliter agnitis, lege civili plane abstrahente vel non attendente utrum matrimonia valeant coram Deo

necne; quodsi propterea conjuges impediantur, quominus possint postea de bonis suis liberius et coram conscientia melius disponere, hoc impedimentum esse quasi poenam peccati temerarie contra legem divinam commissi. Absonum enim videtur poenam peccati cernere in dispositione qua quis impediatur quominus culpa praeteritae sequelas repararet, quatenus reparari possunt. Neque hac impossibilitate, quae ad legem in se profecto malam consequitur, ullatenus infirmari censemus rationem supra datam ad probandam injustitiam illius qui, ejusdem legis ope, conaretur eripere proli legitimae jus sibi e rationabili parentis voluntate quaesitum. Fieri quidem potest ut, ubi multis et diversis sectis gens quaedam dividitur, catholici nequeant legislationem iniquam de divortio mutare. Verum non videmus quare, propter hanc impossibilitatem, excusentur a verendo jure quod lex civilis nonnisi per apertum et scandalosum legitimi matrimonii contemptum impetere potest. In praxi tamen cavendum ne sine spe fructus, bona fides, quae facile in tali argumento exsurgit, perturbetur.

Quodsi parentes matrimonio mere civili juncti non relinquunt nisi liberos e tali unione natos, censemus hos posse, tuta conscientia, parentibus illis ab intestato succedere, neque teneri ad haereditatem cedendam aliis consanguineis, puta fratri vel sorori patris aut matris suae. Etenim hic iterum invocari potest tacita bonorum transmissio ad istos liberos naturales, dum parens, in iis adjunctis, a testamento scribendo abstinuit. Insuper cum iidem liberi non concurrant cum aliis legitimis, sed tantum cum collateralibus, accedit ratio desumpta e jure quod naturaliter quibilibet liberis inest ad succedendum parentibus suis nec ullo potiore jure legitimorum, in casu, excluditur. Cfr. Berardi, *Prax. Conf.* n. 2766.

TRACTATUS XIX.

DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

SECTIO I. — DE CENSURIS.

CAPUT I.

NOTIONES GENERALES.

---

§ I. QUID ET QUOTUPLEX SIT CENSURA.

563. DEFINITIO. Censura, in sensu restricto quo hic usurpatur, communiter definitur : poena spiritualis et medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti ac contumaci per potentiam ecclesiasticam auferitur usus quorundam spiritualium honorum. (Bus. ap. S. Alph. l. 7. n. 1)

Medicinalis poena dicitur censura, quia fertur principaliter in emendationem delinquentis vel criminis cohibitionem. Hinc fit ut, quamprimum reus emendatus est vel satisfecit, censura auferenda sit. Hic character, qui maxime proprius est hujus poenae, non impedit quominus secundo sit etiam *vindictiva* seu lata in punitionem criminis atque ordinis moralis instaurationem. (Ball. P. n. 4) Sed quando punitio criminis principaliter ab auctoritate ecclesiastica intenditur, poena jam desinit esse medicinalis ideoque censuris adnumerari nequit. Igitur censurae *proprie dictae* non sunt suspensiones quae feruntur in perpetuum vel ad tempus determinatum, quamvis aliquae etiam in Bulla *Apostolicae Sedis* inter censuras enumerentur. (n. 618 seq.) Carent enim praecipuo characterem censurarum, vid. ut ad frangendam delinquentis contumaciam ferantur et, ea cessante, auferendae sint.

Contumax censetur qui, saltem interpretative, Ecclesiae auctoritatem contemnit, quatenus sciens aliquid a legitimo Superiore sub censura

esse prohibitum, illud tamen facere praesumit. (Reiff. in l. 5. Decret. t. 39. n. 14)

Aufertur usus quorundam spiritualium bonorum, non omnium. Multa enim, sicut fidelibus non dantur per Ecclesiam, puta fides, caritas, merita, etc., ita nec ab eadem auferri possunt. Non auferuntur ergo per censuras nisi ea bona spiritualia quorum administratio et dispensatio ad Ecclesiam pertinent. Quatenus autem sint in specie illa bona quibus fideles per censuras priventur, dicetur ubi singularum effectus explicabuntur.

564. DIVISIO. Censurae essentialiter distinguuntur in *Excommunicationem*, *Suspensionem* et *Interdictum*. Hanc triplicem speciem poenae ecclesiasticae, nullam vero aliam, ad censuras pertinere jam edixit Innoc. III. (Decr. l. 5. t. 40. c. 20) Accidentaliter autem dividuntur :

1° Ratione modi quo feruntur, in censuras *latas a jure* et censuras *latas ab homine*. Priores sunt quae feruntur per modum legis stabilis ac permanentis : ita enim ingrediuntur jus universale totius Ecclesiae, vel jus particulare alicujus dioecesis ordinisve religiosi. Posteriores sunt quae feruntur tantum per modum transitorii mandati. Id autem duplici ratione fieri potest : vel sententiam ferendo in aliquem hominem determinatum, ex. gr. suspendendo clericum contumacem, vel edendo mandatum quo omnes qui aliquod crimen commiserint aut commissuri sint, censura ligentur. Huic patet censuram a jure latam perseverare etiam mortuo ejus auctore ; censuram ab homine latam jam non incurri postquam ejus auctor vita vel officio cessit (Vol. I. n. 84), quamvis ligati maneant qui eam antea incurrerint. Sic, mortuo episcopo, perseverant censurae in Synodo dioecesana latae, cessant reliquae. (S. Alph. n. 6)

2° Ratione modi quo incurruntur, in censuras *latae* et *ferendae sententiae*. Priores eae sunt quae a delinquentibus incurruntur eo ipso quod delictum commiserint ; posteriores, quas legislator delinquentibus comminatur ita ut, posito delicto, primum per sententiam judicis sint imponendae. Solent Canonistae (in l. 5. Decr. t. 39) fuse declarare quomodo e legis tenore dignosci possint priores a posterioribus. Sed pro censuris hodie vigentibus nulla est difficultas practica agnoscendi num ipso facto incurrantur. Nam censurae latae sententiae in universa Ecclesia vigentes facile hodie cognoscuntur e *Bulla Apostolicae Sedis*, ut n. 579 dicetur, et e paucis documentis hanc Bullam subsecutis ; particulares vero censurae quae ab episcopis ferantur, solent exprimi verbis quae nullum dubitandi locum relinquunt, ex. gr. *excommunicationem ipso facto incurrant, sit ipso facto suspensus*, etc. In foro tamen externo, nemo reputandus est censura innodatus, nisi legitime probetur reus

criminis cui censura jure ipso alligata sit. (Bened. XIV, de Syn. l. 10. c. 1. n. 5)

3º Ratione facilitatis vel difficultatis obtinendae absolutionis, in censuras *reservatas* et *non reservatas*, prout ab iis absolvere possunt tantum pauci, peculiarem auctoritatem habentes, puta Papa, episcopi, etc., vel contra quilibet sacramenti poenitentiae ministri.

§ 2. QUIS POSSIT FERRE CENSURAM ET IN QUOS.

565. I. Censuram ferre potest omnis ac solus Superior ecclesiasticus, habens in foro externo seu contentioso jurisdictionem, sive ordinariam, sive delegatam. (Bus. ap. S. Alph. n. 9) (1)

Hinc per se nullam censuram ferre possunt parochi, utpote qui potestate fori externi careant. (n. 67)

II. Potestatem ordinariam (Vol. I. n. 117) censuras ferendi habent praecipue :

1º Romanus Pontifex pro universa Ecclesia.

2º Episcopi pro sua quisque dioecesi. Itidem Concilia provincialia vel nationalia pro sua provincia vel natione. Archiepiscopi vero aut Patriarchae subditos suffraganeorum suorum censuris ligare nequeunt, nisi tempore visitationis, aut ubi causa per appellationem ad eorum tribunal devoluta est. Cfr. Vol. I. n. 87.

3º Vicarius generalis episcopi vel etiam Capituli, Sede vacante, seu Vicarius Capitularis. (6ⁱ Decr. l. 5. t. 11. c. 7)

4º Praelati Regularium non tantum generales, sed et provinciales vel locales, nisi contrarium in peculiaribus Ordinis constitutionibus edicatur. Ex iisdem constitutionibus cognoscendum est quatenus eadem facultas competat Capitulis generalibus vel particularibus.

III. Potestatem delegatam ferendi censuras accipere potest omnis et solus clericus seu prima tonsura clericali insignitus, qui non fuerit declaratus incapax jurisdictionis ecclesiasticae, ut declaratum est de clerico conjugato. (6ⁱ Decr. l. 3. t. 2. c. un.)

Hinc, ex jure positivo, talis potestatis accipiendae incapax est laicus. Feminae vero incapacitatem ex ipso jure divino plures repetunt, ex. gr.

(1) Supponimus hic a Dogmaticis demonstratum, Ecclesiae competere jus censuras ferendi. Exponimus tantum quibusnam personis in disciplina vigente competat jus censuras ferendi. Et breviter quidem : quia argumentum proprie ad Jus Canonicum pertinet.

S. Alph. (n. 12) ; alii tamen, ut Ball. P. (n. 35), probabilius eam soli juri humano adscribendam esse, ideoque facultatem censuras ferendi a R. P. feminae delegari posse autumant. Haec controversia potissimum spectat ad interpretanda quaedam capita Decretalium, ex. gr. l. 1. t. 33. c. 12, quibus videtur Abbatissis concessa fuisse aliqua suspensionis ferendae potestas.

566. IV. In omnes et solos subditos alicui Superiori ecclesiastico ferri potest censura : quia subjectio et jurisdictio sunt correlativae. (Bus. ap. S. Alph. n. 13) Quibusdam tamen exceptionibus haec generalis regula temperatur. Hinc, ut praecipuis dubiis occurramus :

1° Censuris ligari nequeunt quicumque non sunt facti per baptismum Ecclesiae subditi. (Vol. I. n. 94. II)

2° *Impuberes*, dummodo sint rationis compotes, censuris ligari possunt. Ecclesia tamen, eorum levitati indulgere volens, regulariter eos ab incurrendis censuris per modum legis statutis eximit. (S. Alph. n. 14) Unam tantum censuram certo hodie incurrunt impuberes, vid. ob violatam monialium clausuram. (n. 599)

3° *Reges et reginae*, ob speciale privilegium quod consuetudine inductum videtur, nullis censuris ab episcopo cui subsunt, plecti possunt. (S. Alph. n. 16)

4° *Episcopi et Cardinales* afficiuntur quidem excommunicationibus papalibus, sicut quilibet fideles, nisi specialiter excipiantur ; verum, ex privilegio in 6° Decr. (l. 5. t. 11. c. 4) contento, nulla lege suspensionem vel interdictum comminante ligantur, nisi specialis eorum mentio fiat.

5° Cum *peregrini* probabilius non subiciantur legibus locorum in quibus non contraxerint quasi-domicilium (Vol. I. n. 96), iidem videntur immunes a lege poenali qua censura ab eorundem locorum episcopis lata fuerit. (S. Alph. n. 27) Nihilominus, si peregrinus commisit delictum contra jus commune Ecclesiae, sortitur forum episcopi illius loci in quo deliquit, et si justis ejus mandatis parere detrectat, ab eo puniri potest, etiam censuris. Rectus enim ordo postulat ut crimina puniantur ubi commissae sint : ne multa maneant impunita. (Lugo, Resp. Mor. l. 6. dub. 22 ; Ball. P. n. 56 seqq.)

6° *Regulares exempti* per se nequeunt ab episcopo censuris coerceri : quod ex ipsa exemptionis notione (Vol. I. n. 97) manifestum est. Attamen, cum omnes Regulares in plurimis punctis auctoritati episcoporum a S. Sede subjecti fuerint, potest episcopus delinquentes circa eadem puncta etiam censuris coercere : qua in re probabilius non agit potestate ordinaria, sed tamquam S. Sedis delegatus. (Schmalzgr. in l. 1. Decr. t. 29. n. 6) Sed quibusdam Regularibus, vid. Mendicantibus et nominatim Soc. Jesu (Const. Pauli III *Licet debitum*, 18 Oct. 1549), concessum est a S. Sede

peculiare privilegium, vi cujus nequeant ab episcopis censura plecti, etiamsi deliquerint circa ea puncta in quibus episcopali jurisdictioni subiecti sunt. (S. Alph. n. 241) Tres tamen casus, in quibus etiam illi specialiter privilegiati Regulares censuris episcopalibus subiecti sint, cum Ball. P. (n. 94 seq.) et Buccer. (Th. Mor. II. p. 317) excipiendos censemus : a) Si, in alienis ecclesiis aut quae suorum Ordinum non sunt, absque episcopi licentia, et in ecclesiis suis aut suorum Ordinum, non petita illius benedictione, aut ipso contradicente, praedicare praesumpserint. (Const. Gregor. XV *Inscrutabili*, 5 Febr. 1622) (1) — b) Si absque approbatione Ordinarii loci praesumant audire saecularium confessiones. (Brevi Innoc. X *Cum sicut accepimus*, 14 Maii 1653) — c) Si audeant imagines ab episcopo non probatas publico cultui exponere. (Const. Urbani VIII *Sacrosancta*, 15 Mart. 1642) Censent tamen plures AA. quibus astipulari videtur Piatius (Prael. Jur. Reg. II. p. 11), posse episcopos procedere censuris contra quoslibet Regulares, modo agatur de casibus in quibus R. P. concesserit episcopis vel expressam facultatem utendi censuris vel saltem in genere facultatem procurandae executionis legis aut cogendi et puniendi contravenientes. Sed, etiamsi quis huic sententiae theoretice adhaeret, negare nequit nostram esse practice probabilem et pro foro conscientiae tutam.

7° Excommunicatio ferri nequit in *integram communitatem*, puta Universitatem, monasterium, etc., sed in illos tantum quos reos esse constiterit. (6ⁱ Decc. l. 5. t. 11. c. 5) Suspendio potest quidem ferri in totam communitatem, licet in ea sint aliqui innocentes : hos tamen afficit tantum quoad functiones ipsi communitati qua tali competentes, quales sunt Superiorum electiones, novitiorum receptio, etc. Tandem interdictum integram communitatem afficere potest : nam per interdictum generale non puniuntur innocentes, sed Ecclesia, iustas ob causas, sua beneficia tam nocentibus quam innocentibus subtrahit. (Schmalzgr. in l. 1. Decc. t. 39. n. 45 seq.)

V. Idem delinquens ligari potest **pluribus censuris**, non tantum specificis diversis (quod per se patet), sed etiam ejusdem speciei, ex. gr. pluribus excommunicationibus : nam vincula moralia, quibus privatio spiritualium bonorum inducitur, multiplicari possunt eadem ratione ac peccata mortalia, quorum quodlibet privat gratia sanctificante. Hinc si quis iterat idem crimen moraliter distinctum a primo, cui imposita est censura, toties censuram incurrit. (S. Alph. n. 116) Applicentur regulae datae Vol. I. n. 164 seqq. de numerica peccatorum distinctione.

(1) Possunt tamen praedicare in ecclesiis alienis sine venia Ordinarii duabus aut tribus vicibus vel ex licentia parochi, ubi religiosus transit per locum in quo non residet Ordinarius. (S. Alph. de Priv. n. 125)

567. VI. Praelati Regulares possunt per particularem sententiam censura innodare subditos suos, ubicumque isti versantur, cum jurisdictione eorum sit potissimum personalis. Sed, per modum statuti, censuram latae sententiae imponere possunt tantum intra territorium in quo auctoritatem exercent, ex. gr. provincialis intra provinciam : ne jurisdictionem suam extendant ultra limites sibi praefixos. (S. Alph. n. 20 ; Ball. P. n. 103)

VII. Episcopus, extra dioecesim suam commorans, potest quidem censuram ferre per modum praecepti aut statuti ad futura crimina praecavenda ; regulariter vero idem facere nequit per modum sententiae : hic enim est actus jurisdictionis contentiosae, quam extra territorium exercere nequit. (Clement. l. 2. t. 2. c. un.)

Dicitur *regulariter*, quia tres casus excipiendi sunt : *a*) Si contumacia sit tam manifesta ut non indigeat cognitione causae, aut causa jam sit cognita in proprio territorio : nam sic deest ratio prohibitionis. — *b*) Si episcopus sit injuste expulsus a sua dioecesi et petierit, quamvis forte non obtinuerit, licentiam Ordinarii loci. — *c*) Si tum Ordinarius loci, tum partes consenserint ut causa in hoc territorio alieno instruatur. (S. Alph. n. 21)

VIII. Subditi, extra suam dioecesim vel in loco dioecesis exempto, puta monasterio, delinquentes, non incurrunt censuram huic delicto ab episcopo suo adnexam. Cfr. Vol. I. nn. 95 et 97. Attamen contrarium dicendum est si delinquens physice quidem extra territorium episcopo subjectum versatur, sed moraliter intra idem territorium deliquisse censendus est. Ita, si lata sit censura in parochum a sua paroecia absentem ultra duos menses, ea ligabitur parochus in alia dioecesi commorans : quia delictum *non residendi* censetur commissum in paroecia. (Schmalzgr. l. c. n. 50)

Ubi vero censura praecepto speciali ad crimen quoddam praecavendum lata est, ex. gr. suspensio latae sententiae intentata clerico ebrioso si iterum tabernam bibiturus ingrediatur, subditus autem extra territorium episcopi delinquit, censura omnino incurri videtur : praeceptum enim ossibus haeret. (Vol. I. n. 84) Censet quidem S. Alph. (n. 23) contrariam quoque sententiam esse probabilem. Sed, cum sententia ista unice nitatur confusione inter praeceptum et statutum, quod reapse extra territorium non obligat, censemus cum Ball. P. (n. 101) veram probabilitatem ei non esse agnoscendam, licet quidam veteres DD. eam tenuerint.

IX. Episcopus existens in sua dioecesi potest ligare censuris sub-

ditum in aliena dioecesi existentem pro crimine in propria commissio : secus enim talis delinquens a nemine puniri posset. (S. Alph. n. 22) Non constat vero num censura punire possit subditum qui, nulla speciali sententia praecedente, extra territorium episcopo subjectum deliquit. Probabilius id potest, ut opinantur Laymann (l. 1. tr. 5. p. 1. c. 4. n. 7), Ball. P. (n. 102), etc. : quia iudex domicilii reum citare potest, nisi a iudice delicti praeventus fuerit, perinde ac peregrinum in sua dioecesi delinquentem Ordinarius citare potest. (n. 566) Contrarium opinatur S. Alph. (n. 23), ratus id clare edici c. *Ut animarum* (6ⁱ Decr. l. 1. t. 2), in quo tamen agitur tantum de censura quae in antecessum feratur per modum statuti generalis.

§ 3. QUAENAM REQUIRANTUR AD CENSURAM INCURRENDAM.

568. I. Ex parte culpa ob quam censura incuratur, requiruntur, saltem ex Jure universali Ecclesiae et cui omnes Rom. Pontifice inferiores se conformare debent in censuris ferendis, **conditiones sequentes :**

1° Ut sit *peccatum grave*. Etenim culpa quae undecumque levis est, neque ob scandalum, periculum commune vel aliam rationem mortalis evadit, non habet proportionem cum censura, quae inter ecclesiasticas poenas gravissima est. Non repugnat tamen Juri naturali vel ecclesiastico, delictum undecumque leve puniri aliqua suspensione vel interdicto ad breve tempus duraturo, neque censuris proprie dictis adnumerando. (n. 563) Hinc patet eum qui committit peccatum de se grave, cui censura adnexa sit, sed ob ignorantiam, passionis impetum, etc. a mortali reatu immunis est, simul etiam a censura excusari. Si vero dubitatur num peccatum cui Superior adnexuit censuram, satis grave sit ad tantam poenam incurrendam, standum est pro auctoritate Superioris (n. 102, III), ideoque et pro censurae validitate. (S. Alph. n. 32)

2° Ut sit *peccatum grave*, non tantum quoad actum internum, sed etiam *quoad substantiam operis externi*. Cfr. dicta in argumento simili n. 343. Haec conditio potius ex praxi Ecclesiae quam ex defectu potestatis ad censuram peccato mere interno imponendam, derivanda videtur. (Vol. I. n. 92) Hinc censuram contra haereticos latam non incurrunt qui haeresim actu mere interno committunt, vel aliqua tantum verba proferunt quae non sint de se apta ad haeresim significandam. (S. Alph. n. 34)

3° Ut peccatum istud sit *opere consummatum*, eodem sensu quo ea conditio requiritur ut casus aliquis sit reservatus. (n. 343) Quare actus imperfecti sub censuram non cadunt, nisi Superior eos diserte hac

poena affecerit. Verba igitur censurae semper stricte interpretanda sunt, neque includendi sunt casus quibus verba adhibita non convenient sensu omnino proprio. Cfr. dicta Vol. I. n. 112 de interpretanda lege *odiosa*. Hinc excommunicationem canonis non incurrit qui in clericum explodit, sed eum non ferit : quia non habetur actio sub censura interdicta, vid. violenta clerici percussio. Ita etiam mandantes et consulentes ex. gr. episcopi percussorem, non incurrunt censuram, quando effectus secutus non est : quia excommunicatio haec (n. 588. V) praecipue lata est ad impediendam percussorem, ac proinde mandantes et consulentes accessorie tantum in ea comprehenduntur. Probabiliter etiam a censura iidem immunes sunt, quando constat mandatum vel consilium non influxisse in effectum, ex. gr. quia exsecutor jam ad scelus patrandum determinatus erat, vel quando dubium est num ista in effectum influxerint : nemo enim censendus est ligari censuris, donec constet impletas esse omnes conditiones lege positas. (S. Alph. n. 38 seq.) Attamen censuram incurrunt mandantes et consulentes, etiam effectu non secuto, quando lex fertur principaliter in ipsum mandantem et consulentem, vid. quando impedire vult non tantum effectum, sed etiam in se et ratione sui ipsiusmet mandatum et consilium. (Ball. P. n. 138 seq.)

4° Ut peccatum istud sit *conjectum cum contumacia*, sensu supra (n. 563) explicato.

569. II. De ordine servando a Superiore qui censuram fert (quod argumentum potius ad forum externum pertinet), sufficiet notasse sequentia :

1° Prorsus necessaria est aliqua *comminatio* censurae incurrendae : nam sine hac comminatione haberi non posset contumacia quae ad censuram incurrendam essentialis est. Haec ratio minime urget quando suspensio vel interdictum imponitur per modum poenae vindicativae : quare in hoc casu nulla requiritur praevia monitio. Neque necessaria est specialis monitio ad incurrendam censuram a Jure vel per generalem sententiam pro avertendis futuris culpis latam : ipsum enim Jus vel generalis sententia, cum publica sint, perpetuo monent ubi aliquid sub censura prohibent. Nihilominus, si Superior vellet authentice declarare aliquem incidisse in censuram a Jure latam, deberet eum citare ut se defendere posset, si forsan causam haberet a censura excusantem : secus hujusmodi declaratio nulla esset, utpote recto procedendi ordinis contraria. Excipe casum quo delictum et delinquentis contumacia notoria essent. (Reiff. in l. 5. Decr. t. 39. n. 21 seqq. ; Ball. P. n. 167 seq.)

2° Quotiescumque censura fertur per sententiam specialem, is qui eam fert tenetur, juxta c. *Reprehensibilis* (Decr. l. 2. t. 28), canonicam monitionem praemittere. Haec autem in eo est quod iudex ecclesiasticus

declarat delinquenti fore ut hac vel illa censura ligetur nisi resipiscat. Atque haec monitio ter repetenda est, labentibus inter singulas monitiones saltem duobus diebus, quamquam, ubi justa causa adfuerit, sufficit una monitio quae pro tribus valere significetur ac propterea peremptoria dicitur, seu sex dies ad resipiscendum dentur, seu, causa urgente, brevius tempus concedatur. Haec communiter deducunt DD. e c. *Constitutionem*. (6ⁱ Decr. l. 5. t. II) Nullo autem certo jure requiritur ut monitio canonica in scriptis fiat. (Ball. P. n. 184)

3° Quae modo diximus de formalitatibus quas Jus Canonicum censurae praemitti jubet, servanda sunt etiam ubi Jus comminatur censuram quae sit tantum ferendae sententiae. Etenim in cit. c. *Reprehensibilis* jubetur indistincte praemitti canonica monitio “ nisi forte talis sit culpa quae ipso suo genere suspensionis vel excommunicationis poenam inducat. „ Quae verba non conveniunt casibus in quibus censura non ex ipsa culpa, sed tantum e sententia judicis oritur. (Reiff. l. c. n. 26) Quare deserenda videtur sententia contraria, quam S. Alph. (n. 55) probabiliorem vocat. Neque monitionem omitti posse censemus quando delictum et contumacia sunt notoria, ut plures excipiunt, ex. gr. Reiffensuel (l. c. n. 27), allegatis rationibus quae potius spectant ad declarandam censuram qua quis jam ligatus sit. (Cfr. Ball. P. n. 166 seqq.)

4° Quamquam graviter peccat Superior qui sciens volens praedictas formalitates notabiliter negligit, nullo jure sancitum est censuram propter talem omissionem fore semper invalidam. Hoc contingeret tantum si quid omitteretur quod contumaciae inducendae necessarium sit, nempe unica saltem admonitio, vel quod omitti nequeat sine injustitia manifesta, vid. ut reus citetur et ad sui defensionem admitatur. (Suar. de Cens. disp. 3. sect. 12. n. 3; Reiff. l. c. n. 37)

5° Censura sub gravi ferenda est *in scriptis*, ut patet e c. *Cum medicinalis* (6ⁱ Decr. l. 5. t. 11), quo graves poenae imponuntur judici qui aliter facere praesumpserit. Nihilominus censura ore tenus lata valet. (D'Annib. l. n. 329)

§ 4. QUAENAM A CENSURA EXCUSANT.

570. I. A censura excusat **ignorantia** sive facti, sive juris, sive ipsius censurae : ignorans enim caret contumacia. Ab eadem tamen non excusat ignorantia crassa seu supina. Hanc bipartitam regulam omnes DD. deducunt ex c. *Ut animarum* (6ⁱ Decr. l. 1. t. 2) : “ Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes : dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina. „ Nam, licet in hoc textu de Ordinariis tantum

sententiis mentio fiat, DD. merito principium istud, aequitatis plenum, etiam RR. PP. legibus applicandum existimant.

Hinc a censura excusat quaelibet ignorantia, quae non sit graviter culpabilis. Sed inter DD. controvertitur utrum quaelibet ignorantia graviter culpabilis dicenda sit crassa, et consequenter sufficiat ad censuram incurrendam, an crassa dicenda sit tantum ea quae oriatur e negligentia gravissima, seu cum gravi excessu conjuncta sit. Pro priore sententia stat S. Alph. (n. 45) post Suar. (de Cens. disp. 4. sect. 10. n. 12) aliosque; posteriorem tuentur Sanch. (de Matrim. l. 9. disp. 32. n. 31), Ball. P. (n. 158 seq.), etc. Hanc posteriorem sententiam in praxi applicare licet, cum in odiosis minimum tenendum sit. Opinamur tamen priorem esse veriore: siquidem R. P. non est supponendus can. cit. introduxisse in argumentum practicum distinctionem quae potius mera subtilitas dicenda sit, cum nemo determinare possit quomodo differat ignorantia graviter culpabilis ab ea quae cum gravissima negligentia conjuncta sit.

II. Quando censura fertur cum specialibus clausulis, vid. contra eos qui aliquod peccatum *scienter* vel *ausu temerario* fecerint vel facere *praesumpserint*, ab ea incurrenda excusat ignorantia etiam crassa: nam certe minorem reatum inducit quam plena scientia.

Controvertitur autem num a tali censura excuset ignorantia affectata. Negantem sententiam tamquam communiorem sequitur S. Alph. (n. 48): quia ignorantia affectata includit dolum formalem et aequivalet scientiae. Affirmantem vero propugnant Sanch. (in Dec. l. 2. c. 10. n. 38), Ball. P. (n. 154), etc.; quia in odiosis, ubi requiritur ad poenam incurrendam scientia *formalis*, non est censendus eam incurrisse qui scientiam legis *aequivalenter* tantum habet. Hanc sententiam ducimus probabiliorem.

571. III. Ab incurrenda censura excusat **oblivio** vel **inadvertentia**, perinde atque ignorantia habitualis. (Suar. de Cens. disp. 6. c. 2. n. 12) Etenim adversus Ecclesiae legem contumax dici nequit qui ad eam non attendit. Cfr. Vol. I. n. 16. Attamen, ubi agitur de censura quam delinquens optime novit, vix fieri potest ut ad eam nullatenus advertat, saltem dum se ad delictum committendum accingit; neque ad eam incurrendam requiritur ut in actu physico peccati, puta duelli, percussione clerici, etc. de ea cogitet.

IV. A censura excusat quoque **metus gravis**. Nam si censura adnectitur legi positivae, haec, ob incommodum grave per accidens ortum, obligare desinit (Vol. I. n. 114); si vero adnexa est legi naturali

vel divinae negativae, manet quidem peccatum, sed deest contumacia, eo quod metum passus potius ob naturae infirmitatem quam ob voluntatem obstinatam peccat. (Ball. P. n. 158 seq.) Attamen excipiendus est casus quo commune bonum religionis aut morum postulat ut, non obstante metu, lex obligare pergat, etiam quatenus poenam irrogat. Exemplum notissimum habes in eo qui metu gravis mali duellum acceptat. (n. 595)

V. Appellatio excusat ab incurrenda censura, si quis contra eam nondum absolute, sed conditionate tantum latam seu comminatum, legitime appellaverit (Decr. l. 2. t. 28. c. 40); eadem non excusat a censura quae jam absolute lata fuerit. (6ⁱ Decr. l. 5. t. 11. c. 20)

572. VI. Censuram non incurrit is contra quem lata est **per sententiam injustam**, sive desit causa ob quam juste possit censura ligari (n. 568), sive talis causa subsistat quidem, sed in foro externo probata non fuerit. Attamen regulariter publice gerere se debet ac si censura reapse ligatus foret: nam plerumque sine scandalo aliter fieri non posset, cum videretur contemni auctoritas legitimi Superioris. Secreto autem et secluso scandalo, non tenetur ad censuram, quae reapse nulla est, observandam. Sed haec intelligenda sunt de injustitia manifesta, non autem de dubio, in quo legitimo Superiori omnino parendum est. Cfr. Reiff. in l. 5. Decr. t. 39. n. 38 seqq.

VII. Ab incurrenda censura probabilius excusat **recessus de contumacia** ante tempus quo, juxta sententiam vel legem, incurratur. (Salmant. de Cens. c. 1. n. 153; S. Alph. n. 40) Illum autem intelligimus a contumacia recessisse qui animum retractaverit, et modo quo potuerit effectum impediverit (D'Annib. l. n. 333. nota 23), etiam sine attritione, quia habitus gratiae non facit ut effectus ille minus a voluntate pendeat. (Lugo, de Poenit. disp. 16. n. 444)

Hinc probabiliter non incurrit censuram latam contra procurantes abortum, effectu secuto (n. 608), is qui ante foetus ejectionem animum retractat eamque impedire conatur. Pariter excusabitur a censura contra mandantes occisionem episcopi lata (n. 588. V), is qui ante mandati executionem illud revocare conatur, licet revocatio mandatario innotescere non potuerit. (S. Alph. n. 40)

§ 5. QUIS POSSIT ABSOLVERE A^o CENSURIS.

573. I. Censura proprie dicta (n. 563) numquam desinit sine absolutione. Constat ex Jure Canonico (Decr. l. 5. t. 39. c. 28) et damnata ab

Alex. VII prop. 40^a : “ Quoad forum conscientiae, reo correcto ejusque contumacia cessante, cessant censurae. „ Excipe, si censura irrogata fuerit sub conditione resolutive, et haec impleta fuerit : tunc enim absolutio implicite continetur in sententia qua fertur censura.

II. A censura lata **per sententiam particularem** in personam determinatam absolvere possunt, ordinarie seu extra mortis articulum, tantum :

1° Qui eam tulit, idque etiamsi censuratus jam domicilium mutaverit, vel in propriam dioecesim redierit; imo in his casibus ab episcopo novi domicilii vel propriae dioecesis absolvi nequit. (Ball. P. n. 204)

2° Censurantis Superior, dummodo pleno jure sit talis. Ideo Archiepiscopus nequit absolvere subditos suffraganeorum suorum, nisi tempore visitationis, vel si causa ad ipsum per appellationem devoluta fuerit.

3° Censurantis successor.

4° Delegatus ab uno e praedictis.

III. A censura lata **a jure communi vel ab homine per sententiam generalem** in personas indeterminatas, si non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum potest absolvere a mortalibus. Id communiter deducunt DD. ex c. *Nuper* (Decr. l. 5. t. 39), ubi Innoc. III dat hanc generalem rationem : “ Quia conditor canonis ejus (sententiae) absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. „ Hanc absolutionem confessarii dare possunt tam intra quam extra confessionem.

Probabilius valet hujusmodi absolutio pro foro etiam externo, siquidem Innoc. III (l. c.) eam minime ad internum coarctat. (S. Alph. n. 70) Attamen, si censura publica seu notoria est, non licebit publice uti absolutione, antequam etiam de hac publice constet. Constat autem si publice innotescet censuratum confessum esse habenti facultatem absolvendi et satisfactionem, si qua requirebatur, exhibuisse : nam ita cessabit periculum scandali. (Suar. de Cens. disp. 7. sect. 5. n. 29)

574. IV. A censura **reservata** absolvere nequit *ordinarie* nisi is, qui eam sibi reservavit, vel ejus Superior pleno jure, aut successor, aut ab uno ex his delegatus.

Sed *in articulo mortis* quilibet sacerdos (Conc. Trid. Sess. 14. c. 7) a qualibet censura absolvere potest eadem ratione ac dictum est (n. 346. II) de casibus sine censura reservatis. Excipienda tamen suspensio, quia Trid. (l. c.) cavet his tantum quae animarum intersunt. (D'Annib. l. n. 349. nota 44) Insuper ex const. *Apostolicae Sedis* 12 Oct. 1869,

firma manet quoad absolutos ab excommunicationibus specialiter Sed. Ap. reservatis obligatio *standi mandatis Ecclesiae*, si convaluerint. Obligationem hanc, quam alii aliter interpretabantur, S. Inqu. 19 Aug. 1891 declaravit imponi sub poena reincidentiae in eandem excommunicationem et "importare onus sive per se, sive per confessarium, recurrendi ad S. Pontificem ejusque mandatis obediendi, vel novam absolutionem petendi ab habente facultatem absolvendi a censuris S. Pont. speciali modo reservatis. „ (N. R. Th. t. 24. p. 166) Nullus vero recursus necessarius est ei qui, in eodem articulo, a simpliciter reservatis censuris absolutus fuerit. (S. Inqu. 17 Jun. 1891; Coll. P. F. n. 2171)

In casibus vere urgentioribus, in quibus absolutio differri nequeat absque periculo gravis scandali vel infamiae, confessarii quilibet dare possunt absolutionem, injunctis de jure injungendis, a censuris etiam speciali modo R. P. reservatis (1), sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi poenitens saltem infra mensem per epistolam et per medium confessarii, recurrat ad S. Sedem. (S. Inqu. 23 Jun. 1886 et 17 Jun. 1891; Coll. P. F. nn. 1012, 2171) Attamen, ubi sic absolvitur poenitens qui iterum non occurret, ex. gr. occasione missionis, sufficit ab eo exigere promissionem scribendi, tacito si vult nomine, ad S. Poenit. intra mensem et standi illius mandatis, quin confessarius ipse scribat. (S. Poenit. 7 Nov. 1888; Coll. P. F. n. 1013) Adverte poenam istam reincidentiae ferri etiam contra eos, qui a simpliciter reservatis absoluti fuerint. (S. Inqu. 17 Jun. 1891) Insuper, ex resp. cit. 19 Aug. 1891, absolutio haec directa est, ideoque dubitari nequit quominus accusandum sit peccatum reservatum.

Tandem quaecumque modo dicta sunt de facultate absolvendi in casibus vere urgentioribus, ex rescripto S. Inqu. 18 Jun. 1897 (Act. S. S. t. 30. p. 124) extendi possunt ad casum quo nec infamia, nec scandalum est in absolutionis dilatione, sed durum valde est pro poenitente in gravi peccato permanere per tempus necessarium ad petitionem et concessionem facultatis absolvendi a reservatis. Merito autem videri potest durissimum manere in peccato per unam diem.

(1) Attende non esse ab ista facultate excipiendos casus Bullae *Sacramentum Poenitentiae*; hi solent quidem propter severissimam reservationem (p. 354.V) a Theologis dici *specialissime reservati*, sed talis denominatio in ipso Jure non reperitur, ac proinde ad eos extendi potest facultas data pro casibus specialiter S. Sedi reservatis, nisi contrarium constet. Attamen si quis, in casu urgentiori, absolutionem daret sacerdoti qui complicem absolvisset, eidem imponere deberet ut jam statim a confessione complicitis accipienda abstineret vel, si id absque scandalo facere non posset, aliis saltem remediis severioribus periculum novi lapsus praecaveret. (Pennacchi, op. cit. t. II. p. 615)

575. V. Extra casus modo (IV) explicatos, jam simplex confessarius absolvere nequit a censuris R. P. reservatis eos qui impediti sunt, etiam in perpetuum, quominus R. P. adeant; sed recurrendum est, saltem per litteras, ad Majorem Poenitentiarium vel ad episcopum, si iste habet facultatem a casu de quo agitur absolvendi. Ita respondit S. Inqu. 23 Jun. 1886 et 17 Jun. 1891. Imo 30 Jul. 1886 (Coll. P. F. n. 2171) declaravit tuto doceri jam non posse sententiam quam multi antiqui et recentes Theologi tenebant: "ad episcopum aut ad quemlibet sacerdotem approbatum devolvi absolutionem casuum et censurarum, etiam speciali modo Papae reservatorum, quando poenitens versatur in impossibilitate personaliter adeundi S. Sedem.", Et 30 Martii 1892 iterum respondit: "Decretum diei 23 Junii 1886 omnino obligare praximque contrariam tolerandam non esse.", Quare jam inter recentiores scriptores nemo est qui suam probabilitatem antiquae praxi manere contendat.

Haec obligatio recurrendi Romam, saltem per epistolam, viget etiam pro casu qui, absque censura, specialiter Rom. Pont. reservatus est (n. 400), ut declaravit S. Poenit. 7 Nov. 1888. Neque ab ea excusat generale periculum ne epistolae a Status civilis administris aperiuntur, cum in precibus nomina et cognomina sint supprimenda. (S. Poenit. ib.)

Attamen, juxta responsum S. Inqu. 9 Nov. 1898: "Quando neque confessarius neque poenitens epistolam ad S. Poenitentiarium mittere possunt, et durum sit poenitenti adire alium confessarium, in hoc casu liceat confessario poenitentem absolvere, etiam a casibus S. Sedi reservatis, absque onere mittendi epistolam.", Hujusmodi casus contingere potest si poenitens scribere nescit, confessarius vero scribere nequit citra omne prorsus non improbabile evulgationis periculum vel responsum a S. Poenitentiarium postea accipiendum poenitenti communicare aut nullatenus aut non sine secreti periculo potest. Minime vero comprehenditur sub hac exceptione casus sacerdotis qui complicem absolverit, ut 7 Junii 1899 respondit S. Officium. Ratio est quod saltem poenitens in hoc casu scribere poterit ad S. Poenitentiarium, reticito si vult nomine; quod sufficit, juxta responsum S. Poenit. 7 Nov. 1888. (n. 574)

Insuper eadem obligatio scribendi non spectat ad censuras ab Ordinariis reservatas. Cfr. n. 347.

VI. Episcopis concessit Trid. (Sess. 24. de ref. c. 6) facultatem absolvendi in foro conscientiae delinquentes quoscumque sibi subditos in dioecesi sua per seipsos aut Vicarium, ad id specialiter deputandum, a quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis. Occultus autem censetur casus etiamsi per aliquos testes probari potest, dummodo neque notorius sit, neque talis ut nulla tergiversatione celari

possit. Hanc facultatem confirmavit Pius IX (Const. *Apostolicae Sedis*), excipiens tamen ab ejus ambitu censuras speciali modo Sedi Apostolicae reservatas.

Ex Tridentini tenore liquet hanc facultatem exerceri non posse ab episcopo nisi cum *subditis*: quo nomine tamen probabilius veniunt etiam peregrini; quia, ex universali consuetudine, censentur subditi episcopi in cujus dioecesi versantur, quoad sacramenta poenitentiae et Eucharistiae, et consequenter quoad absolutionem ab excommunicatione, quae ad haec sacramenta praexigitur et cum confessione connectitur. (Sanch. Dec. l. 2. c. 11. n. 9; Ball. P. n. 239 seq.) Altera tamen facultas quam Trid. (l. c.) facit episcopis dispensandi in suspensionibus ex delicto occulto provenientius, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, non potest exerceri cum peregrinis, etiamsi hi fungentes aliquo officio, puta medici, in ejus dioecesi commorentur, ut declaratum est a Gregorio XIII. (S. Alph. l. 6. n. 593) Quid praecise intenderit Trid. verbis *in dioecesi sua* non satis convenit. Alii putant requiri ut episcopus sit in dioecesi, alii ut dispensandus in ea versetur. Practice sat erit alterutrum in ea versari. (D'Annib. l. n. 346; Ball. P. n. 250) Tandem verba *in foro conscientiae*, alii (S. Alph. l. c.) ita explicant ut episcopo liceret tantum intra confessionem absolvere; alii (Lugo, de Fide, disp. 23. n. 64; D'Annib. l. c.) probabilius censent per ea tantum denegari absolutioni effectus in foro externo.

Praeter hanc quasi-ordinariam potestatem, solent episcopi habere a S. Sede facultates temporaneas absolvendi, per se vel per alios, etiam a casibus specialiter R. P. reservatis, nulla distinctione facta inter casus occultos et casus notorios. Practice igitur qui facultate absolvendi indiget, fere semper ab episcopo intentum obtinere poterit.

576. VII. Regularibus jam nullum competit perpetuum privilegium absolvendi a censuris R. P. reservatis: quaecumque enim privilegia hujusmodi concessa fuerant, Pius IX Const. *Apostolicae Sedis* expresse revocavit. Quin etiam ipsos subditos suos ab his casibus absolvere nequeunt Praelati Regulares, ut respondit S. Poenit. 5 Dec. 1873. (Ball. P. n. 252) Solent tamen Regularibus facultates absolvendi a casibus Pontificiis concedi ad tempus: quatenus his facultatibus uti possint tum erga suos, tum erga extraneos, singuli videant e tenore communicationis sibi factae.

VIII. In privilegiis quibuslibet a S. Sede datis numquam comprehenditur facultas absolvendi a censuris R. P. reservatis, nisi de iis formalis, explicita ac individua mentio facta fuerit. In generali vero

concessione absolvendi a casibus et censuris R. P. reservatis non includitur facultas absolvendi a censuris specialiter reservatis. Ita diserte statuit Pius IX Const. cit.

IX. Qui ab episcopo accepit facultatem absolvendi a casibus reservatis, probabilius absolvere potest etiam a casibus dioecesanis reservatis cum censura, nisi episcopus contrariam mentem suam authentice, ex. gr. in folio facultatum confessariis tributarum, manifestaverit. (1) Contrarium quidem opinantur plures, ex. gr. S. Alph. (l. 6. n. 111) et Gury. (II. n. 953) Sed, ut recte advertit D'Annib. (l. n. 347. nota 16) cum Suar. (de Cens. l. 7. c. 4. n. 13) : recepto et usitato more loquendi, nomine casuum reservatorum et illi veniunt qui censuram habent adnexam. Sic. et Trid. pluries, ex. gr. Sess. 14. de Poenit. c. 7. casuum appellatione et peccata et censuras manifeste comprehendit, et eodem sensu loquuntur RR. PP. in Bullis suis, ex. gr. Bened. XIV in Const. *Inter praeteritas* (§§ 17, 25, 29, 51) pro Jubilaeo an. 1750 edita.

X. Facultas delegata absolvendi *ab omnibus censuris* probabiliter complectitur etiam suspensionem et interdictum quae per modum poenae, non autem censurae proprie dictae irrogantur, quia talis facultas late interpretanda est: imo id prorsus certum videtur quoad suspensiones et interdicta quae in Bulla *Apost. Sedis* continentur, in qua omnia censurarum appellatione, lato licet sensu, significantur. (D'Annib. I. n. 358)

§ 6. CUI ET QUOMODO DANDA SIT ABSOLUTIO A CENSURIS.

577. I. Spectata rei natura, absolvi potest a censura absens, imo et invitus : quia, sicut poena in absentem et invitum potest statui, sic et auferri. (Bus. ap. S. Alph. n. 117) Qui vero contumax manet, vid. quia peccatum ob quod censura ligatus est habet tractum successivum, ex. gr. adhaerere sectae franco-muratorum, valide absolvi nequit, nisi ab eo qui legem qua censura statuitur abrogare potest : quia, cum censurae eo spectent ut reus a contumacia recedat, manente illinc lege, hinc contumacia, in continua legis transgressione versatur ; et, si valeret absolutio, illico reincideret in eandem censuram. (D'Annib. I. n. 352)

Nihilominus regulariter non licet absolvere nisi praesentem, qui gratiam absolutionis imploraverit (Decr. l. 5. t. 39. c. 40), a contumacia

(1) Ita factum est in Archid. Mechlin. ut patet e Stat. Mechl. (n. 270. 7o) et Tract. Mechl. de Censuris, p. 147. Cfr. nostrum n. 43.

recesserit, scandalum propter quod censurae subiacebat reparaverit, et, si quem laeserat, satisfecerit parti laesae. Ad haec, si crimen sit de atrocioribus ut percussio clerici, promittere debet se numquam in illud relapsurum. (Decr. l. c. cc. 10, 11, 26) Ratio harum conditionum liquet ex ipsa rei natura et ex officio quod incumbit absolventi, impediendi ne censura contemnatur.

Quandoque tamen absolvere licet nescientem vel invitum, nimirum si ex adjunctis apparet absolutionem fore magis medicinalem quam protractam censuram. (Ball. P. n. 327) Licebit quoque interdum absolvere reum antequam reapse satisfactionem debitam praestiterit, vid. si satisfactionem hanc praestare, antequam absolvatur, vel omnino vel moraliter impossibile sit, ex. gr. quia secus absolutio per longum tempus vel cum magno delinquentis detrimento differenda esset. Ratio est, quod Pontifex, ubi dicit *satisfacta parte*, intelligendus est, quantum poenitens satisfacere potest, quia non est verisimile Pontificem postulare conditionem impossibilem. (Suar. de Cens. disp. 7. sect. 5. n. 41) Probabilius quoque haec clausula non apponitur per modum conditionis a qua pendat absolutionis valor, sed tamquam monitum ut satisfactio, quatenus fieri potest, praestetur : nam generalis regula est, quando in delegatione mere exprimatur communis forma Juris (ut in casu), non esse intentionem committentis inducere conditionem novam, sed tantum admonere delegatum ut servet formam communem. (Sanch. de Matr. l. 3. disp. 33. n. 3 ; Ball. P. n. 275)

II. Probabilius ad solam absolutionem in foro externo dandam requiritur cautio pignoratitia, vel, si haec dari nequeat, fidejussoria de stando mandatis Ecclesiae, satisfaciendo, etc., et pro criminibus atrocioribus, juramentum abstinendi ab eodem delicto. Nam ad absolutionem censurae in foro interno illae duntaxat condiciones requiri videntur, quae cum natura hujus fori secreti conveniunt et necessariae sunt ad peccatum, cui censura cohaeret, absolvendum. (D'Annib. l. n. 351)

578. III. Is qui pluribus censuris est adstrictus, potest absolvi ab una, reliquis manentibus : quia inter eas non est necessaria connexio. (Bus. ap. S. Alph. n. 118) Attamen absolutio, data formula quadam generali, ut fieri solet in sacramento poenitentiae, valet etiam pro censuris invincibili oblivione omissis. Cfr. dicta in argumento simili n. 350.

IV. Non valet absolutio extorta vi aut metu qui injuste inculatur, sive directe, sive indirecte, ad extorquendam absolutionem. (6^a Decr. l. 1. t. 20. c. un.) Pariter invalida est absolutio quae detur ob falsam causam, puta si iudex absolvat quia reus falso dicit se jam emendatum vel parti

satisfecisse : nisi causa ista foret minus principalis, vel iudex perspectam haberet causae allegatae falsitatem. (S. Alph. n. 132)

V. Spectata rei natura, nihil impedit quominus detur absolutio sub conditione sive de praesenti, sive de praeterito, sive de futuro : id enim commune est omnibus actibus merae jurisdictionis. Conditiones de praesenti vel de praeterito generatim adjicere non licet, nisi ex natura rei insint, ex. gr. si vere a contumacia recessisti. Huc refertur formula in confessione usitata : *Ego te absolvo... in quantum indiges* et aliae absolutiones *ad cautelam*, quae praemitti solent beneficiorum collationi, electionibus, etc. ad vitandum ne, ob censuram ignoratam, invalida fiant.

Conditiones de futuro suspendunt valorem absolutionis, donec conditio impleta fuerit, ex. gr. donec satisfactio exhibita fuerit. Eas addere sine justa ratione, non expedit, cum ab usu Ecclesiae alienum sit ; nullo tamen stricto jure prohibetur, modo ad rem pertineant. Accedente autem justa causa, prudenter adjiciuntur. (Bañ. P. n. 288)

VI. Absolutio a censuris dari potest extra confessionem quotiescumque, in facultate concessa, non expresse statuitur ut tantum intra confessionem detur, addendo ex. gr. *in confessione sacramentali*. Quare licebit eam extra confessionem dare, si tantum additur potestatem fieri absolventi *in foro conscientiae* vel *in foro poenitentiae tantum* : quae clausulae nihil aliud important quam absolutionem non profuturam esse in foro externo. Imo, etiamsi additur *confessionibus diligenter auditis, confessione audita*, non semper oritur stricta obligatio ea facultate utendi tantum in confessione, quia saepe haec clausula refertur ad absolutionem a peccatis pro qua simul facultas datur. (Sanch. de Matr. l. 8. disp. 6. n. 11 ; Ball. P. n. 299 seqq.)

VII. Ad valorem absolutionis requiruntur et sufficiunt verba vel alia signa quibus aperte significetur absolutionem impendi, ex. gr. si subito absolutionem petenti capite annuat Superior : nulla enim certa formula jure naturali vel positivo ad valorem absolutionis praescribitur. Levis tamen datur obligatio utendi pro absolutione in foro externo forma quae in Rit. Rom. (tit. III. c. 3) praescribitur, juxta c. *A nobis*. (Decr. l. 5. t. 39) Pro absolutione in foro interiori jubet idem Rit. Rom. adhibere formam communiter in confessionibus usitatam. Ex his patet quid sibi velit *absolvere in forma Ecclesiae consueta*, ut nonnumquam in facultatibus dicitur.

§ 7. QUAENAM CENSURAE LATAE SENTENTIAE HODIE VIGEANT.

579. I. Censurae Papales l. s. hodie vigentes e Const. *Apostolicae Sedis* diei 11 Oct. 1869, tamquam suprema norma, cognoscendae sunt.

Etenim ad tollenda multa dubia circa censuras antiquitas latas, et varia incommoda e minore earum convenientia cum hodiernis adjunctis orta, Pius IX hanc Bullam edidit, de Apostolicae potestatis plenitudine decernens : “ Ut ex quibuscumque censuris, sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, quae per modum latae sententiae ipsoque facto incurrendae, hactenus impositae sunt, nonnisi illae quas in hac ipsa Constitutione inserimus, eoque modo quo inserimus, robur exinde habeant. „

Hinc veteres censurae habendae sunt ut abolitae, nisi clare hujusce Constitutionis tenore renouentur : siquidem scopus Bullae, in prooemio indicatus, fuit definire quasnam censuras *moderari aut abrogare* congrueret, ac proinde ad eas restringendas potius quam augendas tendit. Verum contra censuras in eodem documento relatas afferri nequit consuetudo, etiam immemorabilis, qua, ante ejusdem editionem, vim suam amiserit vel ipsa censura vel lex cui adnectitur. Declarat enim Pius IX eas censuras “ non modo ex veterum canonum auctoritate, quatenus cum hac Nostra Constitutione conveniunt, verum etiam ex hac ipsa Constitutione Nostra. *non secus ac si primum editae ab ea fuerint*, vim suam prorsus accipere debere. „ In hunc sensum pluries S. Inq. respondit, ex. gr. 22 Dec. 1880 (Act. S. S. t. 15. p. 536) circa clausuram monialium, immunitatem asyli ecclesiastici, et necessitatem beneplaciti Apostolici ad alienanda bona ecclesiastica : quae tria servanda esse affirmavit, non obstante consuetudine, etiam immemorabili, quae, in Germania et specialim in Bavaria, vigere affirmabatur.

II. Praeter censuras quae explicite in Const. *Apost. Sedis* recensentur, vigent hodie :

1° Censurae quas tulit Conc. Tridentinum. Intellige eas quas Trid. tunc primum statuit. His enim solis proprie conveniunt verba Const. Pii IX : *quos S. Conc. Trid. excommunicavit..., suspensos aut interdictos ipso jure esse decrevit*. Quare inter omnes convenit abrogatas esse censuras quas Trid. tantum per generales allegationes innovavit, ex. gr. “ qui secus fecerint, poenas a jure inflictas ipso facto incurrant. „ (Sess. 21. de ref. c. 1) Idem, cum sententia communiore et probabiliore (Piat. Comment. in h. l.), censemus de iis censuris quas Trid. speciali allegatione innovavit, ex. gr. innovando (Sess. 14. de ref. c. 6) Constit. Clementis V qua edicatur suspensio ipso facto incurrenda a clericis qui, in sacris constituti, vestem statui suo congruentem deferre renuunt.

2° Censurae ante Const. *Apost. Sedis* latae et in suo vigore perstantes, sive pro R. P. electione, sive pro interno regimine quorumcumque Ordinum et Institutorum Regularium, necnon quorumcumque Collegiorum, Congregationum, Coetuum Locorumque piorum. (Const. cit.) Ad internum autem regimen illorum Institutorum imprimis spectant censurae, quibus praecaventur delicta sociorum contra status sui obligationes, ex. gr. apostasia a religione; deinde etiam illae, quibus extranei arcentur ab interno isto regimine perturbando, ex. gr. per Ordinis impugnationem. Contra ad internum regimen non spectat, neque jam viget excommunicatio lata a Clemente VIII contra Regulares qui, sine debita facultate, a casibus quos episcopi in sua dioecesi reservant, absolvere praesumunt. (Piat. Comment. in h. l.)

3° Censurae quas R. P. post editam Const. *Apostolicae Sedis* promulgavit. Eas enumerabimus cum cit. Const. censuris.

CAPUT II.

DE EXCOMMUNICATIONE.

§ 1. QUID ET QUOTUPLEX SIT EXCOMMUNICATIO.

580. DEFINITIO. Excommunicatio est censura ecclesiastica, qua quis a fidelium communione separatur et bonis, quae illi inter se communicant, privatur. (Reiff. in l. 5. Decr. t. 39. n. 50) Quibusnam bonis privetur excommunicatus, explicabitur sequenti paragrapho.

Ab excommunicatione non differt essentialiter *anathema*. Haec vox saepe usurpatur tanquam plane synonyma cum priore, ex. gr. ad calcem canonum Conc. Tridentini. Quandoque etiam in Jure (Decr. l. 2. t. 1. c. 10) opponitur excommunicationi et designat extraordinariam solemnitatem qua eadem censura pronuntiatur, vid. ab episcopo quem circumstant duodecim presbyteri manu tenentes lucernas ardentes quas, pronuntiata sententia, in terram projiciant. (Pontif. Rom. P. III)

581. DIVISIO. Ad novissima usque tempora distinguebatur excommunicatio in *majorem* (modo definitam) et *minorem*. Haec censura incurreretur tantum ab iis qui cum excommunicato vitando communicabant, et sola perceptione sacramentorum privabat. Desiit vigere a promulgata Bulla *Apostolicae Sedis*: siquidem censura erat, neque in

eam Bullam relata est. (n. 579) In hunc sensum respondit S. Inq. 5 Dec. 1883. (Coll. P. F. n. 1008)

Reliquae excommunicationis divisiones eadem sunt quae supra (n. 564) de censuris in genere explicatae sunt. Sed manet explicandum discrimen quod inter ipsos excommunicatos viget: quorum alii tolerandi, alii vitandi nuncupantur.

Discrimen istud inductum est celebri Const. *Ad evitandam*, quam Martinus V dedit in Conc. Constantiensi: antea enim vitandi erant omnes quos constabat esse excommunicatos. Hodie igitur, juxta hujus Const. tenorem, vitandi sunt tantum:

1° Qui nominatim, expresse et publice tamquam excommunicati a iudice competente denuntiantur, vel, ubi agitur de excommunicatione l. s., qui eam attraxisse, sententia pariter judiciali et publica, declarantur. Non sunt ergo vitandi quilibet excommunicati notorii, vel qui tantum cum aliis, ejusdem criminis participibus, generali quadam expressione declarati sunt excommunicati, sed non sunt designati proprio nomine vel titulo qui nomini aequivaleat. (Aichner, Comp. J. Eccl. § 218)

2° Publici et notorii clericorum percussores, etiamsi non fuerint denuntiati tamquam excommunicatione canonis innodati. Attamen in praxi vix unquam aderit obligatio vitandi eos qui denuntiati non fuerint. Nam Martinus V (Const. cit.) eos tantum clericorum percussores vitandos esse declarat quos "adeo notorie constiterit incidisse (in excommunicationem) quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, *nec aliquo juris suffragio excusari*." Jamvero, propter haec ultima verba, S. Alph. (n. 144) probabile censet vitandum non esse clerici percussorem usquedum in iudicio confessus aut condemnatus fuerit: quia antea semper aliquo suffragio valet excusari, dicendo, ex. gr. se ad defensionem percussisse, ebrium fuisse, ignorasse censuram, etc.

Advertendum est facultatem communicandi cum excommunicatis toleratis (idem dic de ligatis alia censura), datam esse ceteris fidelibus "ad vitanda scandala et multa pericula subveniendumque conscientiis timoratis", nullatenus autem esse favorem ipsis excommunicatis praestitum quo eorum poenae mitigentur. Ut enim addit Martinus V (Const. cit.): "Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos seu prohibitos non interdumus in aliquo relevare, neque eis quomodolibet suffragari." Ex consuetudine tamen quaedam mitigatio ipsis excommunicatis toleratis concessa est, ut sequenti paragrapho dicturi sumus.

§ 2. QUOS EFFECTUS HABEAT EXCOMMUNICATIO.

582. I. Excommunicatio privat susceptione et usu passivo sacramentorum. Unde nullus excommunicatus, sive toleratus, sive non, potest ea licite recipere sub mortali: nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiae, jacturae bonorum, etc., quia censura non obligat cum tanto rigore. (Bus. ap. S. Alph. n. 158) Hinc etiam patet ad sacramenta admitti non posse eos qui in externa professione sectae heterodoxae aliquamdiu vixerint, antequam formalem abjurationem vel catholicae fidei professionem ediderint: quamdiu enim hanc professionem non fecerint, saltem in externo foro, habendi sunt tamquam ab Ecclesiae communione separati. Si ad sacramenta admitterentur dum bona fide in suis erroribus perstent, ansa daretur existimandi parvi momenti esse discrimen quod inter professionem fidei catholicae et schismaticos errores vigeat. In hunc sensum S. Officium, interrogatum: "An aliquando absolvi possint haeretici materiales qui in bona fide versantur?" 22 Julii 1898 respondit: "Cum scandalum vitari nequeat, negative: praeter mortis articulum; et tunc efficaciter remoto scandalo." (N. R. Th. t. 30, p. 639) Cfr. etiam Instr. S. C. de P. F. 25 Apr. 1868 de juvenibus schismaticis qui in scholis catholicis educantur. (Coll. P. F. n. 479)

Valide tamen quaelibet sacramenta suscipit excommunicatus, etiam ipsam poenitentiam. Nam, licet hanc invalidam reddere possit malis dispositionibus quibus eam recipiat, ipsa tamen censura sacramento valide recipiendo non obstat. Ecclesia enim jurisdictionem confessario non aufert, cum censura afficiat solum censuratum; neque ipsum poenitentem, qui ex jure divino habilis sit ad hoc sacramentum recipiendum, inhabilem reddere potest. (S. Alph. n. 159) Valet igitur absolutio, etiamsi excommunicatio sit reservata vel confessarius, sciens peccata habere adnexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat. (Bus. l. c.)

II. Excommunicati, saltem vitandi, etiamsi in statu gratiae versentur, communibus Ecclesiae suffragiis privantur. His autem intelligenda veniunt spiritualia bona quae ex actionibus et concessionibus Ecclesiae quibuscumque ejusdem membris proveniunt, vid. ex sacrificio Missae aliisque publicis Ecclesiae functionibus, et ex concessione indulgentiarum. Non privantur vero excommunicati illa communione sanctorum quam in Symbolo profiteamur quaeque consistit in fide, caritate et gratia, quibus fideles inter se vinciuntur: cujus unionis vi potest unus fidelis alteri impetrare specialia beneficia eique, modo capax sit, applicare proprias satisfactiones aliosque bonorum suorum operum fructus. Neque prohi-

bentur reliqui fideles quominus, proprio nomine et privata intentione, excommunicatis applicent fructus orationum et bonorum operum. (Reiff. l. c. n. 54 seqq.; S. Alph. n. 163) Quare etiam sacerdos potest, tamquam persona privata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus et Sacro; imo actionem sacrificandi, prout pendet a merito privato operantis, offerre vel ejus in *Memento* in particulari meminisse. (Bus. ap. S. Alph. n. 162) Nec desunt (Gasp. de SS. Euch. I. n. 483) qui existiment, secluso scandalo et vetita communicatione, posse Missam privatim et secreto applicari excommunicatis vitandis, cum nulla certa lege id prohibeatur.

Eadem suffragiorum communium privatione puniri excommunicatos quoque toleratos, alii absolute affirmant (Aichner, l. c.), alii absolute negant. (Gury, II. n. 964) Rectius ita distinguendum censemus cum Lehmkühl (II. n. 886): tolerati excluduntur a numero fidelium pro quibus Ecclesia per suos ministros orat; non impediuntur tamen ministri, quominus *speciali intentione* eosdem includant. Nam hujusmodi distinctio omnino conformis videtur fini quem Martinus V intendit, dum inter vitandos et toleratos distinxit, vid. nullum favorem directe praestandi excommunicatis, sed plenam libertatem relinquendi ceteris ut cum iis communicent. Regulariter tamen non licet Missam vel alia divina officia celebrare pro excommunicatis acatholicis, ut dictum est n. 221.

583. III. Excommunicatio privat usu activo sacramentorum et administratione. Magnum tamen hic viget discrimen inter excommunicatum toleratum et vitandum.

Vitandus regulariter illicite confert sacramenta, etiamsi a fidelibus rogetur; valide eadem administrat, excepta poenitentia, cum jurisdictio ei subtrahatur. Plures tamen sunt casus, in quibus licite sacramenta conferret. Vid. ipse ab hac prohibitionem servanda excusatur quando eam servare nequit absque gravi incommodo, ex. gr. si metu mortis ad sacramenta conferenda adigatur, dummodo comminatio non fiat in contemptum censurae. (S. Alph. n. 170; Ball. P. n. 192) Deinde, in favorem fidelium, potest moribundis administrare poenitentiam (n. 332) vel baptismum, probabiliter etiam Eucharistiam et extremam unctionem. (Schmalzgr. in l. 5. Decr. t. 39. n. 146)

Toleratus graviter peccat si sponte se ingerit sacramentis administrandis, quamvis valide etiam poenitentiam conferat: siquidem jurisdictio non privatur, cum hoc ad utilitatem fidelium expediat. (S. Alph. n. 168) Nullatenus vero peccat si rogatus a ceteris fidelibus sacramenta administrat, nisi forte in statu peccati mortalis existat. Neque ulla speciali ratione indigent fideles ut ab eo sacramenta petant: nam ipsis universe

permissa est a Martino V communicatio cum tolerato. (S. Alph. n. 139)
Cfr. n. 130. V.

IV. Excommunicatio privat usu divinorum officiorum, eorum scil. quae clerici tamquam Ecclesiae ministri obeunt, quales sunt Missa, recitatio divini officii in choro, defunctorum exequiae, etc., minime vero quae privata devotione peraguntur, ut orare in ecclesia dum nulla officia ibidem celebrantur, venerari reliquias et imagines sanctorum, etc. Privatim Horas canonicas recitare potest excommunicatus, ac proinde ab earum obligatione non solvitur.

Prohibitio modo explicata certe servanda est ab excommunicato vitando, et quidem sub gravi ex genere suo. Igitur vitandus, si tempore divinorum officiorum superveniat, monendus est ut recedat et, si nolit, vi extrudendus est, quatenus id sine majore incommodo fieri potest. Si expelli nequit, fideles tenentur, saltem sub levi, ad recedendum; celebrans vero, nondum inchoato canone, debet abrumpere Missam; si canonem inchoavit, potest Sacrum vel proseguere vel abrumpere, ob sententiae utriusque probabilitatem; si jam consecravimus, debet, solo ministro manente, pergere usque ad communionem inclusive et reliqua perficere in sacristia vel alio decenti loco.

Eadem prohibitio per se observanda est etiam toleratis. Attamen probabilis est sententia quam plures recentiores tuentur (D'Annib. I. n. 362. nota 19; Ball. P. n. 397; Lehm. II. n. 891): ex hodierna consuetudine, assistentiam divinis officiis non esse tam rigorose prohibitam toleratis. Sic Ecclesia heterodoxos potius allicit ad officia sua frequentanda quam eos ab iisdem removet, cum hac frequentatione crebro ad conversionem adducantur; neque ullus episcopus increpat catholicos excommunicatos, ex. gr. franco-murales, qui Sacro interesse solent. Attamen non est permittendum heterodoxis ut partem in ipsis sacris caerimoniis sumant, cum, saltem exteriori professione haereseos, ab Ecclesia separati vivant ac proinde tractari nequeant tamquam fideles hujus Matris filii. Ita declaravit S. Inq. (20 Nov. 1850 et 8 Jun. 1859): non licere heterodoxos in funeribus admittere ad participandum precibus vel eis distribuere candelas benedictas, cineres, palmas, etc. neque permitti posse ut parentum schismaticorum pueri officium ministri in sacris caerimoniis exerceant.

584. V. Excommunicatio privat capacitate acquirendi beneficii. Ratio est, quia excommunicatus, etiam toleratus, non potest communicare in officio, proindeque incapax est beneficii, quod datur propter officium. Idque, licet ignoretur excommunicatio: quia ignorantia invincibilis, etsi excuset a culpa, non tamen supplet defectum conditionis

requisitae ad valorem actus. (Bus. ap. S. Alph. n. 179) Attamen si praeditus legitima facultate collationi, electioni, etc. praemitteret (ut fieri solet) absolutionem ad cautelam, valeret collatio, electio, etc. nisi quis excommunicatus sit ob haeresim, quae sub generali absolutione non comprehenditur. (S. Alph. n. 180)

Eadem ratione excommunicatus fit inhabilis ad quaelibet rescripta, sive gratiae sive iustitiae, a R. P. obtinenda. (6ⁱ Decr. l. 1. t. 3. c. 1)

VI. Excommunicatio privat **communicatione forensi**, i. e. iis quae ad iudicium vel civile vel ecclesiasticum pertinent, qualia sunt munera iudicis, advocati, etc. Verum haec privatio in foro civili jam nullum locum habet. In foro autem ecclesiastico eadem viget pro vitandis; pro toleratis vero eatenus tantum quatenus isti, sive ut procurator. sive ut testis, sive ut actor, tum ab adversariis, tum a iudice per exceptionem repelli possunt. (Aichner, l. c.)

VII. Excommunicatus vitandus privatur omni **jurisdictione ecclesiastica**, ita ut, in foro tam externo quam interno, acta jurisdictionis ab eo posita sint ipso jure nulla: excipe pro foro poenitentiali casus supra (n. 583) indicatos. Quae vero ab excommunicato tolerando aguntur, puta collatio beneficii, non sunt ipso jure nulla, sed invalida fiunt si contra ipsum excipiat: sic enim bono communi consulitur, neque ipsis censuratis favor praestatur, juxta Bullam Martini V. (Reiff. l. c. n. 69 seq.)

585. VIII. Excommunicatio certo privat **ecclesiastica sepultura** vitandos, nisi ante mortem fuerint absoluti vel saltem signa poenitentiae dederint: quo in casu, ritu ab Ecclesia praescripto (Rit. Rom. t. III. c. 4) absolvendi erunt, antequam in loco sacro vel benedicto sepeliantur. Quodsi vitandus impoenitens in loco sacro sepultus fuisset, is pollutus esset (n. 242. VI) et cadaver, quatenus fieri posset, eruendum foret.

Excommunicatus toleratus, si occultus erat, certe in loco sacro sepeliri potest; si notorie ut talis cognitus erat, controvertitur. Plures AA., ut Suar. (de Cens. disp. 12. sect. 4. n. 5), existimant eum in loco sacro sepeliri posse, eo quod, sicut jam non prohibemur cum iis viventibus communicare, ita cum mortuis idem possumus. Alii (Bus. ap. S. Alph. n. 186; Reiff. in l. 3. Decr. t. 28. n. 85) posse negant, cum hic prorsus desit ratio licentiae a Martino V fidelibus concessae. Prior sententia sane probabilis et, ad vitanda scandala, hodie in praxi tenenda videtur, nisi aliae rationes ecclesiasticae sepulturae obstant.

IX. Excommunicatio, juxta rigorem Juris, privat quoque **communicatione civili**. (Decr. l. 5. t. 39. cc. 29 et 41) Vid. excommunicati cum

reliquis fidelibus nec contrahere, nec commercia aut negotia habere, nec cum eis cohabitare, convivere, familiariter conversari, officiose colloqui valent, nec fideles cum illis. Attamen, ex hodierna consuetudine, tolerati etiam sponte in civilibus cum reliquis agere possunt. (S. Poenit. 5 Jul. 1867) Quin et pro ipsis vitandis haec poena in desuetudinem abiisse videtur. (Lehm. II. n. 897; Ball. P. n. 411) Etenim rationes quas antiqui DD. (S. Alph. n. 200 seqq.) afferebant ut ostenderent in pluribus casibus licere hanc communicationem civilem, hodie tam late patent ut eae vix non pro quolibet adsint. Jamvero lex quae communiter jam servari nequit, censenda est vim suam amisisse, etsi ab aliquo in particulari servari possit. (Vol. I. n. 83)

X. Praeter effectus supra explicatos, qui dicuntur *immediati* habet excommunicatio quosdam **effectus mediatos**, quorum praecipui sunt :

1° Irregularitas, quae inducitur violatione censurae. Cfr. n. 633. III.

2° Suspicio haeresis, quam incurrit qui per annum in excommunicatione *insorduerit* (Conc. Trid. Sess. 25. de ref. c. 3), seu pertinaciter perseveraverit. Etenim merito censetur contemnere auctoritatem Ecclesiae qui ejusdem poenam praecipuam non curat. Id probabilius restringendum est ad nominatim excommunicatos : effectus enim qui ad forum externum spectat, non videtur extendendus ad eos quos in eodem foro non constat esse excommunicatione ligatos. (D'Annib. I. n. 361. nota 18; Ball. P. n. 371)

§ 3. QUAENAM EXCOMMUNICATIONES HODIE VIGEANT.

586. Excommunicationes l. s. hodie vigentes recensebimus juxta quatuor series in quas, pro majore vel minore absolvendi facultate, in Bulla *Apostolicae Sedis* dispescuntur. Censuris quae magis ad praxim faciant, addemus brevem explicationem : quam, quatenus fieri poterit, cum ipsius Bullae verbis connectemus. Singulis seriebus subjiciemus excommunicationes quae a Tridentino latae permanserunt (n. 579. II), vel recentioribus S. Sedis documentis invectae sunt.

PRIMA SERIES.

Excommunicatio speciali modo Romano Pontifici reservata ligat :

I.

Omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos quocumque nomine censeantur, et cujuscumque sectae existant, eisque credentes, eorumque receptores, fautores ac generaliter quoslibet eorum defensores.

Apostatas : Apostasia est totalis defectio a fide, in actum externum prodiens. Cfr. Vol. I. n. 203. Igitur, ut quis apostata censeatur sensu presso et a transitu ad haeresim diverso, necesse est ut fidem christianam totam abneget ita ut jam inter catholicos computari nolit. Nec refert utrum ad sectam aliquam religiosam, puta Mahumetismum, transeat, an se ab omni religione alienum profiteatur, ut faciunt sic dicti *liberi cogitatores*. (Ball. P. n. 422) Apostatis tamen minime adnumerandi sunt quicumque in practica *indifferentia* de officiis christiani hominis vivunt. (Piat. Comm. in h. l.)

Haereticos. Haec vox designat eos tantum qui externe formalem haeresim admittunt : cujus condiciones explicatas habes Vol. I. n. 203. Nec refert utrum quis haeresim proferat solus an coram aliis (S. Alph. n. 305), utrum verbo, scripto, an facto, ut puta si abdita cordium scire vel futuras hominum liberas actiones, quae soli Deo patent, divinare conatus fuerit per tabulas rotantes, hypnotismum, etc. (D'Annib. Comm. in. h. l.), modo haeresim facto implicitam adverterit.

Hinc patet non omnes qui in secta haeretica educati sunt, huic censurae subiacere : siquidem multi numquam formalem haeresim admiserunt. (Vol. I. n. 204. II) Nihilominus, cum in foro exteriori praesumantur censurae obnoxii, absolutio a censura conversis ab haeresi, saltem ad cautelam, danda est : quodsi dubium est num reapse censuram incurrerint, sacerdos formulae absolutionis inserat vocem *forsan*. (S. Inq. 29 Jul. 1859 ; Schneider, Man. Sac. n. 446) Absolutionem hanc haeticis dare potest episcopus potestate sua ordinaria : siquidem potestatem habet absolvendi personas, quarum delictum quocumque modo ad forum ejus judiciale deductum fuerit, sive invitae, sive sponte compareant. (Bened. XIV, de Syn. l. 9. c. 4. n. 3) Insuper, in locis praesertim mixtae religionis, ut Stat. Foed. Amer., solent episcopi a S. Sede habere et

passim communicare delegatam ab haeresi aut apostasia absolvendi facultatem. (Sabetti, Th. Mor. n. 977) (1) Cfr. n. 259.

Eisque credentes. Non conveniunt AA. quinam praecise hic designentur. Probabilius haec verba non sunt addita nisi ad omnem dubitationem tollendam de iis qui haeresim implicite tantum profitentur, dicendo, ex. gr. vera esse quae Lutherus docuit, licet in particulari nesciant quatenam illa sint. (D'Annib. in h. l.) Alii (Palm. nota ad Ball. P. n. 422) censent his verbis designari eos qui haeresim tenent, quamvis catholici putentur, neque ulli sectae acatholicae adhaereant. Certum est eos omnes sub hac vel praecedente clausula contineri.

Eorumque receptores, fautores ac generaliter quoslibet illorum defensores. His verbis designantur ii qui secundario hac censura percelluntur, tamquam criminis haeresis vel apostasiae participes. Hi excommunicati sunt, si huiusmodi participatio formalis est seu tendit ad haereticos vel apostatas juvandos in suo crimine, minime vero si materialiter tantum eorundem personis auxilium praestant. Sic veri *receptores* haereticorum sunt qui eos in domos suas recipiunt ut haeresis poenam effugiant; *fautores* qui eis auxilium praestant sive positive, puta liberos in secta haeretica educando vel nomen suum tali sectae dando (2), sive negative, vid. omittendo quod non ex mera caritate, sed ex officio faciendum fuisset ad eorum progressus impediendos; tandem *defensores* haereticorum sunt qui eorum doctrinas, vel personas, quatenus haereticae sunt, tuentur. Neque hic refert utrum ii quos ita adjuvant, sint vitandi an tolerati: nam censura fertur propter auxilium praestitum crimini, non autem propter communicationem cum excommunicato. (Suar. de Cens. disp. 21 sect. 2. n. 9)

N. B. In quibusdam dioecesisibus, ex. gr. in Mechliniensi, inter casus episcopo reservatos reponuntur haeresis et apostasia a fide. Aliunde prohibiti sunt Ordinarii (S. C. Ep. et Reg. 26 Nov. 1602) ne superflue sibi reservent casus Sedi Apostolicae reservatos. Quare in reservatione episcopali non comprehenduntur nisi casus haeresis vel apostasiae in quibus poenitens ob ignorantiam (n. 570) censuram non incurrerit.

(1) Hujus tenor solet esse: "Absolvendi ab haeresi et apostasia a Fide, et a schismate quoscunque, etiam ecclesiasticos, tam saeculares quam regulares; non tamen eos qui ex locis fuerint ubi S. Officium exercetur, nisi in locis Missionum ubi impune grassantur haereses deliquerint, nec illos qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint ubi impune grassantur haereses et post judicialem abjuramentum, illuc reversi in haeresim fuerint relapsi, et hos in foro conscientiae tantum."

(2) Ita Card. Vicarius (12 Jul. 1878) Instruct. pro Urbe Romana declaravit excommunicationem hanc incurrere eos "qui, etiamsi animo haeresi non adhaereant, sese vel nomine tenus adscribunt sectae, cujuscunque sit ea nominis, haereticae vel schismatica, quacunque de causa id fiat."

II.

Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros eorumdem apostatarum et haeticorum haeresim propugnantes, necnon libros ejusvis auctoris per Apostolicas Litteras nominatim prohibitos; eosdemque libros retinentes, imprimentes, et quomodolibet defendentes. (1)

587. Scienter. Vox ista, cum in fronte totius sententiae posita sit, afficit non tantum lectionem, sed et tres alias actiones sub censura prohibitas, vid. retentionem, impressionem et defensionem. Itaque ad censuram incurrendam requiritur ut cognoscantur tum prohibitio, tum censura adnexa; excusat vero, saltem probabiliter, quaelibet ignorantia, etiam affectata. (n. 570. II)

Eorumdem apostatarum et haeticorum haeresim propugnantes. His verbis indicatur prior et praecipua series librorum qui hodie sub censura vetantur. Hi libri debent prae se ferre tres condiciones: prima, ut sint apostatarum vel haeticorum; altera, ut haeresim contineant; tertia, ut eandem propugnent. Hinc non prohibetur sub excommunicatione liber qui haeresim tantum contineat, vel nonnisi obiter, paucis et quasi aliud agens defendat (D'Annib. Comm. in h. l.); neque liber qui haeresim quidem propugnet, sed conscriptus sit ab ethnico, Judaeo aliove qui proprie neque haeticus, neque apostata sit. Idem videtur dicendum de libro qui conscriptus esset ab iis qui haeticis vel apostatis crederent, non tamen formaliter haetici vel apostatae essent. Igitur, si quis, antequam legat librum in quo haeresis propugnatur, nescit auctorem esse haeticum vel apostatam, excommunicationem non incurreret, nisi ex ipsa lectione manifestum fiat haeresim vel apostasiam pertinaciter propugnari, ideoque auctorem vere haeticum vel apostatam esse.

Libros. Hoc nomine veniunt etiam publicationes periodicae, in fasciculos ligatae, ut declaravit S. Inq. 13 Jan. 1892. (Coll. P. F. n. 1892) Non videntur tamen comprehendi manuscripta vel libelli non periodici molisque tam exiguae ut nunquam libri nomine proprie designentur: de quo cfr. Vol. I. n. 454. Idem dicendum de ephemeridibus haeresim propugnantibus, quia nequeunt proprie dici *libri*: quae vox sola in tenore censurae adhibetur. Etenim S. Inq. interrogata: "An scienter legentes ephemerides propugnantes haeresim incurrant excommunicationem

(1) Eundem tenorem servavit Leo XIII in Const. *Officiorum ac munerum* (a. 47), qua novas regulas de prohibitione librorum promulgavit. Cfr. istius Const. explicationem Vol. I. n. 451 seqq.

a. 2. Const. *Apost. Sedis* S. P. speciali modo reservatam „ 21 Apr. 1880 respondit : “ Negative. „ Cfr. Penn. Comm. t. II. p. 620.

Necnon libros cujusvis auctoris per Apostolicas Litteras nominatim prohibitos. His verbis determinatur altera series librorum hodie sub censura prohibitorum. In his etiam libris tres debent concurrere conditiones : 1° Ut fuerint prohibiti per Litteras Apostolicas, i. e. per documentum ab ipso R. P. non autem a Congr. Rom. emanatum, seu in forma Bullae, seu in forma Brevis. — 2° Ut in hoc documento libri fuerint expressi *nominatim*, i. e. per proprium titulum. Non comprehenduntur ergo libri qui tantum expresso auctoris nomine damnati sunt : nam, ex usu recepto, non dicuntur nominatim damnati. (Penn. I. p. 126) — 3° Ut damnati fuerint in eodem documento sub poena excommunicationis R. P. reservatae. Hinc a praesenti serie excluduntur libri, etiam nominatim a S. Sede damnati, sed nulla censura adnexa, ex. gr. opus famosi de Lamennais “ *Paroles d'un croyant* „ a Gregor. XVI (Encycl. *Singulari* nos, 25 Jun. 1834) reprobatur ; vel damnati quidem sub poena excommunicationis, sed nulla addita reservatione. Ratio hujus conditionis, quam communissime ponunt Bullae *Ap. Sedis* interpretes, desumitur ex ejusdem scopo, vid. moderandi censuras, nedum novae addantur vel existentes strictius reserventur. Exemplum librorum in quibus tres istae conditiones verificentur, habes in quibusdam operibus Joann. Nuytz, in Regio Taurinensi Athenaeo olim professoris. quae damnavit Pius IX Brevi *Ad Apostolicam*, 22 Aug. 1851. (Penn. I. c. p. 123)

Legentes, retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes. Quo sensu haec quatuor lege ecclesiastica prohibeantur, dictum est Vol. I. n. 455 seqq. Manifestum est non incurri censuram nisi *grave* peccatum commissum fuerit lectione, retentione, etc.

III.

Schismaticos et eos qui a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt.

588. *Schismaticos.* Hoc nomine, quatenus a sequentibus verbis distinguitur, veniunt ii qui non tantum a R. P., tamquam Ecclesiae capite visibili, separantur, sed coetus ab unitatis centro separatos, ex. gr. ecclesias nationales, constituunt vel ingrediuntur. Hi fere semper adnumerandi sunt haereticis, eo quod aliquam fidei veritatem simul negant, puta primatum Rom. Pontificis, ut Russi schismatici, vel ejusdem infallibile magisterium, ut qui se veteres catholicos mendaci nomine jactant.

Et eos qui... recedunt. His verbis idem peccatum schismatis seu separationis ab unitate Ecclesiae Catholicae exprimitur, sed clarius indicatur hac censura plecti etiam eos qui nullum coetum separatim constituunt vel ingrediuntur. Ex ipso tenore censurae patet comprehendi eos, qui *Rom. Pont. pro tempore existenti* parere nollent, etiamsi promitterent se ejus successori parituros esse. Non comprehenduntur vero qui, etiam habitualiter, posthabent specialia mandata R. P. eo quod res praescripta iis displicet. Plerique interpretes, ut Avanzini, D'Annib., Ball. P. (in h. l.), censent schismaticos esse catholico-liberales, qui nempe, posthabitis R. P. mandatis, publice se gerunt tamquam ab ejus obedientia solutos : quod verum esse opinamur si reapse animum pertinacem gerunt detrectandi obedientiam R. P. in his, quae ad relationes Status cum Ecclesia pertinent. Sed saepius videntur, praejudiciis abrepti, mandata S. Sedis tamquam suis placitis contraria violare, fere ut alii negligunt jejunia, Missam, etc. Cfr. Vol. I. n. 205.

IV.

Omnes et singulos, cujuscumque status, gradus vel conditionis fuerint, ab ordinationibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, necnon eos quorum auxilio, consilio et favore appellatum fuerit.

V.

Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos Sedisque Apostolicae Legatos vel Nuncios, aut eos a suis dioecesibus, territoriis, terris seu dominiis ejicientes, necnon ea mandantes seu rata habentes seu praestantes in eis auxilium, consilium vel favorem.

VI.

Impedientes directe vel indirecte exercitium jurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi fori, et ad hoc recurrentes ad forum saeculare, ejusque mandata procurantes, edentes aut auxilium vel favorem praestantes.

589. *Impedientes* ii sunt qui ponunt obstaculum quo reapse fiat ut clericus jurisdictionem suam exercere non possit, sive auctoritate publica pollent, sive non. Hi *directe* impediunt, quando vim, minas, etc., exercent in eum ipsum qui jurisdictione uti velit, et praecise ad obstandum rei quam is facere intendat, ut ecce si minentur necem episcopo si

beneficium contulerit Osio; *indirecte*, quando obstant in alia re vel in alia persona, veluti si ei necem minentur praetextu injuriae sibi illatae; si prohibeant scribas vel alios curiae ecclesiasticae addictos ea obire quae sui muneris sunt. (D'Annib. Comm. n. 58)

Exercitium jurisdictionis ecclesiasticae, sive interni, sive externi fori. Harum vocum significationem habes n. 324. II. Exemplo sint qui impediunt parochum quominus moribundum adeat, confessionem ejus excepturus; qui impediunt executionem rescriptorum S. Sedis; qui Seminaria civili jurisdictioni subjiciunt, etc. Impedientes exercitium ordinis huic censurae subjacere negat D'Annib. (n. 56); sed rectius distinguitur inter casus in quibus exercitium ordinis nullam jurisdictionem supponit, ex. gr. si simplex sacerdos a Sacro celebrando impediatur, et casus in quibus jurisdictio fori interni una cum ordinis potestate exercenda prohibetur, ex. gr. si parochus a celebranda Missa pro grege suo impediatur. (Penn. I. p. 249 seq.)

Et ad hoc... Particula *et* hic disjunctive pro *vel* sumenda est, ac proinde ad censuram incurrendam sufficit impedire jurisdictionem ecclesiasticam, mediante recursu ad forum saeculare. Ita opinantur omnes hujus Const. interpretes, tum quia novus personarum ordo inducitur, tum quia duae istae partes clare separantur in Bulla Coenae, ex qua praesens censura desumpta est.

Recurrentes ad forum saeculare. Fori saecularis nomine certo veniunt ii qui potestatem judicariam exercent. Quare isti censurae subjacent qui jurisdictionis exercitium impediunt per famosam appellationem *ab abusu*, etiamnum in Gallia usitatam. Verum probabiliter a censura excusantur qui non ad iudices recurrunt, sed ad ceteros magistratus qui *forum* non habent, ut puta praefectos urbium, magistros militum, etc. Praecipuus hujus interpretationis patronus est D'Annib. (n. 60) Alii vero, ex. gr. Pennacchi (l. p. 253), per *forum saeculare* intelligunt quamlibet potestatem saecularem, sive legislativam, sive administrativam, sive judicariam: quia ista verba opponuntur verbis *jurisdictionis ecclesiasticae, sive interni, sive externi fori*, ubi forum profecto designat quamlibet ecclesiasticam potestatem. Atque hanc interpretationem veriore ducimus.

Ejusque mandata procurantes. Probabilius igitur non sufficit recurrere, sed necesse est ut simul mandata fori saecularis reapse procurantur. Quare, si iudex non ad instantiam recurrentis, sed *ex officio* expediat mandatum, recurrens excommunicationem effugiet. (D'Annib. l. c.)

Edentes ii tantum sunt qui mandata fori saecularis condunt, non autem qui ea exscribunt, proclamant, etc.

Aut auxilium vel favorem praestantes. Cfr. dicta n. 586. Juxta

conditiones generales ad incurrendam censuram requisitas (n. 568). ii censuram non incurrunt, nisi mandata fori saecularis executioni data fuerint et reapse jurisdictionis exercitium impediverint. Neque eam probabilius incurrunt qui per recursum obtinuerint fori saecularis mandatum, donec eo usi sint ad impediendum exercitium jurisdictionis ecclesiasticae : quia mandatum est medium ad impediendum, atque ideo accessorium aliquid est. (D'Annib. n. 62 ; Penn. l. p. 252)

VII.

Cogentes sive directe, sive indirecte iudices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas praeter canonicas dispositiones : item edentes leges vel decreta contra libertatem aut jura Ecclesiae.

590. *Cogentes... personas ecclesiasticas.* Ipsa S. Inqu. Litt. Encycl. d. d. 23 Jan. 1886 declaravit “ caput *Cogentes* non afficere nisi legislatores et alias auctoritates. „ Quare antiquata est opinio eorum qui huic censurae subiciebant privatas personas quae metu vel querelis iudices cogerent ad clericos citandos vel puniendos. De iis tamen in Litt. cit. dicitur : “ Iis in locis, in quibus fori privilegio per SS. Pontifices derogatum non fuit, si in eis non datur jura sua persequi, nisi apud iudices laicos, tenentur singuli prius a proprio ipsorum Ordinario veniam petere ut clericos in forum laicorum convenire possint. Episcopos autem in id forum convenire, absque venia Sed. Apost. non licet. Et si quis ausus fuerit trahere ad iudicem seu iudices laicos, vel clericum sine venia Ordinarii, vel episcopum sine venia S. Sedis, in potestate eorundem Ordinariorum erit in eum, praesertim si fuerit clericus, animadvertere poenis et censuris ferendae sententiae uti violatorem privilegii fori, si id expedire in Domino judicaverint. „ (Coll. P. F. n. 1011) Atque, ut declaravit S. C. de P. F. 6 Sept. 1886 (Zitelli, Appar. J. Eccl. p. 218), similis licentia necessaria est ut clericus cedat laico jura sua adversus alium clericum vel episcopum, qui a laico isto ad civile tribunal trahendus sit.

Praeter Canonicas dispositiones. Etiam a vetere Jure communi, licet laicis clericos ad civilia tribunalia trahere quibusdam in casibus : quos videsis ap. Piatum. (Comm. in h. l.) Cum plerique parum ad praxim hodiernam faciant, eos explicare omitemus. Insuper quandoque S. Sedes per Concordata ampliorem derogationem privilegio fori concessit.

Edentes leges vel decreta. Leges dicuntur ordinationes a suprema potestate editae ; decreta, ordinationes quae ab inferioribus potestatibus, ex.gr. ministris regiis, burginagistris, feruntur. Cfr. Vol. I. n. 83. Non tamen comprehenduntur quae eduntur in singulas personas, vel in singulos casus, adeoque nec iudicum sententiae. (D'Annib. Comm. in h. l.) Vox

autem *edendi* non designat eos qui leges vel decreta applicant vel urgent, sed eos tantum qui autoritate sua ea condunt, ex. gr. iis suffragando in senatu, consilio urbano, etc.

Contra libertatem aut jura Ecclesiae. Cum latissima sint haec verba, ad censuram istam incurrendam sufficit lex vel decretum quo intercipiatur vel perturbetur exercitium cujuslibet juris ad Ecclesiam pertinentis, ut puta jus docendi, acquirendi bona temporalia, publicas supplicationes extra templa obeundi; immunitas cleri utriusque a servitio militari; libertas profitendi consilia evangelica in Ordinibus ab ecclesiastica auctoritate probatis, etc.

VIII.

Recurrentes ad laicam postestatem ad impediendas Litteras vel acta quaelibet a Sede Apostolica, vel ab ejusdem Legatis quibuscumque profecta, eorumque promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive ipsas partes, sive alios laedentes, vel perterrefacientes.

IX.

Omnes falsarios Litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac supplicationum gratiam vel justitiam concernentium, per Rom. Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Rom. Pontificis signatarum: necnon falso publicantes Litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Rom. Pontificis seu Vice-Cancellarii aut Gerentis vices praedictorum.

X.

Absolventes complicem in peccato turpi, etiam in mortis articulo, si alius Sacerdos, licet non approbatus ad Confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem. (1)

XI.

Usurpantes vel sequestrantes jurisdictionem, bona, redditus ad personas ecclesiasticas ratione suarum ecclesiarum aut beneficiorum pertinentes.

591. *Usurpantes* ii sunt qui rem a domino, quasi ad se pertinentem, occupant. Quare proprio sensu non sunt usurpatores, nec proinde praesenti censura ligati: 1° Qui rem injuste quidem detinent, sed citra

(1) Hanc censuram explicatam habes n. 351 seqq.

occupationem, ex. gr. conductor vel fructuarius qui dominum suo tempore rem suam reposcentem injuste repellit. — 2º Qui rem jam ab alio usurpatam invadit vel ab usurpatore per contractum vel testamentum acquirit. — 3º Qui bona furantur vel destruunt: ea enim non occupant quasi ad se pertinentia. (D'Annib. Comm. in h. l.)

Sequestrantes ii sunt qui legaliter, seu judiciaria auctoritate, impediunt ne bona, redditus, fructus ab iis ecclesiasticis personis percipiantur ad quas ratione suarum ecclesiarum vel beneficiorum pertinent. (Piat. Comm. in h. l.) Ergo hic non agitur de sequestro conventionali, sed de judiciali tantum. Cfr. Vol. I. n. 624.

Jurisdictionem, bona, redditus... pertinentes. His verbis indicatur quale debeat esse objectum hujus usurpationis vel sequestri: vid. quaelibet jurisdictio, sive temporalis, sive spiritualis, quaelibet bona temporalia, quicumque fructus naturales vel civiles, pertinentes ad personas ecclesiasticas, a simplici tonsurato usque ad Rom. Pont., ratione ecclesiarum quibus adscripti sunt vel beneficiorum quae obtinent. Minime ergo comprehenduntur bona quae spectant ad loca pia, ex. gr. ad nosocomia, vel quae ad ecclesias, sed non ad personas ecclesiasticas spectant, ex. gr. addicta aedibus reparandis, divinis officiis celebrandis, etc. Neque comprehenduntur probabilius bona monasteriorum: tum quia Pius IX hanc vocem, quae in Bulla Coenae exprimebatur, omisit et sic satis significavit intentionem ea praetercundi, tum quia ad nullam personam, sed vel ad ipsa monasteria, vel ad eorum sacristias, vel ad Ecclesiam Romanam pertinent. (Ball. P. n. 435; D'Annib. Comm. in. h. l.) Insuper satis probabile est non comprehendi eos qui bona supra dicta usurpant dum beneficium vacat: quia praesens censura praesertim intendit tueri bona, quibus sustentantur personae ecclesiasticae. (D'Annib. l. c.)

Attende multos qui a praesenti censura excusantur, incidere in excommunicationem simpliciter reservatam Rom. Pont. quae circa idem argumentum, sed cum majore extensione a Trident. lata est. Cfr. n. 606.

XII.

Invadentes, destruentes, detinentes per se vel per alios civitates, terras, loca aut jura ad Ecclesiam Romanam pertinentia, vel usurpantes, perturbantes, refinescentes supremam jurisdictionem in eis, necnon ad singula praedicta auxilium, consilium, favorem praestantes.

XIII.

592. Ex Const. *Romanus Pontifex*, quam Pius IX edidit 28 Aug. 1873, excommunicationi specialiter S. Sedi reservatae subjiciuntur:

1º Canonici ac Dignitates cathedralium ecclesiarum vacantium qui ausi fuerint earundem ecclesiarum curam, regimen et administrationem sub quovis titulo transferre in eos qui a laica potestate ad sedes episcopales nominati vel praesentati fuerint. Sed probabilius a censura immunes essent si eandem curam transferrent in electum a capitulo, in locis ubi hoc jus eligendi permansit. (Penn. II. p. 530) Nam Bulla loquitur de nominatis et praesentatis, quibus nominibus proprie non veniunt electi. Neque hos includi suadet scopus Bullae, quae directa est contra eos qui nominatis a gubernio praebent hoc facile medium praetereundi confirmationem a S. Sede obtinendam.

2º Nominali et praesentati ad vacantes ecclesias, qui earum curam, regimen et administrationem suscipere ausi fuerint ex praedicta concessionem et translationem, quemcumque titulum assumunt, etiam Vicarii Generalis vel Capitularis.

3º Qui praemissis paruerint, vel auxilium, consilium, aut favorem praestiterint, cujuscumque status, conditionis, praeeminentiae et dignitatis fuerint.

Bullae textum brevemque interpretationem videsis ap. Pennacchi, t. I. Append. XIII. (1)

SECUNDA SERIES.

Excommunicatio (simpliciter) Romano Pont. reservata ligat :

I.

Docentes vel defendentes, sive publice, sive privatim, propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis poena latae sententiae : item docentes vel defendentes tamquam licitam praxim inquirendi a poenitentibus nomen complicitis, prout damnata est a Bened. XIV in Const. *Suprema* 7 Julii 1745; *Ubi primum* 2 Junii 1746 ; *Ad eradicandum* 28 Sept. 1746.

593. *Docentes vel defendentes* ii sunt qui damnatas propositiones non tantum simpliciter asserunt, sed eas voce vel scripto aliis suadent vel, fucatis rationibus, conantur probare earum veritatem aut probabilitatem in sensu quo ab Ap. Sede damnatae fuerint.

(1) Juxta resp. S. Poenit. 4 Aug. 1876, excommunicationi specialiter Rom. Pont. reservatae subduntur qui adhaerent vel favent Societati Italicae, quae contendit vindicare jura populi Romani in electione Summi Pontificis. Sed cum haec Societas extra Italiam non vigeat, nihil de hoc argumento dicemus.

Propositiones ab Apostolica Sede... sententiae. Itaque ad incurrendam censuram requiritur :

1° Ut propositio aliqua in specie, vel saltem in globo cum pluribus alijs, damnata fuerit, nec sufficit damnatum esse librum in quo continetur. Minime tamen necesse est ut aliqua censura theologica fuerit notata. Quodsi propositio reprobata fuit ut haeretica, eam docentes vel defendentes cadunt sub excommunicationem specialiter Sed. Apost. reservatam. (n. 586)

2° Ut fuerit damnata ab ipso Rom. Pont. Id enim proprie sonant verba : *ab Apostolica Sede.* Tales sunt proportiones 5 de duello damnatae a Bened. XIV Const. *Detestabilem* 10 Nov. 1752 et propositiones 85 Synodi Pistoriensis damnatae a Pio VI Const. *Auctorem fidei*, 28 Aug. 1794. Itaque non sufficit ut damnata fuerit ab aliqua Congregatione Romana, vi suae ordinariae auctoritatis agente. (Ball. P. n. 445; D'Annib. I. n. 391. nota 1; Piat. Comment. in h. l.) Sufficit tamen decreta Congregationum nomine et auctoritate R. P. fuisse promulgata, ut potissimum contingit pro pluribus S. Inqu. decretis. Exemplum habes in decretis S. Inqu. probatis ab Alex. VIII 24 Aug. et 7 Dec. 1690. (Denz. n. 1156 seqq.)

3° Ut damnata fuerit sub excommunicationis poena l. s., quamvis haec forte nemini reservata fuerit. Hinc censuram istam non incurrunt qui defendunt propositiones damnatas a S. Sede, nulla adjecta censura, ex. gr. quae in Syllabo Pii IX continentur.

Item docentes vel defendentes, etc. Quo sensu et sub quibusnam restrictionibus haec praxis a Sede Ap. damnata fuerit, dictum est n. 364. Attende censura non plecti eos qui praxim reprobatae exercent, nisi simul eam docent vel defendunt.

II.

Violentas manus, suadente diabolo, injicientes in Clericos vel utriusque sexus Monachos, exceptis quoad reservationem casibus et personis, de quibus jure vel privilegio permittitur ut episcopus aut alius absolvat.

594. *Violentas manus.... injicientes.* Censurae hujus tenor. contra ac pro reliquis fit, latissime interpretandus est : cujus exceptionis ratio reperitur tum in favore quem ista lex Ordini clericali tribuit, tum praesertim in traditione DD. qui ita interpretati sunt similem canonem : *Si quis, suadente diabolo.* Decreto Gratiani (caus. 17. q. 4) insertum. Hinc verba citata intelligenda sunt de quacunque injuria gravi et externa quae, non solis verbis, sed actionibus clerico inferatur. Nec refert utrum haec injuria fiat corpori, puta per occisionem, percussione,

etc. — libertati, puta per incarcerationem, — dignitati, puta si clerici vestes conscindantur, si sputo vel luto foedetur, si rheda, qua vehitur, vi sistatur, si crumena ipsi per vim aufertur, etc. Probabilius tamen huic censurae jam non subjiiciuntur impuberes : quia praesens Const. eos non exprimit, quod tamen facit brevi post (n. 599) quando eos comprehendivult. (D'Annib. Comm. in h. l.) Idem dicendum opinamur cum D'Annib. (l. c.), Pennacchi (t. I. App. 17), Ball. P. (n. 448), de mandantibus aut consulentibus clerici percussione : quamvis multi alii (Piat. Comm. in h. l.) eos nunc censurae subjiciant sicut ante Constit. *Apost. Sedis* eidem certe subjiciebantur. Ratio praecipua est, eos non exprimi in praesenti Const. quae tamen eosdem expressit (Excomm. 5^a inter spec. reserv.) quando eos comprehendere voluit.

Suadente diabolo. Haec verba, ex antiquo canone servata, tantum significant oportere ut injuria clerico inferatur per actionem letaliter malam in ratione sacrilegii. (Piat. Comm. in h. l.) Hinc non incurritur censura :

1° Si quaelibet culpa abest quia percussio fit ob justam causam. Haec autem habetur ubi pater, magister aliisque Superior clericum, etiam in Sacris constitutum, leviter per se vel per alium percutit, correctionis gratia. (Decr. l. 5. t. 30. c. 54) Similiter, si percutit clericum justae defensionis gratia.

2° Si gravis culpa abest, puta si percussus est clericus ex subita ira et sine plena advertentia, vel joco casuve, etiamsi aliqua imprudentia comitetur.

3° Si gravis quidem culpa contra justitiam, non autem contra religionem committitur, ut si quis ignorat eum quem graviter percutit clericum esse.

In Clericos vel utriusque sexus Monachos. Clericus hic, lata significatione, intelligitur quicumque primam tonsuram accepit et canonis privilegium non amisit : quod raro amittitur, ex. gr. per realem degradationem. (n. 613) Quidam includunt etiam Seminaristas, quamvis pondum primam tonsuram receperint (S. Alph. l. 7. n. 271) : quod tamen nullo certo argumento constat. (Piat. in h. l.) Monachi vero utriusque sexus intelligendi sunt ii omnes qui religiosi in sensu latissimo nuncupantur. (n. 74) Quare extendendus est praesens canon etiam ad personas in Congregatione religiosa ab episcopo approbata viventes : nam et istae tacita S. Sedis approbatione fruuntur.

Exceptis quoad reservationem... absolvat. His verbis indicat Pius IX salvam manere facultatem absolvendi a praesenti censura, quae ante editam hanc Const. competeat episcopis vel *aliis* praelatis, praesertim Regularibus, auctoritatem quasi episcopalem exercentibus.

Episcopi igitur, nunc, sicut antea, possunt absolvere : a) eos qui

clericum leviter tantum percusserint. *Levis* autem censetur, juxta Const. Joannis XXII *Perlectis* (ap. Navarrum, Manuale Confessar. c. 27. n. 92), percussio “ pugni, palmae, manus, pedis, digiti aut baculi, aut lapidis, quae nullam affert maculam, neque sugillationem carnum relinquit, neque abscindit membrum, sine effractione dentium, sine avulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. „ Sed, ut advertit idem Pontifex (Const. cit.), fieri potest ut percussio, quae levis sit ratione physicae laesionis, fiat *mediocris* vel *enormis* ratione personae quae caeditur. puta episcopi, vel circumstantiarum, puta quia percutitur sacerdos sacris vestibus indutus. — *b*) Mulieres, senes et alios quibus physice vel moraliter impossibile est adire ad Rom. Pont. (Decr. l. 5. t. 39. c. 13) — *c*) Clericos et Religiosos simul conviventes (Decr. l. 3. t. 1. c. 9 et l. 5. t. 39. c. 2), necnon personas quae sui juris non sunt (Decr. l. 5. t. 39. c. 37), modo percussio non sit *enormis*.

Praeterea episcopi absolvere possunt a qualibet percussione occulta et, in praxi, ob facultates temporaneas, etiam a publica. Cfr. n. 575. VI.

Praelatis Regularibus facultatem absolvendi suos subditos sub variis restrictionibus concessit Jus commune. (Decr. l. 5. t. 39. cc. 2, 32, 50) Hoc privilegium salvum mansit post editam praesentem Constitutionem, siquidem Pius IX a reservatione excipit casus in quibus jure aut *privilegio* permittitur ut episcopus aut *alius* absolvat. Quare Praelati Regulares absolvere possunt subditos suos a qualibet clerici percussione, etiam *enormi* et publica, et quamvis percussus pertineat ad alium ordinem vel clerum saecularem. (S. Alph. l. 7. n. 37 ; Hilarius a Sexten, op. cit. p. 162)

III.

Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes, et quoslibet complices, vel qualemcumque operam aut favorem praebentes; necnon de industria spectantes, illudque permittentes vel quantum in illis est non prohibentes cujuscumque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis.

595. *Duellum perpetrantes.* Quinam isti sint dictum est Vol. I. n. 379 et n. 381. IV.

Simpliciter ad illud provocantes. Igitur incurritur excommunicatio seu alter acceptat, seu recusat; seu ipse provocans determinat locum, tempus et arma, seu horum electionem adversario relinquit.

Vel ipsum acceptantes. Hi ergo excommunicati sunt etiamsi pugna, qualibet de causa, non sequatur; minime vero si acceptatio vel provocatio plane ficta est. (Vol. I. n. 382)

Quoslibet complices. Hoc nomine veniunt : *a*) Testes seu patrini.

Minime tamen excommunicantur qui hoc officium acceptant ut reconciliationem inducant, vel etiam ad locum certaminis comitantur eo tantum animo ut duellum impediunt, vel, si norint duellantes omnino velle ad mortem usque decertare, ut certamini finem imponant, quamprimum alteruter leve vulnus acceperit. — *b)* Consulentes, si eorum consilium aliquem influxum in duellum vel in provocationem aut acceptationem habuerit. — *c)* Mandantes, si mandatum verum influxum in unum e tribus praedictis habuerit. (Piat. Comm. in h. l.)

Vel qualemcumque operam aut favorem praebentes. His verbis designantur omnes qui realem influxum in duellum exercent, ex. gr. qui locum duello conserendo praebent, qui remouent publicos satellites a quibus certamen impediretur, qui duellantibus animum addunt, etc. His adnumerandus est, juxta resp. S. Inqu. 28 Maii 1884, medicus qui *ex conducto cum duellantibus* duello assistit, etiam cum intentione citius finiendi pugnam vel vulnera curandi, aut cum eadem intentione in loco propinquo se sistit, et similiter confessarius qui *ex conducto* in viciniam se receperit : uterque enim animum addit duellantibus, minuto periculo corporali vel spirituali. A censura tamen immunes videntur lanistae qui duellaturos artem gladiatoriam docent, dummodo eos ad duellum minime incitent. (Penn. II. p. 584 seq.)

Necnon de industria spectantes. Hi sunt qui data opera et aperte ad duellum spectandum pergunt, non autem qui casu per locum certaminis transeunt, ad illud spectandum consistunt vel e loco occulto certamen aspiciunt ; nec milites qui e mera curiositate spectant commilitones in contubernio duellantes.

Illudque permittentes... imperialis. Probabilius hic non percelluntur privati, sed tantum publica auctoritate praediti qui duellum conserendum positive permiserint vel, cum possent, non impediverint, puta principes in territoriis suis, duces inter milites suos. (D'Annib. Comm. in h. l.)

Probabilius quoque nullus ex his qui *accessorie* damnantur, vid. complices, favorem praestantes, etc., censuram incurrit quando duellum non est reapse secutum. (D'Annib. in h. l. ; Penn. I. p. 580 ; Lehm. II. n. 949) Verum quidem est ex Constitutionibus antiquioribus hos omnes incurrisse censuram, etiamsi nullum duellum secutum fuerit. Sed praevalet Const. Pii IX, in qua saltem non clare comprehenduntur. Cum enim initio censurae ponatur vox *duellum*, haec videtur referri ad singula membra sequentis sententiae, exceptis provocatione et acceptatione, quae sufficiunt etiamsi nullum duellum eas sequatur ob verbum *simpliciter* appositum.

IV.

Nomen dantes sectae Massonicae aut Carbonariae, aut aliis ejusdem generis sectis quae contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machinantur, necnon iisdem sectis favorem qualemcumque praestantes; earumve occultos coryphaeos ac duces non denuntiantes, donec non denuntia-verint.

596. Sectae Massonicae... machinantur. His verbis indicantur sectae quibus si nomen datur, praesens censura incurritur. Imprimis recensentur sectae Massonicae aut Carbonariae, quae velut paradigmata ponuntur quibus reliquae similes esse debeant. Massones excommunicavit Clemens XII Const. *In eminenti* (1738), quam confirmavit Bened. XIV Const. *Providas*. (18 Mart. 1751) Carbonarios eidem poenae subjecit Pius VII (15 sept. 1821) Const. *Ecclesiam*. Has proscriptiones innovarunt, praeter Pium IX, Leo XII Const. *Quo graviora* (13 Mart. 1825) et Leo XIII Const. *Humanum genus*. (20 Apr. 1884) Praeter Massonicam et Carbonariam, sub eadem censura prohibentur quaecumque sectae ejusdem generis sunt, vid. quaecumque vel contra Ecclesiam et legitimam potestatem civilem, vel contra alterutram machinantur, etiam si alium finem prosequi profiteantur. Ut enim docet Leo XIII in praecleara Constitutione mox citata: "Variæ sunt hominum sectae, quae quamquam nomine, ritu, forma, origine differentes, cum tamen communione quadam propositi summarumque sententiarum similitudine inter se contineantur, re congruunt cum secta Massonum, quae ejusdæ est instar centri unde abeunt et quo redeunt universae. „ Nihil refert utrum secretæ sint an publicæ, ut patet e verbis *seu palam, seu clandestine*; neque utrum exigant a suis asseclis secreti servandi juramentum necne, ut declaravit S. Inqu. Instr. ad omnes Episc. data 10 Maii 1884. (Coll. P. F. n. 1865) Ex principiis generalibus de censuris (n. 570) liquet, singulos hæc excommunicatione affici tantum si finem societatis et censuram hanc cognoverint.

Sectis sub censura prohibitis adnumeranda est ex decr. S. Inqu. 12. Jan. 1870 secta Americana seu Hibernica Fenianorum; insuper, ex fine quem prosequuntur, patet iisdem adscribendos esse Nihilistas in Russia vel Anarchistas, in multis regionibus existentes.

Idem dicendum de Socialistis, ubicumque coetus eorum qui hoc nomen prae se ferunt amico foedere coeunt et in suis operationibus conspirant cum ea secta quae nunc passim in plerisque Europae regionibus statum rerum politicarum et oeconomicarum plane novum inducere conantur. (D'Annib. Comment. in h. l.; Hilarius a Sexten, op. cit. p. 174) Hi enim omnes, specioso prae-textu perficiendae materialis conditionis

plebeiorum, ea moliantur quae ad plenam eversionem Ecclesiae et Status tenderent. Neque solida videtur distinctio quam quidam (Vermeersch, De prob. et cens. lib. n. 13) faciunt inter eos Socialistas qui profiteantur velle se causam suam vi et caedibus promovere ac proinde Anarchistis accenseantur, et eos qui mediis tantum legalibus se usuros esse asseverent. Etenim hi reapse non absolute rejiciunt media violenta et omnibus legibus civilibus divinisque contraria, sed tantum ad tempus et hypothetice, nimirum quia existimant, in praesenti rerum conditione, perverso suo fini assequendo magis profutura esse media legalia, parati tamen violenta adhibere quotiescumque ea in particularibus adjunctis necessaria forent. (1) Quare nullam rationem cernimus ob quam Socialistae omnes qui non nomine tantum tales sint separentur ab iis quibus Leo XIII eos in *Encycl. Litt.* 28 Dec. 1878 adnumerabat : "Intelligitis nos de illa hominum secta loqui, qui diversis ac pene barbaris nominibus Socialistae, Communistae et Nihilistae appellantur." Neque dicas Socialistas non satis arte inter se conjungi ut vera secta, Massonicae similis, censeantur, sed potius esse partes politicas, in quibus frustra aliquid occulti quaeras. Etenim ad veram sectam efficiendam juxta proprium hujus vocis sensum, nihil amplius requiritur quam ut homines corpus aliquod morale suis ducibus suisque legibus instructum efforment : quod de iis qui societates Socialisticas ingressi sunt negari nequit. Profecto praeter eos qui artissimo foedere inter se conjuncti sunt, sunt et alii multo plures qui tantum ad partes politicas Socialistarum pertinent. Sed etiam hi sub censuram, positis conditionibus requisiti, cadunt, perinde ac si quis adhaereret candidatis politicis qui se palam profiterentur Franco-Muratores atque hujus sectae placita propugnatuuros esse. Neque nimis urgenda similitudo quae inter sectam Massonum et ceteras sectas vigere debeat : nam in tenore censurae nulla alia similitudo indicatur quam ut veram sectam constituent et pariter ac Massones contra Ecclesiam vel Statum machinentur. Quin etiam si nimis urgeas tamquam essentialem characterem occultum sectae, excipiendi erunt a censura Massones Angliæ, Statuum Foed. Americae, etc. ubi publicos coetus sub publicis notis ducibus celebrant iidem sectarii. (2)

(1) Ita in Belgio nostro vidimus perpetuo recurrere etiam eos Socialistas qui se ab Anarchistis distinguunt, ad cessationem plus minusve universalem a labore ut gubernio vim inferant, vel etiam ad apertam seditionem : prout mense Julio 1899 iterum cum summa reipublicae perturbatione experti sumus.

(2) Controversia illa de Socialistis minoris momenti practici est quam prima fronte videri potest. Etenim de iis punctis quae ad religiosam populi institutionem et directionem pertinent, nullum dissidium inter Theologos morales oriri posse putaverim. Etenim constat : 1º Sub gravi prohiberi quominus fideles

Necnon iisdem sectis favorem qualemcumque praestantes. Haec verba valde generalia sunt et multa complectuntur, ex. gr. societates praedictas propagare, iis, sponte et nulla necessitate cogente, potestatem facere coetus suos habendi, iis in suis aedibus receptaculum praebere, etc. Multa hujusmodi prohibet Clemens XII. (Const. cit.) Sed notandum eas tantum actiones nunc sub censura prohiberi quae verum *favorem* sectis praestitum contineant. Hinc merito censet Pennacchi (Comm. I. p. 623) non excommunicari qui semel aut iterum, curiositatis dumtaxat causa, seclariorum coetibus intersunt: nisi ea sint adjuncta ut talis assistentia commendationi sectae aequivaleat. Neque putamus universe habendos esse ut excommunicatos qui domos vendunt vel locant sectae damnatae. Nam cum sectariis contractum inire strictae aequalitatis, per se non videtur favor iisdem praestitus; per accidens locatio, venditio, etc. favorem continere posset, puta si nullus alius praesto esset qui iis congruas aedes locaret, venderet, etc. Sic, licet excommunicationem incurrant favorem praestantes haereticis, AA. communiter, et ipse Card. Vicarius, Instructione pro urbe Roma edita an. 1878, architectas, operum conductores, etc. qui templa protestantium aedificanda suscipiunt, gravis quidem peccati arguunt, minime vero excommunicationis contractae. Cfr. Vol. I. n. 237.

Earumve occultos coryphaeos ac duces non denuntiantes. Imponitur haec denuntiandi obligatio omnibus qui illos duces quacumque ratione, etiam aliorum relatione fide digna, cognoverint. Nomine autem coryphaeorum ac ducum intelliguntur non solum ii qui harum societatum suprema capita sunt, sed quicumque aliquam potestatem in iisdem exercent. Denuntiatio haec facienda est Ordinario loci et quidem, nisi grave incommodum dilationem excuset, infra mensem a cognita denun-

se coetibus Socialistarum aggregent vel iis favorem praestent: quod liquido constat e fine pravo quem seclariorum duces prosequuntur et apertam impietatem in quam citius tardius asseclas trahunt, ut lugenda experientia quotidie patet. Quare non est quod hic initemur prudentiam illam qua S. Sedes abstinuit a damnandis quibusdam Societatibus Americanis, ut infra dicemus, cum evidens sit pravi finis in quem Socialismus totus conspiret. — 2º Eos qui principiis socialistarum imbuti sunt, putido nempe atheismo et materialismo, incurrere excommunicationem specialiter R. P. reservatam, de qua dictum est n. 586. Cfr. Lehm. II. n. 950. — 3º Plerosque fideles qui Socialismo favent vel etiam coadunantur immunes esse a censura incurrenda, seu quia censuram ignorant, seu etiam quia nullum peccatum grave committunt, dum putant sectam illam nihil aliud esse quam partes politicas plebeiorum commoda propugnantes. Attende tamen diligenter monendos esse eos omnes qui se Socialistarum coetibus imprudenter ingerunt: summum enim periculum incurrunt imbuendi spiritum rebellionis et ipsam fidem amittendi e consortio eorum qui principiis Socialistarum infecti sunt et e lectione ephemeridum sectae.

tiandi obligatione ; sufficit ut quacumque ratione, ex. gr. per epistolam vel confessarium, nomen illorum ducum Ordinario manifestetur. Manet autem obligatio denuntiandi, etiamsi isti coryphaei jam notorie cogniti sunt tamquam Massones, non autem ut coryphaei, etiam in iis regionibus in quibus sectae hujusmodi a gubernio tolerantur et nullatenus a potestate ecclesiastica puniri possunt. (S. Inqu. 19 Apr. 1893 ; Act. S. S. t. 25. p. 749) Attamen videtur cessare obligatio denuntiandi, quando omnino publice constat quinam sint illarum sectarum duces, cum nemo ad rem plane inutilem teneatur. (D'Annib. I. n. 391. nota 4)

Donec non denuntiaverint. Igitur, facta denuntiatione, cessat non tantum reservatio, sed ipsa excommunicatio, ut declaravit S. Inqu. 1 Febr. 1871 (Buccer. Th. Mor. de Const. Ap. Sedis, n. 25), et verbis Bullae conformius videtur.

597. Quaedam hic adjiciemus de **absolutione** illius qui a secta Massonum aliave ejusdem generis ad meliorem frugem redeat.

Regulariter ab eo exigendum est ut omnem communicationem cum sectariis abruptat et formalem renuntiationem ad impiam societatem mittat. Imo plures AA. (Gury, II. n. 1000) universe docent : numquam licere confessario hujusmodi poenitentem absolvere, si in frequentandis sectariorum coetibus perseverare velit. Nituntur auctoritate S. Inqu. quae, de hoc casu interrogata, 5 Julii 1837 respondit : “ Juxta exposita, non licere. „ Sed recte notat D'Annib. (I. c.) : responsum istud cum grano salis esse accipiendum, ac licite hujusmodi poenitenti dari posse absolutionem, si non statim omnem relationem cum secta sua abruptare possit quin periculum necis aliussve gravissimi mali incurrat. Supponitur tamen ex illa ad tempus toleranda communicatione nullum detrimentum spirituale poenitentis praevideri, neque emolumentum sectae oriturum esse. Sub his restrictionibus, haec videtur mere materialis cooperatio, quae, secluso scandalo, ob gravissimas causas licita fit. (Vol. I. n. 235. III.) Neque dicas S. Inqu. ubi 18 Jan. 1896 permisit ut fideles jam adscripti tribus societatibus Americanis reprobatis, aliquas relationes cum iis servarent, addidisse expressam conditionem : ut interim a quavis sectae communione et a quovis interventu, etiam materiali, abstinere. Cfr. Vol. I. n. 359. IV. In hoc enim responso agebatur tantum de vitando damno gravi quod in bonis fortunae et renuntiatione timebatur, dum in sententia supradicta supponitur imminere periculum necis vel alius gravissimi mali, quod moraliter neci aequivaleat.

Si poenitens censuram novit, ideoque eam incurrit, confessarius qui facultate absolvendi a casibus R. P. reservatis caret, recurat ad episcopum qui eandem a S. Poenitentiaria recipere solet. Generatim huic facultati a S. Sede adnectuntur certae clausulae, quarum praeci-

puae sunt: 1° Ut poenitentes a respectiva secta omnino se separent eamque abjurent. Non est tamen necessarium ut haec abjuratio sit semper notoria et scripto documento consignata. Etenim 5 Aug. 1898 de hac necessitate interrogata, S. Inqu. requisivit tantum ut sectam “saltem coram confessario ejurent, seu detestentur, reparato scandalo eo meliori modo quo fieri potest. „ — 2° Ut libros, manuscripta, ac signa sectam respicientia, si quae retineant, tradant confessario, qui ea quamprimum ad Ordinarium transmittat, aut, si ob justas gravesque causas id fieri non possit, ea comburat. — 3° Ut occultos sectarum duces Ordinario denuntient. Sed in applicanda prima et tertia ex his clausulis, ratio haberi potest excusationum quas supra explicuimus.

V.

Immunitatem asyli ecclesiastici ausu temerario violare jubentes, aut violentes.

598. Lata est haec censura ad sanciendum jus asyli ecclesiastici, in eo situm quod malefactores ad ecclesias, monasteria, loca pia, etc. confugientes, ex iis extrahi non possint. Ab hoc legis ecclesiasticae beneficio excipiuntur tamen plures gravissimorum scelerum rei, ut publici latrones viarumque grassatores, haeretici, etc.

Hodie, in plerisque regionibus, ut in Belgio, lex civilis nullum jus asyli agnoscit. Nihilominus S. Sedes huic jurium Ecclesiae laesioni minime acquievit, ut dictum est n. 579. Quare speculative viget, etiam in iis regionibus, jus praefatum et sub poena incurrendae censurae servandum est. Practice tamen vix umquam illius incurrendae occasio dabitur. Etenim, ut patet ex verbis *ausu temerario* et ex Instr. S. Inqu. 1 Febr. 1871 (Coll. P. F. n. 1003), hanc excommunicationem is tantum incurrit qui “ab aliis minime coactus, prudens ac sciens immunitatem asyli ecclesiastici aut violare jubet, aut exsequendo violat. „ Jamvero in praxi qui eam violant aut violare jubent, vix umquam a coactione immunes sunt. Nam magistratus aliive auctoritate praediti solent adigi statutis civilibus quibus malefactores apprehendere, ubicumque possunt, jubentur; milites aliive subordinati officiales a ducibus suis ad hanc violationem coguntur.

Quare, cum argumentum istud ad praxim hodiernam vix spectet, supersedebimus uberiori ejusdem explicationi: quam videsis apud Canonistas in l. 3. Decr. t. 49: *De immunitate ecclesiarum, coemeteriorum et rerum ad eas pertinentium.*

VI.

Violantes clausuram monialium, cujuscumque generis aut conditionis, sexus vel aetatis fuerint, in earum monasteria absque legitima venia ingrediendo; pariterque eos introducentes vel admittentes: itemque moniales ab illa exeuntes, extra casus ac formam a S. Pio V in Const. *Decori* praescriptam.

599. Hac censura muniuntur leges severissimae quas plures RR. PP. de clausura monialium tulere. In priore ejus parte, excommunicatione feriuntur quicumque, sive viri, sive mulieres, sive puberes, sive impuberes, *activam* monialium clausuram violant: quod fit per ingressum in earum monasteria absque legitima venia Ordinarii vel Praelati Regularis cui subsit earum domus. Ingredientibus assimilantur qui eos *introducunt* seu ad ingrediendum juvant, et *admittentes*, i. e. moniales quae cum ex officio abbatissae, ostiariae, etc. eos ab ingressu prohibere debeant, id facere negligunt. In posteriore ejusdem censurae parte excommunicantur moniales quae, extra paucos casus a S. Pio V permisos, puta magni incendii vel morbi contagiosi monasterium vastantis, aut non servata forma ab eodem R. P. praescripta, vid. causa egressus, quatenus fieri potest, in scriptis ab Ordinario approbata, extra clausurae spatium progrediuntur.

Cum lex clausurae papalis eique adnexa censura non vigeant in monasteriis monialium vota simplicia habentium (n. 85), praesens excommunicatio ad praxim parum facit in Belgio, Stat. Foed. Amer. etc., in quibus vix ullae moniales votorum solemnium reperiuntur. Quare ab ulteriore hujus censurae explicatione abstinebimus.

VII.

Mulieres violantes Regularium virorum clausuram, et Superiores aliosve eas admittentes.

600. *Mulieres.* Excipiuntur: 1° Reginae, Imperatrices earumque filiae una cum mulieribus quae ipsarum comitatum constituunt: siquidem speciali mentione dignae sunt. — 2° Fundatrices, insignes benefactrices et nobiles feminae quibus, per concessionem S. Sedis vel consuetudinem, ingressus licet sub certis conditionibus, quas determinat Bened. XIV Const. *Regularis disciplinae*. — 3° Puellae impuberes, quia non exprimuntur diserte. Hae tamen certo graviter peccant si deliberate clausuram ingrediuntur: quamquam plures AA. graves (Sanch. in Dec. l. 6. c. 17. n. 4; Pellizar. Man. Reg. tr. 5. c. 6. n. 37) a

peccato excusant religiosos qui admittunt puellas septennio minores, cum pro istis non militet legis ratio.

Violantes... clausuram, i. e. ingredientiens spatium quod clausurae subjacet. Clausurae autem necessario et ex ipso Jure subjacere debent partes interiores monasterii, vid. claustra, cellae, refectorium, dormitorium, infirmaria, etc. (Ferraris, Bibl. can. v. Conventus § 3. n. 9) Quaedam tamen loca, puta scholae alumniis externis patentes, pro Superiorum arbitrio, clausurae subjici vel ab eadem eximi possunt. (Pellizar. l. c. n. 36) Sacristia probabilius, ex recepta consuetudine, non est intra clausuram, nisi cum accessus ad eam patet unice per monasterii claustra. Extra clausuram sunt horti a monasterio prorsus separati, ex. gr. villae in quibus interdum aliqui regulares rusticantur. Eidem vero subjacent residentiae in quibus stabiliter manetur in forma conventus et quibus adjuncta est ecclesia cum S. Eucharistia. Ceterum quoad modum servandi clausuram attendendae sunt consuetudines legitimae ac rationabiles, auctoritate Superiorum approbatae, non autem eae quae potius abusus et corruptelae dicendae sunt. (S. Alph. l. 7. n. 231)

Certum est, ex Bulla cit. Bened. XIV, irritam fore licentiam quam quilibet Praelatus saecularis vel Regularis daret ad ingrediendas illas monasterii partes, quae necessario et ex ipso Jure clausurae subjacent. Sed non ita liquet per eandem Const. revocatam esse facultatem quam S. Pius V concesserat Carthusiensibus Montis Virginis et vivae vocis oraculo ad omnes Regulares extenderat : admittendi mulieres intra claustra ut interesse possent Missis, processionibus, exsequiis aliisque sacris functionibus ibidem peragendis. Nam Bened. XIV ea quae eliminare voluit, *abusum* vocat : quae vox profecto in concessionem S. Pii V per se sumptam cadere non potest. Quare plures AA. etiam recentes, ex. gr. Pennacchi (Comm. I. p. 798), haud immerito existimant eam concessionem adhuc permanere, saltem ubi viget consuetudo. Insuper a lege clausurae, sicut ab alia qualibet mere ecclesiastica, excusat justa necessitas, puta si mulier ad necem vitandam intra clausuram confugeret vel si femina quaedam necessaria esset ad curationem religiosi graviter decumbentis. (Elbel, Theol. Mor. Dec. p. 5. n. 651 ; S. Alph. l. 7. n. 231)

Regularium virorum. Igitur lex clausurae et excommunicatio contra ejus violatores lata, afficiunt omnes et solas domos Ordinum proprie Regularium (n. 74), minime vero Congregationum religiosarum.

Et Superiores aliosve eas admittentes. Admittere censendi sunt Superiores alii ad quos specialiter pertinet clausurae custodia, si, cum possint, mulieres ab ingressu non arceant ; ceteri vero religiosi, tantum quando ingredi volentibus positivum adjumentum praestant. Probabilius autem non comprehenduntur qui tantum consulunt ingres-

sum, iter monstrant, ingressas ex urbanitate salutant vel per conventum comitantur, neque universim qui tantum causa sunt ut mulieres jam ingressae diutius in monasterio maneant : hi enim omnes minus proprie *admittere* dicerentur. (Piat. Comm. in h. l.) Neque censemur comprehendi personas saeculares, etiam Regularium servitio addictas, quae mulieres admittunt : nam per *alios* videntur intelligendi ii ad quos proprie pertinent Superiores, vid. soli Regulares. (Penn. I. p. 790)

VIII.

Reos simoniae realis in beneficiis quibuscumque, eorumque complices.

IX.

Reos simoniae confidentialis in beneficiis quibuslibet, cujuscumque sint dignitatis.

X.

Reos simoniae realis ob ingressum in Religionem.

XI.

Omnes qui quaestum facientes ex indulgentiis aliisque gratiis spiritualibus, excommunicationis censura plectuntur Const. S. Pii V *Quam plenum*, 2 Januarii 1569.

601. Hac censura, ut ex ejus tenore liquet, plectuntur qui quaestum seu verum lucrum pecuniarium faciunt, non quidem e quibuslibet gratiis spiritualibus, sed ex iis tantum quae in Bulla cit. S. Pii V enumerantur. Hae autem sunt : 1° Indulgentiae quaelibet sive plenariae, sive partiales. — 2° Facultas sibi eligendi sacerdotem quemcumque, etiam non approbatum ad confessiones, per quem quis absolveretur a casibus, etiam episcopo reservatis, et insuper ab uno quolibet casu qui S. Sedi reservatus esset. — 3° Missae sacrificium et sepultura tempore interdicti. — 4° Usus ciborum prohibitorum. — 5° Assumptio duorum vel plurium patrinorum in baptismo. — 6° Absolutio a reatu simoniae S. Sedi reservatae : quae reservatio hodie intelligenda est juxta tenorem trium censurarum praecedentium. (Penn. Comm. I. p. 936)

XII.

Colligentes eleemosynas majoris pretii pro Missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis ubi Missarum stipendia minoris pretii esse solent

602. Colligentes. Tales censentur ii tantum qui ex industria sat magnum numerum eleemosynarum apud plures fideles quaerunt; non autem qui tantum accipiunt Missarum eleemosynas a sponte offerentibus, vel qui eas tantum ab uno vel altero colligunt, vel etiam qui nonnisi pauca stipendia, etiam cum notabili lucro, quaerunt. (D'Annib. et Hilarius a Sexten, in h. l.) Ut enim liquet ex Const. Bened. XIV *Quanta cura* (30 Jul. 1741), a qua praesens censura desumpta est, abusus eliminandus in quadam *mercatura* de Missarum eleemosynis instituta consistit. Adverte tamen praesentem excommunicationem spectare ad omnes, seu laicos, seu clericos, dum in cit. Const. Bened. XIV clerici suspensione tantum puniebantur.

Pro Missis. Intelliguntur Missae manuales, non autem stricte fundatae, seu beneficio adhaerentes. Hunc enim sensum suadent vox *Colligentes* et decreta prohibentia ne pars stipendii ad alios transmissi retineatur, quae de solis Missis manualibus procedunt. (n. 231) His tamen, cum communi interpretum sententia, accensendas ducimus Missas simpliciter fundatas, quae scil. neque beneficii rationem habent, neque alicui beneficio adhaerent.

Et ex iis lucrum captantes. Manifestum est non agi de casibus in quibus licet aliquam stipendii partem sibi retinere. (n. 231) Neque censura plectuntur quicumque illicite aliquam partem eleemosynae retinuerint, ex. gr. ut eam in pia opera impendant: hi enim *lucrum* non faciunt. Oportet ergo ut eleemosynarum collector partem earum non exiguam tamquam suam retineat. Quanta autem summa requiratur ut excommunicatio incurratur, stricte determinari nequit. Videndum in singulis casibus num summa retenta proprio sensu lucrum alienjus momenti dici mereatur. (Penn. in h. l.)

Faciendo eas celebrari... solent. Hinc communius concludebant interpretes hujus Bullae censuram non incurri ab iis qui Missas celebrari faciunt in eodem loco quo collectae sunt: quae opinio reapse melius cum verbis Pianae Const. conveniebat. (Piat. in h. l.) Nihilominus alii contrarium opinabantur (Avanz. Comm. in h. l.), nixi praesertim cit. Const. Bened. XIV, quae diserte excommunicabat facientes Missas celebrari "sive ibidem, sive alibi. „ Posteriorem sententiam approbavit S. Inq. 13 Jan. 1892 (Coll. P. F. n. 2166), dum respondit excommunicationi subjacere qui Missas, pro quibus eleemosynas collegerunt, celebrari faciunt in eodem loco ubi eas collegerunt.

Nondum satis constat num censuram incurrant qui Missarum eleemosynas in una regione collectas tradunt sacerdotibus alius regionis, dato specie tenus eodem stipendio, puta 2 francis, sed retento sibi lucro quod proveniat e mutato aere prioris regionis cum aere alterius, in qua minor est monetae copia. S. C. C. de quodam particulari casu interrogata,

21 Nov. 1898 respondit : " Recurrat in casibus particularibus. „ Hanc industriam illicitam esse eodem responso declaratum est. Revera enim continet aliquam negotiationem scandalosam circa Missarum stipendia. Imo, casum hunc censurae tenore comprehendí opinamur : reapse enim datur stipendium minoris valoris *realis*, et quidquid tamquam lucrum retinetur detractum est stipendio a fidelibus dato.

XIII.

Omnes qui excommunicatione mulctantur in Constitutionibus S. Pii V *Admonet Nos*, quarto Kalendas Aprilis 1567, Innocentii IX, *Quae ab hac Sede*, pridie Nonas Novembris 1591, Clementis VIII, *Ad Romani Pontificis curam*, 26 Junii 1592, et Alexandri VII, *Inter ceteras*, nono Kalendas Novembris 1660, alienationem et infeudationem civitatum et locorum S. R. E. respicientibus. .

603. His Constitutionibus excommunicantur qui tractant vel consulunt de alienandis aut infeudandis civitatibus et locis S. R. E. et ea de causa oratores eligunt qui ad S. Sedem mittantur ; item qui hujusmodi alienationes Rom. Pont. suadent, licet nihil ab eo obtineant.

Polissima quaestio practica quae de praesenti censura agitur, haec est : num eam incurrat qui, temerario ausu, R. P. consulat ut se cum Italico gubernio reconciliet, abdicatis juribus S. Sedis ad civilem potestatem. Negant plures (D'Annib. Comm. in h. l. ; Penn. I. p. 1013) : quia in cit. Constitutionibus RR. PP. agebatur tantum de variis investiturarum modis et nominibus, non autem de alienatione proprie dicta, quae sola hodie consulitur. Praeplacet tamen sententia contraria (Piat. Comm. in h. l.) : quia, cum Rom. Pont. jus suum integrum servet, talis abdicatio, quoad rem, foret vera alienatio et in se contineret quidquid per antiquos modos alienationis vel infeudationis hic citatos fieri potuisset. Practice, cum utraque sententia probabilis sit, censura non esset urgenda.

XIV.

Religiosos praesumentes clericis aut laicis extra casum necessitatis sacramentum extremae unctionis aut Eucharistiae per Viaticum ministrare absque parochi licentia.

604. *Religiosos.* Hoc nomine, cum in odiosis versemur, ii tantum veniunt qui *certo et stricte* Regulares vocantur. Cfr. n. 74. Igitur censuram istam non incurrerent novitii, neque probabiliter professi votorum simplicium, extra Soc. Jesu ; multo minus qui vota simplicia in Congregationibus religiosis emiserunt. Insuper probabiliter excipit

D'Annib. (Comm. in h. l.) Regulares qui, legibus iniquis e monasterio extrusi, foris quasi presbyteri saeculares vitam agunt.

Praesumentes. Excusat ergo quaelibet ignorantia, etiam affectata. (n. 570. II)

Clericis aut laicis. Igitur a censura immunes sunt qui ultima sacramenta ministrant religioso alterius Ordinis vel novitio, aut iis familiaribus qui, saltem probabiliter, Regularium exemptionem communicant. (n. 338) Eam incurrunt qui sacramentis morientium muniunt alios laicos vel clericos saeculares qui, in conventu commorantes, gravi morbo correpti sunt, nisi moribundi in hoc loco peregrini sint ideoque ibidem proprium parochum non habeant. (D'Annib. Comm. in h. l.)

Extra casum necessitatis. Ut iste casus existat, necesse est, ex parte aegroti, ut in proximo mortis periculo versetur; ex parte parochi, ut nequeat vel nolit tempestive adesse ad sacramenta conferenda. Insuper in casu necessitatis versari videtur infirmus qui indigne Viaticum suscepit ideoque divino praecepto non satisfecit, postea autem religiosum advocat cui sacrilegium confitetur: alia enim via non videtur superesse ut Viaticum sine infamia suscipiat, quam ut S. Eucharistia ad eum occulte ab eodem religioso deferatur. (Piat. Comm. in h. l.)

Sacramentum extremæ unctionis aut Eucharistiae per Viaticum. Itaque abolita est excommunicatio antiquo Jure lata contra Regulares qui, sine licentia parochi, administrabant communionem paschalem vel benedictionem nuptialem impertiebant. Viaticum autem intelligitur tantum de ea communione qua divino praecepto satisfiat in mortis articulo, minime vero de ea quae praeterea e devotione accipitur ab eodem aegrotante, licet ob perdurans mortis periculum communicet non jejunos.

Absque parochi licentia. Parochus hic intelligitur qui animarum curam gerit, sive sit parochus proprie dictus, sive ejus vices gerens, etiam ad tempus. Sufficit quoque licentia Ordinarii loci. Ubi nondum erectae sunt paroeciae, licet jura eorum qui ibi curam animarum gerunt violentur a Regularibus, non videtur incurri haec censura, quae lata est ad tuenda jura eorum qui proprie dictas parochias administrant, ideoque applicationem non habet in locis quae parochiis destituuntur. Ubique excusat licentia quaelibet, etiam non expressa, sed rationabiliter praesumpta: nihil enim speciale in Bulla de licentiae hujus qualitate determinatur.

XV.

Extrahentes absque legitima venia reliquias ex sacris Coemeteriis sive Catacumbis Urbis Romae ejusque territorii, eisque auxilium vel favorem praebentes.

XVI et XVII.

Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.

Clerici scienter et sponte communicantes in divinis cum personis a Romano Pontifice nominatim excommunicatis, et ipsos in officiis recipientes.

605. Ambae censurae ad idem argumentum referuntur : ad communicationem cum iis qui nominatim a R. P. excommunicati fuerint, ideoque et vitandi sint. Non comprehendit communicationem cum iis qui a Romanis Congregationibus, etiam approbante earum decretum R. P. excommunicati fuerint, declaravit S. Inq. 16 Jun. 1894. (Act. S. S. t. 39. p. 123) Quid necesse sit ut quis nominatim excommunicatus existat, dictum est n. 581.

Prior censura afficit omnes sive clericos, sive laicos. Incurritur autem ob solam communicationem *in crimine criminoso*, vid. ob cooperationem in ipso scelere propter quod alter excommunicatus fuit, puta si quis excommunicato propter furtum sacrilegum suadet ut non restituat. Neque incurritur propter quamlibet huiusmodi communicationem, ut antea contingebat, sed tantum propter eam qua alteri in crimine criminoso auxilium vel favor praestetur. Manifestum est verba Bullae non verificari, ac proinde per se nullam censuram incurri, si quis alium adjuvat ad patrandum delictum, quo patrato nominatim excommunicandus est.

Posterior censura afficit solos *clericos* : quae vox hic stricte sumenda est, ac proinde probabilius nec episcopos nec Regulares, etiamsi clerici sint, comprehendit. (Penn. I. p. 1055) Actio autem quae excommunicatione punitur, est *communicatio in divinis* et *receptio in officiis divinis* : quae duo, ex antiquis legibus hic renovatis et speciatim ex Decr. l. 5. t. 39. c. 18, ita videntur intelligenda ut sola communicatio in divinis quae nunc sub censura prohibeatur, sit receptio in divinis officiis. Jamvero recipere in divinis officiis, juxta sententiam certe probabilem (D'Annib. in h. l. ; Ball. P. n. 469), idem est atque admittere excommunicatum ad obeunda illa divina officia quae clerici obeunt, tamquam Ecclesiae ministri. Quare oportet ut is quocum communicatur, et ipse clericus sit, aequae ac cum admittens. Igitur probabiliter a censura immunes forent qui talem excommunicatum ad Missam audiendam admisissent, cum eo privatim officium divinum recitassent, etc. Tandem, cum addantur in hac posteriore censura verba *scienter et sponte*, excusarentur a censura clerici qui eum admitterent cum ignorantia etiam affectata (n. 570. II), vel ex metu levi.

XVIII.

Absolvere praesumentes sine debita facultate, etiam quovis praetextu, eos qui excommunicationem specialiter Rom. Pont. reservatam incurrerint. (Ex Bulla *Apostol. Sedis*)

Quandonam liceat a casibus specialiter reservatis absolvere, dictum est n. 574.

XIX.

Si quem clericorum vel laicorum, quacumque is dignitate, etiam imperiali aut regali praefulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alicujus ecclesiae, seu cujusvis saecularis vel regularis beneficii, Montium pietatis aliorumque piorum locorum jurisdictiones, bona, census ac jura, etiam feudalia et emphyteutica, fructus, emolumenta seu quascumque obventiones, quae in ministrorum et pauperum necessitates converti debent, per se vel alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum aut laicorum, seu quacumque arte, aut quocumque quaesito colore in proprios usus convertere, illosque usurpare praesumpserit, seu impedire ne ab iis, ad quos jure pertinent, percipiantur; is anathemati tamdiu subiaceat, quamdiu jurisdictiones, bona, res, jura, fructus et redditus quos occupaverit, vel qui ad eum quomodocumque, etiam ex donatione suppositae personae, pervenerint, Ecclesiae ejusque administratori sive beneficiato integre restituerit ac deinde a Rom. Pont. absolutionem obtinuerit. (Trid. Sess. 22. de ref. c. 11)

606. Hac censura Tridentinum intendit tueri bona ecclesiastica quaelibet, pertinentia sive ad ecclesias vel monasteria, sive ad beneficia saecularia vel regularia, sive ad loca etiam pia, i. e. ad instituta quorum bona ab Ecclesia, vel saltem cum dependentia ab Ecclesia, administrantur. Verum hoc decreto non proteguntur loca ad finem quidem pium erecta, ex. gr. nosocomia, sed quorum bona, sine ullo respectu ad auctoritatem ecclesiasticam administrantur. Haec enim non dicuntur stricto sensu loca pia. (Penn. I. p. 369; Piat. in h. l.) Insuper probabilius Trid. hic ea bona tantum tueri intendit quae magni momenti sunt, vid. immobilia vel mobilia pretiosa (D'Annib. in h. l.; Penn. II. p. 325): quod satis elucet e solemni ratione qua hoc caput Trid. inchoatur, et e severitate poenae.

Non una est interpretum mens de actionibus quae praesenti censurae subjiciantur. Alii (Piat. in h. l.) verba Trid. *in proprios usus convertere, usurpare, impedire ne ab iis ad quos jure pertinent, percipiantur*, tam late interpretantur ut quoslibet praedicta bona surripientes, etiam fures, comprehendant. Alii rectius (D'Annib. Comm. n. 88. nota 40) ea verba restringunt ad eos qui eadem bona auctoritative et cum potentia occupant, vel ab his qui ita auctoritate sua abusi sint,

quacumque ratione obtinent, non excluso clerico qui “ nefandae fraudis et usurpationis huiusmodi fabricator seu consentiens fuerit. „ (Trid. l. c.) Haec enim sententia melius congruit cum verbis Concilii, quod nimis solemniter loquitur quam ut de ordinariis furtis explicetur et expresse nominat imperiali aut regali dignitate praefulgentes. Ad praxim praesertim attende in eam excommunicationem incidere ementes bona ecclesiastica a guberniis aliisque auctoritatibus quae ea usurpaverint. (S. Inq. 8 Jul. 1874) Attamen excusari videtur qui talia bona una cum aliis, a quibus divelli non possent, emeret, ex. gr. inter reliqua bona Titii, aere alieno oppressi, quae per modum unius vendantur. (Penn. l. c. p. 318)

TERTIA SERIES.

Excommunicatio Episcopis sive Ordinariis reservata ligat : (1)

I.

Clericos in Sacris constitutos vel Regulares aut Moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere praesumentes; necnon omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes.

607. Clericos... castitatis. Ex his verbis perspicuum est praesenti censurae minime subiacere clericos in minoribus tantum ordinibus

(1) Hi casus potius papales quam episcopales dicendi sunt, cum censura reservetur ab ipso R. P. qui facultatem ab ea absolvendi episcopis concedit. Juxta sententiam quam S. Alph. (l. 7. n. 99) tamquam probabiliorum sequitur, ab iis absolvere possunt Regulares: quia specie tenus contrariae declarationes S. Sedis (n. 346) videntur intelligendae tantum de casibus quos ipsi Ordinarii sibi reserverunt. Neque revocata est haec facultas per Const. *Apost. Sedis*: quippe quae revocat tantum facultates absolvendi a censuris S. Sedi reservatis. (Comp. Priv. Soc. Jesu, n. 5) Excipit S. Alph. (l. c.): si episcopus easdem censuras retulit inter casus a se servatos. Haec tamen exceptio illogica videtur. Nam, ut advertit Piatius (Prael. Jur. Reg. II. p. 385. nota 10), qui privilegium Regularium penitus cessasse opinatur: “ Si vi privilegiorum ab hoc (abortus) crimine absolvere possint Regulares, eadem ipsis maneret potestas, etiam in hoc casu: episcopi enim usum privilegiorum Regularium impedire nequeunt. „ Cfr. Ball. P. de Poenit. n. 777 seqq. Attamen, ubi Ordinarius hos casus reposuit inter eos qui ipsi sunt reservati, Regulares ab iis absolvere non possent, si ob ignorantiam censura non fuisset contracta: tunc enim speciali facultate absolvendi a casibus Ordinario reservatis indigerent, ut supra (n. 556) dictum est de peccatis haeresis vel apostasiae.

constitutos vel Regulares simplicibus tantum votis ligatos, ex. gr. Scholasticos Soc. Jesu, etiamsi matrimonium ab iis attentatum, ex speciali privilegio, nullum esset (n. 473); item nec moniales solemnino voto carentes.

Matrimonium contrahere praesumentes. Igitur ad censuram incurrendam non sufficit ut in concubinato vivant vel sponsalia ineant; sed requiritur ut ex utraque parte datus fuerit consensus verus et jure naturae validus. Quodsi, una cum impedimento ordinis vel voti sollemnis, aliud intercederet, puta consanguinitatis vel affinitatis, contraheretur censura. Ita enim respondit S. Inq. 13 Jan. 1892 (Act. S. S. t. 24. p. 625); ac proinde dimittenda videtur opinio contraria quam plures AA. graves (D'Annib. in h. l.; Penn. II. p. 15 seqq.) tenebant, ea ducti ratione quod poenas non incurrant qui actum de se nullum ponant. Similiter, ex resp. S. Inq. 22 Dec. 1880 (Coll. P. F. n. 2089), tenendum est censuram hanc incurri si attentetur a supradictis personis matrimonium civile, etiam in iis locis ubi viget decretum *Tametsi*. Hoc responso veram fieri extensionem legis ad easum qui stricte sub verbis Bullae non contineatur, haud immerito censent plures AA. (Penn. II. p. 22) Fatendum tamen est per opinionem contrariam, quam velut indubiam quidam tuebantur (D'Annib. in h. l.), pene omnem vim practicam huic censurae adimi, cum vix aliter quam coram civili magistratu matrimonium istud sacrilegum attentari possit.

II.

Procurantes abortum, effectu secuto.

608. *Procurantes abortum.* Vox *abortus* stricte intelligenda est, prout definita est Vol. I. n. 374. Quare hac censura non comprehenditur acceleratio partus, nec craniotomia neque expulsio seminis, antequam de secuta impraegnatione constet. Deinde, cum *procurare* ii tantum proprie dicantur qui studiose et ex industria aliquid quaerant, feriuntur ii tantum qui abortum directe voluntarium causant, minime vero qui actionem, etiam graviter malam, ponunt ex qua per accidens sequatur, ex. gr. dum mulierem praegnantem graviter percutiunt ex ira, odio, etc. (D'Annib. Comm. in h. l.) Parum refert utrum abortus ex causa physica, ex. gr. ictu vel veneno, an ex causa morali, ex. gr. incusso terrore, secutus sit. Neque distinguendum inter foetum animatum et inanimatum: nam, licet antiquitus Gregor. XIV (Const. *Sedes Apostolica*, 31 Maii 1591) solam ejectionem foetus animati censurae subjecerit, Pius IX hanc distinctionem, utpote a doctrina recentiorum physicorum alienam, omisit.

A censura hodie excusantur abortum consulentes vel procuranti opem ferentes, cum hic fuerint praetermissi; juxta plures (D'Annib. in

h. l. ; Penn. II. p. 36 seqq.), etiam ii qui, mandata alterius exsequentes, faciunt ut mulier foetum abigat : quia procurantes hic, ut in veteri-jure, accipere debemus, non eos qui pro alio, sed eos qui sive per se, sive per alium curant, faciunt ut mulier ejiciat. Hinc a censura excusandi videntur medici et obstetrices qui abortum inducunt unice ut patri vel matri obsecundent : licet enim libere agant, sunt tamen veri mandatarii, cum alieno nomine agant (Vol. I. n. 536) ; contrarium vero dicendum est, si sponte idem scelus patrant, ut alterutri parenti grati sint. Controvertitur vero inter AA. num mater sibi abortum procurans excommunicationem incurrat. Probabilius affirmandum est, quia lex inter procurantes non distinguit. (D'Annib. in h. l.) Alii tamen (Penn. II. p. 42) saltem probabile putant matrem a censura excipi, quia multi AA. et speciatim S. Alph. (l. 4. n. 395), probabilius censent eam exceptam fuisse ab excommunicatione ante editam Bullam *Apost. Sedis* ; nec constat Pium IX voluisse censuram ad casum hunc, antea exceptum, extendere. Insuper arguunt e praesumpta voluntate R. P. qui noluerit censura innodare illas matres, quia si a tanto facinore non abhorrent, facile etiam excommunicationem parvi penderent, unde etiam imminerent pericula sacrilegarum confessionum. Haec tamen ratio nulla videtur : nam prior ejus pars fere omnes censuras inutiles esse probaret, posterior vero falso supponit mulieres illas non objici eidem periculo sacrilegii in utraque sententia, cum aequae possint falso pudore a confitendo peccato suo prohiberi, seu incurrerint seu non incurrerint censuram. Ceterum, cum consentiant AA. matrem a censura immunem esse quando metu gravi ad abortum sibi procurandum inducta fuerit (qui casus frequentior est), non adeo latum discrimen inter utramque sententiam intercedit.

Effectu secuto. Ergo non incurritur excommunicatio nisi cum reapse e medio adhibito secuta sit immaturi foetus ejectio et constet eam non esse ex alia qualibet causa secutam. (D'Annib. in h. l.)

III.

Litteris Apostolicis falsis scienter utentes vel crimini ea in re cooperantes.

IV.

Laicos violantes decretum S. C. C. 9 Septembris 1874 circa eleemosynas Missarum.

Haec censura addita est ope decreti quod S. C. Concilii, cum speciali approbatione Leonis XIII, edidit 25 Maii 1893. (Act. S. S. t. 25. p. 56 seq.) Quid in decreto 9 Sept. 1874 prohibeatur, dictum est n. 232. IX.

QUARTA SERIES.

Excommunicatio nemini reservata ligat :

I.

Mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticae sepulturae haereticos notorios aut nominatim excommunicatos vel interdictos.

609. *Mandantes* ii sunt qui publica, qua polleant, auctoritate ex. gr. provinciae gubernatoris vel burgimagistri, abusi, juberent aliquem ex infra dicendis tradi ecclesiasticae sepulturae.

Cogentes dicuntur personae tum publicae, tum privatae, quae vi vel metu custodem ecclesiasticae sepulturae compellunt ad eam haeretico notorio, etc. concedendam. Immunes ergo a censura sunt qui prohibita sepulturae cooperantur, comitando cadaver, foveam excavando, etc. (Piat. Comm. in h. l.), vel qui, nullo jubente aut cogente, sepeliunt.

Tradi ecclesiasticae sepulturae. Quamvis ecclesiastica sepultura duo complectatur : humationem in loco sacro et exsequiarum pompam (n. 626), praesens censura probabilius respicit solam inhumationem : quod verbo *tradi* satis ostenditur. (D'Annib. Th. Mor. I. n. 394. nota 2) Haec autem inhumatio debet fieri in loco qui non sit tantum sepulturae fidelium destinatus, sed insuper ab episcopo, aut sacerdote quem episcopus delegaverit, benedictus : secus enim non habetur ecclesiastica sepultura in sensu stricto, juxta probabiliorē sententiam Canonistarum. (Reiff. in l. 3. Decr. t. 28. n. 2) Quare non incurritur censura si defunctus jubetur sepeliri in coemeterio in quo singulis tantum fossis dari solet benedictio ; incurreretur vero si defunctus juberetur sepeliri in sepultura gentilitia, per episcopi auctoritatem benedicta, quae in tali coemeterio sita esset. (Piat. in h. l.)

Huereticos notorios. Quamvis pauci, ut D'Annib. (l. c.), has voces restringant ad eos qui sectae haereticae addicti sunt, rectius plerique eas intelligunt de iis omnibus qui, in loco sepulturae, plerisque noti sunt tamquam haeresim profitentes : siquidem et ii proprio sensu haeretici notorii nuncupantur. Magis ambiguum est num etiam comprehendantur apostatae notorii. Affirmant fere omnes, et quidem valde probabiliter, cum apostasia in se complectatur haeresim et tantum longius in eodem peccato progrediatur. Nihilominus non improbabiler negat Pennacchi (II. p. 85 seq.) potissimum quia in lege poenali verba stricte sumenda

sunt; ipsa autem Const. *Apost. Sedis* minime superfluum reputat apostatas exprimere, quando eos eadem poena cum haereticis plectere intendit. (Excomm. 1^a inter spec. reserv. R. P.)

Nominatim excommunicatos vel interdictos. Quid necessarium sit ut aliquis nominatim censura aliqua ligatus dicatur et consequenter vitandus sit, dictum est n. 581. Cum hic agatur de personis sepeliendis, probabilius intelligendum est solum interdictum personale speciale.

II.

Laedentes aut perterrefacientes Inquisitores, denuntiantes, testes aliosve ministros S. Officii; ejusve sacri Tribunalis scripturas diripientes, aut comburentes, vel praedictis quibusbet auxilium, consilium, favorem praestantes.

III.

Alienantes et recipere praesumentes bona ecclesiastica absque Beneplacito Apostolico, ad formam Extravagantis *Ambitosae*, de rebus eccl'es. non alienandis.

610. Alienantes. Alienationis nomine veniunt non tantum actus quibus transfertur bonorum ecclesiasticorum dominium directum, puta venditio vel donatio; sed etiam alii qui speciatim in Extrav. *Ambitosae* a Paulo II anno 1468 data (Extrav. comm. l. 3. t. 4), recensentur, ut hypotheca specialis, qua scil. certa et determinata bona obligentur, et locatio ultra triennium. Igitur, si ad longius tempus locaretur domus, ager, etc., ad censuram effugiendam, administrator bonorum ecclesiasticorum sibi reservare deberet facultatem contractus singulis trienniis rescindendi; mera tamen promissio renovandae locationis, elapso triennio, minime prohibetur. (Penn. II. p. 140) Ut tamen alienatio proprio sensu fiat, necesse est ut Ecclesia jam plene acquisiverit bona, seu ut habeat jus in re (Vol. I. n. 461); nec sufficit ut renuntietur iis ad quae obtinenda jus assecuta est, puta ex donatione vel legato nondum acceptatis. Neque alienatio censenda est transactio per quam non renuntietur acquisitis, sed tantum ab acquirendo absteineatur. Ubi vero sub reservatione Beneplaciti Apostolici facta est alienatio, probabilius non incurritur excommunicatio, si contractus non mandatur executioni donec beneplacitum obtentum fuerit: nequit enim dici alienatum quod adhuc in dominio venditoris manet. (D'Annib. Comm. in h. l. nota 51; Penn. II. p. 134) Similiter quando alienatio non perficitur nisi per traditionem rei, censura non incurritur antequam tradita fuerit; si vero contractus emptionis et venditionis solo partium consensu perficitur, ut in Jure nostro (Vol. I. n. 625), censura jam ante traditionem urget.

Probabile est ab hac censura immunes esse episcopos et abbates. (D'Annib. in h. l. n. 168 ; Penn. II. p. 142) Hi enim in Extrav. *Ambitiosae* non percellabantur excommunicatione, sed interdicto ab ingressu Ecclesiae : quod certo per praesentem Bullam abolitum est. Igitur cum Pius IX censuram ferat ad formam cit. Extrav., neque hic excommunicari videntur episcopi et abbates.

Alienationes factae ab una Ecclesia ad aliam, juxta sententiam a S. C. C. (24 Jan. 1632 ; 27 Febr. 1666) probatam, sub praesentem censuram cadunt. Nihilominus non videtur carere sua probabilitate sententia opposita, quam tuentur D'Annib. (l. c.), Ball. P. (n. 478), etc. Ratio est : in tali alienatione non haberi illud *maximum divini cultus detrimentum*, cui cavendo lata est Extrav. cit. ut in ejus prooemio declarat Paulus II.

Et recipere praesumentes. Recipientes ergo excusantur probabiliter ignorantia, etiam affectata (n. 570. II), dum alienantes cum ignorantia crassa censurae subjacent. Recipere autem dicendi sunt qui bona ecclesiastica emunt, conducunt, vel in quorum favorem eadem bona hypothecae subjiuntur, etc. (Piat. in h. l.)

Bona ecclesiastica. Talia sunt bona omnium locorum quae sacra, religiosa vel pia dicuntur, et ab auctoritate ecclesiastica erecta sunt. Nec refert quod Status hunc characterem iisdem bonis non agnoscit, ut fit ex. gr. in Belgio pro bonis communitatum religiosarum : characterem enim illum habent ab auctoritate plane independenti Ecclesiae. (Cfr. n. 606.)

Non omnia tamen bona ecclesiastica prohibentur sine beneplacito Apostolico alienari, sed sola *immobilia et mobilia pretiosa*. (Extrav. cit.) Immobilia censenda hic sunt non tantum praedia et aedificia, sed et ea quae fundo tenentur, ut fodinae, et arbores frugiferae, vel praedio necessariae ; jura realia, uti census et pecunia praediis vel mobilibus pretiosis acquirendis destinata ab his qui eam contulerint, donaverint, reliquerint, non tamen deposita in hunc finem ab oeconomis : quippe qui nec sibi, nec suis successoribus legem dicere possunt. (D'Annib. III. n. 78) Attamen mobilia exigui valoris, cum consensu episcopi alienare licet (ex c. *Terrulas*, causa 12. q. 2) ; dummodo non sint partes praedii majoris, ne ita per partes magna etiam dominia alienentur. Modici autem valoris censentur, juxta resp. S. C. Ep. et Reg. 1 Maii 1840, dummodo 25 aureos non superent. Hanc summam fere 235 fr. aequivalere plerique opinantur. Neque immerito putant quidam (Lehm. II. n. 974), ob minutum valorem pecuniae, hanc summam aequivalere hodie saltem 500 fr. eo vel magis quod S. C. (decr. cit.) renovat tantum responsa multo antiquiora 22 Mart. 1611 et 12 Apr. 1698. Mobilia vero pretiosa censenda sunt vasa aurea vel argentea, copiosae bibliothecae,

ornamenta quae antiquitate vel artificio praestant, etc., dummodo non sint modici valoris: qui intelligendus est ut modo de immobilibus dictum est. Mobilibus autem pretiosis, in ordine ad hanc legem, non accensetur pecunia (excepto casu quo data sit cum expressa obligatione emendi immobilia vel mobilia pretiosa vel cum onere perpetuo Missarum), neque *obligationes* et *actiones*, quae vix a pecunia differunt, neque insignes reliquiae: quae omnia minus proprie mobilia pretiosa dicerentur. Neque prohibentur Praelati veterem suppellectilem distrahere ad novam comparandam aequae pretiosam: quod consuetudine est introductum. (D'Annib. III. n. 79) Tandem in ipsa Extrav. cit. permittuntur alienari fructus et bona " quae servando servari non possunt. "

Absque beneplacito Apostolico. Hoc beneplacitum non requiritur quando necessitas urget, vid. quando occasio occurrit quae transiret si exspectaretur S. Sedis responsum: quo casu tamen episcopi licentia requiritur: nec quando bona immobilia relicta sunt monasterio quod talia retinere prohibetur; neque probabilius ad alienanda ea bona quae Ecclesiae relicta fuere cum conditione vel facultate ut vendantur. (D'Annib. III. n. 79; Piat. in h. l.) Quidam etiam, ut D'Annib. (n. 83), censent censuram non incurri quando alienatio fit sine beneplacito Apostolico, seob justam causam, et in utilitatem Ecclesiae cedit. Hanc tamen opinionem cum Penn. (II. p. 128 seqq.) et communi sententia rejiciendam ducimus ut contrarium tum verbis, tum fini praesentis legis. Haec enim ideo praecise lata videtur ut S. Sedi reservaretur iudicium de utilitate faciendae alienationis, quia efficaciter impediri non poterant alienationes damnosae si iudicium de utilitate inferioribus bonorum ecclesiasticorum administratoribus mittebatur.

IV.

Negligentes sive culpabiliter omittentes denunciare infra mensem confessarios sive sacerdotes a quibus sollicitati fuerint ad turpia in quibuslibet casibus expressis a Praedecess. Nostris Gregorio XV, Const. *Universi* 20 Augusti 1622 et Benedicto XIV, Constit. *Sacramentum Poenitentiae* 1 Junii 1741. (1)

V.

Qui libros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii approbatione imprimunt aut imprimi faciunt.

611. Conc. Trid. (Sess. 4. Decr. de editione et usu sacrorum librorum) statuerat ut " nulli liceat imprimere, vel imprimi facere

(1) Hanc censuram explicatam habes n. 394 seqq.

quosvis libros de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub poena anathematis. „ Hanc censuram ad imprimentes vel imprimi facientes restrinxit Const. *Apost. Sedis*, quacum quoad rem omnino consonat a. 48. Const. Leonis XIII de prohibitione et censura librorum.

Libros de rebus sacris tractantes. Praefatae Const. a. 48. his verbis sequentia tamquam aequivalentia substituit: „ S. Scripturarum libros vel earumdem adnotationes vel commentarios. „ Igitur manifestum est censuram non protendi ad eos qui libros quoslibet de rebus sacris in genere, h. e. ad religionem pertinentibus, edunt, ut jam declaraverat S. Inqu. 22 Dec. 1880.

Sine Ordinarii approbatione. Ad effugiendam censuram sufficit approbatio cujuslibet Ordinarii, quamquam ad liceitatem impressionis requiritur approbatio Ordinarii loci in quo liber publici juris fit. (Vol. I. n. 459) Nihil autem refert utrum liber sine nomine auctoris edatur an auctoris nomen prae se ferat, siquidem praesens Const. hanc distinctionem omittit.

Imprimunt. Hoc verbo probabilius (Penn. II. p. 230 seq.) intelligendi sunt tantum typographiae domini, minime vero subordinati operarii, etiamsi proxime ad imprimendum concurrunt. Hos enim non intendit Trident. (l. c.), cum actionem sub censura prohibitam ea ratione describat quae solis typographiae dominis conveniat, ut cum loquitur de edentibus libros tacito vel ementito praelo; nec videtur novus tenor censurae sine evidenti ratione ad operarios extendendus.

Imprimi faciunt. Hi sunt qui efficiunt ut liber ab aliis imprimatur. Talis profecto est editor; auctor vero, quando directe in librum imprimendum influit. Si enim tantum vendit manuscriptum vel permittit impressionem quam posset et deberet impedire, jam non stricto sensu *imprimi facit*. (Penn. II. p. 232 seq.)

VI.

Qui negant matrimonia clandestina, libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; quique falso affirmant matrimonia, a filiisfamilias sine consensu parentum contracta, irrita esse et parentes ea rata vel irrita facere posse. (Trid. Sess. 24. de ref. matr. c. 1)

VII.

Raptorem ac omnes illi consilium, auxilium et favorem praebentes. (Trid. l. c. c. 6) (1)

VIII.

Qui quovis modo directe vel indirecte subditos suos, vel quoscunque alios cogunt, quominus libere matrimonia contrahant. (Trid. l. c. c. 9)

Attende, juxta sententiam communioem (Piat. in h. l.), hac censura non comprehendi personas privatas, sed tantum eos qui temporalem aliquam jurisdictionem exerceant, quales erant multo plures temporibus Trident. Conc. quam nostris.

IX.

Magistratus qui renuunt praebere episcopo auxilium adversus eos qui clausuram monialium violant vel restitui prohibent. (Trid. Sess. 25. de Regul. et Monial. c. 5)

X.

Omnes qui quomodocunque coegerint quamcunque mulierem invitam, praeterquam in casibus in jure expressis, ad ingredientum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscunque religionis, vel ad emittendam professionem; quique consilium, auxilium vel favorem dederint: quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emitte, quoquo modo eidem actui vel praesentiam, vel consensum vel auctoritatem interposuerint. (Trid. l. c. c. 18)

XI.

Eos qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum, voluntatem vel accipiendi vel voti emittendi, quoquo modo, sine justa causa impederint. (Trid. l. c.)

In hac censura, sicut et in duabus praecedentibus, probabilius agitur tantum de religione votorum solemnium et de clausura papali. Quare in nostris regionibus, non est iis incurrendis locus. (n. 85) Sed etiam ubi reperiuntur moniales votorum solemnium, magistratus solent

(1) Quo sensu istud crimen raptus intelligendum sit, videsis n. 506 seq.

hodie ab hac censura immunes esse, eo quod lege civili non sinuntur auxilium praebere contra violatores clausurae.

XII.

Missionarios operam dantes mercaturae in Indiis Orientalibus et in America, ac Superiores eorum tam mediatos quam immediatos, qui eosdem, saltem per amotionem illorum a locis commissi per eos delicti, non puniverint.

612. Hanc censuram tulerant Urbanus VIII (Const. *Ex debito* 22 Febr. 1633; Coll. P. F. n. 333) et Clemens IX. (Const. *Sollicitudo*, 17 Jun. 1669; Coll. P. F. n. 338) Quam cum praeteriisset Const. *Apostolicae Sedis*, plerique abolitam censebant; sed Pius IX, postulante S. Inqu. 4 Dec. 1872 (Coll. P. F. n. 351), praedictas Constitutiones suum robur servasse declaravit.

Missionarios, i. e. quoslibet viros ecclesiasticos, sive saeculares, sive regulares, aut ad illas regiones missi fuerint aut in illis quomodolibet morentur, etiamsi forte non sint Europaei. (S. Inqu. 17 Jan. 1883; Coll. P. F. n. 352) Non comprehenduntur tamen clerici indigenae: nam *morari* in aliquo loco proprie non dicuntur nisi qui ibidem sint alienigenae. (Penn. II. p. 297)

Operam dantes mercaturae. Mercatura intelligitur tantum lucrativa seu proprie dicta. (S. C. de P. F. 8 Apr. 1862; Coll. P. F. n. 350) Vid. mercatura proprie est ea negotiatio qua merces emuntur aliove oneroso litulo comparantur ut non mutatae, nec in aliam formam redactae, carius vendantur. (Schmalzgr. in Decr. I. 3. t. 50. n. 9) Huic operam dant, juxta cit. Constit. Urbani VIII, quicumque mercaturam seu negotiationem, quocumque modo, sive per se, sive per alios, sive proprio, sive communitalis nomine, directe vel indirecte exercent. Neque requiruntur actus frequentati, cum Clemens IX diserte addat: *etiam semel*. Oportet tamen ut negotiatio fiat in quantitate sat notabili ad grave peccatum constituendum. Insuper inquietandi non sunt Missionarii qui per accidens aliquod lucrum referunt e mercibus quas, necessitate coacti, loco pecuniae secum tulerint. Nam de tali casu interrogata S. C. de P. F. (Coll. P. F. n. 343) 13 Aug. 1834 respondit: "Posse Missionarios subsidiorum sibi debitorum securitati et Missionis ipsius bono consulere accipiendo per modum permutationis merces pecuniis sibi debitis emptas, easdemque ad se delatos vendere, et suum facere pretium ex venditione earum retrahendum."

In Indiis Orientalibus et in America. Non viget haec censura in iis locis quae praedictis Const. non designantur, ex. gr. in Africa. Designantur autem Indiae Orientales, America tam Australis quam Septen-

trionalis, Japonia et Sina. Hanc ultimam regionem comprehendi, declaravit S. Inqu. cit. resp. 17 Jan. 1883.

Quamvis ista excommunicatio nemini sit reservata, non licet tamen ab eadem absolvere eos qui negotiationi operam dederint, praeterquam in mortis articulo constitutos, nisi prius lucra e negotiatione percepta locorum Ordinariis vel Apostolicis Vicariis restituerint, ut sancivit Clemens IX, (Const. cit.) iterumque declaravit S. Inqu. resp. mox citato. Liceret tamen absolvere si restituere vellent quidem, sed non possent, cum sic cesset omnis contumacia.

CAPUT III.

DE SUSPENSIONE.

§ 1.. QUID ET QUOTUPLEX SIT SUSPENSIO.

613. DEFINITIO. Suspendio est censura qua clericus usu potestatis quae ipsi ratione ordinis, officii vel beneficii competit, privatur.

Hinc patet poenam hanc propriam esse clericorum: imo, quia ea sacra ministeria quae cohaerent minoribus ordinibus, hodie a laicis quoque obiri solent, suspendio in ordines minores non cadit. Hinc suspensio, secundum hodiernam Ecclesiae praxim, ab iis solum incurritur qui sunt in Sacris. (D'Annib. I. n. 379; Hilarius a Sexten, de censur. eccl. p. 76)

Triplici ratione ferri potest suspendio :

1° Ut censura proprie dicta : qui sensus est maxime proprius suspensionis. Tunc autem necesse est ut lata sit ob delictum et contumaciam, et quidem simpliciter, non in perpetuum, nec in diem certum, nec ad arbitrium eam irrogantis. (n. 563)

2° Ut mera poena ad vindictam delicti, etiam plene praeteriti.

3° Ut mera inhibitio exercendi actus ordinis vel jurisdictionis, absque delicto imposita, puta ob defectum scientiae muneri necessariae, ad avertenda scandala, etc. (Aichner, Comp. Jur. Eccl. § 219)

Suspendio non est confundenda cum depositione vel degradatione quae gravissimae sunt inter poenas ecclesiasticas mere vindicativas. Nempe per *depositionem* clericus non tantum privatur usu rei, sicut fit in suspensione perpetua, sed ipsa re (officio, beneficio, etc.) ideoque ut in eam restituatur novo titulo indiget. Per *degradationem* vero clericus in per-

petuum privatur ecclesiastico ministerio, officio et beneficio (qua ex parte convenit cum depositione), et insuper, ipsis fori et canonis privilegiis exutus, brachio saeculari puniendus traditur. Degradationis ritum describit Pontificale Romanum. Sed jam ab usu recessit hujusmodi poena : nec mirum, cum in plerisque regionibus clerici a civilibus iudicibus judicari et puniri soleant, nullo respectu habito ad sacrum eorum characterem.

614. DIVISIO.

1° Suspendio potest esse generalis vel specialis. *Generalis* est qua clericus privatur usu cujuslibet potestatis ecclesiasticae sibi competentis. *Specialis* triplex est : *ab ordine*, *ab officio*, *a beneficio*. Harum prima privat usu ordinis sive conferendi, sive exercendi ; secunda prohibet exercitium sive ordinis sive jurisdictionis, tum interni tum externi fori ; tertia privat redditibus et administratione beneficii.

Insuper istae suspensiones speciales restringi possunt ad partem eorum jurium quae ab ordine, beneficio vel officio oriuntur. Sic potest clericus suspendi tantum a celebrando Sacro, ab audiendis confessionibus, a beneficio conferendo.

Quando suspensio simpliciter et sine ulla restrictione infligitur, intelligenda est generalis. Si qua restrictio additur, puta ab ordine, beneficio, etc., non est extendenda ultra id quod stricte verbis significatur. Quid sit suspensio *a divinis*, non ita constat inter AA. Multi eandem putant ac suspensionem ab officio. (Hilarius, op. cit. p. 71) Probabilius putamus cum D'Annib. (I. n. 389) eandem esse ac suspensionem ab ordine : divina enim proprie sunt ea quae per sacros ordines obveniunt. Si tamen ageretur de censura dioecesana, standum esset interpretationi quam huic locutioni forte tribuerit usus dioecesanus vel episcopi sententia.

Praelatis propria est suspensio *ab ordine pontificali*, *ab usu pontificalium*, *a pontificalibus*. Prima prohibet ea peragere quae ex ordine pontificali constant, ex. gr. ordinare, confirmare, benedictiones calicum aliasve in quibus sacrum oleum adhibetur, peragere. Secunda prohibet tantum apparatus pontificalem seu usum mitrae, baculi pastoralis et pallii : hinc talis suspensio etiam indirecte vetat ne fiant ea quae sine hoc apparatu peragere non licet, ex. gr. ecclesiam consecrare, sed non impedit functiones quae sine hoc apparatu fieri possunt, puta confirmare sine baculo et mitra. Tertia probabilius eundem sensum habet ac secunda, siquidem pontificalia nihil aliud sunt quam insignia pontificalia. (D'Annib. I. n. 381)

2° Suspendio ferri potest tum *in personas singulas*, tum *in integram communitatem*. In hoc posteriore casu, nisi simul in aliquas determina-

tas personas suspensio feratur, prohibentur tantum illae functiones ecclesiasticae, quae a communitate, qua corpus est morale, exerceantur. Sic capitulum suspensum vetatur electiones facere, solemniter divina celebrare, etc. Imo, quamvis simul feratur suspensio in singulas personas quibus constet communitas, illa non afficit innocentes, sed tantum delinquentes; nemo enim potest suspendi pro culpa aliena. (S. Alph. n. 317)

3° Suspensio potest esse *a jure* vel *ab homine*, *ferendae* vel *latae sententiae*, prout universe de censuris dictum est. (n. 564)

4° Inter suspensiones quae ab homine feruntur, specialem locum sibi vindicat ea quam Theol. vocant *ex informata conscientia*: quia episcopus eam fert ex causis nullo iudicio probatis, sed in sua conscientia perpensis. Potestatem talis suspensionis ferendae Conc. Trid. (Sess. 24. de ref. c. 1) episcopis contulit, ut crimina occulta clericorum coercere possint ea celeritate quam non raro exposcunt sacri ministerii dignitas et fidelium utilitas. Hujus potestatis naturam et modum quo, secundum praesentem S. Sedis voluntatem, exercenda sit, perspicue exponit S. C. de Prop. Fide, Instr. 20 Oct. 1884 (Coll. P. F. n. 1009), ex qua praesertim notanda sunt sequentia:

a) Ad hanc suspensionem imponendam nec formae judiciales, nec canonicae admonitiones requiruntur. (Instr. cit. n. 2) Attamen si per modum verae censurae fertur, ex ipsa natura rei requiritur aliqua talis poenae comminatio. (n. 569)

b) Ad quasnam partes exercitii ordinis vel officii et ad quantum tempus extendatur haec poena, ex ipsius tenore dijudicandum est. Jubentur autem Ordinarii abstinere ab ipsa infligenda in perpetuum. Quodsi, ob graviores causas, Ordinarius censuerit eam imponere non ad tempus determinatum, sed ad suum beneplacitum, tunc ipsa habetur pro temporanea, ideoque cessabit cum jurisdictione Ordinarii suspensionem infligentis. (nn. 4 et 5)

c) Causam huic suspensioni praebet crimen clerici *occultum*, quod scil. neque in iudicium, neque in rumores vulgi deductum sit, neque insuper ejusmodi numero et qualitati personarum cognitum sit, unde censeri debeat notorium. Tenet tamen suspensio si ex pluribus delictis aliquod fuerit notum in vulgus, aut si crimen, quod ante suspensionem fuerat occultum, deinceps post ipsam fuerit ab aliis evulgatum. (nn. 6, 7 et 8)

d) A decreto suspensionis ex informata conscientia non datur appellatio, sed semper patet recursus extrajudicialis ad S. Sedem, suspensione interim in vigore permanente. (nn. 11 et 12)

Potest quoque episcopus ob easdem causas eademque forma prohibere clerico ascensum ad sacros ordines. (Trid. l. c.)

§ 2. QUI SINT EFFECTUS SUSPENSIONIS.

615. I. Suspensus per se **sub gravi** tenetur abstinere ab iis a quibus suspensus est. Quandoque tamen parvitas materiae a peccato gravi excusare potest, ut si suspensus a jurisdictione recipiat unum testem. (Ball. P. n. 500) Attamen in ordinibus exercendis haberi nequit materiae parvitas, siquidem actus ordinibus sacris adnexi natura sua sunt graves. (Suar. de Cens. disp. 34. sect. 4) Excipit S. Alph. (n. 313) cum Salmant. (de Cens. c. 5. n. 24) casum quo sacer ordo non solemniter exercetur, **ex. gr.** epistolam sine vestibus sacris canendo.

Multum tamen refert utrum suspensus sit publice denuntiatus seu vitandus an toleratus. Si vitandus est, peccant graviter qui cum eo communicant in actibus a quibus suspensus est, saltem si ii sunt actus jurisdictionis, cum hi sint invalidi (nisi suspensus sit a solo ordine), **vel si** eum extra casum necessitatis inducunt ad exercendos actus a quibus suspensus est, ut puta ad Missam a qua suspensus sit celebrandam; minus arcte iis actibus participare, puta audiendo Missam suspensi vitandi, levem culpam non excedit. Si vero toleratus est suspensus, peccat sane si sponte se ingerit functionibus sibi prohibitis, probabiliter vero non peccat si eas functiones exercet tantum ab aliis propter utilitatem requisitas, utputa si parochus qui incurrit suspensionem, sed non est denuntiatus, celebrat Missam, petentibus parochianis. Imo, etiamsi sponte absolutionem daret, actus valeret, quia jurisdictio ipsi non auferitur. Ratio est: ea quae Martinus V concessit de communicatione cum toleratis (n. 581), e tenore Bullae, ad suspensos pertinere aequae ac pertinent ad excommunicatos. (S. Alph. n. 139 seq. et 313; Hilarius, op. cit. p. 78 seq.)

Suspensus ab ordine superiore, licite exercet inferiorem. Suspensus ab ordine inferiore, juxta multos (D'Annib. I. n. 380. nota 10), nequit exercere superiorem; sed probabilius tenendum est contrarium (Salmant. l. c. n. 32 seqq.), eo quod in odiosis non est facienda extensio ad ea quae non sunt expressa, neque ullo positivo jure eadem extensio probatur.

616. II. Suspensus ab ordine per sententiam Ordinarii sui tenetur **ubique** ab ordinibus majoribus exercendis abstinere: jus enim commune sancit ut ubique servetur sententia episcopi, quae certe quolibet exercitio ordinis violaretur.

Suspensus a jurisdictione probabilius non prohibetur quominus jurisdictionem in alia dioecesi accipiat: non apparet enim quo jure episcopus hujus alterius dioecesis impediri possit a suspensionis auctore, quominus cuilibet jurisdictionem impertiat. (Ball. P. n. 502)

Plures tamen, ut Bonacina (de Cens. disp. 3. p. 3. n. 7), contrarium opinantur, quia suspensionem intuentur ut quamdam inhabilitatem quae suspensum comitetur, quocumque pergat.

Suspensus ab ordine vel ab officio, non prohibetur quominus sacramenta, ex. gr. poenitentiae et Eucharistiae, accipiat, ut e natura suspensionis liquet. Supponimus eum a contumacia recessisse, quando suspensio per modum verae censurae lata est. Multi excipiunt receptionem ordinum : quippe qui recipiantur ut functiones eorum exerceantur, ac proinde quibus vetitum est functiones exercere, videtur quoque illicitum ordines recipere. Alii tamen, ut Bonacina (l. c. p. 2. n. 15), Ball. P. (n. 503), hanc exceptionem rejiciunt : quia receptio ordinis non est actus officii aut jurisdictionis, neque ordinatus tenetur necessario ad ministrandum in ordine suscepto. Praeplacet haec sententia, cum in odiosis nulla extensio facienda sit sine argumento manifesto. Ceterum et ipsa S. Sedes, cum aliquem suspensum ab ordinibus susceptis, prohibere vult a superioribus recipiendis, hanc inhabilitatem ut poenam distinctam profert, ut videre est in Decr. S. C. C. 25 Maii 1893 cit. n. 620. XV.

617. III. Irregularitatem incurrit qui suspensionem ab ordine violat, exercendo functiones ordinis a quo suspensus sit. Qua de re dicitur ubi de irregularitatibus n. 633.

Hic tantum solvemus quaestionem : num irregularitatem incurrat qui per exercitium ordinis violet suspensionem ab ordine latam in perpetuum vel ad tempus definitum. Probabilius ducimus cum D'Annib. (l. n. 386) eam non incurri : quia irregularitas non incurritur nisi per violationem censurae proprie dictae, qualis non est hujusmodi suspensio. (n. 563) Excipiendus tamen est casus quo R. P. hujusmodi suspensionem tulit, cum expressa lege, ut is qui illam violet, irregularis fiat : quod quandoque factum est, ex. gr. 6ⁱ Decr. l. 2. t. 14. c. 1. Qui autem violasset suspensionem *ex informata conscientia* latam (n. 614), in foro externo haberetur ut irregularis : cum ita statuerint S. C. C. 21 Jun. 1625 (Bened. XIV, de Syn. l. 12. c. 8. n. 5) et S. C. de Pr. Fide, Instr. cit. (n. 11) Pro foro tamen interno non caret probabilitate sententia contraria, quam tuetur D'Annib. (l. c.), saltem ubi non verificantur ea quae ad veram censuram requiruntur, ut si imponeretur tantum ob crimen mere praeteritum, vel prorsus reticita culpa ad cujus emendationem infligeretur. Tandem probabilius non est irregularis qui violat suspensionem ore tenus latam. Cum enim censura (excepto casu specialis privilegii) semper scripto ferenda sit, Superior censendus est noluisse excedere suae potestatis limites : quare et suspensio, ore tenus lata, praesumenda est mera prohibitio. (Bus. ap. S. Alph. n. 317)

§ 3. QUAENAM SUSPENSIONES HODIE VIGEANT.

Suspensio specialiter Rom. Pont. reservata.

618. Suspensionem specialiter S. Sedi reservatam ab exercitio Pontificalium incurrunt quicumque, charactero episcopali insigniti, suscipere audent, ante exhibitas litteras Apostolicas, curam, regimen et administrationem ecclesiarum vacantium ad quas nominati, praesentati vel electi fuerint. (Const. *Romanus Pontifex*, 28 Aug. 1873) Cfr. n. 592.

Suspensiones simpliciter Rom. Pont. reservatae.

I.

Suspensionem ipso facto incurrunt a suorum beneficiorum perceptione ad beneplacitum S. Sedis, Capitula et Conventus Ecclesiarum et Monasteriorum aliique omnes, qui ad illarum seu illorum regimen et administrationem recipiunt Episcopos aliosve Praelatos de praedictis Ecclesiis, seu Monasteriis apud eandem S. Sedem quovis modo provisos, antequam ipsi exhibuerint Litteras Apostolicas de sua promotione.

II.

Suspensionem per triennium a collatione Ordinum ipso jure incurrunt aliquem ordinantes absque titulo beneficii vel patrimonii cum pacto, ut ordinatus non petat ab ipsis alimenta. (1)

III.

Suspensionem per annum ab ordinum administratione ipso jure incurrunt ordinantes alienum subditum, etiam sub praetextu beneficii statim conferendi aut jam collati, sed minime sufficientis, absque ejus episcopi litteris dimissorialibus; vel etiam subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii ejus loci litteris testimonialibus.

---

(1) Antiquo Jure cautum erat ut qui absque titulo ordinatus esset, ipso facto ab exercitio ordinis suspensus foret: quae suspensio postea restricta est ad clericos qui, promoti sine titulo, promisissent se non esse alimenta petituros. Hodie vero, cum Const. *Apost. Sedis* poenam suspensionis contra solum ordinatorem conservaverit, ordinatus sine titulo, vel postea titulum amittens, nullas poenas latae sententiae incurrit, nec per se ab ordinibus exercendis prohibetur, etiamsi ob malam fidem graviter peccaverit. (D'Annib. I. n. 412. nota 42; Gasp. de S. Ordin. I. n. 613) Cfr. Instr. S. C. de Prop. Fide 27 Apr. 1871 (Coll. P. F. n. 1179): "Quodsi amisso titulo generatim, aut etiam titulo Missionis, alter ei non substituitur, sacerdos haud propterea remanet suspensus."

IV.

Suspensionem per annum a collatione Ordinum ipso jure incurrit, qui, excepto casu legitimi privilegii, ordinem sacrum contulerit absque titulo beneficii vel patrimonii clerico in aliqua Congregatione viventi, in qua sollemnis professio non emittitur, vel etiam religioso nondum professo.

V.

Suspensionem perpetuam ab exercitio Ordinum ipso jure incurrunt Religiosi ejecti, extra Religionem degentes.

619. *Suspensionem perpetuam*, vid. tamdiu duraturam quamdiu manebunt in sua conditione ejecti, seu, ut in ipso tenore censurae dicitur, quamdiu extra religionem degent.

Religiosi. Hac voce, cum in odiosis versemur, intelliguntur soli Regulares. (n. 74) Sed quid de aliis post editam Const. *Apost. Sedis* statutum sit, mox dicemus.

Ejecti. Non comprehenduntur nisi qui in sensu stricto ejecti fuerint qua incorrigibiles, et servata forma decretis S. C. C. 21 Sept. 1624 et 24 Jul. 1694 praescripta, vel alia faciliore quae a S. Sede, tamquam aequivalens, concessa fuerit. Igitur hic neque fugitivi, neque apostatae intelliguntur, neque illi etiam qui, ob causam manifeste injustam vel non servato ordine juris, expulsi fuerint. (Piat. in h. l.)

Latus patet duplex poena suspensionis quae decreto S. C. Ep. et Reg. 4 Nov. 1892, *Auctis admodum* quibusdam religiosis imposita est. Nempe :

1° " Alumni votorum solemnium vel simplicium perpetuorum vel temporalium in ss. Ordinibus constituti, qui expulsi vel dimissi fuerint, perpetuo suspensi maneant, donec a S. Sede alio modo eis consulatur, ac praeterea episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint. „ Igitur qui ob delicta sua ejecti vel dimissi fuerint, ea norma quae in cit. decreto (n. 3) explicatur, suspensione ligantur donec S. Sedes cum ipsis dispenset ; conditiones autem quibus haec dispensatio, saltem regulariter, adnectitur, sunt duae, quae ex resp. S. C. Ep. et Reg. 20 Nov. 1895 (Act. S. S. t. 28. p. 560) copulative sumendae sunt, nempe ut invenerint episcopum qui sponte eos in clerum suum cooptare velit (nullus enim jam ad eos cooptandos tenetur) et sibi de ecclesiastico patrimonio providerint. (n. 438) Haec posterior conditio videtur sumi posse cum iis temperamentis quae forte in dioecesi episcopi benevoli receptoris legitime vigeant.

2° "Qui in ss. Ordinibus constituti et votis simplicibus obstricti sive

perpetuis, sive temporalibus, sponte dimissionem ab Apostolica Sede petierint et obtinuerint, vel aliter ex Apostolico privilegio a votis simplicibus vel perpetuis vel temporaneis dispensati fuerint, e claustro non exeant, donec episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint; secus suspensi maneant ab exercitio susceptorum Ordinum. Quod porrigitur quoque ad alumnos votorum simplicium temporalium qui quovis professionis vinculo jam forent soluti, ob elapsam tempus quo vota ab ipsis fuerunt nuncupata., Igitur etiamsi sponte dimissi vel elapso votorum tempore exuentes, suspensionem ab ordine incurrunt, si e claustro egrediantur antequam episcopum benevolum receptorem invenerint et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint. Haec tamen suspensio, ex cit. resp. S. C. Ep. et Reg. 20 Nov. 1895, ipso facto cessat, quando duae istae conditiones impletae sunt, neque ad eam tollendam ad S. Sedem recurrendum est. (1)

VI.

620. Suspensionem ab Ordine suscepto ipso jure incurrunt, qui eundem Ordinem recipere praesumpserunt ab excommunicato vel suspenso, vel interdicto nominatim denunciatis, aut ab haeretico vel schismatico notorio: eum vero qui bona fide a quopiam eorum est ordinatus, exercitium non habere Ordinis sic suscepti, donec dispensetur, declaramus.

VII.

Clerici saeculares exteri ultra quatuor menses in Urbe commorantes ordinati ab alio quam ab ipso suo Ordinario absque licentia Card. Urbis Vicarii vel absque praevio examine coram eodem peracto, vel etiam a proprio Ordinario, posteaquam in praedicto examine rejecti fuerint: necnon clerici pertinentes ad aliquem e sex episcopatibus suburbicariis, si ordinentur extra suam dioe-

(1) Facile contingit ut miserrima et ipsi statui clericali probrosa evadat conditio religiosi ejecti vel dimissi, quem nullus episcopus recipere velit. His malis occurrere voluit S. C. super disciplina Regulari. Quare, ut notum est e Litteris Em. Praefecti 16 Aug. 1898 (Act. S. S. t. 31. p. 631), statuit ut iis Regularibus qui gratia vocationis destituti vel aliam ob causam rationabilem, extra claustra degere velint " facultas tribueretur manendi extra claustra, habitu regulari dimisso, ad annum: quo tempore s. patrimonium sibi constituerent, episcopum benevolum receptorem invenirent, atque deinde, pro saecularizatione perpetua, iterum recurrerent, et interim Sacra facientes, verbum Domini praedicantes, fidelibus populis pia conversatione prodesse valerent. „ Perdurante hujusmodi concessione vel ejusdem a Sede Apostolica prorogatione, Ordinarius poterit, quamvis minime teneatur, horum religiosorum ministerio in sua dioecesi uti, nisi hi fuerint aliqua speciali censura irretiti.

cesim, dimissorialibus sui Ordinarii ad alium directis quam ad Card. Urbis Vicarium; vel non praemissis ante Ordinem sacrum suscipiendum exercitiis spiritualibus per decem dies in domo urbana Sacerdotum a Missione nuncupatorum, suspensionem ab Ordinibus sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso jure incurrunt: episcopi vero ordinantes ab usu Pontificalium per annum.

VIII.

Episcopus qui Pontificalia in alterius dioecesi exercet sine Ordinarii loci expressa licentia, incurrit suspensionem ab exercitio Pontificalium; sic ordinati ab executione ordinum sunt ipso jure suspensi. (Trid. Sess. 6. de ref. c. 5)

IX.

Qui arctati occasione beneficii recepti, sive recipiendi non fuerint, et sede vacante, infra annum a die vacationis per litteras dimissorias a Capitulo acceptas, majoribus Ordinibus initiati fuerint, ab executione Ordinum, ad beneplacitum futuri Praelati, ipso jure suspensi sunt. (Trid. Sess. 7. de ref. c. 10)

X.

Suspensionem ab exercitio Pontificalium per annum incurrunt episcopi titulares qui alterius subditum, etiam praetextu familiaritatis continuæ commensalitatæ suæ, absque sui proprii Praelati expresso consensu, aut litteris dimissoriis, ad aliquos sacros aut minores Ordines, vel primam tonsuram promoverint; taliter vero promotus ab executione Ordinum sic susceptorum, donec suo Praelato visum fuerit, ipso jure suspensus est. (Trid. Sess. 14. de ref. c. 3)

XI.

Qui ordinat alienum subditum sine litteris testimonialibus, i. e. quibus ordinandi probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur, suspensionem a collatione Ordinum per annum incurrit; ordinatus vero a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, suspensus est. (Trid. Sess. 23. de ref. c. 8)

XII.

Abbatés et alii exempti, aut collegia vel capitula quaecumque, etiam Ecclesiarum cathedralium, litteras dimissorias aliquibus clericis saecularibus concedentes, ut ab aliis ordinentur, ab officio et beneficio sunt ipso jure suspensi. (Trid. Sess. 23. de ref. c. 10)

XIII.

Si quis parochus vel alius sacerdos, sive regularis sive saecularis sit, etiamsi id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiae sponso sine illorum parochi licentia matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus parochi qui matrimonio interesse debebat seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. (Trid. Sess. 24. de ref. c. 1)

XIV.

Episcopi qui a crimine concubinitus non abstinuerint, et a synodo provinciali admoniti, se non emendaverint, ipso facto sint suspensi. (Trid. Sess. 23. de ref. c. 44)

XV.

Sacerdotes violantes decretum S. C. C. 9. Sept. 1874 circa eleemosynas missarum ipso facto incurrunt suspensionem a divinis S. Sedi reservatam; clerici vero nondum sacerdotio initiati ob idem delictum incurrunt suspensionem a susceptis ordinibus et praeterea inhabilitatem ad superiores ordines recipiendos. (1)

CAPUT IV.

DE INTERDICTO.

§ 1. QUID ET QUOTUPLEX SIT INTERDICTUM.

621. DEFINITIO. Interdictum est censura privans usu seu participatione divinorum officiorum et aliquorum sacramentorum, necnon ecclesiastica sepultura.

Facile patet qua ratione interdictum a *suspensione* distet. Cum excommunicatione autem eatenus convenit quatenus utrumque iisdem spiritualibus bonis privat; sed ab eadem discrepat, tum quia excommunicatus iis bonis non immediate privatur, sed per viam consequentiae, vid.

(1) Quid hoc decreto statuatur recole n. 232.

quatenus a communione fidelium segregatur, tum quia excommunicatus multo pluribus ecclesiasticis bonis privatur.

Quamdā similitudinem cum interdicto habet *cessatio a divinis*. Haec est quaedam divinorum officiorum negatio, quam Ecclesia clericis sub praecepto injungit in signum tristitiae conceptae ob gravissimam injuriam sibi et honori divino illatam et in illius reparationem, ut hac ratione cogatur delinquens desistere ab injuria et exhibere satisfactionem. (Schmalzgr. in l. 5. Decr. t. 39. n. 402) Numquam tamen censura est, nec personas afficit, nec a Jure fertur. Indicta cessatione a divinis, etsi in rigore Juris nulla alia sacramenta administrari possunt nisi baptismus et morientibus poenitentia cum Viatico, probabilius tamen, ex benignitate Ecclesiae, eadem sacramenta tunc administrari et recipi possunt ac tempore interdicti. (Schmalzgr. l. c. n. 412 seq.)

Formaliter tum ab interdicto, tum a cessatione a divinis differt *prohibitio celebrandi divina*, quae ipso jure inducitur per ecclesiae pollutionem vel execrationem (n. 242. VI; n. 243. VIII); quoad effectus tamen non levis similitudo viget.

622. DIVISIO. Interdictum multipliciter distinguitur :

1° In *personale*, *locale* et *mixtum*, prout immediate afficit vel personam, vel locum, vel utrumque simul.

2° In *generale* vel *speciale*. Generale est quod fertur in personam moralem, ex. gr. in capitulum vel universitatem (*generale personale*), vel in locum generalem plura partialia loca complectentem (*generale locale*), ex. gr. in universam nationem vel civitatem. Speciale est quod fertur in singularem personam (*personale speciale*), vel locum, ex. gr. in unam ecclesiam. Ex his solum interdictum personale speciale rationem censurae proprie dictae habet : quia ob contumaciam rei fertur et cum ea cessare debet. (1)

3° In *totale* et *partiale*. Totale habet omnes effectus qui breviter in definitione indicati sunt ; partiale, quosdam tantum ex illis. Inter partialia specialim attendi meretur, utpote magis usitatum, interdictum *ab ingressu ecclesiae*. Haec est pars interdicti personalis specialis, ideoque per se vera censura, ejus violatio irregularitatem secum trahit. Qui eam incurrit, nequit fungi divinis officiis in ecclesia celebrandis, vel iisdem interesse ; probabilius tamen non prohibetur quominus in ecclesia oret, vel sacramenta recipiat, vel etiam officiis intersit in oratorio privato. Insuper ecclesiastica sepultura donari nequit, nisi poenitens obiverit. (D'Annib. I. n. 377)

(1) Interdictum generale locale a praxi hodierna alienum est : nullum enim latum est ab an. 1606 quo Paulus V Venetorum rempublicam interdicto subjecit.

§ 2. QUI SINT EFFECTUS INTERDICTI.

623. Tres sunt totalis interdicti effectus, ut ex ejus definitione patet, videlicet :

1° Prohibentur **divina officia**. Hoc nomine veniunt ea omnia quae obeuntur cum apparatu et vestimentis quorum usus solis licet ministris ordinatis, ut si cum superpelliceo et stola Horae Canonicae recitentur. (Suar. de Cens. disp. 34. sect. 3) Licet tamen verbi divini praedicatio. Deinde in interdicto locali speciali semel in hebdomada (Decr. l. 5. t. 39. c. 57), et in generali singulis diebus (6ⁱ Decr. l. 5. t. 11. c. 24), licet Missam celebrare et alia obire divina officia, submissa tamen voce et januis clausis, excommunicatis ac specialiter interdictis exclusis et campanis etiam non pulsatis. Tandem (6ⁱ Decr. l. c.) in festivitatibus Natalis Domini, Paschae, Pentecostes et Assumptionis B. M. V., licet pulsatis campanis et alta voce divina officia solemniter celebrare, solis excommunicatis exclusis.

2° Prohibentur ministrari in loco interdicto vel personis interdictis **quaedam sacramenta**, vid. Eucharistia, excepto Viatico ; extrema unctio, excepto probabilius casu moribundi qui confiteri non potuerit (D'Annib. n. 374. nota 37) ; ordo. Igitur licet administrare baptismum, confirmationem, poenitentiam (exceptis iis qui interdicto per scelus suum occasionem dedere, nisi pro delicto satisfecerint vel de satisfactione idoneam cautionem dederint), matrimonium, omissa benedictione nuptiali.

3° Prohibetur **sepultura ecclesiastica**, quae in interdicto locali ne infantibus quidem dari potest. Clerici tamen qui nec nominatim interdicti sunt, nec interdictum violarunt, possunt, vigente interdicto generali locali vel personali, sepeliri in ecclesia, etiam cum Missa, sed absque pompa ; in ecclesia vero specialiter interdicta, sepeliri quidem possunt, sed sine Missa. (S. Alph. n. 335)

Obligatio servandi interdicti per se gravis est, ut ex argumenti natura liquet. Quandoque tamen, ob materiae parvitatem, violatio interdicti nonnisi levem culpam constituit. Id contingere potest tum in laicis, puta si interdictum locale tantum violant assistendo divinis officiis, tum in clericis, si brevi tempore ostium ecclesiae apertum relinquant, dum Sacrum celebrant. (S. Alph. n. 336)

§ 3. QUAE NAM INTERDICTA HODIE VIGEANT.

Interdicta Rom. Pont. specialiter reservata.

I.

624. Qui, episcopali characterе insigniti, ecclesiarum vacantium curam, regimen et administrationem transferunt vel suscipiunt in casibus recensitis Const. *Romanus Pontifex*. (n. 592)

II.

Interdictum Rom. Pont. speciali modo reservatum ipso jure incurrunt Universitates, Collegia et Capitula, quocumque nomine nuncupentur, ab ordinationibus seu mandatis ejusdem Rom. Pont. pro tempore existentis ad universale futurum Concilium appellantia. (Bulla *Apost. Sedis*)

Interdicta nemini reservata.

I.

Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina in locis ab Ordinario, vel delegato iudice, vel a jure interdictis; aut nominatim excommunicatos ad divina officia, seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittentes, interdictum ab ingressu ecclesiae ipso jure incurrunt, donec ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, competenter satisfecerint. (1)

625. *Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina...* His verbis soli clerici designantur, sive saeculares, sive regulares, cum ad reliquos non pertineat divina celebrare vel celebrari facere. Imo *celebrari facientes* probabilius ii tantum dicendi sunt, qui potestate quam in loca sacra habent, utuntur ut prohibitam celebrationem promoveant. Divina autem hic intelliguntur ea officia, quae tempore interdicti localis prohibentur. (n. 623)

Nominatim excommunicatos ad divina officia seu ecclesiastica sacramenta vel ecclesiasticam sepulturam admittentes. His verbis ii tantum designantur ad quos pertinet jus prohibendi vel admittendi,

(1) Hoc interdictum ponimus inter nemini reservata, quia opinamur cum Piatto (in h. l.), Penn. (II. p. 517), etc. illud, praestita competenti satisfactione, statim cessare nec opus esse absolutione. Si enim nulla absolutione opus est, non apparet quare censura haec dicatur reservata ei cujus sententia contemplata fuerit, ut quidam AA. scribunt.

ex. gr. quia ad eos pertinet custodia ecclesiae vel coemeterii. Sufficit autem ut, cum facile possint obsistere, non obstant quominus nominatim excommunicatus assistat divinis officiis, etc. Nec putamus probabilem esse contrariam sententiam quam D'Annib. (in h. l.) promit: qui verbum *admittentes* nostro plane sensu interpretatur, ubi explanat excommunicationem latam contra admittentes intra clausuram monialium. Ab ea censura excusat metus, non quilibet, sed gravis tantum: siquidem hic non additur *sponte*.

II.

Metropolitanus episcopus absentes (ultra secundum semestre tempus), Metropolitanum vero (pariter) absentem suffraganeus episcopus antiquior residens sub poena interdicti ingressus Ecclesiae eo ipso incurrenda, infra tres menses per litteras seu nuntium Rom. Pontifici denuntiare teneatur. (Trid. Sess. 6. de ref. c. 1)

III.

Ecclesiastico interdicto subjacent Capitula Ecclesiarum quae, sede vacante, infra annum a die vacationis, ordinandi licentiam aut litteras dimissorias concesserint alicui qui beneficii ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit. (Trid. Sess. 7. de ref. c. 10)

626. SCHOLION DE PRIVATIONE ECCLESIASTICAE SEPULTURAE.

Cum haec poena ab excommunicatione et interdicto inducatur, et frequentius quam reliquae ecclesiasticae poenae dubiis occasionem praebeat, juvabit eam breviter explicuisse.

Sepultura ecclesiastica duo complectitur: humationem in loco qui sit ab Ordinario sepeliendis fidelium carlaveribus deputatus, et probabilius ab eodem benedictus (n. 609); ritum exsequiarum in Rit. Rom. (t. VI) descriptum. Denegatio igitur ecclesiasticae sepulturae ab utroque arceat, et graviter peccat quicumque alterutrum, contra Ecclesiae prohibitionem, libere praestat. Qui tamen remote cooperantur sepelientibus, ex. gr. scrobes fodiendo vel claves coemeterii tradendo, per se a gravi et saepe etiam a levi peccato immunes erunt. (Suar. de Cens. disp. 13. Sect. 4)

Sunt autem ecclesiastica sepultura donandi ii omnes et soli qui in communione fidelium defuncti sunt, neque per canones hoc honore indigni declarantur. Nam, cum eadem sepultura pars sit communionis catholicae, illicite denegaretur iis qui in ea communione defuncti sunt, neque ab auctoritate ecclesiastica hoc jure privati fuere; imo gravem injuriam defuncto ejusque familiae faceret qui eam talibus denegaret.

In dubio num aliquis sit sepultura donandus, clerici consulere debent Ordinarium. Idem, quatenus fieri potest, faciendum si quando grave damnum timeretur ex ejusdem denegatione. Postulat enim rectus ordo et ab ipso Rit. Rom. (Tit. VI. c. 2. n. 7) edicitur ut hujusmodi graviora negotia, ad externam gubernationem spectantia, ad superiorem auctoritatem deferantur. Si consuli non posset Ordinarius, manente dubio vel imminente gravi damno, concedenda esset ecclesiastica sepultura, dummodo absit contemptus religionis et scandalum fidelium. Nam in dubiis favendum est reo, neque leges ecclesiasticae urgendae sunt ubi imminet grave damnum, praesertim commune.

627. Ut ex dictis patet, ad **duplicem classem** referri possunt quicumque sepultura ecclesiastica prohibentur (Aichner, Comp. J. Eccl. § 205) :

I. Qui ab Ecclesiae communione separati vixerunt et in hoc statu defuncti sunt. His applicanda venit regula Innoc. III (Decr. l. 3. t. 28. c. 12) : “ Sacris est canonibus institutum, ut quibus non communicavimus vivis non communicemus defunctis. „ Tales sunt :

1° Omnes non baptizati, ut Judaei, ethnici, infantes, etiam parentum fidelium. (Rit. Rom. l. c.) Plerique etiam catechumenos comprehendunt (Schmalzgr. in Decr. l. c. n. 49) ; sententia tamen contraria non videtur improbabilis, siquidem Conc. Baltim. II statuit (n. 390) eos sepultura donari posse, qui se baptismo suscipiendo accingebant, eo quod baptismo flaminis purificati supponendi sunt.

2° Excommunicati saltem vitandi. Cfr. n. 585. VIII.

3° Haeretici, schismatici et apostatae notorii. Cfr. n. 221. Attamen, si quis ex iis saltem probabiliter cum Ecclesia reconciliatus obiit (n. 298), licebit eum, secluso scandalo, sepultura ecclesiastica donare. (Gury, Cas. II. p. 191) Insuper *ad vitanda graviora mala* tolerari potest ut consanguinei acatholici inferantur sepulcro gentilitio familiarum catholicarum. (S. Inqu. 30 Mart. 1859 ; Coll. P. F. n. 1603) (1)

4° Interdicti nominatim et qui sunt in loco interdicto, eo durante. (Rit. Rom.) Posteriores tamen alibi sepeliri possunt.

Similiter per se graviter illicitum est catholicos coemeteriis heterodoxorum inferre : quia redolet quamdam cum eis communicationem in divinis. Id tamen licitum fit ob justam causam, ex. gr. ut quis sepeliatur in sepulcro haereditario vel cum conjuge sua, dummodo removeatur

(1) Eadem S. Inqu. 4 Jan. 1888 declaravit tantum in sensu hujus responsi, vid. *ad praecavenda majora mala*, intelligendum esse decretum 389 Conc. Plen. Baltim. II quo idem ex mente Sedis Ap. tolerari posse edicitur. (Coll. P. F. l. c.)

quaeveris vetitae communionis species. (D'Annib. I. n. 114) Ideo Conc. Balt. II (n. 392) et Conc. Baltim. III (n. 317 seq.) permiserunt, ut seclusa speciali prohibitione ab episcopo ob graves causas facta, cum solitis exsequiis sepeliantur catholici qui bona fide acquisiverunt fundum in coemeterio alieno, etiam ubi adest coemeterium catholicum.

628. II. Qui, licet in communione catholica obierint, **gravissima delicta commisere** ob quae per sacros canones ecclesiastica sepultura privantur. Tales sunt :

1° Duellantes, qui in ipso conflictus loco, etiam datis poenitentiae signis et absoluti, decesserint; quin etsi extra conflictus locum, sacramentis muniti, ex vulnere in duello accepto, obierint. (Bened. XIV, Const. *Detestabilem*) Attamen haec posterior ordinatio in quibusdam locis in desuetudinem abiit. (Aichner, l. c.) Imo Conc. Prov. Rhemense (an. 1849) excipit omnes qui adhuc viventes poenitentiae signa dederint. Hanc exceptionem censemus fieri posse etiam ubi de praefata consuetudine nihil constat, si, propter laxatam plurimorum fidem, rigor legis in scandalum et detrimentum religionis potius quam in aedificationem cederet.

2° Manifesti et publici peccatores, qui sine poenitentia perierunt (Rit. Rom.), ex. gr. post vitam in concubinato actam. His adnumerandi sunt qui in ipso actu gravis criminis moriuntur, ex. gr. latro ab eo quem occidere volebat occisus, et ii qui, imminentis sibi mortis conscii, Ecclesiae sacramenta publice et praefracte respuerunt. Similiter ii qui notorie pertinebant ad aliquam sectam ab Ecclesia reprobata, nisi debita retractatione emissa, per absolutionem Deo et Ecclesiae fuerint reconciliati. Si quando vero iidem morte praeventi retractationem rite emittere non potuerint, nihilominus ante mortem signa poenitentiae et devotionis dederint, tunc poterit eis concedi sepultura ecclesiastica, vetitis tamen ecclesiasticis pompis et solemnitatibus exsequiarum. (1) Ita respondit 10 Maii 1898 Em. Card. Praefectus S. C. de P. F. interrogatus de iis qui nomen dederint secretae societati *Odd fellows* in Stat. Foed. Amer. Idem a fortiori dicendum de adscriptis sectae Franco-muratorum vel alii cujus membra excommunicatione percellantur. (n. 596)

Attamen in his omnibus requiruntur sequentes conditiones : ut certe constet de peccato tum materialiter, tum formaliter gravi; ut peccatum

(1) Hac clausula prohibetur quominus exterior apparatus adhibeatur, puta ne campanae pulsantur, ne cantentur Missa et Absolutio defunctorum, etc. Attamen Ordinarii erit videre num forsitan, ob damnum vitandum vel inolitas consuetudines, in casibus particularibus solitus ritus exsequiarum concedendus sit.

sit majori parti civitatis vel oppidi notum; ut certe constet eos sine ullo poenitentiae signo obiisse; ut eorum impoenitentia sit adeo publica, ut sepultura ecclesiastica eis sine novo scandalo dari nequeat. (Aichner, l. c.) Ideo non est sepultura ecclesiastica deneganda:

a) Iis qui in ebrietate moriuntur: quia dubitari poterit num haec fuerit plene voluntaria. (D'Annib. I. n. 114. nota 30)

b) Iis de quibus vel unus testis refert eos poenitentiae signa dedisse, puta confessorium arcessendo, res sacras deosculando, Deum invocando. (D'Annib. l. c. nota 32)

c) Iis qui sacramenta respuerunt, aliqua spe vitae protrahendae delusi, vel ita ut denegatio non fuerit vulgo nota.

3º Suicidae, nisi ante mortem dederint signa poenitentiae. (Rit. Rom.) Sed de his omnino constare debent haec duo:

a) Eos sibimetipsis mortem intulisse. Quare si quis reperitur aquis suffocatus, pugione transfossus, etc., praesumendum est eum vel casu interiisse vel ab alio interfectum esse, donec contrarium probetur.

b) Eos id egisse mentis suae compotes. Hoc tamen praesumendum est, sed facile evadit dubium ob indicia mentis insanientis, puta si suicida se gravi tristitiae dederat. Juxta resp. S. Inqu. (16 Maii 1886; Coll. P. F. n. 1605), quando de insania suicidae dubium superest: "dari potest ecclesiastica sepultura, vitatis tamen pompis et solemnitatibus exsequiarum. „ Saepius nostris diebus quam antea conandum erit ut suicidae ritu catholico sepeliri queant, ubi timendum est scandalum exsequiarum mere civilium. Attamen cavendum est ne id concedatur ubi nulla seria amentiae signa praecesserant: ita enim non tantum Ecclesiae lex posthaberet, sed minueretur in populo christiano horror suicidii, ad quod materialismus tam vehementer impellit, vel etiam turpis lucri species haberetur, praesertim si exsequiae ecclesiasticae ditioribus facilius quam pauperibus concederentur.

4º Qui propria voluntate cremationem elegerunt, et in hac voluntate certo et notorie usque ad mortem perseverarunt. (S. Inqu. 15 Dec. 1886; Act. S. S. t. 24. p. 63) Nec pro iis licet applicare Missas publice, sed privatim tantum. (S. Inqu. 27 Jul. 1892; N. R. Th. t. 27. p. 128) Quoties vero agitur de iis quorum corpora, non propria ipsorum, sed aliena voluntate cremationi subjiciuntur, Ecclesiae ritus et suffragia adhiberi possunt remoto scandalo, tum domi, tum in ecclesia, non autem usque ad cremationis locum. Scandalum vero removeri etiam poterit, si notum fiat cremationem non propria defuncti voluntate electam fuisse. (Decr. cit. 15 Dec. 1886) Idem videtur dicendum de iis qui, licet ipsi jusserint comburi cadaver suum, supponi possunt egisse bona fide, ignorata Ecclesiae prohibitione, vel hanc voluntatem a se olim expressam non renovarunt, quamquam eandem, ob incuriam con-

fessarii, temporis carentiam aliamve rationem, non retractaverint. Etenim in iis deest culpa formalis gravis vel saltem non constat eos in prava illa voluntate usque ad mortem perseverasse. Plerumque tamen hic erit unus e casibus dubiis in quibus consulendus erit Ordinarius.

Quo melius haec nupera decreta intelligantur, juvabit breviter hic referre quatenus et quas ob rationes Ecclesia **cadaverum cremationem** prohibeat.

Imprimis mos humandi cadavera, quem ab exordiis suis Ecclesia catholica tenuit, et tamquam sibi proprium introduxit in regiones quae morem cremandi cadavera sequebantur, a catholicis ubique servandus est. Haec obligatio speciatim elucet e ritibus exsequiarum, in Rituali Romano descriptis et ad morem humandi cadavera accommodatis. Nulli enim fidelium licet Ecclesiam cogere ut a sua liturgia recedat : quod fit ab iis qui suum vel alijs fidelis cadaver comburendum tradunt. Quare etiam in regionibus quae hucusque morem cremandi cadavera retinuerunt, ut in quibusdam Indiarum partibus, fideles docendi sunt defunctos christiano more humandos esse, quamquam interdum Missionarii ad majora mala vitanda, passive se habere possunt dum sciunt alicujus neophyti corpus crematum iri. (S. C. de P. F. 27 Sept. 1884 ; Coll. P. F. n. 1608) Liceret tamen ob justam causam, in casibus particularibus cadavera fidelium comburere, ex. gr. si deficiente idoneo sepulturae loco, medici id judicarent expedire ad periculum contagionis avertendum. Sic, cum tacito consensu Ecclesiae, quandoque eorumdem corpora exenterantur, membratim secantur, igne decoquantur, ad studia anatomica provehenda vel sceleris vestigia detegenda : neque ullatenus id existimatur adversari Decretali (Extrav. Comm. l. 3. t. 6. c. 1), qua Bonifacius VIII severe reprobatur morem ita tractandi fidelium cadavera, eaque solita sepultura donari jubet. (1)

Insuper specialis ratio habetur ob quam S. Sedes acriter obsistit iis qui morem cremandi cadavera in Europa promovent. Ut enim ex eorum scriptis factisque manifestum est, praesertim in Italia e qua idem motus in plures Europae regiones manavit, diserte intendunt tollere

(1) Nulla apparet verisimilis ratio ob quam Ecclesia in posterum ab antiquo suo more humandi fidelium corpora recedat. Sola enim ratio quae cum aliqua specie veritatis urgeri potest, vid. ex incommotis quae e more sepeliendi defunctos publicae sanitati oriantur, prorsus inanis videtur. Nam, dummodo coemeterium congruum situm occupet et corpora cum debitis cautelis humentur, nullum periculum inde sanitati imminet, nec probari potest ullam epidemiam ex hoc more ortum duxisse ; imo multi tenent e crematione majora pericula sanitati imminere. De his videsis art. P. A. Perger S. J. in period. *Stimmen aus Maria Laach*, zur Beurtheilung der Feuerbestattung (1892) et Dr. Is. Bauwens, *Geschiedenis en beschrijving der lijkbehandeling en rouwplechtigheden bij de meeste volken*.

humationem, tanquam aptiorem ad veritates immortalitatis animae, resurrectionis cum Christo aliaque christiana dogmata typice populi oculis exhibenda, auferre coemeteria cum symbolis christianis quae iisdem apponi solent, uno verbo exsequias a moribus christianis ad ethnicos reducere. Id vel ex eo patet quod plures societates ad cremationem promovendam institutae cum franco-muratoribus similibusque sectis damnatis arctam affinitatem habent. Ideo S. Inq. 19 Maii 1886 (Coll. P. F. n. 1609) respondit illicitum esse tum mandare ut sua aliorumve cadavera comburantur, tum nomen dare societatibus praedictis : et si agatur de societatibus massonicae sectae filiabus, incurri poenas contra eas latas. (n. 596) Et SS. D. N. Papa Leo XIII responsum EE. PP. nedum confirmavit, sed praeterea jussit " per locorum Ordinarios edoceri fideles circa detestabilem hujusmodi abusum ab eoque totis viribus eos deterrer. „ Insuper S. Inq. resp. cit. 27 Jul. 1892 edixit : " Numquam licere cooperari (cremationi) mandato vel consilio. Tolerari autem aliquando posse materialem cooperationem, dummodo : 1º Crematio non habeatur pro signo protestativo Massonicae sectae. — 2º Non aliquid in ipsa contineatur quod per se, directe atque unice exprimat reprobationem catholicae doctrinae et approbationem sectae. — 3º Neque constet officiales et operarios catholicos ad opus adstringi vel vocari in contemptum catholicae religionis. Ceterum, quamvis in hisce casibus relinquendi sint in bona fide, semper tamen monendi sunt ne cremationi cooperari intendant. „ Hinc etiam, ob gravem causam, videtur excusari cooperatio materialis illius qui cadaver consanguinei, heri, etc. ad ustrina comitatur, haeredis qui non obstat quominus cadaver defuncti cremetur, quia sub hac conditione scriptus est haeres, etc. Applicentur quae dicta sunt de funeribus civilibus Vol. I. n. 236.

Tandem si ageretur de crematione in aliqua regione vel civitate permittenda, catholici magistratus, deputati, etc., numquam huic consilio promovendo formaliter cooperari possunt ; materialiter quandoque possent sub iis conditionibus quae requiruntur ad tolerantiam mere civilem falsi cultus, pravarum societatum, etc., concedendam. Cfr. Vol. I. n. 358 ; Lehmk. II. Append. n. XIX ; Aichner, op. cit. § 205 ; D'Annib. I. n. 116.

Iis qui ecclesiastica sepultura privantur, minime adnumerandi sunt qui capitalem sententiam subeunt, nisi publice impenitentes obierint : Ecclesia enim suam sepulturam nulli denegat, cui sacramenta sua concessit. Rationabili tamen consuetudine fit, in quibusdam locis, ut iidem solitis exsequiarum honoribus priventur ad horrorem sceleris cunctis inveniendum. Nec jam speciatim commemorandi sunt ii qui communionem paschalem omittere consueverunt, quamquam, juxta c. *Omnis utriusque sexus* Conc. Lat. IV, viventes ab ingressu Ecclesiae arcentur

et morientes christiana carent sepultura. Istud enim interdictum est ferendae sententiae et, juxta declarationem S. C. Ep. et Reg. 14 Jun. 1596, Rit. Rom. eos tantum recenset " de quibus publice constat, quod semel in anno non susceperunt sacramenta confessionis et communionis in Pascha, et absque ullo signo contritionis obierunt. „ Quare iis applicanda sunt quae supra statuta sunt de morientibus in publica impenitentia. (Aichner, l. c. nota 20) Igitur, nisi adsit statutum synodale in contrarium, qui a sacramentis in Paschate abstinebant, quoad cetera vero vitam scandalosam non ducebant, poterunt ecclesiastica sepultura donari : nam, praesertim ubi multi Paschale officium negligunt, nullum novum scandalum datur fidelibus ubi hujusmodi homines donantur ecclesiastica sepultura, modo sacramenta in fine vitae non respuerint.

SECTIO II. — DE IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

NOTIONES GENERALES.

§ 1. QUID ET QUOTUPLEX SIT IRREGULARITAS.

629. DEFINITIO. Irregularitas, vi nominis primum ab Innoc. III (Decr. l. 1. t. 9. c. 10) usurpata, designat defectum qualitatis requisitae ut quis *regulae* seu canoni clericorum adscribatur. Recte autem, nostra sententia, definitur (neque enim omnes in hac re concordant) : Impedimentum canonicum de se perpetuum, quod per se primario ordinibus suscipiendis et secundario iisdem exercendis obstat.

Impedimentum canonicum. Igitur omnis irregularitas e canone seu Jure oritur, nulla per sententiam ab homine imponitur. Insuper ab irregularitatibus proprie dictis excluduntur inhabilitates ordinum suscipiendorum, quae e lege divina aut naturali oriuntur, quales occurrunt in mulieribus, infidelibus, absolute coactis. Nam proprie dicta irregularitas afficit eos tantum qui, spectata sola lege naturali aut divina,

ordinis suscipiendi capaces sunt, sed ab eo suscipiendo per legem canonicam removentur. Hinc etiam patet quare, ut innuit Bonif. VIII (6ⁱ Deer. l. 5. t. 11. c. 18), nulla irregularitas incurratur, nisi in Jure expressa fuerit. Neque ulla lege vel consuetudine particulari novae irregularitates induci possunt.

De se perpetuum. Inhabilitates enim quae, absque dispensatione, tolli seu ipso facto cessare possunt, non sunt irregularitates proprie dictae, puta defectus aetatis vel scientiae sufficientis ad ordinem quemdam suscipiendum. Saltem haec est multorum et verior sententia, quamvis plures hanc conditionem perpetuitatis in definitione non ponant, vel etiam defectus hujusmodi inter irregularitates enumerent. Cfr. Gasparri, Tract. de S. Ordinatione, n. 169.

Quod per se... obstat. Hinc patet discrimen irregularitatis cum censura quae etiam saepe obstat ordinibus suscipiendis vel exercendis, non autem per se et directe, sed quasi per viam consequentiae ad poenam illatam. Igitur Ecclesia, dum impedimenta induxit, ante omnia intendit a clero arcere eos quos, ob reverentiam sacrorum ordinum, iis recipiendis indignos vel incapaces judicat. Si qui ergo ob aliam rationem ab iis suscipiendis arcentur, ex. gr. conjugati ne laedatur jus compartis, non sunt in proprio sensu habendi ut irregulares.

Primario ab ordinibus suscipiendis, secundario ab iisdem exercendis. Vid. Ecclesia, dum statuit irregularitates, imprimis intendit remove a clero eos qui, ob maculam quandam voluntariam vel involuntariam, nequeunt decenter clericis aggregari; quodsi quis ex iis jam aggregatus sit, prohibet ne indecore exerceat ordines jam susceptos vel ad altiores ascendat. Ordines autem hic intelliguntur omnes, etiam prima tonsura: haec enim est praeparatio ad ordines, quae frustra datur iis qui ab ordinibus arcentur. Attamen, ubi de exercendis ordinibus quaestio fit, irregularitas minime prohibet quominus ordines minores exercentur: quippe qui passim a laicis obeantur. Tandem certum est irregularis ordinationem esse graviter illicitam, minime vero invalidam. Nam, licet Ecclesia potuisset irritam facere collationem ordinum quos ipsa instituisse videtur (n. 425), numquam talem irritationem statuit.

Ex dictis apparet quisnam sit duplex immediatus irregularitatis effectus: impedire ab ordinum susceptione vel a susceptorum exercitio. Jurisdictionem vero non adimit irregularitas: ac proinde confessarius irregularis valide, quamvis illicite, absolvit. Per accidens eadem prohibet a recipiendis beneficiis, quibus adnexum sit officium, quo irregularis fungi nequeat; sed cum nullo claro Juris textu constet collationem beneficii irregulari factam esse invalidam, verius tamquam valida habenda est. (D'Annib. I. n. 401. nota 17)

630. DIVISIO. Irregularitates proprie dictae non videntur distinguendae nisi in eas quae *ex defectu* et eas quae *ex delicto* oriuntur. Priores eae sunt quae proximam originem trahunt ex absentia alicujus qualitatis ad rectam ordinum susceptionem vel exercitium requisitae; posteriores vero eae sunt quae proxime e delicto proprio oriuntur. Hinc irregularitas potest esse ex defectu, quamvis praesupponat delictum alienum, ut illegitimitas, vel etiam delictum proprium, ut, juxta multorum sententiam, infamia ob enorme scelus cuidam inusta. Saepe tamen dubium est utrum aliqua irregularitas ex defectu an ex delicto oriatur. Jamvero in dubio probabili, tenendum est eam esse ex delicto: quia haec et difficilius contrahitur et facilius dispensari poterit. (D'Annib. I. n. 408) Ex dictis patet irregularitatem per se nullatenus habere rationem poenae, cum e defectu prorsus inculpabili incurri possit. Neque ipsa irregularitas ex delicto proprie rationem poenae habet: siquidem Ecclesia in ea statuenda minus intendit punire delictum, quam arcere indignos a clero; ipsa tamen poenae instar, et quidem gravissimae, merito habetur. (Gasp. op. cit. n. 179)

Omittimus divisionem irregularitatum in perpetuas et temporaneas, quia perpetuitatem in omnibus proprie dictis irregularitatibus requiri opinamur: pariter divisionem in totales et partiales, quia sola totalis irregularitatem proprie dictam constituit, dum partialis, ex. gr. quae arcet tantum a celebrando Sacro, potius dicenda est mera prohibitio, quae nonnisi improprie irregularitatibus accensetur.

§ 2. QUOMODO INCURRATUR ET TOLLATUR IRREGULARITAS.

631. I. Subjectum irregularitatis est omnis et solus vir baptizatus, ut liquet e supra data definitione. Nullus autem inter baptizatos ab ea incurrenda immunis est, praeter Rom. Pontificem.

II. Idem fidelis ligari potest pluribus irregularitatibus: quae proinde omnes in dispensationis petitione erunt exprimendae. Multiplicantur autem certo irregularitates, si causa earum prorsus diversa est, puta illegitimitas et homicidium. Ubi vero causa similis est, probabilius non multiplicantur irregularitates ex defectu: sic unam tantum irregularitatem ex defectu lenitatis contraxit iudex qui decem homines morte damnavit. Pariter irregularitates ex delicto non multiplicantur si actus repetuntur in eodem subjecto, ex. gr. si sacerdos suspensus pluries celebravit; sed multiplicantur si subjectum diversum est, ex. gr. si decem rebaptizavit. (D'Annib. I. n. 405; Gasp. n. 197)

III. Licite ordines suscipere potest qui laborat irregularitate **dubia**, sive dubium sit juris, nempe circa legem qua irregularitas fuerit statuta, sive dubium sit facti, nempe circa defectum vel delictum ob quod in casu incurratur. Odiosa enim non sunt imponenda nisi certo probentur. Excipitur tantum, ob dispositionem Juris (Decr. l. 5. t. 12. cc. 16, 20, 24), casus quo quis jam clericus dubitat num ipse actione sua causa fuerit homicidii quod certo contigerit. Haec autem Juris dispositio, cum sit stricte interpretanda, nec mutilationem dubiam comprehendit, neque alios effectus habet quam qui in Jure exprimuntur, vid. ut a Sacro celebrando absteineatur et dispensatio quaeratur. (S. Alph. n. 347)

Attamen de quibuslibet irregularitatibus, quando dubium est positivum, diligens exploratio facienda est ut dubium deponatur, nisi forte haec mora grave damnum allatura sit, puta quia interim transiret ordinum suscipiendorum opportunitas. Consultius tamen erit, quoties manet dubium grave, dispensationem ab episcopo petere: ne forte postea, apparente veritate facti, clericus ab ordinibus exercendis impediatur. (D'Annib. n. 404)

632. IV. Irregularitas ex defectu incurritur etiam **ab ignorante** et sine ulla culpa: nullatenus enim poenae rationem habet, quamvis ex aliquo delicto ortum ducat.

Irregularitas ex delicto, cum sit gravissimae poenae instar, non incurritur nisi ob peccatum grave, internum simul et externum, quamvis omnino occultum esse possit. Cfr. dicta de censuris n. 568. Ab eadem incurrenda excusat, saltem probabilius (S. Alph. n. 350), ignorantia legis ecclesiasticae qua crimen commissum prohibetur: quod potissimum deducitur ex c. *Proposuisti* (Decr. Grat. dist. 82), ubi Innoc. I declarat non esse deponendos clericos incontinentes (quod crimen tamen legi naturali adversatur), quia ignorabant legem qua Siricius Papa clericos incontinentes ab ecclesiastico ministerio removerat. Imo probabilius excusat ignorantia irregularitatis quae alicui delicto ab Ecclesia affixa sit: haec enim est poena extraordinaria quae ab ignorantibus non incurritur. (Vol. I. n. 144)

V. Irregularitates proprie dictae **cessant** per solam dispensationem. Hanc autem concedere possunt:

1º R. P. in quibuslibet irregularitatibus, saltem valide, cum e lege mere ecclesiastica oriantur.

2º Episcopi, sive per se, sive per delegatos suos:

a) In irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum: ut ipsis concessit Trid. Sess. 24. de

ref. c. 6. Episcopi autem nomine hic venit is cujus est ordinare (D'Annib. n. 406. nota 19), et, si agitur de ordinibus exercendis, is in cujus dioecesi clericus irregularis domicilium (non nudum quasi-domicilium) habet. Extenditur potestas dispensandi, utpote late interpretanda, ad irregularitates de quibus dubium est utrum ex defectu an ex delicto oriantur.

b) In irregularitatibus dubiis, ad cautelam, ita ut, si postea appareat impedimentum adfuisse, nulla requiratur dispensatio a R. P. pro ordinibus seu suscipiendis, seu exercendis. (Gasp. n. 230)

c) In irregularitatibus ex defectu, etiam occulto, tantum ex causa graviore et urgente. Haec dispensatio probabilius absoluta erit, si ad ordines suscipiendos concessa fuit; si vero data est ad ordines exercendos, quamprimum ad S. Sedem erit recurrendum. (D'Annib. l. c.; Gasp. n. 231)

3º Praelati Regulares cum suis subditis in omnibus irregularitatibus, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario. Ita concessit S. Pius V Const. *Ad immarcessibilem*, 6 Febr. 1567. (S. Alph. n. 469) Attamen varia dubia de extensione et usu hujus concessionis aliarumque similitum moventur: quae videsis ap. Piatum. (Prael. J. Reg. II. p. 90 seqq.) In praxi consulat unusquisque ordinis sui privilegia.

Insuper generale privilegium tributum est professioni religiosae ad tollendam irregularitatem e defectu natalium (Decr. l. 1. t. 17. c. 1); manet tamen interdicta, sine speciali dispensatione, promotio ad praelaturas etiam regulares. Eundem effectum tribuunt communiter Canonistae (Schmalzgr. in l. 1. Decr. t. 17. n. 6) votis simplicibus in Societate Jesu nuncupatis: quia Regulares proprio sensu constituunt, non quia iste effectus tamquam speciale privilegium concessus fuerit Soc. Jesu, ut opinatur Gasparri. (op. cit. n. 247) Igitur, cum censeamus eos qui vota simplicia in aliis ordinibus stricte dictis nuncupant, esse et ipsos Regulares proprie dictos (n. 74,) eundem effectum probabilius his quoque votis agnoscendum ducimus. Contradicunt tamen plerique recentiores (Piat. op. cit. l. p. 158), quia censent professos votorum simplicium nondum esse vere Regulares. (1)

(1) Gasparri (l. c.) censet S. C. Ep. et Reg. 20 Jan. 1860 expresse adhaesisse huic opinioni, quando interrogata num provinciales cum hujusmodi professis dispensare possint in defectu natalium, respondit: " Affirmative, pro prima tonsura et ordinibus minoribus, quatenus provinciales ex apostolico indulto legitime gaudeant facultate dispensandi super dicta irregularitate eaque revocata non fuerit. „ (Bizz. Coll. p. 909) Verum S. C. de re prorsus diversa, vid. de facultate dispensandi, interrogata, de ea sola respondet; si de privilegio praesenti tacet, inde concludi tantum potest, eam noluisse praejudicium alterutri sententiae inferre, sicut jam antea consulto abstinuerat a conditione illorum professorum definienda. Cfr. n. 74.

4° Confessarii Regulares, saltem si talis facultas ipsis a Superioribus suis concessa fuit, dispensare possunt cum saecularibus in omnibus irregularitatibus pro quibus idem licet episcopis cum subditis suis, ut concessit Sixtus IV (Const. *Sedes Apostolica*) Ordini Minimorum, et confirmavit Julius II. (Const. *Dum ad sacrum*) Insuper, per communicationem cum Passionistis (Rescripto Pii VI, 27 Maii 1789), dum sacris missionibus vel exercitiis tradendis incumbunt, dispensare possunt, pro foro conscientiae et in actu sacramentalis confessionis tantum, ab omnibus irregularitatibus occultis, etiam specialem, expressam et individuum mentionem exigentibus. (Ball. P. n. 626)

Attende nullam dispensationem esse petendam, quando delictum occultum, ex gr. homicidium, sine gravi periculo manifestari nequit (D'Annib. l. c.): nemo enim tenetur ad prodendum crimen suum quo sibi infamiam, aliis scandalum generet. Cfr. Vol. I. n. 140.

CAPUT II.

DE SINGULIS IRREGULARITATIBUS.

§ I. DE IRREGULARITATIBUS EX DELACTO.

633. I. Ex iteratione baptismi irregulares fiunt qui rebaptizatur, qui ministrat rebaptizanti, qui rebaptizat, modo a singulis culpa gravis committatur. (n. 117 seq.) Attamen, ex Decr. l. 5. t. 9. c. 2, qui ministrat in occulta iteratione baptismi, irregularitatem non incurrit; unde probabilius idem dicendum de occulte rebaptizato vel rebaptizante. (Gasp. op. cit. n. 324) Similiter solvendus est casus quo alterutri actioni baptizandi aliquid ad valorem requisitum desit: sic enim non habetur, sensu stricto, iteratio baptismi. Tandem si quis jam baptizatum iterum sub conditione rebaptizat, sed absque dubio rationabili de valore prioris baptismi, juxta communioem sententiam (Bened. XIV, de Syn. l. 7. c. 6. n. 2 seq.) fit irregularis. Nihilominus sententia contraria probabilis est, quia per conditionem adjectam excluditur error rebaptizantium, contra quem ista irregularitas lata est. (Gasp. n. 329)

II. Ex solempni exercitio ordinis non suscepti irregularis fit probabilius solus clericus (S. Alph. n. 359); quia titulus Juris (Decr. l. 5. t. 28) quo haec poena statuitur, inscriptus est: *De clerico non ordinato minis-*

trante. Item probabilius non prohibet ab exercendis ordinibus jam susceptis, sed tantum ab aliis suscipiendis. (Gasp. n. 352)

Ut autem ex hoc capite irregularis fiat, clericus debet serio et ex temeraria praesumptione ponere actum notabilem sacri ordinis non suscepti, et quidem solemniter, seu ea ratione qua idem actus a solis ordinatis exerceri solet. Hinc irregularis fit clericus ordinis inferioris qui functiones diaconi in Missa solemniter agat, minime vero qui in eadem subdiaconum agat, paratus absque manipulo (1), vel qui, nondum diaconus, ad lotionem pedum in Coena Domini Evangelium canat sine stola (2) : non enim solemniter ministrant. Neque probabilius fit irregularis diaconus qui, sine commissione sacerdotis, solemniter baptizat vel Eucharistiam ministrat (quamquam contrarium opinatur communis sententia) : nam ad tali praestanda ordinatus est, et per commissionem illam nihil recipit nisi jurisdictionem. Sed, juxta communem sententiam (D'Annib. n. 411. nota 23), irregularis fit qui, per saltum promotus, ordinem praetermissum solemniter exercet, ex. gr. qui tantum subdiaconus ordinatus esset presbyter et in Missa evangelium cum stola legeret.

III. Ex violatione censurae irregularis fit clericus qui, excommunicatione, suspensione vel interdicto irretitus, ordinem sacrum solemniter exercet : quod exercitium intellige sicut in irregularitate praecedente. Idem valet de scienter celebrante in loco nominatim interdicto. (6^a Decr. l. 5. t. 11. c. 18) Quatenus eadem irregularitas oriatur e violatione suspensionis vel interdicti quae non sint censurae proprie dictae, vide n. 616. (3)

(1) Attamen respondit S. C. R. 18 Dec. 1875 (Gard. t. 5. n. 4269) : " Extra casum absolutae et praecisae necessitatis non posse a superioribus permitti ut clericus in minoribus pro subdiacono suppleat in Missis solemnibus, paratus absque manipulo „ et episcopo consulenti commendavit ut contrariam consuetudinem abscindere curaret.

(2) In determinandis actionibus quibus irregularitas haec inducitur, videtur habenda ratio consuetudinis qua quaedam minus alta officia usurpari possunt sine irregularitate, modo omissione alicujus ornamenti agnoscat ordinis defectus. Secus enim non apparet quomodo conciliari possint haec duo quae communiter traduntur (Ball. P. n. 631 ; Hilarius, p. 300) irregularem non fieri qui subdiaconatum non susceptum exerceat in Missa, modo non deferat manipulum, irregularem vero fieri qui diaconatum in Missa exerceat, licet stolam non deferat.

(3) Veteres, ut S. Alph. (n. 361), plures enumerant irregularitates quae ex mala susceptione ordinum oriuntur. Hae tamen rectius (D'Annib. n. 412 ; Ball. P. n. 634) dicuntur suspensiones, ideoque per Bullam *Apostol. Sedis* abolitae sunt, iis exceptis quas supra (n. 620) commemoravimus.

§ 2. DE IRREGULARITATIBUS EX DEFECTU.

634. I. Ex defectu natalium irregulares sunt omnes et soli illegitimi, i. e. quicumque extra matrimonium legitimum nati sunt. Quodsi forte in dijudicanda matrimonii legitimitate discrepat jus civile a canonico, huic soli standum est: quod e jure exclusivo Ecclesiae in materiam matrimonialem liquet. Inde etiam liquet non esse habendam rationem legitimationis quae facta sit a civili principe, si cum legitimatione Juris canonici non concordat.

Quoties dubia est illegitimitas, puta infantis expositi, non est urgenda irregularitas. (n. 631. III) Idem dicendum de eo qui in statu civili vel libris parochialibus descriptus sit ut legitimus, quamvis publice a parentibus ceterisque habeatur ut e commercio adulterino natus. (S. C. C. 27 Jun. 1857: Act. S. S. t. I. p. 352) Multo minus censendus est irregularis is cujus natalia illegitima nola sunt tantum mulieri conjugatae ejusque complici vel etiam marito: quia jure censetur legitimus. Secus vero dicendum foret si quis facto et jure illegitimus foret, quamquam forsan natalium illegitimitas ceteros lateret. Hic tamen quandoque excusari posset a dispensatione petenda, quia id sine gravi infamia sua vel parentum suorum facere non posset. (S. Alph. n. 420) Tandem ut legitimi habentur a Jure (Decr. l. 4. t. 17. c. 14) nati e matrimonio invalido quidem, sed bona fide, saltem unius partis inito, dummodo, praemissis vel dispensatis bannis, in facie Ecclesiae contractum fuerit.

Cessat praedicta irregularitas imprimis matrimonio legitime inter parentes contracto (Decr. l. c. cc. 1 et 6) ita ut legitimati fiant per omnia aequales legitime natis, excepta promotione ad episcopatum vel cardinalatum. Sed ad hunc effectum obtinendum necesse est ut illegitimus natus sit e parentibus qui, vel conceptionis, vel saltem nativitatis ejus tempore, legitimo matrimonio ineundo apti essent: atque is dicitur filius *naturalis*. Minime vero legitimatur per subsequens matrimonium *spurius* seu natus e copula adulterina vel incestuosa, nisi forte per rescriptum a legitimo Superiore obtentum declaratus fuerit legitimus: quae clausula dispensationibus concessis in impedimentis ex. gr. consanguinitatis, affinitatis, etc., apponi solet. Cfr. n. 632. V. dicta de legitimatione assequenda per dispensationem vel professionem religiosam.

635. II. Ex defectu corporis irregulares sunt ii omnes et soli, qui ob aliquem defectum corporalem Sacrum celebrare aut omnino, aut decenter nequeant. Ut autem quis decenter celebret, necesse est ut nec res sacras periculo irreverentiae exponat nec populo horrorem injiciat.

nec leges liturgicas, saltem in re satis magni momenti, violet. (S. Alph. n. 404; Gasp. n. 252) Verum quidem est eum qui nullatenus sacras functiones obire potest, potius lege naturali quam ecclesiastica prohiberi, ac proinde non esse proprie irregularem. Nihilominus, more communiter recepto, de omnibus iis sive irregularitatibus, sive inhabilitatibus simul dicemus.

Corpore vitiati, juxta probabiliorem sententiam (Gasp. n. 253), prohibentur a prima etiam tonsura recipienda, ob rationem datam n. 629. Quidam tamen (D'Annib. n. 414) putant defectus, qui deformitatem afferunt, arcere ab omnibus ordinibus; eos vero qui impotentiam gignunt, prohibere tantum ab iis ordinibus suscipiendis, quibus quis congrue fungi non possit: quae sententia, deficiente certo argumento in contrarium, practice teneri potest. Quodsi vitium ordinibus jam susceptis supervenerit, vel si quis vitiatus bona fide ordines suscepit, clericus non prohibetur nisi ab actu ordinis quem vel omnino vel decenter ponere nequit. (Decr. l. 3. t. 6. c. 7) Major quoque indecentia requiritur ut quis jam ordinatus teneatur abstinere ex. gr. a celebranda Missa, quam ut a suscipiendo ordine arceatur: is enim habet jus quae-situm ad actus ordinis suscepti exercendos.

Ubi dubium est de impotentia ordinandi ad celebrandum, judicium pertinet ad episcopum tum proprium, tum ordines collaturum. Si idem dubium vertitur circa eum qui jam ordinatus est, judicium spectat ad episcopum domicilii vel loci in quo celebratur. In utroque casu neuter episcopus alterius judicio stare debet. (Gasp. n. 254)

Ut autem quasdam applicationes practicas horum principiorum subjiciamus:

1° Irregularis est qui in neutro oculo facultatem visivam servavit. (n. 246. IV) Qui vero eandem facultatem in uno tantum oculo amisit, non fit irregularis, juxta probabiliorem sententiam, nisi is oculus sit sinister seu *canonis*, et simul nequeat altero oculo legere canonem sine indecenti capitis conversione. (S. Alph. n. 404) Plures tamen, ut Suar. (disp. 51. sect. 2. n. 13), opinantur carentiam oculi sinistri semper prohibere ab ordinibus suscipiendis: sed, cum nullo textu id certo statuatur, neque necessaria appareat impossibilitas vel indecentia, non videtur haec severior sententia in praxi tenenda. Quodsi oculus erutus est, irregularitas incurritur ratione deformitatis (Decr. Grat. dist. 55. c. 13); probabiliter tamen evanescit, si deformitas oculo vitreo tollitur. (S. Alph. n. 410)

2° Ordines suscipere nequit qui ita utraque aure surdus est ut minister Missae respondentem nullatenus audire posset: quod, licet nullo textu Juris vim legis habente statutum sit, e principiis supra positis deducitur et communissime admittitur. Contrariam tamen sententiam

tuentur Henriquez, Gobat, etc., eamdemque probabilem habet Navarrus, Cons. 6 et 7, de corpore vitiatis. (Gasp. n. 259) Si vero surditas susceptis ordinibus supervenit, sacerdos probabilius non prohibetur celebrare. (S. Alph. n. 405)

3° Irregularis est tum ad suscipiendos ordines, tum ad Sacrum celebrandum qui caret utroque vel alterutro brachio aut manu, vel qui iisdem ob paralysim, etc., uti nequit; pariter mutilatus pollice vel indice, sive integre, sive ex parte, ita ut hostiam frangere nequeat. (Decr. l. 1. t. 20. c. 7) Quodsi quis indicem amiserit, juxta S. Alph. (n. 408) potest dispensatione donari; juxta alios (Ball. P. n. 690), et quidem satis probabiliter, irregularis non est, cum digitus medius idem officium praestare possit, quod solet praestari ab indice, et tota sacerdotis manus consecratur. Cfr. n. 187. Amissis aliis digitis, modo maneat pollex cum indice vel medio digito, irregularitas sequetur tantum ob deformitatem: quare videtur is qui jam ordinatus hos digitos amisit, privatim celebrare posse.

4° Irregularis est ob deformitatem claudus qui nequeat sine baculo ire ad altare (de Consec. dist. 1. c. 57) i. e. qui baculo niti debeat dum Missam celebrat; probabiliter tamen posset sacerdos qui in talem defectum incidisset, celebrare privatim, populo non adstante. Pariter irregularis est qui crura adeo distorta habet ut defectus veste talari tegi non posset. (S. Alph. n. 407) Il vero qui pede vel crure artificioso instructi sunt, rarius jam hodie irregulares erunt: quia cum subtiliore arte talia humanae infirmitatis adjumenta confici soleant, plerumque aberit notabilis deformitas. (Ball. P. n. 697)

5° Irregulares sunt omnes qui quolibet defectu vel macula corporis horrorem vel irrisum spectantibus movent, quales sunt enormiter gibbosi, leprosi, morbo gallico foris apparente laborantes, naso carentes, etc. (1)

Ab hac irregularitate per se non dispensat nisi S. Sedes, tum quoad suscipiendos, tum quoad exercendos ordines. Episcopus declarare tantum potest, in dubio, defectum non obstare ordini suscipiendo vel exercendo. Praelati Regulares, juxta S. Alph. (n. 414), ita possunt dispensare cum suis ut in episcopi ordinantis arbitrio sit hujusmodi ordinandos admittere vel rejicere. Patet tamen eos nullatenus dispensare posse eos qui naturaliter inepti sint vel quos ipsa S. Sedes non solet dispensare. (Vol. I. n. 118. II) Hinc nequeunt dispensare ut caecus ad sacerdotium promoveatur, bene vero ut sacerdos visu privatus

(1) Quatenus ab his aliisque irregularitatibus dispensatio obtineri possit, eruere licet praesertim e facultatibus nuper a S. C. C. concessis vel negatis. De his utiliter conferri potest Gasparri, op. cit. n. 253-266.

celebret, assistente alio sacerdote, modo actionem sacram rite peragere valeat. (Ball. P. n. 702)

636. III. Ex defectu fidei confirmatae irregulares sunt neophyti, i. e. recens baptizati. Hanc esse irregularitatem proprie dictam opinatur Gasparri (op. cit. n. 269) : quicumque igitur in adulta aetate essent baptizati, manerent irregulares donec a S. Sede dispensarentur. Sed rectius tenet communis opinio (Bened. XIV, de Syn. l. 12. c. 1. n. 6) penes episcopum esse ut iudicet num neophytus satis firmus sit in fide et virtute christiana ad ordines secure recipiendos.

IV. Ex defectu animi seu usus rationis irregulares sunt, saltem sensu lato :

1° Possessi a daemone : qui tamen probabiliter, plene finita possessione, ordinari possunt (D'Annib. n. 415), quamquam contrarium alii (Gasp. n. 275) opinantur.

2° Amentes et epileptici, saltem quamdiu non constet eos plene et absque probabili relapsus periculo sanatos esse. Id autem de epilepsia vix unquam cum sufficiente certitudine constabit, juxta sententiam etiam hodie a peritissimis medicis receptam, nisi causa morbi fuerit omnino accidentalis, puta vulnus inflictum. Si enim ex ipsa physica indole orta est epilepsia, numquam non est timendus relapsus, ac proinde manebit irregularitas. Id tamen non est extendendum ad eundem morbum qui tantum in infantia saevierit, postea autem, ut saepe fit, plene cessaverit. Quodsi jam ordinati epilepsia correpti fuerint, sed raro, puta semel in mense, cadunt, nec spumant, poterunt privatim celebrare, adjuncto sacerdote jejuno, qui Missam perficiat, adveniente morbo, ut S. Alph. (l. c.) cum multis aliis deducit ex c. *Communiter* (Dist. 33. c. 3) : quae doctrina sane practice tuta est, licet praxis S. C. C. tales epilepticos a celebratione removeat, donec morbus per longum tempus cessaverit. (Gasp. n. 280) Similia dicenda de amentibus. Hi ergo ordinari possunt si constat eos esse perfecte sanatos : quod vix unquam continget, si amentia non ex aliqua accidentali causa, sed ex ipsa hominis indole vel haereditaria labe orta est ; imo S. Alph. (n. 398), cum communi sententia, tenet tales numquam sine dispensatione ordinari posse. Si quis jam sacerdos in amentiam incidat, is poterit iterum celebrare quando, arbitrio episcopi vel (si Regularis sit) Praelati Regularis, constabit amentiam cessasse : imo in praxi, si sanatio manifesta est, solet praesumi episcopi consensus.

637. V. Ex defectu famae irregularitas duplici ratione oriri potest, prout agitur de infamia juris vel de infamia solius facti.

Infamia juris in eo est quod lex ecclesiastica statuit aliquem non esse habendum ut probum, ideoque a pluribus actibus legitimis esse repellendum. Potest haec infamia incurri vel ipso facto, ut censurae l. s. vel tantum post sententiam saltem declaratoriam criminis. Antiqui Canonistae communiter statuunt tamquam infames habendos esse in Jure Canonico quotquot tales a lege civili declarantur. Sed, cum innitantur unice Pseudo-Decretalibus, hodie tamquam infames ipso jure habendi sunt tantum ii, qui diserte per leges ecclesiasticas hac macula notantur. (Gasp. n. 290) Sunt autem praecipui :

a) Duellantes eorumque patrini (Trid. Sess. 25. de ref. c. 19), non autem ceteri duelli cooperatores. Sic irregulares ex infamia juris declaravit S. C. C. 19 Aug. 1890 scholares duellantes in Universitatibus Germanicis. Cfr. Vol. I. n. 381. IV.

b) Raptores mulierum eorumque cooperatores. (Trid. Sess. 24. de ref. c. 6)

c) Qui duas simul habet uxores (Decr. l. 1. t. 21, c. 4), puta per matrimonium civile, vivente legitima uxore, attentatum.

Infamia facti in eo est quod aliquis, ob crimen a se patratum, bonam existimationem apud viros probos amittat. Haec inducitur quolibet delicto enormi, puta adulterio, simonia, etc. quod, saltem e probabilibus conjecturis, toti communitati vel majori ejusdem parti innotuerit. Haec tamen non est irregularitas proprie dicta, nisi quis damnatus fuerit per sententiam judicalem. Igitur, tali sententia deficiente, eadem cessabit poenitentia et emendatione patrati criminis post biennium; ut D'Annib. (n. 430. nota 7) e Decr. l. 5. t. 28. c. 2 recte concludit. Neque ulla irregularitate notantur qui officiis ex hominum aestimatione vilibus, puta lictorum, cauponum, histrionum etc., functi fuerint; sed ipso naturali jure prohibetur quominus ordinentur vel sacris operam dent qui talibus officiis nondum renuntiarint.

VI. Ex defectu lenitatis irregulares sunt qui in judicio legitimo directe concurrerunt ad alicujus mortem vel mutilationem reapse secutam; probabilius tamen requiritur ut et publica auctoritate et sua sponte concurrerint. (D'Annib. l. n. 425) Hanc irregularitatem, nullo Juris textu clare statutam, praxis facit indubiam.

Hinc irregulares fiunt, in judicio sanguinis hodierno, iudices sententiam mortis pronuntiantes, procurator generalis, testes qui sponte testificati sunt et testimoniis suis causa damnationis exstitere, carnifex etc., minime vero iudex instructionis, jurati, delatores qui egerunt tantum ad damni sibi vel suis illati reparationem obtinendam, dummodo protestentur expresse quod vindictam seu poenam sanguinis non intendunt (6^a Decr. l. 5. t. 4. c. 2), testes ex officio vocati, quamvis nullam

protestationem emiserint (utpote nullo jure requisitam), milites qui reum comitantur, cum officium istud non obeant sponte, etiamsi forte sponte militiae nomen dederint, etc. (Gasp. n. 453 seq.)

§ 3. DE IRREGULARITATIBUS QUAE MODO EX DELICTO,
MODO EX DEFECTU CONTRAHUNTUR.

638. I. Ex haeresi nascitur irregularitas; sed plurimum controvertitur quosnam afficiat, et utrum ex delicto an ex defectu famae oriatur. Breviter quaedam practica subjiciemus.

1° Irregulares sunt, et quidem probabilius ex infamia juris (Decr. l. 5. t. 7. c. 13), qui publice ad sectam haereticam vel schismaticam defecere aut in apostasiam lapsi sunt. Quare, si ad fidem convertuntur, dispensatione indigent ut ad ordines admittantur, prout de haereticis respondit S. Inqu. 4. Dec. 1894. (Coll. P. F. n. 1178)

2° Ceteri haeretici, etiam publici, non videntur esse irregulares, nisi personaliter damnati, excommunicationi quam ipso jure contrahunt, per annum satisfacere contempserint: tunc enim incurrunt infamiam juris, ex Decr. l. 5. t. 7. c. 13.

3° Irregulares quoque sunt "filii haereticorum, qui in haeresi persistunt vel mortui sunt, ad primum et secundum gradum per lineam paternam, per maternam vero ad primum duntaxat.", (S. Inqu. resp. cit.) Consuetudo autem, quae in pluribus locis, speciatim in Germania, invaluerat, eos ordinandi sine dispensatione, pluries a S. Inqu. reprobata est, et nuperrime 6 Mart. 1891. (N. R. Th. t. 26. p. 50) Haec tamen irregularitas est improprie dicta, siquidem conversione parentum cessat; probabilius autem oritur ex quadam quasi generis infamia. (D'Annib. n. 432)

II. Ex bigamia multiplex oritur irregularitas. Videlicet:

1° Irregularis est qui successive contrahit et consummat duo matrimonia valida: quae dicitur *bigamia vera*. Haec oritur *ex defectu sacramenti*, nempe ex eo quod huic duplici conjunctioni deest perfecta significatio illius unitatis et indissolubilitatis quae in unione Christi cum Ecclesia, matrimonii prototypo (Eph. V, 32) reperitur. Eam, post ipsum Apostolum (1. Tim. III, 2 et 12), plura capita statuunt in tit. *De bigamis non ordinandis*. (Decr. l. 1. t. 21)

2° Irregularis est qui, ex quadam Juris interpretatione seu fictione, duas uxores habuisse censetur, quamvis revera non habuerit: haec dicitur *bigamia interpretativa*. In Jure (t. cit. c. 4) exprimitur tantum casus illius qui, post contractum et consummatum matrimonium

validum, ordines sacros suscepit et deinde matrimonium cum alia muliere, etiam virgine, attentavit et consummavit. Hanc Juris dispositionem ad alios casus similes, ex. gr. si vir contrahit cum muliere vidua vel corrupta etc., plures AA. extendunt. Quam incertae sint istae extensiones, videsis ap. D'Annib. n. 418 seq. et Gasp. n. 384 seqq. Rem a praxi remotam, brevitatis causa, omittimus.

3° Juxta communem sententiam (S. Alph. n. 448), irregulares sunt, *ex bigamia similitudinaria*, qui post solemnia religionis vota vel post susceptionem ordinis sacri matrimonium attentant: quia similes sunt contrahentibus duplex matrimonium, quatenus, post connubium spirituale cum Christo initum, connubium carnale attentant. Sed, cum desit textus Juris quo clare statuatur talis irregularitas, quidam eam merito ut dubiam habent. (D'Annib. n. 419; Gasp. n. 394)

639. III. Ex bello in quo homicidium vel mutilatio contigit, fiunt irregulares:

1° Si bellum fuit injustum, non tantum ii qui per seipsos occiderunt vel mutilaverunt, sed quotquot in exercitus parte dimicante versabantur, vid. ex delicto, quasi ejusdem sceleris socii. Probabilius tamen excusantur qui reapse nullum influxum in scelus habuerunt, puta qui inviti militabant et in aerem exploserunt. (D'Annib. n. 427. nota 1)

2° Si bellum justum fuit, sed aggressivum, ii tantum qui hostem propria manu occiderunt vel mutilaverunt, vid. ex defectu lenitatis. Merito tamen notat Gasp. (n. 450) hunc defectum lenitatis aegre intelligi in iis, qui coacti militant: siquidem, teste Suarezio (disp. 46. sect. 2), defectus iste potissimum in eo consistit quod quis se sponte militiae ingerit. Neque irregularis est qui dubitat num ipse occiderit aut mutilaverit, licet multi occisi vel mutilati fuerint (D'Annib. n. 427): quod in hodierna pugnandi ratione crebro contingit.

3° Si bellum justum fuit et defensivum, nullus laicus incurrit irregularitatem; clerici vero irregulares fiunt tantum si sponte et absque necessitate pugnaverunt, et insuper aliquem interfecerunt aut mutilaverunt: quae irregularitas videtur ex defectu lenitatis. (Gasp. n. 449)

IV. Ex homicidio vel mutilatione irregulares sunt:

1° Qui homicidium plene voluntarium quacumque ratione, etiam occulte, privata auctoritate patrant. Hinc irregulares sunt qui abortum foetus animati directe inducunt: qua in re licet sequi veterum sententiam, opinantium foetum masculinum quadragesimo, femininum octogesimo die post conceptionem animari, cum vetus Jus nulla recentiore lege mutatum sit. Minime vero hac poena plectuntur qui a peccato gravi immunes sunt, quia alium occiderunt in casu necessitatis et

servato moderamine inculpatae tutelae: quod valet probabilius etiam de casu quo non defenditur vita propria, sed alia bona moraliter aequivalentia et in iis adjunctis quae occisionem hanc licitam faciunt. Cfr. Vol. I. n. 368 seqq. Idem dic de casu quo, licet causa mortis posita fuerit, mors non est reapse secuta. Sed eadem poena plectuntur mandantes aliique cooperatores positivi, imo et negativi, qui ex iustitia, puta ob contractum, homicidium impedire debuissent, neque impediverunt.

2º Qui dant operam rei licitae, ex qua homicidium casuale oritur, si non adhibuerunt debitam diligentiam ne alterius mors sequatur. (Decr. l. 5. t. 12. c. 7) Exemplo sint medici vel chirurgi qui non adhibent omnem diligentiam requisitam, ita ut cum gravi ipsorum culpa aliquis e vivis excedat. Sed, etiamsi de culpa gravi non constat, solet pro iis peti et dari dispensatio ad cautelam.

3º Qui dant operam rei illicitae, ex qua mors alterius sequitur, etiamsi operans omnem diligentiam ad eam vitandam adhibuerit; probabilius tamen necesse est ut res ista non sit tantum utcumque illicita vel periculosa, sed ut periculum homicidii contineat. (D'Annib. n. 424, nota 24; Aichner, § 66) Sic irregulares sunt quilibet imperiti medicinam aut chirurgiam exercentes, si ex eorum imperitia mors secuta est.

4º Qui mutilationem, sensu strictissimo sumptam, peragunt in iisdem adjunctis quae modo de occisione explicata sunt. Igitur hanc poenam non incurrunt nisi pars abscissa sit membrum proprie dictum, i. e. nisi habeat in corpore proprium et a ceteris distinctum officium. (S. Alph. n. 379) Ideo irregularitatem effugiunt qui amputant auriculas vel nasum: quia non penitus tollitur facultas audiendi vel olfaciendi. Attamen, ex speciali Juris dispositione, irregularis fit ex defectu lenitatis qui seipsum mutilat vel castrat (Decr. l. 1. t. 20. c. 3 seqq.), etiamsi sibi absciderit tantum digitum vel digiti partem (Decr. Grat. dist. 55. can. 6), vel studio castitatis seipsum castraverit. Sed, in foro interno, irregularis dici nequit qui bona fide aut ob necessitatem haec aut similia fecerit, cum absit delictum. (D'Annib. n. 422, nota 14)

ADDENDA

EX NOVISSIMIS DECRETIS SS. CONGREGATIONUM.

VOLUMINIS I.

Ad n. 119.

Ex rescr. S. Inqu. 24 Nov. 1897 et declar. 3 Maii 1899, omnes facultates speciales, etiam ad certum numerum casuum vel ad praefinitum tempus habitualiter concessae *Episcopis aliorumque locorum Ordinariis* transeunt ad eorum successores.

Quod Decretum 3 Maii 1899 extensum est ad *Superiores Generales Ordinum religiosorum*, per concessionem factam a SS. D. Leone PP. XIII die 22 Dec. 1899, supplicante S. Inquis.

VOLUMINIS II.

Ad n. 390. V. notam.

S. Officium, rescripto 20 Dec. 1899, respondit declarationem istam factam *quoad Ordines religiosos* non valere quoad Congregationes religiosas votorum simplicium.

Ad n. 259 et n. 488 notam.

Nuper, p. 489 voluminis anni 1899, periodicum *Analecta Ecclesiastica* vulgavit responsum S. C. *Propagandae Fidei* quod, datum jam 12 Julii 1869, hucusque latuit nec insertum est *Collectanae* editae jussu ejusdem Congregationis.

Porro, memorato rescripto, interroganti archiepiscopo Quebecensi an decretum S. Inqu. missum ad Episcopos Angliae, quo jubebantur neo-conversi integram facere confessionem sacramentalem, obligaret " non tantum in Anglia, pro qua latum est, sed etiam in hac provincia ecclesiastica et in aliis regionibus „, praefata S. C. P. F. his verbis respondit :

“ Quoad dubium litteris diei 29 elapsi mensis Maii propositum, atque sacramentalem confessionem attingens a neo-conversis exigendam, observandum occurrit responsum S. O., feriae V, loco IV, diei 17 Decembris elapsi anni, licet episcopis Angliae tantummodo rogantibus datum, universalem legem continere, proindeque non solum in Anglia sed in aliis etiam regionibus obligare. Hinc patet quod nullatenus permitti possit ut praedictae decisioni contraria sententia edoceatur.

Romae, ex aed. S. C. P. F. die 12 Julii 1869.

AL. C. BARNABO, *Praef.*
JOANNES SIMEONI, *Secretarius.* „

Ad. n. 523. 4º.

Quaesitum est a S. Sede utrum necne, vi facultatum quae concessae sunt 20 Febr. 1888 et 1 Martii 1889, posset Episcopus, per se vel per delegatum, dispensare, data necessitate, etiam ab impedimento clandestinitatis, “ adeo ut ex. gr. Parochus ab Episcopo habitualiter delegatus, possit in sua paroecia vel conjungere non suos sed extraneos inibi casu existentes, dispensando a praesentia Parochi proprii, ad quem nullimode valeat haberi recursus; vel etiam conjungere suos, sed sine testibus, pariter dispensando ab eorum praesentia, cum omnino non sint qui testium munere fungi possint „ Respondit *affirmative* C. S. Inqu., 13-15 Dec. 1899.

INDEX ALPHABETICUS

RERUM QUAE IN TOTO OPERE CONTINENTUR.

Numerus Romanus volumen, arabicus numeros marginales indicat.

A

Abbas Regularis. Quam potestatem habeat conferendi ordines minores, II. 430.

Abortus. Quid sit, I. 574. — Quatenus illicitus sit, 575 seqq. — Reatus procurantium vel non satis caventium abortum, 578. — Censura contra abortum procurantes, II. 608.

Absolutio a censura. Quatenus requiratur, II. 575. — Quis eam dare possit, *ib.* — Num valeat etiam in foro externo data a confessario, *ib.* — Quis eam dare possit a censura reservata in articulo mortis et casibus urgentioribus, 574. — Extra hos casus, 575. — Num dari queat absenti, invito vel reo qui nondum dederit satisfactionem, 577. — Num necessario se extendat ad omnes censuras quibus quis ligetur, 578. — Num valeat extorta metu vel data sub conditione, *ib.* — Num danda sit intra confessionem et qua forma, *ib.* — Censura contra praesumentes absolvere ab excommunicatione specialiter R. P. reservata, 603. — Facultas specialis pro absolutione a censuris tempore jubilaei, 415.

Absolutio a peccato. Ejus forma, II. 264. — Praecepta praeviae vel subsequentes, 265. — Quatenus liceat dare absolutionem sub conditione, 266. — Num valeat data sub forma deprecative vel absenti, 267. — Num iteranda sit super confitentem peccatum grave inculpabiliter omissum, 297. — Num verba: Passio D. N. J. C. etc. elevent omnia bona opera poenitentis ad meritum satisfactionis sacramentalis, 515. — Num valeat data ei qui bona fide confitetur peccatum reservatum apud simplicem confessarium, 549. — Quatenus sit danda rite disposito vel neganda

indisposito, 566. — Num liceat eam dare in dubio negativo vel probabili de poenitentis dispositione, 567. — Quatenus juvet eam differre, 570.

Abstinentia, virtus. Quid sit I. 252.

— Ecclesiastica. Num sit de essentia jejunii et quibus diebus servanda, I. 436. — Abstinentia a carne quid complectatur, 442. — Abstinentia ab ovis et lactiniis quatenus servanda sit, 445. — Quando graviter laedatur lex abstinentiae, *ib.* — Quomodo multiplicentur peccata contra eandem legem, 444. — Quatenus ab eadem excusentur infirmi, lactantes vel praegnantem, pauperes, operarii, iter agentes, membra familiae ob patrisfamilias voluntatem, invitati ad prandium carnibus paratum, milites, qui prandium carnibus inadvertenter parant, 449.

Dispensationem a lege abstinentiae quis dare possit, I. 450. — Num pluries quotidie ea uti liceat, *ib.* — Obligatio eorum quae forte a dispensante injungantur, *ib.* — Quatenus confessarius legem abstinentiae cum poenitentibus urgere debeat, *ib.*

Acceleratio partus. Quid sit, I. 574. — Quatenus liceat, 578.

Acceptio personarum quomodo committatur, I. 465.

Accessio. Quid sit; accessio per productionem; accessio in bonis immobilibus per aedificationem, plantationem, sationem, alluvionem, I. 487. — Accessio in bonis mobilibus per adjunctionem, specificationem, commixtionem, 488.

Accusator. Quis sit; ejus officia, II. 10.

Acedia. Quid sit; quibus actibus exhibeat, I. 189.

- Actor.** Quis sit; ejus officia, II. 10. — Num violet justitiam si causam justam falsis instrumentis prosequatur, *ib.*
- Actus heroicus:** quid sit; quatenus lege humana praecipi possit, I. 91.
- **humanus.** Quid sit; quid differat ab actu hominis, I. 6. — Quid elicitus, imperatus; internus, externus; naturalis, supernaturalis; bonus, malus, indifferens; validus, invalidus, 7. — Quos actus eliciat voluntas, 8. — Cur requirat voluntarium saltem virtuale, 11. — Quatenus differat ab actu morali, 50.
- **externus:** num addat moralitatem actui interno, I. 41. — Num sit in confessione accusandus, II. 289.
- **internus:** quid sit; quatenus lege humana praecipi possit, I. 92.
- Adjuratio.** Quid sit; quae condiciones requirantur in adjuratione privata, I. 308. — Regulae servandae in usu adjurationis publicae, 309.
- Adoptio.** Quotuplex: quatenus matrimonium dirimat, II. 474.
- Adoratio.** Quid sit; quibus actibus exhibeatur, I. 256
- Adulterium.** Quid sit; ejus reatus, I. 392. — Quinam ob adulterium restituere teneantur, 370. — Quae damna, et quomodo reparanda sint, 371. — Quando oriatur impedimentum matrimonii ex adulterio cum promissione vel attentione matrimonii, II. 485; — ex adulterio cum conjugicidio, 486. — Adulterium ratio separationis conjugum quoad habitationem et torum, 336
- Adultus.** Quam intentionem habere debeat ut baptizetur valide, II. 126. — Quando teneatur suscipere baptismum, 149. — Quinam adulti baptizandi sint in articulo mortis, 150; — vel invitis iis quorum potestati subjacent, 151.
- Advocatus.** Quatenus causas pauperum gratis tueri teneatur, I. 222. — Alia officia, II. 14. — Quid ei liceat in causis criminalibus; quid in causis civilibus, *ib.* — Num debeat causam cujus injustitiam agnovit derelinquere et clientis secreta alteri parti prodere, 15. — Quantum salarium exigere possit, *ib.* — Num possit pro divortio civili causam dicere, 362.
- Aequiprobabilismus.** Quid sit, I. 67. — Refellitur, 73, 76.
- Aetas.** Quae requiratur ad ordines suscipiendos, II. 455.
- **matrimonii impedimentum,** quos complectatur et e quo jure ortum sit, II. 494.
- **superadulta feminae,** causa canonica dispensationis matrimonialis, II. 525.
- Affabilitas.** Quid sit, I. 248. — Quomodo violetur, *ib.*
- Affinitas.** Quid sit; quomodo computetur et multiplicetur, II. 480. — Quatenus dirimat matrimonium sive inter fideles, sive inter infideles, 481. — Affinitas non parit affinitatem, 482. — Quid si matrimonio superveniat, *ib.*
- Aliena res.** Quid si vendatur, I. 625; — si ludo amittatur, 660.
- Alienatio.** Censura contra consulentes alienationem locorum S. R. E. respicientium, II. 605. — v. Bona ecclesiastica.
- Alphonsus a Ligorio (S.).** Approbationes a S. Sede ejus scriptis datae, I. 70. — Utrum aequiprobabilistis an probabilistis puris sit adnumerandus, 71 seq.
- Altare.** Fixum, portatile, II. 244. — Quatenus liceat in altari portatili celebrare, *ib.* — Quando exsecretur altare, *ib.*
- **privilegiatum.** Quid faciendum sit sacerdoti qui conditionem celebrandi ad altare privilegiatum praetermiserit, II. 253. — Num hoc privilegium detur celebranti in statu peccati mortalis, 404.
- Ambitio.** Quid sit; ejus malitia, I. 177.
- Amentes.** Quatenus moralis imputabilitatis sint capaces, I. 15. — Quatenus subjaceant legi naturali, 95; — legi ecclesiasticae, 94. — Num sint capaces domini, 468; — baptizandi, II. 146 seq. et 150; — confirmandi, 163; — ad s. communionem admittendi, 190; — extremaunctione donandi, 425. — Num valide suscipiant ordinem, 455. — Quatenus sint irregulares, 656.
- Amicitia sensualis.** Quem reatum inducat I. 409.
- Anatocismus.** Num liceat, I. 619.
- Angustia loci.** Causa canonica dispensationis matrimonialis, II. 525.
- Animalia,** v. Occupatio.
- Annulus.** Quibus clericis prohibeatur, II. 33.
- Apostasia.** Quid sit, I. 205. — Qua censura plectatur, II. 586.
- Appellatio.** Quatenus liceat a mandatis episcoporum, I. 104. — Num a censura excuset, II. 571.
- Approbatio.** Quid sit et quo jure ad audientias confessiones requiratur, II. 326. — A quo episcopo sit obtinenda, *ib.* — Quibus sit necessaria, *ib.* — Num requiratur ad absolutionem venialium, 329.
- Aqua.** Vino Eucharistico miscenda, II. 172. — v. Baptismus.
- Arbiter.** Quis sit; ejus obligationes, II. 2.

Articulus mortis. Quomodo differat a mortis periculo, II. 352. — Num sit expectandus ad ungendos infirmos, 422.

Aspicere turpia quatenus illicitum sit, I. 407.

Assecuratio. Quid sit, I. 656. — Quid ad ejus justitiam requiratur, 657. — Quae damna ab assecuratore compensanda sint, 658. — Quomodo restituendum pro damno assecuratoribus illato, *ib.* — Regulae speciales de assecuratione vitae, *ib.*

Asylum ecclesiasticum. Quid sit; quam censuram incurrant illud violantes, II. 598.

Attentio. Quatenus requiratur ad satisfaciendum praecepto Missae audiendae, I. 544; — praecepto recitandi Horas Canonicas, II. 59.

Attritio. Quid sit, II. 269. — Num sufficiat in sacramento poenitentiae ad obtinendam remissionem mortalium, etiam sine amore initiali, 274; — vel extra sacramentum ad remissionem venialium, 277.

Auctarium. Quatenus solvendum sit a possessore malae fidei, I. 550; — vel ab emptore donec solvat pretium, 650. — v. Mutuum.

Auctor. Quid sit, I. 477. — Num jus habeat ad restitutionem si quis inviti auctoris opus in lucem edat vel jam editum recudat, *ib.* — Quid si opus recudatur in alia regione vel lingua, 478.

Aurora. Quomodo sit computanda pro Missa celebranda, II. 256. — Quando ante auroram celebrare liceat, 257.

Avaritia. Quid sit; ejus malitia, I. 478.

II

Banna, v. Proclamationes nuptiales.

Baptismus. Quomodo differat baptismi sacramentum a baptismo sanguinis vel flaminis, II. 152. — Baptismi materia remota valida, 155; — licita, 154. — Baptismi materia proxima valida, 155; — licita, 156. — Baptismi forma, 157. — Quae mutationes formam pessumdent, *ib.* — Quatenus peccet qui formam, salvo valore, mutet, 158.

Baptismi minister. Quoad valorem et licitatem, II. 159. — Quis in casu necessitatis, 140.

Baptismi subjectum, v. Adultus, Foetus, Infantes.

Baptismi iteratio conditionata quando liceat vel requiratur, II. 152. — Quid de infantibus expositis vel domi baptizatis a laico; de ordinandis dubitantibus num sint baptizati; de conversis ab haeresi, 152 seq. — Quas conditiones baptismi addere liceat, 153. —

Num liceat episcopo dispensare a caerimoniis in baptismo conditionato, 155. — Quid de baptismo dubio vel iterato censendum sit in ordine ad valorem matrimonii, 488. — Irregularitas ex iteratione baptismi, 655.

Baptismi caerimoniae. Quatenus peccent eas omittentes, II. 154. — Quando liceat baptismum conferre extra ecclesiam, *ib.* — Num liceat omittere caerimonia in baptismo extra ecclesiam vel in casu necessitatis collato et quatenus postea supplendae sint, 155. — Quid de nomine baptizatis imponendo, *ib.*

Barba. Num clericis liceat eam ferre, II. 53.

Bellum. Quis bellum indicere valeat, I. 385. — Quid requiratur ad justitiam belli defensivi vel offensivi in principe, 385 seq.; — in milite, 385. — Quae liceant vel vetentur in bello, *ib.* — Num singuli milites in bello injusto ad restituendum in solidum obligentur, 548. — Irregularitas e bello oriunda, II. 659.

Benedictio rerum quatenus impediatur ne eadem ad usus profanos adhibeantur, I. 282.

Benedictio nuptialis quatenus sit danda vel recipienda, II. 464.

Benedictio papalis in articulo mortis a quo, quoties et quo ritu dari possit, II. 410.

Beneficiati. Quatenus teneantur emittere professionem fidei, I. 197; — recitare Horas Canonicas sub poena restituendi fructus, II. 47; — personaliter obire muneris officia, 66; — residere, *ib.* — unum tantum beneficium possidere, *ib.*

Beneficium ecclesiasticum. Quid sit, II. 64. — Majus, minus; simplex, duplex; perpetuum, temporaneum; electivum, collativum, patronatum, 65. — Quis episcopus proprius ordinandi ratione beneficii, 451. — Quatenus beneficium excommunicatis conferri prohibeatur, 584.

Bestialitas. Quid sit; ejus malitia, I. 405.

Biblia sacra. Num liceat jurare super Bibliam protestantica, I. 559. — Quatenus ss. Bibliorum textus vel versiones edere liceat, 455.

Bibliopolae, v. Libri pravi.

Bigamia. Quatenus irregularem faciat bigamia simultanea, II. 657; — successiva, interpretativa vel similitudinaria, 658.

Binare, v. Celebrare.

Blasphemia. Quid sit, I. 292. — Ejus malitia, 295. — Quae formulae veram blasphemiam continent, 295. — Quid agendum cum iis qui blasphemias proferre soleant, 296.

Bona derelicta, vacantia : quatenus sint primi occupantis, I. 486.

Bona ecclesiastica. Ad quod pertineant direpta in Belgio et Gallia, I. 550. — Censura contra usurpantes vel seques-trantes bona ad personas ecclesiasticas ratione suarum ecclesiarum vel benefici-orum pertinentia, II. 591; — contra usurpantes alia bona ecclesiastica, 606; — contra alienantes eadem absque Bene-placito Apostolico, 610.

Bona fides. Quid sit in praescriptione acquisitiva I. 491; — vel liberativa, 495.

Bonae fidei possessor. Ad quid teneatur quamdiu rem alienam detinet, I. 524; — si res aliena perit, 525; — si eadem in possessione tertii versatur, 526. — Quos fructus servare possit, 527. — Quod jus habeat ad compensationem expensarum, 528.

Bona fortunae. Quae sint, corporalia, incor-poralia, mobilia, immobilia, fungibilia, non fungibilia, I. 467.

Bona spiritualia. Quatenus restitutio faci-enda sit pro laesione in his bonis, I. 560.

Bonitas, actus bonus. Quid sit, I. 30. — Actus materialiter, formaliter bonus, 31. — Num ad actum bonum requiratur motivum caritatis, quodlibet motivum supernaturale, explicita relatio ad Deum, 52. — Actus intrinsece, extrinsece bonus, 54. — Requisita ut operans meritum boni-tatis habeat, 58.

Breviarium. Quo utendum sit, II. 50. — Quatenus ejus carentia a recitandis Horis excuset, 60. — v. *Horae Cano-nicae*.

C

Caerel. Quatenus, durante Sacro, lucere debeant, II. 246.

Caerimoniae Quatenus obligent caerimo-niae Ritualis, II. 116. — v. *Baptismus*, *Missa*.

Calendarium. Quo utendum sit in cele-branda Missa, II. 253.

Calix. Qua materia constare debeat, II. 247. — Quomodo exsecretur, *ib.*

Calumnia. Quid sit, I. 418. — Num specifice differat a simplici detractatione, 419. — Num umquam liceat, 422.

— de sollicitatione ad turpia in confessione. Quid sit et qua poena plectatur, II. 400. — Num ab ea absolvi possit qui reservationem peccati ignoret, 545.

Cambium. Quid sit; quae condiciones in justo cambio requirantur, I. 622.

Caritas Dei. Quid sit; ejus ratio formalis, I. 210. — Requirit amorem appetitiae, non intensive summum, 211. — Caritas necessaria ad salutem, 212. — Quando caritatis praeceptum urgeat, *ib.*

— proximi. Quid sit: ejus objectum, I. 214. — Obligatio ad actus internos, 215; — ad succurrendum proximo in neces-sitate spirituali, 216 seq.

Caro. Num liceat manducare carnem hu-manam, I. 182. — Quid nomine carnis veniat in lege abstinentiae, 442.

Castitas. Quid sit, I. 252. — Num specifice differat violatio voti solemnisi a violatio-ne voti simplicis castitatis, 280. — Materia voti castitatis emissi in susceptione ordi-nis sacri, II. 29; — in religione, 99. — Num differat objectum virtutis ab objecto voti castitatis, *ib.* — Quomodo interro-gandi poenitentes circa castitatem, 562. — Num votum castitatis solv: t sponsalia, 446. — v. *Votum*.

Castratio. Quatenus liceat castratio mascu-lina, I. 565; — feminea, II. 505. — Num reddat impotentem virum vel mulierem, *ib.*

Casus reservatus Quid sit, II. 542. — Quas condiciones requirat, 545. — Nam casus cum censura reservati incurrantur ab iis qui eam ignorent, 544. — Quid de casibus reservatis sine censura, 545.

A casibus reservatis absolvere quis possit, II. 546. — Quid in articulo mortis, *ib.* — Quando id possit simplex confessorius et utrum talis absolutio sit directa an indirecta, 547. — Num idem possit absolvere a peccato dubie reser-vato, 548. — Quatenus a reservatis absolvi possit peregrinus, *ib.* — Num liceat a reservatis absolvere, si superior injuste facultatem absolvendi negaverit, speciatim apud Regulares, 549. — Num facultas absolvendi a casibus episcopo reservatis includat facultatem absolvendi a reservatis cum censura, 576.

Catechumeni. Num subsint Ecclesiae legi-bus, I. 94. — Num possit pro ipsis appli-cari Missa, II. 221. — Num possint donari ecclesiastica sepultura, 627.

Caupona. v. *Taberna*.

Celebrare. Dispositiones requisitae ad crebro celebrandum, II. 196. — Obligatio celebrandi ratione beneficii, legis eccle-siasticae, praecepti Superioris, 225; — ratione ordinis sacerdotalis, 224. — Num peccet qui celebrare omittat, *ib.* — Obligatio celebrandi ratione curae ani-marum, quos urgeat, 225; — et quibus diebus, 226. — Num Missa pro grege ab alio celebrare vel differri queat, 227. — Quid si parochus sit absens vel a cele-

- brando impeditus, *ib.* — Num una Missa celebrata satisfieri possit pluribus promissionibus, 229. — Obligatio celebrandi ob stipendium, v. *Stipendium*.
- Tempus celebrandi.** Quibus diebus prohibitum sit celebrare, II. 233. — Qua hora liceat celebrare, 236. — Quando id liceat ante auroram vel post meridiem, 237.
- Iterato celebrare** num liceat eodem die, II. 238. — Quam ob necessitatem id liceat, *ib.* — Quid concedat jus commune, 239; — quid specialis facultas, 240. — Num ista facultas cuilibet sacerdoti communicari possit, *ib.*
- Locus celebrandi.** Qualis regulariter esse debeat, II. 241. — Quando liceat celebrare in loco profano, 242; — in navi, *ib.*
- Censura.** Quid sit, II. 363. — Censura a jure, ab homine; latae, ferendae sententiae; reservata, non reservata, 364. — Quis censuram ferre possit, 365. — In quos, 366. — Num ferri possit in communitate, *ib.* — Num quis pluribus censuris ligari possit, *ib.* — Conditiones requisitae ad censuram incurrendam, 368. — Ordo servandus in ea ferenda, 369. — Num valeat injuste lata, 372. — Num a censura excuset recessus a contumacia, *ib.* — Quae censurae hodie vigeant, 379. — Quatenus vigeant censurae Tridentinae, *ib.*
- Censura librorum.** Quatenus hodie ab Ecclesia requiratur, I. 458. — Ad quem pertineat, 459.
- Census.** Quid sit apud antiquos theologos et in Jure recentiore; quatenus liceat, I. 621.
- Cessatio a divinis.** Quid sit et quomodo differat ab interdicto, II. 621.
- Cessatio a labore.** Quatenus operarii e condito licita vel illicita sit, II. 22.
- Cessio bonorum.** Quid sit, I. 604. — Num debitorem a reliqua parte debiti solvenda liberet, *ib.* — Quid cessionem faciens sibi retinere possit, 605.
- Chirurgus.** Ejus officia, II. 19. — Num possit facere operationes periculosas experimenti gratia, *ib.* — vel operationes incerti successus in aegrotis quorum salus desperata sit, 20.
- Choreae.** Quatenus liceat eas agere vel indicare, I. 241.
- Chorus.** Obligatio recitandi Horas in choro, II. 48.
- Chrisma, v. Confirmatio.**
- Circumstantiae.** Quid sint in ordine ad moralitatem, I. 33. — Quatenus in eam influant, *ib.* — Num confitendae sint circumstantiae speciem mutantes aut quae leviter vel graviter aggravant, II. 286.
- Clandestinitas.** Quid sit in re matrimonii, II. 495. — Quatenus sit impedimentum impediens vel dirimens, *ib.* — Qua ratione ut dirimens inducatur, 499. — Quibus in locis idem vigeat, 500. — Num cesset ob difficultatem communem vel particularem adeundi parochum, 501. — Quomodo sit simul locale et personale, 502.
- Claudus.** Quatenus sit irregularis, II. 635.
- Clausura.** Activa, passiva, II. 98. — Quatenus Regulares e clausura exire prohibeantur et peccent exeundo sine licentia, *ib.* — Censura contra violantes clausuram monialium, 599; — contra violantes Regularium clausuram, 600.
- Clementia.** Quid sit, I. 253. — Quae vitia ei opponantur, *ib.*
- Clerici.** Quatenus subsint legi civili, I. 98. — Quae obligatio eos alendi fideles adstringat, 454. — Quatenam observare debeant in edendis libris et in diariis vel foliis periodicis moderandis, 460. — Quatenus disponere possint de bonis suis patrimonialibus, quasi patrim. et parci-monialibus, 473. — Quas obligationes habeant circa bona sua ecclesiastica, 476. — Clerici habitui in peccato turpi num possint s. ordinem suscipere, II. 26 seq. — Quid de iis qui jam s. ordinem susceperint vel aliorum peccatorum consuetudinem foveant, 27. — Quatenus clerici prohibeantur cohabitare mulieribus, 31; — exercere officia vilia, suscipere munus procuratoris, advocati, deputati, professoris, etc. 35; — medicinam vel chirurgiam exercere; arma deferre, 36. — Num trahi possint coram tribunali civili, 390.
- Coactio. v. Metus, vis.**
- Coelibatus.** Quas obligationes lex coelibatus imponat clericis et e quo jure ea lex oriatur, II. 29. — Num adstringat eos qui s. ordinem susceperint eam ignorantes, metu coacti vel expresse nolentes ad castitatem servandam obligari, 30.
- Cognatio legalis.** Quid sit et inter quas personas dirimat matrimonium, II. 474. — Quatenus vigeat sub Juribus recentioribus, *ib.*
- spiritualis. Quid sit et inter quas personas matrimonium dirimat, II. 475. — Ejus contrahendae conditiones, *ib.* — Num eam contrahat qui patrinum agat nomine alieno, impedimenti ignarus vel in baptismo privato, 476. — Quomodo multiplicetur, *ib.* — Quid operetur in patre baptizante prolem suam, *ib.*

— carnalis. Quid sit et quomodo computetur in Jure Canonico, II. 477. — Quomodo multiplicetur, 478. — Inter quas personas et quo jure dirimat matrimonium fidelium, 479. — Quid de infidelibus, *ib.*

Cohabitatio. Quatenus observanda sit uxori et marito, II. 534.

Collatio vespertina, v. Jejunium.

— in successione haereditaria. Quid sit; quatenus Jure civili praecipitur et in conscientia obliget, I. 670.

Colloquia turpia. Eorum reatus, I. 408.

Coma empti. Quatenus a clericis deferri prohibeatur extra Missam, II. 35; — intra Missam, 256.

Comitia publica, v. Suffragium.

Commodatum. Quid sit, I. 611. — Obligationes commodatarii, 612. — Obligationes commodantis, 613.

Communicatio. Quatenus prohibita sit cum haereticis et infidelibus, I. 498; — cum excommunicatis, II. 584 seq.; — cum excommunicatis a Papa in crimine criminoso, 603.

Communio (S.). Num graviter peccet eam in statu peccati mortalis distribuens, II. 413. — Quis usus rationis et quae instructio religiosa ad eam praerequirantur, 490. — Quatenus liceat eam dare aegris vomitu vel tussi laborantibus, obsessis et epilepticis, iis qui in actu peccati sensibus destituantur, 491. — Quatenus, communioni confessio praemittenda sit a laico vel a sacerdote peccati mortalis reo, 492. — Num etiam ab eo qui post confessionem gravis peccati recordetur, *ib.* — Quatenus a confessione excuset necessitas communicandi et defectus confessarii, 493. — Num fructum communionis impediatur peccatum veniale, 494. — Num liceat statim post communionem edere vel spuer, 201. — Qua externa reverentia communio sit recipienda, 203. — Quid requiratur communio realis, 204. — Num detur divinum praecipuum s. communionis recipiendae, 205. — Quando obliget, 206. — Ubi et quando facienda sit communio praescripta ad lucrandas indulgentias, 405; — ad lucrandum jubilaum, 412.

— frequens. Quas speciales dispositiones requirat, II. 193. — Quomodo confessarius poenitentes circa eam dirigere debeat, 196. — Quatenus fideles teneantur parere confessario circa frequentem communionem, 197. — Specialia pro religiosis et monialibus, 197 seq.

— paschalis. Quos et quo tempore obliget, II. 207. — Num post tempus paschale

maneant obligatio communicandi, 208. — Num quandoque praeveniendum sit tempus paschale, *ib.* — Quatenus communicandum sit in propria parocchia, 209. — Quae licentia sufficiat ad communicandum alibi, *ib.* — Quando incipiat paschalis communio obligare pueros, 210. — Num ejus omissio sit ratio denegandae ecclesiasticae sepulturae, 628.

— prima. Num unquam sumi possit a non jeuno, II. 202. — Qua aetate ad eam admittendi sint pueri, 210. — Quid si parochus diutius primam communionem denegat, *ib.* — Num pueri nondum ad eam admissi dispensari possint a communione praescripta ad lucrandas indulgentias, 405; — speciatim jubilaum, 413. — Num iidem sint capaces extremae unctionis, 422.

Commutatio conditionum ad jubilaum lucrandum, II. 415. — v. Votum.

Compensatio occulta. Quid sit, I. 504. — Conditiones requisitae, *ib.* — Num liceat ei qui per sententiam injustam re sua spoliatus sit, II. 8.

Complex. Num poenitens teneatur vel possit confiteri peccatum cum gravi infamia complicitis, II. 293. — Quatenus peccet confessarius exquirens nomen complicitis sub poena denegatae absolutionis, 364. — Censura contra docentes vel defendentes hanc praxim, 393. — In quo casu id licitum sit, 364. — Quid si confessarius non intentet absolutionis denegationem, *ib.*

Complicem in peccato turpi num possit absolvere confessarius, II. 531. — Quid peccatum turpe, complex, 352. — Num comprehendatur turpiloquium, peccatum commissum ante sacerdotium vel jam directe remissum, *ib.* — Quid si urgeat necessitas communicandi, *ib.* — Quando excommunicationem incurrat absolvens complicem, 533. — Quid si poenitens non agnoscat confessarium vel peccatum complicitatis reticeat, *ib.* — Quid si confessarius poenitentem inducat ad idem peccatum reticendum vel absolvere fingat, *ib.* — Quatenus liceat absolvere complicem in articulo mortis vel locis Missionum, 334. — Facultas absolventi a casu attentatae absolutionis complicitis, *ib.*

Componenda solvenda occasione dispensationum matrimonialium, II. 528.

Compositio ad extinguenda debita pia vel incerta, I. 538; — ad conservanda bona ecclesiastica, 539.

Conceptio extra-uterina. Quid in ea liceat ad matrem salvandam, I. 377.

Concilium. Qua potestate legifera polleat concilium generale, provinciale, nationale, I. 88. — Censurae contra appellantes a R. P. ad universale futurum concilium, II. 588, 624.

Concupiscentia. Quid sit, I. 21. — Antecedens, consequens, 22. — Quatenus influat in peccatum, 23. — Num vehementis motus concupiscentiae quandoque penitus auferat rationis usum, *ib.*

Conditio, v. Baptismus, Contractus, Minister sacramentorum.

Conditio servilis, impedimentum dirimens matrimonii, II. 472.

Conductor. Ejus obligationes, I. 643. — Quatenus damna rei conductae resarcire debeat, 644.

Conferentiae de casibus conscientiae fovendae, II. 356.

Confessarius. Num possit obligare poenitentem ad relinquendam opinionem probabilem vel absolvere adhaerentem opinioni falsae, tamquam probabili, I. 79. — Num debeat accusare in confessione circumstantiam peccati cum poenitente suo commissi, II. 287. — Quae scientia ei sit necessaria, 353. — Quae sufficiat in casu necessitatis, *ib.* — Quatenus debeat esse capax solvendi casus difficiliore, 356. — Num debeat removere ignorantiam poenitentis, 357. — Monere versantem in ignorantia graviter culpabili, 358. — vel in ignorantia invincibili, 359. — Num possit praecipere quae aliunde non sint praecepta, 360. — Quatenus debeat interrogare poenitentem, 361. — Qua moderatione pro personis et argumentis, 362. — Qua methodo, 363. — Quid si poenitens reticeat vel neget peccatum aliunde notum confessario, 363. — Quatenus teneatur disponere poenitentem ad absolutionem, 366. — Quomodo sibi formare possit iudicium probabile de poenitentis dispositionibus, 368. — Quatenus debeat credere poenitenti tum pro se, tum contra se loquenti, *ib.* — Quam paterne agere debeat, 375. — Defectus vitandi cum poenitentibus piis, *ib.* — Quomodo debeat instruere conjuges vel nupturientes, 548; — conjugatos interrogare de onanismo, 551; — agere cum onanistis, *ib.*

Confessio. Quatenus facienda sit quamprimum a sacerdote qui, post grave peccatum, sine praevia confessione celebraverit, II. 194. — Num valeat liceat confessio generica, 262. — Quo loco et cum quibus vestibus sacris sint audiendae confessiones, 268. — Quatenus in confessione requiratur integritas, 285. — Quomodo haec complectatur accusationem pecca-

torum specificam, 284; — et numericam, 285. — Num liceat in confessione accusare peccatum recens ut jam ante remissum, 288. — Causae a materiali integritate excusantes, 292 seq. — Num peccatum ex oblivione praetermissum accusandum sit in confessione immediate sequenti, 296. — Num confessio possit fieri scripto vel publice, 304. — Quid de mendacio vel dissimulatione in confessione, *ib.*

Confessio generalis. Quando sit necessaria, II. 305. — Quomodo facienda, 306. — Num poenitens teneatur distincte accusare peccata jam aliunde nota confessario, *ib.* — Quid si bona fide peccata confessus sit, non distinctis numero et speciebus, 307. — Quid si culpabiliter peccatum grave reticuerit et in sequentibus confessionibus hoc sacrilegium accusare oblitus sit, *ib.* — Quid confessarius in confessione generali praestare debeat, 308. — Quando et quoties eadem sit utilis, 309. — Quando suadenda et quomodo facienda confessio generalis libera, 310.

Confessionis obligatio. Quae sit e jure divino in articulo mortis, aliquando in vita, II. 321; — ante s. communionem, 192; — saepius in anno, 322. — Praeceptum ecclesiasticum confessionis annuae quos obliget, quo tempore et qua ratione implendum sit, 323. — Num semper liceat confiteri apud quemlibet sacerdotem approbatum, 328. — Num is qui in casum reservatum inciderit, neque habeat confessarium pro reservatis approbatum, teneatur ad confitendum ante s. communionem, 347. — Quatenus confessio requiratur ad lucrandas indulgentias, 403; — speciatim jubileum, 412. — Num sit praemittenda matrimonio, 462.

Confirmatio. Ejus materia remota, II. 150. — Num ad valorem requiratur oleum olivarum, mixtum balsamo et ab episcopo benedictum, *ib.* — Ejus materia proxima, 160. — Quomodo sit adhibenda, *ib.* — Ejus forma, 161.

Confirmationis minister ordinarius quis sit pro valore et liceitate, II. 162. — Quando eam conferre teneatur, *ib.* — Ejusdem minister extraordinarius, *ib.* — Quatenus uterque teneatur servare ritus ab Ecclesia statutos, 165. — Quo tempore et loco confirmationem administrare possit, *ib.*

Confirmationis subjectum. Quis sit, II. 165. — Quatenus ad eam suscipiendam obligetur, 164.

Congregationes Romanae. Quae sint prae-

- puae, I. 154. — Quam vim obligandi habeant earum decreta, 153 seq. — Specialia pro S. C. Rituum, 158.
- Conjuges.** Praecipua eorum peccata contra mutua officia, I. 353. — Quatenus eis liceant: copula, II. 343 seq. — actus impudici imperfecti in ordine ad copulam, 346; — actus imperfecti mutui sine ordine ad copulam, *ib.*; — tactus solitarii sine intentione copulae, 347; — delectatio morosa de copula, *ib.* — Graviter illicita conjugibus, 348.
- Conjugicidium.** Impedimentum matrimonii, si conjugatur cum intentione contrahendi matrimonii, II. 483; — vel cum adulterio, 486.
- Consanguinei.** Eorum obligationes mutuae, I. 352. — Qui sint intelligendi in legatis, 680. — v. Cognatio.
- Conscientia.** Antecedens, consequens, I. 43. — Ejus divisiones ratione firmitatis assensus, normae objectivae, motivorum, obligationis, 46.
- *Certa.* Quid sit et quo fundamento niti debeat, I. 47. — Ejus influxus in actus moralitatem, 48. — Quatenus peccet agens contra conscientiam certam, 48 seq. — vel cum conscientia culpabiliter erronea, 50.
- *dubia.* Quid sit et quomodo differat ab opinione vel suspitione, I. 51. — Quid positive, negative, speculative, practice dubia, 52. — Peccatum agentis cum conscientia dubia, 53. — Quid faciendum in statu conscientiae perplexae, *ib.* — Quid de eo qui non attendat utrum grave an leve peccatum admittat, 53.
- *scrupulosa.* Quomodo differat a dubia vel timorata, I. 53. — Ejus signa, 57.
- *laxa.* Quid simpliciter laxa, cauteriata, pharisaica, I. 61. — Ejus periculum et reatus, 62.
- Conscientiae manifestatio.** Decretum quo exigi prohibetur, II. 89. — Quatenam instituta religiosa hoc decreto afficiantur, *ib.* — Quasnam quaestiones ponere illicitum sit, *ib.* — Num liceat spontanea manifestatio etiam peccatorum turpium, *ib.* — Quatenus denunciandi sint Superiores hoc decretum violantes, *ib.*
- Consecratio.** Num unquam liceat in una specie eucharistica, II. 168. — Quatenus requiratur materiam physice praesentem, 173; — certam et determinatam, 174. — Quid si dubia fuerit consecratio, 175. — Num ejus materia ponenda sit in petra altaris, *ib.* — Num liceat consecrare hostias incepto jam canone allatas, *ib.*
- Consensus, v. Peccatum, Contractus, Matrimonium.**
- Consentiens, v. Suffragium.**
- Consilia evangelica.** Quid sint, II. 72. — Quatenam ad statum religiosum requirantur, 73.
- Consilium doctrinale.** Quam obligationem inducat circa damna ex eo secutura vel jam secuta, I. 539.
- Constantia.** Quomodo non soleat distingui a perseverantia, I. 250.
- Consuetudo secundum legem** quid sit, I. 111; — contra legem, quas conditiones requiratur ut legem enervet, 126; — praeter legem, quas conditiones requiratur ad legem inducendam, 128. — Nam valeat consuetudo contra censuras Bullae Ap. Sedis, II. 579.
- Consulens.** Quatenus teneatur restituere patienti vel inferenti damnum ob consilium suum, I. 537. — Quatenus a restituendo excusetur qui consilium, antequam executioni daretur, revocavit vel minus malum consuluerit parato majus inferre, 538. — Quatenus censuram incurrat consulens rem sub censura vetitam, II. 568.
- Continentia.** Num differat a castitate, I. 255.
- Contractus.** Quid sit; quid quasi-contractus, I. 578. — Unilateralis, bilateralis; commutativus, aleatorius; gratuitus, onerosus; sollemnis, non sollemnis; consensualis, realis; nominatus, innominatus, 579. — Quinam contractus inire possint, 580. — Conditiones in contractus materia requisitae, 583. — Num turpi contractui ad effectum perducto solvendum sit pretium pactum, 584.
- Consensus in contractu.** Qualis esse debeat, I. 583 seq. — Quo momento perficiantur contractus inter absentes celebrati, 587. — v. Dolus, Error, Metus.
- Obligatio e contractu orta, I. 593.** — Utrum contractus quos lex civilis declarat nullos sint invalidi an rescindibiles tantum, 594. — Quatenus obligationem modifcet conditio de futuro contingente vel necessario, 595; — conditio de re impossibili vel inhonesta, 596. — Quomodo adimplendae conditiones contractibus adjectae, 597. — Quid influat dies contractui implendo praefixus, *ib.* — Obligatio contractus alternativi, 598. — Quid influat poena contractui addita vel certus finis eidem assignatus, *ib.* — Quomodo obligatio contractus extinguatur, 601. — Num maneat cum jam probabiliter impleta sit, 602.
- Contractus rescissio.** Quandoque offerenda, I. 590.
- Contritio.** Quid sit, II. 269. — Perfecta, imperfecta, *ib.* — Num ad remissionem cujuslibet peccati sit necessaria, 270. — Num ad remissionem mortalium sufficiat

contritio perfecta extra sacramentum, *ib.* — Quae requirantur ad contritionem veram, 272. — Num sufficiat existimata, virtualis, vel ea qua doles quod non doleas, *ib.* — Quid contritio supernaturalis, 273; — summa, 274; — universalis, 275. — Dotes contritionis de venialibus, 276. — Num peccet accusans venialia sine confessione, *ib.* — Num contritio ad confessionem referenda sit, 278. — Num praecedere debeat confessionem vel absolutionem, *ib.* — Num novus actus contritionis requiratur si post absolutionem novum peccatum accusetur vel si nova confessio de peccatis jam absolutis instituatur, 279. — Quanto tempore distare queat contritio a confessione, *ib.*

Contumacia. Quid sit, II. 565.

Contumelia. Quid sit, I. 428. — Ejus malitia, 429.

Cooperatio. Formalis, materialis, I. 233. — Quatenus utraque sit licita vel illicita, *ib.* — Cooperatio injusta quid sit et quotuplex, 533.

Cooperatores. Positivi, I. 533 seqq. — Negativi, qui sint et quatenus ad restituendum teneantur, 543. — Quatenus iidem debeant reparare damna illata a subditis suis, 546; — vel ab animalibus suis, 547. — Num restituere debeat qui a fure pecuniam acceperit ad tacendum, *ib.*

Copula quandoque causa dispensationis matrimonialis, II. 525. — Num sit exprimenda in libello supplicii, 527. — Quid de copula cum sponsae consanguinea post obitum dispensationem, 535.

— conjugalis. Num prohibita sit ante vel post s. communionem, II. 204; — tempore menstruationis, fluxus perpetui, purgationis, lactationis, praegnationis, morbi alterutrius partis, 544. — Quos ob fines liceat, 545. — Quo situ peragi possit, *ib.* — Num liceat inceptam copulam abrumperre, 549.

Corona B. M. V. v. Rosarium B. M. V.

Corporale. Quatenus ad celebrandum requiratur, II. 247. — Materia, *ib.* — A quo lavandum sit, *ib.*

Corpore vitiali. Quatenus irregulares sint, II. 633.

Corruptio fraterna. Quomodo differat a judiciali, I. 218. — Ejus obligatio, *ib.* — Conditiones requisitae ut obliget, 219. — Ordo in ea servandus, 220. — Quatenus obstringat heros erga famulos vel operarios, 556.

Craniotomia. Quatenus sit prohibita, I. 376.

Creditores. Discrimen inter eorum jura, I. 605. — Num possint petere vel acci-

pere integram solutionem a debitore qui omnibus solvendis impar sit, *ib.*

Crematio cadaverum. Ab Ecclesia prohibita, II. 628. — Quatenus rationem praebet denegandae ecclesiasticae sepulturae, *ib.*

Crimen alterius manifestare vel in memoriam reducere num liceat, I. 421 seq. — Num fas sit propalare crimen cujus notitia injuste acquisita sit, 422.

— impedimentum matrimonii, specie triplex: homicidium solum, II. 485; — adulterium solum, *ib.* — utrumque simul, 486. — Num istud impedimentum incurrat ab illud ignorantibus vel ab infidelibus, *ib.* — Quomodo multiplicetur, *ib.*

Crucifixus. Quatenus in altari requiratur, II. 245. — Imago crucifixi ad lucandas indulgentias Viae Crucis benedicta, 407.

Culpa. Theologica, juridica, I. 518. — Cur theologica ad restituendi obligationem requiratur, *ib.* — Ad quid obliget mere juridica, *ib.* — Num oriatur obligatio restituendi e culpa theologica levi, 519. — Num haec obligatio sit gravis si per plures culpas veniales deliberatas tandem grave damnum inferatur, *ib.* — Num restituere debeat qui culpa mere juridica damnum intulerit rei quam e contractu detinebat; qui, exercendo munus suum, aliis nocuerit; qui malam voluntatem retractet antequam damnum sequatur, 520.

Cultus. Absolutus, relativus; latriae, duliae, hyperduliae; quatenus praeceptus sit cultus latriae, I. 256. — Quibus exhiberi possit cultus duliae, 257. — Quid liceat in colendis servis Dei nondum beatificatis, *ib.* — Cultus duliae per se non praeceptus, 261.

Custodes nemorum, mercium, etc. quatenus reparare debeant damna quae impedire omiserint, I. 545.

D

Daemoniaci. Qui sint censendi, I. 309.

Damnificatio. Num restituendum sit propter damnificationem dubiam, I. 521; — vel ex errore profectam, 522. v. Restitutio.

Debitor. Num servare possit donum acceptum a creditore cui sub specie gratuitae donationis restituerit, I. 553. — Quatenus peccet dilata solutione, 595. — Num possit valide et licite facere donationes cum creditorum detrimento, 610.

Debitum conjugale. Quatenus peti vel reddi prohibeatur ob incestum, II. 482; — ob votum emissum ante matrimonium, 513; — ob votum emissum post matrimonium,

345. — Num uxor debitum viro onanistae reddere vel ab eodem petere possit, 530. — Quanta sit obligatio debiti reddendi vel petendi, 532. — Quae a debito reddendo excusent, 535.
- Defectus.** Quatenus venditor teneatur manifestare emptori occultos rei defectus vel pro iis securitatem praestare, I. 627, 629. — Quatenus et qua ratione reparandus sit defectus in confessione admissus si error ad valorem sacramenti pertineat, II. 376; — si error cedat in damnum tertii vel ipsius poenitentis, 377; — si error neque valori confessionis ob sit, neque ulli noceat, 378. — Num mutui defectus ante sponsalia vel matrimonium manifestandi sint, 443.
- Degradatio.** Quid sit, II. 613.
- Delectatio.** Quae dicatur morosa, I. 169. — Ejus reatus, 172. — Delectatio de cogitatione rei malae vel de modo quo malum patratum sit, 175. — Num liceat sponsis vel viduis gaudere de copula in matrimonio habenda vel habita, 174. — Quid delectatio venerea, sensibilis, intellectualis, 389.
- Delegare.** Quibus delegari possit facultas approbandi confessarios, II. 526; — assistendi matrimonio, 497. — Num possint omnes parochi unius civitatis se generaliter mutuo delegare ad assistendum matrimoniis, *ib.*
- Denuntiatio.** Quid sit denuntiatio evangelica, I. 220. — Num imponenda sit alumnis a confessario, 221. — Quando liceat vel obliget denuntiatio judicialis, II. 10. — v. Sollicitatio in confessione.
- Depositio.** Quid sit, II. 615.
- Depositum.** Quid sit et quotuplex, I. 623. — Obligationes depositarii et depositoris, *ib.*
- Desiderium.** Efficax, inefficax, I. 169. — Ejus malitia, 170. — Quatenus liceat sub conditione quae omnem malitiam auferat, *ib.* — Num liceat inefficaciter desiderare rem malam propter poenitentem bonum, 171; — vel malum optare proximo, 230.
- Desperatio.** Quid sit; ejus malitia, I. 208.
- Detractio.** Directa, indirecta; calumniosa, simplex, I. 418. — Ejus reatus, 419. — Quando censenda sit graviter laesiva famae alienae, 420. — Quatenus peccet detractorem auscultans, 425.
- Diabolus.** Num peccent ejus nomen crebro usurpantes, I. 297.
- Diaconatus.** Num sit sacramentum et quam potestatem conferat, II. 423. — Materia et forma, 427. — Num a presbytero conferri possit, 430.
- Diaconus.** Quando possit solemniter baptizare, II. 159; — Eucharistiam distribuere vel sibi ipsi sumere, 181.
- Dignitas peccantis** num sit in confessione accusanda, II. 287.
- Dimittere.** Quas ob causas liceat dimittere professos votorum simplicium, II. 82. — Quatenus dimissi maneant suspensi, 619.
- Disparitas cultus,** matrimonii impedimentum, consuetudine introductum, II. 487. — Num adsit quando dubitatur num una vel utraque pars fuerit baptizata, 488. — Quae conditiones exigendae ubi in ea dispensetur, 489. — Num sint proclamanda banna nubentium cum infideli, 451.
- Dispensare, dispensatio.** Quid sit dispensatio expressa, tacita, I. 117. — Dispensandi potestas ordinaria, delegata simpliciter vel ad universitatem causarum, *ib.* — Potestas dispensandi in legislatore et in inferioribus, 118. — Num Superior secum ipso dispensare possit, 120. — Num liceat mercedem accipere pro dispensationibus, 288.
- Dispensationis causa** quanta requiratur, I. 121. — Num valeat dispensatio obtemperata per expressionem falsi vel reticentiam veri aut metu extorta, 122.
- Dispensationis cessatio.** Cessante totaliter causa motiva, I. 123. — Per revocationem vel renuntiationem, 124.
- Dispensationes matrimoniales.** Quae obtineri possint a variis Congr. Romanis, II. 522; — ab episcopo, 525. — Quam normam sequi debeat episcopus in iis concedendis, *ib.* — Num semper supponant justam causam, 524. — Praecipuae causae legitimae, 525. — A quo dispensationes petere debeat parochus vel confessarius, 526. — Quae in iis petendis sint exprimenda, 527. — Quid agendum si impedimentum occultum concurrat cum publico, *ib.* — Dispensationum varia exsecutio pro forma commissoria vel gratiosa, 529. — Ad quem dirigi soleant dispensationes pro utroque foro, *ib.* — De exsequendis dispensationibus Datariae, 530; — S. Poenit. pro foro externo, 531; — S. Poenit. pro foro interno, 532. — Forma exsequendae dispensationis, 533.
- Distillatio.** Quid sit, I. 388. — Ejus reatus, 401.
- Distinctio peccatorum.** v. Peccatum.
- Distractio.** Ejus reatus in oratione, II. 59; — in conficiendis sacramentis, 116; — inter celebrandum, 235.
- Divinatio.** Quid sit et quotuplex, I. 234. — Ejus malitia, 263 seq.
- Divortium** quoad vinculum matrimonii fidelium, sive rati, sive consummati, II.

- 555; — matrimonii infidelium, donec uterque manet infidelis, 559. — Quatenus fieri possit postquam alterutra pars baptismum suscepit, *ib.* — Quae interpellatio ante facienda, *ib.* — Dispensatio ab hac interpellatione ejusque effectus, *ib.* — Quo momento solvatur matrimonium, *ib.* — Libri divortium propugnantes, I. 452.
- quoad torum et habitationem. Ob adulterium, II. 556. — Ob mutuum consensum, 557. — Ob haeresim vel apostasiam, *ib.* — Ob periculum animae vel corporis, 558. — Ob molestam cohabitationem, *ib.* — Quatenus divortium facturi ad judicem ecclesiasticum recurrere debeant, *ib.*
- civile. Mala lex qua statuitur, 561. — Num ipsa divortii pronuntiatio sit intrinsece mala, *ib.* — Quatenus liceat conjugibus petere divortium, 562; — advocatis pro divortio causam dicere, *ib.* — iudicibus sententiam divortii ferre, *ib.* — magistratibus illam proclamare vel divortio civili separatos ad novas nuptias civiles admittere, *ib.*
- Dolus.** Quatenus irritet contractum, I. 590.
- Domicilium.** Quibus conditionibus acquiratur, I. 99. — Quasi-domicilium, 100. — Quomodo utrumque amittatur, 101. — Quis episcopus proprius ordinandi ratione domicilii, II. 431.
- Dominium.** Quid sit, I. 465. — Ejus limites, *ib.* — Perfectum, imperfectum; directum, indirectum; humile, altum, 466. — Domini objectum, 467; — subjectum, 468. — Quibus titulis acquiratur, 479. — Quatenus domini capaces sint religiosi simplicium votorum, II. 90; — solemniter professi, 91.
- Donatio.** Quid sit et quod simplex, I. 609. — Donatio inter vivos quos effectus producat, 610. — Qui sint illius accipiendae capaces, *ib.* — Quid si donatio fiat personae morali cui jure divino vel ecclesiastico competat, sed a Statu denegetur capacitas accipiendi bona, *ib.* — Quomodo donatio revocari possit, *ib.* — Quatenus subiacet collationi, 670. — Donatio mortis causa quid sit et quos effectus habeat, 672.
- Dos.** Quid sit et quae jura singulis conjugibus in eam competant, I. 475. — Defectus dotis, causa canonica dispensationis matrimonialis, II. 525.
- Dubiae fidei possessor.** Ad quid teneatur, I. 553. — Num, perseverante dubio, rem possessam retinere possit, 553 seq.
- Dubium.** Negativum, positivum; strictum, latum; speculativum, practicum; juris, facti, I. 52. — Dubium practicum quomodo deponendum, 53. — Dubia temeraria num perlingere possint ad peccatum grave, 427. — dubia de personis quatenus sint in meliorem partem interpretanda, *ib.*
- Duellum.** Quid sit, I. 379. — Quatenus liceat publica vel privata auctoritate susceptum, 380. — Num liceat ad actualem defensionem honorum magni momenti vel cum pacto dirimendi certaminis post primum sanguinem fusum, 381. — Num peccent duellum fide offerentes, etc., 382. — Libri duellum propugnantes, 452. — Restitutionis obligatio e duello, 567. — Censura contra duellum patrans, etc., II. 595. — Quatenus morientes in duello privandi sint ecclesiastica sepultura, 628. — Irregularitas e duello oriunda, 637.
-
- Ebrietas.** Malitia ebrietatis perfectae, I. 185; — imperfectae, 184. — Num liceat se vel alium inebriare ad grave malum vitandum, 185 seq. — Quatenus impudentur mala quae in ebrietate flant, 187.
- Ecclesiae.** Quomodo polluantur, II. 242. — Quomodo polluta reconcilietur, 243. — Quomodo exsecratur, *ib.* — Ecclesiae visitatio ad lucrandas indulgentias plenarias, 405. — Ecclesiae visitandae ad lucrandum jubilaum, 412. — Censurae in eos qui vacantium ecclesiarum cathedralium regimen suscipiant a sola potestate laica nominati vel praesentati et in eos qui eosdem adjuvent, 592, 618, 624. — Censura contra eos qui ad regimen ecclesiarum et monasteriorum recipiant provisos a S. Sede antequam Litt. Apost. exhibuerint, 618.
- Ecclesiae vetitum,** impedimentum matrimonii, quas ob causas et a quibus ferri possit, II. 510.
- Effectus.** Conditiones requisitae ut effectus mali impudentur agenti, I. 15; — ut liceat permittere effectum malum, 14. — Num effectus peccati in confessione accusandus sit, II. 289.
- Eleemosyna.** Quid sit, I. 222. — Quatenus obliget praeceptum eleemosynae in necessitate extrema, gravi, communi, 225 seq. — Quas personas afficiat, 226. — Num religiosus eleemosynas dare possit e rebus ad usum suum concessis, II. 95. — Eleemosyna praescripta ad lucrandum jubilaum, 412. — Quomodo eam facere possint pauperes vel religiosi, *ib.*
- Emptio venditio.** Quid sit et quo momento dominium transferat, I. 625. — Ejus materia, *ib.*

Emptor. Ejus obligationes, I. 650.

Ephemerides pravae. Quatenus jure naturali prohibeatur eas imprimere, vendere, emere, clientibus proponere, articulis huntisve insertis juvare, I. 240. — Quatenus eadem lege positiva prohibeantur, 432. — Qua licentia indigeant viri ecclesiastici ad eas moderandas, 460.

Epikleia. Quid sit et quem usum habeat, I. 115.

Epileptici. Quatenus sint irregulares, II. 636.

Episcopatus. Num sit sacramentum, II. 425. — Ejus materia et forma, 428. — Ejus minister, 430.

Episcopus. Ejus potestas legifera, I. 87. — Num possit dies festos suppressere vel novos instituere, 433; — dispensare in dispositionibus foundationis missarum, II. 253. — Num teneatur celebrare pro grege, 225 seq. — Num possit jubere ut fideles apud parochum confiteantur, 528. — Quis episcopus proprius ordinandi, 431. — Quid requiratur ut episcopus ordinare possit alienum subditum, 452. — Num possit praecipere ut confessio praemittatur matrimonio, 462; — vel taxas petere pro dispensationibus matrimonialibus, 528. — Ejus potestas censuras ferendi, 563. — Num eadem maneant si ipse vel subditus extra dioecesim versetur, 567. — Quatenus citari possit coram iudice laico, 590. — v. Privilegia episcoporum.

Error. Quid sit et quomodo influat in voluntarium, I. 16 seq.

— in contractibus quomodo se habere possit, I. 588. — Quatenus eos irritet, 589.

— in matrimonio Quando sit substantialis et quo jure matrimonium dirimat, II. 471. — Quid de errore accidentali, *ib.* — Quid de errore circa officia matrimonialia, *ib.*

Eucharistia (SS.). Quid sit, II. 167. — Ejus materia remota, 168 seq. — Quatenus liceat consecrare panem azymum vel fermentatum, 170; — hostiam minorem, fractam vel maculatam, *ib.* — Eucharistiae forma quae sit valida et licita, valida sed illicita, invalida, 176 seq.; — dubia, 177. — Quando oporteat vel liceat formam conditionate repetere, *ib.* — Eucharistiae faciendae minister, 180. — v. Missa.

Eucharistiae distribuendae minister quis sit ex ordinatione, II. 180. — Quando Eucharistia licite distribuatur a sacerdote, a diacono, a laico, 181. — Quando idem licite sibi ipsis Eucharistiam ministrent, 182. — Ritus Eucharis-

tiae distribuendae, 187. — Quatenus peccet eam distribuens sine stola vel superpelliceo, sine lumine, aliis digitis quam pollice et indice, *ib.* — Quibus diebus licite distribuatur, *ib.* — Quibus horis, 188. — Obligatio precum rubricalium, *ib.*

Eucharistiam asservare in quibus ecclesiis liceat, II. 183. — A quo custodienda sit, *ib.* — Qua ratione asservanda, *ib.*

Eucharistia ad infirmos deferenda publice, II. 185. — Quatenus liceat eam deferre sine lumine, currendo, equitando, capite aperto, noctu, 186.

Eucharistiae subjectum, v. Communio.

Evictio. Ejus effectus, I. 525 seq.; 626.

Examen conscientiae Quatenus ante confessionem requiratur, II. 501. — Qua diligentia et methodo sit peragendum, 502. — Quando graviter ob ejus defectum peccetur, 503.

Examen sponsorum. Generale, speciale, II. 454. — Quatenus utrumque requiratur, *ib.*

Excommunicatio. Quid sit, II. 580. — Major, minor, 581. — Majoris effectus, 582 seq.

Excommunicatus. Toleratus, vitandus, II. 581. — Censura contra communicantes cum nominatim excommunicatis a Papa in crimine criminoso, 603; — contra clericos cum iisdem communicantes in divinis, *ib.*

Exempti. Quatenus Regulares exempti legibus Ordinariorum subsint, I. 97; — vel ab iisdem dispensationes accipere possint, 120. — v. Regulares.

Exemptio. Quid sit, I. 97. — Quibus religionis personis et domibus competat, II. 105.

Exorcismi, v. Adjuratio.

Expositi. Num sint baptizandi, II. 182. — Quis eorum episcopus proprius ratione originis, 451.

Expropriatio coacta. Quibus legibus subsit, I. 466.

II

Facultas. Num facultas dispensandi in votis contineat facultatem dispensandi in iuramentis, I. 507. — Quae facultates suspendantur tempore jubilaei, II. 415.

Fama. Quid sit, I. 418. — Num liceat propriae famae nocere, 424. — Quatenus et quomodo restituendum sit pro fama injuste laesa, 562. — Causae ab hac restitutione excusantes, 563.

Familiares. Qui dicantur apud Regulares,

- II. 358.** — Num incurrant casus reservatio ab episcopo, 345.
- Familiaritas.** Quis sit episcopus proprius ratione familiaritatis, II. 431.
- Famuli.** Quatenus possint cooperari peccatis dominorum, I. 245. — Eorum relationes cum heris, 354. — Officia erga heros, 355. — Quatenus iis liceat occulta compensatio erga heros, 305. — Gravitas furti a famulis apud heros commissi, 308. — Num teneantur compensare damna heri quae non impederint vel quorum auctores non denuntiaverint, 346.
- Fecundatio artificialis.** Num tollat impotentiam, II. 505. — Num liceat, 545.
- Fenus, v. Auctarium, Mutuum.**
- Festa.** Eorum sanctificatio lege ecclesiastica praecipitur et determinatur, I. 532, 544. — Per se nullum aliud opus religiosum possit quam assistentiam Missae, 558. — Quatenam hodie vigeant, 435.
- Fictio.** Num liceat in iuramento, I. 504.
- Fides.** Quid sit, I. 190. — Ad quid obliget praeceptum fidei internum, 193. — Quando idem obliget per se vel per accidens, 194 seq. — Ad quid obliget praeceptum fidei exterius profitendae, qua negativum et qua positivum est, 196. — Quatenus peccet fidem dissimulans, 197. — Fidei professio a quibus emittenda sit, *ib.*
- Filifamilias.** Qui sint, I. 469. — Quatenus de bonis suis disponere possint, 470. — Eorum jus in laboris sui lucrum, 471. — Num iniusti sint si bona concessa contra mentem concedentis adhibeant, 472. — Quando furta parentibus facta evadant gravia, 508. — Quid ludo exponere possint, 660.
- Finis.** Praecipuus fons moralitatis, I. 56. — Intrinsecus, extrinsecus; simpliciter, secundum quid ultimus; positive, negative ultimus; primarius, secundarius, *ib.* — Finis graviter mali, leviter mali vel indifferentis influxus in actionem, 37. — Finis influxus in objectum de se bonum vel malum, 58.
- Foetus.** Qui et qua ratione baptizandi sint, II. 141. — Quid de foetibus monstruosis, 142. — Quid de foetu nondum extra uterum posito, 143.
- Fornicatio.** Quid sit, I. 391. — Ejus reatus, *ib.* — Quatenus inducat obligationem restitutionis, praecedente vel non praecedente matrimonii promissione, 368 seq.
- Fortitudo.** Quid sit, I. 246. — Quae vitia ei opponantur per defectum vel excessum, *ib.*

Franco-Murarii, v. Massones.

Funera civilia. Quatenus iis interesse liceat, I. 256.

Furtum. Quid sit, I. 500. — Materia furti relative vel absolute gravis, 506 seq. — Quid si res sublati ad plures pertineat, 509; — vel si fiant plura furta minuta, 510.

G

Gaudium. Quid sit gaudium de malo, I. 169. — Ejus reatus, 170. — Num liceat gaudium de actione mala propter effectum bonum, 171.

Gratitudo. Quid sit, I. 248. — Quomodo videtur, *ib.*

Gula. Quid sit et quomodo committatur, I. 180. — Num ad gulam pertineat manducare vel bibere ob solam voluptatem, 181. — Gulae malitia, 182.

II

Habitatio. Quid complectatur jus habitationis, I. 405.

Habitus (propensio). Quatenus in voluntarium influat, I. 25.

Habitus clericalis. Qualis esse debeat e jure communi vel particulari, II. 32. — Qui clerici ad eum deferendum teneantur, 34. — Quatenus eo dimisso peccent, *ib.*

Haeres. Quam obligationem habeat implendi vota defuncti, I. 518; — implendi ejus promissiones, 608; — sustinendi cetera ejus onera et debita, 669. — Haeredes ab intestato, 667. — Qui sint haeredes necessarii, 676. — Quatenus testator teneatur providere haeredibus non necessariis, 678. — Num haeres debeat monere legatarium de jure suo, 680.

Haeresis. Quid sit, I. 203. — Ejus malitia, 204. — Quatenus sit causa separationis conjugum quoad torum et habitationem, II. 557. — Quo sensu inter casus episcopales poni possit, 581.

Haeretici. Quatenus subdantur legibus ecclesiasticis, I. 94. — An liceat ab iis sacramenta petere, 199; — eorum templa ingredi vel religiosis functionibus interesse, 200; — comitari eorum funera aut ministellum ad moribundum vel defunctum vocare, 201; — eorum templis aedificandis operam vel pecuniam conferre, 237. — Quatenus baptizandi sint haeticorum infantes, II. 148; — vel liberi adulti, 151. — Num patrini esse possint, 158. — Quomodo cum Ecclesia reconciliandi sint, 239. — Quatenus absolvi possint in articulo mortis, 298. — Quis

- eorum episcopus proprius ratione originis post baptismum sub conditione iteratum, 431. — Num subdantur haeretici impeditis matrimonii, 466. — Num valeant matrimonia ab haereticis inter se vel cum parte catholica inita, 500. — Num casus Apostoli applicari possit haeresim profitentibus, 539. — Num liceat eos qui in bona fide sunt admittere ad sacramenta, 582; — vel ad partem sumendam in sacris caerimoniis, 583. — Excommunicatio contra haereticos, 586. — A quo absolvi possint, *ib.* — Num possint sepeliri in loco sacro, 627. — Num sint irregulares haeretici eorumque filii, 638.
- Herus.** Ejus officia erga famulos vel operarios suos, I. 337, 338. — Quatenus teneatur reparare damna ab operariis suis illata, 546. — Quibus modis potissimum injustus erga operarios esse queat, II. 23.
- Homicidium.** Quando imputetur casuale, I. 373. — Quot species morales habeat homicidium, *ib.* — Restitutio facienda propter homicidium, 563 seq. — Num restituere teneatur qui moderamen inculpatae tutelae excesserit, 567. — Quatenus homicidium reddat irregularem, II. 640. — v. Occisio.
- Honestas publica,** matrimonii impedimentum, quid sit, II. 485. — Num oriatur e sponsalibus conditionatis vel occultis, *ib.* — Quas personas complectatur, si orta sit e sponsalibus, *ib.* — Quas, si orta sit e matrimonio rato, 484. — Num oriatur e matrimonio invalido, civili vel aliter forma Tridentina carente, *ib.* — Num perpetuum sit et multiplicetur, *ib.*
- Honor.** Quid sit, I. 428. — Quatenus et quomodo reparanda sit honoris laesio, 564. — Quae ab hac reparatione excusent, *ib.*
- Horae Canonicae.** Qui eas recitare teneantur et a quo momento, II. 46. — Num dupliciter peccet qui eas omittat duplici titulo obligatus, 47. — Materia gravis in Horarum omissione, 49. — Quot peccata in omittendis integris Horis committantur, *ib.* — Quid faciendum dubitanti num aliquam Horarum partem recitaverit, 50. — Quo tempore recitandae sint Horae, 53. — Quatenus Matutinum et Laudes recitanda sint ante Sacrum, 54; — vel recitari possint pridie hora 2^a pomeridiana, 53. — Quando recitandae sint Horae parvae, Vesperae, Completorium, 56. — Quid si praevideatur impedimentum pomeridianum, *ib.* — Quod tempus sequendum sit in recitandis Horis, *ib.* — Quo loco, situ, modo recitandae sint Horae, 57. — Quatenus requiratur recitatio integra, continua, devota, 58 seq. — Quomodo a recitandis Horis excusent: impotentia physica, 60; — impotentia moralis, 61; — necessitas operis praestantioris vel dispensatio, 62. — Quatenus obligent aliae preces in quas obligatio Horarum commutata fuerit, *ib.*
- Humilitas.** Quid sit, I. 233. — Quomodo concilietur cum veritate et magnanimitate, *ib.* — Quae vitia ei opponantur, *ib.*
- Hypnotismus.** Quatenus auferat moralem imputabilitatem, I. 15. — Quae phaenomena ex eo prodeant, 272. — Illicitus ad effectus supernaturales obtinendos, *ib.* — Ad effectus probabiliter naturales obtinendos per se licitus, 273. — Semper illicitus ubi desunt gravis causa et debilitae cautela, 274. — Ad quos effectus speciales licite adhibeatur, 275.
- Hypotheca.** Quod jus speciale in bona creditoris tribuat, I. 605.
- I
- Idola.** Num liceat eorum templis operam aut pecuniam conferre, I. 237; — eorum imagines conficere aut vendere, 238.
- Idololatria.** Materialis, formalis; perfecta, imperfecta, I. 265.
- Ignorantia.** Quid sit, I. 16. — Invincibilis, vincibilis; juris, facti, poenae; antecedens, consequens, concomitans, 17. — Simpliciter vincibilis, crassa, affectata, *ib.* — Quatenus a peccato excuset ignorantia invincibilis, 18; — vincibilis, 19. — Quantum sit peccatum ex ignorantia vincibilis secutum, 20. — Utrum minuat an augeat peccatum ignorantia simpliciter vincibilis, crassa, affectata, *ib.* — De peccatis ignorantiae, 131. — Quatenus ignorantia excuset a censuris, II. 570.
- Illegitimi.** Officia parentum erga eos, I. 549. — Num parentibus succedat ab intestato, 667. — Num inter haeredes necessarios reputentur, 676. — Num iisdem donationes vel legata facere possint parentes, 679. — Quis eorum episcopus proprius ratione originis, II. 431. — Quatenus sint irregulares, 634. — Quid si de legitimitate discrepet lex civilis a canonica, *ib.*
- Immunitas personalis** clericorum a legis civilis obligatione, I. 98; — a foro civili, II. 3, 9, 590. — Immunitas localis, v. Asylum ecclesiasticum.
- Impedimenta.** Num liceat ponere impedimenta legi exsequendae, I. 116. — Matrimonii. Quatenus sint manifestanda ob proclamationes, II. 432 seq. — Dirimentia, impediencia; publica, occulta, 465. — Quatenus ea ponere possit

- Ecclesia vel Status pro fidelibus**, 466; — **Status pro infidelibus**, 467. — Num impedimenta afficiant ignorantes, *ib.* — Num permaneant urgente gravi metu, 468. — Num liceat matrimonium inire cum impedimento dubio, 469. — Num valeat matrimonium contractum cum impedimento mere existimato, *ib.* — Quot sint impedimenta dirimentia, 470; — impedientia, 509.
- Imperfectio**. Positiva, negativa, I. 149. — Num sit sacramenti poenitentiae materia, II. 260.
- Impotentia**, matrimonii impedimentum, quid sit et quomodo a sterilitate discrepet, II. 503. — Quatenus matrimonium dirimat, 504. — Quid agendum dubitanti num impotentia labore, 503. — Quid si post contractum matrimonium certo vel probabiliter constet de impotentia perpetua antecedente, *ib.* — Quatenus usum validi matrimonii prohibeat, 543.
- Impuberes** Qui sint naturaliter, I. 587; — secundum jus canonicum, II. 494. — Num valide nubant, *ib.* — Num censuras incurrant, 566.
- Imputari**. Quatenus imputentur quae voluntarie fiunt, I. 12; — effectus mali, 13 seq.
- Incestus**. Quid sit et quem reatum inducat, I. 595.
- Index**. Munus S. Congr. Indicis, I. 154. — Quatenus vigeat index librorum prohibitorum, 451. — v. **Libri pravi**.
- Indifferens**. Num actus indifferens detur concrete inter actus humanos, I. 59. — Respondetur rationibus ob quas dari posse videatur, 40. — Num liceat conficere, vendere, locare res indifferentes cum praevisione abusus, 258.
- Indulgentiae**. Plenariae, partiales; locales, personales, reales; pro vivis, pro defunctis, II. 402. — Quis eas concedere possit, 403. — Conditiones ad eas lucrandas, 404. — Quo ordine opera praescripta sint peragenda, *ib.* — Num acquiri possint operibus aliunde debitis vel plures simul eodem opere, *ib.* — Notanda de confessione, communione, visitatione ecclesiae et recitatione precum, 403. — Quo tempore opera praescripta sint adimplenda, 406. — Num suspendantur indulgentiae tempore jubilaei, 415. — Num indulgentia plenaria ratio sit ob quam nulla vel minor poenitentia sacramentalis imponatur, 515.
- Infamia**. Juris vel facti, II. 637. — Num faciat irregularem, *ib.*
- Infantes**. Num sint subjecti legi naturali, I. 93; — legi ecclesiasticae, 94. — Num liceat eos exponere, 330. — Quo tempore baptizandi sint infantes parentum fidelium, II. 146. — Quatenus infantes parentum infidelium baptizandi sint in mortis articulo, *ib.* — extra mortis articulum, 147. — Quatenus baptizandi sint infantes parentum haereticorum, 148.
- Infideles**. Num subdantur legibus ecclesiasticis, I. 94. — Quando teneantur credere veritatibus fidei, 194. — Quatenus peccent differendo baptismum, II. 149. — Num liceat eos baptizare antequam mysteria fidei noverint, 150.
- Infidelitas**. Negativa, privativa, contraria, I. 202. — Ejus malitia, *ib.*
- Infidelium matrimonium**: v. **Affinitas**, **Cognatio**, **Divortium**.
- Infirmus**. Num liceat dare s. Hostiam infirmo mediante instrumento vel cum haustu aquae, II. 188. — Num possit extra mortis articulum communicare non jejunos, 202. — Num liceat dare infirmo s. Hostiam per foramen in aesophago terebratum, 204. — Quatenus excusetur a confessionis integritate, 203; — vel ab examine confessioni praemittendo, 302. — Privilegium infirmorum ad lucrandas indulgentias plenarias, 403.
- Inimicus**. Quomodo sit diligendus, I. 227. — Quatenus ipsi danda sint signa communis vel specialia caritatis, 227 seq. — Num liceat ab eo poscere juridicam offensae compensationem, 229. — Ordo et modus in reconciliatione servandi, *ib.* — Num explicanda sint in confessione diversa mala inimico optata, 230. — Num liceat eum a communibus orationibus excludere, 260.
- Injuria**. Quid sit et quomodo ab offensa discrepet, I. 498. — Realis, personalis; mera, damnosa, *ib.* — Sensus axiomatis: Scienti et volenti non fit injuria, 499.
- Integritas confessionis**, v. **Confessio**.
- Intentio**. Actualis, virtualis, habitualis, interpretativa, praesumpta, I. 10. — Qualis requiratur ad satisfaciendum praecepto de Missa audienda, 341; — in ministro sacramentorum, II. 111 seq. — in subiecto sacramentorum, 125 seq. — ad lucrandas indulgentias, 404; — in ministro ordinationis, 435. — Quid sit prima et secunda intentio in Missam celebrante, 218.
- Interdictum**. Quid sit, II. 621. — Personale, locale, mixtum; generale, speciale; totale, partiale: ab ingressu ecclesiae, 622. — Ejus effectus quoad divina officia, sacramenta et sepulturam ecclesiasticam, 623. — Interdictum personale contra eos qui violant locale, etc., 625.
- Interdictus**. Quis sit civiliter interdictus, I. 581. — Num valeant contractus ab eo initi, *ib.*

Interpres. Num sit in confessione adhibendus, II. 292. — Num teneatur sigillo, 383.

Interstitia. Quae servanda sint ab ordinandis, II. 436.

Inventio, v. Res amissae, Thesaurus.

Invidia. Quid sit, I. 179. — Ejus malitia, *ib.*

Involuntarium. Quid sit, I. 9. — Simpliter et secundum quid; perfectum et imperfectum, 11. — Quatenus causeatur metu, 29.

Ira. Quid sit, I. 188. — Ejus malitia, *ib.*

Irregularitas. Quid sit, II. 629. — Ex defectu, ex delicto, 630. — Quomodo multiplicetur, 631. — Quid de irregularitate dubia, *ib.* — Num incurratur ab ignorante, 632. — Quis in ea dispensare possit, *ib.* — Num incurratur a violentibus censuram per exercitium ordinis sacri, 617, 633. — Facultas ab ea dispensandi tempore jubilaee, 413.

Irritatio voti, v. Votum.

Iteratio sacramenti. Quando licita vel prohibita sit, II. 117. — Quando praecipitur, 118. — *v. Baptismus.*

Jejunium. Quo duplici sensu adhibeatur et quibus diebus vigeat, I. 436. — Utrum divini an ecclesiastici juris sit, *ib.* — Quid importet prout ab abstinencia praescindit, 437. — Qualitas et quantitas ciborum, permissa in collatione, *ib.* — Hora principalis refectionis, 438. — Quamdiu eadem protrahi possit, 439. — Quomodo laedatur lex jejunii, *ib.* — Quando haec laesio fit gravis, 440. — Num lex jejunii pergat urgere eum qui duplicem refectionem sumpserit vel inadvertenter jentaverit, 441. — Jejunium praescriptum ad lucrandum jubilaum, II. 412.

Causae a jejunio excusantes. Num excusant qui jejunium servare nequeant nisi refectionum ordine inverso, 438; — adolescentes, senes sexagenarii, mulieres quinquagenariae, infirmi, mulieres lactantes, pauperes, 443; — opifices, iter agentes, sponte suscipientes laborem cum jejunio impossibilem, 446; — concionatores, professores, studentes, confessarii, 447. — Dispensatio a jejunio a quibus dari possit et quando sit petenda, 448.

Jejunium Eucharisticum. Quid sit, II. 199. — Regulae ad dignoscendum num laesum fuerit, 200. — Quid si probabiliter laesum fuerit, 201. — Quinam ab hac lege excipiantur, 202.

Jubens, v. Mandans.

Jubilaum. Quid sit et quotuplex, II. 411. — Opera ad illud lucrandum praescripta, 412. — Facultates confessariis, durante jubilaee, concessae, 413. — Qua ratione iisdem utendum sit, 414. — Num tollatur reservatio per confessionem invalide factam tempore jubilaee, *ib.* — Num detur pluries frui indulgentiis vel facultatibus jubilaee, *ib.* — Quae facultates tempore jubilaee suspendantur, 413. — Num Regulares vi jubilaee extra Ordinem confiteri valeant, 337.

Judex. Quis sit, II. 2. — Quam scientiam et jurisdictionem habere debeat, 3. — Num peccet judex civilis causas ecclesiasticas ad suum tribunal trahens, *ib.* — Diligentia in eo requisita, 4. — Quatenus damna ex inscitia vel negligentia sua orta reparare debeat, *ib.* — Judicis officium in sententiis vel poenis pronuntiandis, 5. — Num sententiam secundum legem iniquam ferre possit, *ib.* — Quid agendum si causa discussa maneat dubia, 6. — Quid si privata scientia judicis a publica discrepet, 7. — Num liceat judici servare dona extorta vel sponte oblata, 8. — Num recurrendum sit ad judicem ecclesiasticum ut solvantur sponsalia, 447; — vel ut fiat divortium quoad habitationem, 338. — Num liceat judici civili pronuntiare divortium, 362. — Censura contra cogentes judices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas, 390.

Judicium temerarium. Quid sit, I. 423. — Quando sit grave peccatum, 426.

Juramentum. Quid sit, I. 298. — Assertorium, promissorium; contestatorium, execratorium, 299. — Conditiones ad validum juramentum 300. — Quae formulae sint verum juramentum, 301. — Conditiones ad licitum juramentum, 302 seq. — An liceat juramentum fictum, 304. — Obligatio juramenti promissorii, 304 seq. — Num valeat promissorium de re mala vel minus perfecta, 305. — Obligatio juramenti annexi promissioni vel proposito, 306. — Quomodo cesset obligatio juramenti promissorii, 307. — Quatenus liceat juramentum quod rei pravae approbationem continere videatur, 338. — Num liceat juramento firmare restrictionem mentalem, 417. — Ad quid obliget juramentum additum contractui valido, invalido vel qui sine peccato servari nequeat, 399; — contractui et jure positivo rescindibili, 300. — Ad quid obliget juramentum metu extortum, *ib.* — juramentum coram tribunali emissum dicendi integram veritatem, II. 46 seq. — juramentum inseriendi certae Missioni, 438.

Juratus. Quis sit et quas obligationes habeat, II. 9. — Quid si ineptus sit vel si scientia ejus privata a publica discrepet, *ib.*

Jurisdiclio. Quid sit et quomodo dividatur, II. 324. — Ejus necessitas in ministro poenitentiae, *ib.* — Quomodo jurisdiclio in eo incipiat vel cesset, 327. — Num liceat absolvere cum jurisdiczione dubia vel probabili, 330. — Num valeat absolutio data cum jurisdiczione mere existimata, 331. — Num in articulo mortis jurisdiccionem habeat sacerdos quilibet, etiam haereticus vel excommunicatus, etiam non approbatus praesente approbato, 332. — Jurisdiclio pro navigantibus in Oceano, 333; — pro militibus, *ib.* — Num jurisdiczione priventur excommunicati, 334. — Censura contra impediens exercitium jurisdiccionis ecclesiasticae, 339; — contra usurpantes vel sequestrantes jurisdiccionem ad personas ecclesiasticas, ratione suarum ecclesiarum vel beneficiorum, pertinentem, 391.

Jus. Quid sit; jus in re, jus ad rem, I. 461. — Discrimen in compensatione juris certi et juris incerti, 330.

Justitia. Quid sit, I. 461. — Justitia generalis, legalis, distributiva, commutativa, vindicativa, socialis, 462. — Justitiae partes potentiales, 246.

L

Laborare. Officium laborandi quatenus oriatur e necessitate vitae alendae et otii vitandi vel e caritate erga proximum, I. 363.

Lampas. Quatenus ante s. Eucharistiam lucere debeat, II. 184.

Legatarius. Quatenus solvere debeat defuncti debita, I. 669. — Varias legatariorum species, 671. — Eorum jura, 680.

Legislator. Quis sit in genere, I. 86. — Speciatim in Ecclesia, 87 seq. — in societate civili, 89.

Legitima. Quae pars legitima haeredibus reservetur, I. 676. — Num peccent qui eam laedant, 677; — speciatim donationibus ad causas pias, *ib.*

Legitimi. Qui filii sint legitimi, II. 634.

Lenitatis defectus. Quatenus inducat irregularitatem, II. 637.

Lex. Quid sit, I. 82. — Ejus condiciones, 83. — Quomodo differat a statuto, *ib.* — a praecepto, 84. — Lex divina, humana, positiva, negativa; obligans, permittens, irritans, 83. — Num cives teneantur servare leges a gubernio illegitimo latas, 89. — Legis objectum, 90. — A quo

momento exsequendae sint leges ecclesiasticae, 103. — Quatenus requiratur acceptatio legis, 104 seq.

Legis obligatio. Obligatio legis moralis et mere poenalis, legis positivae et negativae, I. 108. — Requisita ut lex sub gravi obliget, *ib.* — Quomodo constet ea verificari, 107. — Quis contemptus legis semper grave peccatum sit, 108. — Quatenam a legis positivae obligatione excusent, 114. — Num liceat se subtrahere influxui legis particularis, 113; — vel ponere impedimentum legi exsequendae, 116.

Legis executio. Executio legis positivae vel negativae, realis et personalis, I. 109. — Num requiratur intentio satisfaciendi vel status gratiae, 109 seq. — Num possint plures leges uno actu impleri, 110.

Legis interpretatio. Authentica, doctrinalis, usualis; comprehensiva, extensiva; stricta, lata, I. 111. — Interpretationis doctrinalis regulae, 112.

Legis cessatio. Per abrogationem vel derogationem, I. 123. — Per desuetudinem, 126. — Per cessationem finis adaequati, 127.

Lex naturalis. Quid sit, I. 129. — Quomodo differat a lege aeterna et a jure gentium, *ib.* — Absoluta, hypothetica; primaria, secundaria; affirmativa, negativa, permissiva, irritans, *ib.* — Quatenus legis naturalis praecepta possint ignorari, 130; — vel mutari, 131.

Lex positiva divina. Quid sit, I. 132. — Leges ortae et revelatione primitiva, Mosaica, Christiana, 132 seq.

Lex poenalis. Quatenus lex mere poenalis detur in jure ecclesiastico, I. 140; — in jure civili, 141.

Lex irritans. Potestas ferendi leges irritantes in utraque societate, I. 142. — Directe lata in personam vel in actum; irritans actum per seipsam vel per judicis sententiam; intuitu boni communis vel in poenam delicti; mere irritans vel simul prohibens, 143. — Quatenus irrationem tollat ignorantia prohibitionis vel poenae, 144.

Lex civilis. Quae sit hodie attendenda in materia justitiae, I. 464. — Quando in conscientia ante judicis sententiam obliget, *ib.* — Censura in edentes leges contra libertatem aut jura Ecclesiae, II. 390.

Liberalismus. Quid sit, I. 203. — Ejus malitia, *ib.*

Liberalitas. Quid sit, I. 248. — Quae ei adversentur, *ib.*

- Liberi.** Eorum officia erga parentes, I. 546. — seq. — Num peccent sponsalia vel matrimonia ineundo, insciis vel invitis parentibus, II. 514.
- Libri prohibiti.** Unde cognoscantur libri prohibiti a S. Sede, I. 451. — Quatenus Ordinarii libros prohibere possint, *ib.* — Num librorum prohibitiones strictè interpretandae sint, *ib.* — Qui libri sint absolute prohibiti, 452. — Qui libri sint cum aliquo temperamento prohibiti, 453. — Num prohibeantur exiguae molis scripta non periodica typis impressa, 454. — Quid complectatur vetita librorum lectio, 455; — retentio, 456; — impressio, *ib.*; — defensio, 457. — Qui libri sub censura prohibeantur, II. 587.
- Licentia.** Quatenus differat a dispensatione, I. 417. — Quis dare possit licentiam legendi libros prohibitos, 457. — Quae sit vis huius licentiae, *ib.* — Num a violatione voti paupertatis excuset licentia Superioris expressa, tacita, praesumpta, II. 94. — Num ab eadem excuset licentia data ad usus turpes vel superfluos, 95; debita, sed negata, *ib.*; — data ad alium usum, *ib.* — Num licentia data uni ad dandum conferat alii jus ad accipiendum, *ib.*
- Ligamen,** matrimonii impedimentum. Quid sit et quo jure oriatur, II. 492. — v. Nuptiae.
- Litaniae Sanctorum.** Obligatio eas recitandi in diebus S. Marci et Rogationum, II. 50.
- Lites** super successione bonorum vel dote, causa canonica dispensationis matrimonialis, II. 525.
- Litterae.** Legere litteras alienas quantum peccatum sit, I. 435. — Quando id licitum fiat, *ib.* — Celebratio matrimonii per litteras num valeat vel liceat, II. 495.
- testimoniales. Quae et quo jure requirantur ante admissionem ad novitium religiosum, II. 80; — ad ordines suscipiendos, 459.
- dimissoriae. Quid sint et quis eas concedere possit, II. 452.
- Locatio.** Quid sit et quotuplex, I. 642. — Locatio rerum quas pariat obligationes, 643. — Specialis in locatione agrorum, 644. — Locatio operae, 645 seq. — Locatio bonorum ecclesiasticorum ultra triennium prohibita, II. 610.
- Loteria.** Quid sit et quas condiciones requirat, I. 665.
- Ludus.** Duplex sensus ludi, I. 659. — Requisita in ludo ad justitiam contractus, 660. — Quomodo contra alias virtutes in ludo peccetur, 661. — Num peccet magnam summam pecuniae ludo exponens, *ib.* — Quatenus liceat ludi consuetudinem apertis domibus vel collata pecunia fovere, *ib.* — Quatenus ludus clericis prohibeatur, II. 42. — v. Speculationes Bursae.
- Luxuria.** Quid sit, I. 387. — Actus luxuriae non consummati, consummati; juxta naturam, contra naturam, 389. — Quem reatum inducant actus luxuriae consummati, 390 seq. — non consummati, 404 seq. — Quomodo confessarius poenitentes a luxuriae periculis avertere debeat, 411.
- Magia.** Quid sit, I. 267. — Ejus reatus, *ib.*
- Magistratus.** Num interesse possint matrimonio civili eorum qui valide nubere nolint aut nequeant, II. 508. — Num possint divortium proclamare, 562.
- Magnanimitas.** Quid sit, I. 250.
- Magnetismus animalis,** v. Hypnotismus.
- Mala fides.** Num mala fides antecessoris obstat ne praescribat successor, I. 491.
- Malae fidei possessor.** Ejus obligationes quoad rem alienam, I. 529; — quoad rei fructus, 530; — quoad damna exorta vel lucra cessantia domino, *ib.* — Num expensas deducere possit, 532. — Quid si res aliena per manus plurium malae fidei possessorum transierit, *ib.*
- Maledictio.** Quatenus peccet proferens maledictionem contra creaturas ratione carentes vel contra proximum, I. 294.
- Maleficium.** Quid sit, I. 269. — Ejus reatus, *ib.*
- Malitia, malus actus.** Quid sit actus malus, I. 50; — materialiter, formaliter malus, 51; — extrinsece, intrinsece malus, 54. — Quid sufficiat ut malitia imputetur agenti, 58.
- Mandans.** Quis sit et quatenus debeat restituere damnificato vel mandatario, I. 556. — Quatenus a restitutione excusetur si mandatum ante executionem revocaverit, *ib.* — Quatenus censuram incurrat, II. 568.
- Mandatum.** Quid sit contractus mandati, I. 633. — Obligationes mandatarii, 634; — mandantis, 635.
- Manifestare.** Num graviter peccet manifestans uni viro prudenti alterius defectum, I. 420; vel secretum commissum, 452.
- Mansuetudo.** Quid sit, I. 255. — Quae vitia ei opponantur, *ib.*

Manuscripta. Num cadant sub regulas Indicis, I. 434. — Num sint materia voti paupertatis, II. 92. — Num cadant sub censuram, 387.

Mappa. Quatenus ad celebrandum requiratur, II. 245.

Maritus. Quatenus peccet et ad restituendum teneatur dissipans bona uxoris paraphernalia, dotalia, communia, I. 474.

Massones. Num liceat eorum insignibus et nutibus uti, I. 197; — funeribus interesse, 256; — aedes aedificare, 257; — emblemata conficere, 258. — Qua censura plectantur, II. 596. — Num eidem subdantur qui iis domum locent, *ib.* — Obligatio denunciandi eorum occultos coryphaeos, *ib.* — Exigenda a Massonibus poenitentibus, 597.

Mater. Num liberis proprio lacte nutrire debeat, I. 380.

Matrimonium. In fieri et in facto esse, II. 453. — Ejus materia et forma, *ib.* — Ejus subjectum, 456. — Matrimonium legitimum, ratum, consummatum; verum, putativum; clandestinum, conscientiae, morganaicum, *ib.* — Consensus in matrimonio requisiti dotes, 457. — Num sufficiat conditionatus, 458. — Quid si conditio contraria sit substantiae matrimonii, 459. — Quid si addatur conditio impossibilis vel turpis, 460. — Num liceat contrahere matrimonium cum peccatore vel excommunicato, 462. — Censurae contra clericos aut Regulares matrimonium contrahere praesumentes, 607; — contra impediendes matrimoniorum libertatem, 611.

Matrimonii celebratio. Ritus et locus, II. 464. — In libro parochiali adnotanda, *ib.* — Ratio tenenda in matrimoniis mixtis, 519. — Quatenus peccet pars catholica audiens ministrum heterodoxum, 520. — Quid cum eadem poenitente agendum, *ib.*

Matrimonium civile. Quid liciti et illiciti contineat, II. 508. — Quid intendere debeant fideles illud contrahentes, *ib.* — Conditio eorum qui solo civili matrimonio juncti sint, *ib.* — Obligatio illud contrahendi, *ib.* — Quando producat impedimentum criminis, 485. — Periculum matrimonii civilis, causa canonica dispensationis matrimonialis, 525. — Quid de liberis e matrimonio mere civili natis relate ad haereditatem parentum, 562.

Matrimonii usus. Num liceat si matrimonio cum dubio de morte alterius conjugis contractum sit vel si tale dubium contracto supervenerit, II. 493. — Num

liceat si semen tantum ad os vaginae apponi possit, 505. — Copula, Debitum conjugale, Fecundatio artificialis.

Matrimonii dissolutio, v. Divortium.

Medicina. Quatenus ejus exercitium sit prohibitum clericis, II. 36; — vel irregularem faciat, 639.

Medicus. Ejus officia, II. 19. — Num possit praebere remedium ad experimentum vel dubitans utrum profuturum an nociturum sit, 20. — Num licite dolores sopiat opo morphii, cocaini, etc., *ib.* — Quando injustus sit ratione salarii exigendi, 21. — Obligatio monendi aegrotum de instanti mortis periculo, *ib.* — Quatenus peccet aegrotos deserens vel respuens, *ib.* — Quando incurrat censuram assistens duello, 595; — abortum inducens, 608. — Quatenus fiat irregularis, 650.

Mendacium. Quid sit, I. 413. — Ejus malitia, 415. — Quid agendum cum poenitentibus, qui inter mendacia et restrictiones mentales distinguere nequeant, 416. — Malitia mendacii in confessione, II. 304.

Mercatores. Num possint convenire ut ne infra determinatum pretium vendant, I. 641.

Mercatura, v. Negotiatio.

Meritum. Meritum supernaturale quid sit, I. 43. — Quomodo differant meritum de condigno, meritum de congruo et vis impetrandi, *ib.* — Requisita ad meritum de condigno, 44.

Metus. Quid sit, I. 27. — Absolute gravis, levis, relative gravis; ab intrinseco, ab extrinseco; juste, injuste incussus; reverentialis, 28. — Metus influxus in voluntarium, 29; — in contractus, 591 seq. — Num excuset a censuris, II. 571. — impedimentum matrimonii, quid sit et e quo jure oriatur, II. 490. — Ejus conditiones, *ib.*

Militia. Num peccent qui eam fraudibus vitent vel deserant, I. 576. — Num injustae sint leges quibus militiam inire cives jubentur, *ib.* — Quatenus peccet vel ad restituendum teneatur qui fraudibus obtineat ut alius, ipsius loco, militiam sequi cogatur, 577. — Quid si mercede conductus militiam deserat, *ib.*

Minister sacramentorum. Num in eo ad valorem sacramenti requiratur status gratiae, fides, intentio faciendi quod facit Ecclesia, II. 111; — intentio actualis vel virtualis, 112; — intentio absoluta, 113. — Num conditionem sub qua administret exprimere debeat, *ib.* — Num ad licitam

- administrationem in eo requiratur status gratiae, 114 seq. — Quot peccata committat qui pluribus uno tractu idem sacramentum conferat in statu peccati mortalis, 115. — Quatenus prohibeatur adhibere materiam vel formam dubiam, 116. — Quatenus peccet omittens praescriptiones Ritualis vel voluntarie distractus, *ib.* — Quatenus peccet ministrando sacramenta indignis, 121. — Num ab hoc peccato excuset melius gravis, 122.
- Ministrare.** Quatenus requiratur ministrans Missae, II. 249; — ministrans extremae unctioni, 421.
- Minores.** Qui sint, I. 469. — Num a domo paterna invititis parentibus discedere possint, 348. — Num contractus a se initos servare vel damna ex iis secuta reparare teneantur, 580. — Num juri rescindendi contractus renuntiare possint, 595. — Quid si jurent se a petenda rescissione abstinenturos esse, 600.
- Miraculum.** Num liceat illud petere vel offerre, I. 278.
- Misericordia.** Quid sit, I. 248.
- Missae.** Quid sit, II. 213. — Ejus essentia, *ib.* — Quid si sacerdos ante communionem deficiat, *ib.* — Num ad essentiam requiratur utriusque speciei consecratio, 214. — Quid si ex errore una tantum materia valida adhibita fuerit, *ib.* — Quot peccata committat Missam in mortali celebrans, 115. — Num abruptenda sit Missa ab eo qui recordetur se non esse jejunum, 202. — Quatenus peccet sacerdos omittens varias Missae partes, 251; — vel iisdem aliquid addens, 252. — Num liceat interrumpere Missam, 253. — Quanto tempore durare debeat, 254. — Quae Missa celebranda sit in ecclesia propria vel aliena, in oratoriis publicis vel privatis, 255. — Quatenus peccet aliam celebrans, 256. — v. Celebrare.
- Missae fructus.** Ad quos fines Missa offeratur, II. 215. — Qui eam offerant, *ib.* — Fructus meritorius, impetratorius, satisfactorius, 216. — Fructus generalis, specialis, specialissimus, 217. — Utrum valor Missae sit finitus an infinitus, 218. — A quo applicari possint Missae fructus, 219. — Quae intentio ad eos applicandos requiratur, *ib.* — Quo tempore sint applicandi, *ib.* — Quid si sacerdos nullam intentionem validam tempore apto elicuerit, 220. — Quibus applicare possit sacerdos, ut persona privata, fructus Missae, *ib.* — Num Missa celebrari possit pro haereticis et infidelibus, 221; — pro animabus fidelium in purgatorio detentis, 222. — Num dividi possint Missae fructus, *ib.*
- Missam audire.** Quo jure praecipatur, I. 338. — Quid sit audire Missam integram, 339; — cum praesentia corporis, 340; — et animi, 341. — Ubi Missa audiri possit ut satisfiat praecepto, 342. — Causae ab hoc praecepto excusantes, 343. — Quatenus excusentur aegroti, convalescentes; custodientes domos, infantes, infirmos; qui sine gravi offensa mariti, parentum, etc., Missam audire nequeant; iter agentes; puerperae; luctum agentes; carentes vestimentis; praegnantibus; lucro extraordinario allecti, 344.
- Missale.** Quatenus ad celebrandum requiratur, II. 246. — Quo Missali utendum sit in propria ecclesia, 250; — in ecclesia aliena, 253.
- Missionarii.** Specialia praecepta quoad libros edendos, I. 460; — quoad negotiationem, II. 612.
- Mixta religio,** impedimentum matrimonii, inter quas personas vigeat, II. 517. — Quas ob causas sit statutum, *ib.* — Quibus conditionibus in eo dispensetur, 518. — Num sint proclamanda banna nubentium cum haeretico, 451.
- Modestia.** Quid sit, I. 253. — Quid sint speciatim modestia morum et modestia cultus, *ib.*
- Moneta.** Num liceat monetam adulteratam vel ab usu regionis alienam transmittere, I. 630.
- Moniales.** Varii vocis sensus, II. 74. — Specialis conditio monialium in Belgio etc., 83. — Quis sit monialium confessarius ordinarius, 539. — Num quilibet confessarius approbatus valide absolvat moniales improprie dictas, *ib.*; — moniales extra claustra confitentes, 340. — Confessarius extraordinarius totius communitalis monialium, *ib.* — Confessarius extraordinarius unius monialis, 341. — Num moniales incurrant casus reservatos episcopo, 345. — Num a quolibet confessario absolvi possint tempore jubilationis, 415.
- Monitio canonica.** Quid sit et quatenus censurae praecire debeat, II. 569.
- Monopolium.** Quid sit, I. 640. — Publicum, privatum, *ib.* — Quatenus utrumque liceat, 641.
- Moralitas.** Quid sit et quas species sub se habeat, I. 30. — Ejus regula primaria, secundaria, 31. — Ejus fontes, 33 seq.
- Moribundus.** Quinam moribundi baptizandi sint, II. 150 seq. — Quatenus absolutio nem moribundo catholico vel haeretico dare liceat, 298; — vel oporteat, 299. — Quando liceat eam dare absolute vel iterare, *ib.* — Quomodo valere possit

- absolutio data moribundo, qui nullum poenitentiae signum praebuerit, 300. — A quo absolvi possit moribundus, 332.
- Mors.** Quatenus permitti possit mors propria, I. 362.
- Mulier.** Num possit inservire Missae, II. 249. — Quatenus sit incapax ordinum, 435.
- Munera.** Quatenus munera largiri vetitum sit religiosis, II. 96. — Absolutio illius qui munera a Regularibus acceperit, 344. — Quid de muneribus sponsorum, ruptis sponsalibus, 445.
- Mutifatio.** Quatenus illicita sit, I. 363. — Num eam subire quandoque sit obligatorium vel a superiore praecipi possit, 364. — Quatenus pro ea restituendum sit, 363 seq.
- Mutilatus.** Quomodo sit inungendus, II. 417. — Num sit irregularis, 639.
- Mutus.** Num confessionem scripto peragere debeat, II. 292.
- Mutuum simplex.** Quid sit, I. 614. — Obligationes mutuatoris, *ib.*; — mutuatarii, 615. — Quando mutuum dare oporteat, *ib.*
- cum fenoris stipulatione. Numquam licitum vi mutui, sed tantum ob titulum extrinsecum, I. 616. — Quid de titulo legis civilis, 617. — Num caritatem laedere possit qui modicum fenus exigat, *ib.* — Quae sit justa fenoris mensura, 619. — Quomodo hodierna benignitas Ecclesiae circa mutuum cum fenore conciliari queat cum antiquo ejus rigore contra usuras, 620.
- Mysteria.** Num mysteria SS. Trinitatis et Incarnationis credenda sint necessitate medii, I. 191.
- Necessitas.** Quid necessitas medii, necessitas praeepti, I. 190. — Quae sint credenda necessitate medii, 191; — necessitate praeepti, 192; — extrema, gravis, communis, spiritualis, 217; — vel temporalis, 222. — Num a furto excuset necessitas extrema, quasi-extrema, 301 seq.; — gravis, communis, 303.
- Negotiatio.** Quid sit et quibus prohibeatur, II. 37. — Quatenus peccent clerici negotiationem quaestuosam vel artificialem exercentes, 38. — Num negotiationem prohibitam exerceat qui immutet res e proprio fundo collectas vel qui negotietur pro necessitatibus suis aut per alios, 39. — Quae veram negotiationem non contineant, 40. — Num liceat clericis emere actiones vel obligationes societatum commercialium vel industrialium, 41. — Censura contra missionarios negotiationem exercentes, 612.
- Negotiorum gestio.** Quid sit et quibus regulis subiaceat, I. 635.
- Neemysta.** Num aliquando celebrare possit non jejunos, II. 202. — Num stipendium accipere possit pro Missa quam cum episcopo celebret in die ordinationis, 254.
- Neophytus.** Quis ejus episcopus proprius ratione originis, II. 431. — Num sit irregularis, 631.
- Notarius.** Num possit in conficiendis instrumentis minorem scribere valorem rerum quae tributo subsint, I. 375.
- Novitiatus.** Annus novitiatus integer et continuus professioni religiosae praemittendus, II. 81. — Num peragendus sit in domo specialiter a S. Sede deputata, *ib.*
- Novitii.** Num possint renuntiare bonis suis, II. 81. — Num gaudeant regularium privilegiis, *ib.* — Quos casus reservatos incurrant, 81, 345. — A quo ordinari possint novitii ordinum regularium, 432.
- Nuptiae.** Quatenus liceant secundae nuptiae, II. 461. — Num novae nuptiae iniri possint ab eo qui dubitet num prior conjux obierit vel qui matrimonium cum impedimento dirimente inierit, 402.
- Obedientia.** Quid sit, I. 247. — Materialis, formalis, *ib.*
- domestica. Quae complectatur et quatenus peccent eam violantes, I. 348.
- Canonica. Quae complectatur, II. 28.
- religiosa. Ejus materia, II. 100. — Quando graviter obliget, *ib.* — Quenam vi voti obedientiae praecipere possit Superior, 101. — Num latius pateat virtus quam votum obedientiae, *ib.* — Num urgeat quando certum vel dubium est Superiorem jubere illicita vel potestatis suae limites transire, 102. — Num inducatur nova obligatio per votum solemne obedientiae, 103. — Cui Superiori debeatur obedientia vi voti, *ib.* — Malitia violentis hoc votum, 104.
- Objectum.** Quid sit objectum actus humani materiale, formale, I. 34. — Quomodo influat in moralitatem, *ib.*
- Obsessio.** Quatenus admittenda sit daemonum obsessio, I. 309.
- Observantia.** Quid sit, I. 247.
- Occasio peccati.** Quomodo differat a periculo, II. 371. — Remota, proxima; per se, per accidens; voluntaria, necessaria; praesens, non praesens, *ib.* — Num possit absolvi qui versetur in occasione

- proxima, libera, 372. — Num semper monendus sit poenitens de obligatione eam relinquendi, *ib.* — Num occasio proxima relinquenda sit antequam absolutio detur, 373. — Num absolvi possit qui versetur in occasione necessaria, *ib.* — Quid si in tali occasione manens saepe relabatur, 374.
- Occisio malefactoris.** Quatenus liceat, I. 366. — Quis ordo in ea servandus, 367.
- iniqui aggressoris. Sub quibus conditionibus liceat, I. 368. — Ad quae bona tuenda liceat, 369. — Qui servent vel excedant moderamen inculptae tutelae, 370. — Quatenus obligetur quis ad occidendum alterius aggressorem, *ib.*
- innocentis. Quatenus sit illicita, I. 371. — Quando permitti possit, 372.
- foetus. v. Abortus.
- Occupatio.** Quid sit, I. 480. — Quatenus liceat occupatio animalium, 481 seq.
- Oculo privatus.** Num sit irregularis, II. 633.
- Odium Dei.** Quatenus adversetur spei, I. 209; — caritati, 215.
- proximi. Quantum malum sit odium inimicitiae vel abominationis, I. 250.
- Officium divinum.** v. Horae Canonicae. — Num recitandum sit officium B. M. V. vel Defunctorum, II. 50. — Num satisfaciatur qui ex errore vel ob carentium officii diei aliud recitat, 51. — Quatenus peccet qui sciens volens officium pro officio recitet, 53. — Quod officium recitare debeant peregrini, *ib.*
- Officia divina.** Quenam censeantur et quatenus iis assistere prohibeantur excommunicati, II. 585. — Censura contra recipientes in officiis nominatim a R. P. excommunicatos, 605. — Quatenus prohibeantur tempore interdicti, 625.
- Oleum.** Quo oleo alenda sit lampas coram tabernaculo, II. 184. — Num oleum extremae unctionis debeat esse olivarum et ab episcopo benedictum in ordine ad hoc sacramentum, 416. — Num liceat adhibere oleum benedictum anno praecedente vel unam stillam tantum, *ib.* — Ubi custodiendum sit oleum infirmorum, 421.
- Onanismus conjugal.** Ejus malitia, II. 549. — Num viro vel uxori ob onanismi consuetudinem deneganda sit absolutio, 550. — Num excuset a debito reddendo, 553.
- Opera prohibita.** Quomodo dignoscantur opera servilia, I. 353. — Num servile sit iter agere, ducere currus vel navigia onusta, molere, pingere, sculper, artem photographiam exercere, delineare, retrahere imagines vel exemplaria acu,
- acu pingere, imprimere, venari, piscari, conficere rosaria vel flores artificiales, laboribus domesticis quotidianis vacare, 354. — Quatenus prohibita sint opera judicialia et civilia, 355. — Quam graviter peccet opera prohibita peragens, *ib.* — Quas ob causas liceant opera generatim prohibita diebus festis, 356 seq. — Quis dispensando ea permittere possit, 418 seq.
- Operarii.** Eorum officia erga heros ex observantia, I. 354 seq. — Justum eorum salarium, 645. — Officia erga heros et justitia, II. 32. — Num possint cessare laborem ex conducto, *ib.*
- Operatio chirurgica.** Quatenus subeunda sit ad salvandum vitam, I. 564. — Num liceat facere operationes periculosas unice experimenti causa, II. 10. — Num subituri tales operationes danda sit extrema unctio, 422.
- caesarea. Quid sit, II. 144. — Quatenus mater eam pati teneatur, *ib.* — Quatenus et a quo, mortua matre, facienda sit, 145.
- Opinio probabilis.** Quid sit et quo motivo nitatur, I. 64. — Opinio intrinsece vel extrinsece; speculative vel practice; certo, dubie vel tenuiter, absolute vel comparative probabilis, 65. — Quomodo opinionibus probabilibus uti debeat confessarius, 79. — An libere ab obligatione certo contracta probabilis satisfactio, 80; — speciatim in materia justitiae, 602. — Num liceat eidem homini uti duabus opinionibus probabilibus oppositis, 81.
- Oratio.** Quatenus requiratur necessitate medii et praecepti, I. 258 seq. — Quoties orationis praeceptum urgeat per se vel per accidens, 259 seq. — Bonae orationis conditiones, 261. — Quando infallibiliter exaudiatur, *ib.* — Num consistere possit oratio cum voluntaria distractione, II. 59. — Qualis oratio ad lucrandas indulgentias plenarias requiratur, 405.
- Oratoria.** In quibusnam omnes satisfaciatur praecepto Missae audiendae, I. 542. — Qui satisfaciatur in oratoriis strictae privatis, *ib.* — Num liceat in iisdem S. Communionem dare, II. 181. — Quis dare possit facultatem celebrandi in oratoriis publicis vel privatis, 241. — Quae oratoria censenda sint publica ita ut omnes in iis celebrantes teneantur sequi oratorii calendarium, 255.
- Ordinare.** Censurae contra male ordinantes vel ordinatos, II. 618 seq. — Num irregularis fiat ordinatus per saltum, 635.
- Ordinatio, Ordo.** Quid sit, II. 425. — Quot sint ordines et quanam sint sacramentum, *ib.* — Quam potestatem singuli

- conferant, *ib.* — Materia et forma ordinum minorum et subdiaconatus, 426; — diaconatus et presbyteratus, 427; — episcopatus, 428. — Regulae generales de dubiis circa valorem ordinationis, *ib.* — Specialia de dubiis circa impositionem manuum vel traditionem instrumentorum, 429. — Validae ordinationis minister ordinarius, extraordinarius, 430. — Licetiae ordinationis minister, 431. — Validae et licitae ordinationis subjectum, 433 seq. — Num ordinationi praerequirantur status gratiae et confirmatio, *ib.* — Aetas pro singulis ordinibus requisita, *ib.* — Num peccet suscipiens ordinem, praetermisso inferiore, vel sine animo ascendendi ad superiores, 436. — Num liceat conferre eadem die duos ordines sacros, *ib.* — Scientia pro singulis ordinibus requisita, 437. — Titulus ordinationis, 438. — Litterae testimoniales afferendae, 439. — Obligatio recitandi preces vel celebrandi Missas in ordinatione praescriptas, *ib.* — Num votum suscipiendi ordines solvat sponsalia, 446. — Quatenus ordinem non susceptum exercens fiat irregularis, 633.
- Ordines minores.** Num sint sacramenta et quam potestatem conferant, II. 423. — Eorum materia et forma, 426. — Quatenus a presbytero conferri possint, 430.
- Ordinationis tempus.** Quodnam ab Ecclesia statutum sit, II. 433. — Quid tribuat facultas ordinandi extra tempora, *ib.*
- Ordinationis locus.** II. 434.
- Ordo impedimentum matrimonii.** Quos complectatur et quo jure, II. 491. — Num adstringat eos qui ordinem sacrum recipientes illud ignorabant vel respuebant, *ib.*
- Ordo.** Quis servandus sit inter bona et personas diligendas, I. 213. — Servandus inter creditores ab eo qui omnibus satisfacere nequeat, 603.
- Origo.** Quomodo intelligenda sit pro ordinibus suscipiendis, II. 431.
- Ornatus muliebris.** Quatenus sit peccaminosus, I. 239.
- Oscula.** Quatenus sint peccaminosa, I. 406.
- Ovariectomia.** Utrum reddat mulierem sterilem an impotentem, II. 503. — Quando liceat, *ib.*
- Palpo.** Quis sit et quatenus restituere debeat, I. 341.
- Panis.** Quis censendus sit triticeus, II. 169. — v. Eucharistia.
- Parentes.** Eorum officia erga liberos, I. 349 seq. — Num teneantur instructionem liberis procurare, 352. — Num debeant reparare damna a domesticis illata, 346. — Num peccent si solam legitimam filiis relinquant vel partem disponibilem uni prae reliquis filiis tribuant, 677. — Num in confessione exprimenda sit circumstantia peccati contra parentes commissi, II. 287. — Quatenus parentum dissensus impediatur matrimonium contrahendum, 314. — Num possint dare liberis praecepta vel vetita in re matrimoniali, 315. — Quatenus teneantur dare consensum suum liberis nupturientibus, 316.
- Parochus.** Ejus qualitates, officium, jura, II. 67. — Qui sint veri parochi, 68.
- Parochi officia.** Residere, II. 69; — praedicare, *ib.*; — disciplinam ecclesiasticam incolumem servare, 70; — visitare aegrotos et assistere moribundis, *ib.*; — pro grege celebrare, 223; — suis ministrare sacramenta, 119; — speciatim extremam unctionem, 421. — Qua ratione debeat interesse matrimonio, 498. — Quomodo agere debeat cum meditantibus matrimonio mixtum, 318; — et cum iis qui invalide matrimonium contraxerint, 334.
- Parochi jura.** Jus dispensandi in legibus ecclesiasticis, I. 420. — Jus ad publicam Eucharistiae delationem, II. 183; — ad examen puerorum ante primam communionem, 210; — ad audiendas suorum confessiones, 325. — Num audire possit confessiones, in tota dioecesi vel ubique locorum, *ib.* — Num approbatione indigeat parochus qui paroeciam dimiserit, 326. — Num parochus delegare possit facultatem audiendi confessiones, 327. — Num ejus licentia requiratur ad confessiones in ejus paroecia audiendas, 328. — Num valide et licite audiat confessiones monialium, 339. — Num possit assistere matrimonio publici peccatoris, excommunicati notorii, franco-muratoris, 463. — Quis sit parochus proprius in ordine ad matrimonium, 496. — Num possit assistere matrimonio eorum qui lege civili nubere prohibentur, 508. — Num possit prohibere matrimonium, 310.
- Parochi vicarii vel cooperatores.** Qui sint et a quo nominentur, II. 71. — Eorum facultates et obligationes, *ib.* — Num possint assistere matrimoniis, 497.
- Participans injustitiae.** Quis sit et quatenus ad restituendum teneatur, I. 343. — Quatenus liceat mediate vel immediate actioni injustae participare, 344.
- Participatio in beneficiis.** Num debita sit operariis, I. 643.

Passio. v. Concupiscentia.

Patientia. Quid sit, I. 230. — Quae vitia ei opponantur, *ib.*

Patrinus in baptismo. An liceat patrum agere in baptismo qui ab acatholico ministratur, I. 199. — Quatenus unus vel plures patrini adhibendi sint in baptismo catholice ministrato, II. 136. — Quid si aliae caerimoniae omittantur, *ib.* — Requisita ad munus patrini valide exercendum, 137. — Patrini obligationes, *ib.* — Qui prohibeantur a munere patrini, 138. — in confirmatione. Quis sit adhibendus, II. 166. — Ejus obligationes, *ib.* — v. Cognatio spiritualis.

Pauperes. Qui sint intelligendi in legato pio, I. 680. — Qui obtinere possint dispensationem matrimonialem in forma pauperum, II. 328. — Quid si qui falso se pauperes esse testati sint, *ib.*

Paupertas religiosa. Obligationes ortae e voto simplici paupertatis, II. 90. — Quid addat votum solenne paupertatis, 91. — Voti paupertatis materia remota, 92; — materia proxima, 93. — Num paupertatem laedat religiosus qui rem destruat vel inutiliter retineat, aliena bona administret, res communes occultet, depositum accipiat, mutuet, commodet, apud externos manducet, pecuniam in pia opera expendendam accipiat, rebus oblati renuntiet, *ib.* — Diserimen inter virtutem et votum paupertatis, *ib.* — Materia gravis in laesione voti, 98. — Num requiratur eadem quantitas ac pro filiofamilias, *ib.* — Num coalescant laesiones leves hujus voti, *ib.*

Peccator. Quis dicatur publicus et quatenus ad sacramenta admitti possit, II. 122. — Quatenus ad eadem admitti possit peccator occultus, 123. — Peccatores publici a munere patrini repellendi, 138.

Peccatum. Quid sit, I. 148. — Quomodo differat ab imperfectione morali, 149. — Actuale, habituale; formale, materiale; contra Deum, proximum, seipsum; ignorantiae, infirmitatis, malitiae; commissionis, omissionis; cordis, oris, operis, 150. — Grave, leve, 152. — Mortalia ex genere suo et ex toto genere suo; venialia ex genere suo, 153. — Requisita ad peccatum mortale, 154. — Requisita ad peccatum leve, 155. — Quomodo mortale ex genere suo fiat veniale et vice-versa, 156 seq. — Quantum sit peccatum proportionis committere omnia venialia occurrentia, 158; — vel deliberantis num peccatum grave commissurus sit, 159. — Gravitas peccatorum relativa, 160. — Quomodo confessarius dignoscere possit num poenitens graviter peccaverit, 161.

Peccatorum distinctio specifica. Sub quo respectu determinanda sit, I. 162. — Ejus fontes, 163. — Quatenus a poenitente exigenda sit, II. 284.

Peccatorum distinctio numerica. Regulae ad eam determinandam ex actuum pluralitate in actibus mere internis, I. 164; — in actibus qui ad externam executionem tendant, 163; — in actibus externis completis, 166; — vel incompletis, 167. — Quomodo determinanda sit ex objectorum pluralitate, 163. — Quatenus exigenda sit a poenitente, II. 285.

Peccata interna. Quae sint, I. 169. — Quatenus confessarius de eorum distinctione interrogare debeat, 173. — v. Delectatio, Desiderium, Gaudium.

Peccata capitalia. Quae sint et quare sic vocentur, I. 176.

Peccata dubia. Num confitenda sint peccata probabiliter non commissi, probabiliter remissa aut levia, II. 290. — Quid si de iisdem negative dubitetur, *ib.* — Quatenus poenitentes inducendi sint ad confitenda peccata dubia, 291. — Num iterum accusanda sint peccata quae agnoscantur ut certa postquam ut dubia accusata fuerint, *ib.* — Num ob peccata dubia confessionem vel actum contritionis communioni praemittere oporteat, *ib.*

Peculium. Quid sit et quatenus religiosus prohibeatur, II. 97.

Percussor clericus. Num sit vitandus, II. 381. — Quatenus censurae subjaceat, 394.

Peregrini. Qui sint et num teneantur legibus particularibus territorii sui vel loci in quo versentur, I. 93 seq. — Num absolvi possint a quolibet sacerdote approbato, II. 328. — Num incurrant casus reservatos Ordinario loci, 343. — Quatenus a peccatis reservatis absolvi possint, 348. — Num subdantur censuris dioecesanis, 366.

Perfectio. Status perfectionis acquirendae vel exercendae, II. 72. — Quomodo religiosus teneatur tendere ad perfectionem, 86. — Quando graviter contra hanc obligationem peccet, *ib.*

Periodica. Quatenus prohibeantur quae religionem aut bonos mores impetunt, I. 432. — Quatenus censurae subjicienda sint, 438.

Perseverantia. Quid sit, I. 230. — Quae vitia ei opponantur, *ib.*

Pictura. Quatenus peccent qui picturas turpes faciunt, I. 238; — vel aspiciant, 407.

Pietas. Quid sit, I. 247.

Piscatio. v. Venatio.

Piscis. Prohibitio miscendi pisces cum carnibus quos et quando urgeat, I. 444.

Placitum regium. Num requiratur ad valorem legum ecclesiasticarum, I. 105.

Poenā. Quatenus juvet ad dignoscendam legis obligationem, I. 107. — Num urgeat sine sententia declaratoria poena ipso facto incurrenda, 140.

Poenitens. Ratio agendi cum poenitente nullum certum peccatum accusante, II. 262; — vel qui certo putet se relapsurum esse, 281; — vel qui, nullo examine praemisso, accedat, 303; — eum poenitentibus piis, 375. — Num poenitens confessario interroganti respondere debeat, 286.

Poenitentia. Pro confessario, obligatio eam imponendi, II. 311. — Num urgeat etiam pro moribundis vel novum peccatum post absolutionem accusantibus, *ib.* — Quanta esse debeat poenitentia, 312. — Quas ob causas minui possit, 315. — Quae opera imponi possint, 314. — Num liceat imponere opus mere internum, abstinentiam a communione, poenitentiam publicam vel sub conditione relapsus, *ib.* — Quatenus confessarius commutare possit poenitentiam impositam a seipso, 315; — ab alio, 316. — Num ad commutationem obtinendam, repetenda sit confessio, *ib.*

Pro poenitente, obligatio eam acceptandi et implendi, II. 317. — Requisita ut teneatur sub gravi ad eam implendam, 318. — Num liceat eam implere in statu peccati mortalis, eam in perfectius commutare, alteri faciendam committere, communioni postponere, 319. — Quomodo sit interpretanda, *ib.* — Num requiratur intentio eam implendi, *ib.* — Quatenus peccet qui eam differat, 320. — Ad quid teneatur poenitentiam oblitus, *ib.*

Poenitentiae sacramentum. Materia remota, necessaria, II. 258. — Quid de peccatis in ipsa baptismi susceptione commissis, *ib.* — Quid de peccatis commissis ante baptismum sub conditione datum, 259. — Materia libera, 260 seq. — Quatenus debeat esse certa, 261. — Materia proxima, 265. — Forma, 264. — Num possit hoc sacramentum esse simul validum et informe, 275. — Quas qualitates ejus minister habere debeat, 324 seq. — Minister ex ordinaria potestate, 323; — ex delegata potestate, 326. — v. Approbatio, Confessarius, Jurisdictio.

Pollutio. Quid sit, I. 595. — Ejus malitia, *ib.* — Quatenus detur pollutio feminea, 596. — Malitia pollutionis indirecte voluntaria, 597 seq. — Influxus varia-

rum causarum in pollutionem, 599. — Reatus pollutionis nocturnae, 400. — Num pollutio communionem eadem die prohibeat, II. 205.

Polyandria. Juri naturali contraria, II. 461.

Polygynia. Quatenus sit illicita, II. 461.

Possessio. Quid sit et qualis esse debeat ad fundandam praescriptionem, I. 490. — Quis sensus et moralis usus principii possessionis, 76. — Influxus possessionis in sententiam judicalem, II. 6.

Possessor. v. Bonae, dubiae, malae fidei possessor.

Praelati Regulares. Num habeant potestatem legislativam, I. 87. — Specialis obligatio corrigendi subditorum culpas, 218. — Quatenus possint concedere licentiam legendi libros prohibitos, 457. — Num teneantur celebrare pro grege, II. 225. — Num possint sibi reservare casus, 342; — denegare facultatem a reservatis absolviendi, 349; — ferre censuras, 565. — Num eorum censuris afficiantur subditi extra monasterium vel provinciam, 567. — Quatenus possint absolvere suos excommunicatos ob clerici percussorem, 594; — dispensare in irregularitatibus, 632.

Praescriptio. Quid sit et quotuplex, I. 489. — Praescriptionis acquisitivae conditiones: res praescriptibilis, possessio, titulus, 490; — bona fides, 490; — tempus legitimum, 492. — Praescriptionis liberativae conditiones: debitum praescriptibile, bona fides, 493; — tempus legitimum, 494.

Praesentia. Christi in Eucharistia quamdiu perstet, II. 178. — Quatenus cesset mixtione vini consecrati cum alio liquore, *ib.*; — corruptione specierum, 179. — Quamdiu duret in eo qui communicavit, *ib.*

— poenitentis in confessione qualis requiratur, II. 267.

Praesumptio, ut probatio, quatenus ei sit standum, I. 77. — Ut peccatum, quem reatum inducat, 177, 208.

Presbyteratus. Num sit sacramentum, II. 425. — Quam potestatem conferat, *ib.* — Ejus materia et forma, 427. — Num valeat susceptus praetermissis ordinibus inferioribus, 428. — Quid si in collatione presbyteratus omissus sit ritus certo essentialis, probabiliter essentialis, certo accidentalis, *ib.* — Quid si omissa sit manus impositio, si facta sit sine contactu physico vel cum formula corrupta, 429. — Quid si omissus fuerit tactus physicus instrumentorum, si dubitetur num tacta fuerit patena vel hostia, si

- traditus fuerit calix vacuus vel non consecratus, *ib.*
- Pretium.** Num solvi possit moneta papyracea, I. 630. — Quid et quotuplex sit pretium justum, 631. — Quatenus obliget pretium legale, 632. — Quomodo determinetur pretium vulgare, *ib.* — Num injuste agat vendens supra pretium summum vel emens infra pretium infimum; quibus titulis extrinsecis id licitum fiat, 633. — Num ad justum pretium faciat privata notitia de mutatione pretii inducenda, 634. — Quatenus justum sit pretium conventionale, *ib.* — Num juste ematur parvi res pretiosa, si unus vel uterque contrahens ejus valorem ignoret, 635.
- Privilegium.** Praeter jus, contra jus, I. 145. — Quis utrumque concedere possit, *ib.* — Personale, reale; mere gratiosum, remuneratorium; favorabile, odiosum, 146. — Regulae de usu privilegiorum, 147. — Num donatus privilegio sacelli domestici teneatur eo uti ad Sacrum audiendum, 344. — Quid sit privilegium Sabbatinum et quaenam ad illud assequendum requirantur, II. 409.
- Privilegia clericorum.** Fori, II. 590. — Canonis, 594.
- Privilegia episcoporum.** Quoad dispensationes in legibus communibus, I. 119. — Quoad dispensandos peregrinos et exemptos, 120. — Quoad celebrationem Missae in altari portatili, 342. — Quoad facultatem legendi libros prohibitos, 437. — Quoad indulgentiarum concessionem, II. 403. — Quoad remittendas proclamationes nuptiales, 451. — Quoad dispensationem in voto castitatis imperfectae, 512. — Quoad dispensationem in impedimentis matrimonii, praesertim in articulo mortis, 525. — Quoad absolutionem a censuris R. P. reservatis, 575; — ab haeresi, 586. — Quoad absolvendos percussores clericorum, 594. — Quoad dispensationem in irregularitatibus, 632.
- Privilegia regularium:** Exemptionis, II. 105. — S. Eucharistiam distribuendi in ecclesiis suis, 182. — S. Eucharistiam asservandi, 185. — Quoad primam conviviorum communionem, 210. — Quoad confessiones saecularium, 334. — Quoad confessiones suorum, 337. — Quoad confessiones familiarium, 338. — Quoad publicationes ordinationi praemittendas, 433. — Quoad votum castitatis imperfectae, 312. — Quoad absolutionem a censuris reservatis R. P., 376; — vel Ordinario, 607. — Quoad dispensationem in irregularitatibus, 632.
- Probabiliorismus.** Quid sit, I. 67. — Refellitur, 69 seq.
- Probabilismus.** Quid sit, I. 67 seq. — Num patiat exceptionem, 68 seq. — Probatur ex ratione, 69; — ex auctoritate, 70. — Vindicatur ab objectionibus, 74. — Regulae probabilismum determinantes, 73 seqq.
- Probabilitas.** Juris et facti, I. 63. — Regulae ad judicandum de opinionis probabilitate, 66. — Varia systemata de probabilitate, 67. — Sensus axiomatis: Qui probabiliter agit, prudenter agit, 78.
- Proclamationes nuptiales.** Earum obligatio, II. 448. — Quando omitti possint, *ib.* — Quibus temporibus faciendae sint, 449. — Quo loco et a quo, 430. — Quatenus in iis dispensare possint episcopi, 451.
- Procurator.** Num valeat et liceat celebratio matrimonii per procuratorem, II. 493.
- Professio fidei.** v. Fides.
- religiosa. Quatenus et quo jure dirimat matrimonium contrahendum, II. 475; — matrimonium ratum, 553. — Quatenus tollat irregularitatem ex defectu natalium, 652.
- Promissio.** Quomodo differat a proposito, I. 606. — Sub quibus conditionibus valeat, *ib.* — Quid si meta vel dolo extorta sit, *ib.* — Obligatio e promissione orta, 607. Quomodo eadem cesset, 608.
- Promulgatio.** Quatenus ad legis valorem requiratur, I. 102. — Qualis requiratur in genere et speciatim in legibus ecclesiasticis, 103.
- Propositio damnata.** Censura contra docentes vel defendentes propositiones ab Ap. Sede damnatas sub excommunicationis poena, II. 595.
- Propositum.** Num in sacramento poenitentiae requiratur propositum formale, II. 280; — firum, efficax, universale, 281. — Quale propositum requiratur de venialibus, 282.
- Proxenetæ.** Qui sint, I. 639. — Eorum officia, *ib.*
- Prudentia.** Quid sit, I. 243. — Quomodo violetur per defectum, per excessum, *ib.*
- Pubertas.** Qua aetate incipiat pubertas naturalis, I. 387; — legalis, II. 494.
- Publicationes.** Quae faciendae sint ante ss. ordinum susceptionem, II. 433. — Quae obligatio inde oriatur, *ib.*
- Raptus.** Quid sit ut peccatum, I. 594. — Quid sit ut impedimentum matrimonii, II. 506. — Hujus impedimenti conditiones, 507. — Qua censura plectatur rap-

- tus in ordine ad matrimonium, 611. — Irregularitas e raptu oriunda, 637.
- Ratio conscientiae.** v. Conscientiae manifestatio.
- Rebellio.** Ejus reatus, I. 357.
- Receptans.** Quis sit et quam restituendi obligationem habeat, I. 542.
- Recidivi.** Qui sint in ordine ad confessionem, II. 369. — Quatenus iis sit differenda vel neganda absolutio, 370. — Quid de recidivis in venialia, *ib.*
- Rectores Missionum** (in Stat. Foeder. Amer.). Eorum officia, II. 68.
- Redemptores.** Quatenus peccent in minuendo salario operariorum, I. 650. — Num jus habeant ad majus pretium quando operis expensae summam praeviam excesserint, *ib.*
- Reductio.** Quatenus a R. P. vel episcopo fieri possit reductio oneris Missarum, II. 229.
- Reformatio.** Num religiosi teneantur sequi ordinis sui reformationem, II. 102.
- Regula.** Obligatio religiosi ad servandam regulam, II. 87. — Quatenus mala sit transgressio regulae mere poenalis, *ib.* — Quatenus regula cadat sub votum obedientiae, 100.
- Regulares.** Qui sint, II. 74. — Num prohibeantur dare communionem in suis ecclesiis de Paschatis, 182. — Num accipiant a R. P. jurisdictionem ad audiendas saecularium confessiones, 354. — Quid si eas audiant cum sola facultate Ordinarii, *ib.* — Quid si episcopus injuste recuset eos examinare vel approbare, 355. — Quas limitationes episcopus eorum approbationi apponere possit, *ib.* — Num possit eos ad examen revocare vel concessis facultatibus spoliare, 356. — Quid si simul omnes confessarios alicujus conventus suspenderet, *ib.* — Apud quem confiteri possint, speciatim in itinere et tempore jubilai, 357. — Num indigeant facultate Ordinarii ad absolvendos familiares, 358. — Num incurrant casus in Ordine reservatos, si reservationem ignorent, vel casus episcopales, 343. — A quo sint ordinandi, 452. — Num possint censura plecti ab episcopo, 566. — Num possint frui dispensationibus ab eodem concessis, I. 120. — Num subdantur episcopali prohibitioni in libris vel ephemeridibus legendis, 451. — Qua licentia indigeant ad libros edendos, 460. — v. Privilegium, Religiosus.
- Religio ut virtus moralis.** Ejus obiectum formale, I. 255. — Actus ad eam pertinentes, *ib.* — Vitia eidem opposita, 262 seq.
- ut status perfectionis. Quid sit, II. 72. — Ejus elementa in praesenti disciplina, 73. — Ejus institutio a Christo, 74. — Quatenus eam ingredi prohibeantur episcopi, presbyteri curati, aere alieno oppressi, reddendis rationibus obnoxii, criminosi, ii quorum parentes vel consanguinei in gravi necessitate versantur, 78. — Num liberi inscii vel invitati parentibus eam ingredi possint, 79. — Quatenus peccet qui alium vi, fraude, metu, consiliis a religione ingredienda deterreat vel qui ad eam ingrediendam cogat, *ib.* — Censura contra eos qui mulierem cogant ad religionem amplectendam vel ab eadem amplectenda impediant, 611.
- Religiosus.** De correptione fraterna inter religiosos, I. 220. — Obligationes religiosi ad episcopatum vel cardinalatum promoti, ejecti, saecularizati, II. 88. — Num religiosi valeant lucrari indulgentias in oratoriis suis, 405; — vel jubilaum in ecclesia sua, 412. — A quo ordinandi sint religiosi votorum simplicium, 432. — Quae studia ordinibus sacris praemittere debeant religiosi, 437. — Censura contra religiosos praesumentes dare extremam unctionem aut Eucharistiam per viaticum, 604. — Quatenus suspensi sint religiosi ejecti vel dimissi, 619.
- Reliquiae.** Num liceat colere reliquias Servorum Dei, I. 257; — reliquias venales expositas emere, 288.
- Renuntiatio honorum.** Quatenus prohibeatur novitiis, II. 81. — Num licite vel valide fiat sine licentia Superiorum post votum simplex paupertatis, 90.
- Res amissae.** Obligationes et jura eas inveniens, I. 485. — Quid si dominus inveniri nequeat vel rebus jam alienatis compareat, *ib.*
- Reservatio casuum.** Quid sit et a quo fieri possit, II. 342. — Num tollatur si poenitens apud habentem absolvendi facultatem oblitus sit peccatum reservatum vel invalide confessus sit, 350.
- Resistere.** Num liceat active resistere iniquarum legum executioni, I. 357. — Num oportet positive resistere motibus impuris, 405. — Num reus possit resistere judici vel executoribus justitiae, II. 13.
- Restitutio.** Quid sit, I. 511. — Ejus duplex radix, *ib.* — Sub quibus conditionibus urgeat restitutio ob injustam acceptionem, 512. — Num urgeat eum qui inculpabiliter damni causam posuerit, 513; — eum qui alium a bono nondum possessore consequendo impediatur, 514; — iniquum officiorum distributorem, 515; — eum

- qui causam damni mere occasionalem posuerit, 516; — etiam cum directa intentione ut damnum sequatur, 517. — Num urgeat eum qui alium pravo exemplo suo ad damnum inferendum impulerit, *ib.*; — eum qui rem peritram destruxerit, 520; — confessarium qui poenitentem de restitutione facienda monere omiserit vel indebite ab eadem solverit, II. 377.
- Restitutionis quantitas.** Quando res ablata varium valorem habuit, I. 531. — Quando damna et dilata restitutione orta sunt, 536.
- Restitutio in solidum.** Quid sit et quos obliget, I. 548. — Quo ordine a singulis cooperatoribus sit peragenda, 549. — Quanam ab ea facienda excuset, 550.
- Restitutionis circumstantiae.** Cui facienda sit restitutio quando constat quis damnum passus sit, I. 551. — Cui, quando idem dubium est vel penitus latet, 552. — Quomodo facienda sit, 553. — Quid si res restituenda commissa sit tertio, sed ad dominum non pervenerit, 554. — Quomodo restituendum sit reipublicae, *ib.* — Quo loco sit restituendum, 555. — Quo tempore, 556. — Num bona unius ordinis per bona alius ordinis sint compensanda, 561.
- Causae excusantes a restitutione.** Ad tempus: impossibilitas physica vel moralis, I. 557. — In perpetuum: remissio a creditore facta, solutio creditori creditoris immediati, compensatio, compositio a R. P. obtenta, 558.
- Restrictio mentalis.** Pure mentalis, late mentalis, I. 414. — Quatenus licita sit, 415. — Num liceat late mentalem juramento firmare, 417.
- Retrovenditio.** Num liceat venditio cum pacto retrovenditionis, I. 636. — Sub quibus conditionibus, 637.
- Reus.** Num teneatur crimen suum fateri, II. 11. — Num possit crimina occulta testium revelare vel iis falsa imputare, 12. — Num possit e carcere aufugere, corrumpere custodes, resistere iudici vel exsecutoribus iustitiae, 12 seq.
- Revalidatio matrimonii.** Quando sit causa canonica dispensationis, II. 525. — Quomodo sit facienda si matrimonium nullum sit ob defectum consensus, 533; — ob defectum formae Tridentinae, 536; — ob inhabilitatem partium, 537. Quatenus, obtenta ordinaria dispensatione, necesse sit ut iteretur forma Tridentina, 538. — Quatenus sit renovandus consensus, 550.
- Romanus Pontifex.** Quomodo legislativam potestatem in Ecclesia exerceat, I. 87. — Quibus in legibus dispensare possit, 118. — Quatenus dispensare possit et soleat in impedimentis matrimonii, II. 521. — Num possit solvere matrimonium ratum, 555; — solvere matrimonium consummatum infidelium, 560.
- Rosarium B. M. V.** Conditiones ad lucrandas indulgentias rosarii cui adnexae sint Indulgentiae Apostolicae, et rosariorum S. Dominici, S. Birgittae et Crucigerorum, II. 408.
- Rubrica.** Quatenus obligent rubricae missalis, II. 250. — Num in desuetudinem abire possint, 251. — Num celebrare possit qui nequeat omnes rubricas servare, 252. — Quatenus obligent rubricae de tono vocis inter celebrandum, 254; — de orationibus et de lotionem manuum ante et post Missam, 256.
- S
- Sacramentalia.** Quae sint et quam virtutem habeant, II. 107.
- Sacramentum.** Quid sit et quam gratiam conferat, II. 106. — Quot sint sacramenta, *ib.* — Quomodo constent materia et forma, 108. — Quae unio inter utramque requiratur, 109. — Quando materia et forma mutantur substantialiter, 110. — Sacramenta vivorum et mortuorum, 128. — Quando sacramenta cum obice suscepta reviviscant, 129. — Num sacramenta vivorum quandoque conferant gratiam primam, 130. — Quatenus excommunicatio prohibeat a sacramentis suscipiendis, 382; — vel conferendis, 383. — Quatenus ab iis privet interdictum, 625.
- Sacramenta ministrandi obligatio.** In iis qui ex officio curam animarum exercent, II. 119. — In reliquis sacerdotibus, 120.
- Sacrilegium.** Ejus malitia et species, I. 279. — Quomodo committatur sacrilegium personale, 280; — locale, 281; — reale, 282.
- Salarium.** Num justum sit salarium fixum, I. 645. — Num justum sit quodcumque inter herum et opificem convenerit, *ib.* — Num sufficere debeat alendo operario frugi et bene morato, 646. — Num debeat esse familiare, 647. — Quas ob causas liceat dare consueto minus, 648. — Injustitiae practicae in salario opificum, 649.
- Sanatio in radice.** Quid sit, II. 340. — Ejus effectus, *ib.* — Conditiones ad eam obti-

nendam, 341. — Quis eam concedere possit, 342.

Satisfactio. v. **Poenitentia.**

Scandalum. Activum, passivum; indirectum, directum, diabolicum; pusillorum, pharisaicum, I. 231. — Ejus reatus, 232. — Num actiones bonas omittere liceat vel oporteat ad scandalum vitandum, 233 seq. — Num liceat apponere alteri occasionem peccati vel suadere minus malum ei qui ad majus faciendum determinatus sit, 234.

Scapulare B. M. V. Requisita ad lucrandas indulgentias scapularibus adnexas, II. 409.

Schisma. Quid sit, I. 452.

Schismatici. Qui sint et qua censura plecantur, II. 588.

Scholae. Quatenus liceat liberos mittere ad scholas pravas vel periculosas, I. 332.

Scriptura sacra. Quatenus peccent ejus verba adhibentes sensu impio vel facietiarum instar, I. 282.

Scrupulosi. Regulae pro iis, I. 58. — Remedia scrupulosorum, 59. — Regulae pro eorum confessariis, 60.

Scrupulus. Quid sit, I. 33. — Effectus scrupulorum, 36.

Secretum. Quid sit et quotuplex, I. 450. — Obligatio servandi secreti naturalis vel promissi, 451; — secreti commissi, 452. — Num secreti obligatio excuset a revelandis impediendis matrimonii, II. 453. — v. **Sigillum sacramentale.**

Semen. Num liceat mulieri post copulam expellere semen, I. 378. — Quatenus semen prolificum in utroque sexu habeatur, 387.

Sententia judicialis. Ejus vis in conscientiae foro, II. 8.

Sepultura ecclesiastica. Quatenus ea privetur excommunicatus, II. 585. — Censura contra mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticae sepulturae haereticos notorios, etc., 609. — Quatenus prohibita sit per interdictum, 623. — Quatenam complectatur, 626. — Qui sint ea privandi tamquam extra Ecclesiae communionem defuncti, 627; — vel ob gravissima delicta, 628.

Sesequstrum. Quid sit et quas obligationes pariat, I. 624.

Servitus hominis quatenus liceat, I. 467. — fundi. Naturalis, legalis, conventionalis; continua; apparens; urbana, ruralis. I. 496. — Quomodo servitutes acquirantur et extinguantur, 497. — Jura et officia ex iis oriunda, *ib.*

Sigillum sacramentale. Quid sit et e quo jure oriatur, II. 379. — Quare nullam exceptionem patiat, 380. — Unde exsurgat ejus obligatio, 381.

Sigilli subjectum. Quatenus et quomodo sigillum servare teneatur confessarius, II. 382. — Num eodem ligetur poenitens; superior cui se sistat qui indirecte a reservato absolutus est vel a quo petitur facultas absolvendi a reservato; interpres; qui audit confitentem, 385. — Num eodem ligetur is cui aliquid de materia sigilli revelatum sit; consultus a confessario vel a poenite; qui legerit chartam in qua scripta sit confessio, 384.

Sigilli objectum. Peccata in ordine ad absolutionem manifestata, II. 385. — Quid de circumstantiis ad manifestanda peccata explicatis, *ib.* — Quid de defectibus et scrupulis poenitentis, 386. — Quid de virtutibus et bonis propositis poenitentis, de peccato complicitis, de poenitentia imposita, 387.

Sigilli violatio. Directa, indirecta, II. 379. — Num parvitatem materiae admittat, 380. — Quot malitias contineat, *ib.* — Num ab ea excuset opinatio probabilis aliquid non cadere sub sigillum, *ib.* — Quae requirantur ut deficiat, 388. — Num committatur ab eo qui dicat aliquem sibi confessum esse vel laudet unum poenitentem quod sola venialia committat, *ib.*; — qui peccata referat, tacito poenitentis nomine, 389; — qui peccatum auditum manifestet vi notitiae extra-sacramentalis vel schedulam confessionis deneget, 390; — qui extra confessionem loquatur cum poenite vel tertio de auditis in confessione, sed cum licentia poenitentis, 391. — Quid si de iisdem loquatur cum poenite extra confessionem vel in alia confessione, sine ejus licentia, *ib.* — Num violatio sigilli committatur ab eo qui scientia e confessione hausta utatur ad externam gubernationem vel ad impediendum majus gravamen poenitentis, 392. — Num committatur a fugiente insidias e confessione notas vel recusante audire illum quem e confessione norit male dispositum, 393.

Silentium. Quando aequivaleat consensui, I. 10.

Simonia. Quid sit, I. 285. — Juris divini, ecclesiastici; mentalis, conventionalis, realis, confidentialis, 284. — Ejus malitia, 285. — Quomodo committatur simonia juris divini, 286 seq.; — simonia juris ecclesiastici, 289. — Quatenus e simonia oriatur restituendi obligatio, 290. — Censurae contra simoniae reos, II. 600 seq.

- Simulatio.** Quid sit et quatenus liceat in conficiendis vel administrandis sacramentis, II. 124.
- Sobrietas.** Quid sit, I. 252.
- Socialistae.** Num liceat iis domum locare vel exstruere, I. 237. — Num excommunicati sint ipsi vel qui iis favent, II. 596.
- Societas.** Quid sit et quibus modis iniri possit, I. 651. — Quatenus licite ineatur, 632. — Quomodo lucra vel damna inter socios dividenda sint, *ib.* — Quatenus e societate egredi liceat, *ib.*
- Societates illicitae.** Quibus signis dignoscendae sint, I. 539. — Quae sint erga eas fidelium et sacerdotum obligationes, *ib.* — Quae cadant sub excommunicatione R. P. reservatam, II. 596. — Quid de societatibus ad promovendam cadaverum cremationem institutis, 628.
- Societates industriales.** Officia sociorum, administratorum, directorum, II. 23. — Quomodo peccari possit lucro ex earum operationibus percepto, *ib.* — Quam partem in iis habere possint clerici, 41.
- Sodomia.** Perfecta, imperfecta, I. 402. — Ejus malitia, *ib.*
- Sollicitatio in confessione.** Leges latae ad eam coercendam, II. 394. — Quis ob eam denunciare debeat vel denunciandus sit, 395. — Quae sit vera sollicitatio ad turpia, 396. — In quibus adjunctis contingere debeat ut sit denuncianda, 397. — Num a denuntiatione excuset grave incommodum, defectus iuridicae probationis, longus temporis lapsus, emendatio vel punitio delinquentis, 398. — Num semper monendi sint poenitentes de obligatione denunciandi, 399. — Quae ratione denuntiatio facienda sit, 400. — Quid agendum si poenitens eam facere nequeat aut nolit, *ib.* — Censura contra culpabiliter omittentes denuntiationem, 610.
- Somnia.** Num peccent qui iis credant vel dirigantur, I. 266.
- Sortes.** Num liceant sortes divinatoriae vel divisoriae, I. 266.
- Sortitio.** v. Loteria.
- Species Eucharisticae.** Quid faciendum si evomantur, II. 179. — Quoties renovandae sint, 184. — Quid si reperiantur reliquiae specierum post communionem vel ablationem sacerdotis, 185. — Quid si reperiat integra hostia certo vel dubie consecrata, *ib.* — Num liceat dare uni communicanti plures species, 189. — Quid si cadant in terram, mappam, sinum communicantis, *ib.* — Num requiratur communio sub utraque specie, 206.
- Spectacula.** Quatenus peccent spectacula turpia exhibentes vel adeuntes, I. 242. — Quatenus spectacula publica adire prohibeantur clerici, II. 44.
- Speculationes Bursae.** Quid sint, I. 664. — Quid sentiendum sit de singulis speculationibus, 665. — Quid de earum consuetudine, *ib.*
- Spes.** Quid sit, I. 206. — Quatenus necessaria sit necessitate medii vel praecepti, 207. — Peccata opposita spei, 208 seq.
- Spiritismus.** Num liceat eum exercere vel ejusdem sessionibus interesse, I. 271.
- Sponsalia.** Quid sint, II. 440. — Num valeant privatim vel e metu inita, 441. — Quid si verba sint ambigua, *ib.* — Quid si contracta sint inter personas impedimento laborantes, 442. — Quando implenda sint, 444. — Num sub gravi obligent ad vitandum commercium carnale cum tertia persona, *ib.* — Num valeant sponsalia posteriora contra fidem priorum inita, *ib.* — Obligatio sponsalium sub conditione suspensiva, 445. — Quid de poena vel arrha addita sponsalibus, *ib.* — Quomodo sponsalia solvantur ipso jure, 446. — Quando detur alteri parti jus resiliendi, 447. — Quatenus valeant invitis parentibus facta, 516.
- Sponsi.** Quae ipsi liceant vel commendanda sint, I. 410.
- Sponsio.** Quid sit, I. 662. — Ejus regulae, *ib.* — Num liceat ei qui de eventu certus sit, *ib.* — Quid si fiat cum animo non solvendi, *ib.*
- Stipendium.** Quatenus licitum vel illicitum sit, stipendium pro sacris functionibus accipere, I. 286 seq. — Num id liceat pro Missa, II. 228. — Num liceat accipere stipendium supra vel infra taxam dioecesanam, *ib.* — Num una celebratione pro pluribus stipendiis satisfieri possit, 229. — Num graviter peccet et ad restitutionem teneatur qui pro accepto stipendio celebrare omittat, 230. — Quatenus liceat differre Missam pro stipendio celebrandam, *ib.* — Quando liceat partem stipendii retinere dum Missa alteri celebranda committitur, 231. — Num indebite partem stipendii retinens obligetur ad restitutionem, *ib.* — Num partem stipendiorum retinere possint administratores locorum piorum vel operam dantes colligendis Missis, 232. — Quatenus peccent bibliopolae vel mercatores, qui stipendia colligant et pro pecunia libros aliasve merces rependant, *ib.* — Quatenus peccet omittens varias determinationes celebrationi adnexas a stipendio conferente, 233. — Quid si pro stipendio cum una tantum materia valida celebratum fuerit, 234. — Num liceat applicare Missam pro primo qui stipendium datus sit, *ib.* — Num liceat stipendium accipere pro secunda vel tertia Missa,

speciatim in die Nativitatis Domini, 240.
— Censurae contra colligentes stipendia et lucrum ex iis captantes, 602, 608, 620.

Studiositas. Quid sit, I. 253. — Quae vitia ei opponantur, *ib.*

Stuprum. Quid sit, I. 394. — Ejus reatus, *ib.* — Quatenus inducat obligationem restituendi, 368 seq.

Subdelegare. Quae facultates subdelegari possint, I. 119. — Quid de facultate audiendi confessiones vel absolvendi a reservatis, II. 327.

Subdiaconatus. Num sit sacramentum et quam potestatem tribuat, II. 423. — Ejus materia et forma, 426. — Quatenus conferri possit a presbytero, 430. — Num possit accipi cum ordinibus minoribus, 436.

Subditi. Eorum officia erga principes, I. 387.

Subjectum. Legis naturalis, I. 95. — Legis ecclesiasticae universalis vel particularis, 94.

— sacramentorum. Num in eo sufficiat intentio habitualis, II. 125; — vel interpretativa, 126. — Num in eo requiratur fides, 127; — baptismus ante reliqua sacramenta, *ib.*; — status gratiae, 128. — Num possit sacramenta petere a ministro pravo, censuris obnoxio, haeretico, 130. — Num sequi possit opinionem mere probabilem circa sacramenti valorem, 131.

Substitutio. Quid sit et quatenus valeat ad causas pias vel profanas, I. 681.

Successio ab intestato. Quatenus a jure naturae derivetur, I. 667. — Ejus regulae sub jure hodierno, *ib.* — Indigni vel incapaces successionis, 668.

Suffragium. Obligatio suffragium dandi dignis et denegandi indignis in comitiis publicis, I. 359. — Quatenus ad restitutionem teneatur qui injustum suffragium dederit, 340; — vel a suffragio dando abstinuerit, 347. — Quatenus iidem ad restitutionem in solidum teneantur, 348.

Suffragiis Ecclesiae communibus quatenus privet excommunicatio, II. 382.

Suicidium. Quid sit et quatenus prohibeatur, I. 361. — Libri suicidium propugnantes, 432. — Quatenus ratio sit denegandae ecclesiasticae sepulturae, II. 628.

Superbia. Varii ejus gradus et filiae, I. 177.

Superfluum. Quid naturae vel statui superfluum sit, I. 222. — Num totum superfluum sit pauperibustribuendum, 226.

Superior. v. Praelati Regulares.

Superiorissa. Num possit praecipere suis monialibus in virtute obedientiae, II. 103. — Quid possit circa frequentem earum communionem, 197 seq. — Num

possit denegare confessarium extraordinarium moniali petenti, causam inquirere vel alium obtrudere, 341.

Superstitio. Quid sit, I. 262. — Malitia superstitionis cultus falsi et cultus superflui, *ib.*

Surdus, surdaster. Num satisfaciatur recitando Horas canonicas cum socio vel in choro, II. 37. — Quatenus excusetur ab integritate confessionis, 292. — Num sit irregularis, 633.

Suspensio. Qua triplici ratione ferri possit, II. 615. — Generalis, specialis; ab ordine, ab officio, a beneficio; a divinis; ab ordine pontificali, ab usu pontificalium, a pontificalibus; ex informata conscientia, 614. — Num ferri possit in integram communiatem, *ib.* — Ejus effectus, 615 seq.

Synderesis. Quid sit, I. 45.

T

Taberna. Quatenus clericus eam ingredi prohibeatur, II. 43.

Tabulae rotantes. Quid earum ope tentare liceat, quid non, I. 270.

Tangere. Quatenus liceat tangere res sacras, I. 282. — Quatenus peccet qui propria verenda tangat, speciatim ad abigendum pruritum, 406. — Quid de tangentibus inhoneste alios, *ib.*

Telegraphum. Num adhiberi queat in petendis vel concedendis facultatibus, II. 326.

Telephonium. Num valeat absolutio data ope telephonii, II. 267.

Temperantia. Quid sit, I. 251. — Quae vitia ei opponantur, *ib.*

Tempus feriatum, matrimonii impedimentum. Quid sit ex jure, tum universali, tum particulari, II. 511.

Tentatio Dei. Formalis, virtualis, I. 276. — Ejus malitia, 277 seq.

Testamentum. Quo jure valeat, I. 671. — Quas condiciones requirat in testatore et in legatario, 673. — Formalitates lege civili requisitae in testamento, 674. — Quid si aliqua ex his desit in testamento ad causas profanas, *ib.*; — vel ad causas pias, 675. — Quomodo revocari possit testamentum, 682. — Num liceat religioso condere testamentum, II. 93.

Testis. Num privatus teneatur sponte prodire uti testis, II. 16. — Num citatus teneatur comparere et totam veritatem pandere, *ib.* — Quando ab integra veritate dicenda excusetur, 17. — Num teneatur pandere crimen quod solus norit, *ib.* — Num ad restitutionem teneatur falsum testatus ex malitia vel ex

errore, 18. — Quales testes requirantur et quomodo interesse debeant in fidelium matrimonio, 498. — Num liceat agere testem in matrimonio mere civili, 508; — in matrimonio religioso protestantium, I. 200.

Theatrum. v. Spectacula.

Thesaurus. Quid sit, I. 484. — Quis censendus sit ejus inventor, *ib.* — Ad quem spectet, *ib.*

Titulus in praescriptione. Qualis requiratur, I. 490. — Num etiam in praescriptione triginta annorum, 492.

— in ordinatione. Qualis requiratur, II. 438. — Quid titulus beneficii, patrimonii, paupertatis religiosae, missionis, *ib.* — Num titulo carens sit suspensus, 618 (nota).

Tonsura clericalis. Qualis ferenda sit, II. 33. — Qui clerici eam ferre teneantur, 34. — Quatenus peccent ea neglecta, *ib.*

Tributum. Quid sit, I. 372. — Num debeantur tributa saltem probabiliter injusta, 373. — Quatenus in conscientia solvenda sint tributa justa, 373 seq. — Num peccent qui in declarandis rebus tributis subjectis valorem minuant, 373.

U

Unctio. In baptismo, II. 154. — In confirmatione, 160. — Num in extrema unctione requiratur unctio quinque sensuum et renum, 417. — Quid si mors proxime instet, *ib.* — Quomodo hae unctiones sint peragenda, *ib.* — In ordinatione presbyteri, 428.

Unctio extrema. Materia remota, II. 416. — Materia proxima, 417. — Forma ordinaria, 418. — Forma in casu urgentis necessitatis, *ib.* — Effectus, 419. — Minister quoad valorem, quoad liceitatem, 420. — Quid, si minister post unam alteramve unctionem moriatur, *ib.* — Ritus administrandae unctionis extremae, 421. — Obligatio eam ministrandi, *ib.* — Unctionis extremae subjectum, 422. — Quatenus peccent qui eam ad ultimum instans differant vel de ea aegrotis procuranda non curent, *ib.* — Quando iterari possit, 423. — Illius recipiendae obligatio, 424. — Censura contra Religiosos eam dare praesumentes, 604.

Usura. v. Mutuum.

Usus. Quae jura conferat, I. 493.

Ususfructus. Quid sit, I. 493. — Jura et officia ex eo oriunda, *ib.*

Uxor. Sub quo regimine quoad bona vivere possit, I. 473. — Ejus jus ad honestam sustentationem, 474. — Num quaedam

mariti bona abscondere vel consanguineis juvandis impendere possit, *ib.* — Quatenus contractus a se initos servare vel damna ex iis secula compensare debeat, 582. — Quatenus teneatur sequi maritum migrantem, II. 334. — v. Conjuges, Debitum conjugale, Matrimonium.

V

Vagi. Qui sint, I. 96. — Num teneantur legibus locorum in quibus versentur, *ib.* — A quo possint baptizari, II. 139. — Num incurrant casus reservatos episcopales, 345. — Num parochus eorum matrimonia proclamare possit, 450. — Quis sit eorum pastor proprius in ordine ad matrimonium, 496. — Num uxor maritum vagum sequi teneatur, 534.

Vana gloria. Quid sit, I. 177. — Ejus malitia, *ib.*

Vana observantia. Quid sit, I. 267. — Ejus malitia, *ib.* — Num liceat conari ad effectum dubie supernaturalem obtinendum, 268.

Vana usurpatio Nominis Dei. Ejus reatus, I. 297.

Vectigalia. Num ad restituendum teneantur custodes vectigalium qui fraudes permittant, I. 575. — v. Tributum.

Venatio. Quatenus peccet qui venationem (piscationem) instituat contra legem civilem, contra alius privilegium vel in fundo alieno, I. 485. — Quatenus venatio sit prohibita clericis, II. 42.

Vendere. Quatenus liceat vendere res sacras, I. 288; — res indulgentiis ditatas, 289; — quid pro quo vel mercem mixtam pro pura, 628.

Venditio. v. Emptio venditio.

— sub hasta. Num liceat, I. 638. — Num venditor in ea possit rem retinere vel redimere, *ib.* — Num concurrentes in ea possint pacisci ut a licitatione abstineant, *ib.*

Venditor. Ejus obligationes, I. 626 seq. — Num peccet si fraudibus adducat emptorem ad rem carius emendam, 633. — Num rei pretium supra summum attollere possit ob peculiarem affectum suum erga rem vendendam vel ob specialem emptoris necessitatem, *ib.* — Num liceat ob necessitatem venditoris emere infra pretium infimum, *ib.*

Venum. Num licite vendatur, I. 238.

Veniale peccatum. v. Attritio, Contritio, Peccatum, Propositum, Restitutio.

Veracitas. Quid sit, I. 248. — Quae ei adversentur, *ib.*

Vesperae. Num sub gravi obligent Sabbato Sancto, II. 50.

Vestes. Num liceat deferre vestes haereticorum vel ethnicorum proprias, I. 197. — Vestes sacrae ad celebrandum requisitae, II. 248. — Quomodo benedictionem amittant, *ib.* — Earum color, *ib.*

Via Crucis. Quae indulgentiae exercitio Viae Crucis adnexae sint, II. 407. — Num pluries eadem die acquiri possint, *ib.* — Quando nova erectio Viae Crucis requiratur, *ib.* — Conditiones ad indulgentias illas lucrandas, *ib.*

Viaticum. Num dari possit solita communionis formula, II. 188. — Num suscipi possit a non jejunis, 202. — Quis illud suscipere debeat, 206. — Num dandum sit pueris, 211. — Num suscipiendum sit ei qui paulo ante vel eadem die communicaverit, 211 seq. — Num dandum sit capite damnatis, 212. — Censura contra Religiosos praesumentes dare Eucharistiam per viaticum, 604.

Vicarius Parochi. v. Parochus.

Vindicatio. Quid sit, I. 218.

Vinum. Quod vinum censendum sit de vite et idoneum Eucharistiae conficiendae, II. 171.

Virginitas. Quid sit, I. 252. — Num illius servandae conditio repugnet matrimonii substantiae, II. 459.

Virtus. Quid sint virtutes morales, cardinales, I. 244. — Quid virtutis partes integrantes, subjectivae, potentiales, *ib.*

Vis. Quid sit, I. 24. — Absoluta, secundum quid, 25. — Quomodo influat in voluntarium, 26.

— impedimentum matrimonii. v. Metus.

Vita. Quatenus liceat eam minuere, I. 365. — Obligatio eam conservandi, 364.

Vita communis. Quatenus ad statum religiosum requiratur, II. 73. — Num requiratur quoad usum rerum temporalium, 97.

Vitia. v. Defectus.

Vocatio ad statum clericalem. Quatenus requiratur exterior, interior, II. 24. — Quatenus peccet qui eam respuat vel qui sine ea statum clericalem ingreditur, 25.

— ad statum religiosum. Generalis, specialis, II. 73. — Num peccet qui hunc statum sine speciali vocatione ineat, 76; — vel qui eam cognitam negligat, 77.

Voluntarium. Quid sit, quomodo differat a libero, I. 9. — Perfectum, imperfectum;

simpliciter, secundum quid; in se, in causa; directum, indirectum; positivum, negativum; expressum, tacitum, praesumptum; actuale, virtuale, habituale, interpretativum, 10. — Reatus voluntarii in causa, 14. — Quomodo tollatur voluntarium, 15.

Votum. Quid sit, I. 310. — Absolutum, conditionatum; reale, personale, 311. — Simplex, solemne, II. 84. — Num ad valorem voti requiratur perfecta deliberatio, I. 312. — Quid si dubitetur num ea adfuerit, 313. — Quid si votum e meta vel ignorantia emissum fuerit, 314. — Materia voti quando sit moraliter possibilis, 315. — Quando eadem sit de bono meliori, 316. — Num valeat votum ineundi matrimonii, *ib.*

Voti obligatio. Unde determinetur, I. 317. — Quatenus sit personalis vel ad alios transeat, 318. — Ratio implendi voti, 319. — Ad quid obliget votum conditionatum, *ib.* — Quid si res promissa pereat vel dies praefixa transierit, 320. — Tempus et quantitas voti implendi, 321. — Quomodo obligatio cesset ab intrinseco, 322 seq.

Voti irritatio. Directa, indirecta, I. 324. — A quo fieri possit directa, 325; — indirecta, 326.

Voti dispensatio. Quid sit, I. 327. — Ob quas causas juste fiat, 328. — A quo fieri possit, *ib.* — Quando sit reservata R. P., 329.

Voti commutatio. Quas condiciones requirat, I. 330. — Quatenus liceat vel oporteat redire ad votum commutatum, 331. — Facultas commutandi vota tempore jubilaei, II. 413.

Vota religionis. Requisita ad emittenda vota simplicia, II. 82. — Officia et jura ex iis oritura, *ib.* — Requisita ad emittenda vota solemnia, 83. — Quatenus, emissis votis religionis, extinguantur reliqua, *ib.* — Quinam hodie emittant vota religionis solemnia, 83. — Num possit episcopus dispensare a votis simplicibus monialium, *ib.*

Votum, impedimentum matrimonii. Ut dirimens, v. Professio religiosa. — Ut impediens, II. 512. — Obligationes oriundae in statu matrimoniali e votis castitatis, non nubendi, virginitalis, ingrediendi religionem, suscipiendi ss. Ordines, 513. — Num sponsalia solvat votum servandae castitatis, suscipiendi s. Ordinem vel ingrediendi religionem, 446.

CATALOGUS

AUCTORUM QUI IN TOTO OPERE CITANTUR. (I)

A

Aertnys (Josephus), Congr. SS. Redempt. Batavus. Cit. *Theologia Moralis juxta doctrinam S. Alph. M. de Ligorio* (Ed. 2^a, 1890) et *Theologia Pastoralis* (1893).

Aguirre (Josephus Saenz de), Card. O. S. Bened. Hispanus, n. 1630, m. 1669. Cit. *Collectio maxima conciliorum omnium Hispaniae et novi orbis*.

Aichner (Simon), episcopus Brixinensis. Cit. *Compendium juris ecclesiastici ad usum cleri, ac praesertim per imperium Austriacum in cura animarum laborantis* (Ed. 7^a, 1890).

Albizzi (Franciscus), Card. Italus, n. 1593, m. 1684. Cit. *De inconstantia in jure admittenda vel non*.

Allègre, Canonicus Gallus. Cit. *Le Code civil commenté dans ses rapports avec la Théologie morale, le Droit Canon et l'Economie politique* (1888).

Amort (Eusebius), Can. Reg. Lateran. Germanus, n. 1692, m. 1775. Vir eruditus; in operibus moralibus eclecticum agens; in severitatem pronus. Cit. *Theologia eclectica moralis et scholastica* (August. Vindel. 1752).

Andreucci (Andreas), S. J., Italus, n. 1684, m. 1771. Cit. opusc. *Confessarius recidivi seu de danda vel neganda aut differenda absolutione recidivo dissertatio theologica*.

Antoine (Carolus), S. J. Theologiae professor in Universitate Andegavensi. Cit. *Cours d'Economie sociale* (1896).

Antoninus (S.), Archiep. Florentinus, O.

Praed. n. 1389, m. 1459. Magna auctoritate in re morali praeditus. Cit. *Summa Theologica* (Veronae, 1740).

Aquinas (S. Thomas), Doctor Angelicus, O. Praed. n. 1227, m. 1274.

Arendt (Guillelmus), S. J. Belga. Cit. *Apologeticae de Aequiprobabilismo Alphonsiano Historico-Philosophicae Dissertationis a R. P. J. De Caigny, C. SS. R. exaratae Crisis juxta principia Angelici Doctoris instituta* (1897).

Arndt (Augustinus), S. J. Profess. S. Canon. in Coll. Cracoviensi S. J. Cit. *De libris prohibitis commentarii* (1895).

Avanzini (Petrus), Italus. Cit. *Commentarius in Bull. Apostolicae Sedis* (Ed. 2^a, 1874).

Azor (Joannes), S. J. Hispanus, m. 1603. Probabiliorista moderatus et rationum pondere maxime commendabilis. Cit. *Institutiones morales* (Brixiae, 1617).

B

Ballerini (Antonius), S. J. Italus, n. 1805, m. 1881. Inter theologos morales aevi nostri, multorum judicio, primatum tenens. Cit. Notae ad *Compend. Theol. Mor. Joann. Gury*; *Opus theologicum morale in Busembaum medullam*.

Barbosa (Augustinus), Lusitanus, n. 1590, m. 1649. Cit. *De officio et potestate Episcopi*.

Battifol (Petrus), Gallus. Cit. *Histoire du Bréviaire Romain* (1893).

(I) In hoc catalogo conficiendo juit nos praesertim eruditissimum opus P. Hug. Hürtner S. J. *Nomenclator literarius recentioris theologiae catholicae* (2a ed. 1894, in quo theologorum omnium jam defunctorum opera recensentur et pro merito suo laudantur. Superstitum auctorum nomina et opera addidimus; sed quolibet judicium de eorum merito praetermittere malimus cum difficillimum sit nullum laedere, si quosdam laudes, alios (prout veritas postulare!) silentio praetereas vel vituperes.

- Béclard** (J.), olim professor physiologiae in facultate medicinae Parisiensi. Cit. *Traité élémentaire de physiologie* (Edit. 8^a, 1886).
- Bellarminus** (Robertus), Card. S. J. Italus, n. 1542. m. 1621. Scriptor celeberrimus et praesertim in polemica theologia excellentissimus. Cit. *De controversiis fidei disputationes adversus hujus temporis haereticos* (Ingoldstadt, 1588).
- Berardi** (Aemilius), prof. theol. mor. et past. in seminario Faventino. Cit. *De Sollicitatione* (1886); *de recidivis et occasionariis* (1887); *de Parocho* (1888); *Praxis Confessariorum* (Edit. 2^a, 1891).
- Beringer** (F.), S. J. Consultor S. C. Ind. et SS. Reliqui. Germanus. Cit. *Les indulgences, leur nature et leur usage*, traduction par les PP. Abt et Feyerstein (1890). Idem opus prius a P. Maurel, dein a P. Schneider elaboratum fuerat.
- Billuart** (Carolus), O. Praed. Belga, n. 1685, m. 1757. Thomistarum sui temporis facile princeps. Cit. *Cursus theologiae juxta mentem D. Thomae in sua Summa* etc. (Leodii, 1748).
- Bonacina** (Martinus), Episcopus Uticensis Italus, m. 1651. Ob doctrinae copiam, stylique nitorem praecipuis auctoribus moralibus adnumerandus. Cit. *Opera omnia* (Parisiis, 1634).
- Bonaventura** (S.), Card. O. Minor. Doctor Seraphicus, Italus, n. 1221, m. 1274. Cit. *Commentarius in libros sententiarum* (Opera, Moguntiae 1609).
- Bordonus** (Franciscus), O. S. Franc. Italus, m. 1671. Insignis probabilismi propugnator. Cit. *Variarum resolutionum seu conciliorum regularium*, tom. 5.
- Bouix** (Maria Dominicus), sacerdos Gallus, n. 1808, m. 1871. Cit. *Tractatus de Episcopo; de Jure Regularium*.
- Bouquillon** (Thomas Jos.), Belga, in Universitate cath. Americana theologiae moralis professor. Cit. *Theologia moralis fundamentalis* (Edit. 2^a, 1890).
- Bovier** (J. B.), Episcopus Cenomanensis, m. 1854. Cit. *Institutiones theologiae in usum seminariorum*.
- Bucceroni** (Januarius), S. J., theologiae moralis professor in Pontificia Universitate Gregoriana collegii Romani. Cit. *Enchiridion Morale et supplementum compendio theologiae moralis Gury-Ballerini* (Ed. 2^a, 1891); *Institutiones theologiae moralis* (1892).
- Busembaum** (Hermannus), S. J. Germanus, n. 1609, m. 1668. Cit. *Medulla theologiae Moralis*. Hoc opus soliditate et perspicuitate doctrinae excelleat. Quanti sit meriti elucet tum ex editionibus plus quam ducentis ante a. 1770 factis, tum ex egregiis commentatoribus quos nactum est, vid. La Croix, S. Alph. et Ballerini.
- C**
- Canus** (Melchior), O. Praed., n. 1509, m. 1560. In dogmatica theologia praestantissimus. Cit. *Relectio de Poenitentia; de Sacramentis*.
- Capellmann** (Dr C.), Germanus. Cit. *Medicina Pastoralis* (Edit. 7^a, latinarum altera, 1890).
- Carrière** (Josephus), Congr. S. Sulpicii, Gallus, n. 1795, m. 1864. Cit. *De Justitia et Jure; de Contractibus; de Matrimonio*.
- Castropalao** (Ferdinandus), S. J. Hispanus, n. 1581. m. 1633. Cit. *Opus Morale de virtutibus et vitiis contrariis* (Lugduni, 1656).
- Coconnier**, O. P. Professor theologiae dogmaticae in universitate Friburgi Helvetiorum. Cit. *L'hypnotisme franc* (1897).
- Collet** (Petrus), Gallus, n. 1697, m. 1770, valde in severiores sententias propensus. Cit. *Theologia Moralis universa*.
- Coppin** (F. X.), Professor S. Liturgiae in Semin. Tornacensi. Cit. *Sacrae liturgiae compendium* (1897).
- Corblet** (Julius), Canonicus Ambianensis. Cit. *Histoire du Sacrement de l'Eucharistie* (1885).
- Cornely** (Rudolphus), S. J. Germanus. Cit. *Commentarius in epist. 4. S. Pauli ad Corinthios* (1890).
- Craisson** (D.), Vicarius generalis dioecesis Valentiniensis in Gallia. Cit. *Manuale totius Juris Canonici*. (Ed. 4^a, 1873).
- Croll** (Georgius), Professor in collegio Maynooth, in Hibernia. Cit. *Disputationes theologiae de Justitia et Jure* (1877).
- D**
- Damanet** (Augustus), S. J., Belga, n. 1809. m. 1892. Cit. *Manuel pour le choix d'un état de vie*.
- D'Annibale** (Josephus), Card. Italus, n. 1815. m. 1892. Acri ingenio et utriusque Juris scientia insignis. Cit. *Commentarius (Reatinus) in Bullam Apostolicam Sedis* (1880); *Summula Theologiae Moralis* (Edit. 3^a, 1885-1892).

De Angelis (Philippus), Italus, n. 1824. m. 1881. Cit. *Praelectiones Juris Canonici ad methodum Decretalium Gregor. IX exactae*.

De Baets (Mauritius), Professor in Universitate Lovaniensi. Cit. *Des bases de la morale et du droit* (1892).

De Becker (Julius), Juris Canonici in Lovaniensi Universitate et Collegio Americano Professor. Cit. *De Sponsalibus et Matrimonio* (1896).

De Brabandere (Petrus), Episcopus Brugensis, n. 1828. m. 1893. Cit. *Juris canonici et Juris canonico-civilis compendium*.

De Buck (Victor), S. J. Belga, n. 1817. m. 1876. Cit. *De solemnitate votorum, praecipue paupertatis, epistola*.

Dechamps (Victor Augustus), Card. et Archiep. Mechliniensis, Congr. SS. Redempt. n. 1810. m. 1883. Cit. ex ejus operibus integris tractatus: *La vie de plaisir*.

De Gryse (E. J.), Pastor Decanus S. Martini, Cortraci. Cit. *De contractu conductionis* (1893).

De Herdt (J. B.), Belga, m. 1883. Cit. *Sacrae Liturgiae Praxis* (Edit. 9^a, 1894).

Diana (Antonius), O. Cleric. Regul. Theatin. Italus, n. 1583. m. 1663. Vir eruditione insignis, quem S. Alph. nimis benignum existimat, alii tamen a nota laxitatis vindicare studuerunt. Cit. *Resolutiones Morales* (Venetiis, 1698).

Dicastillo (Joannes), S. J. Hispanus, n. 1583. m. 1633. Cit. *De justitia et jure ceterisque virtutibus cardinalibus; De Sacramento Poenitentiae*.

E

Elbel (Benjaminus), O. Min. Recoll. Germanus, m. 1736. Auctor gravis et probabilista. Cit. *Theologia Moralis Decalogalis et Theologia Moralis Sacramentalis per modum conferentiarum casibus practicis illustratae et applicatae* (Augustae Vindelic. 1737 et 1741).

Eschbach (A.), Gallus. Cit. *Disputationes physiologico-theologicae de humanae generationis oeconomia, de embryologia sacra, etc.* (1884).

F

Fagnanus (Prosper), Italus, n. 1537. m. 1678. Insignis Canonista, sed merito a S. Alph. (l. 4. n. 669) « magnus rigoristarum prin-

ceps » appellatus. Cit. *Commentaria in quinque Decret. libros*.

Faure (J. B.), S. J. Italus, n. 1702. m. 1779. Theologus plane eximius. Cit. *Dubitationes theologiae de judicio practico quod super poenitentis, praesertim consuetudinarii aut recidivi, dispositione formare sibi potest ac debet confessarius ut eum rite absolvat*.

Felje (Henricus), olim Juris Canonici in Univ. Lovaniensi Professor, n. 1820. m. 1894. Eruditione praeclarus. Cit. *De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus* (Edit. 4^a, 1893).

Ferraris (Lucius), O. Min. Observ. Italus, m. circa 1760. Cit. *Prompta bibliotheca Canonica, Juridica, etc.*

Franco (J. J.), S. J. Italus. Cit. *L'hypnotisme revenu à la mode* (traduit par M. l'abbé Moreau, 1890).

Franzelin (J. B.), Card. S. J. Tiroliensis, n. 1816. m. 1886. Inter recentiores theologos dogmaticis insignis. Cit. *Tractatus de Eucharistiae sacramento et sacrificio*.

Frassinetti (Josephus), Italus, n. 1803. m. 1868. Cit. *Abregé de la théologie morale de S. Alphonse de Liguori* (traduit de l'italien par M. l'abbé Fourez, 1899).

Frins (Victor), S. J. Germanus. Cit. *De Actibus humanis ontologica et psychologicae consideratis* (1897).

G

Gasparri (Petrus), Juris canonici in Instit. Cathol. Parisiensis professor. Cit. *Tractatus canonicus de Matrimonio; tractatus canonicus de s. ordinatione* (1893).

Gaudé (Leonardus), Congr. SS. Redempt. Cit. *De morali systemate S. Alph. M. de Liguori historico-theologica dissertatio* (1894).

Gennari (Casimirus), Episcopus Conversanus, Italus. Cit. *Consultazioni Morali-Canoniche-Liturgiche su casi e materie svariate* (1893).

Giraldi (Ubalduus), O. Clericorum Scholarum Piarum, Italus, n. 1692. m. 1773. Cit. *Expositio Juris Pontificii juxta recentiorum Ecclesiae disciplinam*. Opus valde eruditum.

Gobat (Georgius), S. J. Germanus, n. 1600. m. 1679. Vir doctissimus et in praxi plurimum versatus; quandoque tamen nimia benignitate in errorem abreptus. Cit. *Opera Moralia* (Venetiis, 1749).

Gonet (J. B.), O. Praed. Gallus, n. 1616. m. 1681. Eximius scholae thomisticae propugnator

et puri probabilismi adversarius. Cit. *Manuale Thomistarum*.

Gonzales (Thyrus), S. J. n. 1624. m. 1723, ex theologiae professore Salmanticensi Praepositus Generalis S. J. Acerrimus probabilismi impugnator et, teste S. Alph., intolerabilis rigorismi fautor. Cit. *Fundamentum Theologiae Moralis, id est Tractatus Theologicus de recto usu opinionum probabilium* (Dillingae, 1694).

Gousset (Thomas), Card. Archiep. Rhemensis, n. 1792. m. 1866. Cit. *Théologie morale à l'usage des curés et des confesseurs; Le Code Civil commenté dans ses rapports avec la théologie morale*.

Gury (Joannes Petrus), S. J. Gallus, n. 1801. m. 1866. Cit. *Compendium Theologiae Moralis; Casus conscientiae in praecipuas quaestiones Theologiae Moralis* (Editio Dumas).

II

Habert (Isaac), Gallus, m. 1668. Insignis Jansenianorum adversarius.

Halne (Antonius), Belga. Cit. *Theologiae Moralis elementa ex S. Thoma aliisque probatis auctoribus* (Ed. 2^a, 1889).

Henriquez (Henricus), S. J. Lusitanus, n. 1536. m. 1608. Auctor valde eruditus, cui multum defert S. Alph. Cit. *Theologiae Moralis Summa*.

Hergenröther (Josephus), Card. Germanus, n. 1824. m. 1890. Historiae peritissimus. Cit. *Kirchenlexicon*, ab ipso inceptum, sed a Dr. Kaulen in Univ. Bonn. professore editum.

Heymans (Albertus), Belga. Cit. *De ecclesiastica librorum aliorumque scriptorum in Belgio prohibitionis disquisitio* (1849).

Hilarius a Sexten, O. Capuccin. Tirolensis. Cit. *Tractatus de censuris ecclesiasticis cum Appendice de Irregularitate* (1898).

Hoffmann (Jacobus), Germanus. Cit. *Geschichte der Latenkommunion bis zum Tridentinum* (1891).

Hubert (Dr. Eugenius), Cit. *Accouchements, Gynécologie et Déontologie; cours professés à l'Université de Louvain* (4e édit. 1892).

Huppert (Philippus), Germanus. Cit. *Der Lebensversicherungsvertrag* (1896).

J

Juenin (Gaspar), Congr. Orat. Gallus, m. 1707. Auctor eruditus, sed Jansenianis

erroribus imbutus. Cit. *De sacramentis in genere et in specie*.

K

Kenrick (Franc. Patritius), Archiep. Baltimorensis, n. 1797. m. 1863. Cit. *Theologia Moralis* (Mechliniae, 1860).

Kleutgen (Joseph), S. J. Germanus, n. 1811. m. 1883. Cit. *Die Theologia der Vorzeit vertheidigt von J. K.* (Edit. 2^a, 1887).

Konings (A.), Batavus, Congr. SS. Redempt. n. 1821. m. 1884. Cit. *Theologia Moralis S. Alphonsi in compendium redacta* etc. (Edit. 6^a, 1886).

L

La Croix (Claudius), S. J. Belga, n. 1632. m. 1714. Auctor copia rerum et prudentia insignis. Cit. *Theologia Moralis* (Coloniae, 1733): commentarius in Medullam Busembaum.

Lambertini (Prosper), Italus, qui, in R. P. electus, dictus est Benedictus XIV. n. 1675. m. 1758. Propter doctrinae soliditatem et intimam omnium legum ecclesiasticarum cognitionem, summa auctoritate inter Canonistas pollens. Cit. *De beatificatione et canonizatione Servorum Dei; De Sacrificio Missae; Institutiones ecclesiasticae; De Synodo dioecesana* (Opera, Venetiis, 1767).

Laurent (Franciscus), olim Professor in Universitate Gandavensi, n. 1810. m. 1887. Auctor scientia juris et concinna brevitate eminens, sed quandoque infenso odio quo Ecclesiam prosequatur, obcoectus. Cit. *Cours élémentaire de Droit civil*.

Laymann (Paulus), S. J. Germanus, n. 1575. m. 1653. Cit. *Theologia Moralis* (Monachii, 1630). Ob perspicuitatem et soliditatem doctrinae primariis theologiae moralis scriptoribus adnumerandus.

Leander a ss. Sacramento, O. ss. Trinitatis, Gallus, n. 1591. m. 1663. Cit. *Quaestiones morales theologiae in septem Ecclesiae sacramenta*.

Lecomte (Alphonsus), Belga, n. 1824. m. 1881. Cit. *De l'ovulation spontanée de l'espèce humaine dans ses rapports avec la théologie morale*.

Lehmkuhl (Augustinus), S. J. Germanus. Cit. *Theologia Moralis*. (Edit. 8^a, 1896).

Lessius (Leonardus), S. J. Belga, n. 1534. m. 1623. Auctor tum in dogmatica, tum in morali theologia praestantissimus. Cit. *De iustitia et jure ceterisque virtutibus cardinalibus* (Antverpiae, 1626);

- De beatitudine et actibus humanis praelectiones theologiae posthumae; auctarium complectens variorum casuum conscientiae resolutiones.* (Lovanii, 1645).
- Ligorio** (S. Alphonsus de), Ecclesiae Doctor et Congr. SS. Redemptoris institutor. n. 1696. m. 1787.
- Lucidi** (Angelus), Italus. Cit. *De visitatione ss. Liminum instructio* S. C. Concilii, edita jussu s. m. Benedicti XIII exposita et illustrata. Edit. 3^a, curante J. Schneider S. J. edita Romae, (1883).
- Lugo** (Joannes de), Card. S. J. Hispanus, n. 1583. m. 1660. Merito a S. Alph. (Th. Mor. l. 4. n. 332) vocatus « post D. Thomam, inter alios theologos facile princeps ». Cit. *De justitia et jure; de fide; de sacramentis in genere; de Eucharistia; de Poenitentia; responsa moralia* (Opera, Venetiis 1751).
- Malou** (J. B.) Episcopus Brugensis, n. 1809. m. 1864. Cit. *Règles pour le choix d'un état de vie proposées à la jeunesse chrétienne*.
- Marc** (Clemens), Congr. SS. Redempt. Galus, m. 1887. Cit. *Institutiones Morales Alphonsianae*.
- Marres** (F. H.), Professor in seminario Rueraemundensi. Cit. *De justitia secundum doctrinam theologicam et principia juris recentioris* (Edit. 2^a, 1889).
- Matharan** (M. M.), S. J. Gallus. n. 1832. m. 1894. Cit. *Casus de Matrimonio fere quingenti* (1893).
- Mazzella** (Camillus), Card. S. J. Italus. n. 1853. m. 1900. Cit. *De Gratia Christi praelectiones scholastico-dogmaticae* (Edit. 2^a, 1880).
- Mazzotta** (Nicolaus), S. J. Italus, n. 1660. m. 1737. Auctor sana et dilucida doctrina insignis. Cit. *Theologia Moralis*.
- Mechlinienses** seu Tractatus in usum Seminarii Mechliniensis editi. Cit. *Tractatus de sponsalibus et matrimonio* (1894); *Tractatus de censuris, casibus reservatis et irregularitatibus* (1898).
- Medina** (Bartholom. de), O. Praed. Hispanus, n. 1527. m. 1581. Inter theologos sui aevi eminens. Cit. *Commentaria in 1. 2. s. Thomae*.
- Molina** (Ludovicus), S. J. Hispanus, n. 1535. m. 1600. In moralibus aequae ac dogmaticis disciplinis mira ingenii sagacitate et fecunditate celebris. Cit. *De justitia et jure* (Moguntiae, 1659).
- Navarrus** (Martinus Azpilcueta), Hispanus, n. 1495. m. 1586. Practica scientia juris canonici et moralis theologiae eximius. Cit. *Manuale sive Enchiridion confessoriorum et poenitentium; Consiliorum seu responsorum* ll. 5.
- Navarrus** (Petrus), O. Praed. Hispanus. Cit. *De restitutione ablutorum in foro conscientiae* (1594).
- Nilles** (Nicolaus), S. J. in Univers. Oenipont. professor. Cit. *Commentaria in Conc. Plenar. Baltim. tertium; Selectae disputationes academicae* (1888-1890).
- Pallavicini** (Sforzia), Card. S. J. Italus, n. 1607. m. 1667. Cit. *Historia Concilii Tridentini: quod celeberrimum opus primum locum inter plura docti viri scripta tenet; de virtute et sacramento Poenitentiae*.
- Palmieri** (Dominicus), S. J. Italus. Cit. prae-ter additiones ad opus theol. mor. Balle-rianum, quaedam e pluribus scriptis dogmaticis.
- Pellizzarius** (Franciscus), S. J. Italus. n. 1591. m. 1651. Quamvis ejus opera, ob quas-dam laxiores opiniones, in Indicem rela-ta fuerint, magna auctoritate pollet ob copiam doctrinae et ingenii vim. Cit. *Manuale Regularium* (Lugduni, 1663).
- Pennacchi** (Josephus), historiae ecclesiasticae in Coll. de Prop. fide professor. Cit. *Commentaria in Const. Apostolicae Sedis* (1885-1888).
- Pesch** (Christianus), S. J. Germanus. Cit. *Praelectiones Dogmaticae*, t. V. *De gratia et lege divina positiva* (1897).
- Piatius** (Frater), Montensis, O. Min. Capuce. Cit. *Commentaria in Const. Apostolicae Sedis; Praelectiones juris regularis ad usum Fratrum minorum O. S. Franc. Capuccinorum* (1888-1891).
- Rafael a S. Josepho**, O. Carmelit. Discalc. Belga. Cit. *Institutiones fundamentales Theologiae Moralis* (1884).
- Reiffenstuel** (Anacletus), O. Min. reform. Germanus, n. 1641. m. 1703. In Jure canonico et morali theologia auctoribus primi subsellii adnumerandus. Cit. *Jus Canonicum universum* (Parisiis, 1866).

- Reuter** (Joannes), S. J. Germanus, n. 1680. m. 1762. Doctrinae soliditate et rerum ordine praestans. Cit. *Theologia Moralis quadripartita; Neo-confessarius practice instructus*.
- Roncaglia** (Constantinus), Congr. Matris Dei, Italus, n. 1677. m. 1757. Cit. *Universa theologia moralis*.
- Rosset** (Michael), Episcopus Maurianensis, in Gallia. Cit. *De sacramento Matrimonii tractatus dogmaticus, moralis, canonicus, liturgicus et iudicialis* (1895-1896).
- S**
- Sabetti** (Aloysius), S. J. Italus, n. 1858. m. 1898. Cit. *Compendium theologiae moralis* (Edit. 9^a, 1892).
- Salesius** (S. Franciscus), Ecclesiae Doctor, n. 1558. m. 1622. Cit. *Philothée ou Introduction à la vie dévote*.
- Salmanticenses** seu Patres Carmelitae auctores operis cui titulus : *Collegii Salmanticensis FF. Discalceatorum B. M. de Monte Carmeli primitivae observantiae Cursus theologiae moralis* (Venetiis, 1728). Hoc opus merito magni fit et saepe citatur a S. Alphonso.
- Sanchez** (Thomas), S. J. Hispanus, n. 1550. m. 1610. Summa auctoritate, praesertim in re matrimoniali, praeditus ob eximiam doctrinae soliditatem. Cit. *De sancto Matrimonii sacramento* (Lugduni, 1739); *Opus morale in Decalogum* (ib. 1661); *Consilia seu Opuscula Moralia* (ib. 1645).
- Sanguineti** (Sebastianus), S. J. Italus, n. 1829. m. 1895. Cit. *Juris ecclesiastici privati institutiones*.
- Santi** (Franciscus), Professor in Pontificio Seminario Romano. Cit. *Praelectiones Juris Canonici juxta ordinem Decretalium Gregorii IX* (1886).
- Scavini** (Petrus), Ecclesiae cathedralis Novariensis canonicus, m. 1881. Cit. *Theologia Moralis universa ad mentem S. Alph. M. de Ligorio* (Edit. 12^a, 1874).
- Schmalzgrüber** (Franciscus), S. J. Germanus, n. 1665. m. 1735. Ob doctrinae soliditatem et perspicuitatem inter Canonistas celebrer. Cit. *Jus ecclesiasticum universum* (Neapoli, 1758).
- Schmier** (Franciscus), O. S. Bened. Germanus, n. 1680. m. 1728. Cit. *Jurisprudentia canonico-civilis*.
- Schneider** (Josephus), S. J. Germanus, Consultor S. C. Indulg. et ss. Reliqu. n. 1824. m. 1884. Cit. *Decreta authentica S. C. Ind. et Reliqu. praepositae* (1883); *Manuale sacerdotum* (Edit. 13^a, 1893).
- Scotus** (Joannes Duns), O. S. Franc. n. 1266. m. 1508. Doctor subtilis. Cit. *Commentaria in 4 lib. Sententiarum*.
- Simar** (Theophilus-Hubertus), Archiepiscopus Coloniensis. Cit. *Lehrbuch der Moraltheologie* (3^a ed. 1893).
- Sinnichius** (Joannes), Hibernus, m. 1666. Doctor in Lovaniensi Universitate, acerrimus severiorum Jansenii sententiarum propugnator.
- Sporer** (Patritius), O. Min. Recoll. Germanus, m. 1714. Judicio S. Alph. in sententiis deligendis plus quam par est, benignus : nihilominus ob doctrinam plerumque solidam praxidem accommodatam a plerisque magni aestimatus. Cit. *Theologia Moralis divisa in Decalogalem et Sacramentalem*.
- Stang** (Gulielmus), Professor Pastoralis Theologiae in Collegio Americano Lovaniensi. Cit. *Pastoral Theology* (1897).
- Stoz** (Matthaeus), S. J. Germanus, n. 1614. m. 1678. Cit. *Tribunal Poenitentiae seu libri duo, prior de poenitente ut reo, posterior de confessorio ut iudice*.
- Struggli** (Marcus), O. Serv. B. M. V. Carinthus, m. 1760. Concinna perspicuitate commendatus. Cit. *Theologia Moralis juxta ss. Canones, probatos auctores*, etc. (Ferrariae, 1758).
- Suarez** (Franciscus), Hispanus, S. J. Doctor eximius, n. 1548. m. 1617. Cit. *Comment. in 3 p. s. Thomae; de Legibus; de virtute et statu religionis; de censuris* (Venetiis, 1742).
- Surbled** (Dr Georgius), Gallus. Cit. *La morale dans ses rapports avec la médecine et l'hygiène : la vie sexuelle* (1891); *la vie organique* (1892); *la vie psycho-sensible* (1898).
- Sylvius** (Franciscus), Belga, n. 1581. m. 1649. Ob doctrinae nitorem et soliditatem a Bened. XIV (Const. ad Anton. Oscensem a. 1746) « magni nominis theologus » vocatus. Cit. *Commentarii in summam S. Thomae*.
- T**
- Tamburini** (Thomas), S. J. Italus, n. 1591. m. 1675. Judicio S. Alph. (l. 4. n. 645), nequaquam parvi pendendus. Nam licet « multum facilis fuerit adtribuendum probabilitatis pondus opinionibus, quae probabiles dici non merebantur... ubi ille ex sua sententia loquitur... sane theolo-

- gice loquitur et ex propriis principiis quaestiones resolvit, ita ut sententiae, quas ipse probabiliores iudicat, sapientum iudicio, ut plurimum probabiliores sint ». Cit. *Theologia Moralis, complectens tract. De praeceptis Decalogi, de Sacramentis*, etc. (Venetiis, (1733)).
- Terillus** (Antonius), S. J. Anglus, n. 1623. m. 1676. Cit. *Fundamentum totius theologiae moralis seu tractatus de conscientia probabili* (Leodii, 1668). Egregius probabilismi propugnator, sed in citandis testimoniis ob nimiam fiduciam saepe deceptus.
- Thyraeus** (Petrus), S. J. Germanus, n. 1546. m. 1601. Cit. *De obsessis a spiritibus daemoniorum hominibus* (Coloniae Agripp. 1598).
- Turrianus** (Aloysius), S. J. Hispanus, n. 1562. m. 1633. Cit. *Disputationes in 2. 2. S. Thomae de fide, spe, caritate, prudentia, iustitia, gratia*.
- ▼
- Valentia** (Gregorius a), S. J. Hispanus, n. 1543. m. 1603. In theologia praesertim dogmatica, ob ingenium subtilissimum et feracissimum conspicuus. Cit. *Commentarii theologici in qq. s. Thomae*.
- Vander Moeren** (A. B.), Theologiae moralis in Univ. Lovan. professor. Cit. *Tract. de iustitia* (1887); *de virtutibus in generali*, etc. (1890).
- Van der Velden** (Pius), O. Min. Recoll. Batavus, n. 1798. m. 1837. Cit. *Principia theologiae moralis theoretice et practice exposita* (Ed. 2^a a F. Plato Montensi emendata ac pluribus adnotationibus locupletata, 1873).
- Van Gameren** (A. C. M.), Belga. Cit. *De oratoriis publicis et privatis* (1861).
- Van Gestel** (Adrianus), S. J. theologiae moralis in Coll. Mosae Traiectensi professor. Cit. *De iustitia et lege civili praelectiones theologiae* (Edit. 2^a, 1896).
- Van Rossum** (G. M.), Cong. SS. Redempt. Batavus. Cit. *Commentarius de iudicio Sacramentati J. B. Pighi ad trutinam vocatus* (Edit. 2^a, 1897).
- Vasquez** (Gabriel), S. J. Hispanus, n. 1531. m. 1604. Acerrimo ingenio in theologia, praesertim dogmatica, celebris. Cit. *Disputationes in Summam S. Thomae*.
- Villada** (Paulus), S. J. Hispanus. Cit. *Casus conscientiae his praesertim temporibus accommodati* (1884-1887).
- Viva** (Dominicus), S. J. Italus. n. 1648. m. 1710. Cit. *Damnatarum thesium theologia trutina; Cursus theologico-moralis*.
- Volt** (Edmundus), S. J. Germanus, n. 1707. m. 1780. Cit. *Theologia Moralis* (Pariis, 1843).
- Von Olfers** (Dr E. W. M.), Germanus. Cit. *Pastoral-medicin. Die Naturwissenschaft auf dem Gebiete der katholischen Moral und Pastoral* (1881).
- W
- Waffelaert** (Gustavus), Episcopus Brugensis. Cit. *De dubio solvendo in re morali dissertatio* (1880); *Etude de Théologie morale sur l'obligation en conscience des lois civiles* (1884); *tract. de iustitia* (1886); *tract. de prudentia, fortitudine et temperantia* (1889); *confessarius rite instructus ad impugnamdam blasphemiam* (1889).
- Z
- Zaccaria** (Franciscus), S. J. Italus. n. 1714. m. 1793. Permulta scripsit eruditione insignia. Cit. *Dissertatio ad Alph. de Lig. moralem theologiam prolegomena de casuisticae theologiae originibus, locis atque praestantia*.
- Zelle** (J.), S. J. Gallus. Cit. *La Confession d'après les grands maîtres* (2^a ed. 1896).
- Zitelli** (Zephyrinus), Italus. Cit. *Apparatus juris ecclesiastici in usum episcoporum et sacerdotum, praesertim apostolico munere fungentium* (edit. 2^a, 1888); *De dispensationibus matrimonialibus* (1887).

ERRATA PRAECIPUA

Pag. 37, lin. 18,	cederet	<i>lege</i>	incederet.
" 345, " 21,	parochus	"	parochis.
" 435, " 6,	jubilaeo	"	jubilaei.
" 586, " 1,	eadem	"	eamdem.
" 609, " 16,	n. 863	"	836.
" 612, " 3,	promitti	"	promittenti.
" 619, " 22,	perpetua	"	perpetuae.
" 645, " 34,	p. 354	"	n. 354.
" 703, " 9,	exuentes	"	exeuntes.

INDEX SYNOPTICUS

VOLUMINIS SECUNDI.

Tractatus X. De praeceptis particularibus.

SECTIO I. DE OFFICIIS LAICORUM.

	Pag.
CAPUT I. De iudice et iuratis	
§ 1. De iudice	5
§ 2. De iuratis	10
CAPUT II. De accusatore et reo	
§ 1. De accusatore et actore	12
§ 2. De reo	13
CAPUT III. De avvocato	16
CAPUT IV. De testibus	18
CAPUT V. De medicis et chirurgis	20
CAPUT VI. De heris et opificibus	24

SECTIO II. DE OFFICIIS CLERICORUM.

CAPUT I. De vocatione ad statum clericalem	28
CAPUT II. De obligationibus communibus clericorum	32
§ 1. De coelibatu servando	33
§ 2. De cohabitatione cum mulieribus.	34
§ 3. De habitu et tonsura	35
§ 4. De vitandis quibusdam officiis saecularibus	37
§ 5. De negotiatione clericis interdicta	39
§ 6. De saecularibus delectationibus vitandis	44
§ 7. De recitandis Horis Canonicis	46
Punctum I. Qui ad Horas recitandas obligentur.	47
Punctum II. Qualis et quanta sit haec obligatio	49
Punctum III. Quo tempore recitandae sint Horae.	52
Punctum IV. Qua ratione recitandae sint Horae	57
Punctum V. Quatenus causae a recitandis Horis excusent	61

CAPUT III. De obligationibus particularibus clericorum . . .	64
§ 1. De beneficiatis.	
Punctum I. De natura beneficiorum.	64
Punctum II. De obligationibus beneficiatorum .	65
§ 2. De parochis eorumque adjutoribus.	
Punctum I. De natura muneris parochialis .	66
Punctum II. De praecipuis parochorum obliga-	
tionibus	68
Punctum III. De parochorum adjutoribus . .	70

SECTIO III. DE OFFICIIS RELIGIOSORUM.

CAPUT I. De natura status religiosi.	71
CAPUT II. De ratione ineundi status religiosi.	
§ 1. De vocatione ad statum religiosum	75
§ 2. De ingressu in religionem	79
CAPUT III. De novitiatu et professione religiosa.	83
CAPUT IV. De obligationibus oriundis e professione religiosa.	
§ 1. Obligationes generales	88
§ 2. Obligationes ex voto paupertatis.	95
§ 3. Obligationes ex voto castitatis	108
§ 4. Obligationes ex voto obedientiae.	107
CAPUT V. De privilegiis regularium	112

Tractatus XI. De Sacramentis in genere.

CAPUT I. De natura sacramentorum N. L.	
§ 1. Quid sint sacramenta et sacramentalia.	113
§ 2. Quid circa materiam et formam sacramentorum	
servandum sit	114
CAPUT II. De ministro sacramentorum.	
§ 1. De requisitis ad sacramentum valide ministrandum.	117
§ 2. De requisitis ad sacramentum licite ministrandum.	120
§ 3. De sacramentis iterandis	123
§ 4. De obligatione ministrandi sacramenta.	125
§ 5. De obligatione denegandi sacramenta indignis .	126
CAPUT III. De suscipiente sacramentum.	
§ 1. De requisitis ad valorem sacramenti	130
§ 2. De licita sacramenti susceptione	133

Tractatus XII. De Baptismo.

CAPUT I. De materia et forma baptismi.	
§ 1. De materia remota baptismi	138
§ 2. De materia proxima baptismi	140
§ 3. De forma baptismi	141
CAPUT II. De ministro baptismi.	143
CAPUT III. De subjecto baptismi.	
§ 1. De baptizandis foetibus immaturis	145
§ 2. De baptizandis infantibus	149
§ 3. De baptizandis adultis	152
§ 4. De baptizandis sub conditione	154
CAPUT IV. De caerimoniis baptismi.	
§ 1. De caerimoniis universe sumptis.	156
§ 2. De patrinis singillatim	159

Tractatus XIII. De Confirmatione.

CAPUT I. De materia et forma confirmationis.	
§ 1. De materia remota et proxima	162
§ 2. De forma confirmationis	164
CAPUT II. De ministro et subjecto confirmationis	164
CAPUT III. De confirmationis necessitate et caerimoniis	166

Tractatus XIV. De Eucharistia.

SECTIO I. DE EUCHARISTIA QUA SACRAMENTUM EST.

CAPUT I. De materia et forma Eucharistiae.	
§ 1. De materia	170
§ 2. Quae conditiones ad materiam consecrationis requi- rantur	176
§ 3. De forma Eucharistiae	179
§ 4. Quamdiu Christus maneat in Eucharistia	181
CAPUT II. De ministro Eucharistiae.	
§ 1. Quis sit minister Eucharistiae conficiendae et dis- tribuendae	183
§ 2. Qua ratione Eucharistia sit custodienda vel ad infir- mos deferenda	187
§ 3. Qua ratione Eucharistia sit distribuenda	191

CAPUT III. De subjecto Eucharistiae.

§ 1. Quibusnam liceat recipere s. Eucharistiam	194
§ 2. Quanam dispositiones animae requirantur.	
Punctum I. Dispositiones pro qualibet commu- nione	196
Punctum II. Dispositiones pro communione fre- quenti	199
§ 3. Quanam dispositiones corporis requirantur	206
§ 4. Quae et quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam.	
Punctum I. Obligatio communicandi ex lege di- vina.	213
Punctum II. Obligatio communicandi ex jure ec- clesiastico	215
Punctum III. De communione in viaticum acci- pienda	219

SECTIO II. DE EUCHARISTIA QUA SACRIFICIUM EST.

CAPUT I. De natura et effectibus sacrificii eucharistici.

§ 1. De natura hujus sacrificii	221
§ 2. De fructibus sacrificii missae	224
§ 3. De applicatione fructuum missae.	227

CAPUT II. De obligatione celebrandi 231

§ 1. De obligatione orta ex ordine sacerdotali	232
§ 2. De obligatione orta e cura animarum	233
§ 3. De obligatione orta e stipendio	236

CAPUT III. De tempore apto ad celebrandum.

§ 1. Quando sit celebrandum	247
§ 2. Quoties liceat eadem die celebrare	250

CAPUT IV. De loco apto ad celebrandum 253

CAPUT V. De rebus ad celebrandum requisitis.

§ 1. De altari	256
§ 2. De altaris utensilibus.	258
§ 3. De vasis sacris	259
§ 4. De vestibus sacris	261
§ 5. De ministro	262

CAPUT VI. De servandis in ipsa celebratione.

§ 1. Regulae generales	263
§ 2. Quaedam particularia praecepta	268

Tractatus XV. De Poenitentia.

SECTIO I. DE SACRAMENTO POENITENTIAE UNIVERSE INSPECTO.

CAPUT I. De materia sacramenti poenitentiae.

§ 1. De materia remota	272
§ 2. De materia proxima	279

CAPUT II. De forma sacramenti poenitentiae 280

SECTIO II. DE SUBJECTO SACRAMENTI POENITENTIAE.

CAPUT I. De contritione.

§ 1. De contritione in se et in ordine ad sacramentum .	285
§ 2. De proposito speciatim considerato	295

CAPUT II. De confessione.

§ 1. De integritate in confessione requisita.	
Punctum I. De extensione integritatis	298
Punctum II. De peccatis dubiis	305
Punctum III. De causis ab integritate excusan-	
tibus	307
Punctum IV. De absolute moribundorum	313
Punctum V. De examine conscientiae ad integre	
confitendum	317
§ 2. De reliquis confessionis dotibus	319
§ 3. De iteratione confessionis invalidae.	
Punctum I. De iteratione et confessione generali	
necessaria	322
Punctum II. De iteratione et confessione generali	
libera	325

CAPUT III. De satisfactione.

§ 1. Officium et potestas confessarii circa satisfactio-	
nem sacramentalem	328
§ 2. Obligationes poenitentis circa satisfactionem	
sacramentalem	335

CAPUT IV. De obligatione suscipiendi sacramenti poenitentiae . 339

SECTIO III. DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE.

CAPUT I. De potestate ministri.

§ 1. Principia generalia	343
§ 2. De ministro hujus sacramenti ex ordinaria potestate.	344
§ 3. De ministro hujus sacramenti ex delegatione. .	345

§ 4. De usu jurisdictionis dubiae vel falso existimatae .	350
§ 5. De jurisdictione in quibusdam specialibus adjunctis.	352
§ 6. De jurisdictione regularium.	
Punctum I. De absolutione extraneorum .	355
Punctum II. De absolutione domesticorum.	358
§ 7. De jurisdictione respectu monialium .	361
§ 8. De jurisdictionis limitatione per casuum reservationem.	
Punctum I. De natura et extensione reservationis.	364
Punctum II. De absolutione a casibus episcopo reservatis .	368
§ 9. De absolutione complices in peccato turpi .	374
CAPUT II. De obligationibus ministri poenitentiae.	
§ 1. De scientia confessario necessaria .	378
§ 2. De obligatione docendi vel monendi poenitentes .	380
§ 3. De obligatione interrogandi poenitentes .	383
§ 4. De absolutione danda, neganda vel differenda.	
Punctum I. Regulae generales .	388
Punctum II. De recidivis .	394
Punctum III. De versantibus in occasione peccati.	396
§ 5. De ratione agendi cum poenitentibus .	402
CAPUT III. De adjunctis poenitentiae.	
§ 1. De supplendis defectibus in confessione commissis.	403
§ 2. De sigillo confessionis.	
Punctum I. De natura hujus sigilli .	406
Punctum II. Quas personas obliget hoc sigillum.	409
Punctum III. Quaenam materia cadat sub sigillum .	411
Punctum IV. Quibus modis violetur vel non violetur sigillum .	414
§ 3. De sollicitatione in confessione .	421
APPENDIX. De indulgentiis.	
§ 1. Notiones generales .	430
§ 2. De quibusdam indulgentiis in specie .	437
§ 3. De jubilæo .	444
 Tractatus XVI. De Extrema Unctione.	
CAPUT I. De materia, forma et effectibus extremae unctionis .	454
CAPUT II. De ministro extremae unctionis. . . .	458
CAPUT III. De subjecto extremae unctionis. . . .	460

Tractatus XVII. De Ordine.

CAPUT I. De materia et forma ordinis	465
CAPUT II. De ministro ordinis	471
CAPUT III. De subjecto ordinis	476

Tractatus XVIII. De Matrimonio.

CAPUT I. De sponsalibus.	
§ 1. De sponsalium natura	483
§ 2. De sponsalium obligatione	487
§ 3. De sponsalium dissolutione.	490
CAPUT II. De proclamationibus et de examine sponsorum.	
§ 1. De obligatione proclamationum	494
§ 2. De dispensationibus in lege proclamationum.	497
§ 3. De obligatione revelandi impedimenta.	498
§ 4. De examine sponsorum	499
CAPUT III. De matrimonio secundum se	
§ 1. Quid sit, quae ejus materia, forma, minister, sub- jectum	501
§ 2. De consensu ad matrimonium requisito	504
§ 3. De proprietatibus matrimonii	509
§ 4. De licita celebratione matrimonii.	510
CAPUT IV. De impedimentis matrimonii.	
§ 1. De impedimentis in genere.	513
§ 2. De impedimentis dirimentibus in specie	518
I. Impedimentum erroris	519
II. Impedimentum conditionis servilis	520
III. Impedimentum voti seu professionis reli- giosae	521
IV. Impedimentum cognationis.	
Punctum I. De cognatione legali	521
Punctum II. De cognatione spirituali	523
Punctum III. De cognatione carnali	525
V. Impedimentum affinitatis	530
IV. Impedimentum publicae honestatis	533
VII. Impedimentum criminis	535
VIII. Impedimentum disparitatis cultus	538
IX. Impedimentum vis et metus	542
X. Impedimentum ordinis	544
XI. Impedimentum ligaminis	545

XII. Impedimentum aetatis	547
XIII. Impedimentum clandestinitatis.	
Punctum I. De natura hujus impedi- menti	548
Punctum II. De locis in quibus viget .	552
Punctum III. De ratione qua singulos fideles afficit	554
XIV. Impedimentum impotentiae	557
XV. Impedimentum raptus	561
APPENDIX. De matrimonio civili	563
§ 3. De impedimentis mere impedientibus	565
I. Impedimentum Ecclesiae vetiti	565
II. Impedimentum temporis feriat	566
III. Impedimentum voti simplicis	567
IV. Impedimentum rationabilis parentum dissen- sus.	569
V. Impedimentum mixtae religionis.	572
CAPUT V. De impedimentorum dispensatione.	
§ 1. De auctore dispensationis	576
§ 2. De causis dispensationum	581
§ 3. De modo petendi dispensationes.	585
§ 4. De executione dispensationum	591
CAPUT VI. De revalidatione matrimonii	595
§ 1. De matrimonio nullo ob defectum consensus.	596
§ 2. De matrimonio nullo ob defectum formae Tridenti- næ	597
§ 3. De matrimonio nullo ob inhabilitatem partium	597
Punctum I. De ordinaria dispensatione	598
Punctum II. De sanatione in radice	601
CAPUT VII. De usu matrimonii.	
§ 1. Quatenus copula liceat conjugibus	603
§ 2. Quatenam insuper liceant conjugibus prae solutis	608
§ 3. De onanismo conjugali	610
§ 4. De obligatione debiti conjugalis	615
CAPUT VIII. De dissolutione matrimonii.	
§ 1. De dissolutione matrimonii fidelium quoad vincu- lum	618
§ 2. De dissolutione matrimonii fidelium quoad torum et cohabitationem	619
§ 3. De dissolutione matrimonii infidelium	622
APPENDIX. De divortio civili	626

Tractatus XIX. De censuris et irregularitatibus.

SECTIO I. DE CENSURIS.

CAPUT I. Notiones generales.

§ 1. Quid et quotuplex sit censura	633
§ 2. Quis possit ferre censuram et in quos	635
§ 3. Quenam requirantur ad censuram incurrendam	639
§ 4. Quenam a censura excusent	641
§ 5. Quis possit absolvere a censuris	643
§ 6. Cui et quomodo danda sit absolutio a censuris	648
§ 7. Quenam censurae latae sententiae hodie vigeant	651

CAPUT II. De excommunicatione.

§ 1. Quid et quotuplex sit excommunicatio	652
§ 2. Quos effectus habeat excommunicatio	654
§ 3. Quenam excommunicationes hodie vigeant	658
1 ^a Series. Excommunicationes specialiter R. P. reservatae	659
2 ^a Series. Excommunicationes simpliciter R. P. reservatae	668
3 ^a Series. Excommunicationes Ordinariis reserva- tae	686
4 ^a Series. Excommunicationes nemini reservatae	689

CAPUT III. De suspensione.

§ 1. Quid et quotuplex sit suspensio	696
§ 2. Qui sint effectus suspensionis	699
§ 3. Quenam suspensiones hodie vigeant	701

CAPUT IV. De interdicto.

§ 1. Quid et quotuplex sit interdictum	705
§ 2. Qui sint effectus interdicti	707
§ 3. Quenam interdicta hodie vigeant	708
SCHOLION de privatione ecclesiasticae sepulturae	709

SECTIO II. DE IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I. Notiones generales.

§ 1. Quid et quotuplex sit irregularitas	715
§ 2. Quomodo incurratur et tollatur irregularitas	717

CAPUT II. De singulis irregularitatibus.

§ 1. De irregularitatibus ex delicto	720
--	-----

§ 2. De irregularitatibus ex defectu	722
§ 3. De irregularitatibus quae modo ex delicto, modo ex defectu contrahuntur	727
ADDENDA. Novissima Decreta SS. Congregationum .	730

Index alphabeticus rerum quae in toto opere continentur . .	732
Catalogus auctorum qui in toto opere citantur	765
Errata praecipua	773

Oct 27-1907.

Today I baptized Miss Paul Ellis
at the Bridgeport Minster and
restored her from the Episcopal
to the Catholic faith. For Fol.

3. Her former home was in Utica N.Y.

Witness Miss Larin. Nurse at Almond

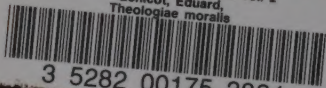
3 5282 00175 3824

[illegible]

BX1758
G4
1900x
Vol. 2

STACKS BX1758.G4 1900x vol. 2
Genicot, Eduard,
Theologiae moralis

3 5282 00175 3824